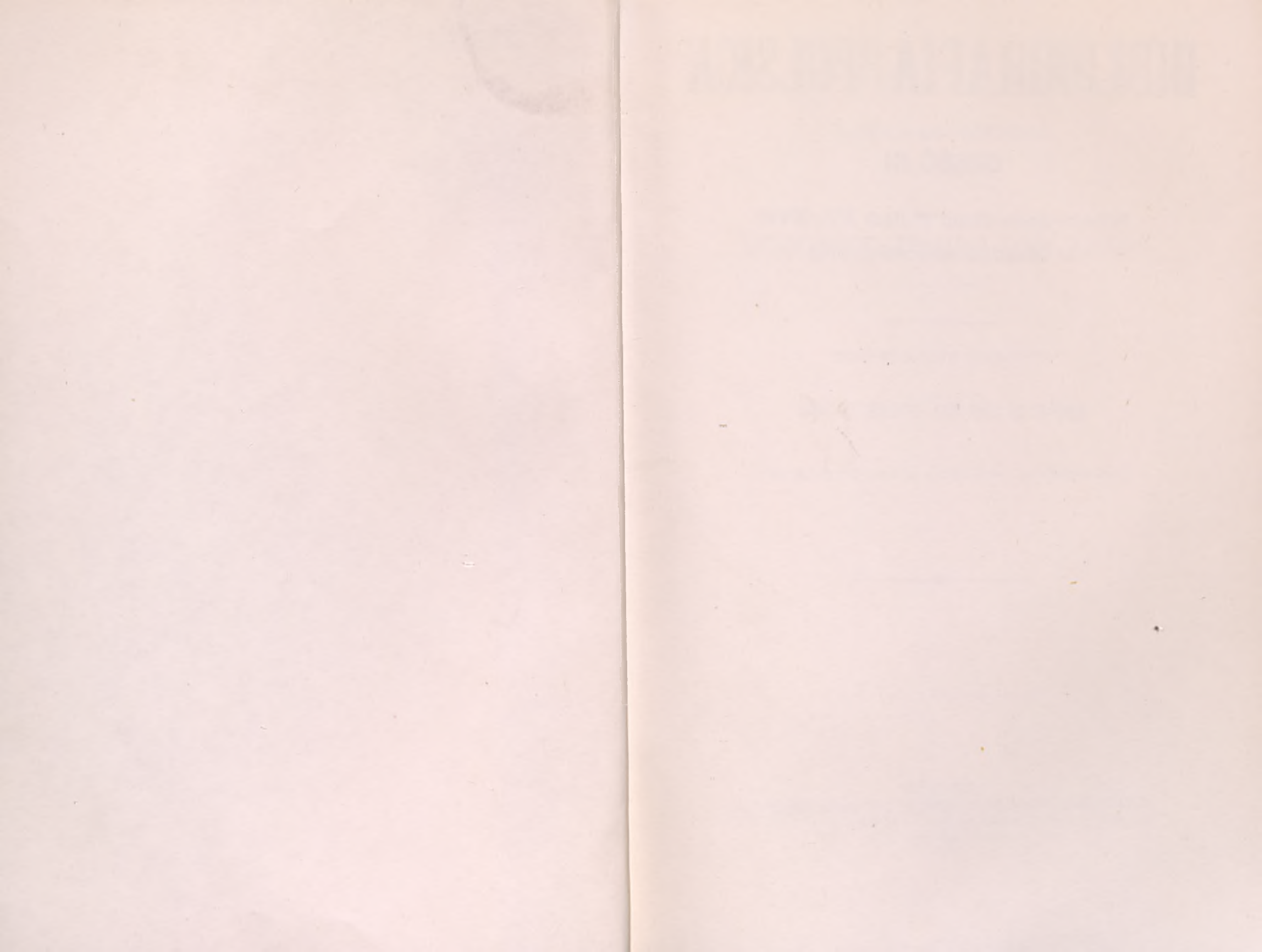

Karol Estreicher
BIBLIOGRAFIA
POLSKA

TOM 32

BIBLIOGRAFIA POLSKA

CZĘŚĆ III

(Obejmująca druki stuleci XV—XVIII
w układzie abecadłowym)

CZĘŚCI III TOM XXI: LITERA U—Wik

KRAKÓW
CZCIONKAMI DRUKARNI UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządkiem Józefa Filipowskiego
1938

BIBLIOGRAFIA POLSKA

KAROLA ESTREICHERA

OGÓLNEGO ZBIORU TOM XXXII

Wydał STANISŁAW ESTREICHER

Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności

KRAKÓW
CZCIONKAMI DRUKARNI UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządkiem Józefa Filipowskiego
1938

Wiele trudności dał zbieraczom dzieł lub cytowanych tylko za pomocą
E. de Kaminęga Kaminęga, dyrektora Akademii Warszawskiej w 1807
znajomość na temat druków znajdujących się w bibliotekach parafialnych
awantur we Wiedniu. Po wniknięciu do biblioteki zdobywał miś także p. Michał
Kawęcki, bibliotekarz w Łodzi, który polecał miś także w Warszawie
i w Krakowie. W Łodzi wielu księgarzy i księży wzięli udział w zbieraniu
dzieł z zakresu bibliotek samodzielną i własną. Właściwie jego informacja
o zbieraniu dzieł była tak szeroka, że w Łodzi i w Warszawie
Kawęcki przez 10 lat zbierał spory ilość dzieł, które w Bibliotekach
Kawęcki zbierał, że nigdy nie było (np. Biblioteki Warszawskiej i Biblioteki
Kawęcki) w Warszawie. Biblioteka Kaminęga nie była bowiem zamknięta w pu-
kale 1807, co do niego, ale Kaminęga długo szukał nie wynośił jej, osiały
Kawęcki informacja i cytuje i także zbierał dzieła z w. XVII

Z wydaniem tomu niniejszego, obejmującego druki na literę **U** i na znaczną część litery **W**, zbliża się dzieło znacznie ku końcowi. Pozostaje jeszcze do ogłoszenia reszta litery **W**, która wraz z literą **X** i **Y** zajmie cały tom następny, — oraz litera **Z**, która zapełni ostatni tom. Ponieważ druk tomu wymaga, nawet przy dużym wysiłku, co najmniej dwóch lat czasu, przeto, o ile nie zajdą jakieś przeszkody, jest możliwość, że za lat cztery dzieło zostanie doprowadzone do końca. Po stu mniej więcej latach od rozpoczęcia zbierania materiału; po siedemdziesięciu pięciu latach od oddania pierwszego tomu do druku.

W tomie niniejszym opracowano szczegółowo działalność pisarzy tej miary co Teodor Waga, Bernard Wapowski, Andrzej Wargocki, Krzysztof i Stanisław Warszawscy, kilku Węgierskich (z których Andrzej, Jan, Tomasz i Wojciech doczekali się dopiero po raz pierwszy dokładniejszego zestawienia ich pism), Józef Wereszczyński, Samuel Węśławski (jego dzieło prawie nieznanie a pełne interesu), Piotr Wężyk, Wał. Widawski, Kaz. Wieruszewski, Adrian Wieszczycki. Z pisarzy obcych piszących o Polsce podałem dokładniejszy opis dzieł Zyg. Wartmana, Karola Wagnera (*Analecta Scopusii*) i Daniela Wagnera (wielkie niemieckie dzieło obejmujące dzieje Polski), Ewerharda Wassenberga, Piotra Pawła Vergeriusa, Vernulaeusa, Jana Wiganda, Błażeja Vigenere'a. Do tego dużo dzieł bezimiennych i dużo broszur ulotnych, wcale dotąd nieznanych. Sporo też takich curiosów jak utwory Jacka Więckowskiego, rzucające światło na sposób, w jaki dramat rozbiorowy odzwierciedlał się w umysłach ludzi prostych i skromnych. Kto umie czytać uważnie, odczyta z tych zapomnianych druków, których pamięć *Bibliografia* wskrzesza, niejedno ważne świadectwo o dziejach narodowych.

Jak zwykle pragnę i tym razem wyrazić podziękowanie tym wszystkim, którzy mi w mojej mozolnej pracy nad wydaniem niniejszego a przygotowaniem dalszych tomów pomagali. A więc przede wszystkim Zarządowi Akademii i Zarządom wszystkich polskich bibliotek, które mi przesyłały dzieła do mojej pracowni w Akademii. P. dyrektor A. Wojtkowski dostarczył mi wypisów z katalogu Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, dzięki czemu mogłem w niniejszym tomie zasoby tej biblioteki wyczerpująco uwzględnić. Podobnie p. dyrektor R. Kotula — obok wielu innych informacji o rzadkościach Bibl. Baworowskich — wypożyczył mi w lecie ubiegłego roku na czas dłuższy inwentarz tej biblioteki, co pozwoliło mi w drugiej połowie tomu wskazać na liczne cenne druki znajdujące się w Bibl. Baworowskich. Bardzo życzliwą pomoc okazywał mi na każdym kroku p. dyrektor Bibl. Uniw. Wileńskiego Adam Łysakowski, przesłał mi bowiem odpisy wykazów katalogowych na literę **W**, co pozwoliło mi uwzględnić i opisać dokładniej

wiele rzadkich dzieł nieznanymi dotąd lub cytowanymi tylko za Jocherem. P. dr Kazimierz Kaczmarczyk, dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu, przesłał mi katalog druków, znajdujących się w bibliotece parafii ewang. we Wschowie. Do wdzięczności zobowiązał mnie także p. Michał Marczak, bibliotekarz w Dzikowie, który poinformował mnie w obszernym liście o stanie biblioteki tamtejszej i udzielił wielu cennych wiadomości o znajdujących się tam rzadkościach i unikatach. Wedle jego informacji pamiętny pożar 1927 oszczędził sporą liczbę druków, o których w *Bibliografii* mylnie doniesiono, że uległy spaleni (np. Solikowskiego *Hamaxa* lub Strykowskiego *O wolności*). Biblioteka Dzikowska uległa bowiem spaleni w przeszło 60% co do ilości, ale jakościowo biorąc straty nie wynoszą tyle: ocalały bowiem inkabuńcały i cymelia, a także znaczna część druków z wieku XVII i XVIII.

Do wdzięczności zobowiązali mnie wreszcie ks. dr Jan Kwolek, komunikując informacje o mało znanych lub nieznanym drukach z Archiwum Diecezjalnego w Przemyślu, którego jest dyrektorem; p. wizytator Jerzy Dunin Wąsowicz, informując mnie o drukach dotyczących rodziny Wąsowiczów (z czego skorzystałem w odpowiednim miejscu niniejszego tomu); p. prof. Tadeusz Turkowski z Wilna, który stale obdarza mnie interesującymi informacjami zwłaszcza z zakresu nauki rosyjskiej, dotyczącymi druków polskich; wreszcie p. Juliusz W. Gomułicki, który nadesłał mi kilka doniosłych wiadomości, odnoszących się do druków Tom. Kaj. Węgierskiego (niestety mogłem je uwzględnić dopiero w Uzupełnieniach).

Życzliwi recenzenci ostatnich tomów, a mianowicie prof. Brückner (w *Pamiętniku Literackim* oraz w *Nowej Książce*), prof. Kot (w *Reformacji w Polsce*) i prof. Modelski (w *Kwartalniku Historycznym*) wyrazili nie tylko uznanie dla mojej pracy, ale dorzucili także sporo uzupełnień i sprostowań, za co im jestem szczególnie wdzięczny.

Bardzo wiele zawdzięczam jak zawsze p. dyrektorowi K. Piotrowiczowi, który z energią wyszukuje potrzebne mi dzieła i nie szczędzi nigdy trudu, aby dostarczyć nawet najtrudniejszych do odszukania i wyłowienia kruków do mojej pracowni w gmachu Akademii.

Kraków, 15 marca 1938.

Stanisław Estreicher

U.

Ubal dini kardynał ob. Synodus provincialis gnesnensis (1623).

UBALDINI Della Ripa Dominik Stanisław. Avrevm Monile Preciosissimis Lapidibus Distinctvm Ac VV. XVI. Adolescen: Dvm Primâ in Artibus & Philos. Laureâ Per Excellentissimvm ac Rendvm Dnum, D. Dionysivm Politovic Philosophiae Profess: Collegam Minorem, In frequentissimo celeberrimorum hospitum consessu insignirentur, A Dominico Stanislao Della Ripa Vbal dini Leopold. eius Laureae candidato propensionis ergo Oblatvm. Cracoviae. In Officina Chrystophori Schedelij S. R. M. Typ. Anno Dni 1646. [Tytuł w ramce]. fol., k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. tyt. herb Ostrorogów z wierszem, podp. Urbanus Steph. Czechowic, Leopoliensis.

Dedykacja Janowi i Mik. Ostrorogom, synom Mikołaja... przez Ubal dinięgo, dat. e Museo Nostro, 1646.

Zaczyna panegiryk na cześć Akademii Krak. (...vives dulcisonis Academia culta Camoenis). Potem idą wiersze na cześć kandydatów, każdy pod tytułem jakiegoś drogiego kamienia. Są to wiersze na cześć: J. Belsy, Ben. Jugowicza, J. Radosza, And. Pawlikowica, M. Koczankowica, M. Rogalewica, Tom. Saydłowskiego, St. Kwicisz, W. Barszewica, J. Kłossowica, P. Ilińskiego, Waw. Kołowrockiego i Stan. Ciesskowskiego. — Dziękują Ubal diniemu Jugowic i Kwicisz. Sub susp. rect. Smiesz-kowic.

Jagiell. — Krasin. — Racsyn. — Zamoj.

— Wesele Niewymowne Wszystkiego świata z pożądanego y chwaleb-

nego Narodzenia Pana y Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa Boga Prawdziwego y Człowieka. Rythmem Słowiańskim przez Dominika Stanisława Della Ripa Ubaldina Leopoldite, Nauk wyzwolonych y Philozophiey w sławney Akademiiy krak. Studenta. W kolendzie ofiarowane w Roku od porodzenia Pana 1645. w Krakowie. w 4ce, k. 8.

Dedyk. Wojciechowi Portiusowi obywatelowi J. K. M. w państwie podgorskim. Maciejowski Piém. III 854. Ossol.

— ob. Grochowski Stan. (Applausus 1635).

UBALDINI Jan Baptysta de Ripa, rajca lwowski. Tragemata Gamica, Abo Weselny Tryvmph. Iego Mosci P. Raphaela Radomyskiego z szlâchetnie vrodzoną P. Krystyną Hayderowną. Przez Iana Bapt. Vbal dinięgo de Ripa Offiârowany. W Krakowie, W Drukarni Franciszka Cezárogo (około 1640?). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Rozpoczyna wiersz pt. Poeta, pełen reminiscencji klasycznych. Występują boginie Pallas, Diana (w kapeluszu pod piórem, falcachem upstrzoną), Venus z Amorem; koło nich muzykanci biją w bębny, w surmy — wszystko winasuje nowożeńcom. Potem idą wiersze łacińskie; a także występuje Satyr Leśny, zdążający z powinszowaniem do Lwowa i wynurzający swe życzenia strofą satycką. — Dalej wierszem Autor: „A mój wiersz s serca niech dosięże ciebie, wszelkich dóbr dawco, który śyjesz w niebie“... Kończy zagadka łacińska (Sphynx) na cześć nowożeńców. Juszyński II 291. Jagiell.

— ob. Makowski Szym. (Triumphus 1645).

Tu jego herb.

O przybyciu Ubaldinich do Polski z Florencji w r. 1575 (Urbana Ubald.) pismo Kurdybacha w „Studjach lwowskich” 1932.

Ubaldinus Leopold ob. Zichini Nicol. (Sapho-Roxolana 1646).

Ubaldynówna Teresa ob. Rorajski Jan Ignacy (1652).

Uberes ob. Petricovius Seb. (1674).

UBERMANOWICZ Sebastian, S. J. (ur. 1698 † w Nancy 14 grudnia 1764). Pasterska Woyciecha Świętego Funkcya Nád wszystkie Honorow Praeminencye Godnieysza. W Dzień Iego Uroczysty W Kościele Poznańskim tymże Imieniem Tytularnym Przy Pierwszej Káplánskiej Ofierze Kazaniem Ogłoszona. Przez X. Sebastjana Ubermanowicza, Societatis Jesu. Roku Ktorego ná Ziemi naygodnieyszy Pásterz dobry zawitał 1728. Permissu Superiorum. w Poznaniu, w Drukárni Clari Collegii Soc. Jesu. fol., k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwr. herb i wiersz polski. — Dedyk. Lucas Dajewski, po czym kazanie. Tendencją jest wykazać wyższość hierarchii duchownej „bo ich Bóg z księżkami królował”. Naucz na estymować ten charakter, święty Wojciechu!

Jocher 4951.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Religia Cnota y Doskonałość Chrześcijańska po Kaznodziejsku wyłożona, Przez W. X. Sebastjana Ubermanowicza, Soc: Jesu, Theologa, y Kaznodzieie Najjasnieyszego Krola Jmci Polskiego, Xiążęcia Lotaryngii, y Baru, Stanisława I. w Kaliszu w Drukarni JKM Collegium Soc: Jesu. Roku 1760. w 8ce, k. 6, str. 220 i k. 2.

Dedykacja do Marii król.

Jocher 4195.

— Religia Y Cnota Chrześcijańska Po Kaznodziejsku. Wykładane Przez W. X. Sebastjana Ubermanowicza Societatis Jesu. Theologa i Kaznodzieię Krolewskiego. [Tu ozdobnik]. w Kaliszu w Drukarni J. K. M. Collegii Societatis Jesu. Roku Panskiego 1764. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 1—15 oraz str. 356, k. 1 nlb.

Dedyk. do Marii król. franc. od prowincji wielkop. S. J. (Podniesiono tu przywiązanie Polaków do domu Lessczyńskich. Stanisław słuchał z podziwieniem kazań Ubermanowicza). — Po czym list Stan. z r. 1578 z prośbą, aby jezuci kazania te wydrukowali, — oras 2 cenzury (L. Morawskiego 1763 i P. Leki 1763).

Rozpoczyna na str. 1—15: Mowa kaznodziejska pod bytność w Lunewilu króla franc. i familii król. (wypow. podczas godów małż.).

Potem nowy tytuł: Religia i cnota chrześcijańska Po kaznodziejsku wykładane. Część pierwsza O Religii Chrześcijańskiej. Księga Pierwsza Części pierwszej. Kazania o Bogu i Doskonałości Boskich... (str. 356).

Religia I Cnota Chrześcijańska Najjasnieyszej Maryi Krolowy Francuskiej I Nawarskiej Imieniem i Godnością Zalecone Po Kaznodziejsku Wykładane. Przez... w Kaliszu... 1765. w 8ce, k. tyt. i str. 570, k. 2 (str. nlb. 1 rej.).

Jest to księga II części I.

Księga II dedykowana Stanisławowi I przez prowincję wkop. S. J. (Tu podziękowania za opiekę, jaką otacza zakon jez. w Lotaryngii). Po czym listy Stanisława z prośbą, aby jezuci wielkop. wydrukowali to dzieło, z datą 1766, — i dwie cenzury (z r. 1763 i 1765).

Toż... w Kaliszu 1765. w 8ce, k. tyt. i str. 555 i 2 str. rejestru.

Jest to księga III części pierwszej.

Religia i Cnota Chrześcijańska po kaznodziejsku wykładane przez X. W. Sebastjana Ubermanowicza Societatis Jesu Teologa i Kaznodzieię Krolewskiego. w Kaliszu w Drukarni J. K. M. Collegii Societatis Jesu. Roku Panskiego 1766. w 8ce, k. 7, str. 547 i 2 k. nlb. (rej.).

Jest to ks. IV części pierwszej.

Na początku ta sama dedykacja, listy i cenzury, co przy księdze II.

Te cztery „księgi” tworzą więc „część I” (czyli tom I). Zawierają kazania na tematy ogólne, jak: o doskonałości boskiej, prawa boskie są rozumne, o życiu człowieka wedle ewangelii, o gorliwości religijnej, o mecie Chrystusowej, o nieomyślności Kościoła, o nieśmiertelności duszy, o czyście, o caci obrazów, przeciw deistom. (Tu polemizuje z „Dykcjonarzem Wielkim” francuskim).

Religia I Cnota Chrześcijańska Najjasnieyszego Stanisława Pierwszego Krola

Polskiego Imieniem i Godnością Zalecone Po Kaznodziejsku Wykładane Przez W. X. Sebastjana Ubermanowicza Societatis Jesu Teologa I Kaznodzieię Krolewskiego. Część Druga. O Cnotach Chrześcijańskich I O Grzechach. w Kaliszu w Drukarni J. K. M. Collegii Soc: Jesu Roku Panskiego 1766. w 8ce, k. tyt., str. 804, str. nlb. 3 i 7.

Jest to księga I części drugiej. — Na końcu na 8 str. nlb. rejestr kazań znajdujących się w tej księdze. (Są to kazania na niedziele, na temat cnot chrześcijańskich i grzechów). — Po czym drugi rejestr na 7 str. nlb.; jest to rejestr kazań znajdujących się w 5 księgach, ze wskazaniem, jak te kazania na niedziele i różne święta poroskładać.

Toż... w 8ce, str. 776.

Jest to ks. II części drugiej.

Toż... Religia I Cnota Chrześcijańska Po Kaznodziejsku Wykładane Przez Wielbnego Księdza Sebastjana Ubermanowicza Societatis Jesu Teologa i Kaznodzieię Krolewskiego Do Druku Podane. Z dozwoleń Zwierzchności Duchowney. W Kaliszu, w Drukarni J. K. M. Roku Pans: 1769. w 8ce, k. tyt., str. 815, k. nlb.

Na odwr. karty tyt.: Księga Trzecia Części Drugiej Zamykająca Kazania O cnotach Świętych Panskich Począwszy od Mian aż do Października. Rejestr i Trzeciej Księgi anayduie się ná końcu.

Rozpoczyna kazanie na Wszystkich Świętych, kończy: na urocz. Szymona i Judy Tad. — Są tu kazania na dzień św. Tomassa (str. 265), na N. Rok, na św. Kasimierza, na św. Stanisława itp.

Jocher 3002.

Bibl. Dominikanek w Prayrowie — Bibl. w Kłodawie — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Zeliń.

— Kazania moralne i święteczne W. X. Sebastjana Ubermanowicza Soc. J. w Kaliszu w drukarni koll. S. Jesu 1769. w 8ce.

W katalogach księgarskich (oras u Browna) spotyka się to dzieło z powyższym tytułem. Być może, że istniała taka edycja tytułowa.

Bentkowski H. lit. II 577. — Brown Bibl. pis. 412. — Encykl. Orgelbr. XXV. — Pelczar Zarys dziejów kasn. II 307. — Załęski Jesulci w Polsce III (1902). — Encykl. kościelna XXIX 333.

UBERN Augustyn. Carmina epicedia in Nicolaum Reichenbachium. Dantisci 1647. w 4ce.

Überschar Jan (Waleta, którą X. J. Überschar Hypperik kaznodzieia Toruński po sobie zostawił)... ob. w tomie XVIII str. 330.

Ubertin Padewski ob. Kwiatkowski Marc. (Xiążeczki 1564).

UBERUS (Huberus) Jan (1557 † 1612 w Gdańsku). Apologia und gründliche Vertheitigung eines kleinen Büchleins, so unter diesem Tittel ausgegangen: Die Bibel ist nicht ganz, daraus folget, dass diejenigen, so allein der Bibel anhangen, nicht können selig werden... Gegen das unchristliche Buch Danielis Kramerii, so er wider das kleine Büchlein geschrieben... Durch Joannem Uberum S. J. Getruckt zu Braunsberg, bey Georgen Schönfels. A. D. 1606. w 4ce, str. 255.

— De libero arbitrio, Das ist, Catholische Lehr, wieder die Caluinische. Vom Freyenwillen und von Natürlichen Kräften der Seelen, was sie vermögen auch in geistlichen Sachen... Durch R. P. Joan. Uberum S. J. Getruckt in der Bischöflichen Stadt Braunsberg, bey G. Schönfels. A. D. 1611. w 4ce, ark. 20.

Dedykacja do Wawrzyńca Gembickiego, bisk. kujawskiego, kanclerza koronnego. Jocher 8778. Czartor. — Uniw. Warsz.

— Augenscheinlicher, und Gründlicher Beweis, das die heilige Bibel, wie wir sie nun beschrieben, unnd auff's Pappier gesetzt haben, nicht gantz noch vollkommen sey: Was auch darauss erfolge, unnd wie sie zur Seligkeit solle unnd müsse gebraucht werden... Durch Joannem Uberum Herbipolensem, S. J. Presbyterum... Gedruckt zu Braunsberg, Durch Georgium Schönfels. Im J. 1604. w 4ce.

Wystosowane przeciw pismu: Wolgegründeter Beweis von der Vollständigkeit der heiligen Bibel. Durch Daniele Cramerum D. Pastorem und Professorem zu Alten Stettin. Wittemberg M.D.CIII.

Jocher 2226 (podaje za Słarszczyńskim tytuł łaciński).

— Von der heiligen Bibel sehr nützliche und nötige Disputation... Braunsberg, gedruckt bey Georg Schönfels 1609. w 4ce, k. nlb. 32.

Kraśiń. — Uniw. Warsz.

— Von dem Hauss Gottes, welches ist die Kirche des lebendigen Gottes.. Braunsberg, bey Georg Schönfels. A. 1609. w 4ce, k. nlb. 32.

Joher 3841 (za Siarczyńskim I 185).

Kraśiń. — Uniw. Warsz.

— Index Controversiarum. Von dem Richter uber streitige Glaubenssachen. Wer derselbige sey auss Gottes befehl auff Erden. Durch R. P. Joannem Ueberum S. J. Gedruckt zu Braunsberg, bey Georgen Schönfels. Im Jahr 1611. w 4ce, k. 3 i ark. Niii.

Joher 7311.

Uniw. Warsz.

— Theoria und Praxis von siebenzehen Abendmalen, sieben Lutherischen und zehn Calvinischen, wie sie Luther und Calvin, der Welt verkündigt und gepredigt. Münster 1605. w 8ce.

Rostowski 448. — Brown Bibliot. 199. — Sommervogel IV 494—5. — Alegambe Bibl. script. str. 251.

Ubespieczenie (Ubezpieczenie) alternaty do sędziów Seymowych Ziem Wieluńskiej y Dobrzyńskiej. (1776). fol., 1 str.

Kraśiń. — Uniw. Warsz.

— czasu seymowego. fol., k. 1.

Ob. Actum d. 27 lipca 1789 r.

Kraśiń. — Raczyń.

— długów naszych królewskich (Prawo na Sejmie 1776, 21 paźdź.) i Tabella należących, odebranych y resztujących summ do kassy J. K. M. fol., kart 2.

Ob. Projekt podający sposób (1777)... oras pod Tabella (t. XXXI 4).

— dochodów Rzeczpospolitey tudzież sum y długów duchownych y świeckich na niewiernych żydach y całym ich Kahale Sandomirskim. 1774. fol.

Ossol.

— Fabryk Krajowych. w 4ce, k. 1.

Projekt na Sejmie 1780.

Bibl. w Suchej — Bibl. T. P. N. w Poznaniu — XX. Misjonarsze w Krakowie.

— fabryk solnych. fol., k. 3.

Ob. Actum z dnia 5 marca 1791.

Czartor. — Dzików. — Kraśiń.

— fortun stanu szlacheckiego... w 4ce, k. 1.

Luźna karteczka, druk. po jednej stronie. Jest to wniosek o ograniczenie adolności wekslowej młodzieży szlacheckiej przed rokiem 24. — Wspomniane prawo z r. 1778. Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor.

— fortuny i honoru dla sukcesorów Bohdanowiczowskich (Antoniego i Teodora dzieci Wojciecha Bohdanowicza) z Ur. Iackowską splodzonych. fol., k. 1.

Projekt do prawa na sejm 1775.

— Funduszów dla Edukacyi Narodowej w Koronie y w Wielkim Xięstwie Litewskim. fol., k. 1.

Projekt. Bibl. T. P. N. w Poznaniu.

— Handlow Także Rzemiosł po Miastach y Miasteczkach Naszych (1766). fol., k. 1.

Na końcu podpis: Anno 1766 Die... 9bris. Projekt ten w Izbie Senatorskiej Stanom Rzecz. przesyłany czytany dla Komunikacyi Wojewodztwom do rozważania, do druku podaje, na co in fide podpisują się Stanisław Rembieliński sekretarz seymowy. — Równocześnie wniósł projekt „Przyspiessenie sprawiedliwości“. Obacz tom XXVI 241.

Proponuje rościągnięcie statutu toruńskiego 1521 przeciw gwałtownikom do wszystkich miast, ukrócenie wolności żydowskich, ograniczenie jurysdykcji starostów nad miastami itp. Akad.

— Miasteczek Dziedzicznych w Wojewodztwie Łęczyckim będących y Synagog Żydostwa w nich mieszkającego (około 1790). fol., str. 1. Ossol.

— Płacy Wojska W. X. Litewskiego. fol., kart 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— obrad seymowych. fol., k. 1.

Czartor.

— Poczty Generalney Koronney y W. X. Lit. iako i innych postambtów. fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— względem zbiegłych poddanych. 1776. fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Kraśiń.

— praw i przywilejów Obywatelom Woiewództwa Podolskiego służących. fol., k. 1. XX. Misj. w Krakowie.

— prerogatyw stanu cywilnego (Projekt do prawa na 4-letnim sejmie). fol., 1/2 ark.

Bibl. w Suchej — Czartor.

— Seymów Ordynarynych. fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— Sum ziemianskich. fol., str. 1. Projekt do prawa. Ob. Actum (1768).

Akad. — Bibl. w Suchej — Ossol.

— summ ziemskich i poiezuickich (Prawo z d. 21 paźdź. 1776). fol., k. 1.

Ob. Komisja skarbu. Kraśiń.

— urzędu generalnego poczt naszych w Koronie i w W. X. Lit. (Projekt do prawa na Sejmie 1776). fol., 1/2 ark. Bibl. w Suchej — Czartor.

— ważności licytacyi dóbr Rzplitey i kontraktów skarbu. fol., str. nlb. 1.

Kraśiń.

— wiary ob. Kazania pokaz. jedność (1767).

— wdów i sierot ob. Układ (1787).

Ubl devastaveritis devastabimini (1714)... ob. Allutus Jan.

Ubl et durare Elianum... ob. Czeski Mik. (1667).

Ubigau (obóz) ob. Bergold C. S. (1753).

Ublór, Ubiory polskie ob. Amphiteatrum (Nationen Habit 1723) — Anania (Universale 1576) — Bissacioni (La discret. 1664) — Boscher Józ. (habitus 1581—6) — Buczkowski M. (Androthesia 1619; ubiory kobiet) — Colyn Michał (Omnium 1580) — Coxe (1784) — Dama modna (w. XVIII) — Engelbrecht M. 1717) — Etat actuel (1775) — Etat de l'armée (1781; mundury wojska) — Etat (pułków 1781) — Fraczek (i kontusz (1781) — Głos za suknią (1788) — Gospodarstwo (1596, 1598) — Granowski K. (1713) — Habitus — Hasło słowa (ubiory wojsk.) — Janitius Clemens — Kochanowski Jan (Carmen mac.) — Kontusz — Kostiumy — Łącznowolski (Zwierciadło mód 1682) — Lepner Th. (Litthau 1744) — Mareschal S. (1788) — Moeller Ant. (1601) — Narbut Al. (Argument 1676) — Potyczka (1790) — Rychłowski Franc. (białogłowski 1671) — Sapieha Kazim. (Głos 1788) — Satyra na malowanie — Seymie (Po 1614) — Simplicjan (Manele 1601) — Spruszyński B. (Omen) — Strój, Stroje — Suknia —

Szyszkowski Marcin (De obitu Annae 1598) — Tomaszewski Mik. (Administratio 1791) — Trześniewski Grz. (1767) — Twardowski Sam. (Satyr 1640; o strojach franc. w Polsce) — Taksy towarów — Ustawa przedawania (1622; tu dużo szczegółów o materiałach na stroje) — Weigel H. (1639) — Vorstellung der Armée (ob. Etat 1781) — Zbylitowski Piotr (1600) — Zbytek.

Kwestią ubiorów w Polsce (zwłaszcza mód kobiecych) zajmują się zresztą niemal wszyscy satyrycy (np. Opaliński Kraśiń). Dużo informacji znajduje się w opisach podróży cudzoziemców po Polsce.

Obacz o ubiorach bliżej Łosiński Życie polskie w dawnych wiekach (rozdz. III). — Bystroń Dsieleje obycaju, tom II.

Prace dawniejsze o historii ubiorów w Polsce (Gołębiowski 1830, Narbut, Matejko 1876, Norblin 1817, W. Eljass 1879—99 itp.) wymienia Finkel Bibl. II 995 i 1118. III 1629. — Nadto: Horoszkiewicz Strój narodowy w Polsce 1900. — Gutkowska Historia ubiorów 1932 str. 51 i nast. (tu zwięzła charakterystyka rozwoju ubioru w Polsce).

Katalog Bibl. Raczyń. tom III pod r. 1790 podaje: Beschluss des Wojew. Tages in Schroda betreffend die Wiederaufnahme der poln. Tracht (1790); ale to jest rękopis, nie druk.

Ubiszewski Adam (Żywot błog. Szymona z Lipnicy) ob. Ubiszewski Maciej.

UBISZEWSKI Maciej (Matthias). Tristia na żalostną śmierć y pogrzeb sławney pamieci urodzonego Pana, P. Piotra Oraczowskiego z Przybiałowic w Kalinie y Zegartowicach etc. dziedzica: pisarza: Ziemie Krakowskiej: na sententie zacnych authorów uczynionę, roku Pańskiego 1610. Przez Macieja Ubiszewskiego. W Krakowie, Bazyli Skalski drukował. w 4ce, 7 k. nlb. (ark. 24).

Dedyk. Adamowi, Marcinowi, Stanisławowi y Zygmuntovi Oraczewskim synom.

Treny wierszem.

Maciejowski Piśm. III, 561.

Czartor.

— Żywot Błogosławionego Świętosława z Sławkowa, Manayonarza Kościola Farskiego Nayśw. Panny Maryey w Rynku Krakowskim, w tymże kościele leżącego, który żył około roku pańskiego 1489. Także y męczeństwo świętych Kryspina y Kryspiniana Rzy-

mianów y czterech koronowanych przez Macieja Ubiszewskiego z doświadczonych Autorów krótko zebrane. Przydany jest Katalog świętych y błogosławionych miasta przedniego koronnego Krakowa patronów i patronek, rok y miejsce kędy który z nich leży znaczący: który Katalog w Rzymie od Mistrza Pałacu Apostolskiego w Roku Pańskim 1600 jest potwierdzony. w Krakowie R. P. 1609. w 4ce, ark. H i Katalog 8 k.

Na odwr. k. tyt. drzeworyt.

Katalog świętych y błogosławionych liczy k. 8 (sygn. I). — (Przedrukowany przy dziełku Jana z Trzyciany Żywot Geydrocia 1615. — Obacz tom XVIII 401).

Kończy: „Modlitwa na którą się Boże umęczenie w pośrodku kościoła żaloso do B. Michała oswało, i pociechę dało“; dalej „Z kraya do B. Michała odpowiedź wiersem“.

Jocher II 65.

Jagiell. (fragm.)

— Żywot Błogosławionego Świętosława Z Sławkowa Mąnsyonarzą Kościół Farskiego Naświetszey Panny Maryey w Rynku Krakowskim, w tymże Kościele leżącego, który żył około Roku Pańskiego 1489. Przez Macieja Ubiszewskiego Z doświadczonych Autorów krotko Zebrany. Zdozwoleniem Stárszych Rektorá Sławney Akadémiey Krakowskiej Xiędza Sebastyana Krupki w Naukach y Filozofiey Mistrzá, y oboydá Práwá Doktorá y Professorá teyże Akadémiey Krakowskiej, Proboszczá Wieliczkiego, &c. W Krakowie, W Drukárni Woyciecha Goreckiego I. K. M. Typ: Roku P. 1679. Przedrukowany. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. tyt. herb Krakowa, pod nim 4-wiersz polski — i Imprimatur Alb. Dąbrowskiego. Na k. A, dedykacja Raycom krak. od mansjonarsy kościoła P. M. Piśn, że wydają ten żywot „jako niegdys od M. Ubiszewskiego przezacnym antecessorom W. M. dedikowany był“.

Po czym idą dwa żywoty: 1) Błog. Świętosława, w kość. Mariac, leżącego (umarł 15 kwietnia 1489). O jego pobożności, jego widzeniach, jego darach dla kościołów (darował księgi: Scala Coeli brata Jana młod. i kazania Jana Grytzcza zak. św. Franc., także i Zwierciadło Wincentego). Wylicza świętych jego rówieśników krak. żyjących (Jan Kanty, Michał Giedroyó, Szym. z Lipnicy, Stan. Kaźmierczyk, Isajasz eremita). Źródłami Ubiszewskiego byli:

Długosz, Jan z Trzyciany, brat Krzysztof, dziennik dawny. — Żywot ten zajmuje 3 k. 2) Na ostat. karcie: Żywot... Szymona Albimontana mans... wyjęty z „Fortecy duchownej“ (ur. 1535 na Kaszubach, †1615). Maciejowski Piśm. III 561. Ossol.

— Toż:... w Krakowie, w drukarni Jakuba Matyaskiewicza 1729 przedrukowany. 1729. w 4ce, ark. B.

I tutaj jest dołączony żywot Szymona Albimonta. Uniw. Warsa.

— ob. Acta Bollandystów (pod 18 Julii, str. 518).

Ma tu być zamieszczony jego pióra żywot błog. Szymona z Lipnicy (nie sprawdzalem). — Na taki żywot powołuje się już Skrobkowicz (1611). — Jocher Obras II 65 mieni autorem Adama Ubiszewskiego.

Ob. Kętrzyński Kat. ręk. Ossol. nr 863.

Ubodzy ob. Sierakowski Wacł. (1789) — Uwiadomienie o nowej organizacyi — Uwiadomienie zapraszające (1787) — Żebracy.

Ubryk Jan J. ob. Rusius Ad.

Ubył bankrut ob. Kublicki St.

Ubyzowscy ob. Bogusławski Wojciech (1698).

Ucalegon Germaniae ob. Pessina Th. J.

Ucellatori (Li) dramma giocoso... per musica (1765). w 8ce str. 51.

Ob. pod Goldoni, który był autorem tekstu. Autorem muzyki był Florian Gasman.

Uchallus Jan (Rozmyślenia o Najświętszey Maryi) ob. Wuchalius Jan Leopolda.

Uchań ob. Gosławski O.

Uchański Albert ob. Radziwiłł Mik. Krz. (Propemptica 1601).

Wierzbowski Uchańsciana V 61—2.

Uchański Arnolf, opat sulejowski ob. Gesuald Fil. (Philosofia 1600).

Wierzbowski Uchańsciana V 58—69.

UCHAŃSKI Jakób, Radwan, biskup chełmski, kujawski, arcyb. gnieźn. (ur. 1502 †1581). Acta et constitutiones Synodi prov. gnesnensis (1577)... ob. Synodus prov. (w tomie XXX 126—8).

Oprócz literatury tam podanej ob. Wierzbowski Uchańsciana V 610—622.

Wydanie to nie zadowolniło ani nunceusza ani kurii rzymskiej; m. i. zarzucono mu, że nazwisko drukarza nie jest podane.

— Od arcybiskupów y biskupów Rady koronney... odpowiedź niektórym heretykom (1567)... ob. tom XII 204.

Jest możliwe, że głównym autorem tej odpowiedzi był Uchański, jako arcyb. gnieźn. — Wywołane zostało przez Stan. Sarnickiego Colloquium piotrk. (1565); a replikował na to Stankar (Tria 1570).

Jocher 9763. — Wierzbowski Uchańsciana tom V 688 (podaje: k. 35).

Czartor. — Ossol.

— De Jubileo. Literae Promulgationis Ivbilei Reverendissimi Gnesnensis Archiepiscopi: Quae Continent vim et rationem Indulgentiarum. Item Literae De Eodem Svmmi Pontificis. Item Bulla Coenae Domini, Ecclesiis omnibus planè necessaria. Omnia Ivsvv Et Avthoritate Reuerendissimi Domini Iacobi Vchanski Gnesnensis Archiepiscopi collecta et edita. Vilnae, Ex Officina Illvstr. Domini D. Nicolai Christophori Radziuil. Ducis Olicen. et Nesuis. etc. per Danielelem Lancicium. Anno Domini. 1576. w 4ce, k. 15 nlb.

Por. niżej: O miłościwym lecie (1576).

Wierzbowski III 1521.

Krasid. — Uniw. Warsa. (?)

— O Miłościwym Lecie List Jego Miłości Księdza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego. Item list Papieski ná nie. Item List Papieski drugi, który zowá Bullám Cenae Domini, wszystkim duchownym potrzebuy. Item, Krotkie Kazanie na zapowiedzenie Miłościwego Lata. Wydano nakładem Jego Miłości Księdza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, dla pożytku wiernych Krześcianow. W Wilnie, z Drukárni Oświeconego Książęcia Paná a pá: Mikołaiá Chrystophá Radziwiłá &c. Márszáłka Nadwornego Wielkiego Kxięstwa Litewskiego &c. przez Dánielá Leczyckiego: Roku. 1576. w 4ce, k. tyt. i k. 19 nlb. (sygn. A—Eiv).

Na odwr. I. H. S. w płomykach (godło jezuitów). Rozpoczyna list Uchańskiego z wyłożeniem nauki o jubileuszu i o zwierzchnictwie namiestnika bożego.

Po czym list papięsz Grzeg. XIII, dat. 1575 z komentarzem (podobno pióra Laurea?), w którym autor polemizuje z heretykami. Następuje bulla „Coenae Domini“ (1575) po polsku oraz: Krotkie Kazanie na zapowiedzenie Miłościwego Lata (od k. D₈), wyjaśniające, co to są odpusty. (Rozwija zasadę: non dimittitur peccatum, nisi restitatur ablatum. Obchodzenie kościołów musi być połączone ze skruchą i z naprawą złego). Nazwisko autora kasania

nie jest nigdzie zaznaczone, może to sam Uchański?

Jocher 6773, 7829. — Osieński Skarga, str. 84. — Kraszewski Wilno IV 117. — Maciejowski Piśm III 25. — Wierzbowski Bibl. III 2624. — Piekarski Katalog kórn. nr 1504. — Wierzbowski Uchańsciana V 638.

W Bibl. tomie XXI 337 mylnie podano nazwisko arcyb. gnieźn. (Krasidński zam. Uchański).

Czarn. — Czartor. — Kórnik.

— Brevis augustissimi ac summe veneratorandi sacrosanctae missae sacrificii... contra impium Fr. Stancari Mantuani scriptum, assertio. Colon. Agripp., A. Birckmann 1577. w 8ce.

Są dwa odbicia. Na jednym podany rok druku 1577; na drugim 1578.

Uchańskiego pióra jest tu tylko przedmowa (Epistola ad lectorem). Sama „Assertio“, będąca odpowiedzią Stankarowi, wyszła z ręki J. Wujka (obacz), jak wynika z jego listu do Er. Merkuriana. — Na druk łożył Uchański.

Dokładniejszy tytuł podany w tomie XII 250; gdzie zaznaczono biblioteki (Jednakże należy tam poprawić „continent“ na „continueat“).

Jocher 6428. — Uchańsciana II 327 (przedruk listu) i V 682.

(Uchański Jakób). Declaratia privilegia (25 aprilis 1576)... ob. Declaratia.

Jest to uchwała rad koronnych, mocą której prawo koronowania króla (Batorego) przyznano ewentualnie Stan. Karakowskiemu, gdyby go prymas (Uchański) nie koronował. Uchańsciana IV 346 i V 595. — Karakowski Epistolae. — Pawiński Źródła dziejowe IV 16. — Wierzbowski Bibl. pol. III 2617. — Bibl. Estr. XII 407.

— ob. Bużeński (Vitae, tom XIII 475) — Cichoński K. (Anatomia 1611, str. 85) — Curaeus Achacy (1559) — Damalewicz (Series 1643) — Grzegorz XIII (Breve Apost. 1577) — Herbert St. (Elegia 1564) — Ilowski St. (Basili De moribus 1564) — Latinus Latinus (1659; tu epistolae) — Lippoman Al. (Copie des lettres 1586; ale to ma fałszywą datę) — Modrzewski Frycz And. (Narr. simplex 1561) — Montanus (Opuscula 1556) — Mylius Jan (1568) — Nakielski Sam. (1634) — Naramowicz (Facies rerum 1726) — Orzechowski Stan. (Fricius 1561) — Paprocki (Catalogus 1613) — Rzepnicki (Vitae 1761) — Solikowski J. D. (Hamaza 1564) — Trzecieński And. (w Kl. Janickiego Vitae

1574) — Wujek Jakób (Postilla 1584, Assertio 1577).

O jego mowach sejmowych (1563, 1565 itp.) ob. Pęcherski w Sprawozd. Akad. Um. 1925 nr 6. — Uchańsciana V 411—2 i passim.

O jego kasaniu o bojaźni bożej, mianem na pogrzenie J. Tarnowskiego, ob. Stan. Orzechowski w Żywocie Tarnowskiego. — Ob. też Osiński Skarga, str. 84.

O jego bibliotece ob. Wiersbowski Uchańsciana V 679.

O jego wykształceniu teolog., a specjalnie o znajomości pism Cyryla Jerosol. (którego jedno z pism wyłożył na polskie, a rękopis odstąpił Janowi Grodeckiemu) — ob. Uchańsciana III 16, 28, 36, 41 oraz V 680. — Brückner Dzieje liter. I (1922) str. 110.

Zbiór aktów, listów i zapisek sąd., odnoszących się do J. Uch., ogłosił w 4 tomach Wiersbowski (Uchańsciana 1884—95).

W tomie III przedrukował łyciorys Uch. przez Załuskiego oraz „Elegię“ Curacusa. Wreszcie jako tom V dodał obszerną monografię Uchańskiego, przy której uzupełnił nowymi dokumentami poprzednie tomy. Tu wyszukała literatura o Uchańskim do r. 1895.

Tu także ogłosił Wiersbowski drukiem (z rękopisów) kilka napisanych przez niego manifestów i pism (np. „Obrona jedyna przeciw pozwowi księży zawieszonych“ 1559). Współautorem „Obrony“ miał być Modrzewski? Obrona ta wychodzi z założenia, że w zasadzie nie ma różnicy między bisk. rzym. a innymi.

Commendoni Pamiętniki wydał Przesdz. I 1847, str. 249 i II 1851, str. 249. — Graziani De Vita Comm. 1669 i La vie du cardinal 1871. — Rykaczewski Relacje nuncjusów I 102—3, 111. — Caligari Epistolae et acta (1916), str. 916. — Hosii Epistolae tom II (wydał Zakrz.). — Korseniowski Orichoviana I. — Korrespondencja And. Zbrzydowskiego (wydał Wislocki) 1878. — Theiner Monumenta I 646—735 i II. — Wiersbowski Vincent Laureo et ses dépeches. 1887. — Czubek Pisma z czasów rokossu III 197, 203 itd. (tu stawiany często za wsór prymasa). — Czaplewski w Roczn. Tow. Prs. N. XXXIX (Pokłosie Uchańscianów).

Damalewicz Series archiep. 1643, str. 311. — Bużański Vita J. Uch. w Mitalera Acta liter. II 1756 (najważniejszy z dawnych łyciorysów. Wyszedł także po polsku w przekładzie Snyński i z koment. Malinowskiego r. 1852, w „Żywotach“ Bużańskiego). — Rzepnicki Vitae praesulum I 1761, str. 123—86. — Bartoszewicz Arcyb. gnieźn. 1858. — Korytkowski Arcyb. gnieźn. III 272. — Łętowski Katalog IV

177—94. — Encykl. Orgelbr. XXV 923. — Encykl. kośc. XXIX 421.

Janocki Nachricht II 18. — Ossoliński Wiad. hist. IV 409—10. — Albertrandi Pamiętn. o dawnej Polsce. — Niemcewicz Zbiór pamiętn. I 142 i II. — Święcki Hist. pam. II 247. — Gawarecki Pamiętniki Łowicza, 22—3.

Bartoszewicz w Bibl. Warsz. 1853 III. — Łukaszewicz Dzieje wyzn. helw. w M. Polsce, str. 47—8. — Traczewski Polskoje bezkorolewie 1869. — Bukowski Dzieje reformacji II 461—76. — Zakrzewski Powstanie i rozwój reform. 1876. — Tenko Po ucieczce Henryka 1878, str. 34 i n. — Kubala Stan. Orzechowski 1906, str. 70. — Lubowicz Naczął katol. reakcji 1890. — Korseniowski w Kwart. Hist. 1897, str. 789 i 848. — Załęski Jesuici I. — Zivier Neuere Gesch. Polens 1915, str. 730—757 i passim. — Grabowski Tad. Liter. luterska 1920; Literatura arjańska, str. 27 i nast.; Skarga, str. 646. — Kot And. Fryca Modrs., str. 308. — Wotschka Gesch. der Reformation 1911, str. 193 i nast. — Tenko Briefwechsel der Schweizer (passim). — Bidlo Jednota II 53—5 i nast., III 180—2. — Flacyski Idea kośc. narod. w Polsce XVI w. (w Aten. Kapł. 1911, str. 205 i nast.). — Wojtkowski Bibl. wielkop. 1936 nr 9152. — Finkel Bibl. hist. III str. 1882.

UCHAŃSKI Paweł, wojew. bełski (I) († 1590). Ad S. D. N. Gregorivm XIII. Pont. Max. Illvst. Et Excelentissimi Viri D. Dni Pauli Vehanij, Comitiss i Słwzevo, ac Praefecti Drohobicensis &c. Oratoris Serenissimi Regis Poloniae Stephani, oratio. Habita Romae in consistorio Die XI April: M.D.LXXIX. (1579). w 4ce, k. 4 nlb. (ost. str. biała).

Bez osobnego tytułu.

Wyraża obojętność imieniem króla. Nie należy od niego oczekiwać elegancji w mowie: rarius mihi librum quam hastam prae manibus esse. Wspomina groźbę napadów tatarskich. Wychwala męstwo króla. Prosi papieża, aby sprzyjał regno, quod tanquam porta orbis christianae valida et quasi murus ahenus.

Wiersbowski Uchańsciana V 88—57 (o składaniu przesąd obojętności imieniem Batorego mówi na str. 46. Projekt mowy został naszkicowany przez J. Zamojskiego). — Rykaczewski Relacje nuncjusów I 303 (opis audjencji przez Stef. Aratora).

Odpowiedź daną przez papieża ob. Theiner Annales eccl. III 61. Ossol.

— ob. Ciofani (1581—3) — Mercurialis (Responsiones et consultationes 1587—97; tu porady lekarskie dla

niego) — Warszewicki Krz. (De legato, 1595, str. 86).

Siarczyński Obraz II 281. — Niemcewicz Zbiór pamięt. II 63. — Święcki Hist. pamięt. II 248. — Plater Zbiór pamięt. II 208—9. — Orzelski Interregnum (wydał Kuntze 1930).

Uchański Paweł (II), syn Rafała, starosta ulanowski ob. Certamen Pul-toviae (1616) — Narzymiski M. (Panegirica 1617) — Rogalicius Zach. (1613).

Wiersbowski Uchańsciana V 62.

Uchański Rafał ob. Rogalicius Zachariasz (1613).

Wiersbowski Uchańsc. V 61.

Uchański Stanisław ob. Trzeciecki And. (Epigr. 1565).

Uchseus Erdmannus ob. Ovidius Naso (1769).

Uchwała dworska na Tatary. 1614. w 4ce, k. sygn. B₂.

Obacz w tomie XXVI str. 1 pod S. B.

Brückner (Rozpr. Akad. filolog. 1919 XII 88) wskazuje na egz. Ossol. i Petersb.

(Uchwała). [Uchwała zjazdu urzędników i rycerstwa woj. krak. zebranych celem „okazowania“, datowana 28 lipca 1632; wraz z tekstem kapturu]. fol., k. nlb. 4 (sygn. A₄).

Bez tytułu. Zaczyna się: Generosi Nicolaus Koryciński... M. Chęmski... Stan. Dembiński... — Pod aktem okazowania jest też podpis Jana hr. na Tęczyne woj. krak. i Stan. Lubomirskiego woj. ziem ruskich. — Pod kapturem podpis M. Firleja i innych. Wnosi do aktów Jan. a Komorow.

Tworzy całość z innymi Acta interregni 1632 (ob.), mimo że ma samodzielną sygnaturę. — Druk w Krak. u Piotrkowczyka.

Przedrukowane w Volumina Legum III (1859) str. 354.

Takąż uchwałę (laudum) sejmiku krak. a r. 1634 ob. w tomie XXI 121.

Csartor. — Jagiell.

— **Uchwała Walney Rady Wárszawskiej, Stanow Rzeczypospolitey Zkonfederowanych, za Uniwersałami Nayprześwietniejszego Xiążęcia J. Mości Kardynała, Prymasa Korony Polskiej y W. X. Litewskiego, pro die undecima Mensis Iulij Roku Tyśiącznego Siedmsetnego Piątego (1705), do Warszawy zgromadzonych.** fol., k. 14 nlb. (syg. G₂).

Zawiera: My Rady... Akces województw małop. y X. Żmudzk... Manifest przeciw stronie przeciwney... Od ark. G idą pod-

pisy (K. Zieliński arcyb. lwow., Chr. Gniński, bisk. kamien., Kaz. Sapieha, Jós. Potocki itd.). — Rada opowiada się po stronie Stan. Leaszyńskiego a egawinkuluje od wierności Aug. II.

Innych tego rodzaju „Uchwał“ należy szukać pod: Rady.

Csartor. — Jagiell. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— **Uchwała Seymv Walnego Koronnego, Wárszawskiego, Roku M.DC.XIII.** Dnia dwudziestego czwartego Grudnia. [Tu herby Polski i Litwy, w środku herb Wazów; dookoła tarczy dwa małe aniolki, górą korona]. Cum Gratia et Priuilegio S. R. M. W Krakowie, w Drukárni Andrzejá Piotrkowczyká, Krolá J. M. Typographá. (1614). fol., k. tyt., str. liczb. 12, k. nlb. 11 (sygn. D₄ i dwie ost. karty bez sygn.).

Zaczyna się: Naznaczenie zapłaty żołniersom; kończy się: Zapłata tym którzy się do Confoederacye nie wiazali.

Od sygn. B₄ idzie: Uniwersał poborowy (podatki, pobory z miast, pobór wodny, kwarta, kupcy, pobory z W. X. L., poborców nawsziska).

Na końcu osoba drukarska, ost. strona biała. Są dwa odbicia. Przy jednym z nich jest dołączony na końcu: Regestr constitucyi sejmu 1611 i 1613 (ark. 2). — Obacz różnice między nimi w t. XX 35.

Ob. Volumina Legum III (1859) str. 117.

Bibl. w Suchej — Csartor. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

— **Toż... Wilno (1614)...** obacz tom XX str. 35.

Dano temu drukowi nazwę „Uchwały“ zapewne dlatego, aby go odróżnić od druku, zawierającego „Constitutio sejmum walnego koronnego w Warszawie 19 lutego 1613“ (ob. pod Constitutio w t. XX 42).

— **Uchwała Seymv Walnego Koronnego, W Warszawie Roku M.DC.XXV.** [Tu tarcza barokowa o pięciu polach: w prawym górnym i lewym dolnym Orzeł Polski, w lewym górnym i prawym dolnym Pogoń Litwy, w środku herb Wazów. W klejnocie barokowa korona]. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. W Krakowie. W Drukárni Andrzejá Piotrkowczyká, Krolá I. M. Typographá (1625). fol., k. tyt. i k. 3 nlb.

Zaczyna się od „Warunek bezpieczenstwa Rzeczypospolitey y dochodzenia retent“ — kończy się: „Naznaczenie Panow Senatorow na mieszkanie przy Nas“ i „Deputaci do Rawy“.

Podpis: Jan z Druka Sokoliński, koła posel. marszałek. — Przedruk w Volum. Leg. III (1859) str. 235.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Racyn. — Uniw. Wileń.

— Toż... w Warszawie (1625)... ob. w tomie XX 35.

— Uchwała Seymu Torwskiego Dwuniedzielnego, Roku Pań. M.DC.XXVI. [Tu herby Polski i Litwy, w środku herby Wazów, po bokach aniołowie podtrzymują koronę król.]. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. W Krakowie, W Drukarni Andrzejá Piotrkowczyká, Krolá J. M. Typogrąphá. fol., k. tyt., str. lb. 5 i nlb. k. 12 (sygn. D₂).

Rospocyna się od „Pospolite Ruszenie“; kończy się: Miasta Toruń y Gdańsk. — Podpis: Marcin Żegocki, marsz. koła posel. Od ark. B idzie „Uniwersał poborowy“ (podatki koronne, pobór z miast, csepowe, pobór wodny koronny, milicja nowa przywilejami krowana, pogłówno żydów, cla; — po czym toż samo co do Litwy; pobory i pobory). Na końcu snowu podpisany M. Żegocki.

Są dwa różne odbicia (oba są w Czartor.). Przedruk Vol. Legum III (1859) str. 250. Constitucje sejmku warsz. z r. 1626 obacz w tomie XX 45.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Racyn.

— Uchwała Seymu Torwskiego dwuniedzielnego R. P. 1626. Cura Gratia et privilegio S. R. M. fol., str. 30.

Po str. 6 następuje: Uniwersał Poborowy na Seymie walnym koronnym w Toruniu uchwalony r. 1626. W Toruniu w drukarni Franciska Snelbolca 1626.

Ob. tom XX 35.

Ossol. — Uniw. Wileń.

— Uchwała Seymu Walnego Koronnego, Szesniedzielnego. W Warszawie, Roku M.DC.XL. [Tu herby Polski i Litwy, w środku Wazów; bokiem aniołki; górą korona]. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. W Krakowie, W Drukarni Andrzejá Piotrkowczyká, Krolá J. M. Typogrąphá. (1640). fol., k. tyt., str. 15 lb. i 1 biała.

Zaczyna się: Warunek bezpieczeństwa...; po czym spis poborów (a więc jest to uniwersał poborowy). Kończy: Na resyduency przy Nas nasnaczeni senatorowie.

Podpis. J. S. Jabłonowski podczasy, marsz. posel... oraz Wojciech Kadsidłowski S. R. M. Ob. tom XX 35—36.

Przedruk w Vol. Legum III (1859) str. 464. Bibl. w Suchej — Czartor. — Dzików — Jag. — Ossol. — Racyn. — Uniw. Wil.

— Uchwała Seymu Walnego Koronnego Szesniedzielnego, w Warszawie R. 1640. [Tutaj herby Polski, Litwy i Wazów]. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. W Warszawie u Jana Trelpńskiego, 1640. fol., kart 9.

Ob. tom XX 35.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Uchwała Seymu Walnego Koronnego Szesniedzielnego w Warszawie odprawionego Roku Pańskiego MDCLXI. (1661). dnia 2. Miesiąca Maia. [Tu herby]. Cum Gratia et Priuilegio S. R. M. W Krakowie u wdowy y Dziedziców Andrzejá Piotrkowczyká J. K. M. typografa. Roku Pańskiego 1661. fol., str. 78 (ark. U₂). — Constitucje W. X. Lit. 1661. fol., kart liczb. 36 (sygn. I₂).

— Toż... fol., k. 1, str. 96 (ark. sygn. Y₂).

Obejmuje: O arianach, Zapłata wojskom... Kończy: Resydenci przy boku naszym. Zarazem: Pacta Oliv., Deklaracja Jaski hoim. szapor., przywilej Tetery.

W tym drugim odbiciu zachodzi różnica w liniach drukarskich i w tem, że konstytucje W. X. Lit. nie są oddzielnie liczone, a więc jest kontynuacja stronic, razem 96.

Przedruk w Vol. Legum IV (1859) str. 322.

Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Uchwała Seymu Walnego Koronnego Szesniedzielnego Ordynaryjnego Ex consensu totius Reipublicae do trzech Niedziel skroconego. w Warszawie Roku Pańskiego M.D.CLVIII. (1668). [Tu tarcza barokowa o 5 polach, przyozdobiona górą barokową koroną. W polach tarczy: w prawym górnym i lewym dolnym Orzeł Polski, w lewym górnym i prawym dolnym Pogoń Litwy, w środku herb Wazów]. W Drukarni Dziedziców Piotrá Elertá, J. K. M. Typogr. (1668). fol., k. tyt., str. 12 (sygn. C₂).

Są dwa różne odbicia.

Zawiera akt abdykcyjny Jana Kaz. i weresał Stanów.

Razem z tym bywa oprawiano:

Confederacya generalna... naConvokacyey... 5 nov. 1668. fol., str. 32 (bez osobnego tytułu).

Obacz Vol. Legum IV (1859) 478 (przedruk). Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. (oba odbicia).

— Uchwała podatku od Orderów Orła Białego i ś. Stanisława, który na kupno broni i innych rynsztunków wojennych jest przeznaczony. (1794?). fol., str. 1.

— Uchwała mocą ktorey wpisany być ma w komput wojska litewskiego pułk piechoty który Karol książę Radziwiłł ofiarował dla Rzeczypospolitey swoim kosztem wystawić na dzień 1. Marca w roku przysłym 1790. i nadane temuż pułkowi imię Domu Radziwiłłowskiego, a samemu księciu Karolowi szefowstwo nad nim. fol., str. 1.

— Z Uchwały Woiewodztwa Krakowskiego w Krakowie następującoy, co do naprawy drog z Xiąg Ziemianskich Krakowskich wydane Punkta. Działo się w Krakowie przed Xięgami Ziemianskiemi Woiewodztwa Krakowskiego, Powiatów Krakowskiego, Proszowskiego i Xięstwa Siewierskiego. Dnia 18. Miesiąca Lutego, Roku Pańskiego (1792). fol., k. 2 nlb.

Na końcu podpisani: H. Bzowski, Stan. Mioroszewski, J. N. Dębski... itd. (członkowie sejmiku gospodarskiego). Chodzi o wykonanie uchwały sejmowej w sprawie naprawy drog. Sejmik postanowił rozszerzyć drogi w woj. krak. i zreparować, a roboty rozłożył na całą ludność miast i wsi; także i dziedzice wsi muszą ponosić ich koszt. — Jako regent ziem. podpisał Kmita Adam. Akad.

— Uchwała na Seymiku w Krakowie 18 lutego 1792 r. względem wybrania Komissarzy Granicznych i Sędziów granicz. Działo się w Krakowie pod Xięgami ziemians. 18 lut. (1792). fol., kart 2. Akad. — Jagiell.

— Uchwała Seymiku w Krakowie wpisana w Xięgi Ziemianskie Woiewództwa Krakowskiego d. 18 Lutego r. 1792 (zawierająca zaprzysiężenie Konstytucyi Rządowej z d. 3 maja 1791 r.). Działo się w Krakowie pod Xięgami ziemians. 18 lut. (1792). fol., ark. 2. Jagiell.

— Uchwały Woiewodztwa Krakowskiego w Proszowicach nastąpioney wpisanie w Xięgi Ziemianskie Krakowskie dnia 14 Miesiąca Sierpnia r. p. 1792. fol., k. 2.

Na końcu podpisany Adam z Woli Kmita, regent ziemianski aktowy krakowski. Akad. — Ossol.

— Uchwała Obywatelów mieszkańców woiewodztwa Krakowskiego... (dnia 24 marca 1794). fol., k. 1.

Podpisany: Kasper Meisizewski.

Dla oswoobodzenia ziem polskiej od nieprzyjaciół na poczytkowe wzmocnienie siły zbrojney narodowej pod nacelnictwem Tad. Kościuszki, uradzili: Każdy mieszkawiec Woiewodztwa krak. od lat 18 do 28 obowiązany stawić się pod broń, wyiąwszy kaleków i chorych, a wszystkie miasta i wieś w tem Woiewodstwie położone mają się usbroić podług rozkazu tegoż Nacelnika. Ustanawia się na ten raz pobór od dożywnych posesorów Starostw y Królewszczyzn, dziedziców ziemskich, duchownych y od żydów, tudzież zabranie dobr narodowych na rzecz Skarbu. Oświadczyli się dostarczyć szypkę do magazynów i csego potrzeba będzie do żywności wojska. Jagiell.

— Uchwała obywatelów mieszkańców Woiewództwa Krak. z dnia 26 Marca 1794. fol., karta 1.

Akad. — Ossol.

Uchwały względem papieru stemplowego. Dnia 12 Octobr. 1776. fol., karta 1. Krasin.

Uchwalenie podatku czopowego i szelęznego. (Prawo na Seymie 1775). fol., karta 1.

Akad. — Bibl. w Suchej — Krasin. — Ossol. — T. P. N. w Poznaniu.

Uchylenie Kommissyi Emfiteutycznych. (B. m. i r.). w 4ce, k. 1.

Wniosek na sejm w sprawie komisji emfit. o starostwa. Około 1776.

Akad. — Bibl. w Suchej.

— Konstytucyi 1768 r. tit: Porządek Seymowania co do punktu decydowanie projektów kategoriami opisującego. fol., karta 1.

Ob.: Actum etc. d. 26 lutego 1791.

Czartor. — Krasin.

— Rezolucyi Liwrantom Woiewództw Ruskich służącoy. w 4ce, k. 1. Projekt na Seymie 1778.

T. P. N. w Poznaniu.

— Rezolucyi między Miastem a Żydami Krzemienieckimi zaszły. w 4ce, karta 1. T. P. N. w Poznaniu.

— Rezolucyów Rady Nieustającej. (1786). fol., k. 1.

Czartor. — T. P. N. w Poznaniu.

— Rezolucyi Rady nienustającej. fol., k. 1.

Ob. Actum 1789 (23 Januarii). Czartor.

— Rezolucyi Rady nieustającej y departamentu wojskowego względem officerów kawalerii Narodowej koronnych. fol., k. 1.

Ob. Actum 1789. Czartor.

— Rezolucyi względem wstrzymania y cofania pomocy wojskowej. fol., karta 1.

Czartor. — T. P. N. w Poznaniu.

— i zakazanie książki Was ist der Papst... (1787). ob. Pius VI.

Uciążenie miasta Jakubstadu.. ob. Jakubstadt.

Uclecha bogiń ob. Chelchowski H. (1630).

Uclecha (Piękna y Wesola) Przy Dobrey myśli W Ktorey sie zamykają Pieśni, Tance, Padwany, Białety. Pieszczoney Młodości gwoli. Teraz nowo reformowane Przez Jednego wiernie przyjaśn kochającego Dworzanina. Wydane. [Ozdobnik]. w 4ce, k. tyt. i k. 11 (sygn. C₂).

Druk w Krakowie około r. 1690.

Tytuł w ramce. Na odwr. tyt. dwuwiersz łac. i drzeworyt wyobrażający kobietę i mędotysząc witaających się. Pod tym esterowiersz polski.

Obejmuje 47 piosenek wyjętych w znacznej części z dawniejszych zbiorów (stad na tytule: nowo zreformowane), jak np. z Bzdarszewskiego „Wesola ochota“, z „Pieśni, tańców i padw.“, „Rozmowy młodzieńca“, „Kola tańca wesolego“. Niektóre z tych pieśni (w pewnej przeróbce) bywają i dziś śpiewane (Śliczna Dyjanna w pięknym mieszkaniu, Miała gołąbka w swoim chowaniu).

Badecki Liter. mieszc. 1925 nr 158 (podaje opis druku i wylicza początki pieśni). — Brückner w Pam. Liter. 1913 str. 217. — Króć tamże str. 310.

Bibl. Król. w Sztokh.

Uclechy Lepsze Y Pożyteczniejsze, Anizeli Z Bachusem y z Wenerą. Przez P. H. P. W. Gdy sobie, pod czas Mo-

lowego powietrza, słuszną z głowy melancholią wybijał, w Mięsopesty zmyślone y napisane. w Krakowie, Roku Pańskiego 1655. w 4ce, k. 9.

Druk Cezarego w Krakowie.

Badecki Lit. mieszczańska (1925) str. 415. — Windakiewicz Teatr ludowy w Rospr. Akad. filolog. XXVI str. 179 i 198. — Mocaraki w Pam. Liter. 1933 XXX str. 71 udowadnia, że autorem jest Hiacynt Prętocki, pleban wysocki, co odpowiada literom na tytule. Tenże sam napisał broszurę „Obiad postny“ (1653).

Stressaczenie i obszerne wyjątki podał Wójcicki Teatr starożytny II 193. — Całość przedrukował Badecki w Polskiej komedji rybałtowskiej 1931 str. 625 i 717 (dwa intermedia). Ossol. — Pawlik.

Ucleczka grzeźników albo nabożny zasmuconych rekurs do dzielny cudami Częstochowskiej matki. Częstochowa 1756. w 8ce.

— grzeszników albo gorące nabożeństwo do Najświętszey Maryi na Jasney Górze od lat czterechset osobliwszemi łaskami wślawioney, dla wygody chrześcijańskiej z Łacińskiego na polski język przetłumaczone. Z pozwoleniem starszych drukiem odnowione R. P. 1781. W drukarni Jasney Góry Częstochowskiej. w 8ce, str. 96.

Toż samo co poprzednie. Jagiell.

Uclsk korony ob. Krajewski Jan (1613).

Ucraine ob. Ukraina.

Uczen Filozofa Czyli Zal w Oszukaniu Postrzezony. [Tu ozdobnik]. w Dreźnie 1790. w 8ce, k. tyt., str. 54.

Jest to list wystosowany do „saloconych rozumem i umiejętnością nauczycieli rodu ludzkiego“ tj. do filozofów XVIII w. (ze szkoły Woltera i Russa), podpisany: NN. Autor listu utrzymany w tonie spokojnym i rzeczowym jest swolennikiem religii objawionej, a przeciwnikiem racjonalizmu. Walczy z deizmem filozofów (wymienia też Spinozę), a swłaszcza z „Dykejonarzem filoz.“. Stara się wykazać, że i filozofowie nie udowadniają swoich twierdzeń, a jednak każą w nie wierzyć. Popelniają też liczne błędy przy wykrywaniu mniemanych sprzeczności ewangelii lub przy tłumaczeniu Biblii (str. 31—2). Stawia na końcu filozofom szereg pytań, dotyczących kwestii, na czym opierają swój deizm, skoro Bóg jest przez smysły niepoznawalny, a całą wiedzę

chęć oprzeć na doświadczeniu smysłowym. Pisał tę polemikę zapewne Polak (a nie pruskład), gdyż w kilku miejscach bierze argumenty z terenu polskiego (wspomina Uniw. Krak., mówi o Kromersze i Bielskim). Kraśiń.

Uczitelnoje (Ewangelle) (1569) ob. Ewanhelie — Fiedorowicz Iwan (to jego druk).

Karatajew w Sborniku otd. rusk. jas. Akad. Nauk. petersb. tom 84 (1884) str. 163 nr 75.

Uczniowie Szkół Narodowych w Koronie, Darem łaskawym J. K. Mci, to jest medallami Diligentiae, od początku, przez następne lata zaszczytzeni, w Aktach Wizyt Jeneralnych na wieczną Pamiątkę zapisani, a z woli Szkoły Głównej dla publiczney wiadomości do Druku podani. (Kraków, 1789). w 8ce małej, k. 37 nlb.

Spisy uczniów ułożone prowincjami (Wielkopolska, Mazowsze, Małopolska, Wołyń, Ukraina). — Od k. 12 idą uczniowie szkół narod. w Koronie, którzy na wysycie 1788 zostali uznani za celujących jako też i wyróżnieni dyrektorowie.

M. i. czytamy tu nazwiska: Józef Dziekoński, Ignacy Potocki (dostał srebrny medal), Karol Skorkowski (póśn. biskup), Andrzej Oniadecki (otrzymał złoty medal), Kajetan Koźmian (złoty), Eusebiusz Słowacki.

Zarazem wyszło: Szkoły od Wizytatorów prowincyi Mało-Polskiej i Wizytatorów Sub-Delegowanych wizytowane w tymże samym roku 1789. w 8ce, kart 16 (sygn. B).

Jocher 1189. — Leniek Książka pam. Gimn. św. Anny XXX. Jagiell. — Ossol.

Uczone rozmowy ob. Tylkowski Wojc. (1692).

Uczta muz ob. Chwałkowski Ł. (1580).

Uczta zbawlienna ob. Piotrkowczyk Aleksy (1654, 1717).

Uczucia Austriackiego poddanego w dzień doroczney Uroczystosci 17 Kwietnia w Wiedniu 1799.

Notata Haana.

Uczynienie Sprawiedliwości ob. Szydłowsy.

Uczynki dobre ob. Gdaciusz Adam (1687).

Udne (z) Leonard ob. Uttino L. (1755).

(Udoran). Nowe Sławnego Udoran Przypadki. Czyli Przestroga w Uinadz

y Eimuzor Dlań chorującego. przez Aletawybo Iemu przyiaznego Uczyniona. [Tu ozdobnik]. Roku I. I. 7. 9. (1791). w 8ce, k. tyt., str. 134.

Rozwlekłe i niezbyt zrozumiałe wywody na temat narodu (udoran), który był niegdyś bogaty i szczęśliwy, a teraz wypędził starych i wypróbowanych doradców, wskutek czego popadł w nieszczęście. Rzecz pisana na Wołyniu. Szczegółów konkretnych nie ma. Są liczne aluzje do sprawy Adama (Ponidskiego). Na str. 60 i dalszych omawia autor krytycznie, a nawet obelżywie „Makiawela podobnego do obecnych sług Udoranu“. Nazywa go pseudo politicorum patriarcha, scelerumque doctor. Powołuje się autor na swoją poprzednią pracę „Walka“ (zapewne „Walka dwóch gorliwych Polaków“) i polemizuje z jakąś broszurą przeciw owej „Walce“ wymierzoną. Zapowiada też wydanie dalszej swej broszury: Stare i nowe przypadki sławnego Udoran.

Z podobnie przewróconymi wyrazami w tytule ob. Rozmowę pani de Sur Avoraz. Może to tego samego pióra?

Bibl. w Suchej — Jagiell.

Udrycki Krzysztof Nałęcz ob. Ormiński T. (Kalendarz 1696).

Udrycki Mikołaj ob. Łusiecki P. (1733) — Słowakowicz Józef (Gigantomachia 1732).

Udrycki Stanisław ob. Schmit Thomas (Epicedia 1590) — Tuczyński Piotr (In obitum 1591).

Uebergab dess Schlosses vnd der Hauptstatt Cracaw im Königreich Polen an Ihre Königliche Mayest. in Schweden, den 7. Octobris 1655. w 4ce, k. 2.

Ob. Accord — Conditiones — Cracau (tom XIV 437).

Ob. Łopaciński w Przeglądzie Hist. IX str. 241. — Finkel Bibl. nr 3899.

Daików — Jagiell.

Uebergang (Der Unverhoffte) ob. Güntherin Flor. (1710).

— (Dass der) eines Dissidenten zur Katholischen Kirche eine unschuldige und untadelhafte Sache sey. Zur Antwort auf den Hirten Brief über die Religions Veränderung an alle protestantische Glaubens Brüder im ganzen Königreich Pohlen gerichtet von einem protest. Bruder. Von einem Dissidenten. Warschau gedruckt bey Zawadzki 1792. w 8ce, str. liczb. 26.

Kraśiń.

Uebersetzung Derer Desideriorum Und Projectorum Dess Gross-Hertzogthumbs Lithauen. fol., sign. K.

Zarzem: „Confederation“... sygn. H₂.
Obaca w t. XV 158. Desideria.

Wrocł. miej.

— eines aus Pohlen abgelassenen, und das von denen Pohlen verletzte Völcker- u. Gesandtschafts-Recht betreffenden Briefes. 1733. w 4ce.

— eines pohnischen Schreibens über die Schrift: Betrachtungen über das von Pohlen bey gegenwertigen Zeitläuffen zu haltende Betragen. (1756). w 4ce, str. 12.

Wymierzona przeciw Prusom.

— der von der Civil-Kriegs-Kommission des Herzogthums Masuren in der Landschaft Fryschan ergangenen Universale die Freyheiten der Ausländer und die Werbe-Pässe betreffend. Warschau, gedruckt bey Michael Gröll, Hofbuchhändler. (1790). w 8ce, k. tyt., str. 15.

Datow. 23 März 1790.

Tekst polski tego uniwersalu kom. porządkowej cyw. wojsk. Ka. Mazow. (Masuren) nie jest mi znany. — Ob. też niżej pod: Uniwersal. Akad.

Uebung (Heilige) und Andächtige Besuchung des schmerzhaften Weges welchen Jesus Christus unser Herr und Heiland am Tage seines Leidens mit dem Kreutze beladen vom Richthause des Pilatus bis auf die Schädelstätte gegangen ist. Abgetheilet in XIV. Stationen oder Bet-Orte bis zu dem heiligen Grabe. Nach der Königsgratzer die zweyte Auflage. Mit Obrigkeitlicher Bewilligung. Warschau, gedruckt bey P. Dufour, Hofrath Sr. Kön. Majestät. Zu finden bey S. Benno. w 8ce, str. 42. T. P. N. w Poznaniu.

Uebungen (Unterschiedene) der Tugenden einem jedwedem Christen dienlich sich zu einem seligen Tode täglich zu bereiten. Aus dem Französischem übersetzt. Braunsberg in Collegio der Societ. Jesu 1764. w 8ce, k. 3, str. 173. Univ. Warsz.

— ob. Tagwerk (1677).

Ufay w Bogu. Warszawa, druk Zawadzkiego 1794.

UFFAN Diego, kapitan zamku antwerpskiego. Archelia To iest Nauka y Informatia O Strzelbie y o Rzeczach do niey należących, Ięzykiem Polskim swiezo opisana y wydrukowana. [Tu ozdobnik]. W Lesznie u Daniela Veterusa. Roku Pańskiego, MDCXLIII. (1643). [Tytuł w środku ryciny, na której pomieszczony jest górą portret z napisem: Vladislaus Polon ET Svec Rex Serē Et Pot., przybrany wojskowymi sztandarami. Po bokach tytułu postacie w rzymskich zbrojach. Dołem oblężenie fortecy z napisem: Smolensko. U dołu ryciny postacie Moskwicina i Turka w okowach. Podpis: C. de Pas inventer:]. (Na nast. karcie drugi tytuł w ramce:) Archelia albo Artilleria to iest, Fvndamentalna Y Doskonała Informatia o Strzelbie, y o rzeczach do niey należących: z wywodną przytym nauką, która Generałowi, albo Przelozonemu nád Strzelbą, tak w Obozie, iako w Oblężeniu fortecy, służy. Gdzie się też pokazuje, iako Bätterie, Contra-Batterie, Mosty, ławki, Podkopy, Gallerie, albo okryte ganki: także wszelkie insze do Woyny, y do Armaty należące Máchiny, y Ogniste Sztuki, ná trapienie Nieprzyjaciela, tak Morzem, iako y Lądem, dobrze robione być máią. Według Experiencye własney, zawniętey w Niderlándskich Woyskách, po Hyszpańsku naprzod opisana y wydana, Przez Diega Vffana. Kápitaná nád Armatą w Sławnym Zamku Antwerpskim. A Teraz z wersiey Niemieckiey ná Polski Język, zá Instancją gorącą, Wielmożnego Páná Je. Mości, Pana Abrahama ná Zbąszyniu, Ciáwickiego &c. Kásztellaná Szremskiego &c. przetłumaczona, y kosztem własnym, tegoż Wielmożnego Páná, iako miłośnika rzeczy Rycerskich, ná potrzebę Narodu swego w druk podána. Rokv Pańskiego. M.DC.XLIII. (1643). fol., 2 karty tyt. i 6 k. nlb. — Część I str. 32 i rycin 11. — Część II str. 1—104 i 145—60 (myłka w liczbowaniu, brak str. 105—44) oraz ryc. 30. — Część III str. 72, k. 2 nlb. i ryc. 19.

Na odwoicie drugiego tytułu herby domu Ciáwickich a literami: Na SB A C K S. (Oznacza to: Na Sbaşzyniu Abr. Ciáw., kaszt. írom.). — Pod tym 6-wiersz łac. podp. Sebastianus Macer R. L.

Na dalszych trzech kartach nlb. gładkie oktawy podpisane: M. Głoskowski Kom. (oraz) Kal.(iski). W. — Jest to „pane-gyrik“ Władysława IV, sławiący jego zwycięstwa, mgstwo Polaków, Grunwald i Paie Pole, a na końcu wzywający Polaków, aby studiowali umiejętności rycerskie.

Wreszcie idą: 1) Przedmowa do Abrahama Ciáwickiego, podpisana przez tłumacza: Jan Dekan, civis Lessnensis, consularis et philomates. Podnosi, że przekładał „nie nabiegając grossa kupieckiego samą tylko sławę i miłośóć ojczyzny mając przed oczyma“. Wysławia Ciáwickiego, który wybudował kasztel sbański; a kasztelu tego odparto pładrujące w Polsce oddziały adwersarów cesarsa Ferd. II. — 2) Przedmowa tłumacza do uważnego czytelnika, gdzie tłumaczy trudności przekładu (dla słów niesnajomych w polskim języku). — Przedmowa autora (Uffana) do czytelnika. Samo dzieło składa się z trzech części, każda z osobnym liczbowaniem. Część I o kształtach nowych i starych dział; o wynalasku prochu i dalszych armat (pierwszy raz użyte w roku 1866 w wojnie Wenetów z Genuą — wynaleźli jednak działa Niemcy); o odlewaniu armat. — Część II jest ułożona w kształcie rozmów między generałem a kapitanem, a mówi o teorii artylerii, o bateriach, przykopach, szalonnach, mostach, petardach i różnych machinach. Nie wiadomo dlaczego nazwana jest „Artolleryą“ (ta nazwa powtarza się wciąż nad stronkami druku). W liczbowaniu pomyłka, jak już wyżej zaznaczyłem. — Część III samyka w sobie „naukę puskarsowi wiedzieć potrzebną“ o mierszeniu dział, o prochach, rzytowaniu, kulach ognistych, racach itp. W ostatnim rozdziale przedstawiony przebieg egzaminu puskarsa, który żąda konstablami albo ryszunkowym zostaó. — Od str. 65 idą: Niektóre... przypomnienia (np. jak fortecę ubieżóć, wskazówki dla hetmana i dla gubernatora fortecy).

Na ostatnich dwóch nlb. kartach rejestr i omyłki.

Dzieło saopatrzone jest w liczne ryciny, czasem całostronicowe, czasem półstronicowe. Nad rycinami napisy po niem. i franc. co świadczy, że są zapożyczone z wydania obcego (niem.). Ale obok tych obcych napisów dodano ex post napisy polskie dla użytku polskiego wydania.

Niemal równocześnie (1650) napisał i wydał swoje dzieło o artylerii Kaz. Siemienowicz (ob. tom XXVIII 24—6). Napisał je po

łacinie, a zdołał wydaó tylko pierwszą część. Na język polski tłumaczone nie było. Bandtkie Hist. druk. Król. Pols. I 886. — Zebrański Bibl. matem. str. 273—4. — Kucharzewski O początkach piśm. techn. 1899 str. 35. — Korzon Dzieje wojen III 51.

Egz. Jagiell. nosi podpis: Joan. Broscius. Bibl. w Suchej — Chrept. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Klemensów — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Targowski w Czyżowie pod Zawichostem — Univ. Lwow

Ufność Opatrznością Boską przeświadczone od rządu drukarnią Berdyczowską zawdzięczająca wierszem uwielbiającym dobroć Opatrznego Boga, jakiej doznała w okazanej sobie szczodrobliwości następującej... (1798). w 8ce, k. nlb. 3. Krasin.

— w Bogu... ob. Schoenfiissius J. (1642).

Uformowanie dwóch pułków Tatarskich, dwóch Kozackich i czterech batalionów ochotników. Prawo uchwalone 7 Maja 1792. w 8ce, k. 2.

Ob. Vol. Legum IX 488.

Bibl. w Suchej — Dzików — Krasin. — Ossol. — Raczyń.

Ugarte Alojzy ob. Minasiewicz Flor. (Positiones 1785).

UGNIEWSKI Szymon S. J. (1584 † 21 paźdz. 1647). Mors Iesv Christi à Rhetoricae Auditoribus in alma Academia Vilnen: S. I. deplorata Admodvm RR. Dominis D. Melchiori Heliaszewicz Gieysz, Vigilantissimo Episcopatus Samogitiae Administratori. Canonico Vilnensi, &c. &c. D. Melchiori Groczicki Canonico Mednicensi, &c. Patronis ac Fautoribus suis munificentissimis. Per Ioannem Rvkiewicz in eadem Acad S. E. repraesentatur. Vilnae, Ex Officina Iosephi Karczan, Anno 1615. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. tytułu dedykacja obu dostojnikom. Rozpoczyna dialog 4 młodzieńców: Aureola, Bonifacego, Korneliusa i Damiana — wszyscy wysławiają Chrystusa i Krzyż. Część przemów ich wierszem. — Po czym dodaje autor: Iam Tulliano flumine opus est i kończy mową (oratio) na cześć Chrystusa. Na końcu rycina: Ecce Homo w płaszczu, z koroną cierniową.

Na egz. dopisek. Collegii Brunsberg — Autorem jest profesor, a nie uczeń.

Joher 8179. — Brown Bibl. S. J. str. 852, 418. — Sieroszyński Obras II 148 (awie studenta Rutkiewicza). — Jussyński II 189. Jagiell.

— Żywot S. Władysława Króla Węgierskiego Pobożnym nazwanego, wyięty z kronikarżów Węgierskich, Polskich, Antoniego Bonfiniusza, Michala Ritusza, Marcina Kromera y inszych pisarzow, Jana Długosza, Pelbarta Temeswara y Erazma Biskupa Plockiego, w Breviarzu swey Dycezyey etc. Zyl okolo R. P. 1040. K woli Nayiasn. Władysławowi, Z Bożey łaski Krolewiciowi Polskiemu y Szwedzkiemu, obranemu Wielkiemu Carowi Moskiewskiemu, Smoleńskiego, Siewierskiego, Czernihowskiego Xięstwa Administratorowi krótko wypisany przez iednego kapłana Soc. Jesu. R. 1630. Julij 30. w 4ce, 2 ark.

Joher 8670 pissa: Autorem może byd Ugniewski jezuita. Sieroszyński wymienia Życie 4. Władysława przez tegoż s rokiem 1636.

Siarca. Obras II 281. — Wiszniewski Hist. lit. VIII 175. — Maciej. Piśmien. III 183. — Święcki Hist. pam. II 242. — Brown Bibl. pis. 418. — Encykl. Orgelb. XXV 947. — Encykl. kośc. XXIX 437. — Białliński Uniw. Wileń. III (1900). — Załęski Jes. w Polsce II.

Ugoda Choleryka z Flegmatykiem, Melancholika z Wesolkim komedya w Wilnie na Sali Akademickiey Societatis Jesu pod czas Zapustny wyprawiona Roku Pańskiego 1754. Miesiąca Lutego Dnia.. (Wilno 1754). w 4ce, 1 k. Jagiell.

Ugolinus ob. Verinus M. (Liber 1703).

UGONIUS Pompelus, prof. teol. w Rzymie. Oratio Ad S. D. Pavlm V. P. M. Nomine Serenissimi Et Potentissimi Poloniae Sretiaeq. Regis Sigismvndi Tertii Obedientiam Praestante Illvstriss. Et Reverendiss. Dño Pavlo Volvcki Episcopo Lvceoriensi Legato Habita in Aula Regia Vaticana Palatij. A Pompeo Vgonio Romano Doct. Theologo & publico Romae Eloquentiae Professore. Prid. Kal. Februarij. M.DC.XIII. [Tu tarcza pięciopolowa barokowa z koroną w klejnociu, na tarczy herby Litwy

i Polski w środkowym polu herb Wazów]. Romae, Apud Bartholomaeum Zannettum. M.DC.XIII (1613). Superiorvm Permissv. w 4ce, k. tyt. i str. 12.

Na odwr. tyt. miedzioryt herbu (Panna na niedw.) i imprimatur. W samej mowie są pochwały Wołuckiego oras Polski i Polaków (za prawowierność i walkę s poganami). Wspomina też Stefana Bat. i awycięstwo Zygmunta III odniesione nad Moskwą. O wsięciu Szujskiego (Suyachius) do niewoli.

Od str. 11—12: Responso Petri Strosae S. D. N. secr. apost. domestici ad Oratorem Regi Poloniae. I ten chwali Zyg. i Polaków.

Janociana II 286.

Czartor. — Daików — Jagiell. — Ossol.

Ugrumowa ob. Dogrumowa.

UHL I O'Blalth Chrystian. Schreiben eines Elbingers an den sogenannten reisenden Weltbürger die Seiner Königl. Majestät von Preussen von der Stadt Danzig über die Weichsel-Schiffart erregte Streitigkeit betreffend. Herausgegeben mit einer Einleitung von Christian Wilhelm Dohm. Berlin, bey August Mylius 1784. w 8cc, k. tyt. str. LXXXVI i 95, 1 mapa.

Jest to polemika s pismem „Eines reisenden Weltbürgers unpart. Anmerkungen“ (ob. pod Danzig w t. XIV 48). Jakiś snawca spraw polsko-pruskich (O'Blalth) napisał na to odpowiedź, którą Uhl ogłasza (od str. 1—54) poprzedziwszy to przedmową, a w tej opisuje przedmiot sporu. (Dohm jest to jego pseudonim).

Spór został wywołany pretensją króla pruskiego do zagarnięcia handlu Wisłą. Król wysłał gen. Engloffsteina s oddziałem wojska na terytorium Gdańska, aby siłą ądania jego przeprowadził. Rozpoczęły się konferencje między m. Gdańskiem a Prusami. Polaka wyraziła życzenie, aby Gdańsk sgodził się na wolny przejazd pruskich poddanych Wisłą s zastrzeżeniem salvo jure. Wdała się też w ten spór Rosja i zaproponowała przeniesienie roków do Warszawy (rezydencja Stackelberga). Autor oświetla ten spór s stanowiska interesów Elbląga i innych miast pruskich. Z wielką erudycją historyczną broni autor tezy, że żegluga Wisłą jest wolna i że mieszkadcy pruskich miast nie mogą byd zależni od pozwolenia władz gdańskich. Polemizuje też s broszurą „Observations“ i „Briefe über itaige Streitigkeiten“. Od str. LXXV podany przedruk kilku petycji i listów odnoszących się do tej sprawy.

Po czym od str. 1—54 ogłasza autor „Schreiben eines Elbingers an den reisenden Weltbürger. Podpisał ten list Christianus O'Blalth s datą Elbing 24 Dec. 1783. — List ten jest również obszerną polemiką przeciwko prawom co do zamknięcia żeglugi na Wisłę, jakie Gdańsk sobie rościł.

Od str. 55—84 przedrukowane są dokumenty s lat 1378—570, regulujące prawo żeglugi na Wisłę.

Od str. 85—95 idzie „Nachschrift“, w której O'Blalth odpowiada na artykuł w Staats Anzeigen Schlözera (broniący praw Gdańska) oraz na broszurę „Observations“ (anonima). Na końcu tej Nachschrift data 20 Jenner 1784.

Na końcu dodano szych kolorowy „Grundriss der Stadt Danzig... nebst Gegenden“ (przez D. F. Sotamauna, szych. w Berlinie). Przedstawia on plan biegu Wisły przy ujściu.

Autorem „Schreiben“ jest Uhl, dyrektor poczty ze Stolzenberga pod Gdańskiem. Odsłania pseudonim współczesne pismo Polit. Journal Hamburg 1784 (marzec str. 322). Odpisał mu na to Geret Sam.: Schreiben eines Polen, 1784 (ob. tom XXVII 268). — Miała wyjść także replika Uhla pt. Zweytes Schreiben (1784), ale tej nie znam.

Bentkowski II 286. Jagiell. — Ossol.

UHLICH Gotfryd, pijar, prof. Uniw. Lwowskiego. Die Belagerungen Belgrads von Entstehung dieser Festung bis auf unsere Zeiten. Lemberg 1790. w 8ce.

— Geschichte der ersten Türkischen Belagerung Wiens im Jahre 1529 aus gleichzeitigen Schriftstellern und Tagebüchern... von Gottfried Uhlich, Priester aus den frommen Schulen, Lehrer der allgemeinen Weltgeschichte. Wien, Binz. 1784. w 8ce.

— Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens, bey der hundertjährigen Gedächtnissfeyer. Herausgegeben von Gottfried Uhlich, aus den frommen Schulen, Lehrer der Universalgeschichte an dem Löwenburgischen Kollegium. [Tu ozdobnik] Mit Kupfern, nebst zweenen Planen. Wien, in der Sonnleithnerischen Buchhandlung 1783. w 8ce, k. tyt. i k 7 nlb., str. 230, 2 tablice.

Pierwsza tablica wyobraża krzyż wystawiony przez wojew. wołosk. w r. 1683; druga szczegóły s fortyfikacji Wiednia. — Na str. 193 plan wojsk tureckich. — Miedzioryty przedstawiają Kulcsyckiego (wedle

Lercha) i widok Wiednia w dniu 12 sept. 1683 (też wedle Lercha).

Dedykacja radzie miejskiej wied., po czym Vorrede i wykaz źródeł. Korzystał s archiwum miasta, ale głównie kompilował drukowane opracowania (Vaelkerena, Suttingera, Ricauta, Schaffera, Wagnera, Kantemira, Feigiusa, — s polskich cytuje tylko Kochowskiego).

Zawiera opis wojny od samego jej wybuchu. Tendencją książki jest wykazać, że głównym bohaterem zwycięstwa był Stahromberg i ka. Lotaryński, stąd też udział Polaków zredukowany do małych rozmiarów. Z Polaków najżywciej traktowany Kulcsycki, ale przedstawiony jako mieszczanin wiedeński (str. 95, 240). Polakom wciąż wtyka skłonność do rabunku (str. 145), podkreśla ich porażki dosrane w staku pod Wiedniem; dopiero pomoc oddziałów niem. doprowadziła do ich zwycięstwa (str. 160, 181). Największe łupy przydzielono królowi polskiemu (str. 151).

Na egzemplarzu swoim (obecnie Akad.) dopisał Ambroży Grabowski: Pisarz tej relacji Uhlich troskliwie unika, aby nie wspomniał imienia króla Jana III lub Sobieskiego i w relacji jego wojsko polskie jest tylko podrzędne, a mówi tylko „König“, nie wymieniając jaki.

Ocena w Allg. deutsche Bibl. Band LX 518. Akad. — Daików

— Ode auf die Erholung Seiner Excellenz Joseph Tuglers... geh. Rath von Gottfried Uhlich... Lemberg, gedruckt mit Piller. Schriften. 1793. w 8ce, str. 8. Ossol.

— Praelectiones Diplomaticae, Quas In Usum Auditorum Suorum Ex Gattero, Eckhardo Et Grubero Adornavit Godefridus Uhlich E Scholis Piis Diplomaticae Et Numismaticae In Universitate Leopolitana Professor. [Tu ozdobnik]. Leopoli, Typis Pillerianis 1785. w 8ce, k. tyt. i str. 112, nadto 2 tablice.

Rozpoczynają „Prolegomena“, zawierające uwagi o naukach pomocniczych. Autor wymienia Mabillona, J. Herza, G. Boffela, Eckharda i Gattera jako twórców dyplomatyki.

Dzielo dzielił się na rozdziały: De graphica (tu o paleografii), De semiotica, De arte formularia (o tytułach, formułach, pieczęciach, datach). — Od str. 95 idzie Appendix de arte heraldica, omawiający herby i tarcze herbowe różnych państw (m. i. na str. 109: Scutum regum Poloniae, na str. 112: Scutum moscoviticum).

Dodane dwie tablice (wszory pism, pieczęci, herbów).

Całe dziełko ma charakter nader elementarny, ale jest na gruncie polskim pierwszą próbą spopularyzowania nowo powstałej na granicy nauki.

Finkel Hist. Uniw. Lwow. 1894 str. 72.
Caartor. — Jagiell. — Krasin — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Praelectiones Numismaticae Quas In Usam Auditorum Suorum Ex Clarissimo Eckhelio Aliisque Adornavit Godefridus Uhlich E Scholis Piiis Diplomaticae et Numismaticae In Universitate Leopolitana Professor. [Tu wieta]. Leopoli, Typis Pillerianis (1785?). w 8ce, k. tyt. i str. 151.

Para I obejmuje ogólne wiadomości o dziejach nauki, o rodzajach monet, o ich wadze, o ceszciach monety, o napisach na monetach, o fałszerstwach. — Para II jest to: Numismatica specialis, podzielona na 4 classes: Nummi urbium et liberorum populorum; Nummi regum et principum; Nummi familiarum seu consulares; Nummi imperiales.

Uwzględnia więc tylko numizmatykę starożytną, niemal wyłącznie rzymską.

Finkel l. c. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Versuch einer Numismatik für Künstler oder Vorschriften, wie auf alle Fälle Münzen im römischen Geschmacke zu entwerfen, und historische Gegenstände in anpassende Allegorien einzukleiden sind. Herausgegeben von Gottfried Uhlich, Priester aus den frommen Schulen, ausserordentlichem Lehrer der Numismatik und Diplomatie an der Josephinischen Universität zu Lemberg. Lemberg, gedruckt bey Thomas Piller, und in Comission bey A. F. Kaiser in Wien, 1792. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb. str. 119.

Dedyk. Josepho e comitibus Rzewuski. Wychwala jego zbiór monet.

W przedmowie mówi, że opierał się głównie na dziełach Wachtera, Barthelemyego, Winkelmana.

Omawia kolejno: dzieje monet w starożytności, o wyobrażeniach bogów i bogiń na numismatach, o wyobrażeniach bogów obcych (egipskich), o wyobr. istot abstrakcyjnych (np. cnót), krajów i części świata (tu o wyobr. Polaki na nowszych monetach na str. 59), o sposobach wyobr. pór roku, umiejętności, sztuk itp., o symbolach, o napisach na monetach. Projekty dla monet bitych na rozmaite uroczystości i okoliczności. Na końcu przepisy dla malarzy, jak powinni wyrażać pewne alle-

goryczne pojęcia. — W tekście kilka miedziorytów z numismatami.

Krasin. — Ossol. — Racyni.

— An Kratter den Verfasser der Schmahbriefe über Galizien. 1786. w 8ce.

Jest to odpowiedź na passkwil Krattera, wydana anonimowo. Autora dopatruje się w Uhlichu sam Kratter (Phil. Beobacht. str. 58). — Obacz o tej polemice, w której Uhlich stanął po stronie sełsonego kraju pod: Kratter. Uniw. Lwow.

— ob. Bretschneider (Musenalmanach 1788).

Finkel Hist. Uniw. Lwow. (1894) str. 72 wyliza i inne jego prace. — Finkel Bibl. III 1882.

Uhorscy mieszczanie (Prośba do króla)... ob. Prośby.

Uhrsprung der Europaischen Reiche. Augspurg, Albrecht Schmidt. 1750. w 4ce.

Wedle J. D. Nolina. — Obejmuje i Polskę.

Ujazdów ob. Dawidson Jerzy (1755) — Lustracja (1788) — Naruszewicz Adam (plac 1792) — Zawadzki S. (Podanie 1789).

UJAZDOWSKI Marcin Jan, prof. Akad., potem Soc. J. († 1599). M. Martini Viasdovii Pvblici In Academia Cracoviensi Professoris; In Orationem Ciceronis Post Reditum In Senatv, Commentaris. [Tu sygnet drukarni Scharffenbergera: w renesansowej ramie kozioł w skoku]. Cracouiae ex Officina Stanislai Scharffenbergij, Anno Dni, 1587. w 8ce, k. tyt. i k. 64 nlb. (sygn. a—dij i A—N₄).

Druk ant. i kureywa.

Na odwr. k. tyt. herb Karnkowskiego i 6-wiersz, podp. M. Sta. Mar.(ennius).

Dedycacja Stan. Karnkowskiemu. Podnosi tu jego zasługi, zwłaszcza w sprawie Gdańska: nam illius civitatis plebem, vocibus falsis magistratum infatam... prudentia singulari ita tractasti, ut summam potestatem penes... Poloniae reges... admiserunt. Podnosi jego wykształcenie: quis tibi opponi potest in disputando, in iure civili et pontificio, in coelestique philosophia non hoc genere obsoleto sed illo erudito. Datow. ex collegio majori V nonas iulii 1577.

Po czym podaje argument mowy, charakterystykę jej (modus inquirendi artificij in veterum oratorum orationibus), wreszcie: Ad lectorem (tu wyjaśnia, że rzecz powstała z wykładów szkolnych). — Na odwrocie karty dij rycina przedstawiająca profesora w długiej sukni, stojącego na

trawniku z dwoma kwiatami i przemawiającego. (O tym samym drzeworycie obacz w tomie XII 211 pod Aristoteles De arte). Od ark. A następuje tekst mowy Cicerona (antykwa), a po każdym jej rozdziale idzie petitum Commentarius autora. Komentarz jest bardzo szczegółowy. Objasnia szczegóły historyczne, starożytności, terminy, wyrazy, podaje analogiczne swroty i synonimy. Jest to więc komentarz hist. filologiczny. Z humanistów cytuje Hotomana, Manuejusa, Sigoniusa — obok licznych pisarzy starożytnych.

Jocher 896. — Wierzbowski II 1533. — Baryca (jak niżej).

Kórnik — Ossol. — Petersb. publ. — Tow. posn. P. N. — Zamoj.

— ob. Aristoteles (De arte rhetorica, Sigonio interprete 1577).

Wisniewski Hist. lit. VI 172. — Jocher I str. VIII. — Brown Bibl. pls. 413. — Encykl. Orgelbr. XXV 951. — Muezkowski Statuta 226. — Encykl. kościelna XXIX 437. — Barycz w Księdze dla Chrzan. 1936 str. 113. — Tenże Hist. Uniw. Jagiell. (1935) str. 537—9 i passim. Wedle Jabłonowskiego Musaeum polon. str. 260 miał pozostawić (w rękopisach?): 1) Commentaria in epistolam S. Pauli ad Romanos. — 2) Cosmographia Moscoviae et aliarum partium adiacentium.

Prussca Forteca 1787 str. 208 wspomina o jego dziele pt.: De SSmi Corporis Christi in Eucharistiae Sacramento praesentia sub speciebus panis et vini.

UJEJSKI Antoni Kwiryn. Opera posthuma. Cracoviae, vidua Francisci Caesarii 1662. w 4ce.

Miał wydać po śmierci autora Józef Bojarski nauczyciel jego, i przypisał Nowowi Wielopolskiemu staroście bieckiemu. — Dział niesłane.

Jocher 2619. — Juszyński Dykc. II 290. — Święcki Hist. pam. II 249.

Ujejski Jakób ob. Dambrowski Samuel (Kazanie 1613).

Ujejski Jan ob. Rzeszowski Mikołaj (1625).

Ujejski Józef ob. Bodurkiewicz Kaz. Złote runo (1737).

Ujejski Krzysztof ob. Błoński Mik. (Atlas 1713).

Ujejski Mikołaj ob. Janson Jan (Majestas 1643).

UJEJSKI Stanisław z Rupnlewa. Panegyricus in laudem Joan. Wydźga Episcopi Varmiens. sedem suam ingredientis. Brunsbergae 1660. fol.

Ujejski Tomasz, opat płocki (ur. 1613 † 1689) ob. Brietius Jan (Vita Ujejski 1706) — Cichowski Mikołaj (Tribunal 1658) — Drzewiecki J. (1650) — Kramkowski N. (Apophoreta 1676) — Kreitzen K. (Petra 1653) — Livius (Fasti) — Mors sancta hominis (1675) — Musae (1631) — Pastorius Ioach. (Poemata 1673) — Poznaniensis Petrus (Hierarchia 1652) — Schröder Elias (Actus memorandarum 1668, Fasti Liviani) — Sebastian a M. D. (Firmamentum 1652, Coelum 1698) — Sobecki Jan (Virtus Regia 1674) — Tylkowski Wojciech (De malo 1675).

Kur. Warsz. 1825 nr 101. — Kraszew. Wilno II 65, 145, 430. — Dzieje dobroci, 1820 str. 571. — Rzepliki Vitae praes. III 155—7. — Święcki Hist. pam. II 249. — Encykl. Orgelb. t. XXV 951. — Volum. Legum V 725. — Theiner Vetera Mon. III 632. — Eichhorn Zeitsch. f. Erml. III 328. — Załuski Epistolae fam. I 635.

Ujścia (z) ob. Ustiensis, Uściicki.

Ujścia (z) ob. Papenkowicz Jakób i Wojciech.

Ujście ob. Repraesentatio (1655).

Ukarniewski ob. Ezekucya.

Ukaszanie ob. Sposób od ukaszania psa (1782).

Ukazanie i zborzenie wiar ob. Pauli Grzeg. (1568).

Układ (Nowy) Zdan Patryotycznych, Stosowny do Sentymentow Obywatelskich w Obradach dzisiejszych, Pod Tytułem: Zbogacenie Kraiu. Pismo ciekawe, potrzebne i użyteczne. (Okolo 1790). w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Głosi potrzebę zakładania „banków“ po miastach. Tam by składano kapitały, a państwo by je lokowało na procent (po 8 od sta). Tak samo banki przyjmowałyby zastawy. Ponieważ banki płaciłyby klientom 6 od sta, więc skarb państwa znacznie by zarabiał.

Projekt ustanowienia banku narod. był poruszony na Sejmie w r. 1790, obacz tom XII 355. — Bywa oprawne z: Dla pamięci pismo Sejmowe.

Akad. — Bibl. w Suchej — Jagiell.

Układ ogólny dwóch banków dla Rzeczypospolitey jednego na dobra ziemskie, a drugiego na dobra ruchome. 1790. w 4ce, k. 7.

Istnieje też tekst francuski pt. Plan general de deux banques (ob. tom XXIV 844). — Wedle tego projektu właściciele ziemscy

otrzymują „akeje“ i płacą niemi swoje długi. Bank ruchomy ma połycać pod zastaw ruchomości.

Grodek Idea Banku narod. 1936 pod nrem 81. — Obacz też tom XII 355.

Bibl. w Suchej — Daików — Zieliń.

Układ Lekcyi dla Szkół Wilenskich, po Łacinie i po Polsku, w Wilnie 1793. fol.
— nauk na szkoły powiatowe. (1777?). w 4ce, k. 1.

Ob. Doniesienie czyli raport. Czartor. — nauk i porządku między niemi w Szkołach Woiewódzkich. (1777). fol., k. 1.

Ob. Doniesienie — Komisja Eduk. Narod. Czartor. — Jagiell. — T. P. N. w Pozn. — gramatyki (1785)... ob. Kopczyński O.

— umiejętności historii (1779)... ob. Czartoryski Ad.

— prawodawstwa (1779)... ob. Czartoryski Ad. — Mniszek Wand. M.

Ob. Lewicki Ustawod. szkolne (1925) str. LIII.

— rządu człowieka we wszystkich stanach żyjącego, iego powinności względem towarzystwa... ob. Pont. (1785).

Z tym tytułem podaje katalog Grölla 1793. — Znanne mi dwa egzempl. (Kijow. i Tow. Nauk. Warsz.) mają tytuł: Obraz.

— Dobrowolnego ustanowienia i ściągającego się ku wsparciu Wdow i opatrzności Sierot, tu Warszawie wprowadzić się mającego. [W drugiej kolumnie tytuł w języku niemieckim:] Nachricht oder Plan von einer hieselbst zuerrichtenden freywilligen allgemeinen Wittwen Aussteuer, und Versorgungs Anstalt. (Warszawa 1787). w 4ce, k. 6 nlb.

Bez osobn. tyt.; druk w 2 kol. po polsku i niem.

Dawid Beniam. Bartholdi i Claude Riquer donoszą, że można u nich assekurować wsparcie wdów i sierot, i ogłaszają regulamin. Przy przyjęciu płaci się 4 zł, potem za każdą wypłatę assekuracji wdowiej lub sieroczej 30 gr. Wdowa lub sierota otrzymuje przy wypłacie 600 zł. Akad. — Czartor.

Ukontentowanie serca Naysw. Maryi Panny czyli Krzyżowa droga. Toruń. 1761. w 8ce, 2½ ark.
— dwójga serc... ob. Wonszel And. (1698).

Ukraina vindicata fortitudine et felicitate Joannis III. Regis Poloniarum. Varsaviae 1675. w 4ce.
Por. Małachowski Adam. Petersburg. publ.

— ob. Advis (1771) — Beauplan Wil. (Description 1661; liczne wydania i przekłady) — Bericht (1687) — Beschreibung (1671, 72) — Bunty ob. Makulski F. — Chevalier (Hist. de la guerre 1663) — Cosaci, Cosacken — Diariusz (1787) — Dzieło (1781) — Engel J. (Geschichte 1796) — Extract (1660) — Fama — Gajewski K. (1619) — Gonta — Grabowski P. — Grondski (Hist. belli 1676) — Hajdamacy — Hammard (1787) — Humańska rzeź — Kicki Woje. (1615) — Kosacken — Kościuszko Jan (1768) — Kozacy (tu liczne odsyłacze do dziejów Ukrainy; ob. tom XX 183) — Lanckoroński St. (1653) — Łapiński (Kazanie 1790) — Ligęza Spytek (Votum, praes. Ukrainy 1633) — Linage (L'origine 1674) — Luna (1684) — Magdeleine (Miroir 1677) — Makulski Fr. (Bunty ukraińskie 1790) — Małachowski Adam (1675) — Missive (1778) — Mowa (1786) — Naruszewicz Adam (Dziennik podr. St. Aug. 1787, 1788) — Osada (Słobody) — Pastorius (Bellum 1652) — Paszkowski Marcin (utrapienia 1608) — Pater P. (1693) — Polen (summarisch 1672) — Potocki Szcz. (1786) — Propugnaculum (1756) — Relacja — Relation (1662) — Reprezentacja (1775) — Rozmowa (1621) — Rożnowski Ant. (chłopi 1789) — Scherer B. (Annales 1788; tu obszerna hist. Ukr. i Koz.) — Schreiber J. (Observationes 1751) — Starowolski Szymon (Pobudka 1618) — Suchorzewski J. (1789) — Tański (Relacja deputacji 1790) — Thevenot (1663, Beauplan) — Trwogi ukraińskie (1620) — Twardowski Samuel (Wojna domowa) — Wereszoczyński Józef (Publica 1594, Excytarz 1592, Pobudka 1594 i inne dzieła) — Wirtemberg Max (1730) — Worzell (1790) — Votum (1596) — Wypis (duchowieństwo o rzezi 1768) — Wyznaczenie (1790) — Zaporozże.

W czasopiśmie niem. z końca XVIII w. zamieszczono kilka artykułów poświęconych Ukrainie i jej dalejcom. — Znam następujące: 1) Lichtenberg w Götting. Magazin 1780, Stük IV u. V. — 2) Neue Quartalschrift zum Unterricht Jahr 1792 u. 1793 (Ukraine im J. 1788 vom Oberschlesier).

O dziejach Ukrainy ob. Finkel Bibl. I str. 43 (dokum.), str. 236 (rsef), str. 287 (bunty); II str. 554 (etnogr. Ukrainy), str. 1287 (historia); III str. 2018 (indeks).

Mapy Ukrainy ob. pod: Lotter — Weigel — Janson — Us — Waesberg — Vaik — Pleissner (1786) — Homann — Beauplan 1648 (najważniejsza z tych map).

Porównaj Rastawieckiego Mapografię (1846) str. 102—114, gdzie ważniejsze mapy Ukrainy są omówione.

Ukraiński Upiór ob. Upior.
(Ukryn Mik.). Sprawa W. JP. Miłkołaja Ukryna Ex-Pisarza Grodz: Pttu Telsz: X. Z. z WW. JPP. Juwencyuszem Gutowskim Komor: Nowogr: Franciszkiem Skarbn: Jerzym Chor: Pttu X. Z. Witkiewiczami, Adamem Nizielskim, Maciejem i Maryanną z Rubazewiczow Opulskimi, Tomaszem i Kunegundą z Wędziagolskich Strzygowskiemi, Maciejem Towkiewiczem i dalszemi Kredytorami i Pretensorami w Aktoratach umieszczonemi O wyznaczenie Sądu jednego obojętnego ziemsk: wprowadzająca się. (1798). fol., k. 2 nlb.

Dopis. Leopold Lipnieki. Uniw. Wileń.

Uła ob. Radwan (1588?).

Ulaniecki Ignacy ob. Decisio (1727),
Ulanowski kościół ob. Jędrzejowski Kaz. (Majestat 1739).

Ułaskawienie ob. Aggratiandi jus — Jus — Gurowski Aleks. (1774).

Ułatowscy ob. Rossigroch Piotr (1670).

ULATOWSKI Andrzej. Oratio in funere Vladislai IV. Cracoviae, W. Piątkowski (1649). fol., kart 10.

Dedyk. And. Lessczyńskiemu.

Em. Czapki (M. Nar.).

ULATOWSKI Wojciech, paulin. Tobiasz Z pismá świętego wyjęty, Polskim wierszem napisany. Przez X. Wojciecha Ulatowskiego, Bráciey Pustelnikow porządku S. Páwła pierwszego pustelniká, Konwentu Częstochowskiego. Z dozwoleńiem Stárszych. Bona est oratio cum Eleaemosina magis, quam Thesaurus auri recondere. Tob: xij. [Tu ozdobnik]. W Krakowie, W Drukárni Symona Kempiniego Roku Páńskiego 1615. w 4ce, k. tyt. i k. 19 nlb.

Na odw. tyt. herb Koniecpolskich i wiersz polski. — Dedyk. Stanisławowi Koniec-

polakiemu, dat. 3 febr. 1615 z konwentu Jaśnej Góry.

Zaczyna się: Chcesz widzieć pobożnego wizerunk żywota, w jakiej cenie obaczyć jest u Boga cnota... Historia Tobiasza opisana wedle St. Test. — Inne podobne parafrazy ob. w t. XXXI 181.

W egz. Akad. dużo błędów druku i wierszowania poprawiono ręką XVIII w.

Maciejowski Piśm. III 608.

Akad. — Czartor.

Ułatwienie negocyacyi zagranicznych w czasie seymu. (Projekt na 4-letn. sejmie). fol., 1 karta.

Zarazem: Rota przysięgi... fol., k. 1.

ULENBROCK (ab) Henryk. Encomion Urbis Rigae Livoniae Emporii celeberrimi... Rostochi, Pedanus. 1615. w 4ce. Spekke Alt-Biga 1928, str. 21.

Uleniecki Remigian Michał ob. Bohatko Joannes (Instrumentum 1727).

Ulepszenie rządu woyakowego. (Projekt na 4 letn. sejmie). 1788. fol., k. nlb. 4.

Uleski Jan ob. Zybułtowski Naro. (Notarius 1700).

ULFELDUS Jacobus. Nobiliss. Et Strenuissimi Equitis Dani, Iacobi Vlsfeldtii, Domini In Vlsfeldtzholm Et Selsovia, &c. Regii Danorum Consiliarij, Legatio Moscovitica Sive Hodoeporicon Rvthenicvm. In Qvo De Rvssorum, Moschorvm Et Tatarorum, Regionibus, Moribus, Religione, Gubernatione, & Aula Imperatoria quo potuit compendio & eleganter exsequitur. Accesserunt Olavdii Christophori Lyschandri, Praepositi Herfologensis, Epistolae de auctore huius opusculi: nec non figurae variae in aes incisae à Ioh. Theodoro de Bry. Omnia Simvl Edita Ex Bibliotheca Et Stvdio Viri Nobiliss. & Clariss. Melchioris Goldasti Heiminsfeldii, &c. [Tu ozdobnik]. Francofvrti, Apud Matthaeum Merianum. M.DC.XXVII. (1626). w 4ce, str. 12 i str. 66 (z 5 rycinami).

Na całe dedyk. Friderico Solmo przez wydawcę Melch. Goldasta (z datą 1626) oraz Melchiori Goldaste przez Claud. Lyschandra (z datą 1608), w której mówi, że Ulfeld zawarł układy z carem non requisito regis ac procerum consensu.

Jest to dziennik podróży de Moskwie odbytej w r. 1675 w sprawie inflanckiej, w której Dania była zainteresowana. Jechał drogą na Poleck podczas trwającej się wojny

polsko-moskiewskiej. Dziennik przynosi pewne drobne szczegóły do tej wojny, ale głównie zawiera opis przyjęcia w Moskwie i wrażeń tam odniesione. W nawach dużo błędów (np. stale Bajores zam. Bojares). Podnosi wciąż malitiam, perfidiam et barbariam Ruthenorum (Muscovitarum). Na końcu opisuje tumult chłopaki nad granicą kurlandzką, którego był wracając świadkiem.

Ryciny przedstawiają Kreml, scenę posłuchania, urocz. wręczenie darów.

Ob. Finkel Bibliogr. III 1882. Krasin.

Ulga w krzyżach ob. Grzesznik (1758).

Ulukowski (Ulucovius) Jerzy (Specimen 1659) ob. Boineburg Jan Chr. — Leibnitz Gotfr. Wilh. (on ma być autorem).

ULISBONY (z) Marek, franciszkanin. Kroniki Trzech Zakonów, Postanowionych od Oycá s. Franciszka, Pierwsza Część, Na dziesięć Ksiąg rozdzielona. Z których we trzech pierwszych opisuje się żywot, śmierć, y cuda tego Oycá s. s. w ostatnich zaś siedmiu opisują się rozmaite sprawy, męczeństwa, śmierci y cuda jego świętych uczniów. Z rozmaitych y pewnych Authorow, przez wielbnego Oycá B. Marka z Ulisbony Portugalczyká pilnie językiem Portugalskim napisana, potym przez drugą Brácią wedle Kastyjskiego, y wedle Włoskiego języká; A teraz przez iednego Káplana z zakonu Oycow Bernardynow z Włoskiego ná Polskie, ku popolitemu użytkowi Bráćiey Mniejszych y Siostr S. Franciszka, y inszych ludzi nabożnych y do tych trzech zakonow skłonnych, przetłumaczona y w druk podána. Za pozwoleniem Ie^o M. X. Biskupa Krakowskiego, y Przełożonych zakonnych. W Krakowie, Z Drukárnięy Andrzejá Piotrkowczyká, Typográphá K. I. M. Roku P. 1610. fol., k. tyt. i k. 13 nlb., str. 432.

Na odwr. k. tyt. herb Mik. Zebrzydowskiego i 14 wierszy polskich. — Dedykacja kurs. M. Zebrzydowskiemu, przez niegodnego bogomolęć Bonawenturę Poznańskiego, ministra prow. pol. bernard., dat. 25 czerwca 1610. (W niej dziękuje mu za dobrodziejstwa dla bernardynów). — Potem przedmowa do ojców i braci bern. (gotykiem)... oras: Tłumaczo do nabożnych czytelników (o tym, jak należy to dzieło czytać; nie

z dworności, ale z efektem zapalonym). — Następuje wyliczenie autorów, z których zbierano tę kronikę, a zwłaszcza jej część drugą (są to legendy franc., Flores S. Franc., hist. Tritemiusa i t. p.). — Dalej: Przedmowa o intencji ducha francisk., aprobaty s r. 1556 (dla oryginału dzieła) i Sumariusus oras rejestr rzeszy (razem k. nlb. 13).

Księga I opisuje żywot, śmierć i cuda św. Franciszka; dzieje męczenników pierwszych w zakonie; żywot św. Antoniego padaw. i św. Idziego z Assyżu; żywot św. Klary i dwóch Jagniesak oras i początek jej zakonu; powstanie postanowienia III zakonu (tu m. i. żywot Elábiety weg.); ciosne przypadki z pierwszych czasów zakonu braci mniejszej. Na str. 425 wyjaśnia tłumacz, że niejednokrotnie odstąpił od porządku rozdziałów przyjętego w dziele oryginalnym.

Toż... Wtóra Część, Na dziesięć Ksiąg (sic) rozdzielona. W której się opisuje to, co się w tych Zakonach przydawało, za dwudziestu y pięciú Ministrów Generálskich, przez pułtorá sta lat, pod 56. Kápitul Generálskich. Z rozmaitych... [dalej jak w tomie pierwszym]. fol., k. tyt. i k. 4 nlb., str. 376, k. 9 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb Radziwiłłów, a pod nim 14 wierszy pol. — Dedykacja Mik. Krs. Radziwiłłowi, datow. 28 czerwca 1610, przez Bonawenturę posnan. Tu wspomina o jego dobrod. dla zakonu.

Na karocie następnaj: Tłumaczo do nabożnego czytelnika, pod czym podpisany: Paulus Łęcaicius ord. min. de obs. (a więc nie Bonaw. posn.). Tu zapowiada, że II tom jest poświęcony dziejom zakonu przez pułtorá sta lat od śmierci św. Franc., a co się działo później „najdzięsz to III części“. (Ale ta nie wyszła). Prośnie też myłkę w tytule, bo dzieło ma 9 ksiąg, a nie dziesięć (trzecią w tłumaczeniu opuszczono umyślnie). Pólszczyzny osobliwszej nie dostawało tłumaczowi.

Treść obejmuje: Daleje pierwszych kapitul, żywoty świętych franc., żywot św. Bonawentury, jego odpowiedzi na niektóre pytania braci mniejszej, dyskurs o wsgardzie świata i listy jego, liczne żywoty, na przykład św. Stefana Corvinnusa, św. Ludwika tolos., Jakopona mądrego prostaka z Tody (na str. 234 o jego piosenkoskach), Jana Szkota doktora „subtylnego“; niechęci między papieżem Janem XXII a bracią mniejszą; wyprawa braci do wachodnich krajów i do Ziemi Świętej; męczeństwo B. Liwina i jako opowiadał wiarę św. przed sultanem (str. 322)... itd. itd. — Księga dziesiąta (od str. 850—78) przynosi przywileje papieskie od czasu Grze-

gorza IX aż do Grzegorza XI oras: Deklarację, jako mają być rządzeni bracia, którzy mieszkają po domach bez ubóstwa. — Wreszcie na str. 874 wyliczenie ministrów i kapitul genor. aż po r. 1379, bo do tej daty opowiadanie dochodzi.

Na ost. 9 kartach alfabetyczny „regestr przedniey, aszych rzeszy“ i przestroga. Jocher 9256 a. — Chłędowski Spis str. 92. Bibl. w Suchej — Chrept. — Czartor. — Czatwert. — Żaików — Krasin.

— Kroniki trzech zakonów postanowionych od świętego Oycy patryarchy Franciszka. Pierwsza część na dziesięć ksiąg rozdzielona. Z których we trzech pierwszych opisuje się żywot, śmierć y cuda tego Oycy świętego, a w ostatnich siedmiu księgach, opisują się rozmaite sprawy, męczeństwa, śmierci y cuda jego świętych uczniów. Z różnych y pewnych autorów przez wielbnego brata Marka z Ulisbony Portugalczyka pilnie językiem Portugalskim napisana, potym przez drugą bracią wedle kastyjskiego y włoskiego języka, do litery na polski język wytłumaczona. Teraz zaś za dozwoleńiem J. W. Jmci Xiędza Biskupa Łuckiego Brzeskiego y przełożonych zakonnych przedrukowana. W Supraślu, w drukarni WW. OO. Bazyljanów. Roku Pańskiego 1747. fol., k. 6, str. 468 i 9 k. nlb.

Dedyk. Krystynie z Branickich Sapieżnyej podskarbiniey W. X. Litowskiego.

Toż... Wtóra Część na 9 ksiąg rozdzielona, w której się opisuje to, co się w tych zakonach przydawało za dwudziestu pięciu ministrów generalskich, przez pułtorasta lat, pod 56 kapitul generalskich. fol., od 469—912 i rejestr A—E.

Jocher 9256 b.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń. — Uniw. Warsz.

— Trzecia Część na sześć ksiąg rozdzielona z których w pierwszej opisują się początki y rozmnożenie Reformy OO. Obserwantów, w inszych pięciu opisują się żywoty śmierci y cuda błogosławionych y świętych tego zakonu, kapituły od r. 1382 aż do roku 1500 różne sprawy y przypadki przez W. O. Bernarda Sanniga Czeskiej Prowincyi Oycy naprzód niemieckim językiem

wypisana potym na polski od WW. OO. Zakonu braci mniejszych S. Franciszka Prowincyi Wielkopolskiej reformatów przetłumaczona y do druku podana za zezwoleńiem Starszych. w Warszawie w drukarni J. K. Mei WW. OO. Scholarum Piarum Anno 1722. fol., k. 14 i str. 467.

Część III dedyk. Piotrowi z Czarkarnowie Tarle, bisk. posn. i opatowi paradyjskiemu.

Czwarta część na cztery księgi rozdzielona; z których w pierwszej opisują się niektórych dawnych y sławnych braci y siotr żywoty w przeszłych Częściach tych kronik opuszczone: w innych trzech opisują się początki y rozmnożenia reformy w różnych prowincyach, żywoty, śmierci, cuda błogosławionych y Świętych tego zakonu, kapituły od r. 1506 aż do r. 1579, różne sprawy y przypadki... fol., k. 4 nlb. i str. 450, spisu 10 ark.

Additament do Kronik braci mniejszych S. Franciszka albo Genealogia reformy do Królestwa Polskiego za konsensem Stolicy Apostolskiej wprowadzoney y Erekcją dwóch prowincyi Mało- y Wielkopolskiej, utwierdzoney wywiezioną przez X. Alexego Koralewicza Zakonu O. S. Franciszka Reformata, prowincyi wielkopolskiej Ojca y S. Teologii lektora y do druku z pozwoleniem Starszych podana. Roku Pańskiego 1722. w Warszawie w Drukarni JKM. WW. OO. Scholarum Piarum. fol., k. 6 nlb. i str. 244, spisu 1 ark.

Ob. w tomie XX str. 81 pod Koralewicem. Jocher 9256.

Bibl. w Suchej — Krasin. — Ossol. — Uniw. Warsz.

Uliszes ob. Dowód (1760) — Golnitz (Gallicus 1655) — Grzybkowicz P. (academicus 1651) — Homer — Łukaszkiwicz J. F. (inter Syrenes 1694) — Opatovius (Schoneus 1602) — Paxillus Ad. (1603) — Scultetus Tob. (1595) — Uniszowski J. (Łaski Olbr., Ulisses Polonus 1609).

Ulisies ob. Ulyssis.

Ulmetan ob. Rossignoliusz (1612).

ULMITZ. Acclamations in Rötgerum Grotium. Dantisci 1682. fol.

— Das jauchzende Danzig, welches dem Samuel Schelguigio beym Introductionis actu vorstellte. Danzig 1685. folio.

Ułomek powieści z Hiszpańskiego. (Warszawa, Grel 1789). w 8ce.

Ulrich Jerzy Daniel ob. Füllborn J. (1733).

ULRICHUS Joannes. Psalmus Prophetæ Davidis, Crac. apud Stanislaum Scharfenberg. 1566. w 4ce.

Wierzący na psalm: Miserere mei Deus. Jussyński II 291.

Ultimatum albo zawarcie Traktatu Handlowego (między obywatelami Państwa Rossyjskiego y Rzeczypospolitey Polskiej). (1773). fol., k. 2.

T. P. N. w Poznaniu.

Ultrajectinus Valerius Cornelius ob. Valerius Corn.

Ulysses Prudentia in adversis. [Na końcu:] Acta hæc sunt cum scenico apparatu in Aula Regia in praesentia Regis et Reginae. Impressum Grachoviae 1616. w 4ce.

Tak podaje Jussyński w przedmowie do swego Dykc.

Za nim zapewne powtarsza to Wójcicki Teatr starożytny I str. 4 i inni. — Hahn Liter. dram. 1916 str. 56.

Ob. Orzechowskiego opis wesela Zygmunta Augusta.

Użenie (Wdzięczne) siedmiu boleści mieczami zranionego serca Maryi w Bractwie Bolesney N. Maryi P. w kościele XX. Bernardynów Warszawskich założonym, przez pobożnych braci y siostry uczynione; czyli Krótkie Nabożeństwo z wieczną zasługą do siedmiu boleści N. Maryi. Nakładem Sióstr tegoż bractwa, przez X Promotora z pozwoleniem Starszych do druku podane. w Warszawie w drukarni J. K. M. y Rzęptey Schol. Piar. 1764. w 8ce, str. 30.

ULZYKOWICZ Jerzy. Drecreta Peripateæ Illvstrissimis Ivdicibus Ad Regni Tribvnal Sedentibus A Georgio Vlykiewicz In Coll. Lubli. Soc. Iesv DDa (sic). 1636. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Tytuł ten zamieszczony jest na tarczy skrywającej pierś Orła (z koroną). Na skrzydłach tego Orła rozmieszczonych jest 30 herbików (są to herby członków Try-

bunału). — Na odwr. tytułu dedykacja: Judicibus Tribunalitii. Autor porównuje ich do senatorów rzymskich (tot reges quot senatores).

Następują potem tezy z Metafizyki (w liście 26), Fizyki (82), Logiki (19). Wszystko wedle Arystotelesa.

Kończę „Paradoxa“ (między nimi: „In aere non aliter atque in aqua homines navigare possunt“) oraz „Problemata“ (np. „An stomachus plus hyeme quam aestate caleat“ albo „An senibus naturaliter juvena redire possit“).

Cały ten zbiorek też racza światło na stan nauki w szkołach jezuickich. (O dążności do stawiania podobnych problemów i paradoksów ob. pod Tylkowskim).

Jagiell.

Umarł i ożenił się... ob. Sedaine.

Umarł ob. Benedictus Joan. (De humatione 1564) — Nauczanie (1776) — Pogrzeby — Przepisy dla elektoratu (1792) — Zniesienie (1787).

Umartwienie passyi ob. Fatie J. (1604).

Umbra Solitvdinis, Sole publico, et curarum ardoribus illustrior: in Dioeletiano purpuram, Lothari I. honorem Caesareum, Carolo V. titulos Imperiales exuentibus, per repraesentationes Scenicas pro Consveto Mensis Februarij exercitio Exhibita. à Perillustri & Magnifica Pôeseos Inventute, in Regio Vladislai IV. Scholarum Piarum Varsaviensi Collegio. Anno obumbrati in Carne humana Dei 1698. 6 Februarij. fol., k. 1.

Bez osobnego tytułu.

Wolański (Mus. Nar.).

— ob. Bronowski Dom. (splendorów 1722) — Gubernatis (illuminata 1687) — Ines Alb. (solis 1650) — Krzesiechleb An. (mortis 1667) — Renard (aquil. 1732) — Rożycki Lud. (apologetica 1676) — Schmieden I. E. (Joann. III 1676) — Sieniawski Mik. (ingens 1720) — Sobieski Jan III (luctus publici 1696).

Umbrae minores ob. Kwiatkiewicz J. (1647).

Umbrzy wielkich żalów... ob. Wierzbowska Urszula (1717).

Umęczenie Boże ob. Rozmyślania. (Umiasztowski Jan). Status causae in puncto granitierum, inter generosum

Joannem Umiasztowski, haereditarium honorum Szagarren, et Domum Ducalem Curlandiae. fol.

Ob. Kościuszko Mikoł. Petersb. publ.

UMIASTOWSKI Piotr z Klimuntowic. Navka o Morowym Powietrzu Na Czwoży Xiegi Rozłożona. I. O przyczynach morowego powietrza. II. O Znákách. III. O Przestrodze y wwiárowaniu. IIII. O Záchwyceeniu morowego powietrza, y iáko się rátowác. Przez Piotra Vmiasztowskiego z Klimonth vv Philozophiey, y vv Lekárskiey náuce Doktorá pilnie opisána. Dawid w Psálmie 31. Wiele iest biczow ná grzesznego, á tego co duffa w Pánie miłosierdzie ogárnie. W Krakowie, w Drukarniey Andrzeiá Piotrkowczyká. Roku Pańsk: 1591. [Tytuł w prostokątnej zdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 23 nlb., k. 103 lb., k. 8 nlb. (rejestr).

Na odwr. herb Gerszego X. Czartoryjskiego (Pogoń) i 10-wiersz polski, podp.: Nicolaus Pecsiowie Rabiński, Bacc. — Po czym na k. Aii—D przedmowa P. Umiasztowskiego do Gerszego Czartoryjskiego, dat. z Łucka 12 września 1589. W niej tłumaczy powód napisania tego dzieła. Między innymi podnosi znaczenie leczenia ziołami: człowiek przyrodzenia i własności ziół świadomy może sobie ratunek z ziół chociaż prostych obmyślić nie czekając weneckiej diiakwie, o którą na ten czas może być trudno... Nauka lekarska jest wielki i znamienity dar... W naszych krainach rzeczy trwalsze są niżli w innych. Ale sbytnim jedzeniem i obrzydliwym pijaństwem targamy życie. Więcej to ludzi zabija i traci niżli miecz ostry... Lekarze są jako niewolnicy, csęgo ludzie zechcą, tego im muszą... szewalić... Tu narzeka, że w Polsce lekarze cudosiemcy mają większe saufanie: lepiej się do Wiocha, do Niemca, do Greka, do Żyda udać, chociaś ci nie są narodu naszego świadomi... Broni swojej pracy przed sołusami i poddaje ją przed nimi w opiekę księciu. Autor był niegdy preceptorem księcia.

Potem idą: 1) wiersz na herb, z podp. Faxit Jesus; 2) wiersz na autora; 3) list przyjacielski upominający autora do wydania tych ksiąg, podpis. przez Krs. Broniesza z datą 1590; 4) Autor do czytelnika łaskawego, dat. 22 kwietnia 1591 (tu podaje plan dzieła); 5) wiersze pol. do czytelnika z podpisami: Nicolaus Pecsiowie Rabiński, Petrus Kosciński, Mich. Moszyński; 6) Pilne zebranie autorów, któremi dowodzą (wy-

licza doktorów, filozofów, historyków, poetów, s jakich korzystał — s polskich jedynie Miechowita); 7) Summa rozdziałów (jest to spis rzeczy) na 4 kartach. — Razem zajmuje to wszystko kart 22 nlb.

Na końcu na 8 k. nlb.: Registr, w którym się przednie rzeczy samykają (jest to spis rzeczowy, alfabetyczny).

Książka jest podzielona na 4 księgi: O rdzaju i przyczynach moru, o smakach morowego powietrza, o sposobach ustrzeżenia się przed nim, o sposobach leczenia chorych. Nie ogranicza się jednak do samego morowego powietrza, lecz podaje całą higienę życia obowiązującą także i zdrowych. Eady bywają przeważnie nawet wedle dzisiejszych pojęć trafno. Uderza ciągle na niezdrowy sposób odtwywania się i picia, panujący w Polsce. »U nas w Polsce przywłaszczamy sobie strusia przyrodzenie, który żelazo trawic (k. 52). Za duzo jada się mięsa i korsennych przypraw. Ubodzy ludzie w Litwie i na Rusi lepsze mają staranie o zdrowiu niżli w Polsce, bo wody nie piją z grubej studniej ale dziekne kwasy gruszkowe i jabłeczne (k. 53). Cały tryb życia chłopów jest zdrowszy jak szlachty (k. 56). Podaje dobre rady o Wenerse i żadni, nastając na potrzebę wstrzeźmieliwości i czystości ciała.

Cytuje liczenie autorów starożytnych, a z nowszych Hier. Mercurialis swojego nauczyciela (k. 67), rabbięgo Mojaessa, Celsusa, Savonarolę, Ferneliusa. Ale podnosi też parokrotnie, że kształcił się we Francji (k. 69). Chwali się też ukoczonymi studiami w Akademii Krakowskiej (k. 58).

Cała rzecz, napisana pięknym polskim językiem, zawiera dużo szczegółów obyczajowych.

Wierszowski I 573. — Bentkowski II 449. — Wierszowski H. lit. IX 560. — Maciejowski Piémien. III 340—1. — Chodyncki III 290. — Roczniki Tow. W. P. N. XI 11. — Siarczyński Obraz II 281. — Poliński w Wiser. i rostrzasa. nauk. 1839, t. 48, str. 146—7. — Gąsiorowski Hist. med. I 301. — Enc. Orgelb. XXVI str. 11. — Giedroyd Mór (1899) str. 11—4 bliżej stronczca. — Lachs w Arch. hist. med. I 281. — Knot w Arch. hist. med. VIII 171. Chrept. — Czartor. — Ossol. — Petersb. — T. P. N. w Poznaniu — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsa.

UMIASTOWSKI Tomasz. Processus Judiciarius Czyli Sposob Prawowania Się w Trybunale Y Wszystkich Subselliach Wiel: Xięs: Litew: Krótko Zebrany A Dla Informacyi Obywatelów Do Druku Podany. [Tu ozdobnik]. w Wilnie w Typografii J. K. M. y Rzeczplitey u XX. Schol. Piar: 1780.

w 12ce, k. tyt. i str. 299, k. 5 nlb. rejestru.

Dzieło ma charakter podręcznika dla stron w sądach grodzkich, siemskich i trybunał. Najpierw mówi o różności spraw (causae juris, causae facti, causae fisci). — Po czym: O sprawach w sądach grodzkich. O wnoszeniu poswów do sądów grodzkich. O dylacjach. O inekwitacjach, inkwizycjach, apelacjach. O prawności i kondemnatach. — Od str. 105 omawia autor proces w sądach ziemskich. — Od str. 137: Sądy trybunałskie. — Od str. 154 o komisji skarbowej i wojskowej, o asesorii W. X. L., o sądach kompromisarskich, kapturowych, konfederackich.

Od str. 213 (mylnie znaczonej 123) idzie Compendium zebranych artykułów z statutu i konstyt. (Jest to wykaz odnoszących się do każdej kwestii procesowej przepisów). — Zaś od str. 228: Aryngi praw, zapisów... (Jest to formularz, zawierający formuły ważniejszych dokumentów, zwłaszcza kontraktów, zastawów, zapisów, weksli, dekretów). — Kończy registr alfabetyczny i omyłki druku.

Cały ten podręcznik daje doskonały obraz stosunków sądowo-procesowych na Litwie w końcu XVIII w.

Nazwisko autora nie jest wymienione. Odwołują się „Listy Doświadczynskiego“ 1782 str. 83 oraz dedykacja przy wyd. z r. 1781.

Akad. — Bibl. w Suchoj — Jagiell.

— Sądowy Proces czyli Sposób prawowania się... [jak wyżej]... Podany z Przydatkiem niektórych ostatniego Seymu 1780 Roku stosujących się do processu sądowego Ustaw. w Grodnie w Drukarni J. K. Mości 1781. w 8ce, str. 154 i reg. k. 2.

Jagiell. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Toż... w Nieświeżu, w Drukarni Xiążęcej R. P. 1781. w 8ce, str. 199 i nlb. 7.

Akad. — Bibl. w Suchoj — Czetwert. — Ossol. — Zieliń.

— Toż... poprawiony, powiększony i przedrukowany. Wilno 1781. w Typogr. J. K. M. y Rzeczypospolitey XX. Scholarum Piarum. w 12ce, str. 290 i nlb. 14.

Dedykację do księcia Adama Czartoryskiego podpisał Tomasz Umiasowski. Mówi, iż z jego rozkazu poprawił.

Uniw. Warsz.

— Sądowy Process Czyli Sposób Prawowania Się W Trybunale Y Wszystkich Subselliach W. Xięstwa Litew: Po-

prawiony y Znacznie Pomnozony Przydatkiem Supplementu w Którym się zawiera Zbiór Konst: Novellae Legis od początku Panowania Nayjaś: Stanisława Augusta, do Ostatn: Seymu 1780. Tudzież Series Marszałków W. Trblu Gł. W. X. L. Z wyrażeniem znaczniejszych niektórych Przypadków do Trybunału stosujących się. Edycya Piąta. w Grodnie w Drukarni J. K. Mei Roku 1782. w 8ce, k. tyt. i str. lb. 1—154, 2 k. nlb.; str. 155—250, wreszcie 10 k. nlb.

Wydanie to składa się z dwóch części: Sądowego processu i Supplementu. — Część pierwsza kończy się na str. 164 dodatkiem; po czym: Registr rzeszy na 2 k. nlb.

Od str. 155—250: Dodatek drugi do Sądowego processu. Odtąd idą po kolei: 1) Porządek sądszenia spraw w Trybunale W. X. Lit. (konst. z r. 1698); 2) Coaequatio jurium Stanów W. X. Lit. z Koroną (bez daty); Supplement do Sąd. processu zawierający zbiór ustaw novellae legis tyczących się sąd. proc. za panowania Stan. Aug. (Są to wyjątki z konstytucji sejmów z r. 1764, 1766, 1775, 1776, 1778, 1780).

Po czym na 1 k. nlb.: Registr rzeszy zawartych w Supplementem... oras na 9 k. nlb.: Series marszałków Trybunału (do r. 1782) oraz deputatów na Trybunał w r. 1782.

Akad. — Jagiell. — Muz. Narod. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Toż... 1782. w 8ce, str. 327 i 1 k. nlb.

Od str. 142 Aryngi. Po str. 177 Registr k. 3; od str. 184 Porządek sądszenia spraw; od str. 198 Coaequatio jurium; od str. 212 Seym konwokacyjny 1764; od str. 298 Marszałkowie; od str. 326 Deputaci z r. 1782.

Bibl. w Suchoj — Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Toż... y wszystkich subselliach W. X. L. krótko zebrany a dla informacyi obywatelów przedrukowany z przydatkiem niektórych ostatniego Seymu 1780 Roku stosujących się do processu sądowego ustaw. w Mohilewie, w Drukarni Uprzywilejowanej I. W. Arcybiskupa Mohil. Rzym. Kośc. Roku 1782. w 8ce str. 191 i k. 2.

Str. 126 wydrukowana dwa razy. — Od str. 164 idą: Aryngi. Jagiell. — Zieliń.

— Toż... y wszystkich subselliach W. X. L. poprawiony y znacznie pomnozony przydatkiem Supplementu w którym się zawiera Zbiór Konst. Novellae legis od początku panowania Nayias

Stanisława Augusta do ostatn: Seymu 1780. tudzież Series Marszałków W. Trblu Gł. W. X. L. Z wyrażeniem znaczniejszych niektórych przypadków do Trybunału stosujących się. Edycya szósta. W Mohilewie, w Drukarni Uprzyw. J. W. Arcybiskupa Mohilew. Roku 1783. w 8ce, str. 314.

Na początku na 9 k.: Marszałkowie deputaci. — Porządek sądszenia od str. 192. —

Od str. 220: Seym Konwokacyjny.

Akad. — Jagiell. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— Toż... pomnozony przydatkiem Supplementu, w którym się zawiera zbiór Konstytucji Novellae Legis od początku panowania Nayias: Stanisława Augusta do ostatniego seymu 1784 tudzież Series Marszałków W. Trybunału Gł. W. X. L. z wyrażeniem znaczniejszych niektórych przypadków do Trybunału stosujących się. W drukarni uprzywilejowanej J. W. Arcybiskupa Mohilewskiego. (1784). w 8ce, str. 301 i k. 22(?).

Uniw. Warsz.

— Toż... poprawiony i znacznie pomnozony przydatkiem Supplementu w którym się zawiera zbiór konst: Novellae Legis od początku Panowania Nayiasniejszego Stanisława Augusta do ostatniego Seymu 1784 tudzież Series Marszałków W. Trybunału Gł. W. X. L. z wyrażeniem znaczniejszych niektórych przypadków do Trybunału stosujących się. Edycya szósta. w Mohilewie, w Drukarni Uprzyw. J. W. Arcybiskupa Mohilew. 1785. w 8ce, k. 16 str. 314 i Reg. k. 2.

Zaczyna Summariusz Konstytucji k. 7. Marszałkowie k. 8. — Od str. 147 Licytacja dóbr pojezuickich. — Od str. 154 Compendium Artykułów. — Od str. 164 Aryngi. — Od str. 192 Porządek sądszenia. — Od str. 223 Seym. — Strona 126 dwa razy bits.

Jagiell.

— Sądowy Process Czyli Sposób Prawowania Się W Trybunale Y Wszystkich Subselliach W. X. L. Poprawiony i znacznie pomnozony Przydatkiem Supplementu w którym się zawiera Zbiór Konst: Novellae Legis od początku Panowania Nayiasniejszego Stanisława Augusta. Do ostatniego Seymu 1784. Tudzież Series Marszałków W. Trybunału

Gł. W. X. L. z wyrażeniem znaczniejszych niektórych przypadków do Trybunału stosujących się Edycya Siodma Powiększona Summariuszem Konstytucji Na Seymie Wolnym Grodzieskim w Roku 1784. Ustanowionych. w Supraślu Roku 1786. w 8ce, k. tyt. i k. 12 nlb. str. 289 i str. 5 (sygn. a—u₈).

Na pierwszych 12 nlb. kartach samieszono: Marszałkowie Wielcy Wszystkich Trybunał: (sic) W. X. L. — Jest to spis marszałków z datami ich obioru. — W latach 1581—92 mimo postanowienia Trybunału nie było marszałka; pierwszym obrany został w r. 1592 Jan Narusowicz. Odtąd idą wedle dat uszeregowane nazwiska; przy niektórych datach np. 1634, 1638, 1655, 1660, 1694 podane wiadomości o ważniejszych wydarzeniach politycznych i wojennych. — Pod r. 1765 wiadomość o zmianie kadencji.

Od str. 1—129 idzie tekst dzieła. — Od str. 130 Aryngi praw, zapisów. — Od str. 162 idzie: Dodatek (Ostrzeżenie z r. 1781 i Porządek sądszenia spraw z r. 1698). — Na str. 175: Coaequatio jurium W. X. L. z Koroną (bez daty). — Od str. 188 uchwały sejmów z lat 1764, 1773—5, 1776, 1778, 1780, 1784. — Wreszcie registr na 5 str.

Akad. — Jagiell.

— Toż... poprawiony i znacznie pomnozony przydatkiem Supplementu, w którym się zawiera zbiór konst. novellae legis, od początku panowania Nayiasn. Stanisława Augusta do ostatniego Seymu r. 1786, tudzież Series Marszałków W. Trybunału Gł. W. X. L. z wyjaśnieniem znaczniejszych niektórych przypadków do Trybunału stosujących się. Wydanie ósme. Wilno 1787. w 8ce, str. 301.

Kraszew. Wilno IV.

Bibl. w Suchoj — Jagiell. — Kijow. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Supplement Do Sądowego Processu Tak dla Korony jako i Litwy. z Konstytucji terasniejszego Seymu Grodzieskiego 1784. tyczących się Sądowego Processu, uformowany. [Tu winietka]. Zawiera w sobie te Konstytucye Decreta Executionis. Warunek dla Wiekiego X. Litt: Przystosowanie resztującej Ustawy do Decretów Executionis. Process Litewski. Skasowanie Rezolucyi z Rady. Konsyliarze Rady

na Departamenta. podzieleni. Kommissarze Kommissyi Skar: Obojga Narodów. Takowy Supplement Koszt: Zło: 1. Znaydnie się w Supraslu. (1784). w 8ce, k. tyt., str. 47.

Na odwr. tyt. przedmowa do Supplementu (nie podpisana). Autor mówi, że Supplement został wywołany przez konst. sejmu teraźniejszego, i że on ma zamiar wydać zreformowany cały „Proces sądowy“. Jest to więc supl. tymczasowy.

Następuje tekst uchwał Sejmu Grodz. 1784 oraz lista nazwisk osób zasiadających w Radzie Nieustającej.

Jest to więc osobno puszczony w obieg Supplement, ten sam, który tworzy część późniejszych wydań Procesu.

Bibl. w Suchej — Kijow. — Uniw. Wileń.

Umienia (Tajemne) pożyteczne y zabawne. Z francuskiego. w Warszawie 1766. w 12ce.

Kat. Gróla z r. 1767.

Umieranie (Umierający człowiek) ob. Bellarmin (szczęśliwe umier.) — Hylzen Jerzy (Lament um. 1767) — Januszewski J. (Chrześcijańskie 1604) — Simplicjan (wizerunek 1629) — Śmierć (tu liczne odsyłacze o umieraniu i o śmierci) — Tworkowski R. (Ostatnia dyspozycja 1754).

Umierzycki Kazimierz ob. Skorulski Rafał (Laurus 1622).

Umieszczenie szlachetney młodzi Litewskiej w korpusie kadeckim w trzeciej części z młodzią koronnych prowincyi. (Prawo z r. 1778). fol., 1 k.

— w woysku Rzeczypospolitey 20^{tu} officyerow z służby zagranicznej. (Prawo z dnia 21 kwietnia 1792). fol., str. nlb. 2.

Dzików — Krasin.

Umiński Antoni, archidiakon ob. Lankiewicz Jędrzej (Religia 1776).

Umiński Mikołaj ob. Dzielski Wojc. (Auspicatum 1688).

UMIŃSKI Stanisław Benedykt. Conclusiones Ex Philosophia Rationali. Per V. Stanislavm Benedictvm Vminski, Primae in Artibus & Philosophia Laureae Candidatum, Collectae, Et publicae in Augusta D. Vladislai Jagellonis aula ad disputandum Propositae. Praesidente Sibi Excellen: M. Simone Stanislao Makowski, Collega Minore, Ecclesiae Colleg. ad omnes SS. Canonico, Cursus

Philosophici Vladislauiani Professore. Permissv, Magnifici Domini Rectoris. Anno reparatae Salutis 1655. Die 4. Martij, Hora 19. Cracoviae, Apud Lvcam Kvpisz, S. R. M. Typogr. (1655). w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. tyt. herb (krayż z W). — Dedyk. Wawrz. Ciemińskiemu, praep. casim.

Zawiera 200 tez z filozofii Arystotelesa. — Tezy są ex I, III et ultima parte Logicae, np. de ente rationis, de universali, de proprio, de discernu, de demonstratione, de scientia, de syllogismo. — Na końcu berła; sub ausp. Ochocki rect.

Jagiell. — Ossol.

Umińskich (z) ob. Słubicka.

Umocnienie funduszów Xieży Schol. Piarum prowincyi koron. y pozwolenie im kupienia dóbr dziedzicznych prawem za sumy funduszowe wynoszące na ośm-kroć sto tysięcy. (Projekt do prawa). fol., k. 1.

Bibl. w Suchej

Umowa o sześćset ludzi z Dóbr Ostrojskich dla Rzpltey ubeśpieczonych. (1753). fol., k. nlb. 4.

Konnotacya donacyi przez Xcia Sanguszkę Marsz. — Spis wsi darowanych jest na trzech kartach. Akad.

Umstände der Execution ob. Toruń (Nachrichten 1725).

Umysł Panski Krolowi nad Krolmi Bogu iedynemu y Ostatecznemu koncowi chołdujący. Z światá, Ciála y piekła, ná ziemi zwycięzca: w Niebie tryumfujący: Ná przykład y náśládowanie do druku podány (w Lublinie Roku 1739)... ob. Raderus M. (Heros animus... w t. XXVI 28).

Unchalius ob. Wuchaliusz Jan Soc. J. (Rozmyślenia 1592).

UNCIUS Leonard z Siedmiogrodu. Elegia De Morte Illvstrissimi Principis Christophori Bathori De Somlio, Vaiuodae Regni Transyluaniae, &c. Ad Illustrissimum Ioannem Zamoscium, inelyti Regni Poloniae Cancellarium, exercituum Imperatorem &c. &c. [Tu sygnet drukarni Łazarza Andryswica]. Cracoviae In Officina Lazari. Anno Domini M.D.LXXXIII. (1584). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb. (sygn. B₄).

W elegii jest swrot do Zamojskiego: Te quoque Sarmatiae Samoisci cura fidelis, non ne tui soceri fata suprema movent?

Posz tym pochwały zmarłego i siebie epitałów. — Na końcu: L. Vncius Transyl. Wierszowski II 1617. — Piekarski Katalog kórń. 1929, nr 1606.

Kórń. — Petersb. publ.

— **Poematvm Libri Septem De Rebus Ungaricis.** Leonhardo Vncio Transylvano Avctore. [Tu ozdobnik]. Cum Gratia & Priuil. S. R. M. Cracoviae In Officina Lazariana, Anno Dni M.D.LXXXIX. (1579). w 8ce, k. tyt. i k. 168 nlb. (sygn. A—Ffv).

Dedykacja: Sereniss. principibus et fratribus Stephano Poloniae Regi et Christofero Bathori de Somlio, vaiuodae Transyluaniae... Leonhardus Vncius Transyl: cum humili officiorum suorum commendatione (na 2 k. wierszem). Datum Romae IIII Non: octob: M.D.LXXXvij.

Po czym drugi list na 2 k.: Stephano Poloniae regi... Antonius Riccobonus, primarius eloq. in gymn. Patavino professor, felicitatem dicit. Dat. Patavii Kol. Nouemb. 1588. — Tu wychwała Unciusa oraz jego dzieło (versus docte et eleganter conscriptos) i mówi, że bawił w Padwie wraz ze Stefanem Batorem, bratankiem króla (synem Andrzeja). Po czym bądź prozą bądź wierszem piszą pochwały dla poematu: Karol Sigonius, Antonius Muretus, J. Major, P. Melissus, G. Toeres, G. Hangusius. Wreszcie Uncius 6le książkę z wierszem do Marc. Berzeviciusa (datowane: Patavii Antenorae), a z listem prozą przesyła ją Joanni Galffy.

Aby wyszukać wolne miejsce drugiego arkusza dodano na ostatnich jego kartach spis biskupstw i komitatów regni Hungariae et Sclavoniae.

Od ark. C idzie poemat o dziejach Węgier. Dzieli się on na 7 ksiąg. Rozpoczyna się od Atyli (rok 401), kończy się na r. 1458 tj. na Mac. Korwinie. Autor opiewa panowanie wybitniejszych monarchów i podnosi zwłaszcza ich czyny wojenne. Przed każdą księgą jest „argumentum“, dające swiętą treść.

W kilku miejscach, gdy daleje Węgier stykały się bliżej z polakami, są wzmianki o Polacu. Np. na k. 1_g: Colomanus castrum cracoviense expugnauit (w. XI); na k. 8₄: Ludovicus... Lithuaniam compecent; Hedvigis Polonise adpta est regnum; na k. Aa i nast. opis klęski wardońskiej. Ale to wszystko wzmianki pobieżne.

O żywych stosunkach autora z Polakami świadczy dopiero wiersz dodany na ostat. sześciu kartach pt.: Sbigneo et Hieronymo Ossolinis, Joanni Droholovio, Joanni Senicio nobilibus polonis.

W wierszu tym wychwała Polskę i Stefana Batorego, wybranego „unanimi voce“ (!)

królem. A także sławi cały ród Batorych, zwalczając różne oszczerstwa (np. jakoby płacił trybut Turkom). Batorych wywodzi jeszcze od Gotów, którzy niegdyś żyli w Transylwanii, a w ten sposób Stefan Batory wyprowadza się od słynnego Alaryka. Pannonias fuit biel!

Końcący wierszyk: In obrectatorem Wisniewski Hist. lit. VI 341. — Wierszowski II 1584. — Piekarski Kat. kórń. nr 1507.

Czapek. (Mus. Nar.) — Czartor. — Jagiell. — Kijow. — Kórnik — Ossol. — Semin. pelpliń. — Zamoj.

UNCTORIUS Maciej (Mathias). Elegia De Gloriosa Resvrrrectione Domini Iesv Christi, Salvatoris Nostri: Et Ascensione In Coelum. Deqve Missione Spiritvs Sancti In Apostolos. Ad Magnificvm Dominvm, D. Stanislavm Lassocki, Svc-camerarivm Terrae Lanciciensis, &c. Scripta A Mathia Vnctorio. Ad Roma: XIII. Siue uiuimus, siue morimur, Domini sumus: In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, Vt mortuis & uiuentibus dominaretur. Cracoviae Lazarvs Andreae Impressit. Anno a redempto mundo, M.D.LXI. (1561). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb. (ost. str. biała).

Na odwr. k. tyt. sześciowiersz łac. z ded.: Stan. Lassocki Domino suo colendissimo. — W samej elegii wtrącił autor kilkakrotnie słowa greckie; na końcu: To Theo mono doxa. — Kończy kilka dat chronologicznych (a conditione mundi... a primo paschate... a creatione Adae et Evae 5523 itp.). Ossol.

UNCY. Powiesci Moralne Z Rożnych Autorów Przez Jeymc Panę Uncy Na Dopelnienie Iakoby Powieści P. Marmontela Wybrane, A z Francuzkiego Na Ięzyk Polski Przez IMC NN. Wyłożone. Tom I. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni Piotra Dufour MDCCLXXIX. (1779). w 8ce, k. tyt., str. 247. — Tom II. k. tyt., str. 172. — Tom III. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni Piotra Dufour. MDCCLXXX (1780). k. tyt., str. 222. — Tom IV. k. tyt., str. 240.

Wszystkie te powiastki mają charakter podobny i nie robią wrażenia, aby były „wybrane“ z różnych autorów; raczej wyglądają na utwory tego samego pióra. Pewna ich część osnuta jest na motywach wschodnich, niby perskich, niby tatarskich, niby tureckich, niby hinduskich. Inna część

dsieje się w Anglii — inna wreszcie we Francji. Koloryt lokalny bardzo daleki od rzeczywistości, nawskróś konwencjonalny. Treść obraca się około gloryfikowania silnej i wierniej miłości, której żadne nadzwyczajne i nieprawdopodobnie ekrutne przygody nie sdołają gasić. Od Marmontela o wiele niższe talentem literackim. Na końcu tomu IV charakterystyka 27 rodzajów miłości (miłość śmiała, nierozumna, uporna, porywca, roszakująca, interesowna, dziwaczna itp.), przeplatana wierszykami. Może to najdowcipniejsza rzecz w tych 4 tomach.

„Powieści moralne” Marmontela wyszły po polsku w r. 1776 w 3 tomach w przekładzie Kaj. Węgierskiego (ob. tom XXII 184). — Niniejsze ich dopełnienie świadczy, jak się podobały w Polsce.

Gubrynowicz Romans w Polsce, 1904 str. 154, wymienia wprawdzie ten zbiór, ale go w tekście pomija milczeniem, jak gdyby go nie znał. Csartor. — Uniw. Lwow.

UNCZOWSKI. Discipulus ordinandus. Coloniae 1694. w 12ce.

Wymienia Hauenstein Catalogus 42.

Undericht ob. Oetinger Alb. (1574).

Underrättelse (Een kort) om thet Swartz natur och beskaffenheet som en kallat Andreas Nicanor hafwer inrättat och uthgisvit emoot Cyr. Trasmachi epistel om the swenskes rättmätige wapn i Pohland men i synerheet emoot Praelimir Manifest. Förswenskat effter thet tyske Exemplaret, och Tryckt i Stockholm, then 17 Julii 1656. w 4ce, sign. B₃.

Ob. t. XXIII 97 (tu tekst niemiecki).

Jagiell.

— om elen härlige och förträffelige seger, som wår allernådigste konung ofwer konungen i Pohlen erhållit hafwer 1702. fol.

S₃ dwa różne odbicia.

— om den lyckelige och segerejke Action, som emellan de Kongl. Swenske och Polniske Armeorne den 9.19. Julii 1702. förelupen är. Utur de troorwürdige Brefwen som ankommit samman fattad. (1702). fol., k. 2. Jagiell.

Underrichtunge: wie man sich in den Artickeln, vnd Clauseln, der Colmeschen handtfeste die zum teil (die stat Colmen, vnd Thorn bertiren) auch in den artickeln, die andere stete betreffen, halten sol, auffis korczste be-

griffen, auffis das man gutte achtunge habe, vnd in sonderheit, das recht, vnd Richter belangende. [Tu ozdobnik]. M.D.XXXIX. (1539). [Na końcu:] Gedruckt zu Dantzick durch Franciscum Rhodum. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na początku piękny inicjał, przedstawiający kobietę nagą karmiącą dziecko (z napisem Eva).

Nie jest to bynajmniej spis prawa chełm, jak często mylnie bywa podawane w niefachowej literaturze, lecz krótki wywód w sprawie przywileju zwanego „Colm. Handfeste”, wydanego w r. 1233 (odnowionego 1251).

Autorowie wywodu udowadniają, że postanowienia tego przywileju nie odnoszą się tylko do Chełmna i Torunia (wymienionych w tekście), ale do wszystkich miast pruskich, z wyjątkiem Elbląga, Frauenborga i Braunsberga (gdzie te założone zostały na prawie lubeckim). Chodzi głównie o stosowanie 5 artykułów, inne są mniejszej wagi. Między innymi o artykuł nakazujący szukania orłyli u rady miejskiej Chełmna. Autorowie wywodu stwierdzają jego moc przynajmniej o ile chodzi o Prusy Król., gdyż dla Prus Król. ustanowiono po wielkiej wojnie sąd wyższy w Królewcu.

Zapewne należy więc w Chełmnie szukać autorów tego wywodu, którzy kończą go „protestem” przeciw nie stosującym się do przywileju chełm.

Traktat ten pochodzi z wieku XV(?)

Ob. o nim Hanow Jus Culmense, 1767 str. 22. — Steffenhagen Deutsche Rechtsquellen in Preussen str. 34 (cytuje rękopis królów. tego traktatu).

Tekst przywileju chełmińskiego, wydany został w podobnej tendencji około r. 1525 w Krakowie; obacz pod Abschrift.

Bibl. w Suchej — Gdańsk. miej.

Underrichtunge ob. Kromer (Zwelff 1571).

Unfug (Jüdischer) ob. Królikowski Kazimierz.

Ungaria (Hungaria) ob. Bericht (1656) — Farkas (1538) — Happelius E. (Kriegs Roman 1685) — Hungaria — Kelerus P. (Lemmata 1712) — Pannonia — Uncius (Poematum libri 1579) — Wegry.

Ungarische Exulanten ob. Reise Gedanken (1674) — Elend-Klage (1682) — Klesch (1675).

Ungarischer Wein ob. Abhandlung (1761) — Keler P. (1712) — Wino.

Ungarischer Kriegshandelob. Kriegshandel (1596).

Unger Aleksander ob. Arnold Zygm. (Wiryardze 1624).

Unger Andrzej ob. Schmit Thomas (Epicedia 1590).

Unger Ioan. ob. Sertkowicz Tomasz (Fons 1685).

(Ungern Mikolaj i Farenbach Jerzy). Historia und Beschreibung der polnischen Belagerung vor Danzig, nebst der Niederlage der Polen vor der Weichselmünde. (1577). w 4ce.

Dedykacja: Nicolao ab Ungern et Georgio Farenbach praecipuis Gedanensium ducibus.

Odpowiadali na to Łasicki (Clades Dant 1577) oraz Bielski J. (Satyra in quendam 1577). — Ten pozostawił także w ręk. inny utwór w tej samej sprawie, znajdujący się w rękopisie Bibl. Jagiell. nr 158 pt. Proteus de clade Gedanensium.

Ossoliński Wiadom. I 437, 454. — Sobieszczański we wstępie do wydania „Dalszego ciągu Kroniki” J. Bielskiego 1851 str. LXVIII.

Ob. tom XVI 170 oraz tom XV 48 (Beschr.).

(Ungier Stanisław). Processus iudiciarius inter Illustr. A. R. D. Stanislaum Ungier Curat. Leplen. ex una et Religiosas Moniales Monasterij Vilnen. Ord. S. Francisci de Paeniten. nuncupat. parte ex altera formatus A. D. 1771. die vero Veneris octava, mense Februario in Kublicze. Vilnae. fol., k. 8 nlb.

Kraszew. Wilno IV. Czerwony Dwór

— ob. Misellius Jos. (1772).

Ungierowa Anna z Poznania ob. Cotton P. (Zabawa 1619).

UNGLER Florian bawar, drukarz krak. († 1536). Ephemerides ad annos tres venturos 1529 et 30... ob. Ephemerides (w tomie XVI 66).

Ob. Bernacki Pierwsza książka polska 1918 str. 396.

— ob. Almanach (1511) — Aristoteles (1513) — Beroaldus (1512) — Cervus (Farrago) — Chelidonium (1514) — Corvinus — Crosnensis J. (1514) — Danielis Somnia (1514) — Egidius Romanus (1513) — Eekius (Panegiricus 1513, 1516) — Fantinus (1514) — Garsias (1512) — Glogoviensis (1514) —

Kalw (Tractatus) — Komorowo (1512—1514) — Łańcuta (z Jan (1513) — Łaski (Oratio 1513) — Laudinus (1513) — Marsilius — Niger (1514) — Pauschner Seb. (1513) — Proclus Diadochus (Sphaera 1512) — Sacrobusto (1511) — Silvius Aeneas (De miseria curat. 1514) — Sommerfeld (1513) — Stobnica (1512) — Summarius (1514) — Urbach (1515) — Wapowski B. (mapa 1526) — Vratislaviensis (1513) — Zaborowski (Ordo 1520, Ortogr. 1512).

Inne jego druki wskaże z łatwością spis chronologiczny w tomie VIII Bibliografii. — Powyższe odczytanie zestawiają tylko jego druki najwcześniejsze, prócz wczesnych polskich. Co się tych tyscy, to Ungler jest drukarzem pierwszych osobnych polskich druków, do których należą: 1) Żywot Krysta św. Bonawentury (Opoc) około r. 1515. — 2) Hortulus animae — Raj duszny (Biernata z Lublina 1514). — 3) Historia trojańska (około 1520). — 4) Historia umęczenia Pana Naszego (dni nieznane) (1515?). — 5) Kalendarz na rok 1520. — 6) Arytmetyka 1522 (niesnane dzieło). — 7) Sejm zwierząt Antonina (1521). — 8) Esop (około 1520).

W przedmowie do sielnika Falimiersza (1534) gloryfikuje język polski (ale zapewne on sam jej nie pisał).

Druki z lat 1536—41 wychodzące pod jego imieniem drukuje już Unglerowa wdowa, która w latach następnych drukuje pod własnym imieniem.

Janocians I 297. — Janoski III 193. — Lewel Bibl. ka. I 152. — Bandt. Hist. dr. krak. 266—81. — Encykl. Orgebr. XXVI 20. — Grabowski Amb. Skarbnicka str. 152. — Rastawiecki Mappografia 1846 (tu przywilej z r. 1526). — Wierszowski Materj. I. — Benis w Arch. do dziejów liter. VII (1892) str. 39 (inwentarz książek). — Ptaśnik Monum. Pol. typogr. str. 29 i 64 nr 150. — Piekarski Pierwsza drukarnia Unglera 1510—16 (1926). (Tu opisane druki z powyższych lat i dane podobniane). — Piekarski w „Kulturze Starop.” 1932 str. 360. — Seruga J. Haller, 1924 str. 97 i nast. — Al. Birkenmajer w Katalogu wystawy druków krak. 1936 str. 16 i 18.

Ungnad Dawid ob. Gerlach (1674).

Unia albo Wykład przedniejszych artykułów ku zdooczeniu Greków z kościołom rymskim należaszczych. W Wilni Roku Bożocho Narodzenia, 1500 [to literami] dewetdesjat pjatoho (1595). Za dozwoleniem starszych. w 4ce, str. 91 nlb.

Druk w Wilnie, zapewne u Mamonieca, bo cścielki podobne.

Autor nasywa się jednym z biskupów ruskich — stąd sachodzi prawdopodobieństwo, że autorem był H. Pocij.

Zdaje się że na początku była dedykacja do Teod. Skumina Tyszkiewicza — tej brak w egzemplarsach znanych; jest tylko przedmowa do czytelnika.

Przedruk w Pamiętn. Polem. Liter. I.

Karatajew Opisanie Knig (w Sborniku otdiel. russk. jaz. Akad. N. XXXIV 1883) nr 137. Tu opis typograficzny i literatura bibl. ros. o tym dziele (Strojow, Sacharow, Undolaki, Czertkow, Gołowacki itd.). — Metr. Ewgeni Opisanie Kijew. sof. sobora (1825) podaje stron 102.

Joher 9445. — Kraszewski Wilno IV. — Brückner w Kwart. Hist. 1896 str. 588. — Trotiak Skarga 1912 str. 140. — Chodynicki Kościół prawosławny, 1934 str. 317.

Bibl. Czertkowa w Moskwie — Bibl. Ławry Peca. Kijow.

Unia Od Oycow Świętych Greckich Pochwalona. Całemu Światu Chrześcijańskiemu Pożądana. [Tu winietka]. w Drukarni J. K. Mci Akademij Wilen: Soc. Jesu. Roku 1770. w 8ce, k. tyt. i str. 50.

Na odwr. imprimatur Karola Karpia.

Zawiera w 8 rozdziałach obronę unii. Jedynowładztwo kościelne jest w ewangelii fundowane. Należy do Piotra św. i biskupów rzymskich. Przystańca świadectwa OO. K. oraz także wschodnich pisarzy. Znalazły się o tym pisma w ruskich słowiańskiego języka prawidłach. Grecy nieraz wracali do swierchnictwa papieskiego. Synod florencki. Opowieść Gennadiusza patr. carogr. i jego upominanie do Greków. — Unia brzeska i stosunki w Polsce nie są nigdzie wspomniane.

Joher 9505.

Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— ob. Acte (1786) — Akt (1777) — Apologia (1625) — Baranowicz Łaz. — Baronius (Legationes 1598—1600) — Basilii (Ustawy 1717) — Bazylianie — Beccus (1603) — Bembus (1629) — Benedykt XIV (Epistola 1744) — Berkowski (liturgia 1605) — Bessarion (1605) — Biblia słow. — Birkowski Fab. — Boym — Broński Krz. — Bullae (1767) — Bulle — Catalogus — Cerkiew (w t. XVI 123) — Cheirotomia — Chodykiewicz (1770) — Cichowski — Constitutiones (1772) — Czepański J. W. (1699) — Dekret (1627) —

Deputacja — Dubowicz Jan (1644) — Dysydenci — Dzieła kongr. cerk. porządek (1791) — Ektesis (brzeski syn. 1597) — Elżanowski — Excerpt z konstyt. — Fiederowicz P. (synod flor. 1603) — Galatowski J. — Graeco-ruthenicus ritus (tom XVII 322) — Grecka religia — Grecko-ruskie wyzn. (XVII 348) — Grek (1618) — Hacki (Quaestiuunculae) — Hrebnicki Flor. — Jan Złotousty — Jedność — Kalnofojski — Katechyzm (1765) — Kicki — Kisiel — Kloska — Koniski (Koniński) — Kopysteński — Kortycjusz — Koszutski — Kreczmer — Kulczyński (Specimen) — Majer Paweł (1625, 1771) — Mohyla P. — Mużyłowski — Namyśłowski — Nauka — Nestor (Paterikon) — Nikon — Objaśnienia — Odpowiedź — Ordynacja (1776) — Ostrogski ks. — Poczajów — Pocij Hipacy Prawa pos. (1760) — Prawa (1767) — Professio — Prokopowicz — Protestacja (1635) — Przywilejach (O) — Rahoza — Reflexye — Relacja (1648) — Rudnicki Sylw. (Jura et priv. 1747) — Rutheni — Ruthenica eccl. (XXVI 495) — Rutka Teofil — Sakowicz K. — Siedlecki Ant. (Obrona 1744) — Skarga P. — Skoryna — Skrzyński Ign. — Smith Tom. (1686—90) — Smogorzewski Jason — Śmiglecki M. — Smotrycki — Śniadanie — Sobór święty (1609) — Sobranije przypadkow (1722) — Status causae — Stebelski Ign. (Chronologia) — Supplikacja (1623) — Susza — Surażski — Synod brzeski — Synod zamojski (1720) — Synopsis (Supplementum 1632) — Szeptycki Lew — Szymza (tu dużo odsyłaaczy wspólnych dla unii i dla schizmy) — Terlecki C. — Trebnik — Tyszkiewicz Teodor (1643) — Tyszkiewicz Skuminowicz — Ustawy (1694) — Uwagi polityczne do prawideł religii (1789; tu projekt obszerny urzędzenia spraw grecko-katol.) — Wilecki — Wzgląd — Zaborowski Jakób (Ogień 1619) — Żądania — Zaslowski — Zdanie obywatela o ustanow. hierarchii (1788) — Żebrowski Sz. (Kąkol 1594) — Zehenden (1740) —

Zeltner — Zgoda — Ziółowski — Zochowski (Coll. lublin. 1680) — Zyzani.

Ze strony prawosławnej opisał tendencje dnieje unii pierwszy Jerzy Koniski w w. XVIII (Hist. Rusów, druk. dopiero w r. 1846) i na nim opierały się przez czas długi dzieła ros.

Ze strony polskiej zebrano w w. XVIII mnóstwo materiałów hist. w „Zbiorze pism należących do Unii“ (dziś rękopis Csartor. nr 764), 3 tomy.

Theiner Monumenta Poloniae 1860—4 (dużo w t. III i IV materiału źródł.). — Tenke Monumenta hist. de Russia (1859). — Harsawicz Annales Eccl. Ruthenae 1862. — Kojalowicz Litow. cerkownaja Unia 1859 (2 t.). — Ks. Szymański w Przegłądzie Poznani. 1860. — Tolstoj Le catholicisme romain en Russie 1864 (2 t.). — Lescaour L'église catholique (2 t.) 1876. — Pelusz Gesch. der Union 1878—80. — Kalinka Ost. lata panow. Stan. Aug. 1863. — Likowski Dziejce kościoła unickiego 1906 (2 t. w II wydaniu). — Tenke Unia brzeska 1896. — Pierling La Russie et Saint Siège 1896 (2 t.). — Guépin S. Josephat (2 t.) 1874. — Encykli. kośc. XXIX 493—505. — Brückner Spory o unię w Kwart. Hist. str. 1896. — Chodynicki Kościół prawosławny a Rzeczpospolita, 1934. (Tu na str. 344 sądy polskich historyków o unii). — Kwartalnik Hist. 1934 zeszyt 4 str. 940 i 924 (tu wymienione niekt. prace ros. o unii, mniej u nas znane). — Lewicki Kaz. Genesa idei unii 1929. — Tenke Ks. Konst. Ostrogski (w „Archiwum T. Nauk. lwow.“ 1933). (Tu na str. 64 i d. o unii brzeskiej). — Tomkiewicz Cerkiew dysydencka (w Przegłądzie Powsz. 1933 nr 599 i 602). — Plotowicz Unia i dysydencka w Polsce 1933.

Literaturę hist. o unii sestawiają także ks. Likowski I. c. (we wstępie) oraz Chodynicki str. 604—618. — Finkel Bibl. hist. II 706—714 oraz III 1601—2.

Unia z Litwą ob. Konstytucja (1564, 1569) — Orzechowski Stan. (Quincunx 1560) — Ponętowski J. (Krótki kom. 1569) — Recess sejm (1564) — Rej (Zwierzyniec, tu wiersz niechętny o Litwie; Przemowa krótka) — Rotundus (Rozmowa Polaka z Litw. 1564; polemika z Orzechowskim) — Solikowski (Ziemianin) — Wołodkowicz (Cnotliwy Litwin 1592) — Zygmunt August (Declarata 1564, Potwierdzenie unii 1569). Finkel Bibl. nr 8032—33.

(Uniatycki Józef) Oda Na dzień Imienin z powinszowaniem J. W. Panu Józefowi z Uniatycz na Szyszynach Unia-

tykiem Podkomorzemu Nadwornemu J. K. M. polskiego y w Wojsku Koronnym pułkownikowi Od Obowiązane Krwi związkiem szczerzy wdzięcznością sługi I z I. Br. I L. Kr-Ky SPA. ofiarowana. Dnia 19 Marca 1777 r. w Lwowie w drukarni Antoniego Pillera Cesar. król. Gubern. Typ. w 4ce, str. 8. Ossol.

UNIATYCKI Stefan. Mowa Imię Pana na Uniatyczach Chorążego powiatu Pilzneńskiego posła od prześwieczonego Województwa Sandomirskiego do JOśw. Xiążęcia Imię Biskupa Krakowskiego, przy wieździe w Pałacu Jego miłania Dnia siódmego Maia Roku Pańskiego 1747. fol., k. 2. Jagiell. — Krasin.

(Uniachowski Bogusław). Senator Polonus origine virtute sapientia... III. Bogusławo Uniechowski Palat. Trocensi festiva sui ingressus. Vilnae 1690. fol., k. 10. Bibl. Czapskich (M. N).

— ob. Effigies Deiparae (1684) — Ostrowski Danejk. (Suada I 88).

(Uniechowski Franciszek). Remonstracya w rzezy osądzonej względem połowy... dóbr... Burdejkwoczyny ze wszystkimi do tychże dóbr przynależnościami dziedzictwa ur. Franciszkowi Uniechowskiemu sędziemu Prezydntu cemu Ziemiemu z Województwa Mińskiego należącej naprzeciwko W. Józefowi Niesiołowskiemu Wojewódzie Nowogrodzkiemu y Urodzonemu Ianowi Dąbrowskiemu instygatorowi Komisji Edukacyi Narodowej... będącym w Warszawie Roku 1778 na kadencyj Grudniowej sporządzona. fol., k. 4. Uniw. Warsz.

— ob. Dąbrowski Jan.

Unichowski Jan ob. Liszniewicz A. (Aquila 1652).

Uniechowski Krzysztof Kazimierz ob. Dubowicz Aleksy (1637).

Uniejow ob. Damalewicz S. (Sokołowski Addytament 1748).

Uniejovlensis decanatus ob. Koprowski Jan (1652).

UNIESZOWSKI Jakób. Evidimonia Olbrichta Laskiego Woiewodi Siradzkiego. [Tu w 2 kolumnach:] Sokratessa, Ach-

lessá Vlisessá Polskiego W Rádzie, W Boiu, W Przewadze. Przez Iakvba Vnieszowskiego Nápisané y wydáné. [Tu ozdobnik]. W Krakowie. Roku Páńskiego, 1609. w 4ce, k. tyt. i k. 21 nlb. (syg F₂).

Druk gocki.

Na odwr. k. tyt. portret Olbr. Łaskiego (w czasie futrzanej, z długą brodą) z napisem: Pod obrazem Olbrychta Łaskiego woj. sier.; po czym następuje wiersz przechodzący na k. A₂ z pochwałami Łaskich. Chwala autor Olbrychta, Hieronima i Jasia Łaskiego (który do pióra i do szabli cyratwo się gotuje).

Na odwr. k. A₂ herb i wiersz pochwalny dla Jakuba Pretfca s Gawron, wojew. podolskiego; po czym na 7 stronach przedmowa do niego. Wspomina, że Pretfca był spowinowacony z Łaskim. Wychwała Bernata Praetfca star. třebow., słynnego z bojów z Tatarami i Moskwą. (Powołuje się na słowa Solikowskiego i Reja). Datum Cracoviae 12 Jan. 1609... servitor powolny Jakób Unieszowski.

Wreszcie herb Łaskich (Korab) i 4-wiersz.

Od k. B₂ idzie tekst dziełka, oszobotony kilku rycinami: na k. C₂ abroja, włócznie i berdyas; na k. C₃ wyobrazenie okrętów wojennych i wysp na morzu (Śródziemnym?); na k. C₄ atak jasydy; na k. D₄ bitwa między konnicą mahomet. (półksiężyc) i chrześcijańską; na k. E₂ anowu taż sama rycina z okrętami. — Ryciny nie są dostosowane do formatu książki, widocznie są przejęte skądinąd.

Zaczyna od pochwał dla arcyb. Jana Łaskiego (opierając się na B. Wapowskim); wspomina też reformatora J. Łaskiego, Samuela i Tomassa Łaskich. Najobszorniej mówi o Hieronimie. Cytuje Pawła Joviusa i Filipa Padniewskiego. Wspomina jego mowę na sejmie de homicidiis. Był to ojciec Olbrychtów, a dziad Jana Olbrychta i Hieronima wojewodniców. (Przemilcza autor o Stan. Łaskim).

Od k. D idzie opis czynów Olbr. Łaskiego. Autor mówi o jego walkach z Wołoszą, Turkami i Moskwą. Wymienia wojowników niemieckich, węgierskich hiszpańskich, których na te walki saciągwał — obok rycerstwa polskiego.

Jak mu Wołochowie tron ofiarowali. O walkach Łaskiego z Tatarami. O jego talencie wojskowym. O ścisłym stosunku do obcych rycerzy. O znajomości obcych języków (znał ich 10) i dziejów. O jego poselstwach i udział w sejmach. Dat chronolog. nie podaje. Cała rzecz napisana na podstawie dość metnych tradycji rodzinnych.

W egz. Jag. tytuł faksymilowany. — Maciejowski Piśm. III 543—5. — Encykl. Org. XXVI 24.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

Unigenitus ob. Socinus F. (filii 1626) — Szembek Krzysztof (Epistola 1719).

UNIKOWSKI Jan (1616 † 16 lutego 1695). Lachrymae Galeni, Ad lugubre Cenotaphium Clariss: ac Excellentiss: Dñi, D. Ioan: Innocentii Petricii, Medicinae Doct: & Profess: in Alma Academia Crac: Historiographi, Consulis Cracoviensis, Cum publico moerore profusae; Et A Ioanne Vnikowski, Artium & Philos: Baccalau. guttatim collectae. Anno Dñi, M.DC.XLI. (1641). Mense Iunio, Die 10. Cracoviae, In Officina Andreae Petricouij, S. R. M. Typogr. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na k. A, rozpoczyna się wiersz z napisem: Funesta Vox Cigni, w którym powtarza się refren: Delicium scholae, linguae decus, occidit, eheu — Petricius, medicae doctor, amorque scholae.

Od k. B: Flebiles vitae fasti (są to 4wierszowe epigramaty, każdy z osobnym tytułem, opiewające jego zasługi jako profesora, medyka, konsula, historiografa). Na końcu: Sub ausp. recit. J. Naymanowics i berła.

Akad. — Dzików — Jagiell. — Ossol.

— ob. Podgórski Jan (Leo liliatus 1687) — Rudomicz B. (1667).

Wadowski Wiadomość 1900.

Unio Philadelphica In visceribus olim Almae Matris Universitatis Cracoviensis. Per incorporatam Oratio ad Aedes SS. Michælis & Joseph sito ejusdem Almae Matris inclytam Sobolem. Formata Cum Fratibus Carmelitis Discalceatis Seraphicae Matris Terrissiae humilibus Filiis Nunc vergente centenario Annorum decursu, more suam renovantis Juventutem Gentiliciae Aquilae Celsissimi Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D. Ignatii Cajetani Soltyk, Episcopi Crac: Ducis Severiae Equitis Aquilae Albae ac Universitatis Cracoviensis Cancellarii Renovata Idq; Inter applaudentium Vota à Magnifico Perillustri & Reverendissimo Domino D. M. Stanislao Mamezynski, U. J. D. & Professore ejusdemq; Facultatis Decano, Ecclesiarum Cathedralis Craco-

viensis Canonico, Collegiatae S. Michælis in Arce Crac: Decano, Parochialis in Smarzovice Curato, Collegii Juridici Seniore Patre, Contubernij Jurisperitorum Provisore, Librorum per Dioecesim Cracoviensem Censore, Canonizationis B. Joannis Cantii Procuratore, Illustrissimi Consistorii Cracoviensis Surrogato Judice, Studii Generalis Crac: Universitatis Procancellario ac vigilantissimo Rectore. Caeterisq; Perillustribus Reverendissimis Illustribus Clarissimis, Excellentissimis & Admodum Reverendis Dnis Dominis Magistris, Omnium Collegiorum Doctoribus & Professoribus sinu benivolentiae. Excepta In Collegio Cracoviensi SS. Michaelis & Joseph FF. Carmelitarum Discalceatorum Anno Verbi Divini cum Natura humana hypostatici Uniti 1760 die 13 Februarii. Cracoviae Typis Seminarii Episcopalis Academico-Dioecesanii. (1760). fol., k. tyt. i k. 13 nlb. (sygn. G₂).

Na odwr. tyt. herb Akad. i „Argumentum Rei“. Wedle tego argumentu w r. 1635 Akademia inkorporowała karmelitów bosych i ich młodzież, a na odwrót Jan od św. Hieronima gener. prepozyt karm. congr. S. Eliae wydał dla Akademii privilegium super participatione honorum et meritorum spiritualium. Ta „unio phil.“ została nieco zapomniana ale teraz odnowiona.

Następuje dedykacja rekt. Stan. Mamezynskiemu i profesorom po nazwisku wyliczonym (jest ich 37 oraz 11 graduatów). Po czym panegiryk na cześć Akademii, tekst przywileju z r. 1635, przemowy Józefa Soltyka i Honor. Miłkowskiego (oba byli oppugnantes), wreszcie Conclusiones Theologicae bronione przez karmelitów podczas aktu odnowienia unii w r. 1760.

Jocher 1814 (podaje jako autora: Matias Uctorius, ale to widocznie omyłka, bo ten żył w XVI wieku).

Dzików — Jagiell. — Ossol.

— Religionis Caelestis Coronae Joannes et Arcadius Naufragio divisus in Scenam Expositus A Perillustri ac Nobili Inventute, Mediae Classis Grammatices Collegii Posnaniensis Soc: Iesu Anno Domini 1725. Argumentum. Xenophon morbo extinguendus, ab erudita luce ad mortalem ceruam revocat Joannem & Arcadium. Senserunt filii

a lethali igne fumum, in Caelum fudere lachrymas: Genitor affluxit valetudine. Ergo effusi in gaudia mari se committunt, Berytum repentes: ubi naufragio divisi. in diverso litore Deo & Religiosae solitudini adjunguntur. Metaphrast. 500. bist. fol., k. 1.

Afisz sztuki. Jagiell.

— ob. Arteński (theol. pretio 1681) — Brocki (ecclesia 1681) — Żubieński K. (Sarmatia 1711) — Zamojski Klemens (i Czartoryska, cordium 1763).

Unionsakte der Dissidenten beider Konfessionen in Grosspolen zu Lissa 1776.

Predrukowane w Acta Hist. Eccl. nost. temp. IV str. 287.

Jocher 9723.

— der in dem Herzogthum Masuren sich befindenden protestantischen Gemeinden beider Konfessionen, mit den Gemeinden der Provinz Kleinpolen zu Siles den 2 Mai 1777... ob. Akt unii (w tomie XII 91).

Po polsku i niemiecku. Drukowane staraniem księgarza Grölla. Na końcu podpis.

Predrukowane w Acta Hist. Eccl. nost. temp. VII str. 293.

Jocher 9726.

Unitarii (Unitarier) ob. Bibliotheca Polonorum (1666) — Hoffman (De typogr.) — Nye Stefan (1685) — Sandius Jan (1684) — Schleske (1718) — Socynianie — Stoński Jan (Epitome 1684) — Szent Abraham M. (1787).

O powodach, dlaczego antytrynitarscy angielscy przyjeźli nazwę „unitarian“ ob. St. Dunin Borkowski Quellenstudien zur Vorgesch. der Unitarier 1930 oraz Kot w „Reform. w Polsce“ 1935—6 str. 243. — Wilbur Our unit. heritage, Boston 1925.

Unitas in Ecclesia ob. Komeniusz J. (1660).

Unitatio Christi ob. Tomasz a Kempis (1695).

Uniwersal Cesarza Tureckiego. Do wszystkich Bászow, Beklerbekow, y Vt-mántlarow &c. rozesłany, aby co z największą mocą przeciwko Krześcianom zaraz gotowi byli. Przy Tym Wota Bászow przedniejszych Tureckich o Woynie terażniejszey podane. Ná Rok Páński 1621. [Tu ozdobnik]. Z Tu-

reckiego języka na Polskie przełożony. (1623?). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Są egzemplarze, w których wydrukowano: ...Na Rok Páński 1621. W innych przebito rok 1621 na 1623.

Jest to przekład manifestu Bajazeta, dat. z Złotej Porty z Konstantynopola 1 marca 1621. Po czym wierszowane „Vota Bazow Turceckich przedniejszych o wyynie terasnieyssey podane“. Jest takich wotów sześć — wszystkie wykazują, że Turcja musi podbić Polskę, jeśli ma mieć dostęp do reszty Europy.

Do tego nawiązuje autor wierszowane wzwanie do narodu polskiego, aby „zabiegał na czas tej szkodie“. Wierszowanie dość liche, a treść przypomina równoczesne broszury Sz. Starowelskiego, który się tak bardzo kwestią turecką w tym czasie interesował (Dyskurs, Pobudka, W. Turka listy 1618), agitując za wojną z Turkami. Ale dowodów, aby on był autorem, nie mam. Maciejowski Piśm. III 108.

Czartor. — Krasin. — Ossol.

Uniwersał y reces Koła generalnego uprzywilejowanego około Postempkow elekcij. (Data:) In conventione generali Regni in loco et campo ad Varsav. pro elect. Regis publicato XXV. die m. Augusti a. 1587. fol., k. 10.

Za Maksymilianem.

Wierszowski III 2815. — Korzeniowski Zapiski z rękop. Bibl. Petersb. str. 335. — Miał to niegdyś K. Świdziński.

Ob. Rady (w tomie XXVI str. 48).

Archiwum Państw. w Wiedniu — Bibl. Sztabu Petersb.

Uniwersał i reces. Wyhlášení snemu valnyho Varsavského, který jest drzan leta tohoto 1587. o voleni Jeho Milosti arcikn. Maksimiliana na kralovatvi polske. Z polské reci na českou preloženy. V Litomyšli A.(ndreas) G.(raudenc). (1587). w 4ce, k. 11.

Časopis česk. Mus. 1875 II 299.

Uniwersał Zygmunta Augusta (pt. Literae recessus) z r. 1548... ob. Literae (tom XXI 351).

Przedruk. Szujski Diariusze (1872) str. 258.

— koronacyjny i reces z r. 1573... ob. Literae universales (w t. XXI 351).

— koronacyjny Zygm. III (1587)... ob. tom XXI 351.

— o elekcji Batorego (1575)... ob. tom XXI 351.

— adherentow prymasa Radziejowskiego za poparciem elekcyey... Warszawa die 23. Julii 1697. fol., ark. 1.

Ob. Radziejowski M. Stef. oras Rady tom XXVI 48.

Bibl. w Sucheju — Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— od Rokoszu Generalnego (z wzwaniem konwokacyi na dzień 26 września pod Warszawę). Warszawa, die 6. septembris 1697. fol., 1 ark. plak. Ob. Akta rokossu (1697) — Rokoss.

Czartor. — Ossol.

— Toż... odraczający zjazd elekcyiny pod Warszawę naznaczony na dzień 26. (Datum: Warszawa 18. Septemb. 1697). fol., plakat.

Ob. Radziejowski M. S. Jagiell.

— z r. 1697 tyczący się Sądów kapturowych. fol., k. 2 nlb.

Uniw. Waras.

— z akt koronnych co do Xięstwa Kurlandyi. fol., str. 12. Ossol.

— Konfederacyi Generalney przeciwko przywłaszczającym nieprzyzwoicie dobra po zniesieniu XX. Jezuitów. (Dat. 25 paźdz. 1773). fol.

Ob. pod Poniatki Adam.

Lewicki Ustawod. sakolne (1925) str. LIX. T. P. N. w Poznaniu.

— względem sum po Jezuitach. (Dat. 29 kwietnia 1774).

Lewicki l. c. str. LIX. Akad.

— względem komisarzy. Dat. 17 czerwca 1775.

Lewicki l. c. str. LXI.

— Generalney Konfederacyi. (Dat. w obozie pod Konieczną r. 1770)... ob. Pac Michał.

— Marszałkow Generalney Konfederacyi Obojga Narodow 12 czerwca 1773. fol., str. 1.

Ob. Poniatki Adam. Bibl. w Sucheju.

— Konfederacyi Radomskiej (6 lipca 1767)... ob. Radziwiłł K.

— konfederacyj woj. pozn. kalisk. y ziemi Wschowskiej... ob. Akt (1767).

— kommissarzy od Rzpłtey do rozwiązania Związku konfederacyą generalną Warszawską deputowanych, tudzież z teyże generalney konfederacyi do Trybunału Lwowskiego naznaczonych, y z Woiewodztw ziem obranych (1697). fol., ark. D₁. Czartor.

— kommissarzy tak do traktowania z woyskiem skonfeder. jako też Trybunału skarbowego Lwowa. od Rzpłtey

z konfederacyi przyszley Warszawskiej naznaczonych. Dat. we Lwowie na kommissyach obudwu traktowania i Trybunału Skarbowego 1697. fol., k. 6.

Czartor.

— do obywatelów woiewodztw Poznńskiego, Kaliskiego y Gnieźnieńskiego, tudzież do Wdztw Brzeskiego, Kujawskiego y Inowrocławskiego nad rzeką Notecią, possessyie swoje mających nie mniej do obywatelów Wdztwa Płockiego y ziemi Dobryńskiej. Warszawa, 1775. fol., k. 1.

Bibl. w Sucheju — Krasin.

— do wojewodztw, ziem y powiatów w Koronie i w Wielkiem Xtwie Litewskim. (O popisach). fol., k. 1.

Jest to projekt sejmowy.

Bibl. w Sucheju — Czartor.

— uwiadamiający o czynnościach seymowych (1789)... ob. Małachowski Stanisław.

— skonfederowanych Rzpłtey Stanów Na Sessyi Seymowej (w marcu r. 1790). fol., k. 5.

Nie ma daty dnia i miesiąca, więc jest projektem. Opowiadając historycznie smutne skutki obieralności królów i interregnów, radzi sukcesję. Wzywa obywateli, by swolali sejmiki i dali na nich instrukcję, za czym głosować, czy za sukcesją lub nie.

Jagiell. — Krasin.

— od N. N. Rzeczypospolitey Stanów obwieszczający o prawach w zamiarze pospolitey obrony uchwalonych. 1792. fol., k. 1. Bibl. w Sucheju.

— o nieprzechowywaniu ludzi roczney służby nie mających, gołotów, luznych, hultajów, tułających się i łupieżstwa dopuszczających się, onych imania, sądzenia, y do robot bądź publicznych bądź prywatnych używania. (Warsz. 25 maja 1787). fol., ark.

Zapewne uniw. Depart. Poliejji?

— względem kar na podeyrzanych przybyszów z Moskwy, jako to: markietanów, włóczęgów, zwozczyków, filiponów y czernców, oraz ścisley rewizyi kupców moskiewskich przy wchodzie w granice Polski. (Warsz. 24 kwiet. 1789). fol., k. 1.

— (Departamentu Poliejji) do miast i miasteczek w Koronie i Litwie względem przesyłania rachunków z docho-

dów i wydatków do Departamentu Poliejji. Warszawa 7 września 1777. fol., plakat.

Jagiell.

— nakazujący obywatelom miast a mianowicie miasta Warszawy confessionis Augustanae stosowanie się do traktatów y praw krajowych względem subordynacyi iurydyckeyom ich duchownym. Warszawa, 1786. fol.

Ob. Poniatowski Stan. Aug.

Bibl. w Sucheju.

— do Obywatelów z kordonu Pruskiego powróconych. (Warsz. 10 styczn. 1777). fol., ark. 1.

— Jego Kr. Mci w Straży z obwieszczeniem o prawie tytułu Deklaracya względem stanu terasnieyszego Rzpłtey... ob. Poniatowski St. Aug.

— względem lustracyi dobr dawniey do biskupstwa Krakowskiego i X. Siewierskiego należących. fol.

Bibl. w Sucheju.

— Komissyi ziemi lubelskiej od Stanów Rzpłtey do likwidacyi procentów na powiększenie woyska wyznaczoney. W Lublinie na Sessyi Komissarskiej 6 lipca 1789. fol., k. 2.

— Komissarzów wyznaczonych od Stanów Rzpłtey do wynalezienia intrat z dóbr ziemiańskich duchownych, Ordynacyi Ostrog. y pojezuickich. (Dat. w Żytomierzu d. 1 lipca 1789). fol., ark.

Krasin.

— mocą którego przedawanie soli kruszcowej y warzoney w Galicyi tak w kraju jak y za granicą pozwala się każdemu. (Dat. 22 kwietnia 1783). fol., k. nlb. 8.

Po polsku i po niemiecku.

Inne uniwersały wydane dla Galicji w epoce rozbiorów obacz bądź to pod nazwiskami monarchów; bądź to gubernatorów, którzy te uniwersały ogłaszali; bądź wreszcie pod nazwą niemiecką: Patent, Publicandum etc.

Jagiell. — Krasin.

— do mieszkańców Galicji przepisujący formy i drogi na jakich żałania przeciw zwierzchności zanoszone być mają. (Dat. 17 stycznia 1799). fol., k. nlb. 21.

Krasin.

(Uniwersały poborowe). [Litterae universales contributionum publicarum, dat. 8 Martii 1518]. fol., na ark.

Druk bez osobn. tytułu, opisany u Balsera Corpus juris III (1906) str. 349. Tu przedruk. Arch. Gł. Warsz.

— [Litterae universales contrib. du-cillorum, dat. 8 Martii 1518]. fol., ark. Bez osobnego tyt.

Balszer j. w. str. 352. (Tu przedruk.) Akad. (Teki Smen.)

— [Litterae universales contr. pu-blicarum, dat. 5 Martii 1519]. fol., ark. Bez osobn. tyt.

Balszer j. w. str. 395. (Tu przedruk.) Akad. (Teki Smen.)

— [Litterae universales contribu-tionum publicarum, dat. 27 Januarii 1526]. fol., ark.

Bez osobnego tyt. — Balszer Corpus juris IV str. 201 (tu przedruk). — Tenże Pracy-czynki do hist. śródeł prawa nr 9.

Zamoj.

— [Litterae universales contribu-tionis ducillorum, dat. 27 Jan. 1526]. fol., ark.

Balszer j. w. str. 204 (tu przedruk.)

Zamoj.

— Uniwersały poborowe z lat 1532, 1533, 1535, 1536, 1538, 1539, 1542... ob. Litterae universales contributionum (w tomie XXI str. 350—1).

— [Uniwersał poborowy Sejmu warsz. z 1 kwietnia roku 1564]. (Zaczyna się:) Zygmunt August z łaski Bożey Król... (Na końcu:) Dan w Warszawie na Seymie Wálnym Koronnym w Sobotę Wielkonocną, Látá Páńskiego, Tysiąc-ného, Pięćsetného, Szesćdziesiątego Czwartego, Krolowania Naszego Trzy-dziesiątego Piątego. Na własne rozka-zanie Krola Jego Miłości. (1564). fol., k. 6 nlb.

Bez tytułu. Druk w Krakowie u Andrys., ale drukarz nie nazwany. — Druk gocki.

U góry stron nadpis: Ustawa poboru. Nakłada „nieswyciszajny podatek“ na obronę Rzeczp. na ten ras tylko.

O opodatkowaniu kmieci i innych poddanych, miast i miasteczek, szyprow, czopowe; ustanowienie poborców (z nazwiskami), obowiązki ich, kwity.

Są 2 nieco rózne odbicia; różnice zaznacza Piekarski Kat. kór. 1929 nr 290—1.

Pierwszy uniwersał poborowy Zyg. Aug. pochodził z r. 1552. Wydany był w tekście łac. (Contributio). Z osobnego druku nie jest mi znany. — W Vol. Legum (1859) jest w tomie II 9.

Wiersbowski III 2465. — Obacz Bibl. tom XXI str. 851 (gdzieś mój ojciec, posiadłszy

za Wiersbowski, dał mylnie tytuł łaciński. Takiego tytułu w oryginalnie nie ma; oryginal jest bez sacytułowania).

Kórnik — Ossol. — J. Szembek.

— [Uniwersał poborowy Sejmu piotrsk. z 14 kwietnia r. 1565]. (Bez tytułu; zaczyna się:) Zygmunt August z łaski Bożey... (Na końcu:) Który dan na Seymie wálnym Koronnym w Piotrkowie w Sobotę Kwietną, Roku Páńskiego Tysiącznego Pięćsetnego Szesćdziesiątego (sic) Piątego. A Krolestwá naszego Trzydziesiątego Szóstego. Na rozkázanie własne Je^o Krola. Miłości. (1565). fol., k. 5 nlb. (sygn. A—A₄ i 1 k. niesyg.)

Drukarsz nienazwany.

Treść analogiczna jak w poprzednim uniwersale, tylko nazwiska poborców nie są tu wymienione.

W Voluminach Legum II (1859) str. 60.

Piekarski Kat. kór. 1929 nr 292.

Czart. — Kórnik. — Ossol.

— Toż... [Sejmu piotrsk. 1567]... ob. Konstytucje (w tomie XX 38).

Druk w Volum. Legum II (1859) str. 71.

Zdaje się, że drukiem osobno nie wyszło? — W ręk. kórnickim nr 259 jest w kopii rękop.

— Toż... [Sejmu lubelsk. z 11 sierpnia 1569]. (Zaczyna się:) Zygmunt August z Bożey łaski Krol Polski... a oznajmiona będzie wdzięcznie y wier-nie nam miłym, łaskę naszą królewską. (Na końcu:) ...na Seymie Kor. walnym lubelskim dnia 11 miesiąca Augusta R. P. 1569. A panowania naszego roku 40. Franc. Krasziński R. P. vice-cancell. — W Drukarni Łazarza An-drysowica 1569. fol., k. nlb. 7.

Druk gocki.

W Vol. Legum (1859) jest w t. II str. 102. Ossol.

— Uniwersał poborowy na Walnym Seymie pod Warszawą na Electię krola złożonym, przez Ich M. Pany Rady y Stany, duchowne y świeckie y Ry-cerstwo Koronne y Wielkiego Księstwa Litewskiego, uchwalony y postanowiony. (Na końcu:) Dan pod Warszawą na Seymie Walnym Electiey nowego Krola, dnia siódmego Maya Roku M.D.LXXXIII. (1573). fol., k. 7.

Przedrukowany w Volum. Legum (1859) II str. 128. — Wiersbowski II 1488.

Toruń. Kop. — Uniw. Warsz.

— Toż... [Sejmu z roku 1577 dnia 20 czerwca].

Exemplarsz druku nie jest mi znany. — W Vol. Legum II 176.

— Toż... [Sejmu z r. 1578 dnia 10 czerwca]... ob. Konstytucje (w tomie XX 39).

W Vol. Legum II 191.

— Toż... [Sejmu z r. 1580]... ob. Konstytucje (w t. XX 39).

W Vol. Legum II 198.

— Toż... [Sejmu z r. 1581]... ob. Konstytucje (w t. XX 39).

W Volum. Legum II 212.

— Toż... Roku M.D.LXXXVIII. (1588). fol., str. 20.

Wiersbowski I 783. — W Vol. Legum. II 270. Porównaj Konstytucje z r. 1588 w t. XX 39.

Kórnik — Uniw. Warsz.

— Toż... Roku M.D.LXXXIX. (1589). fol., str. 22.

Obacz tom XX 39. — Wiersbowski I 784. W Vol. Leg. II 296. Uniw. Warsz.

— Toż... Roku MDXC. (1590). fol., k. 10.

Ob. Pobór główny. — Konstytucje (t. XX 40). Wiersbowski I 785. — W Volum. Legum w t. II 319. Uniw. Warsz.

— Toż... Na Seymie walnym Ko-ronnym warszawskim w Roku Pańskim M.D.XC. pierwszym uchwalony. (1591). fol., str. 24.

Ob. Konstytucje w tomie XX 40.

Wiersbowski I 786. — W Vol. Leg. II 333. Uniw. Warsz.

— Toż... na zjeździe głównym Wileńskim od Jego Królewskiej Máci na to po Seymie Walnym złożonym od wszystkich Stanów Wiel. X. Litew. w roku 1591. pozwolony. Zygmunt Trzeci z Łaski Bożey, Król Polski etc. Wszem w obec y każdemu. (Na końcu:) ...Za rozkazaniem i daniem Uniwersału do druku od Lwa Sapięby Kancelerza. Drukowano w Wilnie w domu Mamoniczów. (1591). fol., str. 12.

Wiersbow. III 2890.

W Vol. Legum nie zamieszczono.

Czarnec.

— Toż... Na Seymie walnym Koron-nym Warszawskim w Roku M.D.XCIII. (1593) uchwalony. fol., k. 9.

Ob. tom XX 40.

W Volum. Legum II 348. — Wiersbowski I 787. Uniw. Warsz.

— Toż... na seymie walnym w Kra-kowie uchwalony w Roku MD.XCV. (1595). fol., str. 23.

W Vol. Leg. II str. 355. — Wiersbowski I 788.

Branic. — Czartor. — Ossol. — Un. Warsz.

— Toż... na Seymie walnym Ko-ronnym warszawskim w Roku Pańskim MDXC osmy (1598) uchwalony. fol., str. 19.

Ob. tom XX 40.

W Vol. Legum II 380. — Wiersbowski I 789. Uniw. Warsz.

— Toż... na Seymie walnym Ko-ronnym Warszawskim w Roku P. 1601 uchwalony, który pobór ma być wy-bierany w Roku 1602. W Krakowie w drukarni Łazarzowej (1602). fol., str. 22.

Ob. w t. XX 41. — W Vol. Legum II 404.

Zarazem była oprawiana: Instructio exigendi thelonel... Cracoviae in officina archit. reg. Lazari A. D. 1602. fol., k. 9. — Obacz przedruk jej w Vol. Leg. II 412.

Bibl. w Suchej — Czapski (M. Nar.) — Czartor. — Ossol. — Tor. Kop.

— Toż... na seymie Krakowskim uchwalony w Roku 1603. W Krakowie w drukarni Łazarzowej R. P. 1603. fol., str. 25.

Są dwie edycje. Druga bez wymienienia drukarza liczy kart 20.

W Vol. Legum II 424.

Bibl. w Suchej — Ossol.

— Toż... na seymie walnym Ko-ronnym Warszawskim w R. 1606 uchwa-lony. fol., str. 24.

Ob. ks. Pawełki w „Czasie“ z dnia 27 stycz-nia 1912 oraz Wacław Sobieski w „No-wej Reformie“ z 8 lutego 1912.

W Vol. Legum nie ma go.

Bibl. w Suchej

— Toż... na seymie 1607... ob. tom XX 41.

W Volum. Legum II 453.

— Toż... na seymie walnym ko-ronnym Warszawskim r. 1609 uchwa-lony. fol., k. 6 (sygn. Bb).

W Vol. Leg. II 475. Bibl. w Suchej.

— Toż... na seymie walnym ko-ronnym Warszawskim r. 1611 uchwa-lony. (Kraków, And. Piotrkowczyk 1611). fol., ark. Bb.

Ob. t. XX 41.

W Vol. Leg. III 27.

Bibl. w Suchej — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileńs.

— Toż... 2 kwietnia 1613. fol., k. 12. Ob. tom XX 42. W Vol. Legum III 107. Bibl. w Sucheju — Jagiell. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Toż... 24 grudnia 1613. fol., k. 14. Obacz o nim tom XX 42. — Przedruk w Vol. Legum III 123. — Oba uniwersały z r. 1613 są oprowiane wśród krak. Acta castronsia tom 39 (podobnie zresztą jak inne konstyt. i uniwersały z czasów Zyg. III).

— Toż... z lat 1616, 1618, 1619, 1620, 1621, 1624, 1626 (na sejmie warsz. i na sejmie toruń.), 1627, 1628, 1629)... ob. Konstytucje (w tomie XX 42—46).

Tworzą część składową druków konstytucji, ale bywają w niekt. bibliotekach katalogowane jako odrębne druki. — W Vol. Legum (1859) są w tomie III przedrukowane.

Wszystkie poborowe uniwersały bywały wydawane przez króla (podczas inter. roku 1573 przez Rady i Stany) i były roszyłane pod pieczęcią królewską starostom i poborcem srazu na piśmie. — Dopiero od r. 1518 zaczęto je ogłaszać drukiem (na luźnych arkuszach, bez osobnego tytułu) i rozsyłać również pod pieczęcią. Nie wszystkie się jednako dochowały, bo rychło traciły aktualną wartość i nie przechowywano ich starannie. W późniejszych latach drukowano je łącznie z konstytucjami, toteż liczba ich jest znacniejsza. Do Voluminów Legum weszły uniwersały poborowe z czasów Zyg. Augusta (1552, 1564, 1565, 1567, 1569); ale nie wszystkie. Dopiero od Stefana Batorego (1576) zaczęły się one zjawiać w Vol. Legum niemal w zupełności.

Od r. 1632 osobno „uniwersały poborowe“ sanikają; zastępują je przepisy „O podatkach“ (Vol. Legum 1632, 1635), wydawane przez marszałka koła sejm. wraz z podskarbin. Osobno ogłaszane nie są.

Uniwersał Komisji Edukacji Narodowej Korony Polskiej i W. X. Litewskiego. [Zawiera:] Ustanowienie Komisji nad edukacją młodzi narodowej szlacheckiej dozór mającej. (Datow. 24 paźdź. 1773). fol., ark.

Podpisani: bisk. Ignacy Massalski, Michał Poniatowski, August Sułkowski, Joachim Chreptowicz, Andrzej Zamoycki.

Przedrukował Lewicki Ustawodawstwo szkolne za czasów K. E. 1925 str. 1—5 (w przedmowie mówi o genezie tego aktu). — Tu podana literatura.

T. P. N. w Poznaniu. — Uniw. Warsz. — Zamoj.

— obwieszający wszystkich debitorów summ pojezuickich, o powinności, czasie i miejscu płacenia... Dan w Warszawie, 28 listop. 1775. fol., ark.

W sprawie dóbr pojezuickich wyszło także w latach 1773—6 kilka uniwersałów króla (ob. Poniatowski St. Aug. w t. XXV 22 i w Dopełn.) oraz Konfed. generalnej z r. 1773—4. — Obacz także w tomie XXV 44 pod Poniński Ad.

Lewicki l. c. str. LXIV.

Jagiell. — T. P. N. w Poznaniu.

— do lustratorów. (Dat. 30 września 1775). fol.

Omawia go Lewicki l. c. str. LXIII.

Zbiór J. Michalsk.

— względem Dóbr y Summ pojezuickich, oraz Prowentow z nich należących. Dan w Warszawie na sessyi dnia 6 grudnia 1776 Roku.

Jagiell. — T. P. N. w Poznaniu.

— z tabellą dóbr przeszło-jezuickich (1781)... ob. tom XX 460.

— z instrukcją względem licytacji dóbr pojezuickich, jakim sposobem czyniona być ma. Dnia 12 marca 1778. fol., k. 2.

Lewicki l. c. str. LXVII.

T. P. N. w Poznaniu.

— do szkół wojewódzkich y powiatowych w Koronie y Wielkiem Xięstwie Litewkiem. (Dat. 25 kwietnia 1777).

Przedrukował Lewicki l. c. str. 119—122 oraz we wstępie str. LXV.

Arch. Min. W. R. i O. P.

— obwieszający o jurydycey i kadencyi sądów Kommissyi Edukacyi narodowej (2 grudnia 1776). fol., k. 2.

Przedrukował Lewicki l. c. str. 100—7. — Tu podana literatura.

Bibl. w Sucheju — Jagiell. — Krasin. — T. P. N. w Poznaniu.

— z ordynacją dla sądów Kom. (1777)... ob. tom XX 460.

— względem ustaw dla stanu nauczycielskiego przepisanych. (Dat. 23 grudnia 1782)... ob. Ustawy Kom. E. N. (1783).

Przedrukował Lewicki l. c. str. 171 i we wstępie str. LXVIII.

— do miast i miasteczek w Koronie aby wysyłano uczniów na naukę Sztuki lekarskiej. Warszawa 11° kwiet.

1784. (Z podpisem własnoręcznym A. Naruszewicza i z pieczęcią). fol., 1 ark.

Przedrukował Lewicki l. c. str. 192—194. Arch. Główne Warsz.

— Toż... Datow. Warszawa 12 kwietnia 1785. fol., k. 2.

Ob. Poniatowski Stan. Aug. — Lewicki l. c. str. LXIX omawia obszernie genezę tego uniwersału.

Jagiell. — Krasin. — T. P. N. w Pozn. — Uniw. Warsz.

— zachęcający... młódz do błag. Boga (1792)... ob. Komissya (tom XX 460).

Pisał Piramowicz G.

Przedrukował Lewicki l. c. str. 364—5. — Jest też w Gazecie Nar. i obcej (1792) str. 277.

Ob. Wisłocki Poczet prac str. 217.

Jagiell.

(Uniwersały Komisyi Polcey Obojga Narodów). Uniwersał nakazujący Rewizyą Miast Wolnych, dla Podziału onych na Cyrkuły i Dozory. 1791. fol., k. 2.

Inne uniwersały tejże komisji wymienione są w tomie XX 461—2.

Obacz o utworzeniu (1791) i działalności tej komisji Korzon Wewn. dsieje V (1897) str. 179—193.

Racyn. — Krasin.

— względem donoszenia o funduszach szpitalnych. (Warszawa d. 16 listopada 1791). fol., 1 arkusz składany.

Krasin.

— do miast wolnych względem cmentarzy y szlachtuzów. Warszawa d. 18 lutego 1792 r. fol., k. 1.

Krasin. — Racyn.

— względem publikacyi y exekucyi prawa pod tytułem: Deklaracya doczesna. (Warszawa d. 27 kwietnia 1792). fol., k. 2.

Krasin.

— względem przychodniów. (Warszawa d. 15 maja 1792). fol., 1 ark.

Krasin.

(Uniwersały Komissyi Skarbu Koronnego oraz Obojga Narodów). Uniwersał Komissyi Rzeczpospolitey Skarbu Koronnego. (Warszawa d. 20 maja 1765). ark. plak.

Obacz o utworzeniu (1764) i działalności Komissyi Skarbu Kor. w latach 1764—91: Korzon Wewn. dsieje IV (1897) str. 81 oraz 193 i t. V str. 8—11. — Innych nie wymienionych tutaj uniwersałów trzeba szukać w t. XX pod Komissya — bądź też pod: Wessel Toed. — Mossyński

Fryd. — Adam Poniński — Kossowski Roch (od r. 1775) — Csacki Tad.

Od 1 lutego 1792 obie Komissje skarbowe koronna i litewska złączone zostały w Kom. Skarb. O. N. Krasin.

— Toż... (Warszawa d. 31 maja 1765). ark. plak.

Ob. treść w tomie XX 468. Krasin.

— o kwarcie wypłacać się mającej do Skarbu Koronnego. Warszawa 7 lutego 1766. fol., ark. plak.

Obacz tom XX 468, gdzie kilka innych uniwers. w tejże sprawie. Osoł.

— Toż... (Działo się w Warszawie d. 22 kwietnia 1766 r.) fol., plak.

Względem długów tygodzskich. Krasin.

— Toż... in ordine monety zagranicznej. (Warszawa d. 4 m. czerwca 1766). fol., k. nlb. 2.

Krasin. — Uniw. Warsz.

— Toż... o monecie w kursie swoim prawem nowem ustanowionej. (Warszawa dnia 28 listop. 1766). fol. plak.

Krasin.

— Toż... tyczący się monety tak zwanej Wroclawskiej y Baki. (Dat. w Warsz. 28 sierpnia 1767). fol. plak.

Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Toż... (Warszawa d. 21 marca 1767). fol., str. nlb. 7. Krasin.

— Toż... względem publikacyi i Exekucyi prawa pod tytułem: Deklaracya doczesna 1772. fol., kart 2 nlb.

Krasin.

— Toż... względem wypłacania dochodów skarbowych Komissyi Rzplitey Skarbu Kor. 1772. fol., karta 1.

Krasin.

— Toż... względem monety. Warszawa 1772. w 4ce, k. 2. Krasin.

— Toż... względem ewaluacyi monet. (Warszawa d. 21 marca). fol. plak.

Krasin.

— Toż... wyznaczający miejsca do odbierania podatków, datowany w Warszawie d. 21 sierpnia 1775 r. fol. plak.

Ob. inne uniwers. z lat 1775—89, o ile były podpisywane przez Ponińskiego w tomie XXV 45—6. — W Bibl. Jag. w rękop. 256 jest ich duży zbiór (pisanych i druk.). Krasin.

— Toż... zabraniający właścicielom statków opierać takowe o mosty na Wiśle. (Warszawa d. 11 marca r. P. 1776). fol., plak.

Krasin.

— Toż... z zawiadomieniem o przesłaniu instruktora czyli taryfy celnej do pogranicza pruskiego. (Warszawa na sessyi d. 5 Aprilis 1776). fol.

Kraśń.

— Toż... do miast, miasteczek i wsiów zakordonowanych a potem powróconych do Polski, aby podatki punktualnie opłacali. (W Warszawie 9 listop. 1776). fol., str. 1.

Kraśń.

— Toż... zakazujący kursu czerwonym złotym duńskim i ostrzegający o fałszywej monecie. (Warszawa d. 27 marca 1778 r.). ark. plak.

Kraśń.

— Toż... względem licytacji arendy czopowego. (Warszawa d. 10 kwietnia 1778). (Zarazem:) Specyfikacja miast do licytacji czopowego przypadających. fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... względem lustracji żydowskiej. (Datum na sessyi d. 23 marca r. P. 1778). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... obwieszczający sprzedaż tabaki i tytoniu po miastach i miasteczkach Kor. od 1 Stycznia 1784. (Warszawa 20 września 1783). fol. plak.

— Toż... zakazujący nawozu i kursu monety srebrnej Pruskiej oraz wywozu krajowej. (Warszawa d. 4 stycznia 1782 r.). fol. plak.

Kraśń.

— Toż... względem Monety Zagranicznej złotej. (W Warszawie d. 22 grudnia 1783). fol.

Ob. tom XX 473 (z 29 grudnia).

Uniw. Warsz.

— Toż... względem odebrania Loteryi Krajowej Genueskiej zwanej na Skarb Koronny, i że ta od 1° Wrześ. 1787 zaczynać się będzie. Dnia 15 (liczba dopisana) Czerw. 1787. fol.

— Toż... względem nowej lustracji głów żydowskich w Koronie, datowany w Warszawie d. 9 marca 1787. fol. plakat.

Kraśń.

— Toż... względem monety. (Warsz. 15 marca 1787). fol.

— Toż... zabraniający sprowadzania broni z zagranicy bez uprzedniego pozwolenia Kom. Skarb. (Dat. w Warszawie d. 28 lut. 1789 r.).

Kraśń.

— Toż... względem składania ofiary na ten raz uczynionej. (Dat. w Warszawie d. 3 lut. 1789). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... Dat. w Grodnie na sessyi ekonomicznej r. 1789 w marcu d. 2). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... zalecający magistratom miast dostarczać rapporta o wszelkich targach zbożowych urodzonym Superintendentom prowincjonalnym. (Dat. w Warszawie d. 28 marca 1789 r.). fol., k. 2 z tabellą targową.

Kraśń.

— Toż... (Dat. w Warszawie d. 1 kwietnia 1789 r.). fol., k. 1.

Kraśń.

— Toż... względem monety zagranicznej. (Dat. w Warszawie d. 10 czerwca 1789). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... zakazujący przywożenia z Królestwa Pruskiego drobnej monety zdawkowej. (Dat. w Warsz. d. 10 czerwca 1789). fol., k. 2.

Kraśń. — Uniw. Warsz.

— Toż... o wybieraniu jednorocznej ofiary podatku kominowego od Dworów, a kary na tych którzyby ją na włościan narzucali. (Warsz. 1 kwiet. 1789). fol., k. 1.

— Toż... względem obrócenia na fundusz wojska wszelkich summ i dóbr duchownych po r. 1773 odpadłych, a za konwencją z Dworem Wiedeńskim r. 1786 powróconych. (Warsz. 14 kwiet. 1789). fol., k. 1.

— Toż... o pomnożeniu dochodu z papieru stęplowego. (Warsz. 23 kwiet. 1789). fol., k. 1.

— Toż... względem ostrzeżenia dziedziców i possessorów dóbr wszelkich izby chłopów do opłaty podatku pod tytułem ofiary na terazniejszym seymie uchwalonego, nie podciągając, sami przez siebie opłacali. (Dat. d. 8 kwietnia 1789). fol. plak.

Kraśń.

— Toż... zalecający obywatelom dostarczenie dowodów i praw na lenności. (Dat. d. 14 kwietnia 1789). fol., karta 1.

Kraśń.

— Toż... względem opłacania podatków. (W Warszawie d. 5 września 1789 r.). fol., k. 1.

Kraśń.

— Toż... o podatkach na wojsko. (Warsz. 5 wrześ. 1789). fol., k. 1.

— Toż... względem podatku od skór. (Dat. w Warszawie d. 16 listop. 1789). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... względem przyspieszenia opłaty podatków wszelkich na ratę marcową od dnia 1° marca 1790 r. odtąd zaczynać się mającą. (Dat. w Warszawie d. 12 lutego 1790). fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Kraśń.

— Toż... względem zaciągnięcia summ dla wojska Koronnego przez Kommissją Skarbu. (Dat. w Warszawie d. 23 lutego 1790). fol., str. 1.

Bibl. w Suchej — Kraśń.

— Toż... względem opłaty złotego jednego z dymu na magazyny i szeląga na expensa Kommissyów porządkowych. (Dat. w Warszawie 25 stycznia 1790). fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Kraśń.

— Toż... podatku konsumpeyjnego... (Dat. 23 maja 1791). fol.

Ten i kilka innych uniwersałów Kom. Skarb. ob. pod Kosowski R. (tom XX 148), który wiele uniwersałów jako podskarbi kor. podplaywał.

— Toż... w kwestyi płacenia podatków. (Warszawa d. 1 grudnia 1791). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... względem płacenia z dymów wiejskich po groszy trzy za podatek skorowy i względem bonifikacyi podług prawa za opłaty podymnego przed lustracją 1790 roku do skarbu wnoszone. 1791. fol., k. 2.

Bibl. w Suchej.

— Toż... względem nowej lustracji głów żydowskich w Koronie. (Dat. w Warszawie d. 30 kwietnia 1790). fol., k. 2.

Smoleński Pisma hist. III 18 omawia i ten i kilka innych uniwersałów Kom. Skarb.

Bibl. w Suchej — Kraśń.

— Toż... względem dopełnienia lustracji dymów. (Warszawa d. 1 maja 1790). fol., ark. 1 (z 8 tabelami).

Kraśń.

— Toż... względem dóbr dawniej królewskich a przez prawo 1768 i 1775 w dziedzictwo przemienionych, oraz summ na starostwach, dzierżaw staro-

ścińskich i ordynacyj familijnych. (Warsz. 9 czerw. 1790). fol., k. 2.

— Toż... manipulacją podatku skórnego urządzający. Datum w Warszawie na sessyi Ekonom. (D. 14 czerwca 1790). fol., k. 4.

Kraśń.

— Toż... zabraniający wprowadzenia i udawania monety zagranicznej w wewnętrznym walorze monecie krajowej niewyrównającej. Datow. (W Warszawie d. 15 czerwca 1790). fol., k. 2.

Bibl. w Suchej — Kraśń.

— Toż... obwieszczający ustanowienie miysc do exakcyi podatków publicznych. (Warszawa d. 29 lipca 1790). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... względem podatku ze starostw i królewszczyzn. Datowany d. 8 lutego 1792 r. fol., k. 2.

O utworzeniu (1 lutego 1792) i o działalności Komisyi Skarb. Obojga Narodów obacz Korzon I. c. V str. 11 i nast.

Kraśń.

— Toż... obwieszczający aby pobór generalny był do skarbu wnoszony. (Działo się w Warszawie d. 6 czerwca 1792 r.). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... nakazujący przysięgę officialom skarbowym y obwieszczający jakie podatki mają być płacone. (Dat. w Warszawie d. 3 wrześ. 1792). fol., k. 2.

Kraśń.

— Toż... względem nowej lustracji głów żydowskich y stęplowania ich ziązek w prowincyi Wielkiego Xięstwa litewskiego. 1792. fol., kart 2.

Bibl. w Suchej.

— Komissyi Rzplitej Skarb., Kor. względem furazów. (Warszawa d. 2 paździer. 1793). fol., k. 1.

O tej Komisyi skarbowej, utworzonej w sierpniu 1793, obacz Korzon Wewn. dzieje V 263.

Kraśń.

— względem zaciągu summ na skarb publiczny prawami nakazanego. 1793. fol., str. 3.

Bibl. w Suchej.

— uchylający podatek rzezi die 1. Januarii 1794 roku oprócz miast głównych. 1793. fol.

Bibl. w Suchej.

— odkładający bonifikacją poboru do dalszego czasu. (Dat. w Warszawie d. 17 maja 1793). fol., 1 ark.

Chodzi o bonifikację sapowiedlaną przez Konfed. Targowicką.

Kraśń.

(Uniwersały Kom. Skarbu W. X. Litew.). Uniwersał Komissyi Skarbu W. X. L. względem pogłównego. (Grodno 1765 r. m. Augusta 9). fol. plak.

Kraśń.

— Toż:... zabraniający wprowadzenia nowej zagranicznej monety. (Grodno r. 1765 d. 9 Augusti). fol. plak.

Kraśń.

— Toż:... aby mosty, drogi i gościńce były reparowane. (Grodno 1765 d. 9 Augusti). fol. plak.

Kraśń.

— Toż:... o likwidacji długów żydowskich. (Grodno 1765 m. Augusta 15). fol. plak.

Kraśń.

— Toż:... w sprawie redukcji monety. (Grodno 1766 d. 9 Augusti). fol. plak.

O utworzeniu (1765) i o działalności Komisji Skarb. W. X. Lit. ob. Korzon Wewn. dzieje IV 241 oras V 5.

Dziwna rzecz, że uniwersały tej komisji przechowywały się w tak szczupłej liczbie, a przecież musiały być ogłaszane drukiem przez cały czas jej działalności, tj. 1765—92.

Obacz Brzostowski — Tysenhans Antoni. Kraśń.

Uniwersał Komissyi Wojska Koronnego (1772, 1773)... ob. w Dopelnieniach (pod Komissya).

Korzon Wewn. dzieje IV (1897) str. 175.

Uniwersał Komissyi Wojskowej Obojga Narodów, uwiadamiący obywatelów y wszystkich mieszkańców Rzplitey o wielości płacy dla żołnierza tak pieszego jako y konnego y o wydanych ordynansach jaknajciślejszey karności na konsystencyach y w przechodach. (Datow. w Warszawie d. 11 stycznia 1790). fol., 1 ark.

Obacz o tej komisji Korzon Wewn. dzieje V (1897) str. 30 i nast.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Kraśń. — Raczyń. — Uniw. Warsa.

— względem opłaty złotego jednego z dymu na magazyny i szeląga na expensa Komisjów porządkowych. Warszawa 25 stycznia 1790. fol., 1 ark.

Ob. wyżej: Kom. Skarbu. Kraśń.

— Toż:... względem pardonu dla dezertorów. Dat. 3 paźdz. 1791. fol., 1 ark.

Obacz tom XIX str. 477. Ossol.

— Komissyi Wojskowej Koronney obwieszczający Koronie Polskiej

ufundowanie juryzdykcyi Kom. woysk. Koronney z oznaczeniem czasu y miejsca sądownictwa y do dawania pomocy sądowej. Warszawa 1793. fol.

Jest to Kom. Wojsk. wprowadzona przez Konfed. Targ. w kwietniu 1793 i dlatego nie nazywa się już „Obojga Narodów”. Bibl. w Suchej.

(Uniwersały Komissyi porządkowych cywilno-wojskowych). Uniwersał o ustanowieniu po wojewodztwach, ziemiach i powiatach Komissyi porządkowych. Dzieło pod ręką każdego obywatela potrzebne. (Dat. Warszawa 11 stycznia 1790). w 4ce, k. 16.

O ustanowieniu (1789) i o działalności tych komisji (wojew. i powiat.) podaje wiadomość Korzon Wewn. dzieje IV (1897) str. 196—232. Jednakże Korzon nie uwzględnił druków uniwersałów, a przedstawienie jego jest nader fragmentaryczne. Ob. Zbiór konst. y uchwał (1791) str. 142—8.

Kraśń.

— Uniwersał Komissyi porządkowej cywilno wojskowej wojewódz. Krakow. powiatów Krakowsk., Proszowskiego i Xięstwa Siewierskiego. (Datowany w Krakowie d. 7 stycznia 1792). fol., k. 2.

Przeszło siedemdziesiąt innych uniwersałów Komisji porządk. krak. obacz w tomie XX 462—6. Kraśń.

— Uniwersał od Komissyi porządk. cywilno wojsk. Wojew. Sandomierskiego, powiatów Opoczyńskiego i Chęcińskiego złączonych, względem zaszyłych nowych ustaw i rozporządzeń. (Opoczno 5 maja 1790). fol., str. 1.

— Toż:... od Komissyi porząd. cywil. wojs. Woiew. Sandomierskiego, powiatów Opoczyńskiego i Chęcińskiego złączonych, uwiadamiący o obowiązkach dla komisjów. (W Opocznie 13 marca 1790). fol., k. 1. Bibl. w Suchej.

— Toż:... od Komissyi porząd. cywil. wojsk. wojew. Sandomier. powiatów Opoczyń. i Chęcińsk. złączonych, względem składania ofiar na wojsko, imania dezertorów i bez paszportów snujących się ludzi, oraz nowych wydać się mających paszportów. (Opoczno, 30 lipca 1790). fol., ark.

— Toż:... od Komissyi porządkowej cywilno wojskowej wojew. Sandomier-

skiego, pow. Opoczyńskiego i Chęcińskiego, datowany w Opocznie d. 28 paźdz. 1791. fol. Kraśń.

— Toż:... 1792. fol.

Inne uniwersały tejsze Kom. sand. ob. w tomie XX 467—8. Bibl. w Suchej.

— Uniwersał Komissyi cywilno-wojskowej do województwa i powiatu poznańskiego. Poznań 1790. fol.

Ceny sbót mają być podawane.

Por. tom XX 462 (pow. kościański).

Raczyń.

— Uniwersał Komissyi porządk. woj. Wileń. względem wnoszenia podatków nowo ustanowionych, jako też komportowania tabell, i inwentarzów starostw... Działo się na sessyji Komissyiney w Wilnie r. 1790 marca 22 dnia. ark. plakat.

Por. tom XX 462 (pow. kowieński).

Raczyń.

— Uniwersał Komissyi Porządkowej cywilno-wojskowej wojew. Wołyń. pow. Łuckiego. (Łuck d. 9 grudnia 1790). fol., ark. Kraśń.

— Uniwersał Komissyi porządkowej cywilno wojskowej powiatu Krzemienieckiego. (Dat. w Krzemieńcu 1792 r. d. 22 maja). fol., 1 ark.

Kraśń.

— Uniwersał do wojewodztw Kijowskiego, Wołyńskiego i Braclawskiego tak o kommissjach porządkowych iak mieniu ostrożności względem powstawać mającego pospolstwa i znoszenia się obywatelów z komisjami i komendami wojskowymi. (Dat. 23 lutego 1789). fol., k. 1.

Uniwersałów Kom. porz. woj. kijow. dochowała się stosunkowo znaczna ilość, z której część ob. w tomie XX str. 463 i 468; inne poniżej. Bibl. w Suchej.

— Kommissarzy Wojew. Kijowsk. pow. Żytomirsk. (Dat. w Żytomierzu na sesji d. 1 lipca 1789). fol., ark.

Kraśń.

— Uniwersał Komissyi wojew. Kijowskiego ptu Żytomirskiego wyznaczoney od Najiaśn. Seymujących Rzplitey Stanów do wynalezienia wieczney na wojsko ofiary. (Dat. w Żytomierzu d. 4 grudnia 1789). fol., 1 str.

— Toż:... (Dat. w Żytomierzu d. 13 maja 1789). fol., ark. Kraśń.

— Toż:... (Dat. w Żytomierzu d. 16 maja 1789). fol., 1 ark. Kraśń.

— Toż:... pow. Kijow. (Dat. w Żytomierzu d. 27 maja 1789). fol., 1 str. Kraśń.

— Toż:... powiatu Kijow. (o odbieraniu intrat ziemiańskich). (Dat. w Grudniu 1789). fol., str. 1. Kraśń.

— Toż:... pow. Kijowskiego. (Dat. w Żytomierzu d. 27 Augusta 1791). fol., ark. Kraśń.

— Toż:... powiatu Kijowskiego. (Dat. w Żytomierzu d. 19 Xbris 1791). fol., 1 arkusz. Kraśń.

— Toż:... powiatu Kijowskiego. (Dat. w Żytomierzu d. 11 Januarii 1791). fol., kart 2. Kraśń.

— Toż:... Komissyi porządk. wojew. podolskiego... ob. tom XX 466.

— Toż:... Xięstwa Mazowieckiego (i różnych ziem w skład jego wchodzących)... ob. tom XX str. 467—8.

Uniwersał Komisji porządk. cyw. wojskowej Ka. Mazow. w sprawie paszportów... ob. Uebersetzung (z 23 marca 1790).

— Toż:... Ziemi lubelskiej... ob. tom XX 466.

(Uniwersały Konfederacji Targowickiej). [Uniwersał z dnia 19 maja 1792, wydany przez Szczęsnego Potockiego, a podp. przez Dyzmę Bończę Tomaszewskiego, Konf. Gen. Koronnej sekretarza]. (Bez m. druku). fol., k. 6. Są 2 edycje: jedna o 6, druga o 6 kartach nlb.

Obacz opis w t. XXV 167 (tu biblioteki). W tomie XXV str. 167—9 podano 36 uniwersałów targowickich Szczęsnego Potockiego; niżej podany spis jest ich dopełnieniem. Tam podanych już nie powtarzam.

Por.: Akt Konfed. W. X. Lit. (t. XII 88). — Obacz też pod Zabiellu.

— Konfederacyi wojew. Wołyńskiego datowany w Łucku d. 22 sierpnia 1792 r. fol., str. 4.

— Konfederacyi Generalney Wołney W. X. Lit. Sierpnia 29 r. 1792 w Wilnie. fol., k. 1.

Ob. Zabiellu. Czapski (M. N.).

— do Narodu. Dan w Tulczynie 16 czerw. 1792. fol., str. 3 nlb.

— względem odebrania rachunków od przeszłych kommissarzy cywilno-woj-

skowych do Prześwietney Konfed. Wdztw Ziem i Powiatów. (Z dnia 28 wrzesnia 1792). fol., str. 3.

Bibl. w Suchej.

— tłumaczący zamiary Generalney Konfederacyi Koronney. (Dat. w Brześciu Litewskim d. 6 paźd. 1792). fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Krasin.

— głoszący zamiary Konfederacyi Generalney obojga Narodów, wraz z wezwaniem współobywateli do komunikowania uwag y myśli względem potrzebnych w prawie odmián. Grodno, 29 paźd. 1792. fol., k. 1.

— Konfederacyi Wojew. Krakow. wydany w Krakowie 15 grud. 1792. Podpis. Walewski Marsz. Konf. W. Krak. (Zaleca poszukiwanie zgromadzeń niechętnych władzy rządowej osób i burzycielów publicznej spokojności, w skutek Rozporządzenia Konfederacyi General. danego w Grodnie 28 listop. 1792). fol., k. 1.

— do Narodu. Dan w Grodnie 21 grud. 1792. fol., k. 1.

Tak tu, jak i na innych uniwersałach imieniem Obojga Narodów wydanych podpisani: Szcąsny Potocki i Aleks. Sapieha.

— Konfederacyi Generalney wolnych Obojga złączonych narodów wyznaczający deputacyą do ułożenia formy rządu. (Dat. w Grodnie d. 17 grudnia 1792). fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Krasin.

— Konfederacyi Generalney wolnych Obojga złączonych narodów. (Dat. w Grodnie 1792 d. 17 grudnia). fol., k. 1

Zakaz druków przeciw religii. Krasin.

— zalecający dostawienie prowiantów na miesiąc Styczeń i Luty. (Datowany w Grodnie d. 21 grudnia 1792). fol., k. 1.

Podp. St. Szc. Potocki i Aleks. Sapieha.

Bibl. w Suchej — Krasin.

— nakazujący bonifikacyą podatków po dniu 3 maja 1791 nałożonych. 1792. fol., k. 1.

Ob. wyżej pod: Kom. skarbowa (odwołanie tej bonifikacji z dnia 17 maja 1793).

Bibl. w Suchej.

— do Prześw. Konfederacyów wojewodztw, ziem i powiatów względem proporcji równego rozkładu furazów. 1792. fol., str. 1.

Bibl. w Suchej.

— [po francusku] ostrzegający, ażeby nikt nie pożyczal na rzecz skarbu Rzeczypospolitey. 1792. fol., str. 1.

Bibl. w Suchej.

— ustanawiający medale dla obrońców Rzeczypospolitej i bicie pod tymże stemplem talarów. Grodno 1792. fol.

Bibl. w Suchej.

— do konfederacyów województw, ziem i powiatów. 1792. fol., str. 3.

Bibl. w Suchej.

— do konfederacyów wojewodzkich i wszelkich jurysdyccyj krajowych, jako też jurysdykcyi marszałkowskiej względem utrzymania spokojności wewnętrznej. Grodno 1792. fol.

Bibl. w Suchej.

— zapewniający spokojność wewnętrzną w Krajach Rzplitej z powodu noty I. W. de Sievers ambas. rossyj. d. 18 Febr. 1793 r. podaney. fol., k. 2.

Krasin.

— do Narodu względem gotowości do pospolitego ruszenia od Konfederacyi Wojew. Wołyńskiego. Dan w Łucku 25 lut. 1793. fol., kart 2.

Bibl. w Suchej.

— względem towarów francuzkich w exekucyi prawa seymu Grodzieńskiego pod tytułem: Oszczędność krajowa. 1793. fol., str. 4.

Bibl. w Suchej.

— donoszący o determinowaney cenie furazów. Grodno 1793. fol.

Bibl. w Suchej — Krasin.

— Konfederacyi Generalney wolney W. X. L. determinujący czas wnoszenia opłat z dóbr po-jezuickich do Kassy Komissyi Edukacyjney w Wilnie. (Dat. w Grodnie d. 12 marca 1793 r.). fol., k. 1.

Krasin.

— obwieszczający o rezolucyi Rady Nienustającej przed dniem 7. stycznia 1794 r. zapadłej 1794. fol.

O tej przywróconej Radzie Nienustającej ob. Korson Wewn. dajeje V 261.

Bibl. w Suchej.

— ob. Targowica (w t. XXI 31). Przeważna część uniwersałów Konf. Targow. była drukowana w Korrespondencie Kraj. y Zagran. (1792—3) i w „Zbiorze wszystkich druków” (1792—3).

O innych odenwach Konf. Targ. obacz pod: Targowica. — Finkel nr 5398—5399.

Smoleński Konfed. Targow. (189) na str. 78 i 279 wskazuje, że niektóre odenawy były fałszywie datowane z Targowicy, Dubna, Tulczyzna itp., a w istocie były pisane w Petersburgu i Elizabetgradzie.

(Uniwersały rządu powstania z r. 1794). Uniwersały Tad. Kościuszki z r. 1794... ob. w tomie XX 126—7.

Zbiór tych uniwersałów wydany w osobnym dziełku (r. 1794)... obacz pod: Zbiór. — Obacz także pod: Opis (w t. XXII 374).

— Uniwersał do duchowieństwa. (Dat. d. 25 marca 1794) (nakazujący czytanie z ambon Aktu powstania narodowego). fol., ark. plak. Krasin.

— względem rozsyłania postanowień Komissyi porządkowej. (Dat. 26 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— w którym Komisyja porządkowa dozwala brać pobór i przyjmować monetę taką, jaka się w kraju znajduje, prócz miedzi. (Dat. 26 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— zalecający dostawienie ludzi zbrojnych do powszechny obrony i werbowanie tychże w sposób łagodny i przyzwoity. (Dat. d. 28 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— nakazujący mieszkańcom w braku odpowiedniej broni uzbrajać się w kosy. (Datow. 28 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— Komissyi porządk. w kwestyi przyjmowania ofiar na rzecz powstania. (Dat. d. 28 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— Komissyi porządk. zabraniającej wywożenia za granice Rzplitej klejnotów. (Dat. d. 29 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— zabraniającej wywozu za granicę żyta, owsa i siana, prócz pszenicy. (Dat. d. 29 marca 1794). fol. Krasin.

— Komissyi porządkowej względem ofiar. (Dat. d. 29 marca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— Kom. porząd. o Dezerterach (2 kwietnia 1794). fol., str. 1. Krasin.

— Kom. porz. do obywatelów do miast i miasteczek z zaleceniem o dostarczenie wiadomości o nieprzyjacielu. (Dat. d. 2 kwietnia 1794). fol., str. 1. Krasin.

— względem dostarczania koni, datowany d. 4 kwietnia 1794, fol., str. 1. Krasin.

— względem czynienia ofiar na rzecz rannych (d. 5 kwietnia 1794). fol., str. 1. Krasin.

— zawiadamiający o dokonanem zwycięstwie p. Nacz. Siły Zbrojnej (d. 5 kw. 1794). fol., 1 str. Krasin.

— w którym Komissya porząd. dla wszystkich dezerterów deklaruje ogólny pardon (d. 6 kwiet. 1794). fol., str. 1. Krasin.

— wzywający włościan do powrotu do obozu Narodowego (d. 7 kwiet. 1794). fol., str. 1. Krasin.

— zalecający bacność na obroty nieprzyjacielskie (d. 9 kw. 1794). fol., str. 1.

— uwiadamiający o akcesie innych województw do aktu powstania Narod. (d. 10 kwiet. 1794). fol., 1 ark. plak. Krasin.

— względem doniesienia zapasów gruntowych furazu i poboru. (d. 11 kwietnia 1794). fol., str. 1. Krasin.

— nakazujący łagodne obchodzenie się z dezerterami od wojsk nieprzyjacielskich (d. 14 kwietnia 1794). fol., str. 1. Krasin.

— względem uzbrojenia wszystkich mieszkańców, dostawienia rekruta konnego, musztry i ściągania zbrojnego nieprzyjaciół (d. 14 kwiet. 1794). fol., karta 1. Krasin.

— nakazujący pospolite ruszenie się obywatelom i mieszkańcom wojewodztwa na obronę oyczyzny (d. 19 kwietnia 1794). fol., k. 1. Krasin.

— zapewniający włościanom opiekę rządową i ulgę w robocznach dla tych, którzy do obrony powszechny użyci zostali (d. 20 kwietnia 1794). fol., k. 1. Krasin.

— ostrzegający obywatelów niedo- pełniających uniwersałów Komissyi o płacenia poborów i innych (d. 30 kwiet. 1794). fol., str. 1. Krasin.

— zalecający skromność obyczajów, zakazujący gry i przepychów, nakazujący włościanom posłuszeństwo dla zwierzchności dworskiej i pełnienie po-

winności gruntowych. (Dat. na sesji d. 2 maja 1794). fol., 1 ark. plak. Krasin.

— Komis. porząd. zakazujący emigracyi. (Dat. 4 maja 1794). fol., k. 1. Krasin.

— urządzający powinności gruntowe włóścian i zapewniający dla nich skuteczną opiekę rządową, bezpieczeństwo... (d. 7 maja 1794). fol., 1 ark. Ten i inne uniwersały Kościuski ob. t. XX 128—7. Krasin.

— Rady Naywyższej Narodowej wydany do obywateli Polski i Litwy względem spisania żywności po miastach i wsiach (w Warszawie 18 maja?) 1794. fol., str. 1. Krasin.

Uniwersały Rady Najw. Nar. (oras tzw. „Rady zast.“) obacz w t. XXVI str. 17—28. Krasin.

— Kommissyi porządkowej zakazujący wywozu zbóż z kraju (d. 3 czerwca 1794). fol., str. 1. Krasin.

— Rady Nayw. Nar. do obywatelów Polski i Litwy z okoliczności wyszłych deklaracyi moskiewskich (d. 27 czerwca 1794). fol., k. 1. Krasin.

— Rady Nayw. Narod. (d. 12 czerwca 1794). fol., k. 1. Krasin.

— względem spisania żywności po miastach i wsiach (d. 12 czerwca 1794). fol., k. 2. Krasin.

— Rady Naywyższej Narodowej do obywatelów prowincyi Wielkopolskiej (d. 12 czerwca 1794). fol., k. 1. Krasin.

— Rady Naywyższej Narodowej względem żebraków, włóczęgów i ludzi luźnych (w Warszawie d. 14 czerwca 1794). fol., k. 1. Krasin.

— stanowiący sposób używania zaręczeń skarbowych (w Warszawie d. 15 czerwca 1794). fol., k. 1. Krasin.

— Rady Naywyższej Narodowej względem przystawienia botów, koszul y siermię dla wojska. (Dat. w Warszawie d. 17 sierpnia 1794). fol., k. 1. Krasin.

— Kommissyi porządkowej wojew. wileńskiego. (Dat. w Wilnie d. 14 Sbr. 1794). fol., ark. plak. Krasin.

— ob. Komissya porządkowa woj. krak. (tom XIX 463—6; tu dużo uniwersałów z pierwszego okresu powstania) — Rada najw. zastępcza i Rada najw. narod. (tom XXVI str. 17—23; tu wyliczone jej odezwy i rozporządzenia).

Korszon Wewn. dzieje VI str. 15. — Finkel nr 5435 i 27918.

Uniwersały ob. Akt (Konfed. 1703, 1767, 1773, 1788, 1792, 1793) — August II — August III — Batory Stefan — Branicki Franc. (kilka uniwersałów. 1775—89) — Brody (miasto neutralne) — Conti (1697) — Czacki Tad. (Kom. skarb.) — Dąbski Stan. (1697) — Franciszek cesarz — Fryderyk Wiel. — Fryderyk Wilh. (Publicandum) — Grodno (Kontrybucja 1794) — Henryk Walezy — Jan Kazimierz (1651) — Józef II — Katarzyna II — Komissya (skarbu, policji, porządk., eduk.) — Kossowski Roch (Kom. skarb.) — Krasinowski Michał (Konfed. 1770) — Łącki A. (hetmana 1777; ob. Branicki) — Leopold cesarz (patent) — Leszczyński Stan. — Leszczyński Bog. — Litterae universal. — Lubomirski Jerzy (1686) — Lwów (względem skasowania Comite 1790) — Małachowski Stan. (uniwers. marsz. sejmu 1789—90) — Manifest (Radziejowski i inn.) — Maria Teresa (patenty) — Mniszcz Wandalin (Kom. skarb.) — Opis rządu (1794) — Pac Mich. Jan (Konfed. 1769) — Patent (ceny na lekarstwa 1777) — Poniatowski Stan. Aug. (1778 itp.) — Poniński Adam (Kom. skarb., Konfed. generalna) — Rada Najwyższa — Rada Zastępcza — Rady Koronne (1576, 1578, 1648, 1697, 1702, 1707, 1709, 1734) — Radziejowski prymas (1696, 1697, 1702, 1704, 1705) — Radziwiłł K. (Konf. 1767) — Reces — Sobieski Jan (1683 itp.) — Tyszkiewicz Ludwik (hetm.) — Wężyk (prymas o bezk. 1632) — Wiśniowiecki M. (1669—70) — Władysław IV — Zbiór (Kościuski 1793) — Zygmunt I — Zygmunt August — Zygmunt III.

Uniwersały wydawał początkowo tylko monarcha (Litterae univ.) — Potem w czasie

beskrólowia Stany (My Rady...). — W w. XVII zaczęli wydawać i niektórzy dygnitarze (prymas, hetmani, podskarbiowie, marszałk.) i konfederacje (rokosze). W końcu w. XVIII ogłaszały „uniwersały“ komisie rządzące. — Miały one charakter analog. jak rozporządzenia w stos. do ustaw.

Universitas Linguarum Litvaniae in principali Ducatus eiusdem dialecto grammaticis legibus et in obsequium Zelosorum Neo-Palaemonum ordinata. Permissu Superiorum. Anno a descriptione universi orbis 1737. [Godło jezuitów]. Vilnae Typis Collegii Academicum Soc. Jesu. k. tyt. i k. 28 (sygn. G.).

Na odw. k. tyt. dwie cytaty z Pisma św. Na końcu aproba podpisana: Alex. Joannes Zebrowski, S. Th. et I. N. D. scholasticus, praelatus vicarius in spirit. et officialis Vilmensis m. pp.; datow. Vilnae 1737 die 13 Julii.

Ob. pod Szyrwid (któremu bywa — sdaje się niesłusznie — przypisywane autorstwo). Przedrukował Szymon Staniewicz w r. 1829. Powtórnie przedrukował w Krakowie nakł. Akad. Um. w r. 1896 Jan Roswadowski, a zarazem dodał krótki wstęp (podnosząc znaczenie dziełka), uwagi zwięzłe i litewsko-polski Index vocabulorum (słowniczek). — Obacz także w Encykl. Pol. Akad. Um. III (1914) str. 376.

Czart. — Jagiell. — Ossol.

Universitas Cracoviensis ob. Academia.

Universitas et Academia Vilmensis ob. Vilmensis Academia (1781, 1783).

Universitas Leopollensis, Zamoscensis ob. Academia.

Universitates (Universitas) ob. Academia — Akademien — Chreptowicz M. (Majestatum 1691) — Cwierzowicz Ant. (dissert. 1764) — Opoczyński H. (entis 1631) — Wysocki Alb. (Statuta 1650).

Universitäten ob. Akademien — Verzeichniss der Universitäten (1795).

Universum ob. Sakowicz J. (1629).

Unparteylicher Anweiser ob. Greflinger G. (1659).

Unrugowie (Unruh) ob. Arnold Krz. Żychliński Złota księga I 337 i II 332. —

Unruh G. Jahrhundertelange deutsche Kulturarbeit in Polen durch die Familie von Unruh (w Deutsche Blätter 1930). — Wojtkowski Bibl. hist. WPol. nr 9186.

Unrug Aleks. (I) ob. Schramm Jerzy (Ara 1674).

UNRUG Aleksander (II). Najjaśniejszy Krolu Panie Miłościwy, Prześwięte Skonfederowane Stany! (Prośba o indemnizacyą w wyplaconej in vim dziedzictwa Starostwa Hammersztyńskiego summie 45,000 zł.). fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

(Unrug Aleksander). Nadgroda dla Urodzonego Alexandra Unruga Starosty Naszego Hammersztyńskiego. fol., k. 1.

Urząd dyrektora generalnego mennic Rzeczypospolitej temuż Aleksandrowi Unrugowi niniejszą ustawą nadany.

Bibl. Mis. w Krak. — T. P. N. w Pozn.

— Ubezpieczenie Summy Urodzonego Alexandra Unruga przedtym Starosty Hammersztyńskiego. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— ob. Dysydenci (Memoriał 1782) — Raczynski Kaz. (Nota).

Unrug Anna, córka Krzysztofa ob. Gryphius J. G. (Göttliche Heimführung 1669).

Unrug Anna Maria podstolina ob. Arnoldus Chr. (Similitudinem 1671) — Giering S. (1713).

Wojtkowski Bibl. hist. WPol. nr 9183.

UNRUG Bogusław. Praeliminaria Rastadiensia & Brunshvicensis esse Auroram Pacis Nuntiam. die Solenni Festi Sancti Josephi vili svadâ suâ Nomine totius Illustris Academiae & sub Directoratu Tit. Pleniss. Domini, Dom. Friderici Seyfridi de Ponikau in Nesselwitz, Carmin & Latkowa Divae memoriae Rom. Imperatoriae & Regiae Majestatis Josephi I. Consilarii, & hujus Academiae Imper. & Regii Directoris Anno 1714. d. 19. Martii in publico demonstrare conatus est Bogislaus Unrug Capitaneides Obornicensis Eqv. Polonus. Lignicii, Stanno Waetzoldiano. 1714. fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Ded. Johanni Szembek, canc. regni Pol. Mowa stylem wyszukany, o charakterze elokubracji szkolarskiej, sławi „Auroram pacis“ — wyrażając nadzieję, aby zaświatał teraz pokój Germaniae Sarmatiaeque serenissimis proceribus, clarissimis incolis. Kraushar Sprawa Zygm. Unruga I 33.

Ossol.

— ob. Schramm Jerzy (Ara pietatis 1674).

Unrug Jan ob. Arnold Krz. (Similitudinem 1676).

(**Unrug Joanna**). Przemowa pod czas ślubnego aktu Wielm. Jeym. Panny Joanny Unruzanki z W. Jego Mością Panem Alexandrem Antonim Bronikowskim miana w Prusimiu d. 5 Marca 1764. fol., kart 2.

Bez osobn. tytułu.

Ojciec był generałem w służbie Aug. III. Jagiell.

Unruh Konstanty ob. Groddek B. (Trauerrede 1763).

UNRUH Krzysztof († 1688 r.). Oratio valedictoria. Lesnae Polonorum 1644. w 4ce.

Katalog Prusinowskiego str. 108.

— ob. Arnold Krz. (Similitudinem 1676) — Gryphius (1669) — Leonhardi Jan (1644) — Rudinger Christ. (Epeufemismoj 1644) — Schonaich J. (Entaphiasmus 1642).

UNRUG Zygmunt (ur. 1676 † 1732), syn Krzysztofa a brat Bogusława. Relacya Dyskretna Załosney y Nieszczęśliwey Sprawy Jegomości Pana Zygmunta Unruga Starościca Wałeckiego. Si in Conscientia pacem, in affectus imperium, erga meipsum & charissimos meos pietatem mihi & Bone Deus benignitas Tua in hac vita dederit, Croesum ipsum miserum dici potero. Haec eorum summa est, quae modestissimae meae Ambitioni in votis sunt, quaeque hic in felicitatis album adscribere ausim, in quibus nullam Dextrae Tuae modum aut litem pono: quicquid Sapientiae Tuae beneplacito visum fuerit, de me facito, de me quicquid fiat; Fiat Voluntas Tua. W roku Panskim 1717. fol., k. tyt., str. 84.

Na odwr. tyt. dwie cytaty z Seneki.

Druk a granicą; stąd pełno błędów korekty: nieczęstym, niewiom, napzód, rrymska, nanslam... itp. — Czcionki á, á, á umyślnie ciężte, nieco odmienne od innych liter.

Boapoczyna ab ipso fonte processus, to jest od uchwały sejmiku średzkiego w sprawie znalezionej przez Andrs. Potockiego księgi notat Unruga (z rzekomym bluźnierstwem). Po czym drukuje dokumenty, objaśniające dalszy przebieg tej sprawy: listy, oblaty w grodzie, swoje wyjaśnienia dla patronów, inkryminowane wypisy z książek (Mollinaeus, Thumm, Agrippa, Mercure histo-

rique, Taresa wiary Drogoszewskiego, Kraińskiego Kasania, Platina, Adam Schertzer, M. Cecaenas). — Dalej idzie dekret Trybunału wydany w jego sprawie oras opis spalenia książek z notatami, wraz z listami przes niego odebranymi w sprawie tego dekretu. — Na str. 52 i nast. przedrukował dekret Tryb. w sprawie Boleszasyckiego (s r. 1627) oras dodał komentarz, wykazujący różnice między sobą a Boleszasyckim. — Od str. 74 idą „Quaestiones“, jakie stawia w swojej sprawie, smierszając do wykazania, jak wielkimi były naruszenia prawa i krzywdy przeszeń doznane. — Wreszcie porusza zasadniczo położenie dysydentów w Polsce i sakody, jakie państwo z ich przesładowania odnosi. Kończy przedrukami wiersza nakamiennego wyjętego z pism Stan. Lubomirskiego, Salomona polskiego, oras modlitwą do Boga.

W ciągu wywodów przypomina swoje usługi oddane Rzeczypospolitej (poselstwa zagraniczne).

Memoriał ten przedrukował Al. Kraushar w II tomie swojej Sprawy Unruga str. 42—76. Jessce szczególny opis sprawy ob. pod Sendschreiben (1718).

Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Rzym Sprawiedliwy w sprawie Unrugowskiej do uwagi ludzkiej krótko podany w Roku 1726. fol., k. 11.

Unrug opowiada tutaj jak Saneta Congr. S. Officii potępiła tu dekret Tryb. Piotrk. wydany w jego sprawie, uznając jego nieważność i odmawiając mu skutków prawnych (w paźd. 1728). — Wywołało to ogromne wzburzenie wśród sędziów Trybunału.

Kraushar II 178.

Racyn.

— Proces rzymski. Causa Sigismundi Unrug. 1729. fol., k. 3.

Unrug opisuje tutaj ostatnią fazę swojej sprawy, polegającą na tym, że sejm s. r. 1726 uchwalił zabezpieczenie życia i swobodnego samieszkania dla Unruga, ale pozostawił na razie w mocy konfiskatę jego dóbr, orseczoną w r. 1711 przez Trybunał Piotrkowski. (Ob. Vol. Legum VI 234). Przyczyną tej restrykcji była trudność w rozwikłaniu spraw majątkowych, skoro dobra jego uległy tymczasem licznym obciążeniom. Dopiero pod koniec życia († 1732) odzyskał Unrug majątek.

Kraushar I 13 i II 206.

Racyn.

(**Unrug Zygmunt**). Casus inauditus Unrugianus sub nomine Titii in Celebrissima Sorbonna Parisiensi decisus. A. 1717. Typis mandat. a. 1718. fol., kart 5.

Jest też w dziele pt. „Sendschreiben von dem Zustande“ (ob. niżej). Racyn.

— ob. Arnold Krz. — Briefe (Allg. publ. 1705) — Chrystjan (Replika 1719) — Jabłoński D. (Libellus 1718) — List szlacheica (1711) — Przebendowski Piotr (Memoires sur les dern. revol. 1710; tu jego mowa) — Respons Korony pol. (1719) — Supplique (zdaje się Jabłońskiego 1725).

W dziełku „Sendschreiben von dem Zustande und Drangsalen derer Dissidenten“ (ob. tom XXVII str. 375) z r. 1718 jest dodany na końcu: „Casus inauditus Unrugianus“; a nadto na str. 27—68 znajduje się tam obszernie opowiedziany przebieg sprawy Unruga. Znikąd jest tak dokładnie, jak z tego dziełka, poznać nie można. Są tu także przedrukowane wyciągi z kilku pism antykatolickich i antyjezuickich znalezione w notatniku Unruga.

Analogię do sprawy Unruga tworzy proces o druk „Schrift. Prüfung“ Schelwiga, o którym ob. tom XXV 63.

Kraushar Sprawy Unruga (2 tomy) 1890. — Tenże w Przeglądzie Hist. 1913 XVII zeszyt II str. 255 (prostuje pomyłkę Merczynga w sprawie Bolesz.). — J. Mycielski w Kwart. Hist. V (1891) str. 179. — Zeitschrift der hist. Ges. Posen 1900 str. 291 i 1901 str. 23. — Żychliński Złota księga I i II. — Völker Der Protestant. 1910 str. 118. — Łukaszewicz Kość. braci czeskich str. 240. — Bickerich w „Aus Posen kirchl. Vergangenheit“ 1911 str. 122. — Brückner Daleje liter. I 353. — Wojtkowski Bibl. hist. WPolaki 1935 nr 9184. — Finkel Bibl. III 1883 str.

Unruhe (Das in) ruhige Staats-
Prognosticon enthaltend, was bei gegenwärtigen und zukünftigen Zeiten alle Kaiserthümer und Königreiche in Europa zu hoffen als Polen, Schweden etc. Freyburg 1700.

UNSELT Johann Daniel. Ehrengedächtniss, dem Andreas Boreckmann auffgerichtet... Danzig 1723. w 4ce.

— Die Gründe, welche die Einwohner der Stadt Dantzig bewegen sollen dem Herrn aller Herren ein heiliges Dank-Opfer zu bringen, wurden nach der überstandenen harten Belagerung im Jahre 1734. am III Sonntag nach Trinitatis der Christlichen Gemeine in der Fröh-Predigt vorgestellt von Johann Daniel Unsel, Diener des Gützl. Worts bey der Altstädtchen Pfarr-Kirchen zu St. Catharinen. Dantzig, gedruckt und verlegt

von Johann Jacob Preuss. 1738. w 4ce, str. 28.

Czartor.

(**Unsel J. D.**). Epicedia auf Joh. Daniel Unsel. Danzig. 1743. fol.

UNSELT Samuel Fryd. (ur. 1742 w Słońsku). Trauerrede bey dem Sarge der Wohledlen Tugend belobten Frau Florentina Maria Gralath geb. Meyer den 26 May gehalten von... R. M. C. und Rector der Schule zu St. Marien. Danzig, Gedruckt bey Daniel Ludwig Wedel. 1780. w 4ce, k. 14.

Kraśnia. — Uniw. Warsz.

— Trauerrede, bey dem Sarge des Hochedelgebohrnen und Wohlgelahrten Herrn Constantin Ernst Groddeck, weil wohlverdienten Secretairs dieser Stadt, im Jahr 1774, den 24ten Novembr. gehalten von Samuel Friedrich Unsel, R. M. C. und Rector der Schule zu St. Marien. Danzig, gedruckt bey Thom. Joh. Schreiber, Es. Hochedl. Hochweisen Raths und des akadem. Gymnasii Buchdrucker (1774). w 4ce, str. 23.

Jagiell.

— Trauerrede auf Michael Gottfried Schmidt... Danzig 1773. w 4ce.

— Trauerrede auf Johann Friedrich Schumann... Danzig 1776. fol.

— Trauerrede bey dem Sarge des Bürgermeisters Weickhmann. Dantzig. 1776. w 4ce.

Goldbeck Histor. Nachrichten 132—3.

— Trauerrede, bey dem Sarge der Hochedlen, Viel-Ehr- und Tugendreichen Frau, Frau Johanna Catharina Zernecke, geboren Horn, den 29ten Decembr. des 1774ten Jahres gehalten von Samuel Friedrich Unsel, R. M. C. und Rector der Schule zu St. Marien. Danzig, gedruckt bey Joh. Thom. Schreiber, Es. Hochedl. Hochweisen Raths, und des akadem. Gymnasii Buchdrucker (1774). w 4ce, str. 24.

Jagiell.

(**Unsel S. Fr.**). Über Samuel Friedrich Prediger in Gütland. Danzig. 1790. w 8ce.

— Gedicht auf Samuel Friedrich Unsel. Danzig. 1778. w 4ce.

— Necrolog des Samuel Friedrich Unsel. Danzig. 1790. w 8ce.

Unssingen Bart. ob. Usingen.

Unterfangen ob. Kulezycki Franc. (1683).

Unternehmungen ob. Karaiczai (1788).

Unterredung zweyer Pohlen von Adel über die curländischen Angelegenheiten, zu welcher das letzter gehaltenes Senatus-Consilium im J. 1758. Anlass gegeben. Aus dem Pohnischen in das Teutsche übersetzt. w 4ce, k. 11 nlb. Ob Discours — Interes Kurlandii.

Czartor.

— eines Landedelmans der Woywodschaft Łęczyc mit einem Bürger der Stadt Łęczyc. Warschau, Gedruckt bei M. Gröll. 1791. w 8ce, str. 16 nlb.

Ob.: Rozmowa obywatela (tom XXVI 417). Akad. — Krasin.

— im Reiche deren Todten zwischen Sr. Kön. Maj. von Polen August III und Seiner K. Maj. Peter III. Franckfurt und Leipzig, 1764. w 8ce.

— mit Danziger Predikanten... ob. Kreutzen K. (1649).

Unterredungen zu Danzig zwischen einem Schulknaben von der St. Marienschule und einem Pauperknaben von St. Salvator. Erstes bis fünftes Gespräch. (1761). w 4ce.

Ob. Wernick.

— (Monatliche) von allerhand Büchern und andern annehmlichen Geschichten. Mit Kupfern (10 Theile). Thorn 1689—98. w 8ce.

Unterricht (Christlicher) wie sich das christliche, katholische Volk ganz vollkommen soll bereiten zur Erlangung des grossen Jubiläi auf Anordnung Sr. Durchlaucht Theodor Czartoryski, Bischof von Polen. Lissa 1754.

— in der christlichen Religion für einen Mennoniten bey dessen Taufe in der Kirche zu S. Salvator im Danzig im Jahr 1773 den 18 November. Danzig. w 8ce, k. 20.

Acta Histor. Eccl. nos. temp. I. Band. str. 829. — Za nimi Joher 3434.

— (Kurtzer) von dem christlichen Gottes Dienst (1630)... ob. tom XIV 96. Druk socyniański. Bibl. miej. Gdań.

— (Ertheilter) an die sämptliche Durchl. Fürsten, welche zum König-

reich Polen zu gelangen bemühet sind. 1674. w 4ce, k. 4.

Miał na sprzedaż w latach 1920—33 ant. Hiersemans (katalog nr 624), który cenil to na 11 marek („nicht bei Estreicher!“). Dotyczy beskrolewia po Mich. Wiśn.

— (Kurtzer) von dem Heil. Sacrament der Buss. Gedruckt zu Wildau im Coll. der Academie. 1786. w 12ce, str. 18, 137. Univ. Warsz.

— wie man ein inficirtes Haus von dem Gifte reinigen soll, darin Personen an der Pest gestorben 20 Jan. 1709. (Thorn). w 4ce.

— vors Volk gegen die Pest. Danzig bey Wedel. 1770. w 8ce, str. 61. Ob. Kuchler. Univ. Warsz.

— (Kurzer) ertrunkene Menschen wieder lebendig zu machen. (1775)... ob. Informacja (t. XVIII 573).

— durch welche Mittel verunglückte und todtscheinende Personen in den meisten Fällen gerettet werden können... Obwieszczenie dotyczące nagród za ratowanie ludzi w nagłych wypadkach. Berlin 1794. fol. Raczyn.

— für die Tobakbauer der Königreiche Ungarn und Galizien. [Tu ozdobnik: dziecko wsparte o krzew]. Wien, mit von Kurzbeckischen Schriften 1790. w 8ce, k. tyt., str. 58 i k. 3 nlb. (rejestr), 1 tablica.

Książeczka omawia błędy i nadużycia zachodzące przy hodowli tytoniu i uczy, jak się ich wystrzegać. Jest to podręcznik racjonalnej hodowli tytoniu wydany z polecenia władz. Od str. 45 o sstace suszenia i praeprabiania liści tytoniowych. Na końcowej tablicy in folio ssopa (Hütte) do suszenia liści tytoniowych. Ossol.

— für den Landmann von den Blättern oder Kinder Poken... ob. Informacja (w t. XVIII 573).

— über den Flachsbau für Böhmen, Mähren und Schlesien. Herausgegeben von der K. Ökonomisch patriotischen Gesellschaft in Böhmen. — Nauka o uprawie lnu dla Czech, Morawii i Szlązka wydana przez Królewskie ekonomiczne towarzystwo w Czechach. W Lwowie, druk. Józefa Jana Pillera. w 8ce, str. 61. Ossol.

— Über die Aufzuchtungsart und das Verhalten der Füllen von ihrer

Geburt bis zum Alter der Pferde... ob. Nauka (tom XXIII str. 66).

— ob. Etner J. (wie Unterthan 1682) — Koffski W. (Tinctur 1681) — Kuechler El. (wie bey Pest 1708) — Osterodt (1625) — Schelguig S. (auf Fragen 1680) — Skibigk Jęd. (von Verehrung 1666) — Vorschriften für Gymnasien.

Unterrichtung der Buchhalterey. Dantzig, 1679. fol.

Cat. Janes. 1680.

Unterrichtunge (Kurze) von dem Jubel Jahr, welches... Pius VI.. der kathol. Kirche ertheilet... zum Gebrauch der deutschen Nation in Warschau. Gedr. bei Dufour 1776. w 8ce.

Univ. Warsz.

— wie man sich in den Artickeln der Cölm. Handfeste... halten soll... ob. Unterrichtung (1539).

— ob. Osterodt (1625).

Untersuchung über die Rechtmässigkeit der Theilung Polens. Warschau, 1794. w 8ce, k. tyt., str. 120.

Na odwr. tyt.: Hab ich unrecht... itd. (jak niżej). — Druk antykwa.

Rozpoczyna przedmowa bez daty.

Jagiell. — Ossol.

— Toż... Hab ich unrecht, so beweise mir, dass es unrecht sey: — Hab ich aber recht, was verfolget du mich? — Zweyte ganz umgearbeitete und verbesserte Auflage. Warschau, 1795. w 8ce, k. tyt., str. 111.

Druk gocki.

Miejscem druku nie jest Warszawa. Oba wydania są, jak się zdaje, drukowane za granicą, gdyż nazwiska polskie nie mają znaków diakrytycznych (Poninski).

W drugim wydaniu główna zmiana polega na tym, iż pod pierwszą przedmową położył autor datę: September 1793; a nadto dodał drugą przedmowę z datą: Junius 1794.

Rozprawa ta ma tok myśli następujący: Dawny ustrój polski był zły, popierał barbarzyństwo niższych warstw. Konstytucja majowa słusznie go obaliła. Trzy mocarstwa bezasadnie ją potępiły.

Autor broni swej tezy wedle czterech punktów widzenia: 1) wedle moralności, 2) prawa, 3) wedle zdrowej polityki, 4) wedle socjizmów polityki dworskiej, zamieszczonych w manifestach mocarstw rozbiorowych.

W obszernym wywodzie filozoficznym rozbiera autor stosunek polityki do moralności, udowadniając, że winny być zgodne. Stracenie Ludwika XVI nazywa „für alle Völker wohlthätige Hinrichtung“ (str. 28). Król winien być sługą państwa. Rosja, Austria i Prusy są groźne dla mniejszych państw (zwłaszcza Niemiec). Na str. 46 wywód teoretyczny o zadaniach państwa (Moralität, Geisteskultur, phys. Wolfart). Tylko do tych celów winno państwo dążyć, a nie do zaborów. Potępienie wojen (str. 56). Właściwe przyczyny rewolucji (Denkart der Nationen, wenn man sie durch gewaltsame Massnahmen unterdrückt). Ostrakrytyka rot rozbiorowych. Wolność i równość nie są śladną groźbą dla świata. O rzekomym jakobinizmie w Polsce. Obszerne cytaty z Kanta (Die Relig. innerh. der Grenzen der Vernunft). Zasługi Konstytucji 3 Maja.

Dzielo jest napisane przez Polaka, ale Polaka emigranta zamieszkałego w r. 1794 za granicą. Autor jest filozoficznie dobrze wykształcony, opiera się niewątpliwie na znajomości Kanta. Rewolucji franc. sprzyja, jest wrogiem magnaterii i silnej władzy monarchej. Wszystko to są wskazówki mogące świadczyć o autorstwie J. K. Szaniawskiego, o czym obacz w t. XXX str. 206. Mało kto z ówczesnych Polaków jednoczył w sobie też same warunki, jakie charakteryzują autora powyższego pisma.

Wiadomości w Roczniku dla Archeol. 1871 str. 271. — Askenazy Napol. i Polska I 214. Bibl. w Suchej — Jagiell. — Raczyn.

— (Kurtze) ob und warum die Reformirte Evangelische Kirche die also genannte Socinianer mit gutem gewissen dulden oder auch in ihre Gemeinschaft aufnehmen könne und solle. Gedruckt im Jahre 1700. w 4ce, str. 44. Univ. Warsz.

— der Ursachen, mit Welchen Von dem General der sogenannten Sächsischen Truppen, Sein unversehener und treuloser Einfall in Liefland In einigen ans Liecht gegebenen Briefen beschöniget werden wollen. Aus dem Lateinischen Original übersezt. Anno DCC. (1700). w 4ce, str. 52.

Ob. Examen.

Czartor.

— (Gegründete) der wegen der in der Scharpau Danziger Gebiets gelegenen Neukrügers Kampe vorseynden Querelen. Ao. 1755. w 4ce, str. 64.

Czartor. — Krasin.

— des Systems der Höfe von Wien, Petersburg und Berlin in Ansehung

der Zergliederung von Pohlen (1773). w 4ce.

Ob. Examen du systeme des cours (w tomie XVI 122). Petersb. publ.

— (Beleuchtete) des Verfahrens der Höfe Wien, Petersburg und Berlin, die Theilung von Pohlen betreffend. Aus dem Französischen übersetzt. Frankfurt und Leipzig, 1776, w 8ce, str. 96.

Obserną polemikę z tym pismem zawiera pisemko: Das gerechte Schicksal Polens. Podaje ono, że pismo to wyszło w Londynie przed r. 1775. — Ob. pod Lindsey i pod Trenck.

Tekst francuski ob. pod Observations. Czartor. — Jagiell. — Raczyń.

— (Unpartheyische) über die Folgen der französischen Revolution auf das übrige Europa von A. von K. Thorn bei der Verlagsgesellschaft. 1794. w 8ce, str. 104.

Unterweisung (Christliche) derer Brüder und Schwester der löblichen Brüderschafft des H. Josephi welche Confraternität aufgerichtet in der Frauenburgischen und Allensteinischen Pfar Kirchen im Jahr 1699. Typis Coll. Brunsberg. S. J. Anno 1700. w 12ce. Jocher 8824.

— (Kurtze und Nöthige) vor der itzt grassirenden Pest in Polen, von dem Herrn Physicus der Stadt Breszlau, Nach vorhergegangener gnugsamen Erkundigung, zweyer Herrn Medicorum, So die Hochl. Herrn Fürsten und Stände in Schlesien, in die in Pohlen inficirte Orte expresse zu dem Ende abgeschicket, abgefasset im Jahr 1708... Durch Hochgedachter Seiner Königlichen Majestät in Preussen, Neumärkisches Collegium Sanitatis. Cüstrin, druckts und verlegt Gottfried Heinichen, Königl. N. Reg. Buchdr... 1709. w 4ce.

Por. pod Kanold (w t. XIX 98).

Unum necessarium ob. Komeniusz J. A. (1669).

Unus et idem ob. Bogusławski J. J. (1740).

Upadek ob. Chlebowski Paweł (Zdania o upadku państw 1772) — Światło (religii) — Sztychowski W. (natury 1709).

UPHAGEN Benlamin. Dissertatio philologica de Hypocrisi Gentilium circa preces et vota, quam in Atenaeo Gedanensi praeside Joanne Sartorio, Eloqv. et Poes. Prof. Publ. tuebitur Benjamin Uphagen, Gedanensis, ad diem XXI. Maii... MDCCXI... Gedani... w 4ce, str. 56 i k. 2 nlb.

Od str. 57—112 dodana dysertacja Voigta circa statuas et nummos.

UPHAGEN Jan († 1802). Ehrenrettung der älteren Polnischen Geschichtschreiber gegen die neulich im Drucke erschienene: Gründliche Nachricht von den Herzogen von Pommern Danziger Linie: worinn zugleich die Nachrichten der Polnischen Schriftsteller von dieser Materie geprüft werden. [Tu ornament linearny]. 1774. w 4ce, k. tyt., str. 54.

Zaczyna od tego, że jeden z uczonych berlińskich wydał anonimową pracę krykującą zapatrywania uczonych polskich na dzieje książąt pomorskich. (Chodai o Łojki: Precis des recherches, oraz anonim: Gründliche Nachricht, udowadniająca, jakoby Pomorzanie nigdy do Polski nie należeli). — Uphagen nie podziela zapatrywań anonimów i w kilku rozdziałach je zbija. W tym celu analizuje z wielką erudycją i krytycyzmem wiadomości najdawniejszych roczników i kronik o Pomorsku. Bada źródła niemieckie, skandyn. i polskie i broni zdania, że książęta pomorscy byli albo odrodzili Piastów albo domu Popielów. Polskie Pomorzanie nie podlegało nigdy zwierzchnictwu lennemu cesarza. Broni zasady, że ludność sama ma prawo obierać, gdzie chce należeć: do eigene Wahl eines freyen Volkes. (Widocznie przeciw Prusom).

Nazwisko autora jest zatajone. — Ob. tom XVI 22.

Bentkowski Hist. liter. II 770. — Gralath Gesch. Danzigs I 33—4. — Löschin Gesch. Danzigs I str. 1.

Czartor. — Dzików — Jagiell. — Kijów — Ossol. — Przędza.

— Parerga Historica. MDCCXXXII. (1782). w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 612.

W przedmowie mówi, że już od lat 20 studiuje historię. Owocem tej pracy jest systema historico-chronologicum, opracowane ze źródeł. Uskarża się na autorów, którzy będą czerpać z jego pracy, tając skąd biorą. Rozporządzał własną biblioteką złożoną z 20.000 dzieł historycznych. Szedł śladem Gatterera, Schloesera, Anquetila, Michaelis, badając początki ludów. Zachęcał go familiares sermones, quibus olim

magnus noster Lengnichius me dignabatur. Miał zamiar dodać ekskursy (np. o chronologii dynastii egipskich), ale musiał zaniechać tego.

Na końcu dzieła (str. 612) zaznacza, że wybił paucissima exemplaria, quae non bibliopolis vendituris, sed distributioni meae destinavi. Dzieło to składa się z 3 rozpraw: 1) Salomo (chronologia świata od r. 4379 przed Chrystusem do r. 586). Jest to próba chronologii dziejów żydowskich.

2) Zoroaster sive originum variarum... specimen prius (str. 17—864). Jest to chronologia ludów azjatyckich i europ. od r. 2723 do 529 przed Chr.

3) Odinus sive... specimen posterius (str. 865—612). Jest poświęcone ustaleniu chronologii ludów germań. i słow. między r. 684 przed Chr. do r. 997 po Chr. (Tytuł zapewne stąd pochodzi, że w dużej mierze korzysta tu z Eddy).

Są to więc właściwie dzieje początkowe wszystkich ludów starożytnych i średn. ujęte w ramy rocznikarskie. Autor rozporządza ogromną erudycją, ale brak mu metody — nawet wedle ówczesnych wymagań. Lubuje się w wywodach etymologicznych, wywodząc różne ludy i łącząc je ze sobą wedle przypadkowego, zwykle bardzo naciąganego podobieństwa ich nazwisk (należy też niewątpliwie do ostatnich potomków „plemienia Kadłubkowego“). Cytuje często kronikarzy polskich (Miechowitę, Kromera, Bogufala, Kojalowicza) a na str. 568 wychwala Kadłubka: essentialia eorum quae narrat circa gentis origines negari in totum nequirent... etiamsi ab exteris omnibus patronis relicta, solus gentis suae causam ageret.

Na str. 180, 162, 548, 569 wywodzi Lechów od Lelegów, Lasów i Kolchów (z Kaukazu). Jego wywodu nie uwzględnił Małecki w swoim dziele o Lechitach (1895), chociaż hipoteza ta jest tutaj dużo szosęgółowiej rozwinięta, jak u Lengnichia.

Na str. 174 duży wywód o znajomości Wisły i bursztynu u starożytnych. — Na str. 215 o pierwotnych ludach nad Bałtykiem (nazwę „Culm“ łączą z Gelonami). — Na str. 402 o początku Gdańska (od Gotiscanzii i Guntonów, Gytonium). — Na str. 510 o początkach Wołochów. — Od str. 536—602 duży ustęp o wystąpieniu Wenedów-Słowian, o ich nazwie i podziale na narody (Czesi, Chorwaci, Serbowie itd.). — Na str. 561 i nast. o Krakusie i Wandzie. Na str. 513 odrzuca bajkę o Lechu i Cechu. — Na str. 602 o początku Kosaków. — Na str. 563 ustęp o skarbach rękop. w Bibl. Akad. Krak.

Friese Kirchengeschichte I 36 przytacza z datą: Dantiesi, 1785. — Narbutt Dzieje nar. litew. II 225. — Finkel Bibl. hist. nr 30227. Czartor. — Raczyń.

Uphagen Piotr ob. Schmidt Abr. (Leichpred. 1775).

Uphagen Tomasz ob. Bernhardt Jerzy (Trauer-Gedicht 1643).

Uphagenia Elżbieta ob. Bobart Joh. (Der Musen 1654) — Guttner Const. (Honorarium).

Uplor Wkraiński. [Tu ozdobnik]. w Warszawie 1789. w 8ce, k. tyt., str. 246.

Tytuł może w błąd wprowadzić, gdyż treść dotyczy nie upiorów na Ukrainie, ale w ogóle upiorów. Książka swadca przesydy kursujące o upiorach zaznaczając, że kolebką tych przesądów jest Wachód i szyszma; stąd one tak rozpowszechnione w Polsce i w krajach sąsiednich (str. 230). Powołuje się na autorów zagranicznych, jak ks. Kalmet (w dziele jego ma być drukowany list ks. Śliwickiego, wizytatora prow. polskich misjonarzy), Jędrzej de Laures, doktor Hoffmann itp. Autor zwalcza też i inne zabobonne wierzenia: o szatanach (str. 197), o duchach, o kołtunie (str. 23) itp. — Na początku dodana fikcyjna rozmowa z towarzyszem pancernym o upiorach.

Miejsce druku nie jest nazwane, tak samo autor. Jest to jednak fragment z książki ks. J. Bohomoleca (Diabeł w swojej postaci, 1772—5). Przedruk dokonany gdzieś poza Warszawą? — Ob. tom XIII 230. A może wydano pod smienionym tytułem, aby zatrzeć ślad, że jest to przedruk części dzieła, niechętnie widzianego przez sfery duchowne?

Dzików — Jagiell. — Uniw. Warsz. — Zielinski.

Uplory ob. Berquin (dramma 1772) — Bohomolec Jan (Diabeł w swojej postaci 1772, Przydatek do książki 1777, Responsio ad censuram 1775) — Chmielowski (Nowe Ateny 1754) — Drużbacka E. (Sprzeczką o upiorach 1752) — Monitor z r. 1782 (grudzień) — Półdiabeł wenecki — Trewurt (Z Niemiec z Leodium) — Tylkowski Wojc. (Dziwięgię pobudek 1693, Tribunal 1690, Theatrum myśli 1780).

Smoleński Przewrót umysł. (1891) str. 82 i n. — Szykowski Dzieje polskiego upiora (w Rospr. Akad. filolog. 1917 tom LV) str. 352.

Uplry, Drama (1772) ob. Berquin. Upiński powiat ob. Przyczyny.

Upominanie do Ewangelików y do wszystkich spółem Katholików iż o skazanie Zborow (1592)... ob. Skarga (1592).

— na Kalwina ob. Kazanowski J. (1564).

Upominek Tribunałski na rozieżdzie Ich M. P. Sędziom Tribunałskim, przez umocowanego spraw Tribunału Bożego na przestrożę podany. fol., k. 12 nlb.

Dzików — Raczyń.

— ob. Krasieński Jan B. (obserwacyi 1680) — Leszczyński Józ. (daninom 1794) — Nagórski Alb. (nabożny 1612) — Paprocki B. (albo przestroga 1587) — Prokopowicz J. (na akcie 1662).

Upominki ob. Koleczyński Seb. (na wesele 1613) — Orłowski St. (not 1616) — Prażmowski M. (Pallady 1680) — Żarnowca (z) Grzeg. (proste 1597) — Ziobrowicz St. (parnaskie 1632) — Zywert Fab. (ślubnych 1662).

Upomnienia duchowne ob. Hryniewicz L. (1773).

Upomnienie Korony Polskiej Oyczyny miłej do synów swoich, aby się karząc innych narodów przypadkami, sami do zgody jako najszybciej przystępowali. Uczynione na Conwokacji krakowskiej w Roku 1608. Przypisane Wielmożnemu Panu Je^o M. Panu Stanisławowi Lanckoronskiemu z Brzezia Dworzaniowi Króla Jego M. Pánu swemu M. etc. (1608). w 4ce, k. 4.

Wiersz z godłem: Concordia parvae res etc.

Przypomina rzeź Polaków w Moskwie; klęskę Węgrów poniesioną w skutek niezgody; Raymianie, gdy wierzali, doprowadzili Boga do gniewu. Zabójstwa w Polsce. Usdrówcie mnie zgodą, o senatorowie. Kończy wiersz: Prośba do Boga Korony polskiej o zgodę. Na końcu litery: K. (oniec) U. (pomn.).

Konwokacja krak. odbyła się 24 kwietnia 1608. Brückner w Rozprawach filolog. Akad. XII 1919 str. 61 przypisuje autorstwo St. Witkowskiemu (obacz).

Juszyński Dyk. II 461. — Za nim Wisniewski VII 140.

Bibl. Horodecka — Krasień. — Ossol.

Upomnienie się wakansów ob. Leszczyński B. (1641).

Upředzeń (Starych) Nowe Roztrząsanie Do Reformy Rządu Kraiowego Służące. Roku 1790. w 8ce, k. tyt., str. 74, k. 1 nlb.

Pismo wyszło z kół mieszczańskich, i to warszawskich, gdyż stosunki Warszawy są autorowi najlepiej znane. Na str. 73

powiada, że w czasie sejmku wydaje już to cswarte pismo (z odwołaniem się do pierwszych). Autor okazuje wielką niechęć do duchowieństwa, ale broni się kilkakrotnie, że nie jest deistą ani libertynem — lecz że urodził się i chce umrzeć jako katolik. Niech fanatycy nie czytają jego pisma. We wstępie wysławia Fryderyka pruskiego jako „wspaniałomyślnego“. Nagania szlachtę, że uważa się jako urodzonych absolutnych panów innych warstw. Nie chce pozwolić, aby miasta wysyłały na sejm swoich reprezentantów, choćby z stanu szlach. przez siebie instrukcjonowanych. Rzecz dzieli się na trzy części: 1) Ludność, 2) Skarb, 3) Oręż. — Zwłaszcza przywileje szlachty co do posiadania dóbr ziemskich. Krzywdy mieszczań przy dochodzeniu jej praw (barwny obraz braków sądownictwa). Zależność małych miast od starostów. Przemierzaństwo żydostwo i jego oszukaństwo. Pokrzywdzenie Warszawy przez obce jurdyki. Nadużycia duchowieństwa (probostwa, klasztory) wyniszczającego miasta. Ciemnota mnichów. Należy swrócić dobra duchowne do skarbu publicznego. Krzywdy i sta dola chłopca. Żydzi i nowochrzczeni frankiści — nie należy im ufać. Potrzeba księgi praw i prawosądności (gloryfikacja prawosądności w Anglii).

W drugiej części mówi o reformie skarbu. O różnych nowych dochodach. O uporządkowaniu stosunków monetarnych. Opłata od Gazety Warszawskiej (która teraz partykularnemu czołwiewkowi, i to księdzu, przynosi 60.000 złp.). — Opłaty od literackiego handlu na drukarni. — Opłaty od aptekarzy, ich dochody. Chce więc skarb reformować drugorzędniejszymi sposobami.

W trzeciej części mówi o wojsku. Jego szczupłość i zła administracja.

Jego dziełko można dostać na rogu Piwnej w kamienicy Reslera pod ekspedycją Dziennika Sejmowego.

Ślady autorstwa prowadzą ku Kapostasowi, który wydał istotnie w tym czasie kilka broszur o podobnej tendencji, a specjalnie walczył z duchowieństwem ówczesnym. Piłat Liter. polit. sejmku czteroletn. 1872. — Korzon Wewn. dzieje I (1897) str. 426. — Świętochowski Historia chłopów I (1925) str. 439. — Smoleński Przewrót umysł., 1891 str. 315.

Bibl. w Sucheju — Czwart. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. lwow. — Uniw. Warsz.

Upředzenie (1788). w 12, k. 2.

Bez osobn. tytułu.

Mówi, iż król winien się cieszyć, że po 24-letn. panowaniu już się koniec niersądu zbliża. — Pisze pod czas wojny tureckiej i daje radę, jaki podatek wprowadzić. Zatem druk 1788. Jagiell.

Upsallensis Academia ob. Herbinus (1667).

Uptonus Jacobus ob. Dionysius (1728).

Uraczenie wesole ob. Piskorski Seb. (1686).

Urania ob. Jakszan (dolens 1651) — Opatovius A. (sacra 1603) — Racki Jan. (1653) — Solikowski J. D. (1574).

Uraniburg ob. Eichstad L. (1650).

Uranodromus ob. Crugerus (1619).

Uranographia ob. Hevelius (1690).

Uranoscopia ob. Wężyk Jan (1527).

URANOWICZ Szymon. Dissertatio Ex Processu Juris De Judiciis Et Personis. [Na końcu:] Defendetur publice in Collegio CC. DD. Jure Consultorum sub assistantia Perillustris & Adm. Rndi. M. Andreae Lipiewicz Utriusque Juris Doctoris & Professoris Luborzyciani, objectis satisfaciendo Generoso Simone Uranowicz Jurisprudentiae Auditore. Anno Domini MDCCLXIII. (1763). Die 17. Mensis Martii. w 4ce, k. 4 nlb.

Omawia rzecz o sędziach wedle prawa kanonicznego (pobieżnie); na końcu wspomina, w jakich sprawach duchowni podlegają sądom świeckim. — Literaturnie cytuje. Jagiell. — Ossol.

URBACH (Auerbach) Jan, profesor w Erfurcie. Processus iudiciarius eximij Doctoris iuris canonici Johannis de Urbach. [Tu wśród bogatego renesansowego ornamentu roślinnego:] In iuridicae facultatis laudem epigramma Rudolphi Wasserburgensis. Nostra sub exigui spatio dum temporis aetas Defluit: & tacito labitur vsq; die. Diuersis trahimur studijs: & moribus omnes: Vt vis astrorum coelica quemq; mouet. Hic ad grammaticae documenta salubris pergit: Ut latio possit verba tenere loqui. Hic logicae penetrat nodosa sophismata solers: Et scholica gaudet calliditate frui Rhetoricos alter scrutatur saepe colores. Huicq; postarum blandula metra placent. Alter stellati rationes pensitat orbis. Is sophiae cupidus sensa latentis amat: Utilior nulla est quam Juris clara facultas. Discordes firmo foedere nectit anos. Justitiam seruare docet: conuicia pellit: Et facit

vt vicij poena sit aequa tetrus Jsta gubernandi ratio: pariterq; magistra Artibus est reliquis anteferenda bonis. [W górnej części winiety w środku orzeł Jagiell., w dolnej herb Krakowa]. Impressum Cracouie per Florianum Vnglerium. (około 1516). w 4ce, k. tyt. i k. 56 nlb. (sygn. O₄ i ost. karta nie sygn.).

Odwrotna strona tyt. biała.

Druk gocki. Sporo ozdobnych inicjałów (ku końcowi dziełka coras rrsasse). — Nad stronicami napisy (tywa paginata).

Na k. 1 u góry: Incipit Processus iudiciarius eximij doctoris iuris canonici Joannis de Urbach.

Rozpoczyna wstęp na temat: Origo juris humani. — Potem po kolei: De personis iudicij, praeparatoria, requisita ad iudicium, divisio iudicij, dispositio actoris, citatio, comparatio rei, libellus i i rodaje jego, ekscępcje, inchoatio iudicij, iuramentum calumniae, positiones et articuli, interrogatio, testes, sententia, appellatio... Jest to więc tok procesu zwykłego; przy każdej czynności procesowej są podane formuły.

Na k. M₁ rozpoczyna się: Libellus beneficialis, matrimonialis oras appellationis. — Na k. P. (nie sygn.) u dołu: Finis.

Jest to więc podręcznik procesu rzymsko-kanon. przeznaczony (jak z wierszyka tytułowego wynika) na podręcznik do wykładów w Uniw. Krak. Za autora uchodził Jan Urbach (Auerbach), autor z drugiej połowy XV w., profesor w Erfurcie. W rzeczywistości nie był on autorem Procesu, tylko przepisał (a może i przerobił?) Panormitana; ta jego praca wyszła w ostatniej ówierci w. XV kilkakrotnie drukim. Edycja krakowska jest zapewne przedrukiem jakiegoś zagr. wydania. Pierwszy Grzegorz Szamotulski zakwestjonował autorstwo Urbacha i przysłał dziełko Panormitanowi.

O samym dziele mówi Stilling Gesch. der popul. Literatur, 1867 str. 237—56.

Egs. Akad. Um. ma na odwrocie k. tyt. wspólnie wpisany wierszyk: Descriptio laudis theologiae practicae iuris canonici... z podp.: Ostrorog.

Wierszyk ten — poświęcony pochwałom prawa, ale nie teologii (tytuł dodał przepisywawca) — brami w skróceniu, jak następuje:

Est enim fidei iuris iustitiaeque parens. — Hanc deus omnipotens coelesti misit ab aere — ut nobis formam coeli clara daret. — Nam bene vivendi praestat documenta. — Viasque et iter etheri pandit astris poli. — ...Hec scelus ac nephas pellit moresque prophanos. — ...Possumus hac severos superaro tyrannos. — Fida comes vitae est et benedicta quies... —

Hanc propter sapiens interdum conscendit Olympum. — Haec apperit justis regna serena Jovis.

Wierszyk ten, wpisany w dziele mistrza erfurckiego z podpisem Ostroroga, chciałoby się połączyć z nazwiskiem autora „Memoriału” (a ucznia Erfurtu), ale dowodów na to nie ma.

W tymże egs. Akad. są na marginesach nader obfite glosy, a na końcu dopisek: Finis huius suppletionis (sic) Anno Dom. 1516 feria 6 prima quadragesimalis temporis hora 10. Cracoviae in bursa pauperum Stanislaus Lowicz. — Widocznie czytał uczniom proces Urbacha jako wykład dodatkowy. On był też autorem glos na marginesach. — Wykłady wedle Urbacha wyprał podręcznik Szamotulskiego, lepiej do potrzeb polskich dostosowany (ob.). Janoc. I 9 (podaje z datą 1514). — Lelewel Bibl. ks. I 79, tabl. VI. — Wiersbowaki III 315, 3. — Bernacki Pierwsza ksiątka 1919 str. 112 i 486. — Czubek Dodatek I do Katalogu ręk. Akad. 1912. — Barycz Hist. uniw. 1934 str. 61. — PiękarSKI Pierwsza druk. Unglera 1926 nr 57. Akad. — Dziejuss. — Jagiell. — Ossol. — Zamoj.

(Urban papież). Powieść o papieżu Urbanie (1514)... ob. Agenda — Zachowanie (1530).

Urban IV ob. Galleti Pier Luigi (ok. 1750).

URBAN VIII (papież od 1623 do roku 1644). Corollarium Breviarii Romani ex Officiis Sanctorum, Urbani PP. VIII et aliorum Pontificum concinnatum. Et nunc demum ex autographo novissimae editionis, diligenter collectum auctius et emendatius. Cum Gratia et Priuilegio S. R. M. Cracoviae, ex officina Christophori Schedelij, S. R. M. Typogr. M.DC.XLV. (1645). w 4ce, str. 38 i k. 4 nlb.

Druk mimo daty w Krakowie wygląda na rzymski, dwukolorowy, czerwony i czarny. Ob. Corollarium w t. XIV 411 (tu edycje z lat 1641, 1644 itd.). Jagiell.

— S. D. N. D. Urbani Divina Providentia. Papae VIII. Suppressio praetensae congregationis Iesuitissarum. Romae, deinde Cracoviae, in officina Andreae Petricovii S. R. M. typographi, Anno Domini 1631. w 4ce, k. 4 nlb.

Ob. w tomie XXX 61.

Czartor. — Drezd. publ. — Jagiell. — Ossol.

— Ad Perpetuam Rei memoriam Salvatoris et Domini nostri qui charitas

est... Datum Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris Die XXII Martii 1634 Pontificatus Nostri. Anno Duodecimo. fol., str. 1.

Względem Akademii Krakowskiej.

Ob. Andosilla — Apellatio.

Jagiell. — Ossol.

— Decreta Urbani VIII... ob. Decreta S. Congr. Concilii (1624, 1632) — Dekret (1627; o unii) — Synodus provinc. Gnesnensis (1636; tu brevia apostolica z r. 1634) — Synodus prov. Gnesn. (1646; tu brevia et decr. z lat 1642—6).

Kutrseba Hist. źródeł II 98.

— Gromata arba istatimas Urbano aszmoio popiežiaus: Kaipo tur užsitaikit krikščionis nekuriosą ypatingą Tykieymo ir Krikščioniszko pagiwenimo, kuri teipo prasidast... ob. Synodus Mednic. (Collectanea constit. synod. Samogitiensis 1690) w t. XXX 148.

(Urban VIII). Praefatio Ad Urbannvm VIII. Pont. Opt. Max. Canonici Smolenscensis cum ad eius Sanctitatis pedum osculum admitteretur. [Tu rycina: postacie SS. Piotra i Pawła, wspartych o tarczę przyozdobioną górą insygniami władzy papieskiej, zaś na tarczy trzy pszczoły]. Romae Excudebat Dominicus Marcianus MDCXXXIII. (1643). Superiorvm Permissv. w 4ce, k. 4 nlb.

Na odwrocie dwa imprimatur (Alteriusa i Gravinu). Mowca dsiękuje papieżowi za erekcję biskupstwa smoleńskiego i za nadanie kapitule herbu Barberinich. Księstwo siewiersko-smoleńskie nazywa inepugnabile regni Pol. munimentum pollutum schismate.

Jocher 9414. — Bandtkie Hist. druk. III 183 (z błędną datą 1593).

Jagiell. — Ossol.

— ob. Andosilla (tu list Gośl. do papieża, 1630) — Apellatio (in causa legendi juris 1630—2) — Barberinus Ant. (Relacye 1639) — Damirski Kaz. (1716; tu jego hymny) — Fox Jan (1626) — Heidenstein J. (Affectus 1634) — Hugo H. (Żądanie 1734) — Informatio — Jubileusz (1627) — Kazimierz św. (Officium 1638) — Lipski J. (Janus 1635) — Marchand P. (1637) — Margonius (1639) — Memoria jubilei (1626) — Montecatinus Ant. (1629) —

Opatowczyk Ad. — Ossoliński Jerzy (1633) — Ostrowski Danejk. (Suada 1747; Elogium oraz Inscriptio Codnae) — Papenkowicz (Ustiensis) Jakób — Polacchus Jerzy (pro jubil. 1625) — Professio (1648) — Sarbiewski M. K. (Lyricorum 1652) — Słowikowski Justus (Salutaris 1643) — Smieszkowicz Wawrz. (Etokainia 1632) — Starowski Szymon (Polonia 1632) — Statuta ordinis minor. — Strada (Salutatio 1631) — Trzebicki Andrzej (Manipulus 1639) — Visconti — Żaba Jan (1754).

O jego stosunku z Polską ob. Kubala Jerzy Ossoliński (passim). — Finkel III 1883.

URBANIDES Klemens, franciszkanin z Krakowa. Oratio De Lavdibvs Praeceptoris Ac Baptistae Domini D. Iohannis. [Tu ozdobnik]. Per P. F. Clementem Vrbanidem Crac: Franciscanum Conventualem, Scripta. Avtor Ad Svvm Opvs. Sauromatum claros liber intrate Penates Ore sacro Latio discas tonare modos Quid? dubitas. non te mixtos sale glisco lepores Ferre solo, ast ipsi soluere vota Deo Nam non sunt hominum quae portas gaudia tantum Turba Poli voces audit & ipsa tuas. [Tu ornament linearny]. Cracoviae, In Officina Szeligá, Anno Dñi. 1606. Superiorum Permissu. w 4ce, k. tyt. i k. 21 nlb.

Na odwrocie wierszyk: In stemma Joannis Zamoycki, arch. leopol. (ale herbu nie ma). Dedyk. arcyb. Janowi Zamojskiemu, datow. ex coenobio S. Franc. Crac. calendis Junii 1606.

W kazaniu powołuje się na Plutarcha, Horacjo (Liricus), Owidiusza. Całe kazanie wybitnie retoryczne.

Jocher 5255. Czart. — Ossol.

— Panegyricus devotiss. sodalitatís compassionis Domini nostri Jesu Christi Cracoviae in aedibus Franciscanis fundatae ac institutae. Ad Jllustr. ac Rever. D. D. Martinum Siscovium D. G. Episcopum Luceoriensem per... Crac. conventualem Franciscanum scriptus. Cracoviae A. D. 1606. w 4ce, k. 19 nlb. (sygn. Eij).

Kończy rycina dwóch członków bractwa sakapturzonych z trupiami głowami na habicie.

Miał w r. 1914 antykwariat H. Wildera.

— Sertum Marianum... pro solenni die Immaculatae Conceptionis. Virginis Mariae: ...Patri F. Clemente Urbanide... confectum... Cracoviae In Officina Nicolai Lobii. A. 1611. w 4ce, ark. B₄. Uniw. Warsz.

Urbanowicz Jan ob. Bielecki (Ortus 1650).

Urbanowicz Sylwester ob. Wojnarski Jan (Apotheosis 1646).

(Urbanowiczowie). Głos WW. JPP. Józefa y Anny z Białuskich Urbanowiczów Strażników Starodub. z WW. JPP. Alexandrem Oycem, Albertem Synem y Konstancją Córką Mokrzcikimi etc. Michałem Łaniewskim, Antonim Noniewiczem Obożn. Debr. jako Ewiktorem. (1778). fol., str. 2.

Jagiell.

— Replika Za własnością Urbanowiczow Strażników Starodub: należący im z dobr Giegużyna summy jako rękodaynie z Domu Białuskich wziętej, a pożytkowi cudzego Domu nienależący, tak mimo wszelkie ustronne WW. Korfow sprzeczeki i współ uczestnicze ich porachunki, w tenże samy Dom za się, z którego wzięta, wedle praw krajowych wrócić się powinny. (1794). fol., k. 6 nlb.

Dopis.: Mienicki (wnosił). Uniw. Wileń.

— Addytament do Produktu WW. JPP. Józefa y Anny z Białuskich Urbanowiczow Strażników Starodubow: Względem uczestnictwa w sprawie WW. JPP. Thadeusza y Dominika Korfow Chorążycow Kowień: a w stopniu Piotra Ściego ich Brata WW. JPP. Tomaszewiczow Rotm: Smoleń: Tudzież względem XX. Franciszkanow Gielwań: y WW. JPP. Hoppenow Stolnikowiczow Smoleńskich. (1794). fol., k. 3 nlb. Uniw. Wileń.

— Replika Od W. JP. Jozefa Urbanowicza Starosty Derewnictwa Wileń: jako Kawenta Szlachetnych JPP. Farenheyda i Weysa Kupcow Miasta Królewca. Na przeciwko: WW. Jehmé Panom Baczyńskim jako Dłużnikom, Xiążęciu Jmci Karolowi Radziwiłłowi Woiewodzie Wileń: i JPP. Dewillom jako odbierającym Possessyą, JW. JP.

Trzeńskiemu Regentowi Ziem: Nowogr: i Sędziemu Trybun: jako Possessorowi Summy Łastowskiej, nakoniec przeciw JPP. Kredytorom wszystkim tam Ex Aktoratu, quam ex reatu należność Kupcow zatrzeć usiłuiącym. (1790). fol. k. 15 nlb. Uniw. Wilań.

— ob. Białuska Anna — Mokrzejcy (Głos 1773).

(Urbanowscy Józef, Franc. i Ludwik). Przyspieszenie Sprawiedliwości (między UU. Józefem Skarbnikiem Wołyńskim y Franciszkiem Starostą Krzemieńczuckim, Bracią Rodzonemi, Urbanowskiemi, a U. Ludwikiem Urbanowskim). fol. k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

Urbanowski Krzysztof ob. Zabawy Przyj. i Poż. (tom IX str. 95; tu jego wiersz).

URBANOWSKI Paulin, bernardyn. Apellacya z Korony Polskiej do W. X. L. Trybunału Gł. Largioyi JW. Imci Pana Jerzego Detlofa Hrabi na Berklewie, Włodawie, Rożańce, Terespolu Fleminga Szerewskiego, Szadowskiego, Brześcińskiego, Sądowego Starosty, Generała-Leutenaanta Infanteryi, Podskarbiiego Wielkiego, Pisarza Ziemskiego, y Marszałka Trybunału W. X. L. y Jego Godnych Kollegow JJ. WW. Ichmć PP. Deputatów Zaniesiona. Na Expens Kanonizacyi B. Jana z Dukli Polaka Zakonu S. O. Franciszka Patrona Korony Polskiej y W. X. L. Łaski żebząca. Kazaniem Koronacyi N. Panny Bolesney Jarosławskiej zaszczycona mianym przez X. P. Urbanowskiego Ruskiej Prowincyi Bernardyńskiej Kanonizacyi B. Jana z Dukli Prokuratora. w Drukarni Lubelskiej Soc. Jesu Roku Pańskiego 1756. fol. k. tyt. k. 3 nlb., sygn. A—H₂.

Dedyk.: Jerzemu Detlof Hrabieciu Flemingowi Marszałk. Trybunału. — Na początku spis deputowanych. Jagiell.

— Aukeyia Woyska-Niebieskiego Z Upadku Wolności-Grzeszyc Per Absolutum-Peccatorem Uchwalona Na Seymie Pacificationis Jarosławskim Po Koronacyi Krolowej Nieba y Ziemi Najświętszey Maryi Bolesney Na popis

Mieczami Uzbroyona Pod Komende utriusque Gentis Wielkiej Dzielności Wodzow JOO JWW Hetmanow Jana Klemensa Branickiego Krosińskiego, Mościckiego, Janowskiego, Grodeckiego Starosty Woiewody Krakowskiego Hetmana Wielkiego Koronnego Michała Xiążecia Radziwiłła Człuchowskiego, Kámienieckiego &c. Starosty Woiewody Wileńskiego Hetmana W. W. X. L. Wacława Rzewuskiego Drohobyckiego, Chełmskiego, Starosty Woiewody Podolskiego Hetmana Polnego Koronnego. Michała Kniazia Masalskiego, Kasztelana Wileńskiego Hetmana Polnego W. X. L. Oddana. Artykułami Kaznodziejskimi iak Woyskowemi Z Regulowana. Przez X. P. Urbanowskiego Bernardyńskiej Ruskiej Prowincyi, Kanonizacyi B. Jana z Dukli Prokuratora, z Ambony WW. XX. Jezuitow Jarosławskich. Likwidowana. Z Dozwoleniem Zwierzchności Duchowney do Druku podana Roku od werbunku Infanteryi przez Heroda do Munduru Niebieskiego 1756. we Lwowie. w Drukarni Jana Szlichtyna J. K. M. Uprzywileiowanego Typografa. fol. k. tyt. i k. 19 nlb.

Na odwr. k. tyt. nędzny drzeworyt herbów i 4 dwawierse. — Dedykacja 4 hetmanom, w której wychwala ich i ich rady ponad wszelką miarę. Po czym imprimatur Wen. Tyszkowskiego i M. Wytyckiego. Przed kasaniem u góry strony liśby drzeworycik M. Boskiej.

W kasaniu nagania wolność polską: „Dobra w Polsce wolność; cóż potem kiedy jak kuropatwa albo jarmarek w lesie od strzelca sabity bez soli i dobrej przyprawy upieczony; tak nasza wolność w panowaniu panów nad poddanemi. Wolno panu poddanego nad słusznosc se skóry obdrysć, a kędyś to jest w Płamie... Żkąd w Polsce nad równą Krwią Nayt. Jezusową odkupionym esłowiekiem tak absolutna wolność... Kto, kiedy i na którym jarmarku otaksował tylic ludzkie, że wolno chłopca zabić i dać 100 złotych, a za szlachcica tysiąc... W Polsce poddani daniel na daniel na panów robią; są takie agraacje w wielu miejscach, że i po 18 dni na tydzień chłopci pańszczyzny robią... Wy mógł pan na arędarzu sukcoja, ale dał w niewolę tydowi niewiernemu wiernych katolików, aby trunki sła naruszał, aby niosego nikędy chłop nie sprzedał, tylko

sa to u żyda... Teras mass żyda bogatego, który dziś tu jutro gdzieindziej, tobie chłopca subożanego zostawiwszy...

Uderza potem na liberum veto; na sejmikach obierają posła, jak osła, deputata, jak każe prywatna, i takich wysyłają do Lublina; ioh to winą są potem zajasady i zabójstwa na nich. (Wychwala jednak Sanguska, marszałka W. X. Lit.). Uderza na pródnowanie i nierząd polski. „Żal mi kochanej ojczyzny, że tak padła na zęby“. Cytuje opinie cudzoziemców (anonimowe) potępiające Polskę. Jak na czas Augustusa III okazuje więc dużą śmiałość.

W drugiej części kasania wzywa do czci Matki B. jarosławskiej.

Jocher 8842.

Czartor. — Dzików. — Ossol. — Un. Warsz.

— Trzy kopie z oryginału dobrego życia ś. p. JW. Imci Pani Heleny z Saryuszów Zamoyskich Potocki Wdziny Poznanskiy oddmalowane na których nie malowana katolizka ale w rzezcy samey dobrej wiary y uczynkow Dama swoim y obeym, wielu y wszystkim widziec się daie. JW. JM. Panu Piotrowi Potockiemu Sniatynsk. etc. Sreie, Rotmistrzowi Znaku Pancernego Woysk JKMc i Rzezcy Pltey Synowi Matka Boska gdy macierzyńskie błogosławieństwa przepisiująca drukarską prasą w Kazaniu pogrzebowym mianym przez X. Paulina Urbanowskiego Prow: Ruskiej Bernardyńskiej Definitora, y Postulatora Kanonizacyi B. Jana z Dukli, z Ambony Zbarazkiej. 1761 Roku. w Lwowie w Drukarni J. K. M. Roku 1763. fol. kart 26.

Bandtkie Hist. dr. Kr. P. I 420.

Jagiell. — Krasin. — Ossol.

— Podskarbi Niebieski Błogosławiony Jan z Dukli Koronie Polskiej y W. X. Litewskiemu z Kassy nieprzebraney Opatrzności Boskiej hoynie łaski szafuiącey chorych zdesperowanych Lekarz, stroskanych sierot wdów Dobrodziey, Panien, Kawalerów, stan obieraiących Konsyliarz, bezdzietnych y niebezpiecznych Dam w terminach. Pociaszyciel, Rodzicow z dzieci pociach żądających, o należytość prawuiących o Honor słusznia, o Fortune godziwie staraiących się Patron, Reguly S. O. Franciszka obserwant. w Kosciele OO. Bernardynów Lwowskich Niezliczonemi

oudami wslawiony... z Pozwoleniem Zwierzchnosci Duchowney oznaymiony Przez X.... Definitora Prow. Rusk. y Prokuratora Jego Kanonizacyi Naboznym zlecony. We Lwowie w Drukarni Jana Szlichtyna J. K. M. R. 1760. w 12ce, k. 34.

Zdaje się, że urywkim z tego panegiryku są 2 karty dedykacji marszałkowi Tryb. lit. i podskarbiemu, wlepione do rękopisu Akad. nr 361.

Z rycyną wyobrażającą Ś. Jana z Dukli, s podpisem Georg. Wyskowski Sculp. Leop. Uniw. Warsz.

— Seym Pacificationis Jarosławski Po Koronacyi Pierwszego y Ostatniego Kalwaryjskiego Bolesława Krola Krolow Jezusa Pana Matki, Nayświętszey Maryi Panny Bolesney A Na Nim Materye Statūs Wolności, Aukeyi Woyska Absolutum, Konstytucyia decydowane Dyaryuszem Kaznodziejskim Konnotowane Chrześcianańsko-Maryamskiej Rzezcy-Pospolitey Na Seymiku Relacyinym w Woiewodztwie Ruskim z Ambony WW. XX. Jezuitow Jarosławskich, Przez X. P. Urbanowskiego Zakonu S. O. Franciszka, Bernardyńskiego, Ruskiej Prowincyi, Prokuratora Kanonizacyi B. Jana z Dukli. Kommunikowany z Dozwoleniem Zwierzchności Duchowney do Druku Podany. Roku od Seymowania Trzech Krolow w Jeruzalem 1756. [Tu ozdoba]. We Lwowie w Drukarni Jana Szlichtyna J. K. M. Uprzywileiowanego Typografa. (1756). fol. k. tyt. i k. 16 nlb.

Na odwr. tyt. licencja Wenantego Tyzskowskiiego prowincjała franciszak i imprimatur bisk. Mik. Wytyckiego.

Przed tekstem kasania rycinka M. Boskiej Bolesnej.

Udowadnia, że ojczyzna nie ubożeje promocją honoru M. Boskiej, tj. koronacją jej obrazu. Ubożeje przez rynecerosa bestię, kanarka literata, psa sylabistę, matronę kuglarkę. Tych sprowadzanie wyprowadza za granicę tysiące. Wylicza ukoronowane obrazy (leżajski, csest., sokaleki, podkámieniecki, lwowski, łucki, chełmaki, berdyc., wileński, trocki, kodoński, łucki, skępski, jarosławski). Omawia słodkość wolności polskiej. Im większa wolność, tym obfitsza kwasu matka. Wolno panu poddanego se skóry obdrysć, wolno chłopca zabić. Są takie agraacje, że po 18 dni

pańszczyzny chłopci na tydzień robią — a ta agramacja niszczy i chłopca i pańską fortunę. Żydzki bywają kasjerami i komisarzami panów. O zrywaniu sejmów. O przekupstwie trybunałów. O strojeniu się nad kondycję. O szulerstwie w kołach oficerskich i upadku wojska polskiego. W końcu wychwała przyjętym szwycarom biak. Sierakowakiego i dom Potockich.

Dużo tych samych myśli, zwrotów, porównań powtarsza w kazaniu pt. Aukeja.

O kazaniu tym ob. pracę J. Bartoszewicza (Koronacje obrazów) w „Szkicach z czasów saskich“ (Dzieła VII) str. 211.

Ossol.

— Wdzięczność Seraficzna przed Bogiem Obowiązek Synów Franciszka Świętego. Przed Matką Boską Przyrzeczenie nie zawodne Przed Świętymi Pańskimi y Niebem JW. Jmci Panu Franciszkowi Salezysuzowi Potockiemu Kawalerowi Orderu Orła Białego Oraz JW. JeyMC. Pani z Potockich Annie Potockiej. Woiewodom Generalom Ziemi Kiońskich, Bełżkim, Rubieszowskim, Jabłonowskim &c. Starostom Syndykom Apostolskim, Opiekunom, Protektorom, Fundatorom, y Dobrodzieiom, za wspólnie Fundusze, hojne łaski obfite Dobrodziejstwa Przepisana o zdrowie czerstwe, długoletnie życie, pociechę z Grona słicznego Krwi zacney, Honor, Sławę, y wszelaką pomysłność Modlitwami Usiłująca Kazaniem Koronacyjnym w Chełmie 1765 u WW. XX. Bazylianow przez X. Paulina Urbanowskiego Gwardyana Konwentu Sokalskiego y Prokuratora Kanonizacyi B. Jana z Dukli, mianym Oswiadczona. A pod czas Kapituły w Konwencie Chrystynopolskim sumptem Pańskim zaszczyconey, kędy y kiedy Duch P. mieysca Gospodarz docześnie Koronuje prace Zakonnych Osob, do Rąk Pańskich Dobroczyńnych z Koroną z Braci znamienitszych uwitą na Prezent Złozona Roku Pańskiego 1766. w Drukarni Akademickiej S. J. Collegium Lwow-skiego. fol., k. tyt. i k. 24 nlb.

Na odwr. herb i sześciowiersz polski. Pod dedykacją podpisany: ks. Paulin Urbanowski gwardian konwentu sokalskiego i prokurator kanonizacyi Jana z Dukli. Tu wychwała ich łagodne panowanie nad poddaństwem; nie brząka nikt se służby

kajdanami, obdarto nie chodzi, chleba nie śbrzo.

Potem następuje: Series patrum ord. min. observ. (wyliczoni po nazwisku i z godnościami: Win. Saplica, Kapistran Kwolek, Wen. Tysskowski itd. — razem blisko 100). — Wreszcie idzie: Kazanie. Tu nagana zbytków, bałów, masek, kart po kontraktach we Lwowie i w Warszawie. Połączony ten zbytek z gwałceniem świąt, z uciskiem chłopów. Strugi do Gdańska, Królewca, Rygi wieść musi miserny wieśniak i w dzień wielkonocny zboże do fryjoru. Na końcu Imprimatur Stefana Mikulskiego.

Urbanowski jako kaznodzieja odbija niewątpliwie korzystnie od wszystkich współczesnych śmiałością w wytykaniu wad społecznych.

Jocher 8776.

Akad. — Czartor. — Ossol.

Urbanowski Stefan ob. Actum in curia (1704).

(Urbanscy). Nota do Prześwienych Stanów na Proiekt Successorów niegdys W. Katarzyny z Niezabitowskich Urbaniski Kasztelanowy Wieloński. fol., k. 1. Bibl. T. P. N. w Poznaniu.

— ob. Giecy (1769) — Wysocki Sam. (Majestas 1739).

Urbaniska Aniela (z Grocholskich) ob. Giecy (Illustr. Excell. Rever. 1769).

URBAŃSKI. Dziardyn Praemonstratenskiemi liliami wonieiący, nad krzyżształem przepływającej Wisły, na Zwierzynca, pod wdzięcznym cieniem herbownego kleynotu Nieczuie, Nayprzewielebniejszey w Chrystusie Panu JM. Panny P. Zofiej z Urbanie Urbaniskiej, prześwienego zakonu Praemonstratenskiego, konwentu Zwierzynieckiego Xieni, rozkwitły; a przy doroczney festu świętey Patronki rewolucyi, od życzliwego brata na szczerego kontestacyą affektu, rytmem oyczystym otworzony. R. 1704. d. 15 maja. Kraków, w drukarni M. A. Schedla. fol., ark. B₂.

Notata bez podania biblioteki.

Urbaniski Adam i Antoni ob. Giecy (1769).

Adam Urbaniski podstoli sascocki napisał krytykę na pismo pt. Trwałość szczęśliwa królestw albo ich upadek. Krytykę tę sacho-wały rek. Ossol. 568 oraz Akad. 318 (pod r. 1771). — Pisma „Trwałość królestw“ nie snam (zapewne jakiś manuskrypt?).

URBAŃSKI M. I. Facilis et perspicua Grammatica Graeca dilucidis Regulis Comprehensa Exemplisque necessariis Apendice excerpta Auctorum continente et Indicibus Instructa in usum Gymnasii Universitatis Mosquensis. Mosquae c1010CCLXVII (1767). Impressis Universitatis. w 8ce. Uniw. Wars. (?)

URBAŃSKI Mikołaj. Innocentiae et sponte electi Martyrii in Angelico juvene Alojso laus oratoria à Nicolao Urbański. Premissiae in typografia Collegii S. Jesu. (1772). w 8ce.

Urbański Piotr ob. Popielski Florian (1635).

Urbański Wojciech Kazimierz ob. Krzyżkiewicz Ignacy (1693).

Urbs gladius Marcellus olim a Romanis nuncupatus nunc in Polona repetus nobilitate ac Illustr. et Reverend. domino D. Andrea in Podolino Podolski etc. a magnifica et nobili literaria juventute Petricoviensi Schol. Piar. scenico apparatu demonstratus. Varsoviae, typis collegii S. Piar. 1690. fol., k. 2 nlb. Jagiell.

URCEUS Codrus Antoni (ur. 15 sierpnia 1446 † 1500) prof. boloński. Hymnus faceciis, urbanitate et hilaritate plenus, in honorem Bachi et potatorum omnium ab Autore editus. Ex Aedibus Hieronymi Vietoris. Anno MD. XXVIII. (1528). w 4ce, k. 8.

Do tego dodany wiersz Marcjalisa i dwie ody Horacjusza.

Z dedykacją: Anselmus Ephorinus Fridenbergensis summae integritatis viro Jodoco Glaoz.

— ob. Janitius Klemens.

Ucniem Codrusa w Bolonii był Andrzej Krzycki, który poeje swego mistrza nieraz naśladował. (Ob. Antonii Codri Urcei Opera 1540). O wpływie na Krzyckiego pismo Morawski Cricii Carmina 1888 str. LII, który podaje, jakoby wiersz Codrusa „Rhythmus die divi Martini pronuntiatas“ ukazał się w r. 1527 w Krakowie u Wistora. Takiej edycji nie odszukałem.

Morawski Csasy Zygmontowskie 1922 str. 11. — Malagola Della vita e delle opere di Antonio Urceo, 1878.

Uregulowanie Departamentu Woy-skowego (r. 1790?). fol., k. 3.

Bibl. ks. Mś. w Krak. — Uniw. Wars.

Urlna ob. Egidius (de iudiciis 1525) — Falimierz (1534) — Galenus (Struthius 1535) — Hippocrates (de significatione) — Machnitzky Jan (1736) — Martinus Hen. (1658) — Raygoza Dom. (de signific. 1559) — Reusner Hier. (probationes 1582) — Willichius Jodocus (Urinarum probationes 1582 i 1680).

Urny (Urnae sepulchrales) ob. Herman L. (Maslogr. 1711) — Mellen Jak. (1679) — Oesterling I (1741) — Reusch (1724) — Schram 1674) — Swenichius (Oratio 1630) — Stieffius Chr. (in Silesia 1704) — Wykopaliska.

Finkel Bibl. str. 598, 1582.

Uro (De) et bisonte ob. Herberstein Z. (Actiones 1560).

Uroczyść solenna zbawienna osobliwej grzesznikow Patronki dzień pokuty S, godzina żalu, moment łez wiecznych, pociech nadzieia, pokutnemi aktami y affektami słodka na powab grzesznikow melodya, łatwa do usprawiedliwienia się przewodnia znaczną konaających otuchą własney na zbawienie duszy oświeconey y poświęconey. W Krakowie w Drukarni Dominika Siarkowskiego J. K. M. y J. O. X. Jmci Kardynała Biskupa Krakowskiego Ordyn. Typografa y Bibliopoli 1739. w 8ce, 7 ark. nlb.

Jocher 6326.

Jagiell.

Urowiecki Zbigniew ob. Soszyc Jakób (Testimonium 1639).

Ursache (Gründliche und wahrhaftige) das (sic) Batorischen Krieges vor Danzigk. 1677 (sic, zamiast 1517). w 4ce, k. 2. Gdań. miej.

Ursachen (Hoehbewegliche) warumb der Fürst Georg Friderich Marggr. zu Brandenburg bewegt worden, bei der Kron Poln umb belehnung persönlich anzusuchen. 1578. w 4ce.

Petersb. publ.

— Warumb Die Königl. Majest. zu Hungarn und Böhmeib verursacht worden Dero Vöcker ins Königreich Pohlen dem König und bedrängtem Land zu Hülffe zu schicken. Wider der Schweden Auszstreuen, als ob disseits wider den Frieden-Schluss ge-

handelt worden wäre. Gedruckt im Jahr 1658. w 4ce, k. 14.

Obacs Ferdynand III. — Rationes.

Czart. — Gdań. miej. — Ossol.

— Toż... Gedruckt im Jahr 1658. w 4ce, k. 10 nlb. (ark. C₂).

Czartor. — Jagiell. — Krasid.

— Toż... 1658. w 4ce, k. 16.

Czartor.

— Wodurch eigentlich die Königl. Mayst. zu Schweden bewogen worden, den Herzog von Churland ausz. Seinem Fürstenthumb hinweg in Verwahrung zu ziehen. (1658). w 4ce, k. 34 nlb.

Ob. Karol Gustaw. — Habens J.

Bibl. w Suchej — Czartor.

— (Fünffzig) und Bewegungen Warum man aus so Unterschiedenen zu jetziger Zeit in der Christenheit im Schwanz laufenden Religionen und Glaubens-Bekantnissen die Röm. Cathol. Religion erwählen und allen andern vorziehen soll. Von einem Neu-bekehrten allen Herren Unkatholischen Dargestellet. Braunsberg Gedr. im Coll. S. J. A. 1736. w 12ce, str. 140.

Ob. Rationes quinquaginta... w t. XXVI 182.

— welche Ihro Königl. Maj. in Pohlen u. churfürstl. Durchlaucht zu Sachsen veranlassen mit gewaffneter Hand in das Königreich Böhmen und andere zu der Succession weyländ Kaiser Carls des VI^{ten} Maj. gehörige Lande einzurücken. Dresden, im Month October. 1741. w 4ce.

Ob. August III. Kijowa. — Ossol.

— ob. Altona (des Brandes 1713) — August II (1697) — August III (1741) — Habens J. (Herzog Carl. 1658) — Radecke M. (warum sich 1593) — Rationes (1657) — Smalcus (warumb sich Radecke 1593).

Ursina Camilla ob. Bzowski Abr. (Rosarium 1639).

Ursini ob. Welocki Sebast. (Sphinx 1628).

Ursinowie ob. Barry Antoni (Icon 1726).

Ursinus Adalbertus ob. Silvester II (1629).

Ursinus Benjamin ob. Schlichting Anna (Sortum 1647).

Ursinus Dawid (1587 † 10 marca 1644) ob. Musonius Jan (Disput. 1634) — Paulitz Chr. (In nuptias 1648).

Lukasowicz Kośc. br. Czesk. w WP. str. 285. — Wegierski Syst. hist. eccl. Slav. 1652, str. 396.

Ursinus Fulvius ob. Nidecki (1583).
Ursinus Guilhelmus ob. Rakowski Mikołaj (1630).

Ursinus Henryk Jan ob. Jan św.

URSINUS Caspar Vellus (od Velia, dzielnica Rzymu) (ur. w Świdnicy ok. 1493 † 1538). Casparis Velii Ursini Silesii, Legum Doctoris ac Poetae a Caesare Laureati Epithalamion in Nuptiis Sigismundi Jagellonii Regis Poloniae Magnique Ducis Lituaniae, et Bonae Sfortiae Mediolani ac Bari Ducis. Cracoviae, apud Joannem Haller, Die XXIV mensis Aprilis, MDXVIII. w 4ce.

W hymeneusza tym występuje Venus i Gradivus. Wspomniane zwycięstwa Zygmunta, piękność Bony. Król oratores romani ad caesaris aulam extemplo jubet ire duos. Przejazd Bony do Krakowa. Dary, jakie Bona otrzymała.

Przedruk w jego „Poematum libri“ (1622) oraz w zbiorze Grutera Dellinae postarum germanorum VI 992.

Janoc. III 852. (Egsemplars był w bibl. oo. bernardynów w Radomia). — Bauch Caspar Urs. (jak niżej) pod nr 9.

— Casparis Velii Silesitae, ad Sigismundum Regem Poloniae, Moschorum victorem, Poema heroicum. Cracoviae imprimebat Florianus Vngler in platea Vislensi. IV. Id. Nouemb: MCCCCXXIV (1514). w 4ce.

Taki tytuł podaje Janocki III 851. — W przedruku zawartym w niżej opisanych Poemata z r. 1522 (karta f₂) jest jednako podany tytuł inny:

C. Vrsini Velii, In Inclytum Regem Sigismundum Poloniae, ob Moschos debellatos, Epinicion.

Jest to panegiryk humanistyczny bez treści historycznej. Wspomina tylko rządy Zygmunta na Śląsku: fraterna repens ad regna vocatus centum dum regeres placida dux pace Silesi oppida... te absentem nimphas Bobrides deflent. — Wspomniane także poselstwo Łaskiego do Rzymu: ore modesto Lascius hunc quantum Mavertis gesta loquentem purpurei stupore patrea. Bauch Caspar Urs. (j. n.) pod numerem 8 (za Janockim).

— De trium regum, Vladislai Hungariae, Ludovici Bohemiae et Sigis-

mundi Poloniae Conventu in urbe Poniensi Anno D. MDXV ad Joannem Turzonem Ep. Vratislav. Casparis Ursini Velii Silesitani Epistola Compendiaria, heroicis versibus composita.

Nie wiem, czy wyszło osobno. Zdaje się, że nie; a tylko ukazało się po raz pierwszy w zbiorze R. Bartolinusa pt. Odeporicon, drukowanym w r. 1515 przez H. Wietora w Wiedniu (obacs opis w tomie XII 387).

Zaczyna od pochwał swych przyjaciół; wspomina Cuspiniana, Aeg. Remusa, Vadiana, Langa. O darach, jakie Lang otrzymał od Zygmunta I. O samym szejdzie nie podaje szczegółów historycznych.

Przedruk w jego „Poemata“ (z r. 1522) oraz we Frehera i Struviusa Rerum Germanicarum Scriptores t. II 613—72.

— Oratio de felicissima electione, inclyti et potentissimi Regis Ungariae & Bohemiae Ferdinandi Archiducis Austriae in Regem Romanorum, &c. Aquisgrani Coronati Die XI. Januarii. Anno M.DXXXI. Caspare Ursino Velio R. H. Authore. Coloniae, Per me Petrum Quentell. Anno M.D.XXI. (1531). w 4ce.

Dedykowane Krzysztofowi Szaydlowieckiemu. Do oracyi dołączone Regiae ac clarissimae nobis Cracoviae defensio. Tubroni Krakowa przed atakami Hadeliusa. O czym ob. Bauch w Ungarische Revue VII str. 220. Bibl. Nadw. Wied.

— Oratio habita in Alba Regali die felicissimae Coronationis inclyti ac potentiss. Ferdinandi Vngarię Bohemięq; Regis &c. Anno M.D.XXXVII. III. Non. Nouēbris. Carolus Hesperijs regnat, FERnandus Eois, quam bene diuism est fratribus Imperium. [Na końcu:] Excusum Viennae Austriae, per Ioannem Singrenium. (1527). w 4ce, k. 10 nlb. (sygn. O₄).

Na odwrocie tytułu: Ad spectabilem D. Stephanum Bathor. Inclyti Regni Hungariae Palatinum. Brossurę kończy wiersz z podpisem: Georgius Logus Silesius. — Treść nie ma styczności z Polską. Jagiell.

— Casparis Vrsini Velii, Silesii Epistolarum et Epigrammatum liber, lectu dignissimus, & iam pridem in lucem editus. Impressum Viennae Austriae per Joannem Singrenium. Expensis uero honesti uiri Joannis Meczker. (1517). w 4ce.

Z dedykacją Rud. Agricoli, wydawcy, Władysławowi Bozkowiczowi, i z wierszami Jerzego Logau.

Bauch w Silesiaca 1898 (Bibl. der schl. Ren.) i Caspar Ursinus (nr 7). — Janociana III 5. Bibl. w Nyssie — Bibl. miej. we Wrocław.

— Naenia Sereniss. Dominae Mariae Reginae Pannoniorum de obitu... Elisabethae Reginae Danorum... Joannes Singrenius Viennensis Typographus exudebat. Anno a Christo nato M.D.XXXVI. (1526). w 4ce.

Tu epigram do Bony król. pol. pióra L. S. (szalkai).

Bauch Casp. Urs. (j. n.) nr 24.

— Casparis Vrsini Vellii E Germanis Slesii Poematvm Libri Qvinque. Ex inclyta Basilea, apud Ioannem Frobenium. A. M.D.XXII. (1522). [Tytuł w renesansowym łuku, dołem scena z ucinaniem głowy]. w 8ce. [Na końcu:] Basileae Apvd J. O. Frobenium mense Martio. An. M.D.XII. (1522). w 8ce, k. tyt. i k. 126 nlb. (sygn. a—z i A—I).

Jest to zbiorowe wydanie dzieł Ursina (Sylvae, Elegiae, Epigrammata latina et graeca, Martis adulterium, Opuscula serias redita). — Znajduje się tu kilkanaście wierszy z Polską związanych, a mianowicie:

- 1) Epithalamion Sigismundi et Bonae (karta b).
- 2) Ad Stan. Thurzonem episc. olomuc. (dedykacja II Sylvy — na k. f₂).
- 3) In inclytum Sigismundum Poloniae ob Moschos debellatos epinicion (k. f₄).
- 4) Thurzeidos praeludium (poemat na cześć Turzonów).
- 5) Ad Stan. Thurzonem de obitu fratris consolatio.
- 6) Ad J. Thurzonem episc. Vrat. de caesa. et regum conventu Viennae (na k. l₂).
- 7) Ad Stan. Saurum, canon. Vratiat. epistola (na k. n). Tu wspomniany Vadianus, Rud. Agricola, Lang.
- 8) Genethliacon Jo. Dantiaci (na k. q). Zaczyna się: Natali Dantisca tua pia sacra frequentet, quisquis Castalio lavit in amne caput. Wychwała jego pisma i poselstwa oraz podróże (był na Sycylii i w Ziemi Świętej). — O przedruku tego wiersza w dziełach Dantyszka, ob. niżej.
- 9) Ad Janum Thurzonem juniorem elegia (na k. r).
- 10) Pro antistite Joanne votum (na k. r).
- 11) De Jano Thurzone parente Thursonum... oraz ad Janum episc. vrat. (kilka epigramatów w k. u₂).

Bauch (j. n.) pod nr 18. — Piskarski Katalog kórn. 1929 nr 1509 (z mylną datą 1532). Czartor. — Kórnik.

— ob. Agricola Rud. (Habes lector 1515) — Bartolinus Ricardus (1515) — Dantyszek (ed. Böhmego) — Deliciae (1612) — Erazm Roterd. (1525) — Logus Jerzy (Ad inclytum 1529, Pontii 1541) — Pannoniae Luctus (1544) — Vitellio (Peri optices 1535).

Pozostawił po sobie liczne ulotne wiersze, których nie opisuję bliżej, bo nie mają z nami związku; jak np.:

In divum Maximilianum epicedion (1519).
In divum Maxim. Naenia (1520).

De nuptiis Ferdinandi archid. Austriae et Annae reginae Hung. (1521).

Ad Mariam Virg. votum (1517).

Są te pisemka bądź w Bibl. Nadw. Monach. bądź w Miejskiej Wrocł., bądź w Univ. Wrocł., bądź w Nadw. Wied.

Omawia je Bauch w swojej monografii, o której niżej.

I w utworach innych autorów pomieścił swoje wierszyki, które nie stoją z nami w związku. Informuje o nich Bauch l. c.

W dziełach Dantyska (1764; ob. tom XV 40) jest przedrukowany jego Genetliacón, a nadto Epistola versibus heroicis (ud str. 295).

Dokonał przekładu dzieła św. Cyryla aleksandryjskiego „De animae decessu” oraz ewang. św. Łukasza (1521) i dedykował utwór Stan. Turzonowi, bisk. ołom.

Wiersze jego są też w dziele: Eobani Hessli a profectioe ad Des. Erasmum Roterod. hodoeporicon (1519), o którym ob. Bauch w Silesiaca 1898 (Bibl. der schl. Ren. nr 132).

Biografię jego i rozbior pism (w liczbie 60) napisał Bauch w rozprawie pt. C. Ursinus der Historiograph Ferdinand I (drukowanej najprzód w tomie VII „Ungarische Revue”, a potem r. 1887 ogłoszonej osobno). Na końcu tej rozprawy zestawil bibliografię jego pism i rękopisów dochowanych, nie podając jednak ani bibliotek, ani liczby stron. Są też w tej bibliografii znaczne myłki.

Wcześniejse jego pisma (po r. 1520) zestawil Bauch powtórnie w rozprawie Bibl. der Schles. Renaissance w dziele zbiorowym „Silesiaca”, 1898.

Dużo jego listów w Vadianische Briefsammlung (wydał Arbens 1890, 3 t.). — W t. I str. 169 daty z jego życia.

Janiciana III 349—54. — Encykl. Orgelbr. XXVI s. 155—6. — Wotke w Zeit. für Gesch. Mährens 1899 str. 371 (o stos. ze Stan. Turzonem). — Barycz Hist. U. Jag (1935) str. 73—75. — Aschbach Gesch. der Univ. Wien II 882. — Korseniowski Zapiski ręk. z Bibl. Petersb. (w Archiwum do dziejów liter. XI) nr 216. — Finkel III 1884 str.

URSINUS (Ber, Paulbär) Jan z Krakowa, doktor i prof. medycyny, licencjat prawa (ur. ok. 1460? † ok. r. 1500). Modus Epistolandi eximij Medicine Doctoris & Legum licenciati Joannis Ursini Cracouiensis: cum epistolis exemplaribus: & orationibus annexis. B. m. i. r. dr. (Norymberga, K. Hochfeder, w r. 1495—96). w 4ce, k. tyt. i k. nłb. 34 (sygn. A—F₄ i karta ost. nie sygnow.).

Napis na tytule zajmuje 3 wiersze druku, resztę strony wypełnia rycina (10 × 11 cm) przedstawiająca 2 aniołów (licho rysowanych), którzy trzymają w rękach kapelusze kardynalski (aluzja do kard. Fryd. Jag.), na kapeluszu duży krzyż, pod nim niegrabnie rysowany orzeł Jagielloński. — Odwrotna strona pusta.

Druk rozpoczęty w r. 1494 (gdyż w listop. 1493 donosi Kallimachowi o oddaniu do druku), a ukończony 1495 lub 1496. Rozpoczynając druk miał zamiar zamieścić na końcu dwie mowy (de Bello Jugurtino, de medicina). Zamiar ten w ciągu druku uległ zmianie (gdyż zamieścił mów pięć; z tych jedną wypowiedzianą w lutym 1495). Ponieważ Kallimach umarł 1 listop. 1496, a w książce tej traktowany jest jako żyjący, przeto druk dokonał się przed tą datą.

Drukowano w Norymberdze cziściami K. Hochfedera. Stąd pochodzi dużo błędów, zwłaszcza w nazwach polskich (Gnezoniensis, Carcoviensis, Litiphania, Samacia, Dernicius). — W tekście było sporo wyrazów greckich. Kilka z nich wydrukowano (niegrabnie cięte całe wyrazy), ale kilka opuszczono zostawiając białe miejsca (k. 12 v.).

Druk cziściami gockimi, przy czym litery wielkie przekreślone linią czerwoną. Na domalowanie inicjałów zostawiono puste miejsca.

Tekst dziełka zaczyna się na k. Aij od spisu rzeczy (Ordo contentorum in hoc utilissimo opere).

Na k. Aij list do Filipa Kallimacha. (Podziwia jego język łaciński, wynosi go nad współczesnych, równa go z Demostenem, Cyncerem, Nasonem, Liliusem; zapowiada, że wyda niebawem księgę swoich listów, wraz z dodatkami o Bellum Jug. Sallustiusa oraz o medycynie. Datow. Cracoviae, idibus Novembribus 1493. (Stąd wniosek o dacie rozpoczęcia druku).

List ten nie jest jednak dedykacją Kallimachowi, gdyż tuż po nim następuje przypis kard. Fryderykowi arch. Gnesonensi (sic) et episc. Crac. Zaczyna od sentencji Platona (non tantum nobis nati sumus sed etiam patriae et posteris). Połącza mu książeczkę, która pogardza pisa-

niem barbarzyńskim, a uczy elokwentem orationem.

Odtąd, tj. od k. 3, rozpoczyna się właściwy tekst, który składa się z 2 części: I) Modus epistolandi; II) pięć mów autora.

1) Modus epistol. dzieli się na 46 capitula (k. 3—25). Siedemnaście pierwszych omawia pojęcie listu, części listu i rodzaje listów: commendatitiae, consolatoriae, hortatoriae, gratulatoriae, petitoriae etc. (razem 13 rodzajów). W cap. 18 o stylu listów. W cap. 19 o rozpoczynaniu i o kończeniu listów. — W cap. 22—44 są zestawione „exempla” listów wedle rodzajów tychże. Wszystkie exempla są ułożone przez autora. Nazwisko adresata (a czasem nawet i data listu) są podane. Listy wystosowane są do nast. osób: Richardo medico (pisze do jakiegoś medyka we Włoszech); Cirillo episc. medic. secretario (o definicji państwa i miasta wedle Digestów); Mat. Dreccio (opis wycieczki za miasto z przyjaciółmi i ich żonami, do czego dodany mocno lubieżnystęp z elegii Owidiusza); Joanni Luprancio jurisconsulto (o wojnie z Turkami i wyborze J. Olbrachta na wodza — list z r. 1490); rectori et doctoribus gimn. Crac. (był wychowawcą uniwers., tłumaczy się z jakichś oskarżeń); Johanni Barucio, cardinalis Fr. secr.; Franc. Corvino (pochwały jego rodziców, o nieb. tureckim); Johanni ducis Grad. filio; Nicolao Primo episc. premisl. (jest to M. Krajewski, z r. 1492); Frederico cardinali (prosi za Franc. Coronensis o nadanie kościoła św. Ambr.); do tegoż (z podziękowaniem za spełnienie powyższej prośby); Alberto Brucio, tj. Wojciechowi z Brudzewa, M. D. L. ducis secretario (list datow. w Wilnie, pochwały Aleksandra); Marco Sulterio Romano, pont. et imp. juris professori (z r. 1491, był w Rzymie jego uczniem, podziwia jego listy); Petro Thedaldo (z r. 1492; list z nagana); Georgio Philetico (z r. 1491; zaleca mu życie umiarkowane, powołuje się na Galena); Johanni Alberto regi (skarga na Piotra Fulminiusa, który sabil rajcę krak. Marka Pontana i dopuścił się różnych gwałtów; skarży go o crimen laesae majestatis); Johanni Rufino (z r. 1490; donosi mu o wyrykach jego syna; nocą chodzi do dziewicy Lukrecji); Jacobo Balbo; Nic. Corvino (z r. 1494; o odnalezieniu ukradzionych mu srebrnych kubków, o Janie Antonim studente prawa w Bononii, a Drzewickim); Philippo Calimacho (z września 1492; o śmierci Kazimierza, o kandydatach na tron i wyborze Olbrachta, serdeczne pozdrowienia); Johanni secret. epi Vln. (z r. 1494; wzywa go do pisania listów); Johanni Sacrano (dat. z Padwy z r. 1487; o śmierci Mich. z Wielunia na Rhodos,

co wie od Mik. Linciusa wracającego z Jeruzolimy); Blancae virginii (1485, list erotyczny); Blancae Johanni Ursino (donosi: „desponsata sum Marco Leoni consuli, ne me ad amandum invites!”); Georgio Montano (z r. 1484; opis napadu Turków na Kilię).

Listy tu przytoczone mają w małej tylko części charakter wypracowań szkolnych; w większości swojej są listami rzeczywistymi z lat 1484—94 o wartości historycznej. Tym też góruje jego zbiór nad innymi współczesnymi. Zawiera on dużo rysów obyczajowych i osobistych do charakterystyki koła humanistów (Mik. Lippus, Piotr Barbo, Gallus, Drzewicki, J. Kromer, Montanus, Charamanus, J. Barucki, Alb. Brucius, Mik. Bencius, J. Lupfancius, Mikołaj Primus i inni). Dużo swrotów bierze z listów Cyncera, ale korzysta także z prac epistol. humanistów włoskich. Język jego ozdobny, ale jasny.

Od k. 20 idzie poczenie o kalendarzu i o sztuce datowania; o tytułowaniu i używaniu przymiotników w miarę godności tych osób, do których się pisze; de elegantia (cytowany Herennius, Laur. Valla, Augustyn Datus); o eleganckich swrotach na zakończenie (tu znowu wspomniani przyjaciele J. Charamanus, Gallus, Corvius, Callimachusa).

W cap. 46 jest zawarta „peroratio” do kard. Fryderyka, w którym zaleca mu podjęcie ten „multis vigiliis et sudoribus elucubraturam”.

Po czym u dołu k. 25: Telos. Johannis Ursini Medicinae doctoris Ad ill. principem Fridericum... epm. Gnesonensem et ep. carcoviensem (sic) Modus epistolandi finit.

II) Od k. 25—34 jest dodanych pięć mów Ursina:

1) De laudibus eloquentiae... habita in Cracov. Gymnasio idibus octobr. 1486 in prima lectione Salustij de Bello Catilinae. — Nazywa tu siebie: in hac urbe natum. Dziękuje profesorom, że mu „pochwalają humanitatis studia legere.

2) Oratio de laudibus medicinae... Cracoviae idibus Decembris 1488, cum pro loco inter doctores adipiscendo publicam in medicina faceret disputationem. — Cytuje sławnych lekarzy starożytności; charakteryzuje dwa przeciwne kierunki, tj. racjonalistów i empiryków; o nowszych lekarzach, jak Rocobonello, Bencius i inni, pochwały Wenecji, Hermolaus Barbarus.

3) Oratio de laudibus Erasmi (Cromeri) cum bacc. in artibus lauream sumeret. — Tu pochwała Krakowa, ojczyzny Erasma Kromera, z powołaniem się na Pompiliusza (Leta?) Romana i z przytoczeniem jego epigramatu do Montana o Krakowie; o przebiegu studiów Erasma; był uczniem Michała z Wrocławia, Jerzego z Nissy,

Laur. de N. Foro tj. Wawrzyńca Corvina.

4) Oratio pro Doctoribus gimn. crac. ad Joan. Alb. regem Poloniae (o jego zwycięstwach, o pożarze uniwersytetu).

5) Oratio in principio Institutionum Justiniani... habita septimo idus febr. 1495. — Wspomina o swoim pobycie we Włoszech. O studiach prawniczych mówi: ad juris imperatorii studia circiter annos 12 intermissa animo deflexi. Sanctissimarum legum laudes... silentio pretereo, ad eorum declarationem omnis se convertat oratio, quae in Inst. libro perscripta sunt.

Charakterystyczną cechą dziełka jest używanie human. pseudonimów zamiast nazwisk. Tylko niektóre dadzą się odcyfrować: Corvinus to Rabe, Brutius — z Brudzowa, Montanus Jerzy — to Mornsteyn supparius, Luprancius — to Jan z Lubrańca, Blanka Nigra — to Schwarzwöna; kto był Bencius, Lippus, Barbo, Philetticus, Fulminius, Pontanus, Ruffinus, Galus, Balbus — trudniej by wskazać.

Osobliwym jest fakt, że kartę 9 (zawierającą w liście do Drzewieckiego s. r. mniej więcej 1491—2 opis wycieczki samiejkiej wraz z nieprzayawoitym wierszem Owidiusa) wycięto, a koniec wiersza na k. 10 zamazano. W egz. Akad. wlepiono na miejsce tej karty współczesny jej przedruk, dokonany antykwą, a co zamazane, odcyfrowano.

Janocki Nachr. II 85. — Janociana III 348. — Muczkowski Statuta nec non liber. — Wiśniewski III 307—14. — Wiśłocki Incunabula (1900) str. 257. — Hain nr 16016. — Proctor 1903. — Wiersbowski III 2025. — Caro Dziejje Polaki V str. 120 (korysata z kilku jego listów). — Zeissberg Dziejjepisarstwo II 274. — Papée Jan Olbracht 1936 str. 28. — Fijałek Studia do dziejów (w Rozprawach filolog. Akad. 1899 tom XIV) str. 23, 27—9, 41—3. — Morawski Hist. uniwers. 1900 tom II 96, 222 i passim. — Barycs Hist. uniwers. 1934 str. 20, 209. — Bauch Deutsche Scholaren 1901. — Fijałek Niemcy w Polsce w Pamiętniku Liter. 1902, zeszyt II, str. 261. — Tenke Bart. de Saxoferrato, str. 315 (o jego mowie o Inst. Just.). — Giedroyć Źródła 1911 str. 840 (o mowie na cześć medycy). — Kotula Ursini et Philolphi formulae w „Eos” 1923 (t. XXV) str. 120. — Ganszyniec Listy miłosne 1925 str. 162. — Brochnalski w „Encykl. pol.” Akad. Um. II str. 191 (Epistulografia). — Betterówna Polskie ilust. 1929 str. 298 (o rycinie tytułowej). — Chrzastowski i Kot Humanizm i reform. 1927 str. 123. — Krókowski w „Kult. Starop.” 1932 str. 400. — Pilat-Kosowski Hist. lit. I cz. 2, str. 126. — Korbut I 57. —

Finkel III 1883 (tu pomieszczano go z innymi).

Akad. — Czarn. — Czartor. — Jagiell. — Krasid. — Mus. Brytyjskie — Ossol. — Ostrzyh. Kapit.

— Modus epistolandi Eximii Medicine Doctoris & Legum licenciatii Ioannis Vrsini Cracouiensis: cū epistolis exemplaribus: & orationibus annexis: Impressum Cracouie ex officina Ioannis Haller. [Tytuł w renesansowej winiecie, górą sygnet drukarni Hallera]. [Na końcu:] Impressum Cracouie per Dominū Joannem Haller Anno domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo. (1522). w 4ce, k. tyt. i k. 37 nlb.

Druk antykwą; tylko ostatnie dwie strony wydrukowane gotykiem.

Jest to dość wierny przedruk poprzedniego wydania; nawet większości błędów druku nie poprawiono. Na wyrazy greckie pozostawiono i tu puste miejsca (np. na k. 31 recto). List do Drzewieckiego „in genere stomachico” wraz z wierszem Owidiusa jest tu nie naruszony.

Przedruku dokonano widocznie dla celów dydaktycznych. Egzemplarz Bibl. Jagiell. jest obficie glosowany, przy czym glosator dopisuje synonimy, np. pray imperium — dominium, pray amata (Lais) — meretrix, pray dignitas — honor; lub wyjaśnia pochodzenie pewnych wyrazów. Na tytule objaśnia pochodzenie nazwy epistola.

Janocki Nachr. II 85 i IV 180. — Wiersbowski I 61.

Jagiell. — Czartor. (?) — Uniw. Warsz. — qb. Sommerfeld (1513; nazywa go tu błędnie rektorem; podaje jego fikc. listy) — Ursinus Krzyszk.

Sześć jego listów (s rękopisu monachijskiego) pisanych bądź to do rodziców, bądź to do przyjaciół z zagranicy ogłosił Jesienicki w Eos VII 1902. — Tu także jego biografia i szczegóły o pobycie we Włoszech. Był uczniem Rocobonella, Bencia, Argypola i Pomp. Letusa. Studiował w Padwie, Rzymie i Wenecji w latach 1483—6.

URSINUS Jan ze Lwowa, prof. Akad. Zamojsk. (urodz. około 1560 † 1613). Ioannis Vrsini Leopoliensis. Methodicae Grammaticae Libri Quatuor. I. De Orthographia. II. De Prosodia. III. De Analogia cum Appendice. IV. De Syntaxi. [Tu orzełek jagielloński]. Leopoli. Ex Officina Matthiae Garuolini. cIo.Io.XCII. (1592). Cvm Privilegio Regio. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 388 i 1 karta.

Na odwr. tyt. wyciąg z przywileju na druki dla M. Garwolczyka (z 6 stycznia 1591) Zygmunta III. Wyciąg ten przedrukował Bandtkie Hist. druk. Kr. Pol. I 392. — Na ostatniej nlb. karcie dzieła rycina św. Jana Ewang. (tej w egz. kórn. nie ma).

Rozpocyna dedykacja: Clar. et doct. Simoni magistro Bresinen. viro consulari Leopoliensis. (kart 4). Tu krytykuje gramatyki używane po sakolach, narsucane sakolom przez księgarszy. Wychwala gramatyków starożytnych, a z nowszych L. Vallam, Politiana, Budaeusa. Opierał się na takich pisarzach jak Scaligerowie, Turnebus, Lipsius. Podnosi wykształcenie Szymona z Brzesina, który wychował takiego syna jak Ss. Simonides. Zaden z Lwowian mu nie dorównuje. On sam oddał się w opiekę (in fidei ac prope clientelam) Simonidesa. Bywał u niego w domu i mógł korzystać z jego rad i z bogatej biblioteki. Wspomina też Ad. Bursiusa (nepotem ex sorore tui), znakomitego znawcę łaciny i greki.

Po czym idą na 3 k.: Carmina clarissimorum virorum in commendationem operis. Wierszyki to pisali: Walenty Wargocki, Seb. Petrycy, Simon Simonides, Andreas Magdrovius notarius civit., Adam Bursius Bresin. po łacinie i po grecku, Fabian Bierkovius po grecku. — Wreszcie Catalogus auctorum, jakich cytował; a tu z Polaków Kochanowski, Kromer, Grzepsaki, Schoneus, Simonides.

Po czym od ark. A tekst dzieła. Księga I: De Orthographia od str. 1—47. Kończy się wydrukowaną na 3 stronach „Orthographią Polską Jana Kochanowskiego” (inny tekst jak w dalszym wydaniu). — Strona 48 biała, a od str. 49—102 idzie liber II: De Prosodia (z omyłkami druku). — Od str. 103—308 Liber III: De Analogia (z Appendixem dającym krótki wyciąg poprzednich wywodów od str. 309—44). — Od str. 345—88 Liber IV: De Syntaxi.

Układ gramatyki jest więc niewątpliwie oryginalny, odbiegający od wzorów, czasem trudno zrozumiały. Tak np. pod tytułem De Analogia kryją się reguły o częściach mowy i o fleksji, tj. o deklinacjach i koniugacjach. — W dużej mierze uwzględnił język grecki, traktując go równoległe z łaciną. Także język polski.

Cechę charakterystyczną i dzieła i autora stanowi jego interes dla polskiej terminologii. Wszędzie pełno polskich nazw starannie zbieranych. Dla słownictwa polskiego dużo tu cennego materiału, np. nazwy roślin, zwierząt, części ciała, wiatrów itp. — Podaje także liczne terminy gramatyczne polskie w miejsce łacińskich. Ursinus wydał w r. 1594 gramatykę elementarną Donata (ob. tom XV str. 285) — zapewne miała służyć jako przygotowanie

wstępne do studium języka. (Ob. o tym przedruku Donata Łempicki jak niżej). Reprodukcję k. tyt. podaje Jędrzejowska Książka polska 1928 str. 25.

Omawiają tę gramatykę Mecherzyński Hist. jęz. łacińskiego 1833 str. 82, podobnie jak inne łac. gram. XVI w. oraz Heck (jak niżej).

Al. Birkenmajer Typogr. zasób druk. zamoj. 1936 str. 22 przypuszcza, że Szymonowicz wywarł wpływ na powstanie tego dziełka a nawet, że „jemu należy przypisać jego zalety”. Pierwsze jest niewątpliwie, sam Ursinus to przyznaje, ale drugie nie jest poparte dowodem (bo nie jest nim fakt, że Ursinus porzuca potem filologię i przesuwa się ho matematyki i medycyny).

O zawartej tutaj Ortografii J. Kochanowskiego obacz również uwagi Al. Birkenmajera loco citato str. 22. — Tekst ogłoszony przez Ursyną w r. 1592 jest to druga, krótsza redakcja Ortografii; redakcją pierwszą, obszerniejszą, ogłosił Januszowski w r. 1594 (Nowy Karakter).

Bandtkie Hist. dr. Kr. Pol. I 391. — Sołtykowiec O stanie Akad. str. 430. — Jocher 667. — Maciejowski Piśm. II 111. — Heck Ss. Szymon. (w Rozpr. filolog. Akad. XXXIII) str. 320. — Łempicki Działalność J. Zamoj. na polu szkolnictwa 1922 str. 102. — Wiśłocki Nauka języka pol. 1868 (o Ortogr. Koch.). — Finkel Hist. Uniw. Lwów. 1894 str. 10. — Skulski w Księdze referatów Zjazdu im. Krasick. 1936 str. 545. — Piekarski Kat. kórn. (1929) nr 1512.

Bibl. Potock. w Krak. — Kórnik — Ossol.

— Toż... Leopoli, ex officina M. Garvolini. MDCCXII. (1612). w 8ce.

Taką edycję notują Janociana III 358 — a za nimi Jocher 667 a i Bandtkie Hist. druk. Kr. Pol. I 392.

Istnienie jej jest jednak nader wątpliwe. Sądzę raczej, że data 1612 jest omyłką Janockiego (zamiast 1592).

— Ioannis Vrsini Leopoliensis Grammaticae Methodicae Libri Quatuor. I. De Orthographia. II. De Prosodia. III. De Analogia cum Appendice. IV. De Syntaxi. Cum Privilegio Sacrae R. M. Editio Secunda locupletior. Zamosci Simon Nizolius Acad. Typogr. excudebat. M.DC.XIX. (1619). w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 456, k. 4 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb i 4-wiersz Ad Florianum Zamojski de Piaski. — Dedykacja na 3 k.: Generosissimo puero Fl. Zamojski, podp. przez Gabr. Trądkowskiego. W niej wysławia pracę Ursyną i równa go a gramatykami Despautera,

Linaera, Perota, K. Ultraioctina, Alwara, Melanchtona, Basaeusa (jak w I edycji). Po czym ded. Uryna: Simoni magistro Bresinensi viro consulari leopolitensi. Liber I idzie do str. 63, II do 126, III do 407, IV do 456.

Od str. 56—63 idzie ustęp: Orthographia Polaca (zmieniony w stosunku do I edycji i z opuszczeniem nazwiska Kochanowskiego. A więc jest to już III redakcja „Ortografii“).

Na czterech ostatnich nlb. kartach zamieszczone Errata oras Carmina clariss. viro-rum in commendationem operis.

Wreszcie dodano tutaj: Vita J. Ursini phil. et medici, canonici et prof. Zamosc. Był uczniem Pediana, Perlickiego i Ss. z Brasin we Lwowie — Pontana i Słowackiego w Krakowie. Został prof. w Krakowie, a za kolegę miał jako nauczyciel we Lwowie Bursiusa. Uczył gramatyki, dialektyki (wedle Aryst.), geometrii, arytym. Wykładał też listy Cyclerona. Cum cives ipsi infensi essent Cracoviam una cum Bursio migravit. Dostał się potem do Zamościa, a Zamojski wysłał go do Włoch dla studiów medycznych (do Herk. Saxonii i Hier. Aquapendente w Padwie). Po powrocie do kraju był profesorem w Zamościu i uczył Tomassa Zamojskiego. Umarł 1613. — Autorem tej „Vita“ jest Trądkowski.

Jocher 667 b.

Csartor. — Dzików — Zamoj.

— Toż:… Cum Gratia et Privilegio S. R. M. Sub Rectoratu Magnifici et Excellentissimi Domini D. Martini Foltinowicz Phil. Doctoris rursus in lucem editi. Zamosci, in officina typographica Academ. Zamosc. Imprimebat Andreas Jastrzębski A. D. 1640. w 8ce, k. 10 nlb. i str. 444.

Dedyk. Michałowi Wiśniowieckiemu, synowi Jeremiego, podpisał Andrzej Abrek (wydawca) d. 24 czerwca 1640.

Są dwa odbicia różniące się stronami 333—6. Jocher 667. — Bandtkie Hist. dr. Kr. Pol. I 392. Jagiell. — Ossol.

— Toż:… Zamosci typis academiae imprimebat Andreas Jastrzębski 1651. w 8ce, str. 388.

Bandtkie l. c. str. 393 (z bibl. Ossol.?).

Edycja wątpliwa.

— Toż:… Ad usum Nobilissimae Juventutis Polonae in scholis Univers. Acad. Zamoscensis. Editio Tertia correctior et auctior. Anno Domini 1698. Typis et impensis Universit. Imprimebat Mathias Nekowicz. w 8ce, k. 3, str. 394.

Z dedykacją prof. gramatyki.

Akad. — Bibl. w Suchej — Ossol. — Zamoj.

— Grammatica in IV classes: Orthographiae, Analogiae, Syntaxis et Prosodiae, ad usum juventutis academicae, dispartita ac recenter utiliorib. regulis syntaxeos aucta. Zamoscii, typ. Universit. 1759. w 8ce, str. 383 i Appendix str. 20.

Liczbowanie stron liczone mylnie. Na ost. kartce arkusza po str. 271 następuje 262 i idzie dalej do 326, ta zaś strona dwa razy liczbowana.

Jagiell. — Uniw. Kijow. — Zamoj.

— Ioannis Vrsini Leopoliensis. De Ossibus Hymanis Tractatus Tres. I. De Nomenclatura Ossium. II. De Processibus Et Appendicibus Ossium. III. De Commissione Ossium. Cum licentia, & Privilegio. [Tu ozdobił]. Zamosci Excudebat Martinus Lenscius Typogr. Acad. Anno Domini 1610. w 4ce, k. tyt. i str. 30 (sygn. D₄).

Na odwrocie tyt. dedykacja Thomae Zamoscio, dat. kal. aug. 1610 ze Zamościa. Mówi tu, że traktat swój wypisał z Galena i innych pisarzy. Wychwała Jana Zamojskiego.

Traktat dzieli się na 3 części: De nomenclatura ossium; De processibus et appendicibus ossium; De commissione ossium.

Bardzo obficie uwzględnia polską nomenklaturę kości. Dla każdej przywodzi polski termin, słykły nawet podwójny (np. cranium — czaszka, massivoitico nomine mosgokryka). Niektóre nazwy polskie stara się umotywić, np.: słaba kość, która się z podniebienną łączy. (Dla tego także imię ma od Polaków, że częstokroć wygniwa od złej krosty, dla tegoż ludzie tacy gęgaie). Albo: przestronny wstaw głęboki — oetnica, to jest miseczka mała okrągła głęboka, do octu.

Na str. ostatniej (nie licząc): husarz w akoku (sygnet druk).

Index lect. Univ. Jag. 1839 (Muczkowski o Ursynusie). — Majer w Piśmie zbiorowym wileń. 1863. — Lachs w Archiwum hist. med. I 1924.

Jagiell. — Uniw. Warsz. — Zamoj.

— Ad Illum et Rmum, in Xto Patrem et Dominum Joannem Zamoyski, Dei favente Gratia Archiepiscopum Leopopolitanum, Primatem Russiae, Carmen Panegyricum. Zamosci Typis Academicis 1612. w 4ce.

Juszyński Dyke. II pisze: „Na moim exemplarsu są te wyrasy dawnego pisma: Joannes Ursinus Leopoliensis, Professor Almae Acad. Zamoscensis, Philiae et Medicinae Doctor, Canonici: absumptus est

morte d. 2 Januarii hora decima audita secundo quadrante ante meridiem a. 1613. — Taż sama ręka wyszczególniając prace Uryna, napisała te słowa: Flores Postarum Graecorum nostrates fecit“.

Zadnych jego przekładów z greckiego dziś nie znamy.

— Kefalimos [to greckimi literami] Aristoteli. Cap. vltimo, vltimi Topicorum, vvlgo. Mensa Pythagorae. [Tu tabliczki mnożenia]. Ioannes Vrsinus Acad. Zamosc. Professor. Canonici, Medicinae; Doctor. etc. (po r. 1603). fol., 1 karta.

Rozpoczynają trzy tabliczki mnożenia, po czym ich objaśnienie przez Ursinusa. O cyfrach najdawniejszych (kropki, karbiki, kreski), hebrajskich, greckich, rzymskich, arabskich. Zmiana w znaczeniu cyfr ob solius loci mutationem. Kończą cytą z Cyclerona.

Ursinus został doktorem medyc. w r. 1603, druk więc musi być późniejszy — w Zamościu.

Heek w Rozprawach Akad. filolog. XXXVII (1903) str. 37. Ossol. — Zamoj.

— Hieronymi Fabricii ab Aquapendente Philosophi ac Medici in florentissimo Gymnasio Patavino Anatomes et Chirurgiae professoris publici singularis et supra ordinarii De Locutione et ejus instrumentis Liber a Joanne Ursino editus. MDCI (1601). Venetiis per Joannem Baptistam et Anonium Mejettem fratres. [Na końcu:] Venetiis ex Typographia Joannis de Albertis. Cum licentia superiorum. Impensis Joan. Baptistae et Antonii Mejettorum. Anno Domini MDCI (1601). Kal. Octobr. w 4ce, k. nlb. 8 i k. 69 (sygn. I₂).

Tytuł osobny.

Dedyk. Tomaszowi Zamojskiemu (tu opisuje obszarnej swój stosunek do Zamojskich). Datow. Patavii Cal. Septemb. 1601. Po czym Synopsis, rycina organów mowy (J. de Bust sculptit), index nom. et rerum, wiersze greckie J. Bomphabiusa do Tom. Zamojskiego, pochwała Fabrycego i Uryna. Na końcu dzieła ozdoby sygnet druk. (drzewo pełne owoców z napisem: Non comeditis fruges mendacii).

Blizszy opis dzieła oras streszczenia podaje Muczkowski w Index schol. Univ. Jag. 1847. — Frits Józef: Polish physicians... under Fabr. ab Aquapendente, Pisa 1931. Zamieszczam to dzieło prowizorycznie tutaj, gdyż mój ojciec pominął to pod Fabricium ab Aquap.; ale trzeba zaznaczyć,

że tu należało tylko zamieścić oświadczenie. (Obacz w Dopełnieniach pod Fabricius). Oprócz tego dzieła Ursinus wydał także inne jakiegoś Fabriciusa, skoro posiada ono w przedrukach późniejszych jego dedykację do Jadwigi Mieleckiej s r. 1603. — Obacz w t. XVI str. 155.

— ob. Augustinus (De gramatica 1594) — Donatus (Gram. element. 1594; rzecz przez niego wydana) — Dylągowski (Chronol. 1635).

Na podstawie cytatów w Knapkim sądzi Rostafiński (Pam. Literacki 1902 rocznik I, zeszyt III 439), iż Ursinus musiał wydać jakąś nieznana dziś książkę (farmakopeę?) zawierającą nazwy roślin. Są i w jego Gramatyce nazwy roślin (w liczbie 130), ale Knapki cytuje 340 nazw zapisanych przez Uryna.

Jego wykłady astronomii (wedle J. de Sacrobosco) ob. ręk. petersburski u Korzeniowskiego w Archiwum do dziejów liter. XI nr 389. Rękopis ten był własnością M. Ujazdowskiego jego ucznia. — Podobny wykład w rękop. Jagiell. nr 9272.

W ręk. Jagiell. nr 2148 są jego listy. Jego jeden list ogłosił też Wiersbowski Mater. I 321.

O jego rękopisach w Bibl. Załuskich wspomina Janocki III 354.

Starowolski Hecaton. 1627 str. 171. — Jabłonowski Museum 261. — Janocki Nachricht II 85; IV 180. — Janociana III 348—59. — Sołtykowiec O Akad. 298, 430—3. — Bandtkie Hist. dr. Kr. P. I 391—4 i II 328. — Tenże w Rozmait. Krak. 1828 I 102. — Chodnicki Hist. Lwowa 1629 str. 427. — Muczkowski Rozmaitości hist. 190. — Wiszniewski Hist. liter. III 307; IV i VI passim. — Sobieszczański w Encykl. Orgelbr. XVI str. 895 i XIX str. 354. — Gąsiorowski Hist. med. I 103—4. — Maciejowski Piśm. II 59 i tom dodatk. 221—2. — Żebrawski Bibl. mat. 215—6. — Index Lect. in U. J. na rok 1839/40 (artykuł łaciński) oras na rok 1847 (De locutione). — Windakiewicz Padwa 1891. — Łosiński Patrycjat lwowski 1892 str. 3 i 222. — Wadowski Wiadomość o prof. Ak. Zamoj. 1900. — Kochanowski Dzieje Akad. 1909. — Giedroyc Źródła do dziejów medyc. 1911 str. 842. — Heek Szymon Szym. w Rozprawach Akad. filolog. XVIII i XXII (tu jego biogr. i ocena gram.). — Lempicki Działalność J. Zamoj. 1922. — Tenże Medycyna polski 1929. — Lachs w Arch. hist. medyc. I 284. — Tenże w Archiwum do ds. lit. i ośw. XII 110 (Kronika lekarzy). — Barycz Hist. Univ. Jag. (1935) str. 550. — Korbut I str. 192. — Finkel III 1883.

Ursinus Joannes Mariaeburgensis ob. Ursus Joan.

URSINUS Joachim. Concilii Tridentini in quo Pontificii omnem spem ac praesidium hodieque ponunt Historica relatio et nullitas solide et ex fundamento demonstrata tum in gratiam Orthodoxae Ecclesiae per Germaniam, Magnam Britanniam, Gallias, Poloniam et alibi per orbem Christ. dispersae, tum in dedecus et confutationem maxime Jesuitarum sectae inter omnes alias Monachorum pessimae ut qui executionem concilii Tridentini vel inprimis urgent ac proinde pacem Religionis juramentis mutuis sancte confirmatam violare omni opera nituntur. Edita a... Ambergae per Joh. Schönfeldum 1615. w 8ce, k. 7, str. 481 i rej. k. 7.

Uniw. Warsz.

URSINUS Justinianus. Oratio in regali ecclesia S. Stanislai de Urbe inter sacra parentalia felicitis memoriae Celsissimi Illustrissimi et Reverendissimi Domini Domini Andreae Stanislai Kostka Comitis in Załuskie Załuski, episc. cracov., ducis Severiae, equitis Aquilae Albae, ab eiusdem ecclesiae moderatoribus celebrata a Justiniano Ursino canonico Livoniensi S. Indicis congregationis consultore nec non bibliothecae De Comitibus praefecto habita (1759). w 4ce

— ob. Significatio.

Ursinus Krzysztof z Krakowa (I) ob. Basilius (De poetarum 1500) — Honorius Jan (Epitomata 1503).

Zapewne jakiś krewny Jana Ursyna (Bära)?

Ursinus Krzysztof (II) ob. Erben L. (Disputatio 1650).

Ursinus Paulus Jordan ob. Bzowski Abraham (S. Adalberti 1629).

Ursinus Tomasz ob. Romer Adam (1610).

Ursinus Virgilius ob. Liniewski Stef. (Rosa 1651).

URSINUS Zacharias Silesius († 1588). Doctrinae Christianae Compendium seu, Commentarii Catechetici, ex ore D. Zachariae Ursini, verè Theologi (qui Heidelbergae Catecheseos explicationem

continuare solebat & iterare) diuerso tempore ab ipsius discipulis excepti. Ad Septem Exemplaria, diligenter inter se collata, pluribus in locis emendati, varijs quaestionibus, thesibus & argumentis auctiores facti & nunc primum in lucem editi. Cum Indice praecipuorum Capitum: Anchora. [Tu rycina: wylaniająca się z morza kotwicę podtrzymują 2 ręce; na górnej części kotwicy wąż. Bokiem napis. po prawej stronie: Sacra — lewej Christvs]. Genevae, Apvd Eustachium Vignon M.D.LXXXIII. (1584). w 8ce, k. tyt. i k. 11 nlb., str. 902, k. 1 nlb.

Dedyk. Georgio Latański, ł. comiti de Labischin etc., datowana Genevae 15 Calend. Apr. 1584, z podpisem S. G. S.

Wydane po śmierci Ursyna. Wydawca wspomina w przedmowie o jego polemice z arianami polskimi, qui Poloniam vestram potentissimum regnum perdere cogitant. Wychwała też Latańskiego i Adama Tobolskiego, jego preceptora. Tobolski słuchał wykładów Ursyna i porobił z nich notaty, a te posłużyły wydawcy (obok innych notat) do odtworzenia wykładów Ursyna, będących komentarzem do katechizmu heidelberskiego.

Na karcie następnej wiersz łaciński ku czci Ursyna, podpisany: Zachariae Ursino Silesio, ...theologo summo... Th. Bez a clarissimo in Christo fratri P.

Dzieło zawiera: Prolegomena. O nędzy ludzkiej. De peccato. De libero arbitrio. De hominis liberatione. De mediatore. De evangelio. De fide. De symbolo apost. De Deo (tutaj de deitate Christi). De Spiritu Sancto. De ecclesia. De sacramentis. De hominis gratitudine (De lege divina. De precatione).

Jest to więc obszerny przegląd ważniejszych kwestii teologicznych. Nastawiony jest polemicznie (wciąż odpowiada na jakieś zarzuty), ale przeciwników po nazwisku nie wymienia.

Tobolski wspomniany w przedmowie był bliskim mu uczniem. Na jego prośby napisał też inne pismo: Ad schedas scepticam.

Wiersbowski Bibl. I 469. — Wotachke w „Aus Posens Kirchl. Vergang.“ 1916 str. 18. Uniw. Warsz.

— Tractationes theologicae (2 t.) 1587—89. fol.

Tu m. i. rozprawa: Refutatio Catechismi anabapt. et Samosat. Cracoviae editi. Wydane już po jego śmierci († 1588); obacz niżej.

— Opera theologica... tributa in tomos tres, edita studio Quir. Reuteri. Heidelbergae 1612. fol.

W tomie II znajduje się: Judicium de scripto quodam Arianorum in Sarmatia scriptum ad petitionem ecclesiarum orthodoxarum in Polonia quarum legati erant Christoph. Thretius et Laurent. Boleslawius. Anno M.D.LXIII 20 Maii (stronic 3).

W tomie III znajduje się (wspomniana wyżej) Refutatio Catechismi Anabaptistici et Samosatensis, Cracoviae (sic, zamiast Racoviae) editi hac inscriptione: Catechesis et Confessio fidei, coetus per Poloniam congregati, in nomine Jesu Christi, Domini nostri crucifixi et resuscitati (stron 21). Niedokończona z powodu śmierci autora — zaczęta zaś około roku 1574. — W przypisku wydawca mówi że Katechizm ów wyszedł w Krakowie drukiem Aleksandra Turobina. — Jest to więc: Catechesis et confessio Fidei (ob. w tomie XIV).

Jest tu dodany list Dudycza i odpowiedź Ursyna.

— ob. Katechizm chrześcijański (w tomie XIX 185—6) — Prażmowski (Cat. heidelb. 1564) — Schrotberger (Summularz 1711) — Wendland Joachim (komentował katechizm heidelb. i wydał w Bremie r. 1623, ale go bynajmniej na polskie nie tłumaczył).

Wajsbium w Pamiętniku Zjazdu Kochanowskiego 1930 str. 91 (pismo: Katechizm heidelb. Zach. Ursyna w polskim opracowaniu Wendlanda stał się w w. XVII oficjalnym wyznaniem zborów lit.).

„Katechizm heidelb.“ Ursyna z roku 1563 ukazał się w polskim tłum. w r. 1880 (ob. Bibl. VII 225).

Ursowita Błażej ob. Blozysuz Ludwik (Nauki duchowne 1627, Kotwica nadziei 1626, Exercitia 1628).

Ursprung ob. Dauckelmann (Preussen 1708) — Goldonowski A. (Zęstochau 1648).

URSUS (Ursinus) Joannes, Mariaeburgensis. Oratio dicta in Encomion sacratissimi Regis Poloniae Sigismundi... Oratio in praeconium reginae Bonae... Oratio in coronationem ser. principis junioris (1530)... ob. Baliński Jan i Stanisław (w tomie XII 345—6).

Ursus był nauczycielem obu młodych Balińskich i on też jest niewątpliwie autorem pomieszczonych w tym zbiorze sześciu mów, w których uczcił króla, Bona, królewicza, senat, akademię, Tomickiego, Krayskiego.

Ursyn ob. Ursinus.

(Urszula św.). Modlitwy do ŚŚ. Patronów i Patronek Bractwa Ś. Urszuli... ob. Modlitwy (1788; w tomie XXII 485).

— ob. Auspurger Kazim. (Historia o 11 000 dziewic 1674) — Elertowski Andr. (Kazanie 1756) — Skarga (Żywoty św.) — Strykowski M. (Kronika; tu wierszowana jej legenda) — Trzeciński Krz. (Bractwa prawa 1614, Porządki 1629, Laur 1730).

Uruski Tomasz ob. Tyzenhaus Ant **Urywek** z bieża ob. Dmochowski. Fr. — Siarczyński — Trzeciński And.

Urząd Generalny Konsystorski krakowski stanowił przepisy tymczasowe względem pogrzebów i grzebania zmarłych. Dat. Kraków 20. marca 1795. fol., arkusz rozłożony.

Ob. niżej Urządzenie.

Urząd generalny Poczty J. K. Mei tak w Koronie, jako w Wielkiem Xięstwie Litewskiem. Dat. Die 23 aprilis 1766. fol., ark. rozłoż.

Ob. Ordynacja (1766) w t. XXIII 419.

Akad. — Bibl. ka. Misj. w Krak.

Urząd marszałkowski ob. Dyspozycje (1765).

Urządzenia Kościelne dla Dyssydentów Obojczy Konfessyi przez Stany seymujące d. 21. Miesiąca Maia 1792 Roku Approbowane. — Kirebliche Einrichtung für die Dissidenten beyder Confessionen in Pohlen genehmigt von den Ständen des Reichtags den 21 Maj 1792. W Warszawie, u Grölla. w 8ce, str. 29.

Jocher 8024, 9748.

Akad. — Bibl. — Suchej — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— Toż... Dla Dyssydentów Obojczy Konfessyi przez Stany Seymujące Dnia 21. Miesiąca Maia 1792 Roku Approbowane. w 8ce, str. 16.

Bez tekstu niem.

Składa się z 20 artykułów. O seniorach ewang. (w równej liczbie z każdego stanu), o synodach gener. i prow., o konsystorzach, o dekretach, o języku polskim w urzędowaniu, o drukarniach.

Ustawa ta czyni zadość skargom dyssydentów mieszczań, o których obacz pod: Usprawiedliwienie.

W Vol. Legum IX (1889) nie zamieszczona, chociaż jest wzmianka o jej uchwaleniu przez stany (str. 447).

Jagiell. — Raczyń.

Urządzenie względem ciał zmarłych.

Dat. Warszawa d. 21. Marca 1793. (Podp.): Kazim. Nałęcz Raczyński Marsz. Nadw. Kor. fol., plak.

Ob. wyżej: Urząd gen. kons. Krasin.

— względem Depozytów i Pożyczki Obywatelskiej na nagłe potrzeby wojenne. [Na początku tekstu:] Rada Najwyższa Narodowa. [Na końcu tekstu:] Dan w Warszawie, na Sessyi Rady Najwyższej Narodowej, dnia 11. Miesiąca Września, 1794, Roku. fol., k. 4 nlb.

Podpisany ks. F. Dmochowski, prezyd. Rady i Tomasz Czech, sekr.

Na początku przytoczone wezwanie Kościuski (z 10 września 1794) o dostarczeniu gotówki. Wobec tego Rada zarządziła rekwizycję wszystkich sum depozytowych po sądach, kancelariach, kapitulach, klasztorach, magistratach. Nadto ogłasza pożyczkę dobrowolną. Gotowizna będzie smieniona na bilety. Następują dokładne przepisy o sposobie zachęcania do subskrypcji. Akad.

— Deputacyi do dozoru i wygody jeńców wojennych i aresztantów krajowych ustanowionej. 1794. fol., str. 2.

Bibl. w Suchej — Czetwert.

— wieczne dóbr dziedzictwa publicznego. 1791. fol., str. 24.

Projekt od deputacji do tego wyznaczonej. Bibl. w Suchej.

— dochodów Skarbu koronnego. (1776) fol., k. 2.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Krasin. — Ossol.

— względem Generała Leutenanta, Generałów Majorów i innych szarż w wojsku O. N. (1789). fol., str. 2 nlb.

Ob. Actum z 30 oct. 1789. Krasin.

— stały hierarchii cerkiewnej obrządku Grecko-orientalnego nieunikniego w państwach Rzeczypospolitej Polskiej 1790. w 8ce.

Ob. Uwagi polityczne. — Zapewne projekt sejmowy.

— intrat z dóbr i sum pojezuickich (Projekt do prawa). fol., 1/2 ark.

Czartor.

— Kommissyow Porządkowych, Prawo Uchwalone w Grodnie Roku 1793. w 8ce, str. 38.

Bez osobn. tyt.

Zaczyna się: Rząd Królowy (sic) do ugrontowania spokojności, bezpieczeństwa i pożytków... — Składa się z 5 artykułów, w ostatnim rota przysięgi dla kommissarow porządkowych.

Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Toż... w 8ce, str. liczb. 32.

Ossol. — Uniw. Lwow. — Zieliń.

— tymczasowe Kommissyi wojskowej i wyznaczenie osób do teyże Kommissyi. Działo się na sessyi narodu Litew. 1793 r. d. 19 Marca. fol., k. 1. Krasin.

— względem Rady Nieustającej. (Datow. w Grodnie d. 25 kwietnia 1793). fol., k. 1. Krasin.

— tyżące się nauczycieli, domowych dyrektorów, korepetytorów i pod wszelkiem nazwiskiem dozorców stanu akademickiego (1774?), fol., k. nlb. 107 (sygn. A—Q₃ i od a—w₂), nadto tablic VI i wzorów XXX.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Ossol. — Uniw. Kijow.

— Konwiktów szlachetney młodzie przy Szkole Wyższej Połockiej XX. Piarów na Białej Rusi. w 8ce, k. 5. Joher 1701.

— Konwiktów Y Pensyi Płci Obiey. [Na końcu:] Dat. w Wilnie na Sessyi Kommissyi Edukacyi publiczney dnia 14/25 Augusta 1798. Roku. fol., k. 2.

Komisję Edukacyi Publicznej, działającą na Litwie po III rozbiore, należy odróżnić od Kom. Ed. Narod.

Podpisani na końcu: biak. J. N. Kossakowski, ks. Dawid Pilchowski, Hier. Strojnowski, Ignacy Kontrym, Michał Dłuski, Józ. Kossakowski i bazył. Ambroży Synhajewski — a jako sekretarz Olbrycht Odachowski.

Zbrano tu przepisy o konwiktach. Mają być osobne dla każdej płci; należy wzmocnić zachowanie posłuszeństwa monarsze; przepisy co do karności; program nauk; o wyborze nauk; o czystości i higienie. Obowiązują na ogół Ustawy Kom. Ed. na szkoły publiczne. Czartor.

— co należy komendzie wykonującej i do kogo egzekucya ściągac się powinna. (Dat. d. 10 Kwietnia 1794). fol., str. 1. Krasin.

— względem Królewskiej ku powiększeniu dochodu publicznego fol., k. 2.

Projekt do prawa 1769. Bibl. w Suchej.

— wieczyste Królewskiej. Projekt przez Deputacye Konstytucyjną i wyznaczoną względem Starostw ułożony i poprawiony. 1791. fol., k. 4.

Czartor. — Dzików — Ossol.

— Toż... kart nlb. 13.

Bibl. w Suchej — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Toż... fol., kart 7. Krasin.

— wieczyste Królewskiej. Działo się w Warszawie w Zamku Jego Królewskiej Mości Dnia 26 Miesiąca Kwietnia Roku Pańskiego 1792. fol., k. 10.

Razem X artykułów. Pierwszy wstępny bez osobnego zatytułowania, dalsze: Zaręczenie nienaruszonego dziedzictwa, Złatwienie sporów prawnych, O lustratorach, Urządzenia popr. sprzedaż, Porządek sprzedaży, Wyplacenie summ, Wymiar nagrody, Wymiar sprawiedliwości, Podwyższ. dochodu. Streszcza pokrótce i ocenia tę ustawę Korson Wewn. dzieje III (1897) str. 268—9.

Porównaj zaraz niżej: Urządzenie względem sprzedaży (1794).

Obacz Vol. Legum IX str. 424—437 (tu są podpisy St. Małach. i innych). — Porównaj: Zasady do urządzania na sprzedaż wieś. król. (z r. 1791), których to Zasady rozwinięciem jest Urządzenie.

Akad. — T. P. N. w Pozn. — Uniw. Warsz.

— Toż... Królewskiej Stosowne do Zasad przez Stany Seymuiące przyjętych, w d. 19. Grudnia R. 1791. fol., ark. H₃.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Dzików — Jagiell.

— Wieczyste Królewskiej Prawo Na Dniu 24. Miesiąca Kwietnia 1792. Roku uchwalone. w 8ce, str. 72 (sygn. E₄).

Bez osobn. tyt. — Bez końcowych podpisów dygnitarzy (St. Małach. i innych).

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Zieliń.

— Kurdygardy Miasta Starej Warszawy. Protokół z dnia 14 Września 1793. Roku. fol., k. 2. Uniw. Warsz.

— kwarty z dóbr królewskich, tak w Koronie, jako y w W. X. Lit. (Projekt do prawa na 4-letnim sejmie). fol., 1 karta. Bibl. w Suchej — Czartor.

— Kwatergieltu w Wilnie (1790). w 8ce, k. 20.

Jest to postanowienie Komisji Cywilno-Wojkowej Porządkowej Województwa Wileńskiego, 13 Julii R. 1790.

Bibl. w Suchej — Czartor.

— Ludu Żydowskiego W Całym Narodzie Polskim. Projekt od Deputacyi Podany. (1791). fol., k. 14 nlb.

Zaczyna się: Chcąc liczny Lud Żydowski uczynić Ludem prawdziwie pożytecznym państwu...

Projekt zapewnia w art. I Żydom wolność religii, znosi osobny strój żydowski, zabrania gwałtownych chrztów. — Art. II poddaje Żydom pod opiekę prawa, określa wolności w handlu i przemysle. O świadectwach dla Żydom. — Art. III o wewnętrznej politeji Żydom (urządzenie gmin). — Art. IV o sądach wydz. żyd. — Art. V: Syndykatura prowincjonalna. — Art. VI o sądach i aktach jurydycznych żydowskich. — Art. VII podatek od ludu żydowskiego.

Genezą tego projektu jest następująca:

Sejm 4-letni zajął się sprawą żydowską w czerwcu 1790 r. W tym celu wybrał deputacyę, w której główną rolę odgrywali kaszt. Jacek Jezierski i Mat. Butrymowicz poseł piński. Projekt reformy Żydom przedstawili deputacyi: Butrymowicz (ob. tom XIII 473), Tad. Czacki (ogłosił go w swej Rozpr. o Żydach 1807), a wreszcie Ksaw. Chołoniewski (ob.). Deputacja w początku 1791 ułożyła powyższy projekt, który pod obrady sejmu już nie wszedł. Jeden z jej członków, Ksawery Chołoniewski, żądał zmian, a także przedłożenia sejmowi swego projektu. Rezultatem tego jest powtórne ogłoszenie drukiem projektu deputacji pt. Reforma Żydom (ob. tom XXVI 155). — Na swoją rękę opracował projekt reformy król. (ob. Gumpłowicz St. Augusta projekt ref. żyd. 1875). Projekt Butrymowicza, Czackiego i króla — podobnie jak projekt deputacji — charakteryzuje daleko idący liberalizm w sprawie żydowskiej.

Współczesną ostrą krytykę tych projektów obacz pod: Uwagi na projekt reformy Żydom.

Smoleński Stan i sprawa Żydom w XVIII w. (1876) str. 76 (nie omawia bliżej tej kwestii). — Podobnie Pilat Liter. polif. 1871 (rozd. IV). Czartor.

— magistratu miasta Warszawy co do drobnych handlarzy i przekupniów. Warszawa d. 19. Stycznia 1795 r. W drukarni P. Dufour. fol., plak. Krasin.

— względem sprzedaży dóbr narodowych. Rada Najwyższa Narodowa. [Na końcu:] Dan dnia 30. Sierpnia 1794. Roku. w 8ce, k. 10 nlb.

Podpisani: Józef Saymanowski prezydujący, Tomasz Czech sekr. R. N. N.

Urządzenie to jest „przywiedzeniem do skutku” prawa z 26 kwietnia 1792 o wieczystej sprzedaży królewskiej. Cena uzyskana kupna ma iść na umorzenie biletów skarbowych (corocznie 10 milionów naj-

mniej). Zarządza się sprzedaż dóbr narod. w Warszawie i Wilnie. O inwentarzu stanu dóbr. Podział dóbr na stosowne folwarki. Obowiązki włościan i lustracje. Licytacja dóbr. Emitentowie dotychczasowi dóbr i ich położenie w razie sprzedaży. Kredytorowie. Rota przysięgi dla lustratorów.

Akad. — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— summ pożyczonych 1789. fol. Bibl. w Suchej.

— summ i księży zakordonowanych i klasztorów. (Actum etc. d. 26 Sierpnia 1789 r.) fol., k. 1. Krasin.

— sztabu w Brygadach kawalerji Narodowej. fol., k. 1. Czartor.

— Wewnętrzne Miast Wolnych Rzeczypospolitey w Koronie i w Wielkim Xięstwie Litewskim. Prawo Uchwalone Dnia 24. Czerwca Roku 1791. w 8ce, k. tyt., str. 48.

Liczbowanie pod koniec pomyłone.

Druk M. Grölla, podobnie jak inne przedruki ustaw Sejmu 4-letniego. Jest to zresztą uzupełnienie prawa pt. Miasta nasze Królewskie (z 18 kwietnia 1791), nieco przedtem osobno wydane.

Na str. 1—38 wydrukowano ustawę sejmową pt. „Urządzenie“ (w tym samym tekście, co w Vol. Legum IX str. 291—7). Zaś od str. 39 idą dodatki, których nie ma w Vol. Legum, a mianowicie:

1) Ostrzeżenie względem egzekucji prawa o miastach z 27 czerwca 1791 (jest to rozporządzenie królewskie o prezentowaniu przywilejów lokacyjnych i lustracji dochodów).

2) Deklaracja z 27 czerwca 1791 o oddaniu aktów Sądu Najw., Sądu 6 miast i Wielkiej Prok. Zamk. pod dozór Sądu Apel. w Krakowie i o przechowywaniu ich w ratuszu krak.

3) Deklaracja w sprawie Sandomierza.

4) Osoby wybrane do Kom. policji.

Ob. Uwiadomienie miast wyczerpane (1791). Jest to popularne streszczenie tej ustawy.

Przekład niemiecki pod Gesetze.

Ustawę tę należy odróżnić od ustawy targowickiej, która nosi tytuł „Miasta wolne Rzeczp.“ (dnia 23 listop. 1793 w Grodnie). w 8ce, str. 48.

Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wil.

— Wewnętrzne Miast wolnych w Koronie i w W. X. L. fol., k. 7 nlb. (ark. D₂).

Oblata w Grodzie Warsz. d. 30 czerwca 1791. — Ob. tom XII str. 54 pod Actum. W Vol. Legum IX (1889) str. 291—6.

Por. ustawę „Miasta wolne w państwach Rzeczp.“ w tomie XXII str. 329.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Toż... fol., ark. C₂. Czartor.

— Wewnętrzne Miast wolnych Rzpltey, w Koronie i W. X. Litewskiem. Prawo uchwalone 24 czerwca 1791. w 8ce, str. 38.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— Toż... w 8ce, str. 42 i nlb. 1. Uniw. Warsz.

— sądów kryminalnych w mieście rezydencyonalnym J. K. Mci Warszawy 1792. fol., k. 1.

Ob. Sąd (1789).

— Sądu Kryminalnego województwa krakowskiego z 28 kwietnia 1794. folio.

Nieco później wyszła: Ordynacja Sądu Kryminalnego województwa krakowskiego z 2 maja 1794. — O obu ob. Kupczyński Kraków w powstaniu kościuszkowskim 1912 str. 174.

— Sądów Miejskich y Assessoryi. (Actum in Curia Regia Varsaviensi Die Sexta Mensis Octobris. Anno Domini Millesimo Septingentesimo Nonesimo Primo). 1791. fol., k. 10 (sygn. E₂). W Vol. Legum IX str. 301—13.

Jagiell. — Krasin. — Uniw. Warsz.

— Sądów Miejskich y Assessoryi w Koronie i w Wielkim Xięstwie Litewskiem. Prawo dnia 6 Miesiąca Października roku 1791 uchwalone. w 4ce, str. 61 i k. 2.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Toż... Prawo uchwalone Dnia 6. Października Roku Pańskiego 1791. w 8ce, k. nlb. 30. Czartor. — Jagiell.

— Sądów Miejskich I Assessoryi. Tudzież Ordynacja Dla Sądów Miejskich Appellacyjnych Wydziałowych, Y Assessorskich Kor. [Na dalszej karcie:] Urządzenie Sądów Miejskich y Assessoryi, Uchwalone Prawem Seymu Teraźniejszego, Tudzież Ordynacja Dla Sądów Miejskich Appellacyjnych Wydziałowych Y Assessorskich Koronnych z Mocy Prawa Przez Sąd Assessoryi Koronney Ułożona. Część Pierwsza. Egzemplarz ieden kosztuie Zł: 2. Gr: 16.

[Tu ozdobnik]. w Drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 163 i str. 1 nlb. (Ostrzeżenie).

Na początku przyw. St. Aug. z 1 grudnia 1791, zabraniający przedruku tego Urządzenia „aż do czasu przyszłego ustanowienia Codicis Legum“. Za sprawą H. Kollataja, podk.

Potem idzie „Urządzenie“ na str. 1—60 (ten sam tekst, co w wyżej opisanych wydaniach oraz w Vol. Legum IX str. 301—13; ale z dodaniem „zalecenia“ na końcu, aby pieczętarze i prezydujący ułożyli tymczasowe ordynacje sądów).

Od str. 61—161 idzie Ordynacja na mocy prawa. Jest to rozporządzenie Stan. Augusta, w którym, powołując się na ustawy sejmowe, urządza postępowanie w sądach miejskich ap. wydz. i ass. (daty rozp. nie ma).

Rozporządzenie to składa się z rozdziałów: o sposobie post. w sprawach cywilnych, o sposobie post. w sądzie apel. i w sądzie ases., deklaracja względem spraw odesłanych do sądu ases., o sposobie czynienia przed urzędami wykonawczymi. Dalej: O post. konkursowym. — O sposobie post. w sprawach kryminalnych. — Sprawy ofeji, dysyd., greko-nieunitów.

Proces jest pisemny, ale ma się toczyć w języku polskim (str. 69). — W procesie karnym zostają wprowadzone w sądzie apel. wydz. sądy „przysiężnych“ (tjawa z 11 osób).

Na końcu w Ostrzeżeniu zapowiedziane wydanie części II.

W związku z tym pozostają i inne druki, a mianowicie: 1) Ordynacja dla Sądów miejskich W. X. Lit. 1792 (tom XXII str. 419. — 2) Ordyn. dla Sądów miejskich (1791) fol. — ob. tom XXII 420. — 3) Sposób do ułożenia procesu w miastach 1791 (tom XXIX 133).

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Kijów — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— (Obiaśniające) względem Prawa Warzenia Piwa y Palenia Gorzałek. Miastom Szlacheckim w Prussach Południowych Służącego. Działo się i dano w Berlinie dnia 7go Czerwca 1796. w Warszawie, w Drukarni Uprzywilejowanej M. Grölla, w Rynku Miasta Nro 52. u J. C. G. Ragoczego. Declaration wegen der Brau- und Brandtweinbrennerey-Gerechtigkeit, in den Süd-Preussischen Adlichen Mediat-Städten. De Dato Berlin, den 7ten Junius 1796. Warschau, gedruckt in der pri-

vilegirten Gröllischen Buchdruckerey in der Altstadt auf dem Markt No. 52. von J. E. G. Ragoczy. (1796). fol., k. 2. Bibl. Wolań. (Mus. Nar.).

— dla Połudn. Prus o inkwaterowaniu (1797) ob. Fryderyk Wilhelm.

— względem roztrząśnienia i uspokojenia licznych w Prussiech-południowych (Südproussen) zachodzących granicznych sporów. Berlin, Decker, 1796. folio.

Raczyń. — jak na przyszłość w układaniu lepszym metryk kościelnych zachować się należy. w Poznaniu 1794. — Reglement zu besserer Einrichtung der Kirchen-Bücher.. (1794). fol.

Raczyń. — (Generalne) Żydów w prowincjach Prus Południowych i Nowo-Wschodnich w Berlinie dnia 17 kwiet. R. 1797. w Wrocławiu, drukiem Wilhelma Bogumiła Korna. — General-Juden-Reglement für Süd- und Neu-Ostpreussen. De Dato Berlin den 17 April 1797. Breslau gedruckt mit Wilhelm Gottlieb Korn's Schriften. fol., str. 30.

Egzemplarza nie odszukałem. Jagiell.

Urzędowa (z) Lenarth ob. Józef (Historia dziejopisa żydow. 1555, 58, 95). Chłędowski Spis 16. — Bandkie Hist. druk. Kr. P. I 396. — Wiszn. Hist. lit. VI 544.

URZĘDOWA (z) Marcin, pleban w Urzędowie, kol. mniej. i dr medyc., kanonik sandom. (ur. ok. 1500 † 1573). Herbarz Polski To iest O Przyrodzeniv Zioł Y Drzew Rozmaitych, Y Innych Rzeczy Do Lekarztw Należących, Księgi Dwoie, Doctora Marcina Vrzędowa, Kánonika niekiedy Sędomięskiego: y Iáśnie oświeconého Hrabie Páná Ianá z Tarnowá, Kásztellaná Krákovskiego, y Hetmáná Wielkiego Koronného, etc. Medyká. [Tu ozdobnik]. w Krakowie, w Drukarni Lazarzowej, Roku Pán-skiego, M.D.VC. (1595). [Tytuł w ramach renesansowych, zdobnych ornamentem linearnym i figuralnym. Figury Dawida i Mojżesza? U dołu w kole: Psal. 103. Produxit Deus foenū iumentis, & herbam seruituti hominum]. fol., k. tyt. i k. 3 nlb., str. 488, k. 1 nlb.

(Rejestr kart wszystkich i wyciąg z przywileju).

Druk dzieła gotykem, z wyjątkiem zatytułowań i nazwisk autorów. — Sporo pięknych inicjałów w tekście.

Dedykacja Gabr. Woynie, podkancl. W. X. L., (druk kurs.), z podpisem Jana Firlewicza, datow. w Krakowie 9 lipca 1595 (na 3 str.), gdzie pisze, że autor nie mógł sam wydać książki drukiem „prze śmierć”. On ją wydaje kosztem swym, widząc jej pożytek (tj. dostarczenie ludziom wiadomości o lekarstwach). Dedykuje dzieło Woynie, na którego posługach pozostaje od wielu lat. — (Dedykację tę przedrukował Rostański j. n.).

Po czym na 2 str. (gotyk.): Doktor Marcin Urzędow do Czytelnika (bez daty). Podnosi znaczenie siód i wiedzy o ziołach dla zdrowia. „U nas w Polsce ta nauka zakryta”. Naszych czasów udał się na to jeden, zrobił to z wielką pracą, ale zioła sam nie znał (Falimierz). Chciał go drugi poprawić, ale nie był mędrzy (Spiczynski). On sam przeto zabrakł się do poprawiania powyższych herbarzy nie z rozumem własnego ale z pisarzy greckich, łac. i arabskich. Niech kto uczeńszy znów go poprawi. W Polsce dużo miejąc, gdzie doktora ani aptek nie masz. (I tę przedmowę przedrukował Rostański j. n.).

W przypisku tłumaczy drukarz, że nie mógł dorabiać do Herbarza doskonalszych rycin, jako się godziło, lecz musiał poprzestać na starych nie zawsze odpowiednich.

Po czym na końcu obu przedmów: spis autorów, z których ten herbarz jest spisany (tj. 16 starożytnych lekarzy, 18 star. filozofów, 20 filozofów i lekarzy nowych). Pisarzy polskich nie wlicza, choć ze Stefankiem (Falim.) wciąż polemizują, a Miechowitę na str. 449 i 457 wspomina z uznaniem.

Dzieło składa się z 2 ksiąg. Pierwsza pt. O przyrodzeniu siód rozmaitych od str. 1—316; druga od str. 317—460. — Na str. 461—73 „Nomenclator siód” (nazwy najprzód łacińskie, potem polskie). Wreszcie od str. 473—88 spis chorób, z daniem przy każdej z nich, jakie zioła i lekarstwa przeciw niej pomagają. — Wreszcie na 1 karcie nb. dodany „Rejestr kart wszystkich” który wlicza sygnatury (*, A—Z, Aa—Tt) i mówi, że prócz 4 arkuszy (które są duerny) wszystkie inne są tryerny (to znaczy liczą po 3 karty). — Pod tym wyciąg z przywileju, zabraniający przedruku Herbarza (tu autor nazwany poprawnie Marcinem z Urzędowa, a nie Marcinem Urzędowem). — Miejsce druku, drukarz i rok powtórzone na ostatniej stronie.

Księga I obejmuje w 372 rozdziałach opis siód leczniczych rosnących w Polsce wedle

alfabetu, przy czym za podstawę wzięto nazwy łacińskie, a nie polskie. Pod każdą nazwą łac. podana kursywą polska (Ab-sinthium, Abrotanum, Acanthus, Acedula etc.). Opisy polemizują ciągle z polskimi Herbarzami (tj. z Falimierzem i Spiczynskim) o nazwy i właściwości siód. Widać, że dr Marcin zaczął istotnie od poprawiania i uzupełniania tych dwóch herbarzy, a dzieło rozrosło się pod rękami na „nmodzielną. W podawaniu leczniczych właściwości siód powołuje się wciąż na autorytet starożytnych (zwłaszcza Dioskoridesa), rzadziej na pisarzy nowszych (np. Leonarda Fuchsna na str. 246). Przy wielu roślinach notuje, że je sam zbierał (np. w Tatrach, na Podolu, w Sandomierskiem) lub że je widział w ogrodach wielkich panów (np. u Firleja str. 299). Niemal przy każdej roślinie dodane jest jej wyobrażenie, czasem w połączeniu ze sceną przedst. jej sadzenie lub zrywanie (str. 191, 196, 229). (O rycinach tych mówi drukarz w przedmowie; niektóre z nich reprodukowal w swoim Zbiorze 1849 Muczkowski).

W księdze II (pozbawionej rycin, a dopisanej później) uzupełnia swój Herbarz (w I części) wiadomościami „o własnościach przyrodzonych drzew i niektórych siód zamorskich” (bo my, Polacy, mamy obyczaj siód i korzenia zamorskiego używać) na str. 317—95. Omawia tu po kolei własności aloesu, akacji, ambry, balsamu itp. itp., a więg uwzględnia drzewa (także i takie, co w Polsce rosną) oraz zioła (ale tylko zamorskie). — Razem liczy ta pierwsza część księgi drugiej 105 rozdziałów. Na str. 383 mówi o swym przyjeździe z Włoch do Sandomierza (pod „Jedwab”).

Wtóra część księgi drugiej ma nadpis: O kruszczach (str. 395—423). Zaczyna od Aurum i Argentum, potem przechodzi własności lecznicze innych kruszczów.

Trzecia część księgi drugiej (str. 423—88) ma nadpis: „O rzeczach wodnych albo miękkich do lekarstw potrzebnych” (ocet, sadła, krochmal, masło, raki, czorwce, ser, bobrowe stroje, piwo, wosk, glisty ciemne, miód, manna, oliwa, jaja, chleb, ślina, krew, wino, cukier). Mimo że i tu czerpie przeważnie ze starożytnych, nie brak szczegółów ważnych dla naszej kultury, np. o hodowli czarwca (str. 433), lub o rozpowszechnieniu picia wódki (str. 431).

Rostański (j. niżej str. 47) zauważa, że dzieło zostało napisane po r. 1542, a przed 1557, ponieważ autor zna już pracę Fuchsna (1542), a nie cytuje ani Schneebegera (1557) ani Siennika (1564 i 1568). Uwaga ta jest trafna, ale nie salawia pytania, dlaczego Marcin z Urzędowa przez kilkanaście ostatnich lat życia nie poprawiał

i nie uzupełniał rękopisu? i czemu nie ogłosił go za życia?

„Herbarz” nie jest więc, jak z tego widać, „Herbarzem”, lecz raczej podręcznikiem popularnym lekarskim dla użytku zarówno doktorów i aptekarzy, jak i chorych. Przedrukowane nie zostało, gdyż w kilkanaście lat potem (1613) ukazało się dużo gruntowniejsze dzieło Syreniusza, a dla celów popularnych lepiej nadawały się swięzle i tanie „Sakoły salernitańskie” (1607, 1621, 1637 itd.).

Podobizną tytułu dzieła podaje Biegeleisen Dzieje Liter. III 328.

Wiersabowski Bibl. II 1807. — Janociana III 361. — Sołtykowiec O akad. str. 51. — Arnold De monum. hist. nat. 59—66 (tu rozbiór dzieła). — Maciejowski Piśmienn. III 374—7. — Wójcicki Stare gawędy III (1840). — Tenże w Bibl. Warsz. 1854 czerwiec. — Bartoszewicz w Bibl. Warsz. 1854 maj i w Dzienn. Warsz. 1854 lipiec. — Gąsiorowski Hist. medyc. I 302—3. — Świeżawski Ernest w Wiadom. bibliogr. 1883 nr 3. — Kaj. Wróblewski Marcin z Urzędowa i jego zielnik w Pamiętniku Tow. Lekarsk. tom 79 (1883) str. 65—105 (biografia i rozbiór dzieła). — Rostański Nasza literatura botan. XVI w. 1888 str. 33—47. (Jest to dokładna biografia autora i ocena wartości zielnika pod względem botan.). — Tenże w Rozpr. Wydz. filolog. Akad. 1905 t. XL str. 312. — Tenże w Kurjerze Warsz. 1923 nr 163 (Pierwszy badacz Tatr). — Tenże w Omaggio dell'Acad. Polona all'univ. di Padova 1922 (o stos. do Dioskoridesa). — Giedroyé Źródła do dziejów 1911 str. 844. — Hryniewiecki Précis de l'hist. de la botanique en Pologne (1933). — Bednarski Okulistyka siolopisów 1917. — Lachs w Arch. do hist. medycyny I str. 146. — Barycz Hist. Uniw. Jagiell. (1935) str. 240. — Wisłocki Acta rect. I i St. Estreicher Acta rectoralia II 377. — Windakiewicz Padwa (1891) oraz Materiały (w Archiwum do dziejów liter. i oświaty III). — Wisłocki Incunabula 1900 str. 527. — Tenże Liber dilig. str. 515. — Muczkowski Statuta nec non... str. 172. — Piekarski Kat. kór. (1929) nr 1511. — Korbut 3 I 257.

O 2 dziełach Aryst. będących jego własnością (1500, 1508) ob. Kotula Właśc. ręk. 1929 nr 371—2.

Akad. — Akad. Med. Peterab. — Bibl. w Suhej — Czapski (Mus. Narod.) — Czarnecki — Czartor. — Czetwert. — Dziel. — Dzików — Krasiń. — Ossol. — Pawlik. — T. P. N. w Pozn. — Sanguszk. — Szembek (Moszyński) — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Wisłanów — Zamoj.

Urzędowa (z) Walenty ob. Orzechowski St. (Quincunx).

Tu występuje w roli „papieżnika”. — Ob. o nim: Orichoviana (ed. Korzeniowski) I — Wisłocki Incunabula str. 527.

Urzędy ob. Kalendarzyk polityczny — Koleda (Król. Pol. 1767) — Lipiewicz And. (Kalendarz 1748) — Stopnie i warunki (Projekt) — Urząd.

Urządzie (O) miecza ob. Budny (1583).

Urzella, wieszczka ob. Favart K. (1783).

Stąd to zapewne weszło imię „Urgieli dzielnej” do poezji Stan. Trembeckiego („Czy to Merlina sztuka czy Urgieli dzielnej?” — w „Powązkach”).

USÄUS Kasper. Die Historie unseres Herrn Jesu Christi, gebetsweise verfasst. Thorn, 1585.

Mocarski Książka w Toruniu 1934 str. 32.

USARZEWSKI (Husarzewski) Ignacy. Mowa w Steżycy Dnia 28. Februarii 1792. (B. w. m. dr.) w 4ce, k. 4 nlb. Ob. Husarzewski (tom XVIII 320).

Bibl. w Helenowie.

Uścia (z) Jakób (Ustiensis, Uścicki) ob. Papenkowicz J.

Usiecki Piotr ob. Samostrzelicki Tomasz (Oratio 1577).

USINGEN (Usigen, Unsingen) Bartłomiej z Kolonii. Dialogus mythologicus Bartolomei Coloniensis dulcibus iocis, iocundis salibus, concinnsq; sententijs refertus, atq; diligenter nuper elaboratus. [Tytuł w renesansowych ramach z sygnetem Hallera]. [Na końcu:] Impressum Cracouie in aedibus domini Ioannis Haller ciuis Cracouiensis. Anno M.D.XVI. (1516). w 4ce, k. tyt. i k. 16 nlb. (sygn. A—A₃, B₂ i C₅).

Druk antykwa.

Na odwr. tyt.: Adriaanus VVolfhardus Transsylvanus artium et phil. prof. Hilario Vuolfhardo... Po czym epigramat ku pochwalie książki — oraz drugi (Bart. Col.) in osores studii humanitatis.

Na odwrocie k. A₂ rozpoczyna się Epistola mythologica Bart. Col... ad Pangratium suum.

Treścią dzieła jest dialog między Bartłomiejem, Sidoniussem, Davusem i Megadiapem — pełen dowcipów; jest ułożony tak, aby być podręcznikiem klasycznych zwrotów i słów. Na końcu data utworu: A 1496.

Na końcu egz. Jagiell. wpisana na 2 str. współcześnie oratio in laudem eloquen-

tiae — zapewne któregoś z krakowskich profesorów.

Dziółko to wyszło także w Wiedniu 1512 (u Hier. Wietora) oraz 1518 (u Singrenusa).

Obacz w tomie XII str. 388 (pod Bartol.). Wierzbowski II 923. — Jocher 849. — Załuski Bibl. II 163. — Janoz. Nachr. IV 163. Jagiell. — Ossol. — Pawlik. — T. P. N. w Poznaniu.

— Interpretatio Donati Minoris Scollastice exponens diffinitiones octo partium orationis cum accidentibus earundem in studio Erphurdensi, per Magistrum Bartholomeum de Vsingen collecta & reuisa, ad dei laudem & reipublice litterarie profectum nouiter impressus. [Ten tytuł wśród dwóch winiet, na których zamieszczone wśród ozdobnego ornamentu herby Orzeł i Pogoń. Na końcu:] Impressum Cracouiae per Florianum Vnglerium. in expensis dñi Marcij Scharffenberger ciuis ac bibliopole Cracouien. Anno dñi 1525. Feria secunda post Oculi. w 4ce, k. tyt. i k. 18 nlb.

Na odwrocie tytułu zaczyna się tekst dziełka: Prohemium. Interpretatio Donati Minoris ab arte... Ten wstęp do dziełka zajmuje 4 strony. — Po czym: Partes orationis quot sunt octo... Po kolei przechodzi teraz autor następujące kwestie z gramatyki: De nomine, De pronomine, De verbo, De participio, De adverbio, De conjunctione, De prepositione, De interiectione, De conjugatione verborum.

W całej tej książeczce trzyma się ściśle Donata i objaśnia jego reguły.

Mecherzyński Hist. jęz. łac. 1833 str. 134. — Za nim Jocher 534 (z mylną datą).

Akad. — Bibl. kośc. P. M. w Krakowie — Czarn. — Ossol.

— Regule Congruitatis & figure constructionis, Cum vicjs gramaticali-bus & figuris talia excusantibus, Per Magistrum Bartholomeum de Vsigen diligenter concinate. [Tytuł w środku renesansowego portalu. U góry dwoje dzieci bawiących się zwierzątkami]. [Na końcu:] Impressum Cracouie per Florianum, in Expensis domini Marcii Bibliopoli (sic). Anno Domini Millesimo Quingentesimo Vigesimo secundo. (1522). w 4ce, k. tyt. i k. 21 nlb. (sygn. e₄, ostatnie dwie niesygn.).

Dziółko to składa się z 3 części. Pierwsza obejmuje 20 głównych reguł gramatycz-

nych; na każdą przykłady z pisarzy klasycznych i późniejszych (S. Scriptura, Boetius — ale głównie Sallustius, Tullius, Plinius, Ovidius, Vergil. itp.). — Po czym idzie II część wyjaśniająca, co to jest: Figura, Appositio, Conceptio, Zeugma, Synecdoche, Sinthesis itp. — Wreszcie idzie część III poświęcona błędom językowym: Barbarismus, Solecismus, Metaplasmus itp.

Egz. Jag. obficie współcześnie głosowany. Jocher 653 a i b (rozróżnia mylnie edycje datowaną i nie datowaną, obie Unglera). — Chłędowski Spis str. 12.

Akad. — Bibl. J. Kuropatn. — Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Regule Congruitatis et Figure constructionis: Summa diligentia Eminentate: Correcetq; cum vicijs grammaticalibus & figuris talia excusantibus: per Magistrum Bartholomeum de Usigen diligenter concinnate. [Tu ozdobnik]. Cra. An. M.D.XVII. (1527). [Na końcu:] Excusum Cracouie per Mathiam Scharffenberger. Impensis vero Marcii Scharffenberger Ciuis ac Bibliopole Cracouien. Anno recuperate salutis M.D.XXVII. (1527). Mense Nouembri. w 4ce, k. tyt. i k. 21 (sygn. C_{VI}).

Jocher 653 c. — Piekarski Katalog kórn. nr 1512.

Akad. — Czartor. — Kórnik.

— Sermo De Matrimonio Sacerdotum & Monachorum exiticiorum. F. Bartholomei de Vsingen, Ordinis Eremitani S. Augustini. Epistola Andreae (sic) Cricii Et Edictum Regis Poloniae, in Martinum Lutherum. (po r. 1520). w 8ce, k. tyt. i k. 15 (sygn. d₄).

Na odwrocie k. tyt. zaczyna się: Sermo de matrimonio sacerdotum et monachorum, Quem predicavit, F. Bartholomeus de Vsinghen Erphuride, in monte B. Marie virginis, ipso die diuinae Margaretae virginis et martyris Anno domini, M.DXXIII. Mowa ta zajmuje 15 stron (ark. b i c). Zwalcza ona taką interpretację wstępów z N. Test., wedle której pismo św. dopuszcza małżeństwa księży. Na końcu „Additio“ z powodu, że podzuczono mu podczas kazania kartkę obelżywą i nieprawywoitą a quodam priapistarum. Odpowiada więc i na tę kartkę.

Od ark. C: Epistola Andreae Cricii et edictum Regis Poloniae in Mart. Lutherum. Przed listem Krzyckiego położony list: Domino Ladislao Załkano, regis Huug. cancell. Franciscus Barchien. Pannonius (datow. ex urbe nonis Febr. 1524). Barchiensis

przesłał Załkanowi list Krzyckiego jako jedną z najlepszych polemik z Lutrem. — Po czym dopiero idzie ów list Krzyckiego (bez daty), drukowany osobno w Krakowie pt. Encomia Lutheri (ob. tom XX 329). Kończy: Edictum (do którego list Krzyckiego jest komentarzem, a i sam ów Edykt był, zdaje się, przez Krzyckiego układany). Załuski Dwa miecse str. 237. Czartor.

Uskutecznienie ofiary stałej z dóbr ziemskich w W. X. L. (Projekt do prawa na 4-letn. sejmie). fol., 1 karta. Bibl. w Suchej.

— wyboru deputacyi. (Wypis z Ks. Ziem. ptu Grodz. 1793 d. 12 Julii). fol., k. 1. Krasin.

Usługa P. Maryi ob. Gawath J. (1647, 1691) — Słupski M. (1691).

Uspokojenie w Bogu ob. Rutka Teofil (1677).

— długów Rzeczypospolitey. (Prawo na seymie 1775). fol., k. 1.

— Długu Szkoły Rycerskiej. fol., karta 1. Bibl. T. P. N. w Poznaniu.

Usprawiedliwienie Ichmć XX. Bazylianów Iatwiskich, przeciwko zarzutom W. Jmci Pana Czyża Strażnika Wileńskiego przeświadczone. Imo. Iż dobra iest Ichmćciow XX. Bazylianow na Jatwisku i adtynencyach funduszowa possessya, a ruynować iey niemoże Przywilej z zawodney opinii pozyskany, a zatym Possessyi dla XX. Bazylianow ubezpieczenie, a Przywileju W. Strażnika Wileń: skasowanie być Sprawy skutkiem, a celem wyroku Sądowego powinno. 2do. Iż winy Ewokacyne kop 200 i Prawny wydatek z nakazu Konst: 1578 fol: 698 na W. Strażniku nieuchronne mają być wskazanemi. fol., k. 8 nlb.

Spór toczy się o dobra Jatwisk nadane przez Trysnę bazylianom. Czyż sąrzucal, że to były dobra lenne. Bazylianie twierdzili, że były nadane Tryznom na wieczność. Powołują się na pakta króla Stefana z r. 1576. Akad.

Usprawiedliwienie Dyssydentów Mięszczan i Rolników w Królestwie Polskim, i w Wielkim Xięstwie Litewskim zasiadłych. Przeciwno Stanowi Szlacheckiemu i Duchownemu Dyssydenckiemu, Synody Konsystorze i Seniorzy, to iest: Zwierzchność Duchowną Dys-

sydentską składającemu, i pod hasłem Zwierzchności Duchowney, Stan Mieyski i Rolników Dyssydentów uciemiężającemu. Nayiaśniejszey Rzeczypospolitey Stanom na Seym Roku 1788. Zgromadzonem Podane. (1788). fol., k. 11 nlb. (sygn. F).

Bez osobnego tyt. — Druk w Warszawie. Skierowane w obronie mięszczan dyssydenckich przeciw tym familiom szlacheckim, które uciskają gmin ewangelicki, odsunięty od uczestnictwa traktatu z r. 1768. — Omawia prawo z 29 list. 1788, kompetencje synodów dysyd., synod w Węgrowie 1782 przez seniorów dwóch konfesji ewang. swołany, księgg prawa kośc. ewangelickiego (ob. Scheidemantel), spór toczący się w sądzie wspólnym Asesorii kor. — W ostatnim rozdz. rozbiera autor „Usprawiedliwienia“ znaczenie stanu mięszcz. dla wzbogacenia państwa, a snowu znaczenie dyssydentów dla podniesienia się miast. Mięszczanom trzeba zapewnić pełne równouprawnienie tak w Koronie, jak i na Litwie; żydów ograniczyć. Miasta król. utrzymał przy ich prawach.

Ob. Urządzenia (1792).

Jocher 9744.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Bacsyn.

— względem sekretnych małżeństw ob. Pomorski Anzelm (1782).

— seymiku... ob. Zgliczyński (1786).

Usprawiedliwienie się (Na) ob. Dłuski.

USSIEUX D' Ludwik Bertold (Dusieux) (1746 † 1805). Wspaniały Dowód Miłości Hrabiemu Milfontowi Uczyniony Przez Luisę, czyli Wiadomość Szkoocka Przetłomaczona z Francuskiego Na Język Pclski Przez W. Jmć P. Maryannę Szczeniowską, Starościańkę Trechtymirowską Z przyłożonemi wierszami na tenże język przelożonemi Marmontela na pochwałę y pamiątkę sławnych wierszopisów: oraz z przydaniem przez się z ułożonych wierszów. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni P. Dufour, Konsyliarza Nadwornego J. K. Mci, i Dyrektora Drukarni Korpusu Kadetów. M.DCC.LXXXVI. (1786). w 8ce, k. tyt., str. 124.

Dedykacja: „pani z Engelhardów Branickiej, damie dworu w powtórny jej z kraju polskiego w Petersburg przybyciu przez brata tłumaczącej (Szczeniowskiej) w tymże mieście stoł. (Petersburgu) 10 augusta

1785. — Mimo tego objaśnienia dedykacją podpisała Łomaczka, a nie jej brat. Wychwała tu Potemkina, wuja Branickiej, i mówi, że jest sąsiadką jej (białocerkiewskich dóbr). Podnosi, że Branicka zachęca obywatelstwo do wstrzymywania się od wydatków niepotrzebnych, oraz do łozenia czasu ku pożytkowi krajowemu. W przedmowie do czytelnika oświadcza, iż zmieniła tytuł „Le Decameron français” na odpowiedniejszy dla języka polskiego. Sama powieść zajmuje str. 1—82; po czym z osobnym tytułem, ale z paginacją w dalszym ciągu od str. 83—124 idzie:

Wiersz Marmontela przewidziany na wiersz polski do uczonych poetów. Mes bons amis, mes compagnons, mes guides... W Warszawie, P. Dufour, M.DCC.LXXXVI (1786).

Przekład jest dokonany białym wierszem. Między innymi poetami wymienieni tu Boalo, Moliere, Rasso, Rasyń, Korneli itp. Od str. 109 dodała autorka — czy też może jej brat? — kilka „wierszy własnych” (już bez osobnego tytułu), a mianowicie: Człowiek moralny, Wiersz rozpacz, w miłości, Palmira, Faustyn, Alkmene, Wyśi bawiącego się wioską, Piotr do Pawła, Paweł. — Wiersze licha, niewprawne. Gubrynowicz Romans w Polsce za St. Aug. str. 49.

Czartor. — Jagiell. — Zieliń.

Ussovius ob. Hussovianus Mikołaj.

Ustanowienia względem odprawiania Kongregacyi Dekanalnych w Diecezyi Płockiej. Warszawa 1778

Zdaje się, że ten tytuł jest urobiony dowolnie w katalogu bibliot. pijarskiej przez Sa. Bielskiego. Jocher 7939.

— Względem Praw Wexlowych od Stanow Zkonfederowanych Rzeczypospolitey na Seymie zgromadzoney uczynione y do Metryki Grodu Warszawskiego podane dnia 13. Kwietnia 1775. Według Oryginału przedrukowane. [Tu ozdobnik]. Za dozwoleń Zwierzchności. W Warszawie, Nakładem Michała Groella J. K. M. Kommissarza y Bibliopoli, w Marywilu No. 19 pod znakiem Póetów. [Na drugiej karcie tytułowej:] Etablissement Concernant Les Loix De Change faits par les Etats Confederés de la Republique de Pologne assemblée en Diète, et inserés dans les Actes Publics du Grode de Varsovie Le 13. Avril 1775. Traduits exactement et litteralement de l'Original Polonois par

Mr. Jean Baudouin. [Tu ozdobnik]. Avec Permission des Superieurs. A Varsovie, Chez Michel Groell, Libraire de la Cour a Marieville N. 19 a l'Enseigne des Poëtes. (1775). w 8ce, 2 k. tyt., str. 49.

Na dalszej po tytule karcie: Ustanowienia Praw Wexlowych. Etablissement Des Loix De Change.

Druk synoptyczny po polsku i po francusku. Zaczyna się: Jako we wszystkich krajach Ustawy Wexlowe są strictissimi Juris, tak chcący i w Kraiach naszych handel i kredyt onemu potrzebny kwitujący utrzymać, niniejsze prawo wexlowe... stanowiąmy.

Po czym następuje tekst siedmiu paragrafów: O wexlach, O protestach, O preakrypcy, O osobach wexlujących, O procesie wexlowym, O apellacyach, O egzekucyach wexlowych.

Kończę dwa ustępy: 1) Jus subsidiarium (uznaje Elementa juris camb. Jana G. Heinecciusa za źródło posilkowe). — 2) Ostrzeżenie (o konieczności oblaty wekali wydanych dawniej tj. przed ustawą w grodzie). Podpisy na końcu: Antoni Ostrowski B. K. y P. praeses (konfed.); Adam Łódzia Poniński marsz. konfed. kor.; Michał Hieronim Radziwiłł, marsz. konf. lit.

„Ustanowienia” powyższe zostały ogłoszone po raz pierwszy drukiem w dziele: Konstytucje publiczne sejmu extraord. pod wężlem konfederacyi (1775). Diarzasza tego sejmu nie posiadamy, przeto genezy tych ustaw nie można należycie oświecić. Treść ustawy podał i wartość jej określił Fierich Prawo wexlowe w Polsce (odbitka z Rozpraw hist. filoz. Akad. 1908). Tu także omówione przepisy późniejsze (1771—1780), uzupełniające i zmieniające niniejszą ustawę.

Bezpośrednim powodem wydania tej ustawy była chęć zachęcenia szlachty do trudnienia się handlem. Pouieważ jednak okazało się, że szlachta nie dość ostrożnie korzystała z kredytu wexlowego, zaszła potrzeba w r. 1776, 78 i 80 ograniczenia jej zdolności wexlowej. Porównaj o tem odsyłacze pod „Wexlowe prawo” w niniejszym tomie Bibliografii, gdzie podano całą literaturę poświęconą ustawie z r. 1775.

W „Vol. Legum” tom VIII (wydanie Ohryzki) zamieszczone na str. 119—123 p. t.: Ustanowienie praw wexlowych (a nie: Ustanowienia). — Pod r. 1776, 1778, 1780 zamieszczone w Vol. Legum VIII str. 554, 579, 589 przepisy dopełniające tę ustawę („objaśnienia”).

Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń.

— Ustanowienia względem praw wexlowych od Stanow Zkonfederowa-

nych Rzeczypospolitey na Seymie zgromadzoney uczynione y do metryki Grodu Warszawskiego podane dnia 13 Kwietnia 1775 według Oryginału przedrukowane. W Warszawie, nakładem Michała Groella. — Verordnungen wegen des Wechselrechtes... Warschau, M. Groell 1775. w 8ce, 2 k. tyt. i str. 51.

Po polsku i po niemiecku. Tłumacz niemiecki nie nazwany.

Miał w r. 1910 na sprzedaż Jolowicz w Poznaniu (Kat. antykw. 1910 nr 173 pod 2835).

Przedruk tekstu niem. w zbiorze praw wexlowych Uhla.

Horodecka — Raczyń.

Ustanowienie akeyzów od wiktuałów po miastach niżej wyrażonych. 1791. fol., str. 1.

Są dwa odmienne wydania.

Bibl. w Sucheju — Czartor.

— Banku Kredytowego Na Wyplacenie Długów Rzeczypospolitey. (Projekt z r. 1774). fol., k. 3.

Ob. Projekt.

Bibl. T. P. N. w Poznaniu.

— Banku patryotycznego na wydział Poznański. w Poznaniu. fol.

Kat. Grela 1793.

— Bractwa miłosierdzia... ob. Poniatowski Michał (1777) — Skarga Piotr (w diecezji płockiej 1777, po paraf. w diec. krak. 1784, w diec. gnieźn. 1786).

Tu pięć kazań Skargi o miłosierdziu.

— ceny monety w kraju kursującej. (1766). fol., k. 1.

Ossol. — Raczyń.

— cła generalnego. (Actum in Curia Regia Varsaviae d. 13 April.). 1775. fol.

Ossol.

— Departamentu Policji czyli Dobrego Porządku w Radzie Nieustającej. 1774. fol.

Projekt.

Konopczyński Geneza i ustan. Rady Nieust. 1919 str. 316. — Tenże Materiały do dziejów w Arch. Kom. hist. XII nr 35.

Akad.

— deputacyi do rewidowania Sanctów od r. 1773 do 1776. fol., k. 1.

Projekt z r. 1790? Bibl. w Sucheju.

— Filadelfii i Bractwa pod tytułem Niepokalanego Poczęcia N. Maryi Panny przy kościele Radomskim Braci mniejszych Zakonu S. Ojca Franciszka Ob-

serwantów. w Warszawie w drukarni XX. Missyon. R. 1792. w 8ce, k. 17 nlb.

— ziemskiej i grodzkiej kancelaryi w Telszach dla powiatów Xięstwa Zmudzkiego, Telszewskiego i Polongowskiego. (Prawo z d. 26 maja 1790). fol., k. 1.

— kommissaryatu wojskowego. (Projekt na 4-letnim sejmie). fol., ark. 1.

Obacz: Actum 17 Martii 1790.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Czartor. — Dzików.

— kommissoryatu (1791). fol., k. 4. Projekt. Bibl. w Sucheju — Czartor.

— kommissoryatu wojennego, 25 kwiet. 1794. pod kierown. Cichockiego, Orłowskiego i Czyżewskiego.

Podp. Ign. Zakrzewski.

— Kommissoryatu... Potrzeba Kommissoryatu, jego układ, obowiązki, fundusz, i o fabrykach broni, amunicyi i potrzeb wojskowych i o stadninach. fol., k. 4 nlb.

— Kommissoryatu do opatrywania wojska w wszelkiego gatunku amunicye. fol., k. 2.

— Kommissy nad Edukacją młodzi narodowej szlacheckiej dozoru mającej. (1774). fol., k. 2.

W Vol. Legum zamieszczono „Ustanowienie komissy nad eduk.” pomiędzy uchwałami sejmu 1775 (ale sejm ten zaczął się już 19 kwietnia 1773, a potem był prorogowany kilkakrotnie), to znaczy w tomie VIII str. 152 (wyd. Ohryzki). — Zarazem jest tam: Rozporządzenie dobrami jezuit. Ob. Actum z dnia 23 sept. 1774.

Akad. — Bibl. w Sucheju

— kommissy do rozsądzania sprawy upadłych krajowych Bankow, 1793 7 octobr. fol. Bibl. w Sucheju — Czartor.

— Kommissy woiewodzkiej. Postanowienie Seymu. fol., k. 6. Krasin.

— Kommissy woiewodzkiej. (1791). fol., kart 6.

Akad. — Czartor. — Krasin.

— Kommissyów dobrego porządku po Woiewodztwach. (Projekt na Sejm 1775). fol., k. 1. Akad. — Krasin.

— kompanii strzeleckich przy każdym batalionie piechoty wojsk Obcyga Narodów. (Projekt na 4-letn. sejmie). fol., k. 1.

— tymczasowe magistratur pojednawczych. (1767). w 8ce.

— opiekuńskie dla szlachty. (Dat. Lwów 2 maja 1778). fol., str. 82 i tablice. Po polsku i po łacinie.

Ob. Maria Teresa (Constitutio tutorea 1778) w t. XXII 170.

Ossol. — Uniw. Lwow.

— opłaty od przywilejów w W. X. L. (Prawo na seymie 1789). fol., k. 2. Ob. Actum 5 febr. 1789. Bibl. w Sucheju.

— Papieru z Stemplem Rzpłtey Kurs y Walor Monety maiącego. (1774). (Projekt do prawa). fol., k. 2.

Projektodawcą jest Jan Aleks. Kraszewski (podobno w porozumieniu ze Stackelbergiem?). Proponuje emisję 30 milionów złp, które by umorzono z sum otrzymanych przez sprzedaż królewsczyzn.

Grodek Idea Banku Narod. 1936 str. 17. Ob. tom XXV 269.

Akad. — T. P. N. w Poznaniu.

— podatku z wsiów, folwarków, oraz ról do miast królewskich i duchownych należących. (Projekt do prawa na czteroletnim sejmie). fol., k. 1.

Bibl. w Sucheju — Czartor.

— prowizji i ubezpieczenie kredytów. (Projekt na sejmie 1774). fol., 1 karta.

Bibl. w Sucheju.

— prowizji duchownych 17. Aug. 1774. fol.

Florian Junosza Drewnowski podaje do akt grodzkich warszawskich. Raczyn.

— Ustanowienie Rady Nie Ustaiącey. (1774). fol., k. 10 nlb. (sygn. E₂).

Bez osobnego tytuła. — Jest to projekt na sejm z r. 1775, drukowany pagina fracta. Druk z marca 1774.

Zaczyna się od wstępu: Mając za grunt y fundament najpierwszy uszczęśliwienia Rzecz. wolność, bezpieczeństwo y pewność majątku każdego obywatela... umyśliliśmy uchwalić i uchwalamy za pierwsze y fundamentalne prawo terazn. seymu: Ustanowienie czyli przywrócenie Rady Naywyższej Nieustaiącey przy Boku Królewskim... Po czym silny ustęp o anarchii w Polsce oraz policzenie tego prawa za prawo kardynalne — czego brak w tekście uchwalonym; są też i inne bardzo charakterystyczne różnice, tak że projekt ten odbiega znacznie od tekstu ustawy (o którym zaraz niżej). — Jak w ustawie, tak i tu jest artykułów cztery. Kończy się na art. IV: Granice, szala, powaga y określenie władzy Rady Nieust. Nie ma jednak postanowień o „Ustanowieniu departamentów“.

Projekt ten jest dziełem dłuższej pracy — jest to piąty projekt z kolei. Omawia te przygotowania Konopczyński Geneza i ustan. Rady Nieust. 1917 str. 278 (na str. 280 rozbiór tego projektu). — Tenże Materjały do genezy Rady Nieust. w Archiwum histor. Akad. XII str. 111 (tu zestawione niektóre różnice między projektami).

Korzon Wewn. dzieje IV 190 twierdzi, że „Ustanowienie Rady“ pisał (i to „niebale“) Drewnowski, sekr. sejmowy — ale tego druku Korzon nie znał, a tekst tu zawarty nie jest wcale niedbale sredagowany. — Autorstwo Drewnowskiego jest wręcz niemożliwe.

Pisma współczesne, odnoszące się do Rady Nieust., zestawione są w tomie XXVI 17. Akad. — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Ustanowienie Rady Nieustaiącey. Ponieważ Rada przy Boku Naszym... podług niżej przepisanych artykułów. fol., k. nlb. 16 (sygn. H₂).

Jest to również projekt; druk. pagina fracta. Tekst jest już znacznie bliższy tekstowi ustawy niżej opisanemu. Od ark. E₂: Ustanowienie Departamentów in Consilio Permanenti.

Egz. Akad. poprawny w ręk. 499.

Akad. — T. P. N. w Poznaniu — Raczyn.

— Ustanowienie Rady Nieustaiącey. Ponieważ rada przy Boku Naszym dawniej w Rzeczypospolitey miała mieysce, jako mamy tego dowody w dawniejszych Konstytucyach, które o niey wspominają, iako to: w artykule 6. Konfirmacyi Krola Stefana, w Artykułach Koronacyi Henryka Krola, tudzież w Konstytucyach 1576. 1590. 1607. 1641. 1669. 1677. y 1678. Więc ustanawiamy Radę Narodową przy Boku Naszym z trzech Stanow złożoną. To iest: Nas Krola, Senatu, y Stanu Rycerskiego, a to do czynności podług niżej przepisanych Artykułów... (1775). fol., k. 11 nlb. (sygn. F.).

Na czele druku winieta, przedstawiająca osadę obwiedzioną murem. Przed bramą muru jeździec z trąbą, obok niego Fortuna na kuli uskrzydłonej.

W bibl. Uniw. Warsz. ma być egzemplarz z dodatkiem na tytule: Actum in curia regia Vars. feria quinta Mag. Cosmae Domini videlicet die 13 apr. 1775; czego w znanym mi egz. Akad. nie ma. Jest w nim tylko na końcu: Puchała mp. Lectum cum actis per Herman — co widać, że jest to wydanie oficjalne. Składa się z 4 artykułów (ulożenie Rady; podział i porządek odprawowania się;

władza, powaga i powinności Rady; granice, szala i powaga i określenie władzy). Na ark. D do końca: Ustanowienie Departamentów in Consilio permanenti (Dep. interesów cudzoziemskich, Kom. marszałków, Dep. policji, Hetmani itd.). W Bibl. Akad. poprawne w ręk. 499, gdzie zarazem dużo materiałów do dziejów Rady Nieust.

Przeruk w Vol. Legum (Ohryski) w t. VIII str. 66 i nast.

Preuss Die Einführung des ständigen Rathes (w „Zeitschr. des Westpr. Gesch. Ver.“ 1882 VII str. 1—45). — Konopczyński Geneza i ustan. Rady Nieustaiącej 1919 str. 338—50 (rozbiór ustawy). Na str. 351 o rękop. pamfletcie: Życie i śmierć Rady Nieust.

Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyn. — T. P. N. w Poznaniu. — Uniw. Warsz.

— Sądów Seymowych. (Projekt). fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— Sądów Seymowych. (Actum in curia R. Varsovien. d. 13. Aprilis a. 1773). fol., k. 2.

Volum. Legum (wyd. Ohryski) VIII 82. — Ob. w tomie XII 41 (Actum).

Bibl. w Sucheju — Krasin. — Ossol.

— Sądu kryminalnego wojskowego. 1794. fol. Czwert.

— Sekretarza Seymowego. fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— towarzystwa do ksiąg Elementarnych w 4ce, k. 3.

Jocher 1177 (za Gazetą Warsz.).

USTARBOWSKI Raphael. Lacrymae vectigales in Dei Homini nece fusae per... in Collegio Posnan. patrum Soc. Jesu Philosophiae auditorem collectae anno morientis Dei Homini 1655. Posnaniae, in officina typographica viduae et heredum Alberti Reguli. V Calend. Aprilis. (1655). w 4ce, k. 12.

Ded. Maksymilianowi Miaskowskiemu.

Czartor. — Jagiell.

Ustaw Bożestwiennyja Liturgia (Słuzebnik). Napieczat. w Wilnie, w 1624. w 8ce.

Sopikow cz. I nr 1343. — Sacharow nr 212. — Karatajew w Sborniku (jak niżej) nr 286.

Bibl. Synod. Mosk. — Petersb. publ.

— Bożestwennyja liturgija, Iże wo swiatych otec naszych Joanna Złatoustaho, Wasilija Welikoho i preźdeszwiaszczennaja Hrihorija Dwojesłowa. Trudolubijem inokow sw. Obszczezitelnyja Obiteli Soszczestwija preswiataho

i żywotworaszczaho Duchu. W Jewju w leto ot wopłoszczeniija Boha Słowa 1638. w 8ce, k. nlb. 4, liczb. 166 i 296, w końcu kart 13 kalendarza.

Sacharow nr 362. — Karatajew w Sborn. otd. rusk. jazika imp. Akad. N. (tom 34, r. 1884) nr 472.

Bibl. Syn. Mosk. — Kijow. Arch. Obszcz. — Krasin. — Petersb. Akad. Nauk.

— Cerkownyj, napiecz. w Wilnie, w 1622. fol.

Sopikow cz. I nr. 1570. — Karatajew Chronolog. rozp. nr 230. — Jocher 7099. — Kraszewski Wilno IV.

Natomiast Karatajew w Sborn. otd. rusk. jazika imper. Akad. Nauk (tom 34, r. 1884) nie wymienia już tego druku. A więc uważa go za nie istniejący.

— Molitw, napieczat. wo Lwowie w 1670. w 12ce, k. 11, 696 i 12.

Tołstoj nr 144. — Karatajew nr 783.

Petersb. Akad. Nauk. — Petersb. publ.

— Wojskowych artykuły ob. Artykuły (1764).

(Ustawa Rządowa 3 maja 1791).

Actum in Curia Regia Varsaviensi Die Quintā Mensis Maji, Annō Domini Millesimō Septingentesimō Nonagesimō Primō. Ad Officium et Acta praesentia Varsaviensia personaliter veniens Magnificus Antonius Siarczyński Sacrae Regiae Majestatis, & Comitiorum Ordinariorum Generalium ac Confoederationis Generalis Regni Secretarius, Eidem Officio & Actis Ejus, Constitutionem Infra exaratam obtulit, ad Ingrossandumque in Acta praesentia porrexit, tenoris talis = Ustawa Rządowa. W Imię Boga, W Troycy Świętej Jedynego. Stanisław August... (Bez osobn. tytułu; bez r. i m. druku, ale u Grölla 1791). fol., k. 4 nlb. (sygn. B₂).

Na końcu tekstu Konstytucji: Herman mp.

Legi Moraczewski. — Po czym na k. B₂ recto u dołu: Sub eodem actu... Deklaracya Stanów Zgromadzonych, z podp. Stan. Małachowskiego i Kaz. ks. Sapielby (Herman mp. Legi Moraczewski).

W tej pierwszej edycji kustosz A wypada pod body, A₂ pod po, B pod od, B₂ pod my.

— Toż... fol., k. 3 nlb.

Jest to więc akt oblaty, wydany osobno drukiem, podobnie jak wydano wszystkie konstytucje z 1791 r. poprzedzające i następujące po konst. 3 maja. — Por.: Actum (w tomie XII).

Tych innych konstytucji należy szukać (oprócz pod Actum) w Bibliografii pod: Zaręczenie — Deklaracja — Prawa kardynałowe — Zlecenie — Rozkład — Wyznaczenie — Przystąpienie — Zalecenie — Ochrona — Przyspieszenie — Uchylenie — Wyznaczenie — Miasta nasze — Deklaracja — Sejmiki — Xięga — Sejmy — Sejm Konstyt. — Sądy seymowe — Jus aggr. — Straż — Warunek — Komisya policyi — Urządzenie wewnętrzne miast — Wyznaczenie — Oznaczenie — Urządzenie sądów — Porównanie — Przedłużenie — Zaręczenie — Komisja skarbowa — Rozkład woj. — Zapisywanie — Deklaracja względem osób — Sprawiedliwość — Warunek — Przyspieszenie. Zbiory oblat tych konstytucji z r. 1791 (od stycznia do początku grudnia) bywają często w bibliotekach razem oprawiane, np. w Bibl. Akad. lub Jagiell. (26 ustaw). — Obaca w tomie XX str. 65 pod: Konstytucje.

Przedruk w Vol. Legum IX (wydał Kniaźstwo 1889).

Balszer w Kwart. Hist. IV 347.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Czart. — Czwert. — Jag. — Kras. — Ossol. — Racyd.

— Toż... Prawo uchwalone dnia 30 Maja Roku 1791. (Bez miejsca i drukarza). w 8ce, str. 32.

Czwert. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Wileńs. — Zielińs.

— Ustawa Rządowa. [Tu węzyk drukarski]. Prawo Uchwalone Dnia 3. Maia, Roku 1791. [Tu winieta: dwa amorki wieńczą tablicę z ustawą. Pod tym ozdoba złożona z półogniw]. w Warszawie w Drukarni Uprzywileiowanej M. Gröllla, Księgarza Nadwornego J. K. Mei (1791). w małej 8ce, str. 32.

Kustos A₂ pod *inym*, B pod *wet sil.* — Jest to to samo wydanie, co następne, liczące str. 86, tylko tutaj brak na końcu 2 ostatnich kart z „Dekl. Stanów Zgr.“ Widocznie dodrukowano je później.

Akad. — Jag. — Ossol.

— Ustawa Rządowa. [Tu węzyk]. Prawo Uchwalone dnia 3. Maia, Roku 1791. [Tu winieta: dwa amorki wieńczące tablicę z ustawą]. w Warszawie, w Drukarni Uprzywileiowanej M. Gröllla, Księgarza Nadwornego J. K. Mei. (1791). w małej 8ce, str. 36 (sygn. C₂).

Kustos A₂ pod *inym*, B pod *wet sil.*, C pod *ma.* — Na str. 83—86: Deklaracja Stanów Zgromadzonych. Wszystkie prawa dawne i teraźniejsze przeciwne niniejszej Konstytucji...

Równocześnie drukowane i razem bywa oprawne: 1) Seymiki, prawo uchwalone d. 24 marca 1791 str. 45. — 2) Seymy, prawo uchwal. d. 13 maja 1791 str. 98; sejm konstytucyjny extra-ordynaryjny str. 14; sądy seymowe str. 46. — 3) Straż, prawo uchwalone d. 1 czerwca 1791 str. 82. — 4) Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej, prawo uchwalone d. 18 kwietnia 1791 str. 24. — 5) Urządzenie miast wolnych Rzpłitej w Koronie i w W. X. L. prawo uchwalone d. 24 czerwca 1791 str. 47 i str. 38. — 6) Komisya policyi, prawo uchwalone d. 17 czerwca 1791 str. 53. — 7) Uwidomienie miast... str. 13.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Czwert. — Dziaków — Ossol. — Uniw. Lwów. — Zielińs.

— Ustawa Rządowa. [Tu ozdoba drukarska złożona z §§]. Prawo uchwalone. Dnia 3 Maja, Roku 1791. [Tu winieta: nagie dziecko podaje drugiemu wieniec]. w Warszawie, w Drukarni Uprzywileiowanej M. Gröllla, Księgarza J. K. Mei. w 8ce, k. tyt., str. 318 i k. 1 nlb.

Od k. A₂: Ustawa rządowa, zawarta na stronach 3—32 (sygn. B₂). — Sygn. A₂ wypada tutaj pod *sig.*, sygn. B pod *Sas*, B₂ pod *przy.* — Na stronie 29—32 zamieszczona: Deklaracja Stanów Zgromadzonych, której nie ma w I wydaniu Gröllla.

Na str. 32 jest przenośnik: Actum, mimo czego strona następna nie zaczyna się od: Actum, lecz od: Seymiki Prawo uchwalone Dnia 24 marca 1791.

Od str. 70: Seym Prawo uchw. 18 maja 1791. — Od str. 149: Seym Konstytucyjny. — Od str. 161: Sądy seymowe. — Od str. 189: Sędziowie Seymowi Obrani Roku 1791. — Od str. 193: Straż. — Od str. 215: Miasta nasze królewskie. — Od str. 233: Urządzenie wewn. miast wolnych. — Od str. 263: Komisya Policyi. — Od str. 311: Ostrzeżenie względem wykonania prawa o miastach. — Od str. 317: Deklaracja Dnia 27 Czerwca Roku 1791. — Na ostatniej karcie nlb.: Deklaracja Dnia 27 Czerwca 1791. (Obie te deklaracje dotyczą Krakowa i Sandom.). — Na ostatniej stronie: Osoby wybrane za komisarsów do Kom. Policyi D. 28 Czerwca 1791.

Jak z tego widać, jest to druk z lipca 1791. Ustawy tu zawarte wyszły także u Gröllla jako osobne druki. Ossol. — Racyd.

— Toż... Mińsk, u XX. Bazylianów 1791. w 8ce, k. 16.

Czapki (Mns. Nar.).

— ob. Actum (1791) — Kalendaryk narodowy na r. 1792 (tu przedruk tekstu) — Kollataj (O ustanowieniu) — Konstytucja 3 Maja — List (1792) — Przeczytański (1792) — Tomaszewski Dyzma (1792) — Zbiór Konstytucji.

Vstawa o zwierzchniei chwale Bożej, y o koscielnych Ceremoniach na ten xtałt, jako sie zachowawa w koscielech Xięstwa Prvskiego. M.D.XLiiij. (1544). [Tytuł w prostokątnej ramce]. [Na końcu na karcie G₄ recto:] W Prvskim Krolewczw wycisniono, w drukarni Jana Weynreicha, 28. Majj. Anno. 1.5.44. w 4ce, k. tyt. i k. 27 nlb. (sygn. G₄).

Na k. G₄ verso: Błędy albo niedostatki... (tu wyliczone errata i dodano:) In summa drukarz po polskv by słowka nie wmiął. Druk piękny gocki. — Pierwsze U na tytule znacznie większe; STA członkami un-cjalnymi. Tytuł w ramce sutej lecz niezgrabnej, składającej się po bokach i u góry z wazonów, u dołu z wzoru ciągniętego. Ramka boczna, od strony łobka książki podwójna, znacznie szersza od owej przy grzbiecie.

Litera y jest pisana na tytule z jedną kropką, w tekście z dwiema.

Rozpoczyna: Osw. Xiążęcia pruskiego Mandath o tei wstawie koscielnei. Datowany w Królewcu dnia (wpisano: XXXI) xięzycza Maya 1544. Opowiada tu Albrecht, że już w r. 1525 w grudniu na sejmie w Krolewcu przysły do skutku ustawy koscielne przy udziale biskupów sambijskiego i pomerańskiego. Zostały one drukiem ogłoszone, ale poszły w zapomnienie. Teraz po naradzie z księżmi i doktorami kazał ustawy powtórnie wydrukować. Zgadają się one z wysnaniem wiary angustańskich kościołów, a świaszcza z kość. witemberskimi. Nakazuje te ustawy czytać po kościołach miasto katechizmu przynajmniej przez 4 niedziele przedtem, nim się je zacznie stosować, i grozi karami nieposłusznym.

Od k. A₄ idzie: Namowa albo Epistola xiędsow przełożonych o Ceremoniach y o tei ustawie koscielney (na 5 str.). Odwołują się tu do rozkazu księcia z r. 1543, aby ustawy były na nowo drukiem wycisnione. Podnoszą, że zgodność z kościoły saskimi dotyczy wpraw stała małżeńskiego i w innych jawnych sprawach albo zwierzchnich. Mówią, że około obchodu wieczery stała się w kość. august. niektóra odmiana, którą to odmianę przyjmujemy (chleb będzie rozdawany przed winem). Uderzają na odszczepieńców sakramentarzy, najęw. ciała i krwi bluźnierców, którzy będą

pokątnie przeciw tej ustawie szwermierować. Na sejmie 1540 uchwalono niektóre artykuły tej ustawy.

Od k. B₂ verso do E₄ verso idzie: Sposób a obyczaj zachowania w mszy. (Tu zawarte przepisy o ceremoniach w Królewcu, po miasteczkach i po wsiach. Nie ma potrzeby podnosić hostii. Zalecone są modlitwy wycisnione w r. 1542 i posłane do kościołów). — Dalej: Namowa albo upominanie przed pacierzem. (Podane są teksty modlitw i śpiewów). — Nieszpór. — O kazaniu świętym i o katechizmie. — O spowiedzi i o przystępowaniu k stołu bożemu. — O święciech. — O chrzcie. — O stadle małżeńskim (głównie o zapowiedziach). — O jawnej pokucie i o rozgrzeszeniu (tu opisana kara pokuty koscielnej, bardzo zbliżona do katolickiej pokuty przed kościołem, tak jak ją przepisują synody diec. XVI w.). — Sposób albo obyczaj zjednania i rozgrzeszenia. — O mężobójcach albo o głównikach (przepisy o pokucie koscielnej, jaką winni oni odbywać obok kary świeckiej). — O po-grsebia.

Ustawa ciągle przypomina, że należy używać w modlitwach i śpiewach języka polskiego. Na k. E₂ verso: Zamknięcie tej to ustawy koscielnej. (Jest możliwość, że najdalej potrzeba jej odmiany, ale i tak nie wolno teras wsgardzać tymi ceremoniami). Podniesiono tu, że w Królewcu wolno kazać kasnodziejom w zwykłym odzieniu jako i w Witebergu.

Na k. F—G₂ modlitwy na różne niedziele, święta i okazje. Kończą: Responsorja.

Ustawa jest uzupełnieniem wydanego rok przedtem i również na język polski przełożonego „Przykazania“ (ob. pod Albrecht). — W oryginalnym tekście ma ona tytuł: Ordinatio de externo Dei cultu. Rozesłana została wraz z mandatem Albr. w czerwcu, a wprowadzona w życie od lipca 1544. — Obacz Tschakert Urkb. zur Ref. Gesch. I str. 216 i III nr 1671 i 1848.

Toeppen Gesch. Masuren 1870 sądzi, że przekładał Wawrz. Vulturnius (?). Język czysty, rzadko tylko skażony słowami zapożyczonymi z niemieckiego.

Ks. Polkowski w Roczniku dla Archeol. 1870. — Warmiński Andrzej Sektucjan 1906 str. 158 i 176, 208 i 268. — Wiersbowski III 2227.

Akad. — Bibl. miej. w Królewcu — Czarnoeki — Gdańska miej. — Jagiell. — Uniw. Warsz. (?)

— albo porząd koscielny, iako się w Xięstwie Pruskim snauczaniem y Coeremoniami, y s inemi rzeczmi, ktore ku pomnoszeniu y zachowaniu wrzędu kasnodziejskiego, y porządku

dobrego potrzebne, zachowawa. S nowu przeyrzany, pomnoszony y na iawiu wydany. Roku narodzenia Pańskiego M.D.LX. [Na końcu:] Drukowano w Krolewcu Pruskim v Jana Daubmana Roku pańskiego. 1560. w 4ce, k. tyt. i k. 10 nlb., k. 182 lb., k. 2 nlb. (sygn. A—Ciiij, A—Z₄, aa—zz₄).

Na pierwszych 8¹/₂ kartach mandat ks. Albrechta Starszego (po polsku), datow.: w Krolewcu Roku 1559. 25. Dnia Norembris. — Mówi tu książę, że od początku z innymi reformowanymi kościoły chrześc. porównał się ku wysnaniu angub. i wedle niego chce urządzić nauczanie. W tym celu podaje tutaj (w I części) naukę chrześc. księstwa swego kościołów zrozumiałe i jaśnie; oraz formam doctrinae (t. j. sposób uczenia) ocenioną życzliwie przez teologów zwłaszcza przez Melanchtona i Brencjusza, którzy ją przejrżeli. Bynajmniej nie chce jednak przez to poniżać i zarzucać ksiąg Lutera, Pomerana, Filipa, Brencjusza, Urbana, Rhegiusa, Wita Teodora.

Zaś w II części są opisane ceremonie i obrzędy kościelne. Są one porównane z falfgrafakimi i wirtemb. Nakazuje plebanom i ludności stosować się do nich — a gdyby jakieś duchy niespokojne nie chciały się zastosować „ku czemu innemu spotrzeby przicsina się nam da“.

Następuje spis „Artikułów głównych pierwszej części“ (na 3 str.).

Część I idzie od k. 1—94. Zaczyna się: Ponieważ Paweł św. do Tymoteusza pisać... a składa się z 27 rozdziałów: O isidney Bostwa istności, o trzech personach, o siednoczeniu ohydwy natur, o stworzeniu, o upadku... itd. Ostatnie rozdziały: O wolności chrześcijańskiej, O przełożonych albo zwierzchności świeckiej (k. 83—9). (W tym ostatnim rozdziale polemika z nowochrześciami, którzy uczą, że to jest grzech być przełożonym. Zwierzchność świecka może czynić egzekucje na ciele, bo niedarmo miecz nosi. Ma też moc własne zakony stanowić i bronić). — Od str. 90—4 napis: Naśladnia symbola albo wyznania wiary (niejskie, Atanazego, Ambrogego. To ostatnie jest to hymn: Ciebie Boże chwylimy).

Na karcie 95 tytuł: Druga część wstawy Kościelney o Ceremoniach y obyczajach Kościelnych.

Rozpoczynają nauki i formuły o chrzcie (z ewangeliami, napominaniem, modlitwami); potem o katechizmie w Krolewcu i na wsiach; o spowiedzi i absolucji; o kłatwie (tu na k. 121 o pokucie męłobójców, czarowników, wróżbiarzy); o mszy (tu melodie śpiewów, na k. 137 o śpie-

waniu ludu po polsku); o niesporach; na k. 146: Collecty albo pospolite modlitwy z wierszykami na święta; o świętach; o chodzeniu do kościoła; o oddawaniu w stan małż. i o formie błogosławienia małżeństw; o niemocnych ludziach; o pogrzebie. Na przedostatniej karcie rejestr artykułów II części. Na ost. Errata. Na k. 159 nakazuje książę trzymać się w kazaniach Postylli Luterowej, Corvina i Wita Teodora. — Na k. 160—1 jest tu mowa o kazaniach w języku rodzimym dla Polaków i Litwinów (po miastach kapelani znający te języki, po wsiach przez tłumacze). Na to, aby tłumacze się znaleźli, nakazuje książę, aby „tychto, którzy nie są rodu niemieckiego jako Litwy, Prusów i Sudów dzieci do szkoły trzymano“. Tacy tłumacze mają być z niewolej wedle prawa pruskiego wyswobodzeni, a pod statuta tej ziemie mają przyść. Także w dziedzictwach mają zachowani być. Wreszcie w kolegium (Krolew.) ma być zawsze stypendiatów sześć Polaków, sześć Litwinów, sześć Prusów y Sudawów.

Nazwisko tłumacza nie jest nigdzie wymienione (ob. następne wydania). Pisownia jest nie stała. Spotyka się pisownię: szadną, ponieważ, seoty, krwy, sarządył, ksiąc, nawrótył, wstąpył i wstąpy, póky, drugy, zlepszenie. — Język jest czysty, ale sporo prowincjonalizmów.

Cała ta ustawa wraz z formułami, jak napomkniono w tytule, jest przeróbką (i to nader gruntowną) opisanej poprzednio „Ustawy o chwale bożej“ z r. 1544. Redaktorem jej był M. Vogel. — Używała ona, jak widać z mandatu Albrechta, aprobatę wybitnych teologów wirtemb., tybiskich i strassburskich, mimo że stany pruskie protestowały przeciw niej. — W Polsce synod luterski z r. 1558 (a więc zanim jeszcze została w Prusiech Książ. ogłoszona) oświadczył się za wprowadzeniem jej do Polski, co jednak nie nastąpiło.

Por. niżej pod: Ustawy kościelne Królestwa pruskiego (wydanie z r. 1731 i 1755).

Joher 7122 a. — Bandtkie Hist. druk. Król. Pol. III 87. — Wierzbowski II 1890. — Piekarski Katalog kórn. 1929 nr 8. — Ks. Warmiński And. Samuel i Sek. (1906) str. 472. — Wotschke Eust. Trepka (1903) str. 45. — Tenże Gesch. der Reform. 1911 str. 254. — Bibliogr. tom XXII str. 86 (pod Maleckim).

Czartor. — Czarna. — Kórnik — Ossol. — Zamoj.

— albo porząd Kościelny y Ceremonie jako w nauczaniu Słowa Bożego y podawaniu Świętości w Kościelech Xięstwa Pruskiego ma być zachowany. Z niemieckiego języka na polski pilnie

przełożony przez Hieronyma Maleckiego plebana Leckiego Roku od narodzenia panskiego MDLXXI. [Tu cytat z Corinth. I 14]. [Na końcu:] w Krolewcu drukowano u Jana Daubmana 1571. w 4ce, k. 136.

Obacz tom XXII 86. — Osiański Skarga 76. — Maciejowski III 227. — Joher 7122 b Miał niegdyś w swej bibliotece K. Świdziński. Gdań. miej.

— Toż... Roku 1571. (Na końcu:) w Krolewcu znowu Drukowano przez Jana Fabriciusza, R. 1615. w 4ce, k. 133 i 1 (odezwa do czytelnika).

Joher 7122 c. — Ob. Bibliografia XXII 86. Czartor.

Ustawa accyzy. Ex Senatus cons. Częstochoviensi od skarbu koronnego... ob. Ordinans (1657).

— O Edukacyi Narodowej w krajach Rzeczypospolitey. (1775). fol., k. 1.

Ob. Ustanowienie — Ustawy.

Volum. Legum VIII str. 152. Czartor.

— Kompanij z stu dwudziestu akcyi złożoney na założenie w kraju fabryk wełnianych. (Warszawa d. 16 kwietnia 1766). fol., k. 2. Krasin.

— natury ob. Bramin — Bukaty — Wolter (1795).

Por. też: Branin (w Dodatkach).

— płacy u sądów w prawie maydeburkiem... ob. Groicki B.

— względem osób i magistratur. (z r. 1782). fol., k. 1. Czartor.

— (Królewsko-Pruska) dla wszystkich państw dziedzicznych, magistratów, urzędników y gminów względem żywych albo zabitych oddać się mających łupieżców y rozbojników y względem na każdą głowę w nagrodę wystawionych 10 talerów twardych. w Wroclawiu u Jana Jakuba Korna bibliopole. (1744). fol., k. 2. Czartor.

— podatku na tytoń i tabakę. fol. Dzików.

— poboru (1564)... ob. Uniwersał poborowy.

— podatku w Wielkim Xięstwie Litewskim. fol., k. 4.

Z roku 1775. — Ob. Actum.

Akad. — Ossol.

— podatku Xięstwu Litewskiemu. (Projekt na sejmie 1776). fol., k. 2.

Czartor. — Uniw. Wars.

— względem pożyczki do skarbu od obywatelów i poddanych, na rok wojskowy zaczynający się od 1 Listop. 1796 a kończący się z dniem 31 Paźd. 1797. fol., k. 7 nlb.

Po niemiecku i po polsku.

Vstawa Przedawania Rzeczy. Po dług Constitucyey Roku 1623. Przez Ich Mśc Pány Commissarze w Lublinie wezyniona. [Tu na barokowej tarczy herb Polski i Litwy oraz herb Wazów]. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. W Krakowie, Druk: Andrż: Piotrkowczyk, I. K. M. Typographá. (1623). fol., k. tyt. i str. 32 (sygn. D₁).

Rozpoczyna wpis do ksiąg grod.: Actum in castro Lublinensi. Po czym tekst ustawy. — Na końcu podpisy: wojew. Rafała Leszczyńskiego itd. ...wreszcie Jakuba Poniatowskiego, pisarza grodz. label.

Sejmy z r. 1621 i 1623 (Vol. Legum III) wybrały z sejmu i senatu liczną komisję, która by ułożyła pretia rerum dla cudzoziemskich i krajowych towarów (aby zapobiec ucieżnieniu za podnoszeniem monety i wywożeniem złej z cudzych krajów). Do tej komisji miały także i miasta cum plenaria potestate posłów swych wysnać. Sejm uchwalił też sposób postępowania w sprawie wykonania tej uchwały. Jako miejsce obrad wyznaczono Lublin.

W wykonaniu tej uchwały zebrała się komisja (ale w składzie znacznie mniej licznym niż sejm wybrał) i przeprowadziła badania wspólnie z przedstawicielami miast. Komisja składa się z Raf. Leszczyńskiego, Mik. Firleja, Mik. Daniłowicza, Achacego Grochowskiego i ze szlachty z różnych województw. Z miast zostali przyszwani: Krz. Karniewski, Wojc. Olechowicz, Jerzy Kromer, And. Oglicz, Kryst. Wesel, Paweł Lisowski, Jan Bekłowski, Łukasz Smażyc. Po dłuższej pracy ogłoszono taryfę. Taryfa ta — podobnie jak i miary (łokcie, funty) — miała być w zasadzie dla całej Korony jednakowa. Żali się komisja (na str. 18), że Gdańsk nie usłuchał wezwania sejmu i posłów swoich do komisji nie przysłał. Wedle uchwały sejmowej dla Litwy miała się zebrać osobna komisja nieco później, nie wiem jednak, czy przysłała do skutku. Komisja miała uregulować ceny wszystkich towarów, a więc zarówno przemysłowych jak i żywnościowych. Z przemysłowych zwróciła niemal wyłączną uwagę na pryzwożne, żywnościowe pominała zupełnie. Zaczyna też swój elaborat od wytlumaczenia: „Rzeczy do żywności należących cena wedle czasu i urodzaju podnosić się

i sniżać zwykła i różna na różnych miejscach w tak przestronnych państwach bywa, pręto trudno jednakowo ją umiarkować. Komisja przekazuje to zadanie wojewodom i starostom, którzy dwa razy na rok winni ogłaszać cenniki żywności. Przyczynę drożyzny żywności upatruje komisja w podkupowaniu jej przez prękupniów, w nadużyciach domów gościnnych, w wywozie towarów za granicę, w smowach kupców i rzemieślników w porse jarmarków (awłaszcza żydów). Grozi za to karami.

Po czym zarządza komisja, aby łokcie, wagi, funty, korce i beczki były we wszystkich miastach i miasteczkach jednako. Przepisuje próby złota i srebra i zakazuje szmelcowania monet (sub poena falsi). Potem oznacza ceny miedzi, mosiądzu, ołowiu (sic) i cyny. Żelaza funt ma kosztować grosz jeden. Następują potem przepisy o materiałach jedwabnych i o sakanach. Ceny futer. Ormiańskie towary, szockie i kramarskie. Korzenie i lekarstwa. Ceny i rodzaje win. Księgi (tych ceny trzeba stanowią w porozumieniu z rektorem Akademii). Papier. Czapki. Miecznicy. Kowale. Rusznice. Skóry. Siodła. Miechowicy. Robota blachownicza.

Wymienia ustawa dużo towarów cudzoziemskich, np. z futer: rysie szwedzkie i perskie, sobole (siorok za złotych 600), moskiewskie liay, szwajcarskie i francuskie blamy lisie, smusiki angielskie itp. Cóż dopiero przy jedwabiach, sukniach, płótnach (rąbek flamski, płótna śląskie, drelichy gdańskie, bawełny niemieckie, pończochy francuskie, nici koleńskie itd.). W rozdziale o winach są narzekania, że Węgrzy wina jako chcą sprzedają, i to coraz drożej. Węgierskie stare powinno kosztować złotych 70, nowe 50 za beczkę. Francuskie ukszeft za złotych 20, wołoskiego beczka złotych 35, ryńskie 30, kanaru 30, alakanu 35, octu złotych 14. — Libra papieru najprzedsniejszego groszy 8, szarego do uwijania groszy 2.

Twórcy taryfy rozumieją, że odległość od Gdańska albo od miejsca wyrobu towaru musi wpływać na cenę. I dlatego w wielu miejscach sastrzegają, żeby ceny podane rozumiano „ducta proportione distanciey od miasta“ to znaczy zachowując możność wyższych cen dla miast odleglejszych. Cała taksa jest przesiąknięta niechęcią do wywozu z Polski: np. drożyzna miedzi pochodzi stąd, że ją kupecy do Gdańska wywożą — stąd komisarze postanawiają, że ją najpród kupiec musi wyłożyć na skład w Krakowie; tak samo utrudniony wywóz koni, skór itp.

Taksa powyższa jest jednym z najciekawszych źródeł do dziejów cen w Polsce, a także do dziejów przemysłu i kultury material-

nej. — Kto chce poznać, jakie futra, jedwabie, sukna w Polsce noszono, albo jakie pito wina i co kosztowały, ma tu obfite źródło informacji.

Na końcu zabrania się kupcom, by nie taili posiadanych towarów „one tylko po kryjomu znajomym swym mimo szacunki sprzedając“. Jak widać, już wtedy na wszelkie taryfy odpowiadało życie gospodarcze ewentualnem zaikaniem towaru z obiegu. Aby zrozumieć genezę tej ustawy (to jest nastrój mas szlacheckich, które jej się domagały), należy porównać broszurę: Traktat Rycerstwa (tom XXXI 279).

W dziesięć lat później (1633) podjęto nową próbę uporządkowania cen. Obacz w tomie XXXI str. 65 i Taxa krakowska towarów cudoziemskich. — Znowu w 10 lat potem podjęto dalszą, tym razem ostatnią ze strony sejmu próbę tego rodzaju. Obacz Comissaya de pretiis (1643) w tomie XIV 329. — Przepisy konstytucji de pretiis rerum od r. 1451—1667 zestawia Inwentarz praw, statutów (dod. do Voluminów Legum) 1546 pod: Ustawa. W egz. Akad., z którego korzystałem, brak str. 27—30.

Szelągowski Pieniądz i przewrót cen 1902 str. 297. Akad. — Ossol.

— o cyrkulacji hiszpańskiej monety... ob. Fryderyk Wilhelm (1794).

— Straży Rządowej. (Projekt do prawa). fol., k. 1.

Ob. Straż. Bibl. w Suchej.

— waloru y kursu monet w Kraiach Rzeczypospolitey, y sposób płacenia summ w Prowincyach Koronnych. fol., k. 2.

Ob. Taryfa, Taksa.

Podpisany pod tym projektem Celestyn z Szpanowa Czaplic, podkom. łucki (około 1767).

Akad. — Bibl. w Suchej — Ossol.

— dla służących wiejskich (1783)... ob. Józef II (XVIII 634) — Ordnung.

Ustawa w Sprawach Małżeństw Co do Kontraktu Cywilnego, y onego wniosku dla wszystkich Którzy Chrześcijańską wiarę wyznają Na Królestwa Także Gallicyi Y Lodomeryi Rozciagniona, Y Ustanowiona. [Tu orzeł austriacki z cyfrą: J. II.] w Wiedniu, w Drukarni Jana Tom. de Trattner, Ces. Lról. (sic) Dworu Typogr. y Bibliop. 1783. [Na drugiej karcie tyt.:] **Constitutio In Causis Matrimoniorum Quod Attinet Contractum Civilem Eiusque Effectus Edita Pro Universis Sub-**

ditis Christianis: Pro Regnis Etiam Galliciae et Lodomeriae Extensa Ac Publicata. [Tu orzeł jak na pierwszej karcie]. Viennae, Typis Joan. Thom. Nob. de Trattnern, Sac. Caes. Reg. Aul. Typogr. Et Bibliop. 1783. w 8ce, k. 2 tyt., str. 75.

Druk synoptyczny po łac. i po pol. Na końcu: Dan w Wiedniu 16 stycznia 1783... Josef — oraz podpisani L. Kollowrat, Jan Chotek, Tob. Gebler.

We wstępie do ustawy powiada cesarz Józef, że prawa względem związków małż. były dotąd w źródłach swoich rozrzucone lub co do skutków swoich ku dobru podanych nie se wszystkim ściągaly się. Dlatego wydaje prawo co do ważności małż. kontraktów pod względem cywilnych onych skutków oraz co do prawości potomstwa. Rościąca się ona na czesko austriackie jego kraje i na królestwa Gallicji i Lodomerii.

Ustawa składa się z 57 paragrafów. — Była ona próbą uregulowania prawa małżeńskiego bez względu na prawo kościelne. Przepisywała warunki ważności małżeństw, a gdyby tych warunków (przeszkód) przy zawieraniu małżeństw nie uwzględniono, odmawiała zawarcia małżeństwa skutków prawnych. To samo co do nieważności małżeństw.

Patent Józefa o dyspensach małż. z r. 1781 ob. w tomie XVIII str. 633.

Ob. niżej: Uwagi nad ustawą z r. 1783; jest to polemika w obronie tego patentu, zapewne inspirowana.

Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol.

— **Wexlowa Dla Galicji Zachodniej.** [Tu dwugłowy orzeł austriacki]. W Krakowie, w Drukarni Antoniego Gröbla pozostałej Wdowy i Successorów. (1797). w 8ce, k. tyt., str. 88 i k. 4 nlb. (spis rzeczy).

Na czelo edykt Franc. II, w którym nakazuje wejście ustawy w życie z dniem 1 stycznia 1798. Ma być ona stosowana przez sądy kupieckie bez względu na prawa kupieckie i zwyczaje dotąd w Gal. zach. zachowane. Dan w Wiedniu 10 paźdź. 1794.

Ustawa składa się z 47 artykułów: O właściwościach weksla, o rodzajach weksla, o osobach sądowi weksl. podległych (wyłączeni są duchowni i wojskowi), o akceptacji weksłów i proteście, o terminach wekslowych, o regresie, o cesji, o jarmarkach i wekalach jarm., o zastawach w rzeczach wekslowych, o sensalach i pośrednikach, o wekslach niewłaściwych (to jest a deposito i sicca). Jak z tego

widać, jest to tylko prawo materialne wekslowe, nie procesowe.

Ustawę o prawie wekslowym pt. Norma cambialis pro Galicja, wydała już w r. 1775 Maria Teresa (ob. tom XXII 170). Norma ta jest zresztą łac. tłumaczeniem dawniejszej ordynacji wekslowej, wydanej przez nią w r. 1763 dla krajów czesko-austriackich.

Ustawa Franciszka II jest przeróbką tej Normy terezjańskiej i dość wiernie się jej trzyma. Ossol. — Zieliń.

— **Powszechna O Występkach Y Ich Karaniu.** [Tu orzeł austriacki z cyfrą J. II]. Przedaje się nie oprawny Exemplarz na papierze lepszym po 27. Kr. na Ordynaryjnym po 18. Kr. w Wiedniu, w Drukarni Jana Tomasza de Trattner, Ces. Królew. Nadwor. Drukarza i Bibliopoli. 1787. [Na drugiej k. tyt.:] **Allgemeines Gesetz über Verbrechen, und derselben Verstrafung.** [Tu orzeł jak na pierwszej karcie]. Wird verkauft ungebunden das Stück auf Schreibpapier für 17. kr. gebunden für 33 kr. auf Druckpapier für 18. kr. gebunden für 24. kr. Wien, gedruckt bey Johann Thomas Edlen von Trattern k. k. Hofbuchdruckern und Buchhändlern. 1787. w 8ce, k. 2 tyt., str. 287.

Druk synopt. po polsku i po niem.

Na czelo edykt Józefa II, datow. 13 stycznia 1787, podpisany poniżej przez hr. Kollowrata i Choteka. Wedle tego edyktu ustawodawca pragnął wyznaczyć granice między kryminalnymi a polit. występkami oraz zachować sprawiedliwą karę między występkami a karami.

Dzieli się na 2 części: 1) O sbrodniach głównych i karach krym., 2) O politycznych występkach i polit. karach.

W pierwszej części omawia pojęcie przestępstwa (nazywa je stale występkiem) i kary (kodeks zna karę śmierci zwykłą i kwalifikowaną, więzienie, przykucie, różgi, pręgiarz, piętnowanie). — Po czym wylicza kodeks poszczególne przestępstwa. Na ogół przyjmuje kodeks teorię odstraszania; ustępstwa na rzecz idei humanitarnych są skromne. Jednakże ogranicza stosowanie kary śmierci do rzadkich wypadków. Znamiennym jest, iż staje na stanowisku: nullum crimen sine lege.

Od str. 208 idzie część II o politycznych występkach. Ma je ścigać i karać są polityczna władza (a nie sądy). Karami są chłosta, pręgiarz, areszt, roboty publ., usunięcie z miejsca zamieszkania. Mężczyźnie można dać 50 kijów, kobiecie 30 batogów. Pojęcie politycznych przestępstw

różne jest od tego, co my przez to rozumimy. Są to przeważnie wykroczenia policyjne sprzedaw truciśny przez aptekarską, sbył szybka jazda, brak paszportu, fałszywa gra w karty, kłusownictwo, cudzołóstwo, naruszenia w obowiązkach służby domowej, wydawanie pism szkalujących, swawole na ulicy, wzgarda wobec ceremonii religijnych, niedowiarstwo, zarzeganie białogłów nienagannyh, coitus contra naturam, przyłudzwo (kuplerstwo) i lubieżność, zabawy maskowe bez pozwolenia władzy itp.

Charakterystykę tego kodeksu podaje Domin Petrushevecz Neuere Österr. Rechtgeschichte 1869 str. 149—159.

W r. 1788 uszpełniła go procedura karna (ale tej po polsku nie wydano).

Kodeks powyższy (z r. 1787) został usunięty w Galicji przez tak zwany: Codex poenalis Galliciae occidentalis, wydany w r. 1796 (ob. tom XIV 314). Ten nowy kodeks jest daleko bardziej humanitarny, a zawiera nie tylko prawo karne materialne, ale i procesowe. Wypróbowany in anima villi w Galicji stał się podstawą do kodyfikacji z r. 1803.

Schnür Peplowski Z przeszłości Galicji I 96. — Ob. tom XVIII 121

Drohob. — Jagiell — Ossol. — Uniw. Kijow.

— dla zachodniej Galicji względem monety. Wiedeń. 17 kwiet. 1796. fol., k. 10 nlb.

Po niemiecku i po polsku.

— (Powszechna) Sądowa dla Galicji Zachodniej. [Tu orzeł austriacki z cyfrą F II]. W Wiedniu drukiem Józefa Hraszańskiego, C. K. Niemieckiego, i Polskiego nadwornego Typografa, i Bibliopoli. 1796. w 8cc, k. tyt. i k. 6 nlb., str. 380.

Na czele dekret Franc. II z 19 grudnia 1796 r. wprowadzający ustawę do Gal. sach. od 1 maja z tym, że tekst niem. jest autentyczny, a przekład polski i łac. ma służyć tylko jako ulga mieszkańcom. Potem idzie na 8 k. rejestr.

Ustawa ta (będąca kodeksem procesu cywilnego) składa się z §§ 619. Traktuje kolejno o postępowaniu w sprawach spornych (ustnym i pisemnym), o żalobach, o sporze powołania, o dowodach i ich rodzajach, o inrotulowaniu pism, o wyroku, apelacji, arbitrach, egzekucji, feriach, terminach, sędziach, adwokatach, o procesie w sądach wekslowych, górniczych i wojskowych.

Przekład polski jest dosłowny, stara się o czystość języka; przy niektórych terminach podane są w nawiasie wyrażenia łacińskie.

Obacz o tej ustawie Domin Petrushevecz (jak w.) str. 277.

Tekst łaciński ob. pod Codex judicarius (w t. XIV 314), zaś tekst niemiecki pod Gerichtsordnung (w t. XVII str. 111).

Akad. — Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— cywilna dla Galicji (zachodniej, wschodniej)... ob. Ustawy (1797).

Ustawie (O) Edukacji Narodowej w Kraiach Rzeczypospolitey. (1775?). fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Jagiell — Uniw. Warsz.

[Ustawy Prawa polskiego]. [Fragment, brak tytułu]. (1660). w 4cc. k. 79 (sygn. Viiij).

Druk wedle Piekarskiego (j. niż.) Mureliusa w Brześciu.

W egzemplarsu kórn. brak tytułu i pierwszego arkusza. Na tytule znajdowały się zapewne cyfry I. P., gdyż są one na wydaniu z r. 1563 i nast (a tylko wydanie z r. 1561 ich nie zamieszcza).

Na końcu: Statuta seymu warsz. z r. 1557.

Na ostatniej karcie, sygnowanej V_{III} jest drzeworyt, przedstawiający rękę wychodzącą z obłoków, z koroną i napisem: Cor contritum et humiliatum deus non despiciet. Psalmo 51 anno 1560. Dekoła tej ręki obwódka floresowa z napisem: Cor Regis in manu Domini. Proverbi: XXI.

Po lewej stronie tej obwódki litera S, po prawej M (cyfry drzeworytnika?), które mogą też być czytane jako S. W.

Wydanie to wykazuje pewne drobne różnice w pisowni w stosunku do wydań następnych. Obacz o tych różnicach Celichowski (jak niżej) str. 6.

Piekarski w Katalogu kórn. (r. 1929) nr 1064 kładzie datę na rok 1559/60, ale na rycinie jest data 1560. Byłoby to więc pierwsze wydanie tego dziełka później kilkakrotnie przedrukowanego.

Ob. także Piekarski w „Kulturze Staropolskiej” 1932 str. 367 i 358. Kórnik.

— Vstawy Prawa Polskiego. Dla pamięci krotko wypisane 1561. [Orzeł w tarczy z koroną i cyfrą Zyg. Aug. na piersiach]. fol., k. 40 nlb. (syg. A—K_{III}).

Druk gocki; również u Mureliusa w Brześciu.

Zawiera 88 rozdziałów; pierwszy: O Królu ostatni: O Żydach. — Na końcu: „Statuta Seymu Warszawskiego: Roku Pańskiego: 1557”.

Przepisy zawarte w tych 88 rozdziałach są to wyciągi z ustaw polskich z lat 1507—1540.

Po kolei idą postanowienia o królu, o wojewodach, o starostach, o duchownych, o gwałciech, o cie, o soli, o granicach, o paniech sądowych, o powiech i pod-

danych, o dawnościach, o rokach i odwłokach, o księgach ziemskich i sąd., o szańcach i prawach, o ciąży, winach i daniach, o woźnym i wwięzowaniu, o rekojemstwie, o świadkach, o długach, o syniach, dziewczkach i rozdziale, o opiekunach, wdowach, kmiecicach, sołtysach, o miessczanach, kupcach, cechach, jarmarkach, o sługach, o złodziejach, o pospolitym bydle i szkodach polnych i leśnych, o glejciech, o pieniądzach, o rzekach, o cie, o soli, o królu i królewsczyźnie, o wojewodach, o starostach i urzęd. dworskich, o duchownych, o gwałciech, o zabiciu i ranach, o żydsiech, o sprawie wojennej.

Przepisy powyższe są podane bez żadnego komentarza, w układzie niby systematycznym. Nawet w obrębie tego samego przedmiotu nie porządkuje ich autor chronologicznie. Przekład swobodny, często zupełnie błędny.

Celichowski w powołanej poniżej rozprawie z r. 1877 omawia odnaleziony przez siebie w Bibl. Czart. nr 1427 rękopis tego dzieła. Nosi on tytuł: Ustawy prawa Polskiego (sic). Dla pamięci krotko napisane y włożone po polsku przez Jana Palczowskiego sbrzesnicze na then czas Dworzana Krola (sic) J. M. Zigmanta (sic) Augustha. Jan Palczowski sw własną ręką. Lata Panskiego od narodzenia sina bożego pana naszego 1555. — Rękopis ten jest autografem Palczowskiego.

Natomiast w ręk. Bibl. Ossol. nr 54 jest kopia tejże pracy dokonana ręką pisarza sądu satorsk. Łukasza Drzewieckiego w r. 1558, gdzie w tytule powiedziano że Statuta dokonane są „impensis Jacobi Palczowski de Palczowice et in Smolice protuus Vicapitanei Zatorienis”.

Na tej podstawie przypisuje Celichowski autorstwo powyższej pracy Janowi Palczowskiemu z Brzeźnicy. (A więc nie Janowi Piwce i nie J. Ponętowskiemu, jak sądzono dawniej). Ale autorstwo Palczowskiego nie jest pewne, bo przemawia przeciw niemu ważny wzgląd; a mianowicie, że zbiór musiał powstać tuż po r. 1540, skoro ustaw późniejszych nie uwzględnia. Autor zbioru korzystał z Łaskiego, ze „Statutów” Zyg. I (w edycji 1524) oraz z konstytucji sejmowych z lat 1527, 1538, 1539. Trudno przypuścić, aby układającym zbiór był Palczowski, który działa dopiero po r. 1550, bo jakżeby w takim razie wyjaśnić, iż nie wciąga ustaw z lat czterdziestych i pięćdziesiątych? Natomiast wyjaśni się to łatwo, jeśli przyjmujemy, że zbiór powstał tuż po r. 1540 i że miał pierwotnie formę łacińską. A Palczowski przetłumaczył go tylko w r. 1555 na język polski, po czym w tej postaci ukazał się ten zbiór drukiem. Wyrażenie autografu: „napisane

y włożone po polsku” nie sda się temu sprzeciwiać. — Pierwszy wydawca dziełka dodał na końcu wyciąg z konst. 1557, aby podnieść aktualność dziełka. Nie mógł być tym wydawcą autor czy tłumacz, bo byłby wypełnił lukę 1540—57.

Wiszniewski IX 300. — Wierzbowski III 2390. — Piekarski Katal. kórn. nr 1065. — Celichowski w Rozpr. Akad. filolog. V (1877) str. 3. — Bentkowski II 140 (prypisuje to mylnie Herbutowi). — Kutrzeba Hist. źródła I 256.

Czarn. (?) — Czartor. — Kórnik — Kras. — Zamoj.

— Vstawy Prawa Polskiego naporzebniejsze, krotko z łacińskich wybrane, na Polski język dla wszelkiego człowieka prostego, a prawo wiedzieć potrzebnego, przełożone. w 4cc, kart 79. Taki tytuł podają Maciejowski Piśm. III 6

oraz Wierzbowski I nr 70 (obaj z egs. Bibl. Uniw. Warsz.).

Ponieważ egzemplarsz nie miałem w ręku, przeto nie wiem, czy to wydanie (bez podanej daty i drukarza) jest zgodne z fragmentem kórnikiem (1560) lub może z jakimkolwiek innym wydaniem? czy też jest wydaniem samodzielnym?

Uniw. Warsz.

— Vstawy Prawa Polskiego naporzebniejsze, krotko z łacińskich wybrane, na Polski język dla wszelkiego człowieka prostego, a prawo wiedzieć potrzebnego, przełożone. I. P. Roku Pańskiego 1563. w 4cc, k. tyt. i k. 78 nlb. (sygn. A—V_{III}).

Wedle Piekarskiego (jak niżej) jest to druk Daubmana w Królewcu.

W tym wydaniu pojawiły się na tytule cyfry I. P., których nie było w edycji z r. 1561. Na karcie A₂ napis: Prawa Polskiego. Wybranie Statutów Polskich. Roku Pańskiego. 1559.

Na karcie Tiiij recto u dołu: Dokończenie. — Zaś verso: Statuta Seymu Warszawskiego. Roku Pańskiego 1557. (Zajmują one 8 stron, to znaczy idą do karty V₂ recto, a kończą się: Dan w Warszawie na Walnem Seymie Koronnym. w piątek piętnastego dnia Stycznia. Lata Pańskiego, M. D. Lviij. Krolestwa naszego. XXvij. Za własnem rozkazaniem Krola iego Miłości).

Dlaczego Piekarski w „Kulturze starop.” (ob. wyżej) nazywa te Statuty „dodatkiem protestanckim”, nie umiem powiedzieć.

Przerys A. Pilińskiego został wydany nakł. Bibl. Kórnickiej (w r. 1860) w dwudziestu kilku egzemplarzach. Jest w Bibl. Akad. Celichowski I. c. str. 4. — Piekarski Kat. kórn. nr 1066.

Gdań. miej. — Kórnik — Tor. Kop.

— Ustawy Prawa Polskiego naporzeczniejsze, krotko z łacińskich wybrane na Polski język dla wszelkiego człowieka prostego, a prawo wiedzy potrzebującego, przełożone. I. P. Roku Pańskiego. 1565. w 4ce, k. 79 nlb. (sygn. Vij).

Maciejowski Piśm. III 6.

Ossol. — Krasin.

— Ustawy Prawa Polskiego naporzeczniejsze, krotko z łacińskich wybrane, na polski język dla wszelkiego człowieka prostego a prawo wiedzy potrzebującego przełożone. I. P. 1569. w 4ce, k. nlb. 79.

Wierzbowski III 2536. — Celichowski l. c. str. 6. Czarnecki.

— Ustawy prawa ziemskiego polskiego, dla pamięci lepszej krotko y porządnie z Statutów y z Konstytucji zebrane. Z przydatkiem o obronie koronnej y o sprawie y powinności urzędników wojennych Je^o M. pana Jana Tarnowskiego niekiedy Kasztelana Krakowskiego etc. etc. temi czasy rycerskiemu stanowi barzo potrzebne. Cum gratia et privilegio S. R. M. w Krakowie, w drukarni Łazarzowej, 1579.

Ob. Tarnowski Jan (w tomie XXI str. 47), gdzie podano tytuł dokładniej.

Tekst „Ustaw“ idzie od str. 1—236.

Zbiór ten jest w zasadzie zgodny z poprzednimi wydaniami. Tak samo liczy 38 rozdziałów. Tylko — zapewne przez omyłkę drukarza — artykuły: o królu, o wojewodach, o starostach, o duchownych, o gwałciech, o ele, o soli — które powinny stać na początku — tu zostały umieszczone jako artykuły od 29—34. Są i drobniejsze przedstawienia.

Przedrukował J. K. Turowski w Bibl. Polskiej 1858.

O edycji z r. 1579 ob. Bentkowski II 141. — Janocki II 279. — Ossoliński Wiad. III 276. — Wiszniewski IX 300. — Maciejowski III 28. — Wierzbowski I 376. — Kutrzeba Hist. źródeł I 256. — Celichowski l. c. str. 7. — Malinowski Stan. Łaskiego prace 1864 str. CLXVIII. — Piekarski Katal. kór. (1929) nr 1067

Bibl. w Suchej — Czartor. — Dzików — Glogier — Kórnik — Krasin. — Uniw. Warsz.

Ustawy Akademii Szlacheckiej pod rządem Societatis Jesu Prowincji Litewskiej, na publiczną Rzeczypospolitej usługę w Warszawie otworzonej na-

przed do pobożności, do nauk wyzwolonych, y życia obyczajnego Ichmościow Panow Konwiktorow prowadzące. Potym porządek wewnętrzny y zwyczaj całego zgromadzenia opisujące z przyłączeniem informacyi dla Ichmościow Rodzicow, z iakim kosztem y wyprawą Synow swoich do Akademii oddawać mają, dla pospolitej wiadomości wydane. w Warszawie (druk Jezuitów) 1753. w 4ce, 1 ark.

Joher 1735 (z notaty L. Sobolewskiego).

— Akademii Zamojskiej, z opisaniem różnych Nauk, ku pożytkowi Młodzi ściągających się, Zebrane A teraz przy otwarciu nowego Konwiktu, na perswazyę wielu Godnych Osob, do publicznej wiadomości Podane. fol., k. 6 nlb.

Druk z połowy XVIII w. (1760).

Bez osobnego tytułu. Składają się z krótkiej przedmowy (z pochwałą Akad. Zam. jako równej krakowskiej) — oras z przepisów podzielonych na pięć „punktów“. Mówią one o pobożności; o naukach (jest 10 katedr dawnych i 7 nowych, między nimi katedra medyki, ortografii oraz kat. języka franc.); o pożytkach z wszystkich nauk (tu o potrzebie uczenia prawa koronnego); o wygodach w jedzeniu i roczniejszej ekspensie; o zachowaniu domowego porządku.

Kochanowski Dzieje Akad. samojsk. 1900 str. 282 podaje przedruk z egzemplarsa prof. Z. Wolskiego. Akad.

— (Nowe) Braci Rycerzow Orderu Krzyza z Mieczem Sw. Pawła Apostoła Przez Fryderyka Wilhelmá S. P. R. Hrabie Denhoffa Kawalera Orderu S. Janá przed we Włoszech Roku 1769. Dnia 29. 9bra. pomnożone y od Wielu Goliwych tamże przyjęte á Teraz do Polski na wsparcie Woyny przeciwko Dyssydentom, Prześwientej Konfederacyi dla przyjęcia Onychże okazane z Łacińskiego Języka na Polski przetłumaczone. Roku 1771. Die 14. 9bris. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Druk lichey, bez wymienienia drukarni. Zapewno więc tajny.

Na odwrocie tytułu: Przemowa do PP. Konfederatów.. Wiary św. katolickiej i rzym. kościoła najwierniejszych obrońców.

Wzywa konfederatów, aby nie cierpieli odszczepionstwa i podjęli wojnę. Ułajcie przeciw nim miecza św. Pawła. Związek

św. Pawła liczy we Włoszech 260 męśów, podobnie w Niemczech.

Po czym idą „Ustawy albo reguły“. Członkowie mają być posłuszni w mistrzowi, ich nazwiska mają być wpisane w księgę braci rycerzów, mają składać jurament, nosić jednaki snaki i suknie (koloru czarnego z obszlągami ponsowymi) itp. Na końcu awrot ku czci heroickej akcji marszałka łomżyńskiego w Barze.

Akad. — Krasin.

— bractwa S. Izydora ob. Izydorów. (1639).

— Bractwa które pod tytułem Najswiętszych serc Jezusa y Maryi zaprowadzone jest w Połockim Xięży Jezuitow Kościele. Przydano osobliwe niektóre modlitwy dla Osob Bractwa tego, oraz odpusty, których dostępować mogą. w Uprzyw. od J. Imp. M. Drukarni Coll. S. J. R. 1795. w 12ce, str. 151.

Joher 7795.

— Toż... z 1799 r. w 8ce, str. 35. Jagiell.

— Bractwu Panny Maryi Pod sprawą Societatis Jesu w Krakowie będącemu należące, które od wszystkich tego zgromadzenia Bracicy zachowane bydyć mają. Przydane są do tego Litanie i insze modlitewki łacińskie które zwykli Bracia tego zgromadzenia odprawować. w Krakowie R. P. 1644. w 4ce, str. 32.

Joher 7779. — Maciejowski Piśm. III 156. Ossol.

— dyecezalne ob. Bielański Piotr (tom XIII 61) — Synody (ruskie).

— Domu Panienskigo Na Spitalney Vlicy Przez Szlachetną Matronę Zofią Czeską, Pod Tytułem Ofiarowania Najswiętszey Panny Maryey, Roku Pańskiego 1623. Dnia II. Máiá fundowanego. Według Reguły Świętey Euphemiey. Za pozwoleniem Oycá Świętego Alexandra VII. Przez I. O. Mości X. Piotra Gembickiego, Biskupa Krak. Xiążęcia Siewierskiego, do tego Domu Ofiarowania Najswiętszey P. Maryey. Przeniesione. A Przez Successora Iego I. O. I. X. Andrzeja Trzebieckiego, ápprobowane, y do zachowania Zgromadzeniu pomienionego Domu, Roku P. 1660. dnia 13. Lutego. Podane. Y powtornie za pilnym Stáraniem. I. W. I. X. Sta-

niślawa z Słupowa Szembeka, Biskupa Dyonizyńskiego, Suffragána, Kánoniká, y Officyalá Generalnego Krak. od tegoż Zgromádenia Roku P. 1698. dnia 14. Máiá do zachowania we wszytkim Reassumowane. W Krakowie, w Drukarni Franciszka Cezárego, I. K. M. y I. M. X. Bisk: Krak: Xiążęcia Siew: także Przesł: Akad: Krak: Typogr. (1698). w 4ce, k. tyt. i k. 33 nlb. (sygn. I₂).

Rozpoczyna przedmowa fundatorki (Z. Czeskiej) domu panienskigo, w której zapisuje swój majątek na wychowanie sierot i dzieci płci żeńskiej zarówno stanu szlach., jak miejskiego. Ma to być zgromadzenie panien bądź mieszkających na stałe, bądź oddanych na ćwiczenie, bądź dochodzących celem uczenia się czytania, szycia i innych robót. W przepisach swoich odwołuje się fundatorka do domu św. Eufemii w Rzymie. Następują potem obszernie ustawy (o cnotach, obyczajach, zabawach — jakie ma być odzienie, nabożeństwa, posty, jedzenie, stosunek do ludzi postronnych). — Dalej są wyliczone powinności starszej, wikariej, furtianki, mistrzyni (nauczycielki), szafarki, szatnej, infirmerki, dyskretki. — Wreszcie przepisy dla panien. Ślubów żadnych nie mają czynić. Ustawy te zatwierdził P. Gembicki za pozwoleniem papieża.

Na końcu przywileje A. Trzebieckiego z r. 1660 (erekcyjny) i Szembeka z r. 1698. Wedle tego przywileju nastąpiła w r. 1692 pewna zmiana. Zakonnice wisytki rzekły się kierowania domem, a domowi została nadana nazwa Zgromadzenia pod tytułem ofiarowania N. P. (domus Praesentationis B. M. V.). Kongregacja ma stać pod dozorem biskupa, a mistrzynie mają składać vota simplicia (castitatis, paupertatis, oboedientiae). Na czele ma stać superiorissa (Anna Jedlecka).

Ustawy te budzą ze stanowiska hisztorii szkolnictwa kobiecego duży interes.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Klubu pod tytułem rozróżniającym przyjaciół złączonych, ustanowionego w Warszawie r. 1784. Warszawa. 1792. w 8ce m., str. 16 lb.

Podobno redagował A. Trzebiecki (ob.). — Smoleński Pisma II 391.

Tekst niemiecki wyszedł po niemiecku w Warszawie w r. 1792 (ob. w tomie XVII 122). Krasin.

— Kommissyi Edukacyi Narodowej Dla Stanu Akademickiego I Na Szkoły W Kraiach Rzeczypospolitej przepisane. w Warszawie Roku 1783.

fol., k. tyt. i k. 1 nlb., str. 62, k. 1 (Regestr), k. nlb. 33 (tablice) i 4 (spis rzeczy).

Rozpoczyna: Przedmowa (1 k.). — Od str. 1—62 Ustawy ujęte w 25 rozdziałów. Jest to ostateczne brzmienie zredagowane w r. 1782—3; a to na podstawie „Projektu ustawy” (1781) opisanego w Bibl. tom XXV str. 274.

„Ustawy” powyższe były kilkakrotnie przedrukowane: 1) przedruk Sobieskiego 1872; 2) Bajalskiego 1902; 3) Skoczyłasa 1917; natomiast nie zamieściło ich przedruku dzieło J. Lewickiego Ustawodawstwo szkolne z czasów Kom. Ed. Nar. 1925 (w Bibl. Polskich Pisarzy Pedag.) Za to autor podał wiadomość o genezie tych „Ustaw” z r. 1782 — oraz o próbach ich zredagowania po raz drugi i trzeci w r. 1789 i 1790 (tekst z r. 1790 ogłosił na str. 209—330 z rękopisu Zamoj. i Czartor.).

Zajmują się tymi „Ustawami” wszystkie dzieła i rozprawy poświęcone Kom. Ed. N. (ob. Korbut² II 61, gdzie zestawiona bibliografia). — Zwłaszcza: Wierzbowski Komisja Eduk. Narod. (tom I) 1911. — Charakterystykę i treść podaje także Smoleński Przewrót umysłowy (1891) str. 261—4.

Jocher 1169 a. — Finkel Maleczyński Bibl. hist. 1931 I str. 104 (o przedrukach późniejszych). — Wierzbowski Protokóły posiedzeń 1908 str. 112. — Śniadecki Korrespondencja I (1932) str. 317.

Por. także pod Excerpt — Komisja Eduk. N. — Piramowicz Gra. — Ustawie (O) Ed. Narod. (około 1775) — Ustawa (Ustanowienie) Komisji Ed. Narod.

Akad. — Bibl. Min. W. R. i O. P. w Warsz. — Bibl. w Sucheju — Czart. — Czetwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— tymczasowe dla komisjiów Skarbowych obojga Narodów. (Projekt). fol.

— Kościelne Krolestwa Pruskiego krotko zebrane i wydrukowane w Krolewcu roku MDCCXXXI. (1731). w Drukarni Gabriela Dreyera. w 4ce, k. tyt., str. 82.

Treść jak w nast. wydaniu; tylko pod nrem IV pomieszczone tutaj jest: O oddawaniu w małżeństwo wstępujących, a pod V: Akt wystawienia dzieł, co w drugiej edycji opuszczono. Czartor.

— Kościelne Ktore z modlitwami i Historią o męce drogiego zbawiciela przydanymi, Będą w Krolestwie Pruskim zwyczajnie używane. [Tu winieta: słońce z literami hebr. oświeca ziemię]. Cum Grat. & Privil. Sacr. Majest. Bo-

russiae. W Krolewcu, Drukował kosztownym Jan Henryk Hartung. Roku 1755. w 4ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 106.

Druk gocki. — Obejmują XII rozdziałów: o chrście, o mszy, o przyjmowaniu pokutujących, o przyczynie za komunikantów, o wkazce (introdukcji) kaznodziej-skiej, kolekty, pasja, modlitwy przy różnych sposobnościach, lekcja przy porzeczbie. — Formy odprawianych modlitw i kazań podane są tylko w języku polskim. — Nie ma w tekście żadnej daty, z której by można wnosić o powstaniu tych „ustaw”, a raczej tej agendy. — W każdym razie inne od ustawy Albrechta z r. 1544 i 1558 (obacz wyżej pod: Ustawa).

Jagiell.

— dla kościołów i klasztorów katolickich w imperyum rosyjskiem... (po 3 listop. 1798). fol., k. 2. Jagiell.

— i Opisanie Kondycyi Orderu S. Stanisława. 1765.

Gazeta Wileń. 1765 nr XXVI.

— orderu Kawalerów pod imieniem Elektorskiego Falckiego Lwa ustanowionego r. 1768. w 8ce, k. 17 nlb.

Kraśiń.

— Ordynacyi Sułkowskiej. Dan w Warszawie Dnia 6. Maja Roku Pańskiego Tysiącznego Siedmsetnego Siedmdziesiątego Szóstego (1776)... ob. tom XXX 32.

— stosujące się do dobrego porządku, i powinności osiadłych ludzi w dobrach Pawłowic czyli Mereczu przepisane (w roku 1769)... ob. Brzostowski P.

— względem kar (1799)... ob. Verordnung.

— Przywileje y Nabożeństwa Congregacyi na Cześć Królowej Świętych Aniołów Stróżów Najswiętszej Mariej y samymże SS. Strożom naszym oddanej, w Nieświżu u S. Michała na Górze Anielskiej S. S. Służące. Dla pomnożenia Nabożeństwa ku królowej Anielskiej y Świętym Aniołom. Za dozwoleńiem Starszych do druku podane Roku P. 1705. Przedrukowane 1721. w Wilnie w druk. Akad. Societ. Jesu. w 16ce, k. 3 nlb., str. 126.

Jocher 7785.

Uniw. Warsz.

— Cywilne Dla Galicyi Zachodniej. Część Pierwsza. [Tu dwugłowy orzeł austriacki z cyfrą na podstawie:

F. II]. W Wiedniu drukiem Józefa Hraszańskiego, C. K. Niemieckiego, i Polskiego nadwornego Typografa, i Bibliopoli. 1797. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 136. — Część Druga... k. tyt. i k. 2 nlb., str. 308. — Część Trzecia... k. tyt. i k. 1 nlb., str. 291, str. 1 (omyłki).

Na czele patent Franc. II (z 13 lutego 1797), który nakazuje wprowadzenie nowego kodeksu od 1 stycznia 1798 i uznaje tekst niemiecki za autentyczny. — Równocześnie wyszły jednak dwa oficjalne przekłady: 1) na łacinę (Codex civilis — ob. tom XIV 314) — 2) na język polski. — W razie wątpliwości należało się jednak trzymać tekstu niemieckiego, który ogłoszono równocześnie pt. „Bürg. Gesetzbuch für Westgalizien” (ob. tom XVII 121).

Kodeks ten jest dziełem prez. Martiniego, któremu jeszcze cesarz Leopold II słaścił ułożenie projektu kodeksu. Martini pracował nad nim od r. 1794—6. Ponieważ w r. 1795 przypadła zachodnia Galicja monarchii austriackiej, przeto zdecydowano się wprowadzić ten projekt Martiniego do zach. Galicji, aby go wypróbować in anima vili (patentem z 13 lutego 1797). — Dekretem z 8 września 1797 rozszerzono jego moc obowiązującą na t. zw. Galicję wschodnią (stad tytuł zaraz poniżej opisanego druku).

Przekład polski jest dość niedołątny (zbyt dosłowny) — ale nie zawiera germanizmów. Język czysty, terminologia polska.

Część I składa się z 6 rozdziałów (o prawach i ustawach w ogólności, o prawach osobistych, małżeńskich, rodziców i dzieci, opiekach i kuratelach, o prawach między panami a służącymi — razem §§ 299. W części II zawarty jest 19 rozdziałów (razem §§ 676) poświęconych prawu rzeczowemu. — Część III obejmuje również 19 rozdziałów (razem §§ 638) o prawie obowiązkowym, o zasięgnięciu i zadawnieniu rzeczy, o przywróceniu rzeczy do pierwszego stanu. — W cz. IV miało być prawo spadkowe, ale ta część nie wyszła. Domin Petrusheves Neuere Österr. Rechtsgeschichte 1869 str. 252.

Akad. — Dzików — Jagiell. — Ossol.

— [Toż p. t.:] Ustawy cywilne dla Galicyi wschodniej. W Wiedniu drukiem Józefa Hraszańskiego C. K. Niemieckiego, i Polskiego nadwornego Typografa, i Bibliopoli. 1797. w 8ce, część I. k. tyt., k. 3, str. 136; cz. II. k. tyt., k. 2 nlb., str. 308; cz. III. k. 2, str. 291 i 1.

Tekst niem. i łaciński obacz jak wskazano wyżej.

Bibl. w Sucheju — Czetwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— synodu generalnego w Węgrowie (1782) ob. Synody (w tomie XXX str. 164).

— Soboru Zamojskiego (Lwów 1749) ob. Synod Zamojski (w tomie XXX).

— dla urzędzenia Gubernii Całorossyjskiej Imperii. Grodno 1796. w 4ce.

— Wexlowe. fol., k. 5.

W r. 1936 nie odnaleziono egzemplarsa. Kraśiń.

— dla wsiów. [Na ark. A₂]: Opisanie porządku wewnętrznego i powierzonego wsiów w 4ce, str. 103. Notata z nieznanego źródła.

Liczba stron nie zgadza się ani z ustawami P. Brzostowskiego ani A. Jabłonowskiej.

— zakonnicom klasztorów zniesionych podane. w 12ce.

— ob. Bielański Piotr (dyecezaalne 1789) — Blozyusz L. (życia pobożnego 1768) — Brodowski Sam. (wojenne 1609) — Brzostowski P. (porządku 1769) — Cibo E. (provincyalskie 1621) — Jabłonowska (dla dóbr 1785) — Jabłonowski J. Al. (i zdania 1741) — Katarzyna II (Ordynacye 1770) — Przyczyny (1789) — Sokołowski Wojciech (Wiadomości 1776) — Treść ustaw dla Poznania (1781) — Winnicki Stan. (rządu duchownego 1694) — Zankiewicz Demetriusz (Cedr 1717).

Ustiensis Jakób ob. Papenkowicz Jakób (z Ujścia).

Ustrzeżeniu (O) powietrza ob. Sleszkowski Seb. (1624, 1635, 1638).

USTRZYCKI Andrzej Wincenty, kanonik przemyski († 1711). A. Vincentii Vstrycii Sobiesciados. [Na II k. tyt.:] A Vincentii Vstrycii Sobiesciados Sev De Lavdibys Ioannis Magni Poloniarvm Regis Invictissimi, Carminum Libri Quinque. [Tu: korona]. Venetiis, MDCLXXXVI (1686). Apud Io: Franciscum Valuasensem. Superiorum Permissu. w 8ce, k. tyt., str. 149, str. 3 nlb.

Dedykacja: Joanni III, po czym: Ad lectorem. Tu pisze, że tworzył non in otio domestico, sed in gentium exterarum per-

agratione. Opus... imperfectum ac utinam cum Rege fine careat...

Poemat dzieli się na 5 ksiąg. Naśladowanie z Virgiliusa stwierdza sam autor: Virgili doctam petit haec audacia pennam — Hic non civiles narret quae carmine clades — Sed pia bella canat, dignos habitura triumphos.

Zaczyna od opisu pochodzenia i urodzenia Sobieskiego. Dawniejsze walki Polaków z Turkami. — W ks. II wybór na króla. — W ks. III koronacja. — W ks. IV walki pod Żurawnem, poselstwo austriackie. — W ks. V odsiecz wiedeńska. Na niej rzecz się urywa.

Nie jest to ani wierszowana kronika, bo brak wszelkich szczegółów historycznych; ani epiczny poemat, bo brak jakiegokolwiek budowy, wiążącej wypadki w całość — tylko deklamacyjny panegiryk, pusty w treści, napuszczony w formie. Czasami wtrąca autor pewne epizody (np. krótki rys dziejów Polski przed Sobieskim z okazji jego koronacji), ale nie służą one do celów artystycznych.

Na końcu dodali przyjaciele autora trzy pochwalne wierszyki: 1) Apollinis oraculum (z podp.: Referebat Romae Nicolaus Tomislavski, canon. varsav.). — 2) Ad auctorem (scribebat Romae Honuphris Regulus). — 3) De eodem (scribebat Jacobus Gobert Leodiensis). — Imprimatur dał Tomasz Rovetta, inquisitor gen. Venetiarum.

Przedruk w Swadzie Ostrowsk. Danejkowicza 1747, I 27—107.

Janocki Nachricht I 17. — Załuski Bibl. hist. 1832. — Juszyński II 292. — Słowacki Euz. Dzieła II 233. — Górski K. Pisma literackie 1913 str. 178 (bardzo życzliwie ocenia wartość utworu). — Sinko w „Literaturze pigknej” (Encykl. Akad.) 1935 I str. 125 (twierdzi, że „sakrojone na wzór Farsalii Lukana”? — Korbut I 506.

Chreptow. — Czartor. — Czetwert. — Dziaków — Jagiell. — Ossol.

— *Venus In Monstra Alcides D. Casimirus Poloniarum princeps oratione panegyrica sub annum solennitatis suae recursum in Ecclesia S. Stanislai Nationis Polonae de Urbe Declaratus Ab Andrea Ustrzycki, Canonico Premiensi A. D. 1685. Romae, In Typographia Dominici Antonii Herculis. w 4ce.*

Exemplarsza nie odszukałem.

Jagiell. (?) lub może Ossol. (?)

— ob. Claudius Claudianus (Proserpina 1689, Troista historia 1700,

O porwaniu 1772) — Maimburg (Hist. o krucjatach 1707, o herezji 1717).

Obok Maimburga i Claudiana Proserpiny przekładał także i inne utwory (Faetona, Achillea Staciussa, Mariniego), o czym w tomie XIV 295.

Bentkowski H. lit. I 885, 496. — Krasicki Dzieła III. — Freitag Analecta — Encykl. Orgelbr. XXVI 102. — Korbut² I 506. — Finkel III 1883.

USTRZYCKI Andrzej Sebastjan, pijar (1739 † 1783). Algebra czyli Nauka o rachunkach literalnych porządkiem do każdego zrozumienia przystosowanym ułożona a ciekawymi i użytecznymi przykładami objaśniona przez Andrzeia Sebastjana Ustrzyckiego Scholarum Piarum. Część Pierwsza. w Warszawie, w druk. J. K. Mci y Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum, 1773. w 8ce, str. 332 i k. 5 nlb.

Dedykacja do I. W. Kuneg. hr. Komorowskiej. Jagiell.

— Algebra Czyli Nauka O Rachunkach Literalnych. [Na drugiej k. tyt.:] Algebra Czyli Nauka O Rachunkach Literalnych Porządkiem do każdego zrozumienia przystosowanych we dwóch Częściach Ułożona A ciekawymi i Użytecznymi Przykładami Objaśniona Przez X. Andrzeia Sebastjana Ustrzyckiego Scholarum Piarum. [Tu ozdobnik] w Warszawie 1778. w Drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum. w 8ce, k. tyt. i k. 6 nlb., str. 332, k. 1 nlb. — Część Druga. Ułożona Przez X. Andrzeia Sebastjana Ustrzyckiego Scholarum Piarum. [Tu ozdobnik] w Warszawie 1781. w Drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum. k. tyt., str. 180, k. 2 nlb.

Na odwr. tyt. cytata z dzieła Chapelle'a. Dedyk. do Kunegundy Komorowskiej (z daty 1781, bo mówi w niej o wydrukowaniu obu części). Wychwala ją, że zamiast dziennego i nocnego czytania romanów kocha się w języku łac. i algebrze. Jest też ciekawa języków franc., niem. i włoskiego.

Po czym przedmowa do czytelnika, w której podnosi doniosłość algebry. Urodziła się ona w głowie Wietty, na łonie Kartezego wychowała, a Leibnis został z jej pomocą filozofem i światłem najoświeczonego wieku. W Polsce brak mierników i rach-

mistrzów. Wyjaśnia układ dzieła. Na 8 stronach prostuje omyłki.

Część I obejmuje naukę o początkach rachunków linearnych, o rezolowaniu problemów, o wiadomościach potrzebnych przy zagadnieniach o przemieszkach kruszców. — Część II o rachunku wykładniczym, o wyciąganiu ścian, o pomiarach składowych, o rachunku ściennym czyli radykalnym, o pomiarach czwartostopniowych.

Literatury przedmiotu nie cytuje autor nigdzie. Akad. — Jagiell. — Ossol. — Zieliń. — Uniw. Wileń.

— Wybrane Z Starożytnych Swieckich Pisarzy Dzieje Z Zdaniem I Wyrokami Mędrców O Powinnościach Ludzkich We dwóch Częściach zawarte, z Łaciny na Oczysty Język ku pożytkowi Narodowemu Przeniesione. [Tu ozdobnik]. w Warszawie 1779. w Drukarni Jego K. Mci i Rzeplitey u XX. Scholarum Piarum. [Na II k. tyt.:] Wybranych Z Starożytnych Swieckich Pisarzy Dzieiow Część I. Przekładania J. W. JMO Panny Kunegundy Hrabianki Komorowski Staroscianki Ochozkiej i Rudzienskiej. w 12ce, k. 2 tyt., k. 2 nlb., str. 278, k. 5 nlb. — [Tom II ma pierwszą kartę tyt. jak tom pierwszy. Na drugiej:] Wybranych Z Starożytnych Swieckich Pisarzy Dzieiow Część II. Przekładania J. W. JMO Pana Jozefa Hrabiego Komorowskiego Staroscica Ochozkiego i Rudzienskiego. w 12ce, k. 2 tyt., str. 257, k. 2 nlb.

Przedmowę do cs. I „Do Narodu” podpisała tłumaczka. Píše, że księżeczka ta dała jej ucnę słodyczą zawziętego do łaciny gustu. Zakosztowała wody w samym źródle. Ten pierwszy tom obejmuje trzy księgi: O Bogu, O rostopności, O sprawiedliwości. Każda dała się na rozdziały z osobnym tytułowaniem. Autor gromadzi w każdym rozdziale wyjątki z pisarzy łacińskich (głównie starożytnych, wyjątkowo średn. i humanistycznych) bez komentarza od siebie. Ekscerpuje więc Cicerona, Senekę, Pliniusza, Kurcjusza, Liwiusza, Horacego itp. W ten sposób wypisy jego są zarazem podręcznikiem etyki i filozofii starożytnej. Na część II składają się 2 księgi: O męstwie, O wstrzemięźliwości. Ale nie należy tych tytułowań brać zbyt ściśle, bo autor mówi o wszystkim: o śmierci, o gniewie, o pochlebstwie, o przeciwnościach, o sądach gminu, o roskoszach, o dobrym zdrowiu, o urodzie i stroju, o spaniu, o muzyce, o grach i żartach,

o sławie, o przełożonych itp. — wszystko to oparte na wyjątkach z pisarzy łacińskich (głównie Cicero). Jest to więc podręcznik etyki starożytnej.

Tłumaczem właściwym był Ustrzycki, jak donosi Bielski Vita str. 174; a nie jego uczennica i uczeń (Komorowscy). — Oryginał łaciński wysełki kilkakrotnie u nas drukiem pt. Selectae o prophanis script. historiae... w latach 1759—1795 (obacz t. XVIII 208). Był to podręcznik w szkołach pijarskich używany.

Jocher 537 i noty (str. 162). Akad. — Czart. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Listy o miłości oyczyny albo Korespondencye listowne Anapistemona z Filopatrossem z francuskiego na oczysty język przełożone. Warszawa, w druk. Nadworney, 1782. w 8ce, str. 99.

Ob. Gazeta Wileń. 1782 nr 29.

— Do Najjaśniejszej rodziny z okoliczności imienia Jaśnie Oświeconego Księcia Jmci Stanisława Poniatowskiego Generała Leytnanta Woysk Koronnych, Kommandanta Jeneralnego woysk Nadwornych JKMc, Kawalera orderów Białego Orła i S. Stanisława Oda. w 4ce, 1 arkusz.

Na końcu podpisał się: X. S. U. S. P. Wierszem omawia zasługi Poniatowskich. Uniw. Warsz.

— ob. Metastazy (Temistocles drama 1782).

Bentkowski H. liter. II 340. — Bielski Vita 278. — Encykl. Orgelbr. XXVI 102.

USTRZYCKI Wojciech Andrzej. Idea Fidei Orthodoxae In Articulis & Mysterijs suis, brevi carmine Chronologico Per Adalbertum Andream Ustrycium, Ordinis S. Benedicti, in Monastrio Sanctae Crucis, Calvomontano; Professum Polonum Adumbrata. Anno, Splendor ubi aeternus mortales induit umbras. 1709. Superiorum Permissu. Cracoviae, Typis Francisci Cezary, S. R. M. Illustriss. ac Reverendiss. Dñi Episc. Cracov. Ducis Severiae; necnon Schol. Novoduoracian. Ordinarij Typographi. (1709). w 4ce, k. tyt. i k. 10 nlb.

Na odwrócie k. tyt. dedykacja Clementi XI. Od karty A₂ poemat: Dzieje M. Boskiej, narodziłny Chrystusa, apostołowie, założenie kościoła na skałę, jego apoteoza, życzenia dla papieża: a grege pelle lupos,

quae vel barbaries fundit in orbem, vel quae vipereo fert haeresis invida partu. Czartor. — Dresd. publ. — Ossol. — Uniw. Warsz.

USTRZYCKI Kazimierz. Głos JW. J.M. Pana Kazimierza Ustrzyckiego Posła Inflanckiego na Sessyi Seymowej dnia 26 Pazdziernika 1778 Roku w Izbie Poselskiej miany. fol., k. 2.

Dotyczy Rady Nieustającej.

Akad. — Bibl. w Sucej — Czartor. — Krasin. — Ossol. — Raczyń.

— Stanisław Augusto Rege Poloniae ac magno Duce Lithuaniae Domino Clementissimo e maximis vitae periculis divinitus liberato Oratio in Collegio Nobilium Varsaviensi Schol. Piar. a Casimiro Ustrzycki Castellani Inowladensis filio ejusdem Collegii alumno Mense Januario Anno 1772. habita. (Varsaviae, 1772). w 4ce, ark. 2.

Wład. Tarnowski Archiwum Wróblewieckie 1869 str. 123—6.

Jagiell. — Krasin. — Raczyń.

USTRZYCKI Mateusz, pisarz apostolski. Mowa J. Mci Pana Mateusza Ustrzyckiego przy limicie sądów J. K. Mci assessorskich Wielkiego Xięstwa Litewskiego 1776. roku, dnia 30. kwietnia, imieniem Palestry miana. fol., k. 1. Bibl. XX. Miss. w Krak.

— Mowa JW. Mateusza Ustrzyckiego, stawiającego w różnych tutejszych Subselliach, którą miał po wykonanej przysiędze Patrona Sądów Assessorskich W. X. Lit. przy ufundowaniu Jurydyki tychże sądów. In Nbr 1775. miana. fol., k. 1.

Gas. Warsz. 1775 Supl. 90.

Czart. — Krasin. — Ossol. — Raczyń.

— Odpowiedź od UU. Plenipotentów Kommissyi Edukacyi Narodowej Stronom J. W. Raczyńskiego Pisarza W. Kor. y J. O. Xcia Jmci Woronieckiego Podkomorzego J. K. Mci w sprawie o Własność Pałacu po Izewitach na ulicy Senatorskiej przed Marywilę w Warszawie stojącego, w Kommissyi Sądowej, przez U. Mateusza Ustrzyckiego Pisarza Apostolskiego R. 1774. Dnia 17. Xbris Dana. fol., k. 2 nlb. Jagiell.

— Deductio iurium kawalerów Mal-

tańskich względem ordynacyi Ostrogskiej. fol., str. 14.

Inne pisma dotyczące tej sprawy obacz w t. XXII 101, oraz pod: Ordynacja Ostrogaka.

— Odpowiedź z strony kawalerów Maltańskich na odpowiedź przeciw wywodowi praw ich do ordynacyi Ostrogskiej. 1774. fol.

— Replique à La Reponse Contre la Deduction des Droits des Chevaliers de Malte sur l'Ordinatie d'Ostrog par M. Mathieu Ustrzycki Notaire Apostolique et Avocat à la Nonciature. fol., kart 7.

Kraszewski Polska I 121.

Czertwert. — Jagiell. — Ossol.

— Replika Na Powództwo Ur: Instygatora Sądowego y Jego Doradciców Norków, od Strony Więźniów o Dzieciobóystwo obwinionych, w Sądach Konfederacyi Generalney Obojga Narodów Roku 1774. Dana. fol., k. 5.

Na egzemplarzu T. P. N. w Poznaniu napisana współczesna ręka nazwiska: Ustrzycki y Gołębowski.

O sprawie Norkównej (mord. rytualne?) ob. tom XXIII 173.

T. P. N. w Poznaniu.

— Sprawa Z Strony Ur: Instygatora Sądowego na rzecz Funduszu Edukacyi Narodowej czyniącego: Na przeciw UU: Kiewliczom. fol., k. 2.

Na końcu tekstu współczesna następująca zapiska: „To Przełożenie Sprawy z strony funduszu Edukacyi Narodowej podpisał M. Ustrzycki“.

Ob. Poniński Adam — Uniwersał Kom. Ed. Narod. T. P. N. w Poznaniu.

Usura ob. Divites (autor Zaborowski 1512) — Filipecki And. (Kazanie 1782) — Kalw (wydał Szamotulski) — Krzistanowie St. (Disputatio) — Lichwa — Lublino (de) Sam. (tu traktat o lichwie) — Pentkowski J. (Theses 1605) — Platea (Opus restitutionum 1474) — Rossel (De septem sacramentis 1589) — Śmiglecki M. (O czynszach i wyderk.) — Synodus (Reformationes M. Szyzskowski 1621 — oraz uchwały innych synodów) — Szamotulski Grzeg. (De contractibus 1539; Kalw) — Uwagi nad lichwą (1773) — Vol. Legum III 856 (r. 1635) — Wy-

derkafy — Zaborowski St. (Tractatus 1512) — Zniesienie (1798).

St. Estreicher Opinie prawnicze krak. prof. XV w. 1936. — Gargas Poglądy ekon. 1902. — Helcel Prawo prywatne str. 205. — Dąbkowski Prawo pryw. II 274.

(**Usus**). Pro usu Missionariorum Soc: Jesu. Cum facultate Superiorum. Typis Typographiae S. R. M. in Collegio Soc. Jesu. Premyslensi. Anno 1768. w 12ce, str. 164 i k. 2. Ossol.

— ob. Lancicius (meditandi 1605) — Oelhof Joach. (rerum 1616) — Rudawski (horologii 1645) — Segerus G. (corporis 1654).

Vsus almanach seu Ephemeridum interpretatio De iudicijs erigendis. De electionibus communibus, Canones natiuitatum, Ad Lectorem. Astrigeros quis punctim disquirere tractus — Optat, et obliqui sidera zodiaci. — Siue etiam errorum varios expendere cursus, — Constat ut articulis noxae diesque suis, — Hanc adeat chartam mox egregiamque mathesin, — Lecturus doctis omnia scripta modis. — Haec etiam aegrotis dispensat pharmaca membro, — Haec etiam venis tempora tuta parat, — Denique venturos Lunae Solisque labores — Foelix auspiciis unica charta docet. — Hanc igitur toto chartam, doctissime, coelo — Foelicem, Lector consule, discas, cole. [Na końcu:] Impressum per Florianum Unglerium. Anno gratie. 1532. w 8ce, k. tyt. i k. 50 nlb.

Dziełko jest podręcznikiem dla układających, a także i korzystających z almanachów czyli efemeryd. Składa się z dwóch części. W pierwszej omawia autor, jak ułożyć almanach; jak znaleźć złotą liczbę, indykcję, święta ruchome; o charakterze planet, księżycy, eclipses luninarium; długość dnia i nocy (tu tablice); jak znaleźć planetarum atque stellarum fixarum loca (powołuje się na Jana de Monte Regio) itp. Jest to więc podręcznik dla wykładowcy szkolnego; toteż snany mi egzemplarz jest obficie głosowany jakby przez ucnia.

Od k. 18 verso rozpoczyna się: Secunda pars de iudicijs erigendis. Zaczyna się od powołania na Alberta Piohiosa i Franc. Nigra Veneta; zwiastuje zaś na Jana de Monte Regio. Na nich autor oparty uczy układać prognostyki na różne oko-

liczności, np. kiedy i jakie będą zmiany pogody itp.

Część III (quae in omni electione generatim consideranda sunt proponere) mówi o związku zdarzeń ludzkich z planetami (kiedy zażywać lekarstwa, brać łaźnię, obcinać paznokcie, prosi operam dare — najlepiej in ascendente luna! — godzić sługi, obejmować godności i dziedzictwa, budować domy, podróżować, polować, alchemizować).

Część IV de nativitatibus (jak układać prognostyki z gwiazd przepowiadające przebieg życia).

Część ostatnia: Summarium de sanguinis missione... oraz Tabula minutiorum tempore pestifero (tu o sposobach leczenia zarazy morowej).

Kończy: De horis inequalibus italicis, bohemicis et diurnis horologio describendis (o sposobie oznaczania różnych czasów na zegarach). — Astrolabium novum rectilinearum expositio (z rysunkiem). Zachwała korzyści z takiego astrolabium. Kończy: Electio pro pictoribus imaginum, sculptoribus, aurifabris et artificibus. Kiedy powinni pracować?

Jest to więc podręcznik astrologii, ułożony niewątpliwie przez któregoś z ówczesnych profesorów astrologii w Krakowie. Jedyń w tym rodzaju. Profesorem astrologii został właśnie w tym czasie (1531) Michał z Wiślicy, jako następca Mikołaja Szadka. — Czy to więc nie jest jego praca? Piekarski Katalog kórn. 1929 nr 1513. Kórnik — Ossol.

Uszacki monastyr ob. Matka Boża.

Uszak Józef Kulkowski ob. Kulkowski Józef (Dykc. 1746, 1773).

Uścześnieńie (Nieprzewidziane) Drama. [Tu stylizowany nader pięknie kwiat gwoździka]. w Warszawie w Drukarni Nadworney J. K. Mci. w 8cc, k. tyt. i k. 23 nlb.

Rzecz nieudolna. Bohaterem jest Grypspański malarz (szapewno po raz pierwszy w teatrze polskim). Malars ten żyje w nędzy; ratuje go szczęśliwym wypadkiem synek jego, który sprawia, że do malarsa i do jego żony przysnaje się bogaty ojciec. W ten sposób malars ocalony jest od nędzy i porsuca samobójstwa. — Może to jaka przeróbka?

Czart. — Jagiell. — Un. Warsz. — Zieliń.

— ob. Reflexions (1770) — Skrzetuski Kajetan (Rada 1760) — Wiśniewski Antoni (Rozmowy 1760).

USZYŃSKI Piotr, kustosz lucki Oratio Gratulatoria. Illustriss: ac Reverendiss: Domino, D Achatio à Gro-

chowce Grochowski, Dei Et Apostolicae Sedis Gratia, Episcopo Luceoriensi, Praeposito Generali Miechovien. In primo sui Episcopatus Luceoriam ingressu. A Petro Vszynski, Custode & Coadiutore Decanatus, Iudicēq; pro tunc Deputato Luceoriensi. Oblata In Ecclesia Cathedrali Luceoriensi, Nomine eiusdem V. Capituli. Die 23. Junij Anno reparatae Salutis 1629. w 4ce, k. tyt. i k. 6 nlb.

Na odwr. tyt. dwie cytaty łac. — Dedyk. Marcinowi Szyszkowskiemu z datą Lublini 5 Junii 1629.

W tekście pochwały Pawła Wołuckiego, Ad. Al. Sanguski, Urbana VIII.

Ossol.

Utarczka ob. Gziel Inn. (cnoty 1646) — Jaworski St. (honorów 1692) — Vernulaeus Mik. (Krasomowska 1642).

Utarczka duchowna ob. Camus Jan Piotr (1770) — Seupuli (Wojna duchowna 1777) — Sierakowski W.

UTCZYCKI Filatej, bazylianin. Szlad Vchodzącego Adama przed zdradą Węża. Na Akcie Pogrzebowym Iego Msci Pana Adama Wankowicza Podstaroscica Wilkomirskiego Męza Rycerskiego Poszlakowany Roku zbawienia MDCLXVI. (1666). Mśca Octobra VI. dnia. W Warszawie Roku Panskiego 1670. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Ded. Stefanowi Wankowiczowi, podstarosciemu wilkomirskiemu; pod nią podpis autora. — Kazanie z tekstu: Ubi es Adam? — Zmarły był sa młodu pokojowym król. (camerarius secretus); potem był chorążym i rotmistrzem w chorągwi husarskiej. Pochodził od Wacława Wanka, księcia mazowieckiego sa czasów Łokietka Krasid.

Utdrag af en Wis och Lård Konungs Beskrifning om Polska Rege-rings-sättets brister och hjelp, 2: dra Tomen, sidan 63 öfversatt ifrån Fransyskan. (Na końcu:) Stockholm Tryckt uti Kongl. Finska Bocktryckeriet 1765. w 4ce, k. 2 nlb. Jagiell

Uthdrag (Kort) uthur de sidst ankomne Tijdender Så wall öfwer Tyskland som öfwer Riga med postjagten, hwilke lyckeligen anlände til Stockholm den 20 Augusti 1702. fol., 1 ark. Jagiell

UTECHT Joachim. Trauer-Gedicht.. Susanna Müller, Adam Puschen Wittwe... Danzig, 1641. w 4ce.

UTENHOVE Jan. Simplex Et fidelis narratio de Institutva Ac Demvm Dissipata Belgarum, aliorumq; peregrinorum in Anglia, Ecclesiae: & potissimum de susceptis postea illius nomine itinerebus, quaeq; eis in illis euenerunt. In qua multa de Coenae Dominicae negotio, alijsq; rebus lectu dignissimis tractantur. Per Ioannem Vtenhouium Gandanum. Lvcae 17. Fieri non potest quin ueniant offendicula: uae tamen illi per quem ueniunt. 1560. [Na końcu:] Basileae, Ex Officina Ioannis Oporini, Anno Salutis humanae M.D.LX. (1560). Mense Martio. w 8ce, k. tyt., str. 282, k. 14 nlb. (Errata i Indeks).

Rozpoczyna przedmowa póra J. Łaskiego: Joannes a Lasco Christiano lectori S. D., datow. Calissiae in majore Polonia, 26 martii 1558. — Mówi tu, że napisanie dziejów wyjścia z Anglii zlecił swemu koledze Utenhovemu, którego wychwała.

Następuje przedmowa Utenhovego, datow. Cracoviae, Cal. Febr. 1559. Tu wspomina pamflety (cavillosa scripta indigna) przeciw Łaskiemu i Marc. Microniusowi.

Od str. 12—238 idzie tekst dzieła, opisującego podróż i pobyt Łaskiego i jego gminy w Anglii (1550), organizację gminy w Londynie, życzliwy stosunek do króla i zatarg z Marią Tudor, wyjazd z Anglii i przybycie do Danii; oprócz opisu sporo tu materiałów źródłowych (listy, supliki, mowy, dokumenty). Na str. 109 o wypędzeniu z Danii. Na str. 122 konflikt z Mennonem Simonis. Na str. 137 pobyt w Wismarze (1554) i dysputa Microniusa ze Smedenstedem. Na str. 165 pobyt w Lubece i Hamburgu. Na str. 234 o powrocie Łaskiego do Polski.

Od str. 239—55 list Łaskiego ad Christiernum Danorum Regem, datowany Aemdae, undecima Dec. 1553. — Po czym od str. 256—82: Rationes quaedam, cur verba Coenae „hoc est corpus meum“ etc. ...mystice exponi oporteat... per J. Utenhovium.

Na ostatnich kartach dokładny indeks rzeczowy

Razem z tą książką wyszła w Bazyl. u Oporina J. Łaskiego Responsio ad virulentam... hominis furiosi Jachimi Westphali Epistolam. — Uzupełnia ona pracę Utenhovego.

Być może, że Łaski był współautorem „Narratio“, o czym w tomie XXI 88. — Ob.

o tej kwestii Gabemma (nie Gablenza) Epistolae virorum.

Wierzbowski III 2273. — Brückner Różnowiercy polacy 1905 str. 57—62. — Wotachke Geschichte der Reform. 1911. — Dalton J. Lasco 1881. — Pijper Jan Utenh. 1883. — Jordt Jørgensen Jan Łaskis Besøg i Danmark 1935. — Kot Anglo-Polonica 1935 str. 71—2.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsa.

— Historia o postanowieniu a po tym rozproszeniu Kościołów cudzoziemskich w Anglii, nad którymi był prawdziwym a prawie Krześcijańskim Biskupem, on świętej pamięci Mąż Jan Łaski, a nawięcej o drogach dla tych Kościołów podjętych, y co sie im na tych drogach przytrafiło, spisana przez Jana Vtenhoviusa Flandra z Gandawu.

Zamieszczona w dziele Bazylika: Historia o srogiem prześladowaniu Kościoła Bożego (druk. w Brześciu Lit. 1567) na k. 348—396. — Obacz tom XI str. 419.

Dedykacja Albr. Łaskiemu, wojewodzie sieradzkemu, datow. w Brześciu Litew. 22 kwietnia 1567 przez Cypr. Bazylika. W dedyk. tej wychwała ród Łaskich: Jeronyma (ojca Albrechta), Stanisława i Jana. Zwłaszcza chwali tego ostatniego. Podnosi, iż, jak mu opowiadali starzy (czego już moja pamięć nie donosi), Jan Łaski wzgardził światną przyszłością w Polsce, więcej sobie wając bogactwa duszne niż cielesne; wyjechał z Polski szukając miejsca, gdsieby mógł wyznawać prawdziwą naukę Syna Bożego. Był to prawdziwy Ulisesz chrześcijański, a obok niego byli i inni, np. hetman Jan Tarnowski, Hieronim Łaski (tego nazwał nawet Ulisessem Clemens Janitius), Stanisław Łaski.

Po czym idzie wierny przekład Utenhovego wraz z listem J. Łaskiego do Chrystierna — a brak tylko przekładu końcowej polemiki Utenhovego.

— ob. Gerdes (Scrinium antiquarium 1752).

Wotachke Fr. Lismanino 1903 (passim). — Tenze Geschichte der Reformation 1911. — Finkel III 1883.

Mówią też o nim Hosii epistolae (wydał Hiopl. i Zakrzewski w Acta histor. IX) tom II (passim).

UTENHOVE Karol (ur. 1536), syn Karola a bratanek Jana. Epitaphium In Mortem Herrici Gallorum Regis, Christianissimi, eius nominis secundi, per Carolum Vtenhouium Gandauensem, & alios, duodecim linguis. Per Car. Vthenh. Ebraicē, Chaldaicē, Graecē, Latinē, Gall.

Germanicē, Flandricē. Per Alios, Gallicē, Italicē, Hispanicē, Anglicē, Scoticē, Polonicē. Accesserunt & aliquot ad Illustrium quorundā Galliae hominum nomina Allusiones, per eundem. Epitaphie Svr Le Trespas Dv Roy Treschrestien Henri Roy de France, II de ce nom, en douz langues. A Treshavlt Et Treppvissant Prince Philippe Roy d'Espagne. Avltres Epitaphes Par Plvsivvrs Auteurs sur Trespas du mesme Roy. Plvs, Les Epitaphes Svr Le Trespas de Joachim du Bellay Angeuin, Poete Latin & Francois. A Paris, De l'Imprimerie de Robert Estienne. M.D.LX. (1560). Avec Privilege De La Covrt. w 4ce, k. tyt. i k. 27 nlb. (sygn. G₄).

Na odwr. k. tyt. sonet dedykacyjny Utenhovego do Filipa króla hiszp. — Po czym epitaf na śmierć Henryka w różnych językach, częściowo przez niego, częściowo przez innych, nie nazwanych tłumaczy przełożony (po chald., hebrajsku, grecku, łac., po franc. w dwóch tekstach Utenh. i Bellaya, po włosku, hiszp., niem., po flandr. też w dwóch tekstach, po angielsku i szkocku, po polsku, po franc. wierszem elegiackim przez hr. d'Alsinis) — dalej jakaś przeróbka włoska A. Bucciego i znów jakiś wiersz hebrajski. — Wreszcie Advertissement au lecteur. Tu tłumaczy zwłokę w druku wyjazdem autora i trudnościami druku w różnych językach. Podstawą wszystkich przekładów był epitaf napisany przez Utenhovego suraz po śmierci króla po hebrajsku.

Polski wierszyk (na k. B₁ zamieszczony) ma tytuł: Oostathnia prozba Henrika Króla francuskiego do Pana Boga przed samem skonaniem.

Zaczyna się: Henrik krol pewnie smiertelam się zniąc... Kończy się: Radosci wiecznej spolecznie uziwac (razem 16 wierszy). Tłumaczony był zapewne s tekstu franc. Utenhovego, ale przekład jest nieporadny, nie wierny, nie poetycki. Nie dokonał go żaden biegły poeta, lecz raczej przygodny wierszopis.

Od ark. Bii idzie druga część zbiorku, będąca w luźnym związku z pierwszą, i wiersz łac. J. Aurata Lemovixa, Kamilli filiae Jani Morelli, R. Belleau — wiersze Karola Rovilona do Utenhovego, przedmowa oraz: Xenia seu aliquot, ad illustrium quorundam Galliae hominum Nomina allusiones.

Są to wiersze o nazwiskach różnych osobistości (m. i. do Marii Sztuart, do Montlucy, do Henr. Walezego, do Jana Tęczyńskiego, do Konsarda, do Jana Aurata,

do P. Ramusa itp). — Od k. Elij: Les epitaphes de Joachim de Bellay (różnych autorów). Na końcu C. Utenh. lectori i wyciąg z przywileju dla Utenhovego z datą 1559.

Wierszyk dla Tęczyńskiego wspomniany powyżej pozwala przypuszczać, że to może J. Tęczyński albo ktoś z jego otoczenia, przełożył epitaf pła Utenhovego na język polski. Brzmi ten wierszyk: *Candide Tencini, candore simillimo cyncno, — T insemet Ebraeis, tu mihi cyncno eris. — T insemet Ebraeis cyncno sonat, ipse Poetas — Cum foveas cyncno, nomen et inde trahis. — At nebulis lucem referas quod ab orbe fugatis, — Iridis hinc patrio nomine nomen habes. — Kot (j. niżej) przypuszcza że tłumaczem wierszyka na polskie był Otwinowski (Anonim — protestant).*

Książeczka ta, zawierająca druk pierwszego tekstu polskiego we Francji, była już znana Załuskiemu Bibl. 27. — Juszyński Dyke. I 4 i II 294. — W Silva Rerum 1928 (lut) podał o niej wiadomość Kot wraz z podobizną k. tyt. i wierszyka polskiego. — Piekarski Kat. kór. 1929 nr 1514 (z podobizną k. B).

Bibl. Narod. par. — Czart. — Kórnik.

— ob. Herman Daniel (Poemata 1614) — Tylkowski Wojc. (tom XXXI str. 466; ale czy to odnosi się do niego?).

W dziełku Utenhovego: *Xenia seu Ad illustrium aliquot Europae hominum nomina, Allusionum, Liber primus. Ad Elisabetham Sereniss. Angl. Franc. Hib. &c. Reginam. (1568) w 8ce, k. tyt., str. 143 — jest na str. 65 epigramat o Tęczyńskim przedrukowany. (Dziełko to wyszło razem z poematami G. Buchanana, który był bliskim przyjacielem Utenhovego).*

O jego stosunkach z Polską i z Polakami (J. Kochanowski, And. Dudyca) mówi bliżej Kot w „Studjach staropolskich“ ku czci Brücknera 1928 str. 410—416. — Kot przypuszcza, że on to jest owym Karolem, przewodnikiem Kochanowskiego we Francji. (Windakiewicza J. Koch. 1930, wątpli w tą hipotezę).

Jego ojciec Karol pozostawał również w stosunkach z Polakami (Hosjusz, Konarski).

Utilitas ob. Ephorinus (medic. 1538) — Kwiatkowski M. (linguae 1563).

Utopia ob. Morus.

Utopiensis Academia ob. Censura.

Utopius Dydak ob. Bidermann Jakób (1756).

Utrapienie ob. Kaczkowski Jan (człowieka 1660) — Solikowski (Bozdarzewski 1626).

Utraque ob. Biezanowski (cives 1660) — Speronowicz Joach. (civis 1638).

Utrum ob. Ecchius (prud. viro 1524) — Mathaeus de Cracovia (expediat 1491) — Stobnicensis (in abstractis).

Utrzymanie pedis monetariae. (Ustawa o kurrency złota podług dawnych praw. Prawo na Sejmie 1774). fol., k. 2.

Ob. Actum (tom XII 41).

Akad. — Bibl. w Sucheju — T. P. N. w Poznaniu.

UTTINO (z Udine?) Leonard († 1470). Grotta grzesznika pokutującego albo Leonardo de Uttino to jest mowy jego na post wielki (Lwów 1755) ob. Cerenowicz Szymon (w tomie XIV 122).

— ob. Besseus (Grotta grzesznika pokutującego 1758).

Utlog ob. Bref (1707).

Utwierdzenie summ Xiążętom Radziwiłłom (Karolowi Wwdzie Wileńsk. i Hieronimowi dopiero Podkomorzemu W. X. Lit.). (Projekt do prawa na Sejmie 1776). fol., k. 1.

— Funduszu Xięży Piarów Lidzkiech z pozwoleniem przykupienia placu. fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

Utylski Józef ob. Pohorski Józ. (1752). **Uwag sto** (1777, 1784, 1798) ob. Pilchowski Dawid.

Uwaga duszy (pokutującej 1751, przez pokutę nawracającej się 1743)... ob. La Valiere (tom XXI str. 132).

— Nad Szkodliwą Lichwą Pieniężną y Sposoby Ku Wstrzymaniu Tego Złego. (około 1780). fol., str. 15.

Zaczyna od stwierdzenia, że sąsiedzi biorą u siebie po 5%, a nam pożyczają na 10% prowizji. Ta wysoka stopa szkodzi nam w każdym kierunku. W Polsce jest ulokowanych dużo więcej niż 100.000 czerw. złotych cudzoziemskich. W całej Europie są prawa przeciw lichwie, ale ponieważ nie są skuteczne, używa się innych sposobów, np. wyznaczenie kamienia o pułpilarnym bezpieczeństwie (przy wciągnięciu ich do społeczności ogniowej, tj. towarzystwa asek.). Innym sposobem jest bank krajowy (autor rozwija ten projekt) albo wypuszczenie obligacji zastawnych (na wzór śląsko-brandenb.). Jest to lepsze niż nasze weksła kursujące z obrzydliwą lichwą. Autor broni gorąco takiej „kasy

krajowej kredytowej“ i przemawia za jej wprowadzeniem na wzór pruski. **Wymienia** jako nie odszukane przez siebie **Grodek** Idea Banku narod. 1936 str. 68. Ossol.

— na koszta pogrzebowe w Wiedniu. *Illi Pastor, nibilo pejus habebō, etiamsi nulla sonet Campana. Si me vel uno funebri sacro dignaberis, plus satis erit.* Eras. Coll. w Wrocławiu 1781. w 8ce, str. 20.

Zwalcza zbytek przy pogrzebach, rujnujący rodzinę pozostałą. Jedna msza waży przed Bogiem tyle co i sto. Z parady pogrzebowej korzysta służba kościelna, bractwa i mnichowie. Dobry pasterz nie powinien se skóry owiec łupić.

Broszura pisana niewątpliwie w duchu jósefińskich reform. — W Polsce wywołała oburzenie.

Posadzano o przekład Fr. Siarczyńskiego, And. Trzciańskiego lub Józ. Wybickiego. W r. 1801 ukazał się przedruk w Krakowie (ob. Bibl. IV).

Polemikę wywołaną przez tę broszurę ob. pod: Pogrzeby — Odpowiedź (XXIII 257) — Trzciański And. (1791) — Śmierć z grobów (1781) — Pilchowski (1798) — Teleszyński Waw. (1781, 1791).

Należy zaznaczyć, że pod wpływem tych broszur przystąpili po r. 1790 niektórzy biskupi, a także Komisja policyj do reformy pogrzebów u nas (ob. Uniwersał; Urząd).

Bentkowiak II 93.

Akad. — Czart. — Jagiell. — Zieliń.

— Toż... we Lwowie, 1781. w 8ce.

Exemplarsa nie znam. — Wysła przeciw temu: Odpowiedź autorowi pisma kilku kartek lwowskiemu od Erazma i Wiedeńczyka (1781), o której ob. tom XXII 257.

— Nad Uwagą na koszta pogrzebowe w Wiedniu, przetłumaczoną z Niemieckiego na Polskie, y drukowaną w Wrocławiu y Lwowie Roku 1781. Napisana y wydrukowana w Roku 1782. Za pozwoleniem Zwierzchności. (Tu zajmują resztę strony i następną stronę cytaty z Eccl., z św. Jana Chrzciciela i z „pisarza Wiedeńskiego“). w 8ce, k. 35 nlb.

Jest to dziełko ks. Teleszyńskiego, opisane w tomie XXXI str. 80. — W egzemplarsu Akad. brak jednak nazwiska autora na tytule, a także nie ma osobnej karty tytułowej, jak w innych egzemplarzach. Widocznie autor puścił w obieg część nakładu bez nazwiska. Akad.

— względem Korpusu Kadetów w 4ce, k. 1. Ossol. — Zieliń.

— nad losem biednego. w Warszawie, 1791. w 8ce.

— Na napis albo tytuł Skryptu wydánego Roku 1759. względem Erekcyci Akademii we Lwowie. (1760). fol., k. 47 nlb.

Wymierzone przeciw „Dyskursowi dwóch ziemianów z okazji wydany bulli“ (ob. tom XV 438; tu wskazano inne druki wyszłe w r. 1759—60 z tegoż powodu). Dziwi się autor, że jezuita „s ujmą honoru szlacheckiego“ wprowadzili niby na scenę, niby jak w komedji dwóch ziemianów posesjonatów wolnego narodu. Zbija punkt za punktem twierdzenia Dyskursu; a więc mówi o szczęśliwym pokoju za Aug. III, o bulli papieskiej na erekcję Akad. Lwów. (tu opowiedziany cały wieloletni spór o Akademię Lwowską), o nie osiągnięciu zgody Stanów Rzecesp. na tę erekcję, o przywileju J. Kas., o stanowisku Akademii Krak., o prawach i przyw. Ak. Zamojskiej, o przyszłych kontrowersjach itp. — Na końcu dwa dokumenty. Jednym z nich jest plenipotencja stanu rycerskiego na rzecz ks. Marcina Winklera (z r. 1662), który prowadził nigdy spór z jezuitami w kurii papieskiej w Rzymie. Inne druki do tej kwestii się odnoszące ob. w tomie XII 83. — Najczynniejszym szermierzem w tej walce z jezuitami był wówczas J. Kochanowski. **Załęski** Jezuita IV. — Finkel Hist. Uniw. Lwów. 1894 str. 29.

Jagiell. — Ossol.

— polityczna na skrypt (1697)... ob. Winkler.

— prawdy katolickiej rzymskiej nieważność y nieuwagę dissidentskich błędów okazująca w pięciudziesiąt ważnych Racyach wyrażona z łacińskiej w Kolnie edycyji na polski język przetłumaczona w r. 1723. w Wilnie w Drukarni Akad. S. Jesu. w 8ce, str. 110. Jocher 2978.

Kraśń. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— nad projektem... ob. Czyżew (1788).

— nad projektem do prawa Kardynalnego przez Przeświałną Deputacyą o Dyssydentach napisanym. fol., k. 2 nlb. Kraśń

— nad przysięgą stanów Węgierskich. (Warszawa 1790)... ob. Potocki Szcz.

— nad Reflexyą w czasie Interregni podaną 1673tio (sic) anno (rok mylny; ma być 1763). w 4ce, str. 8.

Ob. Potocki Szez.

Rozważa, co jest potęga rosyjska? O interesowaniu się elekcją, oderwaniu Kurlandji. Broni autor Kości co do zarzutu, że wskazuje, kogo obrać królem.

Akad. — Czart. — Jagiell. — Krasin. — Zieliń.

— Na Reflexyę Osoby niewiążące się do żadnej strony nad poróżnieniem się Szlachty z Duchowieństwem w Polsce. Roku 1762. w 8ce, k. tyt., str. 132.

Rozpoczyna list do autora „Reflexyi”. Napisał pierwotnie po franc., a autor listu przełożył je na polskie i zaopatrzył Uwagami. — W liście tym powołani są dwaj autorowie dawni, piszący o tym samym sporze, tj. Smogulecki i Dobrocieski. „Reflexyę osoby nie wiażące się”... idą od str. 7—24. Autor oświadcza się przeciw przywilejom duchowieństwa, a zwłaszcza nagania *priv fori* oraz bogacenie się klasztorów.

Od str. 25—114 idzie odpowiedź pt.: Uwaga na Reflexyę, pisana ze stanowiska kleru i argumentująca dowodami głównie z Pisma św. oraz pisarzy kośc. — Od str. 115 przedrukowana w całości mowa Bolognetego z r. 1585 (wydrukowano mylnie 1535), a w przypiskach historycznych wysławiany Stefan Batory.

Jocher 7394 — Smoleński Przewrót umysł. str. 290.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— nad stanem duchowieństwa świeckiego obrządku ruskiego katolickiego; względem rocznych pożytków, z funduszków cerkiewnych przez lustracyą wprowadzonych, z których otaxowanych ledwie nie wszędzie pokazuje się superata expensy na zyskowanie sposobem gospodarskim onych pożytków łożoney, nad perceptem z tychże wyciągnioną, dla ułatwienia wątpliwości ztąd urosley, J. W. Kongressowi z okolicznościami potrzebnymi w następujących punktach przełożona w Warszawie 1776. fol.

Uniw. Kijow.

— nad miejscem szczególnem na cmentarz... ob. Trzciniński Andrzej.

— na słowa Ewangeliczne Redde Rationem villicationis tuae. Luc. 16. v. 2... (około 1770). w 4ce, k. 1.

Chodzi o brak opieki nad życiem i zdrowiem jakichś ludzi sprawujących dobro

pańskie na statkach. Umierającemu na statku w budzie dać miejsca nie chcą. Były przykłady, że hostię wiatr unosił. Jaka bezbożność! jakie zgorzsenie! Zapewne chodzi o splaw Wisłą. Akad.

— nad Xięstwem Siewierskiem (1786)... ob. tom XXVIII 84.

Por. pod Zakrzewski Ign.

Uwagi nad alliansem z Moskwą. (1790—93?). fol., k. 2.

Pilat Liter. polit. str. 123.

Ob. tom XXII 593. Krasin. — Ossol.

— nad asygnatami Banku (1794)... ob. Bank (w t. XII 355).

— (Bezstronne) nad mową Jezierskiego (1789)... ob. Barss — Baudouin. — pewnego Brześcianina nad używaniem słów nieprzyzwoitych... ob. Brześcianin (1790).

— względem Cel Y Banko-Cetel Niegdyś służące Autorowi na Odpowiedź Dziennika Handlowego, teraz z przyczyny spodziewanego nowego Skarbu Systema, do Druku podane, ile służyć mogą do Prawideł o Clach i Banko-Cetlach. (1786). w 4ce, k. 4 nlb.

Jest to odpowiedź na jakiś artykuł Dziennika Handlowego. Odpowiada ktoś „oddalony na prowincyi”. Krytykuje myślenie skasowania komor celnych. Polaka nie ma żadnego własnego przemysłu; trzeba go więc bronić cłami. Nie jest prawdą, że podatki płać tylko właściciele ziemi i że cła na nich tylko spadają. Cedulek bankowych nie życzy autor krajowi.

Odpowiedź na to ob. pod tyt.: O pomnożeniu dochodów publicznych.

Bibl. w Suchej — Krasin.

— o chłopach (1791—2?)... ob. Morski Tad. (w tomie XXII 567).

Świętochowski Hist. chłopów I 479. — Korzon Wewn. dzieje I (1897) str. 427.

— chrześcijańskie... ob. Bouchors (1681—3, 1704, 1738) — Crasset (1707, 1738, 1765, 1767) — Horolt St. (1719) — Kola Dymitr (1742) — Załuski (Bouchors, Crasset).

— W Czasie Przypadających Seymikow Poselskich w Roku 1790. Nowembra Dnia 16. w 4ce, k. 4 nlb.

Pisze ktoś „z oddalonych wojewódstw” zaniepokojony przedłożeniem Sejmu. Stawia 30 pytań pełnych wątpliwości co do obioru króla (książę saski), co do dalszych sejmików, co do Straży, co do Kom. Ed. Nar. (nie powinna być magistraturą), o przywróceniu jezuitów, co do sejmików,

ministeriów, wojska itp. Ze wszystkich tych pytań wynika, że autor jest przeciwnikiem reform i pragnie, aby sejmiki i nowi posłowie przeciw nim się oświadczyli.

Kalinka Sejm 4-letni II str. 586, omawiając sprawę sejmików, nie znał tego pisma. — Smoleński Publicyści anonimowi (1911) przypisuje autorstwo Piaskowskiemu (ob.).

Bibl. w Suchej — Czart. — Horodec. — Jagiell. — Ossol. — Zieliń.

— przeciwko Deistom i Pyrronistom od pewnego biskupa swoim niegdys owieczkom na przerwatwę... dane. w 4ce, str. 8. Ossol.

— nad dobrami kościelnymi. R. 1790. w 12ce, str. 29.

Tłumaczone z francuskiego i przydatkami powiększone przez Wolskiego. — Ob. Wolski.

Por. niżej: Uwagi obywatelskie.

Akad. — Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol.

— Nad Dochodami Y Expensami Rzplitey. (ok. 1775). fol., k. 12 nlb.

Na ciele motto: *Esopice, quid valeant humeri, quid ferre recusant*. Horat:

Tendencją pisma jest wskazać potrzebę oszczędności i równowagi budżetu. Jak można umiarkować wydatki. Jakiej dochody można by podnieść. Praca zaopracowana w dokładne tablice wydatków i dochodów; na końcu: Rekapitulacya generalna i balans. Percepty oblicza na 10,589,466 zł. — ekspens na tę samą sumę.

Pismo nigdzie nie datowane, ale data 1774 lub 1775 wynika stąd, że pod koniec zauważa autor: „expens na nowe stanowić się mające *Consilium permanens*”. Całe pismo świadczy o dobrej znajomości spraw budżetowych; pisał to ktoś, co stał blisko Kom. Skarb. — Autorem mógłby być Fryd. Moszyński.

Ob.: Summariusz — Tabella (na r. 1775). Czart. — Dzików — Jagiell. — Krasin.

— nad dochodami publicznymi. *Res-pice quid valeant humeri, — quid ferre recusant*. Horat. (1788?). w 4ce, k. 8.

Praca z czasów sejmu 4-letniego; żąda dziesiątego grossa od dochodu z ziemi. Ta praca, a nie poprzednia, pochodzi z r. 1788, i o tyle należy sprostować pomyłkę, jaką popełniłem w tomie XXI 6 pod: Tabella percepty.

Smoleński Publicyści anonimowi (1912) przypisuje tę broszurę Józ. Kasprowi Nieborowskiemu, ale taki nie jest skądinąd znany. — Pilat Liter. polityczna str. 85 (zestawia z innymi broszurami 4-letniego Sejmu).

Bibl. w Suchej — Ossol. — Zieliń.

— duchowne albo dyskursy (1670)... ob. Jastrzemski Bazyli.

— Dworów Borbońskich nad Jezuitizmem. (1773?). w 8ce, k. sygn. D₈. Bez osobn. tytułu.

Składa się z dwóch pisemek: 1) Uwagi dworów borb. nad Jezuitizmem — oras 2) z odpowiedzi na to pt. Nieuwagi autora pisma pod tytułem Uwagi dworów borb. (od karty A₈).

Pierwsze pismo zajmuje kart 4. Wywodzi ono, że papież powinien dotrzymać obietnicy danej dworom burbońskim (franc., hiszp. i neapolit.) i przełamać przeszkody co do zniesienia zakonu. Jednym z powodów winien być wzgląd, że „wielu katolików utracił w Polsce, a zasłużyła na to aprobacya jezuitów, którzy Moskwie wierność poprzysięgli”... (Chodzi widocznie o pierwszy rozbiór).

Drugie pismo zaczyna się od stwierdzenia: Lata po Rzymie od niejakiego czasu pismo pt. Uwagi Dworów borbońskich... Jest ono obroną zakonu. Zwalca różne paszkwile, jakie się w ostatnich czasach przeciw jezuitom pojawiły. Klemens XIV nie powinien zadosyć uczynić naleganiom burb. dworów (o ile one są prawdziwe, bo autor o tym wątpi). Na k. C₈ broni autor jezuitów polskich w sprawie aktu uniżenia się pod berło Wielkiej Katarzyny. Komplementary dla Stan. Augusta. — Kończy o sprawie biskupa Palafox, o której honor Stolicy Apost. mówić nie dopuszcza.

Oprawne razem z: Uwagi na sposób postępowania Ministra Portugalskiego w sprawie Jezuitów. *Cosmopoli* 1761. — Ob. niżej. Jocher 9381. Jagiell.

— nad dysertacyą o wolności (1778)... ob. Rousseau.

— Nad Edukacyą Człowieka, A Osobliwie Domową Młodzi Szlachetney. I Oswiadczeniem, i Czytaniem Nabyte; A Dla Pożytku Publicznosci, Do Druku Podane. Roku 1784. [Tu ozdobnik: amerek]. We Lwowie, Drukiem Pillerowskim. w 16ce, k. tyt., str. 55.

W przedmowie broni zdania, że edukacya czyni człowieka tym, czym jest. Człowiek rodzi się jak malarska tabliczka, edukacya ją zapisuje. Należy kształcić rozum i cnotę jego. Rząd państwa powinien kierować edukacyą w pierwszym rządzie, potem rodzice i nauczyciele. Obowiązki nauczycieli i ich uczniów. W całej broszurce nie wspomniano nigdzie o roli Kościoła w edukacji, tylko o zadaniach „rządu”.

Ossol. — Uniw. Kijow.

— przeciw Elekcyi i Sukcesyji Tronu w Polsce. R. 1791. w 4ce, str. 20.

Notata ręką Jochera.

Ob. niżej: Uwagi nad wyborem (1789).

— **Ekonomiczne czyli prawidła gospodarskie** w biegu każdego roku przy-
padające. Z przydatkiem pożytecznych
Wiadomości z poważnych Autorów wy-
dane. w Sandomierzu, w drukarni J.
K. M. y R. Pospolitey 1785. w 8ce,
str. 154, k. 2.

Może to przedruk wcześniejszego dzieła:
Obserwacje ekonom. czyli reguły gosp.
w biegu roku (1769)... o czym ob. t. XVI
str. 31 i XXIII str. 233.

Są i inne dzieła z tych lat zbliżone do po-
wyższego swą treścią (to snaczy popula-
ryzujące lepsze sposoby gospodarowania
na roli). Obacz mianowicie pod: Alber-
trandi — Uwagi gospodarskie (1768) —
Uwagi tygodniowe (1768—9) — Wybór
ekon. wiadom. (1770).

Porównaj: Bednarski Upadek i odrodzenie
sokł jezuitów 1933 str. 358.

Uniw. Warsz.

— o formie rządu Polskiego, pro-
iective podaney na Seymie Roku 1790.
w 4ce, str. 19.

Por. Piaskowski M.

— **Względem Gwarancyi (1790).**
w 8ce, str. 15.

Pisane po uchwale 100.000 wojska. Pisze
autor, że jest zbliżony wiekiem do grobu.
Obawia się gwarancyi pruskiej: gwarancya
ściszenia wole zagwarantowanego i stano-
wić prawa wolnemu narodowi nie może.
Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. —
Jagiell. — Ossol.

— **Nad Historią Koscielną z Fran-
cuskiego na Polski Język Przełożone.**
Roku 1772. — documenta damus, qua
simus origine nati Ovid. [Tu winieta:
kwiat]. w Wilnie w Drukarni J. K. M.
y Rzeczypospolitey XX. Scholarum Pia-
rum. [Tytuł w ramce]. w 8ce, k. tyt.
i k. 7 nlb., str. 239.

Dedykacja ks. Tomaszowi Husarzewskiemu
d Congr. Miss., regensowi semin. od kle-
ryków tegoż seminarium na akcie szkol-
nym 20 grudnia 1772. W dedykacji wych-
walają jego ukochanie w naukach kość.
Po czym „Przemowa“ z pochwałami biskupa
wileńskiego, który wprowadził do semi-
narium naukę historii kościelnej. Historia
odrzuca zawilóści platońskie lub arystot.
i gani wymysły słów nie zrozumiałych.
Co do tłumaczenia, to trzeba wiedzieć, że
dodano annotacje, a niektóre rzeczy po-
opuszczano. — W aprobacie powiada
ks. M. F. Karpowicz, iż autor francuski
naśladował dissertacje ks. Fleurego. (Na-
zwisko autora nie jest nigdzie wymienione).

Dzieło jest podzielone na rozdziały wedle
wieków. Zaczyna wiek I, kończy na str. 225
wiek XVII. Jest to więc obraz bardzo
sumaryczny w dachu apologetycznym.
U dołu są przypisy, ale dość ogólnikowe
i elementarne. Dzieje zakonu jez. są za-
warte na jednej stronie druku, sekty różno-
wiercze w. XVI wspomniane, ale pokrótce.
Stosunki polskiego Kościoła nie są nigdzie
uwzględnione, chociaż przypisy dodane są
w Polsce. Zamyka się wzmianką o pano-
waniu Klemensa XIV, będącego słodkości
Jezusowej i ducha łagodności.

Jocher 8098.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Wileń.

— **nad historią grecką (1772)... ob.**
Mably.

— **O nowym Instrukcyi Publiczney**
układzie, przez Kommissyą Edukacyi
Narodowej uczynionym; ku objaśnieniu
chcących o nim wiedzieć i sądzić. (War-
szawa 1776). w 4ce, k. 7 nlb.

Autor odwołuje się do „Obwieszczenia wzglę-
dem ksiąg elementarnych“ (ob. tom XXI
str. 235) wydanego przez komisję. Omawia
cel wychowania tam wskazany (czynić
człowieka cnotliwym i dla drugich po-
żytecznym) i pyta się, czy może być
szlachcie polskiej właściwszy? Program
ten uwzględnia naukę chrześc. i naukę
moralną (z wiadomościami o prawie oj-
czystym), także łacinę, fizykę, matema-
tykę, higienę, retorykę, poetykę, logikę,
historię. Autor zbija wątpliwości i podej-
rzania co do nauczania religii oraz inne
zarzuty podnoszone przeciw programowi.
Zapewne pióra Piramowicza?

Bibl. w Suchej — Czartor. — Ossol.

— **w interesie Brygidek... ob. Bry-
gidki (1785).**

— **kalkulacyjne okazujące trudność**
wystawienia w Polszcze wojska regu-
larnego sto tysięcy. (1788), fol., k. 1.
Ob.: Odpowiedź na Uwagi kalk.

Bibl. ks. Misj. w Krakowie — Raczyn.

— **Kaznodziejskie (1778)... ob. Je-
łowicki J.**

— **nad korespondencyą jednego**
obywatela z podkomorzym pewnego
Województwa (około 1789 r. w War-
szawie). w 8ce, str. 71.

Powtórnie wyszło to pismo wraz z innym
pt.: Korespondencya jednego obywatela
i uwagi nad nią z odpowiedzią. w 8ce,
str. 103.

Ma to być korespondencya Kollątaja z podk.
Dłuskim, co wątpliwe.

Pilat Liter. polit. str. 171. — Obacz t. XX 102
(tu podane stresszczenie i biblioteki).

— **nad losem posłów francuskich...
ob. Rasztadt (1799).**

— **przy lustracji pułku Byszew-
skiego 1789... ob. Byszewski.**

— **matki ob. Sanguszkowa Barbara.**

— **menniczne. (1787). fol., k. 2.**

Po uchwale o pomnożeniu wojska. Zatem
około r. 1790. — Mówi, że mennica jest
już 24 lat w akcji. Wspomina uniwersał
z r. 1787. Bibl. w Suchej — Jagiell.

— **i Modlitwy dla Chrzescianow**
Chorych. w Wrocławiu 1783. Znajduie
się u Jana Frydryka Korna księgarni.
w 8ce, k. 4, str. 128. Uniw. Warsz.

— **moralne. R. 1779. d. 15 Stycznia**
podane do druku. [Dopisano: druk Ber-
dyczowski]. w 8ce, str. nlb. 1, 51, 1
(z rycinami). Czartor. — Krasin.

— **Moralno Chrzescianskie o Nik-
czemnosci Ludzkiej z Niemieckiego na**
polski język przełożone, na Godzin
dwadziescia Cztery Podzielone. W War-
szawie, w Drukarni Schol. Piaram 1785.
w 12ce, str. 99. Uniw. Warsz.

— **o naturze pieniędzy y o wex-
larstwie (1792)... ob. Gawronski Jędrz.**
(tom XVII 50).

— **nad nieprawością Prawności**
y świętością Sprawiedliwości. R. 1791
podane. w 4ce, k. 4.

W materii rozgraniczenia dóbr.

Bibl. w Suchej — Ossol.

— **okazujące nierówność dymów**
podług przedaży dóbr, 1790. fol., k. 1.

Bibl. w Suchej — Raczyn.

— **zakordonowego Obywatela pru-
skiego nad protestacyą konfederacyi**
Targowickiej przeciwko wkroczeniu
wojsk pruskich do Polski. Quo! quo
seelesti ruitis! W Toruniu 1793. w 8ce,
str. 15.

Bywa mylnie przypisywane Staszicowi.

Potępa Szczęsnego Potockiego, kanclerza,
Mniszcha, Kossakowskiego, Chreptowi-
cza — zowie ich najpodlejszymi, prze-
kupnymi zbrodniarzami. Wytyka spro-
wadzenie Moskali i broni konstytucji 3 Maja.
Wyjątki podaje Kraszewski Polska w czasie
III 317. — Smoleński Konf. targ. str. 412.

Akad. — Jagiell. — Uniw. Lwow.

— **Obywatela nad pryncypalnemi**
punktami Seymu przyszłego tyczącemi
się. (1789). w 8ce, k. tyt. i k. 31 nlb.
Rozpoczyna: Przemowa do króla. Po czym
wymienia 5 kwestii, na które odpowie

w dalszym ciągu. Zgadza się one z po-
łożeniem politycznym r. 1789.

Najprzód rozważa, czy należy, aby przysłał
sejm był konfederackim, i oświadcza się
za tym. — Potem mówi o Radzie Nieust.
(nowej, kosztownej, nienawisnej). — Dalej
o aliansach (oświadcza się raczej za alian-
sem z Prusami). — Nie odpowiedział je-
dnak na pytania dotyczące wojska i skarbu,
choć na początku je poruszył. Toteż
kończy zapowiedzią: Ciąg dalszy pisma
tego wydajcie nieodwłocznie.

Egz. Jagiell. ma dużo poprawek, jak gdyby
ręką autora.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. —
Jagiell.

— **wolnego obywatela w okolicz-
nościach sprawy Ponińskiego (1790)...
ob. tom XXV str. 48.**

— **Obywatela w Teraźniejszych**
Okolicznościach Polski. Rzecz krótka
(1790). w 8ce, k. tyt., str. 24.

O wzburzeniu umysłów: brat brata ma
w podejrzeniu, dzieci przeciw rodzicom.
O obaleniu Rady Nieust., o zerwaniu
z Rosją (teras nie do tego posła Rzecz-
pospolita jeździ, do którego przed rokiem
we wszystkim się udawała). Teraz rzuca
się ona na silne sąsiady swoje. Mamy być
wprowadzeni w wojnę. Gradacja z suk-
cesji do absolutyzmu niezbitcie jest wy-
prowadzona przez J. W. hetmana polnego
kor. Elekcja jest lepsza.

Autorem jest więc ktoś z sympatyków Sew.
Rzewuskiego, bisk. Kossakowskiego lub tp.
Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. —
Ossol. — Zieliń.

— **jednego bezstronnego obywatela**
nad projektem od Prześw. Deputacyi
do formy Rządu podanym. (1790). fol.,
kart 2. Bibl. w Suchej.

— **Dobrego Obywatela nad Memo-
ryałami Rosyjskim i Pruskim Dnia**
11 Listopada R. P. 1766. podanemi...
fol., k. 2.

Chodzi o objaśnienie konstytucji z r. 1764. —
O uchwale pluralite, a nie unanimitate. —
Przeciw Prusom i Rosji.

Obacz: Uwagi przeciwko różności wiar (1766).
Wywołane sprawą dysydencką forsowaną
przez Rosję i Prusy.

Pilat Liter. polit. str. 110. — Smoleński
Przewrót um. str. 223.

Akad. — Czerwony Dwór — Ossol.

— **Obywatela Krakowskiego nad**
ofiara osób po Jezuitkich. Przy Ga-
zecie Warszawskiej drukowanej Nr 90.
przydana była Gratis cwiartka pod ty-
tułem: Ofiara ex Jezuitów, własnych

osób dla Rzeczy Pospolitej uczyniona Rok 1790. z tym napisem łacińskim *Religioni et artibus. w 4ce, k. 6.*

Bibl. w Suchoj — Jagiell. — Ossol.

— obywatelskie nad deklaracją Porty Ottomańskiej (1788). fol., k. 1. Gwałtownie występuje przeciw Moskwie, przeciw gwarancji i rublom.

Czartor. — Krasid.

— Obywatelskie Nad Okolicznościami I Rozroznieniami Protestantów Polskich, Do Wyznania Ewangelickiego Nieodmiennej Auszpugskiej Konfessyi Przyznających Się. [Tu ozdobnik]. Roku 1786. w 8ce, k. tyt., str. 64 (brak końca).

Wywołane sporami, jakie wybuchały w r. 1782 w zgromadzeniu warszawskim na tle wyboru władz konsystorskich i synodalnych. Autor przedstawia genezę sporu między szlachtą i mieszczanami (str. 10) i stara się udowodnić z dawnych synodów, z praw Rsezczp. i z traktatów gwaranc., że mieszczanie byli sawsze pars activa in corpore ecclesiastico dissidentium.

Jocher 9748.

Akad. — Ossol. — Raczyń.

— (Obywatelskie) nad projektami względem Duchowieństwa (1790). w 8ce, str. 45.

Ob. niżej: Uwagi nad projektem.

Z okazji rozdanych sejmowi dwóch projektów o duchowieństwie. Żąda zabronienia alienacji dóbr. O seminariach.

Por. Wybicki Józef.

Jocher 9169.

Krasid.

— obywatelskie nad żebrakami. W Warszawie 1782. w 8ce, str. 16. Obacz: Okęcki Antoni (tom XXII 306). — nad odłożeniem professyi do lat 24. w dwóch zgromadzeniach, w których młodszych pozwala się przyjmować. fol., k. 2.

Czartor.

— Ogólne Nad Stanem Rolniczym i Miejskim Z Powodu Przyszłej Rządu Narodowego Formy. [Tu winieta: pęk kwiatów]. w Warszawie u P. Dufour Konsyl: Nadwor: Druk: J. K. Mei i Rzpłtey, Dyrektora Druk: Korp: Kad: M.DCC.LXXXIX. (1789). w 8ce, k. tyt., str. 46.

Na początku nadpis: Uwaga I.

Autor wykazuje, że chcąc podobać ogromnym ciężarom państwowym (wojsko), trzeba popierać stan rolniczy. Tylko z pracy wszystkich obywateli naród stać się możnym może. Rolnicy są u nas wzgardzeni dla tego, że chodzą w siermiągach, że tyją

chlebem krajowym, że czystą polszczyzną nie umieją krasić obłudy. Bitny naród Słowaków (szlachta) napadł sarmacką siemię, sgiął karki pracowitego Sarmaty pod nogi, i to było pierwsze prawo własności do cudzej ziemi. Autor silnie odwraca na szlachtę. Ważniejszym jeszcze od aliansu z Prusami jest przymierze wewnętrzne między stanami. Kończy autor: Reszta potym.

Istotnie wyszła dalsza część pt.:

Ciąg dalszy Uwag nad Stanem Rolniczym i Miejskim Uwaga II. Czyli słuszne są dzisiejsze uprzedzenia niektóre przeciwko stanowi miejskiemu i rolniczemu w Polsce? (1789). w 8ce, str. 54.

Smoleński Dekiert str. 25 przypisuje autorstwo tych pisemek Baudouinowi de Courtenay (ob.), który stał na usługach ambasady rosyjskiej — ale to hipoteza. — Stan. Grabaki Zarys idei I 1905.

Akad. — Bibl. w Suchoj — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— z okoliczności rysu rządu publicznego. Warszawa 1791. fol.

Ob. niżej: Uwagi do polepszenia.

— dobrego patrioty. 1765.

Schmitt Dzieje Polski II (1866) str. 123 pisze o tym piśmie, że „wyszło” i przypisuje je Ign. Massalskiemu (?) oraz cytuje odpowiedź napisaną przeciw temu pt.: Rada patrioty. — Druków takich nie znam.

— jednego saskiego patrioty względem korony Fryd. Aug. (1792)... ob. Pamiętnik (tom XXIV 42) — Roemer K. H. (1792).

— patriotyczne nad objętym przez kompanią handlem i fabryką tabaki. (Warszawa 1775). fol., ark. A₄.

Ob. Odpowiedź. Bibl. w Suchoj.

— Patriotyczne Nad Projektem Przedazy Starostw Pod Tytułem: Starostwa Y Królewsczyny. w 4ce, str. 5.

Ob. Starostwa — Urządzenia królewsczyny. T. P. N. w Poznaniu.

— (Krotkie Na Pismie S. I Rozumie Gruntujaące Się) Nad Powszechnym Prawem Koscielnym w Węgrowie Ułożonym Dla Ewanielików Oboydga Wyznań w Polsceze i Litwie Znayduiających Się. [Tu ozdobnik]. Roku 1782. w 8ce, k. tyt., str. 77.

Porównaj w tomie XXIV str. 331.

Pismo wydane imieniem starszych i reprezentantów ewangelickiego zgromadzenia warszawskiego, aby wyjaśnić, dlaczego

oni żadnym sposobem nie mogli przyjąć ułożonego przez Scheidemantla Prawa kościelnego (ob. tom XXV str. 223 i XXVII 184), do którego przyjęcia chcieli ich gwałtem nakłonić; a nie mogli go przyjąć bez sprzeciwienia się prawom ojczyszny swojej.

Na str. 11 o pokrzywdzeniu ludzi dysyd. miejskiego i wiejskiego stanu na rzecz szlachty dysydenckiej. — Na str. 86 o patronie. O roku łaskawym (dla wdowy i sierot po duchownych). — O uroszczeniach Scheidemantla, aby on w najwyższej instancji rozstrząsał kwestie sporne („uczestniowski prawnik” — str. 45 i 51). — Synod w Węgrowie w tej części dziełka nie jest jeszcze wspomniany.

Od str. 58 polemika z nową Prawa Kościelnego książką, tj. z II edycją Scheidemantla, która widocznie tymczasem się ukazała, a zawierała wiadomość o synodzie w Węgrowie. Na str. 76 o obraniu Piotra Teppera seniorem A. C.

Całe to pismo datowane na koniec: W Nowym Bojanowie 5 czerwca 1781 (ale widocznie było w r. 1782 uzupełnione, a druk zapewne 1783).

O całej tej sprawie obacz też pod Friese (Von der Kirchenverwaltung 1783).

Jocher 8028 oraz 7997 (w „Notach” na str. 895 przedrukował stąd „przestrożę”).

Czart. — Jagiell. — Krasid. — Ossol. — Raczyń.

— Krotkie nad pismem Rzewuskiego... ob. Jezierski Franc.

Mają być pióra Jezierskiego wedle Piłata Lit. polt. i Smoleńskiego Pisma hist. II 330.

— (Krotkie) nad pismem W. Turckiego (1798)... ob. Turski W.

— nad pismem p. t. Uniwersał do narodu pod dniem 29 maja 1792. fol., k. 4.

Uwagi są odpowiedzią targowiczan na „Uniwersał” napisany piórem Piramowicza (ob.). — Pisał te „Uwagi” najprawdopodobniej Józef Kossakowski, bisk. infl. (ob.). — Smoleński Publ. anon. 1812 przytacza następujący ustęp: „Jak skoro pan marszałek Potocki z księdzem Kollątajem dmuchali w pióro księdzu Piramowiczowi, zapewne, że nie mogli, jak upstrzyli go w te wszystkie pozory, które tylko poczciwych ludzi omamiać mogą. Wcale niepotrzebnie Imię P. Niemcewicz, poseł inflancki, czytając ten uniwersał w izbie, cytował tych pomagaców ks. Piramowicza, boby się każdy domyślił, że ten prałat, chcąc pisać do narodu, nie mógłby dobrym sumieniem, jak o papuciach, o tytunie tureckim i cybuchach gadać, i zapewne większą pokazałby szlachetność umysłu swojego, żeby o tem pisał

co do jego kondycyi należy, niżeli, wtrącawszy się jak Piłat w credo, paplał o interesach politycznych, o których nie rozumie, i grał rolę tej kociej łapy, którą małpa z ognia kasztany wygrzebywała... O! gdyby Imperatorowa Imię podług pretenzysy JX. Piramowicza pochwaliła w deklaracyi swojej ks. Kollątaja, pana marszałka Potockiego, Batowskiego, Weysenhoffa, Niemcewicza, Kublickiego, Zabiellę posłów inflanckich, Zajączka podolskiego, Linowskiego krakowskiego; o! gdyby pochwaliła elokwencyę JP. Psarskiego posła wieluńskiego; gdyby podziękowała IPanu Kościalkowskiemu wilkomirskiemu, że ją w najgrubiańszych terminach fukał i lajał; Imci Panu Zielińskiemu nurskiemu, że ją szkalował, Matuszewicowi brzeskiemu, że fałszywe ekspedycye d. 8 maja czytał, i tej całej hałastrze, tej sgrał, co in officina cudendarum legum kuli kajdany na swój naród; Lanckorońskiemu za przeprowadzenie perukarszyków, szewczyków, konowalów, którzy za danym znakiem huczenia robią dla przysłumienia głosu, po obywatelsku mówiącego; gdyby podziękowała IP. Sienkiewiczowi arbitrowi, że sawsze, upiwszy się, przerywał głosy Polaków; — dopiero JX. Piramowicz pochwalił Imperatorową... JX. Piramowicz udaje durnia...”

Bibl. w Suchoj — Jagiell. — Krasid.

— nad pismem z druku wyszłym p. t. Usprawiedliwienie się JW. Dłuskiego (1791)... ob. Dłuski (tom XV 251).

— przeciwko piśmie rozdanemu pod tytułem „Objaśnienie exekucyi prawa 1755 w punkcie uskutecznionej zamiany starostw Polongowskiego”. fol., str. 4.

— nad pismem o dochodzie tabacznym i jego administracyi. w 4ce.

Ob. Dochodzie (O) (1788).

Bibl. w Suchoj.

— nad pismem: Plenipotenci miast duchownych do JW. Sołtyka posła Krak. (1789). w 8ce, str. 48.

Wspomina świętą uchwałę Sejmu z 30 maja 1789, broni praw duchowieństwa do dóbr posiadanych. Chwali Małachowskiego marszałka, iż włościan udarował wolnością. — Broni duchowieństwa przed atakami plenipotentów miast duchownych (ob. o nich w tomie XXIX str. 73).

Sołtyk był autorem projektu: Miasta nasze duchowne.

Akad. — Bibl. Narod. Warsz. — Bibl. w Suchoj — Czart. — Jagiell. — Ossol.

— bezstronne do podatowania na powiększenie sił krajowych Roku 1789. fol., str. 4.

Bibl. w Suchoj.

— Z Powodu Roznych Pism Na Stronę Duchowienstwa w Materji Podatkowania. MDCCLXXXIX. (1789). w 8ce, k. tyt, str. 85.

Na początku cytat ze św. Augustyna. Składa się z 4 uwag: I) Duchowni winni składać większe podatki niż świeccy. — II) Natura dóbr duch. nie sąsłania ich od podatków. — III) Prawem Nowego Zakonu duchowni nie są od podatków wolni. — IV) W początkach Kościoła i później księża nie byli wolni od podatków. — Autor powołuje się często na dawne konstytucje polskie. Zaś na str. 83 i 58 powołuje się na powagę Monteskiusza.

Ob. Głos duchowieństwa (1788), z którym autor polemizuje.

Jocher 7403. — Krassowski Polska w czasie II 171.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— względem podatku z Miasta Warszawy. (1790). w 8ce, str. 22.

Przeciwno podatkowi na posesje w sumie 400.000 zł pol. oznaczonemu prawem w miesiącu grudniu r. s. (1789). Żąda rozłożenia go na całą ludność.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czart. — Jagiell. — Zieliń.

— Poprzedzające Ustanowienie Sprawiedliwego Podatku, fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— Podane Na Sessji Prow. Wielkopolskiej Sciągające Się do Materjów Wojskowych. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— podane Narodowi Francuzkiemu (1792)... ob. Necker.

— względem poddanych w Polsce i projekt ich uwolnienia (1788). w 8ce, str. 64.

Stresszenia podane w tomie XXIV 894.

Jagiell.

— nad stanem poddanych ob. Jezieriski Fr. (1790).

— Praktyczne o Poddanych Polskich. Względem Ich Wolności I Niewoli. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni P. Dufour Kons: Nad: J. K. Mei Dyr: Druk: Korp: Kadetow M.DCC.XC. (1790). w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 178.

W przedmowie mówi, że „aby się nie zdał pisać bez porady“ uwzględnił zdania zawarte w 8 książkach: 1) O poddanych polskich z r. 1788. — 2) Pilchowski Odpowiedź na pytanie isali nieczułość (1789). —

3) Grabowski Ig. Dopytanie się u przodków (1790).

Istotnie w rozdziale I na str. 1—58 streszcza i komentuje te trzy rozprawy, z których dwie pierwsze są za reformą włościańską, a trzecia ją zwalcza.

W rozdziale II przytacza z Vol. Leg i Statutu lit. przepisy odnoszące się do opieki nad rolnictwem (aby wykazał, że to najważniejsza gałąź produkcji). Jak początkowo broniono wolności chłopca, a późno dopiero wprowadzono niewolę. Urządzenie powinności publicznych i prywatnych. Autor operuje wszędzie dużą erudycją histor. prawną. Obszernie przedstawia większą zamożność chłopów w Koronie niż Litwie (bardzo ciekawy obraz ubóstwa chłopca i jego małych potrzeb kulturalnych). Wydatki rolników, ich stosunek do dworu, do żydów, do miast.

W rozdz. III (od str. 119—26) zestawia autor ustawy względem czci, zdrowia, majątku i życia poddanych. — W rozdz. IV (str. 127—78) wysnuwa „wnioski z poprzedzonych prawd“. Wprowadza tu chłopca, proszącego o litość. Pół roku utrzymuje życie plewami, pół roku głoduje. Nie ma dla niego ojczyzny. W śmierci czeka ulgi i nieba. Rozważcie, jaki a nędza naszej macie pożytek? Uczyńcie wszystkich obywatelami, niech każdy pracuje na swą własność. Tu przedstawia obszernie korayści dla kraju i dla panów z uwłaszczenia chłopca. (Jest to jeden z najsilniejszych ataków na niewolę chłopca w literaturze XVIII w.).

Autorem był doskonały znawca przeszłości, dawnych ustaw i stosunków gospodarczych; rozprawa ta jest pierwszą próbą ujęcia rozwoju sprawy chłopskiej w obraz historyczny. Nasuwa się nazwisko Tad. Czackiego, ale poparciem dla tej hipotezy nie rozporządzam.

Świętochowski Historia chłopów polsk. I (1925) str. 814 i 850. — Korson Wewn. dzieje I (1897) str. 422 pisze, że autor „bardzo się zbliża do naszych pojęć dzisiejszych“.

Por. tom XXIV 894.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Zieliń.

— Polaka nad Kurlandią (1788)... ob. tom XX 392.

— Do polepszenia Rządu Polskiego Woiewodztwom, Ziemiom, i Powiatom przez Marszałka Rady komunikowane przed następującym Seymem w Roku 1786. fol., k. 4 nlb.

O naprawie sejmików. Rada Nieustająca jest pożyteczna, ale trzeba ją uzupełnić dalszymi reformami. Między innymi przez

stworzenie rad wojewódzkich. Potrzeba Codicis Legum. O pomnożeniu handlu i ulepszeniu monety. O potrzebie podniesienia miast. O dochodach, jakich by można żądać z ks. Kurlandzkiego.

Czartor.

— Polityczne Do Prawideł Religii Y Zdrowey Filozofii Zastosowane, Tytujące się Władzy Kościelney in Temporalibus, ulepszenia Duchowieństwa Katolickiego Obrządku Greckiego, nie utwarzania Hierarchii Nieucnickiego Kościoła w Kraiach Rzeczypospolitey, i udzielenia sprawiedliwości Poddanstwem Polskiem, przez Anonima krotko w iednym Liście Zebrane. [Tu ozdobnik]. W Warszawie. u P. Dufour Konsyl. Nadwor: Druk: J. K. Mei i Rzpłtey, Dyrektora Druk: Korp: Kad: M.D.COLXXXIX. (1789). w 8ce, k. tyt., str. 45 i LXVIII.

Na odw. tyt. cytaty z Platona i Symmachusa.

Rozpoczyna „List obywatela Wołyńskiego do obywatela Mazowieckiego“, zajmujący str. 1—45, a podpisany: Anonim. Wołyński omawia w nim zakres mocy obowiązującej prawa kanon. (ściśletnając ją jak najbardziej — i broniąc mocy prawa natury oraz prawa cywilnego; ale znowu prawo cywilne jest wyższe od prawa natury!). A potem przechodzi do „projektu względem ulepszenia duchowieństwa obrządku greckiego a przez to zabezpieczenia się od buntów poddaństwa“. Projekt ułożony przez niego i podany tu w całości ma tytuł: Szacunek dla duchowieństwa katol. obrządku greckiego. (Dają on do równouprawnienia obu wyznań i podniesienia poziomu kleru greckiego). — Po czym polemizuje z broszurą: Zdanie obywatela. Występuje przeciw tworszeniu osobnej szczy. hierarchii, skoro traktat 1775 żadnego dysywickiego biskupa w Polsce nie pozostał.

Wreszcie omawia broszurę „Uwagi o chłopach“, z którą się godzi, ale nie ma nadziei, aby po stu napisanych prawach przeciw chłopom było choć jedno za nimi uchwalone. Odwołuje się do Listów Anonima do St. Małach.

Odtąd idą „Noty“ na 68 stronach. W tych notach rozwija autor dużą erudycję historyczną, prawniczą, ekonomiczną. Zna bardzo dokładnie stosunki w ziemiach ruskich i kreśli dużo wiernych obrazków. Broni małżeństwa księży ruskich jako niesprzeciwiającego się religii Chryst. Broni potrzeby nauki dla chłopów (oczywiście stosownie urządzanej) i szkół chłopskich.

Wychwała dra Monetę i Chirnesa za ich dziełka popularyzujące medycynę. (Chirnes — to Hirneys). Odmawia Kościołowi (greckiemu) prawa nakładania podatków. Przeciw oddawaniu biskupstw bazylianom. — Cała rzecz świadczy o wysokim poziomie wykształcenia politycznego.

Autorem ma być wedle dopisku na egzemplarzu Bibl. Wilanowskiej: Ignacy Potocki (dopisek jest na dziełku tuż niżej opisanym — ale oba te dziełka są jednego pióra). O tyle też należy sprostować to, co podałem w tomie XXV 146.

Z broszurą tą polemizuje — w pewnych szczegółach — Kollątaj (Prawo polit. narodu pol. czyli układ 1790), zarsucając mu, że jest owocem jursydencji niemieckiej i zarazem jest duchem kanonistów niem. — Godzi się jednak na jego projekt o duchowieństwie unickim. — Zachęca też autora „Postscriptum“ (t. XXV 118), by w tej sprawieabrał głos.

Podobno ma istnieć inna edycja bez wym. drukarza (kart 27 nlb. i Noty str. 82??). Jocher 4078. — Deruga w Kwartaln. Hist. 1936 str. 338.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czart. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Zieliń.

— Polityczne Do Prawideł Religii i Zdrowey Filozofii Zastosowane, odpowiadające na Krytykę Anonima pod tytułem: Prawo Polityczne Narodu Polskiego. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni Wolney Roku 1791. w 8ce, k. tyt., str. 189 i str. 3 (Omyłki druku).

Rozpoczynają cytaty łac. z Maksymusa Tyriusa i Juliusa Caesara.

Po czym od str. 5: List drugi obywatela Wołyńskiego do obyw. Mazowieckiego, Dnia 12 marca 1790. — Jest to więc dalszy ciąg poprzedniej broszury, a ma być odpowiedzią Kollątajowi na jego zastrzeżenia.

Autorem w odpowiedzi swojej broni powagi Juris civilis i wyjaśnia, jaki był początek Juris canonici. — Polemizuje też z Prawem polit. Kollątaja. Jest innego odeń zdania co do zakazu, aby państwo nie miało dóbr nieruchomych; co do uchylenia stanu królewskiego (str. 88); co do praw kardynałnych (str. 43); co do sądownictwa chłopów; co do patronatu; co do uznania kilku stanów prawodawczych (str. 87); co do reform dotyczących żydów (str. 153), itp. itp. Między oba autorami są więc pewne różnice, ale zbliża ich ta sama tendencja do radykalnych (jak na ówczesne stosunki) reform polit. społecznych. Na końcu ostrzega Kollątaja, że go retoryka i wysokim tonem nie przekona; on wyniosłych ludzi cierpieć nie może.

Wreszcie zawiadania, że ukazało się pismo: „Prawdziwy obywatel Wołyński do J. P. Mazowieckiego”; nie będzie na nie odpisywał, bo pełne jest kabał i słośliwości. (Obacz o nim tom XXII 239).

Autorem ma być, jak wskazano wyżej, wedle dopisku na egz. Wilan.: Ignacy Potocki. Kraszewski Polaka w czasie III 37. — Bentkowski Hist. lit. — Kalinka Sejm 4-letni II 317 (przypuszcza, że autorem jest Strojnowski, członek deput.).

Bibl. w Suchoj — Dziaków — Jagiell. — Ossol. — Raczyn. — Wilanów — Uniw. Witeń. — Zieliń.

— polityczne imieniem duch. (1778)... ob. Skarszewski Wojciech.

— polityczne (1722)... ob. Kownacki J.

— potrzebne do przestrogi sumienia (1765)... ob. Śmiglecki M. (w t. XXVIII str. 315).

— z powodu osobliwszego i w kraju naszym niesłychanego dotąd wniesienia, aby stan wojskowy oddalony był od przywilejów obywatelstwa w Polsce. (1789). fol., k. 4.

Ob. Myśl nad stanem.

Bibl. w Suchoj. — Czart. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— co jest pożyteczniejszego dla Polski? czyli wolne obieranie królów? czyli tronu sukcesyja? w 4ce.

Ob. wyżej: Uwagi nad elekcją. Dziaków.

— wielce pożyteczne zgotowane dla nabycia bojaźni Bożej a rozdzielone na dni siedm. Przetłumaczone po polsku. w Warszawie 1694. w 8ce, str. 133.

— Uwagi (Prawowierne y Oczyste) do Prawowiernych Rzeczypospolitey Stanow na Sejm Konwokacyi generalney w Roku 1764. Dnia szóstego Maia zgromadzonych y do całej Prawowierney Ojczyzny z żalem przeciwko Synom domagającym się wolnego y publicznego używania Wiar albo raczey Sekt y Reliy (sic) Akatolikow w Narodzie Polskim od Lat 890. Katolickim Prawowiernym. (1764). fol., k. 6 nlb. (sygn. C₂).

Zaczyna od powołania się na dzieło Herburta Nauka dobromilska. Nie jest raczą dobrą sarażać błędami kraj katolicki. Potępia konfederację warszawską (1573). Dysydenckie państwa nie tolerują katolików (patrzaj Załuskiego „Dwa miecze“).

Zuchwałość dysydenckich w Polsce. „Choćby nietylko Chmielnicki ale sam Łucypher szarpał wnętrzności Ojczyzny i ostatnią jej groził zgubą, raczej tą ruiną pograżony być wolę, niżbym miał zezwolić, aby jota było przydane do artykułu dysydenckich”. Słuchajcie, co wam radzi sławny Orzechowski!

Na końcu przedruk listu Hosjusza z r. 1570 do Jana Sierakowskiego.

Jocher 9679 i Noty.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Toż... w 4ce, k. 8(?)

— Nad Prawem Zapadłym Zaboru Skor Na Skarb, i Czy Przystoi Zakażać Wywozu Skór Surowych za Granicę? (1789). w 4ce, str. 14.

Zwalcza zabór skór, jako precedens do dalszych ograniczeń wolności. Ma on osnaki niszczenia fabryk, ściśnienia przemysłu, fiskalności. Akcyzy w Prusiech niewiele przyniosły. Zwalcza system Colberta. Przyniósł on szkodę rolnikom.

Obacz tom XXVIII str. 188, gdzie podano bliższy opis i literaturę przedmiotu. — Dodać należy: Zabłocki Pisma (1903) str. 204. Czartor.

— o początkowych prawdach religii i o kościele który jest składem prawdziwej Religii. w Warszawie, w Drukarni XX. Missyonarzów r. 1785. w 8ce, str. 113. Uniw. Warsz.

— i prawidła ogólniejsze dla tych, którzy mają wiadomość prawideł i figur wymowy, i chcą się usposobić do opowiadania słowa Boskiego publicznie w kościele, krótko zebrane. Kraków, 1786. w 8ce. Zieliń.

— nad procesem z pisma (1792)... ob. Kaźmirski Tomasz.

— nad projektem podatkowym z tranzakcyi przedażnych dóbr do proporecyi kominów. fol., k. 2.

Czartor.

— nad projektem przedaży starostw. 1792. w 8ce, str. 75.

Ob. Surowiecki K. — Skarszewski Wojc. Oświadcza się przeciw przedaży, lecz za czynszowaniem i za 25-letnimi dzierżawami. Autorem jest zapewne Skarszewski. Bentkowski Hist. lit.

Bibl. w Suchoj — Jagiell.

— do projektu o Seymie. fol., k. 9 nlb. Rozbiera artykułów XXIX projektu.

Bibl. w Suchoj — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Raczyn. — Uniw. Warsz.

— do projektu który wyszedł pod tytułem Projekt do Prawa pod tytułem Decreta executionis. fol., k. 2.

Ob. Dekreta (1776) oras: Projekt do prawa. Czartor. — Ossol.

— nad projektem przez stan rycerski kurlandzki deputacyi podanym z strony JW. Xiążęcia JMci przełożone. (1791). fol. Petersb. publ.

— Nad Projektami. które między Seymami Ordynaryinemi na miejsce Rady Nieustalacey, innego Rodzaju i Władzy żądają mieć Straż. [Na końcu:] w Warszawie, w Drukarni Uprzywilejowanej Michała Grölla, Księgarza Nadw. J. K. Mci (1790?). fol., str. 6.

Polemizuje z pismem: Jaki rząd w Polsce (ob. tom XXVI 542). — Pismo to oddala wydoskonalonych meźów od magistratur. Dąży ono do wznieszenia dekretów trybunalskich i innych jurysdykcji.

Tak samo gani autor pisma pt. „Myśli do projektu radzącego seym gotowy”... oras „Trwałość Seymu i Rady” (ob. tom XXI 340).

A więc autor jest za Radą Nieust., choć uznaje potrzebę pewnych jej zmian.

Czartor. — Zieliń.

— Na Projekt Reformy Żydów. (1791). fol., str. 12 (sygn. C₃).

Jest to krytyka projektów deputacyi dla sprawy żydowskiej, o których ob. wyżej na str. 75. — Autor krytyki nie zgadza się na to, aby odebrać dworom jurysdykcję nad żydami, boby to doprowadziło do bezkarności żydów. Również po miastach i miasteczkach nie byłoby dobrze oddać sądownictwa żyd. w ręce magistratur (są one ciemne i kłótlive między sobą). Gani myśl znieśnienia zwierzchności kahałów w rzeczach świeckich i gani wolność elekcji rabinów przyznana kahałom. Gani sakas wydzierżawiania szynków żydom i chęć osadzania ich na roli (jak gdyby wilkiem chciał kto orać). Inne artykuły uważa za niewykonalne, za owoc dobrych chęci i słudzenia. Na artykuł, aby żydzi w ubiorze krajowym chodzili — odpowiada: za co sprawi, kiedy na wyżywienie jego nie stanie? Projekt — jego zdaniem — zgubiłby miasta do reszty. Na końcu podaje streszczenie swoich uwag.

Czartor.

— Nad Projektem do Prawa Kardynalnego, przez Przeswietną Deputacyą O Dyssydenckich Napisanym. (1789). fol., k. 2 nlb.

Pisane po usunięciu „obydnego traktatu i obcej gwarancji”. Żąda równouprawnie-

nia szlachty dysydenckiej i powołuje się na konfed. warsz. 1573. Akad.

— Do Projektu Wieczystych Rolnych Kantonow, Czyli Gospodarstw Żołnierskich. (1790). fol., k. 4 nlb.

Powołuje się na „Projekt wieczystych kantonów rolnych” (był to projekt L. Karłowickiego, ob. tom XIX 158). Stałe wojska są ruiną dla państw; gospodarstwa rolniczo-wojskowe nie mogą tej klęski złagodzić. Konstytucja z 7 grudnia 1789 wprowadziła już właściwie kantony, a przecież tyle regimentów jest niedokomplementowanych. Projekt przeszaczenia co 10 rolnika na kantonowego żołnierza pomnożyłby populację kraju. Autor Uwag przytacza dalsze argumenty za tym projektem. Czartor. — Uniw. Warsz.

— nad projektem o pomnożeniu dochodów publicznych. (1788). w 4ce, kart 4.

Ob. Czacki Michał. — On jest autorem. Bibl. w Suchoj — Czartor. — Jagiell. — Krasin.

— nad pewnym o duchowieństwie projektem mającym za tytuł Duchowieństwo wszelkiego obrządku w Koronie, W Wielkiem Xięstwie Litew. w Warszawie w Drukarni Nadworney J. K. Mci i Kommissyi Eduk. Narodowej. R. 1790. w 8ce, str. 63.

Por. wyżej: Uwagi z powodu różnych pism. Jocher 7404. Jagiell. — Raczyn.

— nad projektem legionów ofiarowanych. fol., k. 2.

— Nad pokorną Proźbą Żydów, Do Stanów Rzeczypospolitey. [Na końcu:] w Warszawie w Drukarni Uprzywilejowanej Michała Grölla, Księgarza Nadw. J. K. Mci. fol., k. 2 nlb.

Występuje autor przeciw knowaniu żydów na ruinę Warszawy. Chęć, aby w Warszawie doszalone było obywatelstwo żydom. Ale wtedy żydzi z innych miast przenieśliby się do stolicy. Rząd musi jednak szanować istniejące przywileje. Wychwała pamięć Stan. Lubomirskiego. Akad.

— Przyjaciela Ludzkości. Z Francuskiego Przełożone. (1794). w 4ce, str. 8.

Pisane niby to przez Francuza przebywającego w Polsce. Zaczyna od przytoczenia zdań Woltera i Russa o ubliżającej się rewolucji. Waleczny Polak przekonał się o prawdziwie ich słów w dniach 17, 18 i 23 kwietnia. Rewolucja francuska została wywołana przez błędy szlachty

i księży. Broni Francję rewolucyjną przed oskarżeniami o bezbożność. Zwraca się do Kościuszki, który nienawidzi tyranii, a jest uczniem Washingtona. Wychwala Ad. Czartor., obu Potockich, Kołłątaję, Sołtana, Zakrzewskiego i innych, Kilińskiego, Maryańskiego i Sierakowskiego z mieszczan. Cytuje Mably'ego i Raynala. Narody europ. powinny zmusić monarchów do zwołania zjazdu celem obmyślenia pokoju (projekt Saint Pierre'a) Zjazd europ. byłby zespolony przeciw Petersburgowi i Berlinowi.

Rzecz tę pisał niewątpliwie Polak, i to bliiski Kołłątajowi.
Grabski Zarys 1905 I.

Akad. — Krasin.

— nad punktami Zasady do poprawy rządu podanemi od prześwietney deputacyi i wyznaczoney do ułożenia projektu formy rządu. (1789). fol., k. 2. Ob. Krasinowski Adam (Zasady).

— do ratowania oyczynny pobudzające. 1745.

Skibiński Europa i Polska I 774 i II 547 omawia i ocenia bardzo wysoko wartość, ale nie powiada, czy to druk czy to rękopis.

— nad religią panów dysydentów (1792).. ob. Lesniewski Fr. (tom XXI 199).

— Nad Rewolucją Polską z Francuzkiego. Roku 1792. w 8ce, str. 92.

Pisane w duchu rnsofilskim, widocznie z natężenia ambasady ros. Polemizuje z „odpowiedzią warsz.“ na deklarację ministra imperatorowej. Polska była podobna do puszcy pełnej jaski. Wychwala Radę Nieustającą, która zaprowadziła porządek. Broni gwarancji ros. Mniemany rokosz prawosławnych sztucznie wywołano i przypisano Rosji. Krytykuje układy Polski z Turcją i całą działalność Sejmu 4-letniego. Dzień 3 maja jest wieczną plamą; gloryfikuje Suchozrewskiego. Królowi nadano władzę despotyczną. Zgwałcono traktaty. Monarchini ros. przywraca Polsce jej dawny republikański ustroj. Oryginał wyszedł równocześnie po francusku pt. Mémoire sur la révolution de la Pologne. (Są dwa wydania, ob. tom XXII 279). Autorem był Altesty, a na druk łożyła ambasada ros. w Warszawie. Przekładu polskiego dokonał Baudouin.

Obacz o tym Smoleński Publ. anonimowi (1912), gdzie mówi, że Baud. narzucał się na swą pracą względem Sacc. Potockiego listem z 20 września 1792.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. — Krasin.

— rozłożone na rok cały, każdy

miesiąc y dzień. Supraśl. 1783. w 12ce, str. liczb. 119.

Krasin.

— pod rokiem 1790. w 8ce, str. 212 i karta 1.

„Autor krytykuje wszelkie wzmocnienie rządu, oraz władzę królewską, a wywaja naród do szrzczenia z siebie jarama tyranów. Poruszając kwestię elekcji, stawia jako stałych kandydatów na tron królewski wojewodów i podkomorznych wojewódzkich, którzy, znając potrzeby narodu i posiadając zaufanie szlachty, najlepiej odpowiedzą warunkom tego stanowiska“.

Pilat Liter. polit. str. 77.

Jagiell. — Ossol.

— Różne Uwagi Fizyczno-Chemicznego Warszawskiego Towarzystwa Na Rozszerzenie Praktyczney Umiejętności w Fizyce, Ekonomii, Manufakturach y Fabrykach, osobliwie względem Polskiej. I. Tom I. Część. z iednym Kopersztystem ktore z Niemieckiego na Polskie przetłumaczył X. P. Twardy. [Tu ozdobnik]. w Warszawie, 1769. Nakładem Michała Grella Kommissarza Nadwornego y Bibliopoli J. K. Mói. w 8ce, k. tyt., str. 93, k. 5 nlb.

Toż... I. Tom II Część z Kopersztychami. [Tu ozdobnik]. w Warszawie, 1769. Nakładem Michała Grella Kommissarza Nadwornego y Bibliopoli J. K. Mói. w 8ce, k. tyt. i str. 91, k. 2 nlb., 2 tablice.

Jest to przekład dzieła „Abhandlungen“, o którym ob. tom XII 5. — Por. też pod: Versuche.

Rozpoczyna „Powszechna wiadomość o końcu i przedsięwzięciu warszawskiego fizyczno-chemicznego Collegium albo zgromadzenia“. Zawiazało się w Warszawie zgromadzenie dla popierania różnych części ekonomii i fabryk, dla fizycznych prawd, dla badania ziemi i kruszców, jakie mu będą przysyłane, mineralnych wód itp. (Nigdzie nie powiedziano, kto do tego zgromadzenia należy — adaje się, że składało się z Niemców, skoro jego „uwagi“ pisane były po niemiecku). Listy należało adresować do kantoru Grella z dodatkiem: sekretarzowi zgromadzenia.

Po czym idą różne „uwagi“: o smaczeniu słowa chemii, o kamforse, o twardej i miękkiej wodzie, o ołowiu, o manufakturach (jakie by w Polsce powstać mogły), o piwie i miodzie, o lekarskiej nauce, o chorobach bydłych itp. — W części II są listy z responsami na pytania odebrane, o chowaniu kós, o słonym piasku, o robieniu potassu, o pożytku z laboratorium

oecan. chymicum, o piecach i paleniu w nich, o żelazie, o tabace itp.

Część II jest już tłumaczona przez innego tłumacza, jak w przedmowie zaznaczono (bo pierwszy tj. Twardy doskonale języka polskiego nie umiał).

„Uwagi“ są symptomem dążności do skierowania Polski na drogę merkantylizmu. Najbardziej wyrazistym jest pod tym względem artykuł o fabrykach i manufakturach, które by w Polsce należało założyć (na str. 51 ca. I spis takich projektowanych fabryk, np. porcelany, koronek, garbarni itp.). — W orędsiu stawiana za wzór Saksonia.

Zdaje się więc, że inspiratorem tego przedsięwzięcia był Grel, sam Saksonec. Na końcu każdej części są katalogi książek Grella.

Smoleński Pisma histor. II 85.

Akad. — Jagiell. — Ossol.

— Przeciwno pretendowaney różności Wiar, y Oratoryow dla Dyssydentow w Polsce (około 1766). fol., k. 5 lb.

Uderza gwałtownie na dysydentów. Podła jest przyczyna dla pomnożenia handlow i rzemiosł pozwalać dyssydentom liberum exercitium wiar z krzywdą stąd Boga i wiary prawowiernej. Ale i bóżnice żydów należy szrać — chociaż są mniej niebezpieczni jako będący wszędzie w niewoli, nie mając królów swych protektorów.

Jest to więc widocznie polemika z Monitorem, który w nrze 2 s r. 1765 bronił zdania, że dysydenci pomnażają dochód kraju. — Porównaj wyżej: Uwagi dobr. obywatela.

Jocher 9721 (podaje 4/2 ark.). — Smoleński Przewrót str. 223.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. — Ossol. — Racyń.

— Nad Rządem Galicyjskim Przyczyny, dla których do tego stopnia nizeczemności Prowincya ta przyszła, a nakoniec sposoby iakimiby los tego Kraiu poprawić można Roku 1790. (B. m.) w 8ce, k. tyt., str. 52.

Autor stwierdza, że bogactwo Galicji to plody rolne. Nie należy też producentów rolniczych rujnować. Właściciele ziemi nie uciekali chłopów; powinności były mierne i od dawnych czasów jednkie. Chłop widział w swoim dziedzicu opiekuna. Dopiero cudzoziemcy nasłani do kraju zaczęli rujnować kraj swojemi uniwersałami i wystawili nas jako tyranów chłopu. Zła gospodarka królowszczyznami. Ujemne strony zniesienia administracji męta majątkiem żony. Walka rządu z religią (józefinizm). Fatalne skutki urbariów. Oddzielenie monarchy od społeczeństwa. Ni-

coś „Stanów“ galic. wprowadzonych 1788. Język niemiecki w urzędowaniu. Upadek prowincji. Co trzeba zrobić dla poprawy. (Znieść urbariusz, nakazać posłuszeństwo panom, powrócić do sposobu rządzenia M. Teresy, zwołać sđm obieralny, erygowanie kancelarii i kanclerza, zmiany w sądownictwie, ożywienie handlu itp.). To są pokorne żądania narodu.

Ob. w tomie XVII 21 pod Galicja, gdzie podano treść.

Przedrukowane w pskładzie w dziele Grellmana: Statistische Aufklärungen (1795). Odpowiedzią na to jest Kortuma M. Charta. Schnurr Popłowski Cudz. w Gal. (1898) str. 42.

Akad. — Czartor. — Uniw. Wrsne

— Nad Rządem Angielskim Y Inne Dla Wolnego Narodu użyteczne. 1791. w 8ce, k. tyt. i str. 132, k. 2 nlb. (omyłki druku).

Jest to zbiorek kilku „uwag“ o różnych przedmiotach. Rozpoczyna obszerny ustęp (str. 4—58) wyjęty z Prawodawstwa Filangierego (dzieło to przełożył i wydał równocześnie Karzewski, ob.). — Autor włoski poddaje ustroj ang. krytyce jako niedosć zabezpieczający wolność („odkrywa wam choroby, które byt wasz chcę niszczyć“ str. 54). Nawigując do tego autor „Uwag“ polemizuje z dziełkami Kołłątaja „Observations“ i zarzuca Kołłątajowi, że szaleca Polakom naśladowanie władzy absolutnej. Ministrowie robią tam, co im się podoba i co woli króla dogadza.

Od str. 63—84 idzie: Z konstytucji franc. niektóre wyjęte punkta dla narodów wolnych użyteczne. (Są to urywki z konst. franc. z września 1791 — z dodanymi tu i ówdzie uwagami, iż ona lepiej zabezpiecza wolność jak majowa).

Dalsza część książeczki nosi nadpis „Przypisek“, a poświęcona jest różnym kwestiom prawa cywilnego i karnego. Na str. 95 o bankructwach i sposobach zaradzenia onym.

Na str. 107: Uwagi nad proj. o obieraniu kandydatów do magistratur, o kasach skarbów, o popisach. (Ma to formę dialogu poła i arbitra). Arbitr szaleca milicją narodową a śmieje się z klubów utworzonych przeciw możnowładstwu. Jak bywało, tak i będzie, słabych można duszyć wszędzie.

Ob. tom XII 156.

Być może — ale nie mam na to w tekście dowodu — że polemika przeciw „rządowi angielskiemu“ stoi w związku z propagowaniem tego ustroju przez króla i prymasa (ob. np. Petrykowskiego Opisanie por. sejm. w parl. ang. 1790).

Bibl. w Suchej — Csetwert. — Jagiell.

— Rzeczy Ostatecznych Y Złosci Grzechowej Przy Nabożnych Aktach,

modlitwach, i textach rożnych. Nakładem W JMCI Pana Onufrego Mikiewiczza Sekretarza J. K. Mói. Woyta Wilna Miasta Stołeczneho W. X. L. Prowizora Arcy-Bractwa Bożego Ciała w Kaplicy Magistratcey Święto Janiskiej. Do Druku Na Pozytek Duchowny Podane. Roku 1766. w 8ce, k. tyt. i k. 52 nłb. (sygn. F_a).

Na odwr. k. tyt. lichy wizerunek Ukrzyżowania, a nad nim i pod nim wierszyk polski: Zważaj, grzeszniku, jak cię sna-noje...

Następuje potem przedmowa do czytelnika wierszem (Jeden grzech — setnych bied — świata jest przyczyną...) oraz szereg wierszy pt. „Uwagi różne rzeczy ostatecznych“. Są to uwagi o karze grzechów, o jedynym proficie wszelkiego złego, o wieczności, o wolności sumienia, o żądzy większej chwały boskiej, uwagi poranne i wieczorne. Nadto: Akty (proza) i znowu wierszem: Suplika pokutującego, Uwaga nędzy ludzkiej, Uwaga skruszonego serca, Suplika o miłość Boga, Tekst o miłości bożej, O najów. Sakramencie. I znowu akty (proza), pieśni, hymny, modlitwa do św. Franc. Regisa S. J.

Od ark. D: Uwaga śmierci wszystkim stanom służąca, Suplika wszystkim stanów (wierszem); od k. F₃: Testament codz. chrześcijanina (proza); Uwaga prawdy z rozrywką; Uwaga nikczemności świata; Rhythmus de vanitate mundi. Na ostatniej karcie (F₉) verso: Imprimatur Carolus Karp J. U. D. canonicus cathedr. et Officialis Vln: mpp:

Cały ten tomik wierszy i prozy wyszedł niewątpliwie spod pióra ks. Baki. „Uwaga śmierci wszystkim stanom służąca“, która księdan Bace zapewniła głośne imię, jest tylko jedną częścią tego tomiku. Musiała mieć ta właśnie częśćka największe powodzenie, gdyż jeszcze w tym samym roku (1766) puszczono ją w obieg powtórnie z dodaniem wiersza wstępnego „Do Czytelnika“ (szacują się „Panuj świecie! nim straszna grobów pani, Aktem tragicznym twoje serce zrani...“), a z opuszczeniem znajdujących się w I wydaniu „Supliki wszystkim stanów“ (wierszem) oraz „Testamentu“ (proza).

Opuszczono te dwa ustępy dlatego, że mają charakter poważny, a więc nie godzą się z barokowo-humorystycznym-groteskowym tonem innych rymów i rytmów na temat śmierci, które przede wszystkim znalazły popularność w szerokiach kołach.

To pierwsze (istotnie pierwsze) wydanie utworów ks. Baki powinno zmienić sąd o jego twórczości. Ogłoszone w tej edycji poezje okazują jego talent poetycki w lepszym

światle. Pisze i tutaj wprawdzie z zabarwieniem groteskowym, ale językiem włada wprawnie, posługuje się strofą kunsztownie, potrafi osiągnąć nieraz powagę w treści. Praytacsam na przykład początek uwagi o wieczności:

W pielgrzymstwie świat ten ustawnie krąży
Niewiedzieć dokąd, atoli dąży
Kaśdej minuty.

Lata, miesiące, dni i godziny
Mijając dają znać, że terminy
Tuż, tuż zbliżają,

Do których mierzam, których dojść muszę.
itd.

Rubaszny humor właściciwy „Uwagom śmierci służącym“ jest w świetle tych nowych wierszy ks. Baki środkiem artystycznym świadomie użytym, aby uzyskać popularność w sferach nisko wykształconych i reagujących silniej na rubasność niż na wytworność.

Na unikacie Un. Wileń., jest dolepiena karteczka z napisem: Collegii Antecollensis Ord: SS. Trinitatis Nr. 265.

Bliższy opis zamieszczam w Pamiętniku liter. 1937. Uniw. Wileń.

— względem sądów zadwornych duchownych dyecezyi Wileńskiej. w 8ce. Bibl. w Suchej.

— na sejmik szredzki... ob. Bniński (1790).

— kaznodziejskie o zacności i pożytkach nabożeństwa do Serca Jezusowego (1778)... ob. Jełowicki Jan.

— o najów. sercu Pana J. Chr. (1782)... ob. Dewin Jerzy.

— Nád pewnym skryptom Roku 1745. pod tytułem Manifestu Nayiasnieyszego Krola Imci Pruskiego przećiwko Dworowi Dresdeńskiemu. W Dreźnie Roku 1745. fol., str. 46 i k. 12 nłb.

Wyszło równocześnie po franc. pt. Remarques, jako odpowiedź na manifest Fryd. II (ob.). — „Uwagi“ zaczynają się od porównania postępowania obu monarchów (saskiego i pruskiego) po śmierci Karola VI. Po czym idzie szczegółowa odpowiedź na wszystkie punkta manifestu. Zwalczają „Uwagi“ twierdzenie, jakoby Polacy powinni znaleźć pożytek swój w zaborze Śląska przez Prusy. (Obacz o tej kwestii: Religio... w tomie XXVI 235). — Na str. 46 jest tu kustosz *A son*, czemu nie odpowiada początek nast. strony.

Na ostatnich kartach miessczą się dokumenty (pisma Wallenrodta i Fryd. II; listy consilii intimi saskiego i pruskiego; relacja Aleksandra Koszubskiego, jak niegodsiwie był przez Prusaków uwięziony itp.).

Akad. — Jag. — Krasin. — Uniw. Warsz.

— Toż... w Dreźnie R. 1745. fol., str. lb. 46 i k. nłb. 12.

Różni się od pierwszego odbicia, gdyż na końcu str. 46 stoi kustosz *A*, a nie *A son*. Uniw. Warsz.

— śmierci... ob. Baka J. (1766).

Autor nie wymieniony.

— Ná sposób postępowania Ministra Portugalskiego W Sprawie Jezuitow. [Na końcu:] In Cosmopoli, 1761. con permissione de' Revisori. w 8ce, k. tyt., str. 30 (sygn. D_a).

Omawia zarzuty ministra Jósefa Karvalho przeciw jezuitom portug. podniesione (prywatnie sobie posiadłości zamorskie, mającą za maksymę zabijać monarchów itp.). Na podstawie tych zarzutów wypędzono jezuitów z Lusytanii. Autor broni jezuitów i wykazuje niesprawność wdrożonych przeciw nim procesów.

Brossura ta wyszła ze strony jezuitów, podobnie jak spokrewniona z nią brossura: Uwagi dworów borb. (1773).

Ob. w tomie XXIII str. 233 (Observations sur la conduite).

O Carvalho wydano w Warszawie w r. 1784 i 1789 (Kollarz) dwie prace biograficzne. Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Toż... (1762). w 4ce, str. 36 (sygn. E₂).

Tytuł wydrukowany krzywo, jakby później dodany. Na jego odwrotnej stronie: Część Pierwsza.

Na końcu brak oznaczenia: In Cosmopoli. — Widocznie to drugie wydanie wyszło w Polsce (w Krakowie).

Na egz. Ossol. dopisano współcześnie: Vendebatur hic libellus ad S. Petrum Crac... Societatis Jesu. Emi grossis octo. Emptus 1762. Ossol.

— Toż... (Część II?). w 4ce, str. 46. Egzemplarz nie odszukałem. Cytuje Jocher 9383.

Uniw. Warsz. (?) — Uniw. Wileń. (?)

— do sposobu powiększenia cel kraio wych publiczności podane do rozstrząśnienia. fol., str. 10.

Bibl. w Suchej.

— w sprawie crdynacyi Ostrogskiej (1754)... ob. Dłuski Tom. — Rzewuski Wacł.

— Stosowne Do Poprawy Obyczajow Na Rok 1790. Dzień 1. Miesiąca Czerwea. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni Nowey J. K. Mci Piotra Zawadzkiego. w 8ce, k. tyt., str. 175.

Książeczka ta jest w pierwszej części szeregiem moralizujących uwag (na dzień 1, 5, 9, 12, 16 czerwea), w drugiej części

składa się na nią kilka powiastek. W pierwszej części omawia autor takie tematy, jak: bytność Boga, cześć boska, człowiek, zasada współczesności. (Polemizuje z filozofią materialistyczną, cytuje Makulskiego Nieprzyjaciół kobiet). Przepłata swoje wywody czasem wierszykami np.: Być wolnym od miłości, bajka śmiechu pełna, wsak taż sama w kontuszu, co w habicie wełna.

Ciekawą jest część II, składająca się z „Uwag“ na dzień 26 i 30 czerwea, 3, 7 i 10, 14, 17, 21 i 24, 27 i 30 lipca, wrzesnie 3 i 7 sierpnia. Jest to kilka powiastek satyrycznych, zgrabnie i wprawnie napisanych, na temat pożycia różnych małżeństw sfery szlacheckiej. Autor przedstawia małżeństwa zgodne i niezgodne, wizerunki złych żon i złych mężów. Są one realistyczne i dają obraz ówczesnego społeczeństwa ale w oświetleniu satyrycznym (czasem widoczne naśladownictwo Krasickiego). Pomnażają też ubogi zasób polskiego powieściopisarstwa epoki stanisławowskiej. I w tej części autor przerywa opowiadanie ustępami wierszowanymi.

Dlaczego „Uwagi“ są podzielone wedle dni czerwea, lipca i sierpnia, trudno odgadnąć. Uniw. Warsz.

— nad stanem nieszlacheckim (Kutasińskiego)... ob. Jezierski Fr.

— nad stanem rolniczym (1789)... ob. Baudouin de Court.

— nad stanem teraźn. dyss. (1767)... ob. Uwagi dobrego obywatela.

Ob. Smoleński Przewrót 1891 str. 227.

— Szlachcica polskiego nad usposobieniem sąsiednich mocarstw względem naszych seymów (1764)... ob. Konarski St.

Cytuje jak gdyby drukowane Konopczyński Mrok i świt (1911) str. 315. — Druku nie znam.

— jednego szlachcica nad listem pisanym z Dreznia przez pewnego pana. Lipsk 1790. w 8ce, str. 27.

Jest to odpowiedź na pismo pt. Uwagi dla utrzymania wolnej elekcji. Po czym autor wydał ją powtórnie wraz z uwagami pt. Pismo w dwóch adaniach.

Pilat Liter. polit. str. 146.

Akad. — Krasin. — Uniw. Jwow.

— treść samą zawierające... ob. Czapski Franciszek.

— Nad Traktatami Między Rosyją i Polską Zawartemi, Zwłaszcza Traktatem W Roku 1768. Uczyniony. (1789) fol., str. 10.

Zwraca się do Sarmatów zagranicznymi nie napawanych maksymami. Potem przeciwstawia różne obietnice zawarte w traktacie 1768 faktycznemu stanowi rzeczy. Moskwa niczego nie dotrzywała, wszystkich punktów nadużyła. Po jednej stronie drukuje ekscerpt z traktatu, po drugiej opisuje pogwałcenie poszczególnych artykułów. Przemawia za przymierzem z Prusami. Uderza na członków Rady Nieustającej. Zwraca się do króla, by się obrócił przeciw Rosji.

Ob. druk pt. „Traité d'amitié perpetuelle“ (Cracovie et Paris 1769), w którym podano ten traktat krytyce.

Pilat Liter. polit. str. 110.

Bibl. w Sucheju — Krasid. — Ossol.

— Tygodniowe Warszawskie Ku powszechnemu pożytkowi przełożone O pomnożeniu Ekonomii w Królestwie Polskim. Dnia 7. Grudnia (Dopisano: 1768). [Górą rycina: w barokowych ramach daleki krajobraz]. w 4ce, k. 213 nlb. (sygn. Hhhh).

Obejmują za czas od 7 grudnia 1768 do 28 grudnia 1769 numerów LXII. — Jest to więc tygodnik wychodzący co środę, każdy numer z 4, 6 lub 8 kart. — Przy numerze VI tablica in folio: Rapport albo doniesienie miesięczne o dochodach majątności NN.

Numer I tworzy rodzaj prospektu, podpisanego na końcu: Sincerna. Jest to, jak się zdaje, pseudonim autora, podobno Kronego(?). Piśmo on w tym prospekcie, że jest cudzoziemcem, ale tak Polskę kochać pocyna jak drugą ojczyznę i chce Polakom sen twardy przerwać i serca dodać. Przez 12 lat pracował w obcych krajach, teraz chce Polaków uczynić uczestnikami swych wiadomości.

Zaczyna od przedłożenia planu przedmiotów, o których ma samiar pisywać (o ekonomii w miastach, o zbożu i tabace, o bydłe, o łąkach i lasach, o rybach i pszczołach etc.; o edukacji dzieci, o szkołach, szpitalach, drogach itp.). Jak z tego wynika, rozumie ekonomię jako sztukę racjonalnego gospodarowania i administracji publicznej. Piśmo, że nie ma samiaru poprzedzającego na teorii.

W numerze pierwszym wykładu pożytki z dobrego gospodarowania na roli. W dalszych mówi o mapach gruntów po zbudaniu, jaka tam jest gleba (prawył się z sobą wór świdra do badania jakości gleby). O wysuszeniu bagnow i błot. O powinnościach dozorców dóbr i gospodyń na wsi. O sarsach bydła. O plugu (tu ciekawo nazwy polskie różnych części pluga). O sabawach gospodarskich w poszczególnych miesiącach. O nawożeniu

ugoru. O bronie. O czasie zasiewania. O łowach. O łąkach (dużo nazw polskich roślin). O tabace. O pszenicy. O przechowywaniu owoców. O krzewach, z jakich części są złożone. O pomnożeniu wosku i miodu. Jest to więc właściwie podręcznik praktycznego rolnictwa. Uwaglednia wciąż stosunki polskie — a więc zwrot użyty w tytule. „ku powez. pożytkowi przelożone“ nie należy rozumieć jako „przetłomaczone“ tylko jako „przedłożone“. Niewątpliwie jednak korzystał autor z jakichś prac obcych. Przestało wychodzić w grudniu 1769, gdyż na ostatnim numerze zapisano: Koniec (zamiast zwykłego: Koniec napotyku). — Od r. 1770 zaczął wychodzić: Zbiór wiadomości gospodarskich, którego wydawcą był Jan Albertrand (ob. pod. Zbiór) oraz: Wybór ekon. wiadomości (1770). Między tymi dziełami zachodzi ogromne zbliżenie. W katalogu pijarskim Bielskiego zanotowano tytuł odmienny: Uwagi gospodarskie o pomnożeniu Ekonomii w kraju Polskim z roku 1768 i 1769.

Ob. wyżej: Uwagi ekonomiczne (1785).

Ossol.

— względem cel (1786?)... ob. Uwagi... cel.

— Względem Uformowania Korpusu Wojska Do strzeżenia Granic podług prawideł Taktyki tak, aby to Wojsko wszelkie Ewolucye z należytym pośpiechem i szybkością czynić mogło, oraz za pierwszym zaraz Ordynansem było w stanie ruszenia w Pole, iako też żeby z iak największą oszczędnością Skarbu Publicznego uformowane było. (1788). fol., k. 8 (sygn. Dij).

Bibl. w Sucheju — T. P. N. w Poznaniu.

— Nad Cesarską, Królewską Ustawą W Sprawach Małżeństwu Pod Dniem 16. Stycznia, 1783. Ułożoną W Języku Polskim Wydane. [Tu ozdobnik]. w Wiadniu, w Drukarni Jana Tom. De Trattnera, Ces. Król. Dworu Typogr. y Bibliop. 1783. w 8ce, k. tyt., str. 119.

Ob. tekst ustawy wyżej pod „Ustawa“.

Autor zbija sdnania, jakoby prawa małż. tylko do kościelnej swierchności należały. Cywilny kontrakt powinien być rozdzielony od sakramentu. Już pierwsi chrześc. cesarze stanowili prawa o małż. Powołuje się na św. Tomasza i Augustyna. Tak samo jest w dawnych prawach bawarskich, węgierskich itp. Koncylium Tryd też się temu nie sprzeciwia. Końscy szczegółowa obrona przepisów ustawy.

Jocher 7948.

Jagiell. — Horod. — Ossol — Un. Lwow

— o uszczęśliwieniu w tym życiu doczesnym. Reflexions sur la felicité. w Warszawie 1770. w drukarni XX. Scholarum Piarum... ob. Reflexions (w tomie XXVI 152).

Jocher 4200.

Czartor. — Raczyń. — Zieliń.

— dla Utrzymania Wolney Elekcyci Krola Polskiego do Polakow. [Tu ozdobnik]. w Warszawie Roku 1789 w 8ce, k. tyt., str. 31.

Tylko wolna elekcja gwarantuje narodowi wolność. W Anglii nie ma prawdziwej wolności. Ameryka odpadła od Anglii. Pod sukcesjonalnym rządem we Francji były sawsze wewnątrzne zamieszania. Beskrólowia nie prowadziły nas do upadku; nikt nie dowiedzie, aby Rzeczp. utraciła jakie kraje podczas beskrólowiów.

Por. wyżej: Uwagi salachca.

Pilat. Liter. polit. 1872 str. 131.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— nad uwagami czyli obserwacye nad Xiążką, która w r. 1785 wyszła p. t. Uwagi nad życiem J. Zamojskiego (Staszycy)... ob. Nax Ferdynand (w tomie XXII 71).

Autorstwo Naxa nie ulega wątpliwości, bo powołuje się na nie rok później (1790) w przedmowie do swojego „Wykładu początk. prawideł ekonomiki“. Na autorstwo Naxa wskazał też już mój ojciec w tomie XXII. Wobec tego wszystkie hipotezy inne upadają.

Korson Wewn. dzieje I (1897) str. 418 i n. — Świętochowski Hist. chłopów I str. 430. Przedrukował J. K. Turowski (w Bibl. Pol.) 1861 str. 169.

Pilat Literatora polit. 1872 (ograniczył się do podania tytułu). — Korson Wewn. dzieje I (1896) str. 13. — Grabski Zarys rozwoju idei (1903) str. 99. — Marchlewski Fiszokratyzm w dawnej Polsce 1898. — Tarnowski Hist. liter. III 417 (nie zna autora i faleszywie go się domyśla; także książki nie stressza wiernie). — Szykowski Myśl J. J. Rous, str. 140. — Smoleński Montesk. w Polsce 1927 str. 77 (o stosunku do Mont.). — Pohoška Sprawa oświaty 1925 str. 159. — Korbut³ I 163 i 189.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Czartor. — Czertwert. — Horodecka — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— nad wolnością drukowania... ob. Albertrandu Jan (1790).

Smoleński Przewrót umysł. str. 374.

— Nad Wybozem Między Elekcycą

i Sukcesyą Tronu W Polsce (1789). w 4ce, k. tyt., str. lb. 54 (właściwie 55).

Autor mówi, że ma wprawdzie elekcje sa twierdzą wolności, ale są one w Polsce bez ubezpieczenia i prowadzi do samieszania i ruiny. Dlatego oświadcza się za reformą beskrólowiów i elekcji. Zachwala często stosunki angielskie (str. 28, np. zachwala je Monteskiusz), ale nie wszystko z Anglii da się przenieść do naszych stosunków. Ustrój Anglii ma znaczne wady (str. 32). — Autor powołuje się na wywody Rzewuskiego (z r. 1789) przeciw sukcesji. Na str. 45 cytuje „skrócone dzieła Bodyna“ (Jean Bodin). Wreszcie podaje swój projekt zreformowania elekcji.

Pilat Lit. polit. 1871 str. 131 cytuje to pismo, ale go nie stressza.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— na wzbudzenie w sobie pragnienia Miłości Jezusowej. w 12ce.

— do zupełnego zabierających się w stan małż. szczęścia (1746, 1754, 1768)... ob. Zatorski Paweł (Podgórzanin).

— Y Ządania Obywatelow Polskich Y Wielkiego Xięstwa Litewskiego Po Woiewodztwach pozostałych, Stanom w Warszawie Seymującym przeslane. Dnia 28. Lutego R. 1789. fol., str. 16.

Zaczyna autor od stwierdzenia „rospusty życia naszego gorzej jak bestja, bo przeciwko naturze prowadzonego, naszego krsywdsenia poddaństwa, naszych krsywprzysięstw, naszej edukacji młodych hardej i próżnej“... Sunka rady przeciw temu. Pierwszą jest ugruntowanie religii rzymako-katol. (Proponuje karę śmierci za drukowanie pism farmazonskich, konfiskatę i wygnanie za przedawanie pism Woltera i Russa, karę śmierci za nieprzestrzeganie przykazań kościelnych, kary surowe za nieprzestrzeganie postów, kary na malowanie twarzy, na maski, komedie, reduty — zmiany w sposobie obsadzania urzędów kościelnych, przywrócenie jezuitów). — Projekt drugi dotyczy ustaw porządku sprawiedliwości, podatków i obrony sprawiedliwości. Autor rozwija projekty popisów rycerskich, naznacza nowe podatki na ten cel, organizuje urzędy powiatowe. Urzędnicy obowiązkowo gwałcący mają być karani śmiercią. Artykułów wiary nie wolno „poddawać pod sejm ani sejmiki“. Tytuły obec są sakazane. Wszystkie urzędy są elekcyjne. Sposób odbywania sejmu. Konieczność wprowadzić pogłówno (bo podymne jest niesprawiedliwością) i daniny in natura.

Cały ten elaborat wyszedł z kół przeciwnych wszelkim reformom propagowanym na Sejmie Casteroletnim.

Bibl. w Sucheju — Krasia.

— Y Zdania Pewnego Obywatela, Nad Stanem Teraźniejszym Y Przyszłym Dyssydentów Polskich (1790). w 4ce, str. 16.

Broni tolerancji. Nikt o rozumienie metafizyczne nie powinien być karany, dysydemt należy przysnać porównanie i uspolenie. Imię religii panującej jest rzeczą przestarzałą. Greko-rusini, ewangel. i Ormianie winni mieć pełne równouprawnienie; na manistów (menonistów?) i filipowców trzeba przez szpary patrzeć; wreszcie żydzi, mahom. i karaimi nie powinni być uciskani. Chwali uniwersał obu marszałków konfederacji obiecający obywatelską sprawiedliwość bez względu na religię. Natomiast projekt deputacji do formy rządu nie wprowadza równości dla dysydentów. Na końcu proponuje trzy, jak nazywa, zaszczyty, tj.: 1) Król i królowa w Polsce tylko katolicy... 2) Duchowieństwo tylko katolickie do urzędów krajowych ma przystęp... 3) Iż przejście z religii katolickiej do innych wyznań dziać się nie może.

Jocher 974b.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— pewnego ziemianina proste ale prawdziwe przeciw punktom Laudi W. X. L. fol., k. 4.

Przeciw wprowadzeniu wojska niemieckiego do Litwy 8.000 w miejsce ubyłych 4.000 litewskich. Ci popełniają nadużycia. Rzecz z czasów króla Augusta II. — Druk gocki.

Tyszk. w Czerw. Dw.

— Z Przyczyny Zakusu Nad Zaciekami Wszechnicy Krakowskiej. (1789). w 8ce, k. tyt., str. 31.

„Zakus nad zaciekami” pisał Siarczyński (ob. tom XXVIII str. 4). — Autor „Uwag” pisze o sobie, że nie jest literatem i nie mieszka na publicznym miejscu. Nagania on oszernidła i ohydliwe nazwiska używane przez autora „Zakusu”. Przynajmniej, że krytyka pism Trzciańskiego i Fijałkowskiego dosyć jest dobra, ale napominania ich są surowe, tchnące pogardą. Broni Przybyłskiego, jest to ogromny erudyta. Broni wynajdywania niektórych nowych słów; daje za przykład słowo „częstotliwy”. Autor „Zakusu” pokrzywdził bardzo rektora Akad. przez pismo ostre na akademików, których rektor jest wodzem. Niesłusznie też atakuje Akademię, że się niczym poszczycić nie może i że nie bierze udziału w układaniu ksiąg elem. Zapomniał o olębrze Śniadeckiego i o filozofii elekt. Szeidta. — Autor „Zakusu” pochlebia za to ekajezuitom i pijarom.

Jest to więc jeden głos więcej w polemice wniesionej przez Śniadeckiego przeciw Akademii. Kto mógł być jego autorem? Wyszedł on niewątpliwie nie z obosy krytykowanego i nie jest odparciem ataku Siarczyńskiego, bo trafność jego zarzutów uznaje, a tylko paszkwilową formę nagania. Jestem skłonny przypisać to „Uwagi” Dmochowskiemu, gdyż Bielski (Vita piarum) powiada, że Dmochowski napisał drugą część „Zakusu” moderatius scriptam. „Uwagi” odpowiadają temu określeniu, bo są istotnie „moderatius scriptae” w stosunku do „Zakusu”. Za autorstwem Dmochowskiego mogłoby i to przemawiać, że na str. 10 cytuje 4 wiersze ze „Sztuki rymotwórczej” w polskim przekładzie (wydał ten przekład w r. 1788 — ob. tom XV 253). Jagiell.

— Pewnego Ziemianina Podane do rozważenia tym, na których zawisła Praw całość y wolności obrona Roku 1764. w 8ce, k. tyt. i k. 21 nlb.

Pisane przed elekcją (miejsce druku zatajone). Broni zdania, że należy obrać rodowitego Polaka. Siła sejmów dwór zerwał, a bardziej ministrowie. Omawia opresję wojsk cudzoziemskich, choć na pana szesłego nie narzeka. Winni są panowie, którzy nie dają szlachcie sposobu do życia i do nauk. Wszystko poobsadzane Niemcami. Zepsowana senatu powaga. Chłopska swywola (chłopi pomieszali awą krow ze szlachtą, skozaczeni naszym żyją łupem). Miast ruina, wyniszczenie monety. Nie kupcy, ale szlachta płaci cła, a oni jednej taksy nie mają. Odpadają prowincje. Prawa są zepsute, trzeba nowe napisać. Handel upadł, za nie u Gdańszczan nasze prawa. Skarb ma za szczupłe dochody. Nie ma wojska i sprawiedliwości. Niezgoda panów i prywatna szlachty jest ojczyzny zgubą. Lekarstwem na to jest rada: rex e numero fratrum, jak saleca Deuteronomium.

Pod koniec wyraża się o Augustie III, jak gdyby ten żył: „nie mam w czym łaskawego szczęśliwie panującego krytykować pana”; podczas gdy na początku nazywa go „zeszłym”. Zda się więc, że pisane przed śmiercią Augusta, a drukowane zaraz po jego śmierci.

Przypomina wiela szczegółami stanowisko broszury „Sprzeczka polityka z ziemianinem” (ob. tom XXIX 144). Ossol.

— obojętnego ziemianina (1763)... ob. Heyking Wilh. Aleks.

— O Związku Interessów Polski Z Interesami Politycznymi Innych Europejskich Mocarstw. w Sarmacyi 1795. w 8ce, k. tyt., str. 38.

Istnieje też odbicie z datą 1796 (w Bibl. Ossol.).

Tendencją broszury tej jest wykazać, że wszystkie państwa europ. mają interes w przywróceniu niepodległości polskiej i powinny podjąć wojnę z Moskwą. Najprzód oba mocarstwa rozbirowe Prusy i Austria (Moskwa jest groźna dla Austrii, bo dąży do sjednoczenia szczytów). Potem Anglia i Francja. Najobszerniej zastanawia się autor nad interesem Francji. Wolność rewolucyjnej Francji nie będzie ubezpieczona, póki nie poczyni takich związków, aby mogła się oprzeć na przeważne siły w Europie Austria, Turcja i Szwecja powinny wypowiedzieć wojnę Moskwie, król pruski pozostać neutralnym, a Francja poprzeć koalicję antymoskiewską. Siły wojsk. Moskwy są słabe. Prawdziwa siła imperatorowej jest bardziej na zewnątrz jak na wewnątrz. Opinia (mylna) o jej potęgze waży jej za podwójne siły.

Książeczka ta wykazuje w treści dużo podobieństw do listu Kosmopolity-Syracha (obacz o nim tom XXX 170), a również datowana jest w Sarmacyi 1795. Nie może to być przypadkowe podobieństwo. Zapewne wysłała z tej samej kuźnicy. Równocześnie wyszedł przekład niem. pt. Zusammenhang (ob.).

Askenazy Napoleon i Polska i 234 przypisuje autorstwo Dzeduszyckiemu. — Bentkowski Hist. lit. II podaje str. 35. Akad. — Bibl. w Sucheju — Czartor. — Czetwert. — Jagiell. — Ossol. — Zieliń.

— czyli życzenia obywatelskie z prowincyi Litewskiej do zarządzenia przez prawo (1784). fol., k. 2. Krasia.

— ob. Dimarco (filozof. nad Guliverem 1787) — Forsyth (nad chorobami drzew 1791) — Galińska (podane do Stanów 1786) — Hevenesi (na każdy dzień postu 1769) — Małachowski Antoni (nad pochwałą) — Massalski biskup (Projekt) — Monteskusz (nad przyczynami 1762) — Wąsowski (1606) — Wybicki J. (duchów., monet., żebr.).

Uważ to dobrze ob. Dawid (Psalterz 1773).

Uważaj dobrze ob. Horbowski ka. Michał (1752, 1766).

Uważenie (Na) y Przestrożę przez Szlachcica polskiego de armis Roza (1611). ob. Traktat.

W tomie XXXI 279 wyjaśniłem błąd popełniony przez Maciejowskiego III 78.

Uwiedomienie Bezstronne publicznem dowodami wsparte o sporach,

które trwały ad 4. Junii a. c. między niektórymi Zgromadzeniami Augszpuragskiej nieodm. Konfessyi (1783).. ob. Friese Chr. Gottl.

Autorami są Friesowie ojciec i syn, a dzieło napisane jest w obronie Goltza. Z Friesami stał w porozumieniu Stackelberg. — Obacz w dopełnieniach pod Friese.

Porównaj także pod Kaufmann (Ausführliche Geschichte der Uneinigkeiten 1783)... oraz pod Büsching (Neueste Geschichte 1785). Także cały szereg ulotnych broszur odnosi się do tych sporów.

Jocher 9732, 9735.

Chrept. — Czartor. — Czetwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Raczyn. — Uniw. Lwow — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— o fairerwerku w dniu 6ym Maja za pozwoleniem prześwietney Kommissyi Policyi Obojga Narodów (1791). w 4ce, k. 8.

Prozę i wierszem.

Bibl. w Sucheju — Jagiell.

— Uwiadomienie. Zaiste prawda iż z zaszłego Naywyższego Rozkazu Nayjaśniejszey Mości zniesionym Towarzystwa Jezus Xiężom tu w kraju należące Apteki za publicznym ogłoszeniem, y po cenniejszym spuszczone być mają. [Na końcu:] W Lwowie 7mego Grudnia 1773. fol., k. 2 nlb.

Po polsku i po francusku. — Weswanie do kupowania aptek pojedynczych. Ossol.

— o funduszu dla żebraków ob. Sierakowski Wacł. (1789).

— krotkie lecz bardzo interessujące o skutkach nieszczęśliwych na zdrowie kazdego splywających z dobrowolney polucyi czyli samogwałtu. Z francuzkiego. w Krakowie, druk Ig. Grehlja 1787. w 8ce, 2 k. tyt., str. 123.

Por. Tissot.

— względem magnesu, który dzielnością swoją różne wyprowadza choroby. 1765. w 4ce. Ossol.

— o konwikcie Warszawskim XX. Piarów... w 4ce Czartor.

— z strony XX. Trynitarzów Wileńskich Antokolskich ex gravamine od procederu Magistratu Wileńskiego przez sąd J. K. Mosci Zadworny pozywających. fol., kart 4

Bibl. ks. Misj. krak.

— [Kommissya porządkowa Xięstwa Mazowieckiego]. w 4ce, k. 1

O zbieraniu dobrowolnej ofiary (legitymacja dla Ign. Kraysstofowicza i Mat. Tarnowskiego. — Ob. Uniwersal.

Bibl. ks. Miał. Krak.

— względem Teatru Polskiego (1794)... ob. Dufour.

Bernacki Teatr za Stan. Aug. II 146.

— Miast Wyczerpane z Prawa pod Tytułem Urządzenie wewnętrzne Miast Wolnych Rzeczypospolitey. (1791). w 8ce, str. 13.

Jest to streszczenie ustawy pt. „Ursądzenie miast“ (ob.) oraz prawa o sejmikach — a to dla objaśnienia miasteczek, jak się będą odbywać elekcje deputatów i urzędników dnia 1 i 10 sierpnia 1791.

Jagiell. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— w jakim porządku wjazd O. K. pełnomocnego holdowniczego nadwornego Kommissarza i samo homagium przedsięwzięte będzie. Nachricht, in welcher Ordnung der Einzug des K. K. bevollmächtigten Herrn Huldigungshofkommissärs und die Huldigung für sich gehen werde. W Krakowie dnia 25 lipca 1796. roku. fol., k. 5 nlb.

Druk w dwie kolumny po niemiecku i po polsku. Komisarzem był książę Anersperg, feldmarszałek lejtnant i szambelan Jego Ces. Mości.

Ob. Wiaślowski w Roczniku dla Archeol. 1870 str. 186. — Gazeta Krak. 1796 nr 63.

Jagiell. — Ossol.

— o nowej Organizacji Instytutu Ubogich we Lwowie. w 8ce, str. 10.

Ossol.

— Zapraszające Do Przyszłej Regulacji Ubogich w Stołecznym Galicyi Mieście Lwowie. [Tu ozdobnik: harfa i gałązka kwiatów na tle wschodzącego słońca]. W Lwowie 1787. Drukowano U I. P. Pillerowey C. K. Gubernianey Typogr. w 8ce, k. tyt., str. 78 i k. 5 nlb. (sygn. F.).

Wynalasca tej regulacji jest jakiś przyjaciel ludzkości w król. czeskim, którego urzędzenia naśladowały Wiedeń i Praga, a w Polsce Zamość, Sambor i Lwów. Regulacja sacyzna się od założenia towarzystwa dla zwalczania żebractwa. Arcybiskup lwowski już wydał list pasterski do plebanów. Ma powstać kasa ubogich, oparta na jałmużnach dobrowolnych. Niedostatek będzie kontrolowany. Opatrzenie ma polegać na żywieniu, przyodzianiu i umieszczeniu. Publiczność będzie dopuszczona do kontroli. — Na końcu: Instrukcyja według której przy przyjęciu

ubogiego według przepisów Institutum postąpić trzeba. Ossol.

— o przypadkach z ukąszeń psów wściekłych i o środkach zaradczych. Dat. we Lwowie 6. kwietnia 1781. fol.

Po niemiecku i po polsku. Csartor.

— Toż... Nachricht, dat. 23 grudnia 1784. fol.

Ossol.

— (Krótkie) o przywilejach i prawach miastu Warszawie a nadewszystko konfraternii i cechom (1797)... ob. Warszawa.

— Publiczności. W Krakowie wyszła z druku książka p. t. Dyaryusz przyjazdu Najjaśniejszego Stanisława Augusta... (Na końcu) W Krakowie, w druk. Ign. Grebla 1787 d. 20 listopada. w 8ce, k. 6.

Jagiell.

— skuteczność i własność pigulek Redlingerskich. w 4ce.

Ossol.

— o stancyach Iaśnie Ośw. Jaśnie W. Senatorów, Ministrów i Posłów na seym Ordynacyjny Grodzianski w r. 1784. w 8ce.

Jest to informacja, w czym dworku ma który z nich stanąć. Bibl. w Suchej.

— o Szkole Królewskiej Cyllichowskiej, Collegium Regium nazwanej, w Brandenburku leżącej. w Cyllichowie, w drukarni Szyndlera y Thaurika. w 8ce, str. 12.

Jocher 1250 (s notaty L. Sobol.).

— (Nowe Doskonałe) O Ustawieniu Realney Szkoły przy Kościele Ewangelikow Reformackiej Konfessyi w Wrocławiu, W przod w Niemieckim, a teraz w Polskim Języku, nakładem teyże Szkoły wydrukowane. [Tu winieta]. w Wrocławiu 1772. w 8ce, k. tyt., str. 47.

Dyrektorem szkoły był pasterz ewang. ref. konfessji ks. Daniel Henryk Hering, którego podpis znajduje się na końcu prospektu (str. 38). Szkoła była przeznaczona dla wszystkich konfessji, także dla katolików. — Uczono języka niemieckiego, angielskiego i francuskiego — także łaciny i greki, oraz fizyki, matematyki, geografii, pisanie wierszy, rysowania, tańców. Poziom nauki musiał być niski. Posiadała szkoła instrumenta i gabinet. Miała muryrowany, 4-piętrowy budynek. Przyjmowała też studentów „na stół“. Suma rocznych kosztów za jednego uczącego się wynosiła 26 talarów i 5 czeskich, a z całym utrzymaniem 129 talarów (co odpowiada 776

szóstym polskim). Na końcu jest porządek dla stołowników (str. 39—47).

— Egzemplars Krasin. był własnością Nepom. Ochockiego. Krasin. — Uniw. Kijow.

— względem systematycznego Wypisu z politycznych rozporządzeń dla Galicyi wydanych, który wkrótce drukowany będzie akcentem niemieckim. Lwów 1791. w 4ce, str. 28.

Ob. Koeßl (tom XIX 388). Ossol.

— o założeniu Kantoru Kointelligencyi i Wiadomości. W Krakowie przy najlaskawszym przywileju J. K. M. Kraków 1768. w 4ce, k. 2. Ossol.

— (Publiczne) Zdrojów Zdrowych lub wód mineralnych leczących na Śląsku w Kodowie, Rejnercu, Altwaser, Szarlotenbrun, Salcbrun i Flinsbergu się znajdujących. [Tu ozdobnik]. w Wrocławiu u Gwilhelma Bogumiła Korna R. 1777. w 4ce, k. tyt., str. 20.

Przechodził po kolei powyższe zdrojowiska i podaje wiadomość o wartości leczniczej ich wód. Zachęca do przyjazdu lub do kupowania wody we fiaskach. Zdroje te są już od 800 lat znane.

Jagiell. — Uniw. Warsz.

— o śmierci Fryd. Wilh... ob. Fryderyk Wilh. (1797).

— o życiu... ob. Bonawentura z Potencyi (1777).

— o ukończeniu okopów... ob. Wohlmann M. (1794).

Uwiecius Jakób ob. Wujek Jak.

UWIECKI Jan. De morbo irae et curatione ejus.

Starowolski Hecat. — Jabłonowski Musaeum pol. str. 262. — Gęslorowski Hist. med. I 305.

Zapewne nie było drukowane.

Uwieliński Adam ob. Paschani Andr. (1877).

Uwojnia Tomasz ob. Paszkiewicz J. M. (Dolina Jozafatowa).

Uwolek Sebastian ob. Gałęcki Antoni (1642).

Uwolnienie klasztorów mendicantium od płacenia podatku czopowego y podymnego. (1776). fol., k. 1.

Akad. — Krasin.

— od płacy zatrzymaney Kwarty z Starostw Łukowskiego y Zwolenkiego. w 4ce, k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

UZ Jerzy Fryderyk. Nova Mappa geographica Regni Poloniae, Magni Ducatus Lithuaniae, Regni, et ducatus occidentalis Borussiae secundum eam faciem, quam terrae istae induerunt, ex quo nonnullae partes earum juris vicinorum Principum factae sunt... in quatuor tabulas redacta et edita a Georgio Friderico Uz... Norimbergae 1778. (cm 101¹/₂ × 87).

Skala: mniej więcej 1:1.700.000. — Mapa na 4 ark.

Jest to przeróbka mapy t. sw. Kantera (ob.), będącej może(?) pracą J. Bakalowicza.

Bucsek w Pracach Kom. Hist. atlasu 1925 III str. 158. — Rastawiecki Mapografia str. 68. — Finkel Bibl. hist. nr 10912.

Czartor. — Ossol. — Raczyń.

— Toż... 1776 (?).

— Nova Mappa geographica Regni Poloniae, M. D. Lit., Regni et Ducatus Occidentalis Borussiae secundum eam faciem, quam terrae istae induerunt, ex quo nonnullae partes earum juris vicinorum Principum factae sunt et sigillatim nominantur in his tabulis Austriaca Polonia, Occidentalis Borussia et Litv. Russiaca in quatuor tabulas redacta et edita a Georg. Frid. Uz... subcenturione et architecto. Norimbergae 1788, prostat in officina C. Weigelio Schneideriana.

Mapa na 4 ark.

Lewicki Geografia za czasów Kom. Eduk. Nar. 1910. Bawor.

Użalenie ob. Szeptycki Leon (Odpowiedź) — Żaba Tad.

Uzdrowienie (Cudowne)... ob. Alojzy (t. XII 123).

— Rzczpltey ob. Wężyk Piotr (Lekarstwo 1649).

UZEWIC Jan, student Akad. Obraz Cnoty Y Sławy W Przeznaczney Famiłiiey Ich MM. PP. Przyłęckich, wiecznemi czasy nieodmiennie trwający; Na wesolo fortunny Akt Małżeński Przechacnych Małżonkow. Iego Mości P. Alexandra z Przyłęka Przyłęckiego, y Jey Mości Panny Ewy z Rvpniowa Rvpniowskiej, Aońskim piorem odrysowany, y na Vdiechę nowemu Stadlu ofiarowany. Przez Jana Vzewica sławney Akademii Krakowskiej Studenta.

W Krakowie, v Piątkowskiego, R. P. 1641. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. tyt. herb i 8-wiersz polski na cześć Prąyleckich. — Przedmowa na 2 str. datowana 13 maj 1641. — Poemat zaczyna się: Cnotę świętą i oney wysokie przynioty, Człowiekowi od Boga nadane klejnoty... Muso wdsięczna objaśni czas pogodny tobie.

Wydawia w poemacie Mariana, Hieronima, Hermolansa, Achacego, Stanisława, Joachima Prąyleckich — tak samo Rupniewskich. Na koncu cytata s Plutarcha.

Wiazniewski Hist. lit. VIII 450. — Maciejowski Piém. III 835. — Martinet Les Manuscrite slaves 1858.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

UZŁOWSKI Dominik. Proceder WJP. Dominika Uzłowskiego Skarbnika Nowogr. przeciwko WJP. Alexandrowi Woynilowiczowi Podczaszemu Nowogrodzkiemu. (1771). fol., 1 ark. dr.

Jagiell.

— Replika... przeciwko Woynilowiczowi (1775). fol., sygn. D₂. Jagiell.

UZŁOWSKI Józef. Sprawa WW. JPP. Jozefa Rotmistrza i Wincentego Skarbnika Nowogr: Uzłowskich Braci Rodzonych z WJP. Ludwikiem Pacem Starościcem Kowieńskim Successorem zeszl: Jozefa Paca Star: Wileyskiego. (1799). fol., k. 2 nlb.

Dopis. Jerzy Leopold Lipnicki.

Ob. teń pod Pacilowski B.

Uniw. Wileń.

— ob. Pac. Lud. (Sprawa 1798).

Uzłowski Wincenty ob. Pac Lud. (Sprawa 1798).

Uznaniu (O) Boga ob. Sarnicki St. (1564).

Użyteczność Sądów Handlowych. (1790). fol., k. 1.

Akad. — Uniw. Warsz.

Użytek Skarbu Koronnego, fol., k. 1. Monopolium soli prywatnym osobom sakasane. T. P. N. w Poznaniu.

Używanlu (O) miecza ob. Budny Sz. (1578).

W.

V. (de). Journal hebdomadaire de la diète (1788—1791)... ob. Journal (w t. XVIII 629).

W. A. ob. Rozmowa Polaka (Wójt Augustyn? 1565) — Wargoeki A. — Władysławiusz Adam (1608) — Wolan And.

W. B. ob. Dawid (1558) — Wapowski Bern. — Wojewódka B. (przekład Psalmów).

W. B. (rodzic) Z.(acharkiewicz) R. Z. B. K. ob. Zacharkiewicz W.

W. D. ob. Bertermann Urs. (Abdankung 1646).

W. E. B., rytownik ob. Arteński (Triumphans virtus 1672).

W. H. Stand-Rede, Welche Bey Volckreicher Beerdigung Des weyland Hoch-Edel-Gebornen Ritters und Herrn, Herrn George Osswald Von Cettritz, Herrn auff Schwartz- und Conrads-Waldau, etc. etc... Als Selbiger in die Hoch-Adeliche Grufft zu Conrads-Waldau den 11. December. 1693. höchstschmerzlich beygesetzt wurde, Abgeleget Von einem dem Vornehmen und Höchst-Betrübten Hausse Treu-Verbundensten Knecht H. W. V. D. H. Gedruckt zur Lissa durch Michel Bukken 1694. fol., str. 8.

Wrocławs. miejs.

W. J., Soc. J. Capitolium Sanctioris Triumphii non Tarpeiae Rupis sed Apostolicae Petrae infundatum sacrum Caput S. Stanisłai Kostcae olim a Serenissimo Vladislao IV. Poloniarum Rege,

in Regia Basilica Cracoviensi, SS. Petri et Pauli S. Jesu depositum (1727)... ob. w tomie XX str. 147.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Zamoj.

W. J. ob. Woronicz Jan Pawel.

W. J. Wiersz na wiazd J. O. Xcia Jmci Prymasa (M. J. Poniatowskiego) przez J. W. w Warszawie w drukarni Nadw. J. K. Mci. 1786. w 4ce.

W. J. ob. Saint Lambert (Zimeo 1779) — Samson Opera (1781).

W. J. ob. Wedeck J.

W. K. Pilnik na oglądzenie chrapowatey faierki przez K. W. sporządzony y mosiężnikowi offiarowany. W Warszawie w drukarni P. Dufour Kons: Nadw. I. K. Mci, Dyrektora drukarni Korpusu Kadetów M.DCC.XOII. (1792). w 8ce, str. 22.

Nieudolnym wierszem polemika z broszurą „Faierka“. W związku z tym są broszury: 1) Cygan z Gandsarą. 2) Gandsara prawdy chłoszcząca Cygana. 3) Sekundant między Cyganem i Księdzem. 4) Faierka na oszczenie kropidla. — W polemice tej głównym działaczem był Karol Surowiecki (ob.), który napisał: Xiędza z kropidlem.

Jagiell.

W. K., Soc. J. ob. Łukomski Mikołaj (1747).

V. L. C. ob. Basilicus Daniel (1599).

W. L. O. ob. Olizar (Do publiczności).

W. L., Soc. J. ob. Męka Jezusowa (1727).

W. M. ob. Wierzbęta Maciej (np. Czechowicza Summaryusz N. Test. 1570; Reja Wizerunek)

W. M. Głos Nieszczęśliwej Matki Ojczyzny Do własnych Dzieci. [Na końcu:] M. W. (1793). w 8ce, k. 4 nlb.

Dość lichym wierszem naśladowanym z Naruszewicza ubolewa autor nad ciężkim położeniem ojczyzny. Wzywa do zaniechania różnych wad np. „Zalóżcie tamę prsekupstwu na drodze, Aby złoty żer nie ludzi do wsiątku, Bo nim skuszonych ukrzyżują srodze, Postaw się w krośnie rozewie bez wątku...” Kończy się pochwałami Stan. Augusta: „Sześćdziesiątletni król idzie na czele, Ojciec łaskawy cznie (sic) słonió pierściami, Zaręczenie krwawe Moskałom kąpiele, A bądźcie czynu zbawnego brońcami... Łączcie się z królem, podaje wam ramię...” Brońmy się Polacy! — A więc pisane przed akcessem do Targowicy. Jagiell.

W. M. ob. Journal de la diète (1791) — Mowa (1785).

W. M. B. ob. Wresnanus Bartł. M.

W. O. R. B. K. W. G. G. ob. Augustyn ś. (1728).

W. R., Soc. Jesu ob. Pisaraki (Mowy 1756).

V. S. ob. Rubricella (1554).

W. S. ob. Isabella (Pieśń 1539).

W. Z., Soc. J. ob. Człowiek (1728).

Wa. Ty. ob. Theses Theologicae.

WAASBERGE. Leichenrede der hochedlen und hochgeachteten Frau Marie-Luise geb. von Heemkerk des hochedlen und hochweisen Herrn Johann Alexander Jungschultz von Roeborn, hochverdienten Rathsverwandten der alten Stadt Danzig zärtlich geliebten Gemalinn gehalten von Waasberge. In Danzig, den 4 August, 1746. Gedruckt bey Thomas Johann Schreiber, E. Hochedl. und Hochw. Raths und des löbl. Gymnasii Buchdrucker. (1746). w 4ce, k. nlb. 2 i 18 k. nlb. (sygn. D₀).

Jagiell.

— Lobrede auf Emanuel Davisson. Danzig 1743. w 4ce.

— Standrede gehalten bey dem Sarge der hobedelgeborenen und tugend-samen Catharine Elisabeth Howelken verwittweten Langen den 7. Julius 1745 von... Danzig, gedruckt bey Thomas Johann Schreiber E. Hochedl. und Hochw. Raths und des löbl. Gymnasii

Buchdrucker. (1745). w 4ce, k. 1 i 12 (sygn. C₃).

Jagiell.

— ob. Waesberge.

Wabers Martin ob. Huber Dawid (1625).

Wacelrode (Veisselrodt) ob. Watzelrode Łukasz.

Wach Bartłomiej ob. Vigilius.

Przekładał pisma socynianów polskich na łacinę. — Życie jego i pisma omawia Bock I 2 str. 983.

WACH Gilbert, prof. szkoły gdańskiej. Actus oratorius de laudibus linguarum ebraicae, graecae et latinae in schola reformata Gedanensi a nonnullis Musarum alumnis publice habitus... auspicio Gilberti Wachii... Gedani, typis J. Z. Stoli 1689. w 12, str. 83. Gdańs. mieja. — Ossol.

— Carmen, quo Conradum et Emanuelem Soestmannos, cum ad in Belgio Academias se conferrent, prosequi voluit. 1693. fol. Gdańs. mieja.

— Justa funebria viro Johanni Henrico Giese persoluta. Dantisci 1687. fol. — ob. Cato Dionisius (1697).

Wachelled ob. Kuralt (1797).

WACHENIUS Piotr ze Strzelec (Strelicensis), poborca celny na Śląsku. Wierne á prawdziwe Okazanie który Zakon á ktora Wiará od Pána Bogá, y co Zakon á co Wiará iest: Także też, Ktorzy ludzie podług tegoż to Zakonu á teyże to Wiary Pána Bogá miłują, á ktorzy go nienawidzą, y od Zakonu á Wiary odstąpili y odstepują. Z dozwoleńiem Stárszych Zboru Ewánielickiego wydáne. Przez Piotra Wacheniusa. Roku 1612. [Tytuł w ramce z ornamentu figuralnego]. w 4ce, k. tyt. i k. 75 lb. (sygn. T₃).

Na odwr. k. tyt. cytaty z Biblii.

Zaczyna przedmowa Bartł. Bythnera kanoncz. ewangeli św. (na 4 k.). Mówi, że książkę tę zebrał jeden brat chrześc. podług darów sobie od Boga użyconych, trawiąc dobre godziny na pilnym rozmyślaniu wolej, nauki i słowa bożego. Niektóre postępkę ludzkie gani, ale z miłości braterskiej. W przedmowie drugiej, autorskiej (na 3 k.), mówi autor, że jego „zakon“ nie ma nic wspólnego z zakonnikami. Ci zakonów przywiar i zabobonów swoich dawnych a rozlicznych wielką wielkość wymyślili, i hipokrytonabożnościami swymi lud boży

obludują. — Po czym na 1 k. cytaty ze św. Chryzostoma.

W dziele tym omawia autor, co to jest „zakon“ i wiara; odłudzenie od przykazania, a przyłączenie do obrazów; odzienie owczę obłądnych i ich błędy; dlaczego katolicy nadrabiają tradycjami; obrazów cierpieć się nie godni (dawni Polacy obrazy o czyste popalili i topili przyjąwszy wiarę chrześc. — jak pisze Kromer); jak księża po kolejach noszą obraz do całowania i jak je ustawiają po drogach i po rynekach (str. 36); jak powrozem uwisaawszy i ręka trzymawszy po trykroć podnaszają i ponizają i górą nad dach wciągają, a żakom każdą opłatki chwytają i pospołu się drapać i rwać za włosy; jak z kościoła wodę je oblawia dopuszczają; jak lampy i świece przed obrazami świeca, a farbami i glancami postrychnionym rozlicznych odpustów nawymyślili; jak pozwalają gomółki, obłoby, kokosze przed obrazami składać; jak słupy i kamienie rzezane powystawiali itp. To wszystko na dowód, że katolicy częzą bałwany wbrew słowom zakonu.

Na str. 44 podejmuje polemikę przeciw ołtarzom katolickim „rzemieśnicemi rękami foremnie a misternie wyrzeczonym“. Na str. 48 o księżej spowiedzi u ołtarza, którą mamrocą klęcząc przed bałwanami. Maza katolicka jest późnego początku. Są to csary i mistrzosztuczne saloty, ku-glarskie ofiary. Ustawa o wieczory Pańskiej jest całkiem inna. O opłatkach i kielichach katolickich — to wszystko sprzeciwia się zakonowi. Na ścianach kościołów bywają malowane gadziny i zwierzęta cawronogie. — Na str. 68 o caci Boga w opłatkach z wymysłu papieża Urbana kwoll niewieście Ewie laodiańskiej w r. 1264 postanowionej.

Na str. 74 pisze: Ja Piotr Wachenius Jego Rzym. Csa. Wielebności cła i biergieltu w państwie Błszczyńskim (sic) wybierca... wszelkiego czytającego pilnie proszę: obacacie się na słowa pańskie... Wyrzucicie bogi cudze... Creatory, Salvatory, Crucifixy, hostye, ciborie, monetrancje, święte Piotry, Pawły, Gawły, Marie, Anny, Zofie... se złota, srebra, kryształu, kamienia, drzewa, ciasta uczynione, ulane, utworzone... Nawróćcie się, czyście pokutę. Kończy na ostatniej stronie dwoma wierszami o sakonie i zabobonach.

Cała ta namiętna polemika z katolickim „bałwochwalstwem“ poparta jest obzernymi tekstami z Pisma św. zestawionymi w całość tak, aby udowodnić stanowisko autora.

Język eszysty, dużo niezwykłych wyrazów. Autor był niewątpliwie Polakiem — Ślązakiem, a i druk zapewne na Śląsku. — O pastora Bartł. Bythnerze, który dziełku temu patronował ob. tom XIII 488.

Równocześnie z tym musiała wyjść następująca książeczka tegoż autora (Himny), bo omyłki druku dodane do Himnów odnoszą się do „Okazania“. Bandtkie Hist. druk. I 426 sądzi, że to druk w Łaszcowie. — Jocher 3201.

Ossol.

— Himny moje domowe. Każdemu Człowiekowi przykład osobliwy. Ku nabożności y pokucie szczodroblivy. Sam Pan Bog zdarzyć raczył wierszami napisać, Y Drukiem dla chwały swojej na światło wydać. Ephes: 5. v: 18, 19, 20. Bądźcie napełnieni Duchá, Mowiąc sobie przez Psálmy y Pieśni, y śpiewania duchowne: śpiewając y grząc w sercu swoim Pánu. Dzięki czyniąc zawsze za wszystko Bogu y Oycu, w Imię Pána naszego Jezusá Krystusa. [Tytuł w ramce, wyobrażającej Adama i Ewę]. (1612?). w 4ce, k. tyt., str. 35, k. 1 nlb.

Na odwr. k. tyt. wiersz łac.: In libellum procatationum.

Od str. 3 wiersze polskie. W przedmowie wiersz, wzmianka swo nawisko: Piotr imię moje na krńście mi dano, Wachenius po ojen mie zwano... Wierszami imię i przymianek moj, Każdy człowiecze tak na przykład twój... Sam Pan Bóg sprawił z miłości.

Potem idą dalsze wierszyki (ale te aż do str. 25 nie mają osobnych tytułów). Wzywa do chwaleńia Boga, wyznaje wiarę, żałuje za grzechy itp. Wszystkie podzielone na strofy, a każda strofa zaczyna się od liter składających razem jego imię i nazwisko (Piotr Wachenius). — Na str. 25: Wiersze na przodkach swych nie mające imienia i przymianku mojego z tegoż daru boskiego to jako i owe sprawione. — Na str. 30: Nowa poprawa starego tekstu (widocznie przerobił jakiś dawny hyhn; zaczyna się: Boże ojciec błogosław nam, a swą świętą szczodrobliva...). — Na str. 31: Magnificat anima... oraz: Nunc dimittis... — Kończy: O wieczny a wszechmocny mój dobroliwy Panie, Tobie dafęki, tobie chwała proszę niech się stanie. — Zamyka rzecz westchnienie: O Panie Boże mój, Ja grzeszny nędznik twój...

Na str. 35 dwa wierszyki (po łacinie i po czesku). Mają tytuł Lemna symbolicum Nominis... To jest prispowjodka na Gweno. Nad oboma cyfry autora P. W. S. (Strelicensis, Strzelecki) wytłumaczone raz po łacinie jako Praemia Virtutis Sempiterna, a po czesku Pobożności Włeczna Sława. — Wierszyk czeski zaczyna się: Sama Crnost zde blahoslavi...

Pod tymi wierszami podpis: A Matthia Czechie Borszalavino B: SS^{us} Theolog: et poas: studioso. — Wreszcie na 1 k. Omyłki (ale te odnoszą się do poprzedniego dziełka!)

Cała ta książeczka nie ma żadnej wartości literackiej. Wiersze są nędzne, rymy grammatyczne, rytmu brak. Ale jest przyczynkiem do dalszej relig. na Śląsku i żywiołu polskiego tamże. Krasin. — Ossol.

— Summa Świętego Krześciańskiego nabożeństwa krotkimi słowy na światło wydana... ob. Summa (w t. XXX 44—5).

— ob. Pisecius Tomasz (1617).

Wachus ob. Wach.

Wąchoczyk Jan ob. Stok (Historia bardzo cudna 1564).

Wąchocka szkoła ob. Nauka.

Wąchocki profes ob. Rzewawski P. (Wieża Dawidowa 1702).

Wąchocki Stanisław ob. Sislovius Stan. (1598).

WACHOCKI Szymon Dominik. Placitus Poloniae Super ingenti suorum clade, A Kozacis rebellibus illata. Qvem Religio, Mars, Bellona, Fortuna, & Fama, Lyricis Carminibus Lenivnt. Per Simonem Dominicum Wąchocki Conscriptus. Anno Domini 1649. Cracoviae. In Officina Typographica Francisci Caesarij, S. R. M. Typographi. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb i 4-wiersz łac. Dedykacja J. Nic. Danielowicz, supr. thes., z podpisem autora.

Rozpoczyna opisanie (proza) klęsk i spustoszeń wyrządzonych przez Kozaków (same ogólniki); po czym 5 ód łac. (np. Mars cohibet rebelles..., Bellona pollicetur se favere Polonia...). Wreszcie napis nakam. pt. Tumulus Famae Poloniae... Tendencją całej broszury jest pobudzić Polaków do odporności.

Hoppe 53.

Ossol.

Wachschlager Daniel († 1689) ob. Boehm M. (Virtus) — Stigalium J. (1650). Thorn. Nachr. 1762 str. 400—1.

WACHSCHLÄGER (Waschläger) Jerzy, sekretarz poselstwa szwedzkiego w Warszawie (ur. 1648 † 1720). Tedis conjugalibus principis Poloniarum Ludovici Jacobi et principis Palatinae Hedvigis Elisabeth. (1691). fol., k. 6.

— Natalis Serenissimi Principis Po-

loniae celebratus a G. Wachschlager legat. Suec. secret. fol., k. 2.

Wierszem łacińskim.

Tor. Kop. — Uniw. Warsz.

— Domitiani Orientis Ioanni III Regi Poloniarum etc. Post Liberatam obsidione Viennam Turcarum Victori Semper Invicto... Applauderat G. Wachschlager S. R. M. Pol. Secret. fol.

Wiersz.

— Carmen gratulatorium Ioannis III post redditam orbi polono triumphato oriente pacem Gedanum ingredienti. 1676. fol.

Hoppe 60, 62.

— Coronationi regis Poloniae Joannis III. Dantisci 1676. fol.

— Laurus poetica, quam honori Johannis Naps natalem celebrantis erigit. Dantisci 1667. fol.

— Nuptiis Caroli XI Suecorum regis et Udalricae Eleonorae Daniae principis hereditariae. Dantisci. fol.

— Proconsularibus honoribus viri Andreae Baumgarten. Dantisci 1673. fol.

WACHSCHLAGER Karol Jakób. Als die Viel Ehr und Tugendbegabte Frau Euphrosyna gebohrne Kehlin Des Weyland Wohl Ehren Vesten und Wohlgelahrten Herrn Christian Goldniks wohlmeritirt gewesenen Juris Practici allhier nachgelassene Frau Wittwe den 9. Maji 1734. mit Christlößlichen Ceremonien zu St. Georgen zur Erde bestattet wurde, wolte seine schuldige Condolentz gegen das schmerzliche betreubte Trauer-Hauss ablegen... Thorn Gedruckts Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths und Gymn. Buchdrucker. fol., k. 2.

Tor. Kop.

— Die letzte und schuldige Liebes Pflicht Wolte bey der Baare Des Weyl. Wohl Edlen, Vesten nnd (sic) Wohlweisen Herrn Heinrich Czimmermanns gewesenen wohlsehnllichen Rathmanns dieser Stadt als er 1734 den 26 April in dem Herrn sanfft und seelig eingeschlaffen und darauff den 2 May mit gewöhnlichen Solemnien zur Erden bestattet wurde als seinem Hochgeschätzten Herrn Oheim und Pathen abstat-

ten... Thor. LL. AA. Cult. Thorn Gedruckt bei Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths und Gymn. Buchdrucker. fol., k. 2.

Tor. Kop.

— Ich will dir deiner Augen-Lust nehmen! Ezech. XXIV. 16. Dieses wolte als Die Viel Ehr und Tugendbelobte Frau Elisabeth Des Wohl-Ehren-Vesten und Wohlgelahrten Hrn. George Daniel Wachschlagers, Wohlbeliebten u. wohlverdienenden Secretarii dieser Stadt, liebgewesene Ehegenossin den 27. Junii 1734 frühzeit doch seelig von dieser Welt schiede und darauff den 2 Julii zu St. Georgen mit Christlößlichen Ceremonien zur Erde bestattet wurde In webmütige Betrachtung ziehen und zugleich sein schmerzliches Beyleid an den Tag legen, ein treuer Bruder... Thorn, Gedruckt bey Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths und Gymn. Buchdrucker. fol., k. 2.

Tor. Kop.

WACHSCHLAGER Michał. Votivus Applausus Auspicatissimis Nuptiis, Spectabilis Eruditissimique Dn. Johannis Christophori Elsneri Juris Practici, ut et generosa virtute Ornatissimae Dominae Catharinae Waltheriae, Natalibus Austeniae, ipso die Festivitatibus conjugalis die 21. Febr. Anno 1708. Applaudere Voluit... Thorunii Impress. Johannes Conradus Rürgerus (1708). fol., str. 1.

Tor. Kop.

— Monumentum honoris et memoriae viro eruditione, insigni pietate atque virtutum gravitate claro Dn. Christiano Goldnikio, J. U. Practico famigerato, Anno 1642. die 24. Decembris Hammerstadii nato, Anno vero 1706. die 29. Julii à statione sua inter preces lacrymasque adstantium evocato, et in Aede D. Mariae honorefcentissimis Ceremoniis Dom. IX. Trinit. tumulato erectum à... Thorunii, exceudebat Johannes Conradus Rürgerus, Nobiliss. Senatús et Gymnasii Calcographus (1706). fol., str. 1.

Tor. Kop.

(Wachschlager Michael). Auspicatum foedus thalami, in festo nuptiali... Michaelis Wachschlageri... itemque... Annae nat. Schlawiziae, sponsae, anno

MDCOX. d. XXVI. Augusti celebratum... Thorunii... fol., k. 2.

— Auspicatissimis nuptiis... Michaelis Wachschlageri... cum... Anna... Georgii Schlawizii... filia... initis prospera quaeque ominabantur amici... Thorunii (1710)... fol., k. 2.

— ob. Boehme (Singularia quaedam 1703).

Wacht ob. Gdańsk (Ordnung 1626, 1656).

Wachtendanch Otto ob. Franconius M. (Epitome 1531).

WACKERBARTH. Drei Königinnen: Wanda de Pologne, Kanitza, Panthea. Leipzig, 1795. w 8ce.

Wackerbarth August Krzysztof ob. Frigander (Leben und Thaten).

WACKERBARTH - SALMOUR Józef Antoni, poseł saski w Warszawie. Glückwünschende Gemüths-Erklärung des allerdurchlauchtigsten grossmächtigsten Fürsten und Herrn, Herrn Augusti III, Königs in Pohlen und Churfürstens zu Sachsen an die durchlauchtigste Republic in Pohlen abgeschickten Staats-Ministres und Commissarien, Tit. Herrn Joseph Antons Reichs-Grafen von Wackerbarth-Salmour und Herrn Wolff Heinrich Freyherrns von Baudis, sowohl die Antwort des Herrn Bischoffs von Posen und des Herrn Reichsinstigatoris und Marschalls Puninsky, in drei besondern Reden gethan. A. 1733. 14 Octobr. w 4ce, str. 16.

Ob. August III. — Po niemiecku i po łacinie. Jagiell.

— List pewnego posła (1733)... ob. List.

— Remonstracja fundamentalna (1733)... ob. Remonstracja.

On inspirował oba te piśmięta.

(Wackerbarth J.). Dies fortunata in stellis Josephi Antonii Gabaleonis Comitís de Wackerbarth Salmour Ministri et Plenipotentiarii Augusti III Reg. Pol. in polo Sarmatiae accensa. 1733. fol., k. 7.

Krasin.

— ob. Articles des Pacta (1733) — August III — Expositio (1733) — König (1734) — Lipski Jan (1733) — Poniński Ant. (Responsum 1733) — Votiva (1733).

W Ostrowsk. Danajk. Suada lat. f. II 1, p. 4 są jego mowy: 1) Responsum nomine Augusti III, electi Regis Poloniarum ad sermonem Ioannis Lipski Procancellarii Regni Tarnomonti in Silesia, die 6^a Ianuarij 1734. 2) Sermo in publico utriusque Ordinis concessu habitus 14^{bris} 1733.

Wacław od św. Augustyna ob. Kozierowicz Wacław.

Wacław od św. Elaszka ob. Głuchowski Wacław.

Wacław od św. Franciszka ob. Piaśnicki Wacław (1770, 1785) — Zawacki Wacław (Wieczność 1698).

Wacław od św. Jana Nep. ob. Malinowski (1738).

Wacław od św. Karola ob. Lament (1703).

(Wacław św.). Baranek niewinny Męczennik Chrystusów Święty Wacław Xiąże Czeski, Patron Korony polskiej zasługami y niewinnością Zycia nie tylko przed światem ale y Niebem głosny i przy pompatycznym wieździe J. Oswieconego Xiążęcia Andrzeja Stanisława Kostki Żaluskiego Biskupa Krakowskiego Xiążęcia Siewierskiego etc. etc. na Wawel krakowski y Solenną tegoż świętego introdukcją relikwii z Kościoła Archipresbyter. P. Maryi do Kośc. Katedral. Krakow. wniesiony. R. P. 1747. d. 7. Maja. W Krakowie w drukarni Michała Dyzaszewskiego (1747). w 12ce, k. 12.

Jagiell.

— ob. Bołeluczky (1668) — Długosz (Vita S. Stan. 1511) — Muszyński Józef (Kazanie 1793) — Sierakowski W. S. (Kantata) — Venceslaus S. (1732).

WACŁAWOWICZ Jan Oktawian (1571 † 16 paźd. 1630). Assertiones Philosophicae De Meteoris In Communi. In Celebri Cracoviensi Academia Publice Ad Discutiendum Propositae, Anno Domini 1597. Die. [dopis.: 3] Ianuarij. [dopis.: Hora 19] A Joanne Wacławowicze Philosophiae Doctore & Professore. Cracoviae, In Officina Andreae Petricouij. (1597). w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Ded. Stanisława Ciołek comiti a Zelechów. —

Na karcie 3 wiersze łacińskie i greckie Fabiana Birkowskiego i łacińskie: Stanisława Kielczewskiego tudzież Alberta Ciołka. — Na końcu dłuższy wiersz

Erasma Sixta oras krótki wierszyk Marcina Wacławowicza.

Zawiera 22 tez. Arystotelesza cytuje po grecku (teste Aristotele). Broni zdania, że efficiens meteororum causa est caelum et elementa sed fiunt ex divino instituto. Nullo eventus futuros in rebus humanis significant. (Bliżej to rozwinął w rozprawie: Pyrotheoria).

Ob. Zrzeszczycki Przestrogi (na ark. A.) oraz Niesiołowski Otia dom. (1745) str. 225. Jagiell. — Ossol.

— Assertiones Ivris Pontifici Ex Multiplici Materia de Nuptiis. Ad O. Tva Nos. XXVI. Ext. de Spons. & Matrim. Qvas D. F. G. In Nobilissima Parisiensivm Academia Avctoritate Amplissimi Consultissimae facultatis Decretorum Collegij ob consequendam Doctoratus in Iure Canonico Lauream tuebatur, Ioannes Octavianus Vavclavovic. LL. D. Et Pontificij Iuris Licent. Insignia Doctoratus Deferente Clarissimo Viro D. H. Gviionio I. V. D. & Professore ordinario. In Scholis Decretorum, A meridie ad Vesperam XXIIj. Ianuar. [Tu winietka: głowa lwa wśród gałęzi]. Parisiis, Apud Dyonysivm Binet, prope portam Sancti Marcelli. cIoIoCII. (1602). w 4ce, k. tyt., str. 23.

Na odwrocie tytułu czterowiersz ad Bern. Maciejovium, episc. crac. de propugnatore harum thesium, podpis.: Gabriel Prevanus, Theol. D. S. R. M. capellanus. — Po czym drugi wierszyk de eodem Jakóba Peletariusa.

Dedyk. Maciejowskiemu, dat. Lutetiae Parisiorum Id. Janu. 1602. Mówi, że go wysłali Academiae crac. proceres do Paryża, aby uzyskał exactam cognitionem iuris. Przywozi ze sobą simplicem, puram, verique Papinianam jurisprudentiam, a nie frivolis disputationibus resertam. (Taką naganił Maciej Korwin, gdy z Neapolu do Węgier wtargnęła).

Broni tutaj 40 tez z prawa de nuptiis (= Ekstrawagantów). Małżeństwa należą do trybunałów kościelnych. Obowiązują przepisy Soboru Trydenckiego obok przepisów iuris civilis et canonici. Małżeństwo osoby ochrzczonej z nieochrzczonej jest nieważne. Jakie przymioty ma mieć consensus. Vinculum est indissolubile. Separatio motliwa. Inne pytania pozostawia teologom.

Pod każdą tezą cytuje obficie źródła, a nader skąpo literaturę przedmiotu (np. Conar. libro 4, Joan. Andr., Nauar. in Man.). — Jest to więc swiężle opracowanie głównych kwestii z zakresu kośc. prawa małż. Ossol. — Uniw. Warsz.

— Disputatio Philosophica, De Elementis. In Oatholica Et Incltyta Ingolstadiensi Academia, post confectum Philosophiae curriculum publicè proposita. Die Septemb. Praeside Ryperto Reindelio, Societatis Iesv, Philosophiae Professore. Respondente Ioanne VVavclavovvovvitz Polono Cracoviensi, Artium & Philosophiae Baccalaureo. [Tu ozdobnik]. Ingolstadii, Ex Officina Typographica Wolfgangi Ederi. Anno M.D.XCIII. (1593). [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 24, k. 2 nlb.

Na odw. tyt.: Carmen Petri Kriccii, palatinidus ducatus Masouiae ad respondentem. Dedykacja autora: Rectori procancell. et caeteris professoribus Acad. Crac., dat. Cal. sept. 1593. Tu dziękuje im za otrzymane początki wiedzy i za dobrodziejstwa.

Dysputacja dzieli się na rozdziały de numero elementorum, o ich właściwościach, de generatione et corrupt. elementorum, de motu, de aliis accidentibus. — Wszystko oparte na Arystot., który jest wciąż na poparcie cytowany.

Na końcu jej aprobata Greg. de Valentia i J. Sallera S. J. — Na ostatnich dwóch kartach wiersze współluczników (Scheffthaler, Schrenka, Fickera). Żebrawski Bibliogr. 216. — Wierzbowski III 2929. — Piskarski Katal. (1929) nr 1515. Jagiell. — Kórnik — Ossol. — Uniw. Warsz. (?)

— Iohan: Vavclavovicz Philosophiae Doctoris Pyrotheoria Sive De Igneis Meteoris Speculatio. Ad disputationem publicam proposita Cracoviae, Anno Domini 1597. Die Octobris. [Tu winieta: aniołek wśród dwóch rogów obfitości]. Ex officina Andreae Petricouij. w 4ce, k. tyt. i k. 27 nlb.

Dedyk. Demetrio Chalecki, datow. ex lycaeo crac. 9 Cal. Sept. 1597. — W niej podnosi znaczenie nauk i brak w Polsce Medyceussy: adhuc rudes estis et impoliti mei Sarmatae, nondum potestis cum aliquibus ex beatioribus illis terris cum spe victoriae certare...

Zaczynają wiersze greckie i łacińskie podpisane: Kuamino Eumelos, Fab. Birkowski, Erasm Sixtus, M. Sisenius.

Rzecz sama obejmuje 6 rozdziałów. Opiera się głównie na Arystotelesie, ale cytuje często Lukrecjusza, Ptolomeusza, Senekę, Pliniusza, a nowszych cytuje wierszowaną Meteorologię Pontana oraz Jul. Skaligera, Cardana, Fr. Viccomercata. Mówi o naturze i podziale meteorów; o gwiazdach i zjawiskach na niebie; dużo o kometach,

błyskawicach i piorunach, grzmotach, ogniach podziemnych. Skłania się do naukowego wyjaśnienia tych zjawisk; tak np. w rozdz. IV odrzuca objaśnianie „fata principum, mutationem regnorum“ z gwiazd. Na k. C₂ powołuje się na obserwacje z r. 1575, ale nie na swoje, lecz cudze (a multis accepimus). Wywody jego mają istotnie charakter „speculatio“, a nie observatio.

Wierzbowski III 3037. — Piskarski Katalog nr 1516.

Dresden. publ. — Dziedusz. — Jagiell. — Kórnik — Ossol.

— Quaestio De Investitura Feudaria ad c. Ex parte. 2. De Feudis. A Joanne Octaviano Vavclavovicz, I. V. Doctore, publicè in alma Academia Cracoviensi ad disputandum proposita. Die 9. Decembris. Pro loco inter Doctores Iuris assequendo. [Tu ornament]. Cracoviae, Ex Officina Andreae Petricouij. Anno Domini, 1604. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Na odwrocie wiersze Jac. Jacobi Scrobiszewii oraz Mart. Wacławowicz fratris.

Dedyk. Mart. Wacławowicz civit. crac. senatori, parenti et benefactori. — Dziękuje mu za dobrodziejstwa, popierając to argumentami z prawa rzymskiego. Dat. ex contab. juristarum VII Kal. Dec. 1604.

Rozbiera problem znaczenia prawnego inwestytury feudalnej. Ten wasal jest bliższy feudo, cui dominus possessionem tradidit. Przepisy prawa swyecz. feud. contra canonicum et civilis iuris principia nie mają mocy. Disputabitur in coll. canonistarum 9 decembris hora 14. Jagiell.

— ob. Dambrowski Kaz. (1605) — Szeliha Jan (Quaestio iuridica 1608).

Bentkowski Hist. lit. II 268. — Siarczyński Obraz II 283. — Święcki Hist. pam. II 253. — Encykl. Orgelb. XXVI str. 288. — Starowski Monumenta 187. — Formanowicz Katalog Bibl. Kap. Gnieźn. 1932 pod nr 359. — Barycz Hist. U. J. (1935) str. 550.

WACŁAWOWICZ Martinus. Gratulatio Virtute et Doctrina Vitae Morumque integritate excellentissimis XI Dominis Licentiatis. Cum ad IIII Kalend. Aprilis in florenti et celebri Cracov. Academia supremam Artium liberalium et Philosophici doctoratus Lauream publice solemniterque consequerentur. Cracoviae Anno Domini 1601. w 4ce, k. 8 nlb.

Czartor. — Ossol.

— ob. Sokołowski Stanisł. (O czei 1590) — Waclawowicz Joannes (Assertiones 1597).

WACŁAWOWICZ Stanisław. Majestas pontificia candidissimo Fasciae Lezenianae volumine consignata et ad auspiciatissimum pro cathedra Chelmensi ingressum illustrissimi et reverendissimi domini Thomae de Leżenie Leżeński Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi chelmensis abbatiae Wyhocensis administratoris perpetui, inclytae universitatis generalis studii Academiae Zamoscensis Cancellarii amplissimi per... in eadem Academia Elementorum Philosophiae ac Eloquentiae auditorem inter festos gratulantium applausus modulante Apolline explicata Anno Salutis 1659. die 19 Octobris. (Na końcu:) Sub auspiciis Martini Foltinowicz, Academiae Zamoscensis rectoris. Zamosci ex officina typographica academiae Zamoscensis imprimebat Andreas Jastrzębski. w 4ce, k. 8 nlb. (sygn. B₃).

Na odwrotnej stronie herb Leżeńskich; pod nim tetrastrych.

Dedyk. Tomaszowi Leżeńskiemu, biskupowi chełmskiemu. — Jest tu siedm ód; gdzie-niegdzie są całe wyrażenia Horacjuszowe. Zamoj.

— Melpomenon Gratvlorivm Illustrissimis Neosponsis, Domino, D. Iohanni In Zamoscie Zamoyksi, Supremo Regni Pocillatori, Terrarum Podoliae, Copiarumque Exercitus Germani S. R. M. Generali. Camenece: Laticouien: Calussien: &c. Capitaneo. Et Mariae Casimirae Franciscae, Illustrissimorum Parentum, Henrici De la Grange Marchionis D'Arquis, Et Franciscae Comitissae De Chastre, Filiae Charissimae. Per Stanislavm VVaclavvovvicz Stud: Zamoscen. Dedicatvm. [Na końcu:] ZamoscI, In Officina Typographica Acad: Imprimebat Andreas Iastrzembksi. (1658). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Są to ody na cześć nowożeńców (dicolos i tricolos tetrastraphos). W pierwszych wychwala ród Zamojskich i nowożeńca; w ostatniej sławi Marię Kazimierę: Illa Dianae species decorae, Ille formosus rubei coloris Vultus, hybernae similis pruinae... Aderit propago candida Vobis. — Dat. V Nonas Martij 1658. Krasii. — Zamoj.

— Pallas Laureata D. Thomae Kozeorkowicz Ordin. Canonico. Regularium Custodum SS. Sepulchri Hierosolymithani Praeposito Lezayscensi ad Doctoralem Sacr. Theolog. Lauream et Perillustri et Admodum Rndo DD. Andreae Kłopocki S. Theolog. et U J. D^{ri} praeposito Jaroslaviensi, Scholastico Zamoscen. Prothonotario Apostolico S. R. M. Secretario et Zamosc. Procancellario Dignissimo Per Stanislavm Waclawowicz Elementorum Philosophiae et Eloquentiae in eadem Academ. Auditorem in Gratulationem novi Honoris producta. A. Dom. 1660. 29 April. Zamosci In officina Typog. Academ. Imprimebat Andr. Iastrzębski. 1660. w 4ce, ark. B₄.

Jocher 1966.

Ossol.

— ob. Abrek Andr. (Laurum 1658) — Tutkowski Sz. (Virtuti Foltinowicz 1654, Laureae artium 1653).

Starowolski Monum. — Bandtkie H. druk. III 332. — Encykl. Org. XXVI str. 288.

Wacławski Franciszek ob. Decisio (1747).

WACŁAWSKI Szymon. Quaestio logica de relatione praedicamentali, sub felicissimis auspiciis, magnifici, clarissimi et excellentissimi D. Francisci Rolinski, Philosophiae et Medicinae doctoris, ac professoris, Consulis Cracoviensis, Studij Universitatis almae acad. Cracovien. generalis rectoris. A. M... a Zychlin, Philosophiae doctore, et professore, Contubernijque Philosophorum seniore. Dum pro Collegio Minore responderet, In DD. Theologorum peraugusto lectorio Anno reparatae generis humani salutis 1666. novembris 19. horis matutinis publice ad disputandum proposita. Cracoviae, apud haeredes et successores Lucae Kupisz S. R. M. typogr. fol., k. 2 nlb. Jagiell. — Krasii.

— ob. Balicki Franc. (1677) — Brocki Maciej (1670).

Zestawił spis doktorów krak. z lat 1542—61, o czym obacz Muczkowski Statuta nec non Liber prom. str. 200. — Sobieszczański w Enc. Org. XXVI 288.

Vacuum ob. Kojalowicz Wojciech (Oculus 1648) — Krüger Oswald (Dis-

sertatio 1648) — Magni Valerianus (1647).

WADDING Łukasz. Annales Minorum (tomów 6). Lugduni 1648. fol.

— Toż:... seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. Auctore A. R. P. Luca Waddingo Hiberno S. T. Lectore jubilato et Ordinis Chronologo. Editio secunda locupletior et accuratior Opera et Studio Rmi P. Josephi Maria Fonseca ab Ehora. Romae, typis Archi Bernabo 1731—36 (Tom I—XVIII). fol.

Zawiera w tomach III—XVI sporo dokumentów odnoszących się do spraw polskich od r. 1254 (Innocenty IV w sprawie pomocy dla Wilh. króla rzym. contra Conradum) aż do r. 1625 (litterae Sigism. III ad Urbanum VIII).

Akty zawarte tu odnoszą się do kanonizacji św. Stanisława (1255), do apostołowania w Infantach, Prusiech i na Litwie (1254, 1255) oras na Rusi (1371, 1409), do walki z herezjami w Polsce (1318), do beatyfikacji św. Kunegudy, do klasztorów klarysek (1327—8), do pobytu Jana Kapistrana w Polsce (szczególnie dużo aktów do tego się odnoszących), do uwięzienia Pawła z Pragi na rozkaz Kapistrana (1454), do wojny pruskiej (1454), do beatyfikacji Jana Kapistrana (proszą o nią Andrzej Odrowąż, Jan Tenczyński i inni 1462), do beatyfikacji Jana z Dukli (1618); najwięcej jednak dokumentów do spraw zakonów franciszkańskich, do budowy ich domów, do zarządu polskiej prowincji. — Dużo z tych aktów jest dzisiaj dostępnych w lepszych wydaniach, ale jest spora liczba znanych tylko z Waddinga.

Wadding dzieła nie ukończył; w późniejszych czasach kontynuowali je franciszkanie. W r. 1887 wyszedł tom XXV. — Tych tomów późniejszych nie uwzględniam tu, gdyż przekraczają granicę chronologiczną dzieła.

Annales minorum seu trium ordinum wychodzą od r. 1930 w trzeciej edycji.

Deniffe Zur Quellenkunde der Franciscaner Geschichte w Archiv für Lit. und Kirchengeschichte 1885. — Finkel III nr 80578.

Jagiell.

— Scriptores ordinis Minorum. Recensuit Fr. Lucas Waddingus ejusdem Instituti theologus. Romae M.DC.L. fol.

Jocher II str. 50—1 podaje szczerze i niedokładne wiadomości o Polakach tu zawarte.

— Compendium życia B. Micheliny albo Michaeliny Zakonnicy Instytucji Trzeciego Zakonu S. O. Franciszka

w r. 1737 Beatyfikowanej od Oyca S. Papieża Klemensa XVI, przetłumaczone przez X. Michała Halkiewicza Franciszkana z Rocznym Dziejom Waddinga y innych Historykow. w Warszawie w drukarni Sch. Piarum 1737 w 4ce, 2 ark.

Jocher 8559. — Ob. Halkiewicz (t. XVIII 23).

— ob. Barberio (1661, 1690; tu przedruk wielu aktów o Janie Kap.).

Finkel III 1886.

Vade mecum piorum sacerdotum, sive Exercitia et preces matutinae, vespertinae ante et post missam, nec non officia SS. Cordis Jesu, Immaculatae Conceptionis, Hebdomas Mariana, et aliae selectae Devotiones ad B. M. V. ad commoditatem sacerdotum tum regularium tum saecularium impressum. Berdiczoviae, typ. Fortalit. B. M. V. 1701. w 12ce, str. 359. Czartor.

— Toż:... tum Religiosorum, tum Saecularium. Reimpressum. Typis Portalitii B. V. Mariae, anno Domini MDCCLXI. (1761). w 16ce, k. 1, str. 359.

Na czelce rycina z podpisem T. Rakowiecki sc. Berdiczoviae.

Aprobata na przedruk daje Fr. Josephus a B. V. M. de Monte Carmelo.

Jagiell.

— Medicum To jest Krotkie y doświadczone sposoby leczenia chorob rozmaitych, Męskich, Białogłowskich y dziecinnych, o Pulsach, Urynach, o krwi puszczeniu, &c. O Powietrzu z przydatkiem Apteki domowej, &c. Ktore mając przy sobie każdy nie tylko sam sobie, ale y bliźniemu łatwo poradzić możesz. O czym przeczytają na drugiej stronie. Podane do druku. Przez pewnego Authorá. w Roku Pańskim 1721. w Drukarni Jásney-Gory Czestochowskiej. w 12ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 701, k. 12 nlb.

W liczbowaniu błęd, bo po str. 509 idzie str. 600.

Zaczynają 4 karty wierszowanych przedmów, w których autor zachwala swe dzieło i charakteryzuje najczęstsze przyczyny chorób jak hołdowanie pijactwu i obżarstwu: Galenus i medycy zgodnie uczą, że się gęba do ludzi choroby wkradają. Mówi też, że ten sam autor wydał już poprzednio „Compendium medicum“ (ob tom XIV 333 — ale to jest inne dzieło

niż powyższe, oraz że „Vadomecum“ wyszło już raz (1716) pod tytułem: Promptuarium medicum, (ob. tom XXV 284). „Wolno mi z nich co trzeba wziąć jako ze swego, a choćby też skąd inąd, co komu do tego“.

Zaczyna rzecz o wpływie znaków zodiacycznych na zdrowie, o puszczeniu krwi, o znakach chorób, o pulsach, o urynach, o dniach krytycznych. Po czym przechodzi do chorób: o bólach głowy i sposobach ich leczenia, o gorączkach, o śledzionie, o krostach, o wypadaniu włosów... itp. W ten sposób przechodzi bez porządku najwykłej spotykanie niedomagania i choroby, i podaje przeciw nim lekarstwa. Nie poleca nigdzie lekarstw aptecznych, kosztownych i trudnych, lecz środki domowe, łatwe do sporządzenia. Głównie odvary z ziół, jagód i korzeni, rózne proszki, wódki, obmywanie uryną, przykładanie skóry węłowej, sierści sajcejszej, sażywanie senesu, enemy itp. Raczej więc jest to medycyna ludowa; ale o samawianach i egzorcyzmach nigdzie nie wspomina.

Od str. 470 idzie: Apteka domowa to jest sposób robienia osobliwych lekarstw, które każdy w domu łatwo sobie srobić może. Tu podaje sposoby sporządzania driakwi, wódek, plastrów, maści, proszków, olejków, syropów itp.

Kończą wiersze „Do Zoila“: Sam Bóg we wszystkim jest bez nagany, Czek i najmędrzy nie bez przygany... Więc i Zoila masz też swój czubek... ..Sam leśąc w piecu nie gań drugiego...

Wreszcie idzie Registr (alfabet.) i Errory. Bentkowski Hist. lit. II 453. — Bandtkio Hist. druk. I 70. Jagiell. — Ossol.

— Toż... to jest Krotkie y doświadczone sposoby leczenia różnych chorób męskich, białogłowskich, dzieciennych. O pulsach, urynach, o krwi puszczeniu. O powietrzu etc. z przydatkiem Apteki-domowej które mając przy sobie, każdy nie tylko sam sobie ale y bliźniemu poradzić może. Teraz świeżo przedrukowane y z errorów tak typograficznych iako y innych expurgowane y nowo na karcie przyczynione pod tytułem Additament. w Drukarni Akademii Zamojskiej 1724. w 8ce, k. 3 i str. 340 oraz na końcu k. 11 nlb.

Po wyłożeniu chorób i lekarstw kończy się dziełko wierszami, zawierającymi przepisy o zdrowiu, rubasnym stylem wyrażone. Poczynają się tak:

Wę dwóch rzeczach należy o zdrowiu staranie
Robić w picciu, w iedeniu mieć pomiarko-
wanie.

Gdy się trafi co w niesmak mimo siebie
puszczaj,
A wiatry gdy cię wesprą na stronę wypu-
szczaj.

Tak się Włosi sprawnią, choć ich będzie
wiele,

Przy stole lub w rozmowie puszczaią pier-
dziole —

Lecz Polak polityki takiej nie przyjmuje,
Złe duchy iako może w sobie zatrzymaie,
Chyba gdy się przytrafi przy znaczney o-
chocie,

Że się wiatry wytrząsą w tanecznym obrocie.
Akad. — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Toż... albo lekarstwa różne.
Częstochowa 1736.

Katal. pijar. Bielskiego pod nrem 155.

— Toż... to jest krotki i doświad-
czony sposób leczenia chorób rozma-
itych Męskich, Białogłowskich y Dzie-
ciennych... podane do druku przez pew-
nego Authora w roku 1763. na Jasney
Gorze Częstochowskiej. w 12ce, k. 5,
str. 450 i rejestr.

Krasin. — Uniw. Warsz.

— Toż... urynach, o krwi puszc-
czeniu etc. o powietrzu z przydatkiem
apteki domowej etc. które mając przy
sobie każdy, nie tylko sam sobie, ale
y bliźniemu łatwo poradzić może. O czym
przeczytaw na drugiej stronie. Prze-
drukowane w Roku Pańskim 1787.
w Drukarni Jasney Gory Częstochow-
skiej. w 12ce, k. nlb. 5, str. 416 i k. 6
rejestru.

Jagiell.

— ob. Schwentner Kasper (Chy-
micum 1624) — Szczygielski Stanisław
(Catechismus 1713).

VADIANUS (de Wadt) Joachim, prof.
uniw. wiedeń. (1484 † 1551). Habes
lector: hoc libello. Rudolphi Agricola
junioris Rheti, ad Joachimum Vadianum
Heluetium poetam laureatum, epistolam,
qua de locorum nonnullorum obscuri-
tate quaestio fit et percontatio. Joachimi
Vadiani Heluetii poet. lau. ad eundem
epistolam, qua eorum quae priori epi-
stola quaesita sunt, ratio explicatur.
Impressum Viennae per Joannem Sin-
gremium, Nono Kalendas Julias. Anno
Domini M.D.XV. (1515). w 4ce.

Dedyk. Kasprowi Ursinowski. Odpowiedź
Vadianusa datowana (błędnie): XVII. Kal.
Novemb. 1515.

Przedruk w Dominika Nigri Geographia,
Basileae 1557 fol.

Janos. III 3 i I 10—11. — Ob. Arbenz
Vad. Briefsammlung (j. n.). — Bauch
Rud. Agricola, Breslau 1892, str. 15.

Obacz pod Agricola Rud.

Bibl. Nadw. w Wiedniu.

— Epitome trium terrae partium.
Tiguri. 1534. w 8ce.

Ma tu wspominać i o geogr. Polski?

— Oratio Coram Invictissimo Sigis-
mundo Rege Poloniae &c. in conuentu
Caesaris & trium regum, nomine Uni-
uersitatis Viennae Austriae per Ioachi-
mum Vadianum Poetam Laureatum
habita cum carmine in laudem eiusdem
Regis annexo in quo quaedam de ilto
(sic, zam. illo) conuentu continentur.
Iannes Dantiscus. Sum regina auium.
peto sidera, tuta trifulco Fulmine &
Arctoi fida ministra Ionis. [Tytuł w o-
zdobnej ramce, w środku k. tyt. na
tarczy orzeł biały, w klejnocie korona.
Na końcu:] Impressit Viennae Nonis
Augusti Anno M.D.XV. (1515). Hiero-
nymus Viator qui se Principi inuicto
haec sua sedulitate commendari cupit.
w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Ramka tytułowa złożona z ozdób renesan-
sowych (głowy zwierząt i ludzi, kwiaty
i liście, u dołu na tarczy trzymano
w rękach dwu fantast. postaci cyfry H.
W. z krzyżem). Na jednej stronie wstęga,
na której wisi torba, a na wstędze litery:
I. V. T. V. N. A. M. R. — Co te cyfry
oznaczają? Może się w nich kryją inicjały
drukarsa, np. I.(eronimus) V.(istor) T.(y-
pogr.) U.(niv.) N.(ec non) A.(ulicus) M.(a-
jest.) R.(eg.) lub temu podobnie. Ale to
tylko przypuszczenie.

Podobnej ramki z tymi samymi literami
używa Wiator potem w Krakowie, np.
obacz pod Valla (1520).

Druk całej mowy antykwą renesansową.

Na odwrocie k. tyt. rozpoczyna się wiersz
Dantyska: Ad inuict. Sigismundum Po-
loniae regem J. Dantisci pro Joachimo
Vadiano poeta laureato carmen.

W mowie podnosi zasługi Polscy w walce
z poganami (Tartari, Roxolani, Pruteni),
przypomina stryja Władysława, ojca i mat-
kę Elż. oraz braci, dla każdego znajdując
słowa pochwały. — Wychwała łagodność
rządów Zygmunta, jego zwycięstwa i jego
mądrość w polityce zagranicznej (zrozu-
mienie niebesp. tureck. qui maxime com-
muni nostrum salti infestus est). Cała
mowa wytworną łaciną.

Na końcu: Eiusdem Joachimi Vadiani car-
men pt. Vienna loquitar (sztuczny wiersz,
którego początkowe litery oraz końcowe
tworzą dwuwiersz: Principe te perpes
regni Sismunde manebit, Nomen et as-
ternum retinet iam Sarmata laudem).

Przedrukowane w Acta Tomiciana III 399—
404. — Ob. Orationes Viennae (1516). —
Bartolinus (Oedeporicon).

Janos. I 293. — Wierszbowski II 919. —
Kopera Spis nr 48. — Seruga J. Haller
1934, str. 102.

Bibl. Theresianum wiedeń. — Czaps. (Mus. N.)—
Csart. — Czarneck. — Jagiell. — Ossol. —
Szembek.

— De nuptiis Serenissimi ac In-
uictissimi Poloniae regis D. Sigismundi
et Illustrissimae Virginis D. Bonae
Sfortiae, Mediolanensium ducis Joannis
Galeatii, filiae, Joachimi Vadiani, Hel-
vetii, poetae laureati, carmen elegia-
cum. Impressum Viennae Austriae per
Joannem Singrenium, Anno Domini
MDXVIII. mense Martio. w 4ce.

Janos. I 294. — Za nim Juszyński II 296
oraz Wiszniewski VI 340.

— De nuptiis Serenissimi ac In-
uictissimi Poloniae regis D. Sigismundi,
et Illustrissimae Virginis, D. Bonae
Sfortiae, Mediolanensium ducis Joannis
Galeatii, filiae, Joachimi Vadiani, Hel-
vetii, poetae laureati, carmen elegiacum.
In regia Poloniae Cracovia per Hiero-
nymum Viatorem, Philovallensem, Sile-
sitianum Anno a Christo nato MDXVIII.
Idibus Aprilis. w 4ce.

Janos. I 294. — Za nim Juszyński II 296
oraz Wiszniewski VI 340.

— Joachimi Vadiani Helvetii, poe-
tae laureati, de Magnanimo et Inuictis-
simo Sarmatiae Poloniaeque rege Sigis-
mundo, eius nominis primo, sacratissimi
et inuictissimi ordinis Aurei Velleris
socio ascito. Ad ornatissimum virum
Iustum Ludovicum Decium, Regiae
eiusdem Maiestatis a secretis, elegia.
Viennae Austriae per Joannem Sin-
gremium, anno MDXIX. (1519). die
XIII. Novembris. w 4ce.

Janos. I 294. — Za nim Juszyński II 296
oraz Wiszniewski VI 340.

— Joachimi Vadiani Helvetii, poe-
tae laureati, de Magnanimo et Inuictis-
simo Sarmatiae Poloniaeque rege Sigis-
mundo, eius nominis primo, sacratissimi

et invictissimi ordinis Aurei Velleris socio ascito. Ad ornatissimum virum Iustum Ludovicum Decium, Regiae eiusdem Maiestatis a secretis, elegia. Cracoviae, urbe regia Sarmatiae, in officina Hieronymi Victoris, anno a nativitate Domini. MDXXV. (1525). In vigilia divi Andreae. w 4ce.

Tak podaje Janoz. I 294. — Za nim Juszyński II 296 oraz Wissniewski VI 340.

— Joachimi Vadiani Helvetii De Sarmatia eiusque claris viris sui temporis et de salis fodinis Sarmaticis commentariolus.

Jest to list do Rudolfa Agricoli, zamieszczony najprzód w edycji Pomponiusza Meli De orbis situ commentarii, dokonanej przez Vadiana w Bazylei 1522 (str. 179—83). folio.

Później kilkakrotnie przedruk.: 1) W dziele Pistoriusza Pol. hist. Corpus I 158—163. — 2) W Mitzlera Hist. collectio I str. 1—8.

List Deciusa wyrażający żal, że Vadianus bez niego zwiedzał Wieliczkę, zamieszczony jest w Vad. Briefsamml. III 179.

O pobycie Vadiana w Polsce ob. Bauch w „Ungarische Revue“ VII str. 33 (w monografii o K. Ursynie) — oraz Morawski Z dziejów odrodzenia 1884 str. 6. Janoc. I 249. i III 3.

— De Vadianorum familiae insignibus a Sigismundo I Pol. Rege donatis, ad Melchiorem Vadianum fratrem exegesis Joachimi Vadiani. Hieronimus Victor impressit 1515. w 4ce.

Bibl. Pawlikow.

— Joachimi Vadiani Helvetii, Aegloga cui titulus Faustus. Eiusdem de Insignibus Familie Vadianorum, ad Melchiorem fratrem Elegia exegetica. Impressum Viennae Austriae per Joannem Singrenium. Expensis vero Joannis Meczker. Anno domini M.D.XVII. w 4ce.

Dodane wiersze Jerzego Logusa, Jerz. Bindera, Melch. Vadiana i innych.

Bauch George von Logau str. 3—4. — Tenże w „Silesiaca“ 1898.

Bibl. miej. Wrocł.

— ob. Agricola R. (Habes 1515) — Albertus Magnus (Isagoge 1515, 1541) — Arctinus Leon. (1515) — Bartolinus Ric. (1515) — Cicero (1512) — Cleophilus Octavius — Dattus Aug. (1517) — Grzegorz Nyseński (1517) — Homer (Batrach. 1522) — Kmita Jan Achacy

(1615) — Mela Pomp. (De Sarmatia) — Niger Fr. (1508, 1510) — Orationes (Viennae 1516) — Pindarus (1513) — Posnaniensis (Parvulus philos. 1516) — Salernitanus And. (Gram. 1533) — Salustius (De conjur. 1511) — Vergerius Petr. Paulus (1511).

Utrzymywał żywe stosunki listowne z kilku Polakami i Niemcami przebywającymi w Krakowie (Dantyszek, Andrzej Grodzicki, Andrzej Vogelweider, J. Decius, Salomon, — zwłaszcza z Rud. Agricola).

Listy ich do Vadiana ogłosił Arbenz Vad. Briefsammlung 3 t. (1890—97). Tu także listy jego krewnych osiedlonych w Krakowie (Hug von Watt, Melchior von Watt).

Bandtkie Hist. druk. krak. 247. — Benth. H. lit. II 657. — Roczn. Tow. War. Przej. N. VII 183. — Czermiński w Roczn. Tow. N. Krak. XIII 237—8. — Encykl. Orgelbr. XXVI str. 120. — Kronika Wiadom. 1859 N. 137. — Morawski Z dziejów odrodzenia 1884. — Morawski Hist. Uniw. II 238—9. — Barycz Hist. Uniw. 1935 str. 35. — Ptaśnik Rodzina Salomonów w „Studiach ku czci W. Zakrz.“ str. 352. — Ks. Mazurkiewicz Począ. akad. Lubr. 1921 str. 48. — Sinko w Enc. pol. XXI str. 135. — Dobrzycki Psalterz Koch. 1910 str. 17. — Bauch Rud. Agricola 1892. — Arbenz Joachim Vadian 1895. — Pressel J. Vadian 1861. — Goetzinger J. von Watt 1895. — Dahlmann-Waita Quellenkunde 1906 str. 447 i 459. — Finkel Bibl. III 1883.

Wadian Paweł ob. Górski J. (1569). Hosii Epistolae (ed. Zakrzewski-Hipler). — Fijałek w Polonia Sacra 1919 str. 176. — Brückner w Pamiętniku Liter. 1908 str. 236.

O innych Wadianach (Watach), krewnych Joachima, przebywających w Polsce, ob. Wicherkiewiczowa Z przeszłości rodzin pozn. w Dzienniku Pozn. 1915 nr 271—2. — Wotschke Geach. der Reformation 1911. — Tenże w Posener hist. Monatsblätter 1908 str. 17. — Wojtkowski Bibl. Wpolski 1936 nr 9336.

Wadłowski (Wandłowski) Łukasz (pseud.) ob. Zygrowiusz Jan (Disputacja 1616, Papapompe 1611).

WADOLKOWSKI Jan Nepomucen. Głos IW. Iana Nepomucena Wadolkowskiego miecznika, posła ziemi Łomżyńskiej y vice starosty grodzkiego Ostrołęckiego na Sessyi dnia 9 Grudn. 1790 r. miany. w 4ce, karta 1.

Kraśni.

Wadowicer Kreis ob. Haidinger.

WADOWITA (Vadovius) Campius Marcin (ur. 1567 † 28 stycznia 1641).

Disputatio theologica (1620)... ob. Rybkowicz Jan Aug.

Jocher 2630.

Jagiell. — T. P. N. w Poznaniu.

— Disputatio de evidentia misterii. Cracoviae typis Fr. Caesarij 1622. w 4ce. Jocher 3739.

— Quaestio De Christi Merito, A Martino Campio Vadovio Theologo Ordinario, publicè in Alma Academia Cracouien, Die 1. Aprilis ad disputandum proposita. Praesidente Rndo Dño M. Andrea Schoneo, S. Theologiae et I. V. Doctore. Cracoviae, In Officina Iacobi Sibenecher, Anno Dni, M.DC.III. (1604). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Na odwr. herb Ciołek i wierszyk Jac. Jak. Skrobiszewskiego. — Dedyk. Bernardo Maciejowski, datow. ex aedibus Coll. majoris Anno 1604 die 27 martii. Tu dziękuje mu za życzliwość dla Akademii (obsadził katedry teolog.) i dla siebie (sermonibus amicorum certior sum factus).

Na końcu: Disputabitur in lect. theol. 1 Aprilis. — Broni bóstwa Chrystusa i jego sąsług (opus Christi superavit omnia peccata). Por. Krusius.

Jocher 8516.

Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol.

— Quaestio de merito Christi Domini... Joan. Leopolda praesidente. Cracoviae, Fr. Cezary 1620. w 4ce, k. 4.

— Quaestio de Divinissimo SS. Eucharistiae Sacramento... Cracoviae 1626. w 4ce.

Ob. Sternzell Zach. Jagiell.

— Quaestio De Divina Voluntate Et Radice Continentiae. A Martino Campio Vadovio. Theologo Ordinario, publicè in Alma Academia Cracouien: Die... Iulij ad disputandum proposita. Praesidente Admodum Reuerendo ac Magnifico Domino M. Andrea Schoneo S. Theologiae et J. V. Doctore, eiusdem Academiae Rectore Vigilantissimo, et Procancellario dignissimo. [Tu ozdobnik]. Cracoviae, Apud Viduam Iacobi Sibenecher, Anno Domini, 1608. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Dedyk. Stan. Sulowski, abb. tincensis, dat. XI Calend. Julii 1608. Jagiell.

— Quaestio De Incarnatione, A Martino Campio Vadovio Theologo Ordinario publicè in alma Academia Cracouien, die 11. Decembris ad dispu-

tandum proposita. [Tu ozdobnik] Praesidente Reverendo Domino M. Andrea Schoneo, S. Theologiae & I. V. Doctore. Cracoviae, In Officina Iacobi Sibenecher, Anno Domini, M.DC.III. (1603). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Na odwrocie 4-wiersz: In arma... (ale herbu nie ma), oraz wierszyk Jak. Skrobiszewskiego ad M. Campium Wadovium.

Dedyk. Nicolao Mielecki, abb. tincensis... Octavo Idus Dec. 1603. — Disputabitur 11 Dec. Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Quaestio De Hypostasi Aeternae Foelicitatis, Primoqve Medio Salvts, Interno Actv Fidei. A Martino Campio Vadovio: S. Th. Doctore: publicè in alma Acad. Cracouien. ad disputandum proposita. Pro loco inter Doctores S. Th. assequendo. Chronosticon. DoctoruM numerVm qVando VadovIvs ornat: (1616). [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. herb Gembickiego i 8-wiersz M. Buczkowskiego. — Ded. Wawra. Gembickiemu (e Coll. majore).

Disputabitur in lect. theolog. (dopis. XVI martii 1616 (poprawiono na 1617).

Na końcu dwa wiersze łac.: 1) anagramat s nazwiska; 2) Anagorensis Academiae. Sic Mater filium honorat... podp. M. M. B. Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Quaestio De Inveniendā, Cognoscendā, & discernendā vera Christi in terris Ecclesia. A Clarissimo ac Admodum Reverendissimo Domino, D. Martino Campio Vadovio, S. Th. Doct. ac Professore, nec non in Alma Vniuersitate Crac. Procancellario. & ad S. Florianum Praeposito. &c. M. Pavlo Mirowski & Joanni Noskovic, S. Th. LL. Dum in eadem Vniuersitate insignia Doctoratus in S. Theologia capesserent, ad decidendum Proposita. Anno 1636. Mense Ianuario, Die Hora 15. In Lectorio DD. Theologorum. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. herb Kretkowskich. — Dedyk. Erasnowi Kretkowskiemu przez Jana Noskowicia.

Quaestio przedłożona do dysputy polega na pytaniu utrum propter visibilitatem ecclesiae... signa et notae sunt sumendae ex qualitatibus extrinsecis nec ne. Odpowiedź stwierdza: haereticis est docere ecclesiae verae notas non ab exterioribus...

sumendas esso. — Na końcu berla i sub
ausp. Opatovii.
Ob. tom XXII 175.
Jocher 3452. Jagiell. — Ossol.

— Quaestio De Visione Beata, Illu-
stri & Adm. Reverendo Domino, D.
Danieli, Casimiro Krvsio, Canonico
Vratislauen. I. V. Doctori, S. Theo-
logiae Licentiato, proponenda ad dispu-
tandum. Ab Adm. Reverendo & Illu-
stri Domino Promotore, D. Martino
Campio Vadovio, S. T. D. Vniuersit.
Cracouien. Vice Cancellario, Praeposito
S. Floriani. Pro solenni inauguratione in
Doctorem S. Theologiae. Anno Domini,
M.DC.XXXVIII. (1638). 22. Martij,
Hora 1. matut. in Lectorio DD. Theo-
logorum. Cracouiae. Ex Officina Typo-
graphica Francisci Caesarij. w 4ce,
k. tyt. i k. 4 nlb.

Problem dysputy brzmiat: Utrum intellectus
beatorum... vident omnia, quae sunt in
Deo... ita ut perfectio intellectus naturalis
nihil ad inaequalitatem visionis beatificae
conferat. Dysputa dądy do wykazania, że
inaequalitatem visionis beatificae causari de
facto a lumine gloriae non ab intellectu
probabilis est.

Za dziekanatu M. Blossii Buziński, permissu
rektoris Alb. Borovii (i berla).
Jocher 7256. Jagiell. — Ossol.

— ob. Alembek Fryder. (Quaestio
de authorit. 1634) — Bossuet Krzyszt.
Konst. (1634) — Canisius Canevesi
(Hercules 1636) — Cynerski Jan (Lu-
cerna 1636, Gratulatio 1636) — Dama-
lewicz Stefan (1638) — Dambrowski
Mikołaj (1632) — Fiolkowicz Kasp.
(1632) — Gdowski Zygm. (Theoremata
1621) — Gołkowski Szym. (1623) —
Kłobucki Jan (Poemata 1609) — Kru-
sius Dan. Kaz. (1638) — Leopolda J.
(Disput. 1619) — Malerius Albertus
Carolus (1629) — Miernikowicz Albert
(1633, 1636) — Mirowski Paulus
(1634) — Miskowski Christophorus
(1636) — Mstowski Benedykt (1628) —
Noskowie Joannes (1636) — Nowa-
kowski Adam (Minerva 1638) — Pa-
penkowicz Jakób (1626) — Perowie
Joannes (1632) — Raphael de Leopoli
(1628) — Rosparcarius Ben. (1629) —
Rybkowicz Jan Aug. (1622) — Rzy-
szkiewicz Lucas — Siepre F. (De poeni-

tentia sermones 1619) — Sierpski W.
(1592) — Skrobiszewski J. (Ad magn.
heroem 1603) — Śmieszkwicz L. (Her-
cules 1617) — Sterngel Zach. (Quaestio
de admirabili 1634, de natura legis
1629, de divinissimo 1626) — Świc-
kowski Laur. (Oratio 1626) — Tański
Jan (1636).

Jego wykłady „Scholia in cosmogr. Honteri“
a. 1591... ob. w ręk. petersb. opisanym
u Korzeniowskiego Zapiski z ręk. (w Ar-
chiw. do dąziejów liter. XI) 1910 str. 301.

Jego listy są w ręk. Jag. 2501. — Jego
testament w ręk. nr 3316. — List Socyna
do niego ob. w Opera Socyna (Bibl. Fr.
Pol.) I str. 475. — Ujął się za Socynem
w chwili napadu studentów na niego.

Starowolski Monumenta 175. — Wisłocki
Katalog rękop. 1877. — Encykl. Orgelbr.
t. XXVI str. 290—1. — Muczkowski
Statuta 303, 306—10. — Siarczyński
Obraz II 284. — Wurzbach Kirohen 1853
str. 234. — Gazeta Warszaw. 1853 nr
234. — Łepkowski w Roczn. T. Nauk.
t. 28 str. 254. — Świącki Hist. pam. II
253—4. — Encykl. kościelna XXX 169. —
Budka w „Reformacyi w Polsce“ 1928
nr 20 str. 122. — Barycz Hist. Uniw.
Jagiell. 1935 str. 504 (o jego dysputacie
z r. 1608, której przysłuchiwał się kró-
lewicz Władysław).

Vadovius ob. Wadowski.

WADOWSKI Idzi Stefan († 31 sty-
cznia 1721). Beneficium Immortalitatis
cum Egressu de collegio Viventium,
Magnis Meritis et Sapientiae Perillustris
et admodum Reverendi Domini D. M.
Andreae Augustini Czyrzyckowicz Sacr.
Th. Doct. et profess. collatum per M.
Aegidium Stephanum Wadowski de-
claratum Cracouiae 1718. Cracouiae,
Typis academicis, 1718. fol., ark. B₂.
Akad. — Dzików — Jagiell. — Krasin. —
Ossol.

— Coelum In Terris Mobile, Domvs
Lavretana Beatissimae Virginis Mariae,
Motrici Intelligentia Seraphico Fran-
cisco Commissum. Et dum Mariana
Statva, Ex Ecclesia Collegiata S. Annae,
Crac: In Dolum Lauretanam Ad Con-
uentum Patrum Capueinorum, Noviter
Erectam, Cum magno devoti Populi
Applausu Introductetvr. A M. Aegidio
Stephano Wadowski, Philosophiae Do-
ctore, in Classibus Novodvorscianis
Dialectices Professore, Contubernij Ge-

loniani Seniore. Prima Oratione Páne-
gyrica Demonstratvm. Annô quô Magno
De CaeLo soL VIVVv rIsIt In orbe.
Die vero 30. Mensis Maji. Cracouiae,
Typis Academicis. (1719). fol., k. tyt.
i k. 9 nlb.

Na odwr. tyt. herb Rawicz i 6-wiersz Ste-
fana Szoldrskiego. — Dedyk. Albrechtowi
Dembińskiemu.

Jest to mowa w czasie przesiewienia posągu
M. Panny z kościoła św. Anny do kapucy-
nów (ufundował go Dembiński — a sara-
zem darował kapucynom swą bibliotekę).
Jocher 5412.

Czarter. — Dzików — Jagiell. — Krasin. —
Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zamoj.

— Hercules In Fabula Vervs Chri-
stus Salvator, Post edomita peccati
monstra & impensos labores, Igne Amo-
ris Ad Crucis Pyram Exustus. Scenico
apparatu & Metrico pede, per Illustris-
simam Scholae Poeseos Juventutem,
Spectante Magnorum Hospitum fre-
quentia, in Mariano suae Immaculatae
Conceptionis Oratorio, Adoratus. Anno,
quo Mortes DeCoLLans Heros eX Vir-
gIne serpsIt (1718). Die verò 12. Apri-
lis. Cracouiae, Typis Academicis. fol.,
k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwr. tyt. herb i 4 wierszyki: Krzyszt.
Gołuchowski, Stan. Żetowski, J.
Chwaliboga, J. Bobrownickiego. — Dedyk.
Jerzemu Marc. Ożarówskiemu. Wychwała
tu Wadowski całą rodzinę. Podpis: Ae-
gidius Stephanus Wadowski, scholae poe-
seos professor.

Po czym treść dramatu. Występuje w nim
Rawicz gentilitius (ten wypowiada prolog),
a nadto Hercules, Antheus, Prometheus,
Admetus, Furiae cum Cerbero. Akt I
saczyna się od monologu Herkulesa, potem
idą scenae mntae (sabicie lwa, smoka itp.),
potem poskromienie korsarzy przez Her-
kulesa, na scenie odbywa się mustra wojska
Gerionowego, przygoda z Admetem i Cer-
berem, włócenie kossuli Dejaniry, śmierć
i pośegnanie bohatera. Właściwie są to
sceny o charakterze pantominy, a de-
klamacje wierszy łacińskich są tylko ob-
jaśniającym dodatkiem.

W ostatniej scenie występuje Poesis profana
oras sacra, Fama i Echo i deklamują różne
anagramaty nader sztuczne.

Wartość utworu mała, ale ilustruje on dobrze
ówczesny teatr szkolny.

Dzików — Jagiell. — Ossol.

— Liber Votivus VII Virtutum ac
Meritum Sigillis munitus, concedenti
super Praesuleum Thronum Gentilioio

Agno Celsissimi Principis. Illustrissimi
& Reverendissimi Domini D. Constan-
tini Feliciani in Szaniawy Szaniawski.
Dei & Apostolicae Sedis Gratia Epis-
copi Cracouiensis Cancellarij & Pro-
tectoris Faventissimi; inter publicas
Salutantium Acclamations a Nobilis-
sima Iuventute Academica porrectus;
ac per M. Aegidium Stephanum Wa-
dowski, Philosophiae Doctorem in Clas-
sibus Novodvorscianis protunc Dialecti-
ces Professorem &c: reverenti Calamò
compendifactus. Annô quo MorDaCes
toLLens noXas perVicerat Agnus. Cra-
couiae (1721). fol., k. 26.

Mieści: In Stemma Celsissimi Illustrissimi
et Reverendissimi Principis (pod her-
bem). — Dedykacja: Celsissime Princeps,
Illustrissime et Reverendissime domine.
Humillimi et Obsequentissimi Servi Pro-
fessores Novodvorsiani. Programma, Con-
stantinus Felicianus Episcopus Cracouien-
sis Dux Severiae.

Jest tu 53 epigramatów przez tyluż uczniów.
Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. —
Uniw. Warsz.

— Quaestio logica de substantia.
Cracouiae 1720. fol.

Ossol.

— Sonus Vocalis Campanae A Prin-
cipe Petra & sepulchrali saxo Reper-
evsvs. Immortalem Meritorum & Sa-
pientiae famam Reverendissimi olim
Patris Antonini Cloche, Sacrae Theo-
logiae Professoris, Universi Praedica-
torum Ordinis Generalis Magistri. Pro-
mvlgans. & dum Piis Eivsdem Manibvs
Debitus Exequiarum Actus A Maestis-
simo & Devinctissimo P. P. Ordinis
Praedicatorvm Conventu Cracouiensis ad
Aedes SS. Trinitatis Jn magno Condo-
lentium Hospitum Concursu persolve-
retur: Philadelphico Corde Per M. Ae-
gidium Stephanum Wadowski, Philo-
sophiae Doctorem, Scholae Dialectices
Professorem, Collegam Minorem Voca-
tum, Contubernij Geloniani Seniore.
Concitatus. Annô quô Mors DeCepta
taCet, paX Verbo est Vera sonante.
(1720). Die vero quo Fragranti terrae
ferla IVnII erat. Cracouiae Typis Uni-
versitatis. fol., k. tyt. i k. 19 nlb.

Na odwr. k. tyt. calostronicowa rycina
(portret Cloche'a) z podpisem Henr. Czo-
sc. Cracouiae.

Dedyk. Cypriano Sapecki priori (2 k.), po czym Oratio. — Szczegółów biogr. niewiele. Był zmarły wielbicielem św. Tomasa. Na końcu: śmieć z kosą.
Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Un. Warsz.

— Strena aeviternae Gloriam, de exterminis laboribus, vocalibus meritis Perillustris olim Clarissimi et admodum Reverendi Dni D. M. Gregorii Knapkiński Phil: Doctoris etc. a M. Aegidio Stephano Wadowski publicata. Cracoviae Typis Francisci Cezary 1719. 29 Dec. Cracoviae, Franciscus Cezary, 1719. fol., k. 4.

Dzików — Jagiell. — Ossol.

— Tomvs Tollendis. Tenebris Traditus Thomas Theologus Thaumaturgus, Templō Tremendae Trinitatis, Transcurrente triumpho Tanti Tutelarī Tenore Tulliano Tractatus. TVNcQ; TOMVs (a) trIstIs, toLLebat tVrbIda terrIs. (1719). (a) Christvs Passus. [Na końcu:] Reimpressvm Cracoviae, Typis Francisci Cezary, S. R. M. Illustrissimi & Rádissimi Episcopi Crac. Ducis Severiae, nenenon Scholarum Novodvorscianarum Ordinarij Typographi. fol., k. tyt., i k. 7 nlb. (sygn. D₁).

Na odwr. herb i 4-wiersz lac. — Dedyk. Józefowi Ant. Radomickiemu, kasztelanowi poz. (na 2 kartach).

Na ost. 4 kartach zawarty jest panegiryk na cześć św. Tomasza. Osobliwością jego jest to, że składa się z samych wyrazów zaczynających się od litery T... a więc: Theologorum Titanem Thomam Tullianis titulis tractare timon transverberat. (Jest to sresztą sztuczka nieraz w ówczesnych panegirykach spotykana). Aby to osiągnąć, trzeba było niektóre wyrazy zastępować ich opisaniem. Tak np. Akademia Krak. nazwana jest Tutrix Tritonia, miasto Kraków: Tres Turres, Canticum Canticorum: Tonus tonorum, zamiast papieża mamy Tenutor Tiaratus Templi itp. — O treść w takich razach mniejsza.

Być może, że istnieją dwa różne odbicia, skoro na tytule użyto swrotu „reimpressum“. W egzemplarzu Jagiell. sygn. A stoi pod h, A₂ pod eít, B pod t, C pod at, D pod T.

Joher 5409. — Chłędowski Spis 81. — Juszyński II 295. — Tuwim w „Wiadomościach Liter.“ 1938 nr 9 str. 5.

Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Przypkowski — Un. Warsz. — Un. Wileń.

— Toż:... Cracoviae, typis Academicis (1724). fol., k. 8.

Odmieniona edycja. W tytule wypisany cały wyraz TVNcQVe, stąd data o V lat późniejsza. — Na odwrocie tytułu dwaj rycerze tworzą kolumny.

Sygn. A stoi pod m, B pod przecinkiem, C pod alí, D pod. ub.

Dedykacja temuż J. A. Radomickiemu.

Jagiell. — Raczyń.

— Unio virtutis et sapientiae in probato binione excellentium ac eruditorum Dominorum, D. Georgii Maria de Meliorutiis et D. Michaelis Zaleski, Cracov: in Artibus et Philosophia licentiatorum, dum in Alma Universitate Cracoviensi, per clarissimum et admodum reverendum dominum D. M. Simonem Josephum Wrobleński, Philosophiae doctorem, eiusdemque Tractovianum et Ordinarium in Collegio Maiori astrologiae professorem, ecclesiae collegiatae S. Annae canonicum, in peraugusto DD. Theologorum lectorio, praesente magnorum hospitem corona, ritu solenni, Artium magistri et Philosophiae doctores crearentur, laureata, et a M. Aegidio Stephano Wadowski, AA. LL. et Philosophiae in eadem universitate doctore et professore, in vim gratulatorii plausus, demonstrata. Anno, quo Divinae Naturae cum humana Unio facta est MDCCV. die vero XXII. Febr. (1705). fol., ark. B₁.

Dedyk.: Orbis Lechici Patrono, B. Ioanni Cantio.

Dzików — Jagiell. — Raczyń.

— ob. Federowicz M. St. (Laureatum 1713) — Pałaszowski Kaz. Stan. (Cathedra 1721).

Muczkowski Statuta 377.

Wadowski Jakób ob. Gorczyński A. M. (Joannis 1707).

WADOWSKI Józef Jan, kanonik warszawski. Cień życia Ludzkiego Z drogą z tegosz cienia: Duszy do zbawienia Pod łaskawym Aspektem Iasnie Wielmożnego Im. X. Stanisława Ná Wielkiej Witwicy Witwickiego Biskupa Poznańskiego Wierszem Polskim Czteremá liniami Dzieciństwą, Młodości, Męstwá, y Starości, Przez X. Jozefa Wadowskiego Kánoniká Wárszawskiego, Plebana Zbikowskiego Obiasniony. [Tu linia]. w Warszawie w Drukarni Col-

legium Scholarum Piarum Roku 1691. w 4ce, k. tyt. i k. 63 nlb.

Na odwr. herb i 6-wiersz. — Ded. Biskupowi. Składa się z dwóch poematów. Pierwszy z nich dzieli się na 4 części wymienione w tytule. Wykazuje, że w żadnym okresie życia nie ma szczęścia ni jego pewności: Nietrwały jakoś ten żywot calowiec — Rozumiesz, żeś mą, a tyś tylko w rzeszy — Gładkość, uroda... (w latach młodszych) w swym pozorze bywa — A w późnych jak liść z drzewa opadywa... itd.

Od k. F, idzie drugi poemat: Droga z tego duszy cienia duszy do zbawienia. — Droga ta to bojaśń Boga, wgarda bogactw, pamięć o zbawieniu. Ciasna furtka w niebie, niewielu wszło do Ziemi Obiecanej. „Tędy głupi i mądry, pan także ubogi — Ma iść, bo inzej w niebo trudno znaleźć drogi.“

Wierszowanie gładkie, język czysty, ale treść i całe ujęcie czysto moralizujące, dydaktyczne.

Joher 6085. — Bandtkie H. dr. Kr. Pol. II 192. — Załuski Bibl. 88. — Korbut² 1510. Chreptow. — Czartor. — Ossol.

— Daniel Prorok Xiążę Assyryjskie Ná pierwszą Audyencyą Wprowadzony W Dom Nieśmiertelney Sławy Iasnie Oswieconey Xiężny Pánstwa Rzymskiego Jeymosci Paniey Paniey Elzbiety Hrabiney ná Wisniczu y Jarosławiu Lubomirskiej Marszałkowej Wielkiej Koronney, Spiiskiej &c. StarościNEY. A potym Cálemu światu Polskiemu Oddany. Przez Xiędza Jozefa Jana z Wadowa Wadowskiego, Kantora Katedralnego Łuckiego, Kanonika Wárszawskiego, Sochaczewskiego, Pencickiego Proboszcza, D. S. Th. w Warszawie, w Drukarni Collegium OO. Scholarum Piarum. Roku Pánskiego 1699. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 347.

Dedyk. Elżbiecie Lubomirskiej, marszałk. kor., w której wychwala przymioty i grację księżnej. — W przedmowie do czytelnika życzy sobie, aby dissident do opacznego mię sądzenia nie mieli fundamentu. Bardziej go duch Danielowy aniżeli delficki aszgrzował.

Poemat, pisany oktawami, podzielony na 14 rozdziałów. Oktawy nazywane są „odami“. Na marginesach częste odsyłacze do Pisma św. — Treść oparta wiernie na Biblii, ale przeplatana od czasu do czasu „annotacjami“ to jest moralizującymi refleksjami autora (picany także oktawą). Na str. 221—54 obszernie opisany epizod Zuzanny ze starcami. Język polski jest

czysty, wierszowanie gładkie, ale polotu w tym nie ma.

Od str. 275 idzie szereg wierszy tegoż autora pt. „Komplementa przy Danielu Proroku do światowej Dusze“. Są to rozmyślenia bądź to saficką strofą, bądź to ceterowierszami na tematy różnych grzechów (pycha, łakomstwo, zazdrość, gniew, nieczystość, obżarstwo, lenistwo ku służbie bożej itp.). Cytuje na marginesach źródła tych swoich refleksji, jak np. Pismo św., Owidiusz, Wergil. i Horaceus, Tomassa a Kempis, Swetoniusza, Wal. Maksym., Speculum exemplorum, Baroniusa, Pliniusza, Plutarcha, Liwiusza, Trogusa, Properejusza, św. Grzegorza, św. Augustyna itp. Uderza w tych wierszach na światowniczków, na mazarakaty, pijaństwo, próżniaków itd. Cały nastrój acetyczno-pobożny, forma dość aręcana. Np.: Przed Namiestnikiem boskim mało co powiadasz — Jakbyś z drewna ma duszo, kiedy się spowiadasz — Każesz się pytać sama, mało co wysnajesz — Większe grzechy utajasz a drobniejsze bajasz.

Kończy ten zbiorek: Komplement ostatni na waletę do światowej Dusze (na str. 339—47), napisany wierszem 13-zgłoskowym: „Umartw ducha w Jakomym na krótki czas ciele, Wieczne za to odbierziesz od Boga wesele“. — Między poetami relig. epoki barokowej należy się niewątpliwie Wadowskiemu jakie takie miejsce.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Kolumna Nieśmiertelney Sławy Domv Starozytnego Wielmożnego niegdyméi Pana Jana z Obor Oborskiego Starosty Sochaczewskiego, post Martis, in arena Mortis w Roku niniejszym, dnia trzeciego Miesiąca Lutego w Kościele OO. Dominikanów Sochaczewskich przez X. Jozefa Iana z Wadowá Wadowskiego, Kántora Pralátá Káthedralnego Łuckiego, Kánoniká Wárszawskiego, Sochaczewskiego, Pencickiego Proboszcza. D. S. T. tym pogrzebowym Kazaniem Wystawiona. Threny przy niey ná końcu nád grobem. w Warszawie, w Drukarni I. K. M. OO. Scholarum Piarum. Roku Pánskiego 1698. w 4ce, k. tyt. i k. 19 nlb.

Na odwrocie „kleynot“ Oborskich i 10-wiersz. — Dedyk. Stanisławowi Wojc. Oborskiemu. — Po czym tekst kazania (z koligacjami domu Oborskich). Wreszcie wierszowany „Nagrodek“ oraz sześć trenów rymami, strofą saficką.

Kazanie druk. antykwa, treny gotykem. Chłędowski Spis dzieł str. 19.

Akad. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Philosophia universa... per Iosephum Wadowski defensa. Varsaviae. 1683. fol.

WADOWSKI Stanisław († 1769). Promulsis Literarij Honoris Laurea Prima Philosophica Ritu & Affectu Materno Palladis Iagellonicae, V. VV. DD. Primae Laureae Candidatis, dum post praemissum examen, Clarissimo & Excellentissimo Domino, D. M. Stanislae Mameczyński, Philosophiae Doctore, ejusdemque & Ordinario Pódeos in Collegio Minori Professore, Notario Apostolico, Artium Liberalium & Philosophiae Baccalauri, in magna Illustrium Hospitum corona, more solito declarantur, Exhibita. Officiose tandem, A Stanislao Wadowski, Ejusdem Laureae Primae Candidato, Inducta. Anno Domini 1731. die 17. Martij. Cracoviae Typis Universitatis. (1731). fol., k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. tyt. herb Czartoryskich i 4-wiersz łaciński. — Dedykacja: Stan. Czartoryskiemu, chorążycowi W. X. L.

Po czym wiersze i proza nakam. dla św. Jana Kantego, dla egzaminatorów, dla kandydatów (Pacynowski, Ant. Rogawski, Krz. Strzedulski, P. Górski) i dla autora. Na końcu: Sub ausp. M. Waleczyński.

Cytowani Owidiusz, Plutarch, Plato (Coena). Jocher 1538. Akad. — Ossol.

— In nomine Domini Amen. Quaestio medica de pleuritide, sub felicissimis Auspiciis Magnifici Perillustris et Reverendissimi Domini D. M. Casimiri Pałaszowski Sacrae Theologiae Doctoris et Professoris, Ecclesiarum; Cathedralis Cracov: Canonici, Collegiatae Cureloviensis Decani, Parochialium S. Stephani Crac: Praepositi, in Czerwiechów Curati, Scholarum Nowodworscianarum et Contubernii Hierosolymitani Provisoris, Canonizationis B. Joannis Canti Procuratoris, Librorum per Diocesim Cracov: Ordinarii Censoris, Studii Generalis Universitatis Crac: Vigilantissimi Rectoris pro Loco inter Clarissimos et Excellentissimos DD. Inclytæ Facultatis Medicae Doctores et Professores in Alma Vniversitate Studii Generalis Cracoviensis obtinendo. a M. Stanislao Wadowski Philosophiae

et Medicinae Doctore publice ad disputandum in Lectorio C. C. D. D. Theologorum proposita. Anno Domini 1750. Die 1. Mensis Junii. Typis Collegii Majoris Academici. fol., kart 2.

Jagiell.

— ob. Glinński Jak. (Capitolium 1674) — Herka Kl. (1681, Liber 1732 i 1734) — Kaszewicz Kazimierz Józef (1766) — Kopeński Antoni (Excellentia 1764) — Wasowicz Florian (Militia Palladis 1762).

Janocki Lexic. II 65. — Muczkowski Statuta 392, 417. — Gąsiorowski Hist. medyc. I 332, 387. — Wachholz Wydział lek. 1935.

Wadowski Wacław ob. Decisio (1738).

Wasbers Andreas ob. Maronius Melch. (Status 1639).

WÄCHTER Jan. Der Kummerhaften Einsamkeit Entgegen steht die Hochzeit-Freud. Oder: Schuldige Glücks- und Ehren-Bezeugung, Mit welcher, Als der... Ephraim Oloff... Mit der... Christina, Des.. Iacob Grassen... Tochter, Sein... Ehe-Verbündniss den 1 May dieses 1714. Jahres... vollen zogen... hat contestiren wollen... Elbing, gedruckt bey Samuel Preussen. fol. k. 2.

Wrocław. miej.

VAELKEREN (Vaelckoren, Valcaren) Jan Piotr, historiograf cesarski. Vienna à Turcis Obsessa, à Christianis Eliberata, Sive Diarium Obsidionis Viennensis, Indè à sexta Maij ad decimam quintam usque Septembris deductum, Authore Joanne Petro à Vaelckeren, Sacri Romani Imperij Equite, Sac: Caes: Maj: Consiliario Aulico Bellico, Generali Auditore & Historiographo: unà cum typis aeneis. Cum licentia Superiorum, & Privilegio Caesareo. [Tu linia z gwiazdek]. Viennae Austriae Typis Leopoldi Voigt, Universitatis Typographi, Anno 1683. w 4ce, k. tyt. i str. 92, k. 4 nlb. i tablica.

Dedyk. Rutgero comiti à Stharenberg. —

Na czele przywilej autorski ces. Leopolda, datow. Lincii 20 octobr. 1683. — Dalej przedmowa Lectori, gdzie pisze, że komunikował przed drukiem swą relację ludziom wiarogodnym, biorącym udział w wypadkach. Korystają też z archiwów. Opowiada dzieje oblężenia z r. 1683. Geografa Austrii. Obliczenie sił wojennych

cesarskich. Turcy przystępują do oblężenia. Po czym następuje diariusz z lipca i sierpnia (str. 44) oraz września (str. 70). Diariusz ten opowiada to, co się działo wewnątrz miasta; o innych wypadkach prawie nie wspomina. — Na stronie 75: Catalogus sive Lista bassarum et copiarum quae lustrations coram Primo Vexario 7 septembris facta sunt numeratae et scriptae. (Jest to dokładny spis sił tureckich, wedle wykazu znalezionego w tureckim obozie).

Na str. 82 o pojawieniu się odsiecz; obecność Sobieskiego zaznaczona, ale rola jego naczelna przemilczana (dowodził tylko prawym skrzydłem).

Na str. 89 o mowie podkanclerzego do cesarza Leopolda. O spotkaniu Sobieskiego z cesarzem.

Na str. 92 Errata.

Na ostatnich czterech kartach specyfikacja amunicji znalezionej w obozie tureckim; także armat i pocisków zużytych przez obrońców Wiednia przez cały czas oblężenia.

Dodana tablica cm 11 × 43: Vienna a Turcis obsessa et Deo dante a Christianis eliberata. — Domenico Rossetti sculpsit.

Bibl. Nation. w Paryżu — Bibl. Wolfenbüttel — Czart. — Hamburgska Stadtbibl. — Jag. — Monachij. miejs. — Raczyn. — Uniw. Wiedeń.

— Toż... Authore Joanne Petro a Vaelckeren, I. R. I. Equite, S. Caes. Maies. Consiliario Aulico-bellico, Generali Auditore et Historiographo: una cum typis aeneis. Juxta Impressum Viennae Austriae, prostat Bruxellis, apud Lambertum Marchant. 1684. w 12ce, str. 155.

Czartor.

— Toż... Bruxellis, Sub signo Paistoris 1684. w 12ce, str. 166.

Hamburgska Stadtbibl. — Monach. państw.

— Wienn von Türken belagert von Christen entsetzt Das ist: Kurtzliche Erzehl- vnd Beschreibung alles dessen was sich vor- in- vnd nach der grausamen Türkischen Belagerung der Kayserlichen Residenz Stadt Wienn in Oesterreich Anno 1683 vom 6 Maij an biss 19 Septembris von Tag zu Tag denckwürdigs zugetragen. Erstlich in Lateinischer Sprach beschrieben. Durch der Roem. Kayserl. Majest. Hoff-Kriegs-Rath General Veld-Kriegs-Auditoren vnd Historiographum Johann Petern v. Vaelkern dess Heyl. Roem. Reich Reichs Rittersn. Anjetzo auss dem La-

teinischen ins Teutsch übersetzt und in Truck gegeben von dem Authore selbst. Mit Kayserlichen Privilegio und Freiheit. Gedruckt zu Lintz in Oesterreich bei Johann Rädlmayer 1684. w 4ce, str. 104 i Anhang k. 4 (rycin 2 i plan Rossetiego).

Bibl. Nation. w Paryżu — Monach. Państw. — Uniw. Wiedeń.

— Vienne assiegée par les Turcs et delivrée par les Chrestiens. Or Journal du siège de Vienne, Depuis le 6 de May de l'année 1683 jusqu'au 15 de Septembré de la mesme Année. Composé en Latin Par Pierre à Vaelckeren Chevalier du St. Empire Conseiller Aulique & Bellique de Sa Majesté Imperiale & son Auditeur & Historiographe General. Avec des figures. Et se Vend A. Bruxelles Chez Lambert Marchant au Marché aux Herbes 1684. w 12ce, str. 215.

Bibl. Hamburgska Miejs. — Bibl. Nacional w Madrycie.

— A Relation Or Diary Of The Siege Of Vienna. Written by John Peter a Valcaren, Judge-Advocate of the Imperial Army. Drawn from the Original by His Majestie's Command. London, Printed for William Nott in the Pall-Mall, and George Wells Bookseller in St. Paul's Church-yard, 1684. w 4ce, k. tyt., 2 mapy, k. 2 nlb. i str. 112.

Pierwsza mapa: Description of the Turkish Camp. (plan obozu); druga: Vienna (właściwie tylko fortyfikacje). Czartor.

— Dell' Assedio di Vienna con le Vittorie de Christiani. Scritto dal Signor Giovan. Piero da Velckeren Cavalier del S. R. J., Consiglier di Stato, e di Guerra di S. M. Ces., suo Generale Vditore, e suo Storiographo. Volgarizzato per opera di Antonio Bulifon, ed accresciuto, di molte notizie. In Vienna d'Austria presso Leopoldo Voigt 1683. E in Napoli presso Giuseppe Roselli 1684. A spese di Antonio Bulifon, Libraro di S. E. Con. licen. de' Superiori c. Privilegio. w 12ce, str. 301 i 18 (z ryciną).

Bibl. Nacional w Madrycie.

— Vienna assediata da' Turchi e liberata da Cristiani ouvero diario dell' assedio di Vienna dal di sei di maggio

infino al di quindici di settembre. Del sig. Giovanpiero Vaelckeren, cavaliere del sacro rom. imp. consigliere di guerra, auditore generale e storiografo dell'imperatore volgarizzato. In Vienna e in Firenze, per Antonio Navesi, nella stamp. di S. A. S. 1683. w 4ce, str. 124 i rycina (plan obleżonego Wiednia).

Pod dedykacją al marchese Pierfranco Vitelli gentilomo di camera e cap. de' trabanti del duca di Toscana, podpisany Francesco Memmi. Czartor.

— Vienna assediata da Turchi e liberata da Christiani... dato in luce in idioma latino dal Signor Gio. Pietro Velcheren nuovamente tradotto in lingua italiana da Dorotheo Alimari. w 4ce. Bibl. Narod. w Paryżu.

(**Waeltzscy**). Sprawa JJ. PP. Von Clermontt Braci rodzonych, Waeltzskich, Edmunda Fion, i Macieja Scheryna, Wernickich, Adama Wildenszteyna Acheńskiego, Barstow, Eliotta i Szmytta Gdańskich, Kupcow Zagranicznych: JP. Leonarda Jochera Obywatela i Kupca Wileńskiego, z JP. Franciszkiem Frybessom cały swój majątek na satysfakcyę Wierzcycieli oddającym, i z Jeymość Panią Franciszką z Przegalińskich Frybessową do tegoż Mężowskiego Majątku pretensyą bez żadnych słusznych i Prawnych zapisow od nie małego czasu i dopióro ieszcze nawet formułącey, i z Osoby własney swojej dłużnicze. (1798). fol., k. 3 nlb.

Dopis. Stan. Orzechowski (wnosił).

Uniw. Wileń.

Waesberge (a) Janson, księgarz księgarz w Utrechie ob. Catalogi (1680) — Węgierski And. (Systema 1652).

Ob. o nim Bandtkie Hist. druk. I 93—7. Tu wylicza kilka poloników, wydanych u Waesberga.

Wasche (Des hochlöblichen Preussischen Frauenzimmers grosse und kleine) mit denen Pohnischen Reichstagen in Parallele gezogen, und in Form eines Briefes, mit schertzhaffter Feder, outworfen.

Zamieszczono w „Erlentertes Preussen“ (1723). Arnold Gesch. der deutschen Polenliter. 1900, str. 33.

WAETZOLD (Wätzold). Abdruck derer in die Thornische E. Hoch. Edl. Raths und Gymnasii Buchdruckerey neu angeschafften Schriften. 1746. fol. Tor. Kop.

— Abdruck Deutscher Schriften in E. Hochedl. Hochw. Raths und des Gymnasii Buchdruckerey... in Thorn Anno 1746. fol. Tor. Kop.

— Abdruck Lateinischer Schriften in E. Hochedl. Hochw. Raths und des Gymnasii Buchdruckerey in Thorn Anno 1746. fol.

Mocarski Książka w Toruniu 1934, str. 102. Tor. Kop.

Waez Franciszek ob. Torres Jakób (O rozszerzeniu 1603).

Waffen (Die Siegreichen Schwedischen), werden bey einem blutigen Treffen wider die moscowitische polnische Völeker bey Riga glücklich geführet und mit einer herrlichen Victoria von der Fama ausgerufen. Aus Memel berichtet, vom 27. Julii 1701. [Na końcu:] Nürnberg, zu finden bey Joh. Jonathan Felscheckers sel. Erben. (1701). fol., k. 3.

Waffen (Polnische) ob. Schuppis J. B. (1657).

Waga miłości Pana Jezusa ku ludzkiemu narodowi z naszey ku niemu niewdzięczności to iest Rozmyślania na Święto Naysłodszego Serca Jego z przydaniem krótkich uwag o męce Pańskiej na wszystkie insze Piątki całego roku ważnych miayse pisma świętego zebrane y do druku podane przez Zakonnice Nawidzenia N. Panny 1719. W Krakowie w Drukarni XX. Sch. Piar. 1719. w 8ce, k. 12, str. 179.

Uniw. Warsz.

— między stanem cywilnym y wojskowym. (Projekt z r. 1788). fol., k. 1. Bibl. w Suchej — Czartor. — Uniw. Wil.

WAGA Stefan. De iis quibus ius belli gerendi competit. Vitembergae, J. Fr. Schtomachius. 1739. w 4ce.

Cytuje Catalogue des livres impr. de la Bibl. du Roi, Paris 1753 I nr 553. — Ale czy to Polak?

WAGA Teodor (Szymon od św. Klemensa), Sch. Piar. (ur. 26 listop. 1739 † 1801). Krotkie Zebranie Historii y Geografii Polskiej. W Drukarni Su-

prańskiey XX. Bazylianów 1767. Roku. w 8ce, k. tyt., str. 392.

Na początku dwa cytaty (z Cicerona i z ces. Bazylego) zachwalające naukę historii. Potem wykaz chronolog. monarchów od Lecha do Stan. Augusta... i podział na 4 epoki: I od r. 550—842; II od r. 842—1386; III jagiellońska; IV elekcyjna.

Autor zwięzle i przystępnie opowiada na str. 13—227 dsieje tych czterech epok. W kilku miejscach dodaje u dołu stron moralizujące wierszki. Panowanie Augusta II i III sajmuje stosunkowo najwięcej miejsca (od str. 173), ale i tu przedstawienie jest pobieżne. Źródła swoich nie wskazuje, ale nie są to z całą pewnością archiwalia, tylko opowiadania kronikarsy. Książeczka ma na oku nauczanie na stopniu początkowym.

Od str. 229—392 idzie: Geografia o Polszcze y W. X. Litewskim. Jest to opis kraju, charakterystyka Polaków (str. 238), wykaz i opis ziem, powiatów, miast, starostw itp. Cel znowu dydaktyczny. — O przeróbce tej geografii dokonanej w r. 1856 ob. w Bibl. tom V 5.

Smoleński Pisma hist. III 327.

Akad. — Uniw. Wileń.

— **Historia Xiążąt Y Krolow Polskich Krotko Zebrana z Niektoremi Uwagami Nad Dzielami Narodu Dla Oswiecenia Młodzi Narodowej Przez X. Teodora Wagę Sch. Piar.** Do Druku Podana. [Tu winieta: konar drzewa]. w Warszawie 1770. w Drukarni J. K. Mci y Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum. w 8ce, k. tyt., k. 2 nlb., str. 380.

W przedmowie osnajmia, że dziełko to jest przeróbką „Krótkiego zebrania“ i że przeznaczone jest tym razem dla użytku dorosłych. Mówi, że „Krótkie zebranie“ napisał na rozkaz jednej z pierwszych w kraju osoby. Książka jest na nowo przelana, a opisanie geogr. jest opuszczone „dla zasady w tej cząstce znacnych odmian“.

Na początku dał w tej przeróbce „Domyśl o początkach narodu polskiego“. Tu, powołując się na „rozsądnego Lengnich“, podaje w wątpliwość istnienie Lecha. Polacy pochodzą raczej od Łazów czyli Lachów. „Za żadnego historii naszej punktu prawdę aż do Miecysława nie ręcę“. I tutaj rzecz cała podzielona jest na 4 epoki (przedpiast., piastowską, jagiell. i elekcyjną). Dochodzi aż do śmierci Augusta III. Przedstawienie jest znacznie obszerniejsze, poziom wyższy. Nie notuje samych wypadków, ale stara się podać o królach własne sądy. Nagania np. ostro Kazimierza

Jagiellończyka (str. 72). Krytykuje politykę Zygmunta III (str. 250). Przychylnie wyraża się o Wład. IV (str. 267) i o Sobieskim, chociaż ten miał „niejednostajne powodzenie“ (str. 322). Augusta II ocenia jako łaskawego pana i mądrego rządzącego wolnego narodu (str. 355). Zwraca głównie uwagę na sprawy wojenne i na politykę zagraniczną; kwestie wewnętrzne, np. ustrój, są traktowane po macoszemu. Nie wypowiada się w sprawie sejmowania, bezkrólewiów, dysydentów itp.

Na końcu cenzura Szym. Boydeckiego i imprimatur Ant. Okęckiego.

Dziełko to miało ogromne powodzenie. Było kilkanaście razy przedrukowywane, jeszcze i w XIX wieku (ob. w Bibl. tom V 5). W r. 1818 przerobił je znacznie Lelewel i dodał opis panowania Stan. Augusta.

Przy wydaniu z r. 1809 dodano biografie autora.

Bentkowski II 738. — Smoleński Pisma hist. III 327. — Lelewel w Dzienniku Wileń. 1816 (tom III nr 15) podał ocenę tego podręcznika w porównaniu z Albertr., Lengnichem, Schmitem i Bandtkiem — na ogół pochwalną. Dokonał też jego dalszej przeróbki (r. 1818).

Akad. — Czartor. — Czetwert. — Daików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— **Toż... krótko zebrana przez X. Teodora Wagę Sch. Piar.** z niektórymi uwagami nad dziełami narodu, dla oświecenia młodzi narodowej, drugi raz przedrukowana. W Warszawie 1786. w druk. J. K. Mci y Rzeczyposp. u X.X. Schol. Piarum. w 12ce, str. 476.

Katalog Batowskiego podaje omyłką pod N. 1206 datę: Warszawa 1741, w 8ce malej.

— **Toż... z niektórymi uwagami nad dziełami narodu dla oświecenia młodzi narodowej trzeci raz przedrukowana.** W Warszawie w drukarni J. K. M. y Rieczp. u XX. Scholarum Piarum 1789. w 12ce, str. 544 i k. 1.

Czartor. — Jag. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— **Toż... z niektórymi uwagami nad dziełami Narodu polskiego.** Czwartą raz przedrukowana. Warszawa, S. P. 1795. w 12ce, str. 525 i nlb. 3.

O dalszych przedrukach, przeróbkach i przekładach tej pracy (Zielińskiego na franc.) ob. Bibl. V 5 i 293.

Chrept. — Jag. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— **Inwentarz Praw, Statutów, Konstytucji Koronnych y W. X. Lit.** (1782,

1789)... ob. Ładowski Mac. Marian — Żeglicki Arnolf (1754).

Waga przedrukował edycję Żeglickiego, nie pomnażając jej wcale nowymi przepisami; a znowu Żeglicki wydał (i pomnożył) pracę Ładowskiego. Ładowskiego uzupełniał przed jej drukiem i poprawiał biskup Żaluzki. Jest więc kilku wydawców, ale za właściwego autora należy uznać Ładowskiego; chociaż i ten nie był zupełnie samodzielny, lecz korzystał z prac dawniejszych, porządkujących konstytucje wedle alfabetu (Abdykacja, Absencja, Abusus, Accessoria, Acta itd.). Ponieważ „Inwentarz“ w opracowaniu Żeglickiego — Wagi urywa się na tomie VI Voluminów (to jest na roku 1763), przeto w r. 1789 opracował Teodor Ostrowski konstytucje z lat 1764—80 (tom VII i VIII Voluminów) i ogłosił to jako II tom „Inwentarza“. Przy tej sposobności przedrukował jeszcze raz Inwentarz Żeglickiego — Wagi (jako tom I).

— Kadencje Sądów Ziemskich Y Grodzkich Oraz Juryzdyccy Sądowych Ultymae Instantiae Obojga Narodow Przez X. Teodora Wagę S. P. Zebrane. [Tu dwie tarcze herbowe: na prawej herb polsko-litewski, na lewej herb Gódek]. w Warszawie 1785. w Drukarni J. K. Mei i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 148, k. 2 nlb.

Regestr ten podaje wykaz kadencji sądów ziemskich i grodzkich 1) w Wielkopolsce, 2) w Małopolsce, wreszcie na Litwie. Nadto kadencje w sądach pogranicznych (z Rosją i Portą Otomańską) na str. 55 i nast. — Wreszcie kadencje sądów ultimae instantiae, jako to sąjmowych, relacyjnych, asesorii, marszałków, referend., różnych komisji; a na ostatku Trybunału Koronnego (Inbels. i piotrk.), Tryb. głównego W. X. L. i Tryb. compositi iudicii. Prsy każdym sądzie opisany skład jego. Akad. — Ossol. — Przeźdz. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zielń.

— Zbiór Krotki Wiadomości Potrzebnych Kawalerowi Maltanickiemu dla wygody y pożytku Przeznaczonych Familii Krolestwa Polskiego y W. X. L. Wydany. [Tu na ozdobnej tarczy krzyż maltański]. w Warszawie 1776. w Drukarni J. K. Mei y Rzpltey u Xięży Scholarum Piarum. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 140, k. 2 nlb.

Obacz opis bliższy w tomie XXVII 374. Ded. Adamowi Poniatkiemu, podp. de Rozan Sendlinger. — Był on jednak tylko wy-

dawcą, a autorem był Waga, który zamieścił tutaj historię zakonu, series znaczniejszych ludzi, opisanie Malty, oraz zbiór ustaw. Akad.

— Wykład o cnotach i karach... ob. Beccaria (1772).

— O przestępstwach i karach... ob. Beccaria (1772).

— ob. Konarski Stan. (Opera 1767; tu jego wiersz de vana gloria) — Sendlinger (1775).

Chodyniecki III 295. — Gołębiowski O dziejopisach 224—6. — Bielski Vita 152. — Roczniki Tow. Warsz. Prz. Nauk XIX 168. — Dmochowski w Pamiętniku Warsz. 1803 IX 340—3. — Tenże w Pismach rozmaitych II (jego życiorys). — Święcki II 513—5. — Enc. Orgelb. XXVI 295—7. — Bentkowski Hist. Lit. II 738, 799—800. — Wójcicki Cmentarz Pow. II 103. — Encykl. kośc. XXX 170. — Korbut² II 160. — Finkel 9349 i 23467 oraz III 1886.

WAGENAAR J. Vaderlandsche Historie, vervattende de geschiedenis zonden der nu vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland, van de vroegste tyden af. Amsterdam 1749—59.

Ogromne to dzieło, liczące 21 tomów, przynosi także nieco materiałów do stosunków polsko-holandskich, np. pod r. 1633, 1655, 1697, 1704 do wojen polsko-szwedzkich. Pod r. 1733: Oorlog om de Poolse Krone, Staat de Poolse saaken itp.

WAGENSEIL Jan Krzysztof. Behrung der Jüdisch-Teutschen Red- und Schreibart etc. etc. Königsberg, gedruckt in dem MDCXCIX. Heyl-Jahr. In Verlegung Paul Friedrich Rhode, Buchhändlers daselbst. (1699). w 4ce, str. 334.

Dotyczy żargonu Żydów polskich.

Wrocław. miej.

WAGHNITZ Aleks. Felix omen diei, in aurora seu totius vitae felix successus de nuptiali die... Eliae Hoffman Causarum Pruthenicalium in aula Seren. Polon. Regis Promotoris... ab Alexandro Wagnnitz et Gottofr. Hoffman... 1653... Brunsbergae, Typis Casp. Weingärtner. w 4ce, str. 12.

Vagitus Blasius ob. Wąglcius Baz.

Wąglcius Andrzej ob. Stanisław a Jesu (1621).

WĄGLICIUS Bazyli (Blasius), pleban oleszycki. Swawola Wyuzdana Żydowska. [Tytuł w owalu z podwójnych

linii]. [Na drugiej k. tyt.]: Obżalowanie Wyvzdaney Swawoley Żydowskiej. Przez Wielebnego w Chrystusie X. Bazil: Vaglicivsa, Sław: Akád: Krák: Mistrzá, P. Olesz. wypisane. Isaiae 5. Vae, qui iustificatis impium, pro muneribus, & iustitiis iusti, aufertis ab eo. Biádá wam, którzy vspráwiedliwicie niepobożnego, zá vpominkámi, á spráwiedliwość spráwiedliwego, bierzecie od niego. [Tu ornament linearny]. Roku Pańskiego M.DC.XLVIII. (1648). w 4ce, 2 k. tyt. i k. 2 nlb., str. 32.

Na odwrocie pierwszego tytułu aprobata Jakóba Ustiensia, bez daty.

Dedykacja na 2 k. do Katarzyny z Sztemberku Sioniawskiej. Tu mówi, że widząc, jakie krzywdy ubodzy od żydów odnoszą, wy dobył z kąta i z prochu otrząsnął pracę swoją dawniej już napisaną. Dat. 7 aprilis 1631. (Ponieważ w tekście na k. B₂ zamieścił datę Anno 1623 die 8. Bartol., więc pisał swą pracę zapewne w r. 1623 lub zaraz potem).

Na osze dziełka przedrukowuje ustęp z przedmowy św. Grzegorza do Konstancji król. franc. — Potem idą trzy rozdziały dziełka:

1) Præstrogi prawne. — 2) Obżalowanie żydów. — 3) Prawa przeciw awywoley żydów.

Wszystkie te trzy rozdziały składają się z samych ekscerptów. Czerpie z prawa kanonicznego, ze Szczerbica, Groickiego, ze Skargi, z pisarzy kośc., z postanowień synodów. Stara się wykazać za pomocą tych wyjątków, że prawom papieskim żadon zwyczaj przeciwstawić się nie może, że żydzi postępują przeciw prawu i że gwałcą święta chrześcijańskie (tu kreśli obraz żyda arendarza, przekupującego wójta i burmistrza).

Zestawia przepisy wydane przeciw żydom, a nie dość zachowywane. Są to przeważnie przepisy jeszcze z Dekretu i Dekretalów, ale także Kazimierza Jag. i Aleksandra. W przydatku cytuje konstytucję sejmową z r. 1538 (z Przyłuskiego).

Kończy: Coronis. No carta relinquere tur vacua. (Tu jakaś przypowieść o żydach i wierszyk: De vulpis astutia).

Bibl. Warszawska 1846 tom XXIV str. 441. — Maciejowski Piśm. III 160.

Akad. — Czartor. — Drezd. publ. — Dzików — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— ob. Siejkowski M. (Orationes 1748) — Stanisław a Jesu (Na pogrzeb 1620).

W Bibl. Jag. są zachowane pod nr 1925 rękopisy dwóch jego prac: 1) Elementa

Geometriae industria et labore Blasii Vaglicii Almae Academiae Cracoviensis Magistri et Ph. Doct. Plebani Olesicensis conscripta A. D. 1641 (z rysunkami). — 2) Computus Calendarii (z r. 1641).

WĄGLIKOWSKI Andrzej. Phalanx Philosophica Ab Andrea Wąglikowski in Academia Posnaniensi Philosophiae Auditore instructa. Ab Excell: verò D. Christophoro Wilkowski Artium Magistro & Philosophiae Doctore eiusdemque moderatore publicè directa. Illustrissimo ac Reuerendissimo Domino, D. Andreae Szoldrski Dei Et Sedis Apostolicae Gratia Episcopo Posnaniensi Academiae Posnaniensis fautori ac protectori elementissimo sum Episcopatum Anno a Christo nato 1636. Mensis Die primum ingredienti laeta occurens. Posnaniae, In Officina Alberti Reguli. w 4ce, k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwr. herb; dedyk. Andreae Szoldrski episc. posnan. Zawiera XXI tez de ente rationis.

Egz. Jag. ma przypis własnoręczny autora Lucae Piotrowski D. et amico.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

WAGNER Cels. Oratio S. a Copertino Josephum sacerdotem Ord. Minor. S. Franc. convent. a Clemente VIII inter sanctos relatum, deprædicans a Celso Wagner eiusdem ordinis. Præmisliæ 1768. w 4ce.

WAGNER Erhard. Vita et mores Lithuanorum in Borussia. Regiomonti 1621. w 4ce.

Lilienthal Erlautertes Preussen V 25.

WAGNER Daniel Ernest (ur. 20 kwiet. 1739 w Gdańsku, † 1800). Geschichte Von Polen. Herausgegeben von Daniel Ernst Wagner. [Tu winieta: wazon kwiatów]. Erster Theil. Leipzig, bey M. G. Weidmanns Erben und Reich. 1775. w 8ce, k. tyt. i str. 914, k. 1 nlb.

Zweyter Theil. Leipzig, bey M. G. Weidmanns Erben und Reich. 1776. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 977.

Dritter Theil. Leipzig, bey Weidmanns Erben und Reich. 1777. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 560, k. 60 nlb.

Jest to tom XIV wielkiego zbiorowego wydawnictwa noszącego tytuł: Allgemeine Weltgeschichte (w dwóch częściach). Ogromne to dzieło, liczące razem dwa tysiące kilkadziesiąt stron, obejmuje historię Polski,

historię Litwy, historię Prus do pokoju toruńskiego oraz historię Prus Książęcych i Inflant.

Część pierwsza obejmuje historię Polski doprowadzoną do śmierci Augusta III (gdyż panowanie Stanisława Augusta zawarte jest na kilku tylko stronach). Rozpoczyna autor od najdawniejszych Słowian, starając się skreślić ich dzieje na podstawie relacji pisarzy starożytnych i wczesnośredniowiecznych. W poglądach na początki Polski trzyma się Schützera. Początki państwa polskiego kreśli na podstawie zbiorów Sommersberga i Mitzlera. Wiek średnie traktuje bardzo obazernie, opierając się głównie na Długoszu i Kadłubku oraz na kronikarzach niemieckich. Sięga więc do tych źródeł, które były w XVIII wieku dostępne, ale raczej kompiluje, aniżeli analizuje. Wiek XIV i XV opisuje głównie wedle Długosza i Kromera. Także i późniejsze czasy oparte są na źródłach kronikarskich, i to głównie polskich, jak np. Wapowskiego, Piaseckiego, Pastoriusa, Orzechowskiego, Warszawickiego, Rudawskiego, Kochowskiego, Zawadzkiego.

Z historyków obcych zna i korzysta z Thouana, Bizardiera, Puffendorfa, Coyera itp. — częściowo korzysta co do wojen turecko-polskich z „Hungarisch-polnische-venet. Kriegsthaten“ oraz z „Ottomanische Pforte“. Bardzo chętnie korzysta z dzieł Lengenicha. Wypadki ostatnich kilkudziesięciu lat oparł na Żaluskiego Epistolae oraz na żywota Stanisława Leszczyńskiego ogłoszonych po francusku i niemiecku.

W przedstawieniu swoim nie okazuje niechęci do narodu polskiego, choć widocznie sprzyja sprawie dysydentów.

W drugiej części dzieła historia Litwy zajmuje stron 1—182. Dla czasów dawniejszych korzysta głównie z Nestora i Duisbarga. Dla czasów późniejszych kompiluje Długosza i Kojalowicza, dla początków Litwy jest mu przewodnikiem dzieło Thunmanna (ob. tom XXXI 159). — Po czym idą daleje Prus, które obejmują str. 183—525, a oparte są głównie na kronikarzach pruskich, na Długoszu, na historykach pruskich XVI stulecia (Waissel, Schütz), a zwłaszcza na Lengenichu. — Następują potem dzieje Prus Wschodnich, które obejmują str. 526—766. Bezustannie się tutaj powołuje na kilkotomowe dzieło Lengenicha; opowiadanie swoje doprowadza do r. 1668, to znaczy do wyłamania się Fryderyka Wilhelma spod zwierzchnictwa polskiego.

Od str. 767—977 mieści się historia Inflant, oparta głównie na Russowie i późniejszych historykach.

W części III idzie od str. 1—466; Geschichte von Ostpreussen unter der Oberherrschaft des Churhauses Brandenburg. — Tu ob-

szernie opowiedziano dzieje Prus od połowy XVII w. do r. 1764. Zrazu trzyma się Puffendorfa i Lengenicha, potem łączy siebie współczesnych (Büschinga Magazin, Politischer Staat von Europa, Helden Geschichte itp.). Działalność Fryderyka II opisuje z wielką sympatią (zarówno wojuską jak gospodarczą). Nie jest to historia „Prus Wschodnich“, ale całego państwa pruskiego.

Od str. 467—560 historia Kurlandii od r. 1562 (Kettler) aż po r. 1764.

Kończy dzieło obszerny indeks rzeczowy do wszystkich 3 części tomu „Polen“ oraz na 2 k. Druckfehler.

Całe dzieło Wagnera ma więc charakter kompilacji; ale nie da się zaprzeczyć, że autor starał się dotrzeć do źródeł i kontrolować pisarzy, których wypisuje. Nie była więc to na owe czasy praca bezwartościowa, aczkolwiek nie stoi na tym poziomie, jakiego dzisiaj od historyka wymagamy.

Bentkowski H. liter. II 735. — Gołębiowski O dziejop. 232. — Recke i Napierski IV 459, 460. — Eneykl. Orgelbr. XXVI str. 304. — Goldbeck Hist. Nachr. str. 242, 135. — Arnold Gesch. der deutschen Polenliteratur 1900 str. 93.

Jagiell. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Toż:… (w dziele: Allg. Weltgeschichte nach dem Plan Wilh. Guthie und Joh. Gray, Band 44—45). Brünn, bei Trassler. 1788. w 8ce.

Jagiell. — Uniw. Lwow.

WAGNER Franciszek S. J. (1675 + 1748). Supellex latininitatis... ob. Bohomolec Franc.

Dzieło to przerobił na użytek polskiej młodzieży Franc. Bohomolec. Wyszło siedem wydań w latach 1751—95.

Ks. Stan. Bednarski Upadek i odrodz. szkół jezuitckich 1933 str. 178. — Finkel III 1886.

— Historia Leopoldi Magni. Pars I. Augustae Vindelicorum 1719. fol.

Tu dużo o odsiecy Wiednia.

WAGNER Fryderyk. Aeternitatis strena, qua Barbara v. d. Becke Georgii von Bömmeln coniux donata est. Dantisci 1653. w 4ce.

— Cippus sepulchralis Johanni Schrödero. Dantisci 1659. fol.

— Cippus brevis Elisabethae von Bergen. Dantisci. 1661. fol.

— De donativo, quo militum veteranum virum Johannum Bolnerum... Imperator remuneratus est. Dantisci 1654. w 4ce.

— Eclogus memoriae et honori Clementis Krey. Dantisci. 1657. fol.

— Letzter Ehrendienst dem Heinrich Lincken. Danzig 1654. w 4ce.

— Epicedia lugubra Jacobo Haradero. Dantisci 1654. w 4ce.

— Exequias Annae Dassawin, Danielis Falcken viduae, celebrare volebam. Dantisci 1659. w 4ce.

— De fascibus scholasticis Adriano v. d. Linde, Burggrabio et praecons., Nicolao v. Bodeck gratulatur schola Mariana. Dantisci 1655. fol.

— Justa funebria Annae v. d. Linde, Georgii Rosenbergii viduae. Dantisci 1652. w 4ce.

— Funus Adriani Dilgeri prosequi volebat. Dantisci 1656. w 4ce.

— Gamelion solemnitati nuptiarum Georgii Boemeln et Iustinae Gabriels, Davidis Sielmanni viduae. Dantisci 1655. fol.

— Gaudia, quae autor amoris fecit Friderico Ehlero, cum eidem nuberet Anna Flinten, Joh. Rüdigers vidua. Dantisci 1654. fol.

— Honor exequialis quo... Arnoldum Reygerum... prosequi.. debebat Fridericus Wagnerus... (Dantisci) typis Viduae Georgii Rhetii. 1654. w 4ce, str. 4.

— Honorem ultimum Johanni Rosaven exhibere debebat. Dantisci 1653. w 4ce.

— Honori Joachimi Pelargi Dorotheam Johannis Cluntzii filiam matrimoniali sibi vinculo copulantis. Dantisci 1658. fol.

— Judicis vox nuncia magni cuius sonitum vir Bartholdus Bottsaccus etc. Dantisci 1639. w 4ce.

— Laurum aeternantem, quam Gabriel Schumannus reportavit. Dantisci 1654. w 4ce.

— Lessus dicatus piis manibus Dorotheae Bolinerianae Mich. Fischeri conjugii Dantisci 1655. w 4ce.

— Lessus funebris honori Constantini Falk Dantisci 1659. w 4ce.

— Memoria posthuma viri Constantini Ferberi consecrata. Dantisci 1654. fol.

— Memoriae et honori aeterno Henrici Frederici sacrum. Dantisci 1654. fol.

— Naenia ad tumulum Henrici Schumannii defuncti. Dantisci 1655. w 4ce.

— Naenia Annae Rosenbergianae. Dantisci 1656. w 4ce.

— Nupt. fest. Danielis Schlieff et Annae Mariae Pahl. Dantisci 1661. fol.

— In nuptias Lindano Sanderas. Dantisci 1653. w 4ce.

— In nupt. Nathanaelis Dilgeri et Elisabethae Giesin. Dantisci. fol.

— In nupt. Johannis Heckeri et Annae Laviniae Conrads. Dantisci. fol.

— Praecipitem obitum Nathanaelis Carmanni. Dantisci 1658. w 4ce.

— Solamen, quibus luctum Gerhardi Bartsch conjugis Cordula v. d. Linde orbatu levare conabatur. Dantisci 1655. folio.

— Sonett auf Barbara Turawen, des Heinrich Freders Hausfrau. Danzig. fol.

— De Strena, qua Arnoldum von Holten, dum eidem Hedwig von Bobart foedere connubiali jungebatur, donare voluit. Dantisci 1655. w 4ce.

— Syncharma Gabrieli Schlieff Dorotheam Backhiseriam sibi jungenti. Dantisci 1661. fol.

— Tr.-Ged auf Petrus Oelhafius. Danzig 1654. w 4ce.

— Ad tumulum Catharinae Ressoviae. Dantisci 1654. w 4ce.

— Pia verba ad tumulum Dorotheae von Bodeck, Alberti Rosenbergis conjugis, fusa. Dantisci 1654. w 4ce.

— Virum Petrum Crügerum ultimum salutare volebam. Dantisci 1639. folio.

— Vox sponsi et sponsae cum Albertus Rosenberg Adelgundam Wieriam Gabrielis Schumannii viduam sibi jungeret. 1655. fol.

WAGNER Gregorius. Dancksagung der Christlichen gemein für das Seligmachende wordt Gottes, und Bitte umb den rechten gebrauch des Sacrament

des Altars, Welchs ist der ware Leib und Blut unsers Herrn Jesu Christi. Durch D. Gregorium Wagnerum von Resel Prediger in Dantzick zu Sanct Katharinens Anno M.D.LVI. (1556). w 8ce, k. 8.

Wierszow III 2304.

Tor. Kop.

WAGNER Jędrzej S. J. (ur. 14 lutego 1707 † 22 czerwca 1765). Kazania O Opatrzności Boskiej, I Sereu Pana Iezusa. W. X. Jędrzeia Wagnera, Towarzystwa Iezusowego Niegdyś. Assistenti Polskiego Po smierci do Druku Podane. [Tu winieta: zdobne ornamentem linearnym wazon y kwiatów]. W Rzymie. 1781. W Drukarni Archanioła Kasalettego. Za Pozwoleniem Starszych. w 8ce, k. tyt., str. 207

Na końcu impr. Karola Koryckiego i Dom. Łasińskiego, prof. teologii — obaj datają Romae in domo Nationis Polonae 1781. Kazan jest dziesięć: 4 o Opatrzności, a 5 o sercu Jezusa. Zaleca pobożność, pokorę, wsgardę bogactw itp.

Jocher 4617 — Brown Bibl. 414. — Bałiński Dawna Akad. 513—4. — Janoeki Lexic. II 83.

Dzików — Jagiell. — Ossol.

Wagner Jak. ob. Pilcius K. (1591) — Wagner M.

WAGNER Jan Krzysztof. Delineatio provinciarum Pannoniae Imperii Turcici in oriente. Eine grundrichtige Beschreibung des ganzen Aufgangs, sonderlich aber des hochleblichen Koenigreichs Ungarn und der ganzen Tuerkey auch deren Voelcker (welche selbigem Monarchen) als Mohren, Arabern und Tartaren, von ihren grausamen Proceduren, gegen die Christenheit, sonderlich in gegenwertigem Krieg, wie mannlich aber sie durch die christlichen Waffen zurueck getrieben. Ferner wird beigefugt Der ganze Zustand des Tuerckischen Hofa, des heiligen Landes, von der Schiffahrt des mittellaendischen Meeres, von vielerlei Art Schiffen, als Maonelli, wie auch allerhand Seltenheiten in obgedachten Laendern aus den neuesten Reisebüchern und Geschichts-Schreibern. Sammt 2 Landkarten und Abriss der fuernehmsten Staedte etc. unterschiedlichen

Nationen und lebhaften Abbildungen viler hohen Standes-Personen, raren Gewaechsen und Ruinen als der Pyramiden in Egypten und des babylonischen Thurms dem Leser... gegeben. Nürnberg, Augspurg 1684. w 4ce.

Jest tu wiserunek Jana III Sobieskiego oraz opis odsiecz y Zieliń.

WAGNER Karol, Soc. Jesu. Analecta Scopusii Sacri Et Profani Pars I. Complectens Bullas Pontificum, Caesarum, Regumque Diplomata, Illustrium Virorum Epistolas, Aliaque Monumenta Litteraria Ad Notitiam Scopusii Facientia. Collegit Et Notis Illustravit Carolus Wagner Societatis Jesu Sacerdos. [Tu rycina: postać uczonego w średniowiecznej pracowni. Górą orzeł podtrzymujący wstęgę z napisem: Altius, dołem napis: Labore Et Favore]. Viennae, Typis Joan. Thomae Nobil. De Trattnern, Sac. Caes. Reg. Avlae Typogr. Et Bibliopolae. 1773. w 4ce, k. 2 tyt. i k. 6 nlb., str. 469, k. 1 nlb.

Pars II Complectens Scriptorum Rerum Scopusiacarum Quibus Accedunt Inscriptiones Templorum Scopusiensium. Collegit Et Notis Illustravit Carolus Wagner SS. Theologiae In Universitate Tyrnaviensi Doctor. [Dalej jak w tomie pierwszym]. 1774. w 4ce, k. 2 tyt. i k. 4 nlb., str. 357, k. 5 nlb.

Pars III. Complectens Seriem Praecipuorum Scopusii Magistratum Ecclesiasticorum Et Politicorum Collegit Et Notis Illustravit Carolus Wagner SS. Theologiae In Universitate Tyrnaviensi Doctor. [Tu rycina: w cieniu drzewa pomniczek i dziecko duma nad otwartą książką]. Posonii Et Cassoviae, Symptibus Joannis Michaelis Landerer, Typographi Et Bibliopolae. 1778 w 4ce, k. 2 tyt. i k. 2 nlb., str. 264.

Pars IV. Complectens Genealogiam Illustrium Familiarum, Quae Olim In Scopusio Floruerunt Collegit Et Notis Illustravit Carolus Wagner... [dalej jak w części trzeciej]. w 4ce, k. 2 tyt., 1 tablica, k. 2 nlb., str. 219.

Dedyk I i II tomu J. Car. Zbisko, episc. tinniniensi.

Ogromny ten zbiór materiałów do dziejów Spisza obejmuje w I tomie dyplomaturus. Składa się on z XI części: instrumenta

publica, diplomata ad Scep. universum, dipl. areis Scep., urbis Kesmark., urbis Leutech., diplomata nobilitatis scopus., oppidorum Scep., dipl. parochiarum, capituli S. Martini, relig. ordinum, nonnullarum villarum. W obrębie każdej części układ chronologiczny. Najst. dokumenty z r. 1198, 1209 itd., najmłodsze z r. 1596. Dużo odnoszących się do Polski. Są one czorpane częściowo z Dogiela, Sommersberga, Długosza i Nakielskiego — i te nie przedstawiają interesu. Ale dużo jest „ex autographo“, i te zachowały wartość do dziś dnia. Wprawdzie Fejer i inni wydawcy wydali niektóre w lepszych tekstach, ale nie wszystkie. Zwłaszcza polskiego dokumenta z w. XVI nie są dotąd gdzie indziej dostępne (do stosunków Łaskich ze Spiszem, do Turzonów, do Zapolyi). Wymieniam dla przykładu na str. 224 przyw. Zygm. I dla Podolina z r. 1537; str. 276 tegoż dla 13 miast spiskich z r. 1539; na str. 282 podobnie; na str. 230 list Zygm. Aug. do Ferdyn. z r. 1555; na str. 233 przyw. Zygm. Aug. z r. 1563 co do handlu solą i metalami; na str. 235 przyw. Batorego; na str. 287—8 listy Maks. do Zygm. Aug. 1555 i odpowiedź.

Tom II zawiera ekscerpta z różnych kronik, odnoszących się do dziejów Spisza, wizytacji i opisów podróży. Na str. 308—31 przedruk podróży Simplissimusa po Spiszu i po Tatrach (najstarszy ich opis), który wyzedł w Lewocz y w r. 1683 (bawił Simplissimus na Spiszu w r. 1640).

Tom III zawiera życiorysy opatów, propozytów, hrabiów spiskich — między innymi na str. 257: Series capitaneorum lubliviensium (Zawisza Czarny, Komorowski Mik., Przeclaw z Demoszyce, Piotr i Stan. Kmita, Bened. z Koźmina w r. 1500, Stan. Lubomirski, K. Brühl itp.).

Tom IV zawiera genealogie i dzieje kilku możnych rodu spiskich (Zapolya, Thurzo, Tőköli, Warkotsch). Nas najbliżej obchodzą dzieje Turzonów, zajmujące str. 61—154 (Jan, Stanisław, Aleksy itp.). Zwłaszcza do Jana Turzona dużo tu materiału z dokumentów i napisów. Na str. 87 wiersze J. Langa o Aleksym Turzonie. — Załóżę, że nie znałem Wagnera i nie uwzględniłem go opracowując Turzonów w tomie XXXI 422. Wyszło do tego: Supplementum Analectorum Leutschoviae 1802. w 4ce str. 460 i indeks.

Ossol.

— Genealogia Bathoriorum e genuinis monumentis exposita... ob. Acta Societ. Jablon. (str. 179—202).

WAGNER Marcin (I), pastor. Apologia Examinis Ecclesiae et Scholae Bartphensis, et iam etiam Scholae Epperiensis, opposita Assertioni Regu-

larum Caluinianarum Casparis Pileij, Pastoris Eccl. Marciullanae. Concinnata maiori ex parte ex responsionibus in αυτογράφω relictis Reuerendi viri, sanctae memoriae, Domini Martini Wagneri, Pastoris Ecclesiae Bartphensis et Senioris liberarum Ciuitatum Vngariae superioris fidelissimi, statimque post mortem ipsius, ex commissione eiusdem testamentaria vulgata, opera: Iacobi Wagner N. Ministri Eccl. Bart. Thomae Fabri Ludirectoris Bartphen: Seuerini Sculteti Ludirectoris Epperi: Matthaei 7. Ex fructibus ipsorum agnoscetis eos. Bartphae (ok. r. 1591). w 8ce, k. 32 nlb.

Sprawozd. z poszuk. na Węgrzech (1919) zamieszcza to jako rzecz polską (na str. 346).

Nie znam treści, więc powtarzam tu, ale ze sceptycyzmem.

Budap. Akad. Uniej. — Muzeum Narod. w Budap.

— ob. Pilcius C. (1586, 1591).

WAGNER Marcin (II). Theses De SS. Theologia, Et Causis Praecipvis, ad Constitutionem Illius Conuerrentibus; De Quibus ad 7. Diem Februarij. in celeberrimo Thoruniensi Gymnasio, horis matutinis loco consueto, publice, annuente Deo, disputabitur: Praeside M. Theophilo Aenetico Rochlicensi Misnico Gym. Prorectore. Respondente Martino Wagnero Bartphensi Hungaro. Psalmo 73... Thorvnii Apud Viduam Andreae Cotenij Anno M.DC.VIII. (1608). w 4ce, kart 8.

Budap. Akad. Um.

WAGNER Michał Kasper, student Dialektyki. Vietrix Gigantum sine caede Divinissima Catharina Virgo & Martyr, Ad annum suae solennitatis diem, In Basilica Casimiriensi ad Cracoviam Ordinis S. Avgvstini, PP. Eremitarum, Devota panegyri In frequentissima Dignissimi Auditoris praesentia, A Michaele Gasparo Wagner, Notarida The-sauri Regni, In Alma Universitate Cracoviensi, Dialecticae Auditore. Demonstrata. Anno Domini 1729. Die 25. Novembris. [Tu ozdobna linia]. Cracoviae Typis Universitatis. fol., k. tyt. i k. 23 nlb.

Na odwrocie tyt. licha rycina: św. Katarzyna z toporem Tarłów i z odznakami biskupimi stoi w przedsiönku z kopułą i ko-

lumnami po bokach. Pod nią niby otchłań skalista, wśród niej trzy postacie męskie w strojach cudzoziemskich. Rytownik nie podpisany.

Dedykacja J. Tarło ep. posn., z pochwałam dla całej rodu.

Po czym: Oratio (od ark. B-L). W niej historia św. Katarzyny i jej mecenstwa, retorycznym stylem.

Akad. — Jagiell. — Krasin. — Zamoj.

Wagner Piotr Dungowski ob. Dungowski P. (Pełnia 1650, 1754).

Wagner Wawrzyniec ob. Oczkowiec Stan. (Promentorium 1647).

WAGNER Zachariasz. Elegia in mortem Mathiae Cimmermann. Dantisci 1557. w 4ce.

— Elegia in nupt. Johanuis Domsen et Annae filiae Melchioris Briem. Dantisci 1557. w 4ce.

— Elegia in nupt. Martini Praetoris et Barbarae Heintz. 1557. w 4ce.

WAGROWIECKI (Wągrovecius) Jan, cysters. Quaestio Theologica De Satisfactione Christi. Ex tertia parte D. Thomae Aquinatis desumpta. Praesidente Magnifico & Adm. Rūdo Dño. Iacobo Vstiensi, S. Th. & I. V. Doctore ac Professore, eiusdem Augustae Facultatis, Decano Custode S. Floriani, &c. Studij Cracou. Generali Rectore. Et obseruandissimo Praeceptore. A Rūdo Patre Fratre Ioanne Vagrovecio, Conuentus Andreouiensis, Sacri Ordinis Cisterciensis, Professo Sacrae Theologiae Baccalaureo. Publicè ad disputandum in Alma Academia Cracouiensi Regni Poloniae Schola Generali, Proposita. Pro consequendo gradu Licentiatursae in Sacra Theologia. Lectorio DD. Theologorum, Mense Septemb. die 16. hora... Anno Dñi. 1643. Cracouiae, In Officina Francisci Caesari. w 4ce, k. tyt. i k. 4 nlb.

Na odwr. herb Śreniawa. Dedyk. Joachimowi Mostowskiemu, opatowi cyst. oras congr. Ciricensi. — Zawiera obronę tezy de satisf. Christi, podzieloną na 5 konkluzji. Jocher 3547.

Czetwert. — Jagiell. — Ossol.

— Perillustri ac admodum Reverendo Domino D. Casimiro Tarnowski, Canonico Loviciensis, Praeposito Capellae Tarnovianae P. F. Ioannes Vagrow-

vecius Ord. Cisterc. Monast. Andreou: Professus felicitatem... Positiones totius Philosophiae. [Na końcu]: Defenduntur publice ab eodem Calissii in Aula Collegii Karnkouiani Societ. Jesu Anno Domini 1636... mense Junio Die... Hora... Calissii in Typographia PP. Soc. Jesu. Tezy druk. na jedwabnej materii (98×65 cm) u góry scena aleg.

Flach w Przegl. Polskim 1913 (styczeń) str. 59. — Barwiński w „Sprawozd. z posz. w Szwojci“ nr 155.

Bibl. Upsal. Visnig.

— ob. Pudłowski M. (Fraszki).

Wagrowiec ob. Zajączkowski W. (1589).

WAGROWSKI Walenty Konstancy. Novi Honoris In Fasciam Gembicianam A Serenissimo Wladislao IV. Potentissimo Polnoniarvm Et Sveciae Rege Pro Insignibus Rempubl. Meritis collati Illvstrissimo Domino D. Stephano Gembicki Palatino Lenciciensis Gratvlatio Per Valentinvm Constantinvm Wągrowski Eloquentiae in Collegio Thoruniensi Societatis Jesv Studiosum Concinnata. Eidemq; Illvstrissimo D. Palatino In Primariam sui Palatinatus Ciuitatem Feliciter & Auspicatò Ingredienti Reuerenti Affectu Oblata. Anno ab Orbe Reparato M.DC.XXXIX. (1639). fol., k. tyt. i k. 13 nlb.

Na odwrocie k. tyt. miedzioryt herbu Gembickiego, po boku małe herbiki, pod tym wiersz łac.

Ded. Stef. Gembickiemu, woj. łącz. — Po czym mowa pełna ogólnych pochwał i napis nakamienny z wyliczeniem różnych zasłużonych Gembickich. Na ostatniej stronie: Conclusio autoris, gdzie wspomina swego wuja Samuela Nadolskiego, przyjaciela St. Gemb. Ten polecił autorowi, ut gratulationem scripto exarata offerret. Święcki Hist. pam. II 255.

Jagiell. — Wilanów.

Wag-Schale (Politische) der dreyfachen Türcken-Alliance, Das ist: Politisches Bedencken und Anmerkungen über die zwischen dem Römischen Kaiser, den König in Polen und der Republicque Venedig ohnlängst getroffene Türcken-Alliance. Darinn zu sehen etc. etc. etc... Alles Auss den bewehrtesten Geschichtschreibern und fürnehmsten Begebnissen dieser Zeit zu-

sammengetragen und der politischen Geheimnissen Neubegierigen zur Lust und sonderbahren Nutzen zum Druck befodert (sic). Anno 1685. w 4ce, str. 104.

Ossol. — Wrocław. miej.

WAHL Andreas, cantor Novae civitatis Elbing. Lob und Dankaltar für die glückliche Wahl Fridr. Aug. 1698. folio.

— Magnum magni Augusti II nomen a 9 musis celebratum. Elbing, 1697. fol.

Hoppe 67.

— Bey dem Glücklich erlebten Geburths-Tage des S. Tit. Herrn Johann Zacharias Wegschmiedts Wohlmeritirten Cantoris bey der Kirchen zu St. Marien Welcher Anno 1719 den 5. Februarii vergnügt einfiel, Wolten hiemit ihr wohlmeinendes Gemüth an den Tag legen, Gottfried Padel Tüwtenberg, Luzatus. Andreas Wahl Bojanow. Pol. Thorn, Gedruckt bey Johann Nicolai E. E. Hochw. Rath und Gymnasii Buchdrucker. fol., str. 1.

Tor. Kop.

— Der ausgerüstete Regent an Joh. Ernst Schmieden fürgestellt. Danzig 1704. w 4ce.

— Als Joachim Weickhmann das feste Jahr seines Lehr Amptes hinter sich gelet. Danzig 1706. fol.

(Wahl Jan) (I). Epistola gratulatoria Joh. Wahl et Elis. Hexelbergin cum coniugii sui anno elapso jam 50. memoriam recolerent ab nepote Joh. Geor. Wahl. Gedani typ. Phil. Chris. Rhetii 1664. w 4ce, k. 4.

Czartor.

— O Eylfertiges Hochzeitgeschenk, welches, als Johannes Wahl mit Elisabeth Hexelbergin in geseigneter Ehe das 50-te Jahr erlebte, überreicht worden. Danzig 1664. fol.

— Epicedia. 1672. fol.

WAHL Jan (II). Doctrinae praemium i. e. Joh. Ernesti Schmieden filia Adelgunda Joh. Godofredo à Diesseldorf juncta. Dantisci 1699. fol.

— Gaudia quae Johanni Gottlieb Möllero et Florentinae Elisabethae Wahl gratulabatur. Dantisci 1698.

— Dr. Samueli Friderico Willenberg gratulabatur. Dantisci 1701. fol. Wahl Józef ob. Chlebowski Pawel (1771).

WAHL Karol Ludwik. Der glückselige Gelehrte, welchen am hochz. Ehrentage des Joh. Gottfr. v. Diesseldorf mit Adelgunda Schmieden hat vorstellen wollen. Danzig 1699. fol.

— Die andere Ehe am hochztl. Ehrentage des Michael Hanschen mit Florentina Elisabeth geb. Wahlin. Danzig 1700. fol.

— Gratulatio Joh. Gottlieb Möllero cum ei honores doctorales collati essent. Dantisci 1697. fol.

— Leichenrede auf Florentina von Hollwellin, des Johannes von Diessdorffs Ehegattin. Danzig 1700. fol.

— Ein wohleingerichtetes Mühlwerk bey Vermählung Johann Gottlieb Möllers mit Florentina Elisabeth Wahl. Danzig 1698. fol.

— Die durch Myrthen versüsete Cypresse, am Vermählungstage des Johann Heinrich Wahlen mit Anna Maria Daniel Stüwen Tochter. Danzig 1698. folio.

— Als Samuel Frid. Willenberg bey dem Athenaeo in Danzig introduciert ward. Frankfurt. 1701. fol.

— Als die Professoratstelle durch Gabriell Grodeck ersetzt wurde. Danzig 1699. fol.

Wahl Krzysztof (ur. 1676 † 1738) ob. Cicero (Orationes).

Ob. o nim ks. Bednarski Upadek i odrodz. eskól 1933 str. 176.

WAHL Salomon. Q. D. B. V. De Inimicitii Capitalibus, Von Todt Feindschafft, Exercitationem Iuridicam Sub Praesidio Dn. Ioachimi Hoppii, I. U. D. Ejus. Et Histor. Profess. Publ. Nec Non Gymn. Gedan. Inspect. Fautoris Ac Praeceptoris Sui submisso cultu observandi, D. XX. Iulij, Horis Matutinis, In Auditorio Majori, Publicae placidaeque discussioni submittit Salomon Wahl. Gedani, Imprimebat David-Fridericus Rhetius, Anno M.DC.LXXXIV. (1684). w 4ce, str. 51. Wrocław. miej.

— Carmen quo jubilaum connubiale Johannis Wahl et Elisabethae Haxbergiae condecorare voluit. Danzig 1664. fol.

— De consensu. Francofurti 1686. w 4ce.

— In fest. nuptiarum Johannis Wahlii et Elisabethae Friderici. Danzig 1644. fol.

— Pacis osculum Friderico Feder-sonio et Concordiae Wahliae. Danzig 1647. fol.

— Ad praenomina, cum Davidis Wahlii et Adelgundae Rosenbergiae matrimonium contrahentium offert al-lusionem. Danzig 1650. fol.

(Wahl Dawid). Glückliche Hirsch-jagd auf den hochzeitlichen Ehrentag David Wahlen und Adelgunde Rosen-berg. Danzig 1650. w 4ce.

(Wahl). Kurze Erzählung dessen, was sich bey den Wahlen der Könige von Polen seit Sig. Aug. zugetragen. w 4ce, k. 4.

— Der Kön. Polnischen Wahl Staats Maxim, was zu einem u. andern Male dabey practicirt werden (1697)... ob. tom XXIX 148—9.

— Ausführlicher Bericht, was wäh-rend des königlich polnischen Wahl-tags merkwürdiges sich zugetragen. 1697. w 4ce, 1 ark.

— ob. Betrachtungen histor. (1734) — Bizardièrè Blinetis (Schoppen 1698) — Joachimus J. Fr. (Recht 1764) — Staats Protocoll (Crönungen 1698) — Załuski And. Chr. (Predigt 1697).

VAHLEN Ernest Fryderyk. Vendae Antiquissimae Poloniae Ducis, Fatum Finale, partim Historicis, partim Mora-libus, Discursibus interpolatum; Prae-side M. Georgio Wendio, Wratisl. Gym-nasii Thorun. Rectore & Prof. Publ. a. d... Decembr. A. M.DC.IX. (1699). ad conferendum propositum ab Ernesto Friderico Vahlen, Caminensi Pomerano, Opponendi Provinciam in se suscipien-tibus: Michaele Karszburg, Falckenb. Marchico, Paulo Duberman, Strasfurt. Pol. Simone Andrea Polczyn, Onecensi Borusso. Gedani, Typis Johannis Za-

chariae Stollii, Athen. Typogr. (1700). w 4ce, k. 2 nlb.

Jest to próba ujęcia moralnego problemu Wandy. Cytuje Helmolda, Miechowitę, Długosza, Kromera, Dusburga. Przechylna jej samobójstwa wydaje mu się niedosta-teczną, i naganną — ale Wanda była poganką! Vana gloriae cupiditas in Vi-stulam eam praecipitavit. Scelera viam quaesivit. Male perit. Historyczności faktu nie bada.

Podobno istnieje egzemplarz z datą 3 Febr. 1700. Chrept. — Krasin.

Wahrhafte, Wahrheit... ob. War-hafte, Wahrheit.

Wahrheit (Bestetigte 1675)... ob. Gdańsk.

— (Die von Läst. gerettete)... ob. Hermelin Olaus (1700, 1701).

— (Die triumphirende und stets oben schwebende)... ob. Hennenberg (1726).

— und Freimüthigkeit in schwester-licher Umarmung. Nürnberg 1789. (Za-sopismo).

Zawiera ctery listy o Polsce.

WAHRMUND Deutschmann. Die Siegreiche Ehren-Crone, welche Carl dem XII Könige in Schweden etc. etc. etc. Moscau und Pohlen aufgesetzt, seine Tapferkeit gewunden, und bey solennester Feyrung Ihrer Königl. Ma-jestät zwey und zwanzigsten Hohen Geburts-Festes Deutschmann Wahr-mund in tiffster Untherthänigkeit be-trachtet. Im Jahr Christi 1703. w 4ce, kart 10.

Finkel III 1886.

Jagiell.

WAHRMUND (von) Trauerherz. Voll-kommenste Regiments Verfassung der gantzen Welt. Dantzig. 1700. w 4ce.

Wahrsager (Der französische) ob. Barbe M. (1674).

— (Der neuvermehrte Preussische) nebst verschiedenen die Europ. Staaten, sonderlich Pohlen, Oesterreich, Moscau betreffenden Prognosticis. Wien 1758. w 4ce.

Wahrzachtig (Wahrsuchtig)... ob. Warsuchtig.

Wahrzeichen (Augenscheinliche) von der Christen Waffen Glück, und fehl-geschlagener Türcken Tük. Welche Durch die von ihnen eroberte mit Ara-

bischer Sprache beschriebene, und zum höchsten heilig gehaltene Haupt Fahne, so da beiliegende Kupfer Bildnus nach, bey Wienn, dem Grossvezier von dem Durchl. Fürsten und Herru Herrn Jo-hanni dem III., König in Pohlen ab-genommen, und von seiner Königlichen Mayestät an Ihre Päbstliche Heiligkeit Innocentium den XI. überschickt wor-den, mit mehrern vorstellig gemacht und der Verlauf von selbiger, samt vielen andern sonderbaren Denkwürdig-keiten ausführlich beschrieben. Nürn-berg, In Verlegung Georg Scheurers, Kunsthändlers 1683. w 4ce, k. 4.

Na str. 1—4 opis chorągwi i oddania jej papieżowi; str. 5—6 opis zdobycy. Bibl. miej. w Wiedniu — Bibl. Monachijska.

Wajchard Jan ob. Kieleński Marc. Albr. (1651) — Weichard.

Wajher Zygmunt ob. Dachius Szy-mon (Geistliche 1652) — Weiher.

Vallant A., rytownik ob. Chwał-kowski N. (Jus).

WAILLY (de) Noel Franciszek (ur. 1724 † 1801). Abrégé de la Gram-maire française de M. de Wailly. Krotki Zbior Grammatyki francuzkiey Pana Wailly przez X. Kajetana Kamińskiego S. P. w Warszawie 1792. Nakładem i drukiem Michała Grölla księgarza nadw. J. K. M. 1792. w 8ce, str. 451.

Jagiell. — Ossol. — Raczyn.

— Toż... Wilno 1799. w 8ce.

Krasin. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— Toż... Berdyczów 1799. w 8ce. Przedruki tej gram. franc. z XIX w. ob. w Bibl. V 7. Uniw. Wileń.

WAIMERN Filipp. Elisa Ein Neue vnd lustige Comoedia, Von Eduardo dem Dritten dieses Namens, Könige in Engellandt, Vndt Fraw Elisen einer gebornen Gräffin von Warwitz Gestellet Durch Philippum Weimern von Dan-tzigk B. R. D. Summum crede nefas, animam praeferre pudori, Et propter vitam, vivendi perdere causas. Gedruckt zu Dantzigk, durch Jacobum Rhodom 1591. w 8ce, ark. 10³/₄.

Czerpane z noweli Baudellasa (Novelle 1554).

Bolte Danziger Theat. 1895 str. 22.

Walss Mik. ob. Ways.

WAISSEL Matias z Bartensteinu, pleban w Lanckheim († 1602). Chronica Alter Preusscher Eifflendischer, und Cur-lendischer Historien. Von dem Lande Preussen, vnd seiner Gelegenheit: Von dem Vrsprung, vnd ankunfft der alten heidenischen Völcker, so das Land zu Preussen anfanglich besessen haben: Von iren Abgöttern, vnd heidenischem Gottesdienst: gemeinem Leben: Hoch-zeiten: vnd Begrebnissen. Item: Von dem Anfang des Ordens der Ritter-brüder des Hospitals S. Marien, Deudt-sches Hauses zu Jerusalem: vnd, Wie dieselben erstmals in Preussen gekommen sind: das Land bestritten, vnd einge-nommen: mit Schössern, vnd Städten bebawet: zum Christlichen Glauben ge-bracht: vnd widerumb verloren haben. Daneben auch, wie Eifflandt, vnd Cur-landt, von den Christen erstlich erfun-den: bestritten: zum waren Glauben: vnd an den Deudtschen Orden geko-men sind, &c. zugleich mit beschrieben wird. Aus alten geschriebenen Historien, ordentlich verfasset, vnd menninglich zu nutz in den Druck gegeben. Durch Matthaevm Waisselivm, von Bartenstein, weyland Pfarrern zu Lanckheim. Ge-druckt zu Königsberg in Preussen, bey Georgen Osterbergern, Anno 1599. Cum Gratia & Privilegio. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., k. 286 lb., k. 6 nlb.

W liczbowaniu k. 149—153 myłka.

Na odwrocie tytułu drzeworyt „Ein alter heidnischer Preusz“. Przedstawia Prusaka w łapciach, w czapce, w kaftanie, pra-wianego łykiem, za to zatkniętych pięć małych pałek (jakby do rzucania?), w ręku długa, wysoka pałka. Zdaje się, że robione z natury wedle stroju ludności pruskiej z końca XVI w.

Dedykacja burmistrzom, rajcom, sędziom i ławnikom miast pruskich; po czym wiersz o historii, oraz herb „der alten heidn. Preussen“ (dwie korony na tarczy herb.) i wierszyk.

Dzieło dzieli się co do treści na część poświęconą dawnym Prusakom oraz na część o dziejach Zakonu (aż po r. 1525). Po-przedza obie te części krótki geograficzny opis kraju.

Autor jest kompilatorem. Czerpie z kronik, do zasobów archiwalnych nie dociera. — Jako swoje źródła dla pierwszej części cytuje Długosza, Kromera, Miechowitę,

Szymona Grunana, Erazma Stelę; — zaś dla drugiej czerpie z Runawa i Hennebergera. Tych jednak wyrażenie nie cytuję, za to wspomina Sleidana.

Część I kończy się na k. 27 Zawiera m. i. obszerny opis małżeństw i wesel, pogrzebów, czci koźła, czarodziejskiego poszukiwania kradzieży. Czy wszystko czerpał z Grunawa i Stelli, czy też dodał co z własnej obserwacji współczesnych Prusaków, należałoby sprawdzić.

Część II idzie od k. 27 verso. Zawiera dzieje Prus w epoce Zakonu, ułożone wedle panowania mistrzów. Przy każdym mistrzu podany jest jego herb w renesansowym obramowaniu (podtrzymywany często przez jakieś fantastyczne istoty).

Z dokumentów przytacza na k. 145 tekst „bundu“ miast i ziem z r. 1440; na k. 152 pismo kartuza Henryka Borringera do w. mistrza z r. 1428; na k. 175 pismo stanów z r. 1454; tekst aktu hołdowniczego z r. 1525. — Na k. 247 omawia Pfaffenkrieg. — Na k. 362 o inwazji jakiejś sekty holenderskiej „Kittelbrüderorden“ do Prus i na Litwę z początkiem w. XVI. Nie umiem powiedzieć, czy i tu nie opiera się na jakich ustnych tradycjach?

Kończą wykazy chronolog. wielkich mistrzów w Prusiech i Inflantach, oraz objaśnienie o monecie używanej w Prusiech w XVI w.

Lilienthal Erl. Preussen V 15. — Recke u. Napiersky IV 463. — Gadebusch Liefl. Bibl. III 276. — Tęgoż Abhandlungen str. 15. — Toeppon Gesch. der preuss. Histor. 1853 str. 250. — Wiszniewski VIII 68. — Wierzbowski I 677. — Finkel III 1886.

Akad. — Czartor. — Ossol. — Tor. Kop. — Uniw. Kijow. — Uniw. Waraz.

— Tabulatura oder Lautenbuch. Frankfurt 1592.

Ma także zawierać tańco polskie? Ale może to jakiś inny Waiszol?

WAISZNORAS (Waisznor) Szymon, pastor w Ragnecie († 1600). Margarita Theologica, Collecta et conscripta à M. Adamo Francisci, Jegerndorfense, Monasterii Heilsbrunnensis Abbate. Zmeczuga Theologischka, kuri Sawieie aptur, trumpa parodima ir ischguldima, Wiriausuui daliu moxlo Chrikseonischkoio, pro Bażniczes ir Ischkallas Orthodoxischkoses Confessies Augustanos, alba Sassu. O nu: Lietuwischkai jra perguldita per Simona Waischnora wari-nischki Plebona Ragaines. Ischspausta Karaliaucznie Prusu per Jurgi Osterbergera, maetusa Christaus 1600. w 8ce,

str. 56 nlb., k. 300 lb., k. 39 lb. (Druk gocki).

Ob. pod Francisci Adam, z którego Waisznor przerabiał.

Dedykacja Jerzemu Fryderykowi brandenburskiemu. Przedmowę łacińską do księcia podpisał Simon Waischnarus, Pastor Ragnetensis. Dalej idzie przedmowa litewska do czytelnika (Skaititoiop), którą podpisał: Zacharias Blothno Lietuwoa Klibons Tilzeie. Po czym obszerny wstęp litewski.

Bezenberger w Kultur der Gegenwart I Th. Bd. IX str. 360. — Tenże Beiträge 1877. — Stankiewicz Bibliogr. litewska II str. 24 i 32. Bibl. Szembeka(?) — Bibl. Uniw. w Królew.

— ob. Hunnius Idzi (1600) — Sengstock Łazarz (Giesmes 1612).

Waitkunas (Moswid) Marcin ob. Moswid (Pieśń św. Augustyna, Catichismusa prasty szadei 1547).

Ob. w Dodatkach do t. XXIII.

WAITOVIUS Łukasz, karmelita. Summaryusz darow bożych y odpustow Zakonu y Bractwa P. Maryi z góry Carmelus z łacińskiego. w Poznaniu w Drukarni Marcina Wolraba. 1604. w 4ce. Jocher 8993 (za Sienkiewiczem)

Waizenegger Ferdynand ob. Stawieński Stanisław (Assertiones 1618).

Waka ob. Hryniewicz Antoni (Kommissya).

Wakansy ob. Bniński Łuk. (1790) — Leszczyński Rafał (1683) — Lubomirski Stan. (1705) — Sapięha Jan Fryderyk (Odpowiedź 1747) — Wywód z prawa (1763).

Wakkerbarth ob. Wackerbart (1795).

Waksman, Waksmański ob. Waxman, Waxmański.

VAL (Du) Wiktor. Congratulation et resoissance sur la grande et inasperee nouvelle advenue de Pelection de Monsieur, frere du roy, au Royaume do Polaigne. Dediee a son Excellence par Victor du Val. [Winieta drukarza]. Lyon par Benoit Rigaud 1573. Avec permission. w 8ce, str. 21 (2 białe, a na ost. winieta). Czartor.

— Toż:… Paris, Denis du Pré. 1573. w 8ce.

Lednicki w Archiw. Neophilologicum I 1 (r. 1930) str. 123.

Bibl. Narodowa w Paryżu.

VAL (du). Carte de Pologne et des Etats qui en dependent. A Paris chez Pierre Mariette (ok. 1670).

Mapa cm 51×37.

Jest to przeróbka mapy Sanson d'Abbeville z r. 1655.

— ob. Du Val (wydanie z r. 1669).

Walachia (Valachei) ob. Agrippa V. (Oratio 1533) — Bariensis (Epistola) — Bielski (Kronika) — Beschreibung (1699) — Bocignoli (Epistola 1524) — Carras (1789) — Dogiel (Codex 1758) — Engel — Gorecki Leon (Descr. belli 1578) — Krzycki And. (Trenodia 1531) — Relation (1685) — Rotta (1598) — Wołosi — Wrocki Jerzy (Relation 1621).

Finkel Bibl. hist. II str. 1245—7 i str. 1661.

Walacki Kasper i Anna ob. Hanuszek Wal. (Epitalam. 1613).

Walaski Jordan Konstanty ob. Jordan Konstanty (Opisanie kampanii 1730).

Walassius Joannes Cracoviensis ob. Libanus Georgius (De musicae 1540, in sponalibus 1535).

Walbach Melchior ob. Cuneus Achacy (De obitu 1566).

Walburg Maria Amalia ob. Gaudiello D. (1738).

WALCH Christian Wilhelm Franc. (ur. 1726 w Jenie † 1784). Christ. Guil. Franc. Walchii De Persequutionum Christianorum Romanorum Causis Non Solum Politicis, Sed Etiam Religiosis Commentatio Recitata Die VII. Septembris Societati Regiae Scientiarum Goettingensi Anno M.DCCLXX. Tomo II. Comentariorum Societatis Regiae Scient. Goettig. (sic). Inserta Nunc Denuo Recusa. Leopoli, Typis Josephae Piller, C. R. Gubern. Typograph. 1784. [Na drugiej k. tyt.:] Christ. Guil. Franc. Walchii De Persequutionum Christianorum Romanorum Causis Non Solum Politicis Sed Etiam Religiosis Commentatio Recitata Die VII. Septembris Anno cIoIoCCLXX. (1770). [Tu winietka: flakon z kwiatami]. Leopoli, Typis Josephae Piller, C. R. Gubern. Typograph. (1784). w 8ce, k. tyt. 2, str. 62.

Widocznie w r. 1784 dodrukowano tytuł do egzemplarsy z r. 1770 (będących odbitką z Comm. Soc. Goett.).

Jocher 8152 ma mylnie datę: roku 1770 u Pillera we Lwowie.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Waraz.

— Neueste Religionsgeschichte. Lemgo. b. Meyer 1777—782. w 8ce, 9 tomów. W tomie IV 1—208, i t. VI 1—160, mieści: Geschichte der Dissidenten in Pohlen, vom Jahre 1766.

Jocher 9724. — Nie dotarłem do tego dzieła. — ob. Tozbat Juwenal (Dissertatio 1786).

Encykl. Org. t. XXVI str. 320. — Finkel III 1886.

WALCH J. Kriegskarte vom 1773 und 1793. Augsburg.

Jest to mapa Polski.

WALCH Jan Jerzy. Historia controversiae Graecorum Latinorumque de processione Spiritus sancti. Jenae. 1751. w 8ce.

— ob. Claudianus Cl. (1715).

Valckenier Idzi, sztycharz ob. Valckenier.

VALCKENIER. Das verwirrte Europa. Amsterdam 1677. w 4ce.

— Das verwirrten Europa Continuation 1680... ob. Müller Andr.

Z obu dzieł korszysta wiele Korzon Dola i niedola III 388 i nast. Kop. Tor.

— ob. Fredro A. M. (Instr. 1700).

Waldenses ob. Bazylik (Hist. o prześląd. 1567) — Camerarius Joach. (Historica 1625) — Ewalt M. (1756) — Modrzewski Frycz (De emend.) — Responsio vera et sincera (1566) — Węgiński And. (Systema 1652; pisze o nich obszernie jako o prekursorach braci czeskich).

Była to herezja z w. XII i XIII. — W późniejszych czasach nazywano jednak waldensami Braci Czeskich. Z początku oni sami to twierdzili. Jeszcze w r. 1568 Jerzy Izrael podpisał się: senior unitatis fratrum qui Waldenses vocantur. Ale później bronili się przeciw temu. — Ob. Halecki Zgoda sandom. 1915.

Traktat o waldensach (kart 12) znajdują się w ręk. Jag. nr 2471 i 1856.

Finkel Bibl. histor. str. 739.

VALDES Juan († 1541). Lac Spirituale, Pro alendis ac Educandis Christianorum pueris ad gloriam Dei: Munusculum Vergerii. Illustrissimo Domino Nicolao, Illustrissimi Principis D. Nicolai Radiuili Ducis Olicae ac Nesuisi, Palatini Vilmensis etc. Primogenito. Ad-

iecta sunt: prima Christianae religionis elementa, Latinis, Graecis, Germanicis et Polonicis carminibus reddita, per Andr. Tricesium equitem polonum et Math. Stouium Regiomontanum, Philosophiae et Medicinae doctorem. Item Hymni quotidiani II Timoth. III Persistito, in his, quae didicisti et quae tibi concredita sunt, sciens a quo didiceris et quod a puero sacras literas noveris, quae te possunt eruditum reddere, ad salutem, quae est in Christo Jesu. [Na końcu:] Amen. Ex italico versus est etiam germanice et polonice. Excudebat Joannes Daubmannus, Regiomonti Borussiae (1556). w 8ce, k. 12 (sygn. A—C₄).

Na odwr. kar. tyt.: Ad illustr. puerum Nicolaum Nicolai Radivili ducis filiolum Andr. Tricesii dodecastichon. ... Vergerio coeli quod summa afflavit ab arae — Christus lac fidei spirituale sacrae... (razem wierszy 12).

Dedykacja Vergeriusa Radziwiłłowi.

Oryginał pisany po hiszpańsku został przetłumaczony ok. 1545 na język włoski (druk. w Raynie). — Z włoskiego przetłumaczył Vergerius na łacinę i ogłosił w r. 1554 w Tybindze. Edycja powyższa Daubmanna z r. 1556 jest przedrukiem tego wydania tybindzkiego, ale wprowadzono przy tym daleko idące zmiany. Dokonał ich Vergerius; on także dodał tytuł „Lac“.

Przedrukował na nowo Böhmer Instrukcion christiana (Londyn 1883) i poprowadził przedmowę.

Janocki Nachr. I 63 II 76 oraz Janociana I 280. — Juszyński II 266. — Załuski Bibl. 87. — Sembrzycki Vergerius 1890 str. 51. — Wierzbowski II 1993.

Bibl. w Królewcu — Dzików — Krasin. — Wollfenbüttel.

— Vpominek. Który Vergerius Jasnemu Pauu Mikołajowi. Oswieconego Pana: Mikołaja Radziwiła Książęcia w Olicie y Wnieświeżu Woiewody Wilenskiego etc. Synowi pierwszemu Poślą. II. Timo. III: Chéiei statecznie stać y zostać przy tym... ku zbawieniu które jest w Chrystusie Jezusie. [Na końcu:] Wycisnął Alexander Augedecky w Krolewcu Pruskim Roku panskiego. 1556. w 12ce, k. 24 nlb. (sygn. C₇).

Na nast. stronie: Mleko Duchowne. Dla karmienia y wychowywania Chrześciańskich Dzieciak ku chwale Boskiej.

Po czym przedmowa: Pobożnemu Czytelni-

kowi. — Mówi w niej autor (Valdes), iż chce zastąpić „zabobony“ prawdziwą nauką zebraną krótko i prosto z Biblii. — Istotnie streszcza przystępnie wiadomości o stworzeniu świata, o grzechu i upadku, o potopie, o Abrahamie i Mojżeszu, o zakonie, o wcieleniu Syna Bożego, o posłaniu Ducha świętego, o wierze i Kościele, o sakramentach i żywocie wiecznym, o Modlitwie Pańskiej, o cnotach, o chwalebnym i smartwychwstaniu — wreszcie o bożych nieprzyjaciolach. Nauki te są przystosowane do umysłowości dzieci, stąd ujęte popularnie i króciutko.

Kończy na karcie C₃: Racz ku chraści-jańskim rodzicom, gdzie autor powiada, że dopiero wówczas, gdy dzieci podrosną, należy je uczyć o Pańskiej wieczery i o Trójcy św.

Wreszcie na karcie C₄ dodane jest zakończenie tego dziełka od tłumacza Trepki: Do tego kto będzie czedł Ostaphij Trepka. Tu mówi Trepka, iż katechizm ten może się wydać komuś niedostatecznym i krótkim, ale jest to mleko dla małych dzieciak. „Tak kosztowne boskie potrawy Vergerius maż boży i Christusów służebnik... za wielką pilnością umyślawa“. Podnosi, że Vergerius wolał być ubogim i niskim w kościele Pańskim niżli w pałacach nie-pobożnych mieszkać.

Trepka tłumaczył z II edycji przekładu łacińskiego, na którym Vergerius był podany za autora, a nazwisko Valdesa nie było wspomniane.

Druk gocki.

Przekład Trepki przedrukował Böhmer Instrukcion christiana (1883)... oraz Karłowicz w „Pracach filolog.“ I (1885) s. 404. — Tytuł i opis podaje Wotschke East. Trepka str. 23—7. — Bock II 315. — Warmiński And. Samuel i Sekl. 1906 str. 433. — Encykl. kośc. XXX 17.

Bibl. Uniw. w Królewcu.

— ob. Ochinus — Vergerius.

Pisma jego wpłynęły na Ochina, a przez niego na naszych różnowierców. — O stosunku socynian do Waldesa ob. Borkowskiego Quellenstudien zur Vorg. 1930 str. 117.

WALDENBACH Melch. Beniam., Niesierzcza - Polonus. De abortu... Diss. inaug... Francofurti ad Viadrum 1684. w 4ce.

Waldowski Wojciech ob. Columna Jan (1697).

WALDSEEMÜLLER Marcin. Carta Europea... 1511 (mapa; tu także mapa Polski).

Unikat jest w Mus. Ferd. w Innsbrucku. — Reprod. wydał Wieser 1893.

— Tabula moderna Sarmatiae Eur. sive Hungariae, Poloniae, Russiae, Prussiae et Walachiae (51¹/₂ × 37¹/₂ cm).

W dziele Ptolemeusza Geogr. opas (1513). Często później reprodukowana, między innymi w dziele Korđta Mater. 1899, tabl. II. Olszewicz w Polskim Prsegl. Kartogr. tom IV (1930).

— ob. Stobnica Jan (Introductio... w tomie XXIX str. 302 oraz w Dodatkach do tego tomu).

O znajomości jego map w Polsce XVI w. pisze Olszewicz w Katalogu Wystawy Zbiorów Kartogr. Bibl. Nar. 1934: Słynna mapa świata Marcina Waldseemüllera z r. 1507 już przed r. 1512 musiała się znaleźć w Polsce, skoro wówczas wykorzystaną ją mógł geograf krakowski, Jan ze Stobnicy do swego „Introductio in Ptolemaei cosmographiam“. Skopiował on mianowicie rysunek półkul, umieszczony na mapie Waldseemüllera w formie wnień, i dodał do swego dzieła. Niestety, egzemplarz cennej mapy Waldseemüllera, z którego Stobnica korzystał, zaginął a kopia polska (pierwsza mapa w Polsce wydana) należy do największych rzadkości.

(Waldsgott). Threni, Beatis Manibus, Faeminarum Lectissimae, Castissimae, Gratissimae Elizabethae, Viri Amplissimi, Clarissimi et Consultissimi, Dn. Andreae Waldsgotti... Conjugis... Ab Amicis et fautoribus uberrime profusi et subscripti. Bregae, typis Christoff Tschorn 1661. w 4ce, ark. C₃.

Wiersze łacińskie i niemieckie. Łacińskie pisali: Adam Gdajusz, Polluciusz pastor polski na Śląsku, Jan Herbinus rektor w Bysyniu. Wrocław. miej.

Waldstein Eleonora Czartoryska ob. Karpiński Herakliusz (1765).

WALDUNG W. Medicina seipsam discrucians suamque calamitatem deplorans, Fel. Przyłubsky Lithuano ex Noriberg. acad., quae est Altdorfii, abeunti in patriam. Altdorf 1613. w 4ce, k. 8.

Vale ob. Teatr (Obwieszczenie 1775).

Vale Ostatnie synom koronnym... ob. Boczylowicz Jak. (1696).

Vale extremum ob. Zychowski A. (1646).

WALECKI Gaudenty, prezbiter klasztoru oo. Paulinów. Posilek Zbawienny. Tak Dla Ciekawey Mysli, Jak Dla Po-

bozney Duszy. Z Odrobin Stołu Naza-reńskiego Krolowy Nieba I Ziemi Ze-brany, Czyli Krotka wiadomość o Cu-downym Obrazie Najswiętszey Panny Maryi Częstochowskiej od Łukasza Świętego Apostoła i Ewangelisty ma-lowanym, z przyłączonym Nabożeń-stwem, i przygotowaniem się do Spo-wiedzi doskonałej, Wydana. Na Jasney Gorze Roku 1796. w 8ce, k. tyt. i k. 8 nlb., str. 152, 1 rycina.

Przed tytułem lichej miedzioryt z podpisem: Eigentliche Abbildung uns. lieber Frau; zu Czenstochau in Pohlen.

Aprobaty Hil. Bobrowskiego i innych; po czym „Do Czytelnika“.

W części pierwszej opowiada w sposób popularny historię obrazu i klasztoru (na str. 64 o uderzeniu czarnego dwójgłownego orła w r. 1771). — W części II godzinki, modlitwy, akty. Na str. 111 rachunek sumienia, Łaski Stołicy apost. Sposób zbawienny pielgrzymowania (str. 132). Kończy kilka pieśni, w których wciąż wspomniane są miasteczka śląskie — tak jak gdyby ta książeczka miała przede wszystkim pielgrzymów śląskich na oku.

Przedruk wyssedł w r. 1812.

Akad. — Jagiell. — Ossol.

— **Theologia Moralis Ex Authoribus Approbatis Per interrogationes & Responsa Collecta ac Pro utilitate tam Ordinandorum quam Ordinatorum Proposita. Authore R. P. Gaudentio Walecki Ordinis Monachorum Sancti Pauli primi Eremitae Theologo, Seniore Emerito. Typis Clari-Montis Częstochoviensis Anno Domini MDCCXCVIII. (1798). w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 420.**

Rozpoczyna facultas o. Hil. Bobrowskiego z r. 1797 i innych oraz aprobaty i imprimatur. — Potem dedykacja Adalberto Przesdziecki, praep. mnichovensi.

Całe przes pytania i odpowiedzi. Na str. 182 o kontraktach i lichwie. Na str. 129 o magii. Na str. 348 de matrimonio.

Korzysta ze Struggla Theol. moralis. — Od str. 404 przedrukował konstytucje Benedykta XIV, na które się często w tekście powołuje. Jagiell. — Uniw. Warsz.

Valeditio ob. Firlej J. (ad Heidelbergam 1604) — Moeresius J. G. (extrema 1655).

Walecznik Grzymalów ob. Stojkowski (1679).

VALEGIO (Valezio) Franc. Nuova Raccolta di tutte... citta di mondo. Venezia, 1580. w 4ce podł., str. 316.

Jest to kilka widoków miast polskich (Wilno, Kalisz...).

Walenburch Adrian i Piotr ob. Ferrarius Janus Alexander (1667).

Walens św. ob. Opisanie przeniesienia (1766).

VALENTIA (de) Grzegorz, Soc. Jesu, prof. w Ingol. (ur. 1551 † 1603). Disputatio theologica de vera et falsa differentia Veteris et Novae Legis contra fundamentum Lutheranae doctrinae, a Calvino etiam receptum et a Melanchtone, Kunnicio, Heerbrando et aliis passim sectariis repetitum... In cathol. Acad. Ingolstadiensis... Praeside Georgio de Valentia S. J. Respondente Christophoro Sella Norimbergensi. Ingolstadt, Sartorius, 1580. w 4ce.

Dedyk. Aleksandrowi ks. Sluckiemu i Kopolakiemu.

Autorem był Valentia, a nie uczeń Sella. Csartor. (?)

— Libri quinque de trinitate. In quorum postremo nominatim refutantur horribiles blasphemiae cujusdam pestilentis libri non ita pridem de eodem argumento in Polonia editi. Cum gratia et privilegio Cesareae Maiestatis. Ingolstadt, ex officina typographica Davidis Sartorii Anno M.D.LXXXVI. (1586). w 4ce, k. 10, str. 888 i indeks k. 7

Obacz Vehe (Glorius) Mac., z którym polemizuje. Nie jest to jednak pewne, czy książka Vehego wyszła istotnie w Polsce? Vehe był judaizantem.

Wierzbowski III 2790. — Piekarski Katalog (1929) nr 1517.

Bock Hist. antitr. I 403. — Grabowski Skarga 1913 str. 254. — Encykl. kościelna XXX 22. Kórnik.

VALENTIA (de) Jacobus (Perez), biskup. Iacobi De Valentia Episcopi Christopolitini Theologiae professoris clarissimi viri in omni genere Philosophiae doctissimi atque disertissimi, in lingua Latina necnon Haebra, Theologica quaestio vniuersalis, egregia, praeclara, doctrinalis & isagogica. Omnibus Studiosis proficere cupientibus orthodoxae & catholicae in ipsa theo-

logica doctrina atque lectione omnium librorum sacrae scripturae, simul ac in vniuersis quatuor libris sententiarum nostri Petri Lombardi ac etiam ipsius Ioannis Damasceni non parum vtilis & necessaria. [Na końcu:] Impressum Craconie per Mathiam Scharfenbergium. Anno Domini. Millesimo: quingentesimo: trigesimo octauo Ultima die mensis Aprilis. (1538). w 8ce, k. 2 tyt. i k. 4 nlb. (ostatnia z nich czysta) i k. 39 nlb.

Na nast. karcie powtórzony ten tytuł kursywą widocznie dla wypełnienia pustego miejsca. Po czym na 3 k. przedmowa: M. Gregorii Stavisiini ...prof. gymn. crac... ad candidum ac pium lectorem praefatio... Dat. 3 Kal. Junii 1538.

Mówi w niej, że wykładając psalmy Dawida i pieśń Salomona natrafiał na miejsca niezrozumiałe i ciemne, które wyjaśnił mu dopiero komentarz Jakuba de Val. — To zachęciło go do ogłoszenia niniejszego jego traktatu. Wychwała ten traktat i poleca do czytania.

Treścią tego traktatu jest rozbiór pytania: Utrum solus Christus sit... humanae naturae reparator et largitor omnium bonorum. Dowodzi, że tak — wbrew twierdzeniom różnych sekt, jak Pelagianie. Dowodzi zaś metodą scholastyczną, zbijając przeciwne twierdzenie i jego konsekwencje powagami. Opiera się głównie na św. Augustynie.

Joher 2376 i noty. — Wierzbowski III 2199. Czarn. — Czart. — Jagiell. — Moszyń.

VALENTINER D. Ex historia literaria observationum singularium Trias praeside M. Gabriele Grodeck Philos. Primae et Pract. P. P. ac Bibliothec. Ad D.XXXVII Julij MDCCII. In Auditorio Anatomico Hora X disputabit respondens Dietericus Valentiner, Flensb. Holsatus. Gedani, Typis J. Z. Stollii. Athen. typogr. (1702). w 4ce, k. 4.

Berliń. publ.

VALENTINI Basilius, ord. S. Benedicti. Via veritatis oder: der einige Weg zur Wahrheit... den Sendivogianischen Schriften mitbeygefüget durch Fr. Roth-Scholtzen Silesium. Nürnberg. 1718. w 8ce.

Valentinis (de) Andreas z Mutyny, lekarz Bony ob. Polidamus Valentinus (1530, 1540).

Ob. o nim Miaskowski w Rocznikach pozn. T. P. N. XXX str. 105.

VALENTINUS, frater Ord. Eremitarum S. Augustini. Practica Anni M.cccc.xvij fratris Valentini Ordini heremitarum S. Augustini, artiū baccalaurij famosissimi... (1496). w 4ce maj, k. 2 (fragment).

Na tytule rycinka, przedstawiająca jakiś konwencjonalny widok miasta (Wisłocki j. n. dopatruje się w tym Wawelu i Skalki??). Nad tym miastem Jovis dnus anni, Mars particeps.

Na karcie drugiej, obciętej, wycytać można: Cracoviensem pestem et epidemiam. — Bundes seditiones... Valentinus z zakonu august. promował się na bakałarza w r. 1488 w Krakowie.

Wisłocki Incunabula 1900 str. 532.

Jagiell.

Valentinus Arnoldus ob. Arnoldus.

Valentinus a B. Cunegunde ob. Słotwiński Joan. (Orator).

Valentinus Franciscus ob. Wężyk Walenty (Gratulatio 1765).

Valentinus Laur. ob. Widawski.

Valentinus sanctus ob. Staromiejski (Sacerdos factus 1648) — Walenty święty.

VALENTINUS Ungarus. Seent Pál legendaja. Cracoviae, 1507.

Tak podano w Chronologii w t. VIII str. 6. —

Poza tym nie znalazła się żadna wiadomość o tym dziele. — Szabo go nie zna.

WALENTY (pseudonim), proporzelnik cesarskiego wojska, poddany St. Łaskiego. Napomnienie Polskie ku zgodzie do wszech Krzesciánów w obec, & mianowicie ku Polakom wczynione. [Tytuł w prostokacie. Rama prostokątu jest to rycina przedstawiająca sceny Narodzenia Chrystusa, holdu 3 króli i gwiazdę z pasterzami]. (1545). w 8ce, k. tyt. i k. 23 nlb. sygn. A—Fiv).

Druk w Krakowie u M. Szarfenberga. Na końcu jest bowiem jego sygnet (dwa kosy trykające się rogami na tle ostrych górskich wierzchołków; na jednym wierzchu kozica).

Dedykacja na odwr. stronie tytułu i na 2 następnych stronach: Wysoce urodzonemu a sławn. y wielm. Stan. Łaskiemu na Strickenhoffie wojewodzie siraickiemu, panu y swierzchniemu swemu. Walenty podany, na ten czas żołnierz ieden y sługa cesarskiego wojska... Służbę swą poddaną a powiną zaleca.

Tłumaczy tu, dlaczego żołnierz do żołnierza o pokoju pisze. Wspomina przodków St. Ł.

który (jak Jan arc.) u Bożego grobu bywali — mówi też o Jarosławie Łaskim. Potrzeba, aby się Krześcijanie na Turka obrocili. Dan z Bruxelles księżyc 26 grudnia 1545. Pod tym orszel polski z koroną.

Na k. Bi napis: Zgoda mówi ku chrześcijanom. — Mówi ona czystą polszczyzną, namawiając do pojednania. Krytykuje prałatów i zakonników. Krześcijanie nie wszyscy są krześcijanie. O Turku mało oni wiedzą a Turak mędrszy od nich, bo idzie tylko na okroczony zwierz. U nas na języku pax, na sercu swada. Nawet legaci papiescy radą a podseswanim wiele tysięcy zamordują. Panujący winien panować nie dla swych rozpusz ale dla zachowania ludzkiego w prawie, w miłości, w pokoju. Nie powinien za najwyższy skarb pokładać aby co cudzego dostać. Tymczasem krześcijanie o leda co walkę podnoszą. Lepiej ten grosz na Turka zachować, co na bramy wynijdaie albo na confacty (sic). Nie wadziłoby by ku Konstantynopolowi jedną drogą, drugą ku Alexandrii, trzecią przez Węgry jechać. I Polacy jeździli już do Ziemi świętej z ks. Gotfredem (1095). Trzeba się strzec walk domowych. To diabeł Greków prowadził i Turkowi ułatwił ich podbicie.

Walenty podróżował dużo, zna ziemię świętą, cytuje Wergilego, Homera (karta F₂), zna język włoski (swrot Bancho roto), obeszany jest z historią. Wobec duchowieństwa nastrojony jest krytycznie — samie-szcza przeciw niemu wyciecski, a sprysja myśli pogodzenia wyznań. Nasuwa się myśl, czy pisał to istotnie anonim — Walenty; czy też nie jest to pseudonim kogoś wyżej stojącego? Brückner w Pam. Liter. 1902 str. 409—14 oświadcza się za tym, że autorem jest Stan. Łaski, znany z podróży, z wykształcenia, talentu literackiego itp. Bardzo to prawdopodobne.

Polszczyzna jest czysta, ale styl nieporadny, chwilami uchwylenie sensu dość trudne. Dużo zwrotów prysłowiowych (np. nie zawżdy niedsiela czasem piątek — jęto owo mówią).

Na okładce egzemplarsa wyciśnięto na złotawej skórze ornament złożony z popiersi alegorycznych postaci (Charitas, Fides, Spes). Jest też wyciśnięty napis: D E M B 1551 W SCHAK.

Tworzy klocek z kilku pracami Seklucjana. Na okładce wewn. spis nazw roślin z głosami polsk. i jakiś list po niem. ręką XVI w. — Widocznie oprawiane było w Prusiech w r. 1551.

Przedrukował tę broszurę (niepoprawnie) Wierzbowski Bibl. zap. poetów i proz. zesz VI (1895). — Wierzbowski Bibl. III 2232. Bawor. (Czarn.).

WALENTY z Brzozowa. Cantional albo ksiągi chwał Boskych to iest

Pieśni Duchowne Kościoła świętego, podług Ewangeliei y Prawdziwego Piśma świętego słożone. A teraz z Czeskiego ięzyka na Polski przez Xiędza Walentego z Brzozowa (1554)... ob. Kancajonał (w tomie XIX str. 86—7).

Walenty z Brzozowa tłumaczył śpiewnik Łukasza z Pragi (z r. 1541).

Friese Beyträge II cz. 1 str. 168. — Schnaase

Zur poln. Literaturg. 1862 str. 23. —

Warمیński Andrzej Sam. i Sekl. 1906 str. 227. — Korbut? I 294.

Ob. także tom XIII 404 (gdzie podana starsza literatura o tym Kancajonałe).

Walenty z Raciborza (Ratyboriensis)

ob. Raciborezyk (w tomie XXVI str. 6).

WALENTY dominikanin, ksiądz. Przykład zbawienny wszelkim płci białogłowskiej osobom, żywot S. Izabelli królowy Lużytańskiej przez iednego z zakonu kaznodz. spowiednika panien zakonnych S. Dom... w Krakowie u Schedla. (1688). w 4ce, ark. B₄.

Przypis. Izabelli Mistrzynie Panien sakonnych na Gródku; podpis. X. Walenty Dominikanin.

Jocher 8510. Ossol.

— [Siedem dekad wierszem elegiackim]. Kraków, 1675.

Wymierzony przeciw Papenbrochowi w obronie zakonu karm.

Jussyński II 297. — Krassowski Okruszyny I 219. — Jocher 8510.

Walenty z Kęt ob. Terentius.

Walenty od św. Feliksa ob. Ozdoba (1767).

WALENTY od Młodzianków, karmelita bosy. Kazania przygodne, po różnych Kościołach Lwowskich, przez X. Walentego od Młodzianków, Karmelitę Bosego Konwentu Przemyńskiego S. Teologii Lektora, miane, a drukowane w Berdyczowie Fortecy N. M. P. Roku 1780. w 8ce, k. 4 i str. 140.

Jocher 5148. Krasin.

— Kazania Jubileuszowe W przeciągu dwoch Tygodni wedle porządku ną Dni pierwsze Października przypadających w Kościele Archikatedralnym Lwowskim Roku 1776. Przez Xiędza Od Młodzianków, Karmelity Bosego Konwentu Lwowskiego Filozofii Lektora Miane. [Tu winieta: gałązka drzewa z owocami]. w Berdyczowie w Drukarni Fortecy Najświętszej Maryi Panny zą

Przywilejem J. K. Mci. Roku 1780. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 226, k. 1 nlb.

Na odwr. tyt. miedzioryt herbu.

Dedyk. Ant. Węglowskiemu skarbnikowi dobrzyńskiemu (tu koligacje; żonaty był z Małyżkówną). — Na końcu Facultas i imprimatur.

Kazania są o słowie bożym, o zatwardziałości, o spowiedzi, o krzywdzie bliźniego, o zgorzeniu itp.

Na str. 110 o zwyczajach nieplacenia kupcom i kredytorom.

Czartor. — Drohob. — Jagiell. — Ossol.

(Walenty święty). Modlitwa do św. Walentego abo słowa ś. Antoniego przeciw morowemu powietrzu poważne i doświadczone. 1677. w 4ce.

Ossol.

— Nabożeństwo do S. Walentego Kapłana y męczennika we wszelkich złych zdrowia affekcyach osobliwego y doświadczonego patrona. We Lwowie w drukarni Societatis Jesu. w 12ce, k. 24 nlb.

Ossol.

— Nabożeństwo do B. Jana Jozefa Walentego. w Warszawie, w drukarni Sch. P. w 8ce.

Jocher 6954 b.

— Toż... Edycya 2ga.

— Toż... po trzeci raz do druku podane. w Krakowie 1751. w 8ce.

Jocher 6964 c.

— Nabożeństwo do S. Walentego Kapłana i Męczennika Patrona przeciwko wielkiej chorobie. w Warszawie 1771. w 12ce.

— Toż... to jest godzinki, litanya, modlitwy i pieśń o tymże świętym, którego cześć i łaska nierozdzielnie w kościele WW. OO. Paulinów pod tytułem S. Ducha codziennie niemal słynie, Na pomnożenie teyże czci Świętego przedrukowane. w Warszawie Roku P. 1772. w 12ce, k. 14 nlb.

— Toż... Przedrukowane R. P. 1775. w Krakowie w Drukarni Seminarium Akad. w 12ce, k. 12.

Jocher 6962 6964 a. Jagiell. — Ossol.

— Ucieczka w różnych przypadkach osobliwie w wielkiej chorobie do Wielkiego Patrona Walentego S. kapłana y męczennika, ktorego się uroczystość zwykłą odprawować dnia 14.

Walerianus de Cracovia ob. Acta (1635).

Walerianus Magni ob. Magni.

Walerianus Lithuanides ob. Andrzej-kowic Wal. (II) (w tomie XII 151 i w Dopełn.).

W t. XII 151 pomieszano błędnie dwie różne osobistości: Wal. Adrianowica i Wal. Andrzejowica.

Walerian od św. Andrzeja, Sch. Piar. ob. Wyszynski (Argumentum 1708).

WALERIAN od św. Brokarda. Tarcza z najświętszych imion Jezus Marya i Jozef złożona przez W. O. Waleryana od S. Brokarda Karmelitę Bosego Prow. Litt. wydana r. 1752 w Wilnie w Drukarni WW. OO. Franciszkanow. w 12ce, str. 66.

Jocher 5966 (s bibl. Karm. wil.).

Uniw. Wileń.

Walerian ks. od św. Hieronima ob. Jagieliński Walerian (Pokój 1704, Polityk 1695, Abrys 1700, Murus 1692).

WALERIAN od św. Wawrzyńca, Sch. Piar. Salutatio Iudicum Commissariorum ad Tribunal Thesauri Regni Radomiam congregatorum a Professore

Lutego w kościele archiprezbiteralnym Panny Maryi w rynku krakowskim. Z dozwoleciem stárszych. W Krakowie w Drukarni Akadémickiej Roku Pańskiego 1746. w 12ce, k. 17 nlb.

Jagiell. — ob. Adamowicz Chr. (1767) — Rafał ze Lwowa (1627) — Staromiejski K (1648).

WALENTYNOWICZ Józef. Głos Iasnie Wielmożnego Imci Pana... Sędziogo Grodzkiego Xstwa Inflantskiego, pośła powiatu Wilkomierskiego, w izbie seymowey w r. 1793, na dniu 24 czerwca miany. fol., k. 1.

Jagiell. — Głos w Izbie Seymowey 1 Iulii 1793. fol., k. 1. Jagiell. — Krasin.

— Sprawa W. JP. Jozefa Walenty-nowicza Ex-Sędziogo Pttu Wilkomiersk: przeciwko W J Pani Maryannie Sipo-wiczowey bywszych Woysk Polskich Pułkownikowey (1799) fol., k. 1 nlb.

Uniw. Wileń.

Valeri Valerio ob. Casanova

Valerianus de Cracovia ob. Acta (1635).

Valerianus Magni ob. Magni.

Valerianus Lithuanides ob. Andrzej-kowic Wal. (II) (w tomie XII 151 i w Dopełn.).

W t. XII 151 pomieszano błędnie dwie różne osobistości: Wal. Adrianowica i Wal. Andrzejowica.

Walerian od św. Andrzeja, Sch. Piar. ob. Wyszynski (Argumentum 1708).

WALERIAN od św. Brokarda. Tarcza z najświętszych imion Jezus Marya i Jozef złożona przez W. O. Waleryana od S. Brokarda Karmelitę Bosego Prow. Litt. wydana r. 1752 w Wilnie w Drukarni WW. OO. Franciszkanow. w 12ce, str. 66.

Jocher 5966 (s bibl. Karm. wil.).

Uniw. Wileń.

Walerian ks. od św. Hieronima ob. Jagieliński Walerian (Pokój 1704, Polityk 1695, Abrys 1700, Murus 1692).

WALERIAN od św. Wawrzyńca, Sch. Piar. Salutatio Iudicum Commissariorum ad Tribunal Thesauri Regni Radomiam congregatorum a Professore

Rhetorices Sch. Piar. ibidem facta. Sandomiriae. 1741. fol., k. 8.

Bibl. Przypk. — Krasin.
VALERIANUS Mathias Praedicatorius, dominikanin, prof. teol. (ur. po r. 1500 † po r. 1579?). Historia Perbrevis, Qvo Pacto Videlicet Magna Portio Crvcis Christi In Oppidvm Lvblin Pervenit. [Niżej pasja Chrystusa. Górą napis: 1532]. (Kraków, Wietor, 1537). w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. tyt.: Thomae ab Ilkus, can. reg. ord. S. Sepulchri in Miechow preposito, Math. Valerianus, S. Th. et ord. Pręd. professor S. D. (Tu nazywa tę pracę swoją „lucubratinneula unius noctis“). Dat. 4 sept. 1537.

Opisuje dzieje krzyża św. Jak Jadwiga ces. biz. odcięta kawałek krzyża i schowała do swoich skrzyń. Dała go potem dotis vice Egnatio Kijow. principi i jego żonie Chwiedorze. Około 1400 dostał się ten kawałek krzyża z Kijowa do Polski, sprowadzony przez Andrzeja bisk. krak. (tu snana legenda, jak konie utknęły z krzyżem w Lublinie i nie mogły go stamtąd wywieść).

Na ost. kartce: Precatio sive ejaculatio ad Christum in cruce pendentem... (jest to wiersz łac., podp. Cra. Hie. V.) Na odwr. str. rycina św. Heleny obejmującej rękoma krzyż.

Tę samą historię opracował obszernie Andrzej Wargocki (ob.). Jagiell.

— Divi Hyacinthi Poloni Fratris ordinis Praedicatorum vita... Cracoviae ex officina Ungleriana 1537.

Było w btbl. Dominik. krak. — Spłonęło w pożarze r. 1851.

— Concio de divo Thoma Aquinate, in qua obiter disputatur: utrum magis expediat Theologo Philosophari an Reticari: Authore Matthia Valeriano Praedicatorio. (Na końcu:) Cracoviae ex Coenobio Praedicatorum die divo Floriano sacro, Anno ab orbe redempto 1534. w 8ce, k. 34 nlb. (sygn. Eiiij).

Fod tytułem herb Łodzia Tomickiego. Dedykacja Petro Tomitio, episc. crac... Mathias Valerianus Praed. Baccalaureus. Ka. Miaskowski w Roczn. T. P. N. pozn. XXX (1904) str. 16.

Bibl. paraf. w Nyssie — Zamoj.

— Praelectio in Topica Ciceronis Mathiae Valeriani Praedicatoris. [Na końcu:] Impressum Cracoviae apud Hieronimum Vietorem Anno a Christo nato 1534. w 4ce.

Znany jest tylko odpis z tego druku w jednym z ręk. dawnej Bibl. Ces. w Petersburgu. — W tymże rękopisie znajduje się list Valer. clarissimo adolescenti Michaeli Semilitio(?) Lithuano, dat. 1534.

Ob. Korseniowski Zapiski z ręk. w Arch. do dz. liter. XI (1910) str. 166.

— [Brak tytułu. Na k. A, u góry:] Illustrati ac magnifico viro Ioanni comiti a Tanczyn, palatino generali Russiae, Matthias Valerianus ordinis Praedicatorij Sacrae Theologiae professor I. D... w 8ce, k. 31 nlb.

Jest to pochwała zmarłego nonis Ianuarii Anno 1536 Andrzeja Tenczyńskiego, kasztelana krak. Druk to prawdopodobnie Wietora z r. 1536. — Na str. ost. herb Tenczyńskich. Jagiell.

— Avrei Flores Totivs Dialectices Perillvstrissimi, In Gratiam Ivventutis Conventvs Cracoviensis Ordinis Praedicatorii. Authore Fratre Valeriano eiusdem familie, Philosophiae ac Theologiae cultore, nuperrime collecti. [Tu winieta: ornament linearny]. Cracoviae In officina Lazari, Anno D.M.D.XXIX. (1579). w 8ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 262.

Rozpoczyna: Candido lectori autor optimam mentem. Tu wysławia znaczenie dialektyki. Nie było jego zamiarem wyłożyć tu całą dialektykę, lecz tylko jej „flores“.

Po czym: Frater Dominicus Mączninus... christianio lectori. Wyjaśnienie, że „flores“ te nie mają służyć elokwentnie i facundiae orat., ale do zwalczania heresji. — Wreszcie idzie dwunasz grecki i dwa wiersze łac. na pochwałę dzieła.

Dzieło zaczyna się od: Diffinitio et divisio scientiae. Na str. 26: de oratione. Potem: De divisione propositionis. De propositione hypotetica (str. 60). Na str. 82: De praedicabilibus et utilitate eorum (przedrukowany ustęp z Isagoge Porphyrii ad categorias Aristotelis). — Na str. 234 De syllogismo demonstrativo. — W całym dziele trzyma się Arystotelesa i jego komentatora Porfiriusza. Cytuje też dość często Boecjusza, Alberta Wielkiego, Gilberta Porciana.

Starowolski Elogia 73. — Jocher II str. 58. Czartor. — Daików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń.

— ob. Basilius (De evolv. 1574).

Wątpliwości budzi fakt, iż pierwsze dzieła M. Valeriana ukazały się w latach 1532—7, a ostatnie w r. 1579; mimo to nazwane jest „nuperrime collecti“ Byłoby dwóch M. Valerianów prof. teologii u dominikanów?

Valerianus Cornelius, Ultrajectinus ob. Valerius.

VALERIUS Maximus. Valerii Maximi Dictorum Et Factorum Memorabilium Libri Novem. [Tu kotwica, a wokół niej owinięta ryba. Po obu stronach kotwicy napis: Al — dvs. Na końcu:] Venetiis In Aedib. Aldi Romani. Octobri Mense. M.DII. (1502). w 8ce, k. tyt. i k. 215 nlb. (arkuszy 26), sygn. A—Z i aa—cc).

Na odwrocie tytułu dedykacja (przez 2 str.): Aldus Ro. Joanni Ludbrancio Polono iurisperito ac Posnaniensi episcopo regniqve Poloniae a consiliis. — Wychwała tu dzieło Wal. Maks. Mówi o Lubrańskim, że tak w Padwie jak Wenecji ludzie uczeni głoszą go probum et commodum esse. Przypomina, że gdy byli razem w Padwie (wraz z Rafałem Regiumem), obiecał im ad Dacas mittere invenienti librorum gratia, quod ibi antiquorum librorum plena turris esse dicatur (Dacae — to zapewne Wołoszczyzna). Obiecał nawet w razie potrzeby sam pojechać. Vale, Venetiis Octobri 1502. — Po czym spis rzeczy w 9 księgach... oras przedmowa Aldusa do Cuspiniana... i tekst dzieła. — Na końcu wyciąg z przywileju druk. S(enatu) W.(rocneckiego) i sygnat Manucjusza.

Wierzbowski II 825.

Krasin.

— Valerego Maxima O Dzieciach y powieściach pamięci godnych Ksiąg Dziewięć. Ktore dla Rzymian teskliwych z Historyków rozmaitych, Greckich, y Łacińskich krotko zebrał. Ludzi Świata niemal wszystkiego co przed nim żyli, Cnoty, Rozum, Postępkę, Rzeczyposp.: Rząd, Poselstwa, Zwyczaję, Chytrości, Zdrady, Swawolę, &c. vkażując. Reieistr o wszystkim da sprawę. Przekładania X. Andrzeia Wargockiego. W Krakowie, W Drukarni Symona Kempiniego, Roku Pańskiego, 1609. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 344, k. 1 nlb.

Na odwr. tyt. herby i 8-wiersz polski, podpisany IN. — Dedykacja Stan. brabi Pileo Padniewskiemu. Zapewnia w niej tłumacza, że te księgi pogańskie najlepiej enót ucają. Prseto w sarmackie szaty rymackiego rycersa ubrał. Prsodek rodu Nowina (Padniewskich) przysełł do Polski z Niemiec w 100 lat po Lechu. Dat. w Krakowie w dzień św. Doroty 1609.

W przedmowie Do czytelnika wyjaśnia, że o chwale bogów pogańskich i o ceremoniach nie przekładał, także przykłady mało uczeniwo pominął. (Istotnie Wargocki dużo skraca i wcale nie jest wierny).

Dzieło jest niewyczerpaną kopalnią opowiadań, anegdot, przypowieści i przykładów, z której pisarze XVI wieku czerpali bardzo obficie — i to tak obcy jak nasi. Są tu przykłady z zakresu życia religijnego, wojskowego (ks. II), o męstwie i stałości (ks. III), o ubóstwie i miłości, o przyjaźni i szczodrości (ks. IV), o ludzkości, pobożności i życiu rodzinnym (ks. V), o wierności żon i sług, o wywyższeniu ponad stan (ks. VI), o chytrości i fortelach, o testamentach (ks. VII), o sądownictwie, o mękach i świadkach, o krasomówstwie i naukach (ks. VIII), o sbytku, gniewie, łaskawstwie, o ludziach sobie podobnych (ks. IX).

Do przykładów i anegdot Wal. Maks. wtrąca Wargocki 32 przykłady ze stosunków polskich: a więc o św. Stanisławie biskupie, o św. Jacku, o błog. Izajaszu; głównie jednak o rodninach Padniewskich i Rozrażeńskich — nieco o Tęczyńskich i Tarnowskich.

Przykłady o świętych polskich czerpie z ich żywotów. Przykłady o Padniewskich z tradycji tego domu, np. jak Albrycht Padniewski walczyl mężnie przeciw Niemcom (Maksym.) (str. 84). — Jak Stan. Padniewski bawił w Rzymie na naukach (str. 5) za Klemensa VIII i obcował z Baronjuszem (str. 157); jak tenże prowadził rokowania w sprawie należności zabezpieczonych na sumach neapolit. (str. 219); przytoczony też list Klemensa VIII za Padniewskim do Jana Zamojskiego (str. 219) z r. 1604. Na str. 224, jak powracał z Rzymu przez Rakuzę i miał tam zatarg z jakimś kapitanem. Na str. 71 oras 285—9 obszerny ekskurs o oracji w W. Piątek i o dyspacie odbytej przez Stan. Padniewskiego w Rzymie (opis sali, theatrum, muzyki, uczt, wymienia dygnitarzy obecnych, daje przekład wierszy napisanych na tę uroczystość przez „najprędniejszego poetę ziemi włoskiej“). Był on kamerarzem tajemnym Ojca świętego, miał przyznane prawo azylu dla swego mieszkania; siadywał między kardynałami. Z tym Padniewskim bawił widocznie Wargocki w Rzymie, gdyż dokładnie jego pobyt i powrót do kraju opowiada.

Na str. 43 i 224 o protegowaniu uczonych przez Filipa Padniewskiego i o jego bibliotece „dziwnie bogatej“ Na str. 261 o nieznanym składniad dziele F. Pad. pt. Elogia principum in Rep. virorum (poważne i mądre księgi). Na str. 241 o świetnym dworze biskupa. Na str. 289 o jurgielcu, jaki ces. Maksymilian wynaczył F. Padniewskiemu (30.000 zł. rocznie), „czego on wprawdzie nie potrzebował“. — Na str. 300 anegdota, jak król Zygm. I zajechał z Boną na 16 niedzieli do Spytka Tarnowskiego. Na str. 220 o Andrzeju Tęczyńskim.

Z rodów obcych wysławia czeskich Rozrażeńskich: Wacława barona blatneńskiego na str. 243 i 269 i Jana ochmistra królowej franc. (o którym „musiałbym całego nowego Waleriusza napisać“). — Z polskich Rozrażeńskich wspomina Hier. Rozrażeńskiego, bisk. kujawskiego (str. 221), który potrzykroć odmawiał kardynałstwa. Na str. 220, 265 i częściej wysławia ród hrabiów z Donina na Wartmberku i Krasinie (Abrahama, co jeździł w legacjach od cesarza do cara oraz Konrada). Widocznie łączyły go z Rozrażeńskimi i Dominami jakieś bliższe stosunki, podobnie jak z Padniewskimi Filipem i Stanisławem. Wtręty Wargockiego odbijają tym więcej od „dicta“ Waleriusza, że mają panegiryczny charakter, a nie są to wcale „exempla“ dla poparcia jakichś cnót i tez etycznych, jak u autora rymskiego.

Jocher 462: noty (tu całkiem mylna ocena Ludw. Sobol.).

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń (brak 3 kart) — Warsz. pow.

— ob. Wargocki A. (O Rzymie 1610) — Wereszczyński J. (Regula 1587).

Znal Waleriusza i czerpał wiele Fryca, o czym Kot Wpływ starożytności klas. (1911) str. 76 i 94. — Obacz o jego znajomości w Polsce: Krzyżanowski Romans polski 1934 str. 38, 103, 257. — Brückner Miłkołaj Rej 1905 str. 235.

VALERIUS (Valerianus) Cornelius z Utrechtu (Ultrajectinus). Grammaticarum institutionum libri IV. Cracoviae, typis Scharfenbergeri 1546. w 8ce.

Notatka wątpliwa?

— Cornelii Valerii Ultraiectini grammaticarum institvionvm libri IIII. I. De primis Grammatices Latinae Rudimentis. II. De Etymologia, III. De Syntaxi, IIII. De Carminum ratione. Nunc ab Auctore postremum diligentissime recogniti, multisq; passim adiectis nouis annotationibus aucti, & multo quam antehac emendatius excusi. Torvnii Excudebat Andreas Cotenius. Anno, M.D.LXXXX. (1590). w 8ce, sygn. T₈.

Sprawozd. z posz. w Szwecji... nr 40.

— Cornelii Valeriani Ultraiectini Grammaticarum Institutvionvm Libri IIII. I. De primis Grammaticae Latinae Rudimentis. II. De Etymologia, seu Analogia. In quo libro genera nominum cum declinationibus, praeter vulgarem Grammaticorum in praeceptis

tradendis consuetudinem, coniuncta sunt: itemq; Verborum praeterita cum supinis. III. De Syntaxi, seu recta partium orationis consecutione. IIII. De Carminum ratione, seu de Versibus faciendis. Nunc ab Auctore postremum diligentissime recogniti multisq; passim adiectis nouis annotationibus aucti, & multò quam antehac emendatius excusi, quibus extrema iam manus accessit. [Tu vinieta]. Cracoviae, Typis Andreae Petricouij. M.D.XCI. (1591). w 8ce, k. tyt. i k. nlb., k. 154 lb.

Przedmowa Ad Lectorem datow. Lovanii Kalend. Augusti 1554. Po czym dedykacja Cornelli Valerii Ultrajectini (z datą 1560): Karolowi Meloduno, Petro Verchilio, Roberto et Jacobo Meloduno... oras dwa wierszyki łacińskie.

Liber I (Radimenta) idzie do k. 42. — Po czym z osobnym tytułem liber II De Etymologia. — Od k. 98 znowu z osobnym tytułem liber III De Syntaxi. — Od k. 158 znowu z osobnym tytułem liber IV: De Carminum ratione. Końców: Admonitio. Jest to więc wierny przedruk wydania szarganiego bez uwzględnienia potrzeb młodzieży polskiej.

Kot Sakolnicтво paraf. 1918 str. 60.

Jego „retoryka“ była przedmiotem wykładów w Uniw. Krak., ob. rękopis Jag. 246712044.

Czartor.

— Grammaticarum institutionum libri III. Racoviae Typis Sebastiani Sternacii 1604. w 4ce, str. 44 i 164 (sygn. X₅).

Jocher 668 mylnie pisze: Cracoviae.

Czartor.

Valesiades ob. Falkenberg Jakób (1573).

Valesiani ob. Forcatulus (De Valesianorum 1579).

Valesius Felke ob. Franciscus à S. Augustino (1764) — Matta Joannes (1726) — Przewodnik (1750) — Sikorski Marianus (Honor 1761, Orationum 1737, Przewodnik 1750, Fasces Franciae 1757) — Sposób seraficki (1760).

Valesius Henricus ob. Henryk Walezy.

Waleszyński Ignacy Kanty ob. Herka.

WALEZYŃSKI Marcin Jan († 1739). Amazon Dembinsciana Philosophiae felicem portum demonstrans seu Conclu-

siones ex univversa Philosophia ad mentem D. Thomae doctoris angelici, concinnatae: & sub auspiciis illustrissimi & magnifici domini D. Francisci de Dembiany Dembiński castellani sandecensis, capitanei woblromensis benefactoris colendissimi, praesidente M. Martino Joanne Waleszyński in Alma Universitate Cracov: Philosophiae doctore, collega minore vocato, ac interea in Academia Posnan: cursus philosophici professore contubernii szold: prof. ad obiecta respondente G. Casimiro Pilarski, Philosophiae auditore, in collegio lubransciano Academiae posnan: publicae disputationi expositae. Anno Dni 1701. Die 14. Novembris, horis consuetis. Typis Academiae Posnaniensis. fol., k. 6 nlb.

Na odwr. tytułu sześciowiersz podpisał Alb. Szablakiewicz Minor. Ord. Cleric. phil. aud. Jagiell.

— Caput virtutum et meritorum adjutorio Perillustris olim et Reverendissimi Domini D. Gasparis de Cienie Cienki Ecclesiae Cathedralis Cracov. Decani, Piotrovinensis praepositi, S. R. M. Secretarii, caelis illatum ac dum ejus magnis cineribus justa parentalia in Ecclesia Cathedrali Cracoviensi lugubribus caerimoniis persolverentur a M. Martino Ioanne Waleszyński in alma Universitate Cracoviensi Philosophiae Doctore et professore Collega Minore officiosissimo cultu adoratum Anno Christi 1703. die 28. Julij. Cracoviae typis Academicis. fol., k. 9 nlb.

Na odwr. str. tyt. herb (Pomian) Cieńskich. Pod nim 15 wierszy wyjętych z różnych pisarzy łacińskich. — Praypys proszą egzsekutorom testamentu Kasimiersowi Lubieńskiemu biskupowi krak., Marcinowi Cieńskiemu podkomorzemu Sieradzkiemu i Kasimiersowi z Roxye Russkowskemu kanonikowi katedr. Wysławia usługi Kaspra Cieńskiego. — Ten Cieński był synem Alberta. Jagiell. — Uniw. Lwow. — Zamoj.

— Conclusio ex male intellectis principiis illata dum Excellentissimus olim et Doctissimus Dominus M. Casimirus Musiałowicz in Alma Universitate Cracoviensi Philosophiae Doctor et professor, collega minor vocatus, e vivis 13. Aug. eriperetur non recte

arguenti Libitinae exprobrata et pro perpetua tanti viri memoria fidelissimae etiam in distans agentis amicitiae ductu a M. Martino Waleszynski in Universitate Cracov. Phil. Doct., Collega minore vocato, protunc in Acad. Posnan. cursus phil. professore, Contub. Szoldr. praefecto publicata Anno Salutis 1701. Typis Academiae Posnaniensis. fol., 1 ark.

Wspomina o trzech panegirykach smarłego. Akad. — Jagiell. — Ossol.

— In Nomine Domini Amen. Conclusiones ex Universa Philosophia speculativa, ad mentem D. Thomae doctoris angelici, concinnatae: praesidente, M. Gasparo Stan. Ciekankowski, Philosophiae doctore, collegā Minore, Matheos et cursus Vladislaviano philosophici professore, ac interea Facultatis Philosophicae decano Ad obiecta respondente M... Philosophiae doctore et professore, publicae disputationi propositae. Cracoviae, typis Universitatis A. D. 1694 die 24 Junij. fol., k. 1 tyt. i kart 6.

Ded. Joanni Cantio. — Na odwr. tytułu międzylotyś św. Jana K. Jagiell.

— Conclusiones ex Universa Philosophia Speculativa ad mentem D. Thomae Doctoris Angelici concinnatae a M. Martino Ioanne Waleszyński publicae disputationi expositae A. D. 1699. Typis Academiae Posnaniensis 1699. fol.

— Conclusiones ex Universa Philosophia Speculativa ad mentem D. Thomae doctoris angelici, concinnatae, et sub auspiciis academici ternionis praesidente M. Martino Ioanne Waleszyński in Alma Universitate Cracoviensi Philosophiae doctore, collega minore vocato, ac interea in academia Posnan: cursus philosophici professore, contubernii Szoldr. praef: ad obiecta respondente G. Ambrosio Przybocki, Philosophiae auditore, in collegio Lubransciano Academiae Posnan: publicae disputationi propositae. Typis Academiae Posnaniensis. Anno Dni. 1701. Die... Novembris horis consuetis. fol., k. 6 (ark. B, i k. 2).

Dedyk. Ioanni Gieczewski, Valentino Witorowski, Stanislaw Cichoszowski.

Jagiell.

— Cygnus aquinaticis innatans aquis D. Thomas Aquinas Doctor Angelicus annua suae festivitatis recurrente die in Basilica D. Dominici celeberrimi conventus Posnaniensis PP. Praedicatorum numerosae magni auditoris praesentiae officiosa panegyri a M. Martino Ioanne Waleszynski in Alma Universitate Cracoviensi Philosophiae Doctore, in Academia Posnaniensi cursus philosoph. Professore, Contuber. Szoldrsciani praefecto, demonstratus Anno Domini 1701. ipsis Nonis Martii, typis Academiae Posnaniensis. fol., k. 9 nlb.

Na odwr. str. tyt. herb (Habdank) Tworzyskich, pod nim 6 wierszy podpisał Jan Tworzyski Iowczye wschowski, stud. Akad. Poznańskiej. Praypys proszą Franciszkowi Tworzyskiemu.

Jocher 5387 mylnie Goszkowskiemu przyznaje. — Bandtkie H. dr. Kr. P. I 211.

Czartor. — Jagiell. — Zamoj.

— Załosny Dźwięk Uderzonego Od Zazdrościwey Parki, o grobowy kámię Herbownego Pierscienia, Iasnie Wielmozney niegdy Iey-Mosci Paniey P Zofiey Z Bukowca Radomickiey Kasztelanowey Kaliskiey, Mośinskiey &c. Starościney, Od ludzkiego Geniuszu Wysłuchany, & przy ostatniey pogrzebowey usłudze, w Kościele Poznańskim WW OO. Franciszkánów, Przez M. Marcina Jana Waleszynskiego, w Przesławney Akademiey Krákowskiy Filozofiey Doktorá, & ná ten czas w Poznańskiey Akadémiey Kursu Filozoficznego Profesorá, Burse Szoldrskiey Prefektá, Oyczystym Rytmem Opisany. Roku Páńskiego 1699. Dniá 15. Czerwcá. [Tu linia]. w Poznánii w Drukárni Akadémickiey. fol., k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. herby i dwa czterowiersze. Dedykacja Wład. Radom. i Zofii Zaleskiej. Poemat składa się z 79 sekstyn, pisanych dość sgrabnym i gładkim wierszem; treść czysto panegiryczna.

Dzików — Jagiell. — Uniw. Warsa.

— Eques honor in publico ad suam praefecturam ingressu, Illustrissimi et Magnifici Domini, D. Alexandri Comitis in Pieskowa Skála, Wielopolski, Praefecti Opoczniensis, triumphans, et dum inter festas acclamationes, et solennes applausus, splendidissimo apparatu, et

publicae laetitiae voto Opocznæ exciperentur, a M. Martino Walezyński, Phil. doctore, Collega maiore, Regio Professore, ecclesiarum collegiatarum, S. Michaelis in Arce Crac. custode, S. Annae canonico, in Pobiedr curato, interea in Universitate Cracoviensi philosophicae facultatis decano, officiosissimo cultu delineatus. Anno, quo Maeror DeCepto teter Certè eXIIIt orbe (1712). Die 24. Januarij. Cracoviae, Typis Francisci Cezary, S. R. M. Illustriss. et Reverendiss. Dñi Episcopi Cracov. Ducis Severiae; necnon Scholarum Novoduorscianarum Ordinarij Typographi (1712). fol., k. 2 nlb. i ark. N₂.

Na odwr. str. herb Stary koł.

Objemuje szczegóły o domu Wielopolskich i Lubomirskich.

Bandtkie H. dr. Kr. P. I 212.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Rhetorica Institutio IV. Libris Comprehensa, Praeceptis brevibus instructa, facili methodo disposita, exemplis illustrata, Cum adiecto Praeambulo de modis Amplificandi. Pro usu Academicæ Juventutis in Alma Studij Universitate Cracoviensi, Accommodata. Anno Domini 1722. [Tu linia z gwiazdek]. Cracoviae, Typis ejusdem Universitatis. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 304.

Na odwr. k. tyt. i na 2 nast. stronach przedmowa Walezyńskiego, w której mówi, że wydaje ten podręcznik zamiast dyktować uczniom wykład (wann scribentium fatigando). Zebrał go ex probatis authoribus. Wysławia znaczenie retoryki dla sprawujących urzędy publ.

Dedyk. Hier. Wielopolski (z opisaniem jego koligacji) imieniem Coll. majoris.

Zawiera Proaemium (o zasadach ogólnych retoryki i de amplificacione) oraz 4 księgi: Inventio (str. 37—180), Dispositio (do str. 223), De elocutione (do str. 298), wreszcie krótką księgę De memoria et elocutione (str. 299—304). — Przykłady czepnie niemal wyłącznie z Cicerona, autorów nowszych nie cytuje (wyjątkowo kilka razy Lipsiusa i Petrarke). Na str. 202 powołuje się na różne określenia retoryczne nadawane świętym i błog. polskim. — Cała książka jest świadectwem upadku nauczania i nauki.

Dziekoński Hist. retoryki 14.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Rhetorica Institutio V. Libris

Comprehensa, Praeceptis brevibus instructa, facili methodo disposita, exemplis illustrata. Pro usu Academicæ Juventutis in Alma Studij Universitate Cracoviensi Accommodata. Editio Secunda. Anno Domini 1752. [Tu ozdobnik]. Cracoviae, Typis Collegii Majoris Universitatis. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 256.

Egzemplarz Akad. osdobnie oprawny z superexlibriem Józ. M. Tarnowskiego, studenta retoryki, i z zapiską, że został kupiony za 3 flor. w r. 1776. Właściciel ten dopisał na okładkach dwa wierszyki. Jeden „raki“ (zaczynające się: Była to panna nie mieszkała w Rynku...), drugi zaś wierszyk następujący, bardzo dla tych lat charakterystyczny: Dokąd idziesz, starosto? Do nieba! — W niebie gołców nie trzeba. — Któż cię to obnarzył (sic) z sukien, fortuny y gaci? — OO. Jeznici, niech im Bóg zapłaci.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń. — Zielit

— Kazanie na solemn. beatyfikacyi Wincentego a Paulo (1731)... ob. Wincenty à Paulo (Beatyfikacja).

— Nievtvlony Lament Przeswięt nego Wieniawy, nad żalonym z świata zesćiem Wielmozney niegdy Ieymosci Paniey P. Marianny z Szoldr Broniszowej, Starosciney Pyzdrskiej &c, Od Lubrańskiego Apolina Wysłwchany, á przy ostatniey pogrzebowej usłudze, W Kościele Czempinskim, Przez M. Marcina Jana Walezyńskiego, w Przesławney Akadémiey Krákovskiej Filozofiey Doktorá, á na ten czas w Poznanskiej, Kursu Filozoficznego Profesora, Burse Szoldrskiej Prefekta, Oyczystym Rytmem Opisany. Roku Pánskiego 1701. Dnia 10. Stycznia. [Tu ozdobna linia]. w Poznaniu w Drukarńi Akadémickiey. fol., k. tyt. i k. 10 nlb.

Na 2 i na 3 stronie herby (z wierszami), zaś na 4 dedykacja wierszem do Piotra z Paradiza Bronisza (męża zmarłej). — Dalej poemat dość kunsztownymi strofami (siedmiowerszowe, ostatni wiersz o jedną zgłoskę dłuższy). Wysławia w nim Broniszów i Szoldrskich, zmarła żegna się pod koniec z mężem, ojcem, bratem, sióstrami.

— Medela ex ferali mortis veneno Desumpta, perennis gloriae vigorem

causans, Clarissimo olim, Spectabili & Nobilissimo Domino, M. Hyacintho Łopacki, Philosophiae & Medicinae Doctore, Ejusdeq; in Alma Universitate Cracov: Professore, Urbis Metropolitanæ Regni Consuli. Equiti Aurato, S. R. M. Secretario, Cùm ex mundo virtutibus & meritis suis illustrato, ad aeternitatis Augustale migraret, Sub ipso Lybitinae ictu Porrecta; ac dum ei Iusta Perentia In Ecclesia B. M. V. Archipresbyterali in Circulo Crac: magno omnium dolore persolverentur, A. M. Martino Joanne Walezyński, Philosophiae Doctore & Professore, Collega Minore, currenti officioso calamo, in tanti Viri, etiam post fata venerationem, Demonstrata. Anno Salutis publicæ 1702. Die 20. Maij. [Tu linia]. Cracoviae, Typis Academicis. fol., k. tyt. i k. 3 nlb.

Panegyryk wylicza zasługi Łopackiego stylem nakamiennym. Był krewnym M. Winklera. Sprawował godności konsula krak. i posła. Wspomnianych kilka rodzin mieszczkańskich.

(Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol.

— Navarchvs Ecclesiae Dei Argonavim gubernans D. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, Annua suae Festivitatis recurrente die, In Sacris Aedibus D. Dominici, Celeberrimi Conventus Posnaniensis PP. Praedicatorum, Magnae Magnorum Hospitum Coronae Officiosa Panegyri à M. Martino Joanne Walezyński, In Alma Vniversitate Cracoviensi Philosophiae Doctore, ac interea in Academia Posnaniensi Cursus Philosophici Professore, demonstratus. Anno, quo Matre DeCor nostras eX Casta Venit In oras. (1717). Ipsis Nouis Martij. Typis Academiae Posnaniensis. fol., 1 k. tyt., 1 k. dedyk. i 8 k.

Sześciowersz na odwr. tyt. podpisał Aleks. Opaleński Capit. Sremens. studiosus.

Dedyk.: Perillustri et Magnif. D. D. Stanislao de Dawonowo Rogaliński Notario terrestri et Capturali Indici Palatinatus Posnan. Zdaje się, że są też egzemplarze z dedykacją Franc. Tworzyńskiego?

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Phosphorus Solem Justitiae Praecedens D. Joannes Cantivus Confessor, In Alma Universitate Cracoviensi S. Theologiae Doctor & Professor, Regni Po-

loniae Patronvs, Admiranda vitae sanctitate, virtutum excellentia, miraculorum gloria Insignis, Anno Solennitatis suae recurrente die, In Cathedrali Posnaniensi Basilica, Jllustrissimo Perangusti ejusdem Basilicae Capituli Censessui, & numerosissimae Magnorum Hospitum Praesentiae, Officiosa de rostris panegyri, a M. Martino Joanne Walezyński, Phiae in Alma Universitate Crac: Doctore, in Academia Posnan: protunc Cursus Philosophici Professore, Contubernij Szoldrsciani Praefecto, Demonstratus. Anno quo Maesta a DeCepto eXcessit noX orbe beate (1721). 14. Calend: Novembris. Typis Academiae Posnaniensis. fol., k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwrocie herb i satuczny wiersz złożony z cytat z Verg., Ovid. i Claudiana (każdy heksametr wyjęty z innego poety, mimo to razem dają sens). — Dedyk. Mat. Radomicki, po czym oracja.

Joher 5393 (mylnie pod Goszkowskim z datą 1711). Jagiell. — Ossol.

— In Nomine Domini, Amen. Quaestio Physica, De Mundo in communi, Ex Octavo Libro Physicorum Aristotelis Desympta. Sub Felicibus Auspiciis Magnifici, Perillustri, & Admodum Reverendi Domini, M. Petri Praczlewic, S. Theologiae Doctoris & Professoris, Collegae Majoris, Ecclesiarum Collegiatarum S. Floriani ad Cracou: & Pilecensis Decani, Praepositi Prosovicensis, Scholarum Novoduorscianarum & Contubernij Hierosolymitani Provisoris, Studij Almae Vniversitatis Cracoviensis, Generalis ac Vigilantissimi Rectoris a M. Martino Walezyński, Philosophiae Doctore & Professore, Pro Loco in Collegio Minori obtinendo Pvblice ad Disputandum, in Perangusto DD. Theologorum Lectorio, Proposita. Anno Domini 1702. Die 29 Martij. Cracoviae Typis Vniversitatis. fol., k. tyt. i k. 1 nlb.

Tezy głoszą, że mundus fuit ab aeterno sed creatus est in tempore. Godzi to dowodząc, że probabilis est, mundum potuisse esse ab aeterno quod res permanentes tantum non quoad successivas. Motus coelorum post diem novissimam cessabit. Walczy z epikurejszyskami, gdyż twierdzą, że świat powstał przypadkiem.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— In Nomine Domini Amen. Quaestio Theologica, De Fide. Ex 2. 2. Doctoris Angelici. quaest: I. A. M. Martino Walezyński, S. Th: Professore Collega Majore, Ecclesiarum Collegiatarum, S. Annae Crac: Decano, Scarbimiriensis & S. Michaelis in Arce Crac: Custode, Scholarum Novodvorsecianarum & Contubernij Hierosolymitani Provisore, Pro Licentia in Sacra Theologia obtinenda, Publicè ad Disputandum In Aula Iagelonica, Lectorio DD. Theologorum, Proposita. Anno Domini 1720. Die 10. Septembris. Cracoviae, Typis Universitatis. fol., k. tyt. i k. 1 nlb.

Na końcu: herba i sub regim. Bas. Plaszcowski, rect. Ossol.

— Sagitta Sierakowsciana Jucundo strepitu sursum evolans, dum Perillustri & Reverendissimus Dominus D. Stanislaus de Bogusławice Sierakowski, Archidiaconus Sremensis Canonicus Gnesnensis &c. inter magna Peraugusti Capituli Posnaniensis gaudia & festivos omnium applausus, Archidiaconalis Honoris Fastigium possideret, ex Academi vmbriis Conspecta, & A. M. Martino Joanne Walezyński Philosophiae in Universitate Cracoviensi Doctore, ac interea in Academia Posnaniensi, Cursus Philosophici Professore, officioso cultu & profunda veneratione Celebrata. Anno reparatae salutis 1697. Die 25. Februarij. [Tu ozdoba linia]. Typis Academiae Posnaniensis. fol., k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. tyt. herb i wiersz, który podpisał Hier. de Magna Chrzęstow Wiersbowski, subdapiferid. Lancic., Acad. Posn. studiosus. — Ostatnia karta: Ad Stan. Witwicki Antistitem Posnan. — Sam panegiryk stylem nakam. Jagiell. — Ossol.

— ob. Czarnicki (Conclus. 1722) — Domaniewski Fr. (1749) — Dropezyński M. J. (1712) — Dziewulski M. (Sukienka 1724) — Goszkowski P. (1721) — Goszkowski Wojc. (1739) — Grocholski Alb. (1699) — Jankiewicz J. (1735) — Kalewski Franc. (1721) — Kielarowicz Fr. (1733) — Kobowicz (1730) — Kosicki Paweł (1727) — Kwapiński St. (1733) — Kwiatkiewicz (Theatrum 1736) — Malecki St. (1724) — Mamczyński (1729) — Mitalski (Candor

1723) — Pałaszowski Cas. (1727, 1729) — Pałaszowski Jan (1729) — Płaczkowski Alb. (1732) — Popiołek Józ. (Lapis super ostium 1730) — Preisz Jędrzej (Corona sapientiae 1694) — Pruski (Summa 1721) — Przybocki Ambroży (Conclusiones 1701) — Rządki Wężyk Szymon (Triumphus 1729) — Sikorski Fabian (Praedicatorum 1737) — Smolukowski Jan (1732) — Staniewski Stef. (Szreniawa rzekom 1736) — Twarczewski (Regina 1701) — Wincenty a Paulo (Beatyfikacja 1731) — Węgrzynowicz Ant. (1728; cenzura) — Żalaszowski (Syntagma 1740; onłożył na druk tego dzieła).

Statut Uniw. z czasu jego rektoratu (1724) ogłosił Szujski w Archiwum do dziej. liter. II (1882) str. 363—400. — Na str. 402 daty z jego życia (pisze o nim Szujski: „mniał coś pisać i drukować“. Dzieł jego nie znał).

Muczkowski Statuta nec non liber 1849 str. 550. — Tenże Rękop. Radymiń. 70. — Łętowski Katalog IV 195. — Encykl. Orgelbr. XXVI 335. — Wisłocki Katalog ręk. 1877. — Encykl. kościelna XXX 1909.

Waleta ob. Uberschar Hipperik (którą zostawił 1657) — Wężyk Piotr Widawski (Acta publica 1612).

Valeta imieniem Jozafata ob. Żochowski Cyp. (1667).

Valetudine (De) ob. Eobanus Hessus (1560) — Schneberger (1564).

(Walewscy). Kommissya Do rozszędzenia pretensyi Urodzonych Walewskich o Sukcessyę po Kościeleckich. fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— Nota Do Projektu UUr. Walewskich względem Sukcessyi po U. Beacie z Walewskich Kościeleckiej, spadającej z strony Successorów Ur. Hieronima Walewskiego do Prześwietney Delegacyi podane (sic). fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— Krótkie objaśnienie Pretensyi Domu Walewskich do Dóbr Ostrogskich. fol., k. 2. T. P. N. w Poznaniu.

— ob. Poniatowscy (1789) — Przyspieszenie sprawiedliwości (1778) — Radolińska M. (1774) — Sierakowski W. H. (Majus 1720) — Stan sprawy (1786).

Walewska Felicjanna z Michałowskich ob. Trzebiński Ign. (Na dzień ślubny).

Walewska Helena ob. Grabski Stanisław (Wjazd Heleny 1691).

(Walewska Konstancja). Na dzień imienia JW. Pani Konstancyi z Jordanów Walewskiej kasztelanowej Spicimirskiej ad Collegium Piotrkowskiego X.X. Schol. Piarum, 1794. w 4ce, k. 2. Akad.

Walewska Marcjanna ob. R. J. (Applauz 1775) — Szaster Wincenty (Uroczyste powinszowanie 1776).

Walewska Salomea ob. Kielczewski Józef (1775).

WALEWSKA Teodora (tłumaczka). Ostatnie Słowa Konającego Ojca Do Syna Swego. [Na drugiej karcie:] Ostatnie Słowa Konającego Ojca Do Syna Swego. Y List Umierającej Matki Do Corki Swoiej. Przetłumaczenie z Francuskiego na Polski język przez J. W. Jeym Pannę Teodorę Walewską Podkomorzanekę Krakowską. w Krakowie 1783. w Drukarni Uprzywilejowanej Ignacego Grebla. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 45.

Na czele jakiś tłumacz (nie tłumaczka!) wyznaje, „że to dzieło nie jest moje, to jest tłumaczenie z niemieckiego“. (Wygląda to tak, jak gdyby Walewska przekładała z franc. ale tłumacz francuski przełożył „Ostatnie słowa“ z niemieckiego. Pierwsze 23 stron zajmują „Ost. słowa ojca“ — dalsze „List umier. matki“. Umierający ojciec daje synowi rady o stosunku do Boga, o żenieniu się, o życiu relig. etc. — Matka pisze do córki, aby się strzegła bezbożności, aby czytywała le Spectateur anglois et le Surveillant, aby nie ufała wielbicielom, o wyborze małżonka itp.

Jagiell. — Ossol.

— Toż:… Edycya druga. Kraków. Kosztem i drukiem Ignac. Grebla. 1785. w 8ce, str. 2, 45, 1.

Jagiell. — Krasin.

Walewski (Kawaler) ob. Pręchac. **(Walewski Adam)**. [Sprawa Adama Walewskiego vice brygadyera i Iana Czyża maj. Kawal. Narod.]. (1790). w 4ce. Krasin.

— ob. Proceder (1791).

Walewski Aleksander Kolumna ob. Brzeziński Michał (1764) — Krzanowski

Ant. (Kalendarz na r. 1740) — Madejski Idzi (1728, 1722) — Wykowski Seb. (Korona Kolumny, Labor idearum 1722) — Zieleźnicki Piotr (Krok 1725). Ob. rękopis Akad. Umiej. nr 566.

Walewski Anastazy ob. Ostrzeżenie (1790).

Walewski Daniel ob. Lublin (1785) — Ordinatio (1785).

Walewski Feliks ob. Rychłowski Fr. (1759) — Rychłowski Karol (1755).

Walewski Jan, stolnik († 1692), ob. Dzielski Wojciech (Conclusiones 1686) — Szaniawski Stefan (Kaz. pogrzeb. 1692).

WALEWSKI Jan od św. Adriana (ur. w Łopawczy na Wołyniu d. 3 lipca 1744 † w Warszawie 1822). Kazanie o S. Józefie w Kościele XX. Karmelitów Bosych przez X. Jana od S. Adryana Przełożonego Klasztoru Warszaw. XX. Trynitarzów powiedziane i do druku podane. w Warszawie w Drukarni Piotra Zawadzkiego (1792). w 4ce, str. 16.

Pamięt. Relig. Mor. XX 514. — Jocher 5123. Czartor. — Drohob. — Jagiell.

Walewski Jan Franciszek ob. Szaniawski Stefan (Kolumna 1692).

WALEWSKI Józef Kolumna, chorążyc piotrkowski. Mowa imieniem prześwietney palestry piotrkowskiej przy pożegnaniu Trybunału Koron. w Piotrkowie R. P. 1767. miana. fol., str. 4 nlb. Czartor. — Krasin.

— ob. Młocki Jakub (Propositiones 1761).

WALEWSKI Kasper. Głos Jaśnie Wielmożnego Kaspra Walewskiego Podkomorzego J. K. Mci, Posła Wdztwa Krakowskiego. In Turno w materyi woyskowej miany. (1788). w 12ce, k. 2. Akad. — Jagiell.

— Głos JW. Kacpra Walewskiego Podkomorzego J. K. Mci posła Wdztwa Krak. in turno w materyi woyskowej miany. w 8ce, k. 2 nlb.

Jest to inny głos jak poprzedni.

Akad. — Jagiell.

— Głos JW. JMP... Podkomorzego nadw. JK. Mci, posła z wdztwa krakowskiego na sessyi dn. 14. styczn. 1789 mianu. Warszawa, Gröll. fol., k. 1. Czartor.

— Mowa... na sessyi dn. 19. stycznia 1789 miana. fol., k. 1. Czartor.

— Mowa... 3 Sept. 1773 miana. fol. Raczyń.

— Mowa J. W. Walewskiego posła województ. Krakowskiego na seymie miana d. 30 Septembr. 1773. fol., k. 1. Akad. — Krasin. — Raczyń.

— Mowa J. W. Walewskiego Podkomorzego Nadwornego J. K. M. Posła Województwa Krakowskiego na sessyi Seymowej Dnia 3. Pazdzier: 1776. Roku miana. w Warszawie w Drukarni P. Dufour 1776. fol., k. 2.

Akad. — Krasin. — Ossol.

— Mowa J. W. Walewskiego Podkomorzego nadwornego J. K. M. Posła Województ. Krakowskiego na sessyi Seymowej Dnia 15. Pazdzier. 1776. Roku Miana. w Warszawie w Drukarni P. Dufour. 1776. fol., k. 2.

Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Mowa JW... posła województwa krakowskiego dn. 21. paźdz. na sessyi seymowej miana 1776. fol., k. 1.

Czartor. — Krasin.

— Toż... 19 Stycznia 1789 miana. w 4ce. Czartor.

— Mowa JW. Imci Pa Posła Województwa Krakowskiego na Sessyi przed Stanami skonfederowan. Rzpthey dnia 21. Grudnia R. 1789. Miana. w 4ce, k. 2. Akad. — Uniw. Warsz.

Walewski Konst. i Teresa ob. Lesco (1683).

WALEWSKI Ksawery. Mowa JMci Pana... podczaszego Ostrzeszowskiego Posła ziemi Wieluńskiej dn. 27. Kwietnia 1773 r. na Seymie miana. w 4ce, kart 2.

Akad. — Czartor. — Krasin. — Ossol.

— Toż... 28 marca 1775. w 4ce. Czartor.

— Toż... 5 kwietnia 1775. w 4ce. Czartor.

WALEWSKI Ludwik, poseł sieradzki. Mowa... posła sieradzkiego 23 sept. 1776 na projekt o Radzie. fol., ark. 1.

— Zdanie JWIMP. Ludwika Walewskiego Posła Wwodztwa Sieradzkiego d. 23. 7bra 1776 r. na projekt pod tytułem: Powinności i władza de-

partamentów w Radzie ex Turno na Sejmie miana. fol., k. 1.

Czart. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Warsz.

Walewski Marcin (I) ob. Żeromski Wl. (1638).

Walewski Marcin (II) ob. Krząnowski A. M. (1740).

WALEWSKI Michał (1735 † w październiku 1806). Głos JW... Kolumny Wojewody sieradzkiego na seymie konfederacyjnym w Warszawie dn. 1 maja 1789 miany. Warszawa, Gröll (1789). fol., k. 2. Czartor.

— Głos J. W. Walewskiego Marszałka zastępcy Konfederacji Generalney Koronney, w dniu 20 Kwietnia na sessyi Konfederacji Generalney Obojga Narodow miany (1793). fol., str. 1. Krasin. — Ossol. — Raczyń.

— Mowa IW. IMP... wojewody sieradzkiego dn. 19. stycznia (1789) miana. Warszawa, Gröll. fol., k. 2.

Czartor. — Ossol.

— Mowa JW. JMci P. Walewskiego Wojewody Sieradzkiego na Sessyi Seymowej dnia 1. Sierpnia 1789. r. miana. w 8ce, k. 2 nlb. Akad.

— Mowa JW. JMci Pana Walewskiego Wdy Sieradzkiego na Sessyi Seymowej dnia 25. lipca 1789. r. miana. w 8ce, k. 2 nlb. Akad.

— Mowa... na Sessyi Seymowej d. 27 lipca 1789. r. miana. w 8ce, k. 2 nlb. Akad.

— Obwieszczenie Deputacyi od Nayaia. Stanów Rzplitey do przeniesienia podatku podymnego na łokciowy wyznaczona. Warszawa 1790. fol., k. 1. Krasin.

— Opinia Rozłożenia Summy 400000 złotych polskich podatku rocznego na Miasto Warszawę i Iurydyki z Przedmieściami. fol., k. 6. Uniw. Warsz.

— Michał Kolumna na Walewicach Walewski, marszałek Konfederacji województwa krakowskiego, orderów polskich kawaler Wszystkim JOO. JWW. WW senatorom etc. Dan dnia 6 października r. 1792. fol., k. 1.

Wzywa do konfeder. targowickiej.

Jagiell.

— Michał Kolumna na Walewicach Walewski Marszałek Konfederacji Województwa Krakowskiego Orderów Polskich kawaler... Dan w Krakowie na Sessyi konfederacyjney dnia 8 października 1792 roku. fol., k. 2.

O sądach pierwszej instancji. Jagiell.

— Toż... 15 grudnia 1792. fol.

— Michał Kolumna na Walewicach Walewski, marszałek konfederacji województwa Krakowskiego, orderów polskich kawaler. Mając sobie... etc. Dan w Krakowie na sesyi dnia 28 miesiąca grudnia 1792 r. fol., k. 3 nlb. Jagiell.

— Protestacya JW. Walewskiego Marszałka Zastępcy Łaski Konfederacji Generalney Koronney. Działo się w Grodnie, Dnia 10 Miesiąca Kwietnia 1793 Roku. fol., k. 1.

Bibl. T. P. N. w Poznaniu — Jagiell. — Krasin. — Raczyń.

(Walewski Michał). Respons na deliberatorie J. WJM. Pana Woiewody Sieradzkiego. fol., k. 1. Ossol.

— Do I. W... Iegomości Pana Michała Kolumny Walewskiego woiewody sieradzkiego orderów polskich kawalera Wiersz arbitra w czasie seymu w Warszawie. W druk. Wolney 1788. w 4ce, k. 2.

Akad. — Bibl. w Suchoj — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Uniw. Wileń.

— ob. Deputacya (1790).

Święcki Hist. pam. II 516. — Siewers Pamiętniki (1866) s. 164—5. — Konopczyński Konfederacja Barska (1936) I str. 400.

Walewski Piotr ob. Firlej Henr. (Leopardus 1624).

Walewski Przemysław ob. Drużbicki G. (In historiam 1697).

WALEWSKI Stefan Juliusz, poseł sieradzki. Deklaracya porządku seymowania. Porządek Izby seymowej. Od deputacyi. fol., k. 3. Czartor.

— Głos IW... Kolumny podsędka i posła wdztwa Sieradzkiego na sessyi seymow. dn. 24. paźdz. (1788). miany. Warszawa, Dufour. fol., k. 2.

Czartor.

— Głos IW. Imci pana... Kolumny, podsędka i posła Sieradzkiego na sessyi

seym. dn. 22 listop. ex turno miany. w druk. Dufoura, 1788. fol.

Czartor. — Raczyń. — Zieliń.

— Głos... na sessyi seymowej 28 list. 1788 miany. Warszawa, 1788. fol. Raczyń.

— Mowa I. W. I. Pana Stefana Juliusza Kolumny Walewskiego Podsędka i Posła Województwa Sieradzkiego na Sessyi Seymowej dnia 19. Listopada R. 1780. miana. w Drukarni J. K. Mci i Rpthey u X.X. Schol. Piar. w 4ce, k. 6. Raczyń. — Zieliń.

(Walewski Szczepan). Wiersz JMci Panu Szczepanowi Walewskiemu Stolnikowi Szadkowskemu od obowiązane go Kollatorowi pasterza w ofercie wdzięczności w dzień imienin oddany. fol., k. 2.

Walewski Wojciech ob. Awedyk Konstanty (1747).

Walgieryz ob. Minasowicz Józ. Epif. (1778).

Valgrisi (Mathioli) ob. Siennik (1563).

O przywileju Zygm. Aug. w 1561 r. wydany. dla tego dzieła obca Rostafiński Nassa lit. bot. 1888 str. 30. — Z dzieła tego skorzystał dużo Siennik.

Walicycy ob. Satkiewiczowa (1799).

Walichnowski Paweł ob. Sawicki Basilius (Ava Palladis 1696)

Walichowska Róża ob. Hulewicz Andr. (Zbiór 1788).

WALICHT Józef. ks. In Nomine Domini, Amen. Conclusiones Theologicae Ex Tractatu De Legibus in genere & in specie. Menti Divi Thomae Aquinatis Angelici, & Ecclesiae Doctoris, Conformes. (Na końcu:) Defendentur publice in coll. Lubransciano Academiae Posnaniensis, a R. Josepho Walicht. M. O. Diacono, Theologiae auditore. Sub assistentia ejusdem professoris, qui supra w 4ce, k. 7 nlb.

Miejsce druku (Poznań) ani drukarnia, ani rok, ani nazwisko profesora nie podane. Zawiera tezy de lege aeterna, humana, divina — wszystko wedle św. Tomasza.

Ossol.

Walicki Aleksander ob. Fortuna (1744).

WALICKI Bazyli, wojewodzie i poseł rawski. Głos JW. IMci Pana... na sessyi

seymowej w izbie poselskiej dnia 30 października roku 1778 miany. fol., k. 2 nlb.

Akad. — Czartor. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

— Mowa Jaśnie Wielmożnego Walickiego wojewody rawskiego na sessyi seymowej dnia 8 stycznia roku 1789 miana. w Warszawie w drukarni uprzywil. Mich. Grölla, księgarza nadw. J. K. M. Ci. fol., k. 3.

Czartor. — Krasin. — Zieliń.

(Walicki Bazyll). Ofiara W Walickiego Wwdy Rawskiego i pozwolenie kapitulę Sandomir. zamiany dóbr. (Prawo 27 maja 1790). fol., k. 1.

Bibl. w Sucheju — Krasin.

— ob. Cedrowicz Adam ks. (1776) — D. T. (Do Bazylego) — Skrzetuski Wincenty (Prawo polityczne 1784).

Walicki Jakub ob. Sapieha Jan Fryderyk (Historia obrazu 1720) — Stawski Albrycht (Memoriał 1724).

Skrudlik Królowa korony pol. 1929 str. 251.

WALICKI Kazimierz na Waliskach Ładzie, starosta grodowy sochaczewski, ord. S. Stan. kaw., na Kommissyi ziemi Sochaczewskiej i powiatu mszczonowsk. przez stany seymowe wyznaczony w mieście IKMei Sochaczewie agitującej się prezes. W Sochaczewie 1 lipca 1789. Uwiadamia o prawie: Sposób wynalezienia ofiary z dóbr ziemskich i duchownych, w Koronie i W. X. Lit. fol., k. 2.

— ob. Actum (1790).

Vallere ob. Lavalieri (Reflexyja 1730).

WALIGORSKI Michał Jan (1697 † 16 lipca 1755). Wieczna Pamięć Zawsze w Polsce w Zasługi, y Honory Wielkuiącego Grothow Rawicza, S. P. Jaśnie Wielmożney J. Méi Pani. Dorocie z Grothow Gembicki, Starosciny Nakielskiej, &c. Na Pogrzebie w Łabiszyńskim WW. OO. Reformatorów Kościele, od X. Jana Michała Waligorskiego Societatis Jesu. Kaznodziejskim Słowem. Deklarowana Roku Pańskiego 1731. Dnia 4. Czerwca [Tu linia]. W Sandomierzu w Drukarni J. K. M. Collegium Societatis Jesu. fol., k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. herb Rawics i 4-wiersz. Dedykacja Mat. Eust. Grothowi s Przyłęka, łowca.

sand. — Kazanie stylem makaronicznym. — Początek rodu Grothów wywodzi z angielskich i duńskich królów. Przodkiem ich w Polsce był Koehan Ursyn. Od niego wyprowadza się Jan Grot bisk. krak. i inni liesni Grotowie.

Brown Bibl. str. 415.

Akad. — Czartor. — Drohob. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Regnum integrum in illustrissimo ac reverend. domino D. Mathia Soltyk episcopo Margaretensi suffrag. Culm. praeposito Gnesnensi etc. Tribunalis regni Praesidente, illustrissimo ac excellentissimo D. Stanislao Flaviano Suffezyński pocillatore Łukowiensi etc., Tribunalis regni Mareschalco totque aliis illustrissimorum Regni iudicum lectissimis nominibus comprehensum, tum in suo Petricoviam ingressu pedis equo stylo adoratum a Collegio Petricoviensi minimae Soc. Jesu. Anno regni Christi 1732. Calissii, Coll. Soc. Jesu. fol., k. 6. Jagiell. — Krasin.

Vallstius de Starilas ob. Radziwiłł Albr.

WALISZEWSKI Maciej Jan. Abrys Miłości, Przy chwalebny do Stanu świętego Małżeńskiego Wstępie, Jego Mości Pána Jana Kortyniego, Medicinae Doktorá, &c. &c. Takze Jey Mości Panny Anny Zacherlankiej Sławney pamięci Jego Mości Pána Sebastiana Ná Giebułtowie Zacherle, Ráice Krákowskiego, Sekretarzá I. K. M. Vkocháney Cory, Oblvbienców Wystáwiony Przez Macieia Iana Waliszewskiego Palaestrite Trib: Koron: Roku Pańskiego 1667. Dnia 17. Stycznia. W Krakowie: w Druk: Dźiedzi: Fránciszka Cezárego I. K. M. Typ. fol., k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. tyt. przemowa do oblubienców (proza). Po czym szereg wierszy, przed każdym mały miedzioryt przedstawiający różne symbole se stosownymi napisami. Wiersze są liche; sławią zasługi Kortynów wobec Krakowa: i twój cny Krakowie Senat świetny wywiadczy, jako Kortynowie mury twoje swym słońcem mile ogrzewali, kiedy w trudnych terminach ciebie ratowali. Jazayń. Dyko. II 298. Jagiell.

WALK Gerard i Leonard. Regnum Poloniae divisum in Magnum Ducatum Lithuaniae, Magnam parvamque Poloniam, Prussiam, albam et rubram Rus-

siam, Volhyniam, Podoliam, Ukraniam. Accedit omnium distributio in suos Palatinatus cum circumjacentibus regnis per Gerard et Leonard Walk. Amstelodami.. 1709. (Mapa 58¹/₂ × 48¹/₂ cm).

Prseróbka mapy Beauplana.

Obacz o tej mapie Rastawiecki Mapogr. str. 31. — Ob. Weigell.

Walka kanarkow... ob. Łabęcki A. (1789).

— Dwuch Gorliwych Polakow Monono Certuiących Odprawiona A Przez Tam Przytomnego Opisana. Roku 1791. Dnia 10 Junij. [Na końcu:] Tego Dzieła dostać można w Drukarni Imci Pana Dufour i w Xiegarni J. Pana Szczepańskiego w Bramie Nowomiejskiej. (1791). w 8ce, k. tyt., str. 88.

Na odwrocie cytaty s Owena: Ille nihil nisi risit et iste nihil nisi flevit... itp. Jest to rozmowa Koronczyka s Litwinem.

Litwin jest tym, co pod wpływem 8 Maja „placze i boleje”, a Koronczyk broni ustawy rządowej. Mówi o prsekupstwach (ruble i talary), które teras ustana. Jest on sa sukcesją jako „saprzykładniony francuskim narodem”. Podczas beskrólewów najgubniejszy był wpływ magnatów. Ci frymarczyli tronem. Pod koniec po wyjściu Koronczyka prsybywa syn Litwina i miecsnikowa i oboje oświadcza ją się sa sukcesją.

Końca (str. 82) dwa wiersze: Nadgrobek i Odpowiedź Elekcji, oba zachwalające sukcesję, a potępiające elekcję. („Nie wiem, elekcjo, czy w piekle czy w raju — Nie wiem, bo gdyby nawet w piekle była, Tamby i samych djabłów pokłóciła”). Ten sam autor napisał „Nowe sławnego Udoran przypadki”, o czym obacz wyżej pod Udoran.

Ob. Kraszewski Polska w czasie II 440.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Czartor. — Jagiell. — Uniw. Lwow. — Zieliń.

Valkenier Idzi (Nova totius Regni Poloniae tabula) ob. Cellarius (1659). Rastawiecki Mapogr. str. 27.

Walker Adam Franciszek ob. Cieplowski (1750).

WALKIEWICZ Wawrzyńiec ks. Kazania i exhorty pasterskie pasterzom w parafiach przygodne do druku podane. w Łowiczu w drukarni Prymasa 1777. (Tom I). w 8ce, k. nlb. 15, str. 352. Uniw. Warsz.

— Kazania niektóre Świętne, Pogrzebne y Missyine przez JX. Wa-

wrzyńca Walkiewicza Kanonika Łęczyckiego, Dziekana Gabińskiego, Plebana Kiernos. miane, a teraz do druku podane r. 1785. w Łowiczu w Drukarni JO. Xcia Jmci Prymasa. w 8ce, k. 6, str. 522 i k. 7 reg.

Tworzy tom II poprzedniego dzieła. Dedykacja do starosty Nałęcz Łęczyńskiego. Jocher 4738.

Ossol. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

— Kazania świętne i przygodne miane a teraz pod zaszczytem Antoniego Onufrego Okęckiego przez X. Wawrzyńca Walkiewicza na widok publiczny wydane. W Warszawie w Drukarni Nadworney JKM. 1786. w 8ce, ark. 5, k. 2, str. 284 i k. 2 rej.

Tworzy tom III; zawiera rzecz o biskupach poznańskich, i kazanie o św. Stanisławie, przystosowane do imienia N. Króla.

Uniw. Warsz.

— Exhorty pasterskie pasterzom w parafiach przygodne przez X. Wawrzyńca Walkiewicza Vice-Proboszcza y Mansyonarza Piątkowskiego, pisarza dekanatu Zgierskiego. do druku podane (1777) a powtórze przedrukowane. W Łowiczu w drukarni J. O. Xięcia Jmci Prymasa Arcybiskupa Gniezńskiego. 1783. w 8ce, str. 259 i k. 2 rej.

Czartor. — Drohob. — Jagiell. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Panegiryk czyli wyraz powinnowny J. W. Nayprzewielebniejszemu Imó Xiędzu Antoniemu Okęckiemu bisk. pozn. i warszawskiemu, ex kancclerzowi W. Kor., orderów Orła białego y św. Stanisława Kawalerowi podczas uroczystych jego imienin. 1787. w 8ce, kart 8. Czartor.

— Samochwał (a) Od Prawdzickiego (b) reflektowany, albo Przypowieść Polityczno-Moralna (c) Napisana R. 1791. [U dołu strony:] (a) Comaedia est vita hominis super terram, ubi quisque sui oblitus, personam exprimit alienam. Saresber 4. 8. (b) Veritas ipsa sibi testimonium tribuit ubique. Galen. (c) De moribus ultima fiet quaestio. Juvenal: Sat: 3. w 8ce, k. tyt. i k. 6 nlb., str. 245.

W liczbowaniu stron błęd (282, 283). Są też egzemplarze s liczbowaniem: str. 1—233 i nlb. 12.

Rozpoczyna Aprobata X. Sebestyana Wolińskiego... poczym: Ofiara serca życzliwego... siemi gostyńskiej cywilno wojsk. komisarzom. (W dedykacji tej znajduje się krótki opis ziemi gostyńskiej, jej piękności, jej miast, dróg, obyczajów). Wreszcie wylicza nazwiska komisarzów.

Rzecz składa się z 4 rozdziałów nazwanych „sposobami”. Na treść składają się rozmowy Prawdzickiego z Samochwałem. Samochwał jest filozofem i libertynem. Rozmawiają o praktykach religijnych, o dieciecinach, o pojedynkach, o sbytkach i obyczajach dworskich. Samochwał zostaje wszędzie na głowę pobity. Prawdzicki powołuje się m. i. na piema Krasickiego (satyra Żona modna i Monachomachia), a także na bardzo pożyteczną książkę „Magazyn anegdotów”, skąd czerpie niejeden przykład. Na str. 146—57 przytoczony w całości list pasterki bisk. Okęckiego w sprawie pojedynków (z r. 1783). Całe dziełko dziwacane i bałamutne.

Kraszewski Polska w czasie III 39.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Zieliń.

Walknowska Barbara ob. Łuszczewski Paweł Ign. (Żal 1688).

WALKNOWSKI Wierusz Franciszek. Wypełniając Przeswiętney Rady Zalecenia, pierwsze de d. 21, drugie d. 22da praesentis wyszłe, wydają to obwieszczenie do Ich Mściow XX. Pasterzy y Ich Mściow Obywatelów, jako też Miast y Miasteczek, aby bez odwłoki Palety na furaz wydane, y kwity Pruskie tu do Kommissaryatu tuteyszego nieodwłocznie odsyłali etc. etc. (U dołu): Datum w Lesznie d. 23^{ia} Octobris 1772. (Podpisany: Franciszek Wierusz Walknowski, Sędzia Ziemiański Kaliski, Kommissarz Powiatu Kościńskiego. mppria.) fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

Walknowski Franc. ob. Boelcke J. (Adorea 1763).

Walknowski Wierusz Stanisław, wojski ob. Łuszczewski Paweł Ign. (Skarb 1688) — Rzączyński Gabriel (Gemmae 1700).

Walknowski Stefan ob. Łuszczewski Paweł Ignacy (Żal 1688).

WALKNOWSKI Władysław ksiądz. Mowa Wielmożnego Jegomości Xiędza Władysława Walknowskiego, kanonika katedralnego poznańskiego, opactwa trzemeszyńskiego koadiutora, na postrzy-

żynach wielmożney Jeymości Panny Ludwiki Kowalski, pisarzowyziemskiej wschowskiej, w Poznaniu dwudziestego dnia Października r. 1755 miana. Poznań, Akademia. 1756. w 4ce.

— Mowa winszująca Generalstwa Wielkopolskiego Mniszchowi. Poznań, Akad. 1758.

— Odpowiedź z strony W. I. X. Władysława Walknowskiego Opata komendatar. Trzemeszyńskiego y gromad wsiów, tudzież miasteczka Kazimirza do tegoż opactwa należących, na dokumenta IW. Łuszczewskiego kasztelana sochaczewskiego, starosty łączyckiego dopominającego się danin, czynszów, spow y robocizn z namienionych dóbr opacich, w sądzie nayiaśn. komissyi summaryuszem złożone. fol., k. 2.

— Wódz wojsko chrześcijańskie w boiu doczesnego życia przeciwko inkursjom nieprzyjaciół duszy prowadzący, Chrystus Jezus w Przenayświętzym Sakramencie utaiony podczas solenney w Rawiczu processyi w Niedziele między Oktawą Bożego Ciała przy liczney towarzystwa Chrystusowego y Wiary S. Katolickiej adwersarzów frekwencyi kazaniem przez X. Władysława Wierusz Walknowskiego kanonika kat. poznańskiego publikowany roku 1745. W Poznaniu w drukarni Akademickiej. fol., 8 ark.

Na odwr. tyt. herb. Przypisał autor prozą Jędrzejowi z Brudzewa Mielżyńskiemu staroście kcyńskiemu.

Katalog bibl. Raczyń. podaje z datą 1739. Raczyń. — Uniw. Warsz.

— ob. Oczykowski Ignacy (Magnitudo 1769).

Walkowic Ludwik Zygmunt ob. Gołojewicz Stan. (Plejas 1698) — Jurkiewicz St. J. (Violetum 1673).

WALKOWIC Wojciech. Kalliope Z Wesolą Kompanią Mvz Parnaskich, Ną wesolofortunny Akt Małżenski Przeważnych Nowożeńców Szlachetnego Pana P. Woyciecha Kepczyńskiego Náuik wyzwolonych y Philoz: Bakal. Z Szlachetną Panną Zophią Dvdkiewiczówną; Szlachetnego Pana Marcina Dvdkiewicza Mieszczaniną Bieckiego Córka.

Przez Woyciecha Walkowica Vstien-sesa Nauk vvyzvvolonych y Philosophie vv Sławvney Akademiei Krak: Bakalarza. Ną Oświadczenie miłości Braterskiej Wprowadzona. Roku P. 1643. w 4ce, k. 8 nlb.

Na odwr. cytat ze św. Chryzostoma. Potem wiersze (13-zgłoskowcem) zatytułowane: Poeta, Kalliope, Hymen, Melpomene...

W. Kępczyński był przełożonym liceum bieckiego. Wychwała też innych mieszczan bieckich, co pokończyli Akademię: Piotrowickiego, Wesolowskiego, Rubikowica. Przesacnych, godnych mężów Biec ojczyźnie rodzi. Oczywiście opiewa też piękność Zosi Dudkiewiczówny. Kastalijskie boginie dały nimfę jemu. Maciejowski Piśm. III 843.

Jagiell. (fragm.) — Ossol.

— Bona Memoria in funere Magnifici et admodum Rndi Dni Jacobi Ustien-sis S. Th. et J. U. D. ac professoris, ecclesiarum S. Floriani Clepardiae, et SS. Omnium Cracov. praepositi, ordinarii librorum per dioecesim Cracov. censoris, generalis almae Acad. Cracov. rectoris, contubernii Hierosolymitani beneficentissimi provisoris, a M. Alberto Walkowicz Philosophiae doctore et professore, contubernii Hierosolymitani seniore, officiosa in patronum et Moece-natem pietate conscripta, et posthumae memoriae piis cum lacrymis consecrata A. 1649. die 4. februarii. Cracoviae apud Lucam Kupisz S. R. M. typogr. w 4ce, k. 18 nlb.

Na odwr. str. tyt. herb Tarnowskich, a pod nim 8 w. łac. podpisał Mikołaj Xięski student wymowy. — Autor przypisał prozą ks. Janowi Tarnowskiemu archidiakonowi krak. Chreptow. — Dziaków — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Przeźdz.

— Oratio Natalitia Perillustri et admodum Reverendo Domino D. Nicolao a Koniecpole Koniecpolski Canonico Gnesnensi Praeclavien. etc. etc. praeposito Domino Conlendiss. in auspiciatissimas Natalis die ferias anno reparatae salutis 1642. octava Idus Decemb. honoris et observantiae erga ab Alberto Walkowicz Ustiense Artium et Philosophiae Bacall. Consecrata ac DD. Cracoviae In Officina Martini Philipowski (1642). w 4ce, str. 22.

Mikołaj z Pisar Pisarski aud. eloqu. przypisał prozą.

Przyłęcki Pamiętniki o Koniecp. str. 43. Jagiell. — Ossol. — Warsz. powsz.

— Pegma Heroicarvm Virtvtvm Boni Patriae Ciuis Magnifici ac Generosi Domini, D. Ioannis De Pławowice Gvteter Dobrodzieyski. Ad Lugubres eius funeris, in Ecclesia Caenobij Admodū Reuerend. Patrum Sacri Candidi Ord: Praemonstratensis Canonice Regul: Hebdoviae solenni ritu, celebrati Exequias. Ab Alberto Walkowicz Vstiense Artium & Philos: in Acad: Cracou: Baccal: Scholae ad Aedes sancti Spiritvs Seniore. Anno Christi 1643. ad 7. Calend. Quintil. in communi omnium maerore concinnatum. Crac. Typis Valeriani Piątkowski. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. tytuła herb i wiersz, podp. Aleks. Rożański.

Dedyk. Melchiori decano Witowiensi ac Martiano, filii Joannis Gutt. Dobr.

W kazaniu wychwała zmarłego, jego pobożność, wierność Kościołowi, hojność etc. Krasin. — Ossol.

— D. O. M. Qvaestio Ivridica De Contractu Matrimonij Inter absentes Ad c. fin. de Procuratoribus in 6. iuncta L. Mulierem ff. de Ritu Nuptiarum. Sub felicibus auspicijs, Magnifici & Clarissimi Domini. D. Gabrielsis Ochocki, Philosophiae & Medicinae Doct. ac Ordinarij Professoris, Consulis Cracou. Almae Vniuersitatis Cracouiensis Generalis Rectoris. A M. Alberto Walkowicz Contubernij Iuristarum Seniore, Cursus Philosophici Vladislauianae Foundationis Professore Publice. In Alma Academia Crac. In lectorio DD. Iureconsultorum Ad disputandum. Anno Christi 1655. Mense Ianuario, die [dopisano: 30] Hora 8. Proposita. [Tu linia]. Cracoviae, Apud Lucam Kvpisz, S. R. M. Typog. fol., k. 2 nlb.

Teza rozdzielona na 3 konkluzje wykazuje, że ad matr. contrahendum non sufficit generale mandatum, sed speciale requiritur. Na końcu berla rekt. — Wszystkie strony w osobnych ramkach.

Jagiell. — Ossol.

— Qvaestio Ivridica, De Iuramento Extraiudiciali per vim & metum extorto. Quam Ad D. O. M. G. B. M. V. & M. Hon. Sub Felicissimis auspicijs

ac prouido regimine Magnif: Clariss: & Excellentiss: Domini D. Francisci Rolinski, Phil: & Medicinae Doct: ac Professoris, Consulis Cracouien: Generalis Studij Vniuersitatis in Vrbe eadem Vigilantiss. Rectoris. M. Alberto Walkowic, Phil: Doctor I. V. Profess. Contubernij Iurist: Senior. ad disputandum publicae luci exhibebit. In Lectorio DD. Iureconsultorum, Anno Christi 1658. Mense Nouemb. Die Hora 8. Cracouiae, Apud Viduam & Haered: Francisci Cezary, S. R. M. Typogr. fol., k. tyt. i k. 1 nlb.

Strony w ramkach.

Przysięga wymuszone nie obowiązują. Przysięga contra proprium et legitimum principem si non seruetur, transgressores ut mortaliter peccantes non puniuntur. Cytuje uchwały Sob. Tryd. Ossol.

— Quaestio Philosophica De anima humana. In Alma Academia Crac. ad disputandum a M. Alberto Walkowic, Contubernij Hierosolymitani Seniore publice proposita permissu Magnifici D. Rectoris Anno Christi 1649, Mense April. die... hora... Cracouiae In Officina Valeriani Piątkowski Anno 1649. w 4ce, k. 6 nlb.

Wiersz podpisał Stephanus Iwański stud. dialect. — Ded. Ioanni Romiszowski scholast. crac. Jagiell. — Ossol.

— Sacerdotii Honor & Dignitas Oratione breui expressa Et Venerabili ac Admodum Rūdo Domino Alberto Lorencowski, Art: Lib. & Philosoph: Baccalav. Dvm Primum in Ecclesia Paroch: Cantensi Deo Opt. Max. offeret Missae Sacrificium. A M. Alberto Walkowic debite gratulationis ergo & sacri Xenij loco VIII Idus Ianuarij. Anno M.DC.XLVII. (1657). d. e. q̄: Crac. Apud Valerianum Piątkowski. w 4ce, k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwr. tyt.: Qualis debet esse sacerdos. (Odpowiada, że podobnym do statui w świątyni Apollina).

Całe w formie mowy do Lorencowskiego pełnej pochwał do niego. Na końcu dedicatio wierszem oras wierszyk łaciński, w którym zawarto są wyrazy polskie: Colenda, Nowe Lato, Szeszodry Wieczor — zrzeczenie ukryte wśród tekstu łacińskiego. Jagiell. — Ossol.

— Xenion Admodum Reverendo Domino Dom. Melchiori Gutteter Nitiensi Goronocensi &c. &c. Plebano et Pastore Vigilantiss. Dom. observand. ab Alberto Walkowic Ustiense Art: et Phil. B. honoris et observantiae ergo... VIII idus Ianuarij Anno verbi Incarnati 1643. fol., str. 1. Ossol.

Walkrowski J., sztycharz ob. Badurski Andrzej (Luminare 1761).

VALLA Georgius, Placentinus. Georgii Vallae Placentini De Expedita Argvmentandi Ratione Libellvs In inclyta et regia ciuitate Cracouien. Anno Tredecimo regni serenissimi & Inuictissim (sic) Domini Sigismvndi Poloniae Regis MDXX. (1520). [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 15 nlb. (sygn. d.).

W Bibl. Jag. są dwa odbicia. W jednym z nich na karcie przedostatniej verso: Impressum Cracouiae per Hieronymum Vietorem. — W drugim brak tego.

Ramka tytułu złożona z głów swiersat i ludzi — po prawej stronie szarfa, na niej litery: I. V. N. N. A. M. R. (nie umiem wyjaśnić, co oznaczają). U dołu na tarczy cyfra spleciona H. W. z krzyżem, a więc znak Wictora. — Na k. ost. verso drzeworyt św. Jana z barankiem, u dołu herb Łódzia z mitrą i pastorałem, a więc herb Tomieckiego.

Na odwr. k. tyt. dedykacja: Michaeli Vratislaviensi... Christophorus Steynensis se commendaturum reddit... (Obacz o nim pod Stratander). Datuje ex contubernio Germanorum 17 Kal. Sept. anno 1520. Porównuje tu dziełko Valli z dziełami Stapulensis, Augustini, Capellae, Politiani, Laurentii itp. — Na końcu dziełka usprawiedliwia wydawca (Steynensis), dlaczego przypisał Wrocławczykowi (Excusatio dicenti opusculi), i mówi, że przesnącał je dla studentów jako uzupełnienie studiów nad Arystotelesem, w którego wtajemniczenia ich profesor.

Aby to usprawiedliwienie zrozumieć, trzeba pamiętać, że Valla jest już przedstawicielem nowożytnego tj. humanistycznego kierunku, w przeciwstawieniu do Donata i Aleks. de Villa Dei (ob. Villa Dei).

W książeczce tej nie powołuje się na Arystotelesa, rozbierając problemy z logiki: essentia i substantia, de quaestionibus, argumenta, quaestio causae, axiomata, theses, hypotheses, syllogismy.

Egz. Czarn. był niegdyś własnością Bursy German.

Wierzbowski II 971. — Janoc. I 251. — Szabo Regi Mag. Kön. 1896 nr 236. — Struve Hist. logiki 1911 str. 49. Czarn. — Jagiell. (egz. obu odbić) — Petersb. publ.

Valla Laur. ob. Lucas de Nova (1522) — Ursinus J. (1496).

Łempicki Działalność J. Zamoj. 1922 str. 211. — O drukach jego pism w Bibl. Jagiell. ob. Wisłocki Incunabula str. 533 i 341.

Valla (de Valle) Mikołaj ob. Acursius (1511) — Hesiodus (Georgicorum 1505, 1521, 1530).

Wallachei ob. Valachia.

WALLASZKY Paweł. Conspectus Reipublicae Litterariae in Hungaria ab initis Regni ad nostra usque tempora delineatus a Paulo Wallaszky. Posonii et Lipsiae, apud Antonium Loewe, Typographum et Bibliopolam. 1785. w 8ce. Jocher podaje dokładnie wszystko, co się znajduje w tym dziele z zakresu rzeczy polskich.

Valle (de) Nigra Jan ob. Nigra (t. XXIII 154).

VALLE (della) Pietro. Il Pellegrino ossia viaggi descritti... della pelegrinazione... in tre parti... Bologna, Longhi 1672. w 12ce.

Mają tu być m. i. wspomniane wypadki z początku w. XVII, odnoszące się do stosunków polsko-turecko-perskich.

Ob. tom XXIV 269. — Ciampi Bibl. nr 36.

WALLEN Jonas. Ebrengedicht... des Nathanael Loffsen u. Anna Rosenberg. Danzig 1634. fol.

— Auf den Abschied Nicolai Barbiers. Danzig 1635. fol.

— Dorothea Gerhard Brandes Haus-ehre... Danzig 1635. fol.

— Christina, Thomas Gelletin Haus-frau... Danzig 1635. fol.

— Johannes Keckerbarth... Danzig 1635. fol.

— Elisabeth Nachbarin... Danzig 1635. fol.

— Antonius Seidler... Danzig 1635. folio.

— Anna v. d. Elborch, des Wolfart Vornemsen Blicken Wittwe. Danzig 1656. fol.

— Klag und Trostschrift auf Andreas Köhne alias Jasky. Danzig 1636. folio.

— Valentin von Bodeck... Danzig B. w. r. fol.

— Trostschrift auf Dirk Brassler. Danzig 1639. fol.

— William Apffel... Danzig. fol.

— Grabchrift auf Adrian von Forest... Danzig. fol.

— Dirck von Hoffen. Danzig. fol.

Wallenrod Friedrich (von) ob. Rhode Jan (1725).

Wallenrodiana stirps ob. Rhode (1719).

(Wallenstein Albrecht). Krotkie ale prawdziwe Opisanie Zdrádziectwa, niegdys sławnego Olbrachta Walenstina Xiazecia Mekelbvrskiego. Hetmana Generalnego C. I. M. Ktore sie pokazalo 12. Dnia Stycznia, Roku 1634. a trwało do 28. Lutego, a iaką zapląte, tu wszystko znajdziesz. Z Niemieckiego języka na Polski przetłumaczone. Iustus es Domine & rectum Iudicium tuum. [Tu ozdobnik]. (1634). w 4ce, k. tyt. i k. nlb. 5.

Odwrotna strona karty tyt. pusta.

Opisana tu śmierć Wallensteina ze stanowiska dworu austriackiego. Wallenstein chciał się koronować w Pradze, a dom rakuski i wszystkie państwa Rzeszy chciał poddać w niewolę. Całe chraścijaństwo ponieśoby szkodę.

Druk. zapewne w Czechach lub na Śląsku. Akad. — Ossol.

— Krotka Ale prawdziwa Relatia rzeczy tych: Ktore od 12. dnia Stycznia, Roku 1634. do 28. Lutego, z Olbrachtem Wallensteynem przeszłym Xiazędziem Mekelburskim, Frydląnskimi, Sągąnskimi, Głogowskimi: Generałem Woysk Cesarza J. M. y z drugimi Obersterami; wprzod w Pilźnie, a potym w Egrze przeciwko Cesarzowi J. M. Domowi Rakvskiemu, y wszystkimu Rzymskiemu Państwu, przez zdrádzieckie praktyki na świat się pokazały. Z Niemieckiego języka na Polski przetłumaczona. Justus es Domine & rectum iudicium tuum. W Warszawie, V Wdowy Janá Rossowskiego, Krolá J. M. Typ: Roku Pańskiego, 1634. w 4ce, k. 4 nlb.

Jest to wierny przedruk poproszonym wydania. Druk zaczyna się już na odwrocie k. tyt. na trzech ostatnich stronach mocno ściśnięty, stąd udało się zmieścić tekst nie na 10 stronach, ale na siedmiu.
Bibl. Ossol. 1848, I 213.

Jagiell. — Ossol.

— ob. Faber (Europäische Staats-Cantzley 1697).

Finkel Bibl. III 1887.

WALLERIUS, prof. w Upsali. De L'Origine Du Monde, Et De La Terre En Particulier. [Na drugiej k. tyt.:] De L'Origine Du Monde, Et De La Terre En Particulier; Ouvrage dans lequel l'Auteur développe ses Principes de Chymie & de Minéralogie, & donne, en quelque manière, un abrégé de tous ses Ouvrages: Par M. Wallérius, Chevalier de l'Ordre Royal de Vasa, Professeur Émérite de Chymie, Métalurgie & Pharmaceutique à Upsal, Membre de l'Académie Impériale de Pétersbourg, de l'Académie Royal de Stockholm, &c. Traduit par M. J. B. D**, Conseiller de la Cour du Roi de Pologne, Membre de l'Académie des Sciences, Arts & Belles-Lettres de Dijon, de la Société des Curieux de la Nature de Berlin, de l'Académie Royal de Géorgiphiles de Florence, de la Société Physique de Dantzig, &c. [Tu ozdobnik]. A Varsovie, Et se trouve, A Paris, Chez J. Fr. Bastien, Libraire, rue du Petit Lion, Fauxbourg Saint-Germain. M.DCC.LXXX. (1780). w 8ce, k. tyt. 2, str. 0 i 360, 1 tablica.

Dedyk.: Ferguson-Tepperowi przez tłumacza. — Poczem „Avis”, podp. J. B. D., oraz Discours du traducteur. (Oznaczają te cyfry niewątpliwie Jana Bapt. Dubois — obacz tom XV str. 347). Tłumacz mówi, że korzystał z pracy Buffona o początku ziemi; wymienia kilka prac angielskich na ten temat; oras zapowiada, że sam samierza napisać: Hist. de la minéralogie.

Książka oparta na wynikach nauk przyrodniczych XVIII w. usnaje jednak niektóre opowiadania Genesy np. o potopie.
Uniw. Wileń.

WALLHAUSEN Jan Jakób, naczelnik straży w Gdańsku. Camera militaris oder Kriegskunst-Schatzkammer, Frankfurt 1621. fol.

Wydał liczne pisma o sztuce wojkowej. — Do bibliografii polskiej nie należą.

Valliere ob. La Valliere (Reflexye 1685).

VALLIMONT, opat. La sphere du monde selon l'hypothèse de Copernic h. e. Sphaera mundi iuxta hypothesin Copernicanam, exhibita Regi; descripta, demonstrata et comparata cum Sphaeris et systematibus Ptolemaei et Tychoonis de Brabe ab Abbate de Vallimont. Parisiis apud Prosperum Marchand 1707. w 12ce.

Vallistius de Stari Las Urban (pseud.) ob. Radziwił Albr.

Valmont (de) ob. Gerard L. F. (Hrabia 1780, 1788) — Sanguszkowa Barbara.

Valols (de) Fellks ob. Walesius.

Valore (de) missarum... ob. Paradiso Jak. (1493).

Valore (II) in Parnasso. Gioie poetiche degl' academici aborriti di Livorno, per la vittoria dell' armi Christiane contro l'Ottomane, con la liberatione di Vienna. Dedicate all' Altezza Sereniss. di Cosmo III. Granduca di Toscana nella loro academia il di 17. Ottobre 1683. In Livorno, Appresso Gio. Vinc. Bonfigli 1683. w 8ce, str. 80.
Czartor.

Wałowski Wawrz. ob. Serafinowicz Jan (Epikrotyma 1635).

Walpole Rob. ob. Forman (1733).

WALPURGER Jan. Cosmo-Theologiczne Uwagi. [Na drugiej karcie:] Cosmo-Theologiczne Uwagi o Naywazniejszych Cudach Boskich Y Prawdach, Ktore Się w Panstwie Natury y Łaski Nayduią. Ku większey czci i chwale Boga i Stwórey naszego, Ku zawstyżeniu niewiernych, Ku powszechnemu zbudowaniu. Z Objawienia i z rozumu dowiedzione Przez Jana Walpurger. Przetłumaczone na Polski język. [Tu winieta: pęk kwiatów]. w Wilnie w Drukarni J. K. Mci przy Akademij. Roku 1785. w 8ce, k. tyt. 2 i k. 2 nlb., str. 324.

Na odwr. pierwszego tytułu wierszyk polski:

Czas drogi tu na ziemi lepiej obrócony.

Na odwr. drugiego tyt. aprobaty z r. 1784.

Dedyk. do Gedeona Jeleńskiego, s podp. Drukarni przy Akad. — Tu mówi Dru-

karnia, że zachował od zguby rymy Kochanowskiego, przysłowia Fredry i rękopisy Krzyszpina woj. wil., a także i na ten drukłożył.

Na treść dzieła składają się wywody o Bogu, o niebie, o fenomenach przyrody, o aniołach, o ziemi (i jej skarbach). Wszystko przeplatane „aplikacją” to jest nauką dla duszy. — Nazwisko tłumacza nie wymienione.

Kraszewski Wilno IV.

Bibl. w Suchej — Uniw. Wileń.

WALPURGIS Antonia, synowa Augusta III. La Conversione di Santi Agostino, Oratorio Al Sepolero di N. S. Cantato Il sabato santo. Nell' anno 1750. Nawrócenie S. Augustyna, Oratorium przy Grobie Pańskim w Dreźnie śpiewane po wtorku w Wielką Sobotę R. P. 1750. A teraz dla zacności Na polski język przetłumaczone. w 4ce, k. 30.
Tekst włoski i polski wiersz.

Krasiń. — Uniw. Warsz.

— Nawrócenie świętego Augustyna, melodramma śpiewane w kaplicy królewsko-elektorskiej Drezdeńskiej w Sobotę Wielką Roku 1750. Po włosku anonimie napisane w Dreźnie przez Nayiaśniejszą królewiczową Jeymę Polską. Na noty muzyczne przeformowane przez J. P. Jana Adolfa Hasse kapelmaistra Jego Królewskiej Mci. a z włoskiego metru na wiersz oyczysty przetłumaczone przez J. Z. R. K. w Kielcach 21y 23y 24 febr. 1751. W Warszawie w drukarni Jego Królewskiej Mci y Rz. Pltey Collegium Soc. J. w 4ce, od str. 52—71.

Tłumaczył J. Załuski (ob.). Jagiell.

— Augustins Bekehrung, ein geistl. Drama, übers. von Gottsched. Leipzig, 1764. w 4ce.

— Sentiments d'une âme pénitente sur le pseume Miserere mei et le retour d'une ame à Dieu sur le pseume Benedic anima mea. Avec l'ordinaire de la messe et des réflexions chrét. Paris 1751 w 16ce.

— Toż... 1764. w 4ce.

— Gesinnungen einer bussfertigen Seele. von Chr Brüchting w 16ce.

— ob. Valiere (Affekty 1751) — Wyrwicz Karol (Kalendarzyk 1761).

WALSEKKI Antoni, prof. w Padwie. O Gruncie Religii Czyli Czci, lub Wierności Prawdziwey, y Zrzdłach Niezbożności: Trzy Księgi Xiedza Antoninusa Walseckiego, Zakonu Kaznodziejskiego, Świętego Dominika, Professora Świętej Teologii, w Akademii Padewskiej, z Włoskiego ięzku na Laciński przetłumaczone, & z Łacińskiego na Polskie wyłożone Przez Xiedza Henryka Boguckiego, Świętej Teologii Prezentata Zakonu tegoż Kaznodziejskiego, Magistra Studentium. Roku Pańskiego 1777. w Berdyczowie w Drukarni Fortecy N. P. M. za Przywileiem J. K. Mci. w 8ce, k. tyt. i k. 10, str. 279. — Tom II. Księgi I... [dalej jak w tomie pierwszym]. k. tyt. i k. 3 nlb., str. 255.

Księga Druga O Gruncie Religii Obiawionej Tom I... [dalej jak w tomie pierwszym pierwszej księgi]. w 8ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 259. — Tom II... [dalej jak w tomie I]. k. tyt. i k. 2 nlb., str. 429.

Księga Trzecia O Zrzdłach Niezbożności Tom I... [dalej jak w księdze II...] 1778. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 331. — Księgi Trzeciej O Zrzdłach Niezbożności Tom II... [dalej jak w tomie I]. k. tyt. i k. 1 nlb., str. 364, k. 3 nlb. (omyłki druku).

Na czele księgi I list Klemensa XIII chwਾਲący dzieło (s datą 1767), po czym kilka aprobat i dedykacja: Urzędnikom, ziemianom i obywatelom województwa podolskiego (woj. J. Zamojskiemu, kaszt. K. Hryniewieckiemu i kilkudziesięciu innym), — Wreszcie przemowa do czytelnika.

Księga I tom I mówi o pobożności, o Chrystusie, o libertynach naszego wieku (polemika z Wolterem, Helwecjuszem itp.), o duszy i jej nieśmiertelności.

Księga I tom II, dedykowana sądowi ziemskiemu podol. i latycz., mówi o wolności człowieka, o przyr. prawie (tu polemika z Hobbesem i Spinozą, Puffendorfem i Coccejim), o zgodności narodów w religii i o mniemanym ateizmie „grubych” (tj pierwotnych) ludów.

Księga II tom I, dedyk. sądowi grodzkiemu podolskiemu (np. Adamowi Czartor.), o potrzebie objawienia, o religii filozofów, o tajemnicach wiary, o nauce Star. Test. Księga II tom II, dedyk. ofejalistom wojew podolskiego, mówi o zacności N. Test. i o znakach religii chrześc.

Księga III tom I, dedyk. Ignacemu Dulskiemu, mówi o niezbożności, zwalcza ateizm. Znówu obszerna polemika z Hobbesem, Spinozą, Epikurem, deistami. Zabobonność nie jest gorza od ateizmu.

Księga III tom II, dedyk. Ant. Krosnowskiemu, mówi o przewrotności rozumu, o początku złego, polemizuje obszernie z Aemiliusem Russoiego (widać, że nie był wtedy w Polsce nawet z naswiaka szerszej znany), o wątpliwościach niewiernych. — Od strony 241 idzie „Część III“ księgi trzeciej: o mniemaniach „nowaków“, o czytaniu ksiąg szkodliwych (tu znów polemika z rozprawą Rousseau o równości ludzi), o potrzebie censury ze strony Kościoła i monarchów.

Jest to więc obszerna dzieło poświęcone walce z wdzierającymi się do Polski prądami oświecenia i racjonalizmu.

Jocher 9935. Czartor.

WALSH Wilhelm. Szpital Głupich z Angielskiego Na Francuzki A Z Tego na Polski Język Przełożony. Ten co ma najmniey światła pospolicie sądzi iż wszyscy głupi, on sam rozumem się rządzi. Każdy głupiec dla przyczyn iakich, co powiada W szpitalu głupich, swego osadza sąsiada. Boileau w Sat. IV. [Tu winieta: trąbka i kaduceusz przewiązane wstęgą]. w Warszawie, w Drukarni P. Dufour Drukarza J. K. Mei y Rzeczypospolitey. M.DCC.LXXXIII. (1783). w 8ce, k. tyt., str. 51.

Na odwr. tyt. „przeestroga“ wskazująca naswiako autora i wiersz Pope'a o Walshu. Dowcipny dialog między Eskulapem, Merkurym, Csolwieskiem, Stoikiem, Poetą, Politykiem itd. — dowodzący, że wszyscy ludzie są istotami mniej lub więcej głupimi i że ich uszczęśliwienie jest zależne od ich głupstwa. Odjąć ludziom ich głupstwo, byłoby to samo, co odjąć im społecność życia. Gdyby nie było głupich, rodzaj ludzki by zaginął.

Bernacki Teatr II 195.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Kraśń. — Uniw. Wileń.

Walburg Wilh. ob. Fabri Johannes (1548; tu szczegóły o pobyciu Walburga w Krakowie).

Walter Anna ob. Hermann Z. (1688).

WALTER B. Brevis ac vera descriptio rerum ab Illustrissimo Duce Jon Michaelae gestarum. 1599. fol.

Kronikę tę tłumaczył z tekstu rumuńskiego (dziś nieznanego) na język polski And. Taranowski, a z polskiego na łacinę przebrał Walter.

Walter Jakub ob. Łychowski Gabr. (Wieniec pod znakiem).

Walter Marcin ob. Herrman Z. (1702) — Puschman L. (1702).

WALTHER Antoni Baltazar (urodz. 1705). Anthon Balthasar Walthers Königl. Preussischen Kriegs- und Domainen-Raths Silesia Diplomatica Oder Verzeichnüss derer gedruckten Schlesischen Diplomatum, Privilegiorum, Landes-Gesetze, Statuten, Päbstlichen Bullen, Ober-Amtlichen Patenten, Gerichtlichen Bescheide, Beschlüsse, Gutachten, Rechtlichen Ausführungen, Beschwernüsse, Vergleiche, Friedens-Schlüsse, und anderer zur Schlesischen Historie und Rechtsgelahrtheit gehörigen Uhrkunden und Nachrichten. Nebst einem Verzeichnüss derer Autorum worinnen dieselben zum Theil befindlich, Und einem Register über die vornehmsten Sachen In II. Tomis Der I. Tomus Enthält die zur Religion, Bissthum, Clerisey, Stiftern, Kirchen und Schulen gehörige Uhrkunden. Der II. Tomus Enthält die zum Weltlichen Zustand Schlesiens gehörige Uhrkunden. Breslau, In Verlag Johann Jacob Korn, 1742.

Každy z tych dwóch tomów ma nadto drugi tytuł, brzmiący w końcowej części odmiennie:

Erster Tomus. Enthält die zur Religion, Bissthum, Clerisey, Stiftern, Kirchen und Schulen gehörige Uhrkunden. Breslau, In Verlag Johann Jacob Korn. 1741. w 4ce, 2 k. tyt. i k. 3 nlb., str. 188, k. 1 nlb.

Zweyter Tomus Enthält die zum weltlichen Zustande Schlesiens gehörige Uhrkunden. Breslau, In Verlag Johann Jacob Korn. 1742. w 4ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 536, k. 12 nlb.

Dedykacja hr. L. W. Münchow.

Rozpoczyna przedmowa, spis dzieł, z jakich korzystał, oras na str. 37—44 spis treści. — Taki sam spis na całe II tomu.

Dzieło to obejmuje regesta drukowanych dokumentów śląskich średn. i nowszych (aż po r. 1740). Dokumenty podzielone na grupy wedle treści (dla biskupstw i zakonów, dla księstw i miast, w sporach relig. wydane, dla stanów i całego kraju

itp.). W obrębie każdej grupy uporządkował autor materiał chronologicznie.

Dokumenty dawniejsze czerpie z Sommersberga, Goldasta, Thebesiosa i innych znanych zbiorów; stąd nie ma tu nieznananych. Sporo stresszonych dokumentów z w. XVI i XVII do stosunków Śląska z Polską za czasów Zyg. III i Wład. IV, i te może największy przedstawiają dla nas interes. — W tomie II na str. 46—50: Von denen zu Pohlen gehörigen Schlesischen Briefen (z lat 1335—1722). — Na str. 129 i nast. listy Zygmunta I z lat 1523—6 do Rady Wroclawskiej, wysuwające do obrony przeciw luteranizmowi (stresszone wedle dzieła Fiebigera pt. Gewaltig in Schlesien eingerissenes Luthertum — nauce polskiej nie znane).

Dzieł polskich nie uwzględnił poza Lubieńskiego Opera.

Dopełnieniem pracy Waltera są prace Worbsa, które wymienia Thomas Handbuch der Literaturgeschichte Schles. 1824 str. 18. — Tu także na str. 331 podany życiorys Waltera.

Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Warsz. powz.

WALTHER Gottlob. Prodomus exercitationis secundae... praeside Paulo Patre P. P. respondente Gottlob Walther... ob. Pater Paweł.

— ob. Kotwitz Baltaz. (1700) — Wende G.

WALTHER Jan (I). Nuptiis Johannis Papenii et Annae, Johannis Hoppii viduae. Dantisci 1612. w 4ce.

WALTHER Jan (II). Ungeschliffene Zunge des sg. Loefini bey dem Leichenbegängnis des Nicolai Pahl erkläret. Danzig 1650. w 4ce.

Ob. Lefinus (tom XXI 142).

(Walther Jan). Verschmähete Einsamkeit, Dess Wol-Ehrenwerten und Wolbenambten Herrn Johann Walthers, Bürgers und Handelsmanne in Fraustadt, Als Er sich mit der Viel-Ehr- und Tugendbegabten Iungfrauen, Elisabeth geborne Sickerin, Ehelich verbunden, Abgebildet auff deroselben, Den 11. Tag dess Winter-Monats im Jahr, 1670. in Fraustadt, Feyerlich begangenen Hochzeit-Feste. Bresslau, In der Baumannischen Erben Druckerey druckts Iohann Christoph Iacob, Factor. fol., k. 2. Wroclaw. miej.

— Verstekte Liebes-Funcken, in Dero gewünschten erflammen Bey Hoch-

zeitlichen Ehren (Titul.) Herrn Johann Walthers, Vornehmen Handelsmanne in Fraustadt, Und (Tit.) Jungfr. Elisabetha Suckerin, angemerket Und in der Frembde Von beyder Ehelichen, treuen Freunde erfreulich besungen. Bresslau, In der Baumannischen Erben Druckerey druckts Johann Christoph Jacob, Factor. fol., k. 2. Wroclaw. miej.

— ob. Grossmann Fr. (1703) — Irleyn Pancr. (1703).

WALTHER Jan Jakub. Essentia Linguae Italicae. Lublini 1753. w 16ce. Uniw. Wileń.

— Essentia Linguae Italicae modernae Romanae Jo. Jacobi Waltheri Eriburto-Thuringi. Editio nova emendata Romae impressa. Lublini reimpressa anno Domini 1763. typis Collegii S. J. w 16ce.

— Essentia Linguae Italicae Moderna-Romanae JO: Jacobi Waltheri Reimpressa. [Tu ozdobnik]. Cracoviae Typis Seminarii Academico-Diaecesani Superiorum permissu. w 16ce, k. tyt. i str. 154.

Druk z połowy XVIII w.

Akad. — Jagiell.

WALTHER Kasper. Das Unveränderliche, das Vortrefflichste, Bey der Adelichen Funeration Des Weyland Hoch-Edelgebohrnen Ritters, und Herren, Hr. Adam Gall von Kreckwitz, Erb-Herr auff Kommernig und Talbendorff, etc. Des Liegnitzschen Fürstenthums Hoch-meritirten Herrn Landes-Eltestens, In der In dem Mitscher Gottes-Hause d. 4. Nov. A. C. 1693 gehaltenen Parentation, erwogen von Caspar Walthern, Diacono der Kirchfabrt in Hayn. Schlichtingsheim in Gross-Pohlen, druckts von Christoph Wild. w 4ce. Wroclaw. miej.

— Christliche Leichen-Predigt, Darinnen Bey der Christ-Priesterl. Beerdigung Des weyland Wol Ehrwürdigen, Grossachtbaren, Hoch- und Wohlgelehrten Hn. Andreae Neumannii Treuverdient-gewesenen Pastoris der Kayser- und Königl: Stadt Hayn, wie auch der Ehrw. Priesterschaft selbigen Kreysse wolansehnlichen Senioris, Aus den ver-

langten Worten Hiobs C. X. 12. 13. Dom. Sexages. im Jahr Christi 1692. in Volckreicher Versammlung, Ein Danckbahrer Prediger vorgestellt worden, Einfältig gehalten, und auff begehren, zum Druck übergeben von Caspar Walthern, der Haynauischen Kirchfahrt Diacono. Gedruckt zur Lissa durch Michael Bucken. 1693. w 4ce, str. 39.

Wrocław. miej.

WALTHER M. Dissertationes theologiae academicae. Editae a C. G. Hofman... Witttembergae 1753. w 4ce.

Zawiera m. i. polemikę z polskimi socjyanami.

WALTHER Melchior, pastor w Rawiezu. Christliche Denk- und Geistl. Ehrensäule... bei Begräbniss... Elis. Hoffmannin... Steinaw, bei Funck Wittib. 1662. w 4ce.

Wotschke w Aus Posens Kirchl. Vergang. 1912 str. 33.

Są tutaj jego pieśni niem., o czym Wotschke Gesch. der Kirche Rawitsch 1912 s. 1 i 13.

— I. N. I. Das lieblich-gefallene Loss, So Alle ergetzet; Und Das schöne Erb-Theil, So Alles ersetzt. Bey Wohl Ansehlicher, in sehr Volckreicher Versammlung, und Christ-Priesterlichen Leich-Ceremonien, Dess Wol Ehrwürdigen, Gross Achtbahren, und Hochgelahrten, Herren Gottfried Hoffmanns, Gewesen Herren Pastoris und Inspectoris, der Evangelischen Gemeine, in der Hoch-Gräfflichen Stadt Rawitz. Welcher, plötzlich, denn 10. Novemb. zu Nachte, ein Viertel auff zwey Uhr, Anno 1673. an einem harten Schlag-Flusse, Sanfft und seelig verschieden; und den 20. ejusdem gedachten Jahres in seine vorhin gefertigte Grufft versencket etc. dem 16. Psalm denn 6. versicul. Schlecht und einfältig Jubeschauen vorgestellt. Durch Melchiorem Waltherum Hirschberga — Silesium, beate Defuncti Successorem. Gedruckt zur Lissa durch Michael Buck. 1674. w 4ce, ark. E.

Wrocław. miej.

— Piorum lachrymabilis & laetabilis confitio... Bey Beerdigung... Annae... des Vincentii Stephani der ew. Gemeinn in der... Stadt Rawitz eraten Herrn Pastoris... hinterlassenen Frau Wittiben...

Von Melchiore Walthern... Steinaw, Wig. Funcken Wittib. 1661. w 4ce, str. 44.

— Frommer christglaubiger Herzen Tränensaat... bei der Beerdigung der Anna Cronin geb. Clapin des... W. Stephani Wittiben... Gedruckt zu Steinaw an der Oder. 1661. w 4ce.

Wotschke w Aus Posens Kirchl. Verg. 1912 str. 33.

— I. N. J. Optimus piorum Christianorum Commeatus Sub Iussis Iosuae, quam breviter adumbratus: Das ist, Aller frommer Christen bester Vorrath, Entworfen unter Iosuae Befehlungs-That. Auss dem 10 und 11. Verss. Iosuae I. C. Iosua geboth den Haupt-Leuten des Volks, und sprach: Gehet durch das Lager etc. Bey Christlicher Leichen-Bestattung Dess Wohl Ehrenverten, Wohlweisen und Wohlbenamten Hn. Georgii Walthers, Vornehmen Bürgers, Kauff und Handels-Mannes, wie auch des Rathes Assessoris, in der Hoch-Gräfflichen Stadt Rawitz, allhier: Welcher seines Lebens Elends-Reise mit dem schönen Himmlischen Paradiese verwechselt hat, im Jahr 1675. den 9. Decembr. drey Viertel auf 11 Uhr zu Abende und folgend den 19. ejusdem in sein Ruh Kämmerlein beygesetzt worden. Seines Alters 46. Jahr 22. Wochen und 4. Tage. Gehalten von Melchiore Walthern Hirschberga Silesio Pastore et Inspectore gedachten Orthes. In der Hoch-Gräfflichen Stadt Lissa gedruckt durch Michael Bukken im Jahr 1676. w 4ce, str. 36.

Wrocław. miej.

— ob. Pfeffer Henr. (1683).

Walther Nebal ob. Gualter.

Walther Rosina ob. L. T. (1670).

Waltherd Michael ob. Held Joannes (1709).

VALTRINI Antoni. Życie Św. Ludwika Gonzagi, tłum. Stan. Gawroński Soc. J.

O tym Sommervogel III 1293.

Valtulinus ob. Vulturinus (pseudonim Geyera z Hirschbergu).

WALUŁOWICZ Dionizy ks. Sposob Odprawowania Nabożnego Passyi w Post Wielki dla Archi Konfraternii Ro-

zanea S. w Kościolach WW. OO. Dominikanow y w innych, gdzie iest introdukowany Rożaniec S. Wielmożnemu IMći Panu, P. Teodorowi Tadeuszowi Turczynowiczowi Suszyckiemu Krayczemu Powiatu Pińskiego Dedykowany Y do Druku naprzod w Warszawie potym w Wilnie, za dozwole niem Zwierzchności Duchowney Podany Przez X. Dyonizego Walułowicza Promotora Rożanca S. Konwentu Wileńskiej S. Duchy Z. (B. m. i r.). w 8ce, k. 28 nlb.

Wydanie I z r. 1735 ob. t. XXIX 130.

Na odwr. herb i dwa dwuwiersze. Dedykacja Suszyckiemu, reimprimatur i niezgrabny drzeworyt z męką. — Potem przedmowa. Zawiera modlitwy i pieśni. Nut nie ma, ale są kreski wydrukowane, aby łatwiej nuty wpisywać. — Pieśni te miały śpiewać dwa chóry. Uniw. Wileń.

Waluszewicz Tomasz (urodz. 1747 † 1800) ob. Bukaty Tad. (Kazanie 1778) — Flechier de Reval (Katech. filozof.) — Henry Piotr (Nauki dogmat. 1777) — Liguori Alf. (Kazania 1783) —

Kraszewski Wilno IV 827, 343. — Brown Bibl. 415. — Encykl. Orgelbr. XXVI 360. — Bentkowski Hist. lit. II 49. — Encyklop. kośc. XXX 209.

Vana sine viribus ira... ob. Śmiglecki M. (1611).

WANATOWSKI Michał. Conclusiones academicae, quas sub patrocinio Christophori Jonaszewicz in collegiata Sandomir. Psalmicinium praesidis et senioris publice defend. in scholis sandomir. S. J. suscepit. Typis Collegii Sandomir. S. J. (1736). w 12ce, k. 7 nlb.

Czartor.

— Tirocinium theologicum una cum conclusionibus academicis Sandomiriae In publica disputatione atq; solenni inauguratione neoelecti Marianae academiae rectoris distributum Die 20 januar. Anni D. 1753. (Na końcu:) Typis Sandomir. in Coll. S. J. w 8ce, k. 8.

Broniń Mich. Wanatowski.

Czartor. — Uniw. Warsz.

(**Wancke Danlel.**) Carmina Votiva, quibus Viro Clarissimo et Eruditissimo Dn. Danieli Wanckio Scholae Lesnens. Prorectori solertissimo, Praeceptoris meritis, die Die Nominali gratulatur,

et a Deo ter Opt. Max. Sanitatem, Vitam, et omnem Prosperitatem animitus precatur, Discipulor. Quadriga: Anno M.DCXLIII (1643). Mens. Ian: ipso Daniel die. Lesnae Polonorum, Typis Danielis Vetteri. w 4ce, k. 2.

Wiersze łacińskie.

Wrocław. miej.

— Sermon: Welche auff freundliches Ansuchen ist gehalten worden von D. W... [Zarazem:] Ara Sepulchralis. w 4ce, sygn. Dii.

W Ara Sepulchralis zamieszczono wiersze łacińskie i niemieckie. — Występują tam jako autorowie: Vincentius Stephani Münsterberg. Ecclesiae Ravicens. Pastor, M. David Grotkius Franstad., Gothofredus Hofmannus Ravicensium Diaconus, Iohannes Hofmannus SS. Theol. Stud. et p. t. Ludi Schlichtingsh. Moderator, Iustinus Hofmannus pt. Sch. Osch.

Wrocław. miej.

— ob. Gryphius Andr. (Schlesiens 1641) — Martinus Henr. (Vota 1650).

WANCKELIUS J. Fest. nuptiarum Pauli Gesneri et Catharinae Ulrici Ludmeri viduae. Dantisci 1614. w 4ce.

— ob. Guevar Antoni (1615).

Wanckelmuth (Die) des Glücks, eine Tragoedie, worinnen des ehemaligen Gen. Lieutenants von Patkul und des Staats-Ministers von Görtz besondere Unglücksfälle und Hinrichtungen samt deren Ursachen und andern Umständen Gesprächsweise zu finden Leipzig 1719. und in diese Form gebracht 1749. w 4ce.

Czartor.

Wanda (Wenda) królowa ob. Amboyse (1573) — Białobłocki (1661) — Bielski (Kronika 1597; tu portret Wandy) — Capacius (Elogia 1608) — Daniecki Jan (1599) — Freder Cas. (Poloniae princeps 1664) — Gillet (1641) — Ines (Lechias 1655) — Kmita (1588) — Kochanowski Jan (elegia lac. o Wandzie) — Lech und seine Nachfolger (1795) — Ledoux (1788) — Limant (Tragedie 1751; zapewne przeróbka z powieści) — Meier Joach. (Poln. Wenda 1702) — Meletaon (1715; ob. Wenda) — Miechowita (1521; portret) — Obodziński (1641) — Paprocki (Herby 1584; tu o kopcu Wandy) — Rochequilhaire (Histoire galante 1713) — Rost Jan (Wenda 1715) — T. A. — Treter

(Icones 1591) — Wackerbart (de Pologne 1795) — Wurwitz (1796) — Vahlen (fatum finale 1699 — ob. Wende) — Wenda (reine 1706; toż übersetzt von Meletaon 1715) — Wende G. (fatum finale 1699 — ob. Vahlen) — Werner Zacharjaz (tragedja) — Witkowski (na zwrócenie się 1611) — Ziegler H. (Germaniae virorum 1562).

Podanie o Wandzie jest wymysłem niesonym, zapewne Kadłubka — potem przez innych kronikarzy rozszerzanym (Bogusław, Długos, Kromer, Bielski, Sarniecki). Dużą rolę odegrały przy tym motywy starożytność, które wplataną do rzekomego podania. Zaczęto też dodawać jej wizerunki w stylu renesansowym i zwrócono uwagę na tak zwany kopiec Wandy (Długos, Paprocki). W w. XVI chwycili ten wątek poeci polsko-łacińscy i często się nim posługiwali (Jan z Wiślicy, Kochanowski, Janiecki, Klonowicz), potem i polscy (Kmita, Daniecki, Obodziński, Białoobłocki). Za polskimi pisarzami swrócili na jego osobliwość swą uwagę Francuzi, Niemcy i Włosi (Amboise, Ziegler, Caspaci). Wszedł też jako składowa część do katalogów wierszowanych i do poematów epicznych z dziejów Polski wieku XVII i XVIII (Ines, Skórski). Jeszcze większe powodzenie uzyskał w tym czasie za granicą; zaczęły się pojawiać romanse i tragedie — nawet balety — osnute na tym romansowym wątku (Gillet 1641, Meier 1702, Meletaon 1715, Rochequihar 1713, Rost 1715, Limant 1751, Ledoux 1788, Lech 1795, Wurwitz 1796 — wreszcie najznakomitszy s utworów: tragedia Zach. Wernera). Były to utwory nie rozszarzące sobie śladnej pretensji do wierności historycznej, wprost przeciwnie. W wieku XVII zaczął się pojawiać sceptycyzm na temat Wandy i jej poświęcenia się: wątpiono w wartość moralną jej czynu (Weude i i.), ale przedewszystkiem zakwestionowano historyczność faktu. Z pisarzy polskich uczynił to pierwszy Ign. Kraeicki (Historia 1774) oraz Naruszewicz.

Motyw Wandy w literaturze niem. omówił Arnold Gesch. der deut. Polenliteratur 1900 str. 20. — O stosunku podania do literatury star. obacz Kumaniecki w Pam. Liter. XXII (1925) str. 46. — Mortkowiczówna Podanie o Wandzie (1927) podała bibliografię tego wątku i pewną próbę syntesy (nie kompletną), nadto dużo cennych reprodukcji. — Windakiewicz Dzieje Wawelu 1925 str. 1—15.

Rosbierowi hist. i folklor. podania o Wandzie poświęconych jest sporo prac (najstarsze Naruszewicza i Siarczyńskiego). — Obacz o nich Finkel nr 24831 oraz t. III str. 1887.

Vandall, Vandalla ob. Acta (1773, 1774, 1775) — Chytraeus Dawid (regionum 1589) — Krantz (De origine 1519, 1600) — Praetorius (1688) — Schurtzfleisch (1700) — Slavi (Słowianie) — Suchten Al. (1545) — Stritter J. (Memoriae popularum 1771) — Troester (Adler Nest 1666).

Wandalów często od czasów Krantsa identyfikowano z Wenedami. Dopiero ostatecznie Praetorius (Orbis gothicus 1688) usunął ten błąd, zbliżywszy ich do germańskich Gotów.

Vandalides Helconis ob. Gostomiowski G. K. (1642).

Wandallin ob. Jurkowski Jan (albo wiślny bohater, Chorągiew 1607).

Vandalus ob. Suchten Al. (1545).

VANDER P. Palatinat du Posnanie (mapa).

W dziele: Galerie agreable t. XVI.

Van der Lind ob. Erenstern W (1659) — Lind.

Wanderungen (Kosmopolitische)... durch Preussen, Liefland, Kurland, Lithauen, Vollanden, Podolien, Gallizien und Schlesien in den Jahren 1795—1797. (I Bändchen). Germanien 1798. w 8ce. Raczyn.

Wandłowski Andrzej (Theses et antitheses de cultu et invoc. sanctorum 1609)... ob. Zygrowiusz Jan.

Joher II nr 3985.

— ob. Grasser (Propempticon 1603) — Zygrowiusz (Papapompe).

Jussyński Dyke. II 298.

(Wandrey Balt.). Erfreuliches Rosenkonfekt mit wohlmeinenden Glückwünschungen gezieret, so auf dem hochzeitlichen Ehrentage des... Herrn Balthasar Wandrey, J. U. C. und wohlgerierenden Bürgermeisters der gräflichen Stadt Rawitz, mit der... Jungfrau Rosina, des... Herrn Lorenz Leuffers Jungfrau Tochter, von nachgesetzten guten Freunden, Bekannten und Anverwandten vorgetragen worden. Anno 1670 den 29. Aprilis. Breslau 1670. w 4ce.

Wotschke Gesch. der K. G. Rawitach 1912. —

Tenże w Aus Posens kirchl. Vergang. 1912 str. 88.

— ob. Döhning C. (1670).

VANEL. Histoire des troubles de Hongrie, avec le Siège de Neuheusel, et une Relation exacte du combat de Gran. Amsterdam, Elzevir, 1686. w 12ce.

Dzieło to wyszło kilkakrotnie; ta edycja jest trzecią.

W edycji trzeciej dodana na końcu tomu II 326—403. Livre XIII i 3me Volume: Histoire des campagnes de 1688—4. — Autor jeden z najprzychylniejszych Janowi III. — Wyszała też nowa edycja w r. 1717.

Vangen (a) Nicolaus Vilhelmus ob. Trzeciński Andrzej (Sylvarum liber III).

WANGEN Petrus. Paraleipomena ad Amphitheatrum Honoris Jesuitarum. Ex recensione Petri de Wange. Lugduni Anno Christi 1610CXL. (1611). w 8ce, str. 183.

Od str. 71 do 148 idzie znany pamflet antyjesuitki: Consilium Datum Amico De Recuperanda Et In Posterum Stabillenda Pace Regni Poloniae. In quo demonstratur, pacem nec constitui nec stabiliri posse, quamdiu Iesuitae in Polonia manent. Conversum e Polonico in Latinum.

Wrocław. miej.

— Physiognomonia Jesuitica variis opusculis, discursibus, characteribus, epigrammatibus expressa. Lugduni. 1610. w 8ce.

WANGEROW, pastor. Peter und Maria... Züllichau, 1793. w 8ce.

Jest to powieść o Piotrze Duninie.

Wangolin Kasper ob. Schosser Christian (Sirenum 1611).

Vangroveclus ob. Wągrowecki Jan.

VANIÈRE (Wanier) Jakub. Folwark Domowy Z wiersza Łacińskiego X. Jakuba Waniera è Soc. Jesu na rym Polski Przez X. Adama Wysockiego, z tegoż Zakonu Przełożony. [Tu winiętko: dwoje gołych dzieci pod palmą]. R. P. 1780. W Gdańsku Drukarni J. E. F. Müllera. w 8ce, k. tyt. i k. 11 nlb., str. 328.

Oryginał wyszedł kilkakrotnie w Paryżu pt. Praedium rusticum (wierszem łaciń.). Dedykacja tłumacza do Józefa hr. Rogalińskiego. Wychwała w niej Waniera jako poetę i jako człowieka oraz chwali ród Rogalińskich.

Dalej podaje dedykację Waniera Mikołajowi Lamoniemu (na 3 k.).

Dzieło składa się z 16 ksiąg: o kupieniu i rozporządzeniu folwarku; robotnika dobrane (oracze, pasterno, ssaćsane życie rolników, wychowanie dzieci wiejskich);

chów bydła (m. i. o duszy zwiernącej — tu cytuje Kartezjusza „bańnie filozofa”); drzewa; o czterech porach roku; jaryny; winnice i wino, o rodnajach wina, o fałszowaniu wina; ptactwo i jego chów (paw, kury, gęsi, indyki); gołębie i ich obyczaże; pszczoły i ich chów; stawy i ryby; zwierzyniec (króliki, wilki, liay, jelenie).

Wiersz 13-sgłoskowy jest gładki, ale treść pozabawiona wszelkiej poezji. Tłumacz przekłada wiernie (nie opuszcza nawet ustępów nie mających w Polsce zastosowania np. o winnej latorośli, o jemiolo); od siebie — o ile mogłem sprawdzić — nie nie dodaje, stosunków polskich nie wapomina.

Całość nie przypomina Georgik Wergiliusza. Ks. Mańkowski w Roczniku Tow. Nauk. toruń. 1911.

Bibl. Bernard. w Świeciu — Jagiell. — Krasid. — Uniw. Wileń.

Waniewicz Wojc. ob. Wołuski Józef (Tractatus asceticus 1720).

Vaninus Iullus Caesar ob. Apel Joh. Wolfgang (1708) — Deutsche Jacobus.

Vanitas Vanitatum Omnia Sub Sole Ex contemptu Mundi In Josephat Rege Indiarum Comprobata, et Luci publicae Spectante Magnorum Hospitum Coronā a Nobilissima Juventute Academica In Aula Scholarum Culmensium politico-Ascetice Patris Soluti Idiomate Demonstrata Annō quō PoMpas sponte DoCet Caelo Rex spernere terrae. Posnaniae Typis Academicis (1760). fol. Autor: Manka P. (ob. XXII 124).

— ob. Dambrowski (Vanitatum 1621) — Lubomirski St. (consiliorum 1699—1712) — Podkański Krzysztof (mundi 1600) — Śmiadecki (Vanitatum).

Wańkowicz Adam ob. Utczycki Baz. (Szlad 1670).

WAŃKOWICZ Józef. Przymówienie się JW... Pisarza grodzkiego y posła wdztwa Mińskiego in turno względem rezolucyi Rady nieustającej, de ubiqnario foro R. 1786 d. 30 paźdz. Warszawa, Dufour. fol., k. 1.

Csartor. — Jagiell.

Wańkowicz Marc. ob. Iwanowscy (Sprawa 1776).

Wańkowicz Tadeusz ob. Kuszelewscy (Replika 1790) — Sapięha Aleks. (Sprawa 1782).

Finkel III str. 1887.

(**Wankowicz Teodor**). Dapifer ad mensam honoris in regno Reginae Poloniarum Mariae post mensas Regum... Theodorus Wankowicz dapifer... adornatus. Vilnae 1716. fol., k. 14 nlb.

Uniw. Wileń.

(**Wankowiczowie**). Powtorny głos W. Wankowicza przeciwko IXX. Trynitarzom konwentu wileńskiego... (około 1790). fol., k. 10 nlb.

Zieliń.

— Odpowiedź W. IP. Wankowicza podczaszego województwa minskiego przeciwko IXX. Trynitarzom Antokolskim. fol., k. 14 nlb.

Zieliń.

— ob. Koszycowic Ant. i B. — Lipnicki Leop. (Przełożenie 1799) — Szczyt — Trynitarze.

Vannianum regnum ob. Sommerus Frid. (1722).

WANNICH Antoni. Carmen Onomasticum Illustrissimo Domino Joanni Baptistae In Raciborz Morstyn Ordinis Sancti Stanislai Equiti, Tribuno Reipublicae Polonae, Moecenati Suo Amplissimo... dicat. VIII. Calendas Julias. M.DCC.LXXXIX. (1690). w 4ce, k. 7 nlb.

T. P. N. w Poanania.

WANNIUS (Wanner) Walenty z Wirtembergii († 1567). Praktyka o mszy Walentego Wanniusa co o niej, a iako rozumieć mamy. Summa wasytskiego. Matth. 15. Każde ssczepienie, ktorego niesszczepyl Ociec moy Niebiesky, będzie wykorzeniono y w ogień wrzuceno. Drukowano w Krolewcu Pruskym v Jana Daubmana. Roku pańskiego. 1559. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., k. CXII liczb. (brak końca).

Na odwr. k. tyt. trzy cytaty z Biblii (poprawiane współcześnie czerwonym atramentem w egs. Csarn.).

Dedykacja: Wyel. a milosc. panom y inasym szlachetnie urodzonym y wasytskim pospolicie Polakom y tym którzy pod obroną tej sławnej korony imię pana Christusowe prawdziwie wyznawiają... (Tu mówi, że fałszywi nauczyciele za przykładem papieży rzymskich swą naukę powagą i dostatkami cukrują. Między innymi błędami równają mszę z zasługami pana Christusa barzo przez to bluźniąc). Pod przedmową tą podpisany jest: W. N., które to cyfry oznaczają Wojciecha z Nowego Miasta, tłumacza. Datowane z Krolewca 18 Księżyca stycznia 1559.

Dzieło składa się z trzech części. Do karty LXIII idzie rozbiór poszczególnych składników mszy, odtąd wywody „którym obycajsem msza może być naprawiona“. Wreszcie od k. LXXXI: o początku mszy, kiedy a od kogo była ssczepiona.

Tendencją dzieła jest wykazać, że msza nie ma tego znaczenia, jakie jej Kościół katolicki przypisuje. Nie jest ustanowiona przez Chrystusa, jest dziełem ustawodawstwa papieskiego, którego przepisy o mszy autor wylicza. To, że księża przy mszy pożywają chleb i wino, to dla wiernych nie ma znaczenia (jest to „tantalusowy głód u tych, co przy mszy papieskiej bywają“). Tylko przepowiadanie słowa bożego i rozdzielanie świętości jest udzielaniem dobrodziejstw wynikających z męki Chrystusa. Cały ton książki jest nader wojowniczy, księża są przedmiotem ciągłej ostrej krytyki. Tak np. przytaczając przepis Bonif. I, aby niewiasty nie dotykały się „peły które są na ołtarzu i nie kadsily w kościele“, dodaje autor: „acs im wolno dotykać się ciała księżego y mniskiego acs też święconego ale tajemnie“.

Zwalcza też autor bezsensowność księży, jako dopiero przez papieży ustanowione — oraz przedstawia początek papieństwa jako rzecz późną, skoro aż do Grzegorza W. nie było „papieży“ tylko rzymacy biskupowie.

Autor chętnie przytacza (obok N. Testamentu) argumenty z pisarzy kościelnych, jak św. Augustyn, Chryzostom, Cyprian, Tomasz z Akwinu. Cytuje też często pisarzy katol. nowszych, jak Gabriel Biel (tego najczęściej), Platina, Bergosus, — na dowód, że i katolicy pisarzo „niespodejrzani“ są z nim w zgodzie. Na k. XXV apologia Jana Husa. Na k. LXXXVII wspomina Nauclerusa, który wypisuje „żałosną tragedję“; może to Ochina?

Wspomniane w Hosii Epistolae II 556 „Miscala“ Wanniusa (drukowane podobno w Elku po r. 1555 z polecenia ks. Albrechta) jest zapewne identyczne z powyższą „Praktyką“.

Wojciech Nowomiejski był nauczycielem szkoły toruńskiej (N. Miasto toruńskie), stąd podpisuje się W. N. — Tłumaczył także „Rycerstwo“ Erazma. Język jego jest czysty i wprawny. Pisze „okrum“, „zgrumadzać“ itp.

Wiersbowski III 2350. — Brückner w Pam. Liter. 1903 (II) str. 592. — Warmiński And. Samuel i Sekl. 1906 str. 450—2. — Wotschke Geschichte der Reform. 1911 str. 253 i 299 (tu o Wanniusie).

Czarn. (z bibl. Birgiela).

WANNOWICZY G. Breve relatione della prodigiosa immagine della Madrie

di Dio di Chiaromonte Cestecoviense in Polonia over di Constantinopoli e le notizie della vita di San Paolo. Roma 1671. w 4ce.

Trębiński w Bibl. War. 1840 II 564 ma z datą 1641.

Wannovius (Wannowski?) Michal († 1665).

Miał wydać drukiem swe kazania, i to może po polsku.

Ob. Weintraub w „Reform. w Polsce“ 1935 str. 214.

— ob. Kancjonał (1792; w tomie XIX 90).

VANNOZZI Bonifacy z Pistoii († 1622). Delle Lettere Miscelanea Del Sig. Bonifatio Vannozzi I. C. Pistolese, & Prototario Apostolico. All'illvstriss. Et Preclarissima Academia Veneta. Nelle quali sono lettere di Complimento, di Congratulatione, di Condoglienza, d'annuii, & d'ogni altro genere. Insieme con le lettere di attioni importantissime nella legatione Monsignor Illustrissimo Caetano legato à latere di Nostro Signore in Polonia. Con. Privilegio. [Tu sygnet drukarza: w ozdobnej ramee Zorza z wieńcem laurowym w ręku]. In Venetia, MDCVI. (1606). Appresso Gio. Battista Ciotti Sanese all'Aurora. w 4ce, k. tyt. i k. 13 nlb., str. 660.

Pierwszych 13 kart zajmują dedykacje, wiersze pochwalne i zalecenia przyjaciół — nadto: Tavola de nomi.

Jest to zbiór jego listów z lat 1582—1604 (wszystkie w języku włoskim); podzielony jest na dwie części, obie uporządkowane mniej więcej chronologicznie. Część pierwsza ogarnia listy do osób prywatnych (lettere miscellanea); część druga od str. 347 obejmuje listy w sprawach politycznych. Rozpoczyna je „Avvertenza“ — w niej mówi, że są to listy pisane w charakterze sekretarza kard. Henryka Caetana, legata do Polski, oraz że w sprawach tych komunikował się z sign. Cintio Aldobrandino, card. di San Giorgio.

Od str. 349—512 idzie ogromny poczet listów pisanych przez niego z Polski (z Krakowa i Warszawy) do różnych osobistości we Włoszech i Polsce. Rozpoczynają listy pisane z drogi do Polski (od 6 aprile 1596). Są to listy do cesarza, do króla polskiego (tu użyty swrot „antemurale e il propugnaculo“), do króla hiszp., do doży weneckiego, do różnych kardynałów i biskupów, do ks. siedmiogr. itp. (Wszystkie to listy stoją w związku

z podróżą do Polski). — Od str. 373 opis wjazdu kard. Caetana do Krakowa (entrata in Cracovia 17 giugno 1596). Prsybywszy do Polski rozpisuje mnóstwo listów: do papieża, do kard. Aldobr., do wielu innych (niektórych adresatów nie nazywa), do kard. Acquaviva, do ks. Sermonety, do kard. J. Radziwiłła. — Tak samo z Warszawy, dokąd się przeniósł 24 sept. 1596. Są to listy do braci Gwagninów, do Andrzeja Opalińskiego, do bisk. chałmińskiego (21 gennajo 1597), do kard. d'Aragona, do Jana Zamojskiego (6 luglio 1596 na str. 501, 505, 512). Nie wszystkie listy dotyczą spraw polskich, gdyż zamieścił i w tej części listy prywatne — ale przeważna ich część obraca się około ligi antytyreckiej, nad której sklejaniem pracował. Najwięcej o tym szczegółów w listach do kardynała Aldobr. i do Zamojskiego. W r. 1597 w maju jest już z powrotem w Ferrarze. Mija, jak wiadomo, rozbiła się o opór Zamojskiego.

Dalsze tomy kor. i inne dzieła tegoż autora nas nie dotyczą. Obacz o nich Ciampi Bibl. crit. III 102—121 (tu nieco listów i cennych informacji uzupełniających jego korespondencję, a wyjętych częściowo ze zbioru Ant. Zacharia S. J., częściowo z rękop.). Ossol.

— ob. Malaspina G. (1596) — Mandina B. (1596).

Opis nader ciekawy jego pobytu w Polsce jest podany w przekładzie polskim w Niemcewiczu Zbiorze pam. II (1838) str. 97 i str. 155. — Encykl. kośc. XXX 41. — Rykaczewski Relacye nuncjusów I. — Finkel Bibl. nr 3332. Ossol.

Wąsowicz ob. Wąsowicz.

Wantałowicz Jan Kanty ob. Saeculum (Felix 1768).

Jocher 3758 idąc za Sienkiewiczem przypisuje autorstwo Wantałowiczowi.

Wanzellusz ob. Proces duchowny.

WANZELIUS Jan, kazn. prot. w Toruniu. Der 91 Psalm Dawids sampt dem Gesang Simeonis 1569.

Praetorius Presbyt. Thorun. (rękopis w Bibl. Kop.) str. 72.

Wapen-Buch ob. Wappenbuch.

Wapenen ob. Karol Gustaw (1660) — Laage Piotr (1660).

WAPIERSKI Sebastian. Odprawa Rosprawy nieprawdziwey. Wydaney przez Marcina Jánicyusá z Smilowic, Ministrántá Secymńskiego. O zwierzchności Biskupa Rzymskiego. przeciwko disputacyi Wileńskiej. Wydana przez

Sebastianá Wapierskiego. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Prouer. 26. W Krakowie, W Drukarni Ják. Sibeneycherá, Roku Páńskiego, 1599. w 4ce, k. tyt. i k. 6 nlb.

Na odwołanie k. tyt.: Do czytelnika prawdę miłującego. Autor wyjaśnia, że przeszłymi czasami sjechali się do Wilna ministrowie swinglińscy, kalwińscy i szastakowali jezuita Kol. Wileń, a luterany i greki proste chcieli też przeciągnąć do siebie. Z tej trzody jeden baran (albo wilk w kołuchy) wydał teras pisemko o dyspacie z jezuitami i tam zastawia samolówkę na Ruś, Wapierski odpowiada mu podzieliwszy rzecz na 4 artykuły.

Jest to więc odpowiedź na pismka Janickiego (ob. tom XVIII 449). W artykule pierwszym na jego „gdakanie” przeciw bisk. rymakiemu. W art. II o jego oszukiwaniu Rusi i greków (samileca, w czym się grekowie z katolikami szadzą oras w czym się szadzą ewangelicy z mahometanami). W art. III o niezgodzie między trzema wyznaniem ewangelików. W art. IV: „z czym odjechali z Litwy ministrowie swinglińscy i kalwinitowie”. Tu opowiada, jak szas po dyspacie diabeł porwał nagle Luboszczyńskiego, który przeciw wierze bluźnił (apopleksja) — a wtedy Bóg puścił postrach na ministrów. Użytkali tyle, że gdzie się pop ruski z popem swingl. potka, to ma sam suszą iść, a jemu kaźny ustąpić, gdyż szadniej po kaźnach w kurcie żydowskiej brodzić niż w długiej rewerendzie.

Autorem jest oczywiście któryś z jezuitów wileń. — Polemika się na tym nie skończyła, gdyż Janicki odpisał na to pod pseud. Gabr. Prawowierskiego (ob. XVIII 449). Maciejowski Piśm. III 443. — Piekarski Katalog Kórń. nr 1518. — Joher 4044. — Wiersbow. III 3094.

Czartor. — Kórnik — Raczyń.

— ob. Gostomski Henryk (Gratulationes 1593) — Jurowiusz Jędrzej (Pogrzeb Mik. Paca 1595).

WAPOLINUS(?) Stanisław. [O sakramencie Eucharystyi naprzeciw heretykom].

Tytuł nie wiadomy.
Joher 3936.

Wapowska Katarzyna z Maciejowa ob. Androcy (1606) — Antonin z Przemysła (Różaniec 1583) — Grenada Ludwik (1583) — Wysocki Szymon ks. (Kształt 1606).

Kałwa Piotr Działalność kośc. Katarz. Wapowskiej (w Księdze pam. ku caci Abrahamu 1931). — Finkel III 1887.

Wapowska Katarzyna Teofila ob. Łacki Kas. (Rutka 1662).

Wapowski ob. Wesółowski Stanisław (Heptagon 1647).

Wapowski Andrzej z Radochowiec, kasztel. przemyski ob. Jakub de Clusa (Nijowski J. Rozmowa 1603).

WAPOWSKI Bernard (ur. ok. 1450 † 1535), kanonik krak. Fragmentum Sigismundi senioris regis Poloniae res gestas Cromeri descriptione posteriores continuans (1506—35) nunc primum in lucem editum (cura Thomae de Plaza S. Stephani Crac. parochi et canonici vislicensis).

Zamieszczono w edycji Kromera (Coloniae 1689). — Kromer czerpał dużo z rękopisu kroniki Wapow. i on też powierzył ten rękopis Plasie celem wydania.

Kronikę Wap. znał i wyszukał po części Marcin Bielski w swojej Kronice świata (1550, 1554). Na str. 159—291 pisze: Poczyna się kronika B. Wapowskiego. (O stosunku Bielskiego do Wap. ob. niżej cytowaną rozprawę Chrsanowskiego).

W przeróbce kroniki M. Bielskiego dokonanej przez syna Joachima podano jeszcze obszerniejszy ekscerpt z kroniki Wapowskiego.

W latach 1847—49 wydał przekład polski kroniki pt. „Dzieje korony polskiej” (na lata 1381—1463) Mikołaj Malinowski (w Wilnie) w 3 tomach.

Ale właściwy tekst kroniki Wapowskiego (część podługosową) wydał dopiero Szujski w r. 1874 (w Scriptorum Rerum Polonicarum II).

On też opowiada w przedmowie do swego wydania (str. XXI) o smutnych losach kroniki, której rękopisy zostały poniszczone. W ten sposób nie ogłoszone dotąd są lata 1463—1480, tak że znamy je tylko z rękopisów (Bawor., Jagiell.).

Stosunek Kromera do kroniki Wapowskiego rozbiera obszernie Finkel w Rozpr. Akad. hist. filoz. tom XVI (1883) str. 370 i nast. — Zaś na str. 449 i n. charakteryzuje ogólnie wartość kroniki Wapowskiego. Z rozbioru jego wynika, że Długosz był niemal że wyłącznym źródłem dla Wapowskiego, zwłaszcza o ile chodzi o fakty hist. aż po r. 1480. Dużą wartość należy przysnać geograficznemu opisom krajów, dokonanych ze stanowiska XVI wieku (opis Ukrainy, Litwy, Spiszu, Inflant). Geografię i pochodzenie Słowian traktuje Wapowski ze szczególnym samilowaniem.

O stosunku Bielskiego do Wapowskiego mówi Chrsanowski w swej monografii o Bielskim (1924) str. 115.

Ossoliński w Wiadom. hist. kryt. I (1819). — Schmitt w Dzienniku literackim 1870. — Lukas Rozbiór podług. części Kroniki w Rozpr. Akad. hist. fil. tom X—XII (1883). — Finkel Elekcja Zygmunta I (1910) str. 241. — Krókowski w „Kulturze staropol.” 1932 str. 439. — Katalog rękop. Jagiell. Wisłockiego pod nr 3707. Fragment kroniki Wap. z edycji Kromera bywa w niektórych bibliotekach oprawiany osobno, ale w rzeczywistości osobno nie wyszedł.

— Oratio coram Serenissimo domino Sigismundo Polonie Rege Invictissimo in reditu suę Maiestatis ex Lituania per R. P. D. Bernardu Wapowskij Radochonien. Prothonot. aplicum Cantorę et Canonie. Cracouien. Regiūque Secretarium in augustissimo Cracouien. templo: habita. [Tytuł w klin ułożony. Nad nim ozdoba druk.: orzeł polski z przewiniętym przezeń S. i wyginanymi po obu stronach tarczy gałązkami. U dołu mała tarcza z herbem kapituły krak., a po jej bokach:] Impressum Per Florianum. In Platea sancti Stephani. Anno MDXXXIII. (1523). w 4ce, k. 4 nlb.

Każda str. tekstu ma po jednej stronie jako ozdobę kolumnę ozdobną obwieszoną kotarami. Prócz tego na każdej str. u dołu tarcze herbowe z liśćmi, gałązkami, rogami obfitości po bokach. — Na str. 1 na tarczy herb Polski — orzeł. — Na str. 2 na tarczy Pogoń. — Na 3 orzeł w malej tarczy na krzyżu. — Na 4 kawka ukoronowana (Ziemia haliicka). — Na 5 pod koroną pół lwa i pół orła czarnego plecami zetknięte (Kujawy).

Wspomina zwycięstwa Zygmunta. Zwycięstwo pod Orszą nazywa „haud procul ab aris Alexandri Magni” — a więc podobnie jak na tytule dziełka „Carmina” (ob. tom XIV 62), co potwierdza przypuszczenie, że on był redaktorem tamtego zbiorku. Wspomina interwencję Andrzeja Tęczyńskiego „satrapy sandomirskiego” w Czechach. Mówi o poskromieniu Albrechta pruskiego; o przymierzu z carem Basylim przeciw Tatarom; o uspokojeniu wewnątrz państwa. Wszędzie używa nazw geogr. i etnograficznych starożytnych.

Bandtkie Hist. dr. Król. I 162. — Ossol. Wiadom. I 468. — Przedrukował Szujski w swoim wyd. kroniki (1874) str. 343—5. Jagiell. — Ossol.

— Panegyris [seu carmen elegiacum in victoriam Sigismundi I Regis de

Moschis].. ob. Carmina de memorabili cede Scismaticorum 1515 (w t. XIV 62).

Zbiorek ten zawiera kilka utworów napisanych na cześć zwycięstwa pod Orszą (list ded. J. Łaskiego do Zyg. I, wiersze Dantyska, Eckiusa, Suchtona, Wapowskiego, Krzyckiego, Pisona, Andronika). W liście dedykacyjnym Łaskiego jest wywód o narodach słowiańskich, który zdaje się świadczyć, że autorem tego listu był geograf i historyk, a więc Wapowski. On też zapewne był wydawcą i redaktorem tego zbiorku.

„Panegyris” Wapowskiego liczy 228 wierszy (heks. i pentametrow). Opisuje w nim w poetycznych zwrotach wschód Europy (używa przy tym nazw geograf. starożytnych). Podnosi bitność Polaków i Litwinów i wzywa do wojny z Tatarami: si vis Taurica, crede, tua est. Zygmunt mógłby wtedy otworzyć Polaco drogę na Wschód do Azji, Arabii, Bizancjum. Janociana I 267. — Sobieszczański w Encykl. Orgelbr. XXVIII 385. — Wiersbowski II 1927. — Szujski przedrukował na str. 347—353 swojego wydania kroniki (1874) a we wstępie opisał treść (str. XIII).

— [Tabula Sarmatiae, Regna Poloniae et Hungariae utriusque Valachiae, nec non Turciae, Tartariae, Moscoviae et Lithuaniae partem comprehendens].

Wydane u Unglera w r. 1526 w Krakowie. — Skala 1:4,000,000.

— [Mappa in qua illustrantur ditiones Regni Poloniae ac Magni Ducatus Lithuaniae].

Wydane u Unglera w r. 1526 w Krakowie. — Skala 1:1,000,000.

Wapowski zaczął pracować nad kartografią w latach 1505—6, prowadząc z M. Beneventanem prace przygotowawcze nad wydawaną w Rzymie nową edycją Ptolemeusza. Jego mapy Europy środkowej wygotowane wówczas nie znamy — być może jednak, że na niej jest oparta mapa Europy braci Zellów (1535). Wapowski miał się wzorować na mapie Mikołaja Cusanusa. Natomiast doszły do nas fragmenty dwóch map Sarmacji, wydane w Krakowie 1535, i fragmenty mapy Polski. Fragmenty te odszukał niedawno (r. 1932) dr Kaz. Piekarski w oprawach ksiąg Arch. Aktów Dawnych w Warszawie.

Doszedł do nas także przywilej na wydanie powyższych map (tres tabulae cosmographicae particulares Polon., Lith., Moscoviae) z r. 1526 dany Unglerowi. — (Obacz Wiersbowski Matric. Sum. IV nr 14909 oraz Ptaśnik Monum. Pol. typ. str. 151). Z powyższych map Wapowskiego korzystali później kartografowie, np.: Mercator (1554) i Grodecki (1562).

O wartości tych map pisał dr Buczek w Sprawozdaniach Akad. 1935, za luty, co następuje: „Obraz właściwej Polski został odtworzony przez Wapowskiego po mistrzowsku, w oparciu o bardzo liczne oznaczenia szerokości, a nawet i długości geogr. drogą obserwacji astronomicznych, robionych po większej części niewątpliwie przez samego autora. Dzięki też temu praca jego może pod tym względem walczyć o lepsze nawet z generalnymi mapami Polski z czasów Stanisława Augusta. Na niej bezpośrednio wzorowało się (i to niewolniczo) wiele map, żeby wymienić tylko mapy Polski Grodeckiego i Merkatora, mapę Prus H. Zella, wreszcie odpowiednie partie map Europy Merkatora i Vopela oraz Niemiec Sgrootena, a przypuszczalnie jeszcze wiele innych (np. mapa Śląska Helwiga), pośrednio zaś wszystkie opracowania kartograficzne zach. Polski aż do połowy XVIII w. Ze względu na skalę, bogactwo treści i dokładność salicyć trzeba tę pracę do najcenniejszych pomników kartografii europejskiej XVI w., a szczerze stanowi ona chlubę nauki polskiej w epoce Odrodzenia i służyć może za jeden jeszcze dowód jej naprawdę europejskiego w tym okresie poziomu”.

O mapach Wapowskiego istnieje bardzo liczna literatura. Obacz: Chromiński Dzienn. Wileń. 1806, grudn. str. 213. — Lelewel Geogr. du Moyen âge I. 213. — Rastawiecki Mappografia 1846 str. 10. — Callier Spis map 1884 str. 3. — Birkenmajer M. Beneventano w Rozpr. Akad. Umiej. Wyds. matemat. tom XLI (1911). — Ptaśnik Monumenta Poloniae typ. str. 151. — Bujak Początki kartografii w „Studia” 1925. — Fijałek w Pamiętniku Liter. 1902 I str. 481. — Kordt Materiały do ruskiej kartografii, wydruk II 1910. — Buczek w Katalogu wystawy zbiorów kartog. Bibl. Narod. w Warszawie 1934 (str. 16).

— ob. Beneventano M. (Ptolomei 1508) — Bielski M. (Kronika 1551, 1554, 1562) — Carmina (1515) — Dawid (Psalm 127; w t. XV 64 — ale to mylna hipoteza Wiszniewskiego!) — Kromer M. (1589) — Polidamus Val. (In hoc 1532; tu wiersz do niego) — Unieszowski J. (1609).

Mowa jego z r. 1518 jest w Monum. Pol. hist. III 92. — Zaś mowa z r. 1522 jest w Script. Rer. Pol. II.

Jego pracę „De bello” wydał J. Korzeniowski w Scriptores Rerum Pol. XV (1891). O jego kilku nieznanych dziś pracach pisze Birkenmajer Mik. Kopernik I str. 11 i passim, zwłaszcza str. 456 i n.

O jego „Cosmographii” ob. Ptaśnik Mon. Pol. typogr. nr 286.

Nie on był tłumaczem „Psalmów”, jak to mylnie dawniej twierdzono, — o czym ks. Warmiński And. Sam. i Sekl. 1906 str. 462 i nast.

Horoskopy z wieku XV i XVI, przepisane lub ułożone przez Bern. Wap., są w rękopisie Jag. nr 3225 i 3227. Są to przeważnie t. zw. erectiones figurarum.

Jego listy do Dantyszka mają się znajdować w Bibl. Uniw. Upsalsk. — Jego list z r. 1530 w t. XII Tomic.; z r. 1533 w Wisn. Hist. liter. VII 567.

List Kopernika w sprawach astronomicznych pisany do niego (w r. 1524) jest w edycji warsz. Kopernika — oraz w Cartesego Inedita Copernicana 1578. Omawia tu Kopernik dzieło De motu oct. sphaerae 1534 (pióra Jana Wernera).

Janociana III 251. — Wiszniewski VI 471 i VII 567. — Biblioteka Ossol. 1847, I 829. — Sznajski we wstępie do przedruku czasów podług. jego kroniki (Script. Rer. Pol. II 1874). Tu jego życiorys. — Korytkowski Prałaci i kanonicy IV 215—223. — Birkenmajer w Rozprawach Wyds. matem. Akad. 1901, III. — Tenże Mikołaj Kopernik I (1900) str. 11 oraz 456—9. — Tenże w dziele „Udział Polski” 1918 I str. 15. — Brückner w Pracach filolog. V. — Fijałek w „Ateneum Wil.” II 128. — Barycz Hist. uniw. Jagiell. 1935. — Łętowski Katalog IV 196 (tu jego życiorys). — Hartleb Działalność kultur. Er. Ciolka 1929. — Encykl. Org. XXVIII. — Enc. kościelna XXXI. — Korbut* I 156. — Wojtkowski Bibl. wkpól. nr 9300. — Finkel III str. 1887. — Finkel Maleczyński Bibl. hist. nr 10281 i nast.

Wapowski Constantinus ob. Jachimowski Szymon (Triumphus 1687) — Krajewski Stanisław (1687) — Kwiatkiewicz Jan (Nowiny 1700).

Wapowski Jan ob. Ostrogski Paweł (1619).

Wapowski Krzysztof ob. Ostrogski Paweł (1619).

Wapowski Nicolaus ob. Stenberg Anna (Monumentum 1636).

Wapowski Piotr (1445 † 3 paźdz. 1530) ob. Nagonius Michael (Oratio 1537).

Łętowski Katal. IV 203—6. — Święcki Hist. pam. II 257. — Starowski Monum. — Nakielski Miechovia 551.

Wapowski Stanisław (I) ob. Górnicki (Dworzanin 1566) — Orzechowski Stanisław (1562).

Orichoviana (wydał Korzeniowski) I. — Przyłuski wspomina o nim kilkakrotnie

jako o wybitnym prawniku, np. fol. 812 i 596 (tu cytuję jakiś jego „commentarius”).

Wapowski Stanisław (II) ob. Jakub Clusa (1603) — Ostrogski P. (1619) — Roźniatowski Abr. (Apollo 1617) — Wonięski M. (1613).

WAPOWSKI Stanisław (III). *Cursus philosophicus felicissimis auspiciis S. Francisci Xaverii Indiarum Apostoli institutus illius ope ac suffragantibus gratiis consumatus tandem cultui et venerationi eius consecratus in scholis stanislaopoliensibus Societatis Jesu anno Xti MDCLXVI (1766) mense junio. Superiorum permissu. (Na końcu:) Defendentur in schola Stanislaopoliensibus Soc. Jesu a Mag. et Gen. D. Stanislaw Wapowski. Marianae academiae assistente. w 8ce, k. 17 nlb.*

Na odwr. tyt. miedzioryt św. Franciszka. Tyszk. w Czerw. Dw.

Wappenbuch (Das schlesische). Breslau, 1578. fol.

Zawiera drzeworyty 782 herbów rodzin śląskich. Inne dzieła niem., w których m. i. są uwzględnione herby śląskie, wskazuje Thomas Literaturgesch. 1824 str. 124.

Wappenbuch (Der durchl. Welt). (2 części). Nürnberg 1767—8. w 8ce. Są tu także herby kilku rodzin polskich (Poniatowscy, Radziwiłł, Sułkowsi).

— ob. Lange Nic. (der Obrigkeit 1683, 1700) — Neimbs Joh. (des Kurl. Adels 1793) — Schultz Jerzy (1743).

Wappenkunst ob. Gehema Jan (1703).

VARADUS Samuel. *Epistola de liberatione miraculosa ex captivitate turcica Joan. Potoczki Podoliae quondam Voivodae. Adjecta est relatio rationum aerrarii turcici. Rostochii 1635. w 4ce. Wiszniewski VIII str. 55.*

— ob. Russyan Henr. (1746; tu przedruk powyższego listu).

Waramund Ernest, Fryzyczyk. (O furiach albo szaleństwach francuskich 1576)... ob. Friz.

— ob. Budny Szymon (1576).

VARANDAEUS Jan z Montpellier. *Physiologia et pathologia. Hanoviae, 1619. w 8ce.*

Wydał Piotr Jaenichius, lekarz toruński.

VARANNI Johannes. *Disputatio Theologica de Praedestinatione Dei aeterna. Qvam Deo Triuno suppetias*

ferente, Sub Praesidio Eximii, Clarissimi, Nobilissimique viri, D. Johannis Mackovii S. S. Theologiae Doctoris, ejusdemque facultatis, in Illustri Academia Franekerana, Professoris acutissimi. Publicae disquisitioni subicit, Johannes L. Varannai Vngarus. Ad diem 26. Iunii, horis locoque solitis, Franekerae, Excudebat Vldericus Balck, Illust. Fris. Ord. eorundem Academiae Typographus. Anno 1630. w 4ce, k. 6 nlb. Bibl. Bath. w Gyulafehervar.

Varanus Józef ob. Camerinus Benignus (1684).

Warawski Adam ob. Dąbkowski Józef (Propositiones 1752).

Warcaby ob. Gra (w t. XVII 301) — Manoury (1760, 1787).

Warczycki Jerzy ob. Jagieliński Walerian (1695).

Warda F. X. D. (pseud.) ob. Dmochowski Franc. (*Idées sur la Pologne 1796, Reflexions 1797*).

Wardenscy ob. Duńczewski St. (Herbarz).

Wardenski Andrzej ob. Dronowicz Germ. (Łakomstwo 1765).

Wardenski Jan ob. Ceremoniant (1778).

WARDYŃSKI Aleksy, przeor dominikanów w Gdańsku. Kazanie na Niedzielę XVI. po Świątkach w Kościele WW. XX. Dominikanów pod czas Kapituły Prowincyi Polskiej na Obranie Prowincyała Zgromadzoney w Płocku Roku Pańskiego 1790 Dnia 12 Wrzesnia miane przez X. Alexego Wardyńskiego S. T. Lektora Przeora Gdańskiego Zakonu Kaznodziejskiego Do Druku Za Pozwoleniem Zwierzchności podane. w 8ce, k. tyt., str. 31.

Na odwr. k. tyt. aprobata i imprimatur, obie: datum Gedani 1790. — Może to więc i druk gdański.

W Płocku po 200 latach przerw odbywa się kapitała dominik.; członkiem jej dedykuje autor powyższe kazanie. Treścią jest teza, że urzędy (sakonne) winny mieć straż nad dobrami duszy, ale także i ciała i fortuny. Akad. — Jagiell.

— Spoczynek bezpieczny w dokonaniu życia, po usilnych pracach z chwalebny m cnot wyborem, y godnością

urodzenia złączonych, sen arcy słodki, po ustawicznych niewczasach na wysokiej Bogomyślności, y pożycia małżeńskiego znakomitości użytych, Wstęp szczęśliwy, po zakończonej z chwałą y sławą swoją na zachowaniu praw boskich życia śmiertelnego podróży, do pożądaney Nieba Ojczyzny, otrzymany od Świętej Pamięci z JJ. OO. Xiążąt Swatopelków Czwertyńskich Jaśnie Wielmożney Imci Pani Franciszki Nowowieyski Starosciny Braclawskiej, zmarley dnia trzeciego Stycznia roku niżej wyrażonego, na uroczystym ciału Jey w kościele WW. XX. Dominikanów Łuckich pochowaniu żalobnym kazaniem ogłoszony, ciężkich żalów i smutków najukochanszego w życiu męża Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Stanisława Fortunata Nowowieyskiego, Starosty Braclawskiego y Kruślenieckiego umniejszający wielkość, świata całego oczom, z prasy drukarskiej na przykład wszystkim do ukochania cnoty wystawiony, za pozwoleniem przełożonych. Przez X. Alexego Wardyńskiego S. Teologii Lektora y Kaznodzieję Ordynariusza, na ten czas Professora Filozofii Zakonu Kaznodziejskiego. Roku 1770. dnia 29. Marca Miesiąca. W Lwowie w Drukarni J. K. M. y Bractwa SSS. Troycy. (1770). fol., sygn. S₂.

Jagiell.

WARDZINSKI Kazimierz, student. Echo Parnaskiej Harmonii słyszane przy wesole fortunym weselnym akcie Iego Mości Pana Franciszka na Zelisławicach Zalasowskiego z Iey Mością P. Anną Wisemberkówną córką I. M. P. Mikołaja Wisemberka Sekretarza I. K. M. Na Obrazowicach pana Dzieńdzicznego przez Kazimierza Wardzińskiego Stud. w Sławney Akad. Krak. przy uniozonej uprzejmości ofiarowane. w Krakowie w drukarni Waleryana Piątkowskiego Roku Pańskiego 1640. w 4cc.

Jagiell.

Varea a Lasor (Universus terr. orbis 1713)... ob. Savonarola R.

WARECKI (Varcensis, Warka, Varetius) Melchior, przeor domin. wileń.

u św. Ducha († 1602). Bractwo. Imienia Bożego w Wilnie przy Kościele S. Ducha postanowione Roku, 1590. [Tu ozdobnik]. Psalm 112. Chwalcie dziatki Pań, chwalcie imię Pańskie: Niech będzie Imię Pańskie błogosławione od terazniejszego czasu, aż na wieki. w Wilnie. 1594. [Tytuł w prostokątnej ramie]. [Na końcu:] W Wilnie, Przez Christopha Wolbramczyka. Roku Pańskiego. 1594. w 12ce, k. tyt. i k. 60 nlb. (sygn. K).

Druk gocki.

Na odwr. k. tyt. rycinka (symbole meki), także na ostatniej stronie rycina Ukrzyżowanego.

Dedykacja: Lwowi Sapieżo, canc. W. X. L., z datą 10 Junii 1594 i podp. Melchior Varetius. (Tu mu dziękuje za przyjaźń i opiekę nad ojcem Chryz. Romanowskim, kaznodzieją konwentu).

W przedmowie do czytelnika opowiada, jak w peregrynacji z posłuszeństwa świętego będąc, usłyszał pod Krakowem, jak jeden cieśla rzekł drugiemu „Pięć korcy diabłów w tobie”, co miało swoje głębsze znaczenie.

Rozpoczyna się od „Nauki i krótkiego opisanja wszystkich powinności braci i sióstr”. Nie wolno brać imienia bożego nadaremno, przysięgać, bluźnić — ani wspominać imienia diabelskiego. — Kończą litanie, modlitwy, hymny, odpusty, protestacje. — Są też rozmyślania kard. Hozjusza.

Maciejowski Piśm. III 568—9. — Wiersbowski III 292b.

Czarnecki — Uniw. Warsz.

— O bractwie różnecowem imienia Nayśw. M. P. Księga I.

Cytuje Jocher II 48, 58.

Ob. także Gravina (Vox turtoris, pars II cap. 28).

— ob. Bzowski (Propago 1606).

Baręca Rys. II 203—4. — Siarczyński Obraz II 288. — Pruszczy Forteca (1727) str. 232. — Kraszewski Wilno II 353.

Warecki dobra ob. Reprezentacja — Rychłowski Ign. (Inkorpor.) — Wykład Konstytucji (1790).

VARENNE Jakub (pseud. Ravanne). Pamiętniki Pana De Ravanne. Pazia ode Dworu Xięcia d'Orleans i Muszkietera z Francuskiego Języka na Polski Przełożone. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni P. Dufour Kons. Nad: Drukarza J. K. Mei i Rzeczypospolitey M.DCC.XCII. (1792). w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 264. — Tom II. k. tyt.

str. 259. — Tom III... k. tyt., str. 297. — Tom IV... 1793. k. tyt., str. 259.

Nie są to rzeczywiste pamiętniki, ale powieść rozgrywająca się w Paryżu i w Anglii. Typ awanturniczno-erotyczny. Tłumacz oczywiście nie wymieniony.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Kijow. — Zielid.

VAREGIO. Signatura justitiae... Vladisl. praepositurae.. pro Michaeli Awediik... contra Ignatium Ciemski... die Jovis 24 Apr. 1760. fol. małe, str. 8.

Uniw. Warsz.

— Toż... Responsio cum Summario. fol. małe, str. 8.

Uniw. Warsz.

Varetius ob. Warecki.

WARGAWSKI Anastazy, eksprowinc. paulinów, kapelan Stan. Augusta. Monitoris Per Viam Salutis Deducentis Pars I. [Na drugiej karcie:] Moderator Politico-Christianus Ab Aeterno Monitore Per viam Virtutis, ad Scopum Beatae Aeternitatis, Scripturae Divinae dogmatibus, Sanctorum Patrum Sententiis, atq; Ethnicorum Sapientum effatis. Ductus, Serenissimo ac Potentissimo Stanislae Poloniarum Regi, Magnoque Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volchyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensiae, Severiae, & Czerniechoviae &c. Duc. Domino Clementissimo Die Natali Ejusdem à suo indignissimo Theologo & Capellano Oblatus. Calissii. Typis S. R. M. Reip: in Colleg: Soc: Jesu. Anno Domini 1773. w 8ce, k. 2 tyt. i k. 14 nlb., str. 236, k. 1 nlb. — Monitoris Per Viam Salutis Deducentis Pars II. k. tyt. i str. 175. — Monitoris... Pars III. k. tyt., str. 119.

Pod dedykacją Stan. Augustowi podpisany Anast. Wargawski, eksprow. św. Pawła. Wychwała tu i króla i jego matkę. Podnosi jego samiłowanie do ksiąg (k. 4). Po czym Ad lectorem (k. 4^{1/2}), aprobaty i cenzury Basyl. Kłodsieńskiego i Wojc. Radoszewskiego. Wreszcie indeks rzeczowy (k. 2^{1/2}).

Na str. 1 rycina Chrystusa zjawiającego się kilku osobom (król, biskup itp.).

Omawia w I t. najważniejsze cnoty i dobre uczynki: Amor Dei, Bona opera, Credulitas, Spes in Deo... itd., łącząc z tym różne medytacje i modlitwy. Na str. 190: Cultus Mariae. Na str. 206: Sacra perigrinatio.

W cz. II opatrzonej podobną ryciną: Caritas proximi, Boni publici Amor, amor inimicorum, Liberalitas, Contemptus mundi etc. W cz. III (również z ryciną tą samą): Virtutis amor, Prudentia, Castitas, Mortis memoria.

U dołu stron odsyłacze do Pisma św. i do autorów kościelnych lub starożytnych. Cała tendencja książki: budująca i moralizująca. Faktów nie dotyka. Pisane widocznie dla użytku kaznodziejów, aby powyższe tematy z ambony rozwijał.

Jocher 6136.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Summulae sive Exordia brevia Concionatoribus, defectu temporis laborantibus inservientia pro occurrentis Sacri Evang. textu ad virtutem in tribus partibus Monitoris, per salutis viam ducentis, suo loco positam relatae et accomodatae. (1773). w 8ce, k. 47 nlb.

Jest to podręcznik dla kaznodziejów. Na każdą niedzielę podaje tekst Pisma św. i stosowne exordium kazania. (Na str. 93 także i „conclusiones concionis”). Odsyła przy tym kaznodziejów do powyższego swego „Monitora”, wskazując, jakie to ustępy z niego należy danej niedzieli bliżej rozwijać.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Monitora Drogą Zbawienia Prowadzącego Część Pierwsza. [Na karcie drugiej:] Rządzca Polityczny Oraz Y Chrześcijański Od Przedwiecznego Monitora Drogą Cnoty do celu wieczney szczęśliwości, dowodami Pisma Świętego, Oyców Świętych, i Mędrcoy Pogąńskich Prowadzony, Najjaśnieyszemu i Niezwyciężonemu Stanisławowi Augustowi Krolowi Polskiemu Wielkiemu Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskemu, Mazowieckiemu, Zmudzkiemu, Kijowskiemu, Wołyńskiemu, Podolskiemu, Podlaskiemu, Inflanckiemu, Smoleńskiemu, Siewierskiemu i Czerniechowskiemu Książęciu, Panu Nayłaskawszemu w Dzień Narodzenia Jego, od Teologá i Kápeláná J. K. M. Oddany. w Kaliszu w Drukarni J. K. M. i Rzpłtey Kolleg. Soc. Jesu. Roku Pańskiego 1773. w 8ce, k. 2 tyt. i 1 ryc. (portret Stanisława Augusta), k. 14 nlb., str. 368, k. 1 nlb. — Monitora... Część Druga. k. tyt. i str. 227, k. 1 nlb. — Monitora... Część Trzecia. k. tyt. i str. 158.

Jest to przekład powyższego dzieła łacińskiego. — W niękt. egzemplarzach bywają i tutaj poprawiane na końcu łacińskie „Summula sive exordia brevia“. W innych Summula brakują.

Na czele rycina z portretem Stan. Augusta w owalu, z napisem. Pod portretem herby i dwie postacie (z koroną i księgą); u dołu podpis: Adam Gierik sculps. Warsa.

Przedmowa do króla ta sama co w wyd. łac., tylko w przekładzie polskim. Potem te same przedmowy i aprobaty oras na 1 k. „Tytuły enot“ (opis rzeszy wedle porządku treści).

Na czele każdej z 3 części te same rycinki, co w edycji łac.

Joher 6137 podaje mylną datę 1793.

Jagiell. — Kijów — Kłódzka — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Msza z prozami stosującymi się do czasu z Pisma Sw. złożonemi przez X... Zakonu S. Pawła pierwszego pułstelnika exprowincyała Sw. Teol. doktora napisana. Kalisz, w druk. J. Kr. M. i Rzpl. in Collegio Soc. Jesu R. P. 1770. w 8ce.

Joher 6455.

WARGAWSKI Piotr. Uniwersał, który po całym Powiecie Kaliskim w każdej wsi ma być czytany... Dan w Kaliszu dnia Czwartego Czerwca 1793 Roku fol., k. 1.

Względem cel od produktów, idących do Prus zachodnich. Kacysz.

Wargawski Rafał ob. Janicius Klem. (Tristium).

Hosii Epist. (wydał Zakrzowski) II 1113.

Wargawski Wiktor ob. Poniatowski Michał (Rozporządzenie 1785).

Wargilowicz Markiewicz Kaz. ob. Maczowski Seb. Lud. (1646).

WARGOCKI Andrzej († po r. 1620?).

Apologia przeciwko Lwteranom: Zwinglianom: Kalwinistom: Nowokrzeczencom Przez X. Andrzeia Wargockiego pilnie napisana, y do Druku podana. Psal: XIII. Vsta ich przekleństwa y gorzkości pełne. Językami swymi zdradliwie mowili. Niemasz boiaźni Bożej przed oczyma ich. W Krakowie, w Drukarni w Wdowy Jaku: Siebeneicherá, Roku Pańsk: 1605. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. [Tytuł w ozdorbnej ramce, mocno zużytej, z orłem polskim u dołu]. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb., str. 542, k. 13 nlb. (rejestr).

W liczbowaniu pomyłka, brak liczb 379—88.

Na odwrocie tyt. herb Podkowa i 8-wiersz polski na cześć Tylickiego. — Ded. Piotrowi Tylickiemu, bisk. krak. Broni tu potrzeby takiej polemicznej książki jak Apologia. Mówi, że przodkowie Tylickiego urodzili się w Kościelnym Wielkim w ziemi dobrzyńskiej, dopiero dsiad kupił Tylice (zwano ich Wielickimi). Chwali jego braci i jego szczodroliwość. Na druk „Apologii“ był Hier. Powodowski. Dat. 6 Julii 1605.

Następuje „Do czytelnika Lut., Kalw., Zwing., Nowokrzeczeńca“ zachęta, aby dzieło czytał... oraz Summa apologii.

Dzieło dzieli się na XIII kaputów. Wykazuje w nich, że nowi kacerze wzięli swe kacerstwa od starych kacerzy, a ci snowu od pogan. Kacerse nie mogą się powołać na żadne cnda (kaput IV). Pofaloszowali Pismo św. i księgi doktorów św., wzniesili bunt y rosterki w Kościele i w królestwach (tu obszernie o hugonotach i gwiazuszach, o rozruchach niem. chłopskich i miejskich, o Henryku ang., o Knoxie itp.). Kacerse kłócą się między sobą i odmieniają swą wiarę. Wielu z nich ukarał P. Bóg straszną śmiercią. Są zbliżeni do Turków, wielu ministrów się obrzeszało. Oto krótka treść książki, poparta mnóstwem cytat, anegdot, faktów historycznych.

Polemizuje głównie z pismami Lutra, Kalwina, Zwinglęgo ale i z innymi heretykami: Erasmus (str. 308), Melanchtonem (str. 308), Bezą, Menno Simoniussem (str. 392), Le-liuszem Soeynem, Statoriuszem, Blandratą. (Antytrynitarskami mało się jednak stosunkowo zajmuje — powołuje się na Bezę i Simlera).

Polemika jego nie jest wybredna, często w tonie obelżywym. Lutra nazywa „diabłem“ (str. 462) i twierdzi, że już na 60 lat przed jego urodzeniem jeden zakonnik miał widzenie, jak przychodzi na świat jakiś mnich, a w jego kapturze siedzi diabeł. To oczywiście Luter.

Zna i cytuje często historyków i polemistów katolickich całej Europy (z historyków Surius, Utembergius) — nawet Bodinus (De Demonomania) nie jest mu obcy. Nie wiadomo jednak, czy nie bierze z drugiej ręki, bo cytaty są ogólnikowe i nieabyt dokładnie.

W dużej mierze korzysta, można nawet powiedzieć wypisuje polemistów polskich, a więc Hosjussa, Skargę, Reszkę, Stafilusa — Czekanowskiego, Sacz. Zebrowskiego, Jurgiewicza, St. Sokolowskiego. — Tego ostatniego wspomina w swiązku z swą rozmową z Jerotenssem Niczeńskim (str. 518) o posyskaniu Greków dla luterstwa. — Historię polską zna jedynie z Kromera i Wapowskiego. Na str. 157 korzysta z Bazylika (Hist. przesład.).

Z polskich heretyków zwalcza, wysmiewa, obelgami obypuje Czechowicza (str. 117,

161—5) i innych „Nurków“ (str. 161), Otwinowakiego („stary wyrwa, który przed laty 20 rzucił się w Lublinie na kapłany w processią“), Wolana (str. 447), Sudrowskiego (str. 322), Vergeriusa (str. 486), Jana Łaskiego (str. 533). Łaski na ostatek życia „patrzył na Mahometa“.

Silnym jego argumentem jest, iż heretycy polscy pochodzą z miessaczan i obłopów (Sudrowius był katem!); a także że heresje prowadzą do buntów chłopstwa przeciw panom, bo głoszą równość własności. Dużo mówi o prześladowaniu katolików w Genewie i w Anglii. Pilnie sestiawia wypadki, w których kacerzy diabeł porwał, w pół skrzęcił ciało, ogniom nogę porasił — aż kacerz „sdechł“.

Na str. 494 opowiada, jak się zmieniła od r. 1585 postać Krakowa (głównie za staraniem Jeron. Powod.). Z miasta heretyckiego przemienił się w miasto katolickie, podobnie Lwów (arc. J. Zam.) i Przemysł (bisk. Wal. Herburt).

Joher 3185.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Warsz. powes.

— O Krzyzw Y Vkrzyzowanym: Nad To: O Drzewie Krzyżá S°. Dziwnie Cudownym V Oycow Dominikanow w Lublinie: Ksiąg Dwoie. Rzeczy za-prawdę godne czytania, poważne, zbá-wienne. Napisał X. Andrzej Wargocki. Cum Priuilegio Sacrae R. M. W Zamosciv, W Drukarni Akadémiey Zamoyckiey Drukował Symon Niziołkowie Roku P. 1620. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 137; i tablica (po str. 42).

Na odwrocie tyt. mały krucyfiks i kilka wierszy prozą na pochwałę krzyża. — Joher 8930 podaje: Dołączony wizerunek na złożonym arkuszu drzewa krzyża św. lubelskiego. Tego w egs. Jag. nie ma.

Dedyk.: Kieżnie Annie Ostrogskiej paniey z Sstemberka, woj. woł., z datą: z Zamoscia Roku P. 1620. W dzień 8. Krzyża. — Piszę tu, że cserpał z greckich i łac. doktorów, także z innych pism.

Część I idzie do str. 90. Opisuje tu, jak wyglądał krzyż Chrystusa, o częstkach krzyża, o krzyżu jako o godło, o cudach, jakie wywoływał. Po str. 42 dwie ryciny: mężczyźni i kobiety z krzyżami, gwoździami i włóscianami sjawionymi na ich ciałach. O cierniach i gwoździach. Przebieg ukrzyżowania i sđjęcia z krzyża. Noszenie krzyża. Żegnanie krzyżem.

Część II poświęcona krzyżowi lubelskiemu. Zaczyna od pieczęci Lutra i Melanchtona z krzyżem i węzłem. Te podaje w drze-

worycie. O kryształach z Lutrem, jakie widział sprzedawane w r. 1610 pod Trybunałem w Lublinie. Krzyż lubelski przywioła z Bisancjum Anna cesarsówna do Kijowa dla Włodzimierza. Tam trwał ten krzyż aż do Jagielly (legenda o przewiesieniu tego krzyża do Lublina; konie nie chciały ruszyć z miejsca, gdy biskup przejeżdżał z nim przez Lublin). — Od str. 131 cuda zdziałane w Lublinie (najstarszy z r. 1434). Razem jest opisanych cudów 31.

Siarczyński Obraz II 53 ma datę Zamość 1614. Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol.

— Prestroga Na Chytrose Ministrow Ewangelickich, w rozmowách o Wierze. Krotko Pismem, Doktorami SS. zwyczaiem Kosciola Powszechnego wkazána. Przez X. Andrzeia Wargockiego. Przypo: 10. Kto się wspiera kłamstwy, ten pásie wiátry. W Krakowie, Roku Pańskiego, 1605. w 8ce, k. tyt. i k. 9 nlb., str. 93.

Na odwrocie herb Kostków i wierszyk pochwalny Stan. Grochowskiego. — Ded. Jersemu Kostce, kasz. chełm. W niej odpiera zarzuty o bałwochwalstwo katolików. Heretycy popadli w te same błędy, co filozofowie pogańscy. Stanisław Kostka był bratem Jerzego. Wychwała Jerzego, wspomina jego podróz.

Treść dziełka jest następująca: Kacerzo nie chcą wierzyć temu, co w piśmie czytają. Przywodzą miejsca fałszywie przełożone z Pisma św. Jak sfałszowali kazanie Jana Kochlousza (str. 35). Cytują błędnie do-ktry święte albo historie. Gdy przychodzi do dysputy, tak się długo kacerze mową bawia, że czasu na responsa nie stawa. Opowiada za Reszką (De atheismis), jak pleban Gorski o hetmana Mieleckiego zakasał ministrowi mówić — a minister natychmiast oniemiał. Podobny wypadek w Słucku z plebanem Pawłem Zieleńskim (str. 89). — Na str. 18 pisze: Widzisz manichejskiej sekty człowieka; trafić się to może, bo i Ebniona Budny niedawno sdechł na Litwie.

Cała ta książeczka jest przystosowaniem jego wielkiej „Apologii“ do potrzeb mniej wykształconych czytelników. Ossol.

— O Rzymie Poganskim Y Chrzescianskim Ksiąg Dwoie. X. Andrzej Wargocki Napisał y do Druku podał. Przydane jest opisanie Domku Loretánskiego Naświetszey Panny Maryey Mátki Bozey, y Miastá Weneckiego, przez tegoż Autorá. [Tu ornament linearny]. W Krakowie, W Drukarni Janá Szárffenbergierá, Roku Pańskiego

1610. [Tytuł w prostokątnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 146.

Na odwrocie herb Nałęcz i 10-wiersz polski, podp. ks. Stan: Gro: Kus: Kruszw.

Dedyk. Tomaszowi Pirawskiemu, ofic. lwow., datow. w Krakowie 1610 w dzień św. Cecylii. — Pisze w niej, że opisał Rzym, w którym i Pirawski wiek swój przedniejszy trawił; tam uzyskał doctoris titulos. Znani i cenili go kanclerz i primas Jan Tarnawski (sic) i Wawrz. Goślicki i J. Solikowski. A zwłaszcza Jan Zamajski arc. lwow. wziął go do swych consilia.

W przedmowie do czytelnika, wyjaśnia, że opisuje wierze Rzym. Przed napisaniem czytał książki, rozmawiał z tymi, co świeżo z Rzymu przyjechali, i poprawiał odmiany.

Dzieło dał się na dwie księgi. Od str. 1—58 mówi o Rzymie pogańskim: jak był wielki, jakich cenił bogów, jakie dochowały się kościoły pogańskie (Panteon itp.), o pałacach, o słupach i ścianach, o ilości mieszkalców, o bogactwach, o obrazach słupowych (tak nazywa „statuao“) i innych słupach (obeliskach), o szatach, potrawach i obyczajach w Rzymie, o łaźniach, o cieplicach, o rurach wodnych, o Tybrze, o zegarach, o grobach cesarzów. W końcu przytacza wiersz łac. jednego Włocha (Janus Vitalis) o starym Rzymie i przekład tego wiersza przez M. Sępa Szaryńskiego: „Ty, co Rzym w pośród Rzymu...“

(Mówi przy tej sposobności, że skrypta Sępa oglądał w bibliotece Jak. Pretlicza z Gwron wojew. podolski.)

Powyższy opis Rzymu pogańskiego mniej mówi o zabytkach, aniżeli o obyczajach i topografii Rzymu. Wiadomości swoje czerpie z autorów starożytnych, z nowszych powołuje się na Andr. Fulwiusza, Aleksandra ab Alex., Lipsiusa, Budensusa (De asse). Dużo korzysta z Waler. Maksyma, Witruwiusza, Cassiodora, Pliniusza.

Od str. 58—119 idzie ks. II o Rzymie chrześcijańskim. Jest to opis miasta ograniczony do jego kościołów (Latoran, Watykan itd.). Interesują go głównie dzieje kościołów, relikwie, odpusty, ołtarze, obrazy święte, kosztowne ozdoby, naczynia, krzyże — nie zwraca uwagi na piękno architektury i na dzieła sztuki. Na str. 87 wzmianka o kościele św. Stanisława, który „ozdobił Stanisław Rzeska“. — Kończą refleksje, że Rzym pogański upadł, a chrześcijański zwyciężył i króle świata teraz dawa (co do Polski powołuje się na Kromera), a także królo karze (np. Ludwika IV, hol. Siniulego, Wład. węg.). — Kończy o szlachetności Rzymu chrześc. (szpitale, seminaria, akademie — np. Academia Annea założona przez Stan. Padniewskiego).

Od str. 120—36 idzie opis Loretu. — Od str. 137—46 opis Wenecji. Obszernej

opisuje kościół św. Marka. O rzucaniu pierścienia w morze. O sprawowaniu Rzecz. (ustrój), o intracie, gotowości na wojnę i o cekauzie.

Jak z tego wynika, książka Wargockiego ma charakter literatury „pielgrzymiej“ i tym się różni od dzieł współczesnych włoskich poświęconych Rzymowi, jak np. Albertini Opusculum de mirabilibus novae et veteris urbis Romae (1510) lub dzieła Contarina L'antichita (1575). Datą jest mu najbliższy Felini Trattato nuovo (1610). — Żadnego z tych dzieł Wargocki nie użytkował, widocznie ich nie znał. W jednym miejscu (str. 51) cytuje natomiast „Franci: Sco: p. 2 adm: fol: 138“. Będzie to Franciszka Scotta (Schottus) Itinerarii Italiae Romanarumque rerum libri III, które wyszło od końca w. XVI w wielu wydaniach łacińskich, francuskich i włoskich. — Schlosser (Kunsthilfatur 1924), z którego czerpię wiadomość o powyższych dziełach, wyliczający bardzo starannie najstarsze opisy Włoch, dzieła Wargockiego nie znał.

W egz. bibl. Jag. dopisano jeszcze w XVII w. po przedmowie: Sorce twoie biersa za zwoje, a ty tyzwo moie, to będzie dwoie, twoie y moie... Agnieszka Kalinowska. Maciejowski III 495 przypisuje to mylnie jego bratu Bartłom. i pisze: „Opis Rzymu chrześc. kończy wypisaniem z psalmów Dawida podług przekładu J. Koch.“ Tego w znany mi egz. (Jag.) nie ma. — Jocher 818 a. — Brückner w Pam. Liter. X (1911) str. 588.

Należy porównać pod Grochowski Stan. (Rzym Nowy szczęśliwszy nad staro 1610; Starego Rzymu z nowym stosowanie 1610). — Ks. Grochowski wydał także wierszem: Włoskie miasta co przedniejsze. Chrept. — Jagiell. — Ossol. — Un. Lwow.

— Toż.: W Drukarni Łukasza Kupisza I. K. M. Typographa, Roku Pańskiego, 1648. [Tytuł w prostokątnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 132.

Na odwr. herb Cieklińskich i 4-wiersz. Dedykacja makaroniczna Dobiesławowi Cieklińskiemu przez drukarza Łukasza Kupisza. Mówi, że dodał opis domu Loretańskiego(?). Ciekliński zwiedzał Włochy. Jocher 816 b. — Chłędowski Spis str. 151. Chrept. — Czartor. — Dzięków — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Warez. powz. — Wrocł. miej.

— Żywot S. Katarzyny. w Krakowie w drukarni Szymona Kempiniego 1610. w 4ce, str. 12.

Jocher 8519 (za Osińskiego Skargę str. 90). Druku takiego nie znam. Jest tylko z r. 1606 żywot św. Katarzyny sen. (84 str.) przez Szymona Wysockiego.

— ob. Breidenbach (Perygrynacja arabska 1610; on jest tłumaczem) — Cezar C. J. (O wojnie francuskiej 1604) — Curtius Quintus (O dziejach Aleksandra 1614, 1673) — Justinus (Troja Pompeja 1607) — Kretschmer J. B. (1676) — Radziwiłł (Perygrynacja 1628) — Valerius Maximus (Dzieje 1609).

Czubek w przedmowie do nowego wydania Perygrynacji Radziwiłła (w Archiwum do dziejów liter. XV) str. XIV. Tu bliższe o nim szczegóły.

J. Krzyżanowski o jego opracowaniu Kwintusa Kurcjusa (Romans pseudohistoryczny 1926 str. 88).

Przełożył także Florusa ksiąg IV (rękopis był w Bibl. Zał.).

O jego koresp. ob. Korseniowski Zapiski ręk. (w Archiwum do dziejów liter. XI) 1910 str. 339 i nast.

Bandtkie H. dr Kr. P. I 299. — Leleweł Bibl. ks. I 280, II 210. — Siarczyński Obraz II 287. — Wiszniewski Hist. lit. VI 542; IX 111; VIII 170. — Jocher Obraz I XIV, XXXIX. — Batowski Niekt. rękopisy Ossol. 335. — Dziennik Wil. 1819 II 559. — Maciejowski Piśm. III 495—9 II 163. — Kronika Warsz. 1858 N. 191. — Święcki Hist. pamiętn. II 516—18. — Encykl. Orgelb. XXVI str. 405—6. — Encykl. kościelna XXI 223. — Korbut I 264.

Wargocki Walenty, kanonik lwowski ob. Cerasinus Sebast. (Epos 1601) — Solikowski Jan Dymitr (Acta et constit. 1593) — Ursinus Jan (Grammaticae 1619).

W „Acta“ Solik. jest jego mowa na synodzie 1593.

Wargocki ogród ob. Strojnowski Hipolit (Lilia w nowym ogrodzie 1679).

Warhafte ob. Abdruck (missiven 1607) — Biorenklau (Bericht 1658) — Funk Job. (Bericht 1553) — Heidenstein (Beschreibung 1590) — Schlichting Sig. (Beweis 1592) — Strauch Aeg. (Bericht 1674) — Voget Pet. (Bericht 1661) — Zelanski P. (Bericht 1607).

Warheit (Die von Lästerungen gerettete) oder rechtmässige Antwort von Seiten Sr. Königl. Majest. zu Schweden &c. Worinnen die unsägliche Künste und Unwarheiten welcher sich der König von Pohlen den wieder Götter- und Weltliche Gesetze erregten Krieg

zu beschönnen und zugleich der ihm anvertrauten Republicque Freyheiten wieder die Pacta conventa und seinen ihr geleisteten Eyd nach Möglichkeit zu unterdrücken bedienet Kund gemacht werden. Im Jahr nach der Geburt unsers Erlösers 1700. w 4ce, k. 4, str. 122, k. 17 nlb., i str. 24.

Czartor.

Varla ob. Badurski Andreas (1770). Varlarum rerum dictiones... ob. Murelianus.

Varille (Varillaeus) Pyrrhis ob. Pyrrhis.

Varinus ob. Camers (Apophtegmatata 1529).

Variolae ob. Berendt N. (Disput. 1709).

Variscus ob. Haynisch Jo. Chr. (Systema 1724).

VARISMASIUS Joan., Dantiscanus. De inflammationibus cerebri Assertiones medicae... Basileae, 1593. w 4ce, k. D. Ded. Mat. à Suchten i innym gdańszczanom. Bibl. Bazyl.

Warka Melchior ob. Warecki Melchior.

(Warka). Justification des depenses et des pertes exprimés dans un écrit présenté aux Etats de la Republicque en le temps de soins faites par le sousigné au sujet d'un heritage de Terres de Warka et pour eux une actuelle existence 1786. fol., k. 1. Krasin.

Warkland ob. Borch Michał (1795).

WARMER Christophorus, Cassoviensis. Gazophylacium decem linguarum Europaeorum apertum... germanicae, polonicae, bohemicae, belgicae, anglicae, latinae, gallicae, hispanicae, italicae, et ungaricae. Cassoviae 1691. w 4ce.

Szabó K. Régi Magyar Könyvtár, str. 366.

(Warmia, warmijska diecezja, warmijskie biskupstwo). Rechtlicher Process des hohen Stiffts Ermeland... ob. Processus.

— Processus judicarius episcopatus Warmiensi proprius (1679)... ob. Processus.

Por. tek: Jus Culmense correctum (1711).

— Erml. Landes Ordnung... ob. Ordnung.

— Constitutiones Mauritii (Ferberi) oder Landes Ordnung... ob. Jus Culmense correctum (1711).

— Recessus episcopatus (2 oct. 1573)... ob. Jus Culm. (str. 22—6).

— Landes Ordnung... wie sie mit dem Bischof zu Heilsberg (1528)... ob. Jus Culmense correctum (1711).

— Landesordnung z r. 1766... ob. Grabowski Adam Stan. (tom XVII 309).

— Binae deductiones quibus demonstratur Episcopis Varmiensi et Culmensi titulum Sambiensis vel Poseniensis nullo modo competere (1733)... obacz tom XV 114 (autore jest Duncker).

— Varmiens. Electionis seu Postulationis pro capitulo Varmiensi... ob. Rivera (1724).

Ob. Summarium (1724).

— Sacra Congregatione consistoriali Varmien. liberae Electionis. Pro Reverendissimo capitulo Ecclesiae Cathedralis Varmiensis secundum memoriale. Romae typis R. Cam. Apost. 1698. fol.

— Jura reverend. capituli circa electionem... ob. Jura (1724, 1728).

Ob. Kurdwanowski (on ma być autorem).

— Molines decano Varmiens. pecuniaria pro capitulo eccles. cathedr. Varmiens. contra canonic. Aut. Bassanum (1702)... ob. Molines.

— Series episcoporum Varmiensium, typis monaster. Oliv. primum promulgata (1681) ob. B. J. (w tomie XII).

Autorem ma być Wydźga (ob.).

Janoski III 45.

— Summarium complectens originem et statum ecclesiae Varmiens. (1698, 1724)... ob. tom XXX 46.

Autorem tego summarjusza (podobnie jak wyżej wspomnianych „Jura“) ma być Jan Fr. Kurdwanowski. Obacz tom XX 305.

— Synodus dioecisana (1726)... ob. Szembek — Synodus (w tomie XXX 153; tu opisane wszystkie druki synodów).

— Constitutiones synodales (1597, 1612 etc.)... ob. Constitutiones.

— Index rerum et verborum in Constit. quatuor episcoporum Varmiens. Lucae, Stan. Hosii, Martini Cromeri et Sim. Rudnicki... ob. Leo Joannes (1614).

— ob. Agenda (1512—20, 1616—71,

1574—85) — B. J. (1681) — Brevarium varmiense (1581) — Congregatio (1698) — Constitutiones (1597) — Diurnale (1593) — Endersch (mapa Warmii 1755 i 1789; wydana staraniem biskupa Grabowskiego) — Fabiani (Confraternitas 1674) — Ferber — Giese Tiedemann — Grabowski Adam, biskup — Gräbern (1774) — Heilsberg — Hosius Stanisław — Jus Culmense (1711) — Krasicki Ignacy — Kreczmer (Vitae episcoporum, ob. Treter) — Kunig (Ordnung für Kirchenvisitationen 1712) — Kromer (Zwelff 1571) — Kurdwanowski J. Fr. — Leo J. (Historia Prussiae 1725; tu dzieje biskupów) — Liber (canonicarum horarum 1516) — Missale (1587) — Ordo officii (1608, 1663) — Plastwig (Chronicon episc. 1664) — Radziejowski Mich. — Rosteuscherus Natan (Episcopatus 1645) — Rudnicki S. (dioecesis 1612) — Schlieben J. (Lob und Leben der Bischöffe 1683) — Szembek Krzysztof Antoni — Szyszkowski Marcin — Treter Tom. (Episcopatus 1685; dalszy ciąg tego dzieła napisał Leo 1725) — Tylicki Piotr — Watzelrode Ł. — Werda (1647) — Wydźga J. bisk. — Zakrzewski Sebastian (1627) — Załuski Andrzej.

Ustawy wydane dla Warmii w czasach polskich zestawia Kamptz Provinzialrechte I 171—4.

Bibliografię Warmijską wydał Hipler Bibliotheca Varm. 1873.

Indulgenca druk. po łacinie co do udsialania rozgrzeszeń oras formularz absolucji z r. 1523 anajduje się w Bibl. w Upsali; ob. Sprawozdanie z poszukiwań w Sawoeci pod nr 130.

Monumenta hist. Varm. (8 tomów, 1860—89. — Woelky Codex diplom. 1858—65 oras Scriptores 1866. — Sieniawski Bisk. warm. 1876. — Hipler (liczne prace, głównie w Erml. Zeitschrift). — Eichhorn ibidem. — Encyklopedia kośc. XXX 229—50. — Finkel Bibl. hist. str. 665 i 1596 oras w tomie III 2015. — Finkel Maloszyński nr 2236 i nast.

Varmisius Nacorsius ob. Janocki (Janociana III 341; Specimen cathalogi nr 177) — Weickhman (1766).

Varmius exegeticus ob. Bohomolec Fr. (Ubaldo 1752).

WARMSKI Grzegorz Józef. Amor sapientiae laureatus, celebrium dictis et factis virorum in gratiam VII V. D. Primae Laureae Candidatorum dum per Clarissimum et Excellentissimum Dominum D. M. Florianum Lachowicz Philosophiae Doctorem et Professorem, Collegam Minorem Contubernij Regio Jagoloniani Seniore Interea Philosophicae Facultatis Decanum, Artium Liberalium et Philosophiae Baccalauri ritu solenni ad Dignissimorum Hospitum coronam renuntiarentur probatus ac in tesseram mutui affectus et gratulationis ergo a Gregorio Iosepho Warmski ejusdem Primae Laureae Candidato, luci publicae patefactus anno domini MDCCXXX. (1730). Die (...4) 9bris. Cracoviae Typis Universitatis. fol., k. 9 nlb.

Na odwrocie tytułu herb. Dedykacja Josaphato Michaeli Karp Supremo M. D. L. Secretario, Custodi Vilmensi, praepos. Troceni (kart 2). Zaczyna wiersz: Laureatum coronae D. Joanni Cantio. Po czym wiersze do egzaminatorów: F. Lachowicza, Val. Wichrowskiego i Jós. Popiolka. Dalej poszje na cześć laureatów: I Stan. Krzakowski († 1732). II Joan. Bernatowicz. II Jos. Choynacki, IV Cas. Fr. Gurski. VI Jac. Mołęcki. VII Martius Długosowski. Kończy V Gregorio Jos. Warmski ... Joannes Bernatowicz. Jagiell.

Warmski Józef ob. Kwapiński Stan. (Species 1733).

WARMUND Friedlieb. Das vollständige Journal, was vor in und nach der Belagerung der Stadt Danzig wie auch in den russischen Trenchéen vorgegangen ist. Langfuhr bei Dantzig 1735. w 4ce, k. 57 nlb.

Są tray odbicia.

Porów. Warmund.

Csartor. — Gdańs. miej. — Krasin. — Zielin.

Warmund Kasper ob. Schütz Konst. (1617).

WARNATZ Christian Gottlieb. An dem hochzeitlichen Freuden-Tage Des Ehren und Wohlgeachten Herrn Johann Bremers Bürger Kauff- und Handels Mann Allhier Mit der Viel Ehr- und Tugendbegabten Jungfer Florentina Concordia Gottwaldin Den 3. Febr. Anno 1728. In allem Vergnügen celebrirt Wolte Seine Freude und erge-

benste Schuldigkeit contestiren... Thorn Gedruckt bey Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths u. Gymn. Buchdr. fol., k. 2.

Tor. Kop.

— Bey dem neuen Stern Und Hochzeitlichen Lichte welches Dem Tit. Herrn Johann Friedrich Warnatz Wohlangeesehenen Bürger Kauff- und Handels Manne in Thorn Wie auch Der Viel Ehr- und Tugendbegabten Jungfer Anna Dorothea Des Weyland Ehrengedachten Herrn Johann George Gottwalds Altesten nachgelassenen Jungfer Tochter Durch Göttliche gnade (sic!) erschienen, Wolte in ergebenster Veneration seine Schuldigkeit kürztlich an den Tag legen... Thorn, Gedruckt bey Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths und Gymn. Buchdr. (1728). fol., k. 2.

Tor. Kop.

WARNATZ Henryk ze Wschowy. Praeside Domino Vitae et necis! Dissertationem medicam de malo pestifero, pro loco, in gratiosissima facultate medica Lips. rite consequendo ad D. XXVIII aug. anni O. S. 1668. in celebrima Philurea H. L. Q. C. P. P. Gottfrid Wiesner Philos. ac Med. Doct... Respondente Henrico Varnatio Fraustadia Polono Philos. ac Med. Studioso. Lipsiae Literis Joh. Erii Hahnii 1668. w 4ce, k. 16.

Na końcu wiersz: Joach. Fellerus cygneus ad Wiesnerum amicum de peste dispu-tantem. Jagiell. — Ossol.

— I. N. J. Medicina Hippocratis Chymica, Quam Gratosae Facultatis Medicae Consensu Publico Examin. Exponunt Praeses Michael Ettmüller, Phil. Et Med. D. & Respondens Henricus VVarnatius, Schowa Polon. Phil. Et Med. Studiosus. Ad diem... Octobr. A. 1670. H. L. Q. S. Lipsiae, Anno MDCLXXVIII. (1678). w 4ce, k. tyt. i k. 18 nlb. Jagiell.

Varnensis (clades) ob. Callimachus (Clades 1583) — Moriconi Kar. (praelium) — Mylius J. (1568) — Poniński Ant. (Clades w Opera 1739) — Vladislaus rex — Władysław król.

WARNERY Karol Emanuel, pułkownik pruski, potem general major polski

(ur. w Morges 1719 † 1786). Melange De Remarques Sur-Tout Sur Cesar, Et Autres Auteurs Militaires Anciens Et Modernes. Pour Servir De Continuation Aux Commentaires Des Commentaires De Turpin Sur Montecuculi, Et Sur La Tactique De Guibert, Par Le Général-Major de W. à Varsovie, 1782. w 8ce, k. tyt., str. 392.

Dedykacja: Adamowi Czartoryskiemu.

Są to uwagi głównie nad strategią i taktyką Cezara ze stanowiska w. XVIII. — Autor powołuje się ciągle na Dauna, na Kar. Gustawa, na to, co widział w Rosji 1743 r. (str. 99), na Vendôme'a, na Fryd. Wielkiego, na Maur. Saskiego i krytykuje ówczesną literaturę militarną. Nie jest to więc książka historyczna, lecz strategiczna.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń.

— Remarques Sur L'Essai Général De Tactique De Guibert. Pour Servir De Suite Aux Commentaires & Remarques sur Turpin, César & autres militaires, anciens & modernes; Par Le G. De W...y. [Tu ozdobił]. à Varsovie, 1782. w 8ce, k. tyt., str. 216.

Dedykacja gen. Komarzewskiemu, którego nazywa „mon ami“. Omawia podręcznik taktyki Guiberta. Wykazuje dużą znajomość wojen rosyjskich. Na końcu uwagi o czasopiśmie niem. Bellona.

Czartor. — Jagiell. — Raczyń.

— Remarques Sur La Cavalerie Par Mr De W. Général-Major. [Tu winieta: mogiła, na niej miecz nakryty tarczą]. à Lublin, 1781. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 278, k. 1 nlb.

W przedmowie do czytelnika mówi o swoich dawniejszych dziełach (komentarze o Turpinie i Montecuculum). — Tom IV i V nie są jeszcze wydane.

Omawia taktykę kawalerii, o ataku, o flankach i ich sakryciu, o ruchach kawalerii, o dawnej (XV—XVI w.) i nowej jeździe. Przykłady czerpie z wojen XVIII w. Na str. 80 o ułanach króla polskiego. Na str. 273 poprawia swoje pomyłki o wojsku ros. popełnione w dziele o Turkach, oraz błąd, jaki się wkraśl tamże do ustępu refutującego „le libelle d'ourang-outang“ (Mehée).

Wątpliwe, aby to był drnk lubelski, bo za staranny.

Wyszło w r. 1835 w przekładzie polskim w Paryżu; obacz Bibl. V str. 17.

Czartor. — Ossol. — Raczyń.

— Remarques Sur Le Militaire Des Turcs Et Sur La Façon De Les Com-

battre Par Mr De W*** General-Major de Cav. Au S. Du Roy Et De La Rep. De Pol. Aide De Camp. Gén. Des S. M. Et Chevalier De L'Ordre Militaire Pour Le Merite De Prusse. [Tu ozdobił]. A'Leipsic et A'Dresde, Dans La Librairie de Michel Groell. 1770. w 8ce, k. tyt., str. VI i str. 7—128, 3 plany (bitew).

We wstępie wspomina o swych stosunkach, a Seydlitzem i Repninem. Ogłoszono niem. przekład tej rozprawy we Wrocławiu bez jego wiedzy (z rękopisu). Ma ją zamiar wydać po polsku. Wspomina nie wymieniając nazwiska ks. Adama Czartoryskiego. Opisuje organizację wojska tureckiego, ich piechotę, janczarów, artylerię, sposoby ich zwyciężenia. Powołuje się na doświadczenia w wojnie ros.-tureckiej. Mówi dużo o wojsku ros., które na ogół chwali. Na 3 planach ordre de bataille, jak powinien wyglądać, i uszykowanie wojska tur.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Un. Wileń.

— Remarques Sur le Militaire Des Turcs Et Des Russes; Sur La Façon La Plus Convenable De Combattre Les Premiers; Sur La Marine Des Deux Empires Belligerants; Sur Les Peuples Qui Ont Joint Leurs Armes a Celles De Russie, Tels Que Sont Les Georgiens, Colchidois, Mainottes, Montenegrins Albanois, Chretiens Grecs &c. &c. Avec diverses observations sur les grandes actions qui se sont passées dans la derniere guerre d'Hongrie, & dans la presente en Moldavie; Comme aussi sur l'expédition de la flotte russe en Grece; & sur celle du Comte de Tottleben: Avec Des Plans. Par Mr. de Warnery Major-General. Breslau, Chez Guill. Theophile Korn. 1771. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 10—264, 3 tablice.

Pomimo podobieństwa tytułu jest to książka bardzo różna od poprzedniej. — W przedmowie mówi, że przedłożył ją w r. 1766 Adamowi Czartoryskiemu. Wydanie z r. 1770 chwalił Galicya i Romancow. Drukuje teraz nową edycję bardzo roszczoną i zmienioną.

Istotnie przerobił bardzo znacznie rozdz. I poświęcony wojsku tureckiemu (do str. 118), a nadto dodał dalszy ciąg o wojsku ros., o Gruzinach itp.

O armii ros. mówi od str. 118—153. — Od str. 153—171 omawia siły Gruzynów i innych ludów kauk., mogących pomagać

w zwalczaniu Turcji. — Od str. 172: O sposobie zwalczania Turków. Całe oparte na doświadczeniach, jakie autor wyniósł z ostatniej wojny: je n'ay en main aucun livre... ma memoire est mon seul guide. Wyszedł przedruk w r. 1812 w Paryżu, ob. Bibl. V str. 16. Uniw. Wileń.

— Remarques sur plusieurs auteurs militaires et autres. Par Le G. de W. [Tu winietka]. Lublin, chez Staroludzki. (1780?). w 8ce, k. 2 i str. 140.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Skórszewski w Czerniejewie — Uniw. Kijow. — Uniw. Wileń.

— ob. Mehée (Warnery miał podobno odpowiadać na jego paszkwil?).

Inne jego prace (a mianowicie dzieła o kampaniach Fryd. W.) nie należą do polskiej bibliografii. — Zyciorys jego w Allg. Deutsche Biographie tom XLI str. 176.

WARNIKENIUS Melchior. Freudenrede auf den Nahmenstag Andreae Messerschmieds. Danzig 1671. w 4ce.

— Glückwünschende Freuden-Ode mit welcher des Herrn Andreae Messerschmidts erfrewlichen Geburts-Tag hat begehren wollen. Danzig 1671. w 4ce.

Warnung (Letzte) für Polen (1794) ob. Kollataj Hugo.

— ob. Behm J. (vor Zwinglian 1614) — Botsaccus Jan (Einfältige 1633) — Coletus M. (an Ewangelische 1611) — Hosius St. (Schrift 1559) — Senckler (1701).

Warryleuz ob. Pyrrys de Varrile. Wars (The) ob. La Croix M. (of Turks 1711).

Varsaviensis Christophorus ob. Lagomarsini (1752).

Varsaviensis Math. ob. Warszavien-sis Mat. (1621, 1651).

Warschau (Das frohlockende) ob. Warszawa.

Varsovie ridicule ob. Warszawa.

Varsovie vengée ob. Warszawa.

WARSUCHTIG (Warzuchtig) Fridrych. Diariusz prawdziwy expedicye Korony Polskiej, y Wielkiego Xięstwa Litewsk. Przeciw Osmanowi Cesarzowi Tureckiemu w Roku 1621. Pod Chocimem w Wołoszech Fortunnie odprawionej. Fridrych Warzuchtig Bawarczyk Zoldath ubogi będąc przytomny opisał. 1640. w 4ce, ark. L₄.

Miał ten druk w rękę Juszyński II 409—410 (Wiszniewski w tomie VIII 105 wi- docznie tylko za nim powtarsza). Znal go także Załuski Bibl. histor. str. 67—68. — A może także Maciejowski Piśm. III 681 (ale ten podaje mylnie nazwisko autora: Warsachtig).

Wedle Jusz. autor był naocznym świadkiem bojów. W przypisie do Stef. Paca mówi, że czytając dotychczasowe ich opisy, a widząc opuszczone zwycięstwa Litwy przedsięwzięt bezstronnym piórem okazać światu, komu Polska winna tryumfy. Zaczyna tak: Czestym plonem od pogam ukraiinne włości — Spustoszone żądały twoj, Polsko, esulości.

A kończy: Odebrawszy na leżach żołąd swój zasłużony — Oddaję Bogu dzięki i słusne pokłony.

Przydał: Obserwację spraw i przykładów wojennych (tu pochwały Chodkiewicza). — Wreszcie Apostrophe oraz Ad Zoilum... (Jeśli prawdę napisał, zgań, na to nie stękam — Jeśli nie przypodobał, gniewasz się, nie lękam).

Domysł Wiszniewskiego, jakoby autorem był Rudomina, nie jest ugruntowany. Opiera on się na świadectwie Kojałowicza, ale Kojałowicz nigdzie nie mówi, aby to ten właśnie opis był dziełem Rudominy.

Pauli w przedmowie do „Pamiętników o wojnie chocimskiej“ 1853 str. VII. — Tretiak Wojna Chocimska 1889 str. 2. — Ambr. Grabowski Starożytności pol. I. — Rozmaitości naukowe Krak. 1829 II.

(Warszawa). Warschauische wöchentliche... Anzeigen zum Behufe des Polizeiwesens, des Handels und Nahrung Standes, in gleichen der Künste und Wissenschaften.

Wychodziło od kwietnia 1762, wydawane co sobota, w 1 arkuszu. — Toż samo co środa, wychodziło po polsku za przywilejem królewskim i kancelersza koronnego. — Ob. Wiadomości.

Mówi o tym ogłoszenie Grölla w Warszawie d. 2 stycznia 1763, zamieszczone w Thorn. Nachr. 1763 str. 43.

— Bericht aus Warschau, wie es mit der Königsaction auf Poln. und Schwed. Seite abgelaufen 28 und 29 Juli. 1656. w 4ce.

— Beschreibung was sich nach Eroberung Warschau zugetragen. 1656. w 4ce.

Inne tego rodzaju doniesienia wojenne z Warszawy ob. pod Bericht, Beschr., Relation itp.

— Civibus Varsaviensibus secundum consilium liberum celebraturis

civis. Varsaviae, prelo Dufouriano. 1792. w 8ce, str. 16.

Ob. tom XIV 293.

Bibl. w Sucheju — Dzików — Krasin.

— Co slychać w Warszawie, doniesi mi przyjacielu? (1791). w 8ce, str. 54. Obacs tom XIV str. 310. — Nowak J. Satyra polit. sejmu 4-letn. 1933 str. 80.

— Compendium praw, przywilejów, ... konfraternii kupieckiej Starej Warszawy (1745)... ob. tom XIV 336. Przeciw dysydemtom i żydom.

— Decretum Tribunalis Regni Radomiensis in causa inclytæ Terræ Varsaviensis cum civitatibus Antiquæ ac Novæ Varsaviæ et oppido Lesno ad Varsaviam sito post plenariam convictionem in contumaciam prolatum atque cum aditatis comparentibus ex controversiis emanatum pro usu publico impressum 1760 anno. fol., k. 4.

Krasin.

— Demonstracya pereçopt, expens y remanentów miasta Warszawy y Pragi z osobną na końcu Tabellą stan terażniejszy onychże okazującą Roku 1789. 1. die Novembris sporządzona. fol., k. 5. Jagiell.

— Do prześwietney Deputacyj przez Nayiaśnieyszego Króla Jegomosci i Nayias. Stany Rzptey do miasta Warszawy wybraney podane d. 5. Listop. 1789. w 8ce, str. 96.

O przywilejach miasta i przyczynach zata-mowania jego wzrostu, jak Żydzi i podatki. — Podpisani Jan Dekert prezydent, nadto rada i ławnicy.

Ob. w t. XV 117 i 153 oraz w t. XXX 100.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Ziellid.

— Desideria Zgromadzenia mies-cowego szczególnego Cyrkułu N. Mia-sta Warszawy I P. P. Deputowanym na Zgromadzenie wydziałowe obranym powierzone, dla umieszczenia tychże Dezzyderyów... fol., k. 4.

Sobieszczański Rys histor. statyst. 1848.

Uniw. Warsz.

— Desideria Miasta Starej War-szawy, na Seym Convocationis Ordinum Regni Anno Dni 1764. podane. fol., 1 ark. dr.

Ob. tom XXV 301.

Akad. — Bibl. w Sucheju.

— Desideria Miasta Nowey War-szawy Nayiasnieyszemu Królowi JMCI Panu Miłosciwemu Y Nayiasnieyszey Rzeczy-Pospolitey Skonfederowaney. Pod czas Seymu Anni 1773 Podane. fol., k. 2. T. P. N. w Poznaniu.

— Expositio Vera et genuina gra-vaminum praejudiciorum ac injuriarum Civitatis S. R. Majestatis Residentialis Antiquæ Varsaviæ. fol., k. 3.

Bibl. w Sucheju — Ossol. — Uniw. Kijow.

— Expozycya praw miasta War-szawy względem Żydów, oraz odpow-iedz na żadaną przez nich w tymże mieście lokacyą (1788). fol., k. 12.

Ob. tom XXX 100.

Smoleński Dekert (1911) str. 11—4 stwierdza, że jest pióra Swiniarskiego (obacz).

— Tenże Mieszczanstwo warszaw. 1917 str. 80 (za druk i papier zapłacił warsz. magi-strat 15.4 złp. Rozdawano ten druk królowi, senatorom i posłom).

Porównaj niżej: Gravamina... oraz Próba szczególna. Czartor.

— Feuer Ordnung in Warschau durch Ihre Fürstliche Durchlaucht den Kron Gros Marschall aus Recht und Vollmacht eingerichtet. Die selbe findet man auch in Pohnischer Sprache, und eine jedwede kostet 3. Gulden. Gedruckt bey Peter Dufour Königlicheu Buchdrucker, wohnhaft in der Alt-Stadt auf dem Rinck nächst bey der Strassen Krzywe Koło genannt. 1779. fol., k. 1, str. 22 i 1 tabl.

Podpisany Stan. Lubomirski Kron und Gross Marschall.

Ob. t. XVI 203, tom XXV 90 oraz pod Lubomirski Stan. (Porządek ogniowy).

Jagiell.

— Gravamina et praejudicia które miasto J. K. Mei rezydencyonalne Stara Warszawa ponosi summarie zebrane. fol., k. 2. Uniw. Warsz.

— Informacya o prawach i swo-bodach miasta Starej Warszawy i ubli-żenia onym przez różne osoby. (1764). fol., 4 ark.

Bibl. Warsz. 1848 t. 29 str. 444. — So-bieszczański Rys hist. statystyczny 1848 str. 4. — Dzewulski Warszawa I 18.

— Inscriptio circa pontem Varsa-viensem (1592)... ob. Ostrowski Danejk. (Suada lat. Inscript. 1747 II 67).

— Inkorporacya Woytostwa z Juryz-dykeyą Miasta Nowey Warszawy y za-miana za nie. fol., k. 1.

Dwa odmienne wydania. — Wójtostwo ju-rysdykcyonalne miasta Warszawy, podległe prawom i posesyi ur. Ignacego Rychłow-skiego, ma być miastu Warszawa inkor-porowane; za odstąpienie tegoż wójtostwa otrzymuje Rychłowski pozwolenie kupienia prawem dziedzicznym starostwa wareskiego.

Inne pisma w tej sprawie ob. pod Rychłowski. T. P. N. w Poznaniu.

— Warschauer Neu Jahrs Geschenk auf das Jahr 1760... ob. t. XVII 119. Kop. Tor.

— Kalendarz (Kalendarzyk) war-szawski (1760—99)... ob. t. XIX 38 i 45.

— Kommissya do rozsądzania Spra-wy o Grunt Gnatowski zwany przy Warszawie leżący. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— Kupcy miasta IKMcI starej Warszawy, dla ocalenia commertii nie-kóre materye publicznego dobra ty-czące się, krótko zebrane na seym terażniejszy podają. fol., 2 ark.

Ob.: Kupcy.

— Magistratu warszawskiego ode-zwy do mieszkalców z lat 1790—1796... ob. tom XXII str. 31.

— Magistrat miasta wolnego War-szawy. Dnia 4 Pardiernika (sic) 1794. (Podpisany:) Józef Łukaszewicz, wice-prezydent Warszawy. fol., plakat.

O utrzymaniu farmanek stałych.

Bibl. ks. Miss. Krak.

— Magistrat miasta wolnego War-szawy. Dnia 30 października 1794 r. (Podpisany Józef Łukaszewicz, wice-prez. Warszawy). fol., k. 1.

O wolnicy na rzeź bydła i pieczenie chleba.

Bibl. ks. Miss. Krak.

— Magistrat miasta Warszawy. Dnia 14 lutego 1795. [Podpisani: Józef Łu-kaszewicz, Andrzej Rafałowicz P. M. W.]. W drukarni P. Dufour, mieszkającego w Rynku miasta Starej Warszawy pod nr 58. fol., k. 1.

Obwieszczenie względem talarów fałszywych pols. i praskich. Bibl. ks. Miss. Krak.

— Nayiasnieysze Rzeczypospolitey Seymuiące Stany. (U dołu:) Nayniżsi Podnóżkowie Magistrat y Całe Miasto Nowey Warszawy. fol., k. 1.

Suplika, aby prawa ksiąząt dziedziców ma-zowieckich nie były zgwałcone.

T. P. N. w Poznaniu.

— Manifest praskiego pospółstwa (1787)... ob. Actum.

— Memoriał obywatelstwa miasta Warszawy Nayiasn. Stanisławowi Au-gustowi Królowi swojemu litościwemu z podpisem starszych y podstarszych wszystkich konfraterniów y cechów warszawskich dnia 18 Iulii 1786 wzglę-dem żydów podany 1786. fol., str. 12 lb.

Memoriał ten, ułożony przez Jana Rożyń-skiego (ob. tom XXVI 435), zamówiony został przez cechy wbrew woli prezydenta i t. sw. porządków. Smoleński Publ. anon. 1912 przytacza o tym z protokołu magistr. następującą wiadomość (z dnia 2 października): „Magistrat Starej Warszawy et Ordines skonkludowały, aby na dzień jutrzejszy złożona była publika, na którą sławetni Starsi Cechowi woswani być mają. Na tej więc publice przełoży szlachetny Prezydent tymże sławetnym Starszym Cechowym, iż gdy szlachetne Porządki z równej troskli-wości o odwrócenie przeszłych obywatel-skich i uprzątnienie Żydów z Warszawy oraz zabronienie onym handlów i rzemieśl, wszelkiego podług możności przykładają starania, aby sławetni Starsi Cechowi śadnych kroków z swej strony czynić nie wazyli się. Że zaś dawniejszą publiką zakazano jest tymże sławetnym Starszym, aby śadnych pism in publicum nie wy-dawali, a slyszć się dają, iż mimo tego zakazu rzeczeni sławetni Starsi Memoriał, sekretnie wydrukowany, rozdawać mają; przeto ałeca się szlachetnemu Prezydentowi, aby, obesławszy niebawnie sławetnych Starszych, onym takowe Memoriały na dzień jutrzejszy komportować nakazał“. — W protokole posiedzenia z 3 października starsi cechowi oświadczyli prezydentowi, że memoriału przedstawić nie mogą, gdyż wszystkie egzemplarze rozdali. Do za-biegów na swą rękę w sprawie usunięcia Żydów od rzemieśl i handlu zmuszeni byli rozpaczą, nie mieli bowiem nadziei, żeby magistrat przedsięwziął w tym wzglę-dzie kroki stanowcze. „Szlachetne Porządki, postępek takowy za naganny i poprzy-siężonej subordynacyi przeciwny uznawszy, interes ten do szlachetnego Magistratu po-osiągnięcie kar, na kogo należeć będzie, odesylają“. Bibl. w Sucheju — Jagiell.

— Memoriał miasta Warszawy na obradę sejmikową 1790... ob. t. XXII 517.

— Myśli z okna patrzącego.. ob. Myśli.

Kraushar w Kurj. Warsz. 1913 (2 stycznia).

— Glaubwürdige Nachricht von der Eroberung der Stadt und Schlosses Warschau. 1656. w 4ce, 1 ark.

— Objaśnienie sprawy miasta Starey Warszawy i konfraternii kupieckiej z Grekami y innemi przeciwko prawu handle prowadzącemi w sądach marszałkowskich koronnych mianey. folio. Bibl. w Suchej — Zieliń.

— Odpowiedź Juryzdykeji Sieleckiej na pismo od Miasta Starey Warszawy wydane.

Koresp. kraj. i zagr. 1793.

— Opis wszystkich Pałaców, Domów, Kościołów, Szpitalów i ich posesorów Miasta Warszawy dla wygody publiczney wydany. Warszawa, 1797. w 8ce, str. 104.

Dziwulski Warszawa I str. 199.

Uniw. Warsz. — Zieliń.

— Opisanie zgromadzenia ogólnego elekcyjnego miasta Warszawy dnia 28^{ca} kwietnia 1792 r. fol., str. 4.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Krasin. — Zieliń.

— Ordynacya dla Warszawy względem żydów (1784)... ob. Ordynacya (t. XXIII 420).

Sobieszczański Rys 1848 str. 11.

— Pieśń na dziękczynienie Opatrzności za wybiecie się Warszawy z pod przemocy Moskiewskiej. W drukarni K. Majera. (1794). fol., karta 1.

Czartor.

— Toż:... Moskiewskiej. [Zaczyna się:] Zmiączony Boże naszemi jęki, tyś nam wszechmocney użyzył ręki... W Lublinie 1794 w drukarni Rzpl. Colleg. XX. Trynitarzów. w 4ce, k. 2.

Ossol.

— Pieśń o wyjazdzie warszawskim. w 4ce, k. 2.

Wedle Maciejowskiego Piśm. III 177 (który znał tylko podobiznę w Uniw. Warsz.) początek był następujący:

Boże które (sic) rzeczy — Masz wszystkie na pieczy — Micy oko łaskawe — Na nasze (sic) Warszawę — Żle o niej radzą. Pieśń pt. „Wyjazd z Warszawy królowicą Wład.” z r. 1617... ob. pod Władysław IV, ale to zapewne co innego.

Ale za to może identyczne z pieśnią w „Obiadle dworskim” (tom XXIII 217)?

Ob. Bartoszewicz w „Świecie” 1915 nr 21.

— Plauta Kommissy do Wychędo-

zenia y Reparacyi Brukow y Kanałów Miasta Starey Warszawy (1743)... ob. tom XXIV 345.

Dziwulski Warszawa I 147. — Sobieszczański Rys str. 76. Akad. — Jagiell.

— Podział miasta na 7 cyrkulów... ob. Podział.

— Podziękowanie od Magistratu... za koszary artyl... ob. Podziękowanie.

— Porządek ognia (Regulamin Stan. Lubomirskiego 1779)... ob. Porządek. Por. Lubomirski Stan. (Obwołanie 1779). Tygodnik Ilustr. 1870 VI.

— Possessy mieyskie. [Tabella]. fol. plakatowe.

Zawiera: Stan teraźniejszy miasta Warszawy z Pragą. Bibl. Ks. Miss.

— Prezydenta postanowienie... ob. Dekert (1785).

— Prezydent z magistratem miasta I. K. Mci rezydencyonalnego miasta Starey Warszawy. Zalecenie do rzemieślników, ażeby z okazji nagłych dla wojska potrzeb rękodzieła rzemieślnicze podróżone nie zostały. 1789. fol., str. 2. Bibl. w Suchej.

— Prezydent miasta wolnego Warszawy. 1794. fol. str. 1.

Bibl. w Suchej.

— Prezydent miasta wolnego Warszawy do obywateli warszawskich. 1794. fol., str. 1.

Bibl. w Suchej.

— Prezydent miasta wolnego Warszawy. Z wydziału policyi. 1794. fol., str. 2.

Bibl. w Suchej.

— Projekta y prosby ludu warszawskiego (1794)... ob. t. XXIV 276.

Przeciw panom i zdrajcom.

— Propozycye ad deliberandum na seymie 1764... ob. tom XXIV 301.

Zarazem: Desideria St. Warsz.

— Prośba magistratu miasta Starey Warszawy do Króla i Prześw. Skonf. Rzpl. Stanów. fol., k. 2.

W kwestii żydowskiej. Krasin.

— Prośba deputowanych zgrom. ewang... ob. Prośba (1785).

— Prośba kapeluszników.... ob. Prośba (tom XXV 304).

— Prośba miast koronnych (na czele podpis Dekiarta, 1790)... ob. tom XXV 304.

Tamże podana literatura w sprawie tej donoszącej „prośby”.

— Prośba szczególna Konfraterni kupieckiej i Cechów warszawskich (1790)... ob. Prośba (tom XXV 305).

W sprawie żydów. Obejmuje dokumenty od r. 1483—1765. — Do tego dodany aneks: Wyszczególnienie.

— [Prośba]. Nayiaśniejszy Królu Panie Mój, Prześwietna nieustająca Rado! [Wywód praw starostwa i jurysdykcji do miasta Warszawy należnej. Żąda, ażeby kwestia magistratu warszawskiego naganioną została, a mieszczanie do poddania się przymuszeni]. fol., str. 8. Bibl. w Suchej.

— Prośby Miasta Warszawy. (Opisani: Franciszek Xawier Makarowicz, Franciszek Tykiel i Jan Ludwik Koch). fol., k. 6.

Bibl. w Suchej — Krasin. — T. P. N. w Poznaniu.

— Przełożenie od miasta Warszawy względem podatku procentowego. fol., kart 2. Bibl. w Suchej — Czartor.

— Przełożenie prośb miasta Nowey Warszawy do Nayi. Konfederacyi general. złączonych Obojga Narodów w Grodnie zostaiącey uczynione. 1793. w 4ce, str. 15. Jagiell.

— Przełożenie od obywateli do obywateli m. Warszawy 1794. w 4ce.

Czartor.

— Przepis tymczasowy władzy y obowiązków ekonom. y sądowych dla magistratu (1792)... ob. t. XXV 346.

Bibl. w Suchej.

— Przywrócenie mocy przywilejom Warszawy... ob. Przywrócenie (tom XXV 385).

— Jasne y dowodne z istoci swoiey racye i przyczyny miasta starey Warszawy, znoszące y konwinkujące wynalezione sposoby narzucania y zmieniania corocznie z miastem Nową Warszawą, w każdy tydzień, co pięć dni, czerwonych złotych sto wynoszących, przez regiment gwardyi Iego Królewskiej Mości, y Rzecz Pospolitey niewypowiedzianie z wielkim nader uciemieniem ludzi, y mieszczan ubogich, osobliwie temi czasy nieszczęśliwemi bardzo zniszczonych y upadłych, pod Jurysdykeją tych miast szczupluchną

znayduiących się y zostaiących. fol., kart 2.

Druk z połowy XVIII w. Powołuje się na kontrakt z arendarzem żydem z r. 1725. — Wyrseka na trudność dostania białej monety. Powiada, że Stara Warszawa wypłaca kontrubacji pogłównego na rok blisko 14.000 złotych. Wszyscy używają czerwonych złotych i mieniają je ze stratą na monetę białą.

Jagiell. — Ossol.

— Prospekt Przewodnika Warszawskiego 1788. w 8ce, k. 4.

Ob. zaraz niżej pod Przewodnik z r. 1788.

— Przewodnik Warszawski z ordynacyą Poczty. Warszawa, druk M. Grölla, około 1770 r. w 16ce.

Toż:... 1771.

Przewodnik Warszawski czyli nowy kalendarz na r. 1772. Warszawa, M. Gröll. w 16ce.

Toż:... z r. 1773. w 16ce.

Toż:... z r. 1774. w 16ce, k. 38.

Przewodnik Warszawski czyli Nowy Kalendarz Na Rok 1775. w Warszawie. Nakładem Michała Grela. I. K. Mci Bibliop. y Kommiss. Nadwor. w 16ce, k. 46 (ark. A—E₁₀).

Mieści: Spis ulic; kościoły i klasztory, szpitale, pałace (tych 65), studnie, poczty, trakty.

Toż:... na rok 1776. Warszawa, Gröll. w 16ce.

Jagiell.(?) — Krasin. — Ossol.

— Przewodnik miasta Warszawy czyli Generalny Seryarz wiadomości warszawskich, układany w Warszawie 1783. w 8ce, str. 16 i 32 (końca brak).

Zapowiedziano wychodzenie co kwartał. —

W cz. I są: Serjars posiedzenia urzędów rzemieślników, magazyńców, hoteli, żydów, liwerantów. — Część II: Serjars stancji osób jurysdykcji w Warszawie sądzących się.

Tu wymienieni urzędnicy różnych władz. Jagiell.

— Przewodnik warszawski, zawierający różne wiadomości Warszawskie. Warszawa, na Krakowskiem przedmieściu N. 438; w ekspedycyi Dzienn. handl. 1788. w 8ce.

Nr I z 15 września str. 30 oraz Prospekt str. 8. W numerze tym od str. 3—18: Specyfikacya stancyów. Specyfikacya miejsc wiktualów do str. 27. — Targi warszawskie do str. 29. — Nr II z 22 września str. od 31—54. — III z 29 września str. od 55—86. — IV i V. — VI z 20 paźdź.

str. od 135—166. — VII 27 paźdz. str. od 167—197. — VIII z 3 listop. str. od 199—222. — IX z 10 listop. str. od 223—245. — X z 17 listop. str. od 246—269. — Nr XI, XII. — XIII z 8 grud. str. od 317—348 i 16. — Nr XIV i XV. Wydawano co tydzień arkusz.

Toż... Rok 1789. w 8ce, od str. 565—612,

Toż... Rok 1790. w 8ce.

Toż... Rok 1791. w 8ce, str. 146.

Wyszło numerów 4.

Numer III str. 85—114; nr IV od str. 115—146.

Toż... na Rok 1792. W Drukarni na Krakowskim Przedmieściu N. 427 nie daleko Poczty. w 8ce.

Nr IV od 4 do 11 sierpnia 1792 mieści:

- 1) Resztę alfabetu raportu stancji przyjezdnych do Warszawy od 1 do 15 lipca.
- 2) Raport odjezdnych z Warszawy od 1 do 15 lipca.
- 3) Raport stancji przyjezdnych do Warszawy od 15 lipca do 1 sierpnia.
- 4) Stancje do najęcia w Warszawie. — Nr V O stancjach przejezdnych do Warszawy od 1 sierpnia.

Jagiell. (r. 1788) — Uniw. Warsz.

— Reglement für den Iustiz Magistrat der Haupt-Stadt Warschau. Warschau gedruckt bey I. C. G. Ragozcy. (1796). fol., str. 30 lb., k. 22 nlb.

Kraśń. — Uniw. Warsz.

— Glückliche und wahrhaftige Relation, wie die Stadt Warschau von S. K. M. den 1 Iuli glücklich wieder eingenommen worden. 1656. w 4ce, k. 4.

— Relation Oder Warhaftiger Bericht, Wie es bey der von Seiten Sr. Churfl. Durchl. zu Brandenburg ec. wider die Pohlen und Tartern vor Warschau erhaltenen Victoria daher gangen, de Dato 31. Julij. Anno 1656. aus dem Churfl. Haupt-Quartier Prag, vor Warschau. Gedruckt im obgemeldten Jahre. w 4ce, k. 2.

Ob. Relation.

— Rozłożenie summy 400.000 rp. podatku rocznego na miasto Warszawę i Iurydyki z przedmieściami. fol., k. 6 nlb.

Kraśń.

— Taksa Marszałkowska... ob. Taxa, Taxi — Bieliński Franc.

— Taryffa Miasta Warszawy do składki na Koszary na rat sześć cztero miesięcznych w roku 1784. ułożona, perceptę z kwitami zgodną okazująca. w 8ce, k. 43 (sygn. F).

Dan w Warszawie na Sessyi d. b. mies. październ. 1786 r.

Ob. wyżej: Podziękowanie.

Sobieszczański Rys 1848 str. 124.

Dzików — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Urządzenie magistratu co do handlarzy... ob. Urządzenie (1795).

— Uwagi względem podatku z Miasta Warszawy. w 8ce, str. 22.

Po r. 1790.

Sobieszczański Rys str. 95.

Ossol. — Uniw. Warsz.

— Uwagi nad prośbą żydów... ob. Uwagi.

— Krotkie Uwiadomienie o przywilejach i prawach Miastu Warszawie a nadewszystko szczególnym zgromadzeniom, To Jest, Konfraternii Kupieckiej y Cechom Rzemieślniczym, względem przeszko które Żydzi onym zrzadzać zwykli, służących. Kurze Nachricht von den der Stadt Warschau und vorzüglich der Kaufmanns-Confraternitaet und den Gewerks-Innungen dasselbst zustehenden Privilegien und Rechten, wie auch von den Hindernissen, welche ihnen die Juden bey Ausübung dieser Rechte und Privilegien in den Weg zu legen pflegen. (1797). fol., str. 23 (sygn. F₃).

Druk synopt. po polsku i po niem.

W 19 paragrafach zestawia ten memoriał prawa Warszawy względem Żydów od przyw. z r. 1483 do ustawy grodz. z r. 1793. Ustawy te sakują Żydom inkolatu, handlu, szynkarstwa, a straż nad tym powierzona była jurysdykcji marsz. (saś w razie nieobecności króla jurysd. starostów grodzkich). Tylko w czasie sejmów handel i pobyt były dla Żydów wolne. Od czasu Stan. Aug. nastąpił rozrost Warszawy, a Żydzi zaczęli się masowo osiedlać. O ordynacji Lubomirskiego 1770 i Mniszcha 1784. O rzezi (koszornej) i o garkuchniach żydowskich. O okresie rządów Buxhewdona i jego „urządzeniu“ z r. 1795. O urządzeniu Hoyma z 5 marca 1796 i zaprowadzeniu wolności dla Żydów. Kupcy do bankructwa, a rzemieślnicy do ostatniego ubóstwa zostali doprowadzeni. Liczba mieszkańców po rewolucjach spadła ze 100.000 do 50.000.

Bibl. w Suchej.

— Użalenie miasta Warszawy przeciwko Żydom handle i rzemiosła prowadzącym w roku 1768. podane. d... lipca. fol., k. 9 nlb.

Kraśń. — Uniw. Warsz.

— Varsavia cum circumjacentibus... expressit (1796)... ob. Albertrandy Jan.

— Warschau den 23 Januarij. (1703). w 4ce, k. 1.

— Warschau den 5 Febr. (1703). w 4ce, k. 3.

— Warschau den 11 Februarij. (1703). w 4ce, k. 1.

Inne relacje wojenne z czasów inwazji Karola XII ob. pod Karol XII.

— Das frohlockende Warschau, oder umständliche Beschreibung, so wohl der am 24. Januarii dieses 1734. Jahres wegen dem zu Cracau den 17. ejusdem glücklich vor sich gegangenen Crönungs-Actu, Ihre Königlichen Mayestät von Pohlen Augusti III und dero Königlichen Gemahlin Mariae Josephae, zu Warschau allhier gemachten illumination, als auch des, nach beyderseits Königlichen Majestät höchst-erfreulich-erfolgter Anherokunft, den 25. November a. c. von Ihre Majestät dem Könige allhier gehaltenen Einzuges, und der am Abend darauf erfolgten Illumination, wie nicht weniger der, zu allerunterthänigster Empfangung Ihre Majestät von hiesigem Magistrat und Bürgerschaft aufgerichteten kostbaren Ehrenpforte. Gedruckt zu Warschau im Jahr 1734. in der Druckerey des Collegii Soc. Jesu. w 4ce, k. 3 nlb. i str. 48.

Pod przypisem Augustowi III podpisał się autor G. E. J.

Inne niem. opisy koronacji Aug. III ob. w tomie XII 288 (Krönung Gesch., Nachricht).

Czartor. — Jagiell. — Kraśń. — Uniw. Warsz.

— Varsovie Ridicule, & autres Pièces nouvelles. La Voix De La Nature Et De La Raison, Ou Lettre d'un Gouverneur au Pere de son Eleve. Lettres Sur Le Caractere Des Anglois. Lettres Sur La Creation De L'Arbre De Vie. Rédigé par Mr. L. C. M*****. A Londres, aux dépens de l'Auteur. Imprimé par Laurant, 1740. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 110 i 5.

Ob. tom XXII str. 2.

W całym tym zbioru rymów dotyczy Polski tylko wiersz początkowy (str. 1—17): Varsovie ridicule. (Pisany jest na wzór St. Amanta „Rome Ridicule“ i Petita „Paris Ridicule“). Autor wierszyka zjadliwie wy-

raża się o Warszawie: sans murs, sans defence et sans loix. — Wyśmiewa zamek (triste convent, sale grange), opisuje błoto i brudy, szkaradną Wisłę, pałace zrzurowane, ich ohydne wnętrza i umeblowanie. Opisuje wojewodę i jego orszak (escadron de ces monstaches effarés) i posłów zrywających za poczęstunek sejm „en trois mots de mauvais latin“. Nie podoba mu się i ubiór Polaków (peuples tondu comme des moines), których nazywa: esclaves valets de valets. — Cały ten wierszyk utrzymany w tonie zjadliwym, jak zresztą i inne niektóre utwory, do nas już się nie odnoszące (np. listy z Londynu).

Autora nie umiem wskazać. Był nim jakiś cudzoziemiec, który starał się o laski hr. (Jerzego?) Flemminga, bo na str. 68 dedykuje mu swoje „Stances irrégul.“, w których go wychwala. Ale w Polsce zdaje się długo nie popasał, bo zbiorek drukowany za granicą.

Zbiorek ten wzbudził widocznie w Polsce ogromne oburzenie, skoro w dwa lata później ukazała się obszerna odpowiedź wie szem i prozą pt.:

Varsovie Vengée Et Son Apologie Avec Des Reflexions Morales, Politiques Et Autres. [Tu ozdobnik]. En Pologne MDCXLII. (1742). w 8ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 68.

Autor tej odpowiedzi odmawia w przedmowie swemu przeciwnikowi nęściwości; zakrywa on to „que la Pologne a de plus respectable“. Po czym przedrukowuje wiersz inkryminowany i zwalcza go na różne sposoby.

Od str. 1—7 polemizuje wierszem: Peinte d'un fidele pinceau La capitale du Sarmate Ne fera jamais voir cet infame tableau Ou ta sotto fureur eclate... Si tu pretends briller par quelque nouveau conte Au fond des petites maisons Cours, va, cache a nos yeux ta folie et ta bonte... (Ten przejrzysty kalembur świadczy za autorstwem Polaka).

Po czym prozą opisuje, jak autor Vars. Rid. sam się przyznał przed jednym z wyższych dygnitarzy koronnych do autorstwa i prosił o protekcję. Do Polski zgłasza się mnóstwo cudzoziemców szukających fortuny. Wysoka kultura szlachty w Polsce. Piękne pałace w Warszawie; ulice są szerokie i brukowane. Piękno i wielkość zamku. Śliczne położenie Warszawy. Kościoły. Zakony (misjonarze, wizytki, teatyni). Pochwały królowej i dzieci król. Opisuje pałac kanclerza. Panegiryk dla króla (jeune, guerrier, conquerant, docile, modeste, humain itp.). — Tu wtrącona jakaś historia wachodnia o Mansorze, kalifie Maroka.

Od str. 39 do końca idzie „Satyra“ wierszem, dedykowana królowi, a ofiarowana mu w dzień N. Roku (1742). Satyra ta ma na celu wykazać „le ridicule des souhaits“; temu samemu poświęcone są końcowe uwagi prozą.

Treść podana w „Wieku“ (dziennik) 1888 nr 14—15. — Askenazy Dwa stulecia II 476 przypisuje (bez dowodu) autorstwo „Warsowie vangée“ Franc. Bielińskiemu, co wydaje się mocno nieprawdopodobnym. Bibl. w Sucheju — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz.

— Warszawa Do Jego Królewskiej Mosci, W Czasie Oddalenia Się Do Wolborza. Parodya z Horacyusza. Divis orte bonis, optime Romulae Custos gentis, abes jam nimium diu. (po r. 1764). w 4ce, k. 2 nłb.

Autor mówi, że król „w pierwiastkach wieku“ był na jego łonie starownie wypieszczonym. Warszawa wzdycha za Stanisławem, za którego się rozbudowała. Stoją na szaficem domy warownie, Pallas na zbrojownię w księgach, Mars w arsenale...

Ob. tom XXV 37. Akad. — Krasin.

— Warunek względem komisyyi bankowej w mieście naszym Warszawie. fol., k. 1. Czartor. — Dzików.

— Wezwanie magistratu m. Warszawy do possessorów i komorników, w kwestyi podatkowej. (Warszawa d. 19 Stycznia 1795), w druk. P. Dufour. fol., str. 1. Krasin.

— Wiadomości Warszawskie (1762—1795)... ob. Wiadomości.

Por. wyżej: Anzeigen.

Sobieszczański Rys 1848 str. 110.

— Woyt cyrkułu trzeciego miasta Warszawy 1794. fol., k. 1.

Bibl. w Sucheju.

— Wywód z praw krajowych y szczegulnych miastu Warszawie nadanych okazujący, że pretendowana, przez IMpana Teppera lokacya Żydów w Raszynie iest prawu maiestatycznemu y mieyskiemu przeciwna a Śkarbowi koronnemu szkodliwa. (1784). fol., k. 2.

Sobieszczański Rys 1848 str. 99.

Jagiell.

— Zbiór praw... ob. Zbiór.

— ob. Accord (Übergabe 1656) — Actum (z r. 1787 i nast.) — Af-beel-dinghe (ryba w Wiśle 1624) — Aleksandrya — August II (wjazd 1697) —

August III (wjazd 1734) — Begebenheiten (1790) — Bericht (1656, 1725, 1653) — Bernitz (Catalogus plantarum 1652) — Bernouilly (Reisen 1780) — Beschreibung (1698, 1574) — Bieliński Franc. (taksy i inne rozporz. z roku 1760) — Brief (1656, 1701) — Büsching A. F. (evangel. Confessionen 1784) — Buxhewden (1795) — Cagliostro (1786) — Capizuchi (Sobieski, Łazienki) — Chromiński K. (żydzi 1789) — Conditiones (1656) — Continuation (1697) — Copia (1704) — Copior (1656) — Coxe (Travels 1784; tu opis) — Dawidson J. Józ. (1755; tu kilka jego broszur o obyczajach relig. w Warsz.) — Dekert — Demonstracja (1789) — Deputacja (1794, 95) — Deputacji (Żydzi 1789) — Description (1764) — Diarium (des Congresses 1704) — Directorium (archidiaconatus 1750) — Doniesienie (1790) — Dowód (1776) — Dubrawski M. (Warsch. Kalender 1694) — Durini (1769; tu o Żoliborzu, Ujazdowie, Wilanowie) — Dyaryusz zgromadzeń miasta Warszawy (1791) — Dyspozycye (1765; o bezp. i o chędoństwie) — Dzwon (ob. Tomaszewski 1791) — Einzug (der mosk. Gesand. 1680) — Elekeja urzędników i dezyderja (1792) — Eleonora (Koronacja 1670) — Endersch T. (Episcopatus 1755) — Erndtel Christian. (physice illustrata 1730) — Etrennes (1767) — Fortia (Voyage de deux Français 1791) — Foxhal warszawski (1785) — Freund (An einen 1701) — Frischmann (Comitia 1669) — Fryderyk Wilhem (warsz. hipoteka 1797) — Gazette à Paris (1706) — Giornale del Campo Cesareo (1688) — Gordon J. (Gentilitia Siren 1679) — Gravamina — Guarini (Lettere 1598) — Hube (Topogr. 1796) — Incendium (1607) — Jarzemski Adam (Gościniec, opis wierszowany 1643) — Jezierski J. (Ktoś 1790) — Kommissya (1789) — Konstytucye (1589) — Krasicki Ign. (Organy 1788, Wiersze 1789; podróż z Warsz.) — Kreitel (1776) — Kriegs-Theatrum (1718) — Królikowski Kaz. (o naprawie ulic i dróg 1752) — Le

Laboureur (1647; opis) — Linowski Łukasz (pseud. Sawickiego 1611) — Listy tu w Warszawie (1790) — Lubomirski Stan. marszałek (szereg odezw i nakazów w sprawach Warszawy) (1768—77) — Łukaszewicz Józef (Powitanie Malachowsk. 1791) — Makulski Franc. (1791) — Manifest do obywateli Pragi (1777) — Medem O. (Relation 1765) — Mędrzecki (do prześw. deputacji 1789) — Merkel (Reise 1796) — Miasta koronne (1791—3) — Minasowicz (Kraków i Warszawa — w Zbiorze 1782) — Mniszech Mich. (Ordynacja żydów 1784) — Most — Myśli patrzającego przez okno (1791) — Nachrichtung (Eroberung 1656) — Naumański Jan (Kurier Polski 1729, Relata refero 1729, Wiadomości 1730) — Nufer Friedrich (Gefangenschaft 1795) — Obwieszczenie komisyyi policyi (1790—1) — Obwieszczenie magistratu (1795) — Obwieszczenie prezydenta względem żydów (1792) — Odpowiedź (na żądania kanoniczek 1763, wójta 1790) — Okowy (1794) — Opisanie illuminacji (1789, 1791) — Opisanie (festynu 1788, fajerwerku 1754, ekspozycji 1733) — Oraczewski F. (List 1789) — Piaseczyński (Informacya w sprawie coll. Vars.) — Poniatowski Stan. August (Relation 1764) — Praga (Relation 1656, Demonstracja 1789, Manifest) — Projekt (nowo zask. żydów 1789; ob. Kilien) — Przełożenie okoliczności do teatru (tom XXV 342) — Prestroga jadącym do Warszawy (1771) — Rada (1794) — Reise (ob. Seume 1795) — Relation (1656, 1704) — Rönnow M. (In Vars. foedus 1706) — Rychłowski Ignacy (Inkorporacja wójtostwa) — Rzewuski Wacław (Mowa 1761) — Sadebeck (Polens Ende 1797; Beschreibung von Südproussen 1798) — Schau-Bühne (1734) — Schlesien (1796) — Schulz Fr. (Reise 1795) — Seume (Reise von Warschau 1795) — Sobieski Jan (pomnik) — Staats-Mann (Der Curieuse 1698) — Staats Schau-Bühne (1734) — Steiner Chr. (ludność 1778) — Sułkowski Aug. (Manifest 1777; broni praw Żydów

w Warszawie) — Święcki (Topogr. Masovia) — Świnarski — Szoldrski A. (Informatio de crucifixo 1639) — Szubski Mik. (1637; tu pochwały Warszawy) — Suwarow (1799) — Szpitale warszawskie — Taxa Marszałkowska (Lubomirskiego, Mniszcha, Zamoyskiego; tu ceny różnych towarów) — Theatrum (1710, widok i plan) — Theatrum cosmographicum (1689) — Tirregaille (Plan de la ville 1762) — Tomaszewski J. (Dzwon starop. fabr. 1791; tu obraz ówczesnej Warszawy) — Toonel der Stenden (1682) — Törbund emellau (1705) — Tralles (1767; tu opis ze stanowiska lekarskiego) — Ujazdów — Urządzenie kordegardy (1793) — Urządzenie magistratu (handlarze 1795) — Ustawy (1753) — Uwagi względem podatku — Walewski Michał (Opinia) — Warunek (bruki) — Verzeichniss der Confoederationspunkten (1704) — Wiśniobranca (1785) — Viridarium warsaviense (1730) — Władysław królewicz (Wyjazd z Warszawy 1617) — Wohlthäter (1788) — Wolnomularze — Wrzall (Memoirs 1799) — Wywód (1784) — Zakrzewski Ignacy — Zbiór praw (1790) — Zuernern A. (Reise 1738) — Zuruff (1796).

Przepisy konst. sejmowych, odnoszące się do Warszawy, zestawia Inwentarz Vol. leg. I (1860) str. 288 i II 84.

Zestawienie literatury o dziejach Warszawy podaje Finkel Bibl. hist. str. 2016, a zwłaszcza pod nrmi 17215—17238. — Także zestawiono tę literaturę w artykule o Warszawie w Słowniku geogr. XIII str. 85—90.

Z ważniejszych prac, odnoszących się do dziejów XVI—XVIII wieku, wymieniam: Gołębowski Opisanie hist. stat. m. Warszawy 1827. — Weinert Starożytności Warszawy (1848—1855). — Sobieszczański Rys hist. statystyczny wzrostu i stanu Warszawy 1848 (odbitka z Bibl. Warsz.). — Tenże Warszawa (w Encykl. Org. XXVI i odbitka). — Tenże Opowiadania o Warszawie 1872. — Dziewulski Warszawa I. — Smoleński Mieszczanstwo warsz. 1917. — Tenże Warsz. Komisja boni ordinie 1914. — Ptaśnik Miasta i miesz. 1934 str. 214, 281—290 i passim. — Słownik geograficzny XIII str. 85.

Smoleński poświęcił także i w innych swych pracach sporo miejsca dziejom Warszawy w epoce Sejmu 4-letniego. — Obacz także

o tym okresie Korzon Wewn. dzieje II (1897) § 50-4, zwłaszcza zaś na str. 358-80.

Warszawskie gazety (czasopiśma)
ob. Anzeigen (Wüchentl. 1762-3) — Biblioteka (Warszawska 1788, Ekonom. Meiera 1788) — Bibliothek (Polnische 1787, Mizlers 1754-5) — Bulletin National (1794) — Courrier de la Pologne (1776-9) — Dziennik Handlowy (1786-93) — Dziennik Warsz. (1788) — Dziennik Powstania (1794) — Dziennik Sejmowy — Gaz. Korrespondenta Warsz. 1792-9; Krajowa 1794; Narodowa 1791-2; Obywatelska 1794; Patriotyczna 1794; Powstania 1794; Rządowa 1794; Warszawska 1774-96; Wolna 1794 — Gazette de Varsovie (1758-93) — Gazety z Warszawy (1701, 1734-6) — Intelligenzblatt (1796-8) — Journal Litteraire (1777) — Journal Polonais (1770) — Journal Historique (1794) — Journal Hebdomadaire (1788-92) — Korrespondent Krajowy (1793) — Korrespondent Narodowy i Zagraniczny (1794) — Korrespondent Warszawski (1795-9) — Korrespondenta Pismo (1794) — Kurjer Cudzoj. (1733-6) — Kurjer Polski (1729-99) — Kurjer Extraord. (1761) — Kurjer Warszawski (od 1761) — Magazyn Warszawski (1784-9; ob. Świtkowski) — Naumański Jan (Kurjer polski 1729, Relata refero 1729, Wiadomości 1730) — Pamiętnik Polityczny i Historyczny (1782-92; ob. Świtkowski P.) — Przyjacieli Ludu (1794) — Wiadomości — Zeitung (Warschauer 1759-63, 1791-94).

Warszawy plany i rysunki ob. Biester (plan 1796) — Bodenehr (widok 1730) — Braun (Theatrum urbium 1597; widok) — Canaletto (prospekt z r. 1771) — Cellarius (widok 1659) — Description de la Pologne (1729; widoki miast) — Duviviers (Mokotów, Łazienki, plac Zygmunta, sztychy Anety Tyszk.) — Erndtelius (1730; tu widoki Warszawy, Marymontu i kol. Zyg.) — Henuequin (Plan iconographique 1779, planta 1779) — Houfnagel (rycina w dziele Brauna i Hogenbergha 1618 z tekstem łac., z herbami i 3 polsk. kostiumami) — Kalender (Hist.

genealog. 1796; tu plan Jaettninga) — Kriegs-Theatrum (widok 1718) — Locci (Delineacja 1686??) — Pistor (plan z r. 1794, w dziele „Memoires“ 1806) — Puffendorf (1656) — Sommer (prospekt Warszawy wydany w Wiedniu 1750) — Theatrum (1650, 1710) — Tirregaile (plan z rozkazu Bielińskiego 1762, ob. tom XXXI str. 166) — Zanoni-Ricci (1772).

Bibliografię planów i widoków Warsz. podał Sobieszczański w „Kalendarzu Ungra“ 1867. — Kilka reprodukcji z dawnych szytów jest w II tomie Korzona Wewn. dziejów (II wyd.). — Kraushar Warszawa za sejmu Czer. w obrazach Vogla 1910. — Tenże Widoki Karola Albertiego 1912. — O widokach Canaletta obacz: Sawicki Bern. Belotto Canaletti. Warsz. 1934. — Fritsche Bern. Canaletto 1936.

Warszawianin w domu ob. Kossakowski Józef.

Warszawianka, dnia 17 Kwietnia 1794. w 8ce.

WARSZAWIENSIS (Varsoviensis) Mateusz. Kazanie Na Pogrzebie Wiecznej Pamięci Godnego Jego M. Pana P. Dobiesława Przeborowskiego Sędziego ziemskiego Poznańskiego miane w Poznaniu w Kosciele Farskim S. Magdaleny 8 Junij 1621. W Poznaniu w Drukarni Jana Rossowskiego R. 1621. w 4ce, k. 14 nlb. (sygn. D.).

Przyp.: Janowi Niegolewskiemu przez Mateusza Warszawian.

Druk gocki.

Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Warsz. pow.

— Vox Salomonis Tempus putationis advenit Cant. II. v. 12. Quae sensu morali omnes homines (Christum Dominum et matrem Ejus Sanctissimam excipiendo)... ad putationem peccatorum suorum invitatur, et idonea tempora falcesque aptas pro eadem indicat. Explanata a Patre Matheo Varsoviense e S. J. Theologo. Cracoviae in Officina Caesarii S. R. M. 1651 w 4ce, k. 13, str. 565, ind. k. 19.

Ded. Casimiro Flor. Czartoryski episc. poss. duci in Kiewan... Matthaeus Varsoviensis S. J. — Prooemium et series capitum. Jocher 4420.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Dzików — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Toż... Cracoviae In Officina Franc. Cezary S. R. M. Typ. Anno Dom. 1652. w 4ce, k. 13, str. 566 i indeks.

Dedykowane: Casimiro Floriano Czartoryski Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopo Posnaniensi, duci in Kiewan.

Maciejowski Polska I 393-4. — Tenże Piśm. pols. III 686. — Brown Bibl. 415. — Encykl. Orgelb. XXVI 507. — Jocher 6226. Czartor. — Ossol. — Uniw. Warsz.

Warszawy (z) Tadeusz ob. Krawczyński Stan.

Przetłumaczył „Uwagi nad regułą“ Bernarda z Bononii (1789), o czym ob. t. XII 501.

WARSZEWICKI (Varsevitius, Varsevitius) Krzysztof, sekret. król., potem ksiądz i kanon. krak. (ur. 1543 † 1603). Apologia. Huic praemissa est Nicolai Regij Germani, quae eius Apologiae causa fuit Epistola. Impressum Vilnae, Anno D. 1584. w 4ce, k. 16.

Ded. Stanisłao Karnkowski archiep. gnesnen., dat. Vilnae 24 martii.

Jest to odpowiedź Warszewickiego na polemikę, z jaką Mik. Rhegius (pseudonim Franckens, ob.) wystąpił przeciwko jego pismu „Pro Christi fide et Petri sede“. — Wspomina tę polemikę Wierzbowski w swej monografii pt. Krzysztof Warszewicki 1887 str. 106, 125, 296. — Wisniewski IX 81, 183.

Warszewickiego wziął też w obronę przed Franckenem Piotr Lilia (1584); ob. tom XXI 275.

Warszewicki przedrukował „Apologię“ w dziele swem „De cognitione“ (1600), o którym ob. niżej.

Na egzemplarsu Apologii w zbiorze Hier. Wildera znajduje się własnoręczna dedykacja autora: Domino Pilsno (Glicio) C. C. et rectori Acad.

Ossol. — Petersb. publ. — Szembek — Uniw. Lwow. — Zielin.

— Christ. Varsevicii C. C. Caesarum, Regum, Et Principum, Unius et Eiusdem Partim Generis et nominis, partim etiam imperii ac dominationis, Vitarum Parellelarum, Libri Duo. Quod quorum quodque contineat versa pagella monstrabit. Accessit rerum et verborum memorabilium locupletissimus index. Cracoviae, In Officina Jacobi Sibenecher. Anno Domini MDCIII (1603). fol., k. 3 i str. 168.

Dedyk. Rudolfowi II, dat. Cal. Jan. 1603. Są to naśladowujące pomysły Plutarcha paralelne żywoty (dwóch Dariussy, Augusta

i Augustula, Konstantyna I i XV, Karola Martela i Karola lotaryńsk., dwóch Berengariuszy, dwóch Baldwinów i dwóch Alfonsów, dwóch Franc. Sforzów, Wład. Jagielly i Zyg. Augusta (Jagellonis primi et ultimi). Warszewicki dość niedołąśnie kompilował przy tym znacznie dostępne mu źródła. Panowanie Jagielly oparł np. głównie na Kromerze, a potrosze na Długosza. — Tylko panowanie Zyg. Aug. przynosi sporo szczegółów źródłowych.

Zygmunt III „na żądanie niektórych senatorów“ miał podobno zabronić rozszerzania tej książki (zakazu takiego nie znam, ale donosi o nim Keckerman Systematis II 1613 str. 1870). Przyczyną zakazu było, jak się zdaje, to, że Warszewicki omawiał małżeństwo Zyg. Aug. z dwiema po kolei siostrami (podobno do małżeństw Zyg. III); a w epoce przedrozkosowej były te małżeństwa Zyg. III namiętnie przez szlachtę zwalczane jako „kazirodzkie“. (W istocie chodziło o wzmocnienie wpływów austr. na dworze).

Przeciwko zamieszczonej tu biografii Zyg. Aug. wystąpił Stan. Grochowski (August Jagiello wzbudzony 1603). — Istotnie Zyg. Aug. sądził Warszewicki bardzo surowo.

Wierzbowski Krz. Warsz. str. 271 (omawia treść i wartość dzieła). — Bandtkie Hist. druk. krak. oraz Hist. druk. Król. Pol. III 64. — Braun De script. str. 57. — Bentkowski I 280. — Kraszewski Wędrówki literata 1839. — Wiserunki i roztrząsania 1840 nr 16 str. 191. — Wisniewski VIII 146.

Czartor. — Czetwert. — Jagiell. — Krasin. — Morsztyn — Ossol. — Przezdźs. — Raczyń.

— Toż... Libri Duo. Auctore Christoph. Varsevicio C. C. Quod quorum quodque contineat, pagella post praefationem monstrabit. Francofurti Apud Wolfgangum Richterum, sumptibus Nicolai Steinii MDCIV (1604). w 8ce, k. 16, str. 431 i k. 1.

Dedyk. Rudolfowi II.

Przedruk frankfurcki stoi zapewne w związku z trudnościami rozpowszechniania druku krak. ? Na końcu przemowa do czytelnika z datą Crac. 28 marca 1603.

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Przesds.

— [Toż, pod tytułem:] Speculum Analogiae et Matamorphosis aliquot Magnatum Hoc est: Caesarum, Regum et Maximorum Principum Unius Et Eiusdem Partim generis et nominis; partim etiam imperii ac dominationis Vitarum Parellelarum Libri Duo, In

Quibus Regnorum et Imperiorum subitae mutationes, rerum ac temporum vicissitudines, varii humanae vitae casus, ac denique tam laeti, quam tragici aliquot Regum exitus cognoscuntur. Et quidem eorum, qui partim eodem nomine et genere; partim etiam in Imperio et Dominatione pares; moribus vero a se dispares fuerunt: et quod horum alter in Imperio feliciter arte quaesivit: alter eius nominis funditus extirpavit, comparatio hic recensetur. Auctore Christophoro Varsevicio C. C. Quod quorum quodque contineat, pagella post praefationem monstrabit, Francofurti, Apud Wolfgangum Richterum, sumptibus Nicolai Steinii. MDCVIII (1608). w 8ce, k. 8 i str. 431 i k. 1.

Dedyk. Rudolfowi I.

Jest to tylko nowy tytuł dodrukowany do edycji z r. 1604.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Wileń.

— Christophori Varsevicii, Pro Christi Fide, Et Petri Sede, Orationes III. I. Ad Regem. II. Ad Senatam. III. Ad Equites. Cracoviae. Typis Andreae Petricovij. Anno Domini MDLXXXIII. (1583). w 4ce, k. 52 nlb.

Druk antykwa, tylko ded. kursywą.

Dedyk. Janowi Zamojskiemu od autora.

W dziełku tym, składającym się z 3 mów (do króla, senatu i rycerstwa), uderza na dysydentów; ich wpływowi przypisuje upadek władzy monarchicznej w Polsce; omawia stosunek Kościoła do władzy królewskiej i twierdzi, że autorytet króla opiera się na papieżu (teza Orzechowskiego!); zbija baśnie o papieństwie a zwłaszcza o papieżach Joannie (której to baśni źródłem jest Marcin Polak); omawia powinność uszczuplenia dziesięcin i wykazuje pierwszeństwo stanu duchownego.

Odpowiadał na to Mik. Francken (ob.), a replikowali temuż Warszewicki (Apologia, ob.) i Lilia (Responsio).

Wierzbowski I. c. str. 105 i 290 omawia bliżej treść.

Na egz. Bibl. Uniw. Warsz. własnoręczny przypis Stan. Sokolowskiemu.

Wisniewski IX 81. — Bandtkie Hist. dr. III 197. — Jocher 2918 i 8739. — Wierzbowski Bibl. I 448. — Piekarski Katal. kór. 1929. — Kotula Właściciele nr 474. — Krzyżanowski w „Reform. w Polsce“ 1935 str. 101.

Akad. — Czarniecki — Czartor. — Drozd. publ. — Dąbrowski. — Jagiell. — Kórnik —

Ossol. — Szembek — T. P. N. w Pozn. — Uniw. Warsz.

— Clypeus spiritualis (Vilnae 1582, Pragae 1593, Stockholmiac 1594, Cracoviae 1598)... ob. pod: Clypeus.

Z dedykacją Sigismundo principi Sueciae, podpisaną w Wilnie 1582 przez Warszewickiego. — Warszewicki nie jest jednak autorem, lecz tylko wydawcą. Dzieło było napisane w Polsce po łacinie w początkach XVI wieku (około 1520), a potem przetłumaczone na język polski i wydane w r. 1533 pod tytułem: Tarcza duchowna (ob. bliższe szczegóły w t. XXXI str. 27). Tekst łaciński dostał do swych rąk Warszewicki i ogłosił go drukiem.

Wierzbowski Bibl. I 665 i III 2930. — Brückner Liter. relig. 1903 III 152. — Lechicki Meconat Zygm. III str. 262. — Wierzbowski Pisma nieznanne str. 246. — Tenże Krz. Warszewicki 1887 str. 328.

— Christophori Varsevicii Canonici Crac. De Cognitione Svi Ipsivs Libri Tres. His accesserunt Alia Eivsdem, Partim antea quoque partim nunquam aliàs edita opera; De morte et immortalitate animae: De factis et dictis Iesv, meditationes tres; totidemque pro Christi Fide et Petri sede, ad Ordines Regni Poloniae Orationes: in Psalmos quos vocant Poenitentiales, et in Jubilum de Nomine Jesu D. Bernardi paraphrasis, et B. Mariae Virginis Encomium. Cracoviae in officina typographica Jacobi Sibenecher, Anno Domini MDXCIX (1599). fol. k. 6 i 207.

Dedyk.: Clementi VII Crac. 29. Sept. 1599. Wierzbowski I 678.

Płockie Semin. — Uniw. Warsz.

— Christophori Varsevicii C. C. De Cognitione Svi Ipsivs Libri tres. His Accesserunt Alia Eivsdem, Partim antea quoque partim nunquam aliàs edita opera; De morte & immortalitate animae: De factis & dictis Iesv meditationes tres; totidemque pro Christi Fide & Petri sede ad Ordines Regni Poloniae Orationes: in Psalmos quos vocant Poenitentiales, & in Jubilum de Nomine Iesv S. Bernardi paraphrasis: & B. Mariae Virginis Encomium. Adiecta postremò est contra Nicolaum Regium Germanum, qui in eas Orationes scripserat, eiusdem Apologia. Et pro auita religione retinenda ad

Henricum Poloniae Regem Oratio. [Tu: gwiazdka]. Omnia & singula subiiciuntur iudicio & auctoritati Ecclesiae Orthodoxae. Cracoviae, In Officina Iacobi Sibenecher, Anno Dni, M.DC. (1600). fol., k. tyt. i k. 5 nlb., k. 207 lb. (sygn. A—Fff.).

Wydanie tytułowe w porównaniu do dzieła poprzedniego.

Na odwr. tytułu: Gregorius papa XIII nobili viro Christ. Varseuicio. Datow. Romae 6 nov. 1573. — Tu wspomina występ Warsz. na sejmie oraz wzywa go, aby zawsze bronił Christi gloriam et regni (Pol.) salutem, quae nulla alia ratione obtineri potest, quam si fides cath. pure retineatur.

Potem idzie na 4 nlb. kartach: 1) dedykacja autora Clementi VIII, datow. z Krakowa 29 sept. 1599, oras 2) Lectori S.

Wspomina tu listy papieża do Mik. Firleja i Stan. Gostomskiego, życzliwość papieża dla St. Mińskiego, pobyt kilku legatów w Polsce — wszystko jako dowód życzliwości Stolicy Apost. Wspomina niebezpieczeństwa ze strony Turków i heretyków, i mówi, że papież winien pogodzić dom austriacki z Polską, aby temu niebezpieczeństwu zabezpieczyć.

Zbiór ten zawiera następujące jego pisma:

1) De cognitione sui ipsivs libri tres (k. 1—79). — Praca ta, tutaj po raz pierwszy ogłoszona, została napisaną w r. 1599. Ma treść teologiczną, a nie psychologiczną, jakby można po tytule się spodziewać. Autor mówi o podobieństwie człowieka do aniołów, o potrzebie pokory, o badaniu swego sumienia, o starożytniej zasadzie nosze te ipsum, o nędzy życia i o pysze, o modlitwach i postach. Na k. 59 verso wspomina o Bernardzie Wysockim (k. 59 verso), który wstąpił do bernardynów za wpływem ślubu swych rodziców, oraz przytacza kilka innych przykładów pobożności (np. z czasu swej podróży do Szwecji, k. 60). Porusza też kilka spornych problemów teolog., polemizując z różnowiercami.

2) De morte et immortalitate animae, ad Steph. regem (k. 79—100).

3) De monte et miraculis S. Crucis historia (k. 103—107). Na kartach 101, 102, 103 poprzedzają dedykacje: Petro palat. Raven. et Sigismundo cast. voinic. Miscoviis (datum in M. S. Crucis Calva 1599)... oras: Patriarchae Caietani (z datą 30 iulii 1600). Mówi tu, że schronił się na górę świętokrzyską, uciekając z Krakowa przed zarazą. Tam napisał „historiolam“, którą miał zamiar dedykować card. Caietano, ale ten zmarł przedwcześnie.

Jest to przeróbka polskiej broszury pt. Historia... (ob. tom XVIII). — Na końcu

o dobrodziejach klasztoru oras wzmianka o spaleniu się klasztoru i biblioteki w r. 1459, o wizycie kard. Caietana, o eremicie Kaszubie z Gdańska, nie chcącym jadać mięsa, o nagrobkach.

4) De factis et dictis Jesu meditationes tres (k. 107—133).

5) Pro Christi fide et Petri sede orationes tres (k. 133—174) z poprzedzającą je dedykacją: Bernardo Maciejowski (dat. 15 Iulii 1600). Tu wychwala Sam. Maciejowskiego. — W mowach tych (ad regem, ad senatum, ad equites) zwalczą herezje i wiarę mahomet., wspomina różnych heretyków z gona szlachty (Górków, Szafranców) i piętnuje odstępstwa, np. Vergeriusa.

6) In septem psalmos... poenitentiales Paraphrasis (k. 175—83), z dedykacją Janussio duci Ostrogieni et cast. crac. (dat. Jul. 1600).

7) In Iubilum Divi Bernardi de nomine Jesu Paraphrasis (k. 184—87) z dedyk. Sebast. Lubomirscio (dat. Cal. Aug. 1600).

8) De B. Mariae Encomium (k. 188—90) z dedyk. Nicolao Volscio, maresc. (dat. 6 Aug. 1600).

9) Apologia contra Nic. Regium (k. 191—201) z dedyk. Leoni Saphiae (dat. 15 Aug. 1600).

10) Ad Henr. I Poloniae Regem pro avita retinenda religione Oratio, habita Crac. 20 martii 1574 (k. 201—7), z dedykacją Laur. Goslicio designato episcopo posnan. (dat. 15 Aug. 1600).

Jak z tego widać, Warszewicki drukował ten zbiór w ciągu r. 1599 i 1600. Do dwóch pierwszych prac i do pracy czwartej nie dodał nowych dedykacji, natomiast zaopatrzył w nie prace inne. Niektóre z nich są świeżo napisane, inne są przedrukami (np. mowa z r. 1574).

Na egzempl. Bibl. Czern. Dworu przypis własnoręczny autora: Exc. Dno Bernhardo Mossmillero JVD. amicitiae ergo Pragae 15 Nouem. 1600.

Wierzbowski Bibl. I 694. — Jocher 4149. — Bandtkie Hist. druk. II 203—5. — Wisniewski IX 183. — Kotula Właściciele rękop. nr 151 (egz. z superekol. kapituły krak.). — Wierzbowski Krz. Warszewicki (1887) str. 155—63 (omawia bliżej zawarty tu traktat De cognitione).

Akad. — Czart. — Czarn. — Czern. Dwór — Daików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Petersb. — T. P. N. w Poznaniu — Uniw. Warsz. — Warsz. powss.

— [Toż, pod tytułem:] Christophori Varsevicii C. C. Omnia quotquot extant, et quae non extant Opera Clementi VIII Potifici Max. dicata, et in quatuor Volumina distincta: quorum primum Theologica et Etica; Orationes secundum

et tertium; quartum continet partim Chronologica partim etiam historica. Quid autem quodque Volumen in se habeat, versa pagella singulatim monstrabit. Adiectae sunt postremo variae et diversorum ad Varsevicium et eiusdem ad diversos Epistolae. Omnia et singula Sacrosanctae Ecclesiae Catholicae Romanae iudicio et auctoritati subiecta sunt. Cracoviae, In Officina Jacobi Sibeneycher. Anno Domini MDC (1600). fol., k. 6 i 207.

Jest to znova edycja tytułowa, z innym tytułem i z 4 kartami na nowo odbitymi. Należy ją odróżnić od dzieła pod podobnym tytułem (Omnia quotquot extant et que nondum in lucem prodierunt), o którym obacz niżej pod Turcicae.

Wierzbowski Bibl. I 695. — Wierzbowski l. c. (1887) str. 236. — Łempicki Działalność Jana Zamoj. 1922 str. 154. — Piekarski Kat. kórnik. 1929, nr 1519.

Kórnik — Uniw. Warsz.

— De Concilio et Consiliariis Principis Liber (1597)... ob. w t. XVI 573 (pod Furius Ceriola) oraz niżej pod: 1) Turcicae (1596) — 2) De legatis et legationibus (1595, 1597, 1646).

Krz. Warszewicki przetłumaczył pracę Cerioli z hiszp. na łacinę; autorem jej nie jest.

— Christophori Varsevicii Dialogvs De Morte. Ad Stephanvm I. Regem Poloniae. Vilnae. Typis Illustriss: Do: D. Nico: Christoph: Radiwili, etc. Supremi M. D. L. Marschalci. Anno M.D.LXXXI. [Na końcu:] Vilnae, Martinus Cazymiriej. Anno 1581. w 4ce, k. 4 nlb. i 45.

Ded. królowi dat. Vilnae 18 Junii.

Przedruk wyszedł w r. 1600 przy dziele: De Cognitione (ob. wyżej). Pomiędzy obu wydaniem są różnice, które omawia Wierzbowski Krz. Warsz. (1887) str. 143. Wierzbowski Bibl. III 2706 (podaje kart 65?). Czarnec. — Mus. Narod. (Csaps.) — Ossol.

— De beata Maria Virg. Encomium... ob.: De Cognitione (1600). Dedyk. Mik. Wołskiemu.

— Christophori Varsavicii De factis Et Dictis Jesu Christi Commentarius. Cracoviae In Officina Lazari Anno Domini M.DLXXXIII (1583). w 4ce, k. 28.

Druk kursywa.

Przypis: Królowi Stefanowi ex Castris ad Plescoviam XXVIII Augusti 1581.

Poprawione i pomnożone wydał powtórnie przy dziele: De cognitione sui ipsius (z przemową do króla na odwr. tyt.). Omawia to piśmiemko Wierzbowski K. Warsz. (1887) str. 96, 106, 148.

Jocher 8174. — Wierzbowski I 447. — Piekarski Kat. kórnik. (1929) nr 1520. Czartor. — Jagiell. — Kórnik — Szembek — Uniw. Warsz.

— Ad Gonzagam (1602)... ob. pod Oratio.

— Ad Guilhelmum V (1600)... ob. pod Oratio.

— Ad Henricum Oratio (1574, 1575)... ob. pod: Oratio.

— Ad Jacobum oratio (1603)... ob. pod: Oratio.

— In Jubilum Divi Bernhardi de nomine Jesu... ob. wyżej: Clypeus spiritualis (1598) oraz De Cognitione (1600).

— Christophori Warsavitii De Lavdibus Ioannis Tarnouij. Castellani Craconiensis, & summi in Polonia belli Ducis Oratio. [Tu ozdobnik]. Cracoviae, Typis Matthiae Wirzbietae. Anno 1585. w 4ce, k. tyt. i k. 17 nlb.

U góry strony winieta ozdobna.

Na odwr. karty tyt.: Auctor Lectori. Tu mówi, że wpadły mu do ręki dwa żywoty Tarnowskiego pióra Orzechowskiego i Rożanki, oba w rękopisie. Te użytkował tutaj i dopełnił. Datum Craconie Calendis Junii (1585).

Po czym na k. A, napis: Christophori Varsevicii De laudibus Joannis com. Tarnouij... Oratio.

Zaczyna od genealogii i od pochwał rodu, z którego tanquam ex equo Troiano wyszli ludzie mądzy i wojenni. Matka pochodziła od Zawiszy Czarnego. (Tu opowiada o Zawiszy). O wychowaniu, o podróży, o pobycie Tarnowskiego w Portugalii. Męstwo Tarnowskiego i jego zwycięstwa. Jego panegiryczna charakterystyka. Jak zwalczał rozboje po lasach tarnowskich. O wizycie Jana Zapolyi w Tarnowie i o pobycie Tarnowskiego na Węgrzech. O wielkiej bibliotece Tarnowskich (codices vestustissimos, libros manu scriptos infinitos). O jego wykształceniu. O stosunku do Konst. Ostrogskiego i do innych magnatów. O jego godnościach. O jego stosunku do obcych monarchów (Tarnowski chciał w pewnej chwili przejść w służbę Habsburgów „in regnum et ditionem Bohemorum“). O opozycji przeciw niemu podczas wojny koczowej. O jego stosunku do oba Zygmunatów.

Wierzbowski III 2781. — Tenże Krz. Warsz. 1887 str. 108 i 234 (tu porównuje z dziełkiem Orzechowskiego). — Piekarski Kat. kórnik. (1929).

Przedruk z r. 1858 (w Bibliotece Polskiej Turowskiego).

Akad. — Czartor. — Dzików — Kórnik — Ossol. — Petersb. publ. — Raczyń. — Szembek — Wilanów.

— De Legato Legationeque (1595)... ob. niżej pod: Turcicae quatuordecim (Cracoviae, Lazar, 1595).

Jest to pierwsze wydanie tego dzieła, kilkakrotnie potem przedrukowanego.

— Christophori Varsevicii Nobilis Poloni, Regii Oratoris Et Legati Exercitissimi de legationibus adeundis luculentissima Oratio. [Tu winieta: w płomykach anioł wsparty o szubienicę; pod szubienicą kościotrup. Wokół napis: Patris Soboles Religio Svmmi Vera]. Lichae, Typis Guolgangi (sic) Kezelii. M.DC.III. (1604). w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 170.

W liczbowaniu od str. 161 pomyłka, stąd ostatnia strona oznaczona 160. — Druk kursywa.

Na odwrocie tyt. dedykacja Herm. Kirchnera historiarum professori: Paulo et Stanislaw Orzechowski (sic) Poloni, in Acad. Hassiae principum Marpurgensi bonarum artium culturae incumbentibus. W dodanym na nast. stronie wierszyku wystawia Kirchner ingenia polskie oraz cytuje Zamojskiego.

Od str. 1: De legato et legatione liber. — Dziełko to ma charakter parenetyczny, jest „zwierciadłem“ dobrego posła. Warszewicki wyszukana łaciną (na to kładzie wielki nacisk) rozbiiera pytania, jakie poseł powinien mieć przymioty (być wykształcony, gładki, religijny, ostrożny, powinien pisać częste i trafne relacje itp. itp.). Zalecenia swoje popiera Warszewicki faktami, jakie w zakresie dyplomacji zaobserwował w swoim życiu — dużo przykładów cytuje ze stosunków polskich. Tak na przykład mówi o posle któregoś z książąt włoskich, jak bojąc się przejazdu lasami pod Grodnem wrócił do stolicy, do króla nie dotarłszy. — O Dantyszku, jak posłował do Karola V (str. 20, 91, 95). — O woźnicach arc. Przerembskiego, posła polskiego do cesarza Ferd., którzy zaimponowali cesarzowi swoją znajomością łaciny (str. 51) i ułagodzili w ten sposób jego gniew. — O posłach tatarskich do króla polskiego, jak ich posadzono na lawce, zamiast aby na kolanach do króla przemawiali (str. 69). — O uczestnictwie heretyka Frycza w poselstwie do Karola V

(str. 78). — O poselstwie Jana Tarnowskiego (str. 79). — O poselstwie Pawła Uchańskiego do papieża. — O arogancji posłów moskiewskich do Rzymu, którzy twierdzili, że w Moskwie mają piękniejsze budowle (str. 79) i o innych dowodach ich barbarzyństwa. — O posłach króla Stefana w Ratysbonie i o ich szatargu z powodu Morona (str. 90). — O poselstwie Montluca (str. 91). — O poselstwie brata króla duńskiego do Stef. Batorego (str. 115). — O poselstwie tureckim do Zyg. I (str. 122). — O Pibracu (str. 123). — O pokoju zapolskim (str. 129). — O poselstwie Kromera do Ferdynanda (str. 134). — Na str. 156 mówi o obcych posłach w Polsce (Kallimach, Dudyca, Loriehina), którzy pozostali w Polsce raz na zawsze.

Daje też monarchom (w pierwszej linii polskim) rady, jakich posłów do jakich krajów należy posyłać: Per Italiam humani et officiosi, in Galliam ingenio celeri, in Angliam formosi et proceres, in Germaniam promissorum tenaces etc. — Literatury przedmiot (jaka już w tym czasie istniała) nie cytuje; natomiast powołuje się czasem na pisarzy starożytnych. Tak np. na str. 132 o zapatrywaniach Platona na dobór posłów (divinus morum magister Plato). — Na str. 140 cytowany Sofokles (po łacinie).

W r. 1935 wyszedł przekład polski J. Życkiego pt. O posle i poselstwach (str. 271). O treści i wartości dzieła ob. Braun De script. str. 58 i nast. — Wiszniewski Hist. Liter. IX 375. — Tarnowski Pisarze pol. II 190—200 (tu obzerne streszczenie). — Nys Les origines du droit international 1894 str. 356—7. — Kasperek Udział Polaków w prawie międzyn. str. 65 (przeciwy wpływowi Warszaw. na Wicqueforta). — Rembowski Pisma I 333. — Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 202. Akad. — Czartor. — Jagiell.

— Christophori Varsevicii, Equitis Poloni, virique doctissimi De Concilio Et Consiliariis Principis Liber, Ex Friderici F. Ceriole Hispanico in latinum versus, inque lucem editus. Item Ejusdem Varsevicii liber de legatis & legationibus lectu utilissimus & jucundissimus. Accessit Hippolyti de Colibus Consilarius, rem eandem diversa ratione tamen explicans. Rostochii. Excudebat Christophorus Reusnerus, Anno M.D.XCVII. (1597). [Na końcu:] Rostochii Ex Typographia Christophori Reusneri. Sumptibus Laurentij Alberti, civis & Bibliopolae Lubecensis. Anno M.D.XCVIII. w 8ce, k. nlb. 212.

Na karcie ostatniej recto sygnet Albertiego. Dedyk. Jerzemu Radziwiłłowi, kardyn. Przedmowę Lectori podpisał Laur. Sturcius pridie Non. Sept. 1597.

O dziele Cerioli obacz Bibl. XVI 573 (mylnie dano pod Furius, zam. pod Ceriola!).

Egz. Czart. ma nadpis ręką Laur. Alberti, bibliopoli w Lubce, który przesłał ten egzemplarz autorowi.

Wierszowski III 3038.

Bibl. w Sucheju — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Pawlik. — Przesdz. — Petersb. publ. — T. P. N. w Poznaniu — Wilanow.

— De legato et legatione, item eiusdem De concilio et consiliariis principis liber, accessit Hippol. a Collibus Consiliarius. Dantisci. 1639. w 12ce.

Tak podaje Hauenstein Catalog. 67. — Rzecz wątpliwa.

— Christ. Varsevicii Equitis Poloni De Legato Et Legatione. Item Eiusdem De Consilio et Consiliariis Principis Liber. Accessit Hippol. a Collibus Consiliarius. Dantisci Sumptibus Georgii Försteri 1646. Cum privilegio S. R. M. Polon. et Suec. [Po czym drugi tytuł:] Christophori Varsevicii Equitis Poloni de Legato Et Legatione. Item eiusdem De Concilio et Consiliariis Principis Liber; Ex F. Furi Cerioli Hispanico in Latinum versus. Cui accessit Hippolyti a Collibus Consiliarius. Dantisci, Sumptibus Georgii Försteri Anno MDCXLVI. (1646). Cum privilegio S. R. M. Poloniae et Sueciae. w 12ce, str. 310.

Są więc dwie karty tyt., drukowana i szychowana.

Dedykacja: Dno Achatio Prsyłcki de Prsyłek castellano Oświecimensi Dantisci kal. Ianuarij a. 1646... G. Förster bibliopola Dantiscanus. — Po czym druga od autora: Dno Stanisławo Minacio, palatino Lanciciensi capit. liven. etc. Varsaviae Calend. decembr. 1595.

Maciej. Obraz I 619. — Chłędowski Dodatki. Akad. — Czartor. — Dzików. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wil. — Zieliń.

— Ad Matthiam (1602)... ob. pod Oratio.

— Memorabilium Rerum Et Hominum coaeorum descriptio Ab Orbe Conditio Ad Annvm Christi MDLXXXV. (1585). Auctore Christophoro Varsevicio. Cracoviae Typis Matthiae Wirzbietae. w 4ce, k. tyt. i k. 134 nlb. (sygn. L1).

Na odwrocie k. tyt. herb Zamoj. — Dedykacja Janowi Zamojskiemu; w niej podnosi udział Zam. w wojnie z Moskwą (bellum, in quo ego Regem et te ejus ducem vidi). Datow. Cal. Sept. 1585. Na karcie A, zestawia, jaką ilość lat liczą różni pisarze od stworzenia świata do Chrystusa. Dowiadujemy się z tego, że najwyżej obrachowywał ten okres król Alfons hiszpański bo na 6984 lat, inni na pięć, cztery lub nawet 3 tysiące kilkadziesiąt lat.

Po czym idą tablice synchronistyczne, zestawiające ważniejsze wypadki z dziejów świata według dat. W pierwszej części dzieła stara się ustalić datę wypadków opisywanych w Starym Testamencie, a równoległe z nimi notuje wypadki z dziejów Chaldej, Asyrii, Grecji, Rzymu itp. Rzecz wykonana jest pracowicie, aczkolwiek daty chronologiczne są ustalone dość dowolnie, jak zresztą w wieku XVI nie można było postępować inaczej. (Nie można miarę wartości tego dzieła dzisiejszą miarą).

Lepszą jest część druga, zestawiająca synchronistyczne wypadki od urodzenia Chrystusa. W pierwszej rubryce notuje chronologię z dziejów Kościoła i cesarstwa rzymskiego. W dalszych rubrykach zjawienie się wybitnych pisarzy, świętych, znakomych wodzów, a w końcu wojny i przymierza. Od wieku VIII zaczyna notować wypadki z dziejów Polaki. (Popiera panowanie kładzie na koniec wieku IX i odtąd dość regularnie notuje także wypadki z dziejów Polski). Schemat przyjęty przez niego oraz błędy popełnione bądź to wskutek opierania się na niekrytycznych kronikarach bądź to wskutek nieznamość historii świata u samego autora rozbiiera bliżej Wierszowski (K. Warsz. 1887 str. 236—45). Tenże stara się odtworzyć listę pisarzy, z których Warsz. korzystał. — Za Wierszowskim powtarza zbyt bezwzględny i surowy sąd Chrsanowski M. Bielski 1924 str. 99 („Sakoda czasu i atlasu“).

W każdym razie Warszewicki włożył w to dzieło duży wysiłek, dużą erudycję i wpadł na dobry pomysł synchronistycznych tablic, co później często naśladowano.

Na ostatniej stronie „Endecasyllabum“ Basilii Golinii ad auctorem (pochwała).

Egz. Akad. ma ręk. dedyk. Andreae Cochlero (popr. na Barski lub Barski).

Wisniewski VIII 145. — Wierszowski Bibl. III 794. — Piekarski Kat. kór. 1929. — Kotula Władc. rękop. 1929 nr 369.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Chreptow. — Czarn. — Czartor. — Czetwert. — Działus. — Dzików — Jagiell. — Kórnik — Krasin. — Mossyń. — Ossol. — Petersb. — Uniw. Warsz.

— De monte et miraculis S. Crucis... ob. De Cognitione (1599, 1600).

Jest to przeróbka „Powieści rzeczy istey“ (1537—40). — Ob. Wierszowski Krs. War. str. 265.

— Post mortem Stephani... ob. pod Oratio.

— Christophori Varsavicii Equitis Poloni In Mortem Maximiliani Secvndi Imperatoris Romani Oratio. Ratisponae M.D.LXXXVI. w 4ce, k. 7.

Ded. Rudolfowi II, Ratisponae idibus Oct. 1576. Podobizną k. tyt. podaje Biegeleisen Dzieje liter. III 148.

Wierszowski Krs. Warsz. 1887 str. 301. — Tenże Bibl. III 2625.

Akad. — Czarn. — Czartor. — Dresd. publ. — Krasin. — Mus. Bryt. — Ossol. — Wied. Nadw.

— Ad Maximilianum electum regem Poloniae oratio... ob. Turcicae tres (1589).

Są tu dwie mowy pod tymże tytułem.

Wierszowski Krs. Warsz. (1887) str. 301—4.

— Ad Maximilianum II oratio in comitiis Ratisponensibus... ob. Oratioes — Turcicae tres (1589).

Wierszowski Krs. Warsz. (1887) str. 285.

— Christophori Varsevicii O. C. In Mortem Philippi II. Hispaniarum Regis Catholici. Oratio. [Następuje dłuższy cytat z Ecclesiast. cap. 30: Mortuus similem enim... et amicis reddentem gratiam]. Cracoviae, Ex Officina Andree Petricouij. Anno, 1598. w 4ce, kart 26.

Dedyk. Georgio Radivillo, cardin. perpetuo admin. episc. Crac. (z wizerunkiem Filipa II).

Wierszowski Krs. Warsz. 1887 str. 308. — Tenże Bibl. III 3067. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Chrept. — Czarnec. — Czartor. — Dzików — Kijów — Kórnik — Ossol. — Petersb. publ. — Uniw. Wileń.

— Christophori Varsevicii In Mortem Annae Avstricae Poloniae Sveviaeque Reginae: Oratio. Cracoviae, In Officina Lazari, Anno Domini, 1598. w 4ce, str. 24.

Ded. matce zmarłej Mariae archid., datow. Varsaviae 13 febr. 1598.

Mówi o pobożności jej przodków. O jej wychowaniu pobożnym. O jej dobrych uczynkach. Jak ją wysoko cenili obcy posłowie. Jak starannie sarażdała swym dworem. Ciężka choroba przy urodzeniu synka Krzysztofa oraz budząca jej śmierć.

Porównanie do Jadwigi Jagiellowej i do Elżbiety. Pochwały Zygm. III włożone w usta królowej zmarłej. Przystroga przed elekcją, która zawsze jest niebezpieczna. Przez całą mowę przewijają się pochwały domu Habsburgów.

Omawia to Wierszowski Krs. Warsz. 1887 str. 306.

Przekład polski Bogusławskiego, wydany w r. 1599, ob. niżej pt.: O śmierci.

Wierszowski Bibl. III 3066. — Bandtkie Hist. druk. III 201.

Akad. — Chrept. — Czapaki (M. Nar.) — Czarn. — Czartor. — Dział. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Pawlik. — Sem. Włocław. — T. P. N. w Poznaniu — Uniw. Lwow. — Zamoj.

— O Śmierci Anny Rakwyszanki Polskiej Y Szwedzkiej Krolowej Oraciacia. Przez Księdza Chrystophora Warszawickiego K. Krak. po łacinie napisana. [Tu maska na tle ornamentu]. W Krakowie, W Drukarni Woyciech Kobylińskiego, Roku Pańskiego. 1599. w 4ce, k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwrocie herb Leliwa. Dedykacja Stan. Tarnowskiemu, kaszt. sandom. datow. 20 sierpnia 1599 przez ks. Jana Bogusławskiego. (Do przekładu sachecił go Tarnowski chcąc, aby wszyscy Polacy śmierci królowej płakali, nie tylko po łacinie umiejący).

Przekład stara się oddać wytwornie i wyszukany styl Warszewickiego. Zaczyna się: Odeszła nam w stanie królewskim osoba i ochędostwo... jeśli więc wiersy mamy, że odeszła raczej niżli to, że do onych błogosławionych duchów zebrania lotem się zaniosła... itd.

Na końcu 6-wiersz „Do Pana Prąganskiego“, podpisany J. B. — Broni się przed narzutem, że tłumaczył, a nie swe napisał. Przedruk w Bibl. Pol. Turówk. 1858.

Wierszowski III 3093. — Juszyński II 300. Cieński — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Zamoj.

— In obitum Stephani (1587)... ob. niżej pod: Oratio.

— Christophori Varsevicii O. C. Omnia quotquot extant et quae non extant Opera (Crac. MDC)... ob. wyżej: De Cognitione.

— Christophori Varsevicii O. C. Omnia quotquot extant et quae nondum in lucem prodierunt Opera (Oenipenti, Excudebat Joannes Agricola MDC)... ob. niżej: Turcicae.

— Ad Henricum Valesium, Poloniarum Litvaniae Ducem, Christophori

Varschevicii Oratio. [Tu na tablicy tarcza, na niej orzeł polski, z trzema liliami na piersiach. Po obu stronach napisy. Po lewej: Et Lilia dabunt suavitatem odoris. Po prawej: Galli crista erit argumentum honoris]. ORACUIAE MATTHAEUS SIEBENEYCHER. (1574). w 4ce, k. tyt. i k. 30 nlb. (sygn. Gijj).

Druk kursywą.

Na odwołanie tyt.: De hac eleganti Christophori Varschevicii eq. pol. oratione Carmen Andreae Tricesii secr. regii (10 wierszy, ostatni wiersz po grecku).

Zaczyna się od napisu: Ad Henricum... Oratio (pod tym lilią). Podnosi w tej mowie wielkie czyny dynastii francuskiej. Między Francją a Polską nie było nigdy zatargów sed snmma similitudo. Pochwały Francji (Galli, Gallia). Ale i slavica gens (unde Polonorum initium) jest równie wielka. Polacy są obrońcami chrześcijaństwa od wschodu. Pugnarum apud eos numeros annorum numerum adaequabit. O wolności polskiej. Princeps subditis, subditi principi certa legum norma conjunguntur. Biskupstwa i kościoły w Polsce. Wydobycie szabli podczas mszy (może to najstarsza wzmianka?). O podobieństwie natury polskiej i franc. Polacy chętnie przywożą z Gallii obyczaj i wzory dla siebie (dimensuratio agrorum, Akademia Krak. na wzór paryskiej!). Mówi, że sami Turcy wierzą w przepowiednię, iż ich potęga będzie obalona przez jakiegoś Karola (a więc może potomka Karola franc.). Pochwały Henryka. Jego udział w walce z hugonotami. Przedstawia mu rozległość Polski i jej prowincje. Wolność polska; nie zna Polska zasady „quod principi placuit“. Wolna elekcja (non nasci sed creari reges). Nie zna Polska okrutnych królów, jacy bywają gdzie indziej. Pochwały ustroju polskiego. Jakie przymioty powinny odznaczać króla? Między innymi winien być propugnator religionis. Polskę winien uważać za swą matkę. Winien naśladować poprzędników swych na tronie itp. Na końcu wspomina przyjazd Jagielly do Krakowa.

Mowę tę przedrukował w r. 1600 przy dziele „De cognitione“ (na k. 203), o którym obacz wyżej.

Jest też jej przedruk w Juninae Orationum, Argentinae 1578, str. 148—164.

Wierzbowski Bibl. I 793. — Piekarski Katalog kón. 1929.

Omawia ją bliżej Tarnowski Pisarze pol. II 45. — Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 77 i 282 (mylnie mówi, że wyszło bez miejsca druku).

Czartor. — Jagiell. — Dzików — Kórnik — Ossol. — Petersb. — Uniw. Warsz.

— Ad Henricum eius nominis tertium Galliarum & Poloniarum Regem, in inauguratione Rhemensi Christophori Varsauij Equitis Poloni Oratio. [Tu sygnet drukarza: drzewo a pod nim mężczyzna; na drzewie szarfa z napisem: Altvn Sapere]. Lvttetiae Excudebat Mamertus Patissonus in aedibus Roberti Stephani, in vico Bellouaco a regione Scholae Decretorum. M.D.LXXV (1575). w 4ce, k. tyt., str. 28.

Druk kursywą.

Nazywa Francję i Polskę „duo clarissima lumina“. Łączy je bardzo wiele wspólnego. Henryk powrócił po śmierci brata do Francji, widząc kraj w niebezpieczeństwie. Zachęca go do obrony chrześcijaństwa przed Turkami. Wylicza przykłady, że Francuzi zawsze walczali z Turkami. Coniunctis Galliae et Poloniae viribus będzie można Turków zwalczyć (piechota franc., jazda polska). Z Calais do Gdańska jest tylko 20 dni drogi, łatwo wojsko franc. przysłać. Ukazuje mu przysłą sławę i w gorących wyrasach zachęca do zatriumowania korony polskiej. Niech nie słucha doradców poniżających Polskę. Przedstawia bogactwa i potęgę Polski

Wierzbowski Krz. Warsz. (1887) str. 284. — Piekarski l. c.

Bibl. Nar. w Par. — Kórnik. — Ossol.

— Christophori Varsевичii C. C. Ad Serenissimum Potentissimumq. Principem Et Dominum D. Jacobum Dei gratia Angliae, Scotiae et Britanniae Regem, Oratio. Cracoviae, In Officina Jacobi Siebeneycher, Anno Domini 1603. w 4ce, k. 8.

Z powodu koronacji Jakuba wychwala go i namawia do udziału w wojnach z Turcją. Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 311.

Chrept. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol.

— Christophori Varsевичii Oratio Ad Rvdolphvm II. Romanorum Imperatorem Avgvstvm. Qua de re bene, et foeliciter contra Turcas gesta gratulatur. Pragae, Impresa per Georgium Nigrinum Anno M.D.LXXX.VIII. (1588). w 4ce, k. 11.

Dedykacja Rudolfowi, datow. w Pradze 16 nov. 1588.

Wierzbowski III 2843. — Tenże Krz. Warsz. 1887 str. 302

Bibl. Narod. Wiedeń. — Bibl. Wrocław. publ. — Uniw. Praski.

— Christophori Varsевичii ad Rudolphum II Romanorum Imperatorem et Hungariae Bohemiaeque Regem etc. Oratio, qua de clarissima Christianorum contra Turcas victoria, in Slavonia ad Sissek parta, Ipsi et Reipublicae gratulatur. Pragae, Anno DMXCIII. (1593). w 4ce, k. 7 nlb.

Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 303. Przedruk w Lüniga Orationes I 479 oraz w dziele Hammera X 187.

Bibl. Barber. w Rzymie.

— Christophori Varsевичii ad Rudolphum II Romanorum Imperatorem, Et Hungariae Bohemiaeque Regem, Oratio, qua de clarissima Christianorum contra Turcas victoria, in Slavonia ad Sissek parta, Ipsi et Reipublicae gratulatur. Pragae, primo excussum Anno DMXCIII. (1593). w 4ce, k. 6 nlb.

Bibl. Alessand. w Rzymie.

— Christophori Varsевичii C. C. Ad Serenissimum Principem et Dominum, Dominum Matthiam Archiducum (sic) Austriae Oratio, Viennae, 6 Augusti habita. [Tu herb Austrii]. Viennae Austriae, Typis Franciscii Kolbii, in Bursa Agni. Anno MDCII. (1602). w 4ce, k. 4.

Wychwala jego ojca cesarza Macieja i wspomina Matthiam regem Hungariae bellicosissimum contra Turcam. Cała mowa (podobnie jak inne mowy Warsz. z lat 1601—2) poświęcona gloryfikacji wojen z Turkami.

Przedrukował Wierzbowski Mowy Krz. Warsz. (w Bibl. Zapomn. Poetów i Proz. 1885). — Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 311.

Bibl. Nadw. Wied.

— Christophori Varsевичii C. C. Ad Serenissimum utriusque Bavariae Ducem Guilhelmu V. Oratio. Augustae Vindelicorum typis Michaelis Mangeri MDC. (1600). w 4ce, k. 6.

Dedykacja Wilhelmowi dat. Augustae Vind. 6 dec. 1600.

Omawia Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 308. — Piekarski l. c.

Bibl. Casanat. w Rzymie — Kórnik — Petersb. publ.

— Christophori Varsевичii C. C. Ad Serenissimam Venetorum Rempubicam Oratio. Cum privilegiis. Venetiis, Apud Joan Bapt. Ciottum. M.D.C.II. (1602). w 4ce, k. 6 (sygn. C₂).

Rozpoczyna list pap. Klemensa VIII do doży, w którym zaleca Warszawickiego,

dat. Romae 5 Julii 1601. — Po czym list Warsz. do Jana Delphina, prok. Rzeczp. Wen., datow. 20 apr. 1602. Tu wspomina Pawła Parutę, qui libros suos italicos latine a me reddi voluit.

Dalej idzie przedmowa wypowiedziana 4 martii 1602. Wychwala w niej potęgę Wenecji, wysławia kilku wielkich Wenecjan (Karola Zena, Chr. Morusa, J. Delfina, Jak. Tiepolo, rycerza Michelego wodza u Batorego). Pochwala też arystokratyczny urząd Wenecji i mądrość senatu. Zwłaszcza zaś szanowny udział Wenecji w wojnach z Turkami. Wspomina, że Polacy kształcą się w Wenecji i że Polskę łączą z Wenecją związki handlowe. Wydaje się, jakoby miał jakąś sekretną misję do Wenecji — może w sprawie tureckiej?

Przedrukował Wierzbowski Mowy Krz. Warsz. 1885 str. 11—22. — Tenże Krz. Warsz. 1887 str. 310.

Bibl. św. Marka w Wenecji.

— Ad Serenissimum Principem et Dnum D. Vincentium Gonzagam Ducem Mantuae et Montisferrati etc. Oratio, Decima Februarii Mantuae habita. [Ozdobnik]. Bononiae, Apud Joannem Baptistam Bellagambam MDCII. (1602). Superiorum permissu. w 4ce, kart 7 (sygn. B₂).

Na odwr. tyt. herb Gonzagów i świątynia wiary; poniżej 8-wiersz łac.

Dedyk. księciu Mantui, dat. Bononiae 5 Martii 1602. — Po czym „Oratio“, w której wysławia talent wojskowy księcia i odniesione przezeń zwycięstwa.

Przedrukował Wierzbowski Mowy Krz. Warsz. 1885. — Tenże Krz. Warsz. 1887 str. 310.

Bibl. św. Marka w Wenecji.

— Christophori Varsевичii Ad Stephanum Regem Poloniae Oratio. Qua Cvm Joanne Magno Moscorum Duca XV. Januarij ad Zapolsciam confectam pacem gratulatur. Vilnae Anno Domini 1582. w 4ce, k. 9 nlb.

Ded. Stefanowi, dat. 4 febr. 1582 Vilnae, z podpisem: Warsavicius.

Treść mowy stanowi pochwały Stefana i sumaryczny opis wojny. — Wreszcie Inflanty dziękują za wyswobodzenie.

Wierzbowski Bibl. I 426. — Tenże Krz. Warsz. (1887) str. 110 i 288.

Bibl. Bodlej. — Czartor. — Uniw. Warsz. — Zamoj.

— Ad Serenissimum Stephanum, regem Poloniae, Christophori Varsевичii Oratio. Qua exposito toto belli negotio, cum Ioanne, Magno Moscorum

Duce, XV. Ianuarij ad Zapolsciam confectam pacem gratulatur. Cracoviae, Anno Domini M.D.LXXXII. (1582). w 4ce, k. nlb. 12.

Wiersbowski III 2725.

Czapski — Czartor. — Petersb. publ. — Przesds.

— Christophori VVarsevicii. Ad Stephanvm Regem Poloniae Oratio. Qua Cvm Ioanne Magno Moscorum Duce XV. Ianuarij ad Zapolsciam confectam pacem gratulatur. Torunia Excudebat Melchior Neringk. 1582. w 4ce, kart 8.

Dedyk. Batoremu, dat. Vilnae 4 febr. 1582.

Wiersbowski Bibl. III 2727. — Wojciechowska Z dziejów ksiązki 1927 str. 154. —

Mocarski Książka w Toruniu 1934 str. 34.

Czapski (M. Nar.) — Gdańska miej. —

Ossol. — Petersb. publ. — Tor. Kop. —

Zamoj.

— Toż... Qua Cvm Ioanne Magno Moscorum Duce XV. Ianuarij ad Zapolsciam confectam pacem gratulatur. M.D.LXXXIII. w 8ce, k. 16.

Wiersbowski III 2747. Tor. Kop.

— Christophori Warsevicii Ad Stephanum Regem Poloniae Oratio Qua cum Joanne Magno Moscorum Duce XV. Ianuarij ad Zapolsciam confectam pacem gratulatur. Magdebvrgi Imprimebat VVilhelmus Ross. M.D.LXXXII. [Na końcu:] Magdebvrgi, Ex officina Typographica VVilhelmi Ross. Anno à nato Christo, M.D.LXXXII. w 4ce, k. 11.

Ded. Batoremu (j. w.).

Mowa ta była kilkakrotnie przedrukowana

w dziełach innych autorów. Znajduje się:

w dziele Łasiczkiego De Russorum relig.

(Spirae 1582); w Gwagnina kronice (1584);

w Melchiora Juniusa Orationum ex historiciis pars II (1598) str. 238.

O jej przekładach niem. ob. niżej.

Wiersbowski III 2726.

Akad. — Czartor. — Petersb. publ.

— Christophora VVarszevickiego. Do Wielmożnego oświeconego á niezwyknięonego Staffana Krolá Polskiego. et. Oratia. O Zgodzie, ktorá sie stała z Jánem Wielkim Kniázem Moskiewskim w Zábłóciu 15. dnia Stycznia. [Tu ozdobnik]. Z Lácińskiego ná Polski ięzyk przelożoná, przez Jerzego Lebbelskiego ze Wresznie, Káznodzieie Kátolikow v S. Wawrzyncá przy Toruniu.

Torvniae Excudebat Melchior Neringk. 1582. w 4ce, k. 12 nlb.

Tytuł w ramce. Druk gocki.

Przedmowa do łask. czytelnika przez tłumacza Lelelskiego i dedyk. Warszevickiego z 4 lut. 1582 Stefanowi Bat.

Wiersbowski II 1584. — Maciej. Piám.

I 623—4 oraz ks. Polkowski w Roczniku dla Archeol. 1870 str. 7 mylnie sądszą że to w dialekcie kassubskim. — Piekarski

Kat. kórń. 1929.

Wiersbowski Krs. Warsz. 1887 str. 289.

Gdańska miej. — Kórńnik — Petersb. publ. —

Tor. Kop. — Wrocław.

— Toż... w 4ce, k. 13.

Po przedmowie do czyt. następuje prapypis

Krzyśt. Kostce z Sternborku wojew. pomors. z podpisem Toruń Jerzy Lebbelski. —

Druga dedykacja królowi przez Warszevickiego.

Wojciechowska Z dziejów ksiązki w Pozn. 1927 str. 153.

Ossol.

— Oration Christophori Warschevitz, An den Allerdurchleuchtigsten

Herrn Stephan König in Polen. Inn welcher er, nach erzelung der gantzen

Kriegshandlung mit Johanne dem Grossfürsten in der Moscau, Jrer Kön. Maie.

wegen dess den 15. Ianuarij zu Zopoltzki auffgerichten fridens gratulirt. Nürnberg MDLXXII. [Na końcu:] Gedruckt

zu Nürnberg, durch Katharinam Gerlachin, vnd Johannis vom Berg Erben.

(1582). w 4ce, k. 11.

Dedyk. królowi Stef z datą 4 febr. 1582.

Wiersbowski III 2728. — Piekarski I. c.

Kórńnik — Krasin. — Pawlik.

— Neue Zeitung, Was sich des

Krieges, auch darauff erfolgten Friedshandlung und Vertrages halben, zwischen

Koeniglicher Wirde in Polen und dem Grossfuersten der Muscau, begeben

und zugetragen habe. Aus der Lateinischen Oration, so Christophorus

Warszevicius, Koeniglicher Legat, an seinen Herrn den Koenig in Polen

gestalt (?), und zu Vilna erstmals selben in druck

verfertigt hat. Anno Christi M.D.LXXXII. Gedruckt zu Magdeburgk

durch Wilhelm Ross 1582. w 4ce, kart 6.

Bibl. król. Dresd.

— Christophori Varsevicii Ad Sigismvndvm

Poloniae Et Sveciae Regem, Oratio Inavgvrationis, Comitiiis

Habitii Vpsaliae Calendis Martijs Anno Domini M.D.LXXXIII. Stockholmiae

Typis Gvttertzianis Anno cIoIoXCIIII. (1594). w 4ce, k. 6.

Wierabowski Bibl. III 2954. — Sprawozdanie z poszukiwań w Saweeji str. 221. —

Piekarski I. c.

Wiersbowski Krs. Warsz. (1887) str. 303.

Akad. — Czartor. — Kórńnik — Ossol. —

Upsals. Bibl.

— Christophori Varsevicii In Obiitvm Stephani Primi, Regis Poloniae, Oratio. Cracoviae, In Officina Lazari. Anno Domini: M.D.LXXXVII. (1587). w 4ce, str. 24.

Na k. tyt. sygnet Łasarsa. — Druk antykwa, ded. kursywa.

Ded. Marcinowi Kromerowi dat. 18 Cal. junii 1587. (Zostało też przedrukowane w Kromera Polonia 1589).

Na egzemplarzu Bibl. Un. Warsz. prapypis

własnoręczny autora: Experient. medico et oratori eloq. Oekoni olim regio nunc

Varschov. physico.

Wiersbowski Bibl. I 521. — Wiszniewski

VIII 145. — Piekarski Kat. kórń. 1929.

Wiersbowski Krs. Warsz. 1887 str. 297. —

Tarnowski Pisarsze polii. II 49.

Inne druki wydane z tejże okazji oraz z okazji choroby króla Stefana sestawia

Katalog ręk. i druków polsko-węg. 1928. —

Por. Kovacciocius (1587). — Roselli (1588).

O przedrukach ob. poniżej.

Bibl. w Suchej — Chrept. — Czarn. —

Czartor. — Jagiell. — Kijów — Kórńnik —

Krasin. — Mossyn. — Ossol. — Petersb. publ. — Uniw. Warsz.

— Christophori Varsevicii In Obiitvm Stephani Primi, Regis Poloniae. Oratio. [Tu ozdobnik o motywach roślinnych]. Permissu Illustris, et Reuerendiss. Domini D. Lucae à Kosciolecz, Dei Gratia Episcopi Posnaniensis. Posnaniae, In Officina Ioannis VVolrabi, A. D. M.D.LXXXVII. (1587). w 4ce, str. 24 i k. nlb. 2 (sygn. D₂).

Druk tekstu antykwa.

Ded. Kromerowi (j. w.).

Mowa ta podaje tycie i charakterystykę

Stefana (nie tając kilku rysów niepochlebnych, jak np. popędliwość, mściwość).

Stressca ją Wiersbowski Krs. Warsz. 1887 str. 297.

Na dwóch ostatnich kartach nlb.: 1) Epitaphium pro exequis funebribus Steph. I

...Leopoli in Russia habitii, a Joanne de Zamoscio... conscriptum. — 2) Milites

Poloni. — Na końcu ten sam ozdobnik

co na tyt.

Wiersbowski Bibl. III 2816. — Wojciechowska Z dziejów ksiązki str. 204. —

Barycz w Silva Rerum 1928 str. 71 (opisuje egz. Aldobrandinięgo).

Akad. — Bawor. — Czarn. — Czartor. —

Dzików — Ossol. — Raczyń. — T. P. N. w Poznaniu — Un. Bolon. — Un. Lwow. —

Uniw. Warsz.

— Toż... Coloniae Agrippinae, Birckman 1589. w 4ce.

Może to identyczny druk z przedrukiem

w dziele Kromera Polonia 1589, które

również ukazało się w druk. Birckmana?

Wyszedł też przedruk w dziele: Orationes

funebres Pontif. Imper. Princ. Hanoviae

1613. w 8ce. Dziedusz. (?)

— Vita, Res Gestae, Et Obiitvm Stephani Regis Poloniae oratione funebri exposita à Christophoro VVarsevicio. Basileae Per Leonhardum Oestonium cIoIoXIIIC (1588). w 4ce, str. 20 i k. nlb. 2 (sygn. C₄).

Wiszniewski VIII 145. — Hoppe Sched.

43. — Piekarski Kat. kórń. (1929).

Bibl. król. w Berlinie — Czartor. —

Kórńnik — Mossyn.

— De vita, rebus gestis et obitu Stephani I regis Poloniae Orationes duae. Rostochii, S. Myliander, 1587. w 4ce.

Zawiera mowę Warszevickiego wraz z mową

Sturziusa (ob. tom XXIX str. 368).

Piekarski Kat. kórń. (1929) nr 1030.

Gdańska miej. — Kórńnik.

— De vita, rebus gestis ac obitu Stephani I regis Poloniae Orationes Duae: Prior Christophori Varsevicii nobilis poloni, altera Christophori Sturzii, nobilis Livoni I. U. D. Rostochii, Steph. Myliander 1627. w 4ce, k. 12.

Ob. Sturcius. Chreptow.

— Christophori Varsevicii Post Stephanum Regis Mortem In primo & generalis totius Masoniae conuentu Oratio. [Tu sygnet: obelisk, chmury i sznur ptactwa]. Cracoviae, In Officina Lazari. Anno Domini, M.D.LXXXVII. (1587). w 4ce, k. tyt., str. 36.

Druk antykwa.

Na odwr. k. tyt. dedykacja Petro Costcae

episc. culmensi, w której wyraża żal

z powodu śmierci brata. Dat. Varsaviae,

30 maja 1587.

We wstępie podaje kilka pochwał dla

Batorego. Zapowiada, że będzie mówił o

benkrólewicach, o wolności polskiej nieco,

o skataniu obywateli. Zaczyna od trudności,

w jakich znalazło się państwo po

śmierci Zygm. Aug. O rywalizacji Makym.

i Batorego i o ściele M. A. Columma.

Przybycie Batorego do Polski. O pobrodnicztwie kard. Morono. O niebezpieczeństwie i skodliwości bezkrólów (obszerny wywód — jeden z ważniejszych w naszej literaturze). O planach Zyg. Augusta co do urzędzenia elekcji. O nieb. tureckim, grążącym Węgram i Polsce. List basy Habroyma (którego odpis udzielił mu kanclerz Ocieski). Obawia się w Polsce 1587 potrójnej elekcji. Jakie grzechy Polska popośnia (heresje, krzywopręsięstwa, zabójstwa bezkarne, brak obrony granic, zamknięcie plebejssom pręstyępu do godności).

Krytykuje młodaków chcących rządzić państwem (oratores stulti). O potędze Turcji; większe to niebezpieczeństwo dla nas niż Moskwa (str. 26). O grozie wojen domowych (aspicite Galliam, Belgium, Hungariam). Wzywa do zgody. Daje przykład walki między J. Tarnowskim i P. Kmitą, których pogodził za sobą Jan Tęczyński woj. sand. z nakazu Zyg. I na sejmie piotrkowskim. Kończy ostrzeżeniem przed podwójną elekcją i doradza wybór króla, mogącego zarządzić niebezpieczeństwom od strony tureckiej (ale wyraźnie Habsburga nie poleca). Astrologowie tureccy przepowiadają na r. 1588 graves calamitates dla nas. Na str. 30 wzmianka o mapie polskiej, sporządzonej z rozkazu króla, o czym ob. niżej zaraz.

Warszewicki pisze w dziele „De Cognitione“ (zbiór pism), że ta mowa została „ex polonico in latinum versa“. Mimo to są ustępy świadczące, że pisał ją po łacinie na nowo, np. swroty takie jak „equos rastris quam castris magis delectatur“. — Duży wpływ na tę mowę wywarło dzieło Modrzewskiego, ale nazwiska jego nie wymienia (heretyk). Jeżeli tę mowę istotnie wygłosił przed szlachtą na sejmiku, łatwo zrozumieć, że nie była dobrą przyjęta. Istotnie musiał się z niej potem tłumaczyć przed posłami, jak to wynika z Diariusza Sejmu z r. 1587 (wydał Sokołowski 1887) str. 56. (Warszewicki zapytuje tu o zdanie Kromera).

Stressca tę mowę: Wierzbowski Krz. warsz. 1887 str. 298. — Sokołowski Przed rokoszem (w Rospr. Akad. hist. fil. XV str. 67) korzysta z tekstu polsk. niżej opisanego.

Wierzbowski Bibl. III 2817.

Chrept. w Szcorsach — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Kórnik — Ossol. — Popiel — Synod. Wileń. — Toruń. Kop. — Zamoj.

— Chryztopha Warszewickiego po śmierci Króla Stephaná, na pierwszym, y głównym zjeździe Mázowieckim Mowá. W Krakowie, Z Drukárni Lázárszowej. Roku Páńskiego 1587. w 4ce, k. 21.

Druk gocki. — Jest to przekład mowy poprzedniej, ale są duże różnice.

Na odwrócie tytułu przemowa.

Wzmianka zawarta w tekście łac. na str. 30 o mapie polskiej, zrobionej z rozkazu Stefana (a w tekście polskim na karcie Eij), dała powód do nieporozumienia. Wzmianka ta brzmi: „Z iednej strony Tatry, z drugiej strony Inflanckie morze graniczy państwo wasze: z iednej strony Odra, z drugiej Dniepr: stąd Bałteyskie, sonąd Przekopskie morze was obtacza: wszystko od was wychodzi, co do okrętów, co do sywności wojska, co do budowania miast należą: w domu wszystkich rzeczy wam dostawa, które do ozdoby i do obrony tej R. P. należą: byleście wy sami też przy sobie zostawali. Co abyście tym chętnie czynili, przypatrzcie się tej karcie, na której iest państwo i krolestwo wasze malowane, która z tej, co u króla była, iest przepisana, a miała być potem w drug podana, na ozdobę korony tej, i zasług iego pamiętkę nieśmiertelną; którego samego króla na tym tu miejscu gdzie siadał, gdzie tyle seymów odprawował, mówiącego, zda mi się, że ku wam dziś słyszę“. Tu wprowadza mówiącego króla, którym wyraźnie iest król Stefan, jak snac z wyrazów: wyście też nie dawno dwu królu obrali, mnie i Maximiliana Rzymkiego Cesarza.

Mimo to Csaeki (O prawach pol. i lit. I 224) zrozumiał, że Warsz. pokazywał mapę sporządzoną z Zyg. Aug. — zaś Potocki w Pam. Warsz. 1815 (lipiec) str. 346 dodał, że to była mapa Grodeckiego.

Co do treści tej mowy ob. wyżej tekst łaciński. Przedruk wydał J. K. Turzycy 1858.

Wierzbowski Bibl. II 1671. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Czarn. — Dzików — Gdańsk. miej. — Jagiell. — Kórnik — Krasin. — Ossol. — Warsz. Seminar. Diec.

— Christophori Varsevicii Diversis Locis Et Temporibus Habite Quaedam Orationes. Pragae Typis M. Danielis Adami à Veleslauina. M.D.XXCIX. w 4ce, k. 26.

Przedmowa dat. Pragae Cal. septem. 1589. Obejmuje pięć mów Warszewickiego: 1) Ad caes. Maxim. II. in comitibus Ratisb. — 2) Ad arch. Maximilianum in Mogillano monasterio. — 3) Do tegoż Vielunii ante confl. Bicen. — 4) Ad Rudolf. Pragae (1588). — 5) Ad Maxim. archid. Brandisii. — Porównaj: Turcicae tres.

Wierzbowski Bibl. III 2864. — Joher 9919 (tu mylny tytuł). — Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 139.

Peterab. publ. — Wied. Narod. — Wrocł. publ.

— Christophori Varsevicii Ad Stephanvm Regem Poloniae De Origine Et Derivatione Generis Et Nominis Polonici Dialogvs. [Tu ozdobnik]. Vilnae, Typis Illustris: D. Domini Nicolai Christophori Radiuili Ducis in Olica & Nesuisi, Magni Ducatus Lituaniae summi Marsalci &c. Per Danielelem Lancicium Anno 1580 Die 14. Junij. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. k. tyt. dedykacja królowi, w której składa mu życzenia z okazji wojny mosk.

Opowiada, iż jako młody chłopiec słyszał rozmowę na temat początku Polaków między Janem Tarnowskim a Janem Tęczyńskim i chce ją teraz powtórzyć (oczywiście jest to fikcja literacka).

Tarnowski zapytuje się, skąd się wzięli Słowianie. Zaprzecza, aby pochodzili od Scytów lub Germanów. Raczej są Słowianie bliscy Grekom; język, charakter (ingenia) i obyczaje mają podobne do greckich. Nazwa pochodzi od „sława“ (fama). Istnieje w archiwach tureckich testament Aleksandra W., w którym kraje od Bałtyku po Adriatyk nadał Słowianom. Nazwisko Sarmatów przybrali po zwyciężeniu Scytów. (Sarmaci idą od Assarmota). Prystacza dowody z Pliniusza, Pausaniasza, Pomp. Meli itp., że Sarmaci za Trajana wojowali skutecznie z Rzymianami. Owidiusz mówił po sarmacku i gotycku. Kreśli ogromne rozmiary dzierżaw słowiańskich. Na podstawie Krantza wyjaśnia, że Polacy i Czesi nie wywodzą się bynajmniej od Russów i z Nowogrodu, jak niektórzy twierdzą. Polacy mogą pochodzić albo od „pole“, albo od Lecha (Polachia), a może od „polus“ (powołuje się przy tej etymologii na Eginhardta Vita Caroli). Obaj rozmówcy, tj. Tarnowski i Tęczyński, nie rozstrzygają tej kwestii ostatecznie.

Pamiętn. Warsz. 1818 nr 8 str. 459. — Niesiecki IX 236. — Ossoliński Wiad. I 462. — Braun De scriptorum str. 112. — Bandtkie III 201. — Wierzbowski III 2887. Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 224. Akad. — Czartor.

— Chrostophori (sic) Varsevicii De Origine Generis, et Nominis Poloni Dialogus. Romae apud Aloysium Zanettum 1601. Superiorum permissu. w 12ce, str. 56.

Dedyk. Gabrieli, Andreę et Johanni fratribus Tęczyński, dat. Romae XVIII apr. MCDI (sic).

Wydanie rozszerzone nieco; nagania tu Bielskiego (bonus vir sed ineptus), a i Kromera krytykuje.

Bielowski Wstęp krytyczny 1850 str. 192 (o znajomości kroniki Mierzwj).

Akad. — Bibl. Angel. w Rzymie — Uniw. Padew. — Zamoj.

— Panegyricus ad Philippum III Hispaniarum regem, catholicum et tot tantorumque regnorum, principem pium, iustum, prudentem, fortem, magnanimum, clementem, beneficium, potentem et gloriosum. Genuae, apud Josephum Pavonem. MDCI. (1601). De licentia superiorum. w 4ce, str. 16 (ark. A—B₄).

Dedyk. Mariae Augustae Augustorum Abnepti, Pronepti, Nepti et Filiae.

Napisane z powodu urodzenia córki królewskiej; wychwala matkę i jej rodzinę oraz króla, zwłaszcza za zwycięstwa nad Turkami.

Wierzbowski Krz. Warsz. (1887) str. 309. Bibl. Nadw. Wied. — Czartor. — Jagiell.

— Christophori Varsevicii Panegyricvs. Ad Sigismvndvm Poloniae Et Sveciae Regem, Et Magnvm Lituaniae Finlandiaeque Ducem. Stockholmiae Impressit Andreas Gutterwitz. Anno cIoIoXCIIII. (1594). w 4ce, k. 16.

Na końcu: Auctor lectori, Stockholmiae Cal. iunii 1594.

Wierzbowski Bibl. III 2955. — Sprawozdanie z poszuk. w Szwecji str. 221.

Wierzbowski Krz. Warsz. (1887) str. 304. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Bibl. Aleksandr. w Rzymie — Bibl. Upsal. — Czarnecki — Kórnik.

— Christophori Varsevicii, Panegyricus. [Tu ukoronowany orzeł w podłużnym wieńcu laurowym]. Cracoviae, in officina Lazari, anno domini MDVC. (1595). w 4cc, k. 8 nlb.

Panegyryk Zygmuntovi III i Annie po narodzeniu się syna Władysława. — Wychwala małżeństwo króla i przepowiada, że Wład. osiągnie tron polski.

Bandtkie H. Dr. Król. P. III 199 (podaje mylnie datę MDXC = 1590). — Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 305. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Jagiell. — Kórnik — Ossol.

— Panegyricus Ad Stephanvm I. Polonorum Regem Et Magnvm Lituaniae Ducem. Christophori Varsevici Equitis Poloni. Vilnae. Typis Illustris D. Domini Nicolai Christophori Radiuili Ducis in Olica et Nesuisi, Magni Ducatus Lituaniae supremi Marsalci etc. Per Danielelem Lancicium Anno D. 1580. w 4ce, k. 21 (sygn. F₁).

Dedyk. Stefanowi, dat. Vilnae, 15 nov. 1580, podpisał Lancicius. — Na końcu: In Paneg. hexastichon.

Zawiera krótki opis panowania i wojen Batorego, oparty na edyktach króla (zwłaszcza świrskim) i nie przynoszący nic nowego. W jednym z ustępów przemawia do Stefana niby to w. ks. Witold.

Przedruk w Gwaguina Rerum polon. 1584, tom I str. 1—48.

Wierszowski Bibl. III 2688. — Tenże Kra. Wars. 1887 str. 286. — Piekarski Kat. kórń. 1929.

Czarn. — Czartor. — Dzików — Kórnik — Ossol. — Tor. Kop.

— Christophori Varsevicii Paradoxa Ad Stephanum I, Regem Poloniae. Vilnae Anno à Christo nato, 1579. Typis Illustr. D. D. Nicolai Christophori Radziwiłli, Ducis etc. Joannes Słęcki, excudebat. (1579). w 4ce, k. 40.

Tytuł zapożyczony z Cycerona. Rozbiór treści obacz niżej przy wydaniu 1598 r.

Zwracam uwagę, że sachodszą w treści różnice między wydaniami Paradoxa, nawet tytuły rozdziałów są różne. Każde z wydań oddzielnie omawia Wierszowski (j. ni.).

Leleweł Bibl. I 199. — Bandtkie Hist. dr. Kr. Pol. II 275 (tu mylnie r. 1578). — Kraszewski Wilno IV. — Wierszowski Bibl. I 377. — Piekarski Kat. kórń. 1929.

Akad. — Kórnik — Ossol. — Petersb. publ. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz.

— Christophori Varsevicii Paradoxa. Pragae. Ex Officina Michaelis Peterle. Anno M.D.LXXXVIII. (1588). w 4ce, k. 2 i 54 liczb.

Przedmowa datow. Pragae Calend. aug. Jocher 9919. — Wierszowski Bibl. III 2844. British Mus. — Czartor. — Nadw. Wied. — Zamoj.

— Christophori Varsevicii, Paradoxa. Quae Etiam Diversis Locis & temporibus, semel & iterum prodierunt. [Tu sygnet: obelisk, chmury, sznur ptactwa]. Cracoviae, In Officina Lazari, Anno Domini, M.D.XCVIII. (1598). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 151.

Dedyk. Nicolao Zebrido, Supr. R. Marsalco, datow. Varsavia Calendis Martji 1598. Wychwala tu ojca Zebrę, który służył pod chorągwią Hier. Łaskiego, a potem walczył przeciw Moskwie (ad Nevelium). Potem podaje daty z życia syna. Mówi, że pisał to dzieło na podstawie rozmów z Aleks. Malaspina, znakomitym znawcą rzeszy wojskowych (bratem nuncjusza). Po krótkim wstępie (w którym wywodzi w sposób retoryczny, iż więcej u niego waży ratio niżli opinia tłum) poddaje

rozbiorowi sześć paradoksów na temat: 1) Sectae inter se dissectae et civilia incivilia proelia (str. 4); 2) In mediis Christianorum discidiis Turcicae servitatis occuretur periculis (str. 33); 3) Libertas liberatis mastix (str. 65); 4) Uno bono melius et aequalitate nihil est inaequalius (str. 81); 5) Via regia magis compendiaria (str. 108); 6) Honoris et gloriae ambitio sui ipsius est oblitio (str. 129).

W dwóch pierwszych Paradoksach omawia niebezpieczeństwo tureckie, sukcesy Turków na Węgrzech, brak zgody w państwach chrześcijańskich, potrzebną porozumienia awłaszcza co do strony pieniężnej, łatwość wtargnięcia Turków do Włoch (morszem) i do Polski, pochwały J. Tarnowskiego (str. 47), pochwały husarzy (hastati cataphracti), konieczność wojska zaciężnego; nie trzeba szukać porozumienia z potęgą turecką (vitreus globus), kruche podstawy tej potęgi; jak sąatakować Turcję.

W trzecim Paradoksie awłaszcza wynudaną wolność; władza monarchów jest potrzebna (etiam si erraverint, ferendi sunt nihilominus). Na polach rakoszańskich głupi mówcy doprowadzili ojczyznę do upadku. Gorszą jest tyrania wielu niż jednego. Ludowi brakuje umiaru. Praykładem złej ustawy jest główszczyzna; dla czego złodziej jest karany surowiej jak mężobójca?

W czwartym wychwala monarchię: monarchiam in tyrannidem non tam facile decrescere, quam aut optimum statum degenerare in potentiam paucorum aut vero hanc rursus in licentiam popularem. O przymiotach króla. Jak u pszczoł, tak i u ludzi królom brakuje żądła, o ile są należycie do królowania wychowani. Zebrał tu wszystkie argumenty, jakie za ustrojem monarchicznym (absolutnym, bez współrzędu stanów) można było podać. Si metuitur tyrannus, qui non metuator eorum multitudo. Tyrantwu jest widocznie przeciwny (niesłusznie go Wierszowski l. c. krytykuje, jakoby nie odróżniał od cieni monarchicznego ustroju). Non ego sum, qui omnia principum dicta et facta laudavero.

W piątym Paradoksie mówi obsernie o dworzec monarchycznym, o parasytach, o złych doradcach, braku prawdy. Pochwalał prawdy, ale nec omne aptum tempus aut etiam locus proclamandae veritatis. Jest to więc zwierciadło dworzanina.

W szóstym mówi o pogoni za sławą i za władzą i o złych skutkach, jakie zle pojmowana ambicja sprowadza.

Dzieło jest moralizujące i retoryczne. Wielką wagę przykładu do pięknego wysłowienia i chętnie nadużywa wyszukanych swrotów stylistycznych (np. non religio sed regio; non urbis sed orbis causa; numen et nomen blasphemant; libertas delectavit stu-

gulos, perdidit universos; vita hominum magis vanitate quam veritate constat itp.). Cytuje dużo autorów starożytnych (pisarzy nowoczesnych samilca); zwłaszcza często cytuje Platona, częściej niż Arystotelesa. Fakta historyczne, którymi popiera swe wywody, czerpie z dziejów Rzymu i Grecji oraz z Pisma św. Ale czasem cytuje swoje spostrzeżenia z Włoch (str. 148), se współczesnej mu Francji (str. 98, str. 140, 150), z Niemiec (str. 114), z Cseh (str. 132). Podaje kilka ważnych anegdot i pochwał o Janie Tarnowskim (str. 47), o Strusiu (str. 52), o Władysławie królu węg.

Spora jest w tej edycji błędów druku, jak gdyby autor sam nie robił korekty (np. str. 104: in articulis digesta numerare — sam. in articulis digiti).

O znaczeniu tego dzieła ob. Wierszowski l. c. str. 165—89. (Tu wskazuje także na znaczne różnice między wydaniami). — Tarnowski Pisarne polit. II str. 47. — Chrzanowski Kasania sejmowe Skargi 1912 str. 43.

Jocher 9919. — Wierszowski Bibl. III 3068. — Piekarski l. c.

British Mus. — Chrept. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Kórnik — Krasin. — Ossol. — Petersb. publ. — Szembek — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zamoj.

— Christophori Varsevicii C. C. Paradoxa. Quibus de origine generis et nominis Poloni adiunctus est Dialogus. Romae Apud Aloyzium Zannettum. Superiorum permissu. 1601. w 16ce, k. 12 i str. 213.

Ded. cardinali Petro Aldobrandini, dat. Romae Kat. apr.

Bandtkie Hist. druk. Kr. Pol. III 155.

W dziele Reusnera Collectio orat. de bello Turcico są też częściowo przedrukowane Paradoxa (dwa pierwsze, o Turkach). Akad. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Zamoj.

— Christophori Varsevicii C. C. Reges. Sancti. Bellatores. Scriptores. Poloni. Superiorum Permissu. [Tu w rance obraz: dziecko w rydwanie, do rydwanu zaprzęgnięte lwy]. Romae, Apud Typographos Camerales. MDCL. (1601). w 12ce, k. tyt., str. 23.

Rozpoczyna spis królów polskich od Mieszka do Zyg. III, z króciutkimi życiorysami i zwykłe z wymienieniem żon. — Potem idzie spis polskich „Sancti“, poczynając od pięciu eremitów i św. Stan. aż do Tom. Żeleńskiego (um. 1595). Razem wymienia przeszło 40 świętych i błogosławionych.

Dalej: Bellatores. Rozpoczyna Sesechus (1094), kończą Mik. Radziwiłł, J. Zamojski, Mikołaj (sic) Żółkiewski, Ernest Weier, Mat. Dembiński; przy każdym podano: vivit.

Kończy wykaz „Scriptores“. Wymienia ich 27. — Z tyjących Skarga, Stan. Karnkowski, J. Zamojski, D. Solikowski, Bartł. (sic) Gośliński, Hier. Powodowski, P. Lilia, Andrianus. — Kończą Aug. Rotundus i Jan Herburt († 1578).

Rzecz spisana widocznie pośpiesznie dla cudsonimców, bez dostatecznych źródeł. Stąd zapewne wynikają liczne myłki w imionach i datach i opuszczenia. Pominął np. Krzyckiego i Dantysaka, Kochanowskiego i Klonowicza, Wereszyski i Górnickiego itp., bo nie miał dat co do nich pod ręką. (Oczywiście pominął różnowierców).

Zaluski w Bibliot. historyków, daje zdanie o tym dziele: „...Rozumiałby tu kto że znajdzie opisanie życia cnych Polaków W tej dainwie rzadkiej książce, loca Prima Aprilis. Same tylko imiona gołe, sto trzydzieści. Poznańskiej edycji w tyciu nie widziałem“.

Wierszowski Kra. Wars. 1887 str. 266 (przedrukował listę „Scriptorum“). Mylnie zarzuca Warsa, jakoby pominął tych autorów, których „bez ceremonii okradzał“. Zamieszca np. Orzechowskiego, choć z niego chętnie nieraz korystał.

Bibl. Angel. w Rzymie — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Uniw. Padaw. — Zamoj.

— Toż... Poznaniae 1629. w 8ce.

Taką edycję cytuje Braun De scriptorum 1728 str. 223. — Może to myłka?

— Ad Rudolphum oratio... ob. wyżej pod: Oratio — Orationes.

— In septem Psalmos paraphrasia... ob. wyżej: Clypeus.

Omawia Wierszowski Kra. W. str. 152.

— Ad Sigismundum oratio (1594)... ob. pod Oratio.

— O śmierci Anny... Oracia (1599)... ob. wyżej str. 221.

— Po śmierci Stephana... Mowa (1587)... ob. wyżej str. 326.

— Speculum Analogiae et Metamorphosis (Francofurti 1608)... ob. wyżej: Caesarem, Regum et Principum.

— Christophori Varsevicii De Optimo Statu Libertatis, Libri duo. Cracoviae, In Officina Lazari, Anno Domini M.D.XCVIII. (1598). w 4ce, str. 2 i 235.

Ded. Nicolao Firlej, palat. crac., datow. Varsoviae, Calendis Julii 1597.

Dedykacja do Firleja jest tutaj krótsza niż dedyk. następnego wydania. — Ob. o tej różnicy Wiersbowski Krs. Warsz. 1887 str. 210, który przypuszcza, że przedmowa dat. w lutym nie podobala się Firlejowi i że dlatego autor zastąpił ją we wszystkich innych egzemplarzach przedmową szerzej opracowaną.

Wierzbowski Bibl. I 666.

Kraśni. — Un. Warsz. (brak w ogóle ded.).

— Christophori Warszevicii, De Optimo Statu Libertatis, Libri duo. [Tu sygnet: obelisk i ohmury, pod ohmurami sznur ptactwa]. Cracoviae, In Officina Lazari, Anno Domini, M.D.XCVIII. (1598). w 4ca, k. tyt., str. 235.

Dedykacja: Nicolao Firlejo, palat. cracov., datow.: Varavia, Calend. Febr. 1598. — Wychwala tu Firlejów i Bonerów (którzy już w Niemczech byli szlachta, co poświadczył Karol V). Babką Firleja była Mielecka, stąd i Mieleckich pochwały. Wspomina legacje Firleja. Wskazuje na niebosp. tureckie.

Dzieło obejmuje dwie księgi. Autor opowiada, jak niegdyś był świadkiem rozmowy Fil. Padniewskiego, Jana Ocieskiego, Stan. Orzechowskiego (który w r. 1561 porzucił heretyków i wrócił do Kościoła). Zaczął tę rozmowę o stanie rzeczy publicznych Ocieski; miesza się do niej czasem Padniewski; ale głównie rozprawiają ze sobą u Warszewickiego Ocieski i Orzechowski. Oczywiście jest to rozmowa fikcyjna, częsta forma literacka w piśmiennictwie politycznym XVI w.

Rozmowa toczy się na tematy następujące: O przestarzałych i nie trafnych w Polsce prawach (ze zbioru Łaskiego); o ich szybciej łagodności (główniejsza); praw powinno być niewiele, ale dobre (str. 86). O przywilejach stanu szlacheckiego w nagrodę za jego męstwo i o wychowaniu młodzieży szlacheckiej. O wolnej elekcji króla (zde i dobre strony elekcji), o sposobach jej naprawy. O sejmowaniu w Polsce, o trybunach (posłach), o niskim poziomie tego sejm. Wzór posła. O senacie, o wadach senatorów, swierciadło dobrego senatora. Naprawa sposobu sejmowania. O królu, swierciadło króla. O tyranach. Jak powinien król kierować sejmami. Jakich powinien mieć kancelarzy (str. 219), ministrów i doradców. O unii Kościołów, o wojnach z Turcją (str. 176).

W dyskusji tej Ocieski jest raczej za silną władzą króla, Orzechowski za słotą wolnością. Konsekwentnego programu monarchicznego (jak np. Skarga) Warszewicki nie rozwija.

Dużo czerpie z Modrzejewskiego, ale nazwiska Frycza nie wspomina. — Z Orzechowskiego czerpie mniej, niżliby można oczekiwać; jego teorię o stanowisku zwierzchnim arcybiskupa pomija milczeniem, za to powtarza ataki na rzeszników (str. 128) i wywody o tyranach. — Na str. 221 mówi o Kallimachu, snając widocznie jedną z udzielenych przez rad Olbrachcowski (ut ignaros consiliarios eligeret). — Na str. 165 i nast. wychwala Długosza (veracissimus scriptor), a krytykuje niedokładność Kromera.

Z pisarzy starożytnych powołuje się chętnie — jak wszyscy zwolennicy arcańskiej polityki — na „arkana” polityczne i na powagę Tacyta (str. 197, str. 46: prudentissimus historicorum), Plutarcha (str. 79), Platona (str. 108 i 226), Arystotelesa (str. 110), Tacydydesa (str. 155 i 159), Cicerona (dość często).

Rozmawiające osoby odwołują się często do tego, co widziały i słyszały za dawnych lat, stąd wiele wzmiasek o osobistościach z czasów Zygmunta i Batorego; np. str. 41 (Maciejowski o wychowaniu), str. 44 (o Radwanku), str. 85 i 223 o Janie Tarnowskim (o bitwie pod Starodubem), str. 149 o animozjach między Tarnowskim a P. Kmitą, str. 84 i 94 i często gdzie indziej o Bonie, zawsze nieprzychylnie, str. 151 o Gamracie, str. 86 o Andrzeju Tęczyńskim, str. 132 o Andrzeju Zebrzydowskim, str. 147 o Wład. Jagiellończyku zwanym „Kral Dobrze” (bo powtarzał wciąż: dobrze), str. 160 (oraz str. 44) o Janie Tęczyńskim, str. 132 o Ostafim Pretwicu, str. 194 (o Lubrańskim i jego satargu z królem Zygmuntem).

Często powołuje się na przykład stosunków w Czechach (str. 27, 35, 48, 128). — Także na Węgrów (np. str. 59, 68, 70, 89), ostrzegając przed wprowadzeniem u nas ich „rakoszu” i ich walk partyjnych.

Wierzbowski Bibl. III 3065. — Braun De script. str. 112. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Wierzbowski Krs. Warsz. 1887 str. 209—221 (tu rozbiór dzieła). — Sokołowski Przewodnikiem (Rospr. Akad. hist. filoz. XV) str. 119. — Tarnowski Pisarze polit. II (tu streszczenie dzieła).

Przedruk w Ostrowskiego Danejk. Swadzie stat. 1747. — Przytacza to Pilchowski Odpowiedź na pytanie 1769 str. 23.

Akad. — Bibl. Pow. Warsz. — Czarn. — Czartor. — Dzięków — Działosz. — Jagiell. — Kórnik — Ossol. — Szemb. — Tor. Kop. — T. P. N. w Poznaniu — Wrocław. —

— Ad Stephanum oratio (1582)... ob. pod: Oratio.

— Ad Stephanum de origine... ob. pod: Origine.

— Christophori Varsevicii Turcicae Tres. [Tu sygnet drukarza: włócznia skrzyżowana z płonącym kagańcem, z napisem: Nec igni cedit nec ferro]. Pragae Typis M. Danielis Adami a Veleoslavina. M.D.XCIX. (sic, zamiast daty 1589). w 4ca, k. tyt. i k. 46 nlb. (sygn. M₃).

Turcyka pierwsza do k. Cij. — Druga do k. F. — Trzecia najobszerniejsza do końca. Są dwa odbicia, różniące się ostatnimi kartami. Różnica zaczyna się już na karcie 45, a wynika stąd (poza poprawkami stylistycznymi), że w trakcie druku ostatniego arkusza nadeszła do Pragi wiadomość z Konstantynopola o buncie jan-csarów; Warszewicki usnał przeto za stosowne przedrukować ostatni arkusz i podać w nim informacje o tym buncie (de his quae superioribus diebus acciderint). W obu odbiciach na tytule jest rok MDXCIX (1599), zamiast — jak powinno być — 1589. Wszystkie te trzy mowy zachęcają chrześcijan do podjęcia walki z Turkami, i to szczególnie (ich dalszym ciągiem są wydane w sześć lat później Turcicae XIV, poniżej opisane). Mówi tu obszerniej o walkach Węgrów z Turkami. O jasyrnie tatarskim brany z Polski. Twierdzi, że cesarz Maks. przejmował się losem Polski, a nie dbali o Polskę tylko „reguli” niemieccy (księżęta). Wykazuje błędność religii Mahometan. Wspólne jest niebezpieczeństwo dla całego chrześcijaństwa.

Przedruk dwóch mów w Reussnera Selectissimarum orat. et consult. volumen IV 1596. — Wszystkich trzech w „Turcicae quatuordecim” (1595).

Wierzbowski Krs. Warsz. 1887 str. 189. Bibl. pań. w Wiedniu (ma oba odbicia). — Czartor. — Uniw. Praski.

— Christophori Varsevicii Turcicae Quatuordecim. His Accesserunt Opuscula Dvo. L. Friderici Ceriole, de Concilio & Consiliariis Principis, ex Hispania in Latinum versus vnum, & de Legato Legationeque eiusdem Varsevicii alterum. Omnia his rebus & temporibus accomodata. [Tu obelisk, znany sygnet Łazarza]. Cracoviae, In Officina Lazari, Anno M.D.XCV. (1595). fol., k. tyt., str. 314, k. 1 nlb. (Corrigenda).

Wydanie osobne, druk antykwą, trzy dedykacje kursywą. — Druk dzieła trwał niemal cały rok, bo pierwsza dedykacja

dat. jest Idibus febr. 1595, druga 27 iunii, trzecia Calend. decemb.

1) W dedykacji do Zygmunta III przypomina autor wieści, jakie otrzymał król, bawiąc w Gdańsku, o groźbie najazdu tureckiego, i usprawiedliwia nimi wydanie swoich 14-tu mów. Zarazem mówi, że wraz z nimi drukuje książkę Ceriole, przełożoną z hiszpańskiego (którą dedykował kardynałowi Radziwiłłowi jako znawcy języka i obyczajów hiszpańskich). A do niej dołączył swoje dzieło O legacie dedykowane Mińskiemu. Na Ceriole śwrocił mu uwagę poseł cesarski do Hiszpanii Jan Cevenhilerus (zapewne Khevenhüller).

Po przedmowie od str. 1—193 idzie pierwsza część dzieła, tj. XIV Turcyk (w formie rzekomych mów). Wszystkie te mowy zagraszają do walki z Turcją. Spomiędzy nich 11 zostało napisanych w końcu r. 1594, podczas gdy 3 pierwsze pochodzą sprzed pięciu lat. W nowo dodanych mowach wykazuje potrzebę szerszej wojny z Turcją. Potęga Turcji różnie wskutek wojen domowych wśród chrześcijan i niezgody państw chrześcijańskich między sobą. Prześnaga przed wyciekaniem biernym, aż Turcy urosną w siłę. Wykazuje barbarzyństwo Turków i różnice od cywilizacji chrześcijańskiej. Wskazuje, że takie potęgi katolickie jak Austria i Hiszpania (Filipa II) są najlepszym punktem oparcia dla polityki antyturckiej (poza tym często wychwala Habsburgów, np. str. 92). Polityka pokojowa wobec Turcji jest niebezpieczna, bo Turcy nie szanują umów. Tak np. wyręcają się Tatarami w napadach na Polskę. Turcja najbardziej wroga Polsce (str. 113). Należy obmyślić osobny podatek na wojnę z Turcją. Turcja jest nieprzyjaciółką wszystkich chrześcijan ale specjalnie Słowian pod swoim panowaniem. O rozpozwazechnieniu Słowian od Szczecina po Bałkany. W razie zgody narodów chrześcijańskich mogłoby Turcy łatwo pokonani, a wtedy wszystkie państwa powiększą się odebraniymi im dzierżawami, tak np. Polska będzie mogła sądzić Wołoszyczanę. Bardzo często powraca do tej myśli, że jedność chrześcijan jest zależna od przewyższenia sekt, które utrudniają porozumienie narodów chrześcijańskich. (Na str. 133 o podobieństwie tych sekt do Mahometanizmu).

Jak w innych dziełach Warszewickiego, tak i tutaj przytacza on wiele ciekawych szczegółów historycznych, które zaobserwował bądź w Polsce, bądź w licznych swoich podróżach, albo też znał z lektury. Tak np. na str. 74 o Kapistranie w Krakowie. Na str. 83 obrona pamięci Warneńczyka. Na str. 90 o swoich rozmowach z Herbersteinem. Na str. 91 legenda o Rudolfe Absburgu (qui parochum equo

imponit). Na str. 116 i 156 o Pretwicu i Kozakach. Na str. 117 o Mik. Cikowskim kaszt. sąd., który kazał stracić posła tureckiego na dworne Isabelli (za to że zabił jednego z Polaków, Golskiego). Na str. 127 o Janie Tarnowskim i jego udziale w bitwie ad Essecum. Na str. 137 o nazwach słowiańskich rosianskich po całej Europie (Kraków nad Renem, Lubeka, Rostok, Szczecin od szczeciny, Lechnik pod Kolonią), o pokrowieństwie Polaków, Czechów, Serbów. Na str. 145 o Oleśnickim i Świdrygielle. Tamże o poselstwie Stan. Łaskiego. Na str. 153 o poselstwie Jana Tęczyńskiego do Konstantynopola (za Olbrahta). Na str. 154 o Boratyńskim, któremu anioł pomógł przeprawiać się przez rękę podczas wyprawy mosk. Na str. 155 o tym, jak to Polska jest propugnaculam Europae. Na str. 156 o wygnaniu Owidiusa (ad lacum Ovid.). Na str. 163 o pieśniach Slavonum, qui Milosio suo admirabiles laudes tribuunt. Na str. 106 i 169 o Leonardale Strassu (ex municipio Sandom. eques polonus) i o jego poselstwach. Co mówili Turcy, widząc w Krakowie Henr. Walesego ubranego nie po rycersku (str. 177). O polityce Zyg. I wobec Turków (str. 180). Na str. 182 o Hier. Łaskim i jego pobycie w Konstant. Na str. 186 o pobycie Comend. w Polsce. Notują tylko niektóre szczegóły, jest ich o wiele więcej i stanowią one ważną okrasę tych mów.

II) Od str. 194—241 idzie dzieło Cerioli „De concilio“, poprzedzone przedmową do kard. Eads. Tu sastrzeza się, że Ceriola „in Polonicis quibusdam hallucinatus est rebus“. Broni go przed zarzutem sprzyjania tyranii. Wychwala całą literaturę hispańską. Datow. Cracoviae 27 iunii 1595.

Wzmianka o Polsce znajduje się na str. 213 (usuwa Polskę za „gubernatio penes regem, nobiles et plebejos“).

III) Od str. 242—314 idzie „De legato“, z dedykacją Stanisława Minscio, w której wychwala jego poselstwo do Rzymu; dat. Varaviae Calend. Dec. 1595.

Na końcu na 2 str. list Mińskiego do autora z daty ex Minscio Cal. Dec. 1594. List ten wypełniony jest pochwałami dla Warsz. i przypomina, że ich obu rodziny były z dawną ze sobą związane.

Na egz. Przeszł. dedykacja ręką autora: Lucae Gornicki Dno et Amico.

Wiersbowski Krs. Warsz. 1887 str. 139 i 190 (rosbiera tu Turcyki). — Tenże Bibl. I 626. — Chłędowski Spis str. 126. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Akad. — Bibl. w Sucheju — Chrept. — Czarn. — Csartor. — Daiduss. — Dzików — Jagiell. — Kapit. gnieźn. — Kórnik — Morastyn — Ossol. — Przeszł.

Petersb. — Raczyn. — Szembek — T. P. N. w Poznaniu — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Omnia quotquot exstant et quae nondum in lucem prodierant Opera, Clementi VIII Pontifici Max. dicata et in quinque tomos distincta: quorum primus theologica et ethica, oratoria secundus et tercius: quartus chronologica et historica; quintus tam diversorum illustrium virorum ad auctorem, quam auctoris ad diversos illustres continet epistolas, quorum quod quilibet contineat versa pagella monstrabit. Omnia et singula Sacro sanctae Ecclesiae Catholicae Romanae iudicio et auctoritati subiecta sunt. Oeniponti, excudebat Joannes Agricola MDC. (1600). fol.

Wydrukowane tylko cztery karty jako początek do wydanych w Krakowie u Lasara 1595 r. Turcicae quatuordecim.

Wiersbowski Nieznane pisma (1883) str. 254. Bibl. Barberinich w Rzymie.

— Venecia. [To w czworobocznej ramce. Pod tym drzeworyt wyobrażający św. Marka stojącego, u nóg jego lew. Dokoła napis: Pax tibi — Marce Evangelista Mevs. Niżej:] Do Czytelnika. Nie gań pierwej niżli człisz, doczłi niż masz sądzić: A przepuść, że sie w cudzym zdąło domu rządzić. Cum gratia et privilegio S. R. M. 1572. [Na karcie ost. między dwoma ozdobnymi węzłami drukarskimi, jednym u góry, drugim u dołu:] Drukowano w Krakowie, v Mattheuszä Siebeneychera, Roku od Narodzenia Pańskiego 1572. w 4ce, k. 53 nlb. (sygn. A—N₆).

Wyjawszy wyraz Venecia, który na tytule i w tekście na tytuliku na każdej stronie jest antykwą, i z wyjątkiem wyrazów w koło św. Marka — druk gocki.

Dedykacja do Walentego Dębieńskiego, kancl. kor., podpisana przez Siebeneychera, drukowana kursywą. Autor nie wspomniany.

Całość lichym wierszem 13-zgłoskowym. Pisane w końcu r. 1571, jak świadczą wzmianka o bitwie pod Lepanto. Autor wprowadza Wenecję (bawił tam za czasów swego pierwszego pobytu we Włoszech) i wkłada w jej usta rozwekły przegląd dziejów tureckich, przedstawienie niebezpieczeństwa tureckiego, zwłaszcza dla Polski, oraz wezwanie do jedności reli-

gijnej (katolickiej) w Polsce, gdyż herezje sprowadzą klęskę.

Zaczyna się od apologii Wenecji: Jam... panna niesgwałcona, wszech miast królewna... wiary bronie i Kościola... jam włoskich państw ozdoba i wszystkich cnót szkoła etc. Daje tureckie wypisywał z pisarzy starożytnych (Pomp. Mela i Plinius) oraz nowożytnych; nie własnego nie dodał — nawet z rzeczy polskich. Wenecja monituje Polaków, aby nie walczyli u siebie z duchowieństwem (wywrażając niesłusne, niesłychane rzeczy, a potrzebniejszych wielu nie chcą mieć na pieczy, by iż jednakie prawa duchownych z innymi). Wyrzucenie bluźnierstwa i kacerstw szkoły. Zwraca uwagę, że król niebawem może umrzeć, i wtedy trzeba będzie „rakoszować w hełmiech, gdyby szedł bez potomka, czego nie daj Panie“ — a kandydatów będzie wówczas wielu i wybuchnie zamieszanie. Wychwala różne chrześcijańskie narody i wzywa do zgody przeciw Turczynowi: co przedszego Węgrzyna, co Niemca stałego, co nad Anglika wzrostem jest udatniejszego i co popędliwszego nad Francusa w boju, co mędrszego nad Włocha, co mniej nad Hiszpana, nad Czecha śmielszego? — Przeciwwstawia temu nędzę i podłość narodów poddanych Turkowi: Greków leniwych, Afrów nagich i bosych, Tatarsynów pierschliwych itp. Turcy z tymi narodami barbarzyńsko się obchodzą, jest też wszelka nadsieja szwycięstwa.

Poemat Warsz. należy więc do okresu bezkrólewia i jest z nim w związku (Czubek go nie uwzględnił).

Przedrukował Wenecję Wiersbowski w Bibl. Zapomn. Poetów i Prosaików, zeszyt I (1886).

Autorstwo Warszewickiego nie ulega wątpliwości. Całe jego życie dalsze wypełnione jest tymi samymi tendencjami (walka z Turcją, zgniczenie herezji w Polsce, przymierze chrześcijańskich narodów). Zresztą wyraźnie ogłasza się autorem w II wydaniu, o którym niżej. Wprost też nie zrozumiałym jest twierdzenie Wiersbowski, nie poparte nawet cieniem dowodu, który odmawia Warsz. autorstwa i przyznaje je Paszkowskiemu.

Opiera on się jedynie na wyrażeniu Paszkowskiego, jakiego tenże użył w r. 1615 w „Dziejach tureckich“. Paszkowski mówi tam „...Niech sobie czyta wywod Strykowski Cesarzów Bisurmańskich i Warszewickiego: Wenecją. Ci o tem prawdziwie pisali. Co potem łowiczowie za swoje udali... ja ich nie cytuję, choć mi też niepomalu serce zakrawiili, bo nieraz sławę sobie wenzą mają kupili“. Z tych wyrażen raczej widać, że Paszkowski chce stwierdzić iż „łowiczowie“ udawali za

swą pracę Strykowski i Warszewickiego, a tak samo łowiczowie podku- bywali Paszkowskiego z jego dzieł. — Paszkowski wyraźnie też mówi: że Strykowski i Warszewicki „prawdziwie pisali“. — Zatem, by Warszewicki jego przepisywał, wcale nie twierdzi. Miał on urazę do takich korsarzy literackich, jakim był Chlebowski. Ten właśnie i „Wenecji“ całe ustępy przepisywał.

Toteż hipotezy Wierszbowski o autorstwie Paszkowskiego powszechnie nie przyjęto. — Obacz: Nehring w Kwartal. Histor. 1887 str. 445. — J. Krzyżanowski w Encykl. polskiej (Liter. piękna) (1935) I 228.

„Wenecja“ była dość popularna w Polsce ówczesnej. Korzystali z niej Chlebowski, Paszkowski, Strykowski, Gwagnin i Rakowski (w „Pobudce“ 1608. — Ob. tom XXVI 122).

Odpis rękopiśmienny tego wydania Wenecji zachowany jest w bibl. Zamoj. (z datą 1573, zapewne myłka w odpisie). Wiersbowski przypuszcza (mylnie), że jest to autograf Paszkowskiego(!).

Zaluski Bibl. str. 26. — Juszyński II 299. Csartor.

— Christoph Warszewicki mówiącą wwdodzi Wenecią. [Sygnet: kolumna, której szczyt w obłokach otoczony ptactwem latającym. Niżej:] W Krakowie z Drukar.: Łaz. Roku Pańskiego 1587. w 4ce, str. 54.

Przypis wojewodzie krakowskiemu, tj. Mikołajowi Firlejowi (nie Zborowskiemu Piotrowi, jak utrzymuje Maciejowski). Datowany 30 maja 1587.

W tym wydaniu dokonał autor pewnych zmian, zwłaszcza skróceń, które starannie wynotował w swym przedruku Wiersbowski. Maciejowski Piśm. I 621—3. — Piekarski Kat. kór. 1929.

Csartor. — Gdańska miej. — Kórnik — Krasin. — Ossol. (brak początku) — Petersb. publ.

— Vita, Res Gestae et Obitus Stephani (1588, 1627)... ob. wyżej: Oratio.

— De vita et miraculis sancti Ambrosii Encomium. Mediolani, apud haeredes quon. Pacifici Pontii et Joan. Baptistam Piccaleum socios, impressores archiepiscopales. MDCI. De consensu superiorum. w 4ce, k. 4 (fragment).

Wiersbowski Nieznane pisma (1883) str. 256. — Tenże Krs. Warsz. 1887 str. 128 i 309. Bibl. Nazionale w Mediolanie.

— ob. Brutus J. M. (Epistolae 1583) — Ceriola (1595, 1646) — Chlebowski Waw. (Historia cesarzy tur.

1609) — Dziedzie Jan (Rosae 1653) — Francken (Regius) Christ. (1584) — Grochowski Stan. 1608) — Gwagnin Al. (Rerum 1584) — Junius M. (Orationum 1598; tu przedruk dwóch jego mów De pace confecta i Oratio funebris in laudem Stef.) — Kromer M. (1589) — Łasicki J. (De Russ. 1582) — Lilia Petrus (Responsio 1584) — Muretus M. A. (Oratio, wydał Warszewicki 1585) — Orationes (1587, 1613) — Paruta Paweł (1567) — Reusner (1595) — Reszka (Epist. 1598 str. 151) — Starowolski (Hecatontas) — Veranzio (Dell origine 1606) — Zbylitowski And. (Droga do Szwecji 1597; tu jego pochwała jako sławnego krasomowcy).

Krs. Warszewicki w r. 1600 na czoło swoich „Opera“ (druk. w Krakowie) zamieścił wykaz swoich dzieł, do r. 1600 napisanych (przedrukował ten wykaz Wierzbowski Pisma niew. 1883 str. 383—7). Planował wydanie tych dzieł w 4 tomach, zaś piąty przeznaczał na ogłoszenie swojej korespondencji. Plan ten udaremniła jego śmierć (wydał tylko jeden tom). W skład tych dzieł miało wejść kilka prac dziś niesianych.

Wierzbowski Mowy Krs. Warszewickiego 1885 oraz Niewydane pisma 1883 ogłosił (oprócz listów i dokumentów), jedenaście nie wydanych przedtem pism Warszewickiego, a mianowicie:

- 1) Rerum polonicarum libri III.
- 2) De rebus in Polonia gestis (1575).
- 3) Apologia Maximiliani.
- 4) Rationes pro regno Pol. recuperando.
- 5) Lechitas et Bohemi colloquium.
- 6) Apologia II Maximiliani.
- 7) Ad Max. oratio (1588).
- 8) Ad Rudolphum oratio (1588).
- 9) Propositio Max. liberandi.
- 10) Consilium de rebus polonis turbandis.
- 11) Pro Max. ad ordines oratio.
- 12) Nadto w „Materiałach do dziejów piśm.“ I ogłosił Wierzbowski jego mowę do Klemensa VII z r. 1600.

Poza tym przypisuje mu Wierzbowski wydaną dopiero w r. 1828 przez Ciampiego: Rerum polonicarum ab excessu Stephani Regis ad Max. Austr. captivitate liber. Dziełko to przypisywał Ciampi (pierwszy wydawca) Janowi Mich. Brutusowi; co mylnie. — Wierzbowski Krs. Warsz. 1887 str. 257 stara się udowodnić, iż jest to praca Warszewickiego. Podobnie sądził już Wiszniewski VII 445.

Ob. o tej kwestii Kunze w jego edycji Inter. libri Orzelskiego (1917) str. 252. W rękopisie pozostaje dotąd „Inventarium

priv. Regni“, o którym mówi Wierzbowski l. c. na str. 230—2.

Mylnie bywa jako osobne dzieło cytowane (za Siarczyńskim II 292) „De ambitionis vitio“. Jest to część Paradoksów.

O przekładzie pism Paruty przez Warsz. ob. Kot Rzeczpospolita w liter. Zach. 1919 str. 12.

Literaturę starszą o Krs. Warsz. zestawia i omawia Wierzbowski w swej monografii (1887) str. 11—34. — Prócz tej monografii wydanej najprzód po rosyjsku (Chr. Warszewickij i jego soczynienia 1886), potem po polsku (1887), należy wymienić dwie inne prace Wierzbowskiego: 1) Mowy Krs. Warsz. 1887; 2) Niewydane pisma 1883, które tę monografię uzupełniają. — Obszerną recenzję pracy Wierzbowskiego ogłosił Nehring w Kwart. Histor. I 444.

Tarnowski Krzysztof Warsz. jako polityk (w „Rozprawach filolog. Akad. Umiej.“ 1874). — Tenże Pisarze polit. XVI w. (1886). — Tad. Grabowski Skarga 1913 str. 646 i 458. — Dembiński Stos. liter. pol. do włosk. 1888 str. 24. — Maliniak And. Fricius (1913) str. 101. — Kot Anglo Polonica 1935 str. 74. — Blandet Jean III de Suede et sa cour, d'après une relation inédite de Chr. Warsz. (w Annales Acad. Fennicae) 1913. — Archiwum Zamojskich II. — Wisłocki Katalog ręk. 1877. — Brückner Dzieje literatury I 126, 185. — St. Łempicki w księdze „Szymon Szymonowicz i jego czasy“ 1929 str. 116. — Mecherzyński Hist. wymowy I 510. — Bruchnalski w „Dziejach literatury pięknej“ (Encykl. Pol., I wydanie) II 293. (Tu o jego mowach). — Encyklopedia kośc. XXX 331. — Korbut² I 186. — Finkel III str. 1887. — Finkel Maleszyński Bibl. nr 10744 i nast.

WARSZEWICKI Stanisław (ur. 1527 † 3 paźdz. 1591). Nabożeństwo dla ludzi zabawnych. Poznań 1693(?) w 4ce.

Tak podaje Niesiecki, a za nim Jocher 6636. Zapewne jakaś myłka.

— Oratio De Stanislao A Lasky, Palatino Siradiensi, & Lanciensi Capitaneo, qui in familia ueteri & nobilissima gentis Polonicae natus fuit, & sapientia, uirtute & fide excelluit. Scripta A Stanislao VVarscheuicio. VVittebergae Imprimebat Iohannes Crato, Anno M.D.LI. (1551). w 12ce, k. tyt. 14 nlb. (sygn. B7).

Zaczyna od pochwał Łaskiego. Zyskał sobie uznanie nie tylko króla Zyg., ale i innych monarchów Europy. O jego urodzisku i jego biegłości w języku łac., włoskim i niem. Jego pobyt we Francji i przy-

jaż z królem Franciszkiem. Zamiłowanie w książkach i studiach. Stał na stronie Franc. w wojnie z cesarzem (brał udział in oppugnatione Ticini). Sprowadził do Francji brata Hieronima, ale tego odwołały do kraju i do Węgier sprawy tureckie. Pobyt obu braci w Anglii u Henryka VIII. Podróż do Norwegii i Danii. Podróż do Turcji, Grecji, Palestyny — wizytacja miejsc świętych i Egiptu (podanego tu opisu podróży nie uwzględnił Bystron Polacy w Ziemi Świętej 1930 str. 17). Powrót Nilem i morzem do Sy-cylii i Włoch. Jego legacja do Karola V w sprawach pruskich (Karol wyrażał wątpliwości co do posiadania Prus przez Polskę). Imponował na dworze cesarskim swoją wymową i znajomością języków. Żył tylko lat 40 kilka. — Kończy Epitaphion (wiersz po grecku) z podpisem Warszewickiego.

Malinowski w przedmowie do Stan. Łaskiego Prac naukowych 1864 str. XI—XII. — Wierzbowski III 2266.

Akad. — Czarn.

— ob. Górski Jakub (1558, 1559) — Grenady (z) Ludw. (Przewodnik grzesz. 1570, Zwierciadło, Wizerunek 1584) — Heliodor (1556; to jego przekład) — Herbest Ben. (1555) — Ostrowski Stan. (Odpowiedź na list 1556) — Pruszczy (Forteca 1737 str. 225) — Rostkowski (Hist. Lith. S. J.) — Rzepnicki (Vitae praes. I 324) — Sacchinus Fr. (Vita 1620) — Tanner M. (Societas Jesu 1694; tu jego biografia).

Wielowicki Diarium I 147 (wylicza jego pisma; m. i. żywot Stan. Kostki). — O jego rękopisach ob. Kurpiel w Sprawozd. Akad. Um. 1906 nr 2. — Jego listy do ks. Albrechta są w archiwum Królewskim (ob. o nich Kolankowski Archeion VI). — Wierzbowski Krs. Warsz. 1887 str. 50—54 cytują listy jego z archiwum Watyk. — W rękop. Ossol. nr 1117 są wyciągi z jego kazań.

Jego listy podaje także Blandet Études posthumes 1931.

Freher Theatrum str. 283. — Harless Introd. in hist. lit. graecae II 342.

Caligari Epistolae et acta (1915) str. 17 i nast. — Polkowski Sprawy woj. Bator. 1887 str. 429. — Wierzbowski Uchaściana V 835. — Niemcewicz Zbiór pam. II 65.

Wiszniewski Hist. liter. VI 205, 302 oraz VIII 178. — Maciejowski Piśm. II 203 III 46. — Kraszewski Wilno II 458 i IV 152. — Siarczyński II 287. — Dziennik Wileń. 1820 I 288—95 i 1827 266. —

Przyjaciół Ludu IV 400—4. — Ossoliński Wiadomości I. — Brown Bibl. S. J. 415. Wierzbowski Krz. Warsz. 1887 str. 50—4. — Korytkowski Prałaci i kanonicy I oraz IV 226—237. — Bieliński Uniw. Wileń. I, II, III. — Załęski Jesuici I. — Tretiak Skarga str. 46. — T. Grabowski Skarga (1913) str. 247 i 646. — Bidlo Jednota II str. 46, 50, 102 i passim. — Wotschke Gesch. der Reform. 1911. — Windakiewicz Padwa 1891. — Krzyżanowski Romans polski 1934 str. 255 (o jego przekładzie romansu Heliodora). — Encykl. kościelna XXX 334. — Encykl. Orgelbr. XXVI 547. — Korbut I 189.

Warszyccy ob. Sierakowski Wacł. Hier. (Majus Szembecius 1720) — Warzyccy.

Warszycka Anna ze Stanisławskich (Oleśnicka, Zbąska) ob. Dobiński Krz. (1683) — Stanisławska Anna.

(**Warszycka Barbara**). Sprawa Successorów z Głowy... Barbary z Warszyckich idących, przeciw... Annie z Ankiewiczów Podstolinie Koronney Matce i Piotrowi Borzękiemu Podstolicowi Koronnemu Synowi, do Nayiaśn. Trybunału Koronnego Lubelskiego wprowadzona 1789. fol., k. 4. Ossol.

Warszycka Domicela, wojew. sandomierska ob. Słowakowicz Jan (Wieża 1695).

Warszycka Marianna z Jordanów ob. Chelstowski Dion. (Trzy trąby 1717).

Warszycki Adam (I) ob. Siepre Wojciech (1592, De poenitentia 1619).

Warszycki Adam (II) ob. Stawicki Seb. (1659).

Warszycki Andrzej ob. Stempkowski Władysław (Lacrymae 1616).

Warszycki Jerzy ob. Jagieliński W. (Prezent muzy 1695) — Słowakowicz St. (Corona 1698).

Warszycki Jan Kazimierz, syn Stanisława ob. Arzeński Raf. (Fastigium 1681) — Conclusiones (1651) — Persius (1651) — Treter Maciej (Emerologeion 1654).

Warszycki Krzysztof ob. Gorczycki (Fama 1789).

Warszycki Michał ob. Biezanowski St. (Purpura 1681) — Dyaryusz uroczystości szkaplerza (1695) — Oczy (1695) — Słowakowicz Stan. (Autum-

nales 1693, Corona 1698) — Sotarevius Bartłomiej (Byssus 1693) — Szczaniecki Stefan (Kolumna 1692).

Warszycki Mikołaj ob. Dobiński Krzysztof (1683).

Warszycki Paweł ob. Firlej Henr. (Leopardus 1624).

Warszycki Stanisław (I) ob. Siepre (1692) — Zychowicz (1613).

Warszycki Stanisław (II), wojew. mazow. i kaszt. krak. († 1681) ob. Artoński Kaz. (1681) — Biezanowski St. (Purpura 1681) — Brzezewski Sam. (Prawo z śmiercią 1641) — Cezary (Viridariolum) — Dziezic Jan (Apolog. 1657) — Gładysz Maciej (1644) — Głazowski T. (Progn. 1664) — Goldonowski A. (Bractwo 1641) — Gutowski Wal. (1669) — Kolczycki W. (1693) — Łobżyński Jan (Pharus 1649) — Persius (1651) — Sobieski Jan (1674) — Stawicki Sebastian (Skarb 1659) — Vergilius (Aeneida 1640) — Wiwiani Jerzy (Żywot pobożny 1655) — Woynar (1656).

Finkel Bibl. III 1887.

Warszycki Stanisław (III), starosta łączycy ob. Brocki M. (Ternio 1690) — Buchowski And. (Gratia 1691) — Kolczycki W. (1693) — Krzywański K. (Volumen 1689) — Słowakowicz St. (1698).

Przyboś Konfed. Gołąbska 1936 str. 38 i n.

WARSZYCKI Wacław (z Łęczycyckiego). Imion W Herbownych (sic) Z Urodzenia Szlachetnego Uroczystością Wyrachowanych Summaryusz Dowodnemi Autorow Swiadcetwy Wsparty Przez Urodzonego Wacława Warszyckiego Ziemiańszczyńskiego Łęczycyckiego Woiewodztwa Do Druku Podany Roku 1782. [Tu winieta: flakon z kwiatami]. w Gdańsku. w Drukarni uprzywilejowanej Stanow Miasta. w 8ce, k. tyt., str. 285.

Na odwrocie tytułu podaje spis źródeł, z których dzieło zebrał. Między innymi: Paprocki, Niesiecki, Starowolski itp. Także Metryka Koronna, Wołyńska i konstytucje. Pierwszych 9 stron zajmuje „Protestacja autora”. W niej protestuje na korzyść Niesieckiego z powodu, iż zdarzało się

mu słyszeć narzekania i uszczypliwe przy mówki, że wielu opuścił, a wielu nad słusność podniósł. — Warszycki przed laty kilkunastu, przesiadując w Bibliotece Żaluskich w Warszawie i w innych duchownych, umyślił pilnie zbadać pracę Niesieckiego. Przez lat 6 pracował przeczytawszy wszystko, cokolwiek mogłoby wyświecić rody szlacheckie, i przekonał się, że Niesiecki sumiennie stworzył dzieło. Warszycki przejrzał wszystkie konstytucje i metryki, statuta w Koronie i Litwie, a nawet panegiryki weselne i pogrzebowe. Opuścił te tylko familie, które Stan. August nobilitował. Niesiecki umieścił kilka rodów niesłusznie udających się za szlachtę. Ich wywodenie się pismami z aktów grodzkich, gdzie im generosus przydawano, jest wątpliwe. Toteż bywało, że krawcy, wychrzty, pasiecznicy, szewcy itp. podstępnie to miano uzyskiwali. Nawet Żyd grodzki Mortko przysłał Warszyckiemu swoją transakcję z Trybunału Piotrkowskiego. — Zarzucano Niesieckiemu, że nie będąc szlachcicem rejestrował szlachtę. Zbłądził, że kilku jezuitów lub tych, co jezuitom świadczyli, między szlachtę policzył; czynił też to z oficjalami niektórych katedr biskupich; ci bowiem musieli używać pieczęci do pieczętowania procesów pod namiestnictwem biskupiem prowadzonych. — Pseudoszlachta podsuwała swoje wywody Warszyckiemu, aby ją umieścić, ale on mimo ponadsyłanych dekretów z grodów, ziemstw i konsystorzów jako niczego nie dowodzących nie uwzględnił. Herbarsz Niesieckiego od razu rozkupiony został, tak że go nie można było dostać już za czasów Warszyckiego. I on miał przykrości z powodu wpisania lub nie wpisania różnych nazwisk. Może być, że opuścił kogo, lecz w tym winy żadnej nie może być.

Po czym od strony 10 do 284 idzie alfabetyczny wykaz familii szlacheckich (z podaniem herbu). Od czasu do czasu dodaje przy niektórych nazwiskach pewne objaśnienia, ale na ogół czyni to rzadko. Tak np. na str. 145 przy Męczińskich podaje trochę wiadomości o jezuitcie Wojciechu Męczińskim i o losach klejnotów, które ofiarował jezuitom na cele misyjne. Klejnoty owe zostały wówczas użyte do zrobienia monstrancji, lecz po kasacie sakonu zniknęły i jakimś dziwnym sposobem wypłynęły przerobione na ozdoby do sprzączek damskich, trzewików i fryzur. — Na str. 133 wyjaśnia pokrewieństwa Leszczyńskich. — Na str. 122 mówi o zabiciu jezuita Krügera († 1665) przez hultaja studenta. — Na str. 214 podaje anegdotę o improwizacjach Sarbiewskiego wobec papieża. — Na str. 235 o Suchodolskim, który udlał się jedzeniem, gdy

przy stole przeciwko religii katolickiej wymyślał. I tym podobne.

Kończy ten tom „Suplement z poprawieniem myłek” oraz dwie przestrogi (wierszowane po łacinie o nieskazitelnosci tego dzieła).

Herbow Opisy W Iakimby Ktory Był Y Powinien Bydz Kształcie Z Tych Dawnoscia, Dla Łatwiejszego Kazdemu Z Herbownych Jak Sobie Ich Maią Formowac Czyli Dla Rznięcia Pieczęci, Czyli Malowania Onych. W Tey Drugiej Książce Zamkniente. Przez Tegoz Samego Autora Co Y Pierwsza Książka. Roku 1782. [Tu winieta: wazon kwiatów]. w Gdańsku w Drukarni uprzywilejowanej Stanow Miasta. w 8ce, k. tyt., str. 112.

Druga ta część obejmuje alfabetyczny wykaz herbów. Przy każdym z nich podany opis dosyć dokładny z uwzględnieniem pochodzenia herbu i barw herald.

Na końcu tomu podaje rejestr czyli wykaz, ile rodzin rycerskich wymienił. Razem naliczył polskich rodzin szlacheckich 7879. — Z tej liczby na literę A wymienił 62 nazwisk szlacheckich, pod literą B 684, pod literą K 889, pod literą M 500, pod literą P 613, pod literą S 933, pod literą Z 383. — Z tego wnosi, że gdyby dom każdy wystawił po 50 ludzi do wojska, to stanęłoby w Polsce wojsko z 394.000 ludzi.

Tę drugą część przedrukował Kuropatnicki w swej kompilacji.

Summaryusz Imion Klejnotem urodzenia Szlachetnego zaszczyconych, a tych między inszemi, tak dawnych, że już ich wiele zeszło, Tak w Koronie iako y w Wiel. Xię. Litt. Tudziesz I tych ktorych w przeciagu Panowania swego, nam dzisiaj rozkazuiący Nayiasniejszy Monarcha Stanisław August IV. Krol Polski, aż do ostatniego Seyma przypadłego na Rok 1782. Tegoż Klejnotu uroczyscie lub prywatnie domiescił w Tomie tym Trzecim Przez Wacława Warszyckiego Do Druku Podanym Roku 1783. Zebrany. w 8ce, k. tyt. i k. 17 nlb.

W przedmowie do tej części mówi, że upłynęło zaledwie dziewięć miesięcy, jak jego zbiór został drukiem wypracowany. Jeszcze raz podkreśla, że nie umieszczał takich imion, których żaden inny autor nie wymienia. Z pisarzy nie uwzględnił tylko Dembułkiego oraz „Heraldica” Józefa Jabłonowskiego, gdyż otrzymał je po wy-

drukowaniu. Nie uwzględnił także tych osób, które były nobilitowane za Stanisława Augusta. Pominął także indygenaty, o których nie było wzmianki w konstytucjach sejmowych, gdyż prawo polskie zabraniało nadawać indygenaty bez uchwały sejmowej. — Przypomina nieszlachtę, która się podszywała pod nazwiska szlacheckie, jak: Jan Barhowski (pisarz prowentowy), Drozdowicz (kotlarz z Sambora), Hadziewicz, Hulawicz (z popów), Koźmiński (z Karaimów), Łukaszewicz, Piotrowicz, Szeffary (kucpy z Torunia), Wierzejscy (z Żydów) itp.

Tomik obecny obejmuje oprócz dopełnienia niektórych nazwisk rejestr tych, których indygenatem obdarzył Stanisław Poniatowski. Spis tych indygenatów Poniatowskiego obejmuje blisko 300 nazwisk, pomiędzy nimi bardzo wielu cudzoziemców. (Przy nazwiskach niektórych świeżo uszlachconych zamieszcza złośliwe wierszki, jakie o ich uszlachceniu krążyły. Np. przy Woźniakowskim czytamy następujący wierszyk: Zasługi wielkie liczył nie w śmierci ni w ranach, tylko w Łęczycy ociec zegrał na organach. — Wiadomo, że przeciw masowym nobilitacjom za Stanisława Augusta występowano bardzo namiętnie).

Na dwóch ostatnich kartkach wykaz omyłek druku w pierwszym i drugim tomie.

Bentkowski Hist. Lit. II 672. — Ant. Stadnicki Postrzeżenia nad wiekiem XIV (1837). — Styczyński w Dzienn. Wileń. 1822 III 337. — Bandtkie H. dr. Kr. P. I 111. — Gołębiowski O dziejopisarstwie 201, 285.

Akad. — Chrept. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

Warta ob. Balbinus (1657) — Lipczyński Hier. (Kościół 1672) — Plica — Relation (1666).

WARTA Jan. Kalwarya nowa w Krolestwie Polskim, Kraków w drukarni Sybeneychera 1617. w 4ce.

Dedyk. Mikołajowi Zebrzydowskiemu, wojewodzie i gener. krakowskiemu.

Chartor. (?)

— Lexicon Latino Polonicum Tironebus perutile. Cracoviae apud Haeredes Jacobi Sibeneicheri. A. D. M.DC.XVI. (1616). w 8ce.

Janoc. III 343 opisuje egz. Zał. (in bibl. Carmel. Montis argent. deprehensum). — Za nim Jocher 711 oraz Wiszniewski Hist. liter. VI 139).

Warta Piotr ob. Ormiński Tom. (Kalend. 1704).

Wartenberg (miasto na Śląsku) ob. Gomolke Daniel (1742).

Wartenberg Franc. ob. Zborowski Stan. (1619).

Finkel III str. 1887.

WARTENBERGENSIS Jan. Assertiones Philosophycæ (sic) Menstrvæ Ex Quarto Et Quinto Libro Physicorum Aristotelis De Vacuo, Tempore & speciebus motus discutiendæ in Collegio Vilmensi Societatis Iesu Iunij... hora... Anno Domini 1577. [Tu ozdobnik]. Defendet Ioannes VVartenbergensis. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Jest tu tez 12 opartych na Arystotelesie. Dotyczą: motus per vacuum, tempus non esse a motu distinctum, tempus esse opus rationis, species motus... Haec habuimus non ex nostra tantum, sed multorum antiquissimorum et doctiss. philosophorum sententia. Laus Deo.

Piekarski Katalog kórń. nr 1543.

Kórnik.

Wartensis Diva ob. Balbinus B. (1657).

WARTENSIS Michael. Vitæ et gesta pontificum Lutheranorum carmine elegiaco. Vilnae, Joannes Velicensis 1585. w 4ce.

Jan Velicensis jest to Karcan. — Ma zawierać życiorysy Jerzego Polenza, Gerharda.

Przypisał ministrom sborów litewskich. Juszyński Dyku. II 300. Za nim Jocher 9537. — Krassowski Wilno IV 126. — Wiszniewski Hist. lit. VIII 155.

Wartensis Modestus ob. Rzekowski Ant. (Theol. 1655) — Szytbnerowic Jan (Theologia speculativa 1655).

Wartensis Szczepan ob. Kromer Marcin (1541).

Wartensis Walentyn ob. Wilkowiecka (z) Mikołaj (Flores 1579).

WARTENSIUS Henricus, Polonus. Disputatio de foedere Dei cum homine. Jocher 3814.

WARTMAN Zygmunt Fryderyk. Polonia Svspirans Durch die klagende Königin Polonia auff dem Parnasso Apollini vorgetragen. Das ist: Von Staats-Sachen, Zustandt, Königlicher Succession, Abdication, Nachbarschaft, Verein- vnd Trennung der beyden Königreichen Polen vnd Schweden.

Wie dann deren Vrsprung, Proceduren, Alten vnd Newen Vrsachen, auch Gerechtigkeit deren bisshero geführten Kriegen, vnd sonderlich jetzigen continuirenden Waffen. Wie dieselbige fortzuführen oder hinzulegen, vnd der Fried zu ergreifen, Gründliche Historische Erzählung, Consideration, Rathschläge, Bedencken, Relation vnd vnpartheyische Discurs. Auss sonderbahren Befehl vnd Anordnung Apollinis auff dem Parnasso seinen sämtlichen Ständen vnd Geheimsten Råthen in absonderlichen Collegijs vnd Rath-Stelle, Als I. Der Historicorum, II. Kriegserfahrenen, III. Statisten, IV. Theologorum, neben dem Machiavello vnd Catone Censorino, anbefohlen alles zu durchsuchen, reifflich vnd gründlich zu berathschlagen, zu erwegen, ad Protocollum zu bringen, vnd endlich Apollini ad decidendum, hingewiesen. Jetzo dem gemeinen Wesen zu Nachricht in Truck verfertigt Durch Sigismundum Fridericum Wartman, Franckfurt am Mayn, 1656. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 187.

Poloniae Svspirantis Continvatio. Auff dem Parnasso dem Apollini ad decidendum vorgetragen: Das ist: Eygentlicher Bericht, wie beyde Königreich Schweden vnd Pohlen, auss guter Nachbarschaft in offene Kriege gerahten jederweilen ein Stillstand der Waffen getroffen, vnd jetzt schier vnversöhnliche Feind worden: Erstlich über Lieffland, als eine offene Beuthe vor den Stärckesten, gegen dem Moscoviter gestritten, vnd darnach über die Cron Schweden, wer der rechtmässige Erb darzu sey, zum offenen Krieg gerahten. Sampt Dem hohen Vrtheil in Parnasso über den gegenwärtigen Krieg, vnd dessen Gerechtigkeit beschlossen. Darinnen Viel vnterlaufende Staats- vnd Kriegshandel in beyden Königreichen, sonderlich aber wegen der Moscoviter, dess Fürsten von Siebenbürgen Ragotzky, der Cosacken, Tartaren, Moldawern, vnd Türcken begriffen vnd aussgeführt werden. Jetzo

Dem gemeinen Wesen zum besten in Truck verfertigt, Durch Sigismund Friedrich Wartman. Gedruckt im Jahr 1657. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 176.

Poloniae Svspirantis Continvatio Vltior, Sive Tomus Tertius: Auff dem Parnasso Dem Apollini ad decidendum fürgetragen. Das ist: Eygentlicher Bericht, Von denen Vier Theilen vnd vier Monarchien oder Haupt-Reichen der Welt: von Auffkunft vnd Weiterung der Stadt Rom vnd Römischer Macht: Von Teutschland vnd Teutschem Röm. Reich: Denen Niederlanden, Engelland, Franckreich, Spanien, Portugal, Polen, Moscovien, &c. vnd endlichen von beyden Nordischen Königreichen, Schweden vnd Dennemarck, wie dieselbe zu offener Fehde vnd zu den Waffen gerathen. Sampt dem hohen hierüber publicirten Parnassischen Urtheil. Darinnen viel vnterlaufende Rationen Status concernirende Sachen begriffen, so gemeinem Wesen zum besten, vnd zu männiglichs Information fürgestellt werden, Durch Sigismund-Fridericum Wartman. [Tu ozdobnik]. Gedruckt im Jahr MDCLVIII. (1658). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 188.

Strona 54 części III znaczone jako 45, strony 55 i 56 znaczone podwójnie. Stąd jest właściwie stron 190.

Na początku każdej części rejestr rozdziałów i ich treści.

Książka niesłychanie dziwaczna. Zaczyna się od opisu, jak Apollo obserwuje z Parnasu stan Europy. Wtem sjawia się „die Dame Polonia“ i sanosi pisemną skargę na sąsiadów, którzy ją krzywdzą. Dla rozpatrzenia tej skargi zwołuje Apollo posiedzenie „reichstagu“, w którym zasiadają przedstawiciele czterech stanów: historyków, wojowników, statystów, teologów, i przekazuje im skargę. Stany naradzają się najprzód, kogo obrać swym syndykem, Apollo wybiera wreszcie na tę godność spośród przelożonych osób Katona i dodaje mu do pomocy Machiavello. Zaczynają się obrady, w których zabierają nienastannie głos Cato, Machiavell, Polybius, Livius, Plinius, Bellisarius, Barclaeus, Tamerlan, Savonarola, Baronius, Seneca, Cicero, Erasmus, Richelieu, Symmachus, Tacitus itp. itp. — Historycy opowiadają początkowe i nowsze dzieje Polski, zwłaszcza zaś przebieg satargów polsko-szwedzkich za Zygm. III, a teolo-

gowie i statyści zastanawiają się, kto i w jakim stopniu winien wojnom Polski. Dość dużo mówią o losach różnowerców w Polsce (str. 98). Wszystkie ich opinie referuje Apollinowi Merkury. Opowiadanie jest chaotyczne, przerywane ciągle uwagami niby to od radzących, ale w gruncie rzeczy od autora. Żadnego zwartego ciągu dziejów polskich nie daje. Część I kończy się tym, że „reichstag“ parnaski nie ma jeszcze podstaw do wydania wyroku (1 septembra 1656), ale chce wysłać poselstwo do stron, aby się pogodziły.

W Continvatio z r. 1657 odbywa się w tej sprawie dalszych siedem secji. Livius opowiada o bezkrólewiu po Stefanie, Polybius o grawaminach stanów, po czym mówią obszernie o panowaniu Zygm. III, o wojnach z Szwecją i Moskwą (Dymitr), o rokосу, o Turkach, o Kozakach, o panowaniu Władysława, o jego zamachach na Gdańsk, o śmierci Władysława, o ustroju polskim (str. 43), o naturze Polaków i o granicach Polski itp. Wszystko to przeplatane rozmowami autora nie okazującymi bezpośrednio znajomości dziejów polskich. Czerpie ją przeważnie z ówczesnych gazet i popularnych pism. Nazwiska polskie i wiele faktów zniekształca. Kończy swą rzecz tym, że „Dame Polonia“ zostaje odesłana do przyszłego sejmu, co nie powinno jej oburzać, bo i sejmy polskie nigdy spraw nie załatwiają lecz odsuwają na przyszłość.

W części III są opisane dalsze trzy posiedzenia „reichstagu“ na Parnasie. Referują sprawy Livius, Cicero, Savonarola, Seneca, Erasmus, Dion, Bellisarius, Tacitus, Baronius, Tamerlan, Richelieu — wreszcie Crommerus to jest M. Kromer; przemawia on w sprawach polskich, ale jemu także powierzył autor referat o sprawach Niderlandów. Uczestnicy „reichstagu“ słuchają o dziejach Rzymu, o powstaniu na jego gruzach nowych państw, o dziejach Włoch, Burgundii, Niderlandów, Niemiec, o żydach i heretykach, o Francji i Hiszpanii itp. — Od str. 132—151 idzie długi ekskurs o Polsce: wielkie wolności polskie, co to jest „rocosz“, o sektach i przesądowaniach, o stosunku Polski do Austrii, o Tatarach i Kozakach, o wojnach z Szwecją i Moskwą. Na str. 163 i dalszych omówione są ostatnie wypadki na terenie wojny polsko-szwedzkiej. Kończy się tym, że Apollo wydaje wyrok w sprawie polskiej, datow. 5658. Nakazuje on zgodę królowi i stanom polskim, sakas swywoli dla nich i zrozumienie dobra państwowego. Na tym Apollo zamyka ów dziwaczny „reichstag“, a autor dziwaczną książkę.

Nie można tego traktować jako źródło historyczne; co najwyżej jako wyraz opinii

zachodu o sprawach Rzeczypospolitej Polskiej; ale opinii wychodzącej od pisarza mało bystrego, chaotycznej i bałamutnej, będącego raczej erudytą szkolarskim niż statystą.

Dla literatury niemieckiej przedstawia to dzieło o tyle interes, że są to jedne z pierwszych w Niemczech niemieckie „rozmowy umarłych“, naśladowane zapewne nie tyle z pism humanistów, ile z Boccaliniego Ragnugli di Parnasso (1612—3).

Dużo podobieństwa z tym dziełem wykazuje współczesne: Consilium rationis status. Oder geheimer Trewlicher Rathschlag, Vnder Den Himmlischen Influentzgöttern, Vber jetsigen Zustand in Europa 1658. (Obacz pod Consilium). I tutaj Merkury referuje bogom na Olimpie polsko-szwedzkie spory.

Gryphius Apparatus scriptorum 527. — Ks. Gaacki w Bibl. Warsz. 1846 tom 24 str. 308. — Arnold Geschichte der deutschen Polen Literatur 1900 str. 17. — Kot Rzeczposp. polska w liter. zach. 1919 str. 252.

Akad. (2 oz.) — Czartor. — Ossol.

— Polonia suspirans durch die klagende Königin... in Truck verfertigt Durch Sigismundum Fridericum Wartman. Franckfurt am Mayn, 1656. w 4ce, k. 3 nlb., str. 234 liczb.

Toż... Continuatō, auff dem Parnasso... begriffen und ausgeföhret. 1657. w 4ce, k. 4 i str. 216.

Inne wydanie z tą samą datą.

Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Warsz. powz.

Wartość zasług... ob. Sołtyk Marcin.

Warum soll der Churfürst... ob. Roemer K. H. (1792).

Warunek dostoiności królewskiej. fol., k. 1.

Projekt do prawa z r. 1790.

— względem dziedziców i dziedzawców. (Actum d. 10 czerwca 1774). fol., k. 1. Krasin.

— dla generałów artylleryi Obojga Narodów. fol., k. 1. Czartor.

— dla Komisjów Cywilno-wojskowych Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Actum in Curia Regia Varsaviensi die vigesima septima Mensis Octobris Anno Domini millesimo septingentesimo nonagesimo. 1790. fol.

Uniw. Wileń.

— do Konstytucji pod tytułem: Przyspieszenie sprawiedliwości krymi-

nalnym sprawom W. X. L... ob. Actum etc. d. 10 czerwca 1789. Krasin.

— konstytucji przeszło seymowej (Projekt). fol., str. 1. Bibl. w Suchej.

— dla Korony. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— dla Korony y Wielkiego Xięstwa Litewskiego. (Względem wyroków i dekretów Rady in materia judiciaria). (1778). fol., k. 1.

Czartor. — T. P. N. w Poznaniu — Uniw. Warsz.

— Toż... Uchylenie rezolucji z R. 1782 względem małżeństw potajemnych. fol., k. 1. Czartor.

— względem lenności w W. X. L. (Actum d. 15 czerw. 1791). fol., str. 2 nlb. Ob. Actum. Czartor. — Krasin.

— względem mieszczan i rolników. Warszawa, Grel 1789. fol.

— do ofiary na raz uczynionej względem chłopów. fol., k. 2.

Bibl. w Suchej — Czartor.

— dla kommisarzy wojewodzkich. (Beneficium brania suspensy w sub-selliach). fol., k. 1.

Ob. Actum.

Czartor.

— Bespieczeństwa Dekretow Pryncypalnych Oczewistych w Sądzie Kommissy Po-Jezuickiej Wileńskiej Ultimae Instantiae Zapadłych. fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— prawa dziedzicznego do dóbr Kręczki, Umiastowo, Klimanty i Falki. folio.

— względem przechodzenia pod rozstrząsanie Stanów Seymujących odmian w projekcie kodexu praw politycznych. folio. Czartor.

— czynności Rady Nieustającej. fol., k. 1.

Czartor. — T. P. N. w Poznaniu.

— względem służących. Warszawa 1790. fol., k. 1.

— dla Wierzycielów. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— do uskutecznienia Kommissy względem rozgraniczenia Starostwa Brasławskiego y Klucza Dryświatskiego od Gruntów, które do Dóbr Ilzen y Sałna w Xięstwie Kurlandzkim leżących z tej strony Granicy w Xię-

stwie Litewskim należą, przez Konstytucją naznaczonej. (1779). fol., k. 1. T. P. N. w Poznaniu.

— Przywileiów. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— dla oficerów rodaków z zagranicznej służby wracających oraz dla kadetów. fol. Dzików.

— względem wnoszenia podatków ze starostw, emfiteutyków y wszelkiego tytułu królewskich. (Projekt). fol., k. 1. Tekst francuski. Bibl. w Suchej.

— dla poddanych. (Projekt na Sejmie 1775). fol., k. 2.

T. P. N. w Poznaniu.

— od zbiegłego poddaństwa. (Projekt do prawa 1791). fol., k. 2. Świętochowski Hist. chłopów I 468.

Czartor.

— Dziedziców względem ich Poddanych. w 4ce, k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— starostw dożywotnich possessyji. (Projekt na sejmie 1780). fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— o suspensach. (Prawo z r. 1790). fol., k. 1.

— dobrowolnej transakcji między Serafin. Sokolowskim sekret. król. i seymowym a m. Nieszawą, o kupno dóbr Dymca etc. zawartej. (Projekt do prawa na Sejmie 1778). fol., k. 1.

— dla wierzycielów. (Projekt do prawa z r. 1780). fol., k. 1.

— dla wojewodztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego, Czernichowskiego. fol., str. 2.

Tekst francuski.

Bibl. w Suchej.

— dla wojska. (Odsunięcie stanu wojskowego od funkcji publicznych, poselstwa etc. Projekt na Sejmie 1778). fol., k. 1.

Ob. Uwagi — Actum.

Czartor. — Uniw. Wileń.

— dla wojska. (Projekt do prawa z r. 1788). fol., k. 1.

Odmienny od poprz.

— względem Xięstwa Siewierskiego. (Actum in Curia Regia Varsaviensi Die Trigesima Mensis Novembris 1791). fol. k. 1.

Ob. Actum.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Raczyń.

— (odnoszący się do zmian opisów paktami konwentami zawarowanych). fol., k. 1. Czartor.

— ob. Warszawa (o brukach).

Bardzo liczne uchwały seymowe z drugiej połowy XVIII wieku mają sатуłowanie „Warunek“. Niektóre z nich były oblatowane przez zainteresowanych w grodzie i drukowane osobno. Ale także drukowano pt. „Warunek“ projekty pewnych uchwał. Charakterystyczna rzecz, że kilka tych projektów ma tekst franc., a nie polski.

Warunki Zatrzymania Rzeczypospolitej, Oyczyzną mylą (sic), Doma w Rządzie gruntownym, Foris w Obronie mocney, y pewney, z Vkráiny Ex Solititvdine Ieziarskiej Wydane. [Tytuł ozdobnik]. Roku Pánskiego Tysiącnego sześćsetnego siedmnastego. (1617). [Tytuł w podwójnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i 5 k. nlb. (sygn. B₂).

Na odwr. tyt. kilka cytatów z Sallust., Cicerona, Tucyd., Polibiusza.

Autor wymienia i omawia pięć warunków: 1) żeby stan szlachecki dawał pomoc ojczyźnie (pobory); 2) maturitas w delibercjach (ulepszenie obrad sejmów i sejmików); 3) principis autoritas; 4) wystrzegać się copia legum; 5) posłów sylać rozsądnych.

Autor motywuje te warunki samymi cytacjami z pisarzy starożytnych (Cycero, Ksenofont, Liwiusz, Polibiusz, Tucyd. itp.). Na końcu również 11 cytów po łacinie oraz rok w akrostychu. Ossol.

— Krotkie A Zwiezne (sic) z Wielkich Politytkow, y Scriptorow Zebrane. Warunki. Do zatrzymania Rzeczyp: Oyczyzny milej. Doma W Rządzie gruntownym. A Przeciwno Nieprzyiaciom W Obronie Pewney Mocney y Potężney. Przez iednego ex statu Politico wydane w Roku 1627. [Tytuł w prostokątnej ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 17 nlb.

Na odwr. k. tyt. wierszyk łac.: Ad ordinem equestrem. — Potem dedyk.: Bogu, K. J. M. i senatorom. W niej powołuje się na Tolossana „wielkiego polityka naszego wieku“. Warunki jego są zebrane z samych wielkich polityków.

Jako pierwszy warunek wysuwa: administratio sprawiedliwości. Należy naprawić wymiar jej po sądach, sądsiami robić ludzi pobożnych, snających prawo, dochodzących prawdy. Równe przymioty winni mieć adwokaci.

Drugi warunek — to dbałość o skarb. Trzeci — dexteritas in negotiis viciorum. Czwarty — autoritas principis. Piąty — wystrzegać się copia legum. Szósty — należyte ówienie dziełek (tu broni nauczania jezuitów). Siódmy — każł słuszną na swawolę (tu nieco szczegółów o swawoli żołnierskiej). Ósmy — posłw sylać rozsądnych.

Po czym osobny ustęp: przeciwko nieprzyjaciółom obrony mocnej i pewnej. Tu przedrukowuje dwa pierwsze warunki z poprzedniej swej broszury, ale w nieco przerobionej formie (pomoc ojesyianie, maturitas in deliberacijach).

Tak samo jak w poprzednim pisemku, tak i w tym autor operuje cytatai; tylko tutaj przeważają cytaty z kanonów, z pisanarj kościelnych i kanonistów. Argumentów rzeczowych i konkretnych projektów naprawy mało. Ton moralizujący. Autorem jest niewątpliwie duchowny, i to mieszkający na kresach wschodnich, zwraca bowiem uwagę na „omissa cura samków ukrainnych“.

Maciejowski Piśm. III 125. Ossol.

Warwik, komedia (1784) ob. Hrabia (w t. XVIII 302).

WARYSKI Stanisław. Ephemeris Historico Politica In Coelo Sarmatiae, Lymnarivm, Maiorum aequè ac Minorum, Motus, Ortus, Occasus, Culminationes, Aspectus, Coniunctiones aliasq; Sisigias, Fideli Stylo referens. Sev Synoptica descriptio Historiographica Chronographica, singularium in Polonia gestorum, Regum, Principum, Ducum, Magnatum, Nobilium, Vitas & Heroica Acta complectens. Per singulos Anni dies, ex approbatis Authoribus. à M. Stanislao Waryski, Collecta. Luci Publicae Porrecta. Cracoviae, Typis Vniuersitatis. [Tytuł w ramce] (po 1701). w 12ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 205.

Na odwr. herb i cytaty. Dedyk. Christ. Dobinaki i aprobaty.

Jest to wykaz wypadków hist. miesiąc za miesiącem i dzień za dniem. Caerpie z Bielskiego, Miechowity, Longinusa, Kerdockiego, Starowolskiego, Piaseckiego.

Ostatni wypadek, jaki wspomina — to śmierć Słuski 4 nov. 1701.

Załączki Progr. litter. 1743 str. 56.

Chrept. — Caspki — Czartor. — Dziaków — Ossol. — Tor. Kop. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Nowy y stary kalendarz na r. p. 1699. w 4ce.

Mieści Kwestię astrologiczną.

— Toż... na rok. 1700. w 4ce.

Mieści Kwestię astrologiczną.

— Nowy y stary Kalendarz w którym święta roczne, Biegi y Wybory Niebieskie, czas Siania, Szczepienia, Puszczenia Krwie, y Purgowania się Dobrym porządkiem, Na rok Pański M.DCCCI. Który jest przybyszowy przed Przystępnym Trzeci. Przez M. Stanisława Waryskiego Nauk wyzwolonych w sławney Akademiej Krakowskiej, Filozofiej Doktora, y Profesora z pilnością wyrachowany y do Druku podany. W Krakowie, w druk: Mikołaja Alexandra Schedla I. K. M. Ord. Typ. (1700). w 4ce.

Na tytule rycina ta sama, co w następnym roku. Zaczyna pod aspektami: Co czynić albo się strzec. Przy miesiącach: Krótkie zebranie historii narodu polskiego. Na wstępie powiada, że skończył przeszłych dwóch lat kwestię astrologiczną, a teraz samiersza pisać compendiose według Kromera i innych autorów historię domową. — Pod miesiącami drobne wiadomości. Dalej idzie ark. C: Kalendarz ruski. Od C₂: Praktyka generalna, z podpisem Joannes Toński. Kończy: Zebranie jarmarków. Jagiell.

— Toż... Na Rok Pański 1702, który jest po przystępnym drugi. Przez M. Stanisława Waryskiego, Nauk wyzwolonych w Przesławney Akademiej krakowskiej, Filozofiej Doktora, Matematyki Professorá. Z pilnością wyrachowany, y do druku podany. (Niżej rycina z nadpisem: Nos ambae unus sumus — i z podpisem: Medicina Astrologia. PK.). W Krakowie, w druk: Mikołaja Schedla I. K. M. Ord. Typ. w 4ce, k. 9 i Prognozyk k. 14.

Obok Kalendarza idzie Kontynuacja historii polskiej (Słowianie, Scytia, Alexander W.). Dalej obliczenie, ile kropli mają wody ziemskie, ile siarn prosaku, maku itp. niedorzeczności.

W drugiej części nowy tytuł:

Prognozyk albo przestroga, z obrotów niebieskich, względem przypadków wszelakich którei nam Niebo przegraża na rok pański M.DCCII. (1702) Po Przybyszowym pierwszy przed Przystępnym drugi. Przez M. Stanisława Waryskiego, nauk Wyzwolonych w Sławney Akademiej Krakowskiej, Filozo-

fiej Doktora, Matematyki Professora z pilnością wyrachowany, y ku dobru popopolitemu wydany. W Krakowie, w Drukarni Schedlowskiej. (1701). w 4ce, k. 14 nlb.

Na odwrócie tytułu ómiowieroz: In stemma Universitatis. Dedykacja Petro Praczelewicz Dr. et Prof. (kart 3), po czym kalendarz ruski (kart 2); prognozyk (cz. I i II); w rozdz. VIII o powietrzu w Krakowie 1677 (wierszem); rozdz. XIII O powoście miast polskich. Część II O mutacji powietrza. — Kończy: Zebranie jarmarków. Jagiell. — Kórnik.

— Toż... na rok 1703.

— Toż... y biegow niebieskich z wyborem czasów y Aspektami, Na Rok Pański 1704, który jest Przybyszowy y Przystępnym... przez M. Stanisława Waryskiego... z pilnością wyrachowany, y do druku podany w Poznaniu w druk. Akademickiej. (1703). w 4ce, k. 16.

Mieści: że greckozna, łacina i inne języki z słowieniszczony są wypowane. Racyń.

— Toż... na r. 1705.

— Toż... na r. 1706.

— Toż... na r. 1707.

— Toż... świąt rocznych y biegow niebieskich, z wyborem czasów y aspektami na rok pański 1708 przez M. Stanisława Waryskiego, w przesławney Akademiej krakowskiej Filozofii doktora, a na ten czas w poznańskiej kursu filozoficznego y matematyki profesora, y seminarium prefekta z pilnością wyrachowany y do druku podany. Poznań w drukarni akademickiej. (1707). w 4ce. Czartor.

— Toż... na r. p. 1709.

— Toż... na r. p. 1710.

— Toż... na r. 1711. w 4ce.

O zawartej tu inwektywie przeciw dysydem ob. Sendschreiben von dem Zustande (1717 str. 10) oraz List szlachcica (tom XXI 343).

Ob. Jocher III nr 9641.

— Toż... na Rok P. 1712. przez M. Stanisława Waryskiego wyrachowany. W Thoruniu u Jana Christyana Laurera. w 4ce.

— Toż... y biegow niebieskich z wyborem czasów y aspektami na Rok p. 1713. W Poznaniu u Jana Tobiasza Kellera. w 4ce.

— Toż... na Rok P. 1714. Poznań, druk. Akad. w 4ce. Racyń.

— ob. Ancuta (1719) — Łęczyński A. Ch. (Lechiadum 1717) — Piskorski Seb. (1735) — Tomaszewski Alb. (Annulus honoris 1698).

WARYSKI Wojciech Stanisław, prof. w szkole pinczow. Arcus triumphalis Ex Laureati Honoris Insignibus Victoribus in Philosophico, Certamine Athletis XVII. VV. DD. Secundae Laureae Candidatis sub gratiosissima protectione Eminentissimi, Celsissimi, & Reverendissimi, Principis D. Joannis à Lipse Lipski, Divina Miseratione Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyteri cardinalis Cracoviensis, Episcopi, Ducis Severiae Almae Vniuersitatis Cracov. Cancellarii Faventissimi Speciali favore Perillustris & Reverendissimi, Domini, D. M. Mathiae Ziętkiewicz Sacrae Theologiae Doctoris y Professoris, Collegii Majoris Senioris Patris, Ecclesiarum Cathedralis Cracoviensis Canonici, Parochiae, Zarnovecensis Praepositi Librorum per Dioecesim Cracoviensem Censoris, Canonizationis B. Ioannis Cantii Procuratoris Contubernii Geloniani Provisoris, Studii Generalis Vniuersitatis Cracoviensis Procancellarii Dum iisdem VV. DD. Candidatis, Magisterij in Artibus Liberalibus & Philosophiae Doctoratus Licentiam solenni Ritu conferret. Praesente Magnorum Hospitum Corona ab Adalberto Stanislao Waryski Ejusdem Laureae Candidato Artificio Poetico Erectus. Anno Domini 1745. Die 12 Mensis Julii. Cracoviae, Typis Universitatis. fol., k. 8.

Na odwrócie tytułu miedzioryt św. Jana Kantego z podpisem Paulus Jędrzejowski sc. Zamoseij. — Mieści odeę na cześć św. Jana Kantego, wiersz do Macieja Ziętkiewicza, podziękowanie wierszem prof. Stęplowskiemu, Saltszewiczowi, Żołędziowskiemu i kandydatom. Zaś dla Waryskiego pisali pochwały Koperski i J. Szaster. Janocki Lexicon II 81. — Jocher 1557.

Dziaków — Jagiell. — Ossol.

Warzachtig ob. Warsuchtig.

WARZĘCHA Józef od Matki Boskiej pijar († 1699). Panegyris salutatoria Serenissimi Augusti II Regis Polonia-

rum post debellatos hostes Varsaviam redeuntis ac Regni gubernacula repentis. Varsaviae Typis Schol. Piarum 1698. fol.

Horanyj Scriptores II str. 820. — Bielski Vita str. 10.

Warzyccy ob. Słowakowie St. (1693) — Warzyccy — Witkowski M. (Kolbka 1611).

WARZYŃSKI And. P. Clypeus Serraphicus Regno Poloniae et ejus Metropoli, Urbi Cracovien. coelitus concessus seu Oratio in laudem eximii Servi Dei Simonis de Lipnica Ordinis Minorum de Observantia, vitae sanctimonia et miraculorum multitudine in dies coruscantis recurrente annua suae festivitatis die, Stradomiae in Basilica Patrum Bernardinorum ad Cracoviam per M. Andream Paulum Warzyński in alma Universitate Cracoviensi Philosoph. doctorem et professorem dicta luci. publicae consecrata. Anno incarnatae sapientiae MDCLXXXII. (1682) 14. Kal. Augusti. Cracoviae typis Francisci Cezary S. R. M. Illustriss. ac Rmi Episc. Crac. Ducis Severiae necnon Scholarum Novodvorso. Typogr. (1682). fol., ark. 4.

Na odwr. tyt. herb Bryszkiewiczów; pod nim 4 wiersze łac. podpisał Karol Jan Stradomski. — Przepis prozą Jackowi Bryszkiewiczowi.

Joher 8341 mylnie go pisze Waszyński. Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Zamoj.

— Echo publici doloris, aeternae memoriae, perillustris olim & reverendissimi domini D. M. Simonis Stanislai Makowski, Sacrae Theologiae doctoris & professoris, ecel. cathedralis Cracoviensis canonici & collegiatae S. S. Omnium praepositi, curati Nasiechoviensis, procancellarii Academiae Cracoviensis, contubernii Hierosolymitani provisoris, S. R. M. secretarii, Lancienciensis cancellarii; dum in ecclesia collegiata S. Annae magno cum dolore & moerentibus animis, mortales eius exuviae sepelirentur. A M. Andrea Paulo Warzyński, in eadem Universitate Cracoviensi, Philosophiae doctore & professore, parentali obsequio promulgata. Anno salutis 1683. die 12.

mensis Januarii. Cracoviae, typis Universitatis. (1683). fol., k. 2. Czartor.

— Palma immortalis, Magnifico, Perillustri & Reverendissimo Domino D. M. Jacobo Baltazarowicz, inter collegas Maiores Seniori Patri, Sacrae Theologiae licentiato, & Professori, Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis Canonico, Collegiatae S. S. Omnium & Prosouiensis Praeposito, Contubernij Staringeliani Provisori. Studij Almae Universitatis Cracoviensis, Generali, & Vigilantissimo Rectori; dum ad Aedes S. Annae, inter festivos publicae laetitiae applausus, Sacrae Theologiae doctor renuntiaretur: & in argumentum debitae venerationis, Votique gratulatorij; a M. Andrea Paulo Warzyński, in eadem Alma Universitate Cracoviensi, Philosophiae Doctore & Professore, Contubernij Sisiniani Seniore, officioso cultu, in orbis faciem producta. Anno incarnatae Sapientiae, 1684. die 27. Januarii. Cracoviae, Typis Universitatis. (1684). fol. k. 3 nlb.

Jagiell. — Krasia. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Tubae perenni gloria sonorae, dum sub felicissimis auspiciis Magnifici, Perillustris & Reverendissimi Domini D. M. Jacobi Baltazarowicz, inter collegas Maiores, Senioris Patris, Sacrae Theologiae licentiati, Ecclesiarum, Cathedralis Cracovien: Canonici, Collegiatae Sanctorum Omnium Praepositi, Curati Prosoviensis, Contubernij Staringeliani Provisoris, Studii Almae Universitatis Cracov: Generalis, & Vigilantissimi Rectoris; Perillustris, Clarissimus, & Admodum Rfidus Dominus, D. M. Franciscus Przewoski, S. Theologiae Licentiatus, & Professor, Collega Maior Ecclesiarum Collegiatarum S. Annae decanus, Cureloviensis Scholasticus, Contubernij Hierosolymitani provisor, Universitatis Procurator dignissimus, Sacrae Theol. doctor ritu solenni crearetur, a M. Andrea Paulo Warzyński, in eadem Univ. Crac. Phil. Doctore et Professore, Contubernij Sisiniani Seniore, Venerabundi Calami obsequio, celebratae. Anno Salutis, 1684.

Die 27. Ianuario. Cracoviae, typ. Universitatis. (1684). fol., k. 3 nlb.

Jagiell. — Krasia. — Ossol.

Was den löbl. Churfürsten (1512)... ob. Orden.

Was ob. Rucieński J. Ch. (electionis 1636) — Zamoyska Kat. (aureum 1643).

(**Wąs**). [Wiersz rozpoczynający się: Wąsie, natury śliczna ozdoba]. w 8ce, k. 4. Por. Kniaźnin. Czartor.

Wasarawski Teodor ob. Basarabski (1771).

Waschetta Andrzej († 1729) ob. Kancjonał gdański (1723).

Oloff Poln. Liederg. 190—1.

Wasiański Jerzy ob. Kancjonał (królewiecki 1741).

WASIELEWIC Stan. Kanty. Immortalis virtutum gloria in generoso pervetustae domus sanguine & stirpe illustri & magnifico domino D. Ioanni Tarlo palatinidae Lublinski, S. R. M. cubiculario domino et patrono munificentissimo per Stanislaum Cantium Wasielewic, stud. al. Acad. Crac. edita gratulationis et observantiae ergo, in grati animi significationem, submisso offertur. Cracoviae, apud Valerianum Piątkowski, A. 1649. w 4ce, k. 10 nlb. Czartor. — Dzików.

WASIEWICZ Bonawentura, ordinis minorum (ze Stopnicy). Modus recolendi misteria passionis Christi. Varsaviae, 1740. w 12ce, ark. 6.

Ob. Załuski Bibl. str. 88. — Będzie to zapewne „Sposób rozpam. męki Chryst.“ lub t. p.

Wasił, ostrogski kleryk ob. Ostrogski. **Wasił mnogogrzeszny** ob. Księga prawilo ziwota (1598).

Wasił Wielki ob. Bazyli. **Wasilewicz** Iwan (Obrona wojska mosk. w Polsce)... ob. Niemcewicz J. U. (1793).

Wasilewicz Rafał ob. Rościszewski Wojciech.

WASILEWSKI Adam Franciszek, pisarz ziemski wołyński. Trakt Nie przestronny ale Zbawienny Ktorem Słowo Wcielone Syn Boga Oyca Przedwiecznego Y Maryi Panny Niepokalanej Przyszędłszy na Świat dla Odkupienia Narodu Ludzkiego Od Narodzenia Śwego

całym Przenąświętym Zyciem swoim Lat trzydzieści y trzy Przez ciężkie prace, Prześladowania, Mękę okrutną y Śmierć zelżywą postępował, Potym przez Chwalebne Zmartwychwstanie y Wniebowstąpienie Swoie do Wiecznego Królestwa Swego Niebieskiego przyszedł, A będąc Sam Drogą, Prawdą, y Zyciem Nám też wiernym swoim z niewymowney Dobroci y Miłości Swoiey też Drogę do Chwały Wiekuistej remonstrował, Dla Pobożney zabawy y zbudowania Dusz Wiernych z niektórymi Uwagami y Dygressyami do tey Materyi służącemi Według Historyi Świętych Ewangelistów, Świętego Bonawentury Kardynała y Biskupa Albąńskiego Tudzież różnych rewelacyi, Przez Urodzonego Adama Wasilewskiego Pisarza Ziemskiego Woiewództwa Wołyńskiego Powiatu Krzemienieckiego Wierszem Polskim Delineowany Y za dozwoleń Zwierzchności Duchowney Do Druku Podany. [Tu zdobna linia]. W Warszawie. w Drukarni J. K. Męi y Rzepltey w Collegium XX. Schol: Piarum. (1746). fol., k. tyt. i k. 6 nlb., str. 462.

Na odwrocie tytułu dedykacja Stanisławowi Wincentemu Jabłonowskiemu, wojewodzie generalowi ziem rawskich, oraz jego synowi Antoniemu. Podpisał tę dedykację Adam Franciszek Wasilewski, pisarz ziemski woiewództwa wołyńskiego powiatu krzemienieckiego. W dedykacji wysławia ród Jabłonowski i winauje „nowo przydanej z cesarskim orłem mitry“. Wychwala uczoność Jabłonowskiego i jego pisma, które są rozkoszą dla czytających, a zwłaszcza gdy arcymądrego Tacyta statysty wyraził Moralia. Na końcu zwrot do Zoila o swojej pracy: „Drzewo to mocne w cnotach i orężu. Wara od niego Zoila i węzu“.

Następuje potem krótka przemowa do czytelnika z prośbą o modlitwę za duszę autora, imprimatur, podpis przez Antoniego Grzegorzewskiego, archidiacona katedry poznańskiej oraz cenzura dwóch teologów (datow. 2 martii 1746).

Wreszcie na pięciu stronach przemowa wierszowana (oktawami), w której wzywa do pomocy Ducha wszechmocnego i Gołębia świętego, aby dopomógł mu do podniesienia umysłu i wyrażenia rytmem hymnu na chwałę Boga.

Poemat składa się z 14 rozdziałów, z których pierwsze dziewięć pisane są oktawami,

a ostatnie pięć poruszają formę oktawy i pisane są podwójnymi jedenastogłoskowymi wierszami. Forma jest płynna i gładka, język wolny od makaronizmu, treść całego poematu oparta wiernie na Piśmie świętym.

Zaczyna się poemat od wspomnienia o upadku pierwszych rodności, o wygnaniu ich z raju, o zwiastowaniu przez archanioła i o cudownym narodzeniu Chrystusa, do czego autor nawiązuje różne swoje uwagi o stosunku człowieka do Boga, o świętości Matki Bożej i o swojej gorącej pobożności.

W dalszych rozdziałach opisuje autor dziecinstwo Chrystusa, ucieczkę do Egiptu oraz całe dalsze jego życie.

W rozdziale XII śmierć i pogrzeb; w rozdz. XIII sceny przy grobie i smartwychwanie, w rozdz. XIV: Dziekczynienie z afektem Chrystusowi za pracę, które 33 lat ponosił, i cierpliwość w mękach. Ostatnie wiersze brzmiały: Serce i duszę daję na ofiarę, Tak gdy zostają pod Twoją obroną, Niech Cię przez wieczność chwale nie-skonńczoną.

Cały ten obszerny poemat o Chrystusie jest przeplatany uwagami moralnymi, ganiącymi współczesne obyczaje i nawołującymi do poprawy. Np. na str. 216 (z okazji Marii Magdaleny) gani damy nadobne, pyszne, modne się strojące, które powinnyby pójść w ślady Magdaleny. Niech się strzegą nocnych kompanii, oper i łoż, niech się nie pragną tak jak księżne stroić, niech nie czynią z dzieci misernych pauperów. Zwłaszcza stare poczwary niech się nie stroją w maski, niech się nie muszczą i farbują, niech nie śpią do południa, niech słuchają, co z ambon mówią kaznodzieje itp. Takich obraszków z życia ówczesnego kreśli więcej z zabarwieniem satyrycznym.

Od str. 425—439 dołączył zbiorek trzech wierszy o treści religijnej: Afekt do N. M. P., pieśni o boleściach M. P., afekta do św. Józefa. Tworzą one niejako dopełnienie żywota Chrystusa (albo dodatek do rozdz. XIV).

Od str. 439: rozdział XV „De quatuor novissimis“. (Tytuł „rozdział XV“ wprowadza w błąd, bo nie ma organicznego związku między tymi wierszami a poprzednim poematem, ujętym w 14 rozdziałów).

Są to wiersze o rzeczach ostatecznych na wzór jezuickich poematów (Gwaltera Paulo), a nawet w rytmie do nich zbliżone: Ośloń, Boże, moje oczy, bym uważał twe sprawy, niech nieksemność ich nie mroczy, i doczesne zabawy... Opiewa tu śmierć, sąd nad ciałem, piekło, sąd ostateczny. Z tym złączono kilka wierszy, przeznaczonych widocznie do śpiewania: 1) Mars o nie-

prawności życia ludzkiego, 2) pieśń o boskiej opatrności, 3) pieśń o krótkości i odmianach wieku ludzkiego, 4) pieśń łacińska śpiewana przy mszy, 5) dwie pieśni o św. Franciszku.

Janocki Polon. lit. 80. — Janoski Lexic. I 166. — Juszyński Dykc. II 301. — Bentkowski Hist. lit. I 382. — Załuski Bibl. post. Akad. — Czetwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz.

WASILEWSKI Antoni. Głos ze strony W. I. Pana... Skarb. ptu orszańsk. przeciwko W. I. Panu Michałowi Kostrowickiemu staroście Grzybiańskiemu, Ichmci panom Jozefowi Giedźwillowi, Ignacemu Korkozewiczowi, Bobrowskiemu oraz strzelcom i poddaństwu Orszańskiemu. O naznaczenie w dotkliwej krzywdzie i zatamowanej sprawiedliwości extra kadencyjnego sądu z mocy i determinacyi konstytucyi 1789 na seymie terażnieyszym ustanowionej, pod tytułem: Przyspieszenie sprawiedliwości kryminalnym sprawom W. X. Lit. (Wilno 1790). fol., k. 7 nlb.

Skarga o grabież i sajazd.

Jagiell. — Zieliń.

— Głos powtórny ze strony W. IP... skarbn. orszańsk. w skardze o akcy kryminalne przeciwko W. I. P. Kostrowickiemu staroście Grzybiańskiemu i jego społecznikom. (1790). fol., k. 8 nlb.

Zieliń.

— Przełożenie sprawy W. I. Pana... skarbnika orszańsk. z W. I. panem Mich. Kostrowickiem szambelanem I. K. Moi starostą Grzybiańskim Tudziez z I. Panem Ignacym Korkozewiczem kuzynem tegoż W. Kostrowickiego, Jozefem Giedźwillą ekonomem dóbr Orszańskimi do gwałtów, najazdów, kryminalów i prześladowania użytych i subordynowanych (około 1790). fol., k. 6.

Zieliń.

— ob. Kostrowicki Mich. (Głos 1790) — Wasilewski Józefat.

Wasilewski Józef ob. Nepos (Życia 1783).

WASILEWSKI Józefat. Sprawa W. I. P... rotm. orszańskiego zapisodawcy W. Kostrowickiego szamb. I. K. M. stty Grzybiańskiego z WW. IMci pa-

nami Antonim Wasilewskim skarb. orszans. Ignacym Zajęczkowskim komorn. wdztwa Wileńskiego pryncypałami i dalszemi. fol., k. 9 nlb.

Zieliń.

Wasilewski Mikołaj ob. Litości (1784).

Wasilewski Stefan, adwokat w Wilnie ob. Jurewicz Tad. — Michałowski Joach. (1798) — Pietrzkiwiczowie — Piotrowiczowie (1798) — Regnier M. (1798).

Bardzo wiele pism procesowych, które on wnosił (indukował) w Wilnie pod koniec w. XVIII, znajduje się w Bibl. Uniw. Wil.

Wasilkowscy przedmieszczanie ob. Kruszewski Jan.

Wasilński Stanisław ob. Kuczankowicz Mich. (Honor 1693).

Wasiutyńscy ob. Sobolewscy (Sprawa).

VASMULO Doroteusz. Discorso Pronunziato Nel Campo Di S. E. Il Signore Generale De Bibikow Comandante delle Truppe Russe In Polonia Li 29. Giugno 1773. Giorno Anniversario Del Avvenimento Al Trono Di Caterina II. Imperatrice Di Tutte Le Russie Dal Signor Abate Dorotea Vasmulo, Cappellano dell' Ambaciata Imperiale di Russia in Varsavia.

Poniżej tytuł francuski:

Discours Prononcé Au Camp De Son Excellence M. Le General En Chef de Bibikow Le 29. Juin 1773. Jour Anniversaire De L'Avènement De Catherine II. Au Trône Impérial De Toutes Les Russies Par M. L'Abbé Dorothée Vasmulo, Chapelain de l'Ambassade Impériale de Russie à Varsovie Traduit De L'Italien. Nella Stamperia Mitzleriana. (1773). fol., str. 14.

T. P. N. w Poznaniu.

Wasniewicz (Wasniowicz) Adalbert (Wojciech) ob. Radłowski J. M. (1695) — Tomaszewski Alb. (Annulus 1698).

Może identyczny z Wasniowskim Wojc.?

Wasniowa (z) Jan (pseud. Reja) ob. Vergerius (Dwa listy 1559).

WAŚNIOWIC Mikołaj (Hieronim ob. św. Mikołaja), komendarz wodzisławski. Mądra Thekuita na pogrzebie W. Panniey Zophiey z Dąbrowice Lanckoronskiej, Starościeiny Małagoskiej, wysta-

wiona... przez Hieronima ob. św. Mikołaja... Kraków, A. Piotrkowczyk 1645. w 4ce, str. 4 nlb. i 20.

Maciejowski Piśm. III 851.

Akad. (?) — Krasin. — Warsz. Powsz.

— ob. Serafinowicz Jan (Epikrotyma 1635).

Waśniowski Albin ob. Lutkiewicz P. (Palaestra 1689).

Waśniowski Wojciech, kanonik tarnowski ob. Choroszewicz Ad. (Bellona 1726) — Wasniewicz.

WAŚNIOWSKI Wojciech. Wielkiego Boga Wielkiej Matki [Tu koło podwójne; między kołami napis:] Ogrodek. [W kole mniejszym obraz: górą Matka Boska, dołem tłum klęczących postaci]. [Z lewej strony koła napis łączący się z literami w kole:] Ciebie Cna Theotok Iz się ważę głosić Owocem żywota BOG Ktorey się dał nosić. Gdy węża na głowę tar (sic) Ewę iszcie drugą W tym czece ogroduk przeto Day w tym być twym sługą. [Pod kołem:] Veni Jn Hortym Cant: 5. Przychodniv. Tu drzewką, Ziółka, Kwieciec masz z Panną przeczystą, Lecz Ogrodek zawarły, maszli myśl nieczystą. [Na końcu sygnety: obelisk i chmury]. Za pozwoleniem Starszych. W Krakowie. W drukarni Franciszka Cezárego Roku Pańskiego. 1644. w 4ce, k. tyt., str. 72 i k. 4 nlb.

Druk książki czarny, przeplatany czerwonym. Na odwr. k. tyt. herb Śreniawa i dwuwiersz polski. — Dedykacja: Jerzemu Lubomirskiemu star. sand... X. Wojciech Wasniowski pleban brzeski. Wspomina pobożność jego rodziców i dziadów. Dan z Brzeska 1 stycznia 1645.

Rozpoczyna przedmowa wierszem („Przyjacielu“) oraz dedykacja do M. Boskiej. Od str. 11 szereg wierszy pt. Drzewka, opisujący przymioty Boga i N. M. P. — Od str. 20 idą czterowiersze, zatytułowane „Ziółka“, poświęcone chwale M. Boskiej. Między innymi opisuje kult M. B. w Polsce (o śpiewie Boga Rodz., o kościołach M. B. w Krakowie i Częstoch., o kaplicy Zyg. I). — Na str. 50 Pozdrowienie Anielskie wierszem.

Od str. 53: Kwieciec Maria zmiennoliter Ray Ma. (Szereg anagramatów). — Od str. 66: Wianek ogródka Bogarodzice (dwuwiersze), po czym różne sztuki poetyckie, łamańce i figury — wszystko na cześć M. B. — Kończy: Echo (które po-

lega na tym, że ostatnia zgłoska jest odpowiedzią na postawione w wierszu pytanie).

Wartość poetycka tego pisemka żadna, ale dla dziejów kultu M. B. ma znaczenie. Maciejowski Piśm. III 848. — Jussyński Dykjonars II 303.

Dzików — Krasień.

— ob. Anzelm S. (Objaśnienie 1651).

(Vasoldt Jan Ernest). Vota nuptialia... Job. Ernesto Vasoldt... etc.. Benignae... Johannis Hemelingii... filiae, sponsae, d. XXVII April. Anno M.DCC.VI. nuncupata ab intus nominatis. Thorunii... fol., k. 2.

— ob. Skubovius Paweł (Bey der Hochzeit 1706) — Weiss G. (1706).

WĄSOWICZ Ambroży od S. Waleriana, syn Jana Wąs. i Anny (1680 † 13 kwietnia 1749). Meta Po skończonym życia biegu y doczesnym Ziem y Powiatow rozmierzeniu, w odległych wieczności Granicach. Od Jaśnie Wielmożnego Iego Mości Pána P. Karola Kazimierza Na Smogorzewie Wąsowica Podkomorzego Generalnego Ziem y Powiatow woiewodztwa Sandomierskiego, Lipnickiego, Krolewieckiego etc. Starosty. Znaleziona. A Jaśnie Wielmożney Iey Mości Páni Barbarze z Glewa Wąsowicowey Podkomorzyny Sandomirskiej, Przy pogrzebowym Akcie Od żalosney Muzy Collegium Rádonskiego Scholarum Piarum, Ukazana. Roku Pánskiego 1713. fol., k. tyt. i k. 9.

Na odwr. k. tyt. herb Dołęga Lasockich i dwa 4-wiersze. Wiersz żałobny złożony z 65 oktav.

Autorstwo Ambr. Wąsowicza jest wątpliwe (jak sądzi prof. J. Dunin Wąsowicz). Raczej byłoby prawdopodobne, że autorem jest Krasnodębski.

Arch. Wąsow. — Bibl. w Suchej — Uniw. Warsz.

— Diana polska (1695)... ob. tom XXV 132.

Jest to zapewne ten jego panegiryk, który cytuje Bielski Vita str. 34 z niedokładnym tytułem: Wiersz na ślub Szczuki i s datą 1698. Ślub odbył się w r. 1695, więc data 1698 musi być mylna.

Egs. Kras. jest opatrzony własnoręczną dedyk. Wąsowicza dla kol. w Rawiczu.

Krasień.

— Insula bonae spei (1722)... ob. tom XXVI 486.

Liczy kart 22.

On jest autorem tego druku, jak stwierdza prof. J. Dunin Wąsowicz. — Jussyński II 304 cytuje ten wiersz, ale z niedokładnym tytułem.

Uniw. Lwow. (def.).

— Sława W Imieniu złożona, Podkanclerską Pieczęcią stwierdzona, Na herbownych Górach wywyższona, Ciemną niechronnych fatów umbrą przy Pogrzebowym akcie Jaśnie Wielmożnego I. M. Pana. P. Stanisława Antoniego Szczuki Podkanclerzego W. W. X. L. Przyémiona A Jaśnie Wielmożney I. M. Pani. P. Konstancyei Maryannie Szczuczyney Podkanclerzyny W. W. X. L. Wiekzniańskiej, Wawelnickiej etc. etc. Starościny. W Nieśmiertelnym splendorach honorów, y chwalebnych akcyi, Na utulenie serdecznego żalu, Od żalosney Muzy Collegium Szczuczynskiego Scholarum Piarum Prezentowana Roku Pańskiego 1711. w Warszawie w Drukarni Collegium Scholarum Piarum. fol., k. tyt., k. 2 nlb. i k. 13 (sygn. G).

Na odwrócie k. tyt. herby Szczuków i Potockich. Po czym na 2 k. dedykacja, wreszcie poemat gładkimi oktavami z pochwałami rodu Szczuków i smarłego. Jussyński Dykc. II.

Archiwum Wąsowiczów (def.) — Krasień.

— Trophaevm Ternae Ledochowsciorum Crveis Defensae Majestate Augustis Europae Solijs, Servata Aurea Libertate Lechico Polo, Protecta Orthodoxa Religione Urbi & Orbi, per insignes stabilitate Pacis triumphos. Clarvm. Et in Praemium meritorum Jllu-strissimo ac Excellentissimo Domino D. Stanislao In Ledochow Ledochowski Palatino Volhyniae Ad Publicum sui honoris ascensum, Inter plaudentia Ordinum Regni Servatori ac Patri Patriae vota, a Devotissimo Tanto Nomini Interamnensi Scholarum Piarum Tullio. Pro debito Venerationis homagio Erectvm Anno Quo Restaurator Humanae Libertatis in Ligna Crucis triumphavit. 1725. fol., k. tyt. i k. 37 nlb.

Na odwr. herb Ledochowskich i 2 wierszyki. — Po czym dedykacja stylem nakam. z podpisem: Interamnense (tj. Międzyrzeckie) Coll. S. P. — Potem panegiryk z pochwałami różnych Ledoch.,

a zwłaszcza Stefana i Franciszka oras Taranowskich. Wysławia zasługi wojenne Ledochowskiego, który walczył za Sobiesk. z Turkami, a potem ze Szwedami. Był on liber ab omni partialitate.

Autor nigdzie nie wymieniony, ale na egs. Ossol. jest jego własnoręczna dedykacja dla kolegium w Radomiu.

Czartor. — Jagiell. — Krasień. — Ossol.

— Contractus sponsaliti inter Honorem et Virtutem facti per... Stan. Ant. Szczuka... et M. Potocka (1695)... ob. Zawadzki Ben. a Josepha.

— Senat prześwieitnych antenatów (1725)... ob. tom XXX 226.

— Echo nieśmiertelnym żalów (1713)... ob. tom XXX 226.

Jest możliwe, że i te panegiryki są jego pióra wedle zdania prof. J. Wąsowicza. Bawor.

Wąsowicz Cyryl Józef ob. Muszyński A. (Applausus 1782).

Wąsowicz ze Smogorzewa Felcjan ob. Drozdowski Wacł. (Corona 1687) — Kochowski Wesp. (Liryka) — Rzeszowski Fel. (1640).

WĄSOWIC ze Smogorzewa Florian. Militia Palladis Jagellonicae in selecta cohorte XXXI VV. DD. 2dae Laureae candidatorum conscripta, dum iidem, post expeditum rigidi examinis certamen, annuente protectrice gratia et favore Celsissimi Principis Illustrissimi et Reverendissimi Domini D. Cajetani Ignatii Soltyk, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopi Cracoviensis, Ducis Severinae, Equitis Aquilae Albae, Universitatis Cracov. cancellarii faventissimi, a Clarissimo, Excellentissimo, ac Doctissimo Domino M. Stan. Wadowski, AA. LL. Phil. et Med. doctore ac earundem facultatum Procancellario, magisterii in AA. LL. et Philosophia doctoratus licentiam ritu solemni consequerentur, intra ornatissimam dignissimorum hospitum coronam, victricibus ornamentis coronata, applaudentio Flor. Wąsowicz, ejusdem 2dae Laureae candidato, sub tessera sceptriferae crucis triumphans. Anno, quo rex gloriae Christus triumphavit D^o VIC^o M^ort^o a CVLeo (1762) Die 8ª mensis Julii. Cracoviae, typis Collegii Majoris. (1762). fol., k. 15 nlb.

Jocher nr 1577.

Bawor. — Czartor. — Dziaków — Jagiell. — Ossol. — Przypkow. — Uniw. Lwow.

WĄSOWIC Hieronim († 1666). Korona Ż Prześwieitnych cnot zrobiona. Świętey Pamięci Iasnie Wielebnego I. M. X. Iakvba Piaseckiego, Opata Koronowskiego. Ná Pogrzebnym Kazaniu w Kościele Koronowskim S. Ordinis Cistercień. Przez X. Hieronima Wasowica, Zakonu Káznodzieyskiego S. Dominiká Theologá: ná ten czas Toruńskiego, á teraz Lubelskiego Káznodzieię. Dniá 12. Lipcá w Roku P. 1640. Wystawiona. [Tu winieta]. W Krakowie. W Drukarni Fránciszka Cezárego, Roku P. 1642. w 4ce, k. tyt. i k. 13 nlb.

Na odwrócie herb i 6-wiersz podpisany F. C. Dedykacja Jakubowi Piaseckiemu, opactwa mogil. koadiutorowi przez Benedykta Tarlovina z cyst., datow. z konwentu mogilekiego w dzień św. Tomasza 1642.

Wychwała w kazaniu rózne przysioty zmarłego; szczególow konkretnych brak. Akad. — Archiwum Wąsow. — Bawor. — Chrept. — Czartor. — Dziaków — Jagiell. — Krasień. — Ossol. — Warsz. Powes. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— ob. Tarzymięski Jerzy (Certamen 1616).

Progr. dominikań. 1828 str. 51. — Maciejowski Piśm. III 826. — Barącz Dsiejewski. — Wadowski Kościoły lubelskie.

(**Wąsowicz** Jan Kanty Dunin) (ur. po r. 1730 † 29 marca 1827). Widok Prawd od powszechności okrzykniony a Przez Przyjaciela J. H. Właścicielowi J. W. Janowi Kantemu Duninowi Wąsowiczowi Łowczemu Stężyckiemu Ord. P. Kaw. W dniu 21. Października 1798 Roku Ofiarowany. w 4ce, k. 2 nlb.

Zawiera pochwały cnot obywat. Wąsowicza. — Ob. o nim Smoleński Ostatni rok Sejmu Cateroletn. 1897. Arch. Wąsow.

WĄSOWICZ Józef. Ad officium et acta praesentia castrensis capitanealia Novae Civitatis Corczyn personaliter venientes generosi Josephus de Smogorzew Wąsowicz et Franciscus Grabowski, nomine Magnifici Francisci Desiderii in Podolany de Jagniatki Jagniatkowski Pocillatoris Lanczyciensis, Vice Capitanei et judicis castrensis Lancziensis, Vice-Cap. et jud. Castrensis Oswiecimensis, Mareschalci comit. pala-

tinatus Sandomir. Opatowice nuperrime celebratorum obtulerunt eidem officio praesenti, et ad acticandum porrexerunt laudum eiusdem palatinatus Sandomiriensis similiter Opatoviae in anterioribus comitiis celebratis sancitum manu ejusdem magnifici Mareschalei, vigore ejusdem nuperrimi laudi propria subscriptum, infra scriptum tenoris sequentis... My Rady, Dygnitarze, Urzędnicy y wszystko rycerstwo wojewodztwa Sandomirskiego... (1705). fol., k. 4.

Przystępują do konfederacji Wielkopolskiej i nakazują swoim legatom deferre afekta Stanisławowi Leszczyńskiemu. — Działo się w Opatowie 10 junii 1705.

Bibl. w Suchej — Zielń.

— ob. Wąsowic Karol.

WAŚOWICZ Dunin Józef Propositiones Ex Universa Philosophia In Scholis Premisliensibus Societatis Jesu Propugnatae. Mense Julio MDCCLX. [Tytuł w kole zdobnym przyrządami geometr. i astronomicznymi]. (1760). w 8ce, k. tyt. i k. 28 nlb., 4 tablice.

Dedyk. Hieronimo Wielogłowski.

Są to propozycje z logiki, metafizyki, psychologii, teologii, fizyki.

Autor polemizuje z Kartesjuszem: cum praeter ingeniosas fabulas multa sibi met repugnantia coarcevet, merito a melioris notae physicis risu excipitur. Wspomina też krytycznie Newtona i Leibnisa. — Na dodanych w końcu 4 tablicach wyobrażone są różne przyrządy i doświadczenia. Akad.

(Wąsowic Karol Kazimierz). Olor Vetustae Duninorum Originis canitie Niveus, Domesticus Wąsowicis Virtutum Candore Argenteus, Meritorum in Deum et Patriam pretio gemmeus, Illustrissimus D. D. Carolus Casimirus in Smogorzow Wąsowic, Terrarum et Districtuum Palatinatus Sandomiriensis Succamerarius. Maestae patriae, turbatis Consiliorum Ordinibus spei melioris nuntius, sibi ipsi funebris Orator, desolatae familiae, ac praecipue Illustri D. Josepho in Smogorzow Wąsowic, Lipnicensi etc. Capitaneo, magno maximi parentis filio Dolor. Quem in altum aeternitatis Wąsowiciana Radomiensis Scholar. Piar. Collegij penna subvectum,

Cantantes sVpreMa ferVnt In sIDera Cygn I. (1713). fol., k. 8 (sygn. C₁).

Autorem tego panegyryku mógł być wedle przypuszczenia prof. Wąsowicza Klauz. Krasnodębski.

Został po nim rękopis „Inwentarza arch. Skarbu koron.” oraz księga pamiątkowa w 3 tomach w 4ce (obecnie zaginiona — znał ją jeszcze Boniecki Herbarz V 102, 104, 391).

Arch. Wąsow. — Bibl. w Suchej — Krasin.

— ob. Wąsowicz Ambroży.

WAŚOWICZ (Wąsowicz) Kazimierz Stanisław. Arrha Philosophica V. VV. DD. primae laeureae Candidatis post rigidum examen dum a clarissimo ac excellentissimo Domino D. M. Andrea Cybulski Philosophiae doctore et professore, Collega Minore, in peraugusto D. Jagellonis Archilycaeo AA. LL. et Philosophiae Baccalaurei ad numerosam nobilissimorum hospitem Coronam renuntiarentur in vim mutui affectus et gratulationis ergo a Casimiro Stanislao Wąsowicz ejusdem laeureae Candidato oblata Anno Christi pretium redemptionis humanae ferentis 1729. die 5. Mensis Octobris. Cracoviae typis Universitatis. (1729). fol., k. 7.

Na odwr. str. tytułu berła, pod tym 2 wiersze łac. Przepis prozą św. Janowi Kantemu. — Dalej oda na cześć św. Jana Kantego. — Podsięgowanie egzaminatorom Tomaszowi Muszyńskiemu, Grzegorzowi Filipowskiemu i Jędrzejowi Cybulskiemu. — Bakałarsami zostali Stanisław Herka, Franciszek Józef Żabiński, Jakub Michałowski i Józef Mikołaj Wytrząsecki. Zaś dla Wąsowicza napisał pochwałę Żabiński. Za rektorstwa Waleśyńskiego. Jagiell. — Zamoj.

— Bonvm Virtutis & Sapientiae Communicativum D. Esaias Boner, Ordinis Eremitarum Sancti Patris Augustini S. Theologiae Doctor, Regni Poloniae Patronus, Recurrense Festi sui Die In Basilica D. Catherinae Virginis & Martyris, Praesente Amplissima Illustrissimorum Hospitem Corona A M. Casimiro Stanislao Wąsowicz, In Alma Vniversitate Cracov: Philos: Doctore & Professore. Oratorio Stylo Expressus. Anno quo Bonitas Infinita Carmen Humanam assumpsit, 1732. Die verò 8. Februarij. [Tu linia]. Cracoviae, Typis Universitatis. (1732). fol., k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. ozdobny miedzioryt z 2 herbami i dwuwioszami.

Ded. J. B. Borkowi, z pochwałami rodziny, po czym Oratio na 6 k.

Arch. Wąsow. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Zamoj.

Wąsowicz Maksymilian († 1711) ob. Kwiatkowski Marian (Candor 1701).

Wąsowicz Marcin ob. Chryczkiewicz (1727) — **Wąsowicz Karol** (Olor 1713).

On fundował „Wąsowicianum collegium” w Radomiu.

WAŚOWICZ Piotr ze Smogorzewa. Olor pro Rostris eloquens Cum primùm Renuntiaretur Ecclesiae Cathedralis Posnaniensis Archidiaconus Perillustris et admodum Reverendus Dominus D. Veneslaus de Smogorzew Wąsowicz, Nurensis, Łaskarzewiensis etc. praepositus. nuper deputatus ad tribunal Regni Judex a Petro de Smogorzew Wąsowicz, rhetore Coll. Posnan. Soc. Jesu, Domino Patruo et Patrono Colendissimo deductus et dedicatus. A. ab Oratore Deo Nato M.DC.XLVI. (1646). fol., ark. O₂.

Na odwr. str. herb Łabędź, pod nim kilka wierszy z Wergilego. Rzecz prozą, przepieciona odą. Jagiell. — Krasin.

Wąsowicz Stan. ob. Kwiatkowski M. (Candor 1701).

Wąsowicz Wacław ze Smogorzewa (ur. 1608 † 1654) ob. Apophoreta Parnassia (1627; tu jego wierszyk) — Treter Mac. Kaz. (Olor 1647) — **Wąsowicz Piotr** (Olor 1646).

Wąsowiczowa Barbara z Lasockich (ur. 1672 † 1724) ob. Wąsowicz Ambroży (Meta 1713).

Wąsowiczów Duninów (herbu Łabędź) genealogia ob. Drozdowski (Corona 1687) — Kwiatkowski M. (Candor 1701) — **Wąsowicz Piotr** (Olor 1646). Boniecki Herbarz V.

(**Wąsowiczowie**). Przełożenie krótkie urodzonych Wąsowiczów (o 12.000 zł pol.). fol., k. 1.

Po r. 1787.

Bibl. w Suchej.

— ob. Sierakowski Andrzej (Odpowiedź).

(**Wąsowska Anna**). Komissya w Sprawie Urodz: Anny Wąsowskiej y Józefa

Jelskiego z Urodz: Samuelem Jakimowiczem. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

WAŚOWSKI Bartłomiej Nataniel, S. Jesu (1617 † 4 paźdz. 1687). Apparatus Sacerdotvm. Ea complectens Quae ad notitiam Sacerdotij spectant; nec non ea, quae ad Scientiam illi necessariam pietatemq; pertinent. Collectus. ex varijs probatisq; Auctoribus. In gratiam Auditorum Theologiae in Collegio Posnaniensi Societatis Iesu, qui ad Sacerdotium promoventur. Superiorum permissu. Posnaniae Typis Regijs in eodem Collegio Societ. Iesu. Anno Domini M.DC.LXXXV. (1685). w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb, str. 352, k. 1 nlb. (errata).

Na czole I części dedykacja Franc. Mielżyński, arch. posn.; po czym aprobaty z r. 1684—5 i spis rzeczy na 3 stronach.

Jest to system. opracowanie przepisów prawa kanon., odnoszących się do życia duchowieństwa. Ale nie jest to praca całkiem oryginalna. Na str. 1 przedrukował niektóre ustępy z Jana Busaensa S. J. (De statibus hominum); od str. 149 ex P. Tobia Lohner. Zapewne jest więcej autorów, z których dzieło ekscerpował.

Sacri Apparatus Sacerdotvm Collecti ex varijs Authoribus. Pars II. De ijs quae ad Scientiam Sacerdotibus necessariam spectant... [Dalej, jak w części pierwszej]. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 514, k. 2 nlb.

Tutaj podaje m. i. wypisy ex Allosa et Archdekinio.

Cały ten tom poświęcony jest wykładowi X przykazań oraz sakramentom i heretyckim na nie poglądom (Luter, anglikanie, purytanie, mennonci, kwakrzy, schizmatycy itp.). — Na str. 174 i nast. wykład de furto, de usura, de emptione, de testamento. Jest to bowiem podręcznik przeznaczony dla użytku spowiedników, podobnie jak analogiczne i współczesne dzieło jezuita W. Tykowskiego.

Sacri Apparatus Sacerdotum. Partis Secundae Divisio IV. De Dispositione Moribundorum. Superiorum Permissu. Typis Regijs in Collegio Posnaniensi Societatis Iesu. Anno Domini 1685. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 131, k. 6 nlb.

Tutaj podaje ustępy z Filipa Serviusa (Amicus fidelis) i Jana Polancusa. Na końcu: Index rerum i Errata.

Jocher 4819 a.

Tenże pod nr 4219 b, idąc za Niesieckim, podaje s datą 1687, co zapewne mylnie? Czartor. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Wileń. — Warsz. Powss.

— Callitectonicorum Sev De Pvlchro Architecturae Sacrae et Civilis Compendio collectorum Liber Vnicvs. In gratiam & vsum Matheseos auditorum in Collegio Posnaniensi Societatis Jesv. De Superiorum facultate. [Tu rycina: blok kamienny przybrany gałazkami; na nim cyfry I. H. S. i napis: Opus Perfectum habet]. Posnaniae Typis eiusdem Collegij Anno 1678. fol., k. tyt. i k. 1 nlb., str. 68, 1 rycina i 14 tablic.

Przed tytułem rycina miedziar. folio, przedstawiająca dwie postaci kobiece na tle bogatej architektury pałacowej w głębi; z tych jedna trzyma cyrkiel w ręku, druga kartę z napisem: Callitectonic... Architecturae Sacrae et civilis; u dołu aniołek ryje napis: In aedibus Deorum... Nazwisko rytownika nie podane (zapewne przerys z jakiegoś obcego dzieła?).

Dedyk. Jacobo, invict. regis Joannis III filio. Tu mówi o cudach architektury starożytnej i o kolumnie Zyg. III. Jego „opella“ narodziła się in Coll. Posn. Podpisany Bart. Nat. Waśowski, rector Coll. Posn.

Na k. A: Intentio opusculi (napisał o tym przedmiocie obszerny traktat, a tutaj podaje tylko wyciąg z niego).

Rzecz dzieli się na VI rozdziałów: 1) Wiadomości wstępne (proportio hominis, modulus, stylometrica, cechy stylów doryckiego, jońskiego, korynckiego, toskańskiego, romańskiego).

2) De cognitione pulchri architectonici. Tu włosko-polska, bardzo ciekawa nomenklatura architektoniczna. O kolumnach, kapitelach, osłobach. — 3) De praxi stylometricae. Między innymi opisuje tu na str. 38: Symmetriae sacrae Salomonis in templo Hieros. — 4) O bramach, oknach, łukach, niszach, frontispicjach, podiach. — 5) De compositione operis arch. ex columnis (pomnik, ołtarze z kolumnami, kariatydy). — 6) De ideis arch. aedium sacrarum et civilium (ich wielkość, szerokość, długość, kopuły). Powołuje się na Witruwiusza i na przykłady różnych kościołów sagr. i polskich (np. in S. Petro Coll. Crac.). Na końcu o pałacach świeckich (tu cytuje Scamossiusa libri 8), o domach mieszkalnych duchownych, o bibliotekach w nich pomieszczonych.

Do dzieła dodano VII wielkich, starannie wykonanych miedziar. rycin i kilka tablic rachunkowych. Ryciny przedstawiają pro-

file kolumn, ich kapitele rzeźbione, profile odrzwi i okien, wsory pomników i ołtarzy, kopułę i frontową ścianę kościoła del Gesu w Rzymie. Tablice te robione są zapewne w Polsce, ale podług tablic sagraicznych (włoskich). Ostatnia VII tablica, technicznie gorzej wykonana, przedstawia architekturę zamku w Zbarażu, budowanego wedle planów Scamosiego (około r. 1680). Niewątpliwie więc skorzystał w tej tablicy z dzieła Scamosiego (Dell' idea di architettura 1616), gdzie również podany jest plan i opis zamku szarskiego.

W egz. Jag. wrysowano około r. 1740 (?) kilka rysunków, między innymi hełm wieży podobny do hełmu wieży segarowej na Wawelu.

Na końcu errata i wskazówki, jak wklepić tablice z rycinami.

Część to dzieło natchnięte jest ideałem barokowej architektury jezuitkiej XVII wieku i stara się ją propagować jako jedynie piękną. Było widocznie czytane i używane. Na egz. Jag. jest mocno zartate nazwisko pierwszego i drugiego właściciela: Comparavi usui proprio Cas. Daniel L...ński... Dein Collegio... ad S. Johannem Varsaviae adscriptum 1691. — Wzrusze: Jacobi Okleyski, dec. Radom. W Bibl. Czartor. znajduje się przekład rękop. polski tego dzieła s r. 1728.

Żebrawski Bibl. matem. 339. — Kucharszewski O posątkach piśm. techn. 1899 str. 41. — Lauterbach Pierścień sztuki 1929 str. 51.

Czartor. — Dziśków — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Warsz. Pow. — Zakład hist. sztuki w Krak.

— Ideae Pietatis Religiosae. Sev Modi, quibus formentur actus Religiosae Pietatis ad excitandum mentis devotio-nem; & in quibus prius suggeritur intellectui materia recogitanda, tum deinde voluntati affectus in praxi. Auctore P. Bartholomaeo Nathanaele Waśowski e Societ. Iesu. [Tu ozdobnik]. Posnaniae, Typis Collegij ejusdem Societatis Anno M.DC.LXXXVI. (1686). w 12ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 348.

Przekład „Podniety naboż.“.

Jocher 5612 ma stron 398.

Dziśków — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— Podniety Nabożenstwa Zakonnego. To jest Sposoby zágrzewiające wolę y áffekty, á rozumowi dodające co má myślić przy Aktách zákonných. Ktore mogą służyć y ludziom inszym máiącym się do osobliwej służby Bożej.

[Tu ozdobnik]. Przez W. K. Bartłomieja Nathanaela Waśowskiego Societatis Iesv. Posnaniae. Typis Collegij eiusdem Societatis Iesv. Anno 1687. w 12ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 288.

Przedmowa do braci zakonnych. Aprobata z r. 1686 Stefana Moręskiego i censura J. Hermana.

Dzieli się na 19 rozdziałów. Wylicza sposoby podniecania się w pobożności i wykonywania pewnych aktów (sakramenty, modlitwy, przygotowanie się do śmierci). Zawiera dużo modlitw ułożonych przez autora.

Na egz. Jag. ofiarowanie Zofii Grzybowskiej przez niegodną Agnieszkę karm. boss. Jocher 5746. — Haenst. Catalogus 43.

Jagiell. — Uniw. Warsz.

— ob. Tylkowski Wojc. (Tribunal 1690).

Janociana III 362—4. — Łukasewicz Obraz miasta Poznania II 153. — Święcki Hist. pam. II 265—6. — Brown Bibliot. 416—7.

WAŚOWSKI (Waśowski) Gordian, bernardyn (ur. około 1670 † 8 maja 1751). Kazania Moralne, ná niektóre Świętá, z Posłuszeństwa Świętego Przez X. M. Gordyana Waśowskiego, S. T. Doctoris, Patris Provinciae, Diffinitoris perpetui, Franciszkaná. Wydane. Roku Pańskiego 1743. [Tu ozdobna linia]. W Krakowie W Drukarni Akademickiej. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 143, k. 2 nlb. (indeks).

Na odwr. tytułu miedzioryt herbów. Na drugiej karcie dwuwiersze na te herby oraz dedykacja: Bonawen. Antoniemu Turskiemu, archid. gnieźn., Kazimierzowi Ant. Turskiemu, Antoniemu Erasmusowi Wołowicowski.

Są dwa odbicia; różnica w tym, że w drugim egzemplarsu nie ma herbów na odwr. karty tyt.

Jocher 4131.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Nauka o Pokucie. w Krakowie. w Drukarni Akademii 1744. w 12ce. Jocher 8969 (za Janockim Lex. I).

— ob. Ponte Lud. (Zbiór medytacyi o wiary tajemnicach 1751).

Janocki Polon. liter. 80. — Janocki Lexic. I 166. — Piasecki w Pam. Relig.-Mor. V 408.

WAŚOWSKI Jan. Aureum fulmen ab ore aureo Illustr. Principis et Rev. Dni D. Andreae Chrysostomi Załuski Episcopi Varmiensis pro hono publico

pontificio zelo inflammatum a Joanne Waśowski venatoride Starodubiensi orbi Europaeo gratulatoria D. Chrysostomi panegyri Januarias inter nives propositum. A. MDCCII (1702). fol., k. 10.

— Echo Aurei Fulminis ab ore aureo Illustrissimi Principis et Rev. D. D. Andreae Chrysostomi Załuski Episcopi Varmiensis ad ripas maris Balthici reflexa a Nymphis... per ora et oras circumlata. fol., k. 4.

Notata Jochera.

Waśowski Stanisław ob. Węgierski Woj. (Vota 1633).

Waśowski Walerian ob. Bukowski Tad. (Ode 1786).

WASSENAER CI. Historisch verhael alder ghedenck-weerdichste geschiedenissen, die hier en daer in Europa, als in Duytsch-lant, Vranckrijck, Hungarijen, Polen, Transsylvanie, Wallachie, Moscovie, Tartarie, enz. van 1621—32 voorgevallen zijn. Amsterdam 1622—33. (27 części w 7 tomach). w 4ce.

Zawiera nieco współczesnych relacji holend. o sprawach polskich. Wymieniam niektóre porządkiem lat: Poselstwo polskie w Londynie (1621). — Walki z Tatarami (1621). — Kozacy (1622). — Posel polski w Konstant. (1623 styczeń). — Sprawy Wschodu. — Historia fałsz. Dymitrow (pod r. 1624). — Lisowscy (1625). — Gustaw Adolf i Polska (1626, na 40 stronach). — Wojna ze Szwecją. — Sejm w Warszawie (1627). — List Zyg. III do króla Anglii (1629). — Sprawy Inflant (dużo wiadomości). — Gdańsk i Oxenstierna (dużo o sprawach gdańskich 1630). — Śmierć Zyg. III (1632).

Wyliczenie to daje tylko w przybliżeniu pojęcie o informacjach, jakie zbierano w Holandii o sprawach polskich i całego wschodu Europy.

WASSENBERG Ewerhard (ur. 1610 † 1668) (przybył do Polski z Cecylią Renatą i został historiogr. królewsk.; po r. 1645 opuścił Polskę i wrócił do służby austr.). Congratulatio panegirica Illustrissimo Dno, D. Gerhardo Comiti a Dönhoff, Praefecto Koszerinensi & Felinensi, S. R. Mtis Mariaeburgensis Oeconomiae Administratori, & ejusdem Per Prussiam, Commissario Generali Bellico &c &c. Dno et Maecenati suo colendissimo, In Iuniora Comitum, Se-

cundae, ex Illustrissima Sibilla Brigensi Principe, Prolis Masculae, Solennitate Baptismali, Anno 1640 30 Dec. ab Everhardo Wassenbergio, strenae loco, oblata. Gedani Typis Hunefeldianis Anno 1640. w 4ce, k. 7 nlb. Jagiell.

— Congratulatio brevis Illustrissimo Dno Dn Gerhardo Comiti a Dönhoff S. R. Mtis per Prussiam, Commissario Generali Bellico Capiteano Koszerinensi et Felinensi, Marienburgum ingredienti. Ab Everhardo Wassenbergio oblata. Gedani typis Hunefeldianis. Anno 1642. w 4ce.

Sprawozd. z posz. w Szwecji nr 158.

Gdańska miej. — Król. w Sztokh.

— Congratulatio Panegyrica, Illustrissimo Principi Reverendissimo Domino, D. Iohanni Carolo Comiti Konopatscio, Dei & Apostolicae sedis gratia Varmiensi Principi & Episcopo. Primo Principatum & Episcopatum hunc suum Varmiensem solenniter ingredienti, Ab Everhardo Wassenbergio, S. R. M. Historiographo, Oblata. Gedani, Typis Hunefeldianis Anno M.DC.XLIV. (1644). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Nazywa go Ulissem (z powodu licznych po całej Europie podróży). Podnosi jego talent pisania wierszem i prozą. Wspomina jego przygody we Francji (z Janem Kas.). Został teraz następcą Kromera i Dantyska, Eneasza Silwiusa (!) i Hosjansa. Akad. — Jagiell. — Ossol.

— Congratulatio Panegyrica Brevis Illustrissimo Excellentissimo Dno, D. Iacobo Vveyhero Palatino Mariaeburgensi S. R. I. Comiti. S. R. M. Tribuno Militari: Christoborgensi, Schlochoviensi, Bytoviensi &c. &c. Praefecto. Primo Palatinatum Suum Mariaeburgensem IX. Maij Solenniter Ingredienti. Ab Everhardo Wassenbergio S. R. M. Historiographo Oblata Gedani Typis Hunefeldianis Anno M.DC.XXXXIV. (1644). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Pochwały dwóch braci Weiherów, których porównywa do dwóch Scypionów.

Na czele piękny iniejał Q (łódź na morzu). Akad.

— Congratulatio Panegyrica Brevis Illustrissimo Excellentissimo Domino Georgio Ossolinio S. R. I. Principi, Duci in Ossolin, Comiti In Teczyn,

&c. &c. Cvm Iam Supremo Cancellario Regni Sigillvm Maius, In Pleno Comitio, A. S. R. Maiestate Offeretvr: Ab Everhardo Wassenbergio Historiographo Regio Concinnata. Varsaviae, In officina Petri Elert, S. R. M. Typogr: Anno M.DC.XLIII. (1643). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Pochwały i przypomnienia jego podróży.

Hoppe 73. Akad.

— Commentariorum de bello inter... Ferdinandos II et III... et eorum hostes... Francofurti, 1639. w 12ce, str. 30 i 456. Wyszło też z datą 1640. Warsz. Pow.

— Florus Germanicus, Sive Everhardi Wassenbergii Embricensis, Commentariorum De Bello, Inter invictissimos Imperatores Ferdinandos II & III. Et eorum hostes, Praesertim Fredericum Palatinum, Gabrielem Bethlenvm, Et Daniae, Sveciae, Franciae Reges Gestos, Liber Singularis, Ad Annum 1641. absolutus & continuatus. Cum indicibus locupletissimis. [Tu ozdobnik]. Hamburgi, Apud Bernardum Baldwinvm. MDCXLI. (1641). w 12ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 420, k. 24 indeksu i str. 18.

Dedyk. Francisco Hatzfeldio.

Opowiadanie zaczyna się od bellum Bohemicum, potem bellum Transylvanicum, Suecicum, Francicum etc. Na ost. 18 stronach: Belli Franc. continuatio. — O rzezcach polskich są drobne wzmianki: str. 136 o napadzie Tatarów z r. 1616; str. 222 o wojnie polsko-sawedackiej z r. 1628; str. 386 o poselstwie polskim na sejm w Ratybonie, które doradzało wybór Ferd. III.

Akad. — Ossol. — Uniw. Kijow.

— Florus germanicus seu commentarius de bellis ab imperatoribus Ferdinando II et III gestis. Dantisci, Hunefeld. 1642. w 12ce, str. 416.

Dedyk. Cecilliae Renatae Austr. Poloniarum reginae.

Zawiera przyw. Wład. IV dla autora.

Chrept. — Czartor. — Jagiell. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

— Toż... et Georgium Ragotzki, Editio auctior. Francofurti 1648. w 12ce. str. 804.

— Toż... Gedani 1662. w 12ce.

— Der teutsche Florus aus dem Lateinischen Eberh. Wassenbergs übertragen, und biss aufs 1645 Jahr fort-

gesetzt. Dantzig, A. Hünefeld. 1645. w 12ce, str. 603 i Register.

Dedyk. Cecilien Renaten gebornen vom Hause Oesterreich, in Polen u. Schweden König. Z portretami, między którymi polskie: królowej Cecylii Renaty, Władysława IV, Gerarda Dönhoffa, Luk. Opalińskiego i J. Ossolińskiego.

W przypiskach do przekładu niem. apostrowano błędy autora.

— Gestorum Gloriosissimi ac Invictissimi Vladislai IV. Poloniae et Sveciae Regis Pars Prima Principem Panegyricae Repraesentans. Authore Everhardo Wassenbergio Embricensi. Gedani Typis Hunefeldianis. Anno 1641. [Tytuł w renesansowym portalu. Górą portret Władysława IV wieńczonego przez dwóch aniołów, z napisem Vladislao. IV. Victori. Przy kolumnach portalu postacie niewieście, na kolumnach obrazy triumfów króla z napisami: na prawej Moscovia Humiliata; — Borussia liberata; pod kolumną: Comite Fortuna. Na kolumnie lewej: Osmanus victus, — Amurathes territus. Pod kolumną: Virtute Duce. Dołem między kolumnami pęk broni, a pod nim napis: Jo Herman fecit]. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb., str. 208.

Toż... Pars Secvnda... Regem panegyricè repraesentans. w 4ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 257.

Tytuł w tej samej rycinie, co w pierwszym tomie. — O rycinie tej obacz Bersohn O rytonnikach gdań. str. 40.

Ded. do Władysława IV. Mówi, że przybywa do niego znad Renu, z Batawii. Wysławia go, że dotarł orężem do Berezyny, Dniepru, Dniestru (ślądem Witolda). — Po czym wierszyk do Wassenberga, podp. M. R. H. i przedmowa: Ad Lectorem na 2 k.

W przedmowie tej wskazuje autor na swe źródła: na prace Petrycego (o wojnie włoskiej); na ręk. diariuss Hagenawa (o podróżach Wład.), będącego sekretarzem Alb. Radziwiłła, oraz na relacje ustne Kaspra Nagota; wreszcie o wojnie mosk. na informacje otrzymane od Kaspra i Pawła Dniałyńskich, Jerzego Ossol. i Gerh. Dönhoffa.

Następuje: Introductio ad Vlad. regem (z pochwałą dla Zygm. III) na 2 k.

Tom I obejmuje trzy księgi. Mówi o urodzeniu i o młodości króla, o wojnie mosk. i tureckiej, o podróżach. Mówi o Dymitras i o samachu Piekarskiego. Ponieważ diariuss Hagenawa się nie dochował, przeto

są tu szczegóły nieznane, np. o jego pobycie w Niemczech, Holandii, Rzymie, Neapolu, Florencji, Wenecji. Tom II rozpoczyna się od przedmowy: Ad Lectorem, po czym dalsze trzy księgi: w ks. I elekcja i koronacja, legacja Jerzego Ossol. do Rzymu (obszerny opis). W ks. II obłężenie Smoleńska (z planem obłężenia na tablicy przy str. 48 i z objaśnieniem liczb użytych na tym planie). — Dalej wojna z Amuratem oraz rokowania ze Szwecją. Na str. 176 o flocie polskiej. Na str. 199 przybycie króla do Gdańska i Elbląga. — W ks. III o podróży do Wilna. O odznaczeniu Sarbiewskiego pierścieniem, o mowie Rywockiego. — O związku z Cecylią Renatą; opis jej ingresu, łuków tryumfalnych i napięć, widowisk (tragicomodia de S. Cecilia); urodzenie królewicza.

Wartość źródłowa tego opowiadania nie jest duża, ton jest panegiryczny, ale nie podobna mu odmówić zręczności stylistycznej. Krytykę opowiadania o obłężeniu Smoleńska dał Liske w Bibliotece Ossol. 1868 II str. 1—65, porównując je z relacją ajenta brandenb. Weinbeera. Zachodzą między obu opowiadaniem znaczne różnice, nawet plan obłężenia podany przez Weinbeera znacznie się różni. Liske przynajmniej Weinbeerowi większą wiarygodność.

O spaleniu kart z jego dzieła na naleganie Puszkina, posła mosk., ob. Kubala Szkie I 228.

Bentkowski II 751. — Finkel Bibl. nr 8125. — Czermak Wojna smoleńska w Kwart. Hist. 1896.

Akad. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Tor. Kop. — Warsz. Pow.

— Toż... Authore E. Wassenbergio, S. R. M. historiographo. Editio secunda correctior. Gedani typis Hunefeldianis Anno 1643. w 4ce, k. 9 i str. 208 oraz k. 1, str. 257.

Tytuł nowoastychowany. Nazwany tu już Wassenberg S. R. M. historiographus. W tekście różnic nie ma.

Czartor. — Krasin. — Ossol. — Prasz. — Raczyń. — Tor. Kop. — Uniw. Wares. — Uniw. Wileń. — Warsz. Pow.

— Toż... Authore Everhardo Wassenbergio Embricensi. Gedani, Hünefeld. 1649. w 4ce.

Dzików. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— Oratio Funebris in exequiis Ernesti Comitis a Dönhoff, Palatini Parnaviensis etc. ab Everhardo Wassenbergio historiographo regio oblata. Elbingae 1642. w 4ce, k. 4.

Hoppe 74.

— Oratio in obitum D. Joannis Grabinscii, Abbatis Olivensis dignissimi, totam ejus vitae seriem breviter praesentans. Dantisci 1638 (?). fol., k. 8.

— Oratio in prima praesulatus auspicia Michaelis Konarski Abbatis Olivensis. 1639. fol.

— Oratio congratulatoria Michaeli Konarski Abbati Olivensi, in debitae observantiae symbolum concinnata. Dantisci. fol., k. tyt. i str. 18. Krasin.

— Oratio in obitum Michaelis Konarski Abbatis Olivensis. Gedani 1641. w 4ce.

Hoppe 71.

— Everardi VVassenbergii Saguntus, In Dantisco, Non Deleta. [Tu ozdobnik]. Francofurti Ad Moenvm. Prostat apud Casparum Waechlerum, Bibliopolam Francofurtensem M.DC.LXXI. (1671). w 4ce, k. tyt., str. 36.

Dedykacja prokonsulom, konsulom, ławnikom i centum virom „optime per aliquot saecula de Pol. Regno merita civitatis Gedenansis“.

Opisuje napad na Gdańsk Gust. Adolfa i samachy Karola Gustawa. Dzielne zachowanie się mieszczan i miasta. Podziw, jaki to budzi. Pomagają Jan. Kas. do odzyskania ojczyzny. Koningsmaris a Ged. capitur. Prsybycie króla do Gdańska. Pokój w Oliwie. Abdykacja J. Kasim. O najwybitniejszych kandydatach na tron polski. Cudowny wybór Michała. Wyjazd J. Kas. do Francji. Król Michał i stosunek Gdańska do niego. Pochwały Polski.

Ze względu na datę tego druku (1671) zwykle podawana data jego śmierci: 1668, wydaje się być wątpliwą?

Akad. — Czartor. — Dzików — Dresd. publ.

— Panegyricus Serenissimis Principibus Sponsis Philippo VVilhelmo Comiti Palatino Rheni... et Annae Catharinae Constantiae, Poloniarum, Sveciaeque Principi. Ispis Nuptiarum Solennibus V. Non. Jun: ab Everhardo Wassenbergio Embricensi S. R. M. Historiographo Oblatus. Gedani Typis Hünefeldianis, Anno 1642. fol., k. tyt. i k. 10 nlb.

Na odwr. k. tyt. cytaty z Tacyta. Mówi o wykształceniu panny młodej: snalalacineq (jakby in Medio Latio non Sarmatia nata). Czartor. — Racsyn.

— Panegyricus honori Raphaelis Comitiss Lesnensis. Thorunii 1656. w 4ce.

— Serenissimi Iohannis Casimiri Poloniarvm Sveciaeque Principis Carcer Gallievs ab Euerhardo Wassenbergio conscriptus Gedani apud Georgium Försterum anno 1644. [Tytuł na owalnej tablicy, umieszczonej w rycinie przedstawiającej miasto i zamek na skale, górą napis: Cisteron. U stóp miasta rzeka z napisem: Drventia. Z lewej strony podpis rytownika: H. Jammer fecit]. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 254, k. 1 nlb.

Dedykacja: Ferdinando III, po czym przywilej wydawniczy Wład. IV datowany XXXI martii 1642; wreszcie przedmowa autora: Ad Lectorem.

Na ciele tablica geneal. potomstwa Zygmunta III. Opisuje młodość J. Kas., jego podróże (w towarzystwie Konopańskiego), przygody we Włoszech i Hiszpanii, uwięzienie we Francji (1638), sarsuty kardynała Richelieugo, list Urbana VIII, listy Jana Kas. i Wład. IV, listy arcyb. J. Lipskiego, Krz. Gosiewskiego.

Nastawienie dzieła panegiryczne; dużo szczołógów (niekorzystnych dla J. Kas.) przemilcza, dokumenty cytowane straszą tendencyjnie. — Widok miasta i samku jest konwencjonalny, niezgodny z rzeczywistością.

Przełożył na język polski Michał Baliński i wydał w Wilnie 1858 pt. Wjęszenie we Francji Jana Kazimiersa. Zaopatrył to wstępem o życiu i pismach Wass. oraz licznymi przypiskami w tekście.

Urywki z dzieła podał Niemcewicz w Zbiorze pam. III 169. — Posiłkował się tym dziełem Bronikowski pisząc w r. 1827 swoją powieść o wjęszeniu J. Kazimiersa. (Z Bronikowskiego korzystał anów Słowacki w Masepie). — Kubala Sakice I str. 8—64 (podaje ujemną ocenę wartości dzieła Wassenberga).

Bentkowski II 752.

Akad. — Chrept. — Czartor. — Csetwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Przesds. — Racsyn. — Uniw. Wileń. — Warsz. Pow. — Zieliń.

— Toż... Gedani, apud G. Försterum 1645. w 4ce, k. tyt., k. 3 nlb., str. 254 i k. 1.

Wydanie tytułowe.

Chłędowski Spis 18.

Czartor. — Chrept. — Krasin. — Ossol.

— ob. Twardowski Sam.

Innych jego prac nie wymieniam, bo nie należą do polskiej bibliografii (np. Humanæ vitæ schema 1636, Embrica sive descriptio civitatis 1667 itp.).

O mylnie przypisywanym mu utworze ręk., dotyczącym dziejów Wład., ob. Korzeniowski Zapiski z ręk. (w Archiwum de dziejów liter. XI 1910) str. 88.

Vogt Catal. libr. rariorum str. 720. — Braun De scriptor. 1735 str. 157. — Struve Bibl. hist. str. 458 (pisze o nim: Author est mendax).

Bentkowski H. lit. II 751. — Gołębiowski O dziejop. 186. — Siarczyński II 294. — Bibliot. Ossol. 1868 II 1—60. — Kubala Sakice I str. 8—64. — Mieniński w Przegładzie Histor. XIV (1918) str. 183. — Korbut I 200. — Finkel Bibl. hist. nr 3791, 7885 i III str. 1888.

WASSERFÜHRER Henryk. Carmen nuptiale in honorem Henrici Miliechii et Ursulae Bocks. Dantisci 1654. fol.

Vasseur (le) G. ob. Levasseur — Starowolski Szymon (Polonia 1656).

Vasseur Jakub ob. Dresner Tomasz (Similium iuris 1602).

Wascełński Jan ob. Cynerski J. (Pallas 1637) — Vota (1640).

Vassovius (Ussovius) Nicolaus ob. Lippus Aurelius (Oratio 1568).

Wąsowski ob. Wąsowski

VASTOVIUS (Wasteson) Jan, Soc. Jesu (od r. 1597 w Polsce, † 1642). Vitis Aquilonia seu Vitae Sanctorum qui Scandinaviam magnam Arctoi Orbis Peninsulam, ac praesertim Regna Gothorum Sueonumque olim rebus gestis illustrarunt. Opera et studio Joannis Vastovii Gothi Protonotarii Apostolici, Canonici Varmiensis Ser. Sigismundo III Poloniae ac Sueciae Regi a Sacris et Bibliotheca Coloniae Agrippinae ex Officina Antonii Hierati. Anno 1623. fol., str. 24 i 199.

Tytuł sstyehowany.

Dedykacja Zygmuntowi III. — Aprobata rektora Akad. Krak. — Przedmowa datow. z Warszawy 1623. — Rozpoczyna oda do patronów szwedzkich przes ks. Bojera, potem wiersz Borasta (w Krakowie 1619). Dzieło zawiera biografie 85 patronów Szwecji (m. i. św. Brygidy). — Na końcu podano szereg listów papieskich.

Janodiana III 844. — Jocher 8240. — Siarczyński Obras II 294. — Lechicki Mecenat Zyg. III 1933 str. 228—9 i 311—2

— Toż... Opera et studio Joannis Vastovii Gothi, emendavit et notis illustravit Eric Banzelius, Fil. Upsaliae,

Joan. Henr. Werner 1708. w 4ce, 160 i 84.

W przedmowie do czytelnika te słowa: Monuisse te oportet, pontificiae religioni Vastovium addictum fuisse, noli itaque mirari, si de nostra passim iniquos iudicet, praesertim in hac ad Sigismundum III Regem operis sui dedicatione etc.

Jocher 8240 b.

Wasył ob. Wasil.

Wasyll ob. Bazyli.

Waszyczyński Bartłomiej ob. Czechowicz Jan (1601).

Waszyczyński Krz. ob. Daniecki J. (Zabawy 1606).

Vat ob. Vadianus.

Watek komedia we dwóch aktach... ob. Teatr polski tom 39.

VATER Abraham. De Plica Polonica rarissima programma. Wittebergae 1784.

VATER Paweł. Beschreibung von Erschein und Bedeutung der bevorstehenden Sonnenfinsternisz, wie dieselbe den 12. Mai 1706 zu ersehen sein werde. Danzig 1706. w 4ce.

— Kurtze Beschreibung der neuen Wundererscheinung des Nord Lichts, so in Preussen und anderwärts gesehen worden. Aus natürlichen Gründen beschrieben. Danzig 1716. w 8ce.

— Verschwindung und Erscheinung des schönen Venus-Sterns. Danzig 1714. w 4ce.

— ob. Klepperbein J. G. (1717, 21).

Vates ob. Karatau Jan (Polonia 1633) — Kwaśniowski Fr. (honoris 1667).

Vathlonensis Andreas ob. Stobnica Jan (Gen. doct.).

Vatican! Antichristi delineatio ob. Izdebski (1679).

Vaticinia ob. Gioannini (1600) — Idzi minorityta — Joanninus (Vaticinia seu praedictiones 1605) — Sleszkowski Sebastian (ex natura 1611) — Wahrsager (1758).

Vaticinia gentis Polonae in campo ad Volam ad St. Augustum anniversaria suae electionis. 7. Sept. 1765. w 4ce, k. 2. Czapski (M. N.).

Vaticinium regale (1669) ob. Lorenzowicz Aleks.

WĄTORSKI Stanisław Michał. *Observatio Sanguineae Eclipsis increati solis justitiae seu Planetus superposito in tumulo pro salute nostra usq; ad mortem advertante rege saeculorum Patientissimo Jesu Christo Domino, in ecclesia collegiata infulata Tarnoviensi à Scholis Tarnoviensibus conceptus & elogiari calamo M. Stanislai Michaelis Wątorski in Alma Universitate Cracoviensi Philosophiae Doctoris & Professoris. Ecclesiae collegiatae infulatae Tarnoviensis Canonici, Coloniae Academicae Rectoris, parochialis in Plesna curati cum Latrentico Cultu expressus. Anno à Partu Virginis 1767 die 27 parasceves Mensis Aprilis. w 4ce, k. 4 nlb. Jagiell.*

— Symmetria eximia virtutis ac eruditionis specimina, XI. VV. DD. Primae Laureae Candidatorum in multiplici symbolorum lemmatumq; serie repraesentans & dum per Illustrem Clarissimum & admodum Reverendum Dominum D. M. Stanislaum Foltński, Philosophiae doctorem & professorem, collegam minorem ecclesiarum collegiatarum: SS. OO. Cracov: Canonicum, Parochialis in Osiek Curatum. In magna hospitum praesentia AA. LL. & Philosophiae Baccalaurei, ritu solenni renuntiarentur; votivi aplausus gratià à Stanislao Michaele Wątorski ejusdem laureae candidato Poetico Calamo delineata. Anno quò MVnere grato sol CeLso respLenDet ab orbe (1755) Die 15. Mensis Maji. Cracoviae, Typis Universitatis Collegii Majoris. fol., k. 10 nlb.

Na odwr. tyt. lichy drzeworyt (Chrystus ukrz.).

Mieści: Jesu Christo: Carmen Votivum, Joanni Cantio, Acroama Votivum, Examinatoribus: Petro Filipowski, Joanni Przymkowski, Stanislao Foltński Lemmata. Po czym wiersze: Andreae Mniszewski, Josepho Szybałski, Paulo Manka, Laurentino Ficzkiewicz, Josepho Szabel, Joanni Oliwinski, Josepho Kotlarski, Adamo Smolikowski, Andreae Rubinkiewicz, Mathiae Potaczewski; Stanislao Michaeli Wątorski a Joanne Oliwinski.

Jocher 1570.

Jagiell. — Dziaków — Ossol.

— ob. Ciepliński Kajetan (1765).

WĄTROBKA (Wątróbski, Wentropski) Franciszek Wincenty, prof. Akad. Zamoj. In Nomine Domini Nostri Jesu Christi. Conclusiones Theologicae ex Cursu Morali de gratia divina Menti D. Thomae Angelici Ecclesiae doctoris Conformes. Pro actu Lunari publicae disputationi expositae... Respondente... J. Wentropski... Philosophiae candidato... Seminarii Alumno Sub assistentia M. Stanislai Patelski. Die 18 Decembris An. D. 1770. w 4ce, k. 2. Ossol.

— Magnitudo dolorum nostri Salvatoris seu oratio lugubris acerbam illius passionem complectens Illustri Magnifico Domino Dño Leoni Wydźga Iudici Terrestri Buscensi viro insigni eruditione et prudentia fortitudine animi ac justitia caeterisque virtutibus ac amplissimis in religionem et patriam meritis clarissimo in testimonium debitorum grati animi officiorum infra octavam indigetis ejus divinissimi consecrata, More autem academico ad tumulum patientis Salvatoris in insigni Collegiata Zamoscensi coram numerosa illustrissimorum hospitum corona per M. Franciscum Vincentium Wątróbka AA. LL. et Philosophiae Doctorem, in alma Universitate Zamoscensi professorem recitata. Anno quo CVM DeVs In terris CaeLestIa signa reteXIt (1774) die XIV. Aprilis. Typis Universitatis Zamoscensis. w 4ce, k. 14 nlb.

Na odwr. tyt. herb Wydźgów. Pod nim 4 serie dystychów. Przepis Leonowi Wydźdze. Ossol. — Uniw. Wileń. — Zamoj.

— Odgłos życzenia w dzień roczney uroczystości... o stopy Pana-Hendryka na Czernichowie Niemiryca Staroscica Nowosieleckiego Generała Adjutanta J. K. Mci objijający się, a przez... Nauk wyzwolonych y Filozofii w przesławney Akademii Krakowskiej doktora, w Zamojskiej zaś niegdyś rymotworstwa profesora, a teraz sekretarza tegoż W. Pana imieniem całego dworu u nóg pańskich złożony. Z dozwoleńiem 1775 d. 19. stycznia. w 4ce.

Wierszem. W dedykacji rodowód Niemiryca.

— Wymiar Niesmiertelney Wdzięczności z Morza Łask Nieprzebranych Jasnej Oswieconego z Naywyższych Xiążąt Ruskich Początek Maiącego Xięcia JMCI Ignacego Jakoba Massalskiego Biskupa Wilenskiego Kawalera Orła Białego Edukacyi Narodowej Prezydenta Pana y Nayosobliwszego Dobrodzieia Wynikający, Czyli Życzliwe Chęci Przy Znamienitey, A Pełney Powszechnego Wesela Imienin Jego Uroczystosci Przez Nayobowiązanszego Temu Jasnie Oswieconemu A Starożytnemu Domowi Podnoszka Y Sługę M. Franciszka Wincentego Okrzyca Wątróbka. Wierszem Polskim Ogłoszone. Do Druku zaś w R. 1776. Dnia 31. Lipca Podane. w Wilnie. w 4ce, k. tyt. i k. 13.

Na odwrocie k. tyt. i sześciowiersz.

Jeat to poemat, zaczyńający się: Co jest, co tak przeraża z gruntu moje myśli... Zaczyna od pochwał różnych Massalskich, a w przypisach podaje daty z ich życia. Potem wychwała biskupa Massalskiego. Kończą „Różne śpiewania” tj. cztery pieśni (ody). Porównuje biskupa z Ciceronem, św. Augustynem itp. Uniw. Wileń.

— ob. Bednarski (Honor praemium virtutis 1773).

Wadowski Wiadomość o prof. Ak. Zam. 1900.

WĄTRÓBSKI Andrzej, prof. i rektor Akad. Zam. Actus publicae promotionis ad primam lauream Joannis Cantii Podziomkiewicz, Stanislai Ignatii Maykowski, Josephi Ricciardelti, Josephi Tiwiankiewicz, gratiae et protectioni Illustrissimi, Excellentissimi et Reverendissimi Domini D. Valentini Comitis de Osiny Wężyk Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopi Helmensis, almae Universitatis Zamoscensis Cancellarii faventissimi, protectoris amplissimi, dum IV. VV. DD. Candidatis praevio ex universa Philosophia examine et quaestionibus, sibi ad resolvendum extractis ac tandem publicae luci ab iisdem huic Opellae insertis a M. Andrea Wątróbski Sacrae Theologiae professore, insignis Collegiatae Zamoscensis Canonico, Scholarum provisore, ac interea facultatis Philosophicae Decano, in AA. LL. et Philosophia prima laurea

in publica hospitum frequentia ritu solenni conferretur ab eodem Facultatis Philosophicae et Neo-promotorum nomine perennis recognitionis ergo et profundissimi cultus oblatu Anno Domini 1758. die 26. Mensis Junii. Typis Universitatis Zamoscensis. fol., k. 25 nlb.

Na odwr. tytułu herb Wężyka i wierszyki. — Po dedykacji Wężykowi idą wiersze And. Wątróbskiego oraz Z. Pawłowskiego i Jana Gorajskiego na cześć Wężyka. Następują wiersze 4 nowych bakałarsy pod 4 rycinami przedstawiającymi węża; na każdej rycinie wąż z innym godłem i dewią. Kończą mowy i pytania z filozofii scholast. przedłożone kandydatom do rozstrzygnięcia. Na końcu: Sub regim. Podsiomkowicz. Zamoj.

— Conclusiones Philosophicae juxta genuinam mentem D. Thomae Angelici et Ecclesiae doctoris, tum sensum principis Philosophorum Aristotelis in perpetuam hecatumben D. Joanni Cantio in Alma Universitate Cracoviensi Sacrae Theologiae Doctore et Professori, Regni Poloniae nec non Magni Ducatus Lithuaniae patrono, miraculis clarissimo, Universitatum patriarchae, a minimo ejus cliente M. Andrea Wątróbski Philosophiae Doctore et Professore, Canonico Zamoscensi, ad objecta respondente I. D. Simone Pluszyński Philosophiae Auditore sub assistentia illius qui supra dedicatae. Annò Domini 1754. diè 7. Julii, Zamojej typis Universitatis. fol., k. 5 nlb.

Na odwr. str. tytułu rycina św. Jana Kantego a wokoło symbole — pod ryciną sześć wierszy Iac. Przepis prozą S. Janowi Kantemu. Potem tes 20 z logiki perypatetycznej. Na końcu: Sub regimine Balthasaris Dulowski. Zamoj.

— ob. Komorzeński (Recognitio) — Pohorecki Franc. (1749).

W Bibl. Zamoj. są jego rękopisy: 1) Cursus universae philosophiae (str. 300). — 2) Quaestiones theologicae.

Janocki Lexic. II 80. — Muczkowski Statuta 407. — Wadowski Wiadomość 1900. — Kochanowski Dzieje Akad. Zam. 1900.

Wątróbski Jan ob. Kryspin i Kryspinian (1760).

Wątróbski Tomasz ob. Bednarski (Honor 1773).

Watson Jakub ob. Orliński M. Józ. (1652).

(Watson Jan). Epithalamia... Johannis VWatsoni reipubl. Slaviensium senatoris... Mariae... Johannis Schwederi... filiae. Dantisci Typis viduae Georgii Rhetii. 1649. w 4ce, k. 6 nlb.

Watson Tomasz ob. Łaski Olbracht.

Watsonówna Małg. ob. Szenknecht Piotr (Die nutzbare Perle 1708).

Vatt Joachim ob. Vadianus.

VATTEL Emeryk (ur. 25 kwietnia 1714). Dialogue Entre Pierre Le Grand Empereur De Russie Et Charles XII. Roi De Suede Sur La Gloire De Conquerans De Monsieur de Vattel Conseiller Privé De S. A. S. L'Elect. De Saxe Et Le Reve De l'Homme Par Aristobule Philosophe Grec. [Tu ozdobnik]. a Varsovie. 1768. chez Michel Groll. — Rozmowa Między Piotrem Wielkim Carem Moskiewskim Y Karolem XII. Krolem Szwedzkim O Chwale Wojennikow Przez JMci P. de Vattel Konsyliarza Pryw: Nayiasniey: Elektora Saskiego Y Sen O Człowieku Przez Aristobula Greczyna Filozofa. [Tu ozdobnik]. W Warszawie 1768. u Michała Grella. w 8ce, k. 2 tyt., str. 51.

Druk w dwóch językach.

Piotr Wielki wychwala dzieła pokoju i przeciwstawia je wojnom niszczytelkim, a nawet porównywa Karola XII z Kartuzem — mordercą. Sama sława rycerska nie uprawnia do tytułu „Wielki”. Moskali uszczęśliwił swą działalnością. Karol XII broni nader słabo wartości wojownika.

Od str. 34 idzie: Sen o człowieku Arystobula. (Człowiek nie jest właścicielem świata, jest dziwną lepianką z gliny i nędznym stworem. Jego rozum jest ślaby i ślepy).

Wyszło u Grölla a na 2 ost. stronach jest jego Katalog.

Bywa cytowane w 12ce i z datą 1786, co zapewne mylne.

Z. Leśnodorski Lucjan w Polsce 1933 str. 58. Akad. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasiań. — Ossol. — Petersb. publ.

— Memoire sur les affaires de Courlande. [Na końcu:] A Varsovie le 20 de Fevrier. 1763. w 4ce, k. 1 i str. 44.

Na autora wskazano już w tomie XXII str. 279. — Mówi on pod koniec pisemka, że dochody na jego twierdzenia znajdują się aux actes de la Chancellerie de la Couronne.

Dziękło wywołało represje w Kurlandii (spalono je w Mitawie). — Odpowiadał na nie H. Chr. Keyserling (tom XIX 237). Konopczyński Polska w dobie II 320 i 449. Akad. — Czartor. — Krasiań. — Zieliń.

— Memoire über die curländischen Affairen. Warschau, 1763. w 4ce.

Petersb. publ.

— Memoryał o Kurlandzkim interesie z francuskiego łomaczony (1763). w 4ce, str. 131.

Ob. tom XIX 237.

Czartor. — Dzików — Ossol.

— Opisanie okoliczności kurlandzkich. (Warszawa 1763). w 4ce, str. 39. Zapewne inny przekład „Memoire”?

Jagiell.

— Réponse d'un Courlandois, aux Remarques d'un de ses compatriotes faites sur le Mémoire donné relativement aux affaires de Courlande. 1764. w 4ce.

Vattel odpowiada Keyserlingowi.

Petersb. publ.

Vatyszky Kasper ob. Benck L. (1661).

Watzelrode (Veisselrodt) Łukasz de Allen, biskup warm., ob. Breviarium (1494) — Constitutiones synodales (1497, 1597, 1612) — Jus Culmense (1711) — Missale (1497; ob. tom XXII 433) — Rudnicki Szymon (1612).

Genealogia jego jest w Thorn. Nachr. 1762, str. 406—8.

W Scriptores rerum Varm. (wydał Woelky) tom VI 1887 zamieszczono jego „Memoriale” z lat 1489—1512.

Janocki III 57. — Acta Tomiciana I (passim) — Finkel Elekeya Zygm. I (1910) str. 36. — Encykl. kośc. XXX 244. — Watterich De Lucae Vats. in N. Cop. meritis 1856. — Zivier Neuere Gesch. Polens 1915 str. 808. — Finkel III 1888. — Estreicher Bibl. V 26.

Vauban (Dime royale) ob. Leszczyński Stan. (Głos wolny).

O wpływie Vaubana na Leszcz. mówi Marchlewski Fiszokratysm (1897) str. 32.

Vauciennes ob. Linage.

VAUGONDY (de) Robert. Dissertation sur la Pologne (1757). w 4ce, str. 36 i tablic 7.

Na tablicach zamieszczono: Carte de Pologne par provinces; Carte généalogique de Pologne; Carte des trois ordres de la République; Carte généalogique des familles royales et ducales; Carte généalogique

des maisons illustres; nadto kartę geneal. królów weg. i czeskich.

Cafe to dziełko tworzy „Extrait du IV vol. de l'Atlas universel, par M. Robert, géographe du roi, et par M. Robert de Vaugondy, son fils, géographe ordinaire de S. M. Polonoise, duc de Lorraine et de Bar”. Bibl. Narod. w Paryżu.

— Le Royaume de Pologne, divisé en ses Duchés et Provinces et subdivisé en Palatinats. Par la S-r Robert De Vaugondy 1752 (wymiar 55·5 × 47 cm).

Vaugondy opierał się głównie na mapie Beauplana.

Rastawiecki Mapogr. str. 50. — Bucsek w Pracach Kom. hist. atlasu 1935 III zeszyt str. 134.

— Le Royaume de Pologne par... Geogr. ord. du Roi de S. M. Polonoise, duc. de Lorr. et de Bar et de l'acad. roy. de Nancy. A Paris, chez Delamarche Geogr. 1767.

Rastawiecki j. w. str. 50. — Callier Spis map Tow. Prsyj. N. Pozn. 18.

— Le Royaume de Pologne... par R. de Vaugondy, Paris 1778 (28 × 28 cm).

— Royaume de Pologne... par R. de Vaugondy. Venise, P. Santini 1780 (48 × 52 cm).

Mapa jego wyszła ostatni raz w Paryżu 1817.

Vaunting (A) Daring Letter ob. Murat sułtan (1645).

VAVASSOR Jan Andrzej. In questa taola se contien la Germania, Ungeria, Boemia, Polonia, cum parte de la Flandria, de la Italia, de la Grecia, de la Turchia, de la Tartaria, de la Russia, novamente cum diligentia stampata. Opera di Giovanni Andrea Vavassore ditto Verdagnino. Venezia (1530?). (54 × 38 cm).

Mapa była rysowana około 20 lat wcześniej (1507?).

Wawel (katedra i zamek) ob. Amboyse (1573; grób Łokietka) — Calcagnino (katedra 1725) — Carpaccio (1790) — Cieciszowski K. (Przymówienie 1790; tu o rest. kościoła) — Denhoff Mik. (1721) — Dziennale (eccl. cathedralis 1494, 1517) — Eck Jan 1526; imagines argenteae) — Gumpenberg (obraz 1672) — Koryciński And. (1698) — Naruszewicz Ad. (Djarrusz podróży 1787) — Orzechowski Stan. (Panegiricus 1553) — Pruszcz

(Kleynoty 1647) — Przepis (w. XVII) — Rej M. (Zwierzyńiec) — Sadebeck (1797) — Spes Poloniae (1738) — Szlacheński M. (1587) — Stevin Sz. (1634) — Trzebiński And. (Annua 1681; mausoleum Jagiell.) — Typus fundationis (1632) — Wąsowski B. (1678; helm wieży zegarowej) — Węgierski Wojc. (Classicum 1703; tu o ruinie zamku i katedry) — Viomenil (obrona w r. 1772) — Zeilerus (Newe 1647).

WAWROWSKI Wojciech. Materia tentaminis publici quod ex geometria et trigonometria theoricopracticis quovis etiam periclitante subibit... Adalbertus Wawrowski eques Polonus Philos. auditor... Praeside P. Joanne Bohomolec Soc. Jesu AA. LL. et Philos. doct. atque ejusdem professore Anno 1758... in Athenaeo regio Colleg. Varsav. Soc. Jesu. w 4ce, k. 10 nlb.

Zebrowski Bibliogr. matem. str. 400.

WAWRZECKI Aleksander Tadeusz. Mowa JW. Imci Pana Wawrzeckiego Podstarościego Sądowego Orszańskiego, Stolnika Brasławskiego, Marszałka Trybunału Skarbowego W. X. L. circa resignationem I. W. Imci Pana Abramowicza Pisarza ziemskiego Wileńskiego od Trybunału żegnająca (1763). w 4ce, k. 1.

Jagiell.

— ob. Kamieński Anzelm — Wawrzecki Jan.

WAWRZECKI Bogusław. Segregatus a peccatoribus B. Stanislaus Casimirianus... Disputatio... praeside Aquilino Mich. Gorczyński I. C. et Theol. Doct. et Profess. canonico cathedr. Crac. Defendente Boguslao Wawrzecki Theologiae auditore. Cracoviae, typ. Schedel. 1703. fol., ark. 2.

Ossol. — Uniw. Wileń.

WAWRZECKI Jan ze Skrzetuszowa (I), wojskowiec brań. Prekustodyca W Izbie Poselskiej ogłoszona, y Manifest Wielmożnego JMci Pana Jana z Skrzetuszowa Wawrzeckiego Woykowiec Powiatu Brasławskiego w Dyneburgu o nominowanie nieprzytomnych z Xięstwa Inflantskiego Posłów na Sejm, a mianowicie iesliby z mieysc innych ciż sami absentes stanąć mieli

Posłami, pro non substituendis jam aliis: co y nastąpiło. [Na końcu:] Pisan w Dyneburgu Tysiąc Siedmsetnego Pięćdziesiąt Osmego, (1758). Mieściąca Augusta Dwudziestego Pierwszego Dnia. fol., k. 2 nlb.

Protestuje przeciw sposobowi wyboru, niegodnemu z prawem, i donosi, iż oblatował swój protest w kancel. brasławskiej oraz w księgach Tryb. Skarbowego Lit.; a to dlatego, bo te jego uciążliwości w grodzie dyneburskim miejsca nie znalazły.

Akad.

WAWRZECKI Jan (II), brat Aleks. Tadeusza, prefekt szkół pijar. Illustrissimo Excell. Alexandro Thaddaeo de Skrzetuszow Wawrzecki, Mareschalco Tribunalis aerarii publici, dapifero Braslaviensi etc. amoris studii que sui in carissimum fratrem... ergo hos in natalam prolusos a se versus Joannes Wawrzecki praefectus Wideiszarensis D. D. D. (około 1770). fol., k. 2.

Uniw. Wileń.

— Propositiones philosophicae, quas propugnandas suscepit Warsaviae (1758). w 8ce.

Uniw. Kijow.

— Quaestiones cum Responsis Excerptis ex Libris Ciceronis de Officiis, ex Catone Majore & Laelio, ad faciliorem captum Juventutis. [Tu winieta: kosz kwiatów]. MDCCLVIII. (1758). Warsaviae Typis S. R. M. & Reipublicae Scholarum Piarum. w 8ce, k. tyt. i k. 8 nlb., str. 236, k. 10 nlb.

Dedyk. Michaeli Casim. Czartoryski, supr. cancell. ... Joannes Wawrzecki, phil. et math. auditor in Coll. Nob. Tu wysławia jego żyćliwość dla pijarów. — Po czym: Lectori benevolo (tu mówi o metodzie pracy; łączył nieraz po dwie lub trzy kwestie z Cycerona w jedną).

Są to wyjątki z Cycerona, wybrane z kilku jego dzieł. Nad każdym takim wyjątkiem stawia pytanie a ekscerpt z Cycerona jest odpowiedzią na to pytanie. U dołu objaśnienia Wawrzeckiego, zwłaszcza nazwisk i miejscowości wspomnianych przez Cycerona. Na końcu kilkanaście sentencji Cycerona oraz obszerny Index rerum rzeczowy.

Razem wzięte te ekscerpta tworzą jakoby podręcznik styki wedle Cycerona. Ob. o tym dziele w tomie XXV 439. Jocher 560.

Chreptow. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

WAWRZECKI ks. Jan (II), brat Stanisława, proboszcz. Status causae WJX na Skrzetuszewie Wawrzeckiego Prototyparyusza Apostolskiego, Wileń: i Płockiego Kanonika, Proboszcza Hoduciskiego z WW. JPP. Wawrzeckimi Woy-skimi Brasławskimi Sędz: Woysk W. X. Litt: Małżonkami. R. 1774. fol., 1 ark. Jagiell.

WAWRZECKI Stanisław. Podpis Imci Pana Wawrzeckiego Sędz. gener. Woysk. W. X. L. do Konfederacji czynionej w Brasławiu d. 22 Maja 1767 r. w 8ce, str. 1. Krasin.

— ob. Propozycya (1791) — Kosecki (Mowa 1758).

Wawrzecki Teodor Piotr ob. Bernowicz Piotr (Theses 1704).

WAWRZECKI Tomasz, podkomorz kowieński, później senator wojewoda (ur. 1753 † 1816). Głos IW... podkomorzego kowieńskiego, kaw. ord. s. Stanisława, posła brasławskiego na sessyi seymowej 1788, 22 listop., in turno miany. fol., ark. 1. Czartor.

— Głos... dnia 13 stycz. 1789 miany. fol., k. 2. Czartor.

— Głos... dnia 19 stycz. 1789 in turno miany. fol., k. 1. Czartor.

— Głos... na sessyi seymowej dnia 28 stycznia r. 1789 miany. Warszawa. fol. Czartor. — Krasin. — Ossol.

— Głos Jaśnie Wielmożnego IMCI pana Wawrzeckiego, podkomorzego kowieńskiego, posła brasławskiego, kawalera orderu S. Stanisława na sessyi seymowej dnia 20 lutego r. 1789 miany. w Warszawie w drukarni uprzywil. Mich. Grölla księg. nadw. J. K. Mci. fol., 2 kartki.

Czartor. — Krasin. — Zieliń.

— Głos... na sessyi seymowej dnia 14 grudnia 1789 miany. w 4ce.

Uniw. Wileń.

— Głos... na Sessyj Seymowej dnia 21. Grudnia 1789. r. miany. fol., k. 2.

Omawia prawo o sejmikach.

Uniw. Warsz.

— Głos... IW. Imci Pana... podkomorzego kowieńskiego, posła brasław. kaw. ord. s. Stanisława 8 Junii 1790 r. na sessyi seymowej miany. fol., str. 8.

Czartor.

— Głos IW. Imci P... podkom. kowieńskiego, posła brasław. kaw. ord. św. Stanisława d. 11 Junii 1790 r. na sessyi seymowej miany. fol., k. 2.

Czartor. — Uniw. Lwow.

— Głos... d. 16 września 1790 na Sessyi seymowej miany. fol., str. 4.

Czapski — Czartor.

— Głos IW. Imci P. Tomasza Wawrzeckiego, posła Brasławskiego K. O. S. S. na Sessyi Seymowej d. 23 m. 7bris 1790 r. miany. w 4ce, str. 18 lb.

Dzików — Krasin.

— Głos JW. JP. Tomasza Wawrzeckiego Chorażego W. X. L. na Sessyi Seymowej dnia 13 Października 1791. roku. fol., ark. 3.

Zieliń.

— Projekt naznaczenia kary śmierci na przyjmujących pieniądze od państw zagranicznych. fol., k. 1.

Czartor.

— Przymowienie się... na sessyi seymowej dnia 9 stycznia 1789 miane. Warszawa, druk. J. K. M. fol., k. 1.

Czartor.

— Sąd wspólny między Xięstwem kurlandzkim i przynależącymi do niego powiatami, a powiatami W. X. Lit. z Kurlandją stykającymi się. Projekt Wawrzeckiego, chorażego w. W. X. L. posła brasławskiego. fol., k. 2.

Czartor.

(Wawrzecki Tomasz). Do JW. JPana Tomasza z Skrzetuszowa Wawrzeckiego Choraż. Pow. Brasław. Marszałka Trybunału Duchownego na też Laskę Marszałkowską Jemu ofiarowaną Wiersz napisany w Wilnie R. 1778 w Mies. Październiku. Patrum vestigia ducunt. Juvenalis. w 4ce, k. 2.

— Oda w dzień Imienin Tom. Wawrzeckiego 11 Grud. 1791. w 4ce.

Krasin.

— ob. Blinstrub Ant. (Produkt sprawy 1784).

Wspomnienia o Tomaszu Wawrz. Wilno 1829. — Baliński Statyst. Wilna 170. — Kraszewski Wilno II 261. — Święcki Hist. pam. II 520. — Encykl. Orgelb. XXVI str. 596—8. — Lachnicki Ant. Mowa 1817. — Janik Kółtataj 1913. — Tokars Ostatnie lata Kółtataja II 229 i nast. (tu memoriał Kółt.). — Finkel III 1888.

Wawrzyniec od św. Ambrożego ob. Mysłowski.

Wawrzyniec Dominik, kalwin ob. Dominik (Kanejonał 1624) — Krainński Krzysztof (Katechizm 1624).

WAWRZYNIAC od św. Michała, karmelita. Świątnica Boża Nieb. Do scho-wania oddana, Na Exequiach Godney pamięci Iey Mości Pániey, P. Zofiey Ostrowskiej Ostafiey Korsakowej Woy-skiej Połockiey Pobożney y prawdziwey Wdowy, W Kościele Wileńskim Oycow Karmelitow Bossych Przez W. O. Wawrzynca od S. Michała tegoż Zakonu, 1649. Nouembr: 23. A Z Dzwoleniem Starszych w Wilnie Do druku podana, y Oycow Bazyljanow S. T. 1651. Die 19. April. [Tytuł w prostokątnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 22.

Na odwr. tytułu aprobata Mikołaja Laurinowicza, kas. wil. z zakonu św. Franciszka Min. Conv. — Dedykacja Gabrielowi Kółędsie, opatowi bereswieckiemu. — Kazanie sawiera pochwały smarłej. Opata Kółędę, pominąwszy pokrewnych, nasna-czyła egsekutorem wolej ostatniej.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Przesda. — Uniw. Wileń.

WAWRZYNIAC (Laurentius) a Carm. Disc. De Exercitio Actuum Episcopalis Muneris propriorum, ante Pallii receptionem, Archiepiscopis denegato Exercitatio theologico-canonica ad Excell. D. D. Venceslaum Sierakowski Episcopum Premisliensem. w 4ce, k. 25.

Janozki Excerpta (r. 1764—6) str. 29. —

Mizler Acta 1756 str. 235. — Za nimi Jocher 7834 pisze, co następuje: „Pismo to wyszło anonimie z powodu wątpliwości, która się wyrodziła przy wyniesieniu Łubieńskiego na arcybiskupstwo gnieźn., czyli może wejść w sprawowanie swego urzędu przed otrzymaniem palliusza od Papieża. Autor rozstrzyga tę wątpliwość negative. Poprzedza list do Sierakowskiego biskupa przemyskiego. Autorem jest Laurentius a S. Carm. Discal. ill. D. Serra Nuntii in Polonia theologus“.

Tymczasem Łubieński został arcyb. dopiero w r. 1758 (jego poprzednik Dembowski umarł 1757); a Mizler już w r. 1756 wymienia tę broszurę? — Sierakowski był biskupem przem. do r. 1759. — Zachodzą więc trudności z jej datowaniem. — Egsempłarsa nie odszukałem.

Ossol.(?)

Wawrzyniec św. ob. Sztollmann Józef Ignacy (Tryumf 1777).

WAWRZYŃKOWICZ Andrzej. In Nomine Domini Amen. Quaestio logica de scientia ex lib. 2do Posteriorum Aristotelis fen: 169. sub felicissimis auspiciis Magnifici, Perillustris et Reverendissimi, Domini, D. M. Iacobi Baltazarowic S. Th. doctoris et professoris, inter collegas maiores senioris patris, ecclesiarum Cathedralis Crac: canonici, collegiatae Sanctorum Omnium praepositi, curati prosoviensis, contubernij Staringeliani, provisoris, Almae Universitatis Cracoviensis generalis et vigilantissimi Rectoris a M. Andrea Wawrzyńkiewicz, Philosophiae doctore, Novodvorsciano dialectices professore, Contubernii Noscoviani seniore. Pro loco in collegio minori obtinendo, publice ad disputandum proposita, in peraugusto DD. Theologorum lectorio, Anno Incarnatae Sapientiae 1684. Die 13 Mensis 8bris hora 13. Cracoviae, Typis Universitatis. fol., k. 2 nlb. Jagiell.

— Quaestio physica de tempore, sub auspiciis M. Ioannis Michalski S. Th. D. et Prof. a. ... phil. doct. et prof. collega minori, Coloniae academ. Bielenensis direttore, pro loco Majoris collegii obtinendo ad defendendum proposita. Cracoviae typis universitatis. 1689. fol., kart 2. Ossol.

— ob. Słowakowicz Stanisław (Aurum laureati 1693).

WAWRZYŃKIEWICZ Andrzej. Exercitationes Philosophicae Animis Iudicibus; tum Veterum, tum Recentiorum Philosophorum Accommodatae Et In insuperabili S. P. N. Augustini Hypponensis Episcopi & Ecclesiae Doctrinis Eximii Doctrina Corroboratae. à V. P. Andraea Wawrzyńkiewicz Philosopho Consumato Ordinis Eremitarum S. P. Augustini Conventus Vilenensis ad propugnandum publice more Scholastico Expositae. Per Illustri Ac Admodum Reverendo Domino, Domino, Thomae Josepho Stacewicz Utriusq; Juris Doctori, Protho-Notario Apostolico, Theologo Speculativo absoluto, artium LL.

& Philosophiae Magistro, Paenitentario Ordinario Ecclesiae Cathedralis Vilenensis, Benefactori Gratosissimo, & Maecenati amplissimo. Dedicatae. Sub assistentia R. P. Seraphini Makocki S. T. L. Ejusdem Ordinis Actualis Philosophiae Primarii Professoris. Anno Domini 1769. Die [dopis.: 20] Mensis [dopis.: Maii]. w 4ce, k. 4 nlb.

Na odwr. tyt. dedicatio.

Tezy obejmują metafizykę, ontologię, psychologię, pneumatologię. Csartor.

WAXMAN Andrzej. Imago Magni & Religiosi Magistri In S. Joanne Cantio Regni Poloniae & M. D. Lithvaniae Patrono, in Alma Universitate Cracoviensi Sacrae Theologiae Doctore & Professore, Sacra Ejus Nomini Die in Academica Collegiata D. Annae Ecclesiae, à Magnifico ac Generoso Domino Andrea De Korábniki Waxman, Dapiferida Novogrodensi Scholae Rhetoricae Alumno sub Assistentia M. Adalberti Sokolowski in Universitate Crac: AA. LL. & Philoso: Doctoris coram Amplissima Hospitum frequentia Exposita. Anno Domini 1772. Die 25. 8bris. Cracoviae Typis Seminarii Academici. w 4ce, k. tyt. i k. 13 nlb.

Na odwrocie herb i dwa dwawiersze. —

Dedyk. Florianowi de Janowek Janowskiemu, podpisana: M. A. (adalbertus) S. (okolowski) P. D.

Mowa sawiera okólnikowe pochwały świętego. — Autorem jej jest niewątpliwie profesor, a nie uczeń, i należało ją dać pod Sokolowskim.

Csartor. — Jagiell. — Ossol.

Waxman Jan, dominikanin († 1674) ob. Gostumiowski Jan (Luctuosus stellae 1674) — Mojecki Rajmund (Caelum 1666) — Wojewódzki Jan (Joannes 1672).

Waxman Jan, menniczy królewski, ob. Twardowski Kasp. (Kolęda 1623).

Waxmann Jan Aleksander, burgrab. krak., ob. Dziedzic Jan (Theatrum 1657) — Małkowicz Paw. (Nodus 1680) — Strasz Er. (1658) — Temberski St. (Fascia 1657) — Wiśniowski Józef (Kalendarz 1682).

Waxman Jan Kazimierz, kanonik katedr. krak., ob. Czeski Mikołaj (Di-

lectum 1670) — Margooki Andrzej Rudolf (Infula 1685).

Żółkowski Katalog IV 212—3.

Waxmann Józef ob. Kopeński Antoni (1764).

Waxmann Kazimierz ob. Lipski And. (1631) — Odrowąż E. (Conclusiones).

Waxman Michał ob. Bigoszewski Ad. (Monumenta 1756).

WAXMAN Stanisław. Żaloba po zęściu Zofii Szembekowny Krzyżanowskiej przez... S. A. K. S. w 4ce, k. 8. Wiersz. Ossol.

— ob. Poematia (1622).

Waxmann Władysław ob. Wilkoszowski Ant. Fr. (Navigium 1736).

WAXMAŃSKI Hieronim, dominikanin. Zbawienne Kroki Ktoremi Niebieska Bellona, skwapliwa w interessach Ludzkich Monarchini, Pełna Łask i Zwycięstw w Oudownym Obrazie Lwowskim Dominikańskim Nayswiętsza Marya Z Oryentalnych Tryumfow do Korony, na mocną, a nigdy nie ustającą Mieysca, Miasta, y Kraiu Obronę Pospieszyla. W Dzień sam Koronacyi, w Polu, Pod Namiotem Kaznodziejską wymierzone Praktyką. Przez W. X. Hieronima Waxmańskiego S. Teologij Prezentata, Przeora laworowskiego a na ten czas S: P: I. O. Imci Pana Potockiego Kasztellana Krakowskiego Hetmana Wielkiego Koronnego Teologa Zak: Kazn: Dnia 1. Miesiąca Lipca Roku P: 1751. fol., k. 9 nlb.

Tworzy część obszernego zbioru kazań wydanego z okazji koronacji pt. Hasło słowa Bożego (1751; ob. tom XVIII 56).

Kraszewski Okrąsny 1856 I 207.

— Pospolite Ruszenie po niezliczonych nieśmiertelnej w życiu sławy, heroicznym dzieł, męstwa, odwagi y wiekopomnych w oyczyźnie zasług krokach za wydaniem śmiertelnych martwej potentatki Wici w terminie ostatniej życia ludzkiego rumacyi, czyli przy exportacyi ciała ś. p. J. O. Iegomości Pana Józefa na Złotym Potoku, Stanisławowie, zięstwie Zbaraskim, Brodach, Nimirowie, Załoscach, Iozefowie, Krotoszynie etc. Potockiego kaszt. krak. hetm. w. kor. leżańsk., śniatynsk.,

bolemowsk., luchowsk., kutskiego etc. starosty, Białego Orła y S. Andrzeia kawalera; z Załozieckiego zamku do kollegiaty stanisławowskiej d. 15 sierpnia, przez X. Hieronima Waxmańskiego s. theol. presentata, zak. kaznodz. prowincyi ruskiej, na ten czas teologa dworu tegoż; żalobnym stylem ogłoszone, a prawdziwemu y dziedzicznemu imienia, cnot, dzieł, talentów y tytułów oycowskich successorowi, JW. Im. Panu Stanisławowi Potockiemu Wojewodzie Kijowskiemu dedykowane, dnia 2 września 1751 r. We Lwowie w drukarni SSS. Troycy. fol., ark. 6.

Na odwr. tytułu herby Pilawa i Jelita, pod nimi wiersze polskie.

Barącz ks. Pamiętki Stanisławowa str. 109 i 110. — Tenże: Dzieje sak. kaznod. II str. 274. Krasin. — Uniw. Wileń.

WAXMAŃSKI Wacław. Nowa Jerolima albo Kalwarya Całey Męki Jezusowej y Bolesney Matki Jego Maryi Panny wyrażająca Drogi. W Gornym Śląsku na Gorach Chełm, teraz Anny Świętey nazwanych, od Jaśnie Wielmożnych Fundatorów Grafow De Gaschin Wystawiona Roku zaś Pańskiego 1764. W Uroczystość Podwyższenia Krzyża S. Wprowadzona, Zupelnemi Odpustami od O. S. P. Klemensa XIII. Nadana A Dla wygody Pobożnego Ludu, służącemi na tę S. Podróż Uwagami, Modlitwami y Pieśniami; z przydatkiem krotkiego Nabożeństwa do Anny S. na tey Gorze Cudami y Łaskami sławney Opatrzona Y za Dozwoleniem z Wierzchności do Druku podana Roku Pańskiego 1767. W Wroclawiu, Drukarni Akadem. S. Jesu. w 8ce, k. tyt. i k. 8 nlb., str. 3—169, k. 8 nlb. (z tych pierwsza czysta).

Na odwr. k. tyt. wiersz łaciński na cześć domu Gaschinianae. Na nast. stronie herb i wiersz; wreszcie dedykacja Antoniemu grafowi de Gaschin, fundatorowi N. Jerolimy, podpisana przez Reformatorów konwentu św. Anny na Górze Chełm. Aprobatają dają Ad. Entsendorffer S. J. we Wroclawiu 22 dec. 1767 i Dawid Krumhorn. (Tu wymienione nazwisko autora Waxmańskiego). Entsendorffer musiał umieć po polsku, gdyż jemu służył biskup cenzurą dziełka, a on pisze „curatissime

legi⁴. — Wreszcie licencja i aprobaty ze strony zakonu Reformatów.

Jest to książka do nabożeństwa o zwykłej treści: odpusty, przygotowanie do spowiedzi, rozmyślenia na drogach kalwaryjskich, drógi M. B., litanie i modlitwy do św. Anny. — Na str. 164 opisano obrasun św. Anny na Górze Chełm słynącej. Status św. Anny (a więc nie obrasun) przyniesiona była z Francji w r. 1504.

Kończą pieśni kalwaryjskie (w liczbie 28) dla śpiewania przez kompanie z różnych miejsc przychodzące. Autor poetę nie był. Bycin w sznym mi egzemplarsu nie ma. Jocher 8779. Jagiell.

Waymann ob. Proposition (1659).

Ways Szelmicki Jan (pseud.) ob. Groicki B. (Tytuły 1567).

WAYS Mikołaj. Prognosticon, Z náuki gwiazdarskiej. [Tu ozdobnik]. Od roku 1572. aż do roku 1588. będącego, w które czasy, gruntownie a istotnie oznámiono, co się w tych námienionych przyszłych latach przydać a okazać ma, wszystko z wielką pilnością dla wierney przestrogi z Biegów Niebieskich złożono y opisano iest. Przez Mikołáyá Wáysá Mathematica. z Drukarni Mácyeyá Wirzbięty. Roku, 1572. w 8ce, k. tyt. i k. 15 nlb. (sygn. A—D₄).

W przedmowie do Krzesac. Czytelnika pisze, że wyjawil tu różne tajemnice, a także srogości tureckiego smoka. Po czym kolejno podaje prognostyki na lata 1572, 1573 itd., aż do r. 1588. W r. 1572 będzie tani chleb i odkryją się wykryty jednego swodsiela (śmierci Zygma. Aug. nie przewidział jednak czytając w gwiazdach). Przejdą potem zaćmienia słońca, ciężkości, głody. W r. 1579 przyjdzie zaburzenie z strony świeckiego na królestwach rządzenia, w Raymie będzie pożoga od ognia. Powołuje się na przepowiednie Jana Schtoflera. W r. 1588 będą w Niemczech miejskie statuty pogwałcone, ukaże się miotła jadu pełna, wszystkie siewniki i krwi rozlanie będą nawiedzone. Kończy wiersz pocieszający czytelnika: Do tego co cseł ty straszne rzeczy. Straszność to są iście rzeczy, — moy namilisz bracye. — A iśe to zasługiem, — snadź to wszyscy snacye. — Ale to iest rzecza nasrożasa, — że to iść widzimy, — A przed się w swoich staniach — nic nye poprawimy... itd.

Ten sam wierszyk znajduje się w dziełku Leowiejusza (1566). Maciejowski Piśmienn. III 214. — Żebrowski Bibl. matem. str. 204. — Wierszowski III 2669. Czartor.

— ob. Waies (?) — Grazer Ferd. (Judicium 1572).

Waytmann Fryderyk ob. Arteński (Lumen 1680).

Waytmanowa Agnieszka ob. Hanicki Jan Stanisław (Konsystencya 1692).

Waż w rycinach i emblematy N. P. Marii... ob. Symbola Immac. Virg. declarantia (tom XXX str. 118).

— ob. Leopolda Gabr. (miedziany 1618) — Różycki (Wężyka 1638).

WAŻ Karol Antoni. Concentus lyricus virtuti et honori XI. VV. DD. primae laureae Candidatorum, dum in alma Universitate Cracov. per clarissimum et excellentissimum Dominum D. M. Michaelem Iosephum Rembecki Philosophiae Doctorem, Astronomiae et Astrologiae in Collegio Minori ordinarium professorem in magna magnorum hospitem Corona AA. LL. et Philosophiae baccalaurei ritu solenni crearentur a Carolo Antonio de Węże in Bielany Waż pincernida Drochiciensi ejusdem laureae Candidato metri plandentis instrumento accommodus Anno Domini 1726, die 7 Novembris, Cracoviae typis Universitatis. fol., k. 11 nlb.

Na odwr. tyt. herb Wiśniowieckich i wiersz. — Praypis Mich. Sorwacemu Wiśn. — Po czym oda do św. Jana Kant. i podziękowanie egzaminatorom oraz wiersze dla kandydatów (H. Kasprycki, M. Mirecki, Mich. Gawroński, Jan i Wojc. Domańscy, Ant. Michalski, Mik. Iwański, Fr. Hebdowski i P. Przedborski). — Zaś dla Węża napisał wiersz M. Gawroński. Jocher 1527. — Maczkowski Statuta 387.

Raczyń. — Zamoj.

Wazgilowicz ob. Markiewicz.

WAZGIRD Kazimierz. Signaculum Supra Cor Litvaniae In Universitatis ac Academiae characterē à Coronato Sarmatiae Capite Stephano I. Positum, Inter Theatrales Ignēs Ab Academica Congregatorum Manu In eadem Universitate Actu Metagymnastico Reseratum. Anno Unionis Hypostaticae Humanitatem consignantis 1731 Kalend. August: fol., k. 2 nlb.

Bes osobnej karty tyt.

Jest to program dialogu na tle dziejów Batoro (powołuje się na Solikowskiego, Chwałkowskiego i Kojalowicza). Wystę-

pują Batory i Bekiesz, i młodzież akademicka, witająca ich po zwycięstwie. Młodzież dedykuje mu panegyryk: Vigiliae cordis. Zjawiają się potem Mielecki i Zbrozius. W końcu król podpisuje fundację Akademii i mówi: Disce latine et ego te faciam Mości Panie. Kończy scena alegoryczna.

Kraszewski Wilno IV 247—8. Jagiell.

— Scena post triste Deo et Angelis Spectaculum ad excitatos amoris divini ignes in adolescente Japone in melius mutata, actu antecinerali a Celsissima Illustrissima Perillustri Magnifica, oratoria palaestra Academiae et Universitatis Vlnensis Societatis Jesu, inter theatrales ludos repraesentata, anno Dei personam hominis in teatro Orbis agentis 1737. die 2. Martii. fol., k. 1

Ważność Tranzakeyi. (Projekt do prawa). fol., kart 1.

T. P. N. w Poznaniu.

Ważnyscy-Skarbkowie ob. Ruszczye Kasp. — Kiryalt Amb (1773).

Ważńska Elżbieta z Moszyńskich ob. Gawath ks. Jakub (Kazanie na pogrzebie 1629)

WAŻYŃSKI Antoni. Sprawa IW. (. P .. na trybunale głównym W. X. Lit. y ziem. powiatu oszmians. sędziego z JJ. WW. IP. PP. Kazimirą z Oginskich podskarbiną W. W. X. Lit. Michałem y Barbarą z Brzostowskich pierwej Potocką, teraz Brzostowskimi starostami puńskimi (około 1790). fol., kart 2.

Zieliń.

— ob. Gonsowski Ignacy (1761).

Ważnycki Benedykt ob. Kiryalt (Kazanie 1773) — Skarbek Jan (The-saurus orbis 1743) — Ważyński Por-firy (Węzeł 1755).

Ważnycki Feliks ob. Bagiński Jan Kanty (W dzień 1779).

Ważnycki Jerzy i Elżbieta ob. Sko-rulski Jan (Głos pochwał 1764, Vox voluptatis 1764).

(Ważnycki Michał). Sprawa WJPP. Michała Starosty Kiernowskiego i Jozefata Podkomorzycy Oszmianskiego Braci Rodzonych Ważyńskich. z W. JP. Dominikiem Głuchowskim i WW. Kuratorami jego (1798). fol., k. 2 nlb.

Uniw. Wileń.

— Sprawa W. JP. Michała Ważyńskiego Starosty Kiernowskiego. z JW. JP. Ludwikiem Hrabią Tyszkiewiczem Marszałkiem Gubernskim. O Zwrót do Ziemstwa Oszmianskiego, i o Poeny Ewokacyne, niemniej za podane Sądowi Obmowy (1799). fol., k. 4 nlb. Ob. Tyszkiewicz Ludw. Uniw. Wileń.

— ob. Ruszczye Kasp. Ważyński Onufry ob. Grodecki Syxtus (1799)

WAŻYŃSKI Skarbek Porfiry, biskup chełmski, prowincjał zak. bazyl. († 1814). Duch Kapłaństwa Chrystusowego albo żywot i cnoty apostołskie Zbawiciela naszego przez X. P. S. W. (Wilno 1792)... ob. tom XV str. 352.

On był tłumaczem.

— Katechizm albo Krótkie zebranie Nauki Chrześcijańskiej, dla pożytku dusz ludzkich spisane na 2 klasy podzielone. Począjów, w drukarni WW. XX. Bazylianów. 1792. w 8ce, str. 208. Krasin.

— Kazanie na Uroczystosc Bl. Jozafata Kuncewicza Arcybiskupa Połockiego Biskupa Witebskiego, Mscisławskiego, Orsząńskiego i Mohilowskiego, Za Jednosć z Kościołem Rzymским Męczennika Miane w Katedrze Połockiej Roku MDCCLXII. (1762). Przez X. Porfirogo Wazynskiego Z. S. Bazylego W. Filozofii Natenczas Profesora, i przez Tegoż Wielmożnym Jehm-sciom Panstwu Antoniemu Y Eleonorze Z Skarbkow Wazynskich Zenowiczom Woyskim Wojewodztwa Połockiego z Okoliczności powinowania Dozgonnego Szcześliwie między Niemi zawartego Przymierza Przypisane. [Tu wi-nieta]. w Wilnie w Drukarni J. K. M. u XX. Bazylianow. (1762). fol., k. tyt. i k. 14 nlb.

Na odwr. dwa herby i dwa 4-wiersze polskie. W dedykacji wychwała różnych Zenowiczów, zwłaszcza Michała.

Korzystał z pism Jak. Suszy i Cypr. Żochowski. Stąd bierze fakta o życiu bl. Jozafata przytoczone w kazaniu. Kończy impr. Karola Karpia.

Jocher nr 5049 podaje tytuł wypunktowany (ze względu na censurę ros.).

Uniw. Wileń

— Illustrissimo et Excelentissimo Domino Domino Nicolao in Potok... Potocki... Scholae Buczacenses cum adjuncto... Convictu sub regimine Ordinis Sancti Basilii... hanc Sinopsim rectefactorum Constantini Magni... Typis Poczaj. 1769 fol., k. 26.

Tytuł dokładniejszy i biblioteki, obacs w t. XXV 151

Poprzedza obszerna dedykacja do Potockiego.

Do jej autorstwa przysnaje się Ważyński, gdyż przedrukował ją w swoich Orationes II 40—112 (i to w obszerniejszym tekście). Mówi w niej o stosunku Potockiego do Poczażowa, o przyjęciu chana tatarskiego, o posłowaniu na sejm itp.

Tragedia o Konstantynie pt. „Ozdoba i sława prawowiernych cesarzów“ była też zapewne pióra Ważyńskiego, który pisywał poemata vernaculo idiomate.

Obacs o niej w t. XXIII str. 542.

— Orationum Seu Exercitationum Oratoriarum R. P. Porphyrii Skarbk Wazynski Hieromonachi Basiliani Pars Prima. Sacras Orationes Complectens. [Tu winietka: kwiat] Vilnae Typis S. R. M. Basilianis Anno 1772. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 443 (sic). — Pars Secunda Orationes Profanas Complectens. [Tu winietka. Ibra przybrana gałązkami]. Vilnae Typis S. R. M. Basilianis Anno 1773. w 8ce, k. tyt. i k. 10 nlb., str. 17—234, k. 3 nlb. (errata).

W liczbowaniu tomu I myłka, bo po str. 223 idzie nie 224, lecz 323 itd.

Ded. Silvestro Lubieniecki Rudnicki Russiae totius exarchae (na 6 k.) i censura N. Karpińskiego oraz impr. S. Nowickiego. Część I zawiera 14 mów treści teolog. (De Christi cruciatibus, de internis Mariae, de laudibus S. Thomae, de S. Joan. Chryssost., de S. Joseph itp.). — Nie ma nigdzie zaznaczone, gdzie te mowy były wypowiedziane.

W cz. II rozpoczyna dedykacja temuż Rudnickiemu. Tu mówi, że ma gotową do druku i trzecią część, napisaną vernaculo idiomate, a obejmie ona także quaedam nullo lepore consarcinata poemata.

W cz. II są m. i. utwory: In initio scholarum, dedykacja tragedii o Konstantynie (obacs o niej wyżej), oratio lustrica gratul. Nicolao Potocki, oratio dedic. thesium B. M. Josaphat, praefatio ante disput. theol. dicta Romae, oratio in capit. Bytensi ad Hypp. Biliński (z r. 1763), Bellum seu certamen partium orationis (nominis atque verbi). — W całej książce przewija

się kult dla języka łac. (Cicero) i dla wykształcenia klasycznego.

Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Wileń.

— Porphyrius Skarbk Wazynski Ordinis S. Basilii Magni Humilis Hieromonachus, Congregationis Ruthenorum Ex Generalis, & Provinciae Sanctissimae Trinitatis Superior Provincialis, Archimandrita Zydyczynensis. Omnibus & Singulis Ordinis & Provinciae nostrae Monachis, praesertim vero Monasteriorum Superioribus Salutem & benedictionem Coelestem precamur. [Na końcu:] Dabantur Grodnae in Monasterio Abbatiali Anno Domini 1784. 12 novembris. w 4ce, k. 14 nlb.

Opowiada o swoim wyborze na prowincjała, omawia uchwały kapituły prow., mówi obszernie o szkołach bazylijskich, przytacza pismo Sedis Apost.

Uniw. Wileń.

— Porphyrius Skarbk Wazynski Ordinis S. Basilii Magni Humilis Hieromonachus, Congregationis Ruthenorum Ex Generalis, & Provinciae Sanctissimae Trinitatis Superior Provincialis, Archimandrita Zydyczynensis, Omnibus & singulis Ordinis & Provinciae nostrae Monachis, praesertim Vero Monasteriorum Superioribus salutem ac Coelestem benedictionem ex animo precatur. (1785). w 4ce, k. 11 nlb.

Zawiera list Ważyńskiego w sprawach liturg., datow. in monast. Suckoviensi 12 Sbris 1785. — O porozumieniu ze Smogorzewskim i s. nunc. Garampim, o śmierci Sam. Nowickiego, o jego pracach naukowych, o założeniu stowarzyszenia dla badań naukowych nad historią Kościoła rusk. — Dodany list Jasona Smogorzewskiego, arcyb. kijow. Uniw. Wileń.

— Porphyrius Skarbk Wazynski O. S. Basilii Magni Humilis Hieromonachus Congr Ruthen: Exgeneralis & Provinciae SS. Trinitatis Superior Provincialis, Archimandrita Zydyczynensis Omnibus & Singulis Ordinis & Provinciae Nostrae Monachis praesertim Monasteriorum quocunque titulo Superioribus Coelestem benedictionem precatur. [Na końcu:] Dabantur in Monasterio Nostro Zydyczynensi Anno Salutis MDCCLXXXVI. (1786). w 4ce, k. 5 nlb.

W sprawie karności zakonnej.

Uniw. Wileń.

— Propositiones philosophicae Studii Basil. Polocensis (1759). ob. Horyłowicz Maks.

— Beatissimo Martyri Josaphat Kuncевичio Ex Ordine S. Basilii Magni Archiepiscopo Polocensi, Episcopo Vitebscensi Mohiloviensi, Orsanensi &c. Regni Poloniae & M. D. Litvaniae in rebus difficillimis Patrono Praesentissimo Per Russiam Albam & Litvaniam schismatis Eversori Gloriosissimo, nec non Consensionis cum Romana Ecclesia circa Fidei dogmata Propagatori Felicissimo Basiliianae Familiae sicut & Caeterorum ad se confugientium Tutori Amplissimo Studium Philosophicum Basilianum Vitebscense suas Ex Universa Logica Theses Magistrō Kyr Porphyrio Skarbk Wążyński Hieromonacho ejusdem Ord: D. D. D. [Tu pod ozdobną linią:] Vilnae, Typis S. R. M. PP. Basilianorum (1761). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Rozpoczyna: Oratio na cześć błogosł. Jozafata. Potem idą tezy z logiki (w liczbie XII). — Defendentur publice in Monasterio Vitebscensi Ord. S. B. Anno 1761 idibus Novembris.

Wstępna Oratio przedrukował stał w swoich Orationes II 150. Uniw. Wileń.

— Propositiones... ob. Szczurowski Tymoteusz

— Sanctorum Pari Gloriosissimo, Boriso & Elibo, Jn Salutari Baptismatis lavacro nuncupatis Romano & Davidi, Magni, & Sancti Principis ac Apostoli Gentis Roxolanae, Vladimiri Filiis, Jn-victissimis Christi Martyribus, Proci-puis totius Ruthenorum nationis Tutoribus; Theses Ex Metaphysica Selectas, Quae Praeside R. P. Porphyrio Wazynski, Ordinis S. Basilii Magni, Philosophiae Professore, in Monasterio Polocensi, a Religiosis ejusdem Ordinis, Anno MDCCLXIII. (1763). Mense Augusto, Die... Propugnabuntur; Ejusdem Monasterii Studium Philosophicum D. D. D. [Tu głowa anioła]. Vilnae Typis S. R. M. Monachorum Basilianorum. (1763). w 4ce, k. tyt. i k. 16 nlb.

W przedmowie powołuje się na dzieło Assemana Kalendarium eccl. universae, który, idąc za Possewinem, podaje w wątpliwość

świętość Gleba i Borysa. Possewin nie miał racji; Synod zamojski zatwierdził ich cześć.

Po czym idą tezy z metaf., ontologii, etiologii, demonologii, psychologii. Powołuje się w nich na Wolffa, Lockego, Leibniza, Hobbessa, Spinozę, których zdania częściowo przyjmuje, częściowo zwalcza. Przeciw Kartezjuszowi wysuwa Hueta.

Janocki Excerpta 386. Uniw. Wileń.

— Kazanie na pogrzebie IW. IP. Mikołaja Potockiego wwdzica belżk. kawal. maltańsk. podczas mszy ś. uroczyscie śpiewanej przez JW. Cypriana Steckiego exarchi całej Rusi Łuck. i Ostrogsk. biskupa, testamentu tegoż pana exekutora w Poczażowie r. 1782 d. 17 czerwca odprawionym miane przez X. Porfirego Skarbk Wążyńskiego zak. S. Bazyl. W. kongregacyi ruskiej exgenerała, opata żydyczynskiego. Poczażów (1782). w 8ce, str. 60

— Oycze nasz albo Modlitwa Pańska podług różnych potrzeb i okoliczności przystosowana, Obfite bogomyślności uproszenia łask różnych osobliwie do zbawienia ściągających się sposoby zawierająca... Z różnych Ksiąg święta. w Lublinie, w Drukarni XX. Trynitarzów. w 12ce, k. 94 nlb.

Uniw. Warsz.

— Zbiór dwójaki żywotów (1786)... ob. Massini (w t. XXII 219).

On był tłumaczem tych 13 tomów. Dodał tu także żywoty kilku świętych polskich. Przedruk wyszedł w r. 1839.

Bartoszewicz w Przeglądzie Katol. 1869 nr 51.

(Ważyński Porfiry). Węzeł w którym się zawierają pochwały W. w Bogu Nayprzewieleb. JX. Porfirego Skarbk Wążyńskiego Zakonu Bazylijskiego Generała WJP. Benedyktowi Skarbkowi Wążyńskiemu Dworzaninowi J. K. Moi... w Oktawę jego imienin od uczący się w szkołach Borunskich młodzi dany. Roku 1755. dnia 27 Lutego. w 4ce, ark. 2.

Na końcu te słowa: „Tu także przylączamy wiersz Jozafata Zypowskiego Profesora swego, jakim po przeczytaniu naszych nam odpisał“.

Jest to notata Jochera (zapewne z Bibl. Wil.). Data wydaje się za wczesna, jeśli Ważyński nazwany tu „generałem“.

— ob. Horyłowicz Maks. (1759) — Idzellowicz Michał (1796) — Kiryatt Ambroży (1775) — Pinamonti J. P. (Synagoga 1792, Piekło otwarte 1790 — on był tłumaczem) — Ritus (1796) — Szczerowski Tym. — Wyobrażenie (1790).

O ustawach synodalnych wydanych przez niego ob. ks. Likowski w Przeglądzie Kościelnym 1902 I str. 163 i nast.

O jego „Żywocie Chrystusa“ ob. tom V 27. Najwybitniejszym jego uczniem był Tymot. Szczerowski, o którego działalność obacz tom XXX str. 228. — Wydając tom XXX nie znalazłem jeszcze ani „Propozycji“ szkolnych Szczerowskiego (1768) ani tegoż „Ethologii“ wydanej w r. 1772, a dedykowanej archimandrycie Ważyńskiemu. Dlatego tutaj na razie notuję, że „Ethologia“ jest wierszowanym podręcznikiem szkolnym, obejmującym całość etyki. Kończy się prozaiyczną „Rozmową o celu szczęśliwości człowieka“, w której dowodzi, że nie dobra doczesne, ale Bóg jest celem szczęśliwości człowieka.

Dziennik Wileński 1819 II 814. — Kraszewski Wilno IV 844. — Dzieje dobrocz. 1820 str. 266. — Święcki Hist. pam. II 521. — Gas. Korresp. Warsz. 1804, nr 25 (Dodat.). — Encykl. Orgelbr. XXVI str. 604. — Encykl. kościelna III 256; XII 522; XXX 376—8.

WCISŁIC Krzysztof. Kalendarz świąt rocznych obrotów niebieskich z wykładem pilnie uważanym czasów na Rok Pański 1643. przez Krzysztofa Wcisłica Nauk Wyzwol. w sławnej Akad. Krak. bakałarza na horyzont Lwowski napisany... w Krakowie u Bartł. Kwaśniewskiego. (1642). w 16ce.

Dodany jest z osobnym tytułem: Rossądek y przesłoga na obwieszczenie urodzaju, chorób... na rok pański 1643 przez Chrystopha Wcisłica. — Przypisał Stanisławowi Jabłonowskiemu miecznikowi w. kor.

— Rossądek abo obwieszczenie przypadek z przyczyn przyrodzonych idących, z Nieba y obrotów jego na Rok Pański 1646. po przestępnym pierwszy, Krzysztopha Wcisłica Nauk Wyzwolonych i filozofii w sławnej Akad. Krakowskiej bakałarza. (1645). w 16ce.

Przypis Karolowi Franciszkowi Korniańskowi. Żebrawski Bibliogr. matemat. str. 274.

Wcisłiński Flor Marc. ob. Colonna Kamil (Compon. 1638).

Wcisłowski M. ob. Szynglarowicz And. (1720).

WCISŁOWSKI Walenty Józef († 15 maja 1747). Culmen rosis coronatum praesulei honoris, ad felicissimum pontificatus ingressum illustrissimi, excellentissimi ac reverendissimi domini D. Christophori in Słupów Szembek, Dei et Sanctae Sedis apostolicae gratia, episcopi Chelmensis, praepositi Miechoviensis, universitatis Zamoscensis cancellarii ac benefactoris amplissimi, ejusdem Universitatis nomine per Valentinum Josephum Weisłowski AA. LL. & Philosophiae baccalaureum, in eadem universitate Zamoscensi scholae poeseos ordinarius professorem, profundo cultu & veneratione, orbi polono praesentatum. Anno quo summus pontifex e coeli culmine in crucis cathedram descendit 1713. mense (7bris) die (24). Leopoli, typis confraternitatis S. S. S. Trinitatis. (1713). fol., k. 17 nlb.

Na odwrocie tyt. herb Szembeków. Dedykacja Krzysztofowi Szembekowi. Całe prozą przeplatane wierszami.

Czartor. — Krasin. — Uniw. Lwow. — Zamoj.

— Gemma orbis Poloni cervus, ad fontes theologicos accurrens Perillustris ac Reverendissimi Domini D. Pauli de Rzeplin Woiakowski, ecclesiae cathedralis Premysliensis archidiaconi, archicathedralis Leopoliensis primiceriter judicis deputati ad Tribunal regni, praepositi Prochnicōsis, Krasicinōsis etc. dumq; in alma universitate Zamoscensi Sacrae Theologiae doctor ritu solenni crearetur per M. Valentinum Josephum Weisłowski, Philosophiae doctorem, canon. Zamoscen: notarium apostolicum, in Universitate Zamoscensi professorem, applaudente pennā orbi Polono demonstratus A. quo Gemma Caelestis in Mari Gratiarum reperta est 1715. Die verò 4 Mensis Julii Zamoscii. Typis universitatis (1715). fol., k. 2 nlb., ark. F₂.

Na odwrocie str. tyt. herb Wojakowskich, na 2 kartce ded. proza, po czym rzecz prozą, poprzedzona krótkim ustępem poetycznym.

Jagiell. — Ossol. — Zamoj.

— Hymen hastis armatus super flumina excubans post connubialia foe-

dera Thomae Joseph Zamoyksi Grodec. etc. capit. colonelli, acad. Zamosc. fundator. et Antoninae de Zahorowscis Wołowiczowa Lith. supremae marschalcae orbi Polono proclamatus per M... Ph. doct. Notar. apost. in ead. acad. prof. Zamosc. typis univers. (1718). fol., k. 13. Krasin. — Ossol. — Zamoj.

— Korona złota drogiemi kamieniami nasadzona, Przenayswiętszey Maryi Pannie, przez wielki w Koronie Polskiej dom Jaśnie Wielmożnych Ich Mciów Panów z Złotego Potoka Potockich w cudownym Sokalskim obrazie w kościele WW. OO. Bernardynów alias Obserwantów, w dzień festu iezy narodzenia, ofiarowana. Przy doroczney zaś uroczystości w tenże fest, przez X. Walentego Weisłowskiego, kanonika Zamoykskiego, proboszcza Thomaszowskiego, s. stolice apostolskiej pisarza, kazaniem rannym z Sokalskiej ambony ogłoszona. Roku ukoronowanej hostwem natury ludzkiej 1725 dnia 8. września w drukarni Akademii Zamoykskiej 1725. fol., k. 11 nlb.

Dedyk. Franc. Salez. Potockiemu staroście bełskiemu.

Wyszło także w 4ce, k. 23, jako część zbioru kazań z tejże okazji wypowiedzianych, wydanego przez Ig. Orłowskiego pt. Chwała koronna (ob. tom XXIII 427).

Czartor. — Ossol. — Uniw. Wileń. — Zamoj.

— Laureae doctorales theologicae sub eximia protectione Illustrissimi, Excellentissimi ac Reverendissimi Domini D. Christophori in Słupów Szembek Dei et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Chelmensis, praepositi generalis Miechoviensis, Universitatis Zamoscanae Cancellarii et Benefactoris Munificentissimi, in Perillustribus et admodum Reverendis Dominis D. M. Mathia Pawłowicz Sacrae Theologiae licenciato, Canonico Zamoscensi, Curato Gorajensi, Universitatis Zamoscensis vigilantissimo Rectore D. M. Jacobo Arakielowicz S. Theologiae Licenciato, Canonico et Concionatore Zamoscensi, physicae profess: Curato in Wilkołazy Facultatum Decano vernantes, et dum in Basilica Collegiatae Zamoscensis, in magna Il-

lustrissimorum hospitem et ordinum Academiae Corona; ritu solenni Sacrae Theologiae Doctores crearentur per M. Valentinum Iosephum Weisłowski Philosophiae Doctorem, Canonicum Zamoscensem, Notarium Apostolicum, in Universitate Zamoscensi professorem Cultu panegyrico consignatae. Typis Zamoscij A. D. 1715. die 13. Maij. fol., ark. 3.

Na odwr. tytułu napis: Insignia Neodoctorum, pod tym waga z ręką. Na jednej szali herb (Róża) Arakielowicza, a na drugiej herb Pawłowicza i nad tym napis: Ambo pondus habent. — Zaś pod tym 6 wierszy łac. Zamoj.

— Sanguis regum diadematus, principum mitris, heroum laureis coronatus Illustrissimorum Excellentissimorum Neosponsorum, scil. Illustr. Excell. Domini D. Michaelis Zamoyksi, Venatoris regni, capitanei Mevensis, Lanckoronensis, Bratianensis etc. cum Celsiss. ducissa Elizabetha Koributhowna, Celsiss. ducis in Wiśniowiec et Zbaraż; et magni ducatus Lithuanie supremi cancellarij; marchionis in Dolosko, Dambrowica et Komarno, capitanei Pinscensis, Glinianensis, Wilkomirienensis etc. etc. dignissima filia, nomine universitatis Zamoscensis, celsissimis nominibus clientaliter applaudentis tempore nuptialis actus orbi Polono praesentatus per M. Valentinum Josephum Weisłowski Ph. Doct. et Prof. C. Z. p. t. Not. Apostol. Anno Concepti de purissimo Sangvine Virginis Xsti 1722. Typis Universitatis Zamoscensis. fol., ark. H₂.

Na odwr. tyt. herby nowożeńców. Pod nimi dwa czterowiersze łac. Dedykacja nowożeńcom. — Hymenusz wierszem polskim. Jagiell. — Ossol.

— Teologia polska którą zowią szkolną tym trybem, iak ią w szkołach dają kroćusienko wierszem polskim zebrana, osobiwie dla tych, którzyby radzi wiedzieli co się zamyka w Teologij, a sposobu na to nie mają, bo albo się nie uczyli Teologij, albo po Łacinnie nie umieją; wypisana, teraz świeżo przez Xiędza Walentego Jozefa Weisłowskiego Kąpláná Swieckiego, S.

Th: Doktora K. Z. P. T. do druku podana. Roku Pánskiego 1742. we Lwowie w drukarni Pawła Jozefa Goleczewskiego J. K. Mośóí uprzywilejowanego Typografa. w 4ce, k. 5 i str. 156.

Dedykacja Maurycemu Jósef. Kardwanowskiemu i jego tonie. Po czym aprobata. Teologia ma IX rozdziałów. — Rozdział I o Bogu; rozdział IX o różnych materiach teologicznych. — Od str. 123 zaczyna się inne pismo tegoż autora pod tytułem: Stan i życie kapłanów áwieckich. Juszyński II 304 (z mylną informacją). — Za nim Jocher 2605.

Chrept. — Dzików — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Ziełiń.

— ob. Actus (1724) — Synodus chełm. (Szembek Krzysztof 1717) — Szynglarowicz And. (Astrea 1720).

Janowski Lexic., Pol. I str. 134. — Jocher 2605 pisze o nim, co następuje: „O życiu jego pisał Jakub Radliński, co Żaluzki miał w rękopisach. Wcisłowski ten doktor teologii, był kasnodzieją przez lat dwadzieścia, potem rektorem Akademii Zamajskiej i kanonikiem regularnym miechowskim. Umarł r. 1747. Siarczyński, pod Wastowskim, pomieścił autora między pisarsami wieku Zygmunta III^a. — Siarczyński Obraz II 294. — Wadowski Wiadomość (1900) str. 174. — Kochanowski Dzieje Akad. Zam. 1900.

Wdowa, komedia... ob. Bohomolec Franc. (1768).

Wdowa Malabaru ob. Bogusławski W.

Wdowy, Wdowi stan ob. Fulvius Andrzej Androcy (Nauka jako 1606) — Goldonowski Andrzej (1635) — Patent (1794) — Układ dobrowolnego ustanowienia (1787).

Wdzięczność od arbitrów imieniem całego Narodu Stanom Seymniącym oświadczone. W drukarni wolney na papierze krajowym. w 4ce, k. nlb. 2. Z okazji pomnożenia wojska i zamierzonego podatku (ofiary). Pomnożenie wojska było 1789.

Pilat Lit. polit. str. 88.

Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— ob. Actum (1791) — Casimirus a S. Michaele — Czartoryski Ad. (1777) — Franciotti Cez. (Bogu 1692) — Franciszek od św. Michała (Jezusowi 1705) — Kognowicki Kaz. (wiekopomna 1776) — Łojowska Agnieszka (1772) — Żaluzcy (1780).

WDZIEKOŃSKI Szymon, stud. wil., potem jezuita. Memoria Ervditae Virtuti Nobilis Et Ingenvi Adolescentis Alexandri Thvr Svbdapiferi Orsen. Filii. Quem, dum veram Philosophiam mortis meditatione disceret, breui bene doctum, à Tyrociniis Logicae Aeternitatis altiùs promovit. Erigitvr A Simone Wdziekonski Artium & Philosophiae Magistro Sacrae Theologiae Auditore in Almá Academiá Vilnensi. [Tu ozdobnik]. Vilnae, Typis Academicis Anno Domini M.DC.XXXIX. (1639). fol., k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb Thurów i dwuwiersz łac. — Ded. po łacinie ad Subdapiferum Orsensem. i po polsku do Panley Podstoliny.

Po czym panegiryk prozą, napis nakamienny, Lessus familiae i 5 polskich trenów (czystym językiem i nienajgorzszym wierszem). Na egz. Uniw. Wil. zanotowano, że miał to pisać ks. Obuchowicz S. J.

Krasin. — Uniw. Wileń.

— ob. Roa Marcin (Czyścicie 1671). Brown Bibliot. 417 (nazywa go Wdziekowski). — Kraszewski Wilno IV 204.

Veaux (de la) Thielhaut J. Ch. (1749 † 1817) ob. Bykowski (Nocy wiejskie 1788; tu jego przeróbka).

WEBER Andreas. Ex Angelographia, an, et cujusmodinam Angeli assumant corpora? Disputabit publice praeses M. Andreas Weber, Bojanowa Polonus, respondente Gottfried Peucer. Wittenbergae, typis Johannis Wilckii 1688. w 4ce, k. 8.

Dedyk. Samueli Hentschel Eccles. Augustanae Confess. in Maj. Polonia Seniori et Lesnae past.; M. Dav. Gottfr. Arnold Bojanov. Pastori; Christ. Stobaeo Sabroviensi Pastori.

Jocher 3763 (ma datę 1638). Ossol.

— Dissertatio historica de Tartaris quam publice... proponit praeses M. Andreas Weber Bojanová Polonus Respondente Godofredo Peucer Berolstad. Silesio... Ad Diem 23 Martii An. Chr. 1689. Wittenbergae, typis J. Wilckii. w 4ce, k. 8 nlb.

Ob. Peucer. Drezd. publ.

— Klage und Trost, über den Fall Eines Grossen in Israel, Bey... Leich-Begängnuss, Des... George Abraham von Stosch, Welches... A. O. 1705. den

10. Jun. vollbracht worden, Stelte... in einer Stand-Rede,... In der Frey-Herrl. Stadt Schlichtingsheim, druckts Johann Christoph Wild. (1705). fol., str. 20. Wroclaw. miej.

— Viro Clarissimo Doctissimoque Dn. Christiano Bleyelio, De Sacris Christi Rutenensibus Meritissimo, etc. Fautori suo Aestumatissimo, Amico Lectissimo,... condolens M. Andreas Weber. Schlichtingkoviae, Typis Joannis Christophori Wildii. (1691). fol., kart 2. Wroclaw. miej.

— ob. Fechner J. (Arae Exequiales 1686).

Weber Krzysztof (I) ob. Weber Michał (Galea 1644).

WEBER Krzysztof (II). Leichenrede auf Maria Dorothea Radwalden, Albrecht von Derschau Eheliebsten. Danzig 1707. w 4ce.

WEBER Franciszek. Propositiones philosophicae ex 2. libr. de ortu & interitu rerum & 4. Meteorolog. Auspicis perillustris ac magnifici domini D. Joannis Caroli Kopeć, castellanidae Novogrodensis &c. publicae disputationi in alma acad. Vilnensi Soc. Jesu propositae, Per... à Presburg Summi Pontificis alumnum, artium & philosoph. magisterii candidatum. A. D. 1644. mense Junio. Vilnae, Typis Academ. Societat. Jesu. w 4ce, k. 19 nlb. (sygn. E₂).

Dedyk. Joanni Carolo Kopeć, castellanidae Novogrodensi. Czartor. — Ossol.

WEBER Fryderyk, pastor w Szlichtyngowie. Als Der... Augustus Constantinus, Freyherr von Schlichting, Erbherr auff Rogaline, den Besitz, derer, dem Hoch Freyherrl. Schlichtingschen Hause zustehenden Gütter, nemlich Der Stadt Schlichtingsheim, und der zugehörigen Dorffschafften, Gurschen und Attendorff, antrat, Und bey Antretung ihrer, Den September, itzlaufenden 1731. Jahres, Unter allgemeinem Frolocken der gesambten Bürgerschafft, Seinen öffentlichen Einzug, in die Stadt Schlichtingsheim hielt, bemühet sich... Seine Beyfreude... zu bezeugen, auch sich, mit Ibro Hoch Freyherrl. Gnaden... Anna Justina Verwittibter von

Schlichting, geb. von Bachstein... Bey ihrem gänzlichen Abzuge aus Polen... zu gesegnen: In der Frey-Herrl. Stadt Schlichtingsheim, Druckts Johann Gottfried Hase (1731). fol., k. 2.

Wroclaw. miej.

— Bey dem zwar frühzeitigen, und hochzubeklagenden, jedoch sanften und seligen Absterben, Der... Ursula Helena Vermählter Freyin von Schweinitz, gebornner von Zedlitz... Schlichtingsheim, druckts Joh. Gottfried Haase (1726). fol., k. 2. Wroclaw. miej.

— Thränen-Gefäss, Welches Dem... Leichen-Begängnisse Des... Samuels, Frey-Herrns von Schlichting und Bukowice, Erb-Herrns auff Schlichtingsheim, Gurschen, und Attendorff, Herrns auff Pasterwitz, Jackschenau und Peltschütz, etc. Als Dero Frey-Herrlichen Gnaden Den 29. Januar dieses 1701sten Jahres... entschlaffen. In der Frey-Herrl. Stadt Schlichtingsheim, druckts Johann Christoph Wild. (1701). fol., k. 4.

Wroclaw. miej.

(Weber Fryd.). Memoriae... Fridericri Weberi... Ex Merito Propagandae S... (Na końcu:) Socio Convictissimo Et Desideratissimo Societas Erudit. Philadelphica Silesiaca. L. M. Q. P. (1739). fol., k. 2. Wroclaw. miej.

— ob. Adelt Martin (1739) — Hentschel (1739) — Heyn Caspar (1739) — Thomas Christian (Die Barmhertzigkeit 1739) — Weber Samuel (1740).

WEBER Jan. Reversio animae peccatricis das ist: Wiederkehrung oder Revocations Predigt. Leipzig, Scheiben (1650). w 4ce.

Autor był dominikaninem we Lwowie. Czartor.

WEBER Jan Mikolaj. Carmen in coronationem Ioannis III. Gedani. 1676. fol. — Ehrengedichte dem Hermann von Bömell und Barbara Schmidt. Danzig 1672. fol.

— Ehrengedicht auff den Hochzeittag des Johann Rhanen mit Iustina geb. Hilbrandin, des Michael Langwalds Wittwe. Danzig 1679. w 4ce.

— Johanni Hevelio trabeas Palaeopolitanae rursus ornanti. Dantisci 1679. folio.

— Cum Constantinus Ferberus scholarum munus suscepisset. Dantisci 1683 fol

— Monumenta debiti affectus Joachimo Pastori ab Hirtenberg in obitu coniugis dedicata. Dantisci 1675. fol.

— Plausus Gabrieli Krumhausen. Dantisci 1683. fol.

— Cum Christianus Schröderus protoscholarchae munus in humeros suos devolvi passus esset. Dantisci 1686. fol

— Laurus Sarmatica laetissimo Sarmaciae pacis nuntio accepto. Gedani. 1676. fol

Hoppe str 60.

WEBER Mathias. Apostolicum Puerperarum Solatium. Christliche Leich-Predigt Auss dem Spruch 1. Timoth: 2. V. 14. 15 Das Weib wird Seelig werden durch Kinder zeugen, etc. Bey ansehnlicher Volckreicher Leich-Begängniss Der Erbaren, Ehrenreichen, und Tugendsamen Frawen Ursulae Nippin, Des Ehrenvesten, Achtbarn und Wolgelahrten Herrn Ioachimi Eschenhagii, Wolverordneten, trewfleissigen Cantoris allhier zu Grünberg Hertzgeliebten Hauss-Ehre. Gehalten, auch auff Begehren in Druck verfertigt von Matthaeo Webero Diacono daselbst. Gedruckt zur Poln. Lissa, bey Wigand Funcken. w 4ce, sygn I.

Wrocław. miej

WEBER Michał z Kołobrzegu. Allocutio nuptialis ad nuptiarum festivitatem Martini de Castellis... Radzivilianarum Praefectarum Hypothecarii et Virg. Annae Sophiae Matthiae Richteri Reip. Elbing. Consul filiae. a... Colbergensi, Logicae et Metaph. in Atheneo Urbis Elb. Professore, officiosae gratulationis ergo. w 4ce, ark. 3.

Tolkenith Elbing. Gedäch. 1753 s. 332-4.

— Galea stellata ad festum nuptiale spectabilis iuxtaq; eximij sponsi D Christophori Weberi patricii Colbergen et lectissimae florentissimaeq; Virginis, Dorotheae Osmiciae sponsae,

a Michaeli Webero Philosophiae interea Moralis, ac Eloqu. Tylicianae in Alma Acad. Crac. auditore. Ad V. Idus Octob. fausti ominis ergo d. eq; Cracoviae in Officina Christophori Schedelij S. R. M. Typ. Anno Domini M.DC.XLIV. (1644). w 4ce, k. 8 nlb. Jagiell. — Ossol.

— Michaeli Fischern, Weiszhoffen designatis consulibus. 1648. w 4ce.

— Salutatio D. Barth. Cranken. Dantisci 1669. w 4ce.

— Georgii Kühlen Onomasteriis. Dantisci 1676. w 4ce.

— Oratio de triumpho eloquentiae, tam pacis quam belli tempore habita cum professionem oratoriam in gymn. Elbingensi susceperet. Gedani 1663. w 4ce, ark. 3¹/₄

— Toż... Gedani 1682.

Dedyk. Gdańskiej Radzie.

— Pompa nuptialis Ioanni Ignatio a Bąkowo Bąkowski Comiti a Nostic palat. Pomeraniae thesaurario Prussiae, connubium secundum ineunti cum Constantia comitissa a Donhoff Kossowa palat. culm. exhibita a... Gedani, typis Rhetianis. fol., k. 12.

Z herbem na odwr. tyt.

Bąkowski wojew. malborski 1678 r. miał drugą żonę Konst. Annę Denhofównę.

Ossol.

— Sonett auff hochzeitlichen Ehren-tag Heinrich Freders und Reginae Wiederinnen. Danzig 1640. w 4ce.

— ob. Elert (Wety).

WEBER Samuel Fryderyk. Als... Friedrich Weber, ... Den 14. Augusti des Jahres 1740 (tak, zam. 1739)... sanfft entschlief, Den 19. Aug. darauf... beerdiget wurde, führte... folgende Gedanken, der hochbetrübte einige Sohns... (1739). fol., k. 2. Wrocław. miej.

WEBER Szymon, S. J. Concio Rever. P. Weber Soc. Jesu Concionatoris Regis Poloniae ex Germanico in Latinum ex Latino in Polonicum idioma exposita A. D. 1743 die 23 Januarii. Typis Monast. Basilianorum. Posnaniae, Soc. J. fol.

Brown 417 swię go Franciszek. — Jocher 4995. — Janocki Lexicon II. 88.

Uniw. Wileń.

Weberowa Elżbieta ob. Nippius Jan. (Evangelicum 1649).

Weberowa Teresa ob. Serwan Paschalis (Kazanie 1798).

Weberowa Urszula ob. Hennig Ad. (Genio 1649).

WEBERSKI Jan Jakób, I. N. J. Disputationum moralium prima, de philosophia in genere & specialiter de philosophia practica, quam praeside Samuele Schelguigio, philos. primae & practicae prof. publ. ordinario & SS. theol. extraordinario itemque bibliothecario in athenaeo Gedanensi, solenniori disputationi subiicit... Gedanensis. Habebitur d. XX. Januar. 1678. horis antemeridianis in auditorio maximo. Imprimebat David Fridericus Rhetius. (1678). w 4ce, k. tyt., str. 24 i k. 3 nlb.

Toż... secunda de Philosophia practica quam solennem disputationem subiicit Zacharias Zoller. Thorun. w 4ce, str. 48.

Toż... tertia de Ethicae essentia et existentia, quam sol. disputationem subiicit Ernestus Blumber Gedanensis, 1679. w 4ce, str. 72.

Toż... quarta de Ethicae utilitate, dignitate, certitudine et difficultate, quam... subiicit Joannes Rebeschke Gedanensis. Habebitur die 13. Julii 1679. Impr. D. Rhetius. w 4ce, str. 90.

Autorem tych dysputacji tworzących całość był Schelguig (ob.). Csartor.

— Dissertatio physiologico-anatomica de lacte quam... in Gedanenses. Athenaei auditorio... 1678 die 24 maji sistit... Gedanensis Auctor et Respondens. Imprimebat Dawid. Frider. Rhetius. w 4ce, str. VI i 40.

Chreptow. — Uniw. Kijow.

— Gratulatio Georgii Segeri. Dantisci 1675. fol.

— Paternas lacrymas viri Johannis Schmiedt in praematuram mortem filii unici Johannis Gabrielis Schmiedt. Dantisci 1686. fol.

WEBERSKI Otto Teodor. Othonis Theodori Veberski. Elegiarum Libri Duo: Quorum Primus ipsam Diui Cantii Vitam, Secundus Miracula eiusdem post obitum facta continet. [Tu sygnet dru-

karni: obelisk i sznur ptactwa]. Cracoviae, In Officina Typogr. Matthiae Andreouiensis, Anno Domini 1635. w 4ce, k. 32 nlb.

Na odwr. tyt. herb Ottona Schenkinga, bisk. wend. i wierszyk łac. — W dedykacji dziękuje mu za dobrodziejstwa (on go wysłał na studia do Krakowa) i opisuje swój żal po śmierci ojca. Kończy epigramatem: ad librum.

Na pierwszej części księgi składa się 16 elegii opisujących życie św. Jana Kantego (wychowanie, wizja M. Bosk, przykłady dobroczynności, podróż do Rzymu i rozbójnicy, pożar Krakowa, cud z garnkiem, śmierć). W II części jest sześć elegii z opisem cudów pośmiertnych.

Jussyński II. Daików — Ossol.

WEBSTER Sinclair. Discours patriotique sur la décadence de la Pologne. 1787. w 8ce.

Quérard La France littéraire X str. 495.

VECCHI Orazio. Madrigali a sei voci. Novamente stampati. Libro primo. In Venezia, appresso Angleo Gardano, 1583. Ded. Alberto Radsiwil marsch. del ro.

Eitner Quellenlexicon X 40. — Jachimecki Wpływy włoskie (1911) I 180. — Ciechanowska w Przegł. Bibliot. 1929 III str. 567.

Bibl. Santa Cecilia w Raymie.

Vecchio-Pastor ob. Zannovich (1779). (Vecchis). Congreg. Signaturae Iustitiae RPD. de Vecchis Cracov. Praepositurae super praetensa Reintegratione pro R^{mo} D. Matheo Bujdecki praeposito Generali Ordinis S. Sepulchri Hierosolymitani. Contra RD. Cyryllum Żuchowski. Roma Typ. Bernabo 1771. fol. małe, k. 8.

Chodzi o to, czy przywrócić Żuchowskiego na probostwo św. Jadwigi na Stradomiu. Uniw. Warsz.

— Toż... Roma 1771 Typ. Bernabo. fol. małe, k. 2.

Apelacja odrzucona. Uniw. Warsz.

— Toż... Roma Typ. Bernabo 1771. fol. małe, k. 4.

Cyryl Żuchowski nie godzien posady duchownej. Uniw. Warsz.

— Toż... Roma Typ. Bernabo 1771. fol. małe, k. 6. Uniw. Warsz.

VECELLIO Cezar. De gli habiti antichi et moderni di Diuerse Parti del Mondo Libri Dve, patti da Cesare Vecellio, et edn Discorsi de Lui dichiarati... In Venetia, presso Damian

Zenaro M.D.XC (1590). w 8ce k. 23 i 499 liczb.

Ubiory zajmują stronę lewą; po prawej tekst w języku włoskim, opisujący strój i ubiorów polskich (króla polskiego, dwa ubiory szlachty, donna di Poznania, mercante prussiano). Znal to wydawnictwo i korespondował z niego Łoziński (Życie polskie). Bibl. Angelica w Rzymie.

— Toż:... Vestitus antiquorum recentiorumque totius orbis... latine declarati. Venetia pressó Giov. Bern. Sessa. w 8ce.

W edycji tej są ubiory: król, dwa ubiory szlachty, donna di Poznania, mercante prussiano; nadto 3 ubiory wieśniaczków śląskich, dwa gdańszczanek; trzy ubiory litewskie, jeden ruski (vir russianus) i dwa infanty. Ubiórów śląskich, gdańskich, litewskich itd. nie ma w pierwszej edycji. Szczegóły powyższe zawdzięczać uprzejmości p. Daszyńskiej.

Ryciny egz. bibl. narod. we Florencji zostały współcześnie zakolorowane. Bibl. Angel. w Rzymie — Bibl. Wiktora Eman. — Flor. Narod.

— Toż:... 1664. w 8ce.

W r. 1794 przedrukowano po raz czwarty z tekstem hiszp. i s dodatkami „disenados por el gran Ticiano Vecellio“ (co mylnie). W r. 1859 przedrukowano jeszcze raz w Paryżu, włączając tu ilustracje z wszystkich trzech wydań.

Inne współczesne dzieła z ubiorami polskimi obacz pod: Ubiory... oraz w Dodatkach do niniejszego tomu.

VECERIUS Conradus, regius secretarius. De seditionibus Siciliae historia, item ejusdem, de rebus gestis imperatoris Henrici VII libellus, item P. Calimachi Experientis Attila. Hagenoë, per Joan. Secerium. 1531. w 4ce.

Raczyń.

(**Węciewicz Józ.**). Sprawa JP. Jozefa Węciewicza Poruczn. Powiatu Wilkomińskiego. z WW. JPP. Mikołajem i Johanną Giedgowdami Sędziami Prezyd. Grodz. Pttu Telszew. Panami, Maryanną Jucewiczową, Pawłem Szydłowskim, Aloizym Zylakowiczem i dalszemi mieszkańcami Folwarku Zebenkowa. (1798). fol., k. 2 nlb.

Uniw. Wileń.

Wechaleki Walerian ob. Piskorski Seb. (Sacratissima 1735) — Tomaszewski Albert (Annulus 1698).

Vechner Anna ob. Faust Jan Georg. (Sacri 1638).

Vechner Barbara ob. Eder Mich. Nuptiis 1638).

Vechner Dawid ob. Ascherborn Mich. (In obitum) — Potocki Jan (1627).

(**Vechner Fab.**). Nuptiis Auspicatis Florentissimi Viri-Iuvenis Dni Fabiani Vechneri Sponsi Et Bene natae ac educatae Virginis Barbarae Consultissimi ac Prudentissimi Dn. Ioannis Textoris Viri quondam apud Fraustadiensis Consularis P. D. relictæ Filiae boni ominis ergo decantatae a Cognatis. Thorunii Anno M.DC.XXV. (1625). w 4ce, k. 2. Wrocław. miej.

VECHNER Jerzy z Freystadu (ur. 1590 † 24 grudnia 1647). Der Anfang des Evangelii Johannis... Predigt, bey der Gemeine Gottes zur Lissa in Polen. Im Jahr 1639. w 8ce, str. 108.

Odpowiadał na to J. Schlichting (Notae). Bock I 794.

— **Austeritas Christi erga Matrem**, qua in nuptiis Cananeis usus est congruenter declarata. Auctore G. Vechnero S. T. D. Lesnae 1640. w 8ce.

Karwowski Kronika miasta Leszna, 1877, str. 14. Wrocław. miej.

— **Synodalische Errinerungs-Predigt**, so bey der Christ. Brüderlichen Zusammenkunft der vereinigten Evangelischen, Polnischen, Böhmischen und Mährischen Brüderschaft zu Lissaw in Gross-Polen, nach Anlass des ordentlichen Festes auf Cantate G. V. D. Gedruckt bey Daniel Vettern 1643. w 8ce, ark. 7.

Karwowski Kronika miasta Leszna (1877) str. 14. — Jocher 5222.

— **Scolops seu Paulus Pauli**, cuius II ad Corint. XII 7. fit mentio, post Historicam recensionem explicationum plerumq. aliarum omnium, et modestum earundem examen, ex convenientiore quadam allusione, et usitata apud Chaldaeos in voce Darban, qua Stimulus alias vocatur, significatione, dilucide ostensus: exquisitione et opera Georgi Vechneri SS. Th. D. Lesnae Polonor. apud Daniele Vetterum 1644. w 8ce, k. 10 nlb. i liczb. 322.

Jagiell. — Krasid.

— Toż:... ad II Cor. XII. 7. ex convenientiore quadam allusione, et usitata apud Chaldaeos in voce Darban, qua Stimulus alias vocatur, significatione ostensus: cui subjecta est, de sinu Abrahae disquisitio, ad Luc. XVI. 23. Anno 1678. w 8ce.

— **Sinus Abrahae** cujus Lucae XVI. fit mentio. Lesnae Pol. ex officina typographica Wigandi Funccii. 1639. w 8ce, str. 40.

Joher 2525. Jagiell. — Ossol.

— Toż:... fit mentio, pro sermonis a Christo instituti Scopis, ex Ritu in conviviis recumbendi pristino, Modoque Auctore Georgio Vechnero, SS. Th. D. Lesnae Polonorum, ex Offic. Typogr. Danielis Vetteri 1646. w 8ce, k. 4 nlb., str. liczb. 79.

Krasid.

— **Erbawlicher Lehr- und Trost-Bericht**. Von plötzlichen Todesfällen, Bey Christlicher Leichbestattung Der Viel Tugend- und Ehrenreichen Frauen Marthae, gebornen Goldmerin Des Ehrenfesten, Wolbenambten, Wolweisen und Kunstreichen Herren Martin Zugehörts, fürnehmen wolverdienten Bürgers, Buchsen- und Pulvermachers, auch voriger zeit gewesenener wolverordneten Rathsverwandten zur Lissa... Öffentlich der Christlichen Versammlung fürbracht den 21. Novemb. durch Georgium Vechnerum SS. Th. D. Zur Poln. Lissa druckts Wigand Funck. Anno 1641. w 4ce. Wrocław. miej.

— **Lob-Ehren- und Trost-Gedächtniß** Des weylant Edlen, Gross Achtbarn, Hochgelahrten Herren Balthasar Zahns, Fürnehmen Iuriconsulti, Und bey dem Königlichen Grossglogawischen Ampt, biss ins drey und zwanzigste Jahr, wolverdienten Secretarii, Nach Christlicher Leichbestattung desselben, nebst gewöhnlicher Abdankung, gestellt, Und in Gegenwart des ansehnlichen Leichcomitats fürbracht durch G. V. D. w 4ce, sygn. C₃.

Wrocław. miej.

— **Dreyfache Straffung oder Überweisung** Der Welt, So der H. Geist durch die Apostel, und folgendes auch durch andere Diener Christi, verrichtet:

Gründlich und deutlich, Durch ordentliche abhandlung des Evangelischen Texts auff Cantate Joh. XVI. a v. 5. ad 15. Für der Christlichen Gemeine zur Lissa in Pohlen, erkläret von Georgio Vechnero SS. Th. D. Anno MDCXL. Gedruckt zur Polnischen Lissa, bey Wigand Funcken. (1640). w 8ce, str. 81. Wrocław. miej.

— **Der hochnachdrückliche Warnungs-Spruch Christi**, von Georgio Vechnero, S. T. D. 1640.

Karwowski Kronika miasta Leszna (1877) str. 14.

— ob. **Ambrosius M.** (1622) — **Ascherborn M.** (In obitum 1647) — **Potocki J.** (1627) — **Schlichting Jonasz** (Notae 1639, 44, 49) — **Węgierski And.** (Systema 1652 str. 380) — **Węgierski Wojc.** (1629).

Inne prace tego płodnego panegirysty nie należą do polskiej bibliografii.

Łukaszewicz Kościoły br. czes. w Wkpolsee 209, 212. — Danyss Studia 1921.

VECHNER Henrich Christian. Das nach langem Wachen in Gott Seeligst-Entschlafene Wächter-Auge, wurde Bey... Hintritt Des... Joachimi Güllichs... In der Hoch-Gräfflichen Stadt Lissa in Gross-Pohlen, druckts Benjamin Friedrich Held. (1703). fol., k. 12.

Wrocław. miej.

VECHNER Joannes, diacon. Wschow. Illustrissimus ac Generosus Dn. Joannes a Schlichting &c. &c. fol., k. 1.

Sześciowersz Iaciński.

— **Ecloga De Nativitate Admirabilis Et Salutaris nostri Immanuelis Exarata a Ioanne Vechnero Fraustad. celeberrimi Thorunensium Gymnasii cive Anno Reparatae per Christum Gratiae M.DC.XXII. Dantisci, Apud Andream Hünfeldum.** (1622). w 4ce, k. 4. Wrocław. miej.

(**Vechner Joannes**). Honori et Felicitati Nuptiarum Reverendi, Clarissimi Viri Dn. Iohannis Vechneri Ecclesiae apud Fraustadiensis Evangelicae Ministri. Glogoviae M. Literis Funccianis. (1638). w 4ce, k. 4.

Wiersze Iacińskie różnych autorów.

Wrocław. miej.

— ob. **Pirscher Szym.** (Ministerii 1652).

Vechner Julianna ob. Eder (1638).
(**Vechner Maciej**), lekarz Zygm. III.
Eufemia Asclepiadeo Mystae Dn. Do-
ctori Matthaeo Vechnero, Reipublicae
Fraustadiensis Medico Ordinario Orgia-
dionea, Cum Lectissima Virgine Regina
Mencelia, Dn. Doct: Joannis Mencelii,
Glogoviensium Poliatri, Filia Celebranti
23. Septemb. An. 1614. Honoris et
amoris ergo missa ab Amicis. Glogoviae
Typis Funcceianis. [Tytuł w ramce].
w 4ce, k. 2 nlb.

Zawiera wierszo Fl. Gasta i K. Cunrada.
Uniw. Wileń.

— ob. Poniatowska Krystyna.

O jego orzeczeniu w sprawie Krystyny Po-
niatowskiej obacz Bickerich w Zeit. der
hist. Ges. Posen (1910) XXV str. 177—97.

Wechselrecht, Wechselfragen ob.
Weksłowe (prawo).

Wechter Michał ob. Breviarium
(1538).

WECKHERLIN. [Wydawał 3 pisma
periodyczne: 1) Chronologen; 2) Hy-
perbor. Briefe; 3) Das graue Ungeheuer.
Zwłaszcza w tym ostatnim dużo
o Polsce].

Ob. Salomon Gesch. des deutschen Zeitungs-
wesens I (1900).

Vectigal ob. Clo — Teloneum (tom
XXXI 81).

Vectigal portus (1761) ob. Mitzler
(on jest autorem) — Gedanum (tom
XVII 76).

Wyszło też po niemiecku.

— metricum ob. Janowski Fl. A.
(1789).

— gratitudinis ob. Biezanowski St.
(Joanni Casimiro) — Mazurkiewicz Iwo
(pro favoribus Stan. Cas. 1763).

Wedecke Andrzej, predykant w Pru-
siech (1632 † 1693) ob. Kancjonał.

Miał tłumaczyć pieśni niem. na polskie. —
Ob. o nim: Oloff Poln. Liederg. 191—3,
265, 374. — Bentkowski Hist. liter. II
256. — Arnold Kirchengesch. str. 572. —
Pisaneki Entwurf preuss. Literat. 1886
str. 414.

WEDEL Marcin Adrian. De Insinua-
tione Testamenti... Exercitatio Sabba-
thina XXV. (vide Ex. Sabb. I de Amb.
Iurispr. resp. I. S. Schultz) D. 19.
Septembr. 1722. Respondens Martinus

Adrian de Wedel, Equ. Pom... Gedani,
Typis I. D. Stollii. w 4ce.

— De Vade, Germanice vom Bürgen
in Peinl. Sachen; Exercitatio Sabba-
thina XXXV. (v. I De Amb. Iurispr.
resp. I. S. Schultz), D. 16. Ianuarii
1723. Respondens Martinus Adrianus
Wedel, Equ. Pom... Gedani, Typis I.
D. Stollii. w 4ce.

Vedelicius Georgius ob. Mellen Ja-
kub (1679).

Wedelicius Piotr z Obornik (Tu-
czyński), prof. medyc. i rektor uniw.
(† 1543) ob. Hippocrates (Diaeta 1533,
De morbis 1535, Praesagiorum libri
1532) — Łowicza (z) Szymon (Enchi-
ridion 1532).

Janociana I 295. — Bentkowski II 440. —
Wisniewski Hist. lit. VI 213. — Gasio-
rowski I 216—7. — Muczkowski Statuta
139 i 153. — Wisłocki Katalog rękop.
nr 2624, 2713. — Encykl. Orgelb. XXVI
625. — Majer w Piśmie zbior. wileń.
1862. — Miaskowski w Roczniku T. P. N.
1908 (XXXIV). — Ptaśnik w Kwart. Hist.
1909 (jego testament). — Giedroyć Źródła
1911 str. 867. — Cwikliński Carmina
Janitii 1930 str. 140. — Lachs Kronika
lekarzy (Archiwum do dziejów literat.
XII) str. 124. — Tenże w Arch. hist.
med. I (1924) 142. — Barycz Hist. U. J.
(1935) str. 233. — Wojtkowski Bibl. hist.
W. Polski nr 9374.

O książce J. Andreae, będącej jego własno-
ścią, ob. Formanowicz Katalog bibl. kap.
gnieźn. 1930 nr 10.

Wedelius Adolf ob. Arnold Samuel
(1723).

Vedelius Nicolaus ob. Almassius
(1640).

Wedemeyer Benigna ob. Lichtfuess
(Hirten-Gedichte).

(**Wedemeler Edward**). In tumulum
Edwardi Wedemeieri Reip. Thor. Con-
sulis. Thorunii, Mich. Karnall. 1661.
w 4ce, str. 4. Gdańsk. miej.

(**Wedemeier Erazm**). Epicedia in...
obitum... Erasmi Wedemeieri... Thorunii,
Mich. Karnall. 1660. w 4ce, str. 8.
Gdańsk. miej.

WEDEMEIER Henryk († 1672). De-
licium Prussiae seu Thorunium urbs
Prussiae nobilissima sub actum Baccalaureatus solemnem oratione adumbratum in academia Lipsiensi ab Henrico

Wedemeiero Thor. Philosophiae Baccalauro, anno 1668, ipso promotionis die, qui erat IV April. Lipsiae, 1667. w 4ce, ark. B₄.

(**Wedemeyer Henryk**). Supremum
Munus, Viri Quondam Nobilissimi at-
que Amplissimi Dn. Erasmi Wedeme-
yeri, Scabinatus Thoruniensis, Assessoris
meritissimi relicto Filio Dn. M. Henrico
Wedemeyero, S. S. Theol. Studioso,
Cujus Sexto Calend. Maji Anno Christi,
Supra Millesimum Sexcentimum, Sep-
tuagesimo Secundo pie defuncti, Tertio
Calend. Mensis ejusdem ad D. Elisa-
bethae, Wratislaviensium frequentis-
simae habebantur exequiae Exhibitum
ab Amicis quibusdam dolentibus. Wra-
tislaviae, In Haeredum Baumanniano-
rum Typographia exseribebat Joh. Chris-
tophorus Iacobi (1672). fol., k. 2.

Wrocław. miej.

— ob. Lebusch Dan. (1672).

WEDEMEYER Jan Henryk. Kurtze
Relation Der nacheinander folgenden
Ordnung Aller Gross-Fürsten und Kö-
nige in Pohlen, Von dem Uralten
Leeho an Biss auff die itzt-regierende
Königliche Majestät Augustum II. Zu
Hülffe der Memorie Stylo Poetico ent-
worfen Von Johanne Henrico Wede-
meyer, J. U. P. Thorun. [Tu ozdoba
linia]. Thorn, Druckes Joh. Nicolai,
E. E. Raths und des Gymnasii Buch-
drucker (1712). w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Dedyk. J. Roggenowi i J. H. Schmidtowi,
radcom toruńskim.

Są to niemieckie dwuwiersze, opiewające
po kolei królów polskich od Lecha I aż
do Augusta II. Np. dystych dla Jana III
brzmii: Vor dessen Waffen hat ganz Orient
gebetet — Wiewohl er mehr in Ruh als
Krieg und Streit gelobet. — Na końcu
dodana proza: Recommendation der Ge-
lehrsamkeit. Podnosi tu znaczenie der
geheimen Staatsraetheln i Staatsconsilio-
rum Mazariniego i Richeliengo, jako
dowód, że wszystkie działania państwowe
winny się opierać na uczoności.

Czartor. — Ossol.

— Die Tugendhafte Wanderschaft
Bey der Schmerzlichen Bahr Der Viel-
Ehr und Tugendbegabten Frauen Eli-
sabeth geb. Schultzen. Thorn, 1708.
fol., k. 1. Tor. Kop.

— Bei der glücklichen Verbindung
des Wol-Edlen, Festen, Hochweisen
und Hochgelahrten Herrn Herrn Daniel
Eskens, Wohlverdienten Rath-Mannes
Königl. Stadt Thorn, mit der Sophia
Anna, geb. Millerin. Thorn, gedruckt
bey Johann Nicolay, E. E. Hochw.
Raths und des Gymnasii Buchdrucker
(1713). fol., str. 1. Tor. Kop.

— Die Treue Sorgfalt Eines weisen
Regenten Vor das Wohlseyn der sämp-
tlichen Bürgerschaft Bey der hoch-
ansehnlichen Leich-Bestattung Des...
George Austen Hoch-meritirten Bürger-
meisters Wie auch Erwehlten Land-
Schöppen des Preussischen Adelichen
Land-Gerichts Anno 1716. den 28
Octobr. Thorn, gedruckt bey Johann
Nicolai, E. E. How. Raths und des
Gymnasii Buchdrucker. fol., str. 1.

Tor. Kop.

WEDIGER Gabriel. Schertz-Gedicht
auff hochzeitlichen Ehrentag des Jacob
von Bergen und Elisabeth Giesen.
Danzig 1643. w 4ce.

Vedigon Raymarus ob. Zawadzki
Jan (Encomium).

**WĘDROGOWSKI Wojciech (Alber-
tus)**, syn Michała, prof. pozn., Coll.
minor w Krak. († 1584). Catechismus.
Elementa Pietatis Christianae Continens.
Variis Carminum Generibus Conscriptus.
Avthore Alberto Wedrogovio Lvb-
bevio. [Tu ozdobnik]. Addita est Ode,
de natiuitate domini nostri Iesu Christi,
cuiusdam grauissimi & eruditi viri.
Os mega to mikron esiu eu dothen.
Permagna res est, pusillum in tempore
datum. Cracoviae, Lazarus Andreae
Execvdet. Anno D.M.D.LXI. (1561).
w 8ce, k. tyt. i k. 27 nlb. (sygn. A—Giv).

Na odwr. k. tyt. Półkozie herb Wolskiego
(dwubarwny), na nast. karcie dwa wiersze
in arma Nicolai Wolski episc. chelm. oraz
epigramat Alberti Wędrogovii offerentis
libellum.

Dedyk. temuż Wolskiemu, dat. Cracoviae
è Collegio minori IX Cal. Mart. 1561.
Pisze w niej, że to katechizm dla tyronów;
napisał go bawiąc teraz w Krakowie, ne
frustra tempus trivisset. — Następuje po-
tem Monodia de laude Nic. Wolski (wiersz
dłuższy, strofą sáficozną) oraz: Aequo
lectori...

Od k. Bii rozpoczyna się katechizm (Elementa christianae religionis) złożony wierszem łacińskim. Nie są to swykle pytania i odpowiedzi, tylko ważniejsze modlitwy, symbol wiary, dekalog, grzechy główne itp. Przewierzał to wszystko sgrabnie, pomyslowo, różnorakimi miarami. Oto np. początek Orationis dominicae: O pater alme — incola coeli — maxime rector — rector Olympi — qui regis ultra — aethera cuncta... — nos precor audi — poscimus omnes... Jest to więc parafraza, często artystyczna.

Po zakończeniu tego „katechizmu” — jak go niesłusznie nazywa — idą drobne wierszyki; m. i. ad Zoilum oraz wierszyk Jana Mylius Libenrodensis. Kończy dłuższy poemat pt. Ode de nativitate Christi, opisujący erudycyjnymi swrotami Boże Narodzenie.

Na 2 ostatnich kartach herb macierzysty Mik. Wolskiego (Trzaska) i dwa wierszyki łac. na herb oraz 3 wierszyki nie nazwanych przyjaciół autora, pochwalających jego utwór.

Mylius, który tu zamieścił swój wierszyk, jest autorem bardzo podobnych zbiorów poezji, tak że Wędrogowski wyszedł niewątpliwie z jego „szkoly” poetyckiej.

Jocher 2868 i noty. — Piekarski Kat. kórń. nr 1544. — Wierszow. III 2396.

Czart. — Kórnik — Ossol. — Sem. Włocław.

— Epitome Totivs Veteris Et Novi Testamenti. Carmine Elegiaco Conscripta. Recens In Lvcein Data. Avtore Alberto Vedrogio Lvbbevio. [Tu tarcza z herbem Trzaska; w klejnocie infuła opacka]. Ad Lectorem. A. V. Quid sibi picta velint, Signa haec, si nosse labores: Splendida deuoti, Stemmata nosce viri. Candida Lvna docet, quoniam coelestia curat: Crvx duplex signat, magna trophaea tibi. Crac: M.D.LXI. (1561). w 4ce, k. tyt. i 27 nlb. (sygn. A—Giv).

Druk Łazarsa.

Tytuł czerw. i czarny, herb na pół czerwono. — Druk dziełka kurawy.

Rozpoczynają 4 wiersze Alb. Wędrogowskiego in arma Pauli Chojnacki, abbatiss Lubin, po czym dedykacja prozą. Dziękuje mu za dobrodziejstwa wobec profesorów i uczniów szkoły pozn. Wysłał ich do Włoch, Francji i Niemiec. Wychwała też innych zakonników lub.: Mik. Wilezińskiego, Alb. Mszczonowium, Jana a Costan. Datum Cracoviae e Coll. Minor VIII Idus oct. 1561.

Od ark. B rozpoczyna się Epitome. Składa się z krótkich wierszy na tematy St. i N. Test., a więc kolejno: Adam et Eva, Abel et Cain, Diluvium, Ad illoem Mam-

brae... itd. — Od k. C, idzie: Nova Lex (Nativitas Domini, Betleem,...). Ostatnie wiersze charakteryzują: Visio Petri, Paulus apost., Septem epistolae canonicae, Apocalipsis Joh., Dies mortis et iudicii. — Wspomina, że do tych wierszy o N. Test. wcielił jakieś dwa wiersze poetae eujsdam suavissimi.

Dalej idą wierszyki drobne o dziełku, m. i. dwa wiersze do Zoila, w których autor zastrzega się: Non haec Vergilius scripsit, non doctus Homerus, Sarmata conscripsit simplicitate styli... ut prosit pueria. Utwór był więc przeszacowany dla celów dydaktycznych (zapewne w szkole poan.?).

Na końcu dodaje spis ksiąg St. i N. Test.; Oratio ad Christum Salvatorem, wykaz błędów druku (tu mówi, że był acerbissimo morbo impeditus podczas druku), w końcu wierszyk ad quosvis scriptores. (Tu oświadcza: Sumimus ex aliis, nil reor esse meum).

Książka nie ma więc pretensji do poezji, jest to tylko elementarny skrót Biblii na użytek początkujących studentów.

Jocher 2426. — Wisniewski VI 313. — Juszyński II 305 (ma tytuł po polsku, ale rok wydania ten sam). — Wierszow. III 2397. Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Petersb. publ. — Wilanów — Zamoj.

— ob. Górski Jakób (1560) — Hosius Stan. (1562) — Lippus Aurelius (1561) — Maciejowski Samuel (1561) — Orzechowski Stan. (Chimaera 1562) — Rubricella (1562, 1563, 1564, 1565, 1567, 1568) — Sadoletus Jakub (Elegantissimae 1561).

Juszyński II 304. — Wisniewski VI 100, 313. — Święcki Hist. pamiąt. II 268. — Encykl. Orgelbr. XXVI 748. — Wisłocki Liber dilig. str. 518. — Stan. Estreischer Acta rect. II 378. — Fijałek Polonia sacra 1919 str. 189. — Tad. Grabowski Skarga 1913 str. 100. — Górski Grzegorz Paweł 1929 str. 187. — Barycz Concl. Uniw. Jag. 1933 str. 490. — Barycz Hist. U. J. (1935) str. 371. — Finkel Bibl. III 1888.

Wędrownik, komedia we dwóch aktach... ob. Teatr polski (Tom 39).

Wędrychowski Jan Antoni ob. Ptaszyński Stanisław (1729).

Łukaszewicz Opis kośc. pozn. III 340—375.

WĘDRYCHOWSKI Jan (I). Dissertatio politica de effectu nobilitatis per principis privilegium concessae 1779. w 8ce.

WĘDRYCHOWSKI Jan (II), ksiądz, pleban wolski. Brama złota podczas Jubileuszu Ordynaryjnego, przez Należyższego Namiestniká Chrystusowego

Benedykta XIV. Pápiezá do skarbu nieprzebranego, z Męki y Zásług Chrystusowych złożonego, w Kościele Bożym zostającego. Náyprzed w samym Rzymie Roku przeszłego 1750. Otworzona: a teraz Królestwu Polskiemu y wszystkim Katolickim Páństwom do wniścia Prawowiernym Chrystusowym, Dla pozyskania Łásk y Fáworow Jubileuszowych w Roku niniejszym 1751. ná sześć Miesiący pozwolona. Z Dyspozycyi zaś Jáśnie Oswieconego Xiążęcia JMCi Teodora na Klewaniu y Zukowie Czartoryskiego z Bozey y Stolicy Apostolskiej Łáski, Biskupá Poznańskiego y Warszawskiego, w Warszawie dnia Osmego miesiąca Sierpnia dlá całego Archidiaconátu Warszawskiego wystawiona. Krotką Informacją z przydatkiem niektórych modlitw Jubileuszowemu nábożenstwu służących, przez X. Jána Wędrychowskiego ad Campum Electoralem Plebana Wolskiego, przy Kollegiacie Warszawskiej Capellae Regio-Ducalis Mansyonarza, z dozwoleńniem Zwierzchnosci Duchowney przyozdobiona. w Warszawie w Drukar. J. K. M. y Rzpety Colleg. Schol. Piarum. (1751). w 8ce, k. nlb. 4, str. 177 i k. nlb. 17.

Na odwr. tyt. imprimatur Ant. Ostrowskiego. Potem: Przemowa do łásk, czytelnika, kończąca się wyliczeniem bull, encyklik i traktatów o jubileuszach.

Na treść dzieła składa się 26 rozdziałów o istocie jubileuszów, o odpustach, o władzy spowiedników, o wotach i ślubach, o jubileuszu warszawskim, o obchodzeniu kościołów, o modlitwach i postach, o obchodzeniu jubileuszu przez więźniów, o pokucie i jałmużnach itp. Jest to więc traktat teologiczno-prawny.

Na ost. 17 k. nlb. modlitwy przy nawiedzeniu kościołów i rejestr (str. 5).

Jocher 7853, 9072.

Akad. — Czetwert. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Głos wolny podczas powszechnego całego przeświętny ziemii warszawskiej na seymik gospodarski zjazdu do Jáśnie Wielmożnych, Wielmożnych Ichmościow panow teyże ziemii urzędników... [tu wylicza 21 nazwisk i tytułów]... y inszych przeznaczonych teyże ziemii obywatelów, osobliwszych dobro-

dziejow, a parafianow wolskich. Przez X. Jána Wędrychowskiego plebana wolskiego. Roku Pańskiego 1762 dnia 30. czerwca miany. fol., k. 6.

Opisuje różne potrzeby kościoła w Woli, które na końcu stressza w 4 punktach. Mówi o podatkach, ubolewa nad pogłównym. Akad. — Bibl. Ka. Miss.

— Memento perpetuum, Illmorum et Excellmorum DD. ecclesiae parochialis in Magna Wola ad Varsaviam, piorum fundatorum, benefactorum, protectorum, collatorum, tam vivorum, quam vita functorum, nec non antecedaneorum hujus loci parochorum (1772). w 8ce, str. 29.

Autor wymienia z żyjących ks. Jędrzeja Stan. Młodziejewskiego, Mich. Poniatowskiego i rodzinę Brühlów jako dobrodziejów kościoła. Potem wymienia smarłych dobrodziejów i proboszczów kościoła. Wreszcie podaje daty ze swego życia i kładzie sobie nagrobek:

Grzesznik wielki ksiądz pleban kościoła wolskiego — Jan Wędrychowski czeka tu sądu boskiego — Nie zlekka się przysłowa śmierć, choć wołał: Hola! Co się ma dzieć? po śmierci owoż teraz Wola Bez księdza, bez plebana, bez pastersa swego — Życzcie mu wsayscy z Bogiem spoczynku wiecznego — Tak wy parafianki jak parafianie — Niech się dusza najprędzej do nieba dostanie. — Póki żył według woli, wolno chodził sobie — A teraz leży w grobie. Myśl każdy o sobie. Kończy żywotem Anny Brühlowej i opowiada wierszem „Lament nad jej stratą”:

Przed kim się teraz ks. pleban użali? — że nie ma co jeść, w piecu się nie pali — nie ma drow, których minister z swych lasów — pozwalał zawsze za spokojnych czasów — dawał chleb, wino i wszelkie wygody — teraz brakuje i we studni wody... Uniw. Warsz.

— Memoryał do Przeświętnych stanow nayiasniejszey Rzeczy-Pospolitey podczas generalnego seymu warszawskiego zgromadzonych przez X. Jána Wędrychowskiego plebana w Wielkiej Woli pod Warszawą ad campum electoralem podany. Dnia 4 października R. P. 1762. fol., k. 4.

Broni różnych żądań w sprawie kościoła wolskiego, np. aby pleban wolski był natus capellanus regius.

Łukaszewicz Opis hist. kośc. diec. pozn. III 346—63.

Bibl. Ka. Miss. krak. — Ossol.

— *Memoryał do prześwietnych Stanów, najjaśniejszey Rzeczypospolitey na Seym Coronationis najjaśniejszego y najpotężniejszego Stanisława Augusta Króla Polskiego, Wielkiego Xiążęcia Litewskiego etc. zgromadzonych, przez X. Jana Wędrychowskiego plebana w Wielkiej Woli pod Warszawą ad campum electoralem podany w Warszawie dnia 3. Grudnia R. P. 1764. fol., k. 3.*

Bibl. Ks. Miss. w Krak. — Krasin. — Ossol.

— *Toż:... W Warszawie dnia 3 Grudnia R. P. 1764. Przedrukowany zaś r. 1779. w 8ce, str. 16. Ossol.*

— *Mowa X. Jana Wędrychowskiego plebana Wolskiego, w prześwietney Kommissyi skarbowey miana względem zniesienia Poglównego ex Sanctuario Volensi. w 8ce, str. 16. Ossol.*

— *Odpowiedz X. Jana Wędrychowskiego niegdys Plebana w Wielkiej Woli pod Warszawą na zarzuty podane w sprawie względem zaległego mesznego, temuż Kościołowi ze wszystkich gruntów całej wsi Wielka Wola zwanej należącego. W Sądach J. K. Mei Referendarskich agitującej się, teraz dopiero w r. 1778 uczyniona. w 8ce, kart 21.*

W odpowiedzi tej wyjaśnienia trzy zarzuty mu czynione, tyżące się dziesięciny wycycznej, mesznego z każdej włóki i sep do dworu starościńskiego. Przy tym ciekawie podaje szczegóły o miarach zbożowych.

Jocher 9165.

Ossol.

— *Najjaśniejszy Królu, Panie, à Panie moy Miłościwy. Prześwietna Rado Nieustająca. (Datow. :) Dnia 17. Augusti 1776. Varsaviae. fol., k. 1.*

W sprawie przeciwko gen. Brühlowi. Podpisany: ekspleban kościoła wolskiego.

Bibl. Ks. Miss. w Krak.

— *Godna Pamięć Dwoch Heroin Polskich, Matki z Córka JJ. WW. Jchmciow PP. Niegdy Maryi Anny z Kollowrathow Hrabiny Brühlowy Generalowy Artylleryi Koronney &c. Tudzież Amelii z Brühlow Mniszechowy Marszałkowy Nadworney &c. Lubo w śmiertelnych Popiołach pogrzebionych, w obowiązanych iednak sercach*

Niezasła. Przez X. Jana Wędrychowskiego przedtym Plebana Wolskiego. Temu Prześwietnemu Domowi wielce obligowanego, teraz świeżo Ponowiona. w Warszawie R. P. 1779. Mensis Decembris. w 8ce, str. 18 nlb.

Dedykacja: Do Jozefy z Mniszchow Potocki Chorążyny Wielkiej Koronney.

A. Wolański (Mus. Nar.).

WEDYKOWSKI Seweryn, ksiądz.

Mowa w dzień imienin Najjaśn. Stanisława Augusta P. N. M., do młodzi szkół wydziałowych krzemienieckich, miana r. 1785. w 4ce. Uniw. Kijow.

WEDZICKI Szymon. *Calendarium anni a calendis Januarii post Christi salvatoris nostri nativitate labentis MDCII. horizonti Cracoviensi accommodatum. Atque perillustri et magnifico Domino Georgio de Magna Concice Mnischeck Palatino Sandomiriensi, Capitaneo generali Leopoliensi, Samboriensi Medicinensi etc. vigilantissimo DD. ac patrono suo colendissimo. Inscriptum studio et opera Simonis Wedzicki Philosophiae Doctoris Decani Jaslensis. Herbipoli e typographeo Georgii Fleischmanni. (1602). w 4ce, k. 12, k. 24 i 1 tablica.*

Na odwr. str. tytułu herb Mniszchów i przypis Jerzemu Mniszchowi.

Żebrawski Bibliogr. mat. str. 226.

— *Disputatio Juridica de Sponsalibus et Matrimoniis, quam Auspice Christo, pro Summo in utroque Jure assequendo gradu. Permissu amplissimi Collegii Juris in Catholica et florenti Herbipolensi Academia, Praeside Clarissimo... Petro Gilscenio J. C. Digestorum Ordinario Professore et Decano Facultatis Juridicae vigilantissimo publice pro viribus defendere conabitur, Simon VWedzicki Decanus Jaslensis, Philosophiae Doctor. Die 18 Maij. Wirceburgi Typis Georgii Fleischmanni Anno 1602. w 4ce, k. 27 nlb.*

Na odwrocie tytułu herb księcia Juliusza biskupa wrocławskiego. Na następnych kartach idą wiersze łacińskie na tenże herb (10 i 24 w.) Mikołaja Mniszcha. — Pierwsze i ostatnie litery 24 wierszy dają następujące wyrazy: Nicolaus Mnischec Herbipolensis Universitatis Rector. — Także 11 w. Zygmunta Mniszcha. — Także

14 w. l. na tenże herb z podpisem: Martinus Weier de Leba et Novvodvor.

Z dedykacji Wedzickiego do tegoż księcia i biskupa wrocławskiego dowiadujemy się, iż był nauczycielem młodych Mniszchów, oraz że ojcu ich, wojew. sandomierskiemu, przed czterema laty jakąś prawniczą rozprawę w Akad. Krak. bronią dedykował.

Na końcu są wiersze: 1) Apostrophe Epigrammatica Ad Propugnatorem Thesium... Paulus Wikanowski Palatinides Ravensis. 2) Gratulatio eidem... Joannes Belzecki de Belzec. 3) Epigrammata Adamus Kazanowski. 4) In Zoilum 6 w.

Notata ręką L. Sobolowskiego może z Bibl. Ossol.?

— *Hymenaeus in nuptias Ill^m Sponsi D^m Constantini Wiszniowiecki et Ill^{mae} Ursulae Mniszchownae... a Simone Wedzicki I. M. et Ph. D. conscriptus. Cracoviae in officina Iacobi Sibeneicher (1603). w 4ce, str. 22.*

— *Hymenaeus na wesele I. W. Księżęcia I. M. Constantego Wiszniowieckiego i IW. Panny Orszuli Mniszchowney... przez... napisany. W Krakowie w drukarni Sibeneychera 1603. w 4ce, str. 11.*

Wedzidło ob. Powodowski (na błędy 1588).

VEGA Emanuel, S. J., prof. w Wilnie, Portugalczyk († 1648?). *Assertiones Theologicae, De Avgvstissimo Eucharistiae Sacramento, quibus refelluntur, quaecunq; fere nostrae tempestatis Secretarij, contra veram, & realem praesentiam Christi in Eucharistia, & Transubstantionem panis, & vini, in corpus, & sanguinem eiusdem, prodigiosè commenti sunt. Ab Emanuele Vega, in Academia Vilnensi, Societatis Iesu, Theologiae Professore, propositae. [Tu w środku prostokątnej tablicy koło, a w nim w promykach serce przebite trzema gwoździami i litery: I H S]. Disputandae in eadem Academia, Anno M.D.LXXXV. (1585). Die... Iulij. w 4ce, k. tyt. i k. 66 lb.*

Rozpoczyna: Praefatio, quo status Controversiae aperitur (przytacza nazwiska Melanchtona, Zwinglego i Lutra).

Składa się z 7 rozdziałów poświęconych obronie czci Eucharystii: rozbiera słowa Chrystusa (Hoc est corpus meum), udowadnia prawdziwość ciała i krwi, mówi

de Adoratione, Głównie zwalca Lutra i Kalwina, ale polemizuje też z Janem Łaskim (k. 60). Dowody polegają na interpretacji Pisma św. i OO. Kościoła.

Odpowiadał na to Wolan (Assert. confutatio 1586), zaś z Wolanem toczył znowu dalsze walki A. Jurgiewicz (ob. t. XVIII 673—6).

Wierzbowski I 791. — Jocher 3921. — Brown Bibl. pis. str. 414. — St. Szczotka w „Reform. w Polsce“ 1935—6 str. 44. Akad. — Czartor. — J. Borkow. — Jagiell. — Kap. gnieźn. — Katedr. Lwow. — Krasin. — Ossol. — Szembek — Uniw. Warsa.

— *Evangelica, Et Apostolica Doctrina. De Divinissimo, Et Tremendo Missae Sacrificio. In Theses Digesta Ab Emanuele Vega, Societatis Iesv, in Academia Vilnensi, Professore. [Tu w prostokacie koło, a w nim serce przebite trzema gwoździami i litery: I H S]. Excusae Vilnae, In Collegio eiusdem Societatis. Typis Ill^m D. D. Nicolai Christophori Radiulli, Ducis in Olyca, & Nieswiz. &c. Anno M.D.LXXXVI. Permissu Superiorum. (1586). w 4ce, k. tyt. i k. 86 lb.*

Składa się z 9 części, liczących razem 142 „assertiones“. Na odwr. k. tyt. wyjaśnienie, że dziełko to stanowi drugą część pracy De augustissimo Eucharistiae sacramento (z r. 1585). Polemizuje tu z Chemnitusem, Illirikiem, Bezą, Stankarem — oprócz Lutra i Kalwina.

Bandtkie Hist. dr. Kr. P. II 269. — Jocher 6407. — Wierzbowski I 506.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Jagiell. — Katedr. Lwow. — Krasin. — P. Mess. — Uniw. Warsa.

— *Dispytatio Theologica, De Dietributione Eucharistiae, sub altera tantum, vel vtraq; specie. In Theses Digesta, Ab Emanuele a Vega, Societatis Iesv, in Academia Vilnensi, Professore Theologo. [Tu koło, a w nim w owalu litery I H S. W koło owalu napis: Nomen Eivs † Ante Solem Permanet]. Excusae Vilnae. Permissu Superiorum. (1586). [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 85 lb., k. 4 nlb. (sygn. A—Miv).*

Na końcu Errata i indeksa.

Składa się z 3 ksiąg: De vera praesentia Christi; De sacrificio missae; De communionem sub una vel utraque specie.

Cytuje dużą literaturę starszą i nowszą (Turriana, Stapletona), polemizując wciąż z luteranami i kalwinami na temat ciała i krwi. Głównie zwalca Chemnitiusa.

Kraszewski IV 128. — Jocher 3922. — Wiersbowski I 792. — Brown j. w. Bibl. w Sucheju — Czartor. — Jagiell. — Katedr. Lwow. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— De vero et unico primatu Divi Petri Apostolorum Principis, Sacrosanctorum Ecclesiae Patrum Testimoniis atque Oecumenicorum Conciliorum decretis comprobato. Vilnae typis et impensis Illustrissimi Domini D. Nicolai Christophori Ducis Radivilli Supr. M. D. L. Mareschalci anno MDLXXX (1580). w 4ce.

Jocher 4033. — Janocki III 846. — Kraszewski Wilno IV pod r. 1586. — Abramowski Ctery wieki 1925 str. 38.

— De cultu et invocatione Sanctorum, contra librum Volani de idolatria Jesuitarum. Vilnae 1586. w 4ce.

Cytuje Brown j. w. za Przyłeckim. — Poza tym nie znane. — Zapewne identyczne z dziełem Jurgiewicza (De pio)?

— Pauli Samosatini Dei oppugnationis ac aeternae Christi generationis veraeque Deitatis defensio contra Blandratam et Franciscum Davidem. Vienna Anno 1590. w 4ce.

Brown str. 414 z Bibl. Script. Jes. (1676).

— Quaestiones selectae de Libertate Dei et hominis, de Praedestinatione, de Concordia summorum nostri temporis Theologorum. Romae Anno 1639.

Brown Bibl. S. J. str. 414.

— De principiis fidei. Vilnae 1586.

Rzecz wątpliwa; taki tytuł podaje Przyłeczki w Księg., a za nim Brown l. c.

— De vita et miraculis Lutheri, Calvini et Bezae. Vilnae 1586.

Uwaga jak wyżej.

— De pio et in ecclesia jam inde ab Apostolis receptissimo cultu SS. imaginum... ob Jurgiewicz (1586).

Niewątpliwie on jest właściwym autorem tego dziełka.

— ob. Jurgiewicz And. (Anatomia 1591, cap. II; także Mendacia 1588).

Wywarł on wpływ na Krz. Warszawskiego (np. w dziele: Pro Christi fide).

Janociana III 345—6. — Baliński Pisma hist. 87. — Siarczyński Obraz II 282. — Kraszewski Wilno IV 34, 126. — Bieliński Uniw. Wileński II, III. — Zułęski Jesuici I. — Grabowski Skarga 1918 str. 47.

VEGA Jehuda. [Kazania po hebrajsku, miane w Lublinie w drugiej połowie w. XVII].

Bersohn Słownik biogr. Żydów str. 74.

VEGA Józef. Los triumphos del Agvyla y Eclipses de la luna, que en reverente panegirico consagra al invicto Rey de Polonia Don Joseph de la Vega per la memorable victoria que alcançó contra la Potencia Ottomana. Su valor. librando de su formidable Sitio à Viena. En Amsterdam Ano MDCLXXXIII. (1683). w 4ce, str. 126.

Przedrukował to pismo, poświęcone chwale Jana III, M. Bersohn w Warsz. 1888 (miał własny egz.). — Na polskie przełożył J. Świącicki. Bibl. w Sucheju.

WEGETIUS Flavius Renatus. Flawiusza Wegecjusza Renata Meza Zaczynego O Sprawie Rycerskiej Nauka Zprzydatkiem do teyże Materyi Pisma z innych nayprzedniejszych Autorow Tłumaczona Przez Franciszka Paprockiego Dziekana Katedralnego Infantzkiego Kanonika Łowickiego Kawalera Orderu Złotej Ostrogi Tom I. O Sprawie Rycerskiej Lądowej y Wodney w Powszechności. [Tu ozdobnik]. W Łowiczu w Drukarni J. O. Xcía JMci Prymasa R. 1776. w 8ce, k. tyt. i k. 8 nlb., str. 486, k. 6 nlb.

O Sprawie Rycerskiej Polskiej Historja z Roznych Autorow Oyczystych y Postronnych Y Konstytucyi Seymowych Zebrana Przez Franciszka Paprockiego Dziekana Katedralnego Infantzkiego Kanonika Łowickiego Kawalera Orderu Złotej Ostrogi Tom II. [Tu ozdobnik]. W Łowiczu w Drukarni J. O. Xcía JMci Prymasa R. 1776. w 8ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 516 i k. 2 nlb.

Tom I zawiera przekład Wegecjusza oraz fragmenty dzieł nowszych pisarzy o wojnie. — Tom II jest pracą odrębną, zawierającą „historję sprawy rycerskiej polskiej“, to znaczy dzieje wojen i wojowników polskich. — Oba te tomy są dalszym ciągiem wydanych w r. 1763 „Wojen znacniejszych“ (ob. t. XXIV 83).

I) Na odwrocie k. tyt. tomu I dwie cytaty z J. Koch. o obronie granic. — Dedyk. na 2 k. Franciszkowi na Piłsudach Piłsudzkim, piwniczemu W. X. L., starwieszwiańskiemu, pułk. Ks. Żmudsk., kawalerowi orderu wielkiego krzyża Opatra-

ności Bożej (?). W dedykacji tej podnosi wydawca jego służbę w chorągwi petyhorskich Mikoł. Radziwiłła, woj. nowogr., oraz dalsze jego saługi wojenne (pod Paszkowskim, Wołowiczem, Massalskim, był kilkakrotnie ranny). — Był on synem Ferdynanda Piłsudskiego, pułk. dywizji żmudzkiej. Hetman Sapieha ofiarował Ferd. Piłsudz. szablę bogatą „którą dotąd w akarbcu chowasz“. Ferdynand walczył zwycięsko pod Okmianami, ale gdy los wojenny wypadł pod Sielcem niepomysłnie dla Litwy, został dworzaniem Leszczyńskiego. Był też deputatem na Trybunał Lit. i posłował na sejm. „Genealogia Piłsudzkich dla swej obszerności osobno drukowana“ (takiego druku nie znam).

Po czym przemowa do czytelnika z wyjaśnieniem planu dzieła i wykazaniem błędów drukarskich (razem k. 5).

Dalej na 1 k. nlb. przedmowa Wegecjusza do ces. Walentyniana (r. 380). — Dzieło Wegecjusza — znane w Polsce już od w. XVI i gorliwie czytane (ob. niżej) — obejmuje ksiąg pięć. Tłumacz i wydawca Paprocki dopełnił je jednak szeregiem nowszych dodatków: 1) Na str. 121—36 przydatek z Marc. Bielskiego. — 2) Na str. 136—68 przydatek z dzieł Paysegura i Polarda (o szykowaniu wojsk). — 3) Na str. 221—38 z Justa Lipsiusa o żołnierstwie rzymskim oraz z Manberta de Gouvest. — 4) Od str. 239—75: Wypisy z Raya de Saint Senis i z innych dzieł dotyczących artylerji. — 5) Od str. 276—320: Porównanie sztuki woj. starej i nowej z różnych autorów (Folard, Daniel, Lipsius). — 6) Od str. 334: G. Daniel, Folard, Massuet, Chales o sprawie morskiej. — 7) Od str. 381: Myśl Morską o sztuce wojennej. — 8) Od str. 433: Myśl Fryd. II o sztuce woj. — 9) Od str. 465: Wybiór (sic) krótki terminów wojennych (przekład z franc.). — Wreszcie alfabetyczny rejestr rzeczy na k. 6. W tekście kilkanaście drobnych rycin (niebale rytowanych).

II) Tom II ma na odwr. tyt. rycinę „staroego Polaka“ w żelaznym stroju i 6-wiersz polski ku pochwalę bitności. Rozpoczyna go dedykacja Ksaw. Massalskiemu (z jego genealogią od kniazów ruskich). Podpisany: Franciszek Paprocki, dziekan inł., kawaler orderu złotej ostrogi (?).

Dzieło powyższe Paprockiego składa się z XXXVI rozdziałów. Jest to próba napisania dziejów wojskowości w Polsce (przebiegu wojen, strategii i techniki wojakowej) z dydaktycznym celem podniesienia ducha wojskowego w narodzie. Kompiluje Bielskiego, Kromera, Strykowski, Lengnicha, Kojalowicza, Paprockiego, Hartknocha, Piaseckiego, Twardowskiego, Starowolskiego, Fredrę itp. —

Przytacza dużo wypisów z Starowolskiego (str. 270) i Fredry; ale wiadomości skompiłowane opatruje też własnymi uwagami: o sposobie wojowania (str. 158), o wartości i korzyściach z pospolitego ruszenia, o karności żołnierskiej, o wojsku służebnym czyli komputowym, o zaplacie wojska, o urządach wojskowych, o artylerji, o fortcach, o flocie polskiej (na podstawie Bielskiego i konst. sejm.). — Na str. 285 o miłośnikach ojczyzny (sławnych wojowników), których życiorysy zestawia alfabetycznie. — Na str. 459 i nast. o przyczynach ścieśnienia granic polskich i o krajach odpadłych. — Na str. 493: O przyczynach przeszłej słabości narodu polskiego (cytuje wciąż Reala La science du gouvernement). Wytyka różne wady np. opieszałość podatkową, zaniedbanie sztuki rycerskiej itp. — Na str. 502 o poprawie wad słabości (chwali regulamin wojsk. Branickiego). — Na str. 506: o stanie wojennym Europy w r. 1750 (wedle Reala). — Kończy wiersz (jego własny) pt. Głos stanu wojennego Europy do Polaków. Tu przeciwstawia nam mądrość i bitność naszych sąsiadów (chwali z tego względu Katarzynę II, M. Teresę i Fryd. W.). — Wreszcie Rejestr na k. 2.

Rzecz cała nie jest więc źródłowa i oryginalna, ale w dziejach odrodzenia bitności narodu winno mieć to dzieło zaszczytne miejsce. Jocher 500.

Bibl. w Sucheju — Czapski (Muz. Nar.) — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Przewz. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— ob. Bielski M. (Sprawa rycerska 1569) — Łaski Stan. (Spraw. i post. 1599) — Modrzewski (De emend.) — Przyłuski J. (Księga VI Statutów).

Korsytał z niego także Petrycy w swoim komentarzu do Polityki Arystotelesa.

Sobieszczański Dalszy ciąg Kroniki Bielskiego (1851) str. LVIII. — Chrzanowski Marcin Bielski? 1925. — Korzon Dzieje wojen I 299. — Kniel Zarys hist. wojskowości 1929 str. 46.

WEGENER Jan. Nuptiis honesti et docti Juvenis D. Georgij Corabisij, Scholae Gedanensis ad D. Bartholomaeum Cantoris: Et pudicae virginis Mariae honesti et prudentis D. Timothei Alberti cinis Dantiscani filiae. Elegia scripta a Joanne VVegnero. Adiuncta est fabula de Hippomene et Atalanta carmine iambico dimetro expressa a eodem auctore. Excusa Dantisci a Jacobo Rhodo M.D.LXXXVIII. (1588). w 4ce, k. 4. Wiersbowski III 2846. Toruń, Kop.

— Ode gratulatoria in Nuptias generis splendore, sapientia virtute, et dignitate praestantis, Domini Johannis Van Der Linden Reip. Dantiscanae Proconsulis, Sponsi: Et Nobilissimae atque Castissimae Virginis Hedbigis, nobilis et prudentissimi Domini Georgii Proiti, Equitis Aurati, nec non dictae quondam Reip. Proconsulis, filiae relictae, Sponsae scripta per Johannem Vvegenerum Pomeranum. (Na końcu:) Excusum Dantisci a Jacobo Rhodo M.D.LXXXVIII (1588). w 4ce, k. 3. Wierzbowski III 284f. Toruń, Kop.

Weger P. (Actio gratiarum Vladislao IV 1636)... ob. Władysław IV.

Weghen ob. Pinocci H. (1657).

Veggus Raphael ob. Lilius Vincentius (Melodiae 1604).

Wegiel ob. Węgle.

Węgier Dawid Józef, prof. Akad. Zamojskiej ob. Amberski Jak. (Flores gratiae 1739) — Duńczewski Mich. (Vestibulum).

Wadowski Wiadomość o prof. 1900.

Węglerska wiara ob. Wiara (Węglerska Nowa 1620).

Węgierska Elżbieta ob. Zelicius Jak. (Pierścień 1629).

Węglerska Joanna ob. Węgierski Andrzej (Gamelia 1622).

(Węgierska Małgorzata) z domu Ruchajewska, żona Wacława (ur. 1564 † 1640). Ivsta Fvnebria pientissimae Matri, Margaritae Węgierska, die XV. Martii, Anno Christi, M.DC.XL. Baranoviae, a filijs, & amicis, persoluta. [Tu ozdobnik]. Tob. 4. V. 3. 4. 5. Honorem habebis Matri tuae omnibus diebus vitae eius. Cum autem & ipsa compleverit tempus vitae suae sepelias eam. Baranoviae, Excudebat Georgius Twardomeński: A. D. 1640. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Jest tu epitafium (stylem lapid.) położone przez synów Tomasza, And. i Wojciecha. Nadto wiersze Daniela Zalaniusa, Jana Procopiusa, Jana Fabriciusa, Dan. Stephana, Jerzego Schauliciusa (Dnao de Tarnow eklezjasty) i Tomasza Węgierskiego.

Miała 9 dzieci, z tego 5 synów byli Christi ministri. Była katoliczką, ale w r. 1617 (już po śmierci męża) zmieniła wiarę. Akad. — Chreptow.

WĘGIERSKI Andrzej, syn Wacława, senior lubelski (1600 † 1649). Commendacia Pogrzebna, zących osob, W Panu odpoczywających, Iasnie Wielmoznego Pana Raphaela Hrabie z Leszna Leszczyńskiego, Woiewvody Belzkiego, Hrubieszowskiego Stárosty, dnia Wrześniá, R. P. M.DC.XXXVI. Y Iasnie Wielmozney Paniey, Iey Mosci Paniey Anny z Radzymina Leszczyńskiej, Woievvodziney Belzkiey Hrubieszowskiey Stárościney, XIX. dnia Kwietniá, Roku P. M.DC.XXXV. W Kościele Włodawskim Vezynioná. Przez Xiędzá Andrzeia Węgierskiego. W Baranowie Drukował Gerzy Twardomeński Roku 1636. [Tytuł w ramce z linii]. w 4ce, k. tyt. i k. 12 nlb.

Dedyk. synom zmarłego, także Zbig. Gorajskiemu i jego żonie Teodorze z Leszna.

Opowiada o starożytności rodu (cytujać Kromera) i o życiu zmarłego. Urodzony z Anny Firlejówny, kształcił się w Strasburgu, w Genewie, w Paryżu. Znał się z Thuannem, który go często wspomina i z Villaregiusem, Lipsiuszem itp. Odprawił też peregrynację do Włoch. Jego poselstwa (do Moskwy i do Prus). Jego przymioty. Jego śmierć w 57 roku życia (r. 1635). Kończą wiersze polskie i napisy łacińskie. Od k. Cij verso: Pamiątka, albo Zalecenie W Panu odpoczywającej... Anny z Radzymina Leszczyńskiej. (Zmarła w styczniu 1635 w Kwidzynie. Jej pochwały i napis nagrobny).

Kończy wiersz łac. do Węg., z podpisem: Daniel Stephanides, rector scholae baranov. Bawor. (z bibl. Birgiela).

— Discipulus christianus in funere Georgii Kurzbach Zawadzki. Bethaniae 1625.

Juszyński II pisze: W piśmie tym na śmierć Jerzego Kurtzbach Zawadzkiego, sędziego i podstarosty wachowskiego, w Bytomiu wydany, a Janowi Jerzemu Szlichtyngowi sędziemu wachowskiemu przypisanym, podpisał się: Jaśnie Wielmożney Słapecki Kasztelanowej Lubels. kuznodzieja.

Wspomina tu pracę Zawadzkiego: „Insignem libellum Joh. Tafini de characteribus et notis filiorum Dei, abhinc annis aliquot in polonicum idioma translatum“.

Dzików (?)

— Generalis Confessio doctrinae ecclesiarum reformatarum (1645)... ob. tom XIV 357.

Jest to wyznanie wiary przygotowane na Colloquium charitativum w Toruniu w r. 1644. On je redagował. Przedłożył je na Colloquium Zygm. Güldenstern.

Obacz przekład polski pod: Ogólne Wyznanie zborów reformowanych..., zaś niemiecki pod: Christliche Glaubensbekenntnis (1657) w tomie XVII 162.

Węgierski Hist. eccl. slavon. str. 420 (tu przyznaje się do autorstwa). — Jocher II str. 229. — Wiszniewski Hist. lit. IX 176. Czartor. — Gdańska miej.

— Disputatio theologica de Conciliis ecclesiasticis, quam sub praesidio Clarissimi et Doctissimi Viri D. Antonii Thysii S. Theologiae Doctoris et eiusdem Facultatis in celeberrima Lugduno-Batava Academia Professoris Ordinarii, publice examinandam proponit Andreas Węgierski Polonus. Lugduni Batavorum ex Officina Bonaventurae et Abrahami Elzevir, Acad. Typographi. 1628.

Dedykacja seniorom zborów: Gracjanowi pastorowi leszneńskiemu, Janowi Turnowskiemu pastorowi toruńskiemu, Danielowi Mikołajewskiemu pastorowi izbickiemu.

Jocher 8000.

Dzików.

— Epithalamia Votiva sacro conjugio Bacarlin Petri. w Baranowie w drukarni Jędrzeia Piotrkowczyka, 1629. w 4ce.

Dzików(?)

— Epithalamia Sacro Nuptiali Reverendi & doctissimi Viri, Dn. Thomae Węgierski, M. V. D. fidelissimi, Sponsi, Et Lectissimae Virginis Theophilae Turnoviae, Filiae Reverendi, Clarissimi & Doctissimi Viri, Dn. Johannis TurnovI, SS. Theol. D. Eccles. per Maj. Pol. Orthodoxarum Superintendententis dignissimi, M. V. D. apud Thorunens. primarii, Sponsae, & Sponsi Fratrib. Consecrata. [Tu ozdobna linia]. Thorunii, Typis Frisianis. (1620). w 4ce, k. 2 nlb.

Zawiera wierszyki po grecku i po łacinie. Pisali je bracia nowożeńca (Andrzej i Wojciech). Z nazwiska i imienia panny młodej urobiono anagramat: O unita Philtro Have — i na ten temat napisano „Anacreon Anagrammaticus“.

Akad. — Dzików.

— Exerocitium logicum in quo exemplum accidentis singularis, Resurrectionem Domini et Salvatoris Nostri Jesu Christi, Divina aspirante gratia, et manuductione Dni Andreae Węgierski tractavit Daniel Regulus S. Theol. in Gymn. Lesnensi studiosus. Impressum Lesnae Polonorum 1632.

Dedykacja wierszem: Superintendentom seniorom zborów czeskich, morawskich i wielkopolskich.

Jocher 5839. (za Sienkiewicza dodatk. do Bentkowsk.). — Siarczyński II 128.

— Gamelia pio Conjugio Reverendi & doctissimi Viri, Dn. Johannis Węgierski, M. V. D. dignissimi, Sponsi, & Pudiciss. Virginis, Susannae Petriciae, Filiae Reverendi & praestantissimi Viri tou en tais eulogiais Dn. Stanislai Petricii, Sponsae ab Andrea Węgierski, Ecclesiae Dei Diacono, suo & ceterorum Fratrum nomine nuncupata. Thorunii, Typis Frisianis. (1623). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Jest to 5 wierszy łac. (z tytułami po grecku) — wszystkie na cześć nowożeńców. — Nadto ostatni (Prosphonia) skierowany do Macieja Węgierskiego, principissae Zasławien. aulicum, sponsi fratrem.

W pierwszym z wierszy (Apologeticum) porusza sprawę małżeństwa księży: Non prohibet Christus... ministros... conjugii foedera sequi.

Juszyński II 310. Akad. — Dzików.

— Kazanie o pragnieniu śmierci, na pogrzebie Anny z Tulin Hornostaio-wey Leszczyńskiej Woiewodzicowney Belzkiey miane we Włodawie. w Baranowie, druk. Gerzy Twardomeński r. 1639. w 4ce.

Maciejowski Piśmienn. III 706. — Jocher 5226. Dzików.

— Kazanie, O Státeczności w Wierze, Kv Náuce, Przestrodze, y Poćiesze Chrześciańskiej, Na Pogrzebie sl. p. Iego Mosci Pana P. Raphaela, Hrabie Z Leszna Leszczyńskiego, Woievvodzica Belskiego, We Włodawie, W Kościele Ewangelickim, Dnia XIV. Listopada, Roku P. M.DC.XLIV. Przez X. Andrzeia Węgierskiego, odprawione. W Baranowie, Drukował Gerzy Twardomeński, R. P. 1644. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. dedykacja Katarzynie, małżonce zmarłego, oraz córce Theophiley. W ciągu kazania: Osoby zmarłej salcenie (ur. 1607, jego pochwały). Wreszcie napisy lapidarno na jego czość.

Bandtkie Hist. dr. I 38.

Akad. — Ossol.

— Kazanie, O Wyznaniu Wiary; Kv Nauce, Przestrodze, y Poćiesze Chrześciański, Na Pogrzebie Sl. p. Iasnie Oświeconey Xiężny Iey Mói, Pániey Marianny, z Leszną, Zasławskiej, Woiewodziny Wołyńskiej, We Włodawie, w Kościele Ewangelickim, Dnia XXVII Maja, Roku Pańskiego, MDCXLII. (1642). Przez X. Andrzeja Węgierskiego odprawione. Prov. 10. 7. Błogosławiona iest pamiątka sprawiedliwego. 31. 30. Niewiastá, która się Páná boij, tá pochwały godná. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 13 nlb.

Na odwr. dedyk. Barbarze Słupieckiej i jej synowi Gersemu.

Zawiera m. l. Osoby zmarłej salcenie (ur. 1574, córka Rafała Leszczyńskiego i Anny Kortobokówny z Trachenbergu. W r. 1592 została żoną Andr. Firleja, w r. 1611 Zasławskiego). Końca napis lapidarny i Proshonesis.

W kasaniu tym wspomina o Macieju Węgierskim. Pogrzeb jemu (swemu słudze bożemu) sprawiła ks. Zasławska.

Uniw. Warsz.

— Kaznodzieja Osobny: to jest, Sposób odprawowania Nabożeństwa Osobnego; Iako każdy człowiek Chrześciański Sam Osobno modlić się ma Bogu: Z pisma Świętego sporządzony y spisany. Przez X. Andrzeja Węgierskiego. W Baranowie, Drukował Gerzy Twardomęski, Roku P. MDCXLII. (1642). w 8ce, str. 466, oraz rejestru k. 6 nlb.

Wrocław. miej.

— Kaznodzieja Osobny: to jest, Sposób odprawowania Nabożeństwa Osobnego; Jáko każdy człowiek Chrześciański Sam Osobno, ná wszelkim miejscu, Nabożeństwo ma odprawować ná chwałę Oyca, y Syna, y Duchá Świętego, Bogá w Troycy świętey jedynego; á ná pożytek ludzi pobożnych zbáwienny, Z Pismá świętego sporządzony, y spisany, á teraz znowu przeżyłany, y vv Druk podány, przez X. Andrzeja Węgierskiego, We Gdansk,

Drukował Andrzej Hünefeld, Roku MDCXLVI. (1646). [Tytuł w ramce]. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 275 i str. nlb. (rejestr).

II. Kaznodzieja Domowy: to jest, Sposób odprawowania Nabożeństwa Domowego; Jáko Gospodarze, w Domách swych pospolu z Domownikami swymi, Nabożeństwo mają odprawować? ná chwałę Oyca, y Syna, y Duchá Świętego Bogá w Troycy świętey jedynego, á ná pożytek ludzi pobożnych zbáwienny, z Pisma świętego sporządzony, y spisany, przez X. Andrzeja Węgierskiego. We Gdansk, Drukował Andrzej Hünefeld, Roku MDCXLVI. (1646). [Tytuł w ramce]. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 229 i 5 str. nlb. (rejestr).

III. Kaznodzieja Zborowy: to jest, Sposób odprawowania Nabożeństwa Zborowego; Jáko Kaznodzieje Zborowi, álbo Pasterze Kościoła Bożego, y ich Słuchacze, we Zborze Pańskim (á podczas sami Słuchacze, w niebytności Pasterzá, ná inszym osobnym miejscu, domá albo w drodze zgromadzeni) Nabożeństwo mają odprawować? ná chwałę Oyca, y Syna, y Duchá Świętego, Bogá w Troycy świętey jedynego; á ná pożytek ludzi pobożnych zbáwienny, Z Pismá Świętego sporządzony, y spisany, przez X. Andrzeja Węgierskiego. We Gdansk, Drukował Andrzej Hünefeld, Roku MDCXLVI. (1646). [Tytuł w ramce]. w 8ce, k. tyt. 1, str. 190, k. 2 nlb. (rejestr).

Trzy powyższe części stanowią całość; ułożone są wedle jednego planu i wzajemnie się uzupełniają. Każda z nich ma jednak osobny tytuł, osobną paginację i odmienne dedykacje (wszystkie 3 dat. z Włodawy w listopadzie 1646).

Część I dedyk. Andrzejowi Leszczyńskiemu, Zbign. Gorajskiemu i Wład. Leszczyńskiemu. Po dedykacji przedmowa do pobożnego czytelnika, wyjaśniająca plan dzieła. Część ta zawiera „nabożeństwo osobne” to znaczy takie, które odprawia człowiek sam jeden — bez udziału innych. W ks. I mówi autor o sposobach nabożeństwa w różnych porach dnia (rano, w południe, nieszpor, wieczór). Podaje modlitwy, hymny, czytanie, rozmyślanie, śpiewy; mówi o pożytkach takiego nabożeństwa (wypełniającego właściwie cały

dzień). — W księdze II podaje sposoby nabożeństwa „przypadkowego”. Chodzi o naboż. w różnych okazjach: w przegodach, w różnych porach roku; modlitwy dla „sługi bożego” (pastora), o nawrócenie niewiernych (Żydów, Turków); modlitwy zwierzchności, modły za króla, za Rzeczpospolitą Polską (ładna i godna przedruku modlitwa), za sejmikami i sejmami, modl. podczas koronacji, podczas interregnum, modlitwy gospodarza za czeladź itp.; modlitwy podczas prac gospodarskich, kłęk i burz; czasu wojny, w podróży, na morzu, podczas moru; w chorobach, przy śmierci itp. Jest to więc modlitewnik nader bogaty; ton jest podniosły, język czysty — słowem pisane z talentem literackim.

Część druga, dedyk. Janowi i Krzyszto. Potockiemu i Rafałowi Buczakowskiemu, bratu ich stryjecznemu. W przedmowie do czytelnika wskazuje, żeby gospodarz miał żonę w wierze prawdziwej jednomyślną. Przynosi pieśni, modlitwy i nabożeństwa, jakie gospodarz ma odprawiać wspólnie z domem swoim, a więc z żoną, dziećmi, czeladzią. Nabożeństwo to ma znowu wypełniać jak najwięcej czasu — nawet w nocy ocknąwszy się ma zwołać wedle podanej okazji czeladkę i śpiewać wskazane hymny.

Czerpał dużo pieśni z kancjonałów z r. 1544 i 1569 (sam o tym wspomina w dziele: Systema 1652 str. 32). Ale przeważną część sam pisał, lub sam tłumaczył. — Na str. 171 są modlitwy w „stanie gospodarskim” (zdarzenia z życia rodniniego). Na str. 209 naboż. podrózne.

Część III dedyk. Adamowi Suchodolskiemu, Janowi Zbąskiemu, Piotrowi Sieniuciu. Zawiera ona „sposób odprawowania naboż. zborowego”, zawiera więc wskazówki dla kaznodziejów i słuchaczy. Mówi o powinnościach kaznodziejów, popierając swe nakazy cytacjami z Biblii. O powinnościach słuchaczy. Zawiera formułki błogosławieństw; wykazy miejsc do czytania z Biblii i kiedy który ustęp należy czytać. Od str. 103 naboż. zborowe przypadkowe (modlitwy i śpiewy na adwent, na Gody, na 3 Króli, o męce Pańskiej itp.).

Tytuł „Kaznodzieja” może więc wprowadzać w błąd; nie jest bowiem to dzieło podręcznikiem kazania, lecz śpiewnikiem i modlitewnikiem. Na poglądy religijne, a nawet społeczne braci czeskich rzuca ono sporo światła.

Jocher 5205. — Beyträge I 146. — Mechersyński Hist. wymowy II 519. — Bruchnalski w Enc. Polsk. Akad. Um. (Literatura piękna) 1917, II 320.

Czartor. — Jag. — Krasin. — Warsz. pow.

— Toż:... w Krolewcu w Druk. Pro-

fessora Georgego. R. MDCOVI. (1706). w 8ce, k. 1, str. 276 i k. 3 rej.

Jocher 5205 b.

II. Kaznodzieja domowy 1706. w 8ce, k. 1, str. 229 i k. 3 rej.

III. Kaznodzieja zborowy 1706. w 8ce, str. 190 (mylnie 160) i k. 3 nlb.

Czetwert. — Jagiell. — Zieliń.

— Systema Historico-Chronologicum, Ecclesiarum Slavonicarum per Provincias varias, Praecipue, Polonicae, Bohemicae, Litvanicae, Rvssicae, Prvsicae, Moraviae, &c. Distinctarum. Libris IV. Adornatum; Continens Historiam Ecclesiasticam, à Christo & Apostolorum tempore, ad An. D. MDCL. Opera Adriani Regenvolsicii E. P. [Tu winietka: rozłożyste drzewo, pod nim postać w powłóczystych szatach podtrzymuje wstęgę z napisem: Et Floribus et Fructu]. Trajectini ad Rhenum, Ex Officina Johannis à Waesberge, Bibliopolae. Anno M.DCLII. (1652). w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 3—499, k. 1 nlb.

Dedykacja consilibus Reipublicae Ultraiectinae, podpisana przez Jana Waesberge (znanego bibliopolę utrechkiego). Wyśławia ich jako patronos ecclesiae orthodoxae.

Dalej idzie Praefatio: Giabertus Voetius theol. in Acad. Ultraiectina professor lectori benevolo. Tu wymienia autorów, jacy pisali o dziejach albigensów, waldensów, husytów, braci czeskich. Wspomina z nadzwyczajnymi pochwałami działalność Jana Łaskiego, belgicaru ecclesiarum moderatoris. Voetius, otrzymawszy rękopis tego dzieła, csuwał nad jego drukiem.

Dzieło Węgierskiego dzieli się na 4 części, każda z osobnym tytułem.

Część I de origine et successu Ecclesiarum Dei praesertim in Slavonia regionibus ad 1650. Mówi o początkach chrześc. w Polsce i Czechach, o wpływie Wiklefa, o Husie i jego wysławcach w Polsce, o powstaniu braci czeskich, o ich podróży przez Polskę do Ziemi Świętej, o Rokicie i Chelczyckim oraz M. Flac. Illiriku — o próbie osiedlenia się na Śląsku w r. 1481 (str. 36). — Od str. 39—54 idzie rzecz o powstaniu luteranizmu i o Zwinglim. Po czym powraca do dziejów braci czeskich, kreśląc ich dzieje w w. XVI. Na str. 57 o ich stosunkach z luteranami i kalwinami (z Osjandrem, Vergeriusem). O ich osiedleniu się w Polsce, dokąd przyśiali z Prus w r. 1549. O tłumaczeniu Biblii na język czeski (1579). Stosunek Frycsa Modra. do ich nauki i J. Łaskiego. —

Od str. 71 idzie rzecz: De reformatione in Polonia et M. D. L. ab 1550—1650. (Jest to historia rozwoju braci czeskich na ziemiach polskich). Daje opis zgody sandom. i kolokwium z r. 1645. — Na str. 99 o stanie Kośc. reform. w Polsce, o ich kościołach, szkołach, kasnodziejach. — Na str. 120 de reformatis eccl. in Min. Polonia. (Tu na str. 124 obszerniej o kółku Lismanina i o jego coll. privatum theologicum z r. 1542 — wylicza uczestników). O wpływie Stankara. O Janie Łaskim, o Andra. Koeno. O Janie Zamojckim i jego stosunkach z różnowiercami. — Na str. 139 de ref. eccl. in M. D. L. (o Radziwiłłach, o J. Falconiusie, o sakołach itp.).

Od str. 151 idzie księga II: De persecutionibus ecclesiarum Dei. O prześladowaniach husytów, kalikstynów, luteranów i braci czeskich. Na str. 206 persecutiones in Regno Poloniae (najdokładniej o tumultach studenckich w Poznaniu, Krakowie, Wilnie — o agitacji jezuitkiej w XVII co do burzenia zborów w różnych miejscowościach — o zaborze kościołów). Na str. 252 o śmierci Francusa di Franco.

Od str. 265 idzie księga III: Theologi et pastores ecclesiae Christi. Obszernie omawia starszych pisarzy (do w. XV), potem na str. 313 wymienia husytów działających w Polsce (Holy, Payne Anglus, Wilh. Kostka w r. 1431), oraz o pierwszych w Polsce braciach czeskich (Sionius, Czerny, Czerwenka, Israel, Cruciger J., Koneczny, Comenius, Pallurus, M. i J. Rybinus, Bythner itp.). Dużo z nich drukowało swe prace po czesku lub łacinie. Wymienia też wszystkich seniorów i pastorów braci czeskich prowincji czeskiej, morawskiej i wkpolskiej. — Od str. 339: Calix. reformationum Augustanae et Helveticae confessionis pastores (w Niemczech). Od str. 343: teologowie luteranscy i zwinglikańscy w Niemczech. Od str. 361: Theologi Helv. conf. (m. i. Vermigli, Zanchi, Pauli, Grynaeus, Paraeus, Abr. Scultetus, Jan Makowski, Jerzy Vechner). — Od str. 388 idą życiorysy teologów różnowierczych działających w Polsce (m. i. J. Israel, Szymon Turnowski, M. Rybiński, dwaj Gertichowie, J. Turnowski, D. Miłkołajewski, P. Pallurus, J. Rybinus, J. Bythnerus — J. Memoratus, J. Hypericus, Ambr. Halesius — E. Gliczner, S. Dambrowski, Herberger — And. Prasmovius — F. Cruciger, Jan Łaski, St. Lubomirski, St. Sarnicki, J. Sylwius, Fr. Stankar, Franc. Plachta, D. Clementinus, Wojciech i Andrzej oraz Tomasz Węgierscy, Bart. Bythner, Chrasztowski, Gilowski, P. Artomius, Krs. Krański, M. Krowicki, Jerzy Laetus, Grz. z Zarnowca, Maciej i Jan Węgierski,

S. Zacius, St. Sudrowski, A. Chrasztowski, Wojc. Salinarius, And. Musonius, Minwidowie, Balt. Krośniewicki, J. Biskupski, Jan Ostrowski, Andrzej Dudycz, Jak. Niemojewski, Mik. Rej, Trzeciński, Łasicki, Wolan, Rysiński, Otwinowski, Głoskowski). — Wymieniam tu tylko wybitniejszych teologów i pisarzy, omówionych przez Węgierskiego. O wielu z nich przynosi jego dzieło ważne szczegóły biograficzne (bibliografia jest niedokładna).

Od str. 455 idzie cz. IV: De Graeco Rutenorum in Min. Pol. et M. D. L. ecclesiis. Wylicza tu dogmaty greckie, katechizmy, biblie, zbiory śpiewów i modlitw. O unii z r. 1595. — List Melecjusa Smotr. do Zygm. III. — Wykaz archimandrytów i metrop. unickich i szym. — O próbach unii między ewangelikami a grekami, podjętymi w r. 1595 i nast. (obszerny opis nieudanej akcji — zdaje się na podstawie relacji Szym. Turnowskiego). — List Glicznera, Ss. Turnowskiego, D. Miłkoł. itd. do konstant. patriarchy z r. 1599; list (inny) samego Turnowskiego. — Listy Smotr. do Turnowskiego i Marc. Broniewskiego z r. 1600.

Kończy: Index capitum.

Dzieło Węgierskiego jest jedną z najwcześniejszych prób ujęcia dziejów reformacji w Polsce po r. 1650 — i to na szerokim europejskim tle. Oczytanie jego jest bardzo duże. Zna i wyczerpał literaturę drukowaną. Powołuje się często na Eneasza Sylw., Długosza, Kromera, Miechowitę, Bielskiego, Hajeka, Camerariusza (s r. 1605), Thuana, Starowolskiego, Polana, Sleidana, Hozjusza, Sarnickiego, Orzechowskiego Annales, Damałowicza, Sarnickiego, Cichońskiego, Wolana, Petrycego, Piaseckiego, Neugebauera.

Ale sna także i korzysta z rękopisów przeważnie dziś zatraconych: Blahoslans de origine Fr. Boh., Simeonis Theopili Turnov. compendium hist. Fr. B., oraz Apologia cons. sand., Lascius de Fr. Boh., Ratio discipl. U. Fr. B., Israela Hist. de eccl. Maj. Pol., Jan Lauroncius de eccl. Maj. Pol., akta synodów ręk., Łasickiego Hist. Fr. Boh. (korzysta z manuskryptu, bo pisze przed r. 1649, w którym ją drukiem ogłoszono), Johannes Lactus, jakiś manusk. de eccl. Lithuaniae, Erasmi Otwinovii carminum liber Heroes Christiani, Budaitinus. — Na str. 35 wspomina dzieło Marcina Kabatnika (Cabatnicus), który, nie umiejąc innego języka, jak tylko czeski, wzięwszy Żyda tłumacza odbył podróż do Jeros. i wydał jej opis drukiem w r. 1491 (powtórnie 1542).

Z tych swoich źródeł korzysta dość jednostronnie, bo przemilcza i zacierza wszystko, co odnosi się do sporów między „ewangelikami“ (lutrzy, kalwini, bracia czescy),

a kładzie nacisk na ich jedność i wspólną im bliższą styczność z pierwotnym chrześcijaństwem. Socynianów pomija niemal zupełnym milczeniem, bo ich do „ewangelików“ nie zalicza. Przemilcza także walkę polityczną o równouprawienie, a więc udział na sejmach, konfederację warszawską, rokoss i stosunek różnowierców do niego itp.

Choć w zasadzie traktuje trzy wyznania na równi, jednak najbliższymi są mu bracia czescy. Tych dzieje sna najlepiej i tych wszędzie traktuje najobszerniej. Wewnętrzne ich kłopoty są przemilczane. Pisał swe dzieło w ostatnich latach życia — po jego śmierci (1649) uspełniono je, gdyż dodano np. jego życiorys, a w nim wzmiankę o jego zgonie.

Jocher 9813 a. — Preussische Zehenden 1740 str. 880—4. — Völker Der Protestantismus in Polen str. 61—70.

Akad. — Bibl. w Suchoj — Chreptow. — Czartor. — Jagiell. — Krasid. — Ossol. — Tor. Kopern. — Warsz. powz.

— Andreae Wengierski Libri Quattor Slavoniae Reformationae. Continens Historiam Ecclesiasticam Ecclesiarum Slavonicarum, Imprimis Polonicarum, Bohemicarum, Lithuanicarum, Russicarum, Prussicarum, Moravicarum, &c. Ab Apostolorum tempore usque ad nostra tempora. Quibus additur Appendix variorum monumentorum ad res ecclesiasticas Slavoniae pertinentium: nimirum Epistola Joannis Smerae ad Regem Russorum Vlodimirum: Narratio compendiosa de ortu & progressu Socinianorum in Polonia: Catalogi Patriarcharum, & Episcoporum Ephesiorum, Smyrnensium, Sardensium, Laodicensium Syriae, Caesareensium Palaestinae & Cappadociae, Tyrionum: Historia de Catharina Zalassovia: Erasmi Otwinovii Heroes Christiani: Colloquium Roznoviense habitum inter Pontificios & Socinianos. [Tu ozdobnik]. Amstelodami, Apud Janssonio-Waesbergios, M.DCLXXIX. (1679). w 4ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 586, k. 2 nlb.

Wydanie to jest po części przedrukiem (dedykacja), po części jest identyczne z pierwszym wydaniem (str. 1—498); wreszcie ostatnia część (od str. 499) jest tu nowo dodana i nie znajduje się w pierwszym wydaniu.

Przedmowy Waesberga nie przedrukowano w tym wydaniu. Zaczyna się więc od przedmowy Voetiusa. Od str. 1—496

użyto arkuszy wydrukowanych jeszcze w r. 1652. Strony 497—8 przedrukowano bez zmian. Zaś od str. 499 idzie:

Appendix variorum monumentorum ad res ecclesiasticas Slavoniae pertinentium.

Dodatek ten składa się z siedmiu części:

- 1) Na str. 499 list Iwana Smedry Połowca, przetłumaczony z języka bułg. na polski, a z polskiego na łacinę (z kodeksu J. Rybnickiego Trembeckiego) przez Ben. Wiszowatego. (O tym apokryfie ob. bliżej w Bibl. tom XXVIII str. 293).
- 2) O oddzieleniu się trynitary reform. od unitaryj (z Sandiusa).
- 3) Notatki z Sandiusa o różnowiercach.
- 4) Od str. 511—27: Catalogi episcoporum Orientis.
- 5) Historia de Cath. Zalassovia.
- 6) Od str. 529: Erazma Otwinowskiego Heroes Christiani (comm. a Ben. Wiszowatio). Jest to spis miejscowości, in quibus eccl. solebant esse; nazwiska antytrynitary; koncjonatorów; ministrów.
- 7) Od str. 538: Summa colloquii Rosnoviae habitum (1660 na sapr. J. Wielopolskiego), comm. ab Andrea Jovedecacio. — W dysputacie tej brał udział M. Cichowski S. J., Rychłowski prow. bern., kanonik Kurdwanowski; zaś po stronie unitaryj (ariani vulgo dicti) And. Wiszowaty, Jan Moskorzewski, Wład. i Zbig. oraz Teofil Morzetynowie, Maciej i Jan Przytkowscy.

Dysputa trwała od 10 do 16 marca; obejmowała sprawę autorytetu Kościoła w sprawie interpretacji Pisma św., kwestię tradycji, głowy widomej i nieomylniej, pojęcie „słowa bożego“, sakr. eucharystii (wedle Konc. Tryd.), paedobaptismum. Na leśdy do dysput doniesłych i jest świętę stresszczona.

Po czym na 2 ost. k. idzie Index capitum.

Ponieważ niemal każdy z tych dodatków nosi ślad ręki Andrzeja i Benedykta Wiszowatych, przeto nasuwa się wniosek, że oni to spowodowali to „nowe wydanie“ dzieła Węgierskiego opatrzone w dodatki.

Nie oni jedni jednakże próbowali uspełniać dzieło Węgierskiego. W Bibliotece Akad. (ręk. nr 654) przechowała się beniamienna praca z końca w. XVII pod tytułem: Continuatio hist. eccl. Slavoniae Reformationae. Jest ona dopełnieniem dziejów Kościoła reform. na Litwie od połowy w. XVII po rok 1695. Uspełnia tok opowiadania na str. 150, 264 i 450 w dziele Węgierskiego i przynosi dużo niesnanych skąd inąd informacji.

Jocher 9813. — Gelahrt. Preussen II 117. Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Kazanie o śmierci nagłej, na pogrzebie Rappala Hrabie na Lesznie Leszczynskiego, Wojewody bęlskiego, hrubieszowskiego Starosty. W Bara-

nowie u Jerzego Twardomeskiego 1637. w 4ce.

Dedyk.: dzieciom i żonie zmarłego Zofii Teofili z Gorajskiej.
Kazanie miane we Włodawie.
Maciejows. Piśmienn. III 706. Chrept.

— Kazanie Pogrzebne, Sposob Chrześcijańskiej żałoby; Y w niey przednieysze z Pism SS. Poćiechy wyrażające: Nád zacnym Ciąłem sł. pamięci, J. W. P. Iey Mści Panny Alexandry Hrabianki Z Leszna, Leszczyńskiej, Woiewodzanki Belskiej, &c. &c. We Włodawie w Kościele świeżo ná chwałę Bożą wystawionym, XVII. dnia Máia, Roku Páńskiego M.DC.XXIV. odprawione. A ná gorliwą zacney y bogoboyney Osoby żadość, dostátéczniey spisáne, Przez X. Thomasza Węgierskiego. Psalm. 116. 15. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. W Lubezu, w Drukárni Piotrá Błástusá Kmity. Roku Páńskiego 1625. w 4ce, k. tyt. i k. 33 nlb.

Na odwr. tyt. cytaty. — Dedyk. Annie Leszcz. wojew. belskiej (na 7 str.), dat. we Włodawie w dzień św. Wawrzyńca 1624.

Rozpoczyna wiersz polski pt. Nabożne Votum na dzień radosny zasnienia urodzenia Aleks. Leszcz. (w r. 1613).

Po czym kazanie na temat śmierci ukochnych dsiatek i rady, jak hamować żal i płacz rzewliwy chrześcijańskich rodziców. Kończy podniosła „Modlitwa“ i wiersz polski „Pociecha ostatniej po śmierci mowy“. Jest to akrostych nader sztuczny (bo i początkowe i końcowe wiersze tworzą imię i nazwisko oraz godność zmarłej: Wojewodzanka belska). Autorem tej wierszowanej sztuczki, mającej pocieszać rodziców w nieszczęściu, jest niewątpliwie sam Węgierski.

Chreptow. — Czartor.

— Życzliwe wotum na dzień radosny wesela W. P. Je^o Mości Pana Zbygniewa Gorayskiego etc. etc. y W. P. Jey Mości Panny Woiewodzanki Belskiej, etc. etc. w Baranowie, w drukarni Andrzejia Piotrkowczyka, Roku Pánsk. 1629. w 4ce, k. 1.

Wojewodą był wówczas Rafał Leszczyński. Czartor.

— Martinalia Sacra pro natali Mart. Gratiani. Thorunii Typis Henrici Frisii 1622. w 4ce.

Juszyń. Dykcjon. II 311

Dzików.

— Minerva Athenaea hoc est dissertatio quâ primum, scholarum dignitas et necessitas demonstratur; deinde vera informandae juventutis ratio explicatur. Habita in illustri Lesneo ab Andrea Węgierscio V. D. M. S. Q. R. [verbi divini magistro scholaeque rectore] ipso inaugurationis suo die 27 Julii A. 1629. Baranoviae, exudebat Andreas Petricoviensis (1629). w 4ce, str. 20.

Dedykacja Rafał. Leszczyńskiemu, gdzie autor mówi o sobie, iż nauki odbywał pod Makowskim w Akademii Franeker-skiej.

Na ostatniej stronie są wiersze na cześć autora: ósm przez T. W. (Tomasza Węgierskiego brata, bo się podpisał Philadelphus) — cztery przez Alb. W. (Alb. Węgierskiego brata, bo się podpisał fraterno chariss. affectu), a czternaście przez Daniela Stephana, moderatora scholae Baranoviensis.

Jocher 1217.

— Lacrymae super insperato obitu Joannis Cyrilli. Lesnae 1632.

Obacz tom XIV 498.

Są tu wiersze w języku polskim, greckim, niem. i łac. — Ponieważ egzemplarza nie znam, nie umiem powiedzieć, które z tych wierszy wyszły spod pióra Węg. (rektora gimn. lesz.), a które są utworem innych. — Pisał z tejże samej okazji wiersz Paweł Poniatowski, więc zapewne jest ten wiersz tu pomieszczony

Lukaszewicz Kośc. br. czeskich w W. P. str. 191. — Juszyński II 311. — Koehler Droki kościelne Wig. Funoka (w Rocznikach pozn. T. P. N. XXI 173) zwraca uwagę, że Jan Cyrill (teść Komeniusza) przybył do Leszna dopiero w r. 1628 jako starszy Jednoty Umarł w r. 1632 (prawdop.).

— Oratio de imaginibus ad excellenda studia literarum theologiae comprimis ab elephante petitis adumbrata et in illustri Silesiorum Bethaneo ad Oderam publice habita, ab Andrea Węgierscio Ostrorog. Polono. Bethaniae typis Joh. Dorferi. 1618. w 4ce.

Ded. Rafałowi Leszczyńskiemu. Są tu wiersze Chr. Hoffmana i Mich. Ambrosiusa.

Wotschke Das Liss. Gymn. 1906 str. 24.

— Politicus Christianus, hoc est de vita et morte illustris Magnifici ac Generosi Domini Dn. Nicolai Latałski, Comitis de Łabiszyn, Castellani Nacłensis etc. Panegyricus Parentalis in illustri Lesneo 17 Novemb. habitus et

illustribus magnificis ac generosis dominis dn. Raphaeli Latałski, Comiti de Łabiszyn etc. defuncti ex fratre Nepoti, Dn. Andreae Rey de Nagłowice Secretario Regio etc. Genero, Dn. Hieronymo Broniewski de Broniewo delecto ad Tribunal Regni universale Iudici etc. Genero. Nec non Vladislao, Stanislao, Nicolao, Johanni et Alexandro Filijs, Georgio ex fratre pronepoti L. M. Q. dicatus ab Andrea Węgierscio V. (erbi) D(ei) M(inistro) S(cholae) Q(ue) R(ectore). Lesnae Anno Domini MDCXXXII. (1632). w 4ce, k. 16.

Na odwr. tyt. herb Prawda i 6-wiersz. Leleweł Bibl. ks. II 212. Dzików.

— Quod annuente Deo bene vertat. 1625. w 4ce.

Na ślub Adama Liebiga bytomskiej szkoły rektora.

(Węgierski Andrzej). Epitaphia threnodiaeque lugubres in obitum Andreae Węgierski pastor. Vlodav., eccles. in districtu Lublin. Senioris. Thorunii, Karnal. (1649). w 4ce.

Oloff Beyträge I 197.

— Epithalamia Votiva Sacro Coniugio Reverendi, Pii, & Docti Viri, Dn. Andreae Węgierski, M. V. D. S. Q. L. R. Sponsi, Et Lectiss. ac Pudiciss. Virginis, Dorotheae Orliciae, Filiae Reuerendi, Clarissimi, & Doctissimi Viri, beatae memoriae, Dn. Samvelis Orlicii, Eccles. Maior. Pol. Orthodoxarum Consenioris dignissimi, mysteriorum Verbi Dei apud Baranov. Dispensatoris fidelissimi, Sponsae, A Sponsi Fratribus, Affinibus, Cognatis & Amicis, Ipso die Nuptiarum, IV Octobris, Anno M.DC.XXIX. (1629). consecrata. Heb. 13. V 4. Honorabile est inter Quo suis Coniugium & Cubile impollutum. Baran: Exudebat Andreas Petricoviensis. (1629). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Zawiera wiersze Macieja Węg., Tomasza Węg., Jana Węg., Wojciecha Węg., Pawła Orlicza, Jana Bochnickiego, Jana Bythnera, Krz. Musoniusa, Dan. Stephanusa, Bern. Bogumanskiego (gen. Morstinorum ephorus) i Dan. Regulusa. — To wszystko po łacinie.

Na końcu polskie wiersze (akrostychy) Marcina Bythnera oraz Jana i And. Orliczów. Akad.

— ob. Biblia gdańska (1633; był może jednym z jej tłumaczy?) — Bochnicki Jan — Confessio (1645) — Corpus (1645) — Komeniusz J. (on tłumaczył na język polski „Janua ling.“ oraz „Vestibulum“) — Kretschmer (Regenten 1671) — Regulus D. (1632) — Rhenius J. (1664, 1711, 1721) — Sandius (Catalogi 1679) — Węgierski Maciej — Węgierski Paweł (Suspiria 1646) — Węgierski Wojc. (1619).

On tłumaczył na język polski Wyznanie wiary na Synod Toruński. Wyszło po polsku 1647.

Braun De script. 1709 str. 166. — Oloff Poln. Lieder str. 194—7. — Gołębiowski Dziejop. str. 190. — Kwiatkowski Panowanie Wład. IV. — Siarczyński Obras II 295. — Maciejowski Piśm. pol. III 706, 817. — Łukaszewicz Kośc. braci czeskich s. 305. — Tenże Dzieje wyzn. helw. w WP. 346—7. — Mocherszyński Hist. wym. II 519. — Encykl. Orgelbr. XXVI 773. — Encykl. kośc. XXX 509. — Werner Gesch. der evang. Parochien 1898 str. 186. — Danyś w Rocznikach pozn. T. P. N. XXV str. 110, 138 i passim. — Tenże Studia 1921. — T. Grabowski Z dziejów kalw. 210, 234. — Tenże Literatura arian. 1908 str. 114. — Völker Der Protestant, 1910. — Bidło Jednota I str. 257—62 (tutaj o jego pracy o początkach braci czeskich w WPolsee oraz o stosunku do pracy Gerticha). — Barycz w „Reformacji w Polsce“ 1926. — Korbut² I 201. — Finkel Bibl. III 1888.

WĘGIERSKI Barnaba ks. Kazanie na różne Święta całego roku uroczyste y nieuroczyste. Lwów, w drukarni Franciszkańskiej 1772. w 8ce.

WĘGIERSKI Jan, syn Wacława, rektor szkoły łobzeń, kaznodzieja Radziwiłłów (1591 † 1 paźdź. 1636). Regimen sanitatis pro conservanda valetudine compositum. Cracoviae, 1618. w 4ce, ark. D.

Wierszem.

— ob. Ambrosius Math. (Psalmi 1622) — Węgierski And. (Vota nuptialia 1633; Syst. hist. eccl. str. 435) — Węgierski Mat.

Wiersz rękop. jego pióra na śmierć Szym. Bog. Turnowskiego, ob. w Korzeniowskiego Zapiski z ręk. (w Archiwum do dziejów liter. XI 1910) str. 167.

Łukaszewicz Kośc. br. czesk. WPol. 339. — Tenże Wyznanie helw. na Lit. II 109. — Poliński Wizer. i roztrząs. nauk. 1840 tom 49 str. 148.

(Węgierski Maciej), syn Wacława, pastor w Belżycach (ur. 1581 † 1638). Nomizomenon, Quo Pientissimis Manibus, Fidei, Et Vitae Vndiqvae Probatae Dei Viri: Reverend: Dni Matthiae Węgierski, Ecclesiastae Orthodoxi, ex animo parentatur, Ab Amicis, & à Schola Provinciali Belzycensi, In Anno: qVI rebVs praesVnt, II non generIs Dignitate & Verbis; saD pletatIs, & fideI pVrItate InnotesCant. (1638). Baranoviae Excudebat Georgius Twardomesky. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Zawiera szereg łac. wierszy, nieraz o bardzo sztucznej formie (np. w formie piramidy). Pisali je Jak. Milius, Dan. Stephanus, Stefan Swietlicius, Chr. Gutnerus, M. Raducki, Stan. Żelazński, Ad. Bobrownicki, Tobiasz Morsztyn, P. Kuzkowski, J. Bochnicus, J. Hogreff, I. W., D. R., T. W. (ęgierski), D. Zalanus, J. Procopius itd. W tekście nagrobki stylem nakam. dla Jana Węgierskiego (um. 1636) i Macieja Węg. (um. 1638). Takie nagrobki są ówczesną formą literacką nekrologów i zawierają szczegółowe daty z życia zmarłych. Akad. — Chreptow.

— ob Węgierski And (Epitalamia 1629; Syst. 1652 str. 433—4).

Siarczyński Obraz II 297. — Juszyński II 311.

Węgierski Mac. ob. Haslobius (1588).

(Węgierski Paweł), syn Andrzeja. Svsperia & Lacrymae, super insperato ex hac mortalitate abitu, Bonae spei Pueruli, Pavli Węgierski; Filioli Reverendi, Clarissimi, & doctissimi Viri, D. Andreae Węgierski, Senioris Eccl. D. L. & Vlodavien. Pastoris. Anno Domini M.DC.XLVI. (1646). [Tytuł w prostokątnej ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Są to wierszyki łac. na śmierć chłopca, pióra I. W. (Marpurg. Hessua), Marcina Czupalina, Dan. Zalanusa, Wacł. Brosiusa (Bohemus). Jest też po polsku: Threnodia parentum: Odszedł nas przed czasem, Pawelku nasz drogi, Prędko się pospieszyszy na niebieskie progi... Już ci szkoły, ćwiczenia i nic nie potrzeba. Akad.

Węgierski Sebastian ob. Janiejusz Marcini (Wyprawa).

WĘGIERSKI Tomasz (I), syn Wacława, superint. zborów małop. (urodz. 6 grudnia 1587 † 1653). Assymbolvm Soci(ni)anorvm: To iest, O Przedniey-

szych Powszechney Apostolskiej Wiary Czastkach, Non-Credo, abo Niewiara Aryanow dzisieyszych: Z ichzą własnych Scribentow summownie zebrana. [Tu cytaty, m. i. z dzieła Smalciusa]. (Na końcu:) W Baranowie, Andrzej Piotrkowczyk Drukował Roku Pańskiego. 1630. w 4ce, k. 1 nlb., str. 72 lb. i k. nlb. 8 (sygn. 1₅).

Drukowane razem z dziełem Clementinusa Antapologia (1630) i razem z nim oprawne. | Jednakże ma osobne zatytułowanie, osobną paginację i osobny rejestr, a więc tworzy odrębną jednostkę bibliograficzną.

W tytule wydrukowano: Socianorum, a później dopiero dodano dwie mniejsze litery (ni) w środku. Nie był to błąd przypadkowy, bo termin Sociani powtarza się i później w dziełku.

Na odwr. przedmowa: Do czytelnika, podp. T. W. i cytat z M. Martiniusa, prof. w Bremie.

Treść tego dziełka tworsy rozbiór „symbolum socińskiego”. Polemizuje z każdym jego ustępem, a także z pismami Smalcjusa, Moskorsowskiego, Socyna, Ostoroda, Statoriusa — głównie zaś z Katechizmem rakowskim. Omawia więc odpuszczanie grzechów, smartwychwstanie ciała, żywot wieczny itp. — Na końcu: Rozsądek theologów ewang. o nauce socinianów (Balduin, Paraeus, Meisner, J. Makowski, Gregorz z Żarn., Jakub Zaborowski). — Wreszcie: Rejestr nauk arianów in Assymbolo Socianorum.

Odpowiadał na to w r. 1632 Morakowski (ob. tom XXII 579).

Wiszniewski IX 140.

Czartor. — Jagiell. — Krasin.

— Assertiones Theologicae contra heterodoxon Missae Sacrificium. Dissertatio Academica. Heidelbergae 1617. w 4ce, str. 11.

T. Węgierski, studiując w Heidelbergu, był uczniem Paraeusa i Abr. Sculteta.

Jocher 6429.

Chrept.

— Disputatio theologica de justificatione hominis coram Deo... quam in illustri Academia Archi-palatina publicae egzetadzei subicit Thomas Węgierscius Polonus. Heidelbergae, 1615. w 4ce, str. 20.

Jocher 3802.

Chrept.

— Eufemia, in Solemnem Nuptiarum Festiuitatem, Illvstris ac Generosi Dni, D. Zbygnei Goraiski Sponsi; Nec non Illvstris ac Generosae Virginis, D. Theodoraes Lesczyniae Illustrissimi

ac Generosissimi Dni, Dn. Raphaelis Comitiss in Leszno Palatini Belzensis, &c. &c. Filiae vnice dilectae Sponsae: ad d. 4. Calend. Martii, Baranoviae celebrandam A. C. 1619. (1629). [Na końcu:] W Baranowie, Z Drukarniey Andrzeia Piotrkowczyka, Roku Pańskiego, 1629. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. k. t. cytaty z pisarzy kośc.

Dedykacja comitibus de Leszno, datowana mundo bacchante Anno 1629. — Składa się z dwóch wierszy: łac. i polskiego. W łacińskim chwali Gorajskiego, jego wykształcenie (w uniw. niem.), jego podróże (w Anglii, w Hiszp., w Grecji, Belgii, Francji) — po czym chwali ród panny młodej. Wiersz polski (Życzliwe Votum) jest akrostychem z nazwisk oblubieńców, i to po obu stronach.

Akad. — Ossol.

— Kazanie O Pokucie w Dzień Postu, y Modlitew pospolitych, w Lublinie 10 Novemb. Anno D. 1618. odprawione: A ná gorliwą bogoboynych niektórych Słuchaczow żadość dostateczniey z pisane, Przez X. Thomasza Węgierskiego. [Tu winietka: ornament linearny]. Jerem. 3. V. 12. 13. Idź á vvolay ku Północy, á movv; Návvroć się odporna Izrael, movvi Pan, á ia vvięcey nie puszeze ná vvas gniewvu moiego ábovviem iestem miłosierny, movvi Pan, á nie będę ná vvięki zachovvyvvał gniewvu mego. tylko uznay złość svvoię. Abovviemeś zgrzeszyłá przeciw Pánu Bogu tvvemu: biegáłás drogámi tvvymi, &c. á nie słucháłás głosu moiego, movvi Pan. [Tytuł w ramce]. (1620). w 4ce, k. tyt. i k. 23 nlb.

Na odwr. tyt. cytaty. Dedyk. Rafałowi hrabi z Leszna, dat. w Krupem Calend. Aug. 1619.

Rozbiera w kazaniu pojęcie i stopnie prawdziwej pokuty. Cytuje obficie Pismo św. i poetów starożytnych (Sofoklesa, Juvenalisa).

Od k. sygn. G idzie z osobnym tytułem:

Krotkie Obiasnienie Y Wyrażenie Summovvne Pacierza; Albo Modlitwy Panskiej. [Tu ornament]. Matth. 4. V. 10. Nápisano iest, movvi Pan Iezus: Pánu Bogu tvvemu pokłonisz się, y iemu samemu służycь będziesz. Ephes. 2. V. 18. Przez Chrystusá mamy przystęp oboy,

vv iednym Duchu, do Oycá. Luc. 18. V. 1. Závvdzy się modlicь potrzebá, á nie gnuśniec. 1. Timoth. 2. V. 8. (Chce aby Mężovvie modlili się ná vvszelkim mieyscu, podnosząc czyste ręce, bez gniewvu, y sporu. 1. Joh. 5. V. 14. 15. To iest ufanie, ktore mamy do Bogá, iż ieslibysmy o co prosili, vvvedle vvoli iego, słucho nas, &c. Roku Pańskiego 1620. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 13 nlb.

Dedyk. wierszem Katarzynie z Buczacza Ostrorogowej, star. wachowskiej. — Zaczyna się: Krotkać w słowa, hojna w rzecz, od Jezusa Pana, Modlitwa kościelowi wybranych podana...

Jest to komentarz do Ojczy Nasz. Przechodzi kolejno wszystkie próby w nim zawarte i wyjaśnia je. Potem pryszczona wykład tejsz modlitwy przez św. Cypriana, św. Augustyna, Bellarmina, św. Grzegorza. — Kończę: Modlitwa próby wszystkie w Pacierzu zamknięte summownie wyrażająca na 5 stronach (jego własnej kompozycji). — Wreszcie omyłki druku.

Jocher 3123 i 3964. — Bandtkie Hist. druk. I 425—9 (mniema, że to druk. w Lesczowie).

Chrept. — Czartor. — Krasin. — Ossol.

— Perikope theologica tes orthodoxias de vere Catholica sub uno capite Christi Ecclesia. Dissertatio academica. Heidelbergae 1616. w 4ce, str. 31.

Przypis: Rafeli Comiti de Leschno Castellano Wislicensi, etc. orthodoxias defensori piorum promotori, Musarum Patrono Singulari, Domino ac Maecenati suo.

Jocher 3202.

— Żalobne Threny na zeście wielkimi cnotami zanie ozdobionej JW. P. Anny z Radymina Leszczyńskiej Wojewodziny Belskiej Hrubieszowskiej Starościny etc. w Baranowie, drukował Jerzy Twardomesky R. P. 1635. w 4ce, k. 2.

Podpis T. W. — Wierszem.

Univ. Warsz.

(Węgierski Tomasz). Akt Pogrzebowy, Wielebnego w Krystusie Panu Oycá, X. Tomasza Węgierskiego. Zborow Ewangelickich Małopolskich Superintendentá godnego y czulego, &c. &c. w Sielcu. R. P. M.DC.LIII. (1653). XXVI. Maji. przy wielkim zacnych ludzi konkursie odprawiony. vsługa (sic) rożnych Bráci Ministrow, następującym

porządkiem. Drukował w Lesznie, Daniel Vetterus, ex approbatione & consensu Seniorum. (1653). w 4ce, k. tyt. i str. 56.

Rospocznają 3 kazania pogrzebowe:

I. Raptus Eliae... ks. Jana Laetusa, pasterza zboru okszyńskiego (str. 1—20). — II. Memoriale Sacrum... przez ks. Daniela Stephanusa, past. sieleckiego (str. 21—32). — III. Curriculum vitae... simplici oratione a Daniele Kalay, ecclesiasta Szczepanowienu (str. 33—48).

Po czym idą wiersze łacińskie Wojc. Węgierskiego, seniora dyatr. krak., elegia Dan. Stephanusa, Christ. Gutnera chmielnicensis orthodoxae eccl. antistitis, anagramat And. P. Lisetiusa, epicoedia i anagr. Daniela Ziałańskiego, Wacł. i Samuela Stephanusa (studentów Acad. bregensis).

Najwięcej danych biogr. przynosi oracja Kałaja. Już dziad Tomasza Wojciech porzucił papieski Kościół w r. 1562. Miał syna Wacława, a ten snował 5 synów, wszystkich ministrów (Macieja, Tomasa, Jana, Andrzeja, Wojciecha). Tomasz był uczniem Grasera i Turnowskiego w Toruniu. O jego stosunku do Leszczyńskich, o wyjeździe do Heidelberga (prof. Paraeus, Alting, Scultotus Abr.). Powrót do Baranowa i jego prace. Udział w przekładzie Biblii (quae nunc in manibus omnium versatur — jest to Biblia gdańska). Udział w pracach nad zjedn. kościołów (in peragendis sacris). Jego kazania na sejmach w Krakowie i Warszawie. O jego polemice z jezuitą Sueligą. Znalazł uznanie apud Anglicos theologos eo tempore, quo in componendis ecclesiarum reform. et august. dissidiis per Germaniam, Sveciam, Angliam fudabat... Duraeus. — Jego rola w r. 1645. O nieszczeniach i prześladowaniach, jakich doznał. Opuszcza Baranów i przenosi się do Pawła Żeleńskiego ad aniam Ruscensem. Tam umiera w 66 roku życia, a w 34 senioratu. Ożeniony z Dorotą po śmierci pierwszej żony, Teofili Turnowskiej. Zamoj.

— ob. Ambrosius M. (1622) — Biblia gdańska (wydał) — Katechizm chrześcijański (w t. XIX 185; miał w tym brać udział?) — Morzkowski P. (1632) — Węgierska M. (1640) — Węgierski Andrzej (Minerva 1629, Systema str. 415—18).

Wiszniewski Hist. IX 140. — Bentkowski II 484. — Oloff Beyträge II 222. — Chodyncki III 316.

Juszyński II 312. — Siarczyński Obraz II 297, 276. — Kwiatkowski Panowanie Władysł. IV 310—11. — Łukaszewicz

Kośc. br. czes. w WP. 213. — Tenże Dzieje wysn. holw. w WP. 312. — Maciejowski Piśmien. III 704—6, 819. — Bukowski Dzieje reform. I. — Encykl. Orgelbr. XXVI 772. — Encykl. kośc. XXX 508. — Finkel Bibl. III 1888.

WĘGIERSKI Tomasz (II), ksiądz.

Oda Dla Wielkiego w Ojczyznę Meza Jasnie Wielmożnego Seweryna Rzewuskiego Hetmana Polnego Koronnego Orderow Orła Białego Y S. Stanisława Kawalera, Dolinskiego, Łanowskiego &c. Starosty Przez X. Tomasza Węgierskiego Proboszcza Buczackiego Napisaną, Y Ofiarowaną. [Tu winietka: trąbka i piszczałka przewiązane wstęgą]. MDCCLXXXVIII. (1778). w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Opisuje niewolę Rzewuskiego i jego powrót: Powraca Duch ten wielki i stały — Ojczyźnie swojej wierniejszy — Na jej obronę czuły, wspaniały — Po klęsce jeszcze silniejszy. Ossol.

— Wiersz na dzień weselny JW. na Potoku, Glinianach etc. etc. Mikołaja Potockiego Cześnikowicza Koronnego, Rotmistrza Kawaleryi Narodowej polskiej z JW. Maryanną Borzęką Podstolanką Koronną, przez Tomasza Węgierskiego proboszcza Buczackiego napisany y ofiarowany R. 1784. We Lwowie w drukarni Wdowy Józefy Pillerowej Ces. Kr. Gubern. Typ. 1784. w 4ce, ark. 2.

Mówi tu: Lutni moja, ty która silisz głos pieszczony — Był mądrym palcem błędne uskramiała strony — Ktoś nigdy odważnych Bohatrow imie — Nuciła hardym pieniem w dostatecznym rymie — Ktoś czasem troskliwie spiewała pieszczoty — Szczęśliwych miłośników radość y kłopoty, — Albo też jako w smutku nędznik lzy rzewliwy — Wylewa za to, że był na świecie cnotliwy — Lutni, powtarzam, może dziś... Zabrzmiy etc.

Można z tego wnosić, że Węgierski napisał więcej utworów.

Wiersz jemu poświęcony z r. 1778(?) znajduje się w „Poezjach“ Kaj. Węgierskiego (edycja Estreichera, 1882 str. 26). Tu wzmianka o Bielawskim. Ossol.

WĘGIERSKI Tomasz Kajetan (ur. 1755 na Podlasiu † 1787 w Marsylii). List do Człeka Łączącego Smak Z Umiejętnością Y Umiejętego Cenie Uczonych... w 8ce, str. 24 (sygn. B₂).

Jest to zbiorek 4 listów poet. Węgierskiego (nazwisko jego nigdzie nie wspomniane). Zawiera on mianowicie:

- 1) Od str. 1—5: List do człeka... (U góry strony winieta: ruiny).
- 2) Od str. 7—14: List o równości losu ludzkiego. (U góry strony: wazon przewrócony; na końcu gałąź).
- 3) Od str. 15—20: List o potwarzy do *****. (U góry strony dwa amorki; na końcu dwoje dzieci).
- 4) Od str. 21—24: List do wierszopisów. (U góry księga otwarta; na końcu bogini z księgą).

Już z tej ilości winietek użytych widać, że miało to być wydanie ozdobne. W dalszym stanie jest ono fragmentem rozpoczętym, ale nie ukończonym. Brak karty tytułowej; wydrukowany na pierwszej stronie napis („List do człeka...“) jest tylko tytułem pierwszego wiersza, ale nie całości. Nie ma też nigdzie podanego roku ani drukarza (Dufour). Widocznie druk przerwano, a to, co było złożone, puścił wydawca w handel.

Kiedy ten mały zbiorek drukowano? Jedyny ślad jest w uwadze na str. 10: „Imię (adiantanta Feba) czyli tytuł dany Bielawskiemu od X. Minasowicza w Muzofilu polskim. Piosenki jego są znajome: jedna którą zrobił do żony gen. Ziemi Pod. na nutę Kukurudy dayte, powinna nabyć, jako sam powiada, nieśmiertelność zapewnić; za drugą do czarnych oczu powinnyby statkę wystawić, jako sam powiada... Lech coś, kiedy się ludzie nie znają na nich“.

Widocznie musiał być już wówczas „Muzofil polski“ Minasowicza napisany, a także i drukowany. Ponieważ jego druk pochodzi z r. 1783, przeto i druk Listów Węgierskiego zdaje się pochodzić z tego czasu. W r. 1783 wyjechał Węgierski na stałe za granicę; widocznie wyjazd ten był powodem przerwania druku jego poezji.

Inaczej datuje mój ojciec (na str. LXXXI swojego wstępu do „Pism“ Węgierskiego — Lwów 1882), bo już na rok 1776 kładzie II wydanie; a więc I musiałoby wyjść wcześniej. Ale zdaje mi się, że to datowanie niesłuszne. — Wątpliwość mogłoby rozstrzygnąć porównanie z innymi drukami Dufourowskimi. Można by też dochodzić, kiedy się ukazała książka de Houteville'a i artykuł w Dykc. Bayle'a, cytowane na str. 17.

Wszystkie 4 sawarte tu listy są pisane pod silnym wpływem Woltera. Ale obok ustępów parafrazowanych mają i własne Węgierskiego. Tak np. w wierszu „Do wierszopisów“ awrot „co nam obca przemoc wzięła“ — zapożyczony niebawem przez

Wybickiego — jest chyba własnością Węgierskiego.

Przedruk powyższych 4 listów jest w „Pismach“ (wyd. K. Estr. 1882) na str. 60, 64, 69, 73.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow.

— Toż... Edycya nowa (dwa nowe wiersze dodane). Warszawa, Dufour, 1776. w 8ce, str. 26.

Tak notuje mój ojciec na podstawie jakiegoś starego katalogu księgi, ale sam nie miał w rękę tej „nowej edycji“. Dlatego to podana data 1776 nie jest bezwzględnie wiarygodną.

— Mowa do Jego Królewskiej Mci, miana w Collegium Nobilium S. J. od JP. Kajetana Węgierskiego Starościca Korytnickiego. (1770). w 4ce, k. 2.

Wyszła pierwotnie jako suplement do „Wiadomości warszawskich“ (1770) — potem przedrukowano ją w „Mowach wyborczych“ II 1784.

Jocher 1737.

Uniw. Wileń.

— Organy: Poema heroikomiczne w szesciu pieśniach przez Teodora Weicharda Konysł. J. K. Mci, Doktora Nadwornego J. W. Potockiego Starosty Olsztyńskiego etc. Akad. Rzymsko-Cesarskiej Towarzysza do druku podane. 1784. w 4ce, str. 30.

Poprzedza na odwr. tyt. „Prsestroga“, datowana w Sławińcach na Podolu 15 sierpnia 1784; a więc od Weicharda. — Weichardt pisze, że poemat krył się od paru lat przed sdaniami ludźmi przesądnych, a sam stworzyciel dzieła porzucił go. Nazwiska Węgierskiego nie wymienia.

Po czym dedykacja autora do Ignacego Krasickiego, dat. 22 stycznia 1777. Mówi, że Krasicki poznał to dzieło za swą bytnością w Warszawie (1774?) i że je aprobował, po czym antor tę pracę zakończył. Prosi, aby go zrobił w Heilsbergu organistą; narzeka na wierszydła jeznickie i różnych kasztelanów (głowa ich nie do rady, a tył nie do krzesła). Nawet na sejmach gadają wierszami.

W przedmowie „do czytelnika“ wyznaje, że imitował Le lutrin de Boileau, ale krytyczne moralizacje wziął z La pucelle d'Orléans (Woltera).

Z dekykacji Krasickiemu wynika, że Węgierski napisał pierwszą redakcję „Organów“ w r. 1774, a wykończył je w latach 1775—6. — Druk się odwrócił ze względu na sawarte tu słośliwe aluzje do króla (pieśń IV), Albertrandiego, Ponińskiego itp. — W pieśni V zabawne drwiny z ówczesnych książek (Fortunat, Banialuka, Tarcza Żabickiego, Koloander itp.).

Szykowski w Przewodniku Nauk. i Liter. 1907 str. 22—42 zestawia ten poemat z jego pierwowzorem (Boileau: Le lutrin) i wykazuje różnice.

Oprócz Szykowskiego obacz o tym poemacie: Magazyn warsz. część IV (1784) str. 976. — Pilat Hist. liter. pol. IV 209. — Tarnowski Hist. liter. IV 338. — Komęza w Sprawozd. Szkoły Realnej w Jarosławiu 1909.

Przedruk w wydaniu Karola Estreichera (1882) str. 139. — W Bibl. Jag. nr 2830 jest rękopis „Organów“ nieco różny od druku.

Akad. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— [Toż, pod tytułem:] Xiądz Pleban Dyecezyi X. B. W. [Tu rycina: amerek z lutnią]. w Brunsbergu Roku 1788. w 8ce, k. tyt. i k. 21 nlb.

Dedykacja: Do Jaśnie Ośw. Xięcia Biskupa Warmińskiego. — Zaczyna się: Nie Xiążęciu i Kawalerowi orderów, bo w oczy moje ten blask nie uderza... ale wielkiemu autorowi Myszeidos, ale dowcipnemu krytykowi trybunałów i sejmików w Doświadczyńskim, ale zabawnemu w posiedzeniu, ale jednemu z najpierwszych na Parnasie naszym pociecie to dzieło dedykuję. Niech nie zadziwia W. X. M. że to dzieło innym tytułem ochrzczone; wyjęty on jest z metryki probostwa Neilberskiego (sic, sam. Heilberskiego) i że to pleban tamtejszy tak czyni... Mnichy się poprawili, niech się poprawią i jego plebani... Większą potrzebą swoich plebanów poprawić ułomności, aniżeli opylać kaptury mnichowskie.

Podpisany: Autor. — Daty nie ma.

W tym wydaniu sygn. B jest pod *tak b*; C pod *by tak*; D pod *któ*.

Wydawcą i tym razem był kto inny, a nie autor, bo Węgierski zmarł r. 1787. — Druk. zapewne w Warszawie.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz.

— Pigmalion, scena liryczna.. ob. Rousseau (XXVI 393).

Obacz o tym przekładzie, dokonanym pięknym (o nierównej ilości zgłosek) wierszem: Bernacki Teatr za Stanisława Augusta II 440. — Galle Wojc. Bogusławski 1925 str. 104—6. — Olszewicz w Księdze referatów Zjazdu im. Krasickiego 1936 str. 475. — Chrzanowski Lit. niep. Polski 1930 (j. n.).

Przedrukował Estreicher w edycji z r. 1882 na str. 175. — Jest też przedruk z r. 1823.

— Uwagi w sprawie Węgierskiego z Wilczewskimi. fol., k. 1 nlb.

Przedrukował w swej edycji K. Estreicher str. XXXVII; zapewne z rękopisu, bo

egzemplarza druku nie znał. Druk był niestety ze względu na ostry ton pisma.

— ob. Colardeau (Pope) — Montel (Powieści moralne 1776) — Montesquieu (Listy perskie 1785) — Pope Aleks. (Listy Heloizy 1795, ale to nie jego przekład) — Słowik (ale to pióra Naruszewicza?) — Wilczewscy — Władysław Laskonogi (1790) — Wolter (Mahomet; Dowgiałło) — Zabawy Przyj. i Pożyt. (1771—7).

Umieścił w „Zabawach Przyj. i Pożyt.“ w latach 1771, 1772, 1773, 1774 i 1777 kilka utworów, mianowicie wierszem: Odę do Narusz., Son (Kolaska), Dwa strumyki, Róża i lilia, Kosłowie, Hylas, oraz prozą: Porównanie Karola V z Franciszkiem I (przekład). — Przedrukował to K. Estreicher w swej edycji (1882). — Ob. niżej rozprawę Turowskiej-Barowej o Zabawach.

Wydania jego poezji (Mostowskiego, Bobrowicza, Breslauera) ob. w Bibl. w t. V 30. Wydanie nowe, zaopatrzone w obszerną przedmowę, dał mój ojciec w Bibl. Kłasyków Pol. Altenberga („Pisma wierszem i prozą“ 1882, stron LXXXIII i 201). Niewiele odnaleziono już potem nieznanych wierszy Węgierskiego i niewielu autentyczność zakwestionowano. Recenzję tego wydania przez Biegeleisena ob. Bibl. Warsz. 1883 (marzec).

Wiersz „Żądania moje“, ogłoszony przez mego ojca jako wiersz Węgierski, jest — jak stwierdza Chrzanowski (ob. n.) — pióra Koblańskiego.

Wiersz „Szczyciel“ jest pióra Trembeckiego (?). Tak samo „Pszczółki“.

Wiersz „Przeciw fanatyzmowi“, przypisany przez mego ojca Węgierskiemu, jest — jak twierdzi K. M. Górski Pisma lit. I 568 — pióra Fr. Karpińskiego.

Jemu przypisuje Chrzanowski (Z dziejów satyry XVIII w.) wiersz „Żądania zabawne“ (wydr. przez Kas. Bartoszewicza w Księdze pam. konst. 3 maja, 1891). Listy Heloizy do Abelarda (Colardeau) 1787, 1795 nie są przekładem jego pióra, ale Stef. Chomętowskiego; ob. Pam. Lit. 1928 str. 481.

Znane memu ojcu rękopisy prac Węgierski są wymienione w jego wydaniu (r. 1882) na str. LXXXIII (mianowicie Bibl. Jag., Ossol. i Akad.). Jego wiersze (często tylko przypisywane mu) są częste w rękopisach poezji ośmnastowiecznych. Między nimi passkwil na Katarzynę II pt. Katarzyna (mocno nieprzyzwyczajony).

Kilka jego wierszy notuje opis rękopisów Petersb. Kozłowskiej (Katalog rękop. 1929 str. 17 i nast.) — obecnie znajdują się te rękopisy w Warszawie.

O rękopisach jego „Dziennika podróży“ ob. Kossowski w Przewodniku Nauk. i Liter. 1908. (Znał je już Siemieński, ale opracował je dopiero wyczerpująco Kossowski — z wyjątkiem dziennika z podróży po Włoszech. Tu także kilka jego listów do Washingtona, do ks. Walii, do St. Aug., do Bukatego z lat 1784—5).

Inne jego listy (z lat 1782—5) ogłosił Bernacki w Pamiętniku Liter. 1928.

Testament jego (z r. 1787) ogłosił Wójcicki w Arch. Domowym 1856. — Akt zejścia ogłosił Verany (w Le soleil du Midi 1898).

Występuje on jako bohater w powiastce „Władysław Laskonogi“, wydanej w r. 1790. Tu zjawia się „w przybytku błogosławionych“ wobec Władysława Laskonogiego, krytykuje ostro stosunki wśród duchowieństwa i recytuje różne na ten temat uwagi wierszem. — Smoleński Przewrót umysł. 1891 str. 317 mylnie przypisał autorstwo tego Węgierskiemu. Wierzbowski Materiały II 144 i passim. — Zabłocki Pisma 1903 (wydał Erzepki) str. 124—30.

Stan. Potocki w Rocznikach Tow. Warsz. Przyj. Nauk XVI 267—9. — Wójcicki Zyciorys znak. ludzi 1850 II. — Przyjaciół Ludu (1837) III 293. — L. Siemieński Portrety literackie I 147 (toż w „Dzielnach“ III). — Estreicher Karol w „Kłosach i kwiatkach“ 1869 (całkiem przerobione w wydaniu „Pism Węgierski wierszem i prozą“ 1882). — Wal. Przyborowski w Tygodn. Wielkop. 1871 I. — Korotyński w Tygodn. Powsechnym 1887 I i II. — Bem Śmielesze błyski humoru satyr. (w „Ognisku“ dla Jeża 1882; przedruk w jego „Studiach“ 1904). — Smoleński Przewrót umysłowy (passim). — Smolarski Studia nad Wolterem 1919. — Batowski Wiersze w stosunku do Woltera („Czasop. Akad.“ 1897). — Brückner Dzieje kultury III 342. — Tarnowski Hist. liter. III 331—40. — Pilat Hist. liter. IV cz. I 194—212. — Chrzanowski (w „Dziejach liter pięknej“ Akad. Umiej. I 308 i nast.). — Tenże Literatura niepodległej Polski 1930 str. 378. — Tenże Z dziejów satyry XVIII w. (1909). — Tenże w Pamiętniku Liter. VII (O wydaniach poetów stan.). — Wójcickowski Wielk. oświecony 1926. — Brahmer Węgierski w Wenecji (w Księdze dla Chrzanowskiego 1936). — Turowska-Barowa Zabawy Przyj. i Pożyt. 1933 str. 57.

Inne prace o Węgierskim są wyliczone w przedmowie mego ojca do edycji pism (z r. 1882) str. LXXXII. — Nadto w Korbuta Liter. polskiej II (1829) str. 90—4 oraz u Pilata (j. w.). — Finkel III str. 1888.

WĘGIERSKI Wacław. Descriptio oratoria Vlodaviae urbis celeberrimae,

in finibus Lithuaniae et Minoris Poloniae sitae. Francofurti ad Viadrum, 1634 w 4ce.

Finkel III nr 8046. Petersb. publ.

WĘGIERSKI Wojciech (I) z Ostroga, syn Wacława, superattendent ewang. dystryktu krak. Antidotum; albo, Lekarstwo Dvzsne, przeciwko Apostasiey, Y Odstąpieniu Od Prawdy, na jedynym fundamencie SS. Prorokow y Apostołów, ugruntowány: sporządzoną, y wygotowaną Przez X. Wójcieceha Węgierskiego. [Tytuł w ramce]. [Na końcu:] w Baranowie Drukował Gerzy Twárdomeski. R. P. 1646. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 213, k. 1 nlb.

Na odwr. k. tyt. dedyk.: Andrzejowi Morstynowi, podcz. woj. sędom.; Stanisławowi Chrzastowskiemu, Aleks. Wielowieyskiemu, także Ich M. starszym zboru krak. Ofiaruje im to dzieło jako patronom i dobrodziejom swoim. Datowana ta dedykacja w dzień Szczepana św. 1646, a podpisany: X. Wojciech Węgierski S. D. K.

Druk tejże dedykacji, jak i całego dzieła czcionkami gock., ale czcionki są wytarte i źle świadczą o technicznej stronie drukarni baranowskiej.

Dzieło obejmuje pięć traktatów o następującej treści: Apostazja jest ciężkim i sprofornym grzechem, trzeba jej zabiegać. — Aby nie zostać apostatą, trzeba się oprzeć na fundament Pisma św.; wiara ewangelicka jest jedynie prawdziwą. Główne nauki wiary ewangelickiej (prymat Chrystusa, nie papieża, sakramenty, posty, cuda, cześć obrazów, małżeństwo księży itp.). — O przyczynach apostasji (bezbożność, chciwość bogactw, ambicja itd. itd.). — Jak ciężkie oszukuje karanie apostatów od Boga (robak złego sumienia, piekło itd.). — Apostatowie powinni się nawrócić i nie zapierać Boga. Wiary ewang. nie powinno się odprysiegać. Przykład Tom. Kramer. — Końcący modlitwa do p. Jezusa, po czym na ost. karcie ozdoba drukarska. Książka jest skierowana przeciw katolicyzmowi, ale Kościół katol. nie jest nigdzie wyraźnie atakowany. — Odpowiedział na to po przeszło stu latach (1754) jezuita Jan Possakowski dziełem: Antidotum contra antidotum, o którym ob. t. XXV 119. Jocher 3244.

Chrept. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Antidotum albo Lekarstwo Dvzsne Przeciwko Apostasiey lub Odstąpieniu od Prawdy, Na jedynym Fundamencie Pism S. S. Prorockich y Apo-

stolskich ugruntowane: Sporządzone y wygotowane przez X. Wojciecha Węgierskiego, Czulego niegdy Kaznodzieje, y Superattendentą Zborow Ewangeličkih Distriktu Krakowskiego. Które teraz powtornie Dla wyborney Znacności jego, y na Pobudkę wszystkim Ewangelikom, aby w poznaney prawdziwey Wierze Zbawicielowi swojemu Jezusowi Chrystusowi, aż do Śmierci wiernymi zostawali, Drukiem publikuje y ogłasza X. K. H. K. Z. E. P. K. w Kroleweu, drukował Jan Henryk Hartung, Roku Pańskiego 1750. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 280.

Na odwr. k. tyt. cytaty. Rozpoczynają dzieło dwie przedmowy. Wydawca mówi w pierwszej z nich, że dzieło jest „nieporównane“ i wychwala autora. Znalazł się przypadkiem egzemplarz dzieła w ręku pana J. Z., który umierając zalecił synom, aby je kazali przedrukować „na własne koszta swoje“. — W drugiej opowiada ów pan J. Z., że doszedłszy lat 65 nigdy przedtem tej księgi nie czytał, aż dopiero pod koniec życia. Egzemplarz był zwałławy i zdarty. Chciał koniecznie go przedrukować, ale to nie jest „moich sił robota dla niedostatku i szczupłości mojej substancji“. Mógł jedynie książkę przepisać i odpis pozostawić synom.

Jak z tego wynika, J. Z. książkę przepisał, a sukcesorowie zlecieli księdzu K. H. K., aby ją z odpisu ojcowskiego przedrukował. Tekst nie różni się, o ile mogłem tu i ówdzie sprawdzić, od wydania z r. 1646. Jocher 3244.

Czartor. — Czotwert. — Dzików.

— Josua Heroico Carmine redditus In Ill. Siles. Bethané ab Alberto VVe-gierscio Polono. [Tu ozdobnik]. Bethaniae Typis Martini Brützeri Typographi Schönauichiani. A. D. M. DC. XXIV. (1624). [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 13 nlb. (sygn. A—D₂).

Dedykacja autora prozą: Rafałowi Leszczyńskiemu, woj. belak. Wynika z niej, że Węgierski kształcił się w Bytomiu w Coll. Schönauichianum kosztem Leszczyńskiego. Poemat rozpoczyna się: Arma, virumque cano, qui sancto primus in orbe...

Styłem zapożyczonym z Wergiliusza opisuje autor, idąc w ślad za Biblią, czyni Jo-zuego, zwłaszcza zburzenie Jerycha, pieśń Debiry (sic) itp. Josua święci Iupy sacro Vulcano, Bóg przemawia do Żydów ex Olympo, walce patronuje Mavors, rankiem wstaje Tytoni conjux, bohaterów żydowskich opiewa Camoena. — Na końcu

wiersze do autora Jerzego Vechnera i Adama Liebiga.

Juszyński Dykc. II.

Dzików. — Uniw. Wileń.

— Pogrzeb Jozyaszow; Abo, Kazanie przy Akcie Pogrzebowym, Nád zacnym Ciąłem Jaśnie Wielmożnego, Jego Mści Pána, P. Andrzeia Hrábi z Leszną Leszczynskiego, Wojewody Derpskiego, Stárosty Dubińskiego, etc. odprawione: Roku P. M. DC. L. L. (1651). Dnia 20. Kwietnia, w KOściele Baranowskim: Przez X. Wojciecha Węgierskiego, S. D. K. Psalm CXVI. v. 15. Pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum ejus. Drukowano w Lesznie, v Daniela Wetterusa. [Tytuł w liniach]. (1651). w 4ce, k. tyt. i k. 23 nlb.

Dedykacja Zbigniewowi Gorajskiemu, Wład. i Sam. Leszczyńskim oraz Barbarze Słupeckiej i Teodorze Gorajskiej... datow. w Wielkiejnocy 20 Julii 1651. — W kazaniu jest nieco szczegółów biograficznych i genealogicznych.

Czartor. — Dzików.

— [O początkach Zmartwychwstania Pańskiego]. Bytom 1632. w 4ce.
— [O stateczności]. Bytom 1628. w 4ce.

— Strena votiva Clarissimis in Polonia Maiori Ecclesiae Orthodoxae luminibus. Bethaniae Joannes Dorferus Gymnasii Typographus excussit.

Powinszowanie N. Roku znakomitym pastorzom kościołów Wielkopolskich. W wierszu tym nazywa się nędznym i ubogim. Juszyński Dykc. II. Dzików.

— Ternio votorum [na pochwałę Marcina Gracyana pastora ostrorogskiego i superintendenta]. Bytom 1641. w 4ce.

— Threnodia carmine lugubri super immaturo fato Pauli Orzechowski... Baranoviae, typis Twardomeński, 1632. w 4ce. Dzików.

— [Wiersz do Mikołaja Orlicza pastora]. Bytom 1634. w 4ce.

— [Wiersz do Andrzeia Węgierskiego gdy w Lesznie został rektorem szkół]. Bytom 1619.

— [Wiersz na ślub Abrahama Sagan]. Bytom 1632. w 4ce.

(Węgierski Wojciech). Vota gratulatoria Sacro Connubio Reverendi et

pie Eruditi Viri, Dn. Alberti Węgierski, Ministri V. D. et Pastoris Eccl. Opolien. Sponsi, et lectissimae ac pudiciss. Virginis Barbarae, Filiae veneranda canitie Senis Dn. Francisci Plachta Secemini, Eccl. Minor Pol. orthod. in Districtu Cracoviensi Senioris meritisimi, coetus Gorenensis Pastoris fidelissimi, Sponsae, a Sponsi Fratribus, affinitibus Cognatis et Amicis, ad ipsum diem Nuptiarum, Calendas Novembris, Anno M. DC. XXXIII consecrata Lesnae excusa 1633. w 4ce, k. 4.

Wiersze łacińskie pióra czterech Węgierskich; Jana Grzybowskiego, seniora dystryktu lubelskiego; Józefa Biskupskiego, rektora szkoły w Bełżycach; Jana Plachty z Secymina; Samuela Plachty, studenta teologii w Gimnazjum Toruńskim; Daniela Regulasa; Stanisł. Wąsowskiego i dwóch młodych Węgierskich, Wacława i Jędrzeja. Notata bez podania biblioteki.

— ob. Aschenborn (In obitum Potocki 1627) — Poszakowski J (Antidotum 1754) — Potocki Jan — Węgierski And. (Minerva 1629, Epitalamia 1632, Systema str. 415; tu jego życiorys).

W r. 1817 ogłosił J. Sam. Bandtkie napisaną w r. 1651 przez niego „Kronikę zboru ewang. krak.“ (str. 132 i VII). — W r. 1880 wyszła w przekładzie niem. Altmanna.

Maciejowski Piám. III 819. — Bentkowski II 533. — Bandtkie Hist. dr. I 39. — Siarczyński Obras II 296. — Kwiatkowski Panow Wład. IV t II 210 — Encykl. kościelna XXX 509

WĘGIERSKI Wojciech z Mikorzyna, książdz Classicum Wolności Polskiej. w Ruinie Oycyzny, na odgłos lamentującego Ubostwa Otrąbione Niedotrzymaniem poprzysiężonych Paktów Oliwskich, przez Karola XII. Krola Szwedzkiego, złamanej Wiary. stwierdzone. Niezwyczajnym wprowadzonych VVoysk VVolności, Praw y Swobod ucisnieniem, zabranych skarbow, skontemptowanych Świątynie Panskich, wycisnieniem Contribucyi Głosne. w Śmiertelnym Xiążęcia Olsztynskiego nadgrobk potomney Pamięci. Zapisane. Roku Pana VVoysk VVszystkich. 1.7.0.3. Nakładem Kochającego Boga, Wiare, Wolność, y Oycyznę Syna. w 4ce, k. nlb. 6, k. nlb. 21 (sygn. A—E) i k. nlb. 16 (sygn. A—D₄).

Na odwr. k. tyt. cytaty. Po tytule rycina, przedstawiająca orla polskiego siedzącego na powalonym o ziemię lwie szwedzkim, z podpisem: Tak więc iastrząg zaięca Orsał lwa Szwedzkiego Zwoiuis, gdy mu doymie sponą do żywego. — Na odwoicie tej ryciny tarcaza z popiersiem młodego mężczyzny na medalionie; pod nią 4-wiersz sławiący wolność.

Dedykacja: Do Synów Koronnych. Przedstawia w niej krzywdy, jakich kraj doznał od Szweda. — Wreszcie idzie wiersz: Do Czytelnika... oraz Registr matery (sic).

Dziełko składa się z poezji poświęconych klęskom spowodowanym przez Szwedów Zaczyna na karcie A: Opis wojny za Gustawa króla. — Na karcie B₂: Ruina oycyzny w ruinie zamku krak. (przez Szwedów 1701). — Trumna św. Stanisława. Pinczowska bitwa. Nadgrobek ksiądz. Olsztynskiego (poległ pod Pinczowem). Wiersze do WPolski, MPolski, Prus, Ka. Ruskiego. Do zgodnego Senatu. Odgłos wojennej trąby. Ojczyzna ścięśniona. Rycerstwo polskie. Nadgrobek Aleksandra Lipskiego. Miasto Gdańsk. Wszystkie te wiersze pobudzają do oporu przeciw Szwedom i opowiadania się przy Anguscie. — Wreszcie idzie wiersz do Zoila (pójdź precz, zycząc za wczasu, a umykaj geby). Na samym końcu tych wierszy herb Wieniawa z napisem w otoku: Wojciech z Mikorzyna Węgierski. (W ten sposób zdradził swe autorstwo, bo na tytule nazwiska nie podał).

W egz. Czart. oprawiono razem z tym zbiorem jakiś drugi zbiorek poezji, drukowany kursywą (pierwszy jest drukowany antykwa) — bez tytułu, ale z osobną sygnaturą A—D₄. Sądząc po stylu i treści, jest to również zbiorek wierszy W. Węgierskiego. Wychwala w nim prastarą wolność polską, sprawiedliwość i inne cnoty. Ale w Polsce ich teraz nie ma. „Tylko się o nich w Polsce dysputują, po Parlamentach. Kiedy się prawują, więcej tam waży subtelna wymowa“ W takiej wolności tylko Machiawelczyk jest mocniejszy. Jest więc tylko głupia wolność. a raczej swawola. Piast ociec fora z królewskiego dwora. Następują wierszyki o „Matuskiej“ (bitwie), o Koniecpolu, wreszcie wiersz D(o) N.(asiego) K(róla) A.(ugusta) W.(tórego) i apostrofa do rycerstwa Wszędzie wieści upadek Polski

Na ark. D. Pogroszka niebieska (prozą). Opisuje tu widzenie, jakie widział w r. 1692 dnia 8 września pod Czestochową, milę przed Kłobuckiem. Widział na niebie różne osoby (jedną w peruce, drugą z insygniami lilii, trzecią z orłem czarnym itd.). Należy to widzenie do rzędu wieszczb przepowiadających, skąd przyszłe ratunek dla

Polski — jedną z takich wiesscsb jest wróżba ks. Marka.

Na k. C₂ pierwszego zbiorku zamieszczona mała rycinka (trzy ręce w uścisku) z napisem: Wier (sic) drey Hände Bringen alles zum Ende. Ma to oznaczać zgodę pana, senatu i rycerstwa. Widocznie wziętą ją z jakiegoś druku niem., choć w słowie „Wier“ popełniono przy przerysowaniu błąd. Jussyński II 308. — Załuski Bibl. str. 89. Csartor. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Geniusz dowcipu z rozumem o terazniejszym Rzeczypospolitey stanie certuiącey oraz Historia Inflancka przydana. W Kolonicy w drukarni Orla Polskiego, a Roku Panskiego 1702. w 4ce, ark. 2.

Notatka rękop. Jochera (zdaje się na podstawie egz. Bibl. Chreptow.) podaje: „Historia inflancka zajmuje ostatnią kartę. Autor Wojciech Węgierski, chociaż nigdzie niewymieniony“.

Egzemplarza nie odnalazłem. — „Historię inflancką“ (Murinius, Chwałkowski) z r. 1712 obaca w tomie XVIII 212.

Węgierskie strony ob. Zaciąg (1622).

VEGIUS (Vegio) Maphaeus, Laudensis (ur. 1406 † 1458), kanonik św. Augustyna i prof. w Pawii. O Aeneasz Trojańskim Księgi Trzynaste. Jana Achacego Kmita. Anno Domini, M.D.LXXXIX. [Tu ozdobnik]. W Krakowie, W Drukarni Łazarzowey, Roku Panskiego, 1591. w 4ce, str. 18.

Druk gocki. Na odwr. tytułu: Argument... (12 wierszy). Zaczyna się: Gdy już na końcu wojny był Turnus zabity.

Wyszło równocześnie z jednym z przedruków przekładu Eneidy przez A. Kochanowskiego, jako jej uzupełnienie. — Obaca pod Kmita Jan Ach.

Przedrukował w r. 1897 Sam. Adalberg w Bibl. Pis. Pol. Akad. Um. nr 33. — Piekarski Katalog kór. nr 1545. — Jocher 236. — Korbut² I 396. — Obaca o tym dziełku i o autorze Encykl. kośc. XXX 54.

Egz. Ossol. był własnością Juszyńskiego. Kórnik. — Ossol. — Pawlik.

— O Aeneaszu Trojańskim Księga Trzynasta. Przekładania Marcina Błażewskiego. W Krakowie, Roku Panskiego 1606. w 4ce, str. 28.

Dedykacja Mikołajowi z Podhajec Wolskiemu, marszałkowi nadwor., z której wynika, że tłumacza w młodości Marsowi służył, a potem się zaciągnął pod chorągiew Apollina.

Jocher 237. — Wiszniewski Hist. liter. VI 537 oraz VII 139. — Korbut² I 420.

Krasin. — Kórnik — Uniw. Wileń. (?)

— Philaethes. Ad Lectorem Rudolphus Vasserburgensis... [Tu następuje 10-wiersz: Perlege veriloquum lector charissime librum...]. Ihesus * 1512 * Maria. Impressum Cracovie per Florianum Vnglerium. [Na końcu:] Si tibi fructum peperit libellus, prouido grates age floriano Hic vbi clarum liquidus pererrat Istula Crocam. (1512). w 4ce, k. tyt. i k. 16(?).

Karta tyt. ma piękne obramowanie z florisów, wychodzących z dwóch wazonów, na tle czarnym. U góry orzeł, a dołu herb Krakowa. Znam ją tylko z fac simile T. Mińskiego (r. 1873) w egz. Bibl. Zam. (Nie ma tam faksymilowanego jej odwrotu).

Rozpoczyna się dziełko od dedykacji Rud. Agricoli wydawcy do Michała Wrocławczyka, datowanej ex contubernio nostro Cracovie Anno salutis 1512. Mówi, że przywiózł tę książeczkę ex Germania i wydaje ją oczyszczone z błędów druku. — Po czym idzie na k. A ustęp: quaedam de Veritate hinc inde recollecta per Bartholomeum fagilucum Vratislaviensem. (Cytuje tu Plutarcha, Pindara, Erazma, Cicerona, Liwiusza — zdania o prawdzie). Na odwrocie k. A rozpoczyna się. Maffei Vegii ad Eustachium praefatio (zajmująca 2 strony), zaś na odwr. k. A: rycina przedstawiająca Filaletesa i Veritas (postać kobieca naga, zroszona krwią; czy potem, ze skrzydłami); w głębi domy miejskie.

Jest to dialog Filaletesa z Prawdą. Filaletes prosi ją o wytłumaczenie, czemu błędzi uboga i prześladowana, zroszona krwią, opuszczona przez swoich „cultores“, wrzście zaprasza ją do siebie.

Dodane na końcu wierszyki: 1) Quae rimoniam veritatis ad Jovem per Sebastianum Grubel de S. Gallo. 2) Ad bonae indolis adolescentem Joannem Thomae Cremnizensom ode extemp. Rudolphi Vasserburgensis.

Ostatnia strona biała. Na niej wypisał ktoś współcześnie w egz. zamojsk. genealogię nauk filozoficznych (ciekawa próba systematyki tych nauk i określenia ich treści). Egz. jest współcześnie nader silnie głosowany i stanowił niewątpliwie własność któregoś z prof. lub uczniów Akad. Krak. Samo dziełko było już w XV w. kilkakrotnie drukowane. Bibl. Jagiell. posiada kilka inkunabułów tego dziełka, które wymienia Wisłocki Incunabula 1900 str. 68.

Ob. Lucianus (w tomie XXI 492; błędnie tu podany jako autor tego utworu Lucjan). Wiersbowski II 883.

Uniw. Kijow. — Uniw. Wileń. — Zamoj.

— ob. Verdizotti (Setnik).

Bruchnalski w przedmowie do przedruku „Setnika“ w Bibl. Pis. Pol. Akad.

Węgle (kopalnie) ob. Duhamel de Monceau (Sposób 1769, 1770) — Ostrzeżenie (bibliopoli) — Seligmacher (Kopalnie pod Tenczynkiem 1718) — Świtkowski P. — Tralles (1767).

Finkel Bibl. str. 884. — Korzon Wewn. dzieje (1897) II 293.

Węgleńska Maryna ob. Szamotulski B. (Kaz. pogrzech. 1651).

Węgleński Jan ob. Arakielowicz Jakób (1718).

WĘGLEŃSKI Jozafat Jędrzej, pijar (1732 † 13 marca 1795). Algebra Początkowa Przykładami Arytmetyki Obiasniona Dla Szkolney Młodzi. Wydana Przez X. Jozafata Węglenskigo Scholarum Piarum. [Tu ozdobnik]. w Warszawie 1775. w Drukarni J. K. Mei y Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum. w 8ce, k tyt. i k. 1 nlb., str. 186, k. 1 nlb.

W „Przezdrosie“ pisze, że jego podręcznik nie jest ciężki i nie zadaje młodzi mozołu; wymaga samej tylko znajomości arytmetyki.

Od str. 62 zawiera problematy „wyraźne“ i „niewyraźne (to znaczy różne zadania i ich rozwiązania).

Żebraweki Bibl. matem. 445.

Akad. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wil. — Zielin.

— Maxymy prawdziwey mądrosci podług których każdy Katolik rządzić się ma przez X. Węglińskiego. w Warszawie 1774. w 8ce, str. 150 i rej

Ded. do Łukasza Węglińskiego, chorążego chełmskiego.

— Medytacye o cnotach S. Jozefa Kalasantego na całą oktawę tudzież na uroczystość Nayśw Imienia N. M. Panny. przez X. Jozefa Węglińskiego S. P. w Warszawie 1777. w 4ce.

Jocher 5995. — Bentkowski II 339 — Bielski Vita 123.

Węgleński Łukasz ob. Węgleński Józ. (1774).

Węgleński Michał ob. Tepper Wal. (Wiersz 1774).

WĘGLEŃSKI Rafał. Ornamentum Pompae Laureati Honoris Conveniens Virtuti & Eruditioni IV VV DD.

Primae Lavreae Candidatorvm Congrvum ijsmet dum & Clarissimo & Excellentissimo Domino D. M. Michaele Josepho Rembecki Philosophiae Doctore Matheseos Professore Collega Minore In Peraugusto D. Iagelonis Archilycaeo in praesentia Magnorum Hospitum Artium Liberalium & Philosophiae Baccalavrei renuntiarentur Opera Raphaelis Węglenski Subdapiferidae Mielnicensis Ejusdem Primae Laureae Candidati In vim mutui affectus & gratulationis ergo Distribvtum. Anno Salutis 1727. die 5. Aprilis. [Tu zdobna linia]. Cracoviae. Typis Iacobi Matyaszkiwicz. fol., k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb i 6-wiersz.

Dedyk. Mich. Zamojski. Następują wiersze J. Cantio, Cas. Pałaszowski, P. Goszkowski, M. J. Rembecki (profesorom) — oras wiersze Simoni Rudski, J. Michalski, Stan. Giszkowski, B. Węgleński Jocher 1529.

Jagiell. — Ossol. — Raczyń.

Węgleński Wojciech ob. Duńczewski Jan (Disputatio 1769, Kalendarz na r. 1776).

Węgleński Ksawery ob. Zebranie (Krótkie 1756).

Węgleska Rozalia ob. Ołędzki Feliks (Oda 1775).

Węglewski Antoni ob. Walenty od Młodzianków (Kazania 1780).

Węglikowski ob. Wąglikowski And. (1633).

Węgliński ob. Węgleński.

WĘGLIŃSKI Hieronim, dominikanin. Exaltacya Przy Drzewie Krzyża Jezusowego Fortunna Wielkiemu Jmieniu JJ. WW Tarłow osobiwie Jásnie Wielmożnemu JMCI Panu Adamowi Na Cekarzowicach Tarłowi Goszczyńskiemu, Brzegowskiemu Skalskiemu &c. &c Staroscie. Deputatowi Prześwietnego Trybunału Koronnego Pułkownikowi J. K. Mei. Y Jásnie Wielmożney IMCI Pani z Mirzeiowskich Tarłowej Goszczyńskiej Brzegowskiej Skalskiej &c. Staroscinie Pod Herbowney Starzy Obroną Oddana. Publicznych Applauzow Szczęśliwemi sukcesami Wyniesiona w Kościele WW. OO. Dominikanow, Przez W O Hieronyma Wę-

głinskiego Świętej Teologii Lektora y Aktualnego Professora Zakonu Kázno-dziejskiego. Ogłoszona. Roku. Którego Bog Tron swoy podniósł z Drzewa 1732. Dnia 14. Wrzesnia. w Lublinie w Dru-karni Kollegium Societatis Jesu. fol., k. tyt. i k. 13 nlb.

Na odwrócie k. tyt. rycina a podp. H. M. Osterlag sc. (wyobraża Marsa w szbroi i Temidę w stroju XVIII w. trzymających herby). Dedykacja prozą Tarłom i Mierzejewskiemu (wychwalani bisk. Jan Tarło, Adam Tarło). — Dalej idzie kazanie. W nim powołuje się na Rewelacje Meto-diusza (ob. Stawiski Hey). Wychwała też Eugeniusza Sabaudzkiego

Joher 4964.

Czartor — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Zieliń.

Węgliński Jędrzej ob. Żeleński Łuk. (Floridus 1675).

Węgliński Łukasz ob. Radziwiłł Mik. (Threnodiae 1615).

Węgliński Mikolaj ob. Chyliński Piotr Ignacy (1696).

WĘGŁOWSKI Wojciech. Starozakonka Ruth Moabitka, albo Wzor Cnoty Pobożności y Żywota Świętobliwego &c. Idąca, W Prześwietne Progi Jaśnie Oswieconey Xiężney Ieyności Maryi Zofii Czartoryskiej, Woiewodziny y Generalowy Ziem Ruskich: Kałuskiej, Latowickiej, Koscierzynskiej &c. &c. Starosciney, ná Wielką Sollennizacyą Dnia Anniwersalnego. Iako Do równych Cnot Skarbnice Spieszac Przewodem Woyciecha Węglowskiego Za Pozwo-leniem Starszych. Roku Pańskiego 1738. We Lwowie w Drukarni Bráckiej SSS. Troycy. w 4ce, k. tyt. i k. 23 nlb.

Dedykacja datow. w Olessycach 15 apr. 1738.

Potem przedmowa do Czytelnika. Tłumaczy mu, że nie ma tu poetycznych fikcji ani wysokich conceptów, tylko prawdziwa historia

Dzieli się na sześć rozdziałów, każdy poprzedzony argumentem. Wierszem dość pospolitym opowiada wedle Biblii o Boozie i Rut. Kończy się: ...bo ktoby mówił, kto pomyślił kiedy — Patrząc przed tem na owe jej biedy — Gdy niebożatko w polu za kłóskami — Uwijała się z Boozem żeńcami — By Matką potym Krolow zostać miała — I samej Prawdy wiecznej wedle ciała...

Na ostatniej stronie wiersz do Zoila: Fałszywy ludzkich czynów taxarzu Natury

Jeśli nie ujdzie i ta praca twej cenzury, Godzienś z pierwszych liter tych wierszyków za tę Abyś pracę odebrał przystojną zapłatę.

Znaczy to: FIGA.

Zański Bibl. poetów 89.

Ossol.

WEGNER (Wegener) Godofredus. De Infinito Deo Dissertatio Academica. Gedani, Typis Johannis Zachariae Stollii Anno M.DCC. (1700). w 4ce, str. 43.

Wrocława, miejs.

— Tractatus Curiosus Historico Physicus De Rattis, Damnosu truculentoque inter mures populo, Quo Neostadium Eberswaldiense, in Meromarchia Brandenburgica Oppidum, initio hujus seculi, mirabili ratione, liberatum est. Gedani, Typis Johannis Zachariae Stollii Anno MDCXCIX. (1699). w 4ce, str. 111.

Wrocława, miejs

— ob. Ohm G. (1697).

WEGNER Krzysztof. Disputatio inau-guralis de differentia juris civilis Caesarei, et provincialis Pruthenici. Regio-monti 1640. w 4ce.

Wiszniewski Hist. lit. IX 317

Węgorzewski Jan ob. Sędziwoj (1593).

Węgorzowski synod (1780—83) ob. Briefe — Büsching — Canones (1782) — Dekret (1782) — Friese (Nachricht 1783, Uwagi) — Kirchenrecht (Scheidemantel) — Nachricht (Friese) — Scheide-mantel — Synod (w t. XXX 164) — Ustawy synodu (1782) — Uwagi (Krót-kie 1782) — Vorstellung an Seine K. M. (1785).

Literaturę do synodu węgr. ob. t. XXX 164.

Węgorzowski (z) Wojciech ob. Em-poryn (Pamiętne życia 1585).

Węgorzowski ob. Wolski Jakub (In-stallacya 1715).

Węgorzowski kościół ob. Koronka (1728).

Węgry, Węgrzy ob. Argentus (Trans-sylvania 1620) — Artus (1608) — Artykuły sejmu z Preszporoku (w. XVI) — Ausführung (1772) — Bakschay (Chro-nologia 1567) — Bartolinus (1515) — Batizi (1550) — Bel (1735) — Bentzur (Jurium 1772) — Bethlen (1792) — Bielski M. (Kronika 1551, Sen majowy 1590) — Brodericus (1527) — Bretschneider H. G. (Vereinigung mit Ga-

lizien 1790) — Chronica (Sybenb. 1596, Türkische 1663, 1684) — Crosnensis P. (Panegyrici 1509) — Curaeus (1607) — Caspianicus (1515) — Czachrowski Adam (1599; tutaj jego wiersze w je-zyku węgierskim) — Dąbrowski Szym. (1595) — Devai (1549) — Dogiel (Codex 1758) — Feierdi (ruina 1603) — Ferr-man (1713) — Forro Paweł (1590—5) — Franconius (1541—2) — Górnicki (Roz-mowa Polaka z Włochem) — Grusz-czyński Jan (1581) — Gyengyes (1532) — Hagymasi (1697) — Hongrie — Hun-garia (Hungari) — Hungarn — Jaen-ichen (De meritis Corvini 1717; tu o Węgrach studiujących w Toruniu) — Janicki Klemens (elegia do Antonina) — Łaski Hieronim — Łaski Olbracht — Lippisch Jan (Thorunium 1735; o Wę-grach stud. w Toruniu) — Lubomirski Jerzy (Relation) — Modrzewski And. (De emend.; w księdze „De bello“) — Napragi (Poselstwo 1595) — Odpo-wieź — Orationes (1516) — Orze-chowski Stan (Turcyki) — Pannonia (1544) — Pannonius J. (Silvester 1531) — Paszkowski M. (1616) — Pieśń o posię-dzeniu ziemi węg. — Problema (1534) — Relacya (1697) — Skwarski Alb. — Smoniewski Damian (1760) — Tar-nowski J. (De bello 1595) — Uncius (poemat z dziejów węg.) — Ungari, Ungarn — Vanel (troubles 1686) — Warszewicki Krz. (De optimo statu libert. 1598; Paradoxa 1579, 1588) — Ver (1648; tu wierszyk po węgiersku) — Vereinigung (1515) — Wiara (Nowa 1619, 1620) — Zaciąg (1622) — Zei-tung (1515).

W literaturze naszej w. XVI Węgry bywają często cytowane jako przykład królestwa, które zginęło przez niezgodę wewnętrzną; tak zresztą twierdził król Stefan na sejmie 1585 (Czuczynski Diariusz sejmu str. 34). — Powoływano się też na przykład Węgrów, jako na obrońców wolności sumienia (St. Stadnicki na sejmie r. 1606; ob. Sobieski Pam. sejm str. 184). — Albo jako na przykład zwierzchnictwa nad królem (no-minacya dygnitarzy), jak np. na sejmie 1553 (Szujski Diariusz str. 83). — Naj-częściej jednak, bo niemal w każdym dziele czy broszurze polit. w. XVI wskazuje się na przykład Węgrów jako na

dowód, że przez elekcję Habsburgów do-szłoby do upadku, do saboru Polski przez Turcję i do absolutyzmu. Obawy takie ujawniają się zwłaszcza w okresie trzech pierwszych bezkrólewí. Zestawienie wzmianek o Węgrzech w Czubka Pisma polit. z czasów pierwszego bezkrólewia 1906 str. 750 dostarcza dużo materiału do tej kwestii.

O Węgrach w Krak. Akademii ob. Morawski Hist. Uniw. II oras Baryes Hist. Un. J. (1935) str. 120—5. — Głównie zaś: Schrauf Regestrum Bursae Hung. 1893 str. 133 oras Acta Rectoralia I—II.

W w. XVII i XVIII wielu Węgrów studio-wało w szkole toruńskiej i opracowywało tam pod kierunkiem profesorów toruńskich tematy naukowe. Także i profesorowie toruńscy ogłosili kilka rozpraw na tematy brane z Węgier, np. Jaenichius (w „Mele-temata“) pisał: De meritis M. Corvini in rem literariam; De vineis Ungariae etc.

Druki z tekstami węgierskimi, ogłoszone w w. XVI w Krakowie, opisuje Szabo Régi Magyar Könyvtar I, 1879. — Obecnie w Bibl. pod Heyden, Dawid, Komjathi, Marmelius, Osorai, Galszceci, Farkas, Szekely, Devay, Szarai, Balassa, Karolyi. — Druki późniejsze ob. Szabo II, III.

O wpływie węg. obyczaju na polski ob. Bystroń Dzieje obyczaju I 112.

Finkel-Maleczyński nr 229 i 8789 i nast.

WĘGRZECKI Michał. Głos Ur. Mi-chala Węgrzeckiego Mecenasa Sądów Komisji Skarbowej imieniem Palestry do JW: Kossowskiego jako Podskarb. W K 14. lut. 1791 mian. w 4ce, k. 1 — ob. Dziennik sądów (1789) — Kossowski (Głos) — Zbiór głosów (1791). **Węgrzecki Stanisław** (urodz. 1765 † 1845), prezydujący Rady zast. Ks. Mazow ob. Rada zastępcza — Uni-wersał

Z jego podpisem wyszły w maju 1794 nie-które plakaty; są one w zbiorze ks. Mi-sjonarzy w Krakowie

Ob. o nim Bibl. V 32

Węgrzyn ob. Józef II (Nagrobek).

Węgrzynkowiec Franc. ob. Jedliński Seb. (Coronamentum 1681).

WĘGRZYŃKOWIC Jan z Bobowej, spowiednik benedyktynek w Jarosła-wiu († 1634). Posag to iest Zbiór rzeczy kosztowniejszych, świątobliwszych Za-konu S. O. Benedykta. Z Chronistow y Autorow Wielebnych Kościelnych zgromadzony, y ná kształt Kroniki, láty y rokami porządnie obiaśniony.

Księgą naprzód Zakonnym, potem kádemu Zywoťow Przykádówv, Nauk, Sentency Duchovvnych, szukaićemu, potrzebna y pocićszna. Częć Pierwsza. Dzieie Zakonu Świętego Benedykta ná Trzystá lat pierwsze, trzemá xięgámi w sobie zámykaićca. Spisána álbo ráczey przepisána, Przez Spowiednika Pánien Zakonnych Iárosłáwskich, X. Ianá Węgrzynkowicá Bobowczyká. Genesis 15. Policz gwiazdy iesli możesz. S. Grzegorz Názyáński do Nikobulá. Sliczna rzecz pámić Historyámi nápełnioná mieć: gdyż Historya iest mądroć náskárbiona, y wiela ludzi myśl w iedno zgromádzona. W Iárosłáwiv, Z Drukárniéy Ianá Szeligi, Roku P. 1623. fol., k. tyt., kolumn 248 i 151—72.

Druk gocki w dwie kolumny liczbowane.

Pod koniec zasła pomyłka w liczbowaniu; powinno być razem kolumn 272 i str. 1 nlb.

Na odwr. k. tyt.: Świadectwa o świętych... oraz: Authorowie, z których przykłady są wyjęte. Czerpał z Baroniusa, Baowskiego, Tritemiusa itp.

Ded. bisk. Janowi Wężykowi, dat. w dzień św. Jana 1623. (Wedle Joehera 9214 w egz. jemu znanym była druga dedykacja do Anny z Sztemberku Kostkówny?).

Pierwsze trzy księgi, objęte tym tomem, opowiadają dzieje zakonu aż po r. 821. Jest to praca kompilacyjna, której źródła wskazano na odwr. k. tyt. — Na końcu dodany regestr rzeczy osobliwych oraz na ost. str.: wiersz św. Anzelma do zakonnych, a więc do każdego z nas.

Posagv Albo Zbioru rzeczy kosztowniejszych, y osob świątobliwszych Zakonu S. Oycá. Benedykta. Częć Wtora. Dzieie Zakonne trzech set lat, od lát Pánskiego 823. do Roku 1122. Trzemá Księgámi zámykaićca. Zebrána z Chronistow y Authorow wagi wielkicy w Kościele ś. Przez Spowiednika Pánien Zakonnych Iárosłáwskich, X. Ianá Węgrzynkowicá Bobowczyká. z Regestrem ná koncu dostátnim. [Tu ozdóbnik]. S. Bernát do siostry. Ser. 16. Bez wątpienia, iesli Świętych náśládujemy, z Świętymi krolowáć będziemy: przeto pros Bogá, abyć dał Oycow ŚŚ. Cnoty, Chrystusowá Pokorę, Nabożnistwo Piotrowe, Ianowé miłosć, Abrahámowe posłuszeństwo, Iobowá ćierpliwość, Prácowitość Iakobowá, Czystość Iozefowá,

Cichość Moyzeszowá, Lutość Dawidowá, Posty Dánielowe. w Iárosłáwiv, w Drukárni Ianá Szeligi, Roku Pan: 1623. [Tytuł w ramce]. fol., k. tyt., 1 k. nlb., kolumn 1—203 i str. 11 nlb. Indeksu na wtórą częć.

Na odwr. k. tyt. rozbiór pytania: „Jeżeli posagi zakonnice brać mogą...“, po czym dedykacja: Annie Magdalenie z Mortąg Mortęskiej, ksienicy chełmińskiej, datow. w Iárosłáwiv w dzień świętego Mikołaja 1623. — Na odwrotnej stronie dedykacji: Nauki Pannom potrzebne.

Częć ta obejmuje ks. IV—VI to znaczy dzieje zakonu od r. 823 do r. 1122. — Kończy Indeks.

Posagv álbo Zbioru rzeczy pámićniejszych, y osob świątobliwszych, Zakonu Świętego Oycá Benedykta. Częć Trzecia. Dzieie tegoz Zakonu, od Roku Pánskiego 1123. aż do Roku 500. parą Księg zámykaićca. Zebrána z pilnością z Baroniuszá, y innych Authorow powaznych w Kościele Bozym. Przez Káplaná Zakonnych Pánien Iárosłáwskich X. Ianá Węgrzynowicá Bobowczyká. Z Regestrem nákoncu dostátnim. Co wyczerpywáć mamy z czytania Księg. Cassiodorus Abbas Instit. diuin. lect. cap. 8. & 11. W Księgách nie moię náukę, lecz dawnych Oycow słowa zálecám, których sławić y ogłaszać potomnym náleżyta y chwalebna rzecz iest, cokolwiek álbowiem dla czći Bożey o stárych powiádamy, nie bywa poczytano zá przykrá chlubnoć. W Iárosłáwiv, W Drukárni Ianá Szeligi, z pozwoleniem Stárszych. Roku 1624. [Tytuł w ramie]. fol., k. tyt., k. nlb. 1, kolumn liczb. 3—98; Indeks trzeciej częćci k. nlb. 4; wreszcie „Przydatku“ kolumn liczb. I—XXIV (to znaczy str. 12) — oraz „Kalendarz“ k. nlb. 4.

Na odwr. k. tyt.: O stanie zakonnym św. Ephręma (sic) Acclamacie. Po czym na 1 k. dedykacja wierszem: Oycu św. Benedyktowi w oktavę św. Skolastyki 1624... oraz: O zakonnicach niektóre kwestje. (Rozbiera tu pytanie, „co one mogą“ i czy można je wydziedziczać — oczywiście nie!).

Częć ta obejmuje ks. VII i VIII, tj. dzieje zakonu od r. 1123 do 1222. — Na końcu Indeks, Omyłki i na ost. str.: Bernarda opata Klarewalleńskiego dokument.

Już po wydrukowaniu całego dzieła dodru-

kwano i dodano na końcu dwa dodatki, a mianowicie:

1) Przydatek dziejów Zakonu do r. 1186 przynależy... (Jest to na str. 12 obszerna opowieść o klasztorze benedyktynek w Rydse, o stosunku Batorego do tego klasztoru w r. 1587 itp.).

2) Kalendarz świętych Zakonu, kart 4. (Jest to również dodatek późniejszy). Joher 9214.

Chrept. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Warsz. pow.

— Symmarivs Przykádnych Dzieiow y osob świątobliwych. Którymi Zakon Benedykta S. przez trzystá lat pierwsze niepodobnie iaśniał. z Chronistow y Autorow wagi wielkicy zebrány. Przez Spowiedniká Pánien Iárosłáwskich X. Ianá Węgrzynkowicá Bobowczyká. w Iárosłáwiv, w Drukárni Ianá Szeligi. Roku Pán: 1623. [Tytuł w ozdobnej winiecie. U góry dwój aniołowie. Dołem w kole herb Ostrogskich; po lewej stronie k. tyt. podkowa, po prawej gwiazda w półksiężycu. W kole lewym napis: Anna Z Stemb: Kost: X. Ostrog W. W., w prawym: Anna z Pilce: Opal: Mar: Koron: Między kołami napis: Chwalcie Páná w świętych iego. Psal: 150]. (1624). w 4ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 142.

Na odwrocie k. tyt. herb Nieczuja (jawor z krzyżem) i wierszyk polski. Dedykacja Katarzynie z Starzechowie Derśniakowej. Mówi, że przed laty nauczał panięta na jej dworze. Rozmawiała z nim wtedy nieraz, pytając np. czemu święci gorzkość za życia mieli, lub co będzie po śmierci z tymi opaty, co kuropatwy jadają? Jej był krwią kapitan Samuel Starzechowski, który poległ pod chorągwią Żółkiewskiego, a ona była córką Jana Starzechowskiego. Dla niej to wybrał tę rzecz z „Legendy“ klasztornej. Datowane z Jarosławia 2 stycznia 1624 — a więc to jest data właściwa. Rozpoczyna Regestr przykl. dziejów (na 3 str.). Opisuje w tym dziele dzieje benedyktyńców od założenia po rok 822. Na str. 93 wizerunki św. Wilbrodusa i Swiberta. Cytuje jakąś kronikę zakonu i Hagiologię Vicelusa. Na str. 135 o fundacjach („naszych czasów“) Anny z Sztembergu Ostroskiej.

Joher 6063, 9213.

Ossol. — Uniw. Lwow.

— ob. Pontan Ludwik (Rozmyślenia o tajemnicach 1621).

Juszyński II 312. — Chłędowski Spis 87. — Sierczyński Obraz II 297. — Encyklop.

Orgelbr. XXVI 802. — Maciejowski Piśm. III 697—9. — Bandtkie Hist. druk. I 402. — Encykl. kościelna XXX 523.

WĘGRZYNOWICZ Andrzej. Porta Triumphalis, Palladi Jagellonicae, Per recens editam Sobolem, hostes animorum triumphantium. Svb Gloriosissimo Ossolinianae Asciae Trophaeo, Exasciato Musarum gratulantium opere, Erecta. Laureisq; recentibus, VV. DD. IX. Candidatorum, Exornata. Et dum Jn Alma Academia Cracoviensi Per Clarissimum & Admodum Reverendum Dominum, D. M. Casimirum Zrzedlinski, Philosophiae Doctorem, & Professorem, Collegam Minorem, &c. In Amplissima Magnorum Hospitum Corona, Artium & Philosophiae Baccalaurei, Ritu Solenni Renuntiarentur; Amoris & gratulationis ergo, Ab Andrea Węgrzynowicz, Eiusdem Primae Laureae Candidato, Plausu Poetico Celebrata. Anno Salutis M.DCC.I. (1701). Quo patuit Cracoviae, Magni Jubilei Porta Salutaris. Cracoviae, Typis Universitatis. fol., k. tyt. i k. 7 nlb.

Ded. Maks. Fr. Ossoliński.

Następują jak zwykle wiersze na cześć Jana Kantego, dla profesorów, dla kandydatów. — Kończy wiersz dla autora od Seb. Sylwińskiego. Na końcu: sub ausp. Pracelewic. Jagiell.

— Pretium Virtutis & Sapientiae, In Sacra Astraeae Bilance Aestimatam. Atq; dum Perillustris, & Reverendissimus Dominus, D. Dominicus Lochman, Ecclesiarum. B. Mariae Virg. in Circulo Cracov: Archipresbyter Infulatus, Coadjutor, Collegiatarum, Sandomiriensis Decanus, Opatoviensis Cystos, &c. A Perillustri, & Admodum Reverendo Domino, D. M. Andrea Krupecki, J. V. Doctore & Professore, Collega DD. Jureconsultorum, Ecclesiarum, Collegiatae SS. Omnium Custode, Luborzyen. Curato, Ritu Solenni In Frequentissima Illustrium Hospitum, & Senatûs Academici Corona, In Lectorio DD. Jureconsultorum, Vtriusq; Juris Doctor Renuntiaretur: Ab Andrea Węgrzynowicz Póeseos Auditore, è Voto obligati propinquo Sanguine pectoris, Luci Publicae Praesentatum. Anno

Gemmae Caelestis, Conchâ Carnis humanae, velatae 1698. Die 19. Decembris. Cracoviae, Typis Vniversitatis. fol., k. tyt. i k. 3 nlb.

Poemat. Obok Lochmana wychwała Januszowskiego, Słowikowskiego itp.

Daików. — Jagiell. — Krasiń. — Ossol.

— ob. Bieżanowski Stan. Józ. (Epithalamium 1680) — Brykner St. (1702) — Mroziński Jan (1715) — Pluciński Franc. (1717) — Strażyc Stefan (Annulus 1668).

WĘGRZYNOWICZ Antoni, franciszkanin († 1721). Alphabetum Immaculatae Conceptionis SS. Virginis Mariae, Sev Discvrsvs Concionatorii, Per Titulos à literis Alphabeti initiales. In quibus praemissâ congruâ moralitate, Scripturaliter, Figuraliter, Doctoraliter, Miraculosè, Scholasticè; idq; Theologicè, Philosophicè, Symbolicè, Poëticè, Anagrammaticè, atq; Historicè, SS. Deiparae Conceptio sine labe Elvciatvr. Auctore, F. Antonio Węgrzynowio Polono Ord: FF. Min: Reformat: S. Th: Lectore, Provinc: Minoris Poloniae Patre. Anno Domini MDCCX. (1710). Cracoviae, Typis Academicis. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb., str. 446, k. 29 nlb.

Dedyk: Immaculatae Mariae... oraz card. Fabricio Spada, protectori ord. Fr. Minorum; wreszcie ad lectorem i cenzury.

Dzieli się na rozdziały dziwacznie zatytułowane: Arbor sine verme, Balsamum sine mixtura, Columba sine felle, Domus sine ruina, Eva sine vae... Ostatni: Zebulon sine tributo. W ten sposób wyczerpany alfabet od A—Z. Na końcu są indeksy: locorum S. Scr.; index rerum notabilium; index pro concionibus.

Całe dzieło pełne barokowej erudycji np.: bellorum origo pomum Paridis; analogia maris cum ventre; Heva idem quod serpens; speculum interficit basiliscum itp. — Dzieło ma widocznie na oku potrzeby kasnodziejów, stąd dużo w nim przykładów, anegdot, pouczeń. Niejedno wierzenie ludowe dostało się tą drogą do folkloru. Pierwszy tytuł satchowany: Invenit et delineavit autor operis; J. Tscherning sculps. Brigae.

Jocher 4427.

Akad. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Kazań Niedzielných Księga Pierwsza. To iest Siedm Trąb, z Obiawienia Jana Świętego. Przeciwno Sie-

dmiom głównym Grzechom Napisane. Przez X. Antoniego Węgrzynowicza, Zakonu Oycâ Świętego Franciszka Reformatâ, w Mało-Polskiej Prowincyey Oycâ. Y Do Druku z Pozwoleniem Siárszych Podane. [Tu ozdoba linia]. W Krakowie, w Drukarni Akademickiej, Roku Pańskiego, 1708. fol., k. tyt. i k. 5 nlb., kolumn 620, k. 11 nlb.

Na odwr. tyt. cytaty. Dedykacja arcybisk. Stan. Szembekowi (z herbem), po czym na 1 k. aprobaty i protestatio authoris. Wreszcie: Do czytelnika.

Na ost. 11 kartach Index locorum S. Ser. i Rejestr rzeczy osobliwych... oraz: Mendasie Ememenda. (A więc i tu błąd druku!). Druk gocki w dwie kolumny na stronie. Liczbowane są kolumny, a nie strony. Tak więc tom ten liczy właściwie 310 stron. Tak samo tom następny.

Kazań niedzielnych, Księga Wtóra. Albo Siedm Kolumn, Domu Pobożności. to iest, O siedmiu cnotach Chrześciańskich. Przez X. Antoniego Węgrzynowicza O. S. Franciszka Reformatâ w Małopolskiej Prowincyey na ten czas Prowincyala. Napisane, y do Druku podane. [Kartę tytułową zajmuje alegoryczna rycina, przedstawiająca rotundę i kilka symbol. figur; tytuł na szarfit, podtrzymywanej przez 2 aniołki na wysokości dachu rotundy]. [Na drugiej k. tyt.:] Kazan Niedzielných Księga Wtóra, to iest Siedm Kolumn Domu Mądrości Duchowney: albo pobożności, alias O Siedmiu Cnotach Chrześciańskich Napisana. Przez O. Antoniego Węgrzynowicza Zakonu O. S. Franciszka Reformatâ, na ten czas w Małej Polsce Prowincyala. Y do druku z pozwoleniem Siárszych Podana. Roku Pańskiego 1713. [Tu linia]. w Drukarni Iasney Gory Częstochowskiej. fol., k. 2 tyt. i k. 4 nlb., kolumn 686, k. 8 nlb.

Pod satchem podpis: Inv. del. fecit Author operis (a więc Węgrzynowicz, który był zarazem rysownikiem i satcharzem).

Dedyk. bisk. Bartł. Tarle, po czym na 1 k. aprobaty. — Na ost. 8 kartach Rejestr miejsc Pisma św. i Rejestr rzeczy osobliwych... oraz Omyłki.

Kazań niedzielnych Księga Trzecia O Czterech Rzeczach Ostatecznych Napisana. Przez X. Antoniego Węgrzyno-

wicza, Zakonu O. S. Franciszka Reformatâ w Mało-Polskiej Prowincyey na ten czas Prowincyala Y Do Druku Podana Roku Pańskiego 1713. [Tytuł w środku karty w prostokacie. Góra 2 koła, w lewym Chrystus w obłokach z krzyżem w ręce, dołem aniołowie wzywający trąbami na sąd ostateczny; w prawym: w obłokach trójkat Opatrzności z hebrajskim napisem, dołem kłęzące postacie. Pod tytułem również 2 koła. W lewym: przy konającym trzy postacie, z których jedna podaje konającemu gromnicę; w prawym grzesznik w piekle]. [Na drugiej k. tyt.:] Kazan Niedzielných Księga Trzecia Albo Nauki O Czterech Rzeczach Ostatecznych Przez Caloroczne Niedziele, Rozložone. Napisana Przez X. Antoniego Węgrzynowicza Zakonu Oycâ Świętego Franciszka Reformatâ w Mało-Polskiej na ten czas Prowincyala Y Do Druku Z Pozwoleniem Starszych Podana Roku Pańskiego 1714. [Tu linia]. w Warszawie w Drukarni OO. Scholarum Piarum. fol., k. 2 tyt. i k. 6 nlb., str. 447, str. 11 nlb. i k. 1.

Tytuł satchowany znów przez autora, ale nazwisko jego nie wymienione. Na tytule egz. Jag. przypis własnoręczny: Martino Osliański, coll. majori... offert author. — Zaś Ośliński ofiarował: Bibl. Coll. maj. Univ. Crac.

Dedyk. Janowi Skarbowski, arcyb. lwowsk. (po Iacynie), po czym aprobaty i przedm.: Do czytelnika.

Na końcu Rejestr miejsc... i Rejestr rzeczy osobliwych... oraz Errata.

Kazania powyższe są rozložone w następujący sposób: Tom I o siedmiu głównych grzechach, które są pospolitaze u nas w Polsce. — Tom II o cnotach chrześciańskich. — Tom III o czterech rzeczach ostatecznych (śmierć, sąd, niebo i piekło). Obok tego dołączył na końcu tomu I: Siedem pieczęci (sic) Księgi Barankowej męki P. Jezusowej (kolumna 587—620). Jest to kazanie na Wielki Piątek.

Nie odróżniają się te kazania od innych kazań tej epoki swoim językiem; są bowiem pisane polszczyzną makaroniczną. Ten sam w nich rodzaj erudycji: obok tekstów Pisma św. exempla czerpane z drugiej ręki (często cytowany Wadding i inni pisarze francisk.). — Oryginalnym jest ich układ „trochę niezwykłą”, tj. podział każdego kazania na część zwaną catechetica (nauka do sumnienia), na

część dogmatyczną (dowodzenie satchonej propozycji racjami), na część mistyczną (o sposobach wykorzenienia grzechu).

Najważniejszą jest rzeczą, że w kazaniach porusza dość śmiało błędy i grzechy społeczne, zwalczając je, napominając, przytaczając przykłady konkretne. Przytaczam treść niektórych kazań: W t. I o łakostwie panów (kol. 67; tu dość śmiało — jak na owe czasy — s powołaniem się na Śmigleckiego zwalczając ucisk chłopów, opisuje nowonarzucone ciężary i piętnuje je jako nadużycia przeciwne konstytucyj); o łakostwie kupców (kol. 80); przeciwko lichwie (kol. 99); przeciwko gusłom gospodarskim (kol. 119; tu dużo szczegółów o czarownicach, szwaleniu gradów, deszczów, nieurodzaju); przeciwko tańcom i igrzyskom (kol. 161); przeciwko strojom białołuskim (kol. 194); przeciwko grzechowi obżarstwa i pijaństwa (kol. 218); przeciwko podpijaniu gości (kol. 240); przeciwko pijaństwa niewiast i gospodyń (kol. 282); przeciwko szadrościwym ku duchownym (kol. 424); przeciwko opiekunom żydów i heretyków (kol. 559). Do historii obyczajów, stosunków społecznych, poglądów myślnych i prawdziwych na życie gospodarze dużo tu materiału.

W tomie II przeważają kazania o treści dewocyjnej. Wymieniam niektóre: O upokarzaniu się, o dziesięcinach, o posł. kościelnej zwierzchności, o niebraniu podarunków w sądach, o cacytywaniu duchownych ksiązek (kol. 255; zaleca Zwierciadło przykładów, kazania, żywoty świętych, ks. Kwiatkiewicza), o miłości własnych dziełek. — I tutaj dodał na końcu kazanie na W. Piątek.

W tomie III między innymi mówi o przyjsciu Antychrysta, o dniu sądnym, o mękach w piekle (obszerny opis), o niebie i błogosławionych, opisuje czyściec, o śmierci i kto umiera dobrze, o zlej śmierci. — Od str. 421—47: Kazanie na W. Piątek. Jocher 4486—8. — Mecherzyński Hist. wym. III 321.

Akad. — Czartor. — Czetwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Melodya S. Kazimierza Krolewicza Polskiego Albo Piesn Omni die &c. Dnia każdego &c. O Nayswiętszey Pannie Maryi Kazaniami chwałę Nayswiętszey Panny, y oraz potrzebne Nauki Chrześciańskie zamykającemi. Przyozdobiona. Przydane są Troie Kazań S. Kazimierza, także Rejestr Kazań, albo nauk duchownych na każdą Niedziele; częścią dla wygody XX. Plebanów, częścią dla domowego czytania,

Wydana. Przez X. Antoniego Węgrzynowicza, Zakonu S. Franciszka Reformata, ná ten czas w Máley Polsce Prowincyałá, á przed tym S. Theologiey Professorá. Nákladem nabożnego do Przen: Panny Dobrodzieiá Roku Páńskiego 1704. W Krakowie. W Drukárni Mikołaja Alexandra Schedla, I. K. M. Ordynariynego Typogr: w 4ce, k. tyt. i k. 20 nlb., str. 172. — Pars II. str. 272. — Pars III. str. 204. — Nidus Aquilae. Kazanie I. na Święto Kazimierza S. w 4ce, str. 25, oraz str. 7 nlb. Regestru.

Na odwrocie k. tyt. wizerunek św. Kazim. i M. B., z podpisem: invenit, delineavit, sculpsit F. A. W. (egrz.) R. Autor Operis. — Przed dedykacją ozdoby orzeł polski, również jego rysunku.

Dedyk. Piotrowi Stan. Orłowskiemu, kan. krak., po czym aprobaty oraz wiersz pt. Propempticon D. Casimiri, podp. Florianus Susayccius, ejusdem prov. diff.

W przedmowie „Do Czytelnika“ wyjaśnia, że hymn Omni die znalezione na pierśiach świętego, otwierając w 120 lat jego grób w Wilnie. Nie jest to hymn św. Bernarda, lecz odmienny od Bernardowego. Po czym rejestr zawartych kazań z krótkim streszczeniem oraz tekst hymnu po łacinie i po polsku (na k. 4). Zaczyna się: Dnia każdego Boga mego Matkę duszo wysławiaj, Jej dni święte, sprawy wzięte, z nabożeństwem odprawuj (sic).

Każde kazanie jest komentarzem do jednej zwrotki hymnu. W każdym kazaniu dużo „gadek“ i cytatów. Np. jak hrabina do łoża męża przyjęła trędowatego Jezusa, jak kamienny lew umorzył człowieka, jak Aleksander W. kazał zabić nurka, jak serce bohaterki Joanny Orł. nie chciało zgorzeć, jak Adam nie chciał mówić pancerza itp. Język makaroniczny, treść często wprost dziwaczna. Na końcu dodane 3 kazania na część św. Kazimierza, pt. Nidus Aquilae.

Rastawiecki Słownik ryt. str. 13 mylnie rozwiązuje podpis rysownika (jako X. Aureli Antoni!).

Akad. — Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Przędz. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Nuptiae Agni Gody Baranka Apokaliptycznego Albo Kazania Ná Uroczyste Świętá P. Jezusowe, Nayśw. Panny, y Świętych Bożych, Napisane, Przez X. Antoniego Węgrzynowicza, Zakonu O. S. Franciszka Reformata, w Małopolsk. Prow. ná ten czas Pro-

wincyałá. Y do Druku, z troiákim Regestrem, Pismá S. Rzeczy osobliwszych, y Niedzielných Kazań per reductionem, Podane. Poku Pańskiego 1711. Venerunt Nuptiae Agni. Apocalypsis 19. versu 7. [Tytuł na cokole. Nad cokolem personifikacja Trójcy Świętej w obłokach. Po lewej stronie cokołu postaci z napisem: Ecclesia. Sponsa Anima. Po prawej stronie: Sponsa Maria. Na II k. tyt.:] Nuptiae Gody Baranka Apokaliptycznego. Albo Kazania Na Uroczyste Święta, Pána Jezusowe, Nayswiętszey Panny, y Svwiętych Bożych, Napisane. Przez X. Antoniego Węgrzynowicza, Zakonu O. S. Franciszka Reformata, w Małopolskiej Prowincyi ná ten czas Prowincyałá. Y do Druku, z troiákim Regestrem, Pismá S. Rzeczy osobliwszych, y Niedzielných Kazań, per reductionem, Podane. Roku Páńskiego 1711. [Tu linia]. W Krakowie, W Drukárni Fránciszka Cezárego, I. K. M. y I. M. X. Biskupá Krákowski. Xiążęciá Siewierskiego; także Przesławney Akademij Krák. Ordynariynego Typografa. fol., k. 2 tyt., k. 5 nlb., kolumn 848 lb., k. 19 nlb.

Nazwisko rytownika karty tyt. nie podano. Dedyk. (pod herbem) Kaz. Lubieńskiemu, bisk. krak. Tu jego pochwały oraz i innych Lubieńskich. Dat. in conventu Vilencensi 20 sept. 1711. — Dalej: Do Czytelnika, aprobaty i sumariusz.

Część I obejmuje kazania święteczne na część Jezusa (do str. 247). — Część wtóra na święta N. M. P. (do str. 411). — Część III na święta apostołskie itp. (także i na święta kilku świętych Polaków, np. Stan. Kostki). — Nie ma więc kazań na niedziele, ale autor podaje na końcu, że I część każdego kazania może być wypowiedziana w niedziele.

Po czym indeksy locorum S. Script. i rzeczy osobliwych. Jak w innych jego zbiorach kazań, tak i w tym pełno anegdot, cudów, dziwów, tłumaczeń różnych symbolów i dziwacznych interpretacji faktów histor. Kończy Protestatio autoris (co do prawowierności) i Errata.

Jocher 4487. — Zalewski Bibl. Sem. Duch. w Lublinie 1926 str. 67 (o egzemplarsu z Wegrowa).

Czartor. — Czotw. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Panoplia Ecclesiae Dei, Seu Breve Armamentarium Pro Defensione

S. Fidei Catholicae, ac expugnatione hostilis Sectae Aetholicae, sexcentis telis instructum. ac pro commodo zelantium, praesertim contra aevi nostri haereses, Publico usui & luci Expositum. Ab A. R. P. F. Antonio Węgrzynowio, Ord: Min: S. P. Francisci, Strictoris Observantiae Reformatorem, Provinciae Min: Poloniae ex bino Ministeriatu Provinciali, Patre Lectore Theologo, sex voluminum in sparsa Concionatoria, olim vulgatorum Authore Celebratissimo. Post ejusdem pia Fata Typo Donatum à Fratibus Minoribus Reformatis praefatae Provinciae Minoris Poloniae Anno Domini 1728. Cracoviae, Typis Academicis. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 304, k. 2 nlb.

Pierwszy tytuł sztychowany.

Na odwr. tyt. herb Wodzickich i 4-wiersz. — Dedyk. kanon. Michałowi Wodzickiemu od reformatów. Potem facultates i censura (M. Walezyńskiego).

Część I zaczyna się od pytania: An liceat disputare cum hereticis? W cz. II przechodzi główne kwestie sporne (tematy dysput). W cz. III wiadomości o soborach, w cz. IV argumenty przeciw ateuszom, mahometanom, żydom i szyzmatykom.

Jocher 2980.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Syllabus Marianvs Syllabarvm consonantium seu Discvrsvs Concionatorij. in quibus Scripturaliter, Figuraliter, Doctoraliter, Miraculosè, Historicè; praemissâ congruâ moralitatae. SS. Deiparae Laudes Praerogativae, Mysteria etc. per eius Festivitates solennes Depraedicantvr. Authore F. Antonio Węgrzynowio Polono, Ord. Min. Reform. Prou. Min. Polon. Patre, et S. Th. Lectore. [Kartę tyt. stanowi rycina przedstawiająca „Syllabus Marianus“. Pod ryciną podpis: Inv. Author operis, del. Carol Preus, sculp. J. Tscherning. Na II k. tyt.:] Syllabus Marianvs Syllabarum Consonantium alios Discvrsvs Concionatorii In Titulos B. V. Mariae a Syllabis initiatos: in quibus, [praemissa congrua moralitate] Scripturaliter, Figuraliter, Doctoraliter, Miraculosè, Historicè, SS. Deiparae Laudes, Praerogativae, Mysteria &c: per omnes Solemnes eius Festivi-

tates Depraedicantur. Cum Indice locupletissimo, nedum S. Scripturae, & Rerum; sed & Concionum reductarum pro Dominicis ac Festis per annum. Authore P. Antonio Węgrzynowio Polono, Ord: Minorum Reformatorem, Provinciae Minoris Poloniae Patre, & S. Th: Lectore. [Tu licha rycinka: na pierwszym planie 2 aniołków podtrzymuje wieniec, w którego środku mieści się w płomykach trójkąt, a w nim serce. Pod ryciną napis: Fulget ubiq; Trias. Z lewej strony wieńca budynek, z prawej lew leżący u stóp trzech pagórków]. Anno salutis nostrae 1717. Leopoli Typis S. R. M. & Confraternitatis SSS. Trinitatis. fol., k. 2 tyt. i k. 18 nlb., kolumn 2049 liczb., k. 23 nlb.

Zaczyna Profusis ad Deiparam, po czym pod herbem dedyk. Adamo Petro Tarło, pałat. lublinensi; datum Leopoli in conv. ad S. Casim. 1716.

Od ark. C idzie Ad lectorem, aprobaty, elenchus, indeksy (ze streszczeniem kazań). Na końcu indeksów drzeworyt z przedstawieniem prasy drukarskiej z 3 drukarzami przy robocie i z podpisem: lucem dabit atra fuligo.

Każde z kazań ma inny pretensjonalny tytuł: Basis Universi, Beatitudo beatorum... itp. Uszykowane są wedle alfabetu. Kończy Index locorum... i Index rerum locupletissimos.

Jocher 4428. — Sygnety drukarskie II nr 52 (reprod. tytułu). — Enc. kościelna XXX 523. — Mecherzyński Hist. wymowy III 327. — Encykl. Orgelbr. XXVI 803.

Bibl. paraf. w Szywnaldzie — Czartor. — Czotwert. — Drohob. — Dzików — Krasin. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

WĘGRZYNOWICZ Gabriel († 1684). Specvlvm Sive Doctrina Brevis, Seruiens Informationi Confratrum, tam Spiritualium, quam Saecularium, Confraternitatis Sacerdotalis, pro Defunctis in Ecclesia Pilsnensi, antiquitus erectae. Cyra & Svmptv Eiusdem Confraternitatis. Ac Svperiorvm Permissv in lucem Edita. Anno Domini 1679. Cracoviae, Ex Officina Georgii & Nicolai Schedel, S. R. M. nec non Illustrissimi ac Reuerendissimi Dni. Episcopi Cracoviensis Ducis Seueriae. Typogr. (1679). fol., k. tyt. i k. 4 nlb., str. 44, k. 1 nlb.

Na odwr. tyt. herb Trzebieckiego i wiersz Laur. Matuszowski, presb. pilnensis. — Następuje dedykacja Trzebieckiemu, podp. przez G. Węgrz., prezidenta kongregacji; dalej aprobata A. Kucharskiego i cytaty.

Od ark. A idą obszernie ustawy bractwa i zajmują całą część I (do str. 25). Właściwym autorem bractwa był sam Chrystus, potem św. Piotr. Baronius wspomina je pod r. 984, w diecezji krak. odnowił je Jak. Zadsik i otrzymał indulgencje. Na str. 25 sygnet drukaraki (ręka Boga trzymająca kulę ziemską); na str. 26 drzeworyt: Chrystus z krzyżem.

Od str. 27 idzie Pars II: De privilegiis confraternitatis et indulgentiarum (pomieszczone tu przywilej Zadsika z r. 1631, dekrety kapit. krak., confirmację Urbana VIII z r. 1632 i indulgencje). — Na końcu całostronnicowa rycina: B. Joannes Canti offer Jesu et animae cor et animam meam. U dołu grzesznicy w piekle.

Joher 8976.

Bibl. w Suchej — Jagiell. — Krasin. — Ossol.

— Zwierciadło albo Nauka Krótka dla informacyi Braci Świeckich, bractwa kapłańskiego za zmarłych w Koszale Pilźnieńskim fundowanego do druku podane Roku Pańskiego 1680. W Krakowie, w drukarni Jerzego i Mikołaja Schedlów J. K. M. typogr. w 8cc, k. 8 nlb. i str. 64.

Przypisał Helenie Tekli z Tęczyna na Wiśniczu i Jarosławiu Lubomirskiej, wojewódzinie krakowskiej, ks. Gabriel Węgrzynowicz, proboszcz ofiejał w Pilźnie.

— ob. Bieżanowski Stan. (Fasciculus... 1684) — Brocki M. (Unio, Spectaculum 1684) — Frankowicz A. J. (Colossus 1659) — Węgrzynowicz Marcin (Fructus 1681).

Muczkowski Statuta 829, 331.

WĘGRZYNOWICZ Jan, pisarz miejski nowosamborski. Arcvs Trivmphalis In Auspicato Illustris & Magnifici Domini, D. Adami De Rudnik Biskupski Vielunensis, Samboriensis, &c. Capitanei. Ingressu. Gentilitiae eius Sagittae in Orationibus Salutatorijs No 6. per Ioannem Węgrzynowicz, Ciuitatis Samboriensis Notarium nomine eiusdem Ciuitatis Extensvs. Nunc sub eius auspicijs Luci exhibitus Die 19. Mensis Aprilis. Leopoli, Superiorum permissu. In Officina, Michaelis Slozka. [Tytuł

w prostokątnej ramce]. (1666). w 4cc, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. herb i wierszyk. Dedykacja po łac. Adamo Biskupski, dat. Novae Samboribae 12 april. 1666.

Jest to zbiorek kilku krótkich mów po łac. i po polsku: powitanie Adama Bisk. na starostwie z r. 1665; powitanie Jana Kaz., gdy przybył na polowanie (r. 1662); powitanie bisk. Stan. Sarnowskiego (r. 1664); powitanie J. Kaz. i Marii Ludwiki, gdy w r. 1660 osiem tygodni w Samborze bawili; powitanie Stan. Skarszewskiego (r. 1665); podziękowanie Stan. Wojszy, komisarzowi ekon. samborskiej (r. 1665). W tej ostatniej mowie wspomina „siomka“ Grzeg. Vigilantiusa z Sambora, jako wielkiego doktora i akademika. Kreśli znaczenie Sambora jako bramy wpadowej Moskwićinów, Tatarów, Ordyńców... Mowy są liche, pełne aluzji do herbów, makaroniczne — ale podają kilka szczegółów do historii Sambora i ekonomii Samb.

Bandtkie Hist. druk. K. P. I 402. — Joher III (za jedno bierze z Węgrzynowiczem). Jagiell. — Ossol.

— Columnae IV quas ex corruptibili ligno Illustrissimus ac Magnificus Dominus D. Stanislaus Skarszewski Castellanus Woynicensis Magnae Gubernationis Cracoviensis Supremus Administrator, Drohobicensis etc. Capitaneus, gentilitio suo acervo aeternum omine bono duraturo supposuit in solenni nuptiarum cum Illustrissima ac Magnifica Domina D. Catherina Wierzbowska Illustrissimi olim ac Magnifici Domini D. Hieronymi Wierzbowski palatini Siradiensi conjuge relicta per eundem Illum Dnum Castellatum Varsoviae celebratarum per Joannem Węgrzynowicz publicum sacra auctoritate Apostolica et Civitatis Samboriensis notarium dedicatae die decima mensis Aprilis Anno Domini 1668. Zamoscii typis Academicis. fol., 5 ark.

Na odwr. str. tyt. herb Leszczy; pod nim 10 wierszy łac. — Przypis prośbą Stanisławowi Skarszewskiemu, gdzie znaleźć można wiadomości do życia Skarszewskiego. Uniw. Wileń. — Zamoj.

— ob. Straszyc Stef. (Annalus 1668).

WĘGRZYNOWICZ Jędrzej († 1727). Porta triumphalis laureis IX Candidatorum exornata. Cracov. typ. Univ. 1700. fol.

Joher 1478. — Łętowski Katalog IV 213

WĘGRZYNOWICZ Józef Bartłomiej, prof. wymowy w Akad. Bipennis in Alto Sui Honoris Ascias, Illvstrissimo Domino D. Josepho Comiti à Tęczyn Ossolinski Capitaneo Sandomiriensi Praefecturam Suam auspicianti in plausum Evolans, Dum Inter solennes plausus & festivas acclamationes publicae laetitiae notō Sandomiriae exciperetur A Josepho Węgrzynowicz in Alma Vniuersitate Crac: Philosophiae & Eloquentiae Auditore Officiosissimo Cultu Delineata. Annō Domini 1730 Die 14ta Februarii. Cracoviae Typis Iacobi Matiaszkiewicz S. R. M. Typographi. fol., k. tyt. i k. 24 nlb.

Na odwr. k. tyt. miedzioryt herbu. Dedykacja i panegiryk z pochwałami rozmaitych Ossolińskich od czasów Chrobrego. Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol.

— Majestas Crucis Sacrae Astrigero Carmelo Supereminens, D. Joannes a Cruce, Redeunte Festiva suae Solennitatis Die In Inclita Basilica S. Michaelis Archangeli PP. Carmelitarvm Discalceatorvm Cracov: In Publico Magni Auditoris Consessu, In forma Oratoria, Per M. Josephum Bartholomaeum Węgrzynowicz, In Alma Vniuersitate Cracoviensi Philosophiae Doctorem & Professorem. Demonstratus. Annō Quō se suprema in formam hominis humiliavit Majestas, 1736. Die vero 24ta Mensis Novembris. [Tu linia]. Cracoviae Typis Vniuersitatis. fol., k. tyt. i k. 24 nlb.

Na odwr. k. tyt. prymitywny miedzioryt herbu Stary koń z 4-wierszem. — Dedykacja Joan. Wielopolski, capit. lanek. (tu obszernie pochwały rodziny i jej genealogia). — Kasanie na cześć Jana od Krzyża.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Vestalis Divinior Ignis Eliae Custos, D. Maria Magdalena De Pazzis, Recurrente Annua suae Festivitatē Die, In Basilica Celeberrimi Conventus Cracoviensis Majoris, Perantiquae Regularis Observantiae, PP. Carmelitarvm in Arenis, In numero Magnorum hospitum concursu Stylō Oratoriō A Josepho Bartholomaeo Węgrzynowicz, Philosophiae & Tylicianae Eloquentiae in

Alma Universitate Cracoviensi Auditore, Demonstrata. Annō, quō Ignis Consumens descendit de Caelo 1731. Die 27. Maij. Cracoviae Typis Universitatis. fol., k. tyt. i k. 19 nlb.

Na odwr. herb Ssan., po czym dedykacja Józefowi Szaniawskiemu na 6 kartach. Dzików — Jagiell. — Ossol.

— ob. Bielecki Stan. (Naumachia) — Kwapiński Stan. (Species 1733).

WĘGRZYNOWICZ Marcin († 1717). Coronae Trivmphales, Ex augusto Sapientiae Capitulo depromptae, V. V. DD. Primae Laureae Candidatis, Dvm In Alma Vniuersitate Cracoviensi, Per Clarissimum & Excellentissimum Dominum, D. M. Casimirvm Straszynski, Philosophiae Doctorem, & Professorem, Collegam Minorem Artisticae Facultatis Decanvm, In Florentissima Nobilissimorum Hospitum corona, Artium, & Philosophiae Baccavlavrei Renvntiarentvr Amoris Fraternali & Gratulationis ergo A Martino Węgrzynowicz Eiusdem Laureae Candidato, Dedicatae. Anno Salutis 1679. Die 19. Mensis Septembris. Cracoviae, Ex Officina Schedeliana S. R. M. Typogr. fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Dedyk. Andrzejowi Węgrzynowiczowi proconsuli i 23 konsulom krak. (m. i. P. Frysnekier, Hiac. Łopacki, M. Lochman, M. Śleszkowski, And. Belli, Bon. Briganti, Kaz. Cantelli, Ant. Lukini, Gabr. Ochocki, Stan. Wosiński, J. Schedel, Stan. Słowakowicz itp.). Potem wiersze łac. na cześć św. Jana Kantego, Bas. Olssyńskiego (prof. greki) oraz kandydatów (Behmowie i M. Bielecki). Na końcu: berła, sub ausp. Alb. Dąbrowski.

Akad. — Dzików — Jagiell. — Ossol.

— In Nomine Domini, Amen. Fructus Avtvmnales, Ex Philosophia Naturali, Juxta mentem Aristotelis, & D. Thomae; Praesidentae, M. Christophoro Sowinski, Philosophiae Doctore, Collega Maiore, Regio & Cursus Vladislaviano-Philosophici Professore, Custode Pilecensi, & Sanctae Annae Canonico. A M. Martino Węgrzynowicz, Philosophiae Doctore, Collecti, Et Publicè ad disputandum In Augusta D. Vladislai Jagellonis Aula, Propositi. Anno Dñi 1681. Die 21. Septembris, circa Horam se-

cundam post meridiem. Cracoviae, Typis Vniversitatis. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwrocie godło to jest stemma (lew i 3 gwiazdy) oras 6-wiersz. Dedykacja stryjowi Gabrielowi. Potem konkluzje z Arystotelesa (ex octo libris Phisicorum). Jagiell. — Ossol.

— Quaestio physica, de natura, et arte, ex lib: 2do Phys. Aristotelis. Sub felicissimis Auspiciis Magnifici, Perillustri et admodum Rndi Domini, D. M. Francisci Przewoski, S. Th. Doctoris et Professoris, Collegae Majoris, Ecclesiarum Collegiatarum, SS. Omnium Crac: Praepositi, Scholastici Cureloviensis, Canonici ad S. Florianum, Canonizationis B. Joannis Cantii Procuratoris, Ordinarii per Dioecesim Crac: Librorum Censoris, Contubernij Hierosolymitani Provisoris, Almae Vniversitatis Cracoviensis Generalis, et Vigilantissimi Rectoris. A M. Martino Węgrzynowicz Philosophiae Doctore et Professore, Pro loco in Collegio Minori, publicè ad disputandum in Alma Vniversitate Crac: in Peraugusto DD. Theologorū Lectorio proposita. Anno Salutis, 1691. Die 3. Mensis Aprilis. Cracoviae, Typis Vniversitatis. fol., k. 2. Jagiell.

— In Nomine Domini Amen. Quaestio Ivridica, De Contractibus, Ex c. ad aures, de rebus Eccles: non alien: iuncta 1. iubemus & hoc ius porrectum. C. de sacros: Eccles. Pro Collegio Clarissimorum DD. Inreconsultorum Almae Vniversitatis Studij Generalis Cracoviensis. Per M. Martinum Węgrzynowicz L. V. P. Protonotarium Apostolicum, Seniore Contubernij Iuris peritorum, Ecclesiae Collegiatae Cracoviensis SS. Omnium Canonice. In Lectorio Iuridico Publicae Disputationi, Proposita. Anno Domini 1695. Die 21. Mensis Aprilis. Cracoviae, Typis Vniversitatis. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Tess brsmi: Utrum contractus tam nominati quam innominati... sine debitis solemnitatibus de re ecclesiastica celebrati...valeant nec ne? — Dochodzi do rezultatu, że „contractus de re eccl. sine debita solemnitate celebrati, si sint ecclesiae utiles, valent“. Przes solemnitates

rosunie: konsens kapituly, autoritas episcopi, licentia Papae itp.

Dowody podaje z prawa kościelnego i pism komentatorów (Bartolus, Tyraquell, Gottfredus) oras z wyroków Rotae i ze zbiorów decyzji. — Na końcu berła i sub ausp. Seb. Piakoraki.

Czartor. — Ossol.

— ob. Andlikiewicz Wojc. (1714) — Balicki Fr. (1681) — Jędrychowski Szymon (1713) — Kozubski S. F. (1716) — Nadobski Wł. (1713) — Panisius (1713) — Pluciński (Leo 1717) — Słowakowicz Stan. (1693) — Sułkowski B. J. (1692).

Łętowski Katal. II 213.

WĘGRZYNOWICZ Michał ks. Kazanie na zaczynającym się akcie solennym Koronacyi Najswiętszey Panny Maryi Niepokalanie poczętey obrazu w Kościele WW. OO. Franciszkanów w Przemyślu. Tudzież Beatyfikacyj Błogosławionego Bonawentury z Potencyi. Przy Wniesieniu Koron, Na pierwszych Nieszporach Roku 1777. dnia 7. Września Przez X. Michała Węgrzynowicza P. H. w tymże Kościele miane. w Lwowie w Drukarni Kazimierza Schlichtyna I. O. K. A. M. Typografa. 1777. w 4ce, k. 26.

Jocher 9010.

Ossol.

Węgrzynowicz Stanisław ob. Goszkowski Alb. (Legatus 1722).

Węgrzynowicz Wojciech ob. Gostumiowski Grzeg. (1642).

WEGSCHMIDT Jan Zachariasz. Christliche Lebens- und Sterbens-Gedancken Hat Zu letzter Ehrenbezeugung Dem Tit. nun-seligen Herrn Matthias Reichen, Gewesenen wohl angesehenen Kauffmann in Thorn, Am Tage seiner in der St. Marien Kirchen allhier geschehenen Beerdigung War der 29. Tag dieses 1714. Jahres... Thorn, Gedruckt bey Johann Nicolai, E. E. Raths und des Gymnasii Buchdr. (1714). fol., k. 2.

Winieta tytułowa przedstawia trumnę na marach, przykrytą cafunem.

Tor. Kop.

WEGSCHMID, Bogmechowski i Reichel. Das höchst beglückte Nahmens-Fest des Herrn Andreas Schults, Bürgers und Pfefferküchlers, Welches den 30. Nov. Anno 1714. einfiel, Wolten

mit wenigen Reimen begrüßen. Thorn, Johann Nicolai. fol., k. 1. Tor. Kop.

(Wegweiser). Kronn und Aussbund aller Wegweiser. Darinne verzeichnet seindt alle die Wege so gehen auss ...Londen in Engelandt, Copenhagen i. Dennemarek, ...Königsporg u. Danzig in Preussen, Riga u. Narva in Livlandt, Mosskow und Nauogardia in Mosscouia, Vilna (die Wilde) in Littaw, Crackaw in Polen. Colln 1597. w 4ce.

Ob. tom XX 287.

Weg-Weiser (Kleiner Pohlnischer), oder Reise-Gefahrte: Das ist, Kurtze Anweisung zu denen in dem Königreiche Pohlen gewöhnlichen generalen Landes-Eintheilungen, und darinnen befindlichen vornehmsten Orten; Nebst einem General-Chärtgen von Pohlen und darzu gefertigten Register. Zum bequemen Gebrauche denen Liebhabern zum besten eingerichtet. Nürnberg, Zu finden bey Johann Christoph Weigels, seel. Wittbe (około r. 1730). w 8ce, k. tyt., str. 32, 1 mapa.

W przedmowie do czytelnika podnosi potrzebę podręcznej mapki Polski swłascza ze względu na panujące tam teras zaburzenia (troubles) i wojny. Zapowiedziano w Gdańsku ukazanie się dużej mapy Polski, ale zanim ona wyjdzie, ukazuje się teraz ta mała. Dodano do niej wykaz dróg (Reise und Postrouten). Starano się pokonać przy tym różne trudności — niech panowie Polacy wybaczą błędy językowe (crimen laesae majestatis linguae polonicae). Sami Polacy nie dbają o quantitas syllabarum. Następują objaśnienia mapki, wykaz prowincji i województw polakich, spis miast ważniejszych i rzek; dalej rejestr nazw miejscowych uwidoczniionych na mapie; wreszcie spis dróg prowadzących z Drezna, Lipska i Berlina do Polski i etapów (stacji). Podaje stacje na drogach do Warszawy, Krakowa, Gdańska i Królewca — wreszcie na drodze von Warschau nach Grodno wie der Hof 1729 gegangen.

Sama mapka liczy 31 × 20 cm. Nazwy polskie w brzmieniu często niepoprawnym (Wielicz, Przemisla, Kalitsch itp.). Nazwisko autora nie podane. Czartor.

Weg Zeiger Dess Wahren und allein Seeligmachenden Glaubens, Welcher sich dem Scrutinio Veritatis Oder Erforscher der Warheit, So neulich in

Latinischer Sprach an das Licht gegeben, und beyde gar wohlübereinstimmen, Durch einen Priester der Soc. Jesu Zugestellt. Permissu Superiorum. Im Fürstlichen Kloster Oliva S. O. Cist. Drucks Georgius Franciscus Fritsch, Factor. Anno 1682. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb, str. 9—213, k. 1 nlb.

Dedyk. wojewodzie chełm. Działyńskiemu, podp. I. A. C. E. D. B. S. (oc.) J (esu) — Po czym przedmowa do czytelnika, w której autor oświadcza, że nawiązuje do pisma „Scrutinium veritatis“. — Ma niewątpliwie na myśli dzieło Hackiego z r. 1682, ob. t. XVIII 6.

Dziełko składa się z 14 rozdz. o wierze, sakramentach, mszy, relikwiach, św. obrazach, czyściu, wieczności itp. Wszędzie polemizuje z „Nou Evangelische“ (w formie pytań i odpowiedzi; swalczą zwinglian, kalwinów, nowochrześciców, lutrów — głównie cytatami z Pisma św).

Inne dzieła, stojące w związku z pracą Hackiego, wymieniono w t. XVIII 6—7. Jocher 2962. Ossol. — Uniw. Wileń.

— (Unfehlbarer) oder... Einführung zum rechten Glauben. Braunsberg 1720. w 8ce.

— ob. Ernesti (polnischer 1682) — Kuschius M. (zur poln. Sprache 1646) — Michael Petrus (zur poln. Sprache 1696, 1709).

VEHE Maciej, socynianin, (bawił w Polsce, potem był rekt. w Siedmiogrodzie) (pseud. Glirius Matthias, Dorschius Dietericus, Nathanael Aelianus Matthania?). De regno Christi. Coloniae 1578. w 8ce.

— Tractatus aliquot Christianae religionis. Ingolstadii 1583. w 8ce.

Bock Hist. I 402 pisze o tym dziele: videtur vel in Transsylvania vel in Polonia paucis exemplaribus impressus. — Istotnie Greg. de Valentia (ob.), odpowiadając na to dzieło, nazywa je drukowanym w Polsce. W tomie XVII str. 172 mój ojciec przez pomyłkę samieścił go pod Glivius (zam. Glirius). — O jego pobycie w Polsce pisze Wilkowski (obacs) na str. 87. Mówi, że przeszedł na judaizm (obrzezał się), a razem ze swym dyscypułem Fr. Davidis wielu ludzi w żydostwo sprośne wwiódł.

— ob. Paleologus (Defensio 1580). Ob. o nim Merczyng Polscy deisci 1911.

Vehr Frenai ob. Kaldenbach Melch. Benjamin (1684).

Welchard Jan ob. Wajchard — Kie-
leński Jan (1651).

WEICHART (Weichardt) Teodor, le-
karz Szcz. Potockiego (sztabsmedyk dy-
wizji ukraińskiej) († 1799). Anatomia
to jest Nauka Poznania Części ciała
ludzkiego, z rozkazu J. W. Stanisława
Szczęsnego Potockiego wojewody ru-
skiego Generała lieutenanta komende-
rującego dywizjami Ukraińską i po-
dolską Wojsk Koronnych, orderów
Orla białego, S. Jędrzeja i S. Stanisława
Kawalera etc. etc. Ku pożytkowi fel-
czerów i cyrulików napisana przez
Teodora Weichardta J. K. Mei Aka-
demii Rzymsko-Cesarskiej towarzysza
etc. w Krakowie 1786. Kosztem i dru-
kiem Ign. Gröbla typ. i bibliop. w 8ce,
str. 222.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw.
Wileń.

— Anatomia to jest Nauka Poznania
Części Ciała ludzkiego. [Na drugiej k.
tyt.:] Anatomia to jest Nauka Poznania
Części Ciała ludzkiego. Ku pożytkowi
Felczerów i Cyrulików. Napisana Przez
Teodora Weichardta Konsyliarza J. K.
Mei Akademii Rzymsko-Cesarskiej To-
warzysza &c. Edycja Druga. [Tu ozdo-
bnik]. w Krakowie 1793. Kosztem i Dru-
kiem Antoniego Ignacego Gröbla. w 8ce,
k. 2 tyt., str. 266.

W „przemowie” wychwała znaczenie nauki
anatomii. Zlecił mu ją napisać Stan. Po-
tocky, woj. ruski. Posiłkował się dziełem
niem. Ludwiga, prof. lipskiego, które to
dzieło w r. 1778 w Warszawie z manu-
skryptów wydał. Verba technica zachował
w języku łacińskim.

W cz. I omawia naukę o kościach; w cz. II
o powszechnym pokryciu ciała; cz. III
o wnętrznościach brzucha; cz. IV o wnę-
trznosciach piersi; cz. V o sercu; cz. VI
o mózgu i nerwach; cz. VII o narządach
smysłów; cz. VIII o muskułach; kończą
tabele i opis książek do objaśnienia ana-
tomii potrzebnych (tu zestawia dużą li-
teraturę przedmiotu).

Ob. Ludwig (Anweisung 1778).

Akad. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Commentatio Physica de Pharma-
copoliis rite constituendis quam autho-
ritate Amplissimi Philosophici Ordinis
die XVIII. April 1776. defendet... Jo-
anne Christiano Weis Altdorfensi. Li-

psiae ex Officina Sommeri 1776. w 4ce,
str. 54.

Uniw. Warsz.

— Dykeyonarz Magiczny czyli opi-
sanie Historyczno-Krytyczne wszyst-
kich Czarodziejstw &c. ich początki
wynalazców, sposobow działań, Cudow
fałszywych, z przyłączeniem uwag Fi-
zycznych i zdań wielkich ludzi. Kra-
ków, Grebel, 1788. w 8ce.

Druk zapowiedziany w katal. księgar. 1788;
zapewne nie wyszło.

— List Imc. Pana a Trahciew do
Nauczycielow Filozofii w Polsce; Za-
praszając do Obchodzenia Pamiątki
Smierci Pana Woltera. w Lipsku Roku
1781. w 8ce, k. tyt. str. 32.

Trahciew jest to odwrócone Weichart. —
Druk nie jest lipski, lecz warszawski.

Donosi o śmierci Woltera, wielkiego czło-
wieka. Stara się ten sąd uzasadnić. Był
to Francuz, a Francuzi są wyżsi od Niem-
ców i Anglików. Niemcy nie mają cha-
rakteru narod., Anglicy mają same przy-
wary. (Kto Angielczyka w pisaniu naślą-
duje, staje się obrzydliwym straszędem).
Omawia kwestię religii, a zwłaszcza chře-
ścijańskiej, i twierdzi, że zdanie Woltera
zgadzało się ze zdaniem teologów. Nie
był wprawdzie ortodoksem, ale też nie był
błaznierzą. Broni Pucelle i Kandyda. O to-
lerancji Woltera. (Cytuje „Pana Podcza-
szego w zamysłach swoich”). Tłumaczy,
dlaczego Wolter nie napisał Teodycei (jak
np. Leibnitz). Chwali jego „Historię uni-
wersalną” (choć są tam pomyłki). Podnosi
jego talent literacki. Ubolewa nad „anti-
patią” między nim a Roussem (Wolter
miał cholere, a Rousseau melancholię). Nie
może tylko zrozumieć, dlaczego Wolter
przy końcu życia został farmasonem i czego
w Łoży szukał. Wolter był wielkim czło-
wiekiem.

Karol Estreicher we wstępie do „Pism” Wę-
giarskiego (1882). — Bentkowski Hist.
liter. II 461. — Smoleński Przewrót umy-
słowy str. 166. — Badecki w Przgl. Bibl.
1909 II str. 59.

Dzików. — Jagiell. — Ossol.

— Liguria czyli Panienska Uwie-
dziona Powieść przetłumaczona z Grec-
kiego. Zazdrości Naszey godne Twe
chwile Trembecki. [Tu ozdobnik: Amor
i Apollo]. Roku 1785. w 8ce, k. tyt.,
str. 29.

Na czelu kursywa przedmowa (w której znów
cytowany Trembecki), skierowana do pa-
nienek niewinnych, którym się puszcza
włoski trzonowy. Dat. 12 sierpnia 1785
w Sawińcach na Podolu.

Rzecz nie jest oczywiście tłumaczenia z gre-
ckiego. Jest to fikaż swyżła w tych cza-
sach.

Występują w tej powiastce Liguria, Leu-
konja, Biblis. Biblis prowadzi Ligurię do
gaju, tam ją spotyka bóg grecki i staje
się jej kochankiem. W ten sam sposób,
dodaje autor, panna N. została uwiedziona
przez pana M. Panna N. dała się prze-
błągać i mieszka teraz w wygodnym po-
mieszkaniu. Całość odnosi się widocznie
do jakiegoś rzeczywistego przypadku.
Gubrynowia Romans polski str. 56. — W ka-
talogu Grebla podana data 1781, niewąt-
pliwie mylna. Csartor. — Jagiell.

— Gruntowna Nauka wychowania
dzieci od czasu ich urodzenia aż do
wieku doskonałego, dla rodziców tro-
skliwych o zdrowie dzieci swoich w Pol-
skim języku wydana przez T. Wei-
chardta Kons. J. K. Mei Akademii
Rzymsko-Cesarskiej Towarzysza. Kra-
ków, Grebel 1788. w 8ce.

Druk zapowiedziany w Katalogu Grebla;
zapewne nie wyszło.

— Odpowiedź na zapytanie jakim
sposobem można częstemu dzieci za-
bójstwu zapobiedz, z rękopisu Wei-
chardta wyjęta. w 8ce.

Taki tytuł podaje katalog księgarski. Jest
to zapewne identyczne z „Radą dla matek”.

— Przyczyny dla których się nie
żenię Mysł O Stanie Mażeńskim wy-
jęta z Rękopisma Jmć Pana Teodora
Weichardta Konsyliarza J. K. Mei Fi-
lozofii Nauczyciela w Akademii Lip-
skiej Doktora Nadwornego J. W. Po-
tockiego Starosty Olsztynskiego &c. [Tu
ozdobnik: ul]. Drukowane Roku 1787.
w 8ce, k. tyt., str. 44.

Rozpoczyna list do Aleks. Kościńskiego, stol-
nika kołomyjskiego. Przedkłada mu swe
myśli do osądzenia. — Dat. 26 stycznia
1785 w Sawińcach.

Treść jest następująca: Małżeństwo zostało
złączone z religią, co jest błędem. Zro-
biono je kontraktem bestemnowym, przez
co stało się prawem tyrańskim. Przez to
mężczyzna staje się na długi czas bez-
pożytecznym naturze (nie może płodzić
dzieci tyle, ile by mógł). Przemawia więc
za możliwością rozwodów. W razie niepłod-
ności powinny być małżeństwa w każdym
rasie rozwiązywalne. Najlepiej, gdyby były
zawierane na pewien czas (np. na 6 lat).
Populacja by się zwiększyła, naród od-
bierałby wielorakie korzyści. Każdy mał-
żonek miałby postać amanta, żona stara-
łaby się być przyjemną. Zastanawia się

i wskazuje środki, jak temu zapobiec, aby
dzieci zostały niezabezpieczone.
Na str. 26—7 przytacza wiersz J. Racibo-
rowskiego pt. Gwałt woli. Wiersz lichey.
Mylnie bywa autorstwo przypisywane Kaj.
Węgierskiemu.

Ob. Czartoryski (List 1787).

Akad. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Rada Dla Matek, względem Za-
pobieżenia Roznym Słabosciom I Cho-
robom, Ktorem Dzieci Od Urodzenia
Swego Podlegać Mogą; przez T. T.
Weichardta, J. K. Mei Konsyliarza
Akademii Rzymsko-Cesarskiej Towar-
zysza Etc. [Tu ozdobnik: kosz kwia-
tów]. Za Przywilejem. w Warszawie
1782. Nakładem i Drukiem Michała
Gröbla, Księgarza Nadwornego J. K.
Mei. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 417.

Dedyk. Adamowi Czartoryskiemu.

Rozpoczyna: Przemowa. Zwalcza tu zwyczaj
leczenia się u starych bab i szarlatanów —
zwłaszcza w chorobach dzieci. Jest to roz-
dział zabójstwa.

Dzieło składa się z 31 rozdziałów: o uro-
dzeniu, o żywieniu dzieci, o mamkach,
o konstytucji dzieci; różne choroby dzie-
cięce (odra, glisty, ang. choroba itp.);
o znakach, jakie dzieci na świat przynoszą.
Kończą ogólnie przestrogi z pism JP. Tys-
sota wyjęte.

Giedroyé Źródła 1911 str. 869 (obszernie
streszcza). Jagiell. — Ossol.

— Do Mojej Zony 1783. w 8ce,
k. tyt. i k. 2 nlb.

Mówi, że przechodząc ulicą usłyszał mę-
czyzną śpiewającego podaną tu pieśń (o-
czywiście fikaż). — Do egzemplarza Ossol.
dodane na końcu pisane ręką nuty (za-
pewne utworu samego Weichardta?)

Zaczyna się: Już wszystkie chęci moje do-
pełnione — Dni najweselsze już do mnie
należą — Ciess miły oje... lata nad-
wałone... Takich strof jest siedem, każda
kończy się: Możeż być większa szczęśliwość
na świecie. Wychwała swoją „Mimi” i za-
pewnia ją o dozgonnej miłości.

Ossol.

— ob. Czartoryski (List M. Dośw.,
radząc, by się ożenił z Nipuanką
1787) — Ludwig Chr. (Anweisung
1778) — Węgierski Kajet. (Organy;
on był wydawcą).

Gąsiorowski Hist. medyc. II 205. — Encykl.
Orgelbr. XXVI 629. — Giedroyé Źródła
do dziejów medycyny 1911.

Welcher Ernest, Jakob, Ludwik ob.
Weiber.

Weichsel ob. Wisła.

Weichselzopf ob. Hoffmann (1792) — Koltun — Plica.

WEICKERT Jan Kasper. Utrum Christus Augusto Imp. cognitus olim fuerit, nec ne? Praeside M. Georgio Wendio, Wrat. Gymnasii Thorun. Rectoris et P. P. A. d. 23. Novembr. A. O. R. 1701 disputab. Respondens: Joh. Caspar Weickert, Mariae Insul. et oppositorum: Joh. Antonius Rachlitz, Thorunens. Samuel Gallasius, Soldav. Prusus et Andreas Ketzler de Lipocz Nobil. Hung. H. L. Q. S. E. Chalcographo Thoruniensi. 1701. w 4ce, 1 ark. dr. Zapewne pisał Wende Jerzy, prof.

Czartor. — Jagiell.

Weickhman Gottlieb Gabriel, rajca i burmistrz gdań. ob. Weickhman Joach. Wilh. — Wernsdorff G. (1756) — Unselst (Trauerrede 1776).

WEICKHMAN Joachim (I), pastor ad S. Mariam w Gdańsku († 1729?). Abschiedsklage über Gottlieb Wernsdorff. Danzig 1729. fol.

— Bey Ankuufft des Joachim Hoppe auf dem Helicon des Gymnasii zu Danzig 1683. fol.

— An Nathanael Ernst Schmieden, wie derselbe mit Abschieds Gedanken umging. Danzig 1681. fol.

— Letztes Ehrengedächtnis zum Andenken der Concordia v. Bodeck, Andreae Borekmani Eheliebsten. Danzig 1712. fol.

— Ab- und Anzugs-Predigt. Danzig durch Joh. Zach. Stollen 1705. w 4ce, str. 98.

Czartor.

— D. Joachimi Weickhmanni, Pastoris Ad D. Mariae, Et R. Ministerii, Quod Gedani I. A. O. Profitetur, Senioris, Apologiae, Qua Justitiam Causae Suae, In Controversia De Polygamia Simultanea, Adversus Scriptum Mordacissimo Sali Involutum, Quod Nomine Viri Consultissimi Et Excellentissimi, Dn. Sam. Frider. Willenbergii, J. U. Doctoris, Ejusdemque Et Historiarum P. P. Et Athenaei Gedanensis Inspectoris, Et Titulo: Iterata Praesidia Juris Divini, Sese Effert Et Luxuriatur, Modeste, Sed Solide Protegit Ac Tuetur, Pars Prior Ipsius Doctrinae Veritatem

Et Pondus Sistens. Appendix Inclutorum Civitatis Gedanensis Ordinum Declarationem Innocentiae Autoris Injuste Laesae, Juxta Et Responsum Juridicum Regiomontanum Exhibet. Accessit Index Tripartitus. Lipsiae, Sumtibus, Haerendum Lanckisianorum, Anno MDCCXV. (1715). w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 3—344, k. 11 nlb.

Na odwr. k. tyt. dedykacja: Judiciorum publicorum civit. Gedan. collegio. W niej opowiada początek swego sporu z Willenbergiem. — Po czym w przedmowie do czytelnika bliżej ten spór wyjaśnia i cytuje zdania innych jego uczestników. Spór rozpoczął się od kwestii, czy wolno żenić się z siostrą zmarłej żony. Zwolennicy takich małżeństw powoływali się na Stary Testament i na brak zakazu w Piśmie świętym. Przeciwnicy takich małżeństw podciągali je pod pojęcie poligamii i wykazywali niedopuszczalność poligamii. Spór ten trwał od dawna w kościele protestanckim (podobnie jak w katolickim). Willenberg (ob.), wystąpiwszy w obronie t. zw. poligamii, przeniósł ten spór na teren gdański i zawiązał się w polemikę z Weickhmanem. Za Weickhmanem oświadczyła się większość teologów gdańskich i Uniwersytet Królewiecki. Twierdził on, że „polygamia nunquam in Republ. judaica universaliter recepta fuit et inter Christianos nunquam fuit tolerata”. Spór toczy się głównie o poligamię patriarchów, a „locus controversus” to — Deuteronom. XXI 15—17 Weickhman swalca Willenberga wedle zasad logiki formalistycznej, a bez żadnego sensu dla egzegesy historycznej.

Inne pisma odnoszące się do tego sporu wymienione w t. XXIV 471. — Już pierwszej, bo w r. 1684, wziął w tym długotrwałym sporze udział Adam Gdaczusz (Kwestya o polygamii — w t. XVII str. 63). Ossol.

(Weickhman Joach.). Abkündigung bey dem Tode Joachim Weickhmanns in der St. Marienkirche zu Danzig. Danzig 1729. w 4ce.

Gralath Gesch. Danz. I. — Bentk. Hist. lit. II 235. — Łukasiewicz Kość. br. czes. w Wp. 257. — Tenko Hist. szkół I 422. — Goldbeck Liter. Nachr. 136—7.

Rozróżnić kilku Joachimów Weickh. było rzeczą trudną, może więc popełniłem pewne pomyłki?

O bibliotece tej rodziny ob. Reychman Exlibris gdańskie 1929.

WEICKHMAN Joachim (II). Catechetische Erklärung des göttlichen Sitten-Gesetzes. Dantzig 1742.

— Der vergnüglich geführten Ehe des Aegidii Glagaus und Barbara Rosenauin. Danzig 1734. w 4ce.

— Gedicht an Christian Gottlieb Duisburg bey seiner Abreise nach Halle. Danzig 1758. fol.

— An Joh. Benjamin Schmidt bey seiner Abreise nach Leiden. Danzig 1758. fol.

— Die heilige Schrift. Dantzig, Thomas Schreiber 1731. w 8ce.

Jocher 2277 i 8.

— Toż... 1749. w 8ce.

Może to on jest wydawcą tego dzieła?

(Weickhman Joach. II). Vorbitte und Danksagung in der St. Marienkirche wegen der Fieberkrankheit des Joachim Weickhmann. Danzig 1739. w 4ce.

WEICKHMAN Joachim Gabriel, syn Gabriela. De discordia civili reipublicae capitali praefatus parenti optimo Gottlieb. Gabrieli Weickhman consulum in civitate Gedanensi susceptum an. 1756 d. 15 Kal. April. gratulatur filius obsequentissimus Gabriel Joachim Weickhmannus L. L. C. Vitembergae, Typ. Io. Frider. Schlomachi 1756. w 4ce, str. liczb. XXXII.

Kurdybacha Stosunki kultur. polsko-gdańskie 1937 str. 88 (o jego liście do Stan. Aug. z r. 1780) i str. 95 (o stow. „Deutsche Ges. der Wiss.“). Czartor. — Krasin.

WEICKHMAN Joachim Wilhelm (ur. w Gdańsku 1737). Dissertatio juridica de incongrua praxi doctrinae juris romani de restitutione in integrum ex capite metus et doli, praeside Martino Gottlieb Pauli juris utriusque doctore, juris et historiae professore publico ordinario et Athenaei inspectore die XX. Junii A. R. S. 1758. in auditorio maximo ad disputandum proposita ab auctore Joachimo Guilielmo Weickhmann Dantiscano. Gedani 1758. w 4ce.

Również ogłoszone w Acta secundi jubilaei gymn. gedanen. 1758.

Łukasiewicz Hist. szkół I 422.

— Dissertatio Ivris Pvblici Qua Civitas Gedanensis Neque Olim In Regni Germanici Fvisse, Neque Hodie In Imperii Romano-Germanici Esse Potestate, Eivsque Formvla Contineri Vincitur, Cvivs Partem Priorem In Academia

Vitembergensi Ad D. XIV. Kalend. Ianvar. Anni 1756 CCLXVI. (1766). H. L. Q. C. Pro Licentia In Vtroque Ivre Sine Praeside, Qvae Gratia Est Serenissimae Avlae Electoralis Saxonicae, Pvblice Tvebitvr Ioachimvs Gvilielmvs Weickhmann Gedanensis, In Patria Vrbe Aedis Atqve Xenodochii Ad S. Barbaram Cvrator. Literis Caroli Christiani DurrI, Acad. A Typis. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i str. 90 oraz str. 27 liczb. i 1 nlb.

Na odwr. tyt. cytata z Sarbiewskiego.

Zaczyna od wyliczenia pisarzy, którzy bronili zdania, że Prusy nie podlegały nigdy cesarstwu (Ludewig, Seyler, Grütner, Heineccius, Ohl). Autor przyłącza się do tych pisarzy.

Wykazuje, że Germanowie mieszkali niegdyś nad Wisłą (wedle Pliniusza, Ptol., Pomp. M.), ale to nie znaczy, że cała ta ziemia pozostała częścią imperium germańskiego. Siedziby i dzieje Gotów. Początki Gdańska (Gotiscanzia). Cytuje źródła starożytne, literaturę niem. i polską (nawet codicem polonicum Nacoraii Varmisii s. Bibl. Załuskich i dedykacją kroniki Wisnamirowi). O przybyciu Wenedów nad Wisłą (cytuje nawet Wulfstana), Pomorzanie i Kaszubi. Stosunki Karola W. ze Słowianami. Fata Pomeraniae saec. X. Założenie i najd. dzieje Gdańska. — Jak na owe czasy są te początki dziejów Pomorza nakreślone z wielką znajomością źródeł i krytycyzmem. Część II dziełka tworzy rozprawa Paulego z osobną numeracją:

Ordinis iuridici in Academia Vitembergensi H. T. Decanus Martinus Gottlieb Pauli D. Digest. Infortiat. et Nov. Prof. Publ. Cur. Provinc. Consist. Ecclesiast. Scabinat. et Facult. Iurid. Assessor Lectori Benevolo S. P. D. (Na końcu:) Vitembergae. Literis Caroli Christiani DurrI. Acad. A Typis. (1766). w 4ce, str. 27 lb. i 1 nlb.

Pauli, będący sam gdańszczaninem, o tyle się nie zgadza z Weickhmanem, iż kładzie nacisk głównie na kolonizację niemiecką w Prusiech wisków średnich. Prawo obowiązujące w Prusiech — to prawo niem. (chełmińskie). Przywileje zapewniają miastom i szlachcie pruskim osobne stanowisko.

Od str. 18—27 idzie obszerna autobiografia Weickhmana. Opisuje w niej swoje studia, zwłaszcza w Witemberdze u Paulego. Wspomina tu swą pracę „Sanctiones Karnikovianae”.

Czartor. — Jagiell. — Tor. Kop.

— Viro Illvstri Per-Magnifico Generosissimo Maximeqve Strenvo Gottlieb Gabrieli Weickhmanno Patrvto Svo Sanctissime Colendo Praeconsvlarem In Patria Vrbe Dignitate Solemni Die XV. Kalendar. April. A. MDCCLXII. (1762). Avspicatio Delatam Vna Cvm Caeteris Mvniis Gravissimis Pie Grativlatvr Ac Vtrvm Sanctiones Karnkovicanae Vnqvam Gedani Vim Legis Habverint Pavcis Anqvirit Devinctissimvs Ei Patrvelis Ioachimvs Weickhmann. [Tu ozdoba linia]. Vitembergae. Imprimebat Ephraimvs Gottlob Eichsfeld. (1762). w 4ce, k. tyt., str. XL.

Ded. prekonsulowi i Senatowi gdań.

Po wstępnych pochwałach dla członków Senatu i dla swoich profesorów opowiada o przyłączeniu Prus do Polski, o wolnościach przysznanych Gdańskowi. Wspomina spór o Żalagę i portorium. O wyznaczeniu komisarzy w r. 1569. Jak się gdańszczanie obawiali Karnkowskiego propter sacrorum causam. Przebieg komisji (rola Kleefeldy i Fridewaldy). Udział Boyssusa i opata Geschkau. Ostatecznie sankcje nie weszły w życie, bo gdańszczanie odpowiedzieli: se tam servilis non esse conditionis, ut in nolentes, reclamantes et protestantes quidquid statul possit.

Opiera się na Lengnichu, Pastoriusu i Curickem; często prostuje przedstawienie u Thonana. Czartor. — Tor. Kop.

(Weickhmann Joach. Willh.). Pleisz Athens Beschwerde über die Treulosigkeit des Herrn Joachim Wilhelm Weickhmann, Beyder Rechten Licenciaten, als er diese Wyrde in Wittenberg erhielt. Leipzig 1765. w 4ce.

— ob. Wernsdorf (Augusti III regis).

WEICKHMAN Joachim Samuel. Favstae Precationes Qvibvs Saecvlarem Pacis Olivensis Memoriam Patria Sibi Charissima Religiosissime Redintegritam Prosequitvr Praefatvs Nonnulla De Virtvtibvs Majorvm Hac Pactione Nobilitatis Joachimvs Samvel VVeickhmannvs S. S. Theologiae Doctor Hvjsqve Professor Pvblicvs Ordinarius Senatvs Ecclesiastici Assessor Et Ad OO. SS. Praepositvs. M.D.C.C.LX. (1760). Gedani A Thoma Johanne Schreiberi. w 4ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 58.

Dedyk. Burggravi praesidi consulis ged-

Jest to rozprawa: De virtutibus Gedanensium trans. pacis olivensis.

Wysławia znaczenie onót obywatelskich. Powołuje się na pisma Hume'a, Montesk., Fryderyka II (Antimachiawell). Takie cnoty okazali Gdańszczanie, a zwłaszcza fidei in principem (Jan Kasim.). Chwali Polskę za okazaną tolerancję religijną (immunitas sacrorum — pacis oliv. donum), oraz za zapewnienie liberarum negotiationis (handel). Omawia sprawę Koenigsmarcka i jego uwolnienie. Kończy pochwałami Boehmego i Lengnichy i innych uczonych Gdańszczan. Czartor.

— Frohe Glückwünsche wegen der Secular-Feier des Olivischen Friedens. Marieburg 1761.

WEIDA Marek, kaznodzieja w Lipsku. Der Spiegel hochloblicher Bruderschaft des Rosenkrantz Marie, der aller reinsten Jungfrauen, vff begere, der durchlauchtigen hochgebornen Fürstin, vnd frawen, frawen Barbara geborn auff königlichen Stamm czu Poln Hertzogin czu Sachssen. Lantgrauin in Doringen vnd Margrauin czu Meyssen, czu Leyptzk gemacht, vnd gedruckt. [Pod tym czerwono druk. tytułem w wieńcu Madonna; u jej stóp pod wieńcem gromada kłęzących niewiast. W prawym rogu na tarczy pięciopolowej Orzeł polski i Pogon, w tarczy środkowej herb saski]. (1515). w 4ce, k. liczb. CXXXVII i k. nlb. 10.

Druk gocki.

Na karcie CXXVI recto u dołu: Gedruckt zu Leyptzk, durch Melchior Lotter, in der Hawstrasse. Anno dni Tausent, funffhundert, funfftsen, in der Fasten, am Sonabendt noch dem Sontage Reminiscere. Na odwr. k. tyt. list księżnej saskiej a królowej polskiej do autora: Dem ...andechtigen Ern (sic) Marcus von Weida, der heil. Schrift Lesmeister und prediger zu sant Paul czu Leyptek... ...Barbara von gots gnaden, geborn auss königlichem Stamm von Poln, Hertsogin czu Sachssen etc. Unsere eigene handtschrift..., Begeben aus Dresden Sontage noch Michaelis Anno XV. vnd XIII.

Po czym na karcie 2 drzeworyt z M. Boską, odbierającą hold od tłumu (z księciem i księżną na czele), i przedmowa autora do ks. Barbary. Idzie ona aż do k. 11 recto. Od k. 12—185 tekst dzieła.

Treść stanowi uzasadnienie kultu M. B. i bractwa różańcowego ku jej czci. — Jak bractwo powstało za Fryd. III. — Jakl ma cel. — O wpiływaniu się do

bractwa. — O odmawianiu sakramentów M. B. — O śmierci Jezusa i miłości M. B. itp. W tekście kilkanaście (15) całostronowych drzeworytów na temat czci różańcowej. Jedna z rycin znaczona: H. S. (może Steiner).

Na k. 126 recto censura Jana Antoniego, inkwizytora hereticarum pravitate s r. 1514. Kończy rejestr treści oraz na ostatnich sześciu stronach: Die VII gaben des heil. Geistes.

Quétif Scriptor. II 81. — Nagler Monogr. III 586. Czartor.

WEIDMANNUS Jan Karol. Positiones theologicae ex praefatione et articulo I August. confessionis de Deo, quarum partem priorem tuebitur... Gedani Typis Thomae Joannis Schreiberi 1743. w 4ce, k. 2 nlb., str. 18. Jagiell.

WEIDMANN M. Glückwunsch bey der Genesung, Zurlückkunft und dem Geburtstfest des Königs in Pohlen. fol.

WEIDMANN Maurycy Jerzy. Selecta Bibliotheca varii generis librorum exoticorum venalium in officina lipsiensi Weidmanniana. Catalogus librorum theologico-historico-pontificorum qui venales extant Lipsiae et Varsoviae in officinis Weidmannianis 1749. w 8ce.

— Catalogue des livres français et italiens qui se trouvent à Varsovie chez Maur. Georg. Weidman libr. de S. M. roi de Pologne. 1730. w 8ce, k. nlb. 194. Krasid.

— Catalogue de livres français et italiens qui se trouvent à Varsovie chez... Nro XI. 1738. w 12ce. Czartor.

— Catalogue de livres français et italiens qui se trouvent à Varsovie dans la boutique du J. M. Weidmann 1744. w 12ce. Czartor.

— Catalogus librorum qui prostant in officina M. G. Weidmanni, Bibliopolae Regii, Varsaviae. In loco Mariae Villa dicto. No XI. w 8ce.

— Catalogus librorum qui prostant in officina M. G. Weidmanni, Bibliopolae regii Varsaviae. In loco Mariae Villa dicto No XI 1730 w 8ce.

— Catalogus librorum qui prostant in officina M. G. Weidmanni Bibliopolae Regii Varsaviae in loco Mariae villa dicto N. XI 1732. w 8ce, k. 58. Jagiell.

— Catalogus librorum qui prostant in officina Weidmanniana. Varsaviae Nro XI 1733. w 12ce. Czartor.

— Supplementum I. ad Catalogum librorum qui prostant Varsaviae in officina Weidmaniana 1732. w 12ce. Czartor.

— Supplementum II. ad Catalogum librorum qui prostant Varsaviae in officina Weidmaniana mense Augusto. w 12ce. Czartor.

Weidman Paweł ob. Bogusławski (Cud mniemany 1794) — Górnicy (1779) — Matki jakoż więć (1782).

Tłumaczem „Matek” był zapewne Zabłocki, Galle W. Bogusł. 1925 str. 125. — Bernacki Teatr II (passim).

Weidner Grzegorz ob. Moller Henr. (Ad 1552).

WEIDNER Jan, kaznodzieja w Augsburgu. Instrukcja jakim sposobem historia o mecy i o Śmierci Pana Jezusa Krystusa czasu świętego Postu na każdy dzień w tegodniu z namłodszezi dziećkami i doma i w szkole przez spytanie y odpowiedź może być rozebrana, ku nauce podana od Jana Weidnera, Kaznodziei Nieodmienionej Konfessyi Augustyańskiej przy kościele S. Ulderyka w Auszpurku. Roku 1725. wiernie na język polski przekładana z przydatkiem o Chwalebnyim Zmartwychwstaniu Pańskim. w Toruniu wydrukował Bogumił Sławomir Wecoldt. 1746. w 16ce. kart 12. Jagiell.

WEIDNER Paweł. Loca praecipua Fidei Christianae collecta et explicata a Paulo Weidnero Philosopho. ac Medicinæ Dre ex Iudaismo ad fidem Christi converso. Cum Gratia et privilegio Caes. ad decem. Viennae Austriae. (Na końcu:) Viennae Austriae exudebat Raphael Hofhalter Anno 1559. w 4ce, k. 7 nlb., str. 411 i k. 5 nlb. Hofhalter to Rafał Skrzetuski. Ossol.

WEIER. Strena nuptialis D. Mart. Stobaeo Reipubl. Mariaeb. senatori. Dantisci 1612. w 4ce.

Weler Hermann ob. Loeaechius Andr. (Eudoxia 1604).

Weler Martinus ob. Wedzicki Simon (Disputatio iuridica 1602).

Weigel Em. ob. Propositiones (1772).
WEIGEL Hans. Habitus praecipuorum populorum... Nürnberg 1577. fol. Ob. pod: Amman.

— Toż... populorum, tam viro-
rum quam foeminarum singulari arte
depicti. Trachtenbuch: Darinn fast aller-
ley und der fürnembsten Nationen die
heutiges tags bekend seyn, Kleidungen,
beyde wie es bey Manns vnd Weibs-
personen gebräuchlich, mit allem fleiss
abgerissen seyn, vor zeiten durch Hans
Weigel... Jetzo aber von Newen... auff-
gelegt. Zu Vlm, In Verlegung Johann
Görlins Buchhändlers, gedr. d. Balth.
Kühnen, 1639. fol.

Zawiera 220 ubiorów, między innymi stroje
s Infiant, Gdańska i Polski (3 polskie
ubioły).

Rosenthal w r. 1910 cenil na 850 m.

Weigel (Wicellus, Wosgellus) Jerzy
ob. Mączyński J. (Lexicon 1564) —
Pac (Confessio).

Wotschke w Archiv. für Reform. Gesch.
XVIII (1922) Heft 1. — Tenże Abraham
Culvensis (str. 239 i n.). — Tenże Verge-
rio (w Altpr. Monatschr. 1911) str. 255. —
Barycowa Ang. Rotundus 1936 str. 29.

WEIGEL Krzysztof. Polonia et Li-
thuania acurante curatus... Christoph.
Weigelio. Norimbergae (1711).

Mapa 27,5 × 33,5 cm, będąca przerysem
mapy Valka (ob.). — Obacz o niej Rasta-
wiecki Mapografia str. 43 nr 102—8.

— Prussia integra... (mapa).
Rastawiecki l. c. str. 91.

— Ukraina seu Cosacorum regio,
Walachia, Moldavia et Tartaria minor.
Norimbergae... (mapa).

— Livoniae et Curlandiae tabula...
(mapa).

— ob. Łubieński Wład. (Świat 1740;
tu jego mapa) — Uz (mapa 1778, 1788).

Weigel Walenty (ur. 1533 † 1588)
ob. Arnold (Kirchen und Ketzler Hist.
1699).

Enc. kośc. XXX 432. — Był swolennikiem
Paracelsa.

Welgenheim Jerzy, pastor wschowski,
ob. Galliculus Melchior (1606).

Welhard ob. Weyhard.

(Weyher Ernest). Planetus sepul-
chralis in obitu Ernesti Weyher Pala-

tinidis Marienburgensis. Brunsbergae,
Georg Schönfeld. (1617). w 4ce, k. 16.

Pod dedyk. wiersza podp. Martinus Gold-
bach. — Pod herbem: Samuel Grabski. —
Na ostatniej karocie (D): Żaloba Ant.
Weihera, wiersz pol. Ossol.

— ob. Informacya krotka, że Bo-
russi non ligantur (tu dużo o nim).

Weyher Jakub ob. Chelchowski Henr.
(Wiesć 1634) — Dąbolecki J. (Wróżbit
1638) — Kieleński Mart. Albr. (Pallas
1652) — Trebnie Stanisław (Kazanie
1657) — Wassenberg Ewerh. (Congra-
tulatio 1646).

Niesiecki IX str. 269. — Gazeta Warszaw.
1860 nr 78. — Kwiatkowski Wład. IV
str. 66. — Święcki Hist. pam. II 271.

Weyher Jan, wojew. chełmiń. (ur.
1580 † 1626), ob. Birkowski Fabian
(1627) — Czartoryski M. (Mors martia
1611) — Dachnowski J. (Chorągiew
1643) — Wassenberg E. (Congratu-
latio 1644).

Siarczyński II 298. — Niesiecki (j. w.). —
Niemcewicz Panowanie Zygm. III, I 283,
III 315. — Święcki Hist. pam. II 270. —
Starowski Monumenta 748.

Weyher Ludwik (I) († 1617) ob. Eucha-
lius J. (Oratio 1594) — Kmita Ł. (Par-
thenicae sodalitates threni 1594) —
Kurdwanowski (Kaz. pogr. 1614).

Siarczyński Obras II 299. — Święcki Hist.
pam. II 272. — Niesiecki (j. w.).

Weyher Ludwik (II) ob. Oastanniza J.
(Pugna 1644).

WEIHER Ludwik (III). Sposób od-
prawowania nabożnego passyi w post
wielki dla Archikonfraternii Rożañca
S. w Kościolach WW. OO. Domini-
kanów y w innych gdzie iest introdu-
kowany Rożaniec S. Jaśnie Wielm.
JMP. Franciszkowi na Zakrze y Nowo-
sielu Nowosielskiemu Staroście Łukow-
skiemu etc. etc. Rotmistrzowi chorągwi
Pancerney Woysk Polskich J. K. M.
Fundatorowi Konwentu Zofiborskiego
Dominikanskiego, nayosobliwiey Roża-
niec S. kochającemu dedykowany y do
druku podany przez X. Ludwika Wey-
hera General. Kaznodzieie Z. D. S.
Roku 1735. w Warszawie, w druk.
JKM. Rptey Schol. P., 1735. w 8ce.
Jagiell.

Weiher Ludwik (IV) ob. Gräbern
(o loterii pruskiej 1771).

Weiher Marc. Wład. ob. Czartoryski
Mik. Jerzy (Mors 1611).

Juszyń. II 436.

Siarczyński Obras II 300. — Niesiecki
(j. w.). — Niemcewicz Panow. Zygm.
III 443. — Niemcewicz Pamiętniki II
370. — Starowski Monum. 743. —
Święcki H. pam. II 273.

Weiher (Welcher) Melchior ob. Tu-
czyński Piotr (In obitum 1591).

(Weiher Mikołaj). Rytm Żałobny...
na pogrzeb Mikołaja Weihera woje-
wody chełm. W Toruniu, drukował
Michał Karnal 1647. w 4ce.

Znał niegdyś ks. Osiński taki drnk.

— ob. Dachnowski Jan (1643) —
Sarbiewski Mac. Kaz. (Lyricorum 1625).

Lelewel Bibl. ks. II 227. — Święcki Hist.
pam. II 271. — Siarcz. Obras II 299. —
Kwiatkowski Panow. Wład. 1, 22, 266. —
Starowski Monum. 749. — Niesiecki j. w.

Weiher (Wajher) Zygmunt ob. Dach
Szym. (1652).

Weiheropolis (?) ob. Calvaria (Bens-
heimer).

Weiherowa Katarzyna ob. Kośliński
Aleks. (Officium 1651).

(Weiherowa Maria). Weiherische
Vermählung mit Maria Henrica von
Weiher gefeiert. Danzig 1757. fol.

Weiland Jan ob. Gespräch (1725).
(Weinberg Krzysztofor). Gamelia

pro more ex amore, in Honorem hy-
meneum virtute et fide Praestantissimi,
Spectatissimique Viri-Iuvenis Dn. Chri-
stophori Weinbergii, Civis et Mercatoris
Lesnensis primarii, Sponsi, cum Vir-
gine lectissima, pudicissima Regina,
Reverendi, Clarissimique Viri, Dn.
Esaias Gosky P. L. C. Archidiaconi
Wincigens. Opt. merentis, filia unica;
26 Ianuar. Anno h. Seculi LI. Lesnae
celebrandum, rite condecorandum, et
pie confirmandum, a bene faventibus,
consanguineis, amicis scripta, dicata,
praebita. Lesnae, typis Wigandi Fu-
nccii. (1651). w 4ce, ark. C₃.

Po łacinie i niem. wiersze.

Wrocław. miej.

Weinreich Hans († 1553) ob. Al-
brecht (Lied wie der Hochmeister Ma-
riam anruft) — Luter (1520) — Moswid

(1547) — Seklucjan (Wyznanie 1544,
Katechizmu tekst 1545, Katechismus
1547).

Wotschke Gesch. der Reformation 1911
str. 94—8. — Gehrke Das Ebert Ferber
Buch 1892. — Brenstein w Przegl. Histor.
III 98 (Druki litewskie). — Warmiński
And. Samuel 1906 str. 549.

WEINREICH Jan Wilhelm. Disputatio
philosophica de pluralitate mundorum
quam praeside Friderico Bormanno,
prof. publ. ord. autore ac studiorum
suorum promotore aetatem colend. in
auditorio maximo d. Iunii 1715. Tho-
runii, Impressit Ioh. Nicolai nob. sen.
et gym. typog. w 4ce, str. 88.

Krasin.

(Weinreiss M.). Klag und Trost
Gedichte, über das Absterben des Hn
Michaelis Weienreiss, geschrieben von
guten Freunden und Bekannten. Elbing
gedruckt durch Achatz Corellen 1647.
w 4ce, k. 6.

Czartor.

Weinrich Jerzy ob. Bessius Jac.
(Disputatio 1638).

Weir Jan ob. Czosnowski (Dezoziois).

WEISBACH Jan B. Manifest Jana
Bernarda von Weisbach. [Przy tym:]
Deklaracya Panów Polskich, znajdu-
jących się w Gdańsku — uznających kró-
lem Kurfirsta Saskiego. (Datow.:) Kijów
d. 18. Lipca 1734 r. fol., 1 ark.

W języku cerkiewnym.

Krasin.

Weisenborn Jan ob. Buddeus (1725).

Weisheit ob. Wolter Steph. (1704).

Weiskopf Adam ob. Pontanus (1601).

WEISS. Przyjaciel dzieci-dzieło ty-
godniowe oryginalnie w języku Nie-
mieckim przez Pana Weissa wydane,
na polski przetłumaczone dla zabawy
i domowej edukacyi dzieci, bardzo
użyteczne. przez JJ. PP. L. J. M. KK.
PPrów i K. B. przetłumaczone. w War-
szawie w Drukarni XX. Missyonarzow,
1789. Tom I str. 311. — Tom II str.
330. — Tom III str. 313. — Tom IV
str. 322. — Tom V str. 333.

Jest to notatka wycięta z jakiegoś dawnego
katalogu księgarskiego. — Format nie
podany.

Weiss Albert (pseudon.) ob. Bia-
lecki Wojciech.

Weiss Anna Regina ob. Schelguig Sam. (Vota).

WEISS Gottfried (I), prof. w Toruniu († 4 maja 1714). Q. D. B. V. De Cosacis, Dissertatio Historica, Quam Inelytae Facultatis Philosophicae permissu, publicae ventilationi submitunt M. Godofredus Weissius, Thorunio-Borussus, Praeses, & Respondens Joh. Joachimus Möllerus, Sommerfeld. Siles. Phil. Bacc. In Collegio Majori Principum, d. 7. Junij, A. M.DC.LXXXIV. (1684). Editio Secunda. Lipsiae Typis Christiani Götli. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Dedyk. Greg. Schönknechtowi i innym Zawnikom tor.

Sklada się z 10 tez omawiających: Cosacorum nomen (z tureckiego kasak, praedo); inne ich nazwy; ich dzieje; stosunek do Polaki; o Kozakach polskich i dońskich; ich inkursje na Śląsk; Chmielnicki; ich wyprawy na Carogród. Korzysta z kronikarzy i historyków polskich wieku XVI i XVII (Heidenstein, Kromer, Piasecki, Jak. Sobieski, Starow., Hartknoch itp.). Cytuje też rozprawę Schurzleischa o Stef. Ratsinie (1683).

Na końcu trzy twierdzenia do obrony m. i.: „Ratio status non licita modo, sed et necessaria est“.

Przedrukowane w „Meletemata“ Jaenichiana. Ossol. — Tor. Kop.

— Eruditionem subsidium studii Theologici necessarium ductu Petri Jaenichii Rect. et Prof. publ. d. XXIII. Febr. a. 1713. disputatione asseret et defendet Respondens Godofr. Weissius. Thorun. Gymnasio valedicturus. Thorunii impress. Joann. Nicolai. w 4ce, k. 12.

Joher 2583. Czartor. — Ossol.

— De Bethesda et miraculo ibi edito. A. MDCLXXXI. Editio secunda Gedani, impr. Rhetius 1701 (2 części). w 4ce. Król. w Sztokholmie.

(Weiss Godofr.). De Tiara Doctorali Philosophica Viro-Iuveni Prae-Eximio, Praestantissimo Atque Politissimo Dn. Godofredo Weissio, Thoruniensi, Anno Salutis M.DC.LXXXIII. die 25. Ianuarii, Suo merito collata gratulabantur Patroni, Praeceptores, Amici. Lipsiae, Literis Scholvinianis. (1683). fol., k. 2.

Praetorius Athenae str. 221. — Zernecke Entwurf str. 37. — Tenze Thorn. Chronika str. 390 i 441.

Było widocznie dwóch Godofr. Weissów, obaj profes. toruńscy. Wrocław. miej.

WEISS Gottfried (II). Den wahren Grund zu einer glücklichen Ehe Wolte Als der Tit. Herr Cyriacus Nesselmann, Beliebter Bürger Kauff- und Handels-Mann allhier, Mit der, Viel-Ehr-Sitt- und Tugend-begabten Jungfer Christina Maria, Des Wohl-Ehrwürdigen Hochachtbahren und Hochgelahrten Herrn M. Peter Jänichen Der Deutschen Gemeine, in der Alten Stadt in Thorn Höchstmeritirten Seelsorgers, und des Gymnasii hochberühmten Rectoris und Prof. Publ. Ordinarii Aeltesten Jungfer Tochter Anno 1727. den 18 November Seinen Hoch zeitlichen Ehren-Tag In vollem Vergnügen höchst feyerlich begieng, vorstellen Und zugleich alles beständige Wohl Ihnen von Gott erbitten... Thorn, Gedruckt bey Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths und Gymn. Buchdrucker. fol., k. 2. Tor. Kop.

— Zu der Verlassenen Einsamkeit, Und Lobenswürdiger Antretung des Ehestandes Des Ehrengachten Hn. Johann Ernst Vasoldts, Vornehmen Bürgers, Kauff- und Handelsmannes allhier, Mit der Viel-Ehr-Sitt- und Tugendreichen Jungfr. Benigna, Des Wohl-Ehrenvesten, Nahmhafften und Wohlweisen Hn. Joh. Heineling's, Wohlverdienten Schöpffenmeisters der Altstäd-tischen Gerichte, Eheleiblichen jüngsten Jungfer Tochter, Am 27. April. des 1706. Christ-Jahres, Wolten in schuldigster Observantz von Herten Glück wünschen Innen-Benandte. Thorn, druckts Joh. Conrad Rüger, E. E. E. Raths und des Gymnasii Buchdrucker. fol., k. 2. Tor. Kop.

— Als dem Magnifico Hoch Edlen, Hochweisen und Hochgelahrten Herrn Herrn Simon Weiss, Höchst-meritirt gewesen Raths-Eltesten, Ober-Kämmerherrn und Scholarchen Durch einhelligem Schluss Derer Väter dieser Stadt den 7. April Anno 1734. Das Hohe Praesidirende- und Burgermei-

sterliche Ampt aufgetragen wurde, Wolte seine Pflicht und Schuldigkeit in einer geringen Gratulation observiren Dero Verbandester Diener und Vetter... Thorn Gedruckt bey Joh. Nicolai E. E. Hochw. Raths und Gymn. Buchdrucker. fol., k. 2. Tor. Kop.

— Hochzeit Reime, auf das verliebte Paar Herrn Joh. Zöllers und Jungfrau Benigna Zerneckin aufgesetzt von... In Thorn gedr. von Joh. Cöpselius. fol., k. 1. Czartor.

— ob. Oloff (Nuptiis 1714).

Weiss I. ob. Maczewski J. (1740).

WEISS Jakob (I). [Gazeta polska w Gdańsku w r. 1656].

Löschin Geschichte Danzigs I 305, 366, 385, a sa nim wszyscy inni, podają, że wydawał w r. 1656 w Gdańsku „gazetę polską“. — (Ob. np. Bolte Das Danziger Theater 1895 str. 66; ka. Alfons Mańkowski w Roczniku T. N. toruń. 1911; sa nimi Askensay Gdańsk 1919 str. 218).

Nie sądzę, aby tak było. Wiadomość ta opiera się na układzie między J. Weisssem a wdową po druk. Rhetem. Ale z układu tego nie wynika, jakoby chodziło o „gazetę polską“, tylko raczej o jakąś niem. „Zeitung“ (poln. Novellen) z nowinami odnoszącymi się do Polski.

WEISS Jakob (II). Q. D. B. V. De Anatocismo... Exercitatio Sabbathina XLVIII. (vide I de Ambit. Iurispr. resp. I. S. Schultz) D. 4 Septembr. 1723. Respondens Iacobus Weiss, Gedan... Gedani, Typis I. D. Stollii. w 4ce.

— Q. D. B. V. De Caede Furiosi Melancholici Et Noctambuli, Exercitatio Sabbathina LIII. (vide I de Amb. Iurispr. resp. I. S. Schultz) D. 6 Novembr. 1723. Respondens Iacobus Weiss, Gedan... Gedani, Typis Viduae I. D. Stollii. w 4ce.

— Q. D. B. V. De Societate In Aeternum Contracta... Exercitatio Sabbathina XLIV. (vide I de Amb. Iurispr. resp. I. S. Schultz) D. 29 Maji 1723. Respondens Iacobus Weiss, Gedan... Gedani, Typis I. D. Stollii. w 4ce.

Weiss Karol ob. Toryani Jan (Decisiones 1777).

Weiss Michał ob. Albinus Michał (Christlicher Gesang 1649, Nachricht des Schauspiels 1651, Christl. Klag-Ode

1648, Die aller. Empfangnuss 1636 i inne liczne jego wiersze).

Był to wierszopis nader płodny, który ogłosił drukiem przeszło 80 utworów. Podam je w dopełnieniach pod Albinus, gdyż tego nazwiska używał (podobnie zresztą jak kilku innych Weissów). — Życiorys jego ogłosił Neubaur w Zeitschr. des westpr. Gesch. Vereins Heft 53 (r. 1911). Tu zawarł też jego pisma.

WEISS Szymon (1623 † 1688). Gnosis gnoseon seu scientia scientiarum, oder Vornehmste Wissenschaft des Wol-Ehrwürdigen Gross Achtbaren, und Hochgel. Herrn M. Johannis Holfeldii zum Brieg im Gross Glogau gischen Fürstenthums gelegen XIX. und denn zur Lissa, bey dero Evangelischen Gemeinde ungeänderter Augspurgischer Confession X Jahr gewesenem trew-fleissigen Pastoris und Pfarrers; wie auch des Ehrwürdigen Ministerii in Gross Polen Confessionis. Welcher im Jahr MDCLII, XXIV Aug. der Tag des Heiligen Apostels Bartholomaei, da er auff der Cantzel, als ein Wächter auff der Hut gestanden, seinen lieben Schäflein und Pfarr-Kindern Gottes Wort rein und lauter geprediget, mit einem Schlagfluss befallen, den XXVII. nach mittage, 2 viertel auff 2 Uhr auff das Blut und Leyden seines gekreuzigten Iesu Christi (den Er noch vor seinem Ende, ob Er wol sonst nichts reden können hat angeruffen) Selig verschieden, und denn in sein zubereitetes Ruhkammerlein in der Kirchen Augspurgischer Confession, mit Christlichen Ceremonien den 11. Sept. ist eingesetzt worden. In einer vornehmen und ansehnlichen Versammlung abgebildet, und auff Begehren zu Papier gebracht durch Simon Weissen Thorun. der gedachten Gemeinde Diaconum in Lissa. Gedruckt zur Pol. Lissa bey Wigand Funcken. w 4ce, sygn. G.

Jagiell. — Wrocław. miej.

— Privilegia Iustificatorum, Oder Freyheiten der Kinder Gottes. Auss dem V. Cap. der Epistel S. Pauli an die Römer vers. 1. 2. 3. 4. 5. Nu wir denn sind gerecht worden durch den Glauben etc. Bey Christlicher und

Volkreicher Sepultur Der Wol Erbahren Viel Ehren und Tugendreichen Frawen Margarethen Burgstallerin, Geborne Lyhrin, Des Ehrenverten, und Wolbenambten Herrn Iohannis Burgstallers, fürnehmen Bürgers und Handelsmannes in Lissa, Hertzgeliebten Hauss- und Ehwirthin, Welche in wahrer und biss an ihren letzten Seuffzer beständiger Erkändtüss und Bekändtüss Ihres einigen Erlösers Iesu Christi, im Jahr MDCLII. den letzten Octobr. des Nachts drey viertel auff 12. Vigilia aller Heiligen, nach achzenwöchiger ausgestandener Niederlage, Selig eingeschlaffen, in die zahl der Heiligen in Himmel kommen, und den 10. Nov. mit Christlichen und gebüsenden Ceremonien auff unsern Kirchoff in ihr Ruhkammerlein bey gesetzet worden. In der Leichpredigt erkläret, und auf Begehren in Druck gebracht von Simon Weissen Thorun. der Augspurgischen Confession zugethanen Gemeinde in Lissa Diacono. Gedruckt zur Pol. Lissa bey Wigand Funcken. (1652). w 4ce, sygn. Iij. Wroclaw. miej.

— Electorum in Ecclesia 1. militante proprietate 2. triumphante felicitate. Das ist, der glaubigen Kinder Gottes in der streitenden triumphirenden Kirche, Eigenschaft Glückseligkeit Aus dem VII. cap. V. 13. 14. 15—16. 17. Offenb: Und der Eltete sprach zu mir, Wer sind diese mit dem weissen Kleide angethan. Bey Christlicher und Volkreicher Leichbegängntüss der Wol-Erbahren, Viel-Ehren und Tugendreichen Frawen Marthen Eltnerin, geborne Lyhrin Des Ehrenvesten und Wolbenambten Herrn Christophori Eltners, fürnehmen Bürgers und Handelsmannes in Lissa, vielgeliebten Hauss- und Ehwirthin, Welche in seliger und biss an den letzten Athem beständiger Erkändtüss und Bekändtüss ihres einigen Heylandes Iesu Christi nach anderhalbjähriger ausgestandener Krankheit im Jahr Chr. 1653 den letzten Febr. umb 10 Uhr des Abends eingeschlaffen, und darauff den 9 Mart. mit Christlichen

und gebührlchen Ceremonien auff unsern Kirchoff zur Erden bestattet worden. In der Leichpredigt beschrieben, und auff Begehren zu Papier bracht durch Simon Weissen Thorunnensem, der Evangelischen Gemeinde Augspurgischer Confession Diaconum. Bey Wigand Funcken gedruckt in Lissa. (1653). w 4ce, sygn. I. Wroclaw. miej.

— Gläubiger Kreisender Weiber Trost... Bey... Leichbestattung der... Elisabeth... des Gregor Schönknechts... Haus Ehre... von Simon Weiss der ev. ungeänderter Augsburg. Conf. Pred. Thorn, Joh. Caepselius (1668). w 4ce, str. 40.

(Weiss Szymon). Klag und Trostzeilen welche dem... Simoni Weissen... Pastori... zu Tohrn... wie auch... Regina Weissin... Als ihr... Töchterlein Dorothea... in das himmlische Paradies... einging... übergeben... Thorn, Mich. Karnall 1665. w 4ce, str. 8.

— Treu gemeinte Freuden Wünsche womit den... Nahmenstag... Simon Weisz... feierlich beging... Thorn, Cöpselius 1667. w 4ce, str. 8.

— ob. Biber.

Życiorys jego i bibliografja jego pism podaje (na podstawie rękop. „Presbyterologia tor.“ Praetoriusa) Heuer w Mittheilungen des Cop. Ver. 1927. — Mocarski Książka w Tor. 1934 str. 75.

Weiss Szymon (II) ob. Heerman E. — Weiss G. (1734) — Zabler (1734).

Weiss Regina ob. Hoffmann Frid. (Dies 1670).

Weissagung ob. Capistrano Joh. (1621).

— des europ. Mercurii ob. Mercurius (tom XXII 298).

Weissagungen (Zwey vor mehr denn 100 Jahren geschehene), Welche aus der Antiquität dem geneigten Leser von Wort zu Wort communiciret werden. w 4ce, k. 4.

Część druga ma napis: Eine Offenbarung das Königreich Pohlen betreffend. Univ. Wrocl.

WEISSENORN J. Commentatio historico-theologica de origine Socianismi

ab Ecclesiae emendatione non repetenda. Jenae 1725. w 4ce.

Welssenhof ob. Weyssenhof.

WEITH Jan Adam. Thermae Podolenses aneb zdrawa podolska neb sw. Waclawa Jazen. w Praze u Labaunskych dedieuw 1728. w 8ce.

Pamiętnik Sandomierski I 408.

— Żywot Swateho Stanisława Kostki. w Praze u sw. Klimenta 1727. w 8ce.

WEITTE Daniel. Carmina nuptialia in honorem Tobiae Rublii et Elisabethae, Adriani Pauli filiae. Dantisci 1603. w 4ce.

Weltzer Jerzy Krz. ob. Nachrichten (Thorn. Wöch.).

WEKHERLIN Wilhelm Ludwik (ur. 1739 † 1792). Paragraph... 1791.

Zajmuje się w swoich pamfletach kwestią rozbiorów (broniąc stanowiska trzech mocarstw), oraz sprawą Gdańską, a także konstytucją 3 maja. Mówi o tym bliżej Arnold Gesch. der Polenliteratur 1900 str. 75, 120 i n.

— ob. Schreiben (Pseudo Wekherlin 1796) — Weckherlin (wyżej str. 279).

Wekker Jan Jakub ob. Pedemontanus Aleksy (Tajemnice 1620).

Wekslowa ordynacja Gdańska ob. Danzig (Wechsel Ordnung 1701) — Ordynacja magistratu (1714).

Wekslowa ustawa dla Galicji ob. Maria Teresa (Norma cambialis w t. XXII 170) — Ustawa wekslowa (Franc. II z r. 1797).

Wekslowe prawo, wekslowe procesy, weksle ob. Baudouin J. (przekład ustawy z r. 1775) — Bernowicz M. (1782) — Cambium, Cambiale jus — Diarjusz sejmu walnego ordyn. z r. 1778 (tu dyskusja nad zmianą prawa weksl.) — Gawroński (Uwagi o naturze pieniędzy 1792) — Gorczyn (1647) — Hausman (sprawa wekslowa 1787) — Hietzger J. (Do konfed. 1792) — Konstytucje publiczne sejmu ekstraord. (1775; tu pierwszy druk tekstu ustawy weksl.) — Lubomirski Marcin Jerzy (Tabella 1780) — Massalski Ign. (1790) — Objaśnienie (1778) — Piaskowski M. (Zaskarżenie 1788) — Schedel (1662—7) — Schimmelpfennig J. E. (1723) — Skiron (1753) — Śmiglecki

(O lichwie) — Stanczewic (1638) — Stroński And. (1787) — Suski Józef (1791) — Szwerdtner (1692) — Ubezpieczenie fortun (1773) — Umiasowski (Processus judicarius 1780 str. 279) — Ustanowienia (tekst ustawy z r. 1775 i wiadomość o jej przekładach franc. i niem.). — Uwaga nad lichwą (około 1780) — Uwagi o naturze pieniędzy (1792) — Wechsel, Wechselrecht — Wybicki J. (Rozmowa 1780, str. 8) — Zamojski And. (Zbiór praw 1778).

Tekst prawa wekslowego z r. 1775 i późniejszych nowel obacz (oprócz pod „Ustanowienia“ i „Konstytucje“) w Voluminach Legum t. VIII (oras w dziełach Trembickiego Prawo polit. i cyw. 1789 i Ostrowskiego Prawo cywilne).

Louis Dawne prawo wekslowe polskie 1872. — Fierich Prawo weksl. w Polsce 1908 (odbitka z Rozpraw Wydz. hist. filozof. Akad. Um. LI). — Bandtkie Prawo pryw. polskie 1851 str. 474. — Dutkiewicz Prawo cywilne 1869 str. 235. — Kutrzeba Hist. źródeł prawa pol. II 344. — Finkel Bibl. str. 864, 891.

Welamin Rutski Jan, metropolita († 1637) ob. Rutski J.

Welawski pokój (1657) ob. Instrumentum — Pacta (tom XXIV 14) — Tractaet (1658) — Traktaty (t. XXXI 281) — Volumina Legum IV (konst. z r. 1658).

Ob. Finkel-Maleczyński (1931) nr 5105 i n.

Velcheren (Velckeren) ob. Vaelkeren.

Velcius Jan ob. Herbest Jan (1567).

WELCZEK (Wilczek) hr. Anpreisungs-Rede vermittelt welcher au Röm. Kays. Befehl der Churfürst Friedrich August dem Poln. Königs-Wahl-Reichs-Tage zum Könige von Pohlen und Gross-Herzoge v. Litthauen recommen-diret worden. (1733). w 4ce, k. 8.

Po niem. i łac.

— Toż:... k. kais. Maj. Befehl, der Printz von Pohlen Friedrich August denen Senatoren und Edel-Leuten zum Könige von Pohlen, vorgeschlagen worden. Nach dem Lateinischen Original übersetzt. 1734. w 4ce.

— Declaratio iterata, in praesentia Residentium Russiae et Prussiae, Pri-

mati Poloniae facta, 14. Maji 1733. fol., k. 2.

— ob. List z paskwilu (1733) — Seyler (Accurate Nachricht).

Weleśnica ob. Kurzeniecocy (1774).

Velinus Joannes ob. Samboritanus Gregorius (Polymnia 1564).

Velificatio ob. Cirenberg J. (1620).

Velikie Luki (Wielkie Łuki) ob. Zeitung (1580).

Well prof. ob. Czerepiński P. (Dissertatio 1778).

Vellades Didacus ob. Praeda (1715).

VELLAUER Konstanty Fillp. Kurze Beschreibung einer Maschine welche das Copernicanische Weltgebäude vorstellet. Nürnberg 1761. w 8ce.

WELLENDORFER Virg. Annotatio peregrina ad Dei cultum exiguanque nonnolorum scholasticorum commemorationem. Lipsiae, Wolfgangus Monac., 1516. w 4ce, k. 6.

Obejmuje rozdział: De natione Polonorum in facult. artium magistri actu regentes.

WELLER Jakub. Elementa linguae graecae ex grammatica Jacobi Welleri S. S. Theol. D. deprompta. Thorunii Borussorum, exprimebat Franciscus Schnellboltz. Anno 1638. w 16ce, k. 2, str. 120.

— Toż... Thorunii, 1675. w 16ce.

— Donatus graecus. Torunii, Bressler 1691. w 8ce.

Mocaraki Książka w Toruniu (1935) str. 79.

— ob. Rosteuscher (ad methodum 1685).

WELLER Mikołaj. Elegia de causis quibusdam mortis, morborum et aliarum calamitatum in genere humano. 1606. w 4ce, k. 4.

Przypisano Franciszkowi Zborowskiemu. Zaczyna się: Ut rosa mane viget laetisq. arridet Oculis. — Kończy się: Munera praeclaris gaudia summa viris.

Siarczyński Obraz II 30. — Juszyński II 312.

WELLINGK (Welingius). Oratio ad Serenissimum ac Potentissimum regem Poloniae Stanislaum I qua eidem de inita nuper pace gratulabantur missi a Sacra Regia Majestate Sueciae illustrissimi et excellentissimi senator regius dominus comes Welingius et do-

minus secretarius status Olaus Hermelinus Lesnicae die XI XXI. Novembris anno Domini M.DCC.VI (1706) et illustrissimi domini Olai Hermelini, Sacrae Regiae Majestatis Sueciae status secretarii responsio ad illustrissimos ac excellentissimos legatos Sacrae Regiae Majestatis Poloniae cum illorum e numero dominus procancellarius comes Szezuka ob conciliatam pacem Sacrae Regiae Majestati Sueciae gratias ageret Alt-Ranstadae die 17. Novembris 1706. w 4ce, k. 4 nlb.

Są dwie odmienne edycje.

Czartor. — Jagiell.

— [Proklamacja w języku szwedzkim dat. Narva 5 apr. 1700]. fol., k. 2.

— Toż... (po niem.) fol., k. 2.

— Responsum... Illustr. ac Excell. Dominis... ob. Szezuka (1706).

— Memoire d'une personne interessée & sensible au Commerce de la Mer Baltique (1715). w 4ce, k. 4.

— ob. Hermelin (1706) — Lettre (1715) — Reasons (1715) — Remarques.

Vellitationes ob. Cochlaeus J. (1534).

Vellus Ursinus ob. Ursinus.

WELKI Anton. Sur le mariage de Son Excellence Monsieur le comte Xavier Branicki avec Mademoiselle Alexandre Vassilievna d'Engelhardt, première demoiselle d'honneur. St. Petersburg. 1781. fol.

Vellus Mutius ob. Sokoliński Drucki Krzysztof (Ex autoritate 1598).

Vellus aureum ob. Jurkowski St. (1645) — Krosnowski Mik. (1723).

Vellus purpureum ob. Radziejowski M. S. (1687).

WELS Andrzej, prof. poetyki († 1614). Ekcrasis Christi pendentis in cruce scripta a M. Andrea Welsio. (Na dole:) Dantisci Iacobus Rhodus excudebat 1589. fol., str. 1.

— Carmen de Cunis domini et redemptoris nostri Iesu Christi rite visendis scriptum et dedicatum spectabili viro nobilitate prudentia multoq; rerum usu praestanti, Domino Gerardo Cimmermanno reipublicae Dantiscanae scabino domino et fautori suo plurimum colendo a M. Andrea Welsio. (Na końcu:)

Excudebat Dantisci Iacobus Rhodus ineunte anno 1591. w 4ce, k. 3 nlb. Gdańsk. miej.

— Precationes scholasticae. Dantisci 1598. w 4ce.

— Miscellanea hymnorum epigrammatum et paradoxorum Johannis Bernhardini Bonifacii Neapolitani, praefixa brevi de ejusdem vita et morte narratione. Dantisci 1599. w 4ce.

Praetorius Athenae 45.

(Wels And.). Gamelia matrimonii auspici... Andreae Welsii coll. gimn. gedan. et Magdalenae Praetoriae (1584). w 4ce.

Zawiera wiersze Balt. Germana, konrektora szkoły toruń.; Fr. Gorzecliusa mag.; J. Opeliusa kantora. Bibl. Tor. Kop.

— ob. Radziwiłł Janusz (Lacrimantes 1621).

Wels Jan († 1498) ob. Miechowita (Chronica) — Wapowski (pod r. 1498).

Hosowski Jan Wels 1882. — Morawski Hist. Uniw. II 111. — Wisłocki Incunabula 1900 str. 537. — Giedroyć Źródła 1911 str. 875. — Woytkowski Bibl. hist. WPolaki 1936 nr 9403 (tu zestawiona o nim literatura).

On darował bibl. Koll. Większ. t. sw. „Księgę Twardowskiego“.

Welshuysen and Thomsonische Eheverbindung. Danzig 1757. fol.

(Welsniowski Wojciech). Epithalamium. Nobilissimo Viro Domino Alberto Welsniowski. Nec Non Nobilissimae Virgini Elisabethae Gorzezycka, eidem in thalamum succedenti, amoris ergo. Autor maiOres forsAN NESTore peregeris annos, SCRibeNtem SCleris si (VSq; precabor agas) PLEros barbaries NVSqua VEndit. TRIColorq; VIta ENSis peremit Sphinx sacra nomen habes. [Tu winietka]. [Na końcu:] Cracouiae, In Officina Iacobi Sibeneicher. Anno Domini. 1603. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Nazwisko autora jest utajone w wierszyku zamieszczonym na tytule, ale można je odczytać zestawiając wielkie litery: Johannes Serinscius plebanus Vetricoviensis. Zawiera kilka zgrabnych wierszy łacińskich: Hymnus epith., Emblema, Carmen nuptiale, Epigramma in sponsam, Ad Veleniovium, Ad Zoilum. — Do tego ostatniego powiada: Nil refert si quis ponat pro car-

mine lutum, Versum vel lutum rodere compar erit. Ossol.

Welt (Die New) ob. Miechowita (1534).

Weltbürger Syrach... ob. Syrach.

Weltbürgers (Eines reisenden) unpartheische Anmerkungen, die jetzige Widerwärtigkeiten der Stadt Danzig betreffend. [Tu winieta: pęk kwiatów]. Hamburg. Lübeck und Bremen. 1783. w 4ce, k. tyt., str. 24.

Obacz w tomie XV str. 43 (pod Danzig).

Jest to polemika przeprowadzona przez nienazwanego autora (Weltbürger) z twierdzeniami jakichś gazet (Hamb. Correspondent), dotyczącymi praw Gdańska co do splawu i handlu Wielą. Gdańsk bronił stanowiska, że ma monopol takiego handlu (jus emporii) nadany mu przez królów polskich, a rząd pruski w sposób brutalny gwałcił to jego prawo. Otrzymał autor broni monopolu gdańskiego i swalca punkt za punktem artykuł w Hamb. Corr. przeciw niemu opublikowany. Między innymi cytuje na obronę Gdańska mowę Stan. Augusta w sejmie 1782 (powiedziały mit aller einnehmenden Gräse und dem hinreisenden Anstande). Cytuje też notę Buchholsa, interwencyję hr. Uruba, list Egloffsteina. Wreszcie opisuje represalia pruskie przeciw Gdańskowi, wskutek których miasto niszczeje. „Gott, erbarme dich der Stadt!“.

W obronie praw Gdańska pisał także Sam. Geret (Schreiben eines Polen). — Przeciw Gdańskowi pisał Uhl (ob. tom XXXII 16) i O'Blaithe. — z wiązku z tym stoi broszura Wernieckiego (1782).

Ob. także broszurę pt. „Observations“ wydana w tej sprawie (t. XXIII 234), która jest moim przekładem powyższej broszury niemieckiej? Czartor. — Krasin.

Weltgeschichte ob. Schlözer — Wagner (tom XXXIII 149).

Welthistorie ob. Semler (w tomie XXVII 371).

WELTZEL Kasper. Festivitati Nuptiarum Florentissimi ac Integerrimi Viri Iuvenis Dn. Michaelis Werdthein Mercatoris apud Dantiscanos eximii & conspicui, sponsi cum Lectissima, Castissima Matrona Christina honesti nec non ornatu viri Dn. Iohannis Zeigsen p. m. relicta vidua, Sponsa Celebrandarum pridie Calend. Septemb. Anno quo IVDICIVM breVI erit: Amoris debiti honoris morisq; gratulantur Amici Dantisci Typis Rhetianis (1620). (Na

końcu:) Casparus Weltzel Stargard. Borussus. w 4ce, k. 4.

Sprawozd. z poss. w Szwecji, nr 159.

Velum zakonne ob. Pruszez Piotr (1646).

Velum Sebastian ob. Śleszkowski Seb. (Medicorum tetras operum 1619).

Juszyński II 413 (a za nim Siarczyński Obraz II 300) podaje, jakoby to dzieło Śleszkowskiego wyszło pod pseudonimem Velumina:... ..Autore Sebastiano Velumio phil. et med. doctore. — Egzemplarza z nazwiskiem Velumina nikt nie opisał. Może należałoby go szukać w Dukowie, dokąd dostała się bibl. Juszyńskiego?

Wieliczania po wsia dny wo prazdnykie hospodskija, Bohorodycy y naroczytych Swiatych. Poczajów, 1774. w 8ce.

Vena (Venae) ob. Galenus (de sectione 1549) — Śleszkowski Seb. (sectio 1615) — Woniejski Matthias (Quaestio 1613).

Venatio ob. Adrianus Card. (1524) — Polowanie — Słowicki L. (1664) — Venatorum.

VENATOR Jan Kasper, proboszcz i dyr. seminarium. Historischer Bericht vom Marianisch Teutschen Ritter-Orden, dess Hospitals Unser lieben Frauen zu Jerusalem, zusammen getragen durch D. Johann Caspar Venatorn, dessen Priester und Geistlichen Rath. [Tytuł na prostokątnej tablicy w środku karty tytułowej. Górą w środku w obłokach Madonna, w rogach herby. Z lewej strony prostokątu św. Jerzy zabijający smoka, z prawej postać niewieścia z koroną na głowie, u jej stóp klęcząca dziewczynka. W środku pod prostokątem herb krzyżacki]. [Na drugiej karcie tytułowej:] Historischer Bericht, von dem Marianisch-Deutschen Ritter-Orden, wo, und wie derselbe entsprungen, von einer Zeit zur andern gewachsen; absonderlich aber wie die Preussische Länder innerhalb 54. Jahren erobert, 300. Jahr innegehabt; nachgehends aber, durch den bekanten Abfall, samt der Liefländischen Provinz wieder verlorren: Nebens vielen andern denkwürdigen Sachen, so bey hochgedachtem Orden sich ereignet, und niemals im

Druck hervor kommen. Aus verschiedenen vornehmen Bibliotheken, Haupt-Archiven und Documenten, mit besonderem Fleiss zusammen getragen, Durch Johann Caspar Venatorn, der heiligen Schrift Doctorn, Hoch-Fürst. Hoch- und Teutsch-Meisterischen Geistlichen Rath, Teutsch-Ordens Priestern, Seminarii Directorn, und Stadt-Pfarrern zu Mergentheim. Samt beygefügten, in Kupfer gestochenen Wappen und Namen, einiger dieses Ritter-Orden noch wirklich, und ehedessen einverleibt gewesenenen hohen, fürtrefflichen und alten Königlich-Chur-Erzherzoglich-auch anderen Fürstlich- und vielen Gräfflich-Freyherzlich-Adelichen Häusern und Geschlechtern. Mit Röm. Kaiserl. Majestät sonderbarem Privilegio. Nürnberg, Gedruckt bey Andreas Knorzen. Zu finden bey Georg Scheurern, Kunsthändlern. Im Jahr Christi 1680. w 4ce, k. 2 tyt. i k. 4 nlb., str. 15, k. 2, str. 508, k. 21 nlb. (W tekście 27 rycin, przeważnie herbów).

Na odwr. k. tyt. prawił ces. Leopolda z r. 1679. — Dedykacja autora: Johann Casparn, admin. des Hochmeistertums in Preussen, in Kön. Ungarn Gubernatorn. — Dalej idzie opis panowania na rycorza (Ritterschlag) pfalcegra Ludwika Antoniego na 15 stronach i przedmowa „an den gñatigen Leser“. W przedmowie tej tłumaczy się, czemu opracował historię zakonu niem. (mimo że jest katolikiem) i w jakich bibliotekach prowadził badania.

Dzieło składa się z księgi. Księga I sięga po r. 1386 (opiera się na Rüssowie, Gwagninie, Kromeras, Krantsu, Schützu, Sarnickim — nie ma więc wartości, będąc pracą kompilacyjną z kronik). — Od str. 121 idą dalsze Konr. Wallenroda i nast. mistrzów. O Grunwaldzie cytuje zapisk konwentu w Maastricht. Na str. 134 Der ewige Frieden (z r. 1436). — Od str. 211 idzie ks. III: Vom Preussisch und Liefli. Abfall. Opowiada tu obszernie o odstępczynie Albrechta i o dalszych jego panowania.

Odtąd cytuje nieco materiałów archiwalnych z bibliotek i archiwów niem. o stosunkach Zakonu z cesarzem. Są tu i do dalszych polsko-krzyżackich z wieku XVI pewne przyczynki. Opowiadanie dochodzi do r. 1585.

Na końcu indeks nazwisk i rzeczy ważniejszych.

Czartor. — Tor. Kop. — Warsa. powss.

Venatorum status ob. Palczowski (1608, 1605).

Venceslaus Adamus ob. Woniejski Mat. (De Pleuritide 1615).

Venceslaus, Bohemiae princeps... ob. Waclaw (1732).

Venceslaus Imperator ob. Areopagus (1718; dialog szkolny).

VENCESLAUS Cracoviensis, magister krak. Introductorium Astrologie compendiosum Magistri Venceslai Cracouin. (sic) editum pro Serenissimo principe ac dno dno Friderico Illustrissimi olim principis & dni Casimiri Poloniae regis nato ad comunem studentum (sic) vtilitatem. [Dalej rycina: słońce oświetlające przez pas płomieni i przez sferę planetarną nagie skały. Na końcu sygnet drukarni Unglera. Przedstawia św. Florianą gaszącego ogień z napisem:] Nunc leui solers pręcio libellum Comparares nuper bene quem poliiuit Doctus: & tali modo Florianus. Clarus in arte. Anno. d. 1515]. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb. (sygn. A—Bvi).

U góry tytułu ozdoba drukarska podłużna. Na odwr. k. tyt. rycina: górą apostołowie (jest ich tylko siedmiu — w środku św. Piotr z kluczem), pod nimi siedem sfer, pas ignis, aeris, aquae — wreszcie zamek na skale.

Traktat sacyna się: Magnam virtutem natura stellis erraticis dedicavit... ..effectum inferius acuratissime exarabo.

Dzieli się ten traktat na 9 rozdziałów: De divisione sperarum (sic). Characteres planetarum quae in Almanach ponuntur, quid significant. Naturae planetarum, quam naturam sorciuntur signa sodiaci. Coeli cardines (o dwunastu domach na niebie i kto w każdym mieszka) Proprietates in signis zodiaci (temu rozdziałowi brak nadpisu). De aspectibus planetarum, quam vim luna optinet.

Autor używa stale pisowni spera zamiast sphaera. W pierwszym rozdziale powołuje się na Ptolemeusza, Alfonsa i Alberta W. W egz. Jag. są na pierwszych 3 stronach glossy, ale z wyjątkiem dwóch czysto stylizyczne.

Jest to więc próba popularnego objaśnienia podstawy układania almanachów. Sądząc z tytułu napisano było jeszcze za życia Fryderyka Jagiell. (a może nawet przed jego biskupstwem i kardynałatem, gdyż tego tytułu mu traktat nie nadaje). Ale śladnych aluzji do niego traktat nie zawiera.

Nie sądzę, aby był w w. XV drukowany; raczej Ungler ogłosił go z rękopisu.

Rzecz była przeznaczona ad usum studentium, a więc pisana przez któregoś z profesorów (docentów) krak., który wykładał astrologię (to jest naukę o sferach i o teorii planet). Nazwał się sam Waclawem z Krakowa. Mój ojciec zapisał na egz. Jag.: „nie był to Venc. de Budweis, który drukował dla zagranicy“.

Sądzę, że autor jest identyczny z tym Venc. Crac., który w rękopisie Jag. nr 3227 (mieszczącym kilkadziesiąt traktatów astrolog., a zwłaszcza horoskopów) jest reprezentowany przez list do prof. Mikołaja z Poznania (Czepiel †1518). Ten sam był może Venceslaus de Cracovia, phisicus regis Bohemiae Vladislai, został ad gradum magist. promotus w r. 1479 (Muczkowski Lib. prom. 85).

W Bibl. Jag. są dwa egzemplarze, różniące się tylko tym, że jeden z nich nie ma na ost. stronie św. Florianą, lecz że ostatnia strona jest biała.

Bandtkie Hist. dr. krak. 271. — Żobrawski Bibl. mat. str. 68. — Piekarski Pierwsza druk. Unglera 1926 nr 71. — Sygnety polskich drukarzy I nr 3 (tu repr. ost. strony).

Bibl. w Suchej — Dzików — Jagiell.
Venceslaus a S. Elia ob. Głuchowski Waclaw.

Venceslaus a S. Francisco ob. Pia-secki Waclaw (Annus 1696).

WENCK Fridericus Augustus Gul-helmus. Relatio de binis codicibus epistolarum ineditarum Sigismundi I. et Sigismundi II. Augusti Regum Poloniae. Ad orationes memoriae Henricianae Ridelianae et Seyfertianae sacras D. I. Mart. 1794 in auditorio philosophorum hora IX. audiendas humanissime invitavit. Inest... w 4ce, str. XVI.
Nie odszukałem tego druku.
Akad. — Jagiell.

(Venda). Venda Reine de Pologne. Ou L'Histoire Galante & Curieuse, de ce qui s'est passé de plus memorable, en ce tems-là. [Tu winieta: na tle ornametu otwarta księga]. A La Haye, Chez Abraham Troyel, marchand Libraire dans Hoogstraet. M.DCCVI. (1706). w 12ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 155.
Data była początkowo M.DCCV. — Poprawiono ją później.

Rozpocyna dedykacja podpisana A. T. (księgarz Abr. Troyel): à la duchesse donairiere de Radivil née princ. d'Anhalt. Tu chwala przodków jej książąt anhalckich

i mówi, że jest jej oddany (żonaty był widocznie z panną jej fraucymera).

Raczej dzieje się niby to w Polsce. Jest mowa o Krakusie i Krakowie, Lechusie, Przemysławie, Polemirse, Litwie, Gedanum, Kasimiersu. Kończy się szczęśliwym małżeństwem Wandy z Przemysławem. Pisał widocznie nie Polak, nie znający Polski. Cały roman w duchu sentymentalnych powieści franc. XVII wieku. Troyel, choć podpisał dedykację, nie był oczywiście autorem. (Może był nim Rochequihar?)

Obacz Gazeta Codzienna 1860 nr 34.

Nie same tylko dzieje Wandy stały się w tym czasie wątkiem pseudohistorycznych romansów z dziejów Polski. Romans Wandy ma bowiem swe odpowiedniki w utworach francuskich, niemieckich, włoskich, angielskich o Bonie, Piotrze Właście (ob. pod Wengerow), Piaście — wreszcie t. sw. Lodoisoe. Motywy polskie stają się w w. XVIII modne, ale utwory te z prawdziwą historią nie mają wiele wspólnego.

Czartor. — Jagiell. — Raczyń.

— Toż:... Histoire galante. A la Haye, 1713... ob. tom XXVI 321 (pod Rochequihar).

— Vanda Königin in Pohlen... übers. von Meletaon... Nürnberg (1715). w 12ce.

Ob. w tomie XXII 276 pod Meletaon; ale to jest tylko tłumacz, nie autor — a więc błędnie tam pomieszczono.

Jagiell. — Raczyń.

Wenda (Die polnische) zur Erklärung der Geschichte itziger Zeit (Leipzig 1712)... ob. Meier Joach. (t. XXII 267).

Venda (Wanda) ob. Freder Cas. (Polon. principem 1664) — Rochequihar (histoire galante 1713) — Meletaon (Königin 1713) — Wackerbart — Wanda — Vahlen Er. (fatum finale 1699) — Wende M. G. (fatum 1699) — Wurrwitz (1796).

WENDA Walenty. Corona nuptialis cum applausu coeli, circa coniugium illustrissimi excellentissimi domini Francisci de Słupow Szembek palatini Livoniae praefecti Tolkmicensis, cum illustrissima excellentissima Maria Sułkowska comitissa imperii oblata. Anno Domini 1747 die XVIII Junii. fol., k. 4.

Czartor.

— Honor cum gloria magnis terrarum numinibus: Illustrissimo et Excellentissimo domino domino Alexandro Iosepho de Sułków Sułkowski S. R. I.

comiti, Serenissimi ac Potentissimi Augusti III. Poloniarum regis ac electoris Saxoniae ministro status consiliario intimo, venatori curiae Magni Ducatus Lithuaniae, generali peditum exercituum S. R. Majestatis, equiti Aquilae Albae in Polonia, S. Andreae in Russia, et S. Henrici in Saxonia, capitaneo Odolanoviensi, Nowodvoriensi, Sokolnicensi, domino haereditario in Liassa, Rydzyna, Kobylin, Mieyska Górką, Schmiegel, Zduny; nec non Illustrissimo ac Excellentissimo domino domino Petro magno comiti in Lachovice et Sapieżyno Sapieha terrarum Smolenscensium palatino, et generali, equiti Aquilae Albae in Polonia, S. Andreae in Russia, exercituum Sacrae R. Majestatis et Reipublicae in Majori Polonia duci, Zdzytoviensi, Sokoloviensi capitaneo, domino haereditario in Koźmin, Vielun &c.; circa nuptiales tædas ejusdem Illustrissimi palatini, cum Illustrissima et Excellentissima Iohanna Sułkowska S. R. I. comitissa, in cultum perennem redditus a Valentino S. K. Venda, professore Philosophiae in aula Rydzynensi, anno Domini 1750 die 24. Junii. (Na końcu:) Lesnae, typis imprimebat Michael Laurentius Praeserus. w 8ce, k. 12, str. 205 i 1 rycina.

Czartor. — Raczyń.

Vende pallium ob. Śleszkowski J. K. (1775).

WENDE Jan. Quaesita et observata politica, ex historia biblica antediluviana. Prop. per Joh. Neunachbar, Respondente... Thorunii Pruss. Thorunii imprim. Joh. Caepselius, gymn. typ. w 4ce.

Czartor.

— De Succino... Thorunii 1671. w 4ce.

(Wende Jan). Symbolae Nuptiis Amplissimi, Excellentissimi, Clariss: D. Iohannis Wendii, Icti, Viri In Wschovensis Repub. Consularis, Sponsi; cum Lectissima, pudicissimaque Virgine Iustina Rudingeria ab obitu Viri Prudentissimi, Spectatissimique D. Henrici Rudingeri, Scabinatus ibidem Assessoris relicta Filia, Sponsa Felici Fato peragendis, ab Alumnis Scholasticis Col-

latae. Lesnae Pol. Ex Typographia Danielis Vetteri, Illustris Gymnasii Typographi. w 4ce, k. 12. Wrocław. miej.

WENDE Jerzy, profesor szkoły toruńskiej († 7 lipca 1705). Als Der Hoch-Edle, Veste, Hochgelahrte und Hochbenahmte Herr George Hübener, Der Königlichen Stadt Thorn Hochansehnlicher Pro-Consul, Praesident, Und des Gymnasii Wohl-meritirter Proto-Scholarcha, am 23. April des 1696. Jahres Seinen 68. Jahrs-Tag in Christlicher Vergütung Begieng, Wolte das Hübenerische Ehren-Wapen Mit etlichen Heraldischen Gedancken erläutern, Und daraus den Grund seiner schuldigen Glückwünschung entlehnen Sr. Hoch-Edl. Herrlichkeit Dehmüttiger verbundener Diener M. George Wende, R. und Prof. Thorn, druckts Joh. Balth. Bressler, des Gymnasii Buchdr. (1696). fol., k. 2.

Wrocław. miej.

— Als die Weyland Wol-Ehrbare und Tugendbelobte Frau Anna, geborne Zoellerin, Des Ehren-Wolgeachten Herrn Benedict Mohauptes, Wohlgeesehenen Bürgers, Kauff- und Handelsmannes in Königl. Stadt Thorn, im Leben Hertz-Treugesene Ehe-liebste, am 1. May-Tage dieses 1701. Christ-Jahres Durch einen unverhofften Schlagfluss aus dieser Zeitlichkeit entzogen, und den 5. darauff, (war Christi Himmelfahrt) Bey der Pfarr-Kirchen zu St. Marien alldar in Volekreicher Versammlung zu dero Vaeterlichen Erb-begräbnis begleitet wurde, wolte Durch Erwekung des Vorzuges, Welchen theils Frauen sich durch Tugenden vor den Männern erworben, (so gut es bey wehrender Unpässigkeit geschehen können) erhalten helfen... des Gymnasii Rector und Prof. P. Thorn, Gedruckt in eines Hoch-Edl. Rath's Druckerey. fol., k. 2.

Tor. Kop.

— Als Die weiland Edle und Hoch-Tugendbegabte Frau Elisabeth Constantia geborene Austenin, Des Ehren-Wolgeachten Herrn Johann Carl The-sens, Vornehmen Bürgers, Kauff- und Handelsmannes in Thoren, im Leben

hertzlichgeliebte Frau Eheliebste, am 15. Julio dieses 1701 Jahres in schwerer Geburts-Arbeit Ihr Leben seelig beschloss, und den 20. darauff bey der Marien-Kirche daselbst in Volekreicher Versammlung zu Ihrer Ruhestätte begleitet wurde, wolten Beydes gegen dem hochbetrübten Herrn Wittwer, und sämtliche Austenische Anverwandten, Ihr schuldiges Beyleid entdecken, und vom gütigen Himmel bessere Fata erwünschen Zwey mit Liebe und Schwägerschaft Verbundene Freunde. Gedruckt mit Thornischen Schriften. fol., 2 karty.

Tor. Kop.

— Als Von dem Durchl. Herrn Herrn Sylvio Friedrich, Hertzogen zu Württemberg und Teck, auch in Schlesien zur Oels, Grafen zu Mompelgart, Herrn zu Heidenheim, Sternberg und Medzibor, etc. (Titul.) Herr M. George Wende, Bisshero dess Löblichen Magdalen. Gymnasii in Bresslau Wolverdienter Philos. Pract. Histor. et Eloqu. Professor. Zum Professore der Hoch-Fürstlichen Classis selectae, Und zum Directore der Fürstlichen Stadt-Schulen in Oelss gnädigst beruffen wurde. Wolten Bey desselben glücklichen Abzuge von Bresslau, So den Winter-Monats des 1682. Jahres fortdieng sich Ihme mit nachgesetzten Gesegnungs Zeilen Dientsschuldigst befehlen Seine bissher gewesene treue Auditores. Gedruckt in der Königlichen Stadt Brieg durch Johann Christoph Jacob. fol., k. 6.

Śą tu wierszyki jego ucnió.7, między którymi byli także ucniowie rodem z Polski: Matthæus Arnhold, von Bojanowa auss Polen; Christianus Adolphi Lesna Pol.; Iohannes Scobelius von Liassa auss Polen; Samuel Friedrich Lauterbach von Frau-stadt auss Polen; Adam Rudolph Tacherning von Fraustadt auss Polen; Iohann Gottfried Gerlach von Schlichtingsheim auss Polen.

Wrocław. miej.

— Jubel-Gedancken, bey Gelegenheit des M.DCC. Jubel-Jahres, welches, Wie in andern Polnischen Provinzien, also auch im Königl. Preussen, feierlich gehalten wurde, Zuförderst dem Allerhöchsten Gott zu Ehren, Dann Gemeiner Stadt Thorn zu Freuden, am

11. Hornungs-Tage Durch die Studierende Jugend aldar auff öffentlicher Schaubühne eröffnet unter Anführung M. George Wendens. Thorn, Gedruckt in eines Hoch-Edl. Rath's Druckerey. fol., k. 2. Wrocław. miej.

— De Iudaeorum Superstitione, circa Tekaphot. Thorunii 1704. w 4ce. Tor. Kop.

— Judicem Christi iudicatum, id est Pontium Pilatum 1698. indicit... Thorunii apud Joh. Balt. Bresler. fol., kart 2. Czartor.

— De Pannifice Goldbergensi Anno Christi M.DC.XCII. Laubae Lusatorum (Exemplo in Germania hactenus inaudito) vicibus plus L in Somnis concionante Schediasma Theologico-Philosophicum. Viro Generoso Et Perquam Strenuo Domino, Dn. Abrahamo à Seiler, Toparchae in Protsch, Weida, Lilienthal, Leute und Sare, etc. Ducatus Wratislaviensis Deputato Ad Conventus Publicos Gravissimo, Domino Et Patrono Suo Vere Gratioso, in memoriam Veteris Conversationis nuncupatum a M. Georgio Wendio, Wratisl. Gymnasii Thorun. Rectore et Prof. Publ. Gedani, typis Johannis Zachariae Stollii Athenaei typographi (1690). w 4ce, k. 6. Wrocław. miej.

— Serenissimo Ac Potentissimo Principi Et Domino Domino Augusto II. D. G. Regi Poloniae, Magno Duci Lithuanae, Russiae etc. etc. Haereditario Duci Saxoniae, I. C. M. A. et W. S. R. Imp. Archimareschallo Et Electori etc. Regi Et Domino Suo Clementissimo, Coronam Polonicam A. D. XV. Sept. A. Chr. MDCIHC. In Maxima Polonorum Solemnissimis Ceremoniis Impositam Subjectissima Animi Devotione Gratulabitur S. P. Q. Thorunensis Interprete M. Georgio Wendio Gymnasii Rectore et Prof. Publ. Thorunii imprimbat Johann Balthasar Bresler Gymn. typogr. (1697). fol., k. 2.

Czartor. — Wrocław. miej.

— Caiphas et Hannas in tribunali Cl. Tiberii Imp. interprete... Thorunii ex officina Sen. et Gymn. 1703. fol., k. 2. Czartor.

— Conjecturae aliquot politicae de susceptis magni Moscovii ducis Petri Alexiowitz per varias Europae provincias itineribus. Thorunii 1698. w 4ce.

— Consignatio speciminum 1696. w 4ce. Tor. Kop.

— Consignatio speciminum diligentia publicorum a studiosa gymnasii Thor. juventute anno Christi 1699 exhibitorum publicata a gymnasii rectore... E Chalceographeo Thorun. w 4ce. Czartor. — Tor. Kop.

— De conversione iudeorum, et num protestantes. I. Jure quodam ad eam obligentur? II. De facto jam aliquos ad fidem suam converterint? Thorunii 1703. w 4ce.

— Drahomira, Trauer-Spiel, Auf Genehmhabung E. Hoch-Edlen Rath's in Thorn, unter Anführung Des Autoris, M. George Wendens, Rect. und Prof. Am 9. Nov. im Jahr Christi 1695. Auff öffentlicher Schau-Bühne vorgestellt Von der Bey dem Löblichen Gymnasio daselbst Studirenden Jugend. Thorn, Gedruckt bey Joh. Balth. Bresslern, Gymn. Buchdr. (1695). fol., k. 2. Wrocław. miej.

— Ad locum Mendozae de Sinen-sibus ludis litter. Thorunii 1700. w 4ce. Tor. Kop.

— De corpore Christi in coena. 1703. w 4ce. Tor. Kop.

— Disputationes de rebus Ebraeorum. w 4ce. Tor. Kop.

— Utrum de Christo nummi Imp. Aug. expressi fuerint. 1701. w 4ce. Tor. Kop.

— Vet. et Nov. Test. miraculorum parallelismus. Thorunii 1699. w 4ce. Tor. Kop.

— Utrum Judaei vere Christianorum sanguine sitire dicantur? Thorunii 1704. w 8ce. Tor. Kop.

— An Cyrus, Alexander et Augustus in templ. Hierosol. sacrificia obtulerint nec ne? Thorunii 1700. w 4ce. Tor. Kop.

— De literis Eliae ad Joram. Thorunii 1703. w 4ce. Tor. Kop.

— De obsidione Samariae temp. Jorami R. (Reg. VI, VII) Thor. 1703. w 4ce. Tor. Kop.

— De republica Ebraeorum dissert. 1696, 1697. w 4ce. Tor. Kop.

— Passio Christi in regno Mineralium repraesentata. Respondente J. Majore Ungaro. 1704. w 4ce. Tor. Kop.

— Sylloge observationum aliquot historico politicorum Augusti II. nomine, persona, familia, elect. petitarum, Regi oblata per G. Wend, gymnas. rect. Thor. 1698. fol.

Hoppe 67.

— Analysis philosophica mirandi Lapidis à Thuano descripti. Thorunii 1699. w 4ce.

Ogłoszone w Meletem. thor. Piotra Jaenichusa t. I (1726) s nazwiskiem Laur. Stiegego, ucznia Wendego jako respond. Tor. Kop.

— De lapidis Rostochiensis notabili inscriptione: Vivant Gedanenses. Praeside Wendio, resp. Chr. Eisswagen. Thorunii 1703.

Ogłoszone w Melet. tor. (j. w.). W Bibl. w t. XIII 202 mylnie podane jako praca Boehmego.

Gelahrt. Preuss. 181. — Rzeczyński str. 18. Tor. Kop.

— De primis Polonorum nummis argenteis seu Grossis Pragensibus. Praeside Wendio, resp. Adamo Lemcken et Sam. Kephale Ungaro. 1702. w 4ce.

Ogłoszone w Melet. tor. (j. w.). — Ob. Lemcken. — Czacki O lit. i pol. pr. I 125 (w nocie). Akad. — Tor. Kop.

— Naturae pictricis specimen Thoruniense hoc est de figuratis quibusdam lapillis prope Thor. in Vistulae littoribus collectis... Praeside Wendio, resp. Antonio Giering. 1704. w 4ce.

Gelahrt. Preuss. I 84.

Ogłoszone w Melet. tor. (j. w.). — W Bibl. XIII 202 mylnie podane jako praca Boehmego.

— De nummis in memoriam victoriae de Sarmatis olim cuspis. Praeside Wendio, resp. Jo. Czimmermano. [Diatriba prior et posterior]. 1698. w 4ce.

Ogłoszone w Melet. tor. (j. w.).

Tor. Kop.

— De notabilibus et curiosis quibusdam Thorunensibus. Praeside Wendio, resp. Jacobo Meisnero. 1697. w 4ce.

Ogłoszone w Melet. tor. (j. w.).

Tor. Kop.

— Examen Svecici Lapidis... praeside M. Georgio Wendio... ad confe-

rendum propositum a Joh. Antonio Rachlitz, Thorun. opponendi provinciam sustinentibus: Christophoro Eiszwagen, Thorun. Godofredo Eitner, Ravicensi Polono, Johanne Wolf Corona-Transylvano. Thorunii (1701). w 4ce, k. 8 nlb. Ogłoszone w Melet. tor. (j. w.).

Tor. Kop.

— De Vendae antiquissimae Poloniae Ducis fato finali. Respond. Frid. Vahlen. Thorunii 1699. w 4ce.

Rozprawka jego wyprzedaż niewątpliwie epokę. Obok balastu nieużytecznej erudycji próbuje zestawiać legendę o Wandzie z legendami starożytnymi o poświęcających się za kraj monarchach — a włączenie da się zaprzeczyć, że weszła na dobrą drogę wy tłumaczenia. (Nie znał tej pracy Kasimiera Kumaniecki pisząc o legendzie Wandy).

Ogłoszone w Meletemata tor. I (j. w.). — Obacz wyżej Vahlen.

— De trium antiquissimorum ducum Poloniae Lechi II, Lesci II et Popieli I fatis finalibus. Praeside Wendio, resp. Laur. de Grell. 1699. w 4ce, kart 4.

Zestawia paralele do tych legend. Ogłoszone w Melet. tor. I 53 (j. w.). — Hoppe 26. Tor. Kop.

— Historia Augustanae confessionis. 1698. w 4ce. Tor. Kop.

— De peccato in Spir. 1696. w 4ce. Tor. Kop.

(Wende Jerzy). Bey dem glücklichen Eintritt In das 1696ste Jahr, Wolten Dem Wohl-Edlen, Wohl-Ehrenvesten, Hoch-Gelahrten Herrn, Hn. M. George Wende, in der Hoherlauchten Fruchtbringenden Gesellschaft Dem Pflanzenden, Wohl-meritirten Rector und Professor des Gymnasii zu Thorn, Mit einer geringen Abend-Music Aus schuldiger Pflicht glückwünschende auffwarten Derselben Unterthänigste Diener und Supremaner. Thorn, Gedruckt bey Joh. Balthasar Bresslern, Gymn. Buchdr. (1696). fol., k. 2.

Wrocław. miej.

— Lectori Benevolo S. [U dołu:] Thorunii. Dominica II. post Trinit. A. O. R. M.DC.XCV. (1695). Scholarchae. Powołanie Wendego na rektora gimn. Wrocław. miej.

— Pietas Vectigalis, Praecellentissimo, Nobilissimo, Et Amplissimo Viro, Domino M. Georgio Wendio, paulo ante Rectori, Inspectori et Directori, Lycei Laubanensis excellenter merito, nunc vero Quod felix jubeat esse, Rerum Scholasticarum Stator, Deus! Florentissimi Gymnasii Thorunensis, Rectori Et Professori, Consensione Magnifici et Nobilissimi Magistratus Thorunensis, Electo, Sub tempus Accessus, h. e. Anno Christiano 1695. die 29. Maji, holevidenso metro, A Literata Juventute Declarata. Thorunii, Imprimebat Johann Balthasar Bressler. fol., k. 2.

Wrocław. miej.

— Justae lachrymae super... analysin... Georgii Wendii... profusae Thorunii (1705)... fol., k. 3.

— Praematurum obitum Mariae Dorotheae... Georgii Wendii... filiolae... professores, collegae et amici dolere voluerunt. E Chalcographeo Thorunensi (1699). fol., k. 2.

— Die Leiche des Wohl-Edlen, Gross-Achtbaren, Hochgelahrten Herrn Herrn M. George Wenden, Wohlverdienten Rectoris und Professoris Publici hiesigen löbl. Gymnasii, und Inspectoris der Neustädt. Schulen begleiten so huldigt als willigt Anno 1705 den 12. Julii hiemit zu ihrer Ruhestätt. Die Lehrenden in der Neustädtischen Schulen. Thorn, Gedruckt in E. E. Raths und Gymnasii Druckerey. (1705). fol., str. 1. Tor. Kop.

— ob. Böckelmann — Czimmermann Jan (1698) — Giering Antoni (1704) — Grell Henryk Wawrz. (1699) — Kephallides Samuel (1702) — Kotevitz Baltaz. (1700) — Lemeken Adamus (1702) — Meisner Jak. (Disputatio 1697) — Schmid Dawid (De antiquo 1698) — Weickhert (Utrum Christus 1701).

Oprócz wskazanych wyżej rozpraw są jeszcze inne ogłoszone jego prace w Meletemata tor. I, ale nie wiem, czy wyszły osobno? Np.: 1) De curiosis nonnullis (1697). — 2) De curioso Bretielai nummo (1698). — 3) De Prosperi Altdorfii ideographia (1704). — 4) De Elisabethae reginae schemate geneal. — 5) De notabilibus Thorun.

Był to autor tak płodny, że zapewne nie udało mi się zestawić wszystkich jego piśm i piśmiek. — Bliżej informują o nim: Praetorius Athenae gedanenses str. 222—5. — Zernecke Summ. Entwurf des gel. Thorns 84. — Tente Thorn. Chronica str. 396. — Encyklopedia Orgelbr. XXVI 672 (Sobieszcz.).

Jako o numismatyku wspomina o nim Zagórski Monety dawnej Polski str. XVI. Jego działalność profesorską omawia Tync Szkolnictwo Torunia 1933 str. 24.

O jego bibliotece ob. Mocarski Książka w Tor. 1934 str. 118. — Między innymi był tam rękopis aktu szkolnego (dysputy) pt. Utrum in aliquam Americae provinciam aliquas Polonorum colonias deducere consultum est nec ne? (z początku w. XVIII). Pierwszy to zapewne objaw zainteresowania możliwością polskiej emigracji do Ameryki.

Ob. o nim Thomas Literaturgeschichte Schlesiens 1824 str. 338.

WENDE Jerzy Gottlob. Als Der Weyland, Ehren-Wohlgeachte Herr Johann George Gottwaldt, Vornehmer Bürger Kauf- und Handels Mann in der Königl. Stadt Thorn Am 24. Tage des Brach-Monats im Jahr Christi 1711. in Volkreicher Begleitung zur Erden bestattet wurde, Wolte Aus hertzlichen Mitleiden dieses eilfertig entwerffen... von Lauban. Thorn, Gedruckt bey Joh. Nicolai, E. E. E. Hochw. Raths und des Gymnasii Buchdrucker. fol., k. 2. Tor. Kop.

Wendel Jan Bardill ob. Bardili (1730).

WENDEL Dietrich. Hieroglyphische Beschreibung des Freuden-Jubel über die Eroberung Camininc und über den fröhlichen Einzug (Augusts II) in Dresden. Halle 1699. fol.

— Bildschriftliche Namenserkklärung... Peter I... als Sr. Carische Maj. 1698 zu Dresden regalirt wurde, von P. P. P. w 4ce, ark. 1.

Wiersz.

Wendelandt Joachim ob. Wendland.

Vendemnia (La) dramma giocoso... ob. Winobrańcy (1785).

Bernacki Teatr II 313.

Vendensis civitas, ecclesia ob. Karol IX (1609) — Niderlag (1579) — Schenking Otto (Visitationis 1611).

Wendi (Venedae, Wenden) ob. Acta Societatis Jablonovianae (1772—3) — Krantz (Vandalia 1519, 1600) — Kromer Marcin (1562) — Krüger Georg (De Vendis 1675, 1719) — Lengnich (Poln. Bibl.) — Micraelius Jan (Antiq. Pomeraniae 1723) — Moller Alb. (Kancjonal 1574) — Pantaleon Henr. (1552) — Potocki Jan (1795) — Praetorius M. (Orbis gothicus 1789, cz. II) — Schurtz-fleisch (Res slavicae 1699, Disput. 1700) — Slavi, Słowianie, słowiańskie języki — Train J. (Lingua 1679) — Weickhman (Diss. 1766; tu źródłowy rozbiór zjawienia się Wenedów — gens Sarmatica) — Wilcy.

Venditio ob. Naymanowicz Jac. (1614).

WENDLAND Joachim, z Marchii, minister w Wilnie w latach 1601—1612 (umarł 1619). Catechesis Heidelbergensis, Ad aedificationem populi & juventutis Perspicue explicata, Per Joachimum Wendlandum, ecclesiae Christi, dum viveret, pastorem fidelissimum. Accesserunt quaedam historica de vita & morte auctoris. Edente haec Valentino Cabelo, pastore ecclesiae Dei in Loppersumo. [Tu ozdobnik]. Bremae Typis Villerianis, anno MDCXXIII. (1623). w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 495.

Dedykacja wydawcy Justo, Abr. i Matthiae Becken. W dedykacji tej są podane pewne szczegóły o Wendlandzie: Sepiuscule solebat deplorare tristem illam ecclesiae Vilmensis devastationem, in qua non tantum preciosae suae suppellectilis et valedudinis, sed et instructissimae bibliothecae et multorum summo labore confectorum manuseriptorum jacturam fecisset, a qua nihil nisi has chartulas tanquam raptas a naufragio tabulas haberet... Wylicza też jego patronów (za pobytu w Wilnie): Hlebovitios, Razivillos, Narusovicios, Dorohostaiskios, Pristanovskios, Tallusios(?), Zechovitios. ...Apud Lithvanos et Polonos ipsius idioma non intelligentes in magno numero fuit... (Wendland był w latach 1601—11 ministrem eccl. germanicae w Wilnie — po polsku widocznie nie umiał).

Od ark. A idzie tytuł właściwego dziełka: Prolegomena in repetitionem Catechesos Heidelbergensis. Vilmiae 1609. — Składa się ono z 52 homilii, będących komentarzem do t. zw. Katechizmu heidelber-

skiego (ob. o nim pod Ursinus Zacharias, wyżej str. 72).

Od str. 440—444 idzie opowieść: Martyrium Franci de Franco Itali nec non ecclesiae Vilmensis devastatio... pridie et postridie Cal. jul. anno 1610 et 1611. — Jest to opis szanej skądinąd sprawy Franka, podczas której Wendland cudem uszedł śmierci (podobnie jak przedtem w r. 1601 podczas rozruchów w Malborgu, gdzie był predykantem).

Od str. 451 idą: Commendationes et testimonia... de fide et vita rev. Joach. Wendlandi. Zamieszczone tu są listy i wiersze: 1) senatu malborskiego z r. 1601; 2) fratrum Radsivillorum Janusii et Christ. (z r. 1611); 3) Christ. Monvidi, liberi baronis(!) in Oschmiana et Dorohostais z r. 1611; 4) ecclesiae Vilmensis, z podp. Joh. Litemericius z r. 1612; 5) Georgii Radvillii (z Birż) (z r. 1612); 6) zalecenie margr. Wilhelma brand. do króla ang. Jakóba VI (z r. 1614); 7) wiersze różnych jego przyjaciół z Gdańska, Malborga itp.

Od str. 490 zamieścił Walenty Cabelus (sięg Wendlanda): Vita dom. Joach. Wendlandi, gdzie pokrótce wspomina o jego pobycie w Wilnie.

Wajsbium w „Kulturze starop.“ 1932 str. 91 mylnie podaje, że Wendland tłumaczył na polskie Katechizm heidelb. On go „tłumaczył“ — to znaczy komentował — ale nie na polskie, bo po polsku, jak się zdaje, nie umiał. Czartor.

— Verantwortung auf vier Fragen vom H. Abendmahl... Wilno 1603. w 4ce. Na to odpisał Mikolaj Pasch w Królewcu 1604 (obacs).

— Predigten vom H. Abendmahl... 1602. w 4ce.

Z tym polemizował Bruno (1603).

A może to równoznaczne z poprzednim?

— Historia Johannis Baptistae. Dantisci 1587. w 4ce, ark. 3.

(Wendland Joachim). Propemtica quibus amici aliquot prosequuntur exilium reverendi, pii et docti viri dn. Joachimi Wendlandii, ecclesiae orthodoxae apud Mariaeburgenses in Prussia, Concionatoris fidelissimi, qui ob sanioris doctrinae constantem professionem seditioso factiosae multitudinis furore ministerio inique protelatus, solum vertere coactus est, sub ipsam initium anni 1602. „Non miser nec exul est, in cujus corde Christus habitat“. „Exul erat Christus; comites nos exulis hujus esse decet, cujus nos quoque membra sumus“. Im-

prezsa Vilnae Lithuanorum Anno 1602. w 4ce, k. 12 (sygn. C₃).

Pisali wiersze: Waimer Dantisc., Mart. Stobaeus, Joan. Trancius, Thom. Fabricius, Dan. Asarius, Joan. Reich, Joan. Mart. Wendelinus Walchius, Chr. Mencilius Jagiell.

— ob. Bruno Chr. (1603) — Pasch Mik. (Erläuterung 1604).

Obacz o nim: Gelehrtes Preussen I cz. I 141. — Tolckemith Elbin. Gedächtn. 1753 str. 321—2.

WENDLER Joan. Christophorus, pastor (ur. w Neustadt w Saksonii 19 grudnia 1687 † po roku 1745). Dissertatio praeliminaris qua asseritur contra Stanislaum Rescium, Baronium Labbeum, Colomesium, Bricium, Kollonitschium, Antonium Varillusium, Natalem Alex. et Godofr. Arnoldum Lutheranos in praejudicium doctrinae purioris, neque suppressere, neque corrumpere scriptores ecclesiasticos et profanos. Jena 1713. w 4ce, ark. 5.

Jocher 3179. — Zedler Universal Lexicon 1747 t. LIV str. 2065.

(Wendorf Ign.). Sprawa JW. Jgnacego Wendorfa Rotmistrza Kawaleryi byłych Woysk Litew: Orderow Poll: i Maltańskiego Kawalera. JW. JX. Marcina Poczebota Rektora, Orderow Poll: Kawalera, WW. Kazimierza Ruszczyca Pułkownika, Dominika Ablamowicza Komornika Troc: Antoniego Zaremby Szamb: Petronelli Eysmontowey, i dalszych Wierzycieli w Stopniu X. Bawera Rektora Szkoł Nowogrodz: Osobno W. JP. Dominika Ablamowicza Komornika Trockiego. Tudzież Starozakonnego Jozefa Rubinowicza Kupea i Obywatela Miasta Grodna z JW. Karolem Morawskim Generalem Maiorem Woysk Ross: Debitorem. JWW. Janem względem Starszeństwa Małżeńskiego, Teofflą z JOO. Xiążąt Radziwiłłow wprzód Morawską, teraz Rozwodowskiemi Rotmistrzostwem Kawaleryi Woysk byłych Litewskich. Naostatek z JW. Anną z Jundziłłow Morawską Generalową Ross: do złożenia Funduszow majątku dłużnika pociągnionemi. (1799). fol., k. 41 nlb. Uniw. Wileń.

— ob. Sobański B. (Sprawa 1799).

Vendriniski Venceslaus ob. Schoppius Laur. (Epithalamia 1585).

WENDT Jan Marcin. Q. D. B. V. De Praesumpto Mandato... Exercitatio Sabbathina... Die 12 Junii 1723... Respondens Johannes Martinus Wendt, Biit. Pom. Gedani. Typis I. D. Stollii. w 4ce.

Ob. Schults J. 8.

Wenecja (Wenezja) ob. Błoński Ad. (Status aevi 1699) — Capitolii (1684) — Contarini (1524, 1543) — Copia (z wierszem o Polsce) — Dogiel (Codex 1758; traktaty) — Faletus (1558) — Forestiere illum. (1740) — Frangipani (1574) — Furius Ceriola (Rada pańska, tłum. Górski; tu opisany jej ustrój) — Henryk Walezy (Le feste e trionfi 1574) — Leonfieri (1574) — Niegoszowski Stan. (Serenissimo nomen Venetum 1584 — i inne jego prace) — Olmo J. (Relationi della republ. di... 1620) — Palczowski Paweł (Status Venetorum (1603) — Paszkowski Marcin (??) — Republica di Venezia (1650; z dedykacją Zamojsk.) — Sansovino (1571) — Sanuto (1571) — Siemuszowski J. (Nuptiae ducis Ven. cum Tetida 1565; poemat) — Ursinus J. (1496; tu jej pochwały) — Ustrzycki (Sobiesciados) — Wag Schale (1685; o przymierzu przeciw Turcji) — Wargocki And. (O Rzymie 1610) — Warszawicki Krzysztof (1572; poemat) — Warszawicki Krz. (Ad... oratio 1602).

Znajomość urzędów weneckich jest w Polsce wieku XVI bardzo znaczna. Niemal wszyscy nasi pisarze polityczni, wskazując wzór formy mieszanej ustroju (uchodzącej za najlepszą), powołują się na ustrój wenecki (suany im był bądź naocześnie, bądź z Contariniego). Twierdzą, że na czele stoi tam monarcha obieralny, prawem związany (dość); obok niego organ arystokratyczny i rządy ludu. — Związczą Górnicki zachwala ustrój Weneccji. Ale tak samo Frycz Modrzewski, Orzechowski, Kromer, J. Górski, Wolan, Krzysztof Warszawicki (Oratio 1603), Palczowski, Herbert (Consilium de pace) i Turnowski Jan (wypędzenie jezuitów).

Są wprawdzie głosy sceptyczne co do możliwości przeszczeplenia arystokratycznej oligarchii weneckiej do Polski (Jan Sierakowski) — ale są nieliczne wobec głosów podsiwu. Podsiw dla urzędów we-

neckich jest zresztą wówczas częsty u wielu zagranicznych teoretyków politycznych (Guicciardini, Paruta).

Oprócz tego pozostawała Weneccja z Polską w stosunkach handlowych i drukarskich. — Weneckie druki dla Polski w w. XVI omawia Ptaśnik Mon. Pol. typ. str. 174—5. Finkel III 2018.

Weneckie poldiabile ob. Bohomolec Jan (część jego dzieła: Diabeł w swojej postaci) — Puł dyable.

Venel Adrian (wydawca) ob. Poniatowska Krystyna (1629).

Venenum ob. Abano (Libellus 1498) — Mercurialis Hieronymus (1584, 1601) — Naborowski Dan. (1599) — Sleszkowski Seb. (1619) — Szeliga (Scheligius) (De venenis 1586—1601) — Totius S. (de que peste 1565).

Wenera ob. Duńczewski St. — Kopia — Łuski — Niegowicki Jakub (o jej przejściu przez słońce) — Relacja — Uciechy lepsze (1655) — Wenus (Gawiński 1673) — Węzyk Piotr Widawski (Pod obraz Bogini 1590).

Weneryczne choroby ob. Flores Józef (Lekarstwo 1784) — Oczko — Posthumus Andreas (1600) — Przymiot.

Venetl ob. Palczowski Paulus (1603).

Wengersclus ob. Węgierski.

WENSENFELD. Uniwersał... gdzie za dwa miesiące prowianty daruje d. 23. Czerwca 1735. fol.

Ventl ob. Dambrowski M. (1628) — Mirowski A. (1596) — Romanus Adrian (1596).

Ventorum usus ob. Romanus Adr. (1596).

WENTOUN (Wenton) Jan Antoni. Dolor parentalibus lacrymis delineatus in obitu Illustr. Domini D. Ioannis Francisci in Zamoście Zamoyski Zamoyscianaee ordinationis haeredis, Bolemoviensis etc. etc. capitanei obsequiosa penna Ioannis Antonii Wentoun In collegio Lublinensi Societatis Iesu Philosophiae auditoris. Anno dolentis in carne Dei MDCXCI (1691) Die XII mensis martij. Lublini, Typis collegij Societatis Iesu. fol., ark. D₁.

Na odwr. str. tyt. herb, pod nim wiersz; na ark. A. ded. Kazim. Zamojskiemu, wojew. bełsk. Na ark. B. Natalium splendor Ioannis Zamoyscii, capitanei Bole-

moviensis. Po czym idą wiersze na cześć Zamojskich. Jagiell. — Zamoj.

— Hastiludium seu triumphale Pal-ladis, Fortunae, Martis de Illustrissimi Domini Ioannis in Zamoście Zamoyski Supremi Regni Thesauraridae, Zamoyscianaee Ordinationis haeredis, Bolimoviensis etc. etc. Capitanei tergemini hastis certamen natalibus Divi Joannis tutelaris suis feriis, publicae spei immortalis avitae Domus solutio ab illustrissimae Dominationis suae obsequentissimo Ioanne Antonio Wentoun in Collegio Lublinensi Societatis Iesu Philosophiae Auditoris productum Anno Domini 1690. Lublini typis Collegij Societatis Iesu imprimebat Ioannes Iar-mużewski. fol., ark. 4.

Na odwr. k. tyt. herb Jelita, pod nim cytaty. Praypis proszą Janowi Franciszkowi Zamojskiemu, podskarbcowi w. kor., staroście bolimowskiemu. Wiersz napisany na rocznicę urodzin Jana, w których wychwala jego przymioty i rokuje z niego godnego senatora. Na końcu wiersze do jego braci: Józefa, Michała, Marcina i Aleksandra. Zamoj.

— Port Szczęśliwy Herbowney Koftwicy Jego Mosci Pana M. Stanisława Antoniego Łopackiego Filozofey y Mediciny Doctora, a na ten czas także Nauki Dziekana za przyjazną Cynzurą Jeymosei Panny Wrszuli Karmichelowney w dożywotnię przyjazni zaślubieniu Dopedzony (sic), a zyczliwym piorem Iana Antoniego Wentona Nauk wyzwolonych y Filozofey Bákalarza. Opisany Roku Pańskiego 1692. Miesiącą Lutego. w Krakowie w Drukarni Mikołajia Alexandrá Schedlá I. K. M. Ordynaryjnego Typ: (1692). fol., k. tyt. i k. 8 nlb.

Na odwr. międzytyt. gódel czy też herbów („domowy saszczyt“) obojga oblubieńców i 4-wiersz polski.

Następuje potem długi poemat. Między innymi wychwala też dom Forbesów Cyprijska Pani wypytuje się o Kraków, a Neptun opowiada jej o Krakowie: Polskiego narodu głową jest, Karpaty widzi, senatorskie krzesła posiada, szlachta odprawia tu festy, miał Werinków, ma znakomitego prezidenta (Łopackiego) itd. Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Zieliń.

— ob. Chrostkiewicz J. J. (Fortalitium 1725) — Preisz And. (Corona 1694).

Wentoun Jakub ob. Gorecki Jan Waclaw (Na gody 1681).

Wentowic Józef ob. Łopuszyński Jan (Doctor 1710).

Wentrobki (Wątrobka) Franciszek ob. Wątróbka — Wątróbki.

Wadowski Wiadom. o prof. Akad. 1900.

Wentropski Tomasz ob. Bednarski (Honor).

VENTURA. Thesoro politico in cui se contengono relationi, istruttioni etc. pertinenti alla perfetta intelligenza della ragion di stato (1600)... ob. Thesoro, Tresoro.

WENTURIUSZ Franciszek, biskup. Zywoť S. Jędrzeia Korsyna Karmelity: Biskupá Fesulánskiego. Przez Oyca Świętego Vrbana VIII. Teraz świeżo w poczet świętych Biskupow policzonego, Roku 1629. Dnia 22. Kwietniá. Od wielu poważnych Pisárzow Kościółá ś. á osobliwie teraz nowo od Jáśnie Wielobnego Oyca Fránciszka Wenturyusza, Biskupá ś. Sewerá pisány. A Przez X. Bazylego Iarockiego. Zakonu Karmelitow, Bráctwá Szkáplerzá P. Máryey w Krakowie ná Piásku Praesidentá, dla pożytku wiernych pilnie ná Polski przetłumaczony, y do druku podány. Pámiętné mięycie sprawy Świętych, áby pámięciá ich duch wász do cnot był wzbudzony. ś. Athán. w żywocie ś. Anton. Z dozwoleńiem Stárszych. W Krakowie, v Mácieia Andrzeiowczyká, Roku Páńskiego 1629. [Tytuł w ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 21 nlb.

Na odwr. k. tyt. cenzura Bartł. Golankowicza (ex mandato Seb. Nuceriní).

Od k. A, dedyk. Jadwidze Jazłowieckiej s Buczacza (na 3 k.) — a podpisał ją karm. B. Jaroeki. Ona to ufundowała klasztor karm. we Lwowie i rózne dobrodziejstwa mu świadczyła.

Od ark. B idzie żywoť Jędrz. Korsyna, opis oudów, jego nagrobek wierszowany, starania o kanonizację.

Joher 81317. — Siarczyński Obraz I 191. — Maciejowski Piém. III 734. — Encykl. Orgelbr. t. XIII str. 85.

Jagiell. — Ossol.

Ventus ob. Mirowski Andr. (1596) — Venti.

Wentzel Adam ob. Kottwitz Bal. (Kindliche Thränen).

Venus ob. Duńczewski Stan. (1761) — Gawiński Jan (Polska 1673) — Kopia (1761) — Łuskińska (Star. sława) — Niegowiecki Jakub (Transitus 1761) — Relacya (1761) — Wenera.

Smoleński Przewrót umysł. str. 99—102.

Venusgarten ob. Hausmann Wal. (1602).

WENZEL Jan. Der 91 Psalm Davids. Thorn. 1569. w 8ce. Tor. Kop.

WENZL Jan Baptysta, kanonik. Reuerendissimi, Illustrissimi, Perillustres, Magnifici, ac Generosi Domini, Dñi & Patroni Colendissimi. [Zaczyna się:] CVM S. R. Maiestas in proxime celebratis Cracouiae Coronationis Comitijs... [Na końcu:] Humillissimus Seruus Io. Baptista Wenzl, Eccl: Cathedralis Frising: Brixin: & Salisburgi ad Niuus Canonicus, S. Caes: Maiest: Consiliarius. (1670). fol., k. 2 nlb.

Omawia sprawę zabezpieczenia Ukrainy i Polski przed Turkami. Potrzeba 30.000 wojska. Mówi, że na projekt i że król zgodził się wysłać komisarzy do jego zbadania. Pragnie za to mieć indygenat. Jagiell.

Ver Lvkliskanvm Ad Serenissimarvm Maiestatvm Praesentiam Efflorescens, Pvblicae Felicitatis Amaenitatem Et Minimae Societatis Iesv Venerabvndam Hilaritatem Iisdem Serenissimis Vladislao IV, Et Lvdovicae Mariae Poloniarvm Maiestatibvs Et Svecorvm. Typo exhibet. Anno Salvts M.D.C.XL.VIII. in Praedio Suburbano Colleg: Viln: Soc. Iesv. (1648). fol., k. 6 nlb.

Na odwr. k. tyt. dedykacja Wład. IV i M. Ludwice, gdy odwiedzali Łukiszki.

Po czym wiersze w różnych językach. A więc najprzód Ekloga łac. heksametrami; potem Hendecasyllabus. — Następują dwie „sielanki“ po polsku: 1) Wsi dostojna, wsi wspaniała, Którać może zrównać chwałá?... (4 strofy z pochwałami wsi gładkim wierszem). 2) Początek drugiej „sielanki“, sławiącá parę monarszą, brzmí: Dobrzeć wiosna uczyniła, Że się kwieciami nie okryła...

Potem idą: 4-wiersz makaroniczny (Miesiąca flores majus wyglądają, Zielonam barwam od niego czekają...) — Dithyrambus (po łacinie). — Certamen linguarum, quae

inter personas Soc. Jesu suis Majestatibus subditis... reperuntur.

Pod tym ostatnim tytułem pomieszczono 17 wierszyków, każdy w innym języku, wszystkie na cześć pary królewskiej. A więc mamy tu wiersze francuskie, hebrajskie, greckie, włoskie, hiszpańskie, niem., belgijskie (holender.), skławońskie (Tebe dnes welicisaiet wes swiet Władysławie...), lotawskie, litewskie, ruskie (Weliki Hospodara presławnych narodów...), węgierskie, angielskie, szkockie(?), czeskie, hibernańskie (irlandzkie), syryjskie. Kończy: Ruralis poeta de se.

Dwuwersz litewski brzmí: Džiaugas ziedálay kad iump ateio Karalay — Saulas isawido meto nelaukia prašido.

Wiersz lotawski zaczyna się: Starpan to lele meše tas Latwis dzwoiams...

Jest to prawdziwy turniej poliglotyczny, świadczący, ilu językami władali jezuici rezydujący w Polsce, a przez to jeden z bardziej interesujących panegiryków jezuickich, biorąc za stanowiska historycznego.

Na egz. Csart. przerobiono równocześnie tekst wierszyka franc., który istotnie ma w drukowanej swej redakcji bardzo niegrabne brzmienie.

Porównaj pod Chądzyński (Florae Lukinsciae amoenitas 1639) — w tomie XIV 140.

Kraszewski Wilno IV. — Stankiewicza Bibl. Litow. II. Csartor.

Ver ob. Baco J. (philosophicum 1710) — Burniewicz (nuptiale 1651) — Dąbkowski S. (autumnale 1688) — Gwardziński Jak. (floribus 1677) — Raoki J. (Poloniae 1642).

Ver aureae aetatis astra aurei quondam terris librante saeculum Saturni concessum imperio Theatrum. (Collegium Brunopolitanum S. J.) 1720. fol., k. 1.

Program teatr.

Czapski.

Ver novum, Veris exacti Stagyritici Cursus laureis Amaenum. In Carmeli vertice, ad Immaculatam Lillii inter spinas candorem. Sub Auspiciis A. R. P. N. O. Provincialis, Provinciae Sancti Spiritus per Poloniam et M. D. Lithuaniae noviter electi: nec non RR. PP. NN. Capitularium, in conventu Novitiatu Immaculatae Virginis Congregatorum, Publicis Thesibus a FF. Carmelitis Ejusdem Ordinis Studii Philosoph: Cracovien. salutatum. Anno Salutati inter brumam peccati Divini Veris

1694. Die 2. Maii. Defendentur publice in Conventu Cracoviensi Carmelitarum Discalceatorum, Horis pomeridianis. Cracoviae, Typis Universitatis. fol., k. 4.

Na odwrocie tytułu rycina wyobrażająca karmelitę piszącego na pulpicie i dwa drzewa: sculps. Joan. Alex. Gorczyn. Od k. 3 idą Conclusiones philosophicae. Jagiell. — Uniw. Wileń.

Wer hätt' es gemeint?.. ob. Bonifacius (1721).

Ver-Vert ob. Grasset.

VERACINI Francesco Maria. Sonate a Violino solo e basso dedicate a Sua altezza... Il principe reale... di Polonia. Op. I. Dresdae 1721.

Ded. późniejszymu Ang. III.

Ciechanowska w Przgl. Bibliot. 1929 str. 569. Bibl. Liceum Muz. w Bolonii.

Verainigung (Die) Kaiserlicher May. mit dem König von Hungern Polen und Böhem etc. Auch wie und wo sy zu komen seynd und ainander empfangen seind. Auch was sich begeben hat und was herrschafft und volck darbey gewesen und wie sy zu Wien eingezogen seind mitt mer verlaufung und handlung alles hierinnen klerlich begriffen. (1515). w 4ce, k. 8.

Z drzeworytem. — Druk zapewne w Norymb.

Jest także inne odbicie ze zmienioną nieco ortografią: Polen vn Behemen.. Auch wie und wo sie zusammen kummen sein... wie sy zu Wien einsogen...

Piekarski Katal. kórn. nr 1546. — Kertbeny Bibliogr. — Inne broszurki odnoszące się do szjazdu wied. zestawia Finkel Bibl. hist. I nr 6927—31 i 2669. — Porównaj też t. XIV 475.

Bibl. Monach. — Kórnik.

Veramantius (pseudonim) ob. Kazmierski — Potocki Ignacy.

Verant-woordingh vanden Hertogh van Coerlandt tegens de Sweetsche Lasteringen. Amsterdam 1658. w 4ce, kart 8.

Na końcu jest wyłożenie przyczyn, które skłoniły króla szwedzkiego do przeprowadzenia Ka. Kurlandii do Rygi.

Verantwoordinge ob. Schlichting (1654, 1656).

VERANCIUS (Vrančić) Faustus. Dell' origine degli Slovini o Sarmati in Dalmazia e della lingua parlata ai tempi di S. Girolamo. Dissertazione latina dedicata dall' autore a Cristoforo Varso-

vich [Warszewicki] Canonico Cracoviense inscrite nell'opere del Veranzio... Roma 1606. w 8ce.

Ob. Warszawicki K.

— Dictionarium septem linguarum (Pragae 1605)... ob. Loderecker.

Verantius Michael ob. Leorinus Hier. (1591).

(Weraszyńska Elż.). Luceorien..., Sacra Congr... Pro Ep. Luceor... contra Elis. Weraszyńska abbatissam monialium... monast. Bresten... Facti. 1729. fol.

— Toż... Summarium. 1729. fol.

Bibl. w Cambridge.

Werawski Ludwik i Józef ob. Poiej Albr. (1795).

Verax hemerodromus ob. Foltiński J. S. (1679).

Verax Christianus Liberius Luceorlensis ob. Vergerius (1556).

Jest to pseudonim Andr. Trzecieckiego. —

Jednakże Sembrzycki Vergerius 1890 str. 46 przypuszcza, że może to pseudonim Sebast. Wołyńca od wyrazu Luceoria (Łuck) w wojew. wołyńskim.

Verba ob. Chefer Im. (pulchra 1637) — Gesner Kon. (ultima 1614) — Hahn Ad. (Votiva 1664) — Heptalogum (in arca 1712) — Mankisch (ultima 1655).

Verbi (Incarnati) mysterium. Iuxta mentem Doctoris Subtilis elucidatum. A Fratribus Minoribus Strictioris Observantiae publicae disputationi expositum. Cracoviae ad aedes Divi Casimiri die (dopis. 22) mensis (Maii) hora (secunda pomeridiana). Anno Domini 1664. (Cracoviae), in officina apud Successores Lucae Kupisz S. R. M. Typographi. w 4ce, k. 4.

Obejmuje: Conclusiones I—XVI. Jagiell.

Verbo (De) Dei... ob. Blaesing Daw. (1682).

Verborum (De) copia... ob. Erazm Roterodamus.

Werbowanie ob. Abocourt Franc. (1779).

WERBSKI Józef, kanonik chełmski. Zwierciadło Matronom polskim albo żywoty pobożnych panien, matron y wdow polskich. w Lublinie 1697. w 12ce.

Jocher 8251 (za Niesieckim).

— ob. Rucieński Jan Chrys. (1685).

Verbum caro factum, assertionibus theologis ad mentem D. Thomae Aquinatis Doctoris Angelici, explicatum; et Illustrissimo ac Magnifico domino, D. Stanislao Lubomirski, comiti in Wisnicz, palatino et generali Cracoviensi, Scepusiensi, Zatoriensi, Niepolomicensi etc. etc. capitaneo a FF. Carmelitis Discalceatis Collegij Visnicensis, Sacrae Theologiae studiosis, grati animi ergo dedicatum, publicoq; certamini expositum. Crac. in Officina Andreae Petricouij, S. R. M. Typogr. Anno 1645. w 4ce, k. 8 nlb.

Obejmuje Assertiones theologicae.

Jagiell.

— aeternum in cruce, pro salute universi generis humani passivum... Ab Illus., ac Gener. Inventute Scholae Grammaticae Almae Univ. Cracoviensis, in Novodvorsciano oratorio Immaculate Conceptae Virginis Sacratissimae, scenico apparatus demonstratum. Anno Domini 1712, Die 22 Martis. w 4ce, k. 4.

Program teatr.

Jagiell.

— divinae mentis D. Thom. Aquin. Josepho Andreae Załuski Supr. Polon. Referend. ded. a Carmel. Discal. Collegii Radzieiov. 1745. Varsaviae, S. J. fol., sygn. F₂.

Ob. Tomasz Akw. Dzików — Ossol.

— divinum ob. Chmielecki.

— carofactum ob. Śmiglecki M. (1613).

Werbunek (dla obcych potencyi w Koronie i W. X. Lit. zabroniony). (Projekt na sejmie 1780). fol., 1/2 ark.

Ob. Projekt.

Bibl. Ks. Misjon. — T. P. N. w Poznaniu.

— ob. August II (Uniwersał 1739) — Olechowski J. (1789) — Werbowanie.

Werbung vnd beuehl, Was der Durchleuchtigste, Grossmechtigste Fürst vnd Herr, Herr Sigismundus, der Schweden, Gothen vnd Wenden König, &c. &c. Als dann König zu Polen, &c. &c. Bey Dem Durchleuchtigen, Hochgebornen Fürsten vnd Herrn, Herrn Carln, der Reiche Schweden, Gothen vnd Wenden Erbfürsten vnd Gubernatorn, Hertzogen zu Südermanland, Nericke vnd Wermeland. Ingleichen

Den Herrn Ständen dieses Reichs, zuerrichten vnd anzuzeigen. Seiner Kön: Maiest: Abgesandten Dem Edlen vnd Wolgebornen, Herrn Samvel Lasky von Lasko, Herrn zu Schonenwaldt, gnediget auferlegt vnd anbetrawet gehabt. Ingleichen, was wolermelter Gesandter, inmittelst seiner erlangten wiederabfertigung, an S: F: G: durch eingelegte sonderbare schreiben, gelangen lassen. Vnd Weicherley gestalt S: F: G: auff's des Gesandten schriftlich vbergebene, auch in seiner werbung angezogene Protestation vnd sonsten hinwiederumb geantwortet. So wol auch Was S: F: G: in antwort, zur begerten abfertigung, schriftlich verlassen lassen. vnd dann Ermelte Herrn Reichs Stände, gegen S: R: M: auff obberfirte angebrachte werbung, zum aller vnderthenigsten sich erkleret haben. Actum Upsal, im 1598. Jhar. [Na końcu:] Gedruckt zu Stockholm, durch Andream Gutterwitz. [Tu winietka: ornament linearny]. Anno M.D.XCVIII. (1598). w 4ce, k. tyt. i k. 42 nlb. (sygn. A—Liij).

Są to dokumenta odnoszące się do poselstwa Samuela Łaskiego. Na początku tłumaczy się Łaski, że otrzymał polecenie odprawiania poselstwa po niem., ale języka niem. nie zna dokładnie (so ferne die Zierlichkeit der deut. Sprach erfordert).

Następuje list Zygm. do Karola suderm., przemowa Sam. Łaskiego, jego protestacja (z pretensjami i żądaniami do Karola od Zygmunta), odpowiedzi Karola itp. W dniu 20 febr. 1598 udzielił Karol obszernej odpowiedzi (na 13 kartach druku), w której odpierał wszelkie zarzuty i doręczył także osobny list do Stanów polskich. — Stany szwedzkie odpowiedziały w dniu 22 febr. osobno.

Ob. o tej sprawie pod Bericht (Eigentlicher 1598). — Inne druki współcz. wylicza Finkel I nr 3359 i 3361.

Wierzbowski I 667.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Warsz.

Werbungs Oration ob. Olszewski (1670).

VERCH Samuel. Gedicht auf den Einzug August II. in Danzig 1698. fol. Hoppe 68.

— Lessus in Andream Gnospium. Dantisoi 1702. w 4ce.

— Der erhöhte Siegesschild Johannis III, Königes in Pohlen, von dem Archimedes unserer Zeiten Joh. Hevelio der Himmelskugel zugesetzt. Danzig 1684. fol.

— Glückliche Vereinigung der beyden Häuser Bergmann und Bauer durch eheliche Alliance. Danzig. fol.

Werchau Mart. Fr. ob. Hancke G. (1687).

WERDA Jan, podkomorzy pomorski, starosta nowski († w Piotrkowie 1648). Indigenat Ziemi Pruskiej przez Iana Werdę Podkomorzego Pomorskiego Nowskiego Starostę etc. nowo wydany. w Thorunia 1645. fol., k. 23 nlb.

Kraśiń. — Uniw. Warsz.

— Indigenat Ziem Pruskich Przez Wrodzonego Jana Werdę. Podkomorzego Pomorskiego. Starostę Nowskiego. Z Supplementem Objectyi, ktorymi Obywatelów Pruskich niektorzy Ich mość P. P. Koronni zarzucac zwykli, y z Indexem, z ktorego co w sobie ten Indigenat zawiera, każdy sufficienter sprawić się może. Auctius teraz à niż przed tym wydany. We Gdańsku. V. wdowy Gerzego Rhetiusza. Anno D. 1647. [Tytuł w prostokątnej ramie]. w 4ce, k. tyt. i k. 19 nlb., str. 41—123, k. 4 nlb.

Druk gocki. Sygn. A, pod os, B pod oj, C pod ze.

Dedykacja: Trójjedynemu jednowładcy... i Władysławowi IV... Osmaza i Fiedrowicza cara mosk. zwycięzcy.

Opisuje wiktorie Władysława, wspomina o pobycie pod Bredą, o elekcji, o potencji korony polskiej a kończy pochwałami ziemi pruskiej. Pruska ziemia jest dla Rzeczypospolitej skarbnicą, szafarzem, ludzi cudzoziemskich szkołą, ceikhausem, wojsk źródłem. O dobrowolnym wcieleniu Prus, o osobnej radzie publ. pruskiej. O indygenacie pruskim (obcy nie mogą zajmować urzędów w Prusiech).

Druga dedykacja do Stan. Olbrychta Radziwiłła, kanclerza litow. Wspomina wspaniałe dzieło Janussa Rads., gdy datok od króla franc. rozdał między niezłaciwe królówi franc. animusze. Datum w Nowym 2 febr. 1645.

Rospoczyna tekst inkorporacji z r. 1494; po czym dalsze przywileje: Zygm. I z r. 1512 i 1519; dwie legacje stanów pruskich do Zygm. I w sprawie naruszonego indygenatu; przywilej Zygm. III z r. 1601;

rewersały bisk. Rudnickiego i Mik. Szyszkowskiego (z r. 1637).

Od ark. K. tj. od str. 73 idzie:

Vytora Czesce Indigenatu abo raczy Supplement Obiectiy Ktoremi Indigenat Ziem Pruskich Niektorzy Ich Mose Panowie Koronni Zarzucać Zwyykli. Anno M.DC.XLVII.

Na odwr. tego tytułu herb pruski. Rozpoczyna znowu dedykacja królowi. Tu znowu pochwały Prus. (O Mauritzia holend. i innych sąsiadów pilnym na Prusy oku. O tym, że szpetnie by było być bez Prus Koronie). Dalej idą prawy. Władysława IV z r. 1646 oraz cantia Wacława Leszczyńskiego z r. 1647.

Od str. 87—123 idą obiekty w liczbie siedmiu. Po każdej dodaje autor „zapłatę“ tj. jej odparcie poparte źródłowo. — Na ostatnich nlb. 9 stronach indeks alfabetyczny.

Czart. — Jagiell. — Krasin. — Un. Warsz.

— Indigenat Ziem Pruskich albo Prawa y Privilegia od Krolow y Rzptey Polskiej Obywatelom tey przezacney prowinciey nadane. Zebrane niegdy przez WP. Iana Werde Podkomorzego Pomorskiego y Nowskiego Starostę a teraz przez Piotra Elerka I. K. M. Typografa znowu przedrukowane w Warszawie R. P. 1652. fol., k. 36 nlb. Uniw. Warsz.

— Toż:... Gdańsk 1761 (?).

Kat. Bibl. Pijar. nr 61.

— Iustificata Jana Werdy Podkomorzego Pomorskiego, Nowskiego &c. Starosty. Dlaczego się od Confessiey Ausspurskiej odłączył. Za Pozwoleniem Starszych Podana Do Drvkv XIII. Lipca, Roku Pańskiego 1642. A Drukowana w Thoruniu 1645. [Tytuł w ramce]. fol., k. tyt. i k. 3 nlb., str. 59. Druk gocki.

Dedyk.: Wprzód Trojedynemu Jednowładcy (sic) a potym Wład. IV. Wychwała jego zwycięstwa, mądrość, gorliwość religijną. Datum w Orzechowie 2 augusti 1645.

Po czym druga dedyk.: Gersemu z Tenczyna Ossolińskiemu, datow. 18 julii 1642.

W dziełku tym opowiada autor, dlaczego porzucił wyznanie augsburskie na rzecz Kościoła katolickiego. Przechodzi po kolei różne kwestie sporne i oświadcza się za wiarę rzymską: uczynki dobre zbawiają, posty, o małżeństwie duchownych, o spowiedzi, sakony, prymat rzymski... itd. Powołuje się na pisarzy kościelnych i na Pismo św. na dowód, iż to, w co „pierwej

wierzył“ było błędne. Życzy sobie, aby król zwołał jaki walny synod w sprawach wiary. Zwraca się też z prośbą, aby biskupstwa obsadzano na stałe, a nie przenoszono biskupów. Wykazuje z tego pożytki i cytuje duży ustęp z Kromera, krytykującego sposób obsady biskupstw. Na końcu dowody z doktorów św. i przykłady, że Piotr św. był międszy apostołami starszy. Że się godzi świętych wywać. O transsubstancjacji. O komunii. O czyszczeniu. Cytuje św. Augustyna, Chryzostoma, Ambrośkiego etc.

Joecher 9806.

Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin.

— Toż:... za pozwoleniem Starszych podana do druku XIII. Lipca Roku Pańskiego 1642. Drukowane w Toruniu 1645. Przedrukowane w Gdańsku r. 1732. w 4ce, str. 76.

Dedykuje: do Władysława IV i do Jerzego z Tenczyna Ossolińskiego kanc. w. kor. Jocher III 592. — Maciej. Piśmienn. III. Czartor. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Iustification oder Rechtfertigung des Hochgebohrnen und Wol-Edlen Joannis Werdae Pomerelschen Kreises Unterkammers und Starosten auff Newburg. Warumb er von der Ausspurgischen Confession abgestanden. Mit Bewilligung der Oberrn aussgegeben. Dantzig. Gedruckt den 12 Febr. 1646. fol., k. 4 nlb., str. 61.

Ded. Carolo Ferdinando, Bischoff von Breslau. Jagiell. — Uniw. Warsz.

— ob. Dachnowski Jan Karol (Porzebowia żaloba 1648).

Święcki Hist. pam. II 274. — Maciejowski Piśmien. III 837. — Bentkowski H. lit. II 224. — Braun De scriptor. 1739 str. 317. — Finkel Bibl. III 1889.

Werde (Na wesele ziążenia de Nassau)... ob. Nassau Karol.

Jest to wiersz przypisany w jednym z katalogów jakiemuś Werdemu. Ale czy to nie omyłka, bo autor tego naswiska nie jest znany.

Verden (de) Joannes Gedanensis ob. Franconius Mat. (1545) — Hoppius Joan. (Oratio 1548) — Szadek Mikołaj (Judicium astrologicum 1530, Practica 1531).

WERDENHAGEN (a) Jan Anioł. De rebus publicis hanseaticis. Francofurti, M. Merian, 1635. fol.

Z mapami, z widokami miast i planami (m. i. Gdańska, Krakowa, Elbląga).

— Toż:... Francofurti 1641. fol.

(Werder). Recuperirung des Werders 1659. w 4ce.

Hoppe 96.

— ob. Bericht (1659) — Hartwich Abr. (1722).

VERDIZOTTI Mariusz. Setnik przy- powieści (1608)... ob. tom XIII 163.

Na odwr. tyt. herb Gryf i 12 wierszy pol. Dedykacja wierszem Janowi z Rusca Branickiemu, kaszt. bieckiemu. W niej mówi, że jeden człek wielki, w przyjaźni Branickiemu miły, przywiózł z Włoch tekst tych bajek, sprawił im „szatę polską“ (przełożył?) i sam odjechał w cudzo- kraje, a rękopis poruczył Błażewskiemu. Ten go przebrakował i według zdania swego uszykował.

Dziełko Błażewskiego „Setnik“ jest istotnie przeróbką Verdizottiego „Favole bellissime“ (druk. 1560). Czy ów „przyjaciel“ jest fikcją — czy też na prawdę kto inny jak wydawca tłumaczył? — trudno rozstrzygnąć. Może jednak pierwsze, bo Błażewski chętnie się piórem bawił. Brückner (Ezopy) oświadcza się za drugim przypuszczeniem i upatruje tłumacza w Lubomirskim.

Przekład jest dość wierny, tylko wprowadzono wszędzie wiersz 13-sgłoskowy zamiast miar oryginału. Rozpoczyna bajka „Ojciec, syn, osioł“; kończy: „O bani z sońnią“. Wreszcie wierszyk „Do czytelnika“, w którym wyjaśnia, że zwierzęta, drzewa, ziola, kamienie przemawiają tu, by czytelnika poprawić. — Przed każdą bajką dodano krótki sens moralny, czasem w formie przysłowiowej, np. Kto da zęby, da i chleb; Mędrze jajca niż kokoszy itp. Przedrukował w r. 1897 Bruchnalski w Bibl. Pis. Pol. Akad. nr 34, opatrzony wstępem i słowniczkiem. — Maciejowski Polska I 228 oraz Maciej. Piśm. III 517—9; mylnie twierdzi, że Krasiecki i Trembecki „wiele sobie stąd przywłaszczyli“. — „Wisła“ (czasop.) VIII 780. — Korbut I str. 420.

Por. także pod. w Bibl. XXVII str. 181 (bajka o ojcu, synu i osiole).

Jagiell. — Ossol.

Werdwein Michał ob. Weltzel Kasp. (Festivitati 1620).

VERDUCCIOLI Feliks, prof. w Perugii. Religiosa Nobilitas In funere Henrici Firley Comitis De Dąbrowica Palatinidae Sandomiriensis Oratio Felicis Verduccioli Doct. Phil. & Theol. in Patrio Augusto Perusino Gymnasio Eloq. Prof. dicta Perusiae in Ecclesia D. Virginis Conceptae Congregationis Oratorij S. Philipi Nerii. Ipsis Paren-

talibus. V. Kal. Septemb. oIcIoCXL. (1640). [Na końcu:] Pervsiae, Typis Angeli Bartoli, 1640. Superiorum Permissu. Deinde recussum Lublini. Anno D. 1641. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb. (sygn. C.).

Dedyk. bratu zmarłego Sbignievo Firley, palatinidae sandom., datow. Perusiae III. Kat. sept. 1640.

Przedruk niestaranny, lichey. Wysławia ród Firlejów, który przed 500 laty przybył z Niemiec do Polski. Zmarły kształcił się za granicą, zmarł przedwczesnie. W Perugii dużo kształcących się Polaków, są tu jak w ojczyźnie. Opisuje żal miasta po śmierci Firleja. Na końcu są dwa listy: 1) do bisk. Jerzego Tysskiewicza w Warszawie — z doniesieniem o śmierci. Ossol. — Uniw. Warsz.

Werdum, dworzani Paulmiersa ob. Bernouilli (1786).

Pierwszy Bernouilli ogłosił fragment opisu tej podróży (bez jej końca) z r. 1671. — Dużo więcej podał Liske Cudzoziemcy w Polsce 1876 str. 120 — oraz w Arch. Komisji Histor. I 183. — Wreszcie Kluczycki w Scriptorum Rerum Polon. IV (1888). Szujski Opat Paulmiers (w „Dziela“ IV). — Korzon Dola i niedola III 111 i passim. — Pieradaka w Roczn. Krak. XXVIII 219.

Veredarius Paciferus ob. Boszkowski Jan Filip (Nova electio abbatum 1729).

Veredianus Georgius (pseud.) ob. Kazimirski J. — Potocki Ign. (1778).

Verehrung (Andächtige) des heil. Stanisłai Kostka Soc. Jesu. Wien, 1760. w 8ce.

Ob. w tomie XX 150 (Leben und Verehrung). Ossol.

— (Schuldige) und Andächtige Tag-Zeiten zu dem grossen Patriarchen H. Joachim... aufs neue gedacht in Braunsberg 1752. w 12ce.

WERENKO Teodor, Soc. J. z Pińska (1704 † 1771). Responsa juridica de ultimis voluntatibus, Dillingae typis I. A. Schnabel, 1761. w 8ce.

— Jus naturae et gentium commoda auditoribus methodo explanatum. Dillingae typis I. A. Schnabel Anno 1763. w 8ce.

Brown Bibl. str. 418.

VEREPAEUS Simon. De epistolis latine conscribendis libri V. nunc re-

cens meliori methodo et scholis illustrati et accessione aliqua nova postremum aucti. Brunsbergae. Excudebat Iohannes Saxo. Anno MDXC. (1590). w 8ce, str. 224.

Bandtkie Hist. druk. I 48. Raczyń.
— ob. Bartsch Fryd. (1607).

Vereinigung der Lutheraner und Calvinisten in Polen. Merkwürdige an einen Polnischen vom Adel geschriebene Briefe. Gedruckt in dem andern Jubeljahr und 1570. w 8ce.

Halecki Zgoda sand. 1915 str. 359.

Werelt de Kleyne... ob. Joosten Jak. (1644).

Werena P. ob. Aleksander (1728).
(Wereszczaka Ant.). Sprawa WW. JP. Antoniego Ex-Mar: Nowogr: Tadeusza Podkomorzego Nowogrodzkiego Wereszczakow. Z WW. JPP. Xawerym iako Mężem, a Barbarą z Boynowskich iako Aktorką Zielińskimi Komor: Nowogr: (po 1790). fol., k. 2 nlb.

Uniw. Wileń.
— ob. Bujnowski (1791).

WERESZCZAKA Bogusław. Głos Jaśnie Wielmożnego Imci Pana... sędziego grodzkiego y posła województwa Brzeskiego na seymie extraordinarynym grodzieńskim w złączonych Izbach r. 1793 miesiąca Junii 25 dnia miany. fol., str. 2.

Jagiell. — Krasin.
— Głos Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Bog. Wereszczaki sędziego Grodzkiego, y posła wdztwa Brzeskiego, na seymie extraordinarynym Grodzieńskim w stanach seymujących dn. 16 Julii 1793 r. miany. fol., str. 2.

Jagiell. — Krasin.
— Głos Jaśnie Wielmożnego Imci Pana... sędziego grodzkiego y posła województwa Brzeskiego, na seymie extraordinarynym Grodzieńskim na dniu 30 Julii 1793 r. miany. fol., str. 3.

Jagiell.
(Wereszczaka Eliasz). Sprawa WW. JPP. Eliasza y Marcyanny z Glinskiach Wereszczaków kracych Brzeskich, oraz JX. Ignacego Laskowskiego kanonika łuckiego kanc. Brzeskiego pko WW. JPP. Rozalii z Wereszczaków

matec, Piotrowi synowi, Annie corce Mickiewiczom kracyzney y kracycom Lidzkim (około 1790). fol., k. 2 nlb.

Zieliń.
WERESZCZAKA Prokop, stud. Akad. Krak. Herevles Abo Zdrowa Rada. Y Wczesna przestroga wspaniałey Słowiańskiej Młodzi. Przez Prokopa Wereszczakę, Studenta Akademiei Krakowskiej napisana. W Krakowie. Imprimatur Sebastianus Nucrinus. [Tu winietka]. W Drukarni Marciná Fili-powskiego, Roku 1632. [Tytuł w prostokątnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 10 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb Lewart i epigramat po polsku. Dedykacja Janowi Firlejowi, wojewodzie krak. Autor wspomina w niej swój pobyt w domu Firlejów wraz ze Stan. Sieklickim, który go w nieznanym kraju pokazał i oświadczył. Dat. z Krakowa 5 Julii 1632. Na nast. stronie: Dux altitudinis sive Sarmata (rycina husarska w skoku, jak na drukach samojskich). Pod nią podpis: Połysy wspaniała słowiańska młodzi, a obacz dokąd cię przykłady walecznych przodków powabiają... Zdaże się, że w tej wzmiance o słowiańskości jest ślad znajomości „Herkulesa słowiańskiego“ K. Miaszkowskiego.

Od ark. B idzie: Herkules albo Zdrowa Rada... Napisane 13-zgłoskowym lichym wierszem. Zaczyna od wzmianki o Podolu żalonym („złote runo polańskie“), spustoszonym przez Bisurmanów. Gniew Jowissa z piorunem w ręce. Występuje Aleydes i wzywa kary na wyrodków, ale prosi za bohaterami. Jowiss wymienia swoje warunki, nakazując zachowywać cnoty: Pieszczoty strzec, poądlliwości miarkować, mężny umysł, trzeźwość, porty niech w państwach swych działają celem śległowania, rozbójników karać itp. Kończą: Do tego, kto przeczyta (Dnieprowe krwawe musy to wszystko sprawili, że wdzięcznych Roksolańskich mów mnie naucyli). Wreszcie: Na Zoila. (Króć hardym karkiem, pysk łaj zawisłym kłem swoim...).

Naśladowania Ksenofonta Herkulesa nie dostrzegłem, chociaż autor w dedykacji wyraża się: Greckiego Herkulesa dzielność... odkrywsi i w polską szatę przybrawszy. Maciejowski Piśm. III 746 (podaje mylnie k. 8). — Sinko Liter. grecka I 2 str. 565.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.
WERESZCZAKA Stefan i Godlewski Stan. Z Filozofii Wybrane Zdania Ktore Najjasniejszemu Stanisławowi Augustowi Królowi Polskiemu Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu Ruskiemu,

Pruskiemu, Mazowieckiemu, Zmuydzkiemu, Kijowskiemu, Wołyn. Podolsk. Podlaskiemu, Infant., Smolen., Siewierskiemu, y Czernichowskiemu. Przypisane. Dowodzili y Utrzymywali Publicznie Stefan Wereszczaka Podczasz. Wdztwa Nowogr. Stanisław Godlewski Stolnik. Wdztwa Brzeskiego. Uczący się Filozofii w Konwikcie Szlacheckim Wileńskim XX. Scholarum Piarum Pod Nauczycielem Kazimierzem Narbuttem Tegoż Zakonu. w Wilnie w Drukarni J. K. Mci y Rzeczypospolitey XX. Schol. Piar. R. 1771. fol., k. tyt. i k. 25 nlb.

Imprimatur dał Aleks. Horain, refer. lit. Dedykacja królowi, w której podniesione jego zasługi około dobrobytu kraju i oświaty. Rozpoczynają tezy z logiki, potem idą z kosmologii, z psychologii, z nauki o Bogu, o polityce, z fizyki generalnej, z mechaniki, z nauki o świetle, o powietrzu, o wodzie, o planetach, o elektryzacji, o ziemi i jej owocach, o rolnictwie, o żyjących rzeszach.

Cytowani są nieustannie Leibnis, Wolff, Malebranche, Kartezjusz, Hallembert (sic), Hevelius, Newton, Duhamel, Franklin itp. — Tezy oparte na tych autorach zwalczają twierdzenia scholastyków (czyli „sakolnych filozofów“) i sławią nowoczesne metody przyrodniczo-filozoficzne. Są dowodem wielkiego przełomu w naucezaniu pijarskim. U dołu stron dodane i odsyłacze do nowszych dzieł objaśnienia tes. Autorami ich nie są oczywiście dwaj młodzi studenci, tylko ich profesor. Na karcie H (verso) powiada on: „Sposoby, jak najlaciej wnoszenia jedno z drugiego, reguły, wedle których doświadczenia czynić, świadectwa Pisma św. i historii jak używać mamy — dostatecznie w Logice polskim językiem wydanej wyrasiliśmy“. Autorem jest więc Kazimierz Narbutt (ob. tom XXIII 39).

Druk piękny, marginesy szerokie.

Ossol.

(Wereszczaka Stefan). Sprawa... z W. Jpanem Felicyanem Bienkuńskim Szambelanem Dworu Polskiego. (1799). fol., k. 9.

Dopis.: 1799 Januar. 31 Stanisław Orzechowski komor. (wnosił).

Uniw. Wileń.

— Sprawa W. Stefana Wereszczaki Podkomorzego Pttu Nowogrodzkiego przeciwko JW. Felicyanowi Bienkuń-

skiemu Sęziemu (sic) Głów: z Pttu Oszmiańskiego. fol., k. 2.

Dopis.: 1799 Sbris 12 z Remissyjnych Michał Zaleski.. odpowiadał.

Uniw. Wileń.

— Odpowiedź... przeciwko W. Felicyanowi Bienkuńskiemu Szambelanowi byłego Dworu Polskiego (1799). fol., k. 4.

Dopis.: 1799 Januar. 31 Michał Zaleski.

Uniw. Wileń.

— ob. Bienkuński (Sprawa 1799) — Bujnowski (1796) — Narbutt Kaz. (1771).

(Wereszczycy). Na przynosiny JJ. WW. Józefa i Eleonory z Gielgudów Wereszczyczych Starostów Sądowych Ptu Upitskiego imieniem Collegium Poniewieckiego X. X. Scholarum Piarum Roku 1781. fol., k. 1.

Wierrz.

(Wereszczyńscy). W. J. P. P. Barbara z Klopmanów starościna Kurklecka matka, Krzysztof szamb. J. K. IMCI i Józef stta sądowy pttu uptt. synowie Wereszczyńscy przeciw: W. I. P. Tadeuszowi Muśnickiemu star. moskwitel. taką swej sprawy czynią wiadomość (około 1780). fol., k. 1.

Jagiell.

— ob. Brunow K. (ok. 1790) — Kurklecka Barbara (1777).

Wereszczyńska Eleonora z Gielgudów ob. Wróblewski Bonifacy (1781).

WERESZCZYŃSKI Feliks. Rywal Opiekun Zawstydzony. Komedia w Pięciu Aktach. [Na drugiej karcie tyt.:] Rywal, Opiekun Zawstydzony. Komedia w Pięciu Aktach z Niemieckiego Tłumaczona, i do Kraiowych zwyczajów z niektórymi małemi odmianami, i okrasami przystosowana Przez Feliksa Wereszczyńskiego Sędzieca Ziemskiego Hdm-skiego. [Tu winietka: flakon z kwiatami]. w Lublinie w Drukarni J. K. Mci, XX. Trynitarzów. Roku 1785. w 8ce, k. tyt., str. 274.

Aktów pięć. Bohaterami są Zofia Dobrucka i Walery lubownik Zofii, chorąży w regimencie. Na Walerego sągięła parol ciotka Zofii skarbnikowa Zrądnicka. Po wielu przeszkodach młoda para się pobiera. Rzecz z niem. przerobiona na stosunki polskie, ale tylko powierzchownie.

Bentkowski I 571 (z datą 1785). — Bernacki Teatr II 297 i 352. Csartor.

WERESZCZYŃSKI Józef, opat sieciechowski i biskup kijowski (od r. 1581) († 1598). Adhortatio Reverendi In Christo Patris D. Iosephi Wereszczynski Divina Ordinatione Abbatis Sieciechovien. Ad Reuerendissimos, Reuerendos, Illustrissimos, Illustres, Magnificos & Generosos Regni Poloniae Proceres & Ordines omnes. Qua ducuntur ad concordiam amplectendam, & omnes simultates deponendas, priusquam actum Electionis, aggrediantur, vtq; omissa rerum priuatarum cura, solis publicis negotiis studeant, quibus secus faxit, vt à communi fratrum coetu excludatur. Citero in Officiis libro I. Omnes omnium charitates patriae vna complexa est: pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus. Quo est detestabilior istorum immunitas, qui lacerarunt omni scelere patriam, & in ea funditus delenda occupati & sunt & fuerunt. Cracoviae, Typis Andreae Petricouij. Anno Domini M.D.LXXXVII. (1587). w 4ce, k. tyt. i k. 12 nlb. (sygn. C₄).

Na odwr. k. tyt. dedykacja: Gen. Dom. Nicolao Regowski (sic) in Rogow. Wysokie Kolo... maecenati et amico... Podpisał Sebastianus Sulmiricius Acernus (a datował: Lublini nostris in aedibus septimo idus febr. 1587).

Klonowicz pisze tu, że tłumaczył istum libellum ex polonico idiomate in latinam linguam. Zachwala i formę i treść tego pismka.

Po czym idzie przedmowa autora ad proceres et ordinem equestrem na 1 karcie, datow. ex monasterio Siec. die Tribus Magis sacro 1587. Tu mówi, że pisząc miał na myśli konwokację warsz.

Od k. Alij zaczyna się Adhortatio (quoniam videmus o magn. proceres... itd.). Wysławia w niej libertatem et amoenitatem Poloniae. Mówi o potrzebie zgody wewnętrznej, cytując Pismo św., filozofów greckich i rzym. (Plato, Cicero), poetów. Dla cnoty nie należy się wahać umrzeć (przykład z Sokratesa i Wandy). Nie trzeba się dać uwodzić podarunkami (tu ustęp o agitacji austr.). O kupczeniu ojczyzn. Nie dajcie się uwodzić tyranom (Nemrod pater tyrannorum) tj. Turkowi. Dziedzicznym naszym wrogiem jest Turcarum imperator. Insidiatur dum intercedit. — Na końcu wiersz Ad lectorem (podp. Erasmus Gorscius).

Janoc. I 3—4. — Wiszniewski VIII 124—5. (daje mylnie tytuł: Exhortatio). — Wierzbowski III 2818.

Akad. — Czartor. — Drezd. publ. — Jagiell.

— Droga Pewna Do prędszego y snádniejszego osadzenia w Ruskich Kráinách pustyni Krolestwa Polskiego, iáko też względem drożniejszej obrony wszystkiego vkráinnego położenia od nieprzyaciół Krzyżá świętego. Pokazána Przez Księdzá Iosepha Wereszczynskiego z Wereszczyná, z láski Bozey Nominatá Biskupstvá Kijovvskiego, á Opátá Sieciechovvskiego. W Krakowie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńsk: 1590. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i str. 56.

Druk gocki.

Na odwr. str. tyt.: Przedmowa Authorowa do ksiáski z nią się żegnając. — Jest to 22 wierszy rymowanych przeważnie niby asonansami (pozdrowił — obudził, baczny — wdzięczny, sława — szczęśliwa, obrusza — potrzasa). Także i rytmu autor nie przestrzega. Zaczyna się: Idźże już ode mnie moja miła wdzięczna ksiáżko, A imieniem mym brata witaj każdego rzeźko...

Dedykacja: Radom Kor., Rycerstwu i Stanom Kor. P. i W. X. L. także wszystkim państwowym ruskim do Korony należącym. Traktat zaczyna się od tego, że wyrzucił stanom ospałość i grozi gniewem pańskim; przyczyny, dla których ginie. Ruska ziemia jest folwarkiem naszym — wielość bydła, miodu, ryb, żywność pól. Ukraina ciągnie każdego jak magnes. Osadzić pustynie, wzmocnić horodyszcza. Przyjandy króla i dworu. Żołd dla Kozaków. Kwarta i dziesięciny na ten cel (składane do rąk bisk. kij.). Podatek na Ormian (tu ustęp o ich niezyczliwości). Spichlerse dla Kozaków. Opis salamachy i serby kozackiej. Jako Żydowie w Polsce górę biorą, a jak nas przeklinają. O hetmanach kozackich. Jak winniamy sobie sami pomagać.

W ciągu tych wywodów nieustannie cytuje Bukoliki Wergiliusza po łacinie i przekłada je rozwlekłym, niezgrabnym wierszem. Tak np. Deus nobis haec otia fecit... braźmi po polsku: Zasiadlichmy tu ku csci Boga wszyscy.

Od str. 52: Lament Authora tych Ksiąg, nie mogąc znaleźć kościoła żadnego do biskupstwa swego, ani domu jednego do mieszkania swego, względem spustoszałych Ruskich krajów przez sprosne pogany Turki a Tatary... (Jest to wiersz wzięty z Psalmu LXXIX, saczynający się: Pohańcy o Boże żywy, Wojują twój kraj włáściwy).—

Po czym wierszem na 2 stronach: Przemowa do J. M. Authora tych ksiąg... (Autor tych wierszy nie nazwany).

Wiszniewski IX 344. — Maciejow. Piém. III 407. — Wierzbowski III 2879. — Storożenko Projekt zas. Ukrainy w „Kijew. Starinie“ 1894.

Bawor. (Czarn.) — Uniw. Warsz.

— Excitator Xiedza Iosepha Wereszczynskiego Z Wereszczyna, Z Łaski Bozey Nominatá Biskupstvá Kijovvskiego á Opátá Sieciechovvskiego. Do podnieśienia i wojny S. przeciwko Turkom Y Tatarom, iako głównym nieprzyaciółom wszystkiego Chrześcijánstwá. Psalm: CXXXVI. O ty nędzny Bábilon, strzeż dobrze swej głowy, Bo już nąd tobą wiśi vpadek gotowy: Szczęśliwy, któryć za nas odmierzy twe winy, A o skąłę rostrąci twe nie-szczęse syny. Z Drukárni Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńskiego, 1592. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt., str. 190.

Na odwr. k. tyt. herb Polski i Litwy (ze Snopkiem). Po czym idzie wierszyk na herb: Orle po matce niesiesz Pogonią waleczną... Dedykacja Zygmuntowi III (od str. 4—18), datow. z Kijowa 6 sierpnia 1592. Mówi o tym, jak Turcy gnębi krainy słowiańskie. Wywodzi, że zostawszy biskupem to przedsięwziął, aby jak trębacz na wojnie pobudkę i hasło dawał. — Po czym od str. 19—22: Przedmowa do czytelnika. Mówi, że wzywa czytelnika do kwawej rozprawy z Mahometem.

Traktat (poza wstępem) dzieli się na 2 części (cz. I na str. 30—71, cz. II str. 72—190). We wstępie mówi, że pisał suplikację w tej sprawie do Syktusa V (przez Jers. Radziwiłła), ukasując sposoby pokonania Turka, a teraz to ogłasza.

Część I opisuje niewolę braci pod Turkiem. O wybieraniu dziesięcin i dzieci na janczarów. Profanacja kościołów. Plac więźniów. Sposób uciekających więźniów z Turku. Przepowiednie o upadku monarchii tureckiej (powołuje się m. i. na św. Metodiusza — ob. Stawiski). Turcy i Arabi. Słabość Turcji. Tatarzy, Aszjanie i Afrykanie — to słabe narody.

W cz. II mówi o przyczynach klęsk chrześc. Trzeba jedności i zgody pomiędzy monarchiami chrześc. Ojciec św. winien dać pobudkę. Pius II i Skanderbeg. Plany Batorego (str. 101), który miał być najw. hetmanem w wojnie z Turkami. Jak Batory badał mapy Turcji. Jak Bóg pojednał Zym. III z domem austr. Ile by wojska i pieniądze trzeba na wojnę z Turkami

(Polacy musieliby wystawić samej piechoty 50.000). Całe wojsko musiałyby liczyć 374.000 ludzi. Deklaracja Stan. Karnkowskiego, będąca wyrazem wszystkich biskupów, w sprawie wojny z Turcją. Jak zapewnić fundusze na tę wojnę. Pomocy kniazia moskiewskiego potrzeba do wyniszczenia Tatarów we spółek z panami ukraińskimi. O roli gospodarza wołoskiego. O przeprawie przez Dunaj. O potrzebie zdobycia Konstantynopola. Na str. 128 wywodzi, że hetmanem winien być J. Zamojski, póki starszą jego siły, serce, moc i ochota. Od str. 181: Napomnienie krótkie do Rycerstwa chrześc. (Podaje tu projekt regulaminu wojny tureckiej, złożonego z 13 artykułów, nadającego tej wojnie charakter świętej krucjaty).

Wierzbowski I 583. — Piekarski Katalog kórn. nr 1547. — Maciejowski Piém. III 407. — Osieński Skarga 85.

Tarnowski Pis. polit. II 92 (przyciąca treść za Hołowińskim, gdyż jemu samemu „nie udało się tej ksiáżki spotkać“ — co tym dziwniejsze, iż, jak niżej podaję, jest ona częścią w polskich bibliotekach). — Winc. Zakrzewski Stefan Batory, przegląd hist. 1887 (sądzi, że pisane pod wpływem Batorego).

Czarn. — Czartor. — Jagiell. — Kórnik — Pawlik. — T. P. N. w Poznaniu — Tor. Kop. — Uniw. Warsz.

— Goscinię Pewny: Niepomiernym moczygębom, á omierzłym wydmukom święta tego, do prawdziwego obaczenia, á zbytgow swych pohámowania. Z pismá świętego, y z rozmaitych Authorem zebrány y wydány. Przez Księdzá Iosepha Wereszczynskiego z Wereszczyná, z przeyzrzenia Bozego Opátá Sieciechovvskiego. I. Petr. 5. Bráćia, bądźcie trzeźwi á czuyćie, bo dyabel przeciwnik wász, kráży (około was) iáko lew ryćząc, szukájąc kogoby pożarł, ktoremu się przeciwstawiaćie będąc mocni w wierze. W Krakowie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńskiego, 1585. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt., str. 201—270.

Druk gocki. Liczbowanie od 201—270 tłumaczy się tym, że jest to nadbitka ze zbioru „Wizerunek“ — ob. niżej.

Na odwr. tyt. herb i wiersz „Na kleynot starodawny Korczak“, podp. B. P. (aprocki). Dedykacja: Łukaszowi Włodkowi komornikowi ziem. chełmsk., dat. z Janikowa wsi klaszt. siec. 10 kwietnia 1583.

Zaczyna od powołania się na kazanie Wujka o obkarstwie i opilstwie. Wychwala Turków, co się wstrzymują od wina i piwa.

Dłacego pijaństwo jest szkodliwe (pijanice pójda do piekła). Cytuje przykłady o pijakach s Bielskiego i Gwagnina; ss nimi powtarza historię o kuglarsach, co oho-dził po wsiach udając Chrystusa i apo-stołów. Opowiada o współczesnych sobie pijakach. Historia s Meljusa (s niemi sawabskiej), jak diabeł szynkował go-rzałkę. Opowiada o Reju (tegom ja dobrze znał, bo często u podsędka chełmskiego, ojca mojego, dla używania myślistwa by-wał) — jako Rej rad dobrze pił i jadł. Opisanje, jak zjadał pudło śliw, miodu pół rącki, ogórków surowych nieckolki, gro-chu w strączkach castery magierki, a po-tem z chlebem garniec mleka, jabłek kopę, pół trifusa gnitek, sutukę mięsa, kapustę kwaśną, a wtedy „mało już o żabki włoskie dbał“. Jak Rej pijał różne gatunki piw (nawet „Iotrowskie“), aś mu w karku trzeszczało. Nie wyjechał s domu, aś wszystkiego nie wypił, co było. Barwny to obrasek, widocznie wierny, a nie smyślony przez autora.

Wiserunek czałka opitego s kroniki czeskiej (jest to historia o chłopie w Gandawie, co przez jedną noc był cesarzem — stąd to zapewne weszła ta historia do Faccji polskich 1690 i stała się potem wątkiem komedii Baryki i Gulińskiego?). — Na str. 247 anegdota s Dworsanina Z. Górń. Cytuje Powodowskiego kazanie Korab. Cytaty s pisarzy starożytnych o pijaństwo (Plato, Kseonofon, Aryst.). Pismo św. i sta-tuty kościelne o pijanicach. O przymu-szanu gości do pijaństwa: jak gospodarze mieczmi potraszają nad gościami, co nie chce pić, i nad nim po ścianach kreślają. W dziełku tym przejął dużo s pism Reja, o czym bliżej Ptassycki w „Upominku dla Kraszewskiego“ 1880.

Przedrukował to dziełko Turowski w Bibl. Polskiej („Pisma treści moralnej“ 1860). Jocher 4264. — Osiński Życie Skargi 65. — Wierzbowski III 2784.

Czarn. — Czart. — Dzików — P. Mossyń. — Szembek(?)

— Instrvctia Albo Náuka o Spo-wiedzi, iákim sposobem powinien iá każdy Chrześcijáński człowiek czynić Pánu Bogu. Vczyniona Przez Xiędzá Iozepha Wereszczynskiego z Weresz-czyná, z przyzrzenia Bozego Opátá Sieciechovvskiego. I. Ioan. I. Będzie-myli się spowiadać grzechow nászych, iestóci wierny y sprawiedliwy, żeć nam odpuści grzechy násze. W Krakowie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńskiego, 1585. [Tytuł w ozdobej ramce]. w 4ce, k. tyt., str. 145—199 i 1 str. nlb.

Jest to część zbioru „Wizerunk“.

Na odwr. k. tyt. herb Korcaak i 8-wiersz polski, podp. B. P.(apr.). — Ded. And. Hańskiemu piarsowi siemsk. chełmsk., dat. s Puhaczowa miasteczka klasztoru sieciech. 14 marca 1583.

Wyjaśnia, co to jest spowiedź i jako się mamy przed nią, przy niej i po niej zachowywać. Kilkakrotnie wplata w tekst swoje modlitwy, znaczone Jose: Were: Jocher 4355. — Wierzbowski III 2783.

Czartor. — Dzików — Szembek.

— Kazania Albo Cwiczenia Chrze-ścijánskie ná XVIII. Niedziel, z wy-kládem, ták ná Ewángelie, iáko też ná XII. czlonkow wiary Chrześcijáń-skiej. Wydáne Przez Księdzá Iozepha Wereszczynskiego z Wereszczyná, z zrzádenia Bozego Opátá Sieciechovvskiego. W Krakowie, w Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páń-skiego, 1587. [Tytuł w ozdobej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 386, k. 1 nlb.

Na odwr. herb kapituły chełmskiej (12 apo-stołów i orszek polski w osdobnym kole) i wiersz, podpisany: Seb: Klo. — Dedyk.: Prałatom i kanonikom, dat. w klasztorze sieciech. w dzień N. Lata 1587. (Pisze tu, że w r. 1579 był kanonikiem kapituły, a duch Pański wiół go nieraz, gdy kazał w kość. krasnostawskim. Kształcił się także w szkołach krasn. in artibus litter. pod bakał. Michałem Raduzjanem, który jest teraz kanonikiem i ofiojałem waszym. Po rezygnacji ks. Kaspra Koźmieskiego został wybrany opatem siec., ale o gnieć-dzie swoim pamięta).

Na nast. karcie dwa wiersze Erasma Gór-skiego do kanoników i do czytelnika.

Od ark. A (str. 1) idzie tekst 18 kazań. Rozpoczyna kazanie na pierwszą niedzielę postną; kończy na niedzielę pierwszą po Trójcy. Kazania te rosbierają po kolei artykuły Credo albo Składu wiary, na-wiązując do odpowiednich ewangelii; ma-ją więc charakter teolog.-egzegetyczny. Esadko tylko polemizuje z „kacersami“, np. na str. 141 o ołtarzach, świecach, procesjach i innych ceremoniach; na str. 356 o eucharystji („niechaj kalwinowie, bracia żydowscy, pożywają manny i sęboma chleb grysą“) itp.

Operuje cytatami z Pisma św. i pisarzy kość. — na starożytnych się nie powołuje, a więc inaczej jak w dalszych swych pi-smach. (Wyjątkowo na str. 368 cytuje Owidiusza o Feniksie).

Kończy wiersz polski Er. Górskiego do au-tora („Księżo opacie łaskawy, Každy ba-czy, że to sprawy...“

Książka jest gęsto ozdobiona licznymi ma-lymi drzeworytami. Kilka wcale ładnych, np. na str. 58 (Bóg stwarzający świat), na str. 81 (chrzest Chrystusa), na str. 94 (zwiastowanie), na str. 349 (wieczersza pańska), figury apostołów (św. Szymon, św. Tadeusz) itp.

Jocher 4444. — Maciej. Piśm. III. — Wierz-bowski I 522. — Piekarski Katal. kórń. nr 1548.

Przedrukował ks. Hołowiński w r. 1854 (ob-nież). — Literaturę o Wer. jako karno-dziei ob. podaną niżej.

Czartor. — Dzików — Kórnik — Krasin. — Ossol. (?) — Uniw. Warsz.

— Kazanie Na Dzień Zadwzyny. W którym pokázuie się, iż Czystóiec iest prawdziwie, z dowodem pismá świętego, ták stárego iáko y nowego zakonu. Wydáne Przez Księdzá Iozepha Wereszczynskiego z Wereszczyná, z przyzrzenia Bozego Opátá Sieciechovvskiego. 2. Machab. 12. Świętá y zbáwienna iest myśl, modlić się zá vmárle, áby im były odpuszczone grzechy. W Krakowie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páń-skiego, 1585. [Tytuł w ozdobej ramce]. w 4ce, k. tyt., str. 117—143.

Jest to część zbioru „Wizerunk“.

Na odwr. k. tyt. herb Ciołek i 6-wiersz z podp. P.(apr.) B. — Dedyk. Ambr. Żu-lińskiemu, podsędkowi s Żulina, dat. 7 lu-tego 1583 s Kobelan, wsi klaszt. siec.

Udowadnia, że artykuł wiary o cysću jest pewny (dowody z Pisma św., koncyliów, pisarzy kość. itp.). Na str. 141 polemizuje s Marcinem Loterusem (sic).

Jocher 4000. — Maciejowski Piśm. III 406. — Wierzbowski II 1638.

Przedrukował Hołowiński (j. n.) 1854.

Czapski — Czartor. — Dzików — Szembek — Uniw. Warsz.

— Kazanie Przy Przyimowaniv Swiatosci Malzenstwa. Vczynione Przez Księdzá Iozepha Wereszczynskiego z Wereszczyná, z przyzrzenia Bozego Opátá Sieciechovvskiego. Ephe: 5. Sá-kráment ten wielki iest. W Krakowie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńskiego, 1585. [Tytuł w ozdobej ramce]. w 4ce, k. tyt., str. 273—306.

Jest to część zbioru „Wizerunk“.

Na odwr. k. tyt. herb i 8-wiersz na klejnot starodawny Jastrzębiec, s podp. B. P.(apr.). Dedyk. Stan. Piotrowskiemu s Siestrzy-towa, podstar. Inckiemu; dan s Garbatki, wsi klaszt. siec. 30 maja 1583. — Tu

pisze, że kazanie to jest upominkiem ich przyjaźni. Podjął pracę nad nim w r. 1577 (będąc kanonikiem chełmskim), ale dla wielkich i gwałtownych spraw dopiero teraz skończył.

Kazanie ma za temat dostojność małżeństwa; Bóg się gniewa na cielesne a nieczyste ludzkie; mał. winno być dobrowolne, a nie poniewolne. Jakie kryśá Bóg włożył na żonę i na męża. Jak Bóg karze cudzo-lóstwo. Dużo podaje przykładów s pisa-rzy starożytnych, których cytuje i tu i gdsie indziej niemal równie obficie jak Pismo św.

Maciejowski Piśm. III 406 (tu bałamuctwa). — Jocher 3973. — Wierzbowski III 2785. Czartor. — Dzików — Uniw. Warsz.

— List Michaela Zyda Okrzczo-nego, W Rokv Panskim, 1583. Który do wszystkich Żydow w Polsce będą-cych posłał, vkázując im iż inż Mes-syas, to iest Christus Iesvs, ná świat przyszedł, á iż oni dáremnie oczeka-wiá Messyasa: wypisując też znáki spustoszenia y rozproszenia Żydowskiego, vstánie Zakonu Moyzeszowego, zá przy-szciem Chrystusowym. Wszystko ze-brano z Prorokow Bożych, ku wielkiej pociesze wszem wiernym Krześcijanom. W Krakowie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká, Roku Páńskiego, 1584. [Tytuł w ozdobej ramce]. w 4ce, k. tyt., k. 4 nlb., 3 i 44 (sygn. L₄).

Druk gocki.

Na odwrocie k. t. herby Polski i Litwy (z węzłem w órodku) oraz 8-wiersz: Do Orła y do Pogonicy... Zaczyna się: Gdyśś stróżem naznaczoń Orle krolu ptaszy, krolom s dawna y świętey tey krolowy naszey...

Po czym dedykacja na 3 k. Naj. Annie... królowej polskiej. Opowiada tu, że za jej panowania Duch św. dał jednemu Żydowi Michaelowi to obaczyć, iż Chrystus wypełnił obietnicę co do Mesjasza daną. Michael przyszedł do niego do klasztoru sieciech. i prosił, aby jego wiarę ugrun-tował przez chrzest. Był on doktorem pisma i kapłanem. Co on powiadał, to Wer. na piśmie podaje, Dan s klaszt. sieciech. 30 stycznia 1584.

Od ark. A rozpoczyna się tekst listu. Opi-suje najprzód, jak i dlacego się ochracił (w Sieciechowie). Ślepota Żydów przeciw Bogu. Głupi s niż nieme bydłá. Już nie przyjdá do Ziemi Obiecanej. Chrześci-janie sá powołani od Boga miasto Żydów. Bóg opuścił Żydów i brzydzi się nimi. Nawrócenie Żydów nastąpi przy skóśczeniu świata. Wyższość ofiar chrz. nad żydow-skimi krwawymi. Talmud żydowski o Chry-

stusie ma szersze plotki (tak samo księgi *Maita imperque* — przytacza taką legendę, jak Chrystus szął fortelu, aby pokonać lwę Salomona, szaszywszy sobie magiczną kartkę z „karakterami“ pod skórą i mocą tej kartki czynił cuda). Obszerna polemika z Talmudem. Chrystus czynił cuda nie mocą „karakterów“, ale mocą swego bóstwa. Żydzi sataili księgi kapłaństwa Chrystusa. Upominanie Żydów: Izraelu przystęp do Chrystusa.

Jest to więc polemika o bóstwo i cuda Chrystusa skierowana przeciw Talmudowi. Talmudu jednak nie zna bezpośrednio, tylko raczej albo z opowiadań owego „Michaśla“, albo z jakiegoś wykazu „błędów Talmudowych“ (wydał taki J. Górski *Index errorum* 1569).

Korzysta również niewątpliwie z Bielakiego (choć go tu nie cytuję — ale z którego i gdzie indziej wypisuje). Opracowując znajomość Talmudu w Polsce (tom XXXI 20) nie znalazłem jeszcze tej pracy Wereszcz. Zużytkował to Galatowski w swoim „Mesjaszu“.

Jocher 3589. — Wierszowski III 2763. — Piekarski *Kat. kór.* nr 919.

Akad. (?) — Czarnecki — Kórnik.

— Passio Albo Kazanie o Męce Pańskiej, ze czterech Ewangelistów zebrane, według prostego Ewangelii textu, z nauką Doktorów S. przydaną. [Na końcu:] W Krakowie, z Drukarni Stanisława Schárffenbergera: Roku Pań. M.D.LXXij. (1572). w 4ce, k. 44.

Tytuł w drzeworycie: U góry Pan Jesus naucza dzieci, u dołu wieszcza Pańska. Po bokach Matka Boska, a nad nią Duch święty; u góry Anioł.

Na odwr. str. tyt. herb Ciołek i 18 wierszy polskich. — Rozpoczyna przypis autora: Barbarze Drzewieckiej z Drzewice, województwie sandom.; z podpisem: Jozeph Wereszczynski pleban biskupski... Dan w Krakowie XXV dnia Marca R. P. 1571.

Po czym idzie tekst kazania, a na jego końcu (apokryficzny): List Piłata starosty jerozolimskiego pisany do Klaudiusza Tyberiusza cesarza, w którym donosi mu o śmierci, cudach i smartwywstaniu Jezusa Chr. — Na końcu drzeworyt z ukrzyżowaniem (Chrystus i dwaj łotrowie). Egsemplars miał niegdys ka. arcyb. Popiel; ten egsemplars cytuje zarówno mój ojciec, jak Wierszowski III 2570. — Może jest w Bibl. Sem. Duch. Warsz.?

— Pobvdka Ná Jego Cesárską Miłość wszystkiego Chrześcijánstwa: Jáko też ná Jego K. M. Krolá Polskiego: Tudzież też na Jáśnie Oswieconego Kniáziá Wielkiego Moakiewskiego: do

podnieśienia Woyny świętey spólną ręką, przeciw Turkom y Tátárom. Trabiona przez X. Iozepha Wereszczynskiego z Wereszczyną, z łaski Bozey Biskupá Kijovvskiego, á Opátá Sieciechovvskiego. Traba Izaiasza S. Z Biblii skárbu nadrosszego powierzona. [Tu trąba, w jej zwojach napis: Iedząc Y Piągę Porwicie Się Xiążęta A Pochwączcie Tarczą, Isa: 21]. W Krakowie, Z Drukárni Andrzejá Piotrkowczyká, Roku Pańskiego, 1594. [Tytuł w ramach z linii]. w 4ce, k. tyt. i k. 17 nlb. (sygn. E).

Na odwr. tyt. orszel czarny dwugłowy, po czym wiersz: Na herb J. Ces. Miłóci — zaś na dalszych dwóch stronach orszel polski (ze Snopkiem) i wiersz na herb króla pol. Wreszcie herb: nagi osłowiek na końcu z włócznią skacze w przepaść; a obok wiersz na herb kniazia wielk. mosk. (ośm wierszy po rosyjsku O ty wieliki Kniazu moskowski proswitny...).

Dedyk. Rudolfowi wtoremu, dat. z ukraińskiego miasta Nowego Wereszczyna, dnia 10 stycznia 1594 (Nowym Wereszczynem nazywa Chwatów albo Fatów). — Po czym: rycina *Ecce Homo* i 6-wiersz polski; rycina chorągwi wojny świętej i wiersz; rycina króla z tarczą i włócznią w zbroi.

Od k. C idzie wiersz pt. Pobudka (jak na tytule). Wzywa trzech monarchów do zgody, zachęca do wspólnej akcji, upomina o obronę wspólnej wolności; wkażuje na los Serbów, Greków i Węgrów; słowem powtarza myśli szerszej wypowiedziane w *Ekscytarzu* (1592) Wiersz lichy, częste asonanse (Chrysta — usta, nigdy — krzywdy), język czysty.

Jussyński II 313. — Maciejowski *Piśm.* III 407. — Wierszowski II 1790. — Piekarski *Katalog kór.* nr 1549. — Tarnowski *Pisarze polit.* II 93.

Kórnik — Krasiń. — Ossol.

— Toż:... Wilno, Jakób Markowicz (?) 1594. w 4ce.

Edycję taką cytuje mój ojciec w *Bibl. w. XV—XVI* (r. 1875) str. 208 na podstawie informacji od Ant. Mossyńskiego z Pińska, właściciela biblioteki. — Za nim podaje Tarnowski l. o.

Poza tym edycja taka nie jest znana; raczej więc sądzę, że to był błąd Mossyńskiego?

— Publika Xiędza Jozephata Wereszczynskiego z Wereszczyna z łaski Bozey biskupa kirowskiego a Opata Sieciechowskiego: Ich M. Rzeczyposp na Seymiki przez list objaśniona, tak z strony fundowania Szkoły rycerskiej

synom Koronnym na Ukrainie, iako też Krzyżaków według reguły Malteńskiej w sąsiedztwie z pogany y z Moskwą na wszystkim Zadnieprzu, dla snadniejszego ochronienia koronnego, od niebezpieczeństwa wszelakiego. W Krakowie z drukarni Andrzeja Piotrkowczyka Roku Pańskiego 1594. w 4ce, str. 57.

Jak często u Wer., tak i to pismo ma formę odeswy do miłościwych panów braci, dat. z klasztoru sieciechowsk. 20 oct. 1594. Zaczyna od szwanku, jaki odnieśliśmy od kniazia mosk., który ważył się wybudować zamek we własnym państwie J. K. M. na gruncie biak. kij. (Kurup — o 13 mil od Kijowa). Potrzeba bronić słotej Ukrainy, która jest dłuższa i szersza niż Polska. Trzeba tam założyć szkołę rycerską, a on podaje na to siedem „posobów“.

Mówi więc kolejno o zorganizowaniu młodzieńców, służących na Ukrainie wojskowo; stworzeniu chorągwi kosackich i usarckich; o wybrańcach i o opatrzeniu ich funduszami, o założeniu bractwa krzyżaków na wsór maltański; o funduszach i ich zebraniu na cele „szkoły“; o stworzeniu skarbu i spożytkowaniu kruszców górnych na ten cel. Co daj Panie Boże!

Jest to najlepiej, najgoręcej pisana jego praca, pełna wielu ciekawych szczegółów. Wspomina pobyt Jana Kapistrana w Polsce i jego natchnioną działalność. Mówi o swym urodzeniu (gdy się począł w żywocie, krzyś się na chustach u jego rodziców jęły pojawiać!) a ojciec jego przyjął też krzyś do herbu. Był on z góry przeznaczony do budzenia „ejsyców“ przeciw Turkom — a jednak ani jego Droga, ani Ekscytarz, ani Pobudka nikogo nie poruszyły. Jak należy uboższe biskupstwa lepiej uposażyć i do służby używać, a zwłaszcza greckiej religii metropolitów, archimedytów, humenów, którzy teraz recombunt sub tegmine fagi. O Żydach i Ormianach (którzy są cioteczni bracia), jak Polsce szkodzią.

Wisniewski IX 344. — Maciejowski *Piśm.* III 407. — Wierszowski II 1791. — Piekarski *Katalog kór.* nr 1550.

Przedrukował Turowski w *Bibl. Pol.* 1858. Tarnowski *Pisarze polit.* II 94—105 (obszernie streszcza). — Korzon *Dzieje wojen* III 45. — Czubek *Pisma polityczne rokossu Zebra.* II 229. — Winkler w *Prsegl. Powss.* 1922 str. 121 (streszcza). — Storożenko (j. n.).

Bawor. — Jagiell. (?) — Kórnik — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Regula, id est: Institutio seu cursus vitae cujusque Regis Christiani edita per Reverendum in Christo Pa-

trem D. Josephum Wereszczynski divina ordinatione Abbatem Sieciechovien. Cracoviae in officina Andreae Petricovii 1588. w 4ce, k. 10 nlb. i k. 69 lb. (ark. sygn. S.).

Na odwr. str. tyt. Orszel polski i 10 wierszy łac. wyjętych z psalmu 103 Dawida. — Po czym idzie przemowa tłumacza (Sebastianus Sulmyrcensis Acernus Lublini caesarum judaicarum judex) do czytelnika, dat. w Lublinie z domu naszego w Maju r. 1588. Pod tym 6 w. łac. tłumacza do Zoila. Dalej dosłowny przekład dzieła polskiego.

Józef Załuski Dwa miecze. — Janociana II 296. — Janoc. I 4. — Jocher 4299 (mylny tytuł). — Wierzb. I 537.

Bawor. — Czartor. — Uniw. Warsz.

— Regvła To iest Náuka, álbo postępek dobrego życia Krolá káždego Chrześcijánskiego. Wydána Przez Księdza Iozepha Wereszczynskiego z Wereszczyną, z rządzenia Bozego Opátá Sieciechovvskiego. W Krakowie, W Drukárni Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Pańskiego, 1587. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 154.

Na odwr. k. tyt. orszel polski i 10-wiersz polski: Błogosław Polsko miła panu wojemu, Błogosław imieniowi temu świętemu...

Rozpoczyna przedmowa do wszech stanów Korony Polskiej, dat. z klasztoru sieciech. w dzień św. Wojciecha 1587. Po czym na 1 str.: Przedmowa króla Dawida do wszech mocarstw (jest to przekład psalmu 29). Wreszcie na 3 str. Regestr i Napominanie (cytat z Josuego I).

Traktat składa się z 27 rozdziałów, mających być „zwierciadłem“ dobrego króla (w przeddzień elekcji). Jest to więc jeden więcej utwor paronetyczny, tak częsty o tej treści w w. XVI. Króla Bóg obiera i pomazuje. Ma on życie łojasń bożą, pełnić sprawiedliwość, unikać gwałtów, wszeteczeństwa, pijaństwa, pychy, łakomstwa, pochlebstwa, gniewu, — mieć wspaniały umysł, nigdy nie rozpaczać, lecz ufać w łaskę Pańską.

To wszystko poparte przykładami o wielkich władcach, esorpanymi z Pisma św., oraz z dziejów starożytnych. Cytuje oficie Waler. Maks., Cyclerona, Senekę, Katona. Dziejów nowszych i dziejów polskich nie wyszukuje — z wyjątkiem, że w rozdz. I wspomina na podstawie jakiejś „historii“ leczenie skrofulów przez króla franc. (oraz mówi o królach ang. i norw.); zaś w rozdziale IX wychwala przymioty Batoiego (jaki był wymowny, jak się dsieili z rycerstwem swą żywnością, jak leżał nieraz na gołej ziemi, jak go rycerze kochali).

Cała treść jest moralizująca i nie okazuje smysłu politycznego u autora. Zresztą jak w kilku innych pismach, tak i w tym korzystał wiele z Mik. Reja (Zwierciadło). Bontkowski Hist. lit. I 338 — Jocher 4228. — Wierzbowski I 523.

Przedrukował Turowski w Bibl. Pol. 1858. — Tarnowski Pisarze polit. II 117 (podnosi, że mimo swej żarliwości relig. oświadcza się za „pokojem w ziemi polskiej, to znaczy za niezwalczaniem wyznań akatol). — Ptaszycki M. Rej i ks. Wereszczyński (w „Upominku dla Kraszewsk.” 1880). — Brückner M. Rej str. 5.

Bawor. — Czartor. (def.) — Uniw. Warsz.

— Sposob Osady Nowego Kijowa, y ochrony niegdy Stolicy Księstwa Kijowskiego od niebezpieczeństwa wszelkiego bez nakładu J. K. M. y kosztu Koronnego: Ich M. Pánom Posłom, ná Seymie Krákovskim przyszłym podány. Przez X. Iozepha Wereszczyńskiego z Wereszczyná, z łáski Bożey Biskupá Kijowskiego, á Opátá Sieciechowskiego. W Krákovie, Z Drukárni Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńskiego, 1595. [Tytuł w ramce z linii] w 4ce. k. tyt., str. 39.

Druk gocki.

Napisane w formie odeszy do Panów Braci. — Mówi, że jako senator pragnął dobre rady J. K. M. Chce radzić o Kijowie tak, aby to było bez „uszczyku” prawa koronnego i nie kosztowało nakładu — Opisuje wygląd Kijowa i kościoła „mitropolickiego” oraz katedry. Ich obecny upadek. O samku kijowskim. Porównuje go do ratusza krak. i do samku królewskiego. Góra Sacykawka Opisuje życie w Kijowie, brak wody, picie brahy uparzonej z prosa, która jest mało różna od pomyj gorsalsanych. O założeniu dwóch nowych osad pod Kijowem i obdarowaniu ich wolnościami (prawem magd.). — Dniajszys Kijów jest ścięsniony; trzeba go opatrzyć futerami (sic), po naszymu folwarkami, i nadać rozliczne korzyści gospodarcze (omawia to bliżej) O zorganizowaniu obrony dla tych nowych miast Skąd wziąć pieniądze i skąd wziąć ludzi na te osadnictwa (szlachecka kupców i rzemieślników). Jak to Rzymianie zakładali nowe miasta (powołuje się na Sylwiusza historyka — zapewne Aeneas Silvius). O osadzeniu samku Wysehorodu dziś sburzonego. Dat. z Sieciechowa w dzień Nowego Lata 1595.

Język czysty, ale używa wielu prowincjonalizmów, np. kamyszcakami szygąć (rzucać), podymie, w tuku opływać, pochuchać, ocsetały, niestoki, sawierszony itp.

Wiszniewski Hist. IX 345.

Przedrukował Turowski w Bibl. Pol. 1858 str. 35. — Storożenko przełożył ten utwór Wer. na język ros. pt.: Maloizwiest, sochnienia kijew. bisk. Wer. Kijów 1895 (wraz z „Drogą pewną”).

Tarnowski Pisarze polit. II str. 111—16 (stroczna obszernie). — Jabłonowski Akademia Kijow. 1900 str. 33. — Rawita Gawroński Kozaczyna ukrainna (1923) str. 58. — Chodyński Kościół prawosławny 1934 str. 159. — Winkler (j. n.). — Storożenko w „Kijow. Starinie” 1894—5 (Kiew 300 lat nazad).

Ossol. — Pawlik.

— Suffragium Reverendi In Christo Patris D. Iozephi Wereszczyński Abbatis Sieciechoviensis. Ad Nobilitatem Regni Poloniae & magni Ducatus Lituaniae, aliorumq; prouincialium & sociorum Ducatum: De eligendo nouo Rege à domo Jagelloniadum, Serenissimo Sigismundo, filio Serenissimi Svecorum, Gotorum, Vandalarum, &c. Regis: post decessum inuictissimi Stephani primi Poloniae Regis. Cicero. In libera ciuitate, libera suffragia esse debere. [Tu ozdobnik]. Cracoviae, Typis Andreae Petricouij. Anno Domini, M.D.LXXXVII. (1587). w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb. (sygn. A—Civ).

Na odwrocie k. tyt. list Sebastiani Sulimircensis Acerni (dat. Lublini Kal. Febr. 1587 sub interregno) — do benedyktynów sieciechowskich. Mówi tu, że Wereszczyński pisał tę rzecz w ciężkiej chorobie. Tak mu się spodobała (cum ego polonice scriptum perlegissem), że ją przełożył na łacinę. Zaleca benedyktynom modły za nowego króla.

Rozpoczyna: Ad omnes R. P. status et ordines inprimis... ad equites auratos... praefatio (datow. in monasterio Sieciech. in vigilia Domin Nativ 1586). Mówi, że ciężko chory, stojąc nad grobem, chce słożyć swój głos w sprawie elekcji.

Mowa zaczyna się: Mortuus est Stephanus Rex.. Pochwały Stefana. O jego zwycięstwach. Trzeba wybrać Zygmunta, potomka Jagiellonów. Wylicza ich zasługi (m. i. nawrócenie Litwinów, którzy oddawali ościeć ogni quem Einca appellabant — ma to być zniech). Podaje 11 argumentów za wyborem Zygmunta.

Mowa ta nie była nigdzie wypowiedziana (to tylko forma literacka), a zapewne Klonowicz tłumaczył ją ze skrypty, a nie z druku. Druku takiego nie znamy bowiem. Janociana II 295—7.

Czartor. — Dresd publ. — Jagiell.

— Wizerunek Na Kształt Kazania Wczyniony: O wzgardzie Śmierci y Świata tego nędznego: tudzież też o Chwale onego wdzięcznego á wiecznego Królestwa Niebieskiego. Wydány Przez Księdzã Iozepha Wereszczyńskiego z Wereszczyná, z przyezwienia Bozego Opátá Sieciechovskiego. 1. Ioan: 2. Synaczkowie moi, nie miłujcie tego światá, áni tych rzeczy, ktore są ná świecie. W Krákovie, W Drukárniy Andrzejá Piotrkowczyká. Roku Páńskiego, 1585. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 304.

Druk gocki.

Na odwr. k. tyt. herb i wiersz: Na kleynot starodawny Tarnawa, należący domowi Gorskowskich w Chełmskiej ziemi... podp. B. P. (aprockiego?). — Dedykacja Piotrowi Gorzkowskiemu „wujowi memu miłemu”. datow. z klasztoru sieciech. 4 stycznia 1583.

Po czym: do czytelnika przedmowa. Wzywa w niej czytelnika, aby sam nie ukracał swego życia i popiera to powagą słów Platona.

Od ark. B rozpoczyna się liczbowanie i tekst pierwszej składowej części zbioru, a mianowicie „Wizerunku”. Idzie on od str. 1—115.

Mówi tu o konieczności śmierci i podaje rady, jak ma w to człowiek chrześcijański ugodzić, aby śmierć nie była mu straszliwą i nie zawiodła na potępienie wieczne. Nie ma się co ociągnąć z tego świata, tylko trzeba dbać za życia i zbawienie i odpowiednio żyć. Zarówno poganie co lepsi, jak i chrześcijanie tę prawdę znali. Cytuje mnóstwo przykładów, czerpanych bądź to z pisarzy starożytnych (Cycero, Kato, Seneka, Plutarch, Kallimach, Wirgiliusz, Owidiusz. Wal. Maks., Ksenofon itp.), bądź z pisarzy kościelnych. Dało przykładów czerpie z Euzebiusza Historia ecclesiastica Z polskich historyków przytacza w kilku miejscach Kromera (o Wandzie, jak dobrowolnie aginęła). Raz cytuje Dubrawiusa.

Na str. 4 opowiada o swym ojcu Andrzeju; na str. 103—14 obszerny ustęp o dziejach swej rodziny (rzecz rzadka w naszej literaturze XVI w.). Mówi tu o swojej rodzinie: dawnie przygody z chrztem jego ojca (spór ościjała chełms. i władzyki. kto go i na jaką wiarę ochrzcił); jak ojciec został akolitem i jak się mimo to ożenił; jak się jego matka wychowywała, jak ojciec walczył pod Obertynem i u Goździa z Włochami; jak pogodził się z rodzicami, którzy przestali się na Lacha krzywid widząc, że się dorabia majątku; jak

został podędkiem; jak przes jeden rok wahał się w wierze i o mało co nie stał kacerzem.

Od str. 117 idą dalsze części tego zbioru (każda z osobnym tytułem i osobną dedykacją), a mianowicie:

1) Kazanie na dzień zaduszny... (str. 117—44).

2) Instructia albo nauka o spowiedzi... (str. 145—200).

3) Gościńcie pewny: niepomiernym moczygębom... (str. 201—72).

4) Kazanie przy przyimowaniu świętości małżeństwa... (str. 278—304).

Ponieważ każda z tych czterech części tworzy odrębną całość i bywa jako odbitka oprawiana, przeto podaję ich bliższy opis osobno.

Jocher 6039. — Wierzbowski III 2782.

Akad. — Dziaków. — Ossol. — P. Moszyła.

— Votum X. Jozepá Wereszczyńskiego z Łáski Bożey Biskupá Kijowskiego á Opátá Sieciechowskiego z strony podniesienia Woyny potężney przeciwko Cesarzowi Tureckiemu bez ruszenia pospolitego: á iżby każdy Gospodarz zostawszy w domu swoim mógł bezpiecznie zażywać gospodarstwa swego Ich M. Panom Posłom na Seymie Wárszawskim w roku 1597 ná piśmie podáne. Drukowano w nowym Wereszczynie Roku 1597. w 4ce, k. 18.

Druk gotykem. — Nowy Wereszczyn jest to Chwałów (Fastów), gdzie stał własny drukarnię.

Napisane w formie listu do miłóc. panów braci, a datow. z Kijowa 10 febr. 1597. O niebezpieczeństwie tureckim. O stworszeniu wojska z pociągnięciem do ońar wszystkich stanów (chłopów, putnych bojarów czyli szlachty drobnej, miast i miasteczek, kozaków, wojsk usarskich z Polski). Trzeba ogłosić saorum bellum. Podaje projekt zorganizowania wyprawy. Liczy na powstanie Greków, Węgrów, Karwatów, Serbów, Słowaków, Bośniaków przeciw Turkowi. Pociągnął do opłat Gdańsk, Rygę, Królewiec.

W końcu dodaje, że pisał w tej sprawie do papieża Grzegorza XIV i Klemensa VII, do ces. Rudolfa, do cara Chwedora Iwan. Od tego ostatniego otrzymał odpowiedź, którą tu po polsku podaje (z lata 6593) Car w sasadznie nie uchyla się od porozumienia co do walki z Turczynem, ale pierwej trzeba załatwić spory między Polską i Litwą a carem. — Wreszcie ostatni silny apel do szlachty ze wskazaniem na los Węgier (pobaniec wleczcie ich jak psy na łańcuchu przy konia swoim, tłukąc uciwłą głowę).

Wisniewski IX 345. — Wierzbowski II 1855. — Przedrukował Turowski w Bibl. Pol. 1858. — Tarnowski Pisarze polit. II 106. — Krasin. — Liceum teol. w Brunsberdze. — Ossol. — Popiel. — Pozn. T. P. N. — ob. Friese (Comm. brevis de episc. Kijov. str. 49—51) — Klonowicz F. S. (Reguła 1597) — Korczyński Kas. (Kazanie o tajemnicy 1767) — Naradowski Ad. (Facies 1726) — Okolski (Kij. episc. Ordo str. 28) — Orłowski K. (Defensa 1748 str. 91) — Paprocki (Gniazdo cnoty 1578 str. 543) — Rzepnicki (Vitae praesulum III 145; tu jego życiorys) — Starowolski Sz. (pisma Wereszczyńskiego wywarły duży wpływ na Starowolskiego) — Tarnowski Jan (De bello 1595) — Załuski Józ. (Cephas 1731).

Klonowicz, dedykując mu w r. 1597 swój polski przekład Reguły św. Benedykta (ob. tom XII 471), podał nieco faktów biograficznych z jego życia i działalności pisarskiej. Mówi tu także o księgach jego do druku nie podanych, a mianowicie: 1) Postylla na cały rok. — 2) Katechizm tryd. po polsku. — 3) Kazania (piętnaście) o ofierze mszy św. przetłumaczone oraz nauka o tejże ofierze. — 4) Pasja. — 5) Korektura trybunału, przy niej piosneczka żalonna, wyliczająca estaki prawne. — 6) Ewangelia Nikodema po polsku. — 7) Listy do papieży i monarchów. — 8) List do przyszłego „ostatniego Mahometa”. — Inne jego nie wydane pisma stały się łupem po jego śmierci w biskupstwie na Ukrainie.

Listy jego są ogłoszone w dodatku do „Pism polit.” (wydał Turowski 1858); oraz w Maciejowskiego tomie dodatku do Pism. pol. III; w Wierzbowskiego Mater. I (list z r. 1694).

Jego „Kazania” przedrukował w r. 1854 ks. biskup Ignacy Hołowiński (ob. Bibl. V 39).

Jego Pisma polit. i Pisma moralne (Gościńnic, Wiserunek) przedrukował J. K. Turowski w swej „Bibl. Pol.” w latach 1858—60.

Bywają mylnie cytowane dwa jego pisma (ob. wstęp do jego „Pism polit.” wydał Turowski 1858 str. XVI) a mianowicie:

1) Pobudka z strony fundowania szkoły rycerskiej (1594). — Jest to to samo co „Publika”.

2) Pobudka z strony podniesienia wojny przeciw cesarzowi tureckiemu (1598). — Jest to identyczne z „Votum”.

Specjalnie jego mowy (awiaszcza kazania) omawiają Mecherszyński Hist. wymowy II

166—79. — Hołowiński Homiletyka str. 408 (przećenia jego wartość). — Pelcazar Zarys kaznod. II 101. — Bruchnalski w Dziejach liter. pięknej 1918 (I wyd. w „Enc. pol.”) tom II 292 i 300.

Janociana II 295—7. — Siarczyński Oblas II 301. — Niemcewicz Podróże histor. str. 200. — Hołowiński w Pamiętniku Relig. Moral. XXIV 51—73. — Rulikowski Opis pow. wasilk. 1853 str. 67—8. — J. Bartoszewicz w Bibl. Warsz. 1854 tom 54 str. 356—7. — Święcki Hist. pam. II 274, 521—4. — Tom. Doboszewicz Wiadomość hist. o bisk. kijow. 1883 (tu obszerne życiorys). — Gacki Klasztor w Sieciech. 1872. — Szajnocha Sakioe hist. IV (w szkicu „Jak Ruś polszczyła” opowiada dzieje rodu Wereszczyńskich na podstawie „Wizerunku”). — Sokolowski Przed rokoszem (w „Rospr. hist. fil. Akad.” XV 116). — Tarnowski (j. w.). — Korzeniowski Excerpta ex libris 1890. — Storożenko w Kijow. Starinie 1894—5. — Tenże Jozef Wereszcza. (w „Sborniku stat. po istorii jugosap. Rossii” I 1911). — Encykl. Orgelbr. XX (?). — Encykl. kośc. XXX 471. — Winkler w Przegłądzie Pows. 1920—2 (kilka prac stresszczających niektóre dzieła Wereszc.). — T. Grabowski Skarga 1913 str. 218 i 646. — Gargas Gesch. der N. Ökonomie in Polen 1928 (o jego poglądach gosp.). — Brückner Dziej liter. I 153. — Ks. Długosz w „Collectanea teol.” 1930 str. 72. — Korbut² I 243. — Finkel III str. 1889. — Bibl. Estr. V 39.

WERESZCZYŃSKI Józef (II). Mowa... na Trybunał Główny y Duchowny w Wiel. Xięstwie Litewskim... miana... 1774. w 4ce. Uniw. Wileń.

(Wereszczyński Józef II). Hymn na Gody JW. JP. Józefa na Wereszczynie Wereszczynskiego Sądowego Powiatowego Upit... y JW. Eleonory Gielgudowny Kasztelanki Xię: Zmudzkiego w dożywotnią przyjaźń wchodzących. w Wilnie R. 1781. w 4ce.

— Z okoliczności publicznego odjazdu na Starostwo Sądowe Upitskie JW. JP. Józefa Wereszczyńskiego... imieniem Szkół Poboż. Colleg. Poniewieckiego. Wiersz. w Grodnie w Druk. Skarb. J. K. M. R. 1776. w 8ce, 1 ark.

— Wiersz do Jaśnie Wielmożnego Imię Pana Józefa Wereszczyńskiego sędziego ziemskiego Chelmskiego Kawalera orderu S. Stanisława pod czas oddania tegoż orderu ofiarowany dnia

22 maja roku 1785. w Lublinie, w drukarni J. K. Mei XX. Trynitarzów. w 4ce, k. 4 nlb.

— ob. Kognowicki K. (Hymen 1781) — Przędziecki Józef (1785) — Przyczyny.

Wereszczyński Michał ob. Mikucki A. (Mowy 1774).

Wereszczyński Wiktor ob. Kochnowski M. (1747).

Wereszczyński Wiktoryn (1628 † 1664) ob. Gorczyński A. M. (Joannis 1707) — Lefar Jos. (Conclusiones 1686) — Preis Alb. (Corona 1694) — Preis Jędrzej Dominik (Via caelestis 1694) — Relowski Paweł (Monomachia 1690).

Verfasser (An den) der Schrift: Ueber die Annahme der Polnischen Krone an Sr. Churfürstlichen Durchlaucht Friedrich August III den Vater der Sachsen von einem Patrioten. Meissen, bey K. F. W. Erbstein, 1792. w 8ce, str. 60.

Jest to jedna z licznych broszur niemieckich wywołana powołaniem ks. Fryd. Augusta na tron polski jako ewentualnego następcy Stan. Augusta. — Inne broszury ob. w t. XII, str. 166 (Annahme, Annehmung), w t. XXIV 42 i w t. XXVI str. 329 (Roemer).

WERGA Ibn. Berlo Judy, kronika (po hebr.). Kraków, Izaak Prosnitz. Bałaban w Pam. Zjazdu Kochanow. (1980) str. 114.

Vergänglichkelt ob. Vigilantius I. (1730).

VERGERIUS Ludwik, bratanek Piotra Pawła. De natura et usu sacramentorum. Regiomonti 1559. w 8ce.

Bawił w Polsce razem z P. P. Vergeriusem. Sixt P. P. Vergerius str. 383. — Sembrzycki w Altp. Monats. XXVII (1890) str. 582. — Wotschke w Altp. Monats. 1911 (passim).

VERGERIUS Piotr Paweł (I), Justynopolitański († 1445). Hic habentur haec. Petri Pauli Vergerii Justinopolitani de moribus liber vnus. Basillii Magni Caesariensis episcopi de gentiliū poetarum legendis liber vnus. Isocratis Atheniensis rhetoris et philosophi paraenesis ad demonium Hipponici filium libellus vnus. L. Arretino et R. Agricola intrpretibus. Lectori... (dwuwiersz). [Na

str. odwr.:] Joachimus Vadianus Sigismundo de Puechaim, Vdalrico de Eyzing et Vuolfardo Strein primae in Pannonia nobilitatis adolescentibus. [Na końcu:] Viennae Pannoniae per Hieronymū Philouallem et Joannem Singreniū socium. Expensis Leonardi Alantsee XIII Kalen. Februarii Anno Domini M.DXI (1511). w 4ce, k. 38 (sygn. a—g).

Leleweł Bibl. ksiąg I str. 97 zamieścił to, przeto powtarzam; ale z tym, że do polskiej bibl. nie należy.

— **Xiążeczki** roszkoszne a wielmi użyteczne o pościwym wychowaniu y w rozmaitych wyzwolonych naukach ćwiczeniu... ob. Kwiatkowski Marcin (1564).

Przedruk wyszedł w r. 1889. — Chmielowski w Encykl. wychow. VI (1903). — Piekarski Katal. kórn. nr 1551.

— ob. tom XX 431.

O jego stosunkach z Polakami (Grz. z Sankta) ob. Morawski Hist. uniw. I 316. — Fijałek Studia do dziejów Un. (w Rospr. Akad. filolog. 1899) str. 80.

Rękopisy jego pracy De ing. moribus są w Bibl. Jag. pod nr'em 516, 548, 693, 1952, 9245.

VERGERIUS Piotr Paweł (II), biskup justynopolitański (pseud. Athanasius, Exul Christi, Hilarius, Dalmata) (bawił w Polsce 1556—7 i 1560, † 1565). Actiones Dvae Secretarii Pontificii. Quorum Altera disputat an Paulus Papa IIII debeat cogitare de instaurando Concilio Tridentino. Altera Vero, An ui et armis possit deinde imperare Protestantibus ipsius Concilii Decreta. Habes hic Lector quid in proximis Comitijis Augustanis in causa religionis statutum fuerit. M.D.LVII. (Na końcu:) Regiomonti Borvssiae Excudebat Joannes Daubmannus. A. 1557. w 8ce, k. 172.

Dedyk. Joanni Lutomirski cast. Ravensi, Reg. curiae thesaurario (na 13 str.) datowana Regiomonti Kalendis Januarii 1557. — Prosi go Vergerius, by rozszerzał tę książeczkę na sejmie.

Pierwsze wydanie ukazało się w Bazylei w r. 1556.

W r. 1559 wyszedł powiększony przez trzecią Actio przedruk w Pforzheim, w r. 1563 w Tybindze. — Bliższy tytuł tych przedruków i biblioteki, gdzie się dał

egzemplarsze znajdują, podaje Sixt w swej monografii (ob. niżej) pod nr. 53. Sembraycki (j. n.) str. 515 i 578. — Wotschke Stan. Lutomirski str. 128. — Hubert (j. n.) str. 299.

W r. 1735 przedrukował Salig Hist. der Augsb. Confession III 361.

Bibl. w Królewcu — Pawlik.

— Catalogus Haereticorum. Aeditus Venetijs de commissione Tribunalis sanctissimae Inquisitionis. Apud Gabrielem Iulitam et fratres de Ferrariis. Cum annotationibus Athanasij. Act. 18. Itaque Ecclesiae confirmabantur fide, et abundabant numero cottidie. Anno M.D.LVI [Na końcu sygnety: wąż z gołębiem z gałązką oliwną; pod tym:] In Regio Monte Borussiae imprimebat Ioannes Daubmannus. Anno M.D.LVI (1556). w małej 8ce, k. 60 (sygn. A—H).

Z dedykacją Mikołajowi Radziwiłłowi Czarnemu wojew. wileń. Mówi tu, że podniętą dla niego do przedruku tego dzieła była wymiana listów między Radziwiłłem a Lippomanem.

Jest to istotnie przedruk. Pierwsze wydania wyszły w Wenecji i w Niemczech (egzemplarsz jest w Bibl. miej. w Schaffhausen).

Przedrukował tu najstarsze indeksy librorum prohibitorum (1548, 1552, 1554), ogłoszone przedtem drukiem poufnie, a teraz przez jego przedruk udostępnione. Janozki Nachricht II 72 oraz Janoc. II 197 — Bentkowski III 539. — Pierski Prouss. Liter. Gesch. 1886 str. 169. — Joher 9751 i III 586, 672. — Sembraycki Die Reise w „Altpreußen. Monatschr.“ XXVII 1890 str. 514 i 535. — Wierzbowski II 1319. — Wotschke Geschichte der Reform. in Polen 1911 str. 159. — Piekarski Katal. kór. nr 1552. — Hubert (j. niżej) str. 301.

Ob. w tomie XIV str. 86.

Bibl. w Królewcu — Krasin. — Kórnik.

— Postremvs Catalogvs Haereticorum Romae conflatus, 1559. Continens Alios Qvatuor Catalogos, qui post decennium in Italia, nec non eos omnes, qui in Gallia & Flandria post renatum Euangelium fuerunt aediti. Cum Annotationibus Vergerij. M.D.LX. (1560). [Na końcu:] Corvinvs Excevdabat Pfortzheimij, 1560 w 8ce, k. tyt., k. 75 lb.

Dedyk. Stanisłao comiti ab Ostroroga. Atakoje w niej tyranstwo kośc. katol. (horribilia, execranda tyrannia). Wychwała heroicas virtutes Ostroroga.

Następują obszernie „Annotationes Vergerii“. Omawia tu dawniejsze indeksy i ten naj-

nowszy (piąty z rzędu, z r. 1559). Charakteryzuje niektórych autorów znajdujących się w indeksie: Boccacio, Dantes Aliger, Marsilius Patavinus, Franc. Petrarcha... Wychwała ks. Albrechta, Mik. Radziwiłła — wspomina pisma Neogeorga, Arsatiusa Sofera (u nas „Orzacjusz“), Wal. Vanniusa, Brencjusza... Dłaczego papież potępia nekromantów, geomantów itp., a nie potępia astrologów? O potępieniu przedruków Biblii i jej przekładów itp.

Od k. E, idzie: Index autorum et librorum, qui ab officio S. Inquis... caveri mandantur... excusus ad autographum Antonii Blandii Romae 1559 mense Januar.

Z Polaków wymienieni w tym indeksie: Stanislaus Orichonius (sic) Ruthenus, Andreas Fricius Modrenius, Nicolaus Raduil — nadto Lismanin, Vergerius i inni włoscy różnowiercy.

Przedruk w Opera I. — Hubert (j. niżej) str. 311. Czartor.

— Toż... Regiomonti Borussiae apud Joh. Daubmannum 1560. w 8ce.

Edycja niepewna.

— Confessio fidei Illustrissimi Principis et Domini Christ. ducis Wirt. exhibita Concilio Tridentino... ob. niżej: Formula fidei.

— Confessio Fidei Ac Religionis, Baronvm Ac Nobilium Regni Bohemiae, Serenissimo ac Inuictissimo Romanorum, Bohemiae, &c. Regi, Vienne Austriae, sub Anno Domini 1535. oblata. Adiectvm Simvl quorundam grauissimorum Virorum de hac Confessione iudicium. Hanc Multae Ecclesiae, Quae sunt in Regno Poloniae, nuper susceperunt. Nunc iterum excusa, Anno M.D.LVIII. (1558). w 8ce, k. tyt. i k. 8 nlb., k. 51 lb.

Być może, że to druk Daubmanna.

Rozpoczyna przedmowa: Vergerius lectori, datow. Tubingę Kal. Aug. 1657. Tu pisze, że bawiąc w Prusiech, Litwie i Polsce poznał życie i konfesję waldensów. (Chodzi o braci czeskich). Mają oni caeremonias castissimas atque purissimas, disciplinam severam. Wszyscy ich życie chwala, ale na Zachodzie mało kto ich zna. Powołuje się na zdania Melanchtona, Bucera, Musculus i Lutra, które tu zamieszcza. Istotnie od k. A₄ przedrukowuje przedmowę Lutra przy wydaniu konf. waldensów, potem zdania innych. List Melanchtona jest z r. 1535 (fratribus in Bohemia); list Wolfg. Musculus in Borensi eccl. datow. Musculus in Borensi eccl. datow. Febr. 1556.

Po czym następuje: 1) Praefatio ministrorum eccl. Picardorum (tu m. i. wysławiany Hus). — 2) Praefatio baronum et nobilium eccl. Picardorum. — 3) XX Articuli confessionis — 4) Conclusio.

Gindely (w „Fontes Rerum Austr.“ XIX str. 215—40) ogłosił list Vergeriusa do Stan. Ostroroga poświęcony braciom ceskim oraz wyjaśniający jego stosunek do J. Łaskiego.

Wierzbowski III 2328. — Kopera Spis druków nr 224. — Hubert (jak n.) str. 307. Czapeki (Mus. Nar.) — Czartor. — Krasin.

— Copia d'una lettera ingeniosissima (1556).

Tak podał mój ojciec w Bibl. Pol. XV — XVI stul. (1875) str. 37; ale egzemplarsz nie znał. — Ma to być przekład z „Duae Epistolae“, o czym niżej. — Ani Sixt (j. n.), ani Hubert (j. n.) nie cytują tego druku.

— Cur et quomodo christianum concilium debeat esse liberum (1557)... ob. Luter M.

Jest to rozprawa Lutra z r. 1537, przedrukowana w Królewcu przez Vergeriusa. — W przedmowie do J. Aurifabra wyjaśnia Vergerius na 14 k. powód przedruku. Chodzi o zapoznanie sejmu, mającego się zebrać w Waresawie, z dwoma pisemkami Lutra (De concilio, De conj. papistarum). Pismo to napisał Luter przeciw Vergeriusowi w czasach, gdy Verg. był papieskim legatem w Niemczech (1537), wówczas Vergerius pismo to wykupywał i palił. Datuje Soldaviae Cal. Jan. 1558. Zapowiada tu Vergerius, że myśli o przedruku swego traktatu „Concilium Tridentinum fugiendum esse piis“ — a to na użytek Polaków, quorum theatrum nunc libentissime inservio.

Sembraycki (j. n.) str. 577. — Joher 2887 oraz 2888. — Wierzbowski II 1334. — Hubert (j. niżej) str. 306.

Bibl. Królew. — Dzików — Krasin. — Pawlikow.

— Dialogi Qvatuor De Libro, Qvem Stanislavs Osivs, Germano Polonvs, Episcopvs Varmiensis, proximo superiore anno, contra Brentium & Vergerium Coloniae edidit. Deqve Aliis Dvobvs Eivsdem Osii libellis Dilingae impressis, quorum alteri est titulus de expresso uerbo Dei, alteri uerô, num calicem Laicis, &c. Avtore Vergerio. Anno Domini M.D.LIX. (1559). Mense Martio. w 4ce, k. 104 lb.

Dedyk. na 3 stronach: Alberto Brandeburgensi, duci Prussiae et princ. Nicolao Raduicillo, duci Olitvae et Niveae. (sic). —

Przypomina swą podróż do Prus, na Litwę, do W. i M. Polaki, której celem było przekonać o nicości papieństwa. Teraz Osius wydał pismo, w którym przysnaje „meam peregrinationem quam molestissimam esse domino et magistro suo Sathanae“. Obrzuca go obelżywymi wyrażeniami (homo blasphemus) i zapowiada, że niebawem wyda książkę poświęconą tym blasfemiom. (Osius przekręca na Osor veritatis) Dat. Tubingae Cal. Mart. 1559.

We wszystkich 4 dialogach występują Athanasius i Hilarius. Pierwszy jeszcze książki Hosjusza nie znał, więc mu drugi o niej opowiada. Znał to Athanasius przynosi w III dialogu dwa dawniejsze dziełka Hosjusza, aby je razem rozbierali (De expresso, Num calicem). W ogóle Athanasius jest większym erudytą i on to wypowiada zapatrywania samego Vergeriusa.

Książka cała pisana jest żywo. Jest apologią pracy Brentiusa i działalności Verg. w Polsce. Autor unika wywodów teologicznych, abstrakcyjnych — a za to działa polemiką ad hominem. Wykazuje, że Hosjusz mylnie rozumie swych adwersarzy, że przytacza fałszywe cytaty, że wielu faktów nie zna, że przemilcza nadużycia w Kościele. Vergerius jest i tutaj raczej publicystą i agitatorem niż teologiem.

Podaje pełno ciekawych faktycznych szczegółów, skądinąd nie znanych. Na str. 4 o Fryd. Staphylusie i oburzeniu, jakie wywołał u Melanchtona. Na k. 7 i 82 ujemna charakterystyka Lippomana. Na str. 9 o Janie Łaskim. Na str. 17 o polemice Hier. Manceliusa przeciw Hosjuszowi. Na str. 19 o niesgodzie w obnosie dysydenckim. Na str. 29 o prześladowaniach w Hiszpanii. Na str. 43 o niemieckim pochodzeniu Hosjusza (pater fuit e march. Badensi), który mimo to szkaluje Niemców. Hosjusz jest krewniakiem Krzysztofa Hozj. (przy sądzie komory w Spirze). Na str. 45 o fałszywej cytacie ze Sleidana. Na str. 55 o Husie i Hieronimie z Pragi dłuższy, sympatyzujący ustęp (z okazji polemiki o komunię z kielicha). Na str. 61 o używaniu języka narodowego w nabożeństwie i o ogromnym rozprzestrzenieniu Słowian (sam Verg. miał niegdyś diecezję we Włoszech, w której odprawiano mszę po słow.); o tłumaczeniu Biblii na języki słow.; o Metodym i Cyrylu. Na k. 70 i nast. o przebiegu soboru tryd. Na k. 82 o liście Lippomana do Contarena, o jego roli podburzającej w Polsce (miał rzekomo zachęcać Zyg. Augusta, by ściał kilkunastu senatorów dysyd., m. i. Bonara). Na k. 87 o konfesji waldensów i pikardów (tak stale nazywa br. czeskich, z którymi sympatyzuje). O wydaniu ich wyznania. Na k. 89 o tym, jak Hosjusz fałszuje zdania Lutra.

Na k. 98 o stosunku Verg. do Zygmunta Augusta. Na k. 103, dlaczego Hosjusz drukuje swe książki w Dylindze i Kolonii, a nie w Krakowie. — Na k. 96 de idolo Laurentano (łóże M. Boskiej).

Przedruk w „Opera“ Vergeriana I. Jocher 2901. — Wierzbowski III 2349. — Finkel w Kwart. Hist. VII 149. — Hubert (j. n.) str. 309. — Sixt (j. n.) str. 422. — Baryczowa Aug. Rotundus 1936 str. 72. Czartor. — Ossol.

— Di Vna Epistola Latina Del Cardinal Osio Scritta All' Illustrissimo Signor Duca di Brunsuico nella causa di Concilio. A' Fratelli d'Italia (1562). w 8ce, k. 12.

Hubert (j. n.) str. 316.

Por. niżej: De rev. D. Hosio.

Kanton. w Zurychu. — Wrocław. miej.

— Dvae Epistolae Altera Aloysii Lipomani Veneti, Episcopi Veronae, Rom: Pontificis in Polonia Legati, ad Illustrissimum Principem D. Nicolaum Radiuillum Palatinum Vuilnensem, &c. Altera uero eiusdem Illustrissimi D. Radiuilli ad Episcopum, et Legatum illum. Lectu dignissimae, si ullae fuerunt nostra aetate. 2. ad Thessal. 2. Reuelabitur ille iniquus Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui. Regiomonti Borussiae excudebat Ioannes Daubmannus. M.D.LVI. (1556). w 4ce, k. tyt. i k. 69 nlb. (sygn. A—O₄ oraz a—dijj).

Zaczyna się od listu Vergeriana do chrześcijańskiego czytelnika: Vergerius... (na 2 kartach), datow. Regiomonti in Prussia, Kalen. Octob. M.D.LVI. Wychwała tu Zyg. Augusta i Mik. Radziwiła, a uraga Janowi Piotrowi Caraphie (= Paweł IV), papieżowi i nuncjuszowi, ich sepsuciu i idolomanii.

Po czym na karcie A₄—B₄ idzie list Lipomana do Mik. Radziwiła, z datą ex arce Louitij die XXI Febr. Anno MDLVI. Nuncjusz gani jego skłonność do herezji (antesignanus haereticorum in hoc regno) i obrzuca go zarzutami (haereticus impius et perfidus, indoctus literarum sacrarum itp.). — List ten jest tak ostry, że trudno zrozumieć cel jego wysłania. Do tego listu nawiązuje Vergerius na trzech stronach dalszych swe uwagi, nazywając list „impudens“; tu mówi też, że był u Radziwiła na Litwie i obypuje go pochwałami.

Od k. Cij idzie odpowiedź Radziwiła: Responsum... Nic. Rad. ad eandem litteras. — Radziwił zaprzecza, aby zwracał się do

nuncjusza za pośrednictwem bisk. Konarskiego. Wyanaje, że jest homo alicus magisque militias artibus quam studio theologiae atque philosophiae deditus. Po czym nadzwyczaj obszernie (bo aż do k. M₄) odpowiada Lipomanowi, datując: Vilnae die prima septembris 1556. Omawia tu swój stosunek do króla. Obszernie tłumaczy, dlaczego nie zachowuje postów w piątki i soboty. Zbija po kolei zarzuty Lippomana o chowaniu heretyków, o komunii utrakwistycznej, o kaznodziejach heretyckich, twierdząc, że słusznie postępuje. Chwali się, że daje po polsku drukować liczne książki, qui a vobis haeretici habentur. Omawia też obszernie kwestię prymatu papieskiego, spowiedzi, mszy za umarłych, czyśca, języka narodowego w obrzędach. O zamiarze sprowadzenia Kalwina, Łaskiego i Lismanina. Powołuje się na Korn. Agryppę i na Gersona (in sacris literis erudito plus credendum esse quam gen. concilio). Wychwała Łaskiego, Kalwina i Lismanina. O jedności chrześcijaństwa, które ma objąć świat cały jako regnum Christi. Wspomina też walki religijne w Niemczech, o czym wyraża się z sympatią; mówi o J. Fryderyku saskim i o landgr. Filipie. Domaga się soboru narodowego w Polsce, zwołanego przez króla. — Niewątpliwie Radziwił jest tylko tytułarnym autorem tego pisma. Za rzeczywistego podają niektórzy Vergeriusa, co niemożliwe; inni K. Łaskiego, co nieprawdopodobne, gdyż Łącki nie miał wykształcenia odpowiedniego. Inni wreszcie (Barycz) przypisują autorstwo Męczeńskiemu. Moje stanowisko w tej sprawie wyraziłem w tomie XXXI str. 303—4.

Na k. Mijj verso: Eustathius Theophilus candido et christ. lectori, S. — Jest to pseudonim Trepki. Ten uderza na Lippomana, nasywając go legatus Basiliscorum (sic) romanorum, parum prudens et cautus. Wzywa on Germanię, aby wspomagała tak smakomitego księcia jak Radziwił (ut consilio et patrocinio prosequaris). List ten wykazuje duże zbliżenie do listu Radziwiła.

Od k. Nijj: Rev. Petro Paulo Vergerio, olim episcopo Justinopolitano et pont. rom. legato, nunc vero Christi exuli... Johannes Aurifaber eccl. pruten. in Sambia superattendens. I ten list omawia sprawę soboru narod. w Polsce, a list Radziwiła nazywa „pulcherrima confessio“. Dat. Regiomonte Cal. Octobris Anno 1556.

Kończą błędy oraz sawiadowienie (Vergeriusa), że niebawem wyda drugie wydanie listu Radziwiła: cum Ducis Christophori Virttembergensis suae fidei confessio arte quinquennium edita... cum hac ipsa confessione... uno in libro conjungetur atque

una totam Europam pervadet.. Utraque est versa italice, utraque germanice, ac paulo post etiam polonice et gallice.

Na tym kończy się pierwsza część tego zbioru. Po czym z osobną sygnaturą (od a—dijj) idzie część druga, opisana już przez mnie pod Trzecieckim. Zawiera ona zbiorek wierszy łac. Trzecieckiego (Liberii Veracis, Prudentii Cachinii, Virilii Musaei), Mat. Stojasa i Erharda Nisusa Turynga. A mianowicie:

- 1) In Aloysium Lipomano Christiani Liberii Veracis.
- 2) De eodem Aloysio Lippomano... quod Judeos Sochacoviae exuri jusserit Prudentii Cachinii epigramma (5 epigr.).
- 3) Omen Mathiae Stoił Regiomontani.
- 4) De Sacrosancti Evangelii, in ditone Regis Poloniae, post revelatum Antichristum, Origine, progressu, et incremento Virilii Musaei Hyporeadis elegia.
- 5) In Aloysium Lipomano Venetum... Erhardi Nisi Thvingi in Borussia verbi Dei ministri Elegia.

Na końcu: cytata z Math. XI: Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae; sygnēt (wąs z gołębiem na głowie; i data: M.D.LVI). — Jest to więc druk Daubmanna w Królewcu.

Obacz Jocher III str. 637—8 (noty!!) i nr 9519. — Friese Beiträge II cz. I str. 261. — Janoski Nachr. I 62. — Bukowski Dwie reform. II 388. — Sembraycki Vergerius Reise (j. n.) str. 597 (i ten również przypuszcza, że współautorem listu mógł być Vergerius). — Hubert (j. n.) str. 304. — Sixt (j. n.) str. 399. — Zakrzewski Powst. i wzrost 1872 str. 97. — Lubowicz Istor. reform. str. 171. — Wotschke East. Trepka str. 23. — Tenko Gesch. der Reform. 1911 (i wamianki w innych pismach). — Grabowski Literatura literacka 1920 str. 140—3. — Tenko Liter. kalw. 1906 str. 144. — Brückner Mik. Rej 1904 str. 86. — Wierzbowski III 2291. — Piekarski Kat. kór. nr 1555. Ob. tom XXXI 362, gdzie dalsza literatura. Akad. — Bibl. Królewiecka — Czartor. — Dzików — Kórnik.

— Dvae epistolae... Regiomonti Borussiae excudebat Joannes Daubmannus 1557. w 4ce.

Wydanie to miało być według danego w wyd. pierwszym przypuszczenia Vergeriusa poprawniejsze i pomnożone. Tak podają: Friese Beitr. II Thl. 1 Bd. str. 261. — Jocher 9519 b.

Istnienie tego wydania jest jednak nader wątpliwe.

— Dwa Listy na Polski język własnie wyłożone. [Tu ozdobnik]. Jeden Ałoizego Lipomana Weneta Biskupa We-

rońskiego, od Papieża oycą Rzymkiego w Polsce Posła będącego, ku iásnie wielmożnemu Książęciu a pánu Mikołaiowi Radziwiłowi, Woiewodzie Wileńskiemu. etc. [Tu ozdobnik]. A drugi tegoż to iásnie Wielmożnego Pána, do tego Biskupa a do tego Papieskiego posła, z których sie snadnie każdy Krześciański człowiek sprawić może, iáko się słusnie w swoiey poczciwey powinności zachować ma. [Tytuł w podwójnych liniach]. [Na końcu godło; ręka trzyma serce ukoronowane, dookoła tarczy napisy: Cor regis in manu Domini Proverbiorum. XXI... itd. — Pod tym:] W Brzesciu Litewskim Drukował Stánisław Murelius, Nakładem Oawieconego Książęcia Pána Mikołaiá Radziwiła, Woiewody Wileńskiego. etc. Roku M.D.LIX. (1559). w 4ce, k. tyt. i k. 76 nlb. (sygn. Tiiij i 2 k. nie sygn.)

Na odw. k. tyt. cytat z 2 Thessa.

Dedykacja: Zacznie urodz. Stan. Szafrancowi a Pieszkowey skały dobry towarzysz tycałiwóść... oznajmuje. (Tu mówi tłumacz, że posyła mu listy, aby się snadnie rozsznał między poswarkami a różnicami... gdyż na nas Pan głośnie woła). Po czym:

- 1) Od k. A₄—C₂ (na 15 str.) idzie list Lipomana do Radziwiła, podpisany Allo: Lipoman Biskup Werone; niegodny posel Apostolaki; dat. z samku Łowickiego 21 stycznia 1556.
- 2) Od k. C₂ (verso): Odpowiedź J. W. Książęcia a Pana Mikołajá Radziwiła na takowy List. — Idzie ona do karty R₄.
- 3) Od k. R₄: Wergeriusz Niegdł będący Justinopolitański Biskup a sprawca wielki Papieżów, A na ten czas dla prawdy Christosowej wygnaniec, ku temu co będzie czytał napominani^o krotkie czyni (na 5 stronach).
- 4) Od k. S (verso): Temuż to Wergeriuszowi o różności tych dwu listów Jan Aurifaber prackich końca superintendent tak pisze... (12 stron).
- 5) Na k. Tiiij (verso): Ku temu co szedł. (O niesposobności języka polskiego, aby słowo do słowa wykladał).
- 6) Na k. przedost.: Ku Lipomanowi posłowi z Otczłaił Raymakiel Przemowa od Księdza Jana Kaznodzieie z Waśniowa... (44 wierszy, saczynających się: Cóż ci po tym miły Lipomanie...).

Na ost. k. cytat słów Chrystusa, godło druk. i m. druku oraz rok.

Tłumaczem listu Radziwiła był albo ost. Trepka (ob.), albo Rej, jak niektórzy (Brückner) przypuszczają. Obaca Bibl.

XXIII 242. — W każdym razie dedykacja Szafrancowi, z którym Rej był zaprzyjaźniony (ob. Zwierciadło) oraz wierszyk Jana z Wasniowa kązą przypuszczać, że i Rej brał w tym wydawnictwie jakiś udział.

Egsemplars Csart., niegdys z Bibl. Zał., jest defektowny (brak ark. B). Na tytule 5 gwiazdek i stampila: A. Zalnski, na okładce nalepiona kartka z potępieniem „intolerancji” i z datą: Czytałem 31 marca 1797 w Moskwie.

Brückner M. Rej str. 86—90. — Chrzanowski Dwa listy (w dziele „Z wieku M. Reja” 1905; tu opis). — Lelewel Bibl. ks. I 195 (podaje liczbę kart 74). — Wierzbowski III 2844. — Bibl. XXVI 177; XXVIII 378. Czarn. (defekt) — Csartor. — Synod reform. ewang. w Wilnie.

— Zwen Sendbrieff Eines vom römischen Bästlichen Legaten inn Polen Aloysio Lipomano Bischoff zu Verona, an den Durchleuchtigen Fürsten und Herrn Herrn Nicolaum Radziwillen Vilmischen Woywoden. Der ander des selben Fürsten, Herrn Radziwillen, an gemelten Bischoff und Legaten geschrieben... Gedruckt zu Königsberg inn Preussen, durch Joh. Daubman. 1557. w 4ce, kart 72.

Z datą Lovicil 21 Febr. 1556.

Janoski Nachricht I 62. — Piaszki Preuss. Literaturg. str. 256. — Sembraycki w Altpr. Mon. (j. n.) str. 516—7. — Jocher 9519 a. — Wiersbowski II 1335.

O przekładzie włoskim ob. wyżej: Copia d'una lettera (1556).

Bibl. Królew. — Csartor. — Przesdziec.

— O Sochaczewskim wymęczonym a wypalonym na żydzie Bogu (1557)... ob. tom XXVIII 378.

Vergerius bywa niesłusznie mianowany autorem.

— Formvla Fidei Tradita In Synodo Prouinciali quae Louitij in Polonia celebrata est Anno M.DLVI. XI. Septemb. Et Confessio Illvstrissimi Principis ac Domini, D. Christophori Ducis Vuirtenbergensis &c. Concilio Tridentino oblata M.D.LII. Pro Antidoto. M.D.LVI. (1556). w małej 8ce, k. tyt. i k. 10 nlb. (Formula) oraz k. 80 lb. (sygn. A—K).

Druk Daubmanna w Królewcu.

Dedykacja: Joanni Bonaro a Balitze, castell. Bieccensi, datow. Regiomonti Idibus Decembr. 1556 z podpisem Vergeriusa (na 7 stronach).

W dedykacji tej wspomina listy, jakie Paweł IV rozesłał do dygnitarzy, obiecując zwołanie soboru. To nic nie warto, niech Polacy sami myślą o zreformowaniu Kościoła. Niech zniosą abusus et errores. Świadczą o nich uchwały synodu Iowickiego tu załączone. Sobór powszechny nie uchwali niczego innego. Prosi Bonara, by w tym duchu działał na sejmie, in quo permagna est tua auctoritas.

Po czym idzie „Formula fidei” synodu prow. łowickiego, złożona z 37 artykułów. Zawarte tu są główne tezy katolickie, odróżniające kościół kat. od dysydentów.

Po czym idzie wyznanie wiary ks. wirtemb. (pióra Brentiusa) z osobnym tytułem: Confessio fidei Illusr. principis ac domini domini Christophori ducis Wirtemb. etc. exhibita Concilio Tridentino, 24. Januarii Anno 1552. Regiomonti Borussorum excudebat Joannes Daubmannus M.D.LVI. Wyznanie Brentiusa czyli t. sw. Konfesję wirtemb. przełożył i wydał Vergerius po włosku i dedykował królowej Katarzynie, żonie Zygmunta Augusta (będącej jego chrześną córką z czasów, gdy Verg. był legatem). — Ob. niżej: Precedentie.

Wisniewski Hist. liter. IX 178. — Jocher 3070 i 9517 (z tytułem „Decisiones eccl. eath”. W notaach do nr 3070 przedrukował Jocher dedykację Bonarowi). — Lubowicz Istoriya reform. str. 185. — Sembraycki w Altpr. Monatschrift XXVII (1890) str. 515 i 543.

Egsemplars Csart. defekt. (brak Konfesji) nosi napisy: Sum Goth. Freudenhammer. — Andreae Gryphii poetae liber.

Bibl. w Królewcu. — Dzików — Ossol. — Pawlik.

— De Gregorio Papa Eivs Nominis Primo, Qvem Cognomento Magnum apellant & inter praecipuos Ecclesiae Romanae Doctores annumerant. Invenies Hic Candide Lector primum miracula circiter quinquaginta uerbum uerbo ex dialogis, quos ille ipso adeo Pontificatu scripsit, excerpta. Deinde nonnullos ueluti flosculos ex eius epistolis. Postremo vitam eius a Iacobo à Voragine Episcopo Ianuensium descriptam. Matth. 7, Ab operibus eorum agnoscetis eos. Regiomonti Borussiae excudebat Ioannes Daubmannus. Anno M.D.LVI. (1556). Mense Octob. w 4ce, k. tyt. i k. 52 nlb. (sygn. A—Nij).

Na końcu mała rycinka (papier kłęczący) z podp.: O saeculum insipiens et infacetum. Dedyk. na karcie Aij: Stanislaw comiti in Tenzyn palat. crac. Zaczyna od powołania się na swą kuzynkę „De idolo Lauretano”

Teras pragnie zwalczać dalsze objawy „de regno Antichristi”, „de ipsa media latrina romanae curiae”. Będą na niego uderzać hipokryci. Książeczkę tę chce posłać do Polski, gdzie już światło nowej ewangelii błyska. Wychwała Tęczyńskiego na podstawie pochwał ks. Albrechta. Wsywa go, by się oparł rozterkom siąnym przez szatana wśród przeciwników papieża (in vestris costibus). Datow. Regiomonti in Prussia Kal. Oct. 1556.

Po czym następuje przedmowa do czytelnika (kart 12). Pisze, że ogłasza w sposób wszystkim dostępny ustępy z „Dialogów” pap. Grzegorza. Przełożył tę książeczkę italie F. Niger, germanice Fabri, gallice Hotomanus, polonice Eustachius Trepka, slavice vero Primus Truberus. — Ani o przekładzie Trepki, ani Pr. Trub. nie wiadomo. — Zapowiada, że choć wychwala mądrość Grzeg., to uważa opisywane przez niego cuda za fabulae ridiculae. Wykazuje to na przykładach (anioł kastruje mnicha, biskup wygłasza kazanie, mimo że ma obcięty język itp.). Polemizuje też z Jakubem de Voragine. Przypomina zdanie Platyny o Dialogach i wykazuje jego błędy (sentio Platinam nunquam legisse Dialogos sed clausis oculis eos celebrasse).

Następuje potem przedruk cudów opowiedzianych w „Dialogach” (o pokazywaniu się diabłów, o wkrzesaniu zmarłych, o cudach św. Benedykta, o trupach wychodzących z grobów, o niedźwiedziu, co pilnował trzody, o mnichu z węsem, o chłopcu porwanym przez demony, o chłopcu, co za życia był w raju, o pobycie w piekle za życia itp.). — Od k. L idą wyciągi z listów św. Grzegorza oraz jego Vita (wedle wydania paryskiego jego pism z r. 1521 i wedle Jak. de Voragine). Na marginesach dodał wszędzie Vergerius szydercze uwagi.

Wspomina tę książeczkę w swoich Dialogi str. 11.

Wiersbowski III 2302. — Sembraycki w Altpruss. Mon. (j. n.) str. 538. — Wotschke Gesch. der Reform. 1911 str. 159. — Tenże Eust. Trepka str. 22 (mylnie sądzi, że przekład Trepki był drukowany — raczej należy przyjąć, że nie). — Tenże w Altpr. Monatschrift 1911 str. 271. — Hubert (j. n.) str. 303.

Csartor. — Czarn. — Jagiell. — Krasin. — Uniw. Warsz.

— Historia Francisci Spierae, qui quod susceperat semel evangelicae veritatis professionem abnegasset damnassetque, in horrendam incidit desperationem. Quod exemplum, et grauissimum Dei monitionem prodest celebrare,

et saepius ingerere. Tvbingae Anno M.D.LVIII. (1558). w 8ce, k. tyt. i k. 86.

Pierwszym wydawcą tego anonimowego dziełka, wielokrotnie w latach 1549—1631 przedrukowanego (także po włosku i po niem.), był, jak się zdaje, Coelius Secundus Curio; on przynajmniej podpisał przedmowę w pierwszych edycjach. Ale i Vergerius brał w tych wydaniach udział (np. w wydaniu włoskim 1551 zamieścił list al. snfr. di Padoa il Rota). W każdym razie on postarał się o przedruk w Tybindze 1558. — Na początku zamieścił tu dedykację, a na końcu odezwę: pio lectori, zaś od k. 67—83 dodał: In Francisci Spierae casum, Petri Pauli Vergerij Episcopi Justinopolitani Apologia.

Przeróbki tego pisemka z I wydania dokonał Stan. Murzynowski i wydał w r. 1551 pt. Historia žalosa a strassliwa o Franc. Spierze... 1551. w 8ce, k. 80.

Egsemplars jest w Bibl. Zielinsk. w Płocku. Obacz opis w tomie XXII str. 637. — Warminski And. Samuel i Sekl. str. 371, 384 (podaje rozbiór przeróbki Murzyn.).

O pierwodruku i przedruku oryginalnego tekstu ob. Hubert (j. n.) str. 266. — O sprawie Spierzy i o stosunku Verg. do niej obszernie opowiada Sixt (j. n.) str. 97 i nast.

— Historia o papieżu Janie tego imienia VIII który był Gilberta biała głowa (1560)... ob. tom XVIII 217.

Oryginał był włoski (rok 1556); ale już w r. 1556 i 1557 oraz nast. wydano go po niem. i po łacinie. (Ob. Hubert j. n. str. 302).

Jest to namiętny atak na Pawła IV i na papieżstwo. Co do istnienia papieżycy powołuje się autor na to, co napisał Marcin Anglus i Boccacio.

Przekład polski został dokonany z łacińskiej broszury.

Tłumaczeniem mógłby być Trepka, który z Vergeriussem był blisko związany; ale co prawda druk ukazał się w rok po jego śmierci. — Brückner M. Rej 1905 str. 177 twierdzi, że przekład przypomina styl Reja.

Obszernie omawia genezę całej bajki i treść tej „historii” J. Krzyżanowski Powieść o Joannie papieżycy w „Reformacji w Polsce” 1935 str. 91. — Tenże Powieść polska w. XVI (1935). — Piekarski Katalog kón. 1929 str. 111 (repr. k. tyt.).

Kónnik.

— De Reverendo D. Stanislawo Hosio, Varmieni Episcopo, Apostolico nuncio per Germaniam destinato. I Apocalypsis. Et audiui post me uocem magnam tanquam tubae dicentis, Quod

uides scribe in libro, et mitte Ecclesijs. w 8ce, k. 8.

Druk Daubmanna w Królewcu w r. 1560, ale tego nie zaznaczono.

Na odwrocie tytułu adres listu: Doctissimo Viro D. Andreae Tricesio, equiti Polono. — Zaś na k. 8 verso po zakończeniu listu: Vale mi frater, pridie Calendis Martij. M.D.LX Tuus Athanasius.

List ten ma treść następującą: Hosjusz pojechał do Raymu, zabierając ze sobą 3 księgi (przeciw księztwom niem., przeciw naszym teologom i przeciw całej nauce syna bożego). Ale ma tam trudności — jak wie od Traceskiego — z powodu 18 ustępów, jakie w jego pismach zakwestionowali inkwizytorowie rzymscy. To mu przeszkadzało w uzyskaniu kardynałatu. Teraz dostał nuncjaturę w Niemczech, co zwykle otrzymywali młodszy. O chorobie Hosjusza, o jego jankaniu się, o niezadowoleniu Polski i Litwy z tej nominacji. Rola Hosjusza na soborze. Nie chciano tam wysłuchać Brentiusa, Herbranda, Beurlina. Teraz Hosjusz twierdzi, że przybywa do Niemiec non modo concilii causa, sed ut coronando Caesare agat. Cavendum est Germania ab isto glorioso.

W egz. Bibl. Król. własnoręcznie dedyk. Funckowi.

Por. wyżej: Di una epistola (1562).

Piekarski Kat. kór. nr 1533 (rózróznia dwa odbicia. Ja znam tylko jedno). — Wierzbowski III 2553. — Sombrycki w Altp. Mon. (j. n.) str. 516. — Wotschke Gesch. der Reform. 1911 str. 165. — Tenże w Altpreuss. Monatschrift 1911 str. 259 i 278. — Hubert (j. n.) str. 312.

Bibl. Uniw. w Królew. — Kórnik.

— Lac spirituale pro alendis pueris... ob. Valdes (1556).

O przekładzie niem. (Hagena 1559) i polskim — ob. Hubert (j. n.) str. 291.

— Libellus aureus... ob. Brentius (1556).

Na czoło na 12 kartach list Vergeriusa do Zygmunta Augusta. W nim atakuje papieża i omawia sprawę jurysdykcji biskupiej. Zachęca go do zwołania soboru narodowego i wykasuje, że królowie mają takie prawo. Najlepiej udowodnił to Brentius, i dlatego przedrukowuje jego pismo. Oświadcza gotowość odbycia dysputy z Lippomanem co do wszystkich spornych punktów (także o znaczeniu Pisma św. i tradycji). Wreszcie odnosi się na Lippomana.

— [Litterae Lippomani ad Petrum Contarenum]. 1556.

Ob. wyżej: Dialogi.

List ten jest wydany w tekście polskim w Relacjach nunc. I 13. — Lippoman zaprzeczył autentyczności i przypisał fałszerstwo Vergeriusowi. — Obacs Hosii Epistolae II 751.

Jednakże Vergerius (Dialogi 1560, k. 82) przytacza ten list jako autentyczny list Lippomana; z podpisem: Aloysius Lippomanus Veronae episcopus, indignus Nuntius... Datum Louitji die XX Julii M.D.LVI. Lippoman miał tu sugerować, aby Zygm. Aug. ukarał śmiercią 8 lub 10 dygnitarzy luterańskiego wyznania.

Egz. druku nie znam, ale istniał, bo pisze o tym Vergerius.

— Mleko duchowne (Łum. Trepka)... ob. Valdes (1556).

— Obsecro Vide Lector quam futilibus argumentis et quam inaeptis fabulis Gregorius Papa huius nominis primus cognomento magnus suum purgatorium stabilire conatus fuerit. Nam uerbum uerbo extulimus quaecunque ille libro Dialogorum quarto de purgatorio scripsit. Num re vera stabilierit iudicent hi quibus splendor Papatus, et infidelitas oculos non perstrinxit. Ad Tes. 2. cap. 2. Et nunc reuelabitur ille iniquus etc. Cuius aduentus secundum operationem satanae in omni uirtute, et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis in his qui peruent. w 8ce, k. 12 nlb. (sygn. C).

Druk Daubmanna w Królewcu 1560(?).

Ob. wyżej: De Gregorio papa 1556.

Sombrycki w Altp. Mon. XXVII (1890) str. 516. — Hubert (j. n.) str. 312.

Bibl. Król.

— Precedentie alla Apologia delle... Duca di Wirt. (1556)... ob. Brentius.

Vergerius przełożył na język włoski oraz dodał dedykację do Zygmunta Augusta, w której przypomina, że jest ojcem chrześnym król. Katarzyny i że ma wskutek tego obowiązek oświecać ją w rzeczach wiary. Sixt P. P. Vergerius str. 400.

— Riposta del Vergerio, in quatro libro diuisa. Ad Vna Invettiva di Fra Ippolito Chizzuola da Brescia, scritta contra la propria dottrina di Gesu Christo, contra la chiese di Germania reformate, contra i lor Prencipi e Ministri I. Iohan II. Verum lumen iam lucet. L'anno M.D.LXV. nel Mese di Genero. (1565). w 4ce, str. 184.

Z dedykacją Mik. Krz. Radziwiłłowi.

Jest to przedruk edycji z r. 1563. — Wysłał ten w tekście łac. w r. 1563 w Królewcu, z dedykacją ks. Albrechtowi.

Hubert j. n. str. 318—9.

Berl. Król. — Guiciard, florenc.

— Scholia in Binas Pavli Papae Huius Nominis III. Litteras. Alteras ad Illustrem. D. Ioannem Comitem a Tarnou, Castellanum Cracouiensem. Alteras ad magnificos Regni Poloniae Senatores Laicos. 2. Corinth. II. Satan transfiguratur se in Angelum lucis. Non est ergo magnum, Si minister eius transfiguretur uelut Minister iusticiae. M.D.LVI. (1556). w 8ce, k. tyt. i 43 nlb.

Ded.: Illustri Domino Joanni comiti a Tarnow castelli crac., datowana Regiomonti Kal: Decemb. M.D.LVI, a podp.: Vergerius servus Jesu Christi.

Mówi w niej, że przed 20 dniami, będąc w Wilnie, obiecał przesłać Tarn. scholia do listu, jaki papież wysłał do Tarnowskiego (a zapewne i do innych senatorów). Wychwala jego swycięstwa nad Scytami, Moskalami i Tatarami i zachęca go do pokonania papistów, qui immaniores hostes florentissimae Poloniae sunt.

Po czym na 2 k. następuje list papieski, datow. Romae die 1 Augusti 1556 — primo octobris reddita. Papież podnosi również zasługi Tarn. i wzywa go do zwalczania heretyków. Powołuje się na wiadomości od nuncjusza (Lippomana).

Do tego dopisuje obszerne scholia Vergerius pisane w październiku i listopadzie, polemizując z każdym zdaniem listu. Gniewa go wyrażenie „heretycy“. Wychwala Zygmunta Augusta, a atakuje wciąż Lippomana. Omawia sprawę zwołania Concilium. Wyśmiewa mezę papieską (por. równocześnie wydane w Królewcu dziełko Wannera). Papieża nazywa Saulem, tyrannus Tiberinus. Dlaczego papież zabrania Polakom komunii sub utraque specie, skoro sobór baz. nadał ją Czechom? O bezświątynie księży, o języku polskim w nabożeństwie (o tym mówi obszerniej). Lippoman wzywa króla do użycia miecza przeciw senatorom, a to na podstawie ustawy Wład. Jagielly. O książce Eneasza Sylw. przeciw papieżowi i „Consilium de emend. ecclesiae“ kard. Caraffy (obecnego papieża). Papistaram superbia et arrogantia.

Vergerius zastrzega się, że pisząc obraźliwie o papieżach ma na myśli tylko kreatury papieża, a nie biskupów polskich „quibus omnia felicia precor“. — Ogłasza tu tria juramenta, quibus episcopi papie se obstringunt.

Wapomina tę książeczkę w swych „Dialogi“ na str. 12. — Przedruk w „Opera“.

Jussynski II 315. — Jocher 9518. — Wierzbowski III 2303. — Sixt (j. n.) str. 125, 410. — Sombrycki (j. n.) str. 563. — Wotschke Geschichte der Reform. 1911 str. 159. — Hubert (j. n.) str. 305.

Bibl. Król. — Dzików — Krasin.

— Ad Serenissimum Sigismundum Avgvstum, Dei Gratia, Poloniae Regem, Magnum Lituaniae Ducem &c. De Legato Papae in Poloniam destinato, ut colloquium à sua Sacra Maestate Regia in causa religionis instituendum impediat. Epistola Vergerii. Anno M.D.LVIII. (1558). Mense Sept. w 8ce, k. tyt. i k. 58 nlb.

Druk Daubmanna w Królewcu?

Zaczyna się: Serenissime rex, Audi ab... Christ. duce Wirt. domino meo colend. S. M. Vestram in animo habere colloquium... instituere... Mówi, że był przed dwoma laty w Polsce.

Tłumaczy, że nie jest prawdą, jakoby Polska poddała się w rzeczach wiary pod prymat papieża. W Kościele są błędy. Omawia sprawę soboru zwołanego przez Pawła IV (nazywa go Saulus IV). Przytacza list papieski Cal. Aug. 1556 w tej sprawie. O dotychczasowym przebiegu soboru. Powołuje się na list, jaki otrzymał od Jana Tarnowskiego przeciwko dekretom synodu łęczyckiego z r. 1556. Sobór powszechny będzie słożony z samych kreator papieża, więc Kościoła nie naprawi. Dlaczego go wypędzono z Kościoła, a raczej „synagogi“ (nam me fuisse ejectionem tota Italia novit). O potrzebie soboru narodowego. Papież grozi Polsce wojną na wypadek zwołania takiego soboru, a mianowicie podburzeniem jej sąsiadów. Uderza na legata, którego papież wysłał teraz do Polski (Camillo Mentusii). — Jak papież udaremnił kolokwium wormackie 1541. — Wszyscy sąsiedzi Polaki nienawidzą papieża, trzeba pójść z nimi. Gorące próśby do króla. — W tekście wciąż atakuje Lippomana za jego działalność w Polsce w dwóch latach poprzednich.

Przedruk w „Opera“.

Janoski Nachricht II 74. — Jocher 8754. — Wierzbowski III 2329. — Piekarski Katal. nr 1554. — Sixt (j. n.) str. 422 i 250. — Wotschke Geschichte der Reform. 1911 str. 164. — Tenże w Altp. Monatschrift 1911 str. 228. — Hubert (j. n.) str. 308. Czartor. — Drezd. król. — Kórnik.

— Primus Tomus Operum Vergerii. Adversus Papatum. Tubingae apud Viduam Ulrici Morhardi A. M.D.LXIII. (1563). w 4ce, k. 4 (jedna czysta), liczb. k. 401 i 1 (Errata).

- 1) Od k. 105—36: Epistola ad Seronias, Poloniae Regem Sigismundum.
- 2) Od k. 137—244: Dialogi quatuor de libro quem Stan. Osius germanopolonus, episc. Varm. superiore anno, contra Brentium et Vergerium Coloniae edidit.
- 3) Od k. 245 idzie: Postremus catalogus haeticorum Romae confatus 1559 cum Annotationibus Vergerii M.D.LX. — Dedykacja Stanial ab Ostrorog, datow. Tübingae 12 Septemb. 1559.
- 4) Od k. 360—92: Scholia in binas Pauli Papae hujus nominis IIII literas. Alteras ad Illustr. D. Joannem Comitem a Tarnow Castell. Crac. alteras ad magn. Regni Poloniae Senatores laicos. — Dedykowane Nicol. Christ. Radzivillo Ducis de Olika et Niesulesch Com. in Schidlowicz, datow. Tübingae 1563. — Pisze tu: Scholia scripsi ante aliquot annos cum essem Varsaviae ubi celebrabatur Regni Polon. conventus et scripsi movente parenti tuo.
- 5) Od k. 392—401: Eidem Ill. Radzivillo juniore, quod Pius Papa IV. licet concilium indixerit, nihil tamen minus in animo habet, quin profligatam ex ecclesiis quae illum adhuc agnoscent, Jesu Christi doctrinam restituere. Sed pristinus abusus, atque idolomanias retinere, et confirmare auctoritate Concilii. Anno D. 1564.
- Hubert (j. n.) str. 318. — Sixt (j. n.) str. 590. Uniw. w Strassburgu — Uniw. w Tybindse — Uniw. Wrocław.

— ob. Brentius J. (Libellus aureus 1556 i inne pisma) — Catalogus haeticorum (1556) — Hosius Stan. (1560, O słowie bożym 1562 na k. 56, 64) — Lipomannus Al. (Duae epist.) — Luter (Our et quomodo 1557) — Murzynowski (Hist. o Spierze 1551) — Musaeus Vir. (Elegia 1556; ob. Trzecieski) — Orsatius (Postylla 1556) — Radziwill Mikolaj — Scaliger (Dialogi contra) — Sleidanus (Verg. był współpracownikiem Sleidana) — Trzecieski And. (De sacr. evang. 1556) — Turrianus Franc. (Responsio apologetica 1584) — Valdes J. (Lac spir. 1556, Mleko 1556).

W liście z 27 stycznia do Albrechta (Sixt, str. 538) donosi Vergerius, że „famuli J. Daubmanni excuderunt mihi Catalogum, imagines polonice atque latine, item alium libellum de papa femina... ad excitandos homines pro gloria Dei“. — Takich „imagines“, a włąc obrasków z tekstem polskim i łacińskim nie znam.

Inne prace Vergeriusa nie należą do pol. Bibliografii, i dlatego je tu pomijam. Henr. Sixt napisał i wydał jeszcze w r. 1855 obszerną monografię o Verg. pt. Petrus

Paulus Vergerius, päpstlicher Nuntius. Braunschweig 1886, str. 601. (Jest drugie nie zamienione wydanie z datą 1871).

Sixt podał tu obszerną charakterystykę przekonań i poglądów Vergeriusa (na wszystkie kwestie ówczesne) i uspełnił to zbiorciem listów Verg. do ks. Albrechta z lat 1556—63 oraz dość niedokładną bibliografią pism Verg.

Monografię Sixta uspełniali opisem pobytu Verg. w Polsce (czego Sixt nie opisał bliżej) J. Sembrzycki w Altp. Monatschrift XXVII (1890), oras Wotschke Zweite Reise w Altp. Mon. 1911 B. XLVIII, Heft 2. — Wreszcie Friedr. Hubert Vergerios Publicist. Thätigkeit 1893. Jest to obszerna monografia całej literackiej działalności Vergeria z podaniem na str. 259—319 obszernej bibliografii jego pismek druk. i rękop. (Rzeczy polskie są traktowane pobieżnie). Razem jest posyeji 171. Listy Vergeriusa są w jednym z rękopisów dawniej ces. petersb. (Korzeniowski Arch. do dziejów liter. XI 302, 376, 391).

Relacje nuncjuszów I 40—4. — Hosii Epistolae (wydał Zakrzewski) II str. 1116, nr 1789, 1789. — Wielewielki Diarium I 68. — Wotschke Briefwechsel 1903. — Kausler-Schott Briefwechsel zwischen Christoph Herz. von Würt. und P. P. Vergerius. Tübingen 1875. (W listach są wzmianki o Polsce, a zwłaszcza o soborze narodowym).

Horanyi Memoria Hungarorum (1777) I 551—8. — Ciampi Bibl. II 36. — Bock Hist. II 550 i passim (dużo o jego stosunkach z L. Socynem). — Enc. Org. II 341 i XXVI 169—171. — Zeissberg Dziejopisarstwo II 198. — Lubowicz Istoria reform. w Polss. 1883 str. 169—191. — Tenże Naczało 1890. — Wierszowski Uchańsciana V 835. — Dalton Joh. z Lasco str. 522 i nast. — Wotschke Stan. Ostrorog (passim). — Bidlo Jednota I str. 84 i nast. (Na str. 205 o jego stos. z Łaskim; na str. 206—8 z braćmi czeskimi; na str. 139 i nast. z Stan. Ostrorogiem) oras II 180. — Hartleb w Kwart. Hist. 1912 str. 260 i 278 (o jego stosunku do J. Tarnow.). — Grabowski Liter. luterska 1920 str. 140—53 i 208—10. — Tenże Skarga 1913 str. 78. — Danyss Studja 1921. — Kargo Kurbrandenburg und Polen (w Forschungen zur brand. Geschichte XI) str. 103. — Barycz w „Reformacji w Polsce“ 1924. (Tu dużo informacji o liter. niem. o Vergeriusu). — Encykl. kośc. XXX 93. — Finkel Bibl. nry 15239—41.

VERGILIUS Publius Maro Mantuanus. P. Vergi. Maronis Mantvani Carmen Bucolicum: Decem. : Aeglogarum Opvs. : Vergilius De Seipso. Mellifluum

quisquis rromanum nescit Homerum Me legat: & lecto credat utrumq; sibi. Illius immensos miratur Graecia campos, At minor est nobis: sed bene cultus ager. Non miles: pastor: curvus non desit arator. Ne Graeis constant singula trina mihi. [Górą i dołem ozdobne winiety]. [Na końcu:] Vides amande Lector, Vergilii Bucolica cum argumentis brevissimis: Aeglogarum capitibus premisis. emendatione accurata. Impensis domi (sic) Marci Scharffenberger: Sub anno vicesimo septimo supra Millesimum quingentesimum, pressa: quae si aequo susceperis animo, suscipiendi laboris durioris eris occasio. Cracoviae per Mathiam Scharffenberger (1527). w 4ce, k. nlb. 18 (sygn. D₆).

Tekst Bukolik zaczyna się na odwoicie tytułu.

Exemplarz Jagiell. gęsto z posątku (na pierwszych kartach) współcześnie głosowany — widocznie posługiwano się nim przy wykładaniu. Głosy mają trojaki charakter: 1) albo lekwykalny (synonimy wyrazów łac.) — 2) albo objaśniają rzeczowo pewne wyrażenia — 3) albo wreszcie są to głosy polskie nad słowami łacińskimi. Np. fatorum numine parca = s voley bogow ony bogynye; argo = pyerwsa lodz; lasciva = chczywa. Jest w tych głosach cenny materiał do sposobu szkolnego wykładu Verg. — Nie uwzględnił ich wcale Kumaniecki (j. n.). Jagiell.

— Carmina Bucolica. Cracoviae, typ. Scharffenbergeri 1550. w 4ce.

Płocka Semin.

— Bucolica cum notulis brevissimis. Lesnae Polonorum typ. Dan. Vetteri. 1642. w 12ce.

Wydał Seb. Macer.

Bandtkie Hist. druk. Kr. Pol. I 332. — Za nim Jocher 227.

W dziele Creniusa: Animadversiones philologicae et historicae III. 1699 str. 6 jest krótka wzmianka („an Macer breviculas notas, quas in Bucolica Lesnae Anno 1642 extraxit, continnaverit, nescio“).

Bibl. w Suchej.

— Pvb. Virgilii Maronis Opera Studio Th. Pvlmanni Correcta. [Tu winieta: w owalu głowa anioła w chmurach, z których wylania się ręka podtrzymująca kulę ziemską. W górnej części wstęga z napisem: Nil Sine Deo]. Cracoviae, In Offic. Christophori Sche-

delij, S. R. M. Typ. Anno Domini 1641. w 8ce, k. tyt. i k. 8 nlb., str. 19—457.

Na czesle łyciorys: Tib. Claudius Donatus de Virg. vita... oras szereg łzo. wierszyków na pochwałę Wergilego (m. i. Owidiusana i Properejusza). — Końcay wierszyk: Argumenta omnium librorum P. V. Maronis. Po cym idą Bucolica, Georgicon, Aeneis, wreszcie od str. 427 dwa opuscula: to jest Culex i Ceiris ad Messalam.

Na egr. Ossol. napis: Pertinet ad conventum leop. 88. Trin. Red. capt. Ossol.

— Publii Virgilii Maronis Mantvani Opera omnia. Argumentis, ac connotatione celebriorum sententiarum, ob faciliorem intelligentiam elucidata. Vsui Scholarum accomoda. Cum gratia et privilegio S. R. M. [Tutaj: Koń z podniesioną lewą nogą przednią, a pod nim napis:] Editio prioribus emendatior. Cracoviae, Ex officina Schedeliana, S. R. M. Typogr. Sumptibus Georgii Schedel. A. D. 1674. w 8ce, k. 2 nlb., str. 414.

Na drugiej stronie karty tytułowej zaczyna się: Compendiosa Pub. Virgilii Maronis vita... Kończy się na pierwszej stronie karty drugiej; na stronie drugiej karty drugiej nie liczonej znajdują się: Argumenta omnium Librorum P. Virgilii Maronis Monosticha.

Od strony 1—28 idą: Bukoliki; od 29—98: Georgiki; od 99—413: Eneida; na ostatniej stronie: Argumenta XII librorum Aeneidos, XII versibus comprehensa.

Druk kursywą próca tytułów, które są drukowane antykwa.

O tym to zapewne wydaniu podaje wiadomość prsywilej w Wierszowskiego Materiały II 101.

Miał około r. 1890 w swej bibliotece dr J. Bielicki w Wilnie.

— Bucolica et Georgica ad usum Scholarum Piarum. Varsaviae 1740. Typis S. R. M. et Reip. in Coll. Regio Scholarum Piarum. w 8ce, str. 114.

Ossol. — Uniw. Warsz.

— Opera Bucolica et Georgica ad usum Scholarum Piarum. Varsaviae typis in Coll. Schol. Piar. 1760. w 8ce, str. 114.

Druk kursywą.

Mecherzyński Hist. jęz. łac. 1833 str. 157. — Jocher 229. Uniw. wileń.

— Pvblii Virgilii Maronis Mantvani Opera Bucolica & Georgica In Usam Grammaticae Juventutis Impressa. [Tu winieta: ornament linearny]. Anno Do-

mini 1717. Cracoviae, Typis Universitatis. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 98 [na ostatniej stronie mylnie 87].

Na pierwszych 3 nlb. stronach idzie: *Compendiosa Vita (ex Donato)*. — Część druga tworszy z osobnym tytułem:

Pvblili Virgillii Maronis Mantuani Aeneidos Libri XII. Impressi. [Tu winieta]. Anno Domini 1717. Cracoviae, Typis Universitatis. w 8ce, k. tyt. i str. 289, k. 1 nlb.

Na końcu: *Index librorum Aeneidos*. Druk niedbały, sporo błędów.

Mecherzyński *Hist. jez. łac.* 1833 str. 155. — Joher 228.

Czart. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— P. Virgillii Maronis Opera Interpretatione Et Notis Illustravit Carolus Ruaeus Soc. Jesu. Jussu Christianissimi Regis Ad Usus Serenissimi Delphini Secunda Editio. [Tu w prostokącie na czarnym tle biały ornament linearny; w środku koło, a w nim litery: I H S]. Vilnae Typis S. R. M. Academ. Societ. Jesu. Anno 1764. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 629, 134 i 85.

W licbowaniu stron omyłki, np. po str. 80 idzie 90.

Rospocyna dedykacja wierszem łac.: *Ad Ser. Delphinum... Carolus Ruaeus*. — Potem prozą *Praefatio*, w której podaje zasady, na jakich oparł swoje „noty“ u dołu stron.

Od str. 1: *Aeneis*. — Po czym z osobną paginacją *Georgica* (str. 134). — Wreszcie: *Bucolica* (str. 85).

U dołu stron *petitem* w dwie kolumny pomieścił: *Interpretatio* (tj. wykład treści) i *Notae* (objaśnienia trudniejszych nazw, słów, form gramatycznych).

Tekst dostosowany do wymagań moralności. Wydał go Karol Rue († 1725) po raz pierwszy w r. 1676. — Było widocznie jakieś wcześniejsze wydanie w Polsce, ale to się nie dochoowało (we Francji było ich kilkadziesiąt w w. XVIII).

Joher 231. — ks. Bednarski *Upadek i odrodzenie* (1933) str. 175.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Pasterskie Pvblivsa Vergilivsa Marona Rozmowy. [Tu ozdobnik]. Przekładania Iana Achacego Kmity. Sam o sobie. Miodopłynnego niezna kto Homera, tobie — Mowię, mnie czytaj, a czężąc wierz iako sam sobie — Jego dziwem Grecy, niezmierzone pole, — Acz me mniejsze, lecz lepiej vpráwione

role, — Jest Rycerz, iest y Pasterz, są orania moie, — Te Grekom każde służą, a mnie tylko troie. *Cum Gratia & Privilegio S. R. M.* [Tytuł w prostokątnej ramie]. [Na końcu:] W Krakowie, W Drukarniej Mikoláá Schárffenbergerá. Roku Páńskiego 1588. w 4ce, k. tyt. i k. 31 nlb. (sygn. A—Hij).

Rospocyna się na odwrocie tytułu trzystronicowa dedykacja wierszem: Grzegorzowi Branickiemu z Branic, star. niepolom., łowczemu ziemie krak. — Podnosi tu jego ludzkość (hojność) i talent myślowy: *Twego oszczepu śmiały wieprz się nie uchronił, A bystry swiersz rzadki, któregoś nie ugonił.*

Od k. A idzie przekład „Rozmów“. Jest on dość nieporadny, nawet rytm często szwankuje. Oto np. ustęp z rosm. IV (Pollio): *Ostatnie to już dawno przeszły lata ony — Co Cumea wieściła na wciornastki strony — Wielki porządek czasom z nowa się zaś rości — Już widzę pożądaną złoty wiek przychodzi — Już się wraca i panna i z nią jej czystota — Królestwo Saturnowe i święta prostota.*

Wisniewski IX 537. — Piekarski *Katalog kón.* 1929 nr 1557. Kórnik.

— *Bucolica* albo *Pasterki* P. Virgiliusza Marona. *Eklog* albo *Wyborów dziesięć* przekładania Ks. Ignacego Nagurczewskiego Zakonu Towarzystwa Jezusowego. W Warszawie (1770, 1778). Zamieszczone w zbiorze „*Sielanki polskie*“, o którym obacz tom XXVIII 18.

— *Georgicorum* Abo, *Ziemiaństwą* P. Wergiliusza Marona, *Ksiąg Czworo*, *Przekładania* Waleriana Otwinowskiego. [Tu winietka: ornament linearny]. Roku Páńskiego 1614. [Tytuł w prostokątnej ramie, zdobnej ornamentem linearnym]. w 4ce, str. 102 i k. 1 nlb. (sygn. N₄).

Na odwrocie tytułu dedyk. (wierszem): *Rafałowi hr. na Lesznie, kaszt. wiślickiemu*. — Wspomina tu „*Moskwicina* zniszczonego wojną domową“ i mówi, że *Leszczyński* jest dla niego tym, czym *Mecenas* dla Marona.

Od k. A₁ idzie przekład *Georgik*. Zaczyna się: *Co sprawia wesołe zboża, i pod jakim — Ziemię pługiem przewracać trzeba nieba snakiem? — O Mecenas! i wina latorośl godnego — Kiedy słusza do tycau wiązać ilmowego...*

Ks. II idzie od str. 26; ks. III od str. 51; ks. IV od str. 76. — Przekład jest wierny, gładki, język czysty.

Na stronie 102 (nieliczb.): *Omelki* w druku pokazane... Tłumacz zwraca tu uwagę, że interpunkcję dano często niewłaściwie.

Na k. ost. (nlb.): *In Georgica Verg. per Val. Otwinovium... carmine polonico redita... epigrama*. — Jest to wierszyk łac. zachwalający pokój (*ensibus et lituis tandem sit finis; aratro dignus honos...*). Podpisany: D. F. (a cyfry te oznaczają, jak sądzę, Daniela Franconiusa).

Joher 238 (czyta cyfry powyższe jako D. J. lub D. P. — co mylnie).

Przedrukował ten przekład Załuski razem z *Aeneidą* w r. 1754.

Czetwert. (?) — Kórnik — Ossol.

— *Vergilii Aeneida. To iest, O Aeneasu Trojańskim Ksiąg Dwánascie. Przekładania* Andr. Kochanowskiego. [Tu obelisk, sygnet Łazarza]. W Krakowie, W Drukarni Łázársowéy, Roku Páńskiego. 1590. w 4ce, str. 375 (sygn. Aaaaaiij).

Tytuł w ozdobnej ramce, słozonej z pasków o ornamentach renesansowym; z trzech stron po jednym pasku, z czwartej, tj. u dołu, dwa paski.

Na odwrocie tytułu herb Zamojskich na ozdobnej tarczy z koziorożcem awróconym w prawo. Nad herbem napis: *Na Herb Jego M. Pana Kanclersza y Hetmana Koronnego...* Pod herbem 12-wiersz polski na pochwałę hetmana.

Na nast. karcie: *Do Je^o M. Mego M. Pana Pana Jana z Zamoscia Zamojskiego...* Są to 4 czterowierszowe strofy, o których powiada tłumacz, iż „*twoja łaska i chęć*“ skłoniły tłumacza, iż „*się śmiał kusić nad swą siłę siła*“.

W tej edycji kustosz Aij zamieszczony jest dwukrotnie: na str. 3 i omyłką na str. 6. W tym drugim miejscu wypada pod *ich za*; B pod *uf*; C obok *dze*; D pod *ko...* itd. — Inaczej rozmieszczone są w dalszych edycjach.

Na str. 113 wydrukowano u góry: *Księgá trzecia* (a powinno być: *czwarta*).

Na str. 375: *Dokónczenie*. — Po czym: *Omyłki* tak poprawy: (tu wyliczono 11 omyłek druku).

Wreszcie: *Cum gratia et Privilegio, S. R. M.* W Krakowie, W Drukarni Łázársowéy, Roku Páńskiego, 1590. [Tu gwiasdka]. Edycja ta, którą oznaczam jako pierwszą, ma druk staranny; cscionki gotyckie dość duże, większe od cscionek w dalszych edycjach, pochodzących niby także z r. 1590.

Przed każdą księgą dodany prozą „*Argument*“ tj. streszczenie. — Przekład zaczyna się: *Walki i meża powiem, który naprzód z Troie — Zjechawszy, na brzeg włoski przybił nawy swoje*. — Wielce ten był y ziemią y morzem trapiiony — Gwałtem bożkim y gniewem okrutney Junony...

Ostatnie wiersze: w tym się cłonki iemu — Od simna rozerwały, a dusza z niechęci — Z wzdychaniem do ciemności ustawicznych leci.

Przekład bywa przez dzisiejszych historyków literatury ostro krytykowany, np. Sinko w *Bibl. Narod.* II nr 29 (przekład Enejdy Karyłowskiego): „*nie podobay do genialnego spolszczenia Iliady*“. Sądy te wydają się za ostre: język jest jasny; dużo swrotów retorycznych trafnie oddanych, wierność tekstu odpowiednia. Tylko rymowanie zbyt uproszczone, bo tłumacz chętnie się sadowalaia rymami gramatycznymi.

Tłumaczenie to wspomina w swej korespondencji Komeniusz (list CCX): „*Verbum verbo, verborumque eadem serie reddens*“. Tak jednak nie jest.

Ex. *Bibl. Chreptow.* w *Szczorsach* (potem w *Czerw. Dworze Ben. Tyszk.*) miał na tytule napis: *D. D. Simoni Syrenio autor dedit dono amicitiae ergo*.

— *Vergilii Aeneida. To iest, O Aeneaszu...* [jak wyżej, ze zmianą: ... *Dwanascie...*] 1590. w 4ce, str. 375 (sygn. Aaaaaiij).

Jest to przedruk wierny poprzedniego wydania, nawet błędy druku powtórzone i tak samo na str. ostatniej poprawiono (dodając tylko dwa nowe sprostowania, o czym niżej).

Na tytule jest jeden wyraz inaczej wydrukowany („*Dwanascie*“). — Innym jest herb na odwrocie tytułu, bo znacznie mniejszy, ujęty w ozdobne koło, u góry samej równo ścięte.

Czcionki są mniejsze jak w I edycji; również gotyckie; druk sbity, mniej staranny. Na końcu są również „*Omyłki*“, i to te same, co w I edycji. Z dwiema edycji na str. 137 wyraz „*strzyżoną*“ polecono poprawić na „*głaszczoną*“; tutaj na „*głaskaną*“. — 2) Na str. 206 polecono poprawić „*za-wzięty*“ na „*za wzięty*“; tutaj tej poprawki nie zamieszczono.

W tej edycji kustosz Aij wypada pod *uszkich*; B pod *cie w*; C pod *mórd*; D pod *nia...*

W dacie zamieszczonej na końcu jest tutaj: *Roku Páńskiego...* a nie: *Roku Páńskiego*.

Do wydania tego dodrukowano tymi samymi cscionkami dodatek tłumaczony z *Vergiusa* (obacz) pt.: *O Aeneasu Trojańskim Księgi Trzynaste*. Iana Achacego Kmity. Anno Domini, M. D. LXXXIX. W Krakowie, W Drukarni Łázársowéy, Roku Páńskiego 1591. w 4ce, str. 18.

Na tytule tego druku są więc dwie daty: 1589 (zapewne data dokonania przekładu) oraz 1591 (data druku). — Nasuwa się przypuszczenie, że Łazarz wydrukował przekład Enejdy w r. 1590 i gładko go

rozprzedawasy dokonał szybko nowego przedruku i dopełnił XIII księgą Vegiusa, którą w r. 1589 przełożył Kmita. Przy przedrukach w wieku XVI zatrzymywano często datę pierwodruku, chociaż przedruk był późniejszy.

— Toż:... [inne odbicie].

Różnice są bardzo nieznaczne. Czcionki są mniej sbite. Błąd co do dwukrotnego powtórzenia kustosa Aij jest tu zachowany; ale rozmięsczenie kustosy inne: Aij pod zamk; B pod *suym*; C pod *nie*; D pod *nia*.

W „Omyłkach“ na str. 375 są też drobne różnice; tutaj zajmują one 8 wierszy druku, a w poprzednim odbiciu tylko 7. — Omyłka „zawzięty“ (zamiast „za wzięty“) na str. 375 jest tutaj w spisie omyłek wymieniona. — W dacie końcowej jest: Panckiego.

Widocznie więc drukarski przedrukował dzieło w krótkim czasie parokrotnie, co świadczy o pożyteczności przekładu.

Joher 235 a. — Wierzbowski I 557; II 1735. — Badecki w „Ex libris“ IV 45 (o egz. Bibl. Akad. Nauk Petersb.). — Piekarski Katalog kórn. 1929 nr 1556 (sądzi, że dwa dalsze odbicia pochodzą z w. XVII, ale jakże wtedy wytłumaczyć datę na druku Vegiusa). — Katalog ręk. Ossol. nr 1219 (manuskrypt tego przekładu).

Czarniec. — Czartor. (dwa wyd.) — Jagiell. (dwa wyd.) — Kórnik (trzy wyd.) — Mus. Nar. (Wolań.). — Ossol. — Ostrow. w Ujeździe — Pawlik. — Raczyń. — Szembek(?) — Tow. P. N. w Poznaniu — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. (dwa wyd.) — Warsz. powsz.

— Vergilius Aeneida. To jest O Aeneaszu Trojańskim Ksiąg Dwanaście. Przekładania Andrzeja Kochanowskiego. A teraz za staraniem y nakładem Od Waleryana Piątkowskiego na świat wystawione. [Tu ozdobnik]. W Krakowie, W Drukarni Łazarzowej, v Dziećnicow Mácieia Andrzeiowczyká, Roku P. 1640. [Na końcu: sygnet Łazarza]. Cum Gratia & Priuilegio S. R. M. W Krakowie, W Drukarni Łazarzowej, v Dziećnicow Mácieia Andrzeiowczyká. Roku Páńskiego, 1640. w 4ce, str. 375 lb. i 1 nlb.

Druk gocki.

Na odwr. k. tyt. herb wojewody Warszyczk. oras 6-wiersz pol. — Dedykacja wierszem: Stanisławowi Warszyciemu, podp. Waleryan Piątkowski.

Piątkowski mówi, że nie jest kapłan Febów. Chęć Warszyckiego sprawiła, że się odważył na wydanie (widocznie kosztem Warsz.) — niech będzie mu poświęcone.

Ks. I na str. 5, III na 64, VI na 149, X na 227, XII na 340.

W dwóch egzemplarsach jest mała różnica w tytule, bo w jednym wybito „wystawione“ w innym „wystawiony“.

Joher 235 b. Czartor. — Jagiell.

— Publiusza Wirgiliusza Marona

Księgi Wszystkie to iest Ksiąg Dwanaście O Eneaszu Trojańskim (Aeneida), przekładania Jędrzeia Kochanowskiego, Ksiąg czworo. Ziemiaństwa (Georgica) przekładania Waleryana Otwinowskiego Ksiąg dzieścię Pasterek (Bucolica) przekładania W. Jmci X. Ignacego Nagurczewskiego S. JEsu. Razem do druku podane Staraniem I. Z[aluskiego] R. K. O. W. który przydał Bibliothecam Poetarum Polonorum, qui Patrio Sermonem scripserunt, to iest Katalog troiaki Polskich wierszopisow oyczystym ięzykiem piszących; I. Łacińskich rzeczy Tłumaczow. II. Authorow bezimiennych.

III. Authorow według Imion porządkiem obiecadowym (czy w druku, czy w piśmie) W Warszawie Nakładem Pana Krzysztofa Bogumiła Nicolai Bibliopoli w Marywillu. M.D.CCLIV. (1754). w 4ce, k. tyt. i k. 14 nlb., str. 527, k. 1 nlb. — [Dodane:] Bibliotheca Poetarum Polonorum Qui Patrio Sermonem Scripserunt w 4ce, k. tyt. i str. 100, k. 1 nlb. i rycina.

Rycina na czelo przedstawia kobietę w wieńcu ze swoim piśmie w ręce, patrzącą spod popiersia Werg. na pożar Troi. (A. J. Marstaller inv. fec.).

„Przedmowa edytora“ rozpoczyna dzieło. W niej mówi, że wydaje togata kontuszowego, ogłosiwszy przedtem prace Drukarskiej. Zgani go za to legista i lagenista, toteż wydawca spodziewa się censur sębatego Zoila. Ale powinna mieć dla niego wdzięczność polska młodź.

Dalej idzie życie Marona przez T. Kl. Donata, tłumaczone przez J. E. M. (inas.). — Minasowicz dodaje na końcu, że przydał ten tłumacz z prefacji franc. tłumacza (d'Agneaux) wedle edycji z r. 1607. — Po czym dwa wiersze również przekładu J. E. M., a mianowicie: 1) Róża, epigr. Wirg. — 2) Życie domowe (ustęp z Georgik). Widocznie Minasowicz miał te przekłady gotowe i dodał je dla porównania z odpowiednimi ustępami tekstu. Rozpoczyna 1) Aeneida, przekład. Kochanowskiego (do str. 171).

2) Dalej: Georgicorum albo Ziem. ksiąg czworo przekł. Otwinowskiego (do str. 477).

3) Wreszcie: Bucolica Albo Pasterki P. Wirgiliusza Marona Eklog albo Wyborow Dzieścię Przekładania X. Ignacego Nagurczewskiego Zakonu Towar: Jesusowego (do str. 527).

W przedmowie swojej mówi tłumacz, że go do przekładu przywiódł ks. Józ. Załuski refer. w kor. Nadpis dał pasterki, bo to znaczą „bucolica“, a „ekloga“ przełożył na wybór. Knapius przetłumaczył Bucolica jako skotopaski; inaczej pastuska. Przed każdą pasterką „argument“ czyli objaśnienie. Przekład ciężki, mało poetycki, np. „Tytryse, w rozłożystym ty bukowym cieniu — Dmiesz w fujarę, wiejskiemu gwoli siedzący pieniu, — My domy, my ojczyznę, my rzućmy wioski, — Idziemy w poniewierkę ty zaś proźen troski...“. W każdym jednak razie lepszy to przekład niż Kmity. — O przedrukach przekładu Nagurczewskiego (z r. 1770 i 78) obacz w tomie XXVIII str. 18.

Na ost. nlb. karcie imprimatur K. F. Kreniego i M. Janiewicza z r. 1754.

4) Do tego dodana „Bibliotheca poetarum“ (str. 100) — ob. o niej pod Załuskim. Kończy dzieło nlb. stroną z wierszem „In Georgica Virgili per Val. Otwin. epigramma“ (z podpisem D. P., co błędne — powinno być D. F.).

Joher 235 c.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Czetwert. — Daików — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Zieliń.

— ob. Apollo chrześcijań. (1694) — Apologeticus (1582; tu ustęp z IV eklogi) — Auctores (1745) — Bielski J. (Genethliacon 1595; tu naśl. IV eklogi) — Żywoty filozofów; tu legendarne życie Wirg. — Błażowski (O Eneaszu 1606, ob. Vegius) — Claudianus — Collectanea e probatis script. (1766; tu wyjątki z Eneidy i Sielanek) — Costen (1524) — Czechowicz J. (1650) — Dąbrowski Ad. (Eklogi IV i V 1779) — Didone (dramma 1776) — Donatus Aelius (1523) — Donatus Tiberius (Życie Marona 1754) — Dorobostajski (Hippica 1603; tu ustęp tłumaczony z Georgik) — Działyński J. M. (Kentronia 1602; autorem jest M. Szymkiewicz) — Enea (1641)... ob. Puccitelli — Exemplaria (1789) — Eysymont (Ekloga) — Herbest B. (Crac. scholae 1559; tu o nauczaniu Werg.) — Institutiones poeticae (1766) — Kmita Jan Achacy (O Eneaszu 1591... ob. Vegius) — Koszyczek Jan (Poncján

1540; tu historia o Wirg. czarowniku) — Koźmińczyk Bened. — Krasicki Ign. (O rymotworstwie) — Krosna (z) Paweł — Łopeski (Colloquium Janasa 1633, 1642, 1666; tu parodia z Wirg.) — Major (Sententiae 1561) — Miaskowski Kasper (parafraza jednej z eklog w zakończeniu Rotul 1612) — Minasowicz J. E. (Zbiór rytmów 1756; Zbiór poezji 1782; przekłady) — Musaeus (1796; tu przekład Sielanek Zagórskiego) — Naruszewicz (Dzieła IV; tu przekład fragm. Eneidy) — Obizzi (Il pio Enea 1641) — Petrarca (Mythologia Aeneidum, opera Piasecki 1635; ob. tom XXIV 203) — Poesis Virgiliana (ad Christ. promotu 1703) — Puccitelli (L'Enea 1641) — Pudłowski (Dydo) — Samboritanus Grz. (naśl. sielanek) — Schoneus And. (naśl. sielanek) — Siemuszowski Jan (Conflictus 1568) — Skórski (Lechias) — Sturm (Poeticum volumen 1584) — Świrski Gabr. (około 1575; nie druk. współcz.) — Szymonowicz Sz. (Sielanki) — Tomaszewski Dyzma — Trembecki St. (przekład IV ks. Eneidy, ogłoszony dopiero w w. XIX) — Troper And. (1560) — Tułowski Mik. (1618) — Turno Stef. Hier. (1747) — Twardowski Samuel (Satyr 1640 na k. E.; Wojna domowa — tu i w innych poematach dużo zapożyczeń z Werg.) — Tylkowski W. (De re agraria 1681; tu dużo o jego Georgikach) — Ustrzycki (Sobiesciados 1685) — Węgierski Wojciech (1624) — Vegius (O Eneaszu księga XIII, dwa przekłady) — Wereszczyński J. (Droga pewna 1590; tu przekład Bukol.) — Węzły (1752) — Wieszcza ks. Marka (z roku około 1770; tu słaby wpływ Werg.) — Villichius J. (epigram) — Vigilius Musaeus (pseudonim And. Trzecieckiego 1556) — Zagórski Fr. (1794; tu przekład dwóch sielanek) — Zygmunt III (Oratio 1587).

Pisma Werg. zaczęto komentować w Uniw. Krak. około r. 1490. W dalszych latach wykładano je stale i licznie. Tym tłumacz się druki z pierwszej połowy wieku XVI. Potem zaczęto czytywać Wirg. w szkołach akad. i parafialnych (ob. Herbest, Piotrowski). Także w szkołach jezuickich,

pijarskich i różnowierczych. W literaturze odbił się jego wpływ na poetach polsko-lac. w. XVI i XVII (głównie sielanki). Eneida wywarła wpływ na poezję epiczną w. XVII (Twardowski oraz jego szkoła; Skórski). Legenda o Wirg. jako o czarodzieju zaczęła się szerzyć u nas już w w. XVI.

Obszerną bibliografię Werg. w Polsce aż po r. 1930 zestawili prof. W. Hahn „Eos“ XXXIII 1931 (także osobna odbitka pt. Bibliogr. Vergiliana Polonorum, 1931). Na str. 4 i n. wlicza polskie wydania i tłumaczenia wszystkich pism Werg., potem selecta opera, dalej Bukolik, Georgików, Eneidy... Wreszcie uwzględniła dysertacje odnoszące się do Wirgilego i opisy uroczystości. Wymienia także przekłady rękopiśmienne. — Poza tym obacz: Mecherzyński Hist. języka lac. w Polsce 1833. — Birkenmajer w Pamiętniku Liter. 1928 str. 439. — Tenże w Ruchu Literac. 1931, nr 6, str. 189. — Stan. Lempicki w Kwartalniku Klas. 1931 str. 219. — Sinko Nasz przyjaciel Maro 1930 (w „Z hist. i liter.“). — Grabowski Krytyka liter. 1918. — Korbut² IV str. 366.

Specjalnie o dawnych przekładach na język polski ob. studium Kas. Ehrenberga o tłum. Eneidy w Ateneum 1888 IV 36—54 (z dołączonym przekładem L. Rydla fragmentu II księgi).

O rozpoczętym tłumaczeniu Eneidy przez Kas. Jaworskiego — ob. Wierszbowski Mater. II 152.

O tłumaczeniach Bukolik ob. Koźmian Kaj. w Pamiętnikach II 410—13. — Georgiki IV ks. przerobił (ręk.) G. Świrski (o czym Seliga w Pracach Filol. XI i Skulski w Pam. Liter. 1931 str. 480).

Obacz również o przekładach Birkenmajer w „Myśli Narodowej“ 1931 nr 24 oraz w Eos XXXIII.

O nauczaniu Werg. w szkołach w Polsce ob. Morawski Hist. Uniw. I. — Kumaniecki De studiis Verg. priore saec. XVI parte in Univ. Jag. (w „Comm. Verg.“ 1931). — Kot Szkolnictwo paraf. 1911 str. 54 oraz 66. — Barycz Hist. U. J. (1935) str. 22 i nast. oraz str. 760. — Ka. Stan. Bednarski Upadek i odrodz. szkół 1933 str. 177 (o lekturze Werg. w szkołach jez.). — Danysz Studya 1921. — Oko Jan Stare wydania Wergiliusza w Bibliotece Uniwersytetu Stefana Batorego (w Księdze Werg. wydanej przez Uniw. Wil. 1930).

Wpływem Werg. na twórczość poetów polskich XVI—XVIII wieku zajmowało się kilku autorów. Wywarł wpływ głównie na Jana Kochanowskiego, Klonowicza, Szymonowicza, Zimorowiczów, Schoneusa, Wieszczyckiego(?), S. Twardowskiego, Skór-

skiego, na t. zw. Wieszczykę ks. Marka, Trembeckiego, Woronicza.

O całej tej kwestii ob. Pilat Hist. liter. polskiej, tom II—IV (passim) oraz Skulski w Pam. Liter. 1931 str. 475—82 (Werg. w Polsce).

O znajomości jego w w. XVI u nas ob. w Eos XXXIII (1930) str. 195—201 rozprawa Hahna De Verg. apud Polonos fatis saec. XVI.

O znajomości w Polsce średn. wspomina Brückner w Rozpr. Akad. filolog. tom VII (1895).

O wpływie na poetów polsko-lac. obacz Sinko Nasz przyjaciel Maro (j. w.). — Tenże w „Dziejach liter. pięknej w Polsce“ 1935 t. I str. 81 i 91 (Huesovianus), 103 (Kochanowski). — Bergman w Pamiętniku Liter. t. XXV str. 185. — Kruczkiewicz O Pawle z Krosna w Rozpr. Akad. filolog. t. XII. — Cwikliński Janitii Carmina 1930 str. LIV (Janicki dużo mu zawdzięczał). — Jesienicki w Rozpr. Wyds. filolog. XIV (na Jana z Wiślicy).

O wpływie na Klonowicza ob. Poradowski w Sprawozd. Gimn. V we Lwowie 1913. — Basiński Klonowica Roxolania (w Sprawozd. Gimn. w Sanoku 1895—96).

O wpływie na Szymonowicza: Hahn Pentasilea 1895 oraz Sinko Echa klasyczne 1931. Bergman Sielanki Schoneusa a Vergilius, (W „Streszczeniach referatów Zjazdu Filolog. w Poznaniu“ 1929).

O wpływie Werg. na Zimorowicza ob. Nogaj w Rozpr. filolog. Akad. 1884 XI 291 i passim.

W Eos XXXIII mówi Pilch (De Polonorum Aeneide) o poemacie Skórskiego Lechiasa.

O wpływie na Trembeckiego Steffen w Kwart. Klasycznym V (1931) str. 407—14.

O wpływie na mesjanizm polski (głównie w. XIX) ob. Chrasanowski Czym był Werg. dla Polski 1915. — Gucwa w Pam. Liter. 1916 str. 256 (wpływ na Woronicza). — Ujejski Dzieje mesj. 1931. — Pigoń Na szczytach romantyzmu 1936 (o „Wieszczybie“ ks. Marka).

Vergine (La) del Sole dramma serio per musica in tre atti da rappresentarsi nel Teatro nazionale in Varsovia avanti S. M. il Re di Polonia. In Varsavia, Presso di P. Dufour, Cons. aulico di S. M. e Diret. della Stamperia del R. Corpo de Cadeti 1789. w Sce, k. 2 nlb. i str. 41.

Ostatnia strona mylnie wydr. 31.

La Musica e del Sig. Maestro Cimarosa all'attuale servizio di S. M. l'Imperatrice di tutte le Russie.

Treść wzięta z Marmontela.

Ob. Bernacki Teatr II 314.

Jagiell.

VERGIS (?). Burmistrz. (1790). w Sce, str. 97.

Lelewel Bibl. ks. II 287 podaje za autora Vergisa, skądinąd mi nie znanego. Akad. — Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol.

— Burmistrz z Panem Woytem. [Tu winieta: Wazon kwiatów przybrany gałązkami roślin; przy wazonie siedzące dziecko]. Dnia 28. Sbra 1790 Roku. w Sce, str. 160.

Burmistrz jakiegoś miasta (Krakowa?) opowiada w rozmowie z wójtem, jak będąc w Warszawie saponował się z księga praw Żeglickiego i przepisami o miastach. Przepisy te zostały zapomniane. Uznały to już niejedne rezolucje Rady Nieust. Szlachta woli popierać Żydów jak mieszczan. O prześladowaniu chłopów przez szlachtę (areszt za długi pana). O potrzebie zrównania mieszczan ze szlachtą. Trzeba więcej popierać rolników i fabrykantów niż kupców. Jak powinny być urządzone magistraty po miastach. Jakie powinny być obowiązki miast względem Rzeszy. (których teraz miasta nie spełniają). Burmistrz opisuje swoją karierę, jak z chłopca i stróża kamienicy doszedł do majątku (str. 37). Broni sakazów nabywania ziemi przez nieszlachtę i nie chce dopuszczenia mieszczan do sejmów. Widzi w tym dużo ujemnych stron. W ogóle zajmuje w sprawie reform stanowisko konserwatywne.

Aż dotąd, to jest do str. 90, jest to przedruk poprzedniej broszury, z tą tylko różnicą, że opuszczono drukowane petitem u dołu stron uwagi z odesłaniem do konstytucji, na które się burmistrz powołuje (cytując je wedle zbioru Żeglickiego). — Od str. 91—160 idzie odpowiedź wójta, która jest pióra innego autora, gdyż i tendencja jej i sposób pisania są różne od „Burmistrza“. Widocznie „Burmistrz“ nie odpowiadał zapatrywaniom mieszczan radykalniej myślących (Dekert, Barsz itp.) i postanowili jego wywody odeprzeć.

Przeciwno „Burmistrzowi“ stanowisko zajmuje „Wójt“, a więc przewodniczący ławy, który odpisuje mu, wykładając obszerniej: jak powinna się odbywać elekcja burmistrza i radnych oraz ławników — prawa wójtów — o dochodach i rachunkach miast — o stanowieniu praw dla miast przez sejmy (miasta powinny brać w nich udział) — o krzywdach zadawanych miastom — o podatkach, jakie miasta płacą itp. Wójt broni więc zrównania mieszczan i wyraźnie przeciwstawia się burmistrzowi. Na końcu anegdota o pogardzie szlachty dla innych stanów. W całej broszurze ostra krytyka ustawy z r. 1768.

Odpowiedź wójta wysłał także osobno (w Sce, stron 72). Obacz tom XXIII 259.

Te i inne broszury z epoki sejmku 4-letni, stojące w związku ze sprawą miast, omawiają Pilat Liter. polit. sejmku 1872 str. 159 (w rozdz. IV). — Korzon Wown. dzieje (1897) II 286 i 336.

Akad. — Bibl. w Suchej — Czartor. — Jagiell. — Kraeń — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

Vergleich zwischen Kaufmannschaft und Bordings-Führer-Zunft (1753)... ob. Gdańsk.

Vergleichs-Articul zwischen S. K. M. und Hertzog von Curland (1737)... ob. Articul.

Vergleichung zwischen Johanne in Böhmen und Casimir in Polen [układ z r. 1335]... ob. Kazimierz Wielki.

Vergnügung (Die beglückte), oder die frohlockende Götterschaar stellen sich bey dem höchst erfreulichen Nahmenslichte I. K. M. von Pohlen in einer Operette, auf die gewöhnliche Schaubühne von Dantzic 1712. w 4ce, kart 4.

Program teatr.

Czartor.

— ob. Lerchenberger C. (bei Leichenbest. 1691).

Verhael (Historisch) aller Geschiedenissen die in Europa, als Duytschlandt, Vranckryck, Spaengien, Polen, Hongaryen, Moscovien, Sevenbergen etc. van Oct. 1630 tot Oct. 1631. zyn voorgevalen. w 4ce.

— (Waerachtlich ende pertinent) vande In-Comste Van Haare Excellention d'Heeren Ambassadeurs Vande Vereenichde Nederlanden, Binnen de Stadt Marienburch, Ende hoe sy aldaer met groote Eerbiedinghe zyn Onthaelt, ende ter Audientie geweest by den Koninck van Sweeden Mitsgaders Een Brief Vanden Tartarischen Cham, Aen Syne Keur-Furstelicke Doorlichticheyt van Brandenburg, op't Subject vanden Oorloch tusschen Polen ende Sweeden. In s'Graven-Hage, Gedrukt voor den Autheur. By Christianus Calaminus... Anno 1656. w 4ce, k. 4.

Dat. d. 20 Mars 1656. Sztokh. król.

— hoe dat de Littausche, ende Tartarische volkeren, het leger vanden Keurfurst van Brandenburg: midtsaga-

ders vier Regementen daer by ver-
voechde Sweetsche volckeren, totaliter
hebden geslaghen. Amsterdam... 1656.
w 4ce, str. 4.

Jest to relacja o zwycięstwie nad wojskiem
brandenburskim i szwedzkim przez Li-
twinów i Tatarów. Bitwa była stoczona
na granicy Litwy dn. 8 Octob. 1658 pod
wodzą Gąsiewskiego. Król. w Szt.

— van het gene gepasseert is in
het Eylant Alsen den 14, 15, 16 en 18
Dec. 1658. Ende op wat maniere. de
Kevserse, Brandenburghese, ende Poolse
troupen de Sweden aldaer bejegend
hebben. 1658. w 4ce, str. 8.

Relacja o wydarzeniach na wyspie Alsen; o u-
tarcach wojak cesarskich i polskich
ze Szwedami.

— (Waerachtig) hoe het tegenwoor-
digh met de gereformeerden gelegen
is binnen Elbingen ende hoe het met
executie vande Gereformeerden aldaer
geschapen is. 1659. w 4ce, k. 2.

Caartor.

— (Omstandig) van't Plunderen der
Jesuite Kerk binnen de Stad Thoorn,
zynde ontstaan om dat de Protestanse
Kinderen voor de Processie der Je-
suiten, in gemelde Stad gehouden, niet
wilde knielen, Op den 16 July 1724.
Als mede de Wreede sententie Die
daar op is gevelt en op een Moordadige
wyze, volbragt, en alles wat'er van tyd
tot tyd op is gevolgt, Hier zyn niet
allen bevoeget de Brieven van den
Koninck van Pruyse aan de Koningen
van Polen, Engeland, Deenmerke, en
Czar van Muscovie; maar oock eenige
schelmstukken der Jesuiten. Te Utrecht,
In't Jaar 1725. w 4ce, k. nlb. 4 i 19.

Obacz Toruń (tom XXXI 251 — gdzie po-
dano dwa inne wydania tej broszury).

— Particulier van Seleker ambas-
sadeur tot Dantzick, vermeldende den
toestandt en ghesteltenis vande Vrede
Tractaten tusschen den Koninck van
Poolen en't Rijck Sweden. Gedruckt
naer de Copye in April 1660. w 4ce, k. 4

Jest pismo J. van den Honaerta datowane
Dantziech 30 Maerti Responsum ad Proposi-
tionem deputati Ordin. Conf. Belgii Provin-
tiarum. — Obacz Honaert. Jagiell.

— (Kort) eens gespreks, voorge-
vallen in der Vildae ofte Vylnae de

Hoofdstad van t Groot-Vorstendom Lit-
tauwen. Amsterdam 1701. w 8ce, str. 18.

— (Kort) van de elende der land-
luiden in eenige Streeken omtrent de
Stad Dantzic. (1737). w 4ce.

— ob. Parival J. N. (Van de be-
rooten 1653).

VERHEIDEN Jakob. Praestantium ali-
quot theologorum qui Romanum Anti-
christum praecipue opugnarunt effi-
gies. Hagae 1602.

Zamieszaczony tu portret Jana Łaskiego.
Bibl. miej. w Królewcu.

Veridicus Georgius (pseudon.) ob.
Kazimirski Jerzy (Exemplum 1778) —
Potocki Ign.

Veridicus fides ob. Wer hätt es
(1721) — Quis (1721).

Verificatio ob. Decker J. (seu theo-
remata 1605).

Weryfikacja ob. Elenchus pism —
Examen obrony — List (1621) —
Milopolski Jan (na rokosz 1600) —
Obrona (1621) — Rutski Wel. (nie-
winności 1621) — Smotrzycki Melecj
(Obrona 1621) — Symonowicz (1621) —
Wina Sowita (1621).

VERINUS Michael, syn Ugolina,
Hiszpan. Michaelis Verini Hispani Poe-
tae ac iuuenis doctiss. Disticha de mo-
ribus. Quo morbi genere poeta mortuus
sit, satis bene testatur Aug. Pollit. in
lib. epigram. ita inquires. Verinus Mi-
chael florentibus occidit annis: Moribus
ambiguum, maior an ingenio. Disticha
composuit docto mirando parenti, Quae
claudunt gyro grandia sensa breui.
Sola Venus poterat lento succurrere
morbo: Ne se pollueret malluit ille
mori. Hic iacet, heu patri dolor et de-
cus, unde iuuentus Exemplum, uates
materiam capiant. M.D.XLI. (1541).
[Na końcu:] Cracouiae exudebat Hie-
ronymus Vietor. w 8ce, k. tyt. i k. 23 nlb.
(sygn. A—Cviiij).

Na odwr. k. tyt. krótki życiorys poety (bez
osobnego zatytułowania). Był synem Ugo-
lina, pochodził z Balearów. Wychował się
w Rzymie u P. Saxia Ronciliona. Umarł
mając lat 18.

Na k. 2 nadpis: Michaelis Verini... Disti-
chorum liber, qui Sententiarum inscribitur.

ad Paulum Saxiam Roncil. gram. olim
praecceptorem.

Są to szczerze pisane dwuwiersze na tematy
pobożne i moralisujące, np. o śmierci,
o chorobach, o cnocie, o grzechach, o pło-
chey młodości i o mądrej starości itp. —
Na końcu: Varia epitaphia Verini (pisali
je M. Seraticus, B. Michelotius, Hiero-
nymus, A. Geraldinus, M. Ivarra).

Dzików — Jagiell.

— Michaelis Verini Hispani poetae
ac iuuenis doctissimi Disticha de mo-
ribus. Quo morbi genere Poeta mor-
tuus sit, satis bene testatur Aug. Pol.
in libr. Epigram. ita inquires. Verinus
Michael florentibus occidit annis: Mo-
ribus, ambiguum, maior, an ingenio.
Disticha composuit docto miranda pa-
renti. Quae claudunt gyro grandia sensa
breui, Sola Venus poterat lento succur-
rere morbo. Ne se pollueret, malluit
ille mori. Hic iacet, heu patri dolor
& decus, unde iuuentus Exemplum,
vates materiam capiant. Torvniae Ex-
cudebat Melchior Neringk. Anno Do-
mini. 1582. w 8ce, k. nlb. 24 (sygn. C₈).

Z sygnatem Neringka na tytule.

Na odwr. k. tyt.: Poetae nostri vitam...

Na k. A₁: Mich. Verini Vgolini F. Disti-
chorum liber qui Sententiarum inscribitur...
ad P. Saxiam...

Halaciński Sygnety polskich drukarzy III
1929 tabl. 79. — Mocarski Książka w To-
runiu 1934 str. 87 (repr. k. tyt.). — Woj-
ciechowska Z dziejów książki nr 84. —
Wiersbowski III 1729. — Piekarski Kat.
kórnik. nr 1558. Kórnik.

— Toż... Brunsbergae, 1644. w 12ce.

— Toż... [po polsku]. Cracouiae,
typis Ant. Wosiński. w 8ce, ark. G.
Ob. Wiersbowski Materiały II 58.

Ossol. (?)

— ob. Władysławiusz Adam.

Jabłonowski Musaeum 263 podaje, jakoby
jego dystrychy wyszły po polsku w prze-
kładzie Adami Vladislaviensis. Takiego
druku nie znam. — Natomiast Adam
Włocławczyk miał wydać w r. 1610
(wedle Juszyńskiego II 836) „Katonowe
wiersze parsyste“.

Zapewne zachodzi więc jakieś błąd.

Verita (Scoperta) contro i falsi sup-
positi della Corte di Prussia adossati
a quelle di Vienna e di Dresda. 1756.
w 4ce, str. 70.

Jagiell.

Veritas in fundo per Ziemovitum
Plocensium Ducem veneno potum, in-

fortunatum esse, computationū eventum
agnoscentē reperta, Ante cinerale Dra-
mate à Perillustri Illustri ac Magnifica
Iuventute Rhetorica Collegii Karnko-
viani Plocensis Soc. Jesu promulgata
Anno 1720. 10 Febr. (1720). fol.,
1 ark. Jagiell. — Uniw. Wileń.

— bonae vitae ex occasione occu-
patae haereditatis Jaroslaviensis, Patri-
bus S. J. (1671)... ob. Markiewicz Jan.

— Suo in Sinis oppresso hoste
Triumphans Sub Auspiciis Illustrissimi
ac Reverendissimi Domini D. Stanislai
Całowański Dei et Apostolicae Sedis
Gratiā Episcopi Lacedaemoniensis Suf-
fraganei Archidiaconi Vicarii in Spi-
ritualibus et Officialis Plocensis, Prae-
positi Pultouiensis etc. etc. S. R. M.
Secretarii. Ab Illustri et Magnifica Iu-
uentute Studiosa In Collegio Karnko-
uiano Plocensi Societatis Jesu Ludis
Metagymnasticis in Scenam data. Anno
Innocustotē qvo gavdet Praesvle vervm
(1686). w 4ce, tyt., 1 karta dedyk.,
sygn. a—a₄.

Dedyk.: Stanisławowi Całowańskiemu.

Jagiell.

— Christianae... Religionis e su-
premi numinis existentia, naturali ra-
tione deducta. Posnaniae 1782. w 8ce.
Zielia.

— Christianae Apostolicae Romano-
Catholicae Fidei, vere Invicta methodo
clara et facili ac compendiosa enucleata
et defensa. Pars Prior. Typis Sando-
miriae 1788. w 8ce. Uniw. Wileń.

— ob. Clusa Jacob (de veritate) —
Gosławski A. (de veritate 1596) —
Hacki J. F. (Scrutinium 1681) — Her-
melin Olaus (a calumniis vindicata
1700) — Kolendowicz Fr. S. (1774) —
Kozuchowski St. C. (calamitatum 1661,
de IV causis 1662) — Kramski Malach.
(Ecclesiae Rom. 1699) — Kuuk Paw.
(ab antiquo eversa 1700) — Medi-
tationes (christianae 1763) — Napolski
J. Ew. (theologicae 1678) — Neoburg
Elz. Aug. (juris et facti vindicata
1719) — Opiałowicz Georg. A. (theol.
de sacram. 1640) — Pikelius (catho-
lica 1643) — Skłodowski Fr. (peri-
patetica 1707) — Statera (transgressa

1685) — Tomasz z Akwinu (exarata 1681) — Zygmuntowic Hiac. (theologicae de fine 1661).

(Werk). Przewodnik obchodzącym pamiętkę Zbawiciela naszego Jezusa Pana drog Jeruzolimskich w Dyecezyi Wileńskiej na gorach Werkowskich pod Wilnem założonych pod dozorem XX. Zakonu Kaznodz. Prowincyi Litewskiej pod zaszczytem JW. JX. Tomasz Zienkowieza Biskupa Areopoli-tańskiego... po innych razach najpóźniej wydany. w Wilnie w Drukarni XX. Scholarum Piarum 1775. w 8ce.

Jocher 7826.

Uniw. Wileń.

— ob. Sitanius Franciscus (Fratris 1626).

Verklaaring (Waarachtige) van het gevoelen der Socinianen, over die Geloofsstukken, om welken zy gemeenlijk verhaat gemaakt worden. Begreepen in een Antwoord op de beschuldigen, dewelken van de Professoren en Predikanten, voor de Grootmoogende Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, tegen haar zijn ingebracht. Alles nyt der zoo genaamde Socinianen eygen Schriften aangewezen. Als meede en onderzoek of zy Ketter zijn, en ofmen de Kettters machvervolgen en dooden. Gedrukt in t'Jaar 1655. w 4ce, str. 36.

Oprawne razem z Socyns: Brieven 1660. Jagiell.

Verlauff des Treffens, so zwischen des Königes von Polen und Gustavi Adolphi Schiffen, vor der Dantziger Rehde (zur Avantage der ersten) a. 1627 geschehen. 1628. w 4ce.

Z planem bitwy. Król. w Stokh.

— (Wahrhaftiger und eigentlicher) dess harten Treffens so zwischen schwedischen und Herzogs Gustavi Adolphi aus Südermannland Orlogs Schiffen vor der Dantziger Rede geschehen im Jahre 1627. w 4ce. Petersb. publ.

— (Umständlicher) der merkwürdigsten Begebenheiten Welche sich so wol Türkischer Seits bey entsetzlicher Belagerung der Kayserl. Haupt- und Residenz-Stadt Wien Als auch auf Seiten der Christen bey hoechstglück-

licher Entsetzung derselben ereignet. Anno 1683. fol., 1 ark. (po 1 stronie druk.).

— (Umständlicher) was wegen des zu Thorn erregten Tumults bisher vorgegangen... nebst der Sententz und Execution wobey noch einige Nachricht beygefügt ist. (Berlin) 1725. w 4ce, str. 15.

Ob. Toruń (w tomie XXXI 252). Ossol.

— ob. Strauch G. (was nach Entlassung 1674).

Verlobte Verliebte ob. Pater Pawel (1697).

Vermählungsfeste (Sicilianische) ob. Schweinischen (1738).

Vermanung an die Gemeine der Stadt Danzig von dem ewigen Frieden (1634)... ob. Gdańsk.

Vermes ob. Sudolski Stan. (Benedictio 1542).

Vermessung (Die) der Grundstücken in der Ferne... Danzig 1767. w 4ce. Uniw. Wileń.

VERMIGLI (Martyr) Piotr (ur. we Florencji 1500 † 1562). Petri Martyris Florentini, professoris Theologiae in Argentinensi schola Epistola ad Sanctam Dei ecclesiam Polonicam. (Datow. Argentinae 14 febr. 1556).

Osobno nie wyszło, lecz było ogłoszone w r. 1559 przy wydanej przez Satoriusa Confessio (ob. pod Helt w tomie XVIII 91) oraz w dziele Martyra Locci communes (na str. 1109). — W liście tym zachęca ewangelików w Polsce do zgody. Wotschke Franc Lismanino w „Zeitschrift der hist. Ges. Posen“ 1903 str. 232.

— Epistolae duae ad ecclesias Polonicas Jesu Christi evangelium amplexas de negotio Stancariano et mediatore Dei et hominum Jesu Christo... (1561) ob. Epistolae (w t. XVI 74).

Wotschke (j. w.) str. 280.

— In duos libros Samuelis prophetae... commentarii. 1564. fol.

Ded. Janowi Kiszce przez Jos. Simlera. Kiszka opuścił matkę i majątek dla religii. — Z treści wynika, że Martyr miał prawdopodobnie dzieła Frycza Modrs.

— ob. Helt K. — Stankar (De officii Mediatoris).

Calvini Opera, tom XIX. — Bock Hist. II 487—9 i 493. — Kot Modrsewski 1923 str. 315. — Górecki Grzegorz Pawel 1929

str. 96. — Encykl. kośc. XXX str. 100. — Dalton Joh. a Lasco 1881 str. 321—32 i nast.

VERNANTIS P. Erweisung, dass Copernici Lehr Sätze der Heil. Schrift nicht widersprechen. Frankfurt 1684. w 4ce.

Verne ob. Zalecenie (1790).

VERNEIUS Aloysius Antonius. De re logica, libri sex; ad usum clericorum in seminario dioecesis Vilnensis instituendorum typis mandati; editio post Romanam secunda. Vilnae, 1764. w 4ce.

— ...Equitis Torquati Archidiaconi Eborensis De re logica libri sex jussu illust^{mi} excell^{mi} Rever^{mi} Domini de Magnis Ducibus Roxolanis Massalski Epi. Vilnen. Equitis Aquilae Albae ad usum Clericorum in Seminario Dioecesis Vilnensi instituendorum typis mandati. Editio post Romanam 3ta. (Cura Adalberti Churchocki). Vilnae ex typis S. R. M. et Reip. S. R. Sch. Piar., 1766. w 4ce, str. XXVI i 364.

Struve Hist. logiki 1911 str. 207. — Jaroński O filozofii 1812. — Bieliński Uniw. Wileński II III. — Konopczyński Stan. Konarski 1926 str. 275. — Tatarkiewicz w Archiwum Kom. do badania hist. fil. w Polsce t. II cz. II (1926).

Jagiell. (?) — Uniw. Wileń.

WERNER Fryd. C. D. Dissertatio Historica De Idololatria Et Aliis Superstitiosis Ritibus Veterum Prussorum, Quam Indultu Superiorum Sub Praesidio M. Christophori Hartknochen Passenheim. Prussi. Publico Eruditorum examini submittit Fridericus Wernerus, Regiomonte Prussus. Ad diem... Junii horis locoq; solitis. Regiomonti, Typis Friderici Reusneri, Ser. Elect. Brand. Et Acad. Typogr. 1675. w 4ce, k. tyt. i k. 19 nlb.

Jest to rozprawka pisana pod kierunkiem Hartknocha, a może i jego pióra? Autor zaczyna od wyliczenia źródeł, świadczących o religii pogańskiej dawnych Prusaków. Po czym omawia bóstwa pruskie (Pikollo od „piekło“, Perkuno, Potrimpus „bog oczyszczeń“). Kult dębu. Wajdeloci. Wespota (dominus noster). Wędo. Borty (ortilegi). Opis zaślubin i wesel. Kult dziadów (jely, pily duszyco — nuwen! nuwen!). — Erudycja duża, czysto ksiądzkowska; z obserwacji własnej nie cytuje

niestety śadnych faktów. Wyrazów pruskich i słowiańskich nie rozróżnia. Przełożył na język niem. i wydał w r. 1756 Caspari (ob. tom XIV 75). — Analogiczne prace Hartknocha ob. w t. XVIII 46 (Selectae dissertationes). Ossol.

WERNER Jan. Ioannis Veneri Mathematici Norimbergensis, De Triangulis Sphaericis Libri Quatuor. De Metereoscopiis Libri Sex. Nunc primum Studio & Diligentia Georgii Ioachimi Rhetici in lucem editi. Obelisci Inscriptio. Plin: Lib: XXXVI. Cap: IX. Rerum Naturae Interpretationem, Aegyptiorum Opera Philosophiae Continent. [Tu sygnet drukarza: Obelisk i chmury. Zza wzgórze, pod którym stoi obelisk, wylaniają się dwaj wędrowcy, trzeci stoi z prawej strony obelisku]. Virgilivs. Felix Qui Potvit Rerum Cognoscere Causas. Cracoviae, Lazarvs Andreae Execvdebat. Anno M.D.L.VII. (1557). fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwrocie k. tyt. wyciąg z przywileju: Scire debent omnes, nostras editiones scriptorum mathem. et Imp. Maj. et Ser. Reg. Pol. privilegiis munitas esse...

Na k. sij: Proemium ad Ser. Maj. Ferdinandi I... Georgii Ioachimi Rhetici in libros Joannis Veneri mathematici Norimbergensis... editos. — Ta przedmowa Retyka obejmuje kart 5, na czym się druk urywa. Wspomina w niej znakomych astronomów starożytnych, a z nowszych: G. Barbacha, Jana z Monte Regio, J. Stabiusa, And. Stiboriusa, wreszcie wyśławia Wernera. Osobno wspomina swój pobyt u Mik. Kopernika i jego zasługi oraz alocenia od niego otrzymane. Rheticus wspomina też swój pobyt w Krakowie, gdzie prowadził obserwacje. Mówi, że dzięki Janowi Bonerowi wy-tawił w Krakowie obelisk 45 pedum Romanorum (nam meo iudicio nullum aliud instrumentum praestantius obelisco fuerit). Ten to widocznie obelisk jest odtworzony na karcie tytułowej i stąd to niespodziewanie egipski obelisk został później sygnetem drukarni Łazarza.

Druk nie został ukończony. Na egz. Jag. dopisał też Brodek: Praefatio haec sola Cracoviae impressa, reliquum opus mittere in Germaniam proposuerat, ut ego intellexi ex quadam epistola manu ipsius Rhetici ad Wolfium scripta. An missum et impressum sit nondum scio.

Na k. 4 na brzegu dopisek Brodka: Idem copiosius in epistola ad Schonorum annexa secundae editioni Copernici et antea Dantisci anno 1534 edita. Jagiell.

WERNER Jan Teodor, kanonik łucki, Kazanie przy egzekwiach... Anny z Sanguszków Kanclerzyny W. W. X. Lit. przez X. Jana Teodora Wenera kanonika łuckiego y JO. X. Michała Radziwiłła wdy wileńskiego teologa y kaznodzieję woyskowego w Uzańskim kościele półtory mili od Nieświeża miane d. 10. września 1747. r. fol., k. 29.

Umieszczone w piśmie pt.: Kasania i mowy na pogrzebie Anny z XX. Sanguszków Radziwiłłowej Wilno 1750 (obacz pod: Radziwiłłowa Anna).

WERNER Jerzy Fryderyk. Nachricht von der denen Evangelischen vindicirten Kirche (1722).

Obacz w Lilienthala Erl. Preussen III str. 760—72.

WERNER (Wernher) Jerzy, Ślązak. Elegiarum Liber vnus, Reverendissimo in Christo Patri, et Domino D. Ladislao Saleano, Episcopo Agriensi, et Supremo Regni Hungariae Cancellario, maximoque gentis suae Maecenati nuncupatus. Cracoviae Per Hieronymum Vietorem. Anno A Partv Virginis. M.D.XXIII. (1523). Nonis Ivliis. w 8ce.

Janociana I 299. — Juszyński II 314.

— De admirandis Hungariae aquis, Hypomnemation. Viennae typis Aegidii Aquilae. Anno MDLI. (1551). w 4ce.

Przypis Zygm. Herbersteinowi.

Przedrukowane w Herbersteina Rerum moscov. commentarius Basil. 1556, oras przy Broniewskiego Tartariae descriptio. Coloniae 1595. — A także w Bongarsi Rer. Hungar Script. — Wreszcie w Schwandnera Script. Rer. Hungar. Janociana I 300.

— De ornatissimi Antistitis illustrissimique Principis Domini Joannis Thursonis Episcopi Vratislaviensis, regiique olim in utraque Silesia vicarii, obitu: ad fratres inclytos Alexium et Joannem Thursones, liberos dominos Plesnenses, Elegia. Cracoviae ex aedibus Hieronymi Vietoris. Anno salutis nostrae MDXX. (1520). III Kalendas Septemb. w 4ce.

Tak podają Janociana I 299; a za nimi:

Lelwel I 92. — Juszyński II 314. —

Bauch w Zeitschr. der schles. Gesch. Ver. XXXII str. 83. — Tenże Bibliographie

der schles. Renes. (w „Silesiaca“ 1898).

— ob. Broniowski M. (1595) — Pannoniae luctus (1544; tu jego wiersz).

WERNER Ludwik Reinhold. Commentatio epistolica De Anno Veterum Prussorum... Regiomonti typis Iohannis Henrici Hartungii. 1745. w 4ce, k. 5. Ossol.

— Dissertatio historica sistens vitam Beatae Dorotheae Prussiae Patronae fabulis variis maculatam et veritati historicae restitutam. Cujus partem primam consentiente amplissimo Philosophorum Ordine ad diem 10. Octobris A. 1742. in auditorio philosophico hora VIII—XII. defendet M. Theodorus Christophorus Lilienthal, respondente Ludovico Reinholdo a Werner equite Prusso. Regiomonti typis Hartungianis. w 4ce, k. 4 nlb. i str. 26 (z ryciną św. Doroty). Ossol. — Uniw. Warsz.

— Gesamlete Nachrichten zu Ergänzung der Preussisch-Märkisch- und Pöhlischen Geschichte, zusammengetragen durch Ludewig Reinhold von Werner, Königl. Preuss. Kriegs- und Domainen, Rath, der Königl. teutschen Gesellschaft in Königsberg Mitglied. Erster Band. [Tu tarcza herbowa dwupolowa: na prawej stronie pół czarnego orla, na lewej krzyż równoramienny]. Cüstrin, gedruckt mit Hübnerischen Schriften, 1755. w 4ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. XII i 222, k. 5 nlb., i tablica (odciski pieczęci).

Dzieło składa się z 5 części. Na odwrocie tytułu cytata z A. M. Fredry. — Dedyk. Reinholdo von Werner. W przedmowie omawia autorów gromadzących materiały do dziejów Prus (Lilienthal, Schulta, Hanow itd.).

Są to głównie materiały do dziejów Prus i Zakonu (spisy w. mistrzów), ale i do dziejów polskich jest nieco materiału. I tak:

1) Na str. 19—45 obszerny opis „der königl. preuss. in Litthauen belegenen Herrschaft Serrey“. Ma to oznaczyć włość Sierreje (w woj. trockim). Autor opisuje Troki, Wilno, Grodno, Kowno. Wypisuje niektóre dokumenty, nagrobki i napisy. Potem opisuje włość złożoną z miasteczka, 3 folwarków i 22 wsi. Sierreje przeszły w ręce pruskie przez córkę Bogusława Radziwiłła.

2) Na str. 59 list Ziemowita mazowieckiego do Pawła Rusdorfa z r. 1423 (w sprawie regulacji granic).

3) Na str. 61 list Stanisława Hosjusza do H. Walesego z r. 1573.

4) Na str. 79 dokument Bolesława i Przemysława wkop. z r. 1270 (sapis wsi Sarmo religiosus de domo templar.). Brak tego dokumentu w Kodeksie Wielkop.

5) Na str. 99 list Władysława IV, z Królewca 1635 w sprawie kwatorunków po miastach pruskich. Czartor.

— De oppido Lyck ejusque sigillo d. i. Historische Nachricht von der Stadt Lyck und derselben Wappen. 1751. w 4ce.

— Viro... theol. nuper creato doctori, Ant. Frid. Büsching prof. Götting. gratul. Simul de scriptis historiam Lindae Marianae in Porussia... diss. Ludov. Reinh. a Werner S. R. M. Poruss. a rebus bellicis... Custrini 1756. w 4ce, str. 12. — ob. Lilienthal (Dissertatio 1737).

WERNER Paweł, Ślązak. Quaestio illustris: Anne Renati De Sva Ipsorum Et De Aliorum Piorum eterna electione, certò pronuciare, & per fidem, in Domino, de eadem gloriari debeant. Una cum Epistola, De Olea mystica, Ad Illustrem & heroicum Comitem. Dn. Stanislaum Ostroroganum, Gente Polonum. Si Deus permiserit, disputabitur 17. Augusti, in Scholis Theologorum, respondente Pavlo VVernero Silesio. Euripides monens, ne quis Dei uoluntati reclamet, ait... [tu dwuwiersz po grecku]. Basileae, Typis Opor. 1587. [Tytuł w prostokątnej ozdobnej ramie]. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. parafraza psalmu, podp. G. Remus. — Po czym dedykacja: Generoso juveni, majorum gloria et virtutum ornamento florenti, D. Stan. comiti Ostrorogano, domino Kosminecciano S. P. D... Joh. Jac. Grynaeus.

Jest to rozprawka Grynaeus (na 4 k.) o oleju mistycznym. Pod koniec wychwala Polskę i życzy jej dobrego króla (rex fortis, prudens et bonus) — widocznie więc wziął to za sposobność do pisania na temat wyboru króla i namaszczenia elekta.

Kończy 9 tez bronionych przez Wenera na temat określony w tytule. Powołuje się na M. Bucera. „Renatus“ jest to człowiek qui per aquam, ignem et Spiritum Sanctum regenitus Christum induit ad sanctificationem, ut possit introire ad regnum Dei. Wolno im się z tego chwalić (gloriar). Czartor.

WERNER Zachariasz, sekr. kamery pruskiej w Plocku i Warszawie (1762 † 1823). Schlachtgesang der Polen unter Kosziusko (1794).

Ob. jego Samtliche Werke I 61. — Tu także kilka jego innych wierszy poświęconych sprawom polskim. Autor należał do entuzjastycznych wielbicieli Kościuski. Pisał o rzezi na Pradze i o Jasińskim. — Jest też autorem dramatu o Wandisie (z r. 1807).

Wursbach Biogr. Lexicon Tom XL. — Arnold Gesch. der Polen Literatur 1900 str. 253. — Minor Die Schicksalstragödie 1883.

VERNET Jakub. Filozof bez Religii uważany w towarzystwie. Przez W. JX. X. (awerego) B. (ohusza) P. (rałata) K. (apituły) W. X. L. (itewskiego) S. (więtej) T. (eologii) i O. (bojga) P. (raw) D. (oktora). w Wilnie, w drukarni J. K. M. Akadem. 1786. Tom I. w 8ce, k. 20 (przedmowa) i str. 238. — Tom II. str. 268.

Dedykacja księciu Massalskiemu biskupowi wileńskiemu. — W tomie II k. 2—4 jest wiersz: Poczciwość bez religii, powieść przez Mikołaja Wolskiego Iowczyca nowogrodzkiego.

Omawia to dzieło J. Kossakowski w swoim zyciorysie Bohussa, czytany w r. 1824 na posiedzeniu Tow. Nauk. Warsz. (Roczniki XVII 138—41). Przyznaje, że dzieło było „krytykowane“, i tak je stressza: Wprowadza w nim młodzieńca dobrych chęci i skłonności, który jednak bez pomocy religii w sawilnych życia społecznego wypadkach sam sobie dać rady i błędów uniknąć nie może. Uczona ta, choć stosowna do stanu praca (Bohussa), była tylko wytychnieniem.

Egzemplarza księżki nie odszukałem; nie mogłem więc na pewno stwierdzić, czy to przekład Verneta.

Kraszewski Wilno IV 343. — Jocher 9940 (swie Bohussa autorem).

— Rozmowy Sokratyczne. [Na drugiej karcie tyt.] Rozmowy Sokratyczne w Roznych Materyach Politycznych i Moralnych z Francuskiego Przetłumaczone od J. P. Zabłockiego. [Tu w kole popiersia, przyozdobione laurowymi wienkami z otokowym napisem: Adam Naruszewicz. Mat. Sarbiewski. Poetae]. w Warszawie 1775. Znajduie się u Michała Grölla J. K. Mei Komissarza y Bibliopoli. w Marywilu Nro XIX. pod znakiem Poetow. w 8ce, k. 2 tyt. i k. 2 nlb., str. 200.

Dedycacja tłumacza Adamowi Aleks. Czartoryskiemu, generałowiczowi ziem podolskich. W niej mówi, że autor Wernet był nauczycielem księcia de Saxe Gotha i że napisał tę książkę dla ewego wychowanka. On przetłumaczył ją dla księcia Adama, znajdując się w podobnych warunkach, „lubo nie te od wielkiego ojca a większego jeszcze obywatela bierzess maksymy, abyś się kiedy miał z obywatelskiej wyłączać równości”.

Rozmów jest 10; wszystkie naśladują wcale zreżymie sposób rozmawiania Sokratesa z uczniami, snany z Platona i Xenofonta. Sokrates poucza swych uczniów (Ewagora, Protyma, Mikrofila itd.) przez arcyżne pytania. Rozmawia z nimi o powinnościach człowieka dźwierzącego wysokie dostojęstwo, o wznoszeniu się do Boga, o obchodzeniu się z niższymi, o szacowaniu sławy, o humorze jednostrajnym i skromnym — a więc dziełko ma tendencje moralizatorskie, a nie poznawcze. Na str. 42 zaznaczono, że „nic się tu nie przydaje Sokratesowi, co by nie było właściwe jego zdaniom“ wypowiedzianym u Platona. W każdym razie jest to Sokrates bliższy Xenofontowi jak Platonowi. Przekład doskonały co do języka.

Bentkowski II 530. — Ob. Bibl. Estr. V 41 (przedruk z r. 1808).

Akad. — Czartor. — Krasin. — Ossol. — Racyń. — Uniw. Kijow.

WERNICK Gotthilf, burgrabia i komisarz wojskowy gdański. Auszug der Beschwerden der Stadt Danzig... 1761... Nebst Herrn Wernickens... geh. Commerciens Raths... Beantwortung. Warschau 1763. w 4ce, str. 14.

Streszczenie podał mój ojciec w t. XV 44, więc go tu nie powtarzam.

Jagiell. — Gdań. miej.

— Ein bedenklicher Beweis dass, wenn es wahr ist, die 3te Ordnung von der 1ten Ordnung zu Danzig ein Geschenk von 6 Leichenwagen erhalten hat... 1760. w 4ce. Gdań. miej.

— Unpartheyische Gedanken, über des Raths zu Danzig Verfahren und Schriften gegen Gotthilf Wernick. 1761. w 4ce.

Konopczyński Mrok i świt 1911 str. 226 i 408 twierdzi, że w Arch. Drezd. jest cała paczka tego paszkwila, skoufiskowana przez pocztę saską.

Archiw. państw. Drezd. — Czartor. — Gdań. miej.

— Harangue prononcée par monsieur Wernick conseiller et commis-

saire de guerre de la ville de Dancie a l'occasion de la présentation solennelle du Mr Jaques d'Eggers General Major, et chevalier de l'ordre de l'Epee pour commandant de la Garnison de Dancie. Imprimé chez Godofroi Hartman 1758. w 4ce, k. 4. Czartor. — Gdań. miej.

— Rede des Hochedlen und Hochweisen Herrn Herrn Wernick Rathswandten und Krieges Commissarius der Stadt Danzig, welche bey der Vorstellung des Hochwohlgeborenen Herrn Herrn General Major Iacob von Eggers 1758. gehalten worden. Nebst einem historischen Bericht dieser höchst feyerlichen Handlung. Danzig bey Gottfried Hartman. w 4ce, k. 12 oib.

Po niem. i frauc.

Czartor. — Gdań. miej.

(**Wernick Gotthilf**). Des bertichtigten Banquerouters Gotthilf Wernick Aufführung gegen die Stadt Dantzig. 1761. w 4ce, k. tyt., str. 14.

Pisemko to wylicza przewinienia Wernicka, zwłaszcza na polu finansowym. Wernick popadłszy ze swej winy w bankructwo wyjechał do Warszawy i stamtąd wysłał pozwy Radzie m. Gdańska. Jego paszkwile drukowane zostały przez Radę skoufiskowane. Zarzucił miastu, że przywłaszczyło sobie 2,667,123 talarów z Zulagi. Stany gdańskie zażądały jego wydania. Zamiast tego nominował go król radcą handlowym. Teraz stany żałują się o to.

Autorem tego pisma był wedle wszelkiego prawdopodobieństwa Lengnich (ob. w t. XXI 167).

Czartor. — Jagiell. — Gdań. miej.

— Famosi Banciruptoris Godohilfi Wernick Consilia et facinora contra civitatem Gedanensem. 1761. w 4ce.

Krasin.

— Kund (zu wissen)... ob. Kund. Gdań. miej.

— Ode als Gotthilf Wernick das burgräfliche Amt antrat. Danzig 1756. folio. Gdań. miej.

— Schreiben an das Publicum Dantzig. Erster bis sechzehnter Brief. w 4ce. Gdań. miej.

— Schreiben eines alten Altstädtischen Bürgers an einen jungen Jungoder Rechtstädtischen Bürger zu Danzig. w 4ce. Gdań. miej.

— Schreiben, eines Danzigers an den Herrn Cammerer Gotthilf Wernick. w 4ce. Gdań. miej.

— Schreiben an den Herrn Gotthilf Wernick in Warschau von einem Pauper-Knaben aus der St. Salvators-Schule vor Danzig. Erster bis zwölfter Brief. (1761). w 4ce. Gdań. miej.

— Kurzer dooh nachdrücklicher Verweis des Schulmeisters zu St. Salvator an seinen ungezogenen Pauper-Knaben, welcher das Danziger Publicum mit kindischen Märchens durch seine Briefe hat belustigen wollen. Nebst des Schulmeisters Schreiben an die Edlen Bürger Danzigs. Zweyte Auflage. w 4ce, k. 2 oib.

Z treści trudno się domyślić, o co chodzi. Zdaje się, że pod „pauprem“ ukryto Wernicka, a „grosser Patriot“ oznacza Lengnicza? Jagiell.

— ob. August II (Ordinationes 1751) — Lengnich (t. XXI 167) — Rehfeld (1749) — Unterredungen (1761).

O jego zatargu z Radą Gdańską ob. Goldmann Danziger Verfassungskämpfe 1910. — Konopczyński Mrok i świt (1911) str. 220 (tu jego charakterystyka), str. 225, 230. — Tenże Polska w dobie, II 112.

WERNICKE Jan Christian Ludwik. Historisch Statistische Politische Abhandlung von den Seezöllen der Stadt Danzig nebst denen dabey eingeführten Missbräuchen des Danziger Magistrats von Johann Christian Ludewig Wernicke. Frankfurt und Leipzig 1783. w 4ce, k. tyt., str. 24.

Zaczyna od tezy, iż prawo do cła morskiego może przysługiwać tylko tym, co mają superioritas, bo jest to regale (ius majestatis). Mogą je więc nakładać król i polscy. i sawsze nakładali, ale nie miasto Gdańsk. Podaje historię celi gdańskich i gravamina podnoszone przeciw magistratowi. Rezultaty jego dochodów (nazywa się wolnym Brandenburszykiem, nie poddanym królowi polskiemu). Jego korespondencja z radcą saskim Aug. Esseniussem. Tabela dochodów z celi (Seezöll i Zulage) i sum, jakie Magistrat sobie przywłaszczył w latach 1733—59. List prymasa Podolskiego z r. 1760 i jego nieudała misja w tej sprawie. Dochody celne gdańskie z r. 1757 w szczegółowej tabeli. — Są tu dochody sarówno z celi wywozowych jak przywosowych.

Z tabeli tej wynika, że dochody Gdańska z samego wywozu żyta wyniosły 59.390 guldenów, z pszenicy 102.168 guld., od przywozu tabaki 4.000 guldenów itp. Zapłaćli to Gdańskowi konsumenci i producenci polscy.

Ossol. — Zbór ewang. ref. Wileń.

VERNIZZI Ottavio, kompozytor muzyczny i organista w katedrze bolońskiej św. Petroniusa. Alenne Conclusioni Musicali disputate in Musica publicamente nell' Accademia de Filomusi in Bologna, Inventate e poste in Musica da Ottavio Vernizzi nell' istessa Accademico elevato. All' Illustrissimo ed Eccellentissimo Sig. Principe Alessandro Lodovico Radzivil, Duca di Olica et Nieswiz, Principe del Sacro Impero. Bologna presso Theodoro Mascheroni e Clemente Ferroni, 1625. w 4ce.

G. Fantuzzi Notizie degli Authori Bolognesi, t. VIII Bologna 1790 str. 172.

WERNSDORF Christian Fryderyk. Gedächtnisrede auf Christian Friese. Danzig 1782. w 4ce.

WERNSDORF Gottlieb, profesor publ. w gimn. gdań. († 1768). Augusti III Regis Poloniarum Magni Ducis Litvanie Ducis Saxoniae Hereditarii In S. R. Imperio Germanico Principis Electoris Et Archimarschalli Memoriam Senatus Gedanensis Jussu Oratione Celebravit Gottlieb Wernsdorfius Eloqv. Et Poes. P. P. [Tu ozdobna linia]. Gedani, Typis Thomae Johannis Schreiberi, Senatus Et Athenaei Typographi. [Na końcu:] P. P. dominica XXIII. post Trinit. A. MDCCLXIII. (1763). w 4ce, k. tyt. i k. 8 oib.

Mowa o charakterze retorycznym. Wychwała zmarłego w ogólnikach. Na końcu zapowiada: Dicam in auditorio Athenaei maximo et decerptam e caeteris Augusti III virtutibus... unam laudabo pacis conservandae... obstinationem.

Akad. — Czartor. — Krasin. — Ossol. — Tor. Kop.

— Commentatio historico critica de fide historica librorum Maccaboeicorum, qua Er. Froelichii annales Syriae eorumque prolegomena ex instituto examinantur. Vratislaviae. 1747.

Jocher 2239. — Do polskiej Bibliografii chyba nie należy?

— Denkmale der ersten Christlichen Kirche zu Smyrna in Asien, nemlich ein Brief des H. Polykarpus, zwey Briefe des H. Ignatius und ein Brief der Smyrnaischen Kirche von dem Tode des H. Polykarpus; welche Teutsch uebersetzt und mit einer Beschreibung der Stadt Smyrna und der genannten Verfasser begleitet worden. Danzig, in der Schreiberschen Buchdruckerey. w 4ce, str. 24 i 24. Krasin.

— Dissertatio historico-critica de moribus juventutis scholasticae in academia Attica, quam A. D. 1758. 18 Julii in auditorio maximo hora 9. matutina publice defendent Gottlieb Wernsdorfus et Joannes Daniel Schultzius Gedanenses, dissentientis partes tuentibus Michaelae Waszkowicz Gedanensi, Nathanaele Friderico From Magdeburgensi, Christiano Kaschub Gedanensi.

Lukaszowicz Hist. szkół I 423.

— Dissertatio juridica de Jure Culmensi (1765)... ob. tom XVII 323.

— De commentitia Gedani deditio (1756)... ob. Weickhman Joach. (Viro illustri 1762).

— Dissertatio de cultu astrorum a Deo gentibus profanis olim concessio ad locum Deut. IV. 19. 20. illustrandum. 1746. w 4ce, k. 1, str. 34.

Acta Hist. Eccl. nos. temp. I 598. — Jocher 2497. Jagiell.

— Dissertatio philologica critica qua sententia Jo. Clerici de arte poetica Hebraeorum proponitur et illustratur 1744.

Acta Hist. Eccl. nos. temp. I 598.

— De Gymn. Gedan. consuetudinibus et iuribus actuum oratoriorum in Gymnasio nostro. 1757. Programma. Ob. Acta Hist. Eccl. nos. temp. I 961. — Jocher 2165.

— De ludis secularibus Romanorum. 1754.

Programma gimn. Gdańskiego na jubileusz r. 1754. — Ob. Acta Hist. Eccl. nos. temp. I 968.

— Saecularis memoria Pacis Olivensis a civitate Gedanensi anno MDCCLX. celebrata nunc publicis sumtibus typis exscripta. Q. F. F. Q. S. Gottlieb Wernsdorfus Eloqu. ac Poes.

p. p. in diem prid. non. Mai, huius anni 1760 solemnem panegyrim indicit, auctoritate mandatoque senatus in saeculare pacis Olivensis memoriam in Athenaei nostri acroaterio maximo religiose celebrandam, ad eamque obeundam Reip. Gedanensis illustres magnificosque proceres, optimates ac cives itemque eruditos hospites reverenter invitat ac iuvenum literis operantium utrumque coetum humanissime convocat. Gedani, IV non. Maji a. 1760. Gedani a Thoma Ioh. Schreiber. fol. str. 68.

Böhme Acta pacis Olivensis t. I cz. 2 str. 233. Gdań. miej.

— Jubel-Rede, welche zum Andenken des für nunmehr dreyhundert Jahren erfolgten Abfalls, der Provinz Preussen von dem Teutschen Orden und der Einverleibung derselben in den Polnischen Staatskörper, am Aschermittwoche des 1754sten Jahres im grossen Hörsaal des Danziger Gymnasii, von Hrn. M. Gottlieb Wernsdorff, öffentlichen Lehrer der Beredsamkeit gehalten und hernach dem Druck überlassen worden, nunmehr ins Teutsche übersetzt von J. A. T.[itio]. Danzig mit Schreiberschen Schriften gedruckt. (1754). w 4ce, k. 20 nlb.

Tekst łaciński obacz zaraz niżej. — O przedruku Jackowskiego s r. 1872 (wraz z mową Titiusa wypowiedzianą z tejże okazji) obacz w tomie XXXI str. 172 pod Titiusem.

Porównaj: Caspari K. (1756).

Czartor. — Gdań. miej. — Tor. Kop.

— Oratio saecularis in memoriam Prussiae ante CCC. annos, excussa ordinis Teutonici dominatione a rege Poloniae Casimiro in fidem receptae ac regno spontaneo accessu junctae publice feria quarta Cinerum die XXVII Febr. A. MDCCLIV recitata a Gottlieb Wernsdorffio Eloqu. prof. p. Gedani, typis Thoma Joannis Schreiberi Senatus et Athenaei typographi. (1754). fol., k. 1 i str. 70.

Z dwiema rycinami medali bitych na tę pamiątkę. Na końcu kantata J. Ch. Freilicha i wiersz Fryd. Kleina.

Mizler Acta 1755 str. 153. — Kurdybacha Stos. kult. polsko-gdań. (1937) str. 92

i str. 80 (tu reprod. tyt.). — Akenasy Gdańsk a Polska 1923 str. 183. Gdań. miej. — Krasin. — Uniw. Warsz. — Zielin.

— Oratio adicialis de cognatione Spartanorum ac Judaeorum, Gedani habita, cum munus publicum linguas sanctas docendi d. 16 Jan. 1744. auspicaretur.

Acta Hist. Eccl. I 958.

— Oratio pro celebrando Jubilaeo Athenaei Gedanensis 1758.

Jocher 2166.

— Panegyrim oratoriam propter vicennalia S. R. Augusti III. et pacis urbi datae a sex Athenaei Gedanensis civibus die IX. Julii hora X. in auditorio Athenaei maximo solenniter celebrandam indicit ad eamque gratiose obeundam permagnificos Reipubl. consules ac senatores suppliciter corrogat, reliquos urbis optimates omniumque ordinum ac dignitatum viros Musarumque fautores humanissime invitat et Athenaei cives utriusque curiae amanter convocat Gottlieb Wernsdorffius eloqu. ac poes. p. p. Gedani, ex officina Schreiberiana. (1754). w 4ce, k. 4 nlb.

Czartor.

— Programma funebre post obitum Alb. Verpoorteni 1752.

Acta Hist. Eccl. I 961. Tamże o kilku innych takich jego „programach“.

— De religione non inventa fraudibus legislatorum. Programma 1764. Jocher 2167.

— Viro magnifico generoso maximeque strenuo Gottlieb Gabrieli Weickhmanno urbis primariae Gedanensis senatori solemnem creationem die d. XVIII. Martii 1756. rite renuntiatio, domino ac patrono suo s. d. ac de commentitia Gedani deditio praefatus eidem senatorium dignitatem officiose gratulatur Gottlieb Wernsdorffius eloqu. P. P. Gedani, ex officina Schreiberiana. w 4ce, k. 8 nlb.

Czartor.

(Wernsdorf G.). Gedicht an Gottlieb Wernsdorff, als er die Stelle eines Lehrers der Beredsamkeit übernahm. Danzig 1749. fol.

— Honor supremus quo obitum viri doctrina excellentissimi Gottlieb Werns-

dorffii in Athenaeo Gedanensi Eloq. et Poeseos Prof. placida morte defuncti prosequuntur Rector et Professores. Gedani 1774. fol., k. 8. Krasin.

— ob. Eggebert C. (1747) — Gralath (1765) — Himarius (Oratio 1785).

Wernsdorfowa Bogumiła ob. Caspari Karol (Preussen 1754).

VERNULAEUS Nicolaus, prof. w Lovanium. Certamen Oratorium De Militari Gloria Inter septem Milites Hispanum, Germanum, Francum, Italum, Polonum, Belgam, Hungarum. Stylo Nicolai Vernulaei Publici Eloquentiae Professoris Louanij. [Tu winieta: ornament linearum]. Coloniae, Apud Iodocum Kalcovium, Anno M.DC.XLV. (1645). w 12ce, k. tyt., str. 60 i k. 5 nlb.

Ded. Ambr. Spinolae.

Mowa rycerza polskiego jest tu na str. 38. — Na końcu Judicium Caroli V i quae-stiunculae.

Oratorski ten turniej był odprawiony w Lovanium III Idus Aug. 1622. Mowę rycerza polskiego wypowiedział Joannes Simonius Fleuricensis.

Wydanie to jest jednym z późniejszych; pierwsze musiało wyjść 1622 lub 3. — Toż samo jest w zbiorze „Rhetorum“.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Kijow.

— Vtarczka Abo Sporka Krásomowska. O Rycerką Sławę, Między Siedmią Żołnierzow Hiszpańskim, Niemieckim, Francuskim, Włoskim, Polskim, Niderlandzkim, Węgierskim. Przez sławnego Vernulaeusa językiem łacińskim napisána. A od Iana Zedzianowskiego Nauk Mistrzá y Philosophiey Doktorá. Z Łacińskiego języká ná Polski wiernie dla Szlachetnego Rycerstwa Polskiego przetłumaczona, Roku 1631. Teraz znowu w Roku 1642 ex M. S. eiusdem Interpretis Lykasza Kypisza w Druk podána. W Krakowie, W Drukarniey Krzysztofa Schedlá, I. K. M. Typ. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 56 (mylnie liczbowanych jako 46).

Na odw. herb Skarszewskich (Bróg) z wierszem. — Dedykacja Stan. Skarszewskiemu podstolemu sand.

Jest to tłumaczenie powyższego retorycznego traktatu Vernulaeusa, w którym siedmiu rycersy, każdy innej narodowości, walczy o pierwszeństwo w sławie rycerskiej: Hispan, Niemiec, Francuz, Wloch, Polak,

Niderlandczyk, Węgier. — Polak powo-
 łaże się na sławę Sarmatów, na swy-
 cięstwa Konst. Ostrog. (wedle Cromerusa),
 na walki z Turkami, na Kosaków, na
 Jana Tarnowskiego. „Kto o rycerską sławę
 z Polaki czynić sechce, niech broń a nie
 język ostrzy“.

Na str. 46—7: Rossądek albo zdanie Ka-
 rola V (o wojsku) — z odpowiedzią
 Polaków.

Po czym na str. 48 (mylnie oznaczonej
 cyfrą 39): Krotka nauka o stałe żoł-
 nierskim przez pytanie zebrana. Jest to
 16 pytań: które rzeczy są potrzebne do
 wojny; jako na meście hotm. należy;
 jeśli miasto dobywać słuszne; jeśli klęska
 może dodać serca... itp. Zapewne jest to
 również utwór Vernulaeusa.

Na ost. str. aprobata Jakuba Ustiensia.
 Maciejowski Piśm. III. — Tomkowicz Przy-
 czynki (1912) str. 302. — Bandtkie Hist.
 dr. krak. str. 432. — Kot (jak niżej).
 Czartor. — Daików — Jagiell. — Krasin. —
 Ossol. — Warsz. powsz. — Zieliń.

— Dissertationum politicarum stylo
 oratorio explicatarum decades duae.
 Lovanii, typis Vrgenbroch 1646. w 8ce,
 str. 472 i 422.

Dedyk. Christophoro palatino posnan. et
 Lucae de Boin Opaliński succamerario
 posnan. fratribus germanis. Był ich pro-
 fessorem w Lovanium.

Inne wydanie ob. niżej pod „Rhetorum“.
 Tutaj jest zamieszczona na str. 87—94:
 Pro ser. Poloniae rege oratio.

Kot Rzeczp. polska 1919 str. 95.

Jagiell. — Warsz. powsz.

— Nicolai Vernvlaei Historiographi
 Regii Et Pvblici Eloquentiae Profes-
 soris, Institutionum Oeconomicarum
 Libri Dvo. Qui Omnia Domesticae
 Doctrinae, seu Familiae regendae ele-
 menta continent Nunc demum Addita-
 mentis, id est, Scriptorum Testimonijs,
 Authoritatibus, Exemplis, & Documentis,
 quae instar commentariorum sunt, ad-
 ornat. [Tu winieta: w ramie, przyozdo-
 bionej symbolami ewangelistów, księga.
 Nad nią szarfa z napisem Biblia Sacra.
 Na ramie napis Aperio, Sed Solvite].
 Lovanii, Apud Ioannem Vryenboreh,
 Sub Biblijs. M.DC.XLIX. (1649). Cum
 Gratia & Priuilegio. fol., k. tyt. i k. 3 nlb.,
 str. 98, k. 1 nlb.

Dedykacja: Christophoro et Cas. Leoni Sa-
 picha, Leonis Sap. filijs. Piśmo w niej,
 że jest to dalszy ciąg Institutionum polit.
 et moralium. Wychwała ród Sapichów
 zwłaszcza Lwa i Stanisława. Wspomina

Hler. Piestriackiego, morum et studij di-
 rectorem.

Rospocyna salecenie książki przez Puteana
 i Ant. d'Ave; potem o istocie i podziale
 ekonomii i censury oras przywilej.

W pierwszej księdze rozbiiera pytania: de
 natura familiae, de patre familiae, de viro
 et uxore, de patre et matre, de formandis
 moribus puerorum, officia filiorum, de do-
 mino et seruo. — Jest to raczej traktat
 moralny o ustroju rodziny, aniżeli ekono-
 miczny w naszym tego słowa pojęciu.

Księga II de acquisitione (opisuje różne
 sąjęcia i sawody — o bogactwach i u-
 żytku z nich). Treści tej odpowiada po-
 dana na początku dzieła definicja: oeco-
 nomia est familiae seu domus recte ad-
 ministrandae scientia.

Jagiell (?) — Uniw. Warsz.

— Rhetorum Collegii Porcensis In-
 clytae Academiae Lovaniensis Oratio-
 nes... Pars I. Coloniae, 1645. w 12ce.
 Wydanie I s r. 1630. Było potem kilka
 wydań. Opisuję poniżej samo:

— Rhetorum Collegii Porcensis Ora-
 tiones. [Na drugiej k. tyt.:] Rhetorum
 Collegii Porcensis Inclytae Academiae
 Lovaniensis Orationes, In tres Partes
 secundum tria causarum seu Orationum
 genera distributae. Sub Nicolao Vern-
 laeo Collegii Porcensis, & publico Elo-
 quentiae Professore. Accessit Oratio-
 num Sacrarum Volumen singulare in
 Festa Deiparae Virginis & aliorum
 Divorum. Editio Octava. Adjectum est
 in margine Artificioium Rhetoricum. [Tu
 ozdobnik]. Coloniae Apud Jodocum Kal-
 covium, Anno M.DC.LXIII. (1663). Cum
 Consensu Authoris & Priuilegio. w 12ce,
 k. tyt. 2 i k. 10 nlb., str. 694.

Dedyk. Ferdinando Paderb. episcopo i kilku
 innym dygnitarzom... przez bibliopolę.
 Po czym druga dedykacja autorska Se-
 natowi Akad. w Lovanium, s datą 1630. —
 Wreszcie censura, wyciąg z przywileju
 i indeks.

Dzieło zawiera 3 części, tj. mowy generis
 demonstratiui, deliberatiui, iudicialis. Na
 końcu dodane są z osobnym tytułem (str.
 403—494): Orationes sacrae Nicolai Ver-
 nulaei, których jest 25. — Liczbowanie
 stron często pomylone.

Z mów polskich studentów, uczniów Ver-
 nulaeusa, zawiera to dzieło:

- 1) Friderici et Alexandri Sapicha: Applau-
 sus gratulatorius Dno Nicolao Sapicha,
 pal. minac. (na str. 12—19).
- 2) Lahodowski Alexandri: Panegyricus Si-
 gismundo III Poloniae, Sveciaeque regi

(na str. 115—133). Zarasem Votum wier-
 szem.

3) Krzywiecki Al.: Panegyricus Ill. D. Val.
 Alex. Kalinowski, generali totius Poloniae
 (str. 140—54).

4) Modliszewski Alb. Dunin: Dissert. de
 nobilitate. Orat. I (str. 190—2).

5) Niewarowski Georg. Fel. Consultatio an
 imperator seu belli dux esse debeat. Or. I
 suasoria (str. 249—56).

6) Niewarowski Paul. Oratio II suasoria
 (str. 256—63).

7) Kalinowski Adam. Oratio de imperatore
 (str. 291—305).

8) Kalinowski Georg. De consillario (str.
 305—19).

9) Kalinowski Mart. De Legato (str. 320—32).

Wszystkie mowy układał sam profesor. Są
 panegyryczne i retoryczne — wedle reguł
 podręcznika retoryki. Szczegółów racjo-
 nnych nie zawierają. Takie same potrafili
 układać nasi jeźni. Jagiell.

— Orationum Rhetorum Collegii
 Porcensis Decades Duae cum Elogijs
 & miscellaneis. [Na drugiej karcie tyt.:]
 Rhetorum Collegii Porcensis Inclytae
 Academiae Lovaniensis Orationum Par-
 tis Secundae Sive Dissertationum Po-
 liticarum Stylo Oratorio explicatum
 A Nicolao Vernvlaeo Historiographo
 Regio & publico Eloquentiae Profes-
 sore, Decades Duae. [Tu ozdobnik].
 Leodii, Sumptibus Wilhelmi Kalcovii,
 Anno M.DC.LXXI. (1671). w 12ce,
 k. tyt. 2 i k. 4 nlb., str. 875.

Wyszło po raz pierwszy w r. 1646.

W tej drugiej części nazwiska rzekomych
 autorów (uczniów) nie są podawane. Z po-
 loników notuję: 1) Na str. 134 Oratio
 (de gloria militari) poloni militis. — 2) Na
 str. 735 Miles cosacus polonus... in lau-
 dem Bonquoi. Jagiell.

— Panegyricus Aeternae Memoriae
 Et Famae. Venerabilis P Fratris Io-
 annis Dvns Scoti, Doctoris Svbtillis
 Ordinis Sacri Fratrum Minorum. Dic-
 ctus Et Dicitus Ab ornatissimo viro
 ac Domino Nicolao Vernvlaeo S. Theo-
 logiae Licentiatio, & Publico in Aca-
 demia Louaniensi, Eloquentiae Profes-
 sore. [Tu winieta: ornament linearny].
 Primum Lvgdvni 1623. Deinde Var-
 saviae, Typis Ioannis Rossowski S. R.
 M. Typ: Anno Domini, 1632. [Tytuł
 w podwójnych liniach]. w 4ce, k. tyt.
 i k. 11 nlb.

Dedyk. Gabrieli Treio, cardinali. — Na
 końcu censura s r. 1630 (dat. Coloniae). —
 Zawiera biografię Scota, opis jego po-
 bożności i krótki wykład jego doktryny
 teologicznej (defensor conceptionis imma-
 culatae).

Jocher 9408.

Dzików — Krasin. — Ossol.

— Nicolai Vernvlaei Pvblici Elo-
 quentiae Professoris Dvns Stanislaui
 Tragoedia Sacra. Lovanii Typis Phil.
 Dormalij. cIo.IoC.XVIII. (1618). Cum
 gratia et priuilegio. [Kartę tytułową
 wypełnia rycina: cokół przyozdobiony
 dwiema kolumnami i orłami. U góry
 na tle słońca postać grająca na harfie.
 Bokiem wsparte o kolumny postacie:
 po prawej stronie niewiasta, po lewej
 Merkury z kaduceuszem w ręce]. w 8ce,
 k. tyt. i k. 7 nlb., str. 110, k. 1 nlb.

Dedykacja: Nicolao et Procopio de Granow
 Sieniawski... Nic. Vernulaeus. Tu wychwała
 Mik. Sieniawskiego, Stan. Kostkę, Odro-
 wążów itp. Datow Lovanii, idibus Mar-
 tij 1618.

Rospocynają pochwalne wiersze profesorów
 i uczniów: G. Vleschowar, E. Charlier,
 Jan Czerwiowski, Aleks. i J Lahodowski,
 Samuel Tarnowski.

Tragedia pisana wierszem składa się z 6
 aktów. Sceny przegradsane chórami. Na
 końcu jest objaśnienie, że była odegrana
 in publico theatro ludis enacionalibus. Ege-
 runt in ea juvenes Collegii Porcensis
 alumni et studiosi. Wymieniono nazwiska
 grających, ale nie ma żadnego Polaka
 między nimi.

W tragedii występują oprócz króla i św.
 Stanisława. Krystyna, jej mąż Mescislaus,
 Meco Bolealai filius, proceres conjura-
 tores (Dnglossus, Casimirus, Zembocius
 i inni), aulici (Stoleslaus, Stopoldus), król
 węg. Władysław. Zaczyna się tragedia
 od nkarania cudzołężnych żon. Biskup
 upomina króla za srogość. Zatarg o Piotro-
 wina i wkrzeszenie. Zabójstwo Stanisława
 i spisek mordercy. Król ucieka na Węgry
 (akt V). — Widoczny więc wpływ Kro-
 mera lub innego z kronikarzy. — O Dłu-
 gossu musiał wiedzieć, skoro jedna postać
 nosi imię Dnglossus.

Całość ma formę dramatu humanistycznego,
 ale z tendencją religijną.

Zański Conspectus legum 1714 nr 633. —
 Trybicki w Bibl. Warsz. 1843 tom XII
 str. 319. Czartor.

— ob. Starowski Sz. (De claris
 oratoribus 1628).

Kot Rzeczp. 1919 str. 252. — Kot Stosunki
 Polski z Uniw. Lwańskim 1927.

VERNY (De) Gabriel Antoni, wicehrabia. [Prozba... o indygenat]. fol., 1/2 ark. **Veronensis Justus** ob. Borek Mich. (1638, 1674).

Veronensis Candidus ob. Szczuka Stanisław.

VERONIUS Piotr, student kol. pozn. Epithalamium quod in celeberrimas nuptias Illustr. et Magnif. conjugum Domini D. Andreae Rusoeki a Łasko et Dni. D. Sophiae Grzymultovska, nobilissimae filiae Magnif. Dni. D. Joannis Grzymultowski Castellani Bigdos. (sic). Petrus Veronius studiosus Collegii Posenianen. Posnaniae In Officina Joannis Wolrabi. Anno D. 1611. w 4ce, k. 8.

Na odwr. tyt. herby i osterowiersz Jac. Dedykacja Andrzejowi Basockiemu. Po czym wiersze Jacińskie. Kórnik.

VERONIUS Franciszek. Secretio eorum quae sunt de fide catholica, ab iis quae non sunt de fide in controversiis plerisque hoc saeculo motis secundum regulam fidei ab Francisco Veronio Stae Theol: doctore antehac compilatam, ab omnibus sorbon: DD. approbatam, nec non ab universo clero gallicano receptam, ex ipso concilio Tridentino et praefata regula compendiose excerpta. Leopoli, typis Viduae Josephae Piller 1781. w 8ce, str. 119 i k. 2. Drohob. — Ossol. — Uniw. Warsz.

Verordnung wegen der auff Befehl in den Hertzogthümern Bremen und Vehrden am 22. Februar 1704. Jahr auszustellenden Celebrirung eines solennen Dank-Fests über Beystand wider den König in Pohlen in nächst verwichenem Feldzuge befochtenen treffi. Sieg und die Eroberung der Stadt Thorn. Stade (1704). w 4ce, k. 8.

— des westgal. Landesguberniums für Feuerlöschung... ob. Kraków (1796?).

— wegen der Circulation der spanischen Piasres (1794)... ob. Fryd. Wilhelm.

Również inne „ustawy“ zwane (Verordnung), wydane w tym czasie dla ziem polskich ob. pod imieniem monarchów.

— wegen des Wechselrechtes (1775)... ob. Ustanowienie praw wexlowych.

— ob. August II (1709) — Auszug (Koefil, für Galizien 1787, 1795) — Circular Verordnung.

Verordnung, Verordnungen für die Stadt Danzig ob. August III (für die Königl. Stadt, po łacinie i po polsku) — Gdańsk (1635 i nast.).

VEROSPIO. Decisio s. Rotae Romanae coram R. P. D. Verospio in causa Cracovien. praepositurae s. Floriani. Mercurii 28 Junii 1651. Romae, typ. Cam. 1651. fol., k. 2.

Cum Stan. Jurkowski et Sigis. Grigierowicz. Jagiell.

— Verospio Cracovien. praepositurae. Veneris 24 novembris 1651 Romae, ex typographia Rev. Camorae Apostolicae, 1652. fol., k. 2.

Cum St. Jurkowski et Sig. Grigierowicz. Jagiell.

— ob. Bajer Jan Czesław (Congregatio 1644) — Naldus Joannes (1650).

WERPECHOWSKI Bartłomiej (pseudonim) na Starych Werpechach. List JP. Bartłomieja Werpechowskiego Obywatela Woiewództwa Podlaskiego. Do JW. Rzewuskiego Hetmana Polnego Koronnego, z okazji Pisma Jego względem Sukcesyji Tronu. (1790). w 12ca, k. tyt. i k. 11 nlb.

Pisze, że odnalazł w szafie list ks. Mably'ego do kuchm. Wielhorskiego i tu go dotyka. List ten jest odpowiedzią w sprawie zachowania wolności narodowych. Następstwo tronu ma za cel zapobiec zamieszaniu bezkrólewów i intrygom. Zwalcza elekcję. Broni uniwersalu marszałków sejmowych. Datowane w Starych Werpechach 15 stycznia 1790.

Po czym List Mably'ego (na 8 kartkach); list ten oświadcza się za dsiedsiestwem tronu. Wyjęty jest z dzieła Wielhorskiego (ob.).

Bentkowski II 102. — Szykowski Mył J. J. Rousseau'a str. 68. — Pilat Literatura polit. str. 132.

Akad. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasid. — Ossol. — Uniw. Wileń.

WERPECHOWSKI Szymon (pseudonim) na Nowych Werpechach. Odpowiedź na List Jmci Pana Bartłomieja Werpechowskiego, na starych Werpechach przez JMCI Pana Szymona po Kazimierzu na nowych Werpechach Werpechowskiego Dnia 30. Stycznia 1790. Roku. w 8ce, k. tyt., str. 22.

Na odwr. cyt. z Platona (quis vir bonus est?...) —

Tumaczy wyjazdem hetmana Rzewuskiego, że za niego odpowiada. Ks. Mably był w monarchicznym rządzie urodzony i wyedukowany, dlatego broni sukcesji. Trzeba spojrzeć na Bastylię i na Niderland. Bezkrólewie nie było winne rozebraniu kraju, ani uchwałom Sejmu r. 1717. Nie narzekajmy na bezkrólewia, samiśmy kraj utracili. Można by zresztą pomyśleć o ulepszeniu elekcji. Odsyła go do pism „Opolepszeniu elekcji“ i „Przeciwko tym“... Autorem tych obu pism był Feliks Trojanowski (ob. tom XXXI 331); toteż zapewne on kryje się pod pseudonimem Szymona Werpechowskiego? Trojanowski powtórzył zresztą w tych piśmiokach projekt kuchm. Wielhorskiego (ob.), choć go nie wymienia.

Bibl. w Suchoj — Czartor. — Dzików — Ossol — Uniw. Wileń. — Zieliń.

VERPOORTEN Albertus Menon. Analecta ad libros symbolicos... Gedani, Schreiber, 1743 w 4ce, k. 2 i str. 156. Uniw. Warsz.

— Commentatio de G. L. Seidenbecheri vita et institutis, cum hypomnemate de origine opinionis chyliasticae. Gedani 1739 w 4ce.

— Primitiae Gedanenses. Gedani apud G. Marc. Knochii. 1736. w 4ce, k. 4. i str. 118. Uniw. Warsz.

(Verpoorten A. M.). Abend-Musik d in Dantzig Studirenden als Verpoorten z. Rector am Athenaeo bestellt worden. Danzig (około 1750) w 4ce.

— Programma invitationis ad exequias Alberti Menonis Verpoortenni. Danzig 1752 fol.

— Trauer-Gedicht auf... Albert Meno Verpoorten. Danzig 1752. fol.

— ob. Freislich J. (1752) — Schleicher (1744) — Wernsdorf Theophil (Programma funebre 1752) — Ziesemer Joan. Jacob (De creatione).

VERPOORTEN Wilhelm Paweł. Senatus Gedanensis auctoritate Philosophiam docendi provinciam in Athenaeo Gedanensi D. M. Carolo Gottlieb Strausio juventutem peramanter convocat. Gedani 1774. fol., k. 6. Krasid.

— Felix reintegratio Collegii Professori in Athenaeo Gedanensi. Gedani, 1789 w 4ce.

(Verpoorten Gull. P.). Memoria Guilielmi Pauli Verpoortenni. Danzig. 1794. w 4ce.

Verrichtung Chur - Brandenburgischer an d. Königl. Mayestät v. Schweden abgelassener Gesandtschaft, woraus zu ersehen, wie wunderlich man dieselbe getractiret u. abgewiesen, weil sie vom Friede sprechen, u. Seine Churfürstl. Durchl. mit Schweden gegen Polen in vorige Kriegesbündel nicht wieder einlassen wollen. Hamburg 1658. w 4ce, str. 51.

VERRIÈRE P. Discours prononcé dans la grande salle des cadets de Vilna lors de l'installation de ce corps. 1799. w 4ce.

VERRON Mikołaj, S. J. Neuvaines où l'honneur des Saints de la Compagnie de Jesus... S. Stanislas Kostka... Paris, 1792. w 4ce, str. 432 (z portretem).

VERRONIUS Sebastian Chronica ecclesiae et monarchiarum. Friburgi 1599. w 4ce, str. 634.

Jest tu m. i. Historia regum Poloniae.

Vers D'Un Gentilhomme Galicien. (r. 1791) w 8ce, k. 11 nlb.

Bez osobnego tytułu. Na pierwszej stronie wierszyk dedykacyjny: A Son Exc. le baron de Martini.

Rozpoczęta: Avis de l'editeur français. Tu wychwala wartość wierszyków. Podnosi zalety nieśmiertelnego Leopolda, którego tak uwielbia patriotyczny autor galicyjski. Nazwisko wydawcy franc. nie jest podane.

Zawiera wierszyki (nader niemiłe) na cześć Leopolda (z r. 1781), na cześć rodziny, o obfitych zbiorach w Galicji, o redukcji odbytej w Wiedniu z udziałem cesarsa, impromptu skomponowane na tej redukcji, o locie Blancharda, wierszyk do ks. Kaunitza, o cesarsu Jósefie II, wiersze do hrabiów Brygido z r. 1781.

— Kończy wiersz: Les adieux à Vienne faits par un gentil homme galicien, ce 30 Mars 1791... oraz Envoi à princ. de Lichtenstein.

Autor (o ile Polak) był wysuty z wszelkiego patriotyzmu polskiego i widocznie kontakt z społeczeństwem pol-kim nie posiadał. Jagiell. — Ossol.

VERSCH Daniel Gottlieb. Dissertatio juris ecclesiastici de non vocandis ad sacrum ministerium. Praeside S. F. Wilenberg d. 23. Ianuar. 1717 ventilandam

proponit Daniel Gottlieb Versch. Gedani, typ. I. Z. Stol. w 4ce, str. 12 lb.

Kraśń.

Versificandi ars ob. Bebelius (1537) — **Versus** — Wiersze.

Versificatio ob. Ecchius V. (De arte 1515—1539) — Hegendorphinus (Stichologia 1544) — Hutten (1525) — Sabinus Fulvius (1532).

Versio der Rede (1697)... ob. August II.

Version du traicté (1706)... ob. August II.

Wersoccy ob. Skarżyński.

VERSOR (Versoris) Johannes, prof. w Kolonii, dominikanin († 1480?). **Exercitium Noue Logice... Quaestiones mag. Versoris** (1499, 1511). w 4ce. Ob. tom XVII 178.

Prantl Geschichte der Logik IV 290.

— **Exercitium Veteris Artis... Mag. Joh. Versoris super veteri arte Quaestiones in leuiorem modum** (1504). w 4ce.

Ob. tom XVII 180.

— **Liber posteriorum Analectico-rum... Quaestiones magistri Joh. Versoris** (1499). w 4ce.

Ob. tom XVII 180.

Wiślocki Incunabula (1900) str. 541.

— **Questiones librorum de anima magistri Johannis versoris Ad impensas honesti viri et eius Cracouiensis domini Johannis Haller per magistrum Johannem Glogoviensem alme universitatis studij Cracoviensis maioris collegij collegiatum pro iuniorum in philosophia studijs institutione ad laudem dei feliciter resolute.** [Na końcu:] **Explicuiunt questiones librorum de anima magistri Johannis versoris ad impensas honesti viri & eius Cracouiensis domini Johannis Haller per magistrum Johannem Glogoviensem alme vniuersitatis studij Cracouiensis maioris collegij collegiatum pro Juniorum in philosophia studijs institutione ad laudem dei feliciter resolute.** Impressum Metis per Casparum hochffeder Anno domini Millesimo quingentesimo primo. (1501). w 4ce, k. tyt. i k. 242 nlb.

Obacz w tomie XVII 183.

Jest to komentarz Versora do Arystotelesa, ale dopełniony przez „resolutions“ Glogowsyca (druk. większymi ccionkami) w duchu tomistycznym.

Egzemplarz Akad. był niegdyś własnością Jacobi de Ieslza i jest silnie glosowany na podstawie wykładów (zapewne samego Glogowsyca).

— ob. Glogoviensis (w. t. XVII).

Inkunabuly pism Versora, znajdujące się w Bibl. Jag., omawia Wiślocki Incunab. typogr. (1900) str. 541—6.

Stosunek najstarszych wydań dzieł fizyc. Versora (obcych) między sobą bada Al. Birkenmajer Die Wiegendrucke der phys. Werke Joh. Versors 1923 (odbitka z „Bok och Bibl. Studier Isak Collijn“ 1923).

Rękopisy Versora w Bibl. Jag. obacz: Wiślocki Kat. rękop. nr 908 i pass.

O prseróbkach Glogowsyca z prac Versora mówią: Pilat-Kosowski Hist. liter. pol. tom I cz. II str. 163—5. — Morawski Hist. Uniw. Jag. II 157.

(Verstand). Der Polnisch Verstand. [Herb Gdańska z koroną u góry]. In der Melodey, Magdeburgk halt dich feste, du wol gebewtes, etc. M.D.LXXVII. (1577). w 8ce, k. 4.

Zaczyna się od wyrazów: „Hort zu, was will ich singen, was will ich heben an, von dem Polnischen Gesinde...“ — Obejmuje strof 23 po 7 wierszy.

Jest to wierszowany paszkwil przeciw Batoremu i Polsce z okazji wojny z Gdańskiem. O małej wartości tytułu szlacheckiego polskiego (Schlachtwits). O nieobyczajności w Warszawie: Zwar wenn sie recht besoffen seyn, So hauen sie auch tapffer trein, Und spalten sich die Backen, Denn sonst geschiehet solches nicht, Den Polen sitset wie man spricht Ein H — — — in dem Nacken.

Przedrukował i omówił Bolte w Altpr. Monatschrift XXV 333—8 (obacz też XXVI 158—60 i XXVIII 639). — Również Arnold Gesch. der Polenliteratur 1900 str. 260. Bibl. miej. w Zittan.

Versuch über die schles. Geschichte (1777) [oraz: **Versuche 1776**] obacz Pachaly F. W. (w t. XXIV 9).

— über die polnischen Nackenschläge. Danzig, 1755. w 4ce, k. 15. Gdań. miej.

— ob nicht aus der Geschichte ältrer Zeit der wahre Ursprung des Ansehens der Polnischen Reichsstädte in und ausserhalb Deutschlands könne ausfindig gemacht worden. Thorn, ge-

druckt bey Chr. Fried. Kunzen Gymn. Buchdrucker. w 4ce.

Bandkie Hist. dr. Kr. Pol. II 168.

— einer Geschichte der poln. Revol. (1796)... ob. Woyda K.

Versuche der Naturforschenden Gesellschaft in Dantzig. Erster Theil. [Tu rycina: szpaler w perspektywie, przybrany po obu stronach wazonami kwiatów. Z lewej strony w rogu: Jan Schenk sculp. 1747]. Dantzig, 1747. gedruckt in der Schreiberischen Buchdruckerey. w 4ce, k. tyt., str. VII i 600, tablic 8. Zweyter Theil mit Kupfern. [Tu rycina jak w pierwszej części]. Dantzig und Leipzig, 1754. in Lankischens Buchhandlung. w 4ce, k. tyt., str. VIII i 558, tablic 6.

Dritter Theil mit Kupfern. [Tu rycina jak w pierwszej części]. Dantzig und Leipzig, 1756. in der Rengerischen Buchhandlung. w 4ce, k. tyt., str. VIII i 559, tablic 6.

Część III dedykowana H. von Oleszyny Brühlowi. Po czym przedmowa, w której powiedziano, że prace Towarzystwa cieszą się poparciem wielu biskupów, książąt i hrabiów w Polsce. Podane też listy swycerskich i wolnych osłonków.

Trzy te części tworzą zbiór prac wydanych przez Przyrodosnawcze Towarzystwo Gdańskie. Należało do niego (w latach 1748—56) 32 osób; z Polaków tylko pastor Paweł Świątlicki. Z innych osób wybitniejszych: Christ. Hanow. D. Gralath, J. Klein, N. Gerlach, Chr. Sendel, H. Kühn, Lursenius, G. Reyger i inni. — Oni też byli przeważnie autorami pomieszczonych tu rozpraw. Rozprawy obejmują zakres zoologii, botaniki i ogrodnictwa, mechaniki, optyki i fizyki, techniki, meteorologii, astronomii. Kilka rozpraw poświęcił Gralath elektryczności. Cytuje Nolleta, Muschenbroecka, Winklera, bardzo często Philosophical Transactions.

Wszystkie powyższe rozprawy bywają oparte bądź na własnych doświadczeniach, bądź na obfitej literaturze francuskiej, a zwłaszcza angielskiej, z zakresu nauk przyrodniczych. (Przyrody polskiej nie uwzględniono). Mimowoli nasuwa się porównanie ze stanem nauk o miedzą i — westchnienie.

Mitzler Acta liter. 1753 str. 45. — Smoleński Piśma histor. II str. 6—7. — Powstaniem i stosunkiem towarzystwa do Polaki sążaj się święco Ł. Kurdybacha Stosunki kulturalne polsko-gdańskie 1937. Na str. 52 i 59 mówi o stosunku Brühla

i Załuskiego do Towarzystwa. Na str. 63 o stosunku J. A. Jabłonowskiego. Na str. 77 o stosunku innych magnatów polskich i króla. — Całość dziejów Towarzystwa opracował Schumann Geschichte der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig 1898.

Por. w tomie XXVII str. 54: Sammlung der über Jabl. Aufgaben... (1767). — Również w tomie XV 45: Bestimmung der Länge (1772).

W r. 1778 próbowano wkrześić wydawnictwo pod tytułem: Neue Sammlung von Versuchen und Abhandlungen der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig, I. Danzig, 1778. w 4ce.

Zdaje się, że Warszawskie Towarzystwo Fizyko-Chemiczne (ob. tom XII 5 pod Abhandlungen oras tom XXX 116 pod Uwagi) założone było na wzór gdańskiego.

Caartor. — Gdań. miej. — Kraśń.

Versus ob. Auratus J. (1573) — Copia — Ecchius Valent. — Huniadinus (lugubres 1588) — Janowski Fr. Am. (lyrici 1786) — Mancinellus Antoni (1513) — **Versificatio**.

Vert-Vert ob. Gresset I. (1779).

Wertemberg ob. Wertheymber.

Vertheidigung des alten Glaubens wieder den Verfasser der Erforschung der Wahrheit. Dantzig. 1683. w 8ce. Joher 3265.

— ob. Gehema Abr. (Apotheker 1690) — Kreutzer K. (Nothwendige 1651) — Lengnich (1761) — Wilkins Joh. (Copernicus 1713).

WERTHER, poseł Augusta II. **Expositio rationum detentionis principis Iacobi exhibitae statibus Imperii in comitiis Ratisbonae per regis Poloniae ablegatum comitem de Werther.** (1704). w 4ce.

— **Sacrae Regiae Poloniarum Majestatis Manifestatio contra Conventiculum Varsaviense à Cardinale Radziouvsky, Regni Poloniae Primate, ejusdemque asseclis, perfidè & contra jura Patriae, consarcinatum & coactum, exhibitae S. Rom. Imp. Statibus in Comitiis Ratisbonensibus, per Reg. Pol. Maj. & Serenitatis Electoralis Saxoniae... ablegatum,...** Comitem de Werther. Anno 1704. w 4ce, k. 4.

Zdaje się, że wyszło też po niem.

Król. w Sztok.

(Wertheymber Józef Dawid). Odpowiedź Żyda Weythembera Dworów Cesarskiego y Bawarskiego Faktora na podane przeciw iemu Przełożenie Sprawy od J. O. Xiążęcia Jmci Sapiehy Woiewody Połockiego, Hetmana Polnego W. X. Litt. fol., k. 8.

Egzemplarz sdefektowany, brak końca.

T. P. N. w Poznaniu.

— *Petita* Od Józefa Wertheymbera Dworów Nayiasn: Cesarza y Elektora Bawarskiego Faktora usprawiedliwiająca Sprawę tegoż Wertheymbera od zarzutów J. O. Xcia Woiewody Pol: Hetmana Polnego (Al. Sapiehy), iasne teyże sprawy przekonania y dowody, mocą powagi, nie zaś konwikcyi tłumiących. fol., k. 6.

T. P. N. w Poznaniu.

— *Summaryusz* Documentow Ze strony Józefa Dawida Wertheymbera Faktora Dworu Nayiasniejszego Cesarza Jmci y Elektora Bawarskiego w Sprawie z Jaśnie Oświeconym Xięciem Jmcią Alexandrem Sapiehą Woiewodą Połockim Hetmanem Polnym na Kommissyi ex Sancito odprawiającej się mianey złożonych (po r. 1774). fol., k. 2.

T. P. N. w Poznaniu.

— Wzmianka o sprawie J. O. Xięcia Jmci Woiewody Połockiego Hetmana Polnego Wielkiego Xięstwa Litewskiego z okoliczności podanego przez Żyda Weytembeyra Projektu, który być przyjętym niepowinien, ile Prawo przez naturę swoją krzywdzić nikogo nie może. fol., k. 1.

T. P. N. w Poznaniu.

— ob. Sapieha Aleksander (tom XXVII 87).

Wertograd duszewyi, sirecz Sobranie i soczinenie molitw ispowiedatelnych i błahodarstwennych błazennej pamiaty inokom Fikarein Swiathorcem. Wilno, w tipografii Monastyrja S. Duchy. 1620. w 4ce, k. 2 i 140.

Jocher 7117. — Kraszewski Wilno IV. — Karatajew Opisanie (w Sborniku otd. rusk. jaz. Ak. N. XXXIV 1888) str. 859 podaje dokładniej tytuł, biblioteki i literaturę.

Vertoogh (Waerachtigh), Van't gene tot Hamburg den 21 Juny oude... 1656. fol., k. 1.

Z drzeworytem przedstawiającym jakieś widowisko na scenie i pierwszy szereg widzów teatralnych. Jest mowa i o Polsce (Speel, de eene party was Koninck van Sweden, de andere... van Polen). Druk po jednej stronie.

Jest też wzmianka o Kromwelu.

Gdań, miej.

— *aen den Keyser door eenen Expressen van den Koninck van Polen; op 't subject vande gepretendeerde Trouwelooshey vanden Keur-furst van Brandenburg. Tegens den welcken dat Hy versouckt den Oorloch gevoert te hebben.* 1657. w 8ce, k. 4.

Jest to list posła polskiego A. Moskorsewskiego do cesarza o zdradzie elektora brandenburskiego. Prosi o wypowiedzenie wojny elektorowi. List ze stycznia 1657. Zaś Ferdynand II umarł 2 lutego.

Ob. *Expositiones* — Moskorsewaki A. (w tomie XXII str. 590).

VERTOT Aubert René, ksiądz (ur. 1655 † 1735). *Historia Rewolucyi Zaszłych w Rządach Rzeczypospolitey Rzymskiej.* Przez Jaśnie Wielmożnego Jmści Pána Jana Fryderyka na Kodniu Sapiehę Kancelerza Wielkiego W. X. Lit: Stárostę Brześciańskiego, Po Polsku Wyłożona. [Tu ozdobna linia]. w Warszawie w Drukarni J. K. Mości Kol: Soc: Jesu. R. P. 1736. fol., k. tyt. i k. 1 nlb., str. 446, k. 1 nlb.

Na odwr. herb Chodkiewiczów i dwa dwu-wiersze. Dedyk. Adamowi Chodkiewiczowi, wojew. brześciańskiemu... od Wawrzyńca Bęklewskiego, kanonika smoleńsk. Mówi w niej Bęklewski (wydawca), iż w r. 1728 miał w szkołach warsz. honor edukacji Chodk.; wówczas to Jan Sapieha (teraz kanclerz W. X. L.) powierzył mu ten swój przekład. — Wychwała ustrój Polski, gdzie ordo equestris dosiera senatu, a senat strzeże całości praw. Dat. w Kobryniu 8 Jan. 1736.

Dzielo składa się z przedmowy (o ufundowaniu i upadku rzeszypolitej rzymskiej) i z 14 ksiąg, które idą do str. 432. Przed każdą księgą obszerny argument czyli streszczenie. Jest to oparte na źródłach przedstawienie dziejów rzymskich od Romulusa do Cezara Augusta. Cytuje wciąż na marginesach Liwiusza, Wal. Maks., Polibiussa, Plutarcha i innych dziejopisarzy rzym. — Jako przyczynę upadku Rzymu uznaje snowieścianość, sbytek, sło obyczaje.

Tłumacz używa chętnie słów obcych np. szarża (sam. godność), sadyeja, klarygo-wać, manutencja, dezobligować itp.

Od str. 434 idzie: *Memoryał* przysłany z Anglij od I. Pana Stanhope... i *Responz* Xięds de Vertot... 1 Decembris 1719. — Stanhope prosi o wyjaśnienie pewnych szczegółów co do ustroju Rzymu (o dyktatorze, o przystępie do senatu), a Vertot daje odpowiedź zarówno na te, jak i na inne nadesłane mu pytania.

Wreszcie na ost. k. aprobatą biskupa Stan. poznańskiego, w której Hosjuss porównuje to dzieło do prac Puteana i Moreta (sic) i nazywa je „niewyestymowanym“. Kończę liczne omyłki.

Bentkowski II 789. — Jocher 819.

Chrept. — Csartor. — Drohob. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— *Historia o Rewolucyi Królestwa Szwedzkiego y Duńskiego po polsku wyłożona* (1701, 1752, 1756)... ob. tom XVIII str. 219 (*Historia*).

Tłumaczem miał być wojew. Jan Jakub Potulicki, tak przynajmniej twierdzi Niesiecki. — Nie jest to wierne tłumaczenie, ale jakaś praoóbka podobna z Vertota, i dlatego zamieszczono pod „Historia“. — Stosunek do pracy Vertota nie jest dotąd ustalony.

Jensen Svenska Bilder 1904.

— *Historia Rewolucyi Portugalskiej.* z Francuskiego na Polski język Przełożona. Roku 1753. [Tu winieta: w ozdobnej ramie orzeł, u góry wstęga z napisem: Post Fata Resurgo]. w Wilnie w Drukarni J. K. M. WW. XX. Franciszkanow. w 8ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 280.

Dedykacja: Aleksan. Sapiesie, obranemu wojew. połockiemu. Tu mówi, że Sapieha już w ósmym roku życia miał przemowę do króla. Wychowywał się u stryja biskupa. Tłumacz, podpisany X. J. Ł. K. K. W., głosi jego pochwałę.

W egz. bibl. Pawlik. rozwiązano te cyfry jako X. Ign. Łopaciński. — Natomiast Janocki *Lexicon* II 490 mówi, że przekładał Jan Łopaciński. — Bentkowski II 790 nazywa tłumacza Jackiem. (Być może, że Bentkowski nazwał go Jackiem, ponieważ także ten sam jest jako tłumacz i pisarz). Ale najprawdopodobniej przekład Ignacego Łopacińskiego.

Jest to ten sam przekład, co w następnej edycji, tylko że tam dodano na początku str. 1—40, zawierające opis geograficzny Portugalii. W tej zaś edycji jest także na początku „opis“, ale nader sumaryczny (str. 1—2). Także przedmowa do czytelnika jest tu i tam różna (choć w treści podobna).

Jagiell. — Ossol. — Pawlik.

— *Opisanie Królestwa Portugalii Y Historia Przednieysze w sobie Państwá tego dzieie Y Kilku wiekow rewolucye Zamykająca Z różnych pisarzow Mianowicie z Sławnego Francuza Jmieniem L'Abbe de Vertot.* Zebrana Y Dla pożytku Národu Polskiego Wydana W Lublinie. [Tu linia]. W Drukarni J. K. M Ci Soc. Jesu. Roku Pańskiego 1754. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 267.

Rospocyna przedmowa do czytelnika, gdzie tłumacz pisze: „Nigdzie bardziej wypole-rować nie można dowcipu, nigdzie lepszej do sprawowania Rzeczp. nie można zebrać rady, jako uważając postronnych narodów rewolucje“.

W części I (str. 1—38) dodany jest opis geogr. Portugalii (zdaje się wzięty „z różnych pisarsów“, a nie z Vertota). — Od str. 39 idzie: *Historia rewolucyi portugalskiej*.

Opowiadanie dziejów rozpoczyna się od r. 1557 i sięga po r. 1683. — Na str. 222 obszerna opowieść o Gasparze Perez de Gusman, księciu Med. — Główne miejsce zajmują spiski, intrygi, bunty, sądy i kary. Dzieło ma przez to charakter na pół beletrystyczny. Język gładki.

Czart. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

Vertrag im Funftzehnhundertenn vnd Fünffundzwaintzigsten Jare, der Landt Preussen haben, zwischen Künig Sigmunden vonn Poln vnd Margraue Albrechten von Brandenburgk, etwan Hochmayster Teutschs Ordenns, vffgericht. Vnnd durch vnsern Allergnedigsten Herren denn Römischen Kayser, im Fünfftzeh hundredten vnd Dreysigistenn Jare vffgehabenn vnd vernichtet. (1530). w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Cesarz Karol V oświadcza, że Walter von Cronnberg, administrator urzędu W. Mi-strza, przedłożył mu odpis układu między książętami brand. z linii Hohenzollernów (Jerzy, Fryd.) a królem Zygmuntem i ks. Albrechtem (z 8 kwietnia r. 1525). — W układzie tym jest inserowana umowa lenna między Albr. a Zygm. z r. 1525. — Obaj książęta brandenburscy prosili teraz cesarza, aby ten ich układ sechciał „in bester Form zu cassirn und zu wider-rufen“. Cesarz czyni to „mit unser Kaiserlichen macht vollkommenheit“. — Dat. Augsburg 14 Novembris 1530.

Zawarty tu przekład niemiecki umowy lennej jest przedrukowany w dziele Schütza (*Historia* 1592). — Przedrukował go też Balzer w *Corpus juris Polonici* IV nr 46.

Acta Tomiciana XII 367. — Joachim Die Politik des letzten Hochmeisters (1895) III nr 227.

Porównaj: Zygmunt I. Wiersbowski III 2143.

Csarn. — Gdań. miej. — Ossol.

— (Stummdorfscher) ob. Formula.

Verulanus Sulpitius Jan ob. Sulpitius (De moribus puerorum 1533).

VERUS Lucius (pseudonim). Equus Effrenis Fallax ad Salutem, Psal. 32. In Stabulo Epicuri enutritus, Pluralitati Uxorum adhiñiens, Samuel Fridericus VVillenberg, Doctor Juris, atq; simul Professor, In Auditorio Athenaei Gedanensis. Polygamiae simultaneae Propugnator. Ex merito castigatus & infrenatus, A Lucio Vero Theologo Romano-Catholico. Anno Domini M.DCCXV. (1715). Cum Superiorum permissu. w 4ce, k. tyt. i k. 18 nlb.

Na odwr. tyt. anagramaty z nazwiska Willenberga (ubliżające mu) z dopiskiem: Conveniunt rebus nomina saepe suis. — Potem Praefatio ad lectorem pełna inwektyw przeciw Will. i wzywająca Magistrat Gdański, aby usunął tego equum et mulum, furem Veneris bellum.

W dalszym ciągu przytacza autor 12 tez Willenberga dotyczących poligamii. Wedle nich poligamia successiva nie była nigdy jure prohibita (chodzi o to, że wdowiec i wdowa mogą się żenić powtórnie) — ale i poligamia simultanea (małżeństwo z kilku żonami naraz) nie jest jure naturae vetita. Celem małżeństwa jest płodzenie dzieci, a temu się poligamia nie sprzeciwia; stąd zna ją wiele narodów (Israelici, Prusacy). Także i verbum divinum (Biblia) nie potępia jej.

W przeciwstawieniu do tej tezy i dalszych z niej wysnutych, pisemko niniejsze zwalcza prawowitość poligamii. Zarówno z prawem natury jak z wolą Boga nie jest ona zgodna. Autor przytacza mnóstwo powag teologicznych i prawniejszych. Quid est Willenbergel totus es in mulierum amoribus... Causae vestrae adstipulator protoplastes vester Lutherus... Doctor Will. equus est et mulus... itp.

Lucius Verus musi być pseudonimem jakiegoś duchownego, najpóźniej jezuita? Ossol. — Uniw. Wileń.

Verweis des Schulmeisters... ob. Wernick.

Vervesius Daniel, nauczyciel Morskich ob. Brzeznicki Waw. (1560).

WERWING Jan (Jonas). Konung Sigismunds Och Konung Carl den IX:

des Historier, Uti hwilka beskriwtes Sweriges Rikes då warande oroliga tilstånd, samt dess med Dannemarck, Pålen och Ryssland förda krig, Sammanskrefna Af Jonas Werwing Och nu af des handskrift i allment Tryck med korta Anmärkningar och et omständeligt Register Utgifna Af Anders Anton von Stiernman. Förra Del. Stockholm, Tryckt hos Lorentz Ludwig Greifing, på des egen bekostnad, År 1746. w 4ce, k. tyt. i k. 17 nlb., str. 470, k. 38 nlb., 1 rycina.

Rycina ta jest to portret Zygmunta III (cm 17 × 29): król na koniu, w kapeluszu z piórami, w pancerzu, podparty na buławie, na lewej ręce szarfa.

Po czym przyw. króla Fryd. z r. 1744 (mówi, że praca oparta na arch. państw.). — W przedmowie omawia wydawca Stiernmann druki i rękopisy (m. i. Acta et scripta, Łubieńskiego Profectio, Typotius, Piasecki, Bericht Łaskiego itp.).

Opowiadanie Werwinga sięga od r. 1544—1599. — Kończy je obszerny Register. Po czym część II pt.:

Konung Sigismunds... Historier... Senare del. Stockholm, Tryckt hos Lorentz Ludwig Greifing. på dess egen bekostnad, År 1747. w 4ce, k. tyt. i str. 238, k. 21 nlb.

Z dedykacją wierszem do K. G. Tessina. — Obejmują lata 1600—1611. — Na końcu epitafium wiersz. Karolowi IX i rejestr alfabetyczny.

Wreszcie:

Bilagor Til Konung Sigismunds Och Konung Carl den IX: s Historier. Stockholm, Tryckt hos Lorentz Ludwig Greifing, År 1747. w 4ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str 272.

Są to dokumenty z lat 1587—1604, na które się autor w tekście powołał.

Ob. Finkel-Maleczyński Bibl. nr 10853.

Akad. — Csartor. — Jagiell.

(**Werwigia**). Epicedia Venustissimae, omnique Sexus sui Virtutum genere ornatissimae Virgini, Agneti Werwigiae, Nobilis, nec non Praestantissimi atque Literatissimi Viri Dn. Basillii Werwigii, Civis Vratisl. ac Jurium Practici solertissimi, uti et Nobilissimae Matronae, Annae Guthweiniae, et nobiliss. Kuersteinorum et Steinkelleriorum Familiis oriundae, Filiae Unicae, juxta Dei optimi maximi, sic volentis, sic dispo-

nentis beneplacitum, cum per horas XXXIV Morbonae pertinacis assultus vix, ac ne vix quidem senserat, d. VI Septemb. An. LX, Aetatis Suae an. XV. et hebdom. XXXII. placide obdormienti, inter exequias d. IX. Septembr. ad D. Elisabeth prosecutas in solatium maestissimorum Parentum a Fautoribus atque Amicis decantata. Olsnae Typis Johannis Seyfferti. w 4ce, k. 3.

Są to wiersze łacińskie, pomiędzy nimi jeden z podpisem: Matthias Guttheter Dobratsky minor, exul afflictissimus.

Wrocław. miej.

Weryfikacja deputacji ob. Powodowski H. (1594).

— niewinności (1621)... ob. Smotrzycki M.

Weryk ob. Karpiński Szymon (1690).

Weryska Franciszek, starosta pokorszański ob. Sliwiński Feliks (Kazanie 1780).

Verzeichniss der Universitäten, Akademien, gelehrten Gesellschaften etc. in Spanien, Portugal, Italien, Grossbritannien, der Schweiz, Schweden, Dänemark, Preussen, Polen, Russland und den Verein. Niederlanden. nebst Uebersicht des Zustandes der Gelehrsamkeit in diesen Ländern. Leipzig 1795. w 8ce, k. 3 i str. 280.

Katalog antykwarSKI Rosenthala 1910.

— (Richtige) der Conföderationspunkte zu Vollziehung der mit Schweden abgeendeten Tractate zu Warschau. 1704. w 4ce, str. 24.

Ob. Actum.

— Verzeichnüss Der SprengKugeln und Granaten, Welche Zeit wehrender Belägerung der Statt Riga, die da von dem 23. Augusti bisz an den 5. Octobris gewehret, eingeworffen worden, und was dabey sich denkwürdig zugegetragen. Gedruckt daselbsten Bey Gerhard Schrödern, Anno 1656. w 4ce, k. 6. — Toż... Gedruckt zu Reval bey Adolph Simon... in Jahr 1657. w 4ce, k. 6. — Toż... Erstlich gedruckt zu Riga. Reval 1656. w 4ce.

Ob. Ryga. Bibl. król. w Sztokholmie.

— ob. Actum (1709) — Barthelsen (Münzen, Medaillen 1766) — Gdańsk (Apotheken 1668) — Henryk Walezy

(Die wolgedenkwürdige 1574) — Lennich (Münze 1796) — Zygmunt III (mit Anna 1592).

Verzicht auf Schlesien ob. Kazimierz król (1620).

Wesche (Werszowiec) Jan ob. Pomum (1721).

Wesela ob. Czarniecki St. (Lubomirskich 1661) — Dobracki M. (1672; oraz inne tego rodzaju zbiory przemów weselnych) — Dziwośląb — Filipowski M. (Spizarnia 1647) — Himenezsze — Ostrowski-Danejkowicz (1745) — Przemowy, Przedmowy (1625, 1637) — Pułaski (Annotacja seymów 1740) — Reassumpcy (1722) — Sakowicz (1624) — Spizarnia aktów rozmaitych (1632—8) — Toruń (Reassumpcy 1722) — Weselny akt.

Dość dokładną bibliografię odnoszącą się do dziejów wesela w Polsce podał Biegeleisen Weselo (1928) na str. 495—511. — Podają także bibl. etnograficzną Gawełek i Bystróż w swoich bibliografiach ludoznawstwa (1914 i 1930).

Wesela ob. Fryjewicz Seb. (i zdrowie 1677) — Klerik (Isabella 1539) — Makowski Ad. (święte 1628) — Obuchowicz Mich. L. (przy akcie 1645) — Ordynacja — Potocki Ign. (Pasterka) — Przemowy (1625) — Schönfissius Jęd. (wieczne 1646) — Ubaldus (niewymowne 1645) — Wety — Żaluska Jądwiga (pols. święta 1748).

Wesela Figara ob. Beaumarchais. Podobno osobno wyszło drukiem jako „program baletu”, o czym Bernacki Teatr II 339.

Wesela (Cudowne).

Ob. Juszyński Dykc. II. — Błażek w Pam. Liter. 1925 str. 679.

Wesela Stanów koronnych ob. Potocki Eust. (1742) — Wielopolski Karol (1725).

WESELINI Franciszek (Ferencz). A Balvaniozasrol Valo Könyeveohke. Kinel à Romai aniazenteghaz otalmazza Magar à sok Menezsö folektal mikor radolliak üket balvaniozoknak lenni. Cracoban in officina Lazari. 1585. w 4ce.

— ob. Brutus J. M. (Praeceptorum 1578) — Bujwidowicz (Camoeny weselne 1602) — Wesselinówna — Wojciechowicz (Ogród folkowy).

Vesellius (De corp. humani fabr.) ob. Novicampianus (Fabricatio hominis 1551).

Jest to przeróbka z Veseliusa. — Ob. Loth w Arch. hist. med. VIII 6.

Weselna swada ob. Ostrowski Danejkowicz (Swada 1745).

Weselny akt ob. Bujakowicz Jan (1645) — Jurgiewicz Jan (1634) — Korlancz Jan (1635) — Sakowicz Kaz. (Problemata 1624) — Wiroboski Jan (Niezwyczajny tryumf 1659) — Wisenberg Mikolaj (Wieniec 1641) — Wesela.

WESELSKI Laetus Jan, profesor w Franekerze († 1656). Compendium Historiae Univ. Civilis et Ecclesiasticae tam Romanae quam protestantium... Opera et studio Joh. Laeti... (1643—1664). w 8ce.

Ob. pod Laetus (w tomie XXI 24). Były cztery wydania tego dzieła.

Dedykacja: Vere illustri Heroi Andreae de Naglowice Rey Patrono gratiosissimo. Wysławia tu znaczenie historii i podnosi jej cele moralne. Odwołuje się do swoich Notae ad Tacitum i Breviarium Univ. Historiae. Andrzej Rej był jego uczniem. Wspomina w końcu Mikolaja Reja, qui nobilitatis et aulae Sigism. Aug. delictum esset, a jest dla zasług koło religii dotąd sławiony. Dabam e musaeo meo in Acad. Frisorum Calendis Novi Anni 1643.

Po czym: Ad amicum lectorem. Występuje tu przeciw błędowi papieżstwa, a za powrotem do najdawn. kościoła. Dążą do tego Valdenses, Picardi, Hussitae. In eis ecclesiam veram latitasse. Chwalili ich Thuanus i Sadoletus kardynał. Od nich pochodzą bracia w Czechach i na Morawach, których dzieje on opisał.

Dzieło składa się z 37 rozdziałów, ułożonych chronolog. od czasów Oktaw. Augusta. Każdy rozdział dzieli się na „res politicae“ i „res ecclesiae“, to znaczy opisuje święte wypadki polityczne pewnego okresu, a potem rozwój religii i kościoła. Polskę uwzględnił, ale opiera się prawie wyłącznie na Kromerze (dla późniejszych czasów na Bielskim, Neugebauerze, Petrycym, Wasenbergu).

Od str. 330 tj. od wieku XIV coraz częściej wzmianki o waldensach, a potem o braciach czeskich. Cytuje Camerarius i Lasciusa Hist. de gestis Fratrum è MS., także Sim. Turnovins (Spec. verit.). — Na str. 361 cytując jakieś dzieło czeskie: Librum boh. sub tit. Prawda Witezycy seu Veritas triumph. — Dużo czerpie ze Sleidana, Utenhovego, Bodinusa (De republ.) — ale najwięcej z Thouana.

O Mik. Reju wspomina cytując Vig. Mus. (a więc poemat Trzycieskiego) na str. 390. — Na str. 508 cytuje też Zaborowskiego Ignis cum aqua. — Na str. 543 korzysta też z jakichś „Acta publ. francf.“ (Zeitungungen?), mówiąc o wypadkach w Polsce z r. 1638. — Kończy dzieło obszerny indeks nazw i rzeczy.

Weselski wydał i inne pisma treści teol., ale te nas bliżej nie dotyczą (np. komentarze do listów św. Pawła).

Kot w „Reformacji w Polsce“ 1935 str. 279.

Weselski Laetus Jerzy, konsenior dystr. lubelskiego († 1648) ob. Joram J. (Épitaphium 1649).

Kwiatkowski Panow. Wład. IV 40. — Juszyński I 247. — Święcki Hist. pam. I 434.

Wesembek (Paratitla) ob. Czaradzki Grzegorz (1620).

Vesinius, prof. Akad. Zamojs. ob. Duńczewski (Kalend. na r. 1770, obserwacya trzech słońc 1599).

WĘSŁAWSKI Samuel, notariusz Jana Kazimierza. Victor & Victvs Vincentvs Corvinvs Gosiewski. Supremvs M. D. L. Thesaurarius & Campi Marschaleus, Wielisiensis, Puniensis, Marcoviensis, Łozdzieciensis Capitaneus: Oeconomiarum Mohiloviensis, Graudentensis, & Olitensis Administrator, repraesentatus, a Samuele Węśławski Ioannis Casimiri Poloniae & Sveciae Regis Notario M. D. L. & Cubiculario. Tribuno Vpitensi 1664. atq; Inter suas revolutiones Victricia & Victa Regna Poloniae, Lituaniae, Moschoviae Nunc primùm in lucem producuntur. A Michaele Węśławski Tribunida Vpitensi Academico Vlnensi, An: 1691. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 444, k. 1 nlb.

Strony 346 i 347 są verso nie liczbowane. — Po str. 398 idzie 429. Także sygnatur brakuje.

Dedyk. na 3 kartach Josepho Bog. Sluska et Ther. Gosiewska, paterni sang. haeredi. Podpisana: Michael Węśławski, tribunides upitensis (był to syn autora). — Po czym epigramaty Jac. Stefana Jana Słizienia oraz Michała i Piotra Potockich. — Wreszcie: Index Capitum.

Jest to obszerna biografia Gosiewskiego podzielona na XII rozdziałów. Zaczyna od początku rodu Korwinów, potem opisuje wojny, w których G. brał udział: moskiewską, sawedzką i Rakoczym (r. 1656—7). Wzięty do niewoli, wywieziony

do Moskwy. Pobyt jego tamże. Opis religii moskiewskiej (chrzest, kult świętych, prawidła otow świętych, legendy i bajki — dużo ciekawych szczegółów). Opis wojen z Chowańskim, Dołgorukim, Szeremetem. Opis państwa moskiewskiego (origo, vastitas, cancellaria, leges, wojsko, duces belli, opes — powołuje się na Gwagnina i Palczowskiego). Pompa triumphalis (opis). Poselstwo austriackie w Moskwie. Starania o uwolnienie Gosiewskiego i innych jeńców. Mowa abdykacyjna Jana Kazim. Sąd Gos. o elekcji, Rady Gos. o sposobie walczenia przeciw Moskwie. Charakterystyka cara Aleksego Michałowicza (pochwalna). Uwolnienie Gosiewskiego i opis Moskwy. Barbarzyńskie postępowanie Moskali wobec cudzoziemców (Abraham Leate, Leo Laccipinius), których jako „speców“ sprowadzono, ale potem nie chciano wypuścić, zagroziwszy karą za fikcyjne sbrodnie Tumulty i bunt. Kary knuta, Sybir, zakas tabaki, rozboje, żywność itp. List Gosiewskiego do cara z r. 1662 z podziękowaniem za ludzkie traktowanie w niewoli. Powrót do kraju. Gosiewski pragnący uśmierzyć bunt wojskowy zostaje przez związkowych żołnierzy samoderwany. Opis morderstwa (29 nov. 1662). Charakterystyka Gosiewskiego. Sąd nad mordercami. Wypadki z r. 1663—4.

Nastr. 362 Elogium (stylem nakamiennym). — Na str. 371 chronologia wypadków z dziejów polskich i moskiewskich. — Na str. 429: Processus iudicialis in causa caedis Gosiewski (przywódcy buntu skazani na infamię, śmierć i konfiskatę majątku). — Wreszcie Errata. W całej książce sporo błędów poprawionych przy pomocy nalepianych na mylnie wyrazy karteczek.

Autorem jest Węśławski, który był towarzyszem Gosiewskiego. Dzielił z hetmanem niewolę w Moskwie i patrzył sam na to, co opisuje. Na str. 473 objaśnia, iż w czasie pobytu w Moskwie czytywał z Gosiewskim dzieła: varios autores quos in illo triennali otio moschovitico interlectionem aliorum complurium librorum evolui duce ipso Corvino. — Istotnie opisując Moskwę i podając daty z jej dziejów korzysta z Heidensteina, Gwagnina i innych. Ale dużo przynosi własnych spostrzeżeń.

Węśławski był też zapewne wydawcą „Zwierciadła nikomu nie pochlebującego“ (1665), które Gosiewski w niewoli przełożył (z Piotra Serry). Na odwrocie tytułu obu dzieł zamieszczono cytaty z Seneki; w przedmowie do Zwierciadła dużo tych samych informacji o Gosiewskim. Obacz t. XXVII 397. Śmierć Gosiewskiego opowiedzieli także Kochowski i Rudawski. — Z relacji Węśławskiego korzystał dużo Korzon Dola i niedola I 125.

Juszyński II 314. — Siarczyński Obraz II 342. — Święcki Hist. pam. II 274. — Encykl. Orgelb. XXVI 803.

Bawor. — Czertwert. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Tor. Kop. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Warsz. pow. — ob. Serra.

Vesling Jan ob. Cottunius Joannes (1695).

Wesoła ob. Fryczkiewicz Mac. (proboszcz na Wesołej) — Wywód (1782).

Wesołe applauzy ob. Wosiński Wal. (1670).

Wesołcki Laur. ob. Paszczykowski Mik. (Aurum 1657).

Wesołowski (pseudonim) ob. Fryczkiewicz Maciej Mateusz (sto sposobów 1767).

WESOŁOWSKI Emeran Stanisław. Heptagon albo siedm Kamieni drogich na urodziny Wapowskiego. w Krakowie roku 1647.

Juszyński II 315.

Wesołowski Piotr ob. Gedroyd Melch. (Elegia 1561).

WESOŁOWSKI (Wesołowski) Wojciech Franciszek, prof. Akad. Zamojs. († 9 lutego 1718). Ara Themidis in eruditissimo pectore Perillustris et admodum Reverendi Dni Stanisłai a Bedlewo Bedlewski Archidiaconi Luceoriensis et sede vacante Episcopatus ejusdem administratoris, Canonici Chefmensis, praepositi Skierbieszoviensis, S. R. M. Secretarii, dum per clarissimum et excellentissimum D. D. Adrianum Krobski Phil. et J. U. D. ord. J. C. in Acad. Zamosc. Profess. Judiciorum Tribunal. Domonii Zam. Primarium assessorem, Academiae Decanum S. R. M. Secretarium Utriusque Juris Doctor renuntiaretur per M. Albertum Franciscum Wesołowski Ph. D. erecta. Anno Dni MDCLXXXVI. (1676). X Calen. Febr. w 4ce, k. 7 nlb.

Przypis (prosa) Stanisławowi Bedlewskiemu. Zamoj.

— Głos Dyktywny w Dzień Aktu Weselnego Jego Mości Pána, Jana Akienhiowa, Y Iey Mości Panny, Alexandry Elzbiety Dawidsonowney Sławetnego niegdys Pána Andrzeia Dawidsona Kupcá y Obywatelá Zamojskiego

Vkochaney Corki. Od M. Woyciechą Fránciszka Wesołowskiego, Filozofiej Doktorá, w Akadémiej Zamoyskiej Póetyki Professora Vslyszány, y Świátu Ogłoszony. Roku Páńskiego, 1677. dnia 1. Czerwca. [Na końcu:] W Zamosciv, W Drukarniej Akadémickiej Drukował Szymon Prątkiewicz, Roku Páńskiego, 1677. w 4ce, k. tyt. i k. 8 nlb. Druk gocki.

W przedmowie wyjaśnia autor, że Dyktynnę popolicie Dyanną zowie. Dyktynną prosi Apollina czyli słońca, aby dzień dsielszy w pogodę ubogacił. Akienbiow ma za herb drzewo, które Angley Holy zowią. Rodzina pochodziła z Endysburga (sic). Cały poemat dość płynnym wierszem 18-głoskowym. Wystawia Akienbiowa jako słynnego kupca (kiedy o Wawelu Krakowego skały wiślny Tryton objła prześroczyste wały). Kończą dwie zagadki (Zabawa dla gości).

Ossol. — Uniw. Wileń.

— Panegyris ad solennem nuptiarum diem dum Illustrissimus ac Magnificus Dominus Joannes a Dembiny Dembinski S. R. M. Aulicus lectissimam Virginem Marianam olim Magnifici ac Generosi Domini Domini Alberti Maximiliani de Zukow Zukowski Subjudicis Sandomiriensis filiam sacro matrimonii devinceret sibi foedere a M. Alberto Wesołowski Philos. et J. U. Doctore summo gratulandi studio oblata. Cracoviae in officina Francisci Caesarij S. R. M. Typ. Anno a partu Virginis 1650 die 29 Mensis Maji. w 4ce, k. 12. Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń.

— ob. Grabowicz Franc. (Clypeus Palladis 1675).

Wadowski Wiadom. o prof. 1900.

Wesoły applauz ob. Cezary Fr. (1666).

Węsowski Walerian ob. Bukowski Tadeusz (Ode 1786).

Vesper largum ob. Gardliński J. (1603).

Vespertinae Preces ob. Exercitium.

WESSEL Augustyn Adam, bisk. infl. i piltyński, opat jędrzejowski († 1735). Droga do Pobożności albo Wprawa do takowego Ewangelii S. rozważania z koto- rego y kaznodzieia materye, y asceta nauki Duchowne mieć może dla po- żytku Dusz Krwią Zbawiciela odku-

pionych do druku podana przez X. Augustyna Wessla Biskupa Infant- skiego y Piltynskiego Opatá Jędrze- iowskiego. w Warszawie w Drukarni S. J. 1728. w 4ce, str. 191.

Ofarował duchowieństwu diec. infantkiej. Jocher 6108.

Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Morze Miłosierdzia y Dobroci Bozey Pokazane grzesznikowi y grzesz- nicy, w Uwagach y Reflexyach, Ná Całą Mękę Jezusową. Przez Jasnie Wiel- moznego Nayprzewielebniejszego Jego- mosci Xiędza Augustyna Wessla Bi- skupa Kamienieckiego Opatá Jędrze- iowskiego. Roku, Od którego się Bog, w Ciele ludzkim na odkupienie swiata pokazał. 1735. Tom Pierwszy. We Lwowie w Drukarni Societatis Jesu. fol., k. tyt. i str. 867.

Na odwrocie k. tyt. aprobata Samuela Gło- wińskiego, po czym od razu rozpoczyna się tekst dzieła. Treść dewocyjna, nawię- zana do opisu męki rozwiniętego bardzo szczegółowo. A więc Jezus w Wieczerniku, w Ogroju, wydanie i pojmanie, wpro- wadzenie do Annasza, Kajfasza i Piłata, o poniżeniu nad Barabaszem... Na tym się tom I urywa, reszta nie wyszła. Pismo św. cytowane wszędzie po łacinie. Często powołuje się autor na św. Augustyna i innych pisarzy kości. Robi to wrażenie, jak gdyby na dzieło słożyły się kazania miewane przez Wessla w okresie przed- wielkanocnym. Jakichkolwiek aluzji spo- łecznych unika, ogranicza się tylko do rozpamiętywania nabożnych.

Janocki (jak n.) podaje z datą 1788, co mylnie. — Jocher 6248 a.

Czartor. — Drohob. — Krasid.

— Mysli Pokutującego Człowieka, Przy Zrąnionych Nogach Jezusowych grzechy swoje oplakującego, w Refle- xyach ná Siedm Psalmów Pokutnych Wyrazone, Dla Pożytku Dusz Niewinną Krwią Zbawiciela Okupionych, Do Druku Podane, Przez Xiędzą Augu- styna Wessla, Biskupa Infantkiego, Piltynskiego, Opatá Jędrzejowskiego; Roku od wydania ná okupienie światá Boga y Człowieká 1724. w Krakowie, w Drukarni Wdowy y Dziećców Fránciszka Cezárego, J. K. M. y J. O. X. Biskupa Krak: Xciá Siewierskiego, Ordyn: Typografá (1724). w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 660.

Na odwr. k. tyt. prymitywna rycina, przed- stawiająca grzesznicę u stóp krzyża z na- pisem: Domine ne in furore tuo arguas me. — Ded. bisk. Krzyszt. Szembekowi, dat. w Soborzycach 15 paźdź. 1723. Tu pełno pochwał, m. i. za sprawione splen- dory do katedry przemyskiej. — Po czym przemowa do czyt. i aprobata Walezyń- skiego.

Każda „myśl“ rozwija jakiś wyjątek z psal- mów Dawida. Przewodniczący wszystkiemu przekonanie o próżności rzeczy tego świata; wszyscy są równo komedianci, każdy swoją musi porzucić maskarkę, wszystko paję- cze siatki. Tylko pobożność, skrucha i pamięć na sąd wieczny... itd.

Ega. Jag. pochodzi z daru Walezyńskiego. Jocher 6244 a.

Bawor. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Toż... Roku od wydania na oku- pienie światá Boga y Człowieká 1754. W Poznaniu w druk. Akad. 1754. w 4ce, k. 1, str. 519,

Druk nakładem Jana Józ. Pałassowskiego prefekta drukarni, ponieważ drukarnia próżnowała. Druk kosztował 320 złotych. Jocher 6244 b. Jagiell. — Ossol.

— Optima episcopi forma. (Bez w. m.) w 8ce.

— ob. Niewiadomski Teod. (1725) — Niesiołowski K. (1743).

Zostawił wiele kazań w rękop., które Józef Wessel, synowiec jego, a syn Wojciecha, kasztelana warszawsk., miał drukiem ogłosić.

Janocki Pol. lit. 135. — Roczn. Tow. Nauk. Krak. Oddz. Sztuk i Archeol. I 126. — Rzepnicki Vitae praes. III 218.

Wessel Franciszek ob. Syman Mich. (Thesaurus 1683).

Wessel Jan ob. Łubieński Alb. (Triumphus 1628) — Musae (1631).

Wessel Jerzy ob. Dilger Simon (Epigrammatum 1659).

Wessel Ignacy ob. Demophoon (1746).

WESSEL Józef Bartłomiej (1703 † 2 lipca 1781). Ad reflexiones philo- sophicas, de origine animalium, gallice Londini impressas, Atheismo velifican- tes; responsionem clari et exacti ratio- cinii... Amsterdam 1750. w 8ce, ark. 7.

Ubaldu Mignonius (w swoich Noctium Sarmaticarum Vigiliae, a mianowicie w awym liście de vitali principio, quod est in brutis, contra Censorem Rekiomontanum) pismo to nadzwyczaj wychwala. — Janocki Lexicon I 167 oraz Excerpta 58, 77.

Biografia jego jest w Gazecie Warszaw. 1871 str. 56.

WESSEL Łukasz. Perillustri Reve- rendissimo Domino Joanni Cantio Do- natiano Dobrzanski Sacrae Theologiae Doctori inclytae Canoniorum Regula- rium Lateranensium Congregationis per Minorem Poloniam et Magnum Duca- tum Lituaniae Coadiutori Praeposito Generali Theses ex Universa Philosophia quas publice in monasterio Zyrovicensi propugnandas suscepit R. T. D. Lucas Wessel O. S. Basilii Magni, praeside A. R. P. D. Sophronio Grodzicki Ord. in eius: AA. LL. et Philosophiae do- ctore eiusdemque professore, Scholarum praefecto. Anno 1769 Mense... Die... Ho- noris, memoriae, gratiae animi causa D. D. D. Vilnae. Typis S. R. M. Mo- nachorum Basilianorum. (1769). fol., k. 2. Cz. Dwór

(Wessel Michał). Relacya apparen- cyi pogrzebu ś p. Wielmożnego Jego- mosci pana M. Wessela Starościca Ostrawskiego, y Graffa w kościele WW. OO. Bernardynów Warszawskich w roku 1737. die 8. Februarii. (1737). w 4ce, kart 2. Jagiell.

Wessel Michał (II) ob. Mercier N. (1744).

WESSEL Stanisław. Gratianus sui aevi imperatoris, regis, principibus coronatus mytris; purpuris augusto Wesselliorum sanguini proxime colli- gatis, ad immortalis fama solium in- auguratus, propriis virtutibus ac me- ritis paludatus, Illustrissimus Excellen- tissimus dominus D. Joannes Wessel, capitaneus Ostroviensis, &c. festo sui indigeti die adoratus. Ab obligatissimo ex fratre nepote Stanislawo Wessel castel- lanida Zakrocymensi. fol., k. 7.

Jan Wessel starosta ostrowski był synem Stanisława, a bratem Augustyna Adama biskupa. — Franciszek Wessel był trzecim bratem i kasztelanem (między r. 1730 a 1736), zakrocymskim i miał synów Stanisława i Piotra. Czartor.

WESSEL Teodor, podskarbi wielki kor. (od 1761 do r. 1775). Objasnienie pretensyi JW. Wessla, Ex-Podskarbiego W. K. (1776?). fol., k. 2.

— Ordynacya Kommissyj Rzeczypospolitey Skarbu Koronnego pod prezydencyą Iaśnie Wielmożnego Imci Pana Teodora Wessla Podskarbięgo Wielkiego Koronnego Kawalera Orderu Orła Białego Dnia pierwszego Miesiąca Sierpnia Roku Pańskiego 1764. fol., k. 4 nlb.

Inne uniwersały Kom. Skarbu z czasu jego urzędowania ob. w t. XIX 468.

Bibl. w Suchej — Krasin. — Uniw. Warsz.

— Redukcyą teraźniejszey monety na czerwone Złote, na Złote polskie. Z uniwersału według pierwszej, drugiej i trzeciej publikaty po grodach, miastach, miasteczkach ułożona, dla potrzebego zażywania z pilnością wydrukowana Roku pańskiego 1762. W Krakowie w drukarni Seminar. biskup. Akadem. w 12ce, k. 30 nlb.

Na wstępie są umieszczone trzy uniwersały, które ogłosił Teodor Wessel podskarbi W. kor.

Żebrawski Bibliogr. matemat. str. 411.

Ob. t. XXVI 149. Jagiell.

— Uniwersał... W Warszawie dnia 12 sierpnia 1761. fol. (plakat).

Ob. Korszon Wewn. dzieje II 196.

Uniw. Warsz.

— [Uniwersał względem prowadzenia towarów, bydła i koni, przez wyznaczone drogi i opłacania cła należytego]. Dat. w Warszawie dnia 17 Aprilis Anno 1761. fol. (plakat).

— [Uniwersał regulujący handel zagraniczny wołmi, baranami i wieprzami i oznaczający miejsca poboru cel]. Dat. 3 czerwca 1761. fol. (plakat).

— [Uniwersał]. Datum w Warszawie dnia XII Miesiąca Sierpnia MDCCLXI. (1761) Roku. fol. (plakat).

Akad.

— [Uniwersał]. Dan w Warszawie dnia 19. miesiąca Października Roku Pańskiego 1761. fol. (plakat).

O tyńfach wrocławskich i szostakach.

Akad. — Uniw. Warsz.

— Toż... Dnia 17 lutego 1762. fol. (plakat).

Przeciwno lichym tyńfom wrocławskim. —

Ob. Schmidt Dzieje Polski I (1866) str. 303.

Akad.

— [Uniwersał]. Dan w Warszawie Dnia piątego Miesiąca Kwietnia. Roku Pańskiego 1762. fol. (plakat).

Względem fałszywej cudzoziemskiej monety, która cały kraj napełniła. — Zalecenie komorom celnym, aby nie dopuszczali wprowadzania.

Por. Sołtyk Kajetan. Akad.

— List do przyjaciela gwoli ustawy obcych monet (1762)... ob. t. XXI 341.

List ten jest inspirowany przez Wessla.

— Żal uspokojony (1762)... ob. Hadziewicz P. (t. XVIII 14).

Wydanie tego pisemka przypisuje Czacki O lit. i pol. I 162 Wesslowi.

— ob. Goussault (Wyobrażenie 1769; ob. Minasowicz) — Instruktarz (1761) — Kommissya Skarbu (t. XIX 468 i n.) — Kurier Polski (1759 nr 33) — Minasowicz (1769) — Muratowicz Franc. (Próżnowanie 1759) — Sołtyk Kaj.

O jego archiwum ob. Pułaski (j. n.) i Konopczyński w Kwart. Hist. 1934 str. 561.

Święcki Pam. II 524—29. — Bartoszewicz w Encykl. Orgelbr. XXVI str. 699—705. — Konopczyński Polska w dobie II. — Tenże Konfederacja barska (1936) passim. — Tenże Geneza i Ustan. Rady Nieust. 1917 str. 112 i nast. — Mejsbaum O tron Stan. Aug. 1914. — Pułaski Z dziejów konf. bar. (Teki Wessla z lat 1769—72) w Przew. Nauk. i Lit. 1905. — Finkel Bibl. III 1889.

WESSEL Walerian, podsędek zaszkrzyński. Głowa konfraterniów Archikonfraternia boskiej Prowidencji od Klemensa XII Papieża powierzona herbownym Rogalą JW Wesslów domu przez... Podsędka w Zaskrzyńskiego (sic) uzbrowiona na Karmelu Płońskim ku większej Chwale Boskiej erygowana Roku prowidującego w całości Boga zbawienie człowiekowi 1732. Warszawa, druk. Schol. Piar. 1732. w 8ce, ark. F₂. Z dedyk. i z herbom. Uniw. Warsz.

Wessel Wojciech (Albertus) ob. Eliseus a S. M. (1650) — Pajęcki D. (1648).

Wesselinowna (Weselini) Etzbieta ob. Bartoszewski W (1615) — Bujwidowicz M. (Camoeny 1602) — Weselini Franc.

Wesselowa Maria ob. Woliński Józef Jan (Historia 1728).

Wesselówna Barbara ob. Wornowicz Stanisław (Żaloba na śmierć 1629).

Wesselówna Maria Józefa ob. Osiecki Bruno (1738).

WESSELOVIUS V. Onomasteria Adriani de Linda et Adriani Engelken. Dantisci 1657. w 4ce.

Wesslovius ob. Paulitz Chr. (In nuptias 1648).

Westchnienia (Serdeczne do Boga y Matki jego) ob. Stawski Albr.

— (Strzeliste) wiary, nadziei y miłości od Benedykta XIII obszernie udarowane łaskami 1728. w miesiącu Styczniu z łacińskiego przetłómaczone. w 8ce.

Jocher 6894.

— Pobożney duszy westchnienia czyli codzienne nabożeństwo ku czci y chwale Pana Boga.

Jocher 6708.

— Serdeczne westchnienie duszy pobożney do Pana Jezusa. w 8ce.

Jocher 6995.

Ossol.

— Toż... do Pana Jezusa po trzeciej z Krzyżem upadającego, cudami słynącego w Kalwaryi Zebrzydowskiej przy Krakowie. R. 1767. w 8ce, k. 2.

Wyszło też z datą 1768.

Jocher 6945.

Ossol.

Vestenstein ob. Burssius (1600).

Westgallien ob. Benedicti (Gen. Karte) — Galizien — Gerichtsordnung (1796) — Metzburg (1799) — Nachrichten (1796).

Westhonia Elisab. Joan. ob. Schoserus Chr. Teod. (1611).

Vestibulum ob. Calovius A. (in portam 1649) — Gadebusch J. (Regni Pol. 1621) — Komenius J. (lat. germ. 1642, januae 1694).

Vestigia (Trabeata) ob. Czartoryski Aug. Aleks. (1732).

— virtutis ob. Plucieński F. H. (1713).

Vestigium ob. Cyboni Chr. (gloriae 1679) — Koniecpolski Al. (ultimum 1720) — Rzewuski Sew. (Orbi par. 1723) — Sobieski Jak. (Triumphus 1684)..

Vestis Mariana ob. Starowski Sz. (1640, 1646).

Westphalen E. J. ob. Micraelius Joh. (1743).

WESTPHALUS Joachim († 1574). Justa Defensio aduersus insignia men-

dacia Joannis a Lasco quae in Epistola ad Serenissimum Poloniae Regem contra Saxonicas ecclesias sparsit, cuius exemplar ut aequus lector rei veritatem facilius qua ex Antithesi colligere possit, Westphali scripto sub finem adiecimus. Argentorati excudebat Blasius Fabricius. anno 1557. w 8ce, k. 7, 40, 95.

Jocher 9754. — Wiersbow. I 171. — Hosii Epistolae II nr 1765, 1787.

Uniw. Warsz.

— Epistola qua breuiter respondet ad convitia Joh. Calvini, item Responso ad scriptum Joannis a Lasco, in quo Augustanam Confessionem in Anglicanismum transformat. 1557. w 8ce.

List do Kalwina d. 1 sept. 1557. — Odpowiedź Łaskiego 16 marca 1557.

Jocher 3903.

— Farrago confuseanearum et inter se dissidentium Opinionum de Coena Domini ex Sacramentariorum libris congesta. Magdeburgi 1552. w 8ce.

I to pismo i inne pisma Westphala poświęcone polemice z Łaskim omawia pokrótce Dalton w swojej monografii o Łaskim (Gotha 1881) na str. 447, 550 i n.

Wystąpienie Westphala przeciw Łaskiemu

użytkował w swej polemice Hosjusz.

Jocher 3900 oraz noty.

— Recta fides de Coena ex Verbis Apostoli Pauli et Evangelistarum demonstrata et communicata. Magdeburgi 1553. w 8ce.

Jocher 3901 (za Friesem). — Zdaje się, że wyszło też po niem. pt.: Von dem rechten Glauben über das Abendmahl. 1553.

— ob. Łaski Jan (Responso ad virulentam Joach. Westphali epistolam 1560) — Utenhove (w t. XXXII 102).

O zawartej w jego dziełach nauce i o jego polemice z Łaskim ob. Planck Geschichte uns. protest. Lehrbegriffes 1799 tom V cz. II str. 1—137. — Encyklop. kośc. XXX 497. — Finkel III 1889.

WESTPHALUS Martinus. Disputatio undecima De insignibus inscitiae specimenibus Sociniani olim Anonymi, jam in lucem protracti Danielis Zwickeri med. qui in brevibus notis suis in Insignia inscitiae specimina theologum Johannem Bothsaccum indigne exagittavit... d. 21 April. 1667 proposita a Johanne Maukisch gymnas. gedan. rect... respondente Martino Westphalo Rügen-

waldia Pom. Gedani typis David. Friderici Rhetii (1668). w 4ce, k. 2, str. od 323—46.

Ob. Maukisch.

Rózne w tej materii rozprawy wyszły sebrane razem pt. Joh. Maukischii Anti Zwickerus seu Refutatio Dan. Zwickeri. Gedani 1668. w 4ce.

Westpreussen ob. Bock Friedrich Samuel (Versuch 1782) — Preussen, Prusy.

VESTRIUS Marcellus. Responsio Marcelli Vestrii, ... nomine Gregorii Papae XIII... reddita orationi quam... Bernardus Episcopus Luceoriensis... habuit, cum pro... Sigismundo Rege... obedientiam praestaret... ob. Maciejowski Bern. (1591) w t. XXII 12.

Vestrius Octavianus ob. Praxis (1760).

Vestung der Tugend ob. Pater Paul (1693).

Weszkowska Bożnica ob. Okulary (1611).

WESZPREMI Stefan. Succincta Medicorum Hungariae et Transilvaniae Biographia. Centuria Prima. Excerpta ex adversariis auctoris. Lipsiae ex Officina Sommeria, MDCCLXXIV. (1774). w 8ce, k. 7 i str. 208.

Przedmowę pisze Carolus Andreas Bel Saxon. elect. consil.

Toż... Centuria altera. Pars Prior. Excerpta ex adversariis Stephani Weszpremi, Med. Doctoris, Lib. Regiaeque Civitatis Debrecinensis Physici Ordinarii, Societatis Lipsicae Scientiarum Jablonovianae Socii. Viennae, Typis Jo. Thom. de Tratnern, 1778. w 8ce, k. 4, str. 224 i k. 3.

Toż... Pars Posterior 1781. Centuria tertia. 1787. w 8ce.

W dziele tym jest sporo wiadomości dotyczących naszych lekarzy, którzy się o Węgry otarli. Notuję niektóre ważniejsze szczegół:

W centuria I na str. 2 w nocie jest mowa o towarzystwie uczonym naddunajskim w Budzie, między którego członkami jest jakiś Erasmus Piniferus Cracoviensis. Obacz także cent. II pars post. str. 260. — Na str. 20 Georgius Blandrata. — Str. 33 Andreas Dudith ab Horehovitza. — Str. 39 Elisabetha Wladislai II regis Poloniae filia. — Str. 40 Kassai aliter de Caschav

(Johan. Anton.). — Str. 92 Łaski Albert alchemik. — Str. 113 Milleter albo Maletier Joannes (może Maletius, str. 219). — Str. 123 Paeken Christianus, zob. cent. II pars. I str. 24 — oraz cent. III str. 473. — Str. 167 Simonides Simon. — Str. 174 i 214 Squarcialupus Marcellus Camillus. — Str. 199 Werner Georgius.

W centurii II pars I na str. 76 i 80 o J. i Sam. Hambachach. — Na str. 119 wzmianka o Houterse gramatyku. — Str. 135 Franc. Monavius praesertim. — Str. 187 Franc. Stancarus. — Str. 200 Georgius Vette. — Str. 220 Petr. Tomicius.

W centurii II pars II str. 75 Valentinus Eckius. — Str. 88 Joannes Evangelista. — Str. 124 Valentinus Georgius. — Str. 144. Paullus Gyalai. — Str. 153. Haskonius v. Ascanius Pannonius. — Str. 275 Albertus Novicampianus. — Str. 304 Praetorius David. — Str. 323 Joannes Sambucus. — Str. 368 Christoph. Steinensis. — Str. 385 Josephus Struthius. — Str. 394 Josephus Tectander.

W centurii III na str. 2 Valentinus Polidamus. — Str. 7 Nic. Buccella. — Str. 30, 31 wzmianka o pierwszym dziele węgiers. druk. w Krakowie. — Str. 114, 117 nr 3 Zamoscus. — Str. 121 Eleazarus Żyd medyk. — Str. 301 Cunegundis Regina pol. — Na str. 302 i nast. Salomea, Elisabetha, Barbara de Zapolya, Griseldis Bathorea. — W cent. II pars I str. 172 cytowany wyjątek z dokumentu z r. 1332. Jagiell.

Wet za wet Chrześcijańskie to jest miłość za miłość ukrzyżowanemu Chrystusowi na Krzyżu od Lewnangi wyświadczona, a ku naśladowaniu pobożnemu spektatorowi przez Wielmożnych Ichmościów PP. Akademików Wileńskich supremae classis Grammatices dnia wielkopiątkowego w wieczór reprezentowana w kościele Ś. Jana r. 1704. d. 21. marca.

Jest to program teatralny. — Ob. Wiserunki i roztrząsania LX str. 203.

Wet za Wet, komedia we 3 aktach... ob. Broniszewski G. (1787).

(Weteran). Pro memoria dawnego życia żołnierskiego... ob. t. XXV 282.

— List posła Weterana do somsiada... ob. t. XXI 340.

Veteris artis textus... ob. Faber Stapulensis (1516) — Porphirius (Glogovionensis 1516).

Weterynaria ob. Bekker (1797) — Buchoz (1786) — Bydło — Chmel J.

(1787) — Clerc (1786) — Compendium lekarstw (1743) — Compendium medicum (1725) — Conrad (1532) — Crescentiis (1549) — Curtius (1785) — Dębski M. (Kalendarz 1787) — Doświadczenia (1777) — Ellissen (1798) — Guizon (1630) — Haur (1675, 1679) — Tylkowski W. (Phisica curiosa 1681) — Uwagi (1769; tu dużo o chorobach bydłych).

Veto (Liberum) ob. Benoit (1766) — Braun D. (De jurium regnandi 1722; tu dużo o powstaniu i o szkodliwości veta) — Censura amica (w t. XIV 116 z r. 1736; tu silna krytyka) — Co na tym (1790) — Coxe (1782) — Czacki Fel. (1762) — Czetwertyński Kajetan (1776) — Dubois (Hist. litt. 1778) — Dzieduszycki J. — Francuskie nie pozwalam — Galicyanin (1790) — Grabowski P. (Zwierciadło 1598) — Gralath Teod. (1760) — Huber (1673) — Jabłonowski M. — Jezierski Franc. — Justi (1759) — Karwicki — Katarzyna II — Kochowski W. (Epigr. 1674, Niepróżn. 1674, Kamień 1666) — Kollataj H. — Konarski Stanisław (O skutecznym rad, oraz inne jego pisma) — Leibnitz (Specimen 1669; tu obrona veta!) — Leszczyński Stanisław (Głos) — Kowalewski C. (1772) — List ciekawy (Wolłowicza?) — List obywatela (1776) — Mikulski Fr. — Myśli — Myśli na myśli — Myśli o niezawodnem — Myśli o mądrych uwagach — Naprawa (1573) — Objawienie — Opaliński Ł. (Rozmowa 1631) — Opisanie krótkie (1764) — Projekt do pogodzenia myśli (1764) — Przyczyna dependencji stanu (1761) — Pyrrhus de Varille (1761) — Radzewski Franc. (1749) — Rousseau (Uwagi 1770) — Rzewuski Seweryn — Rzewuski Wacl. — Sammlungen (1765) — Sienicki (Sposób 1764) — Skarga (Kaz. sejmowe; O miłości ojczyzny) — Sokolnicki Fr. (1750) — Sposób nowo (1764) — Uwagi szlachcica (1764) — Wielhorski M. (O przywróceniu 1775 str. 72 i nast.) — Wolłowicz (List Stan z połowy XVIII w. przedstawia Lengnich Jus publicum 1761. (W przekładzie

polskim tego dzieła z r. 1836 jest mowa o liberum veto na str. 301, 374 i 498). W tomie XXV pod „Projekt“ są wymienione liczne projekty z lat 1764—93, mające zreformować liberum veto. — Literaturę z czasów sejmku 4-letniego omawia Pilat Lit. polit. 1872.

Osobną monografię hist.-prawniczą poświęconą liberum veto wydał Gralath: Dissert. juris publici poloni et polono prussici de intercessionis nuntiorum terrestrium in comitiis regni Poloniae. Regiomonti 1760. w 4ce.

Prace nowsze dotyczące kwestii liberum veto wydali Hüppe (Verfassung 1867), Kalicki (1873), Czermak (1891), Sawczyński (1893), Konopczyński (1918).

VETTER (Fetter, Strejc, Streicek, Stregicius) Daniel, drukarz w Lesznie, mąż Krystyny Poniatowskiej, konsenior w Brzegu. Islandia albo krotkie opisanie Wyspy Islandii. Na ktorey, co się kolwiek rzeczy cudownych, niezwyeczaynych, y w tech krajach naszym nigdy niesłychanych albo na oko widzieć albo też od obywatelów teyże wyspy luźni (sic) wiary godnych słyszeć mogło, to wszystko tu prawdziwie jest poznączo, a teraz nowo, k woli wszystkim prawym krzesćianom na dzieła w rękę Pána Zastępow jako páttrzáé tak y o nich słychać prágna-cym ná światlo wydane. W Lesznie Roku panskiego MDCXXXVIII (1638). w 4ce, k. 4 i str. 48.

Ded. do Jeronima z Radomiczka Radomickiego, wojewody inowłocł., i jego synów Marcina i Kazimierza.

Vetter bawił w Islandii w r. 1613 wraz z Janem Salmonem, a potem osiadł w Lesznie i Brzegu. — Opisuje tu swoją podróż i swój pobyt w Islandii. Pisze po polsku dość gładko, ale z czechizmami. Potem przełożył swą pracę na język czeski (rękopis przekładu jest w Muzeum czeski w Pradze) i tekst ten ogłoszono niebawem (1673) drukiem (ob. niżej), ale z opuszczeniem dedykacji. Polski tekst jest nieco obszerniejszy.

W r. 1859 przetłumaczono tekst polski na język duński i przekład ten wyszedł w Kopenhadze.

Tekst polski i czeski przedrukował Zibrt w Svetosorze 1893 (jest też odbitka z datą 1894).

Powtórnie przedrukował trzy znane teksty tego dziełka Bohuslaw Horak (Brno 1931). Bandtkie Hist. dr. Kr. Pol. I 335. — Wisła VIII 169—73. — Przewodnik Bibliogr. 1893 str. 233. — Krček w Kwartal, Hist.

1895 str. 115 (mylnie sądzi, że tekst cze-
ski był pierwotniejszy). — Zibrť Ješto
o Islandii D. Fettera w Czesky Czasop.
Hist. 1896 str. 385. — Odložilík Otokar:
Daniel Vetter a jeho cesta na Island
(w „Czasopis Maticy Morawské“ 1931—2).
Bibl. Muzeum česk. — Chreptow. — Ossol.

— Islandia aneb krátké vypsání
ostrova Islandu. Vytištěné od Daniele
Michalka v Praze 1673. w 4ce.

Bibl. Muzeum česk.

— ob. Joram — Komenius (1651) —
Węgierski And. (Systema 1652 str. 337).
Życiorys podaje i jego działalność obszernie
omawia Bickerich w Zeit. Gesch. Posen
1904 str. 29—64.

Vetter Stregicius Jan ob. Węgierski
And. (Systema 1650 str. 325).

Vetter Stregicius Georgius ob. Wę-
gierski And. (Systema 1652 str. 327).

Vetter Konrad ob. Tolgsdorf Erd-
mann (Historia 1615, Historische Er-
zählung 1614).

Wetter Han (Der ewangelische),
Das ist: Vngleiche reden, Martini Lu-
theri Von den fürnembsten Artickeln
Christlicher Religion. Brunnsbergk in
Preussen, durch Joh. Sachsen. 1690.
w 8ce. Bibl. w Strängnass.

Wetter Predigt... ob. Schelwig Sam.
(1699).

Vetterowa Krystyna z Poniatow-
skich ob. Poniatowska.

VETTORI (Victorius) Pietro. Va-
riarum lectionum libri 25 excudebat
Laurentius Torrentinus, anno 1553.

— Epistolarum libri XIV, et liber
de laudibus Joannae Austriacae. Flo-
rentiae apud Junctas, 1582.

— Variarum lectionum libri 37.

Taki niedokładny tytuł podaje Ciampi
Bibl. — Wedle niego są tu jakieś listy
Zamojskiego i Hozjusza?

— ob. Victorius P. (tu o jego liście
do Górskiego z r. 1565).

Vetustate (de) Jagell. ob. Decius J.
(1522).

Wety ob. Achienew W. (Apolinowe
1664) — Elert Fr. (stołu boż. 1676) —
Grygowicz Mich. J. (weselne 1671) —
Kraśiński J. B. (do wesela 1680) —
Nowakowski Marcin Józef (duchowne
1753).

Wetzhausen Truchses ob. Truchses
(w tomie XXXI 339).

WETZHAUSEN Erhard. Sempiterni
honoris ara... Vladislai IV. Regiomonti
MDCXXXV (1635). fol., k. 9.

Bibl. w Sybinie.

— Ad orationes, quibus serenissimi
ac invictissimi Vladislai IV Poloniae
Sveciaeque regis augusti etc. etc. glorio-
sissimas victorias et felicissimum Prus-
siae ingressum colent nobilissimi atque
eximii iuvenes: Martinus Sigismundus
et Erhardus Truchsesidae von Wetz-
hausen fratres crastini diei hora 9 in
auditorio majori audiendas, fautores
amicos ac cives suos invitant rector
et senatus Academiae Regiomontanae.
Regiomonti Typis Laurentii Segebadii
MDCXXXV (1635). fol., k. 2 nlb.

Sprawosd. z poszuk. na Węgrzech str. 345. —

Inne druki odnoszące się do Wetzhausenów
pomijam, jako nie należące do Bibl. polsk.

Bibl. w Sybinie.

— Applausus... Regiomonti 1635.
fol., k. 6.

— ob. Hacki J. Fr. (Scrutinium
1691; o jego dziele Examen z r. 1652).

Wewell Catharina ob. Rostkovius
Jakób (1742).

Vexillum ob. Bieżanowski St. (Ze-
brzydowski 1667) — Brandys J. (Ze-
brzyd. 1636) — Innocenty XI (a Jo-
anne III 1684) — Judycki Nic. Wł.
(Radvanum 1681).

Wexle, wexlowe prawo ob. Weksle.
Weychowski Ludwik ob. Chełchow-
ski Hen. (Heynal 1645).

WEYDEMANN Joh. Peter. Kleeblatt
auff des Wilhelm Schlott und Mariae,
Jacobi Slakovii Tochter hochzeitliches
Freudenfest. Danzig 1647. w 4ce.

Weydolt ob. Decius (Sendbrief 1527).

Weygtynowski (pseudonim) ob. Sol-
tyk Stan.

Ob. Smoleński Emigr. polska 1911 str. 4
i nast.

Weyhard Joannes, zupparius Boch-
nensis ob. Woynar Chr. (Praecursor
1649).

Weyher ob. Weiher.

WEYMANN I COPEZ. Propositie
aende Stat-Gen. der Vereen. Nederl.
door de H. H. Weyman ende Copes,

Ministers vanden Keurvorst van Bran-
denburgh. 's Hage. 1659. w 4ce, k. 8.

Są to propozycje z 23 maja 1659 z okazji
umowy Anglii, Francji i Stanów Holend.,
aby tamę połotyć wojnie na północy.
Artykuł VIII jest następujący:

„Et quant à la guerre de Pologne, que les
trois Etats feront tous devoirs de tra-
vailler conjointement à y menager une
bonne paix entre les deux rois; et quant
à l'Electeur de Brandebourg... les trois
états feront tous devoirs, pour le remettre
en bonne intelligence avec le roi de Suède“.

— Naerder Propositie van d'Heeren
Weyman en Copez, Ministers van den
Keurvorst van Brandenburg, aen de
H. H. Staten Generael. In 's Graven-
Hage den 1 Julij 1659. Voor Pieter
Janssens te Leyden. 1659. w 4ce, k. 4.

W tych propozycjach Weymanna i Copeza
pełnom. brandenb. wyrażone są opinie,
jakie głosili Polacy o traktacie z maja
1659.

— Memorie van d' Heeren Wey-
man en Copez, Ministers vanden Keur-
vorst van Brandenburg, benefens
eenen Brief van den Keurfurst aende
Staten Generael, ter sake van 't refuys
van Vrede, by den Koning van Swe-
den. Delf 1659. w 8ce, k. 2.

Jest to memoriał do Stanów General. z po-
wodu, że traktatu z 21 maja król szwedzki
przyjął nie chce.

— Die Churfürstl. Brandenburgi-
schen Ministri im Hage, Hr. Weymann
und Hr. Copes Liefern denen Herren
General-Staten der vereinigten Pro-
vintzen, &c. Ein Schreiben, So S. Churf.
Durchlaucht An Ihre Hochmög. Am
28. August 1659. abgehen lassen, Nebst
Vorhergesetztem Memorial, Alles zie-
lende auff die Verweigerung des Frie-
dens Schwedischer Seiten beschehen.
Welchem mit angefügēt Ein Schreiben
An die Herren General-Staten Vom
Herrn Admiral-Leutnant Wassenaer da-
tirt den 23. Augusti 1659. Alles aus
dem Holländischen. w 4ce, k. tyt.
i k. 5 nlb.

Zawarte tu są trzy pisma: 1) Memorial
Weymanna i Copeza. — 2) List kurfürsta
brand. Fryderyka. — 3) Pismo admir.
Wassenaera do Stanów Gen. Niderl. Do-
tyczą one pośrednio stosunków polsko-
szwedzko-brand. Ossol.

Weymann ob. Suerin (1658).

(Weymarn Jan Henryk). Relacya
o zwycięstwie wojska rosyjskiego nad
tureckiem przez JW. IMCi pana gene-
rała de Weymarn ministra pełnomoc-
nego Dworu petersburskiego dla wia-
domości publiczney do druku podana.
Z Petersburga dnia 27 lipca (1758?).
w 8ce, k. 5 nlb. Czapski — Ossol.

Veymur hrabla ob. Gerard (1780).

Weys ob. Weiss, Waiss.

Weys Godofr. ob. Szeknecht P.
(1714).

Weyss Józef ob. Ślęczkowski An-
drzej Jan Kanty (Agere 1770).

Weyss Szymon ob. Weiss.

WEYSSENFELS. Extract z listu Ja-
śnie Oświeconego Xcia Jmci Weyssen-
felsa z obozu Saskiego z Langefur pod
Gdańskiem de data 4ta Junii 1734.
pisanego. w 4ce, k. 2.

Podaje wiadomość o wyprawie wojsk pod
Gdańsk przeciw Francuzom.

Uniw. Warsz.

WEYSSENHOF Józef, poseł inflancki
(† 1798). Głos JW... posła Inflan-
ckiego dnia 11 listop. 1788. fol., k. 2.
Czartor. — Ossol. — Kraśiń.

— Głos... na sessyi seymowej dn.
16 Xbris 1788 miany. Warszawa, Druk.
JKM. u XX. Schol. Piar. fol., k. 2.

Czartor.

— Przymowienie się... d. 9 stycznia
1789. fol., k. 1. Czartor.

— Głos... na sessyi seymowej dn.
13 stycznia 1789. fol., k. 2.

Czartor. — Daików — Raczyń. — Zieliń.

— Głos... na sessyi seymowej d.
30 marca 1789 r. miany. w 4ce, k. 4.
Kraśiń. — Raczyń.

— ob. Gazeta Narodowa i Obca
(1792; był wraz z Niemcewiczem i Mo-
stowskim jej wydawcą) — Mikosza J.
(1793; tu dedykacja od Lindego) —
Zbiór mów (1788).

Żychliński Złota księga IX 173. — Kronika
rodsiny Weyssenhofów Wilno 1936. —
Smoleński w Przeglądzie Histor. 1912
str. 328. — Kollątaj Listy z emigr. II
(1878) str. 83. — Janik H. Kollątaj 1913
(passim). — Grodek Piotr Maleszewski
1936 str. 129. — Finkel Bibl. hist. III
str. 1889 i nr 5295, 5269.

VEYSSIERE La Croze. Lexicon Ae-
gyptiaco-Latinum ex veteribus illius

Linguae monumentis summo studio collectum et elaboratum a Maturino Veysiére la Croze. Quod in compendium redegit, ita ut nullae Voces Aegyptiacae, nullaeque earum significationes omitterentur, Christianus Scholtz. Aulæ Regiæ Borussiacae a concionibus sacris, et Ecclesiae Reformatae Cathedralis Berolinensis Pastor. Notulas quasdam et Indices adiecit Carolus Godofredus Woide. Oxonii, e Typographeo Olarendoniano 1775. w 4ce, sygn. X i str. 198 oraz 11 ark. rejestrów.

Karol Gotfryd Woide (obacz) był rodem z Wielkopolski.
Jocher 608.

Weythember ob. Wertheymber Józef.

Weytzal, oberlejt. wojsk austr. ob. Błociszewski T.

Wezal ob. Veselius.

Węzeł ob. Pascius (małżeń. 1665) — Podgorski S. (rycerski Nałęczy 1701) — Puteo Jęd. (święty 1691).

Węzły Z Dozoru, według Poloru. Wyróbione Y nie tak allegoricę iako anagoricę Pod czas Dyskursow y zabaw Do rozwiązania, czyli solwowania Ludzkiemu Geniuszowi Podane By też o zakład, w iednym Punkcie lecz nie do razu bo Z Sentencyi Łacinskich Wierszem Polakim Solwowane y Na Części podzielone Roku 1752. w 4ce, k. tyt. i k. 35 nlb.

Przedmowa na 3 stronach do łask. czytelnika. Składa się z 262 csterowierszów (wyjątkowo 6 lub 8 wierszów), ujętych w 48 „części“ tj. rozdziałów.

Każdy 4-wiersz poprzedza sentencja łacińska (czasem przysłowie, czasem cytaty z Wergil., Seneki, Horacego, Tacyta, Cyserona, Erasma, św. Hieronima, itp.). Csterowiersz bywa niedołącznym rozwinięciem treści zawartej w tej sentencji. Tak np. „Non omnia possumus omnes“ rozważnia autor: „Nie każdemu daje Bóg tego mieć taletu, By dociekl to co drugi nagle i do szczętu. A to czemu? Iś dowcip jest nad twój dzielniejszy, Toć nie dziw, że nie s równi, w równie, bydź celniejszy“.

Uniw. Wileń.

Wezowicki Jan ob. Trophaeum Paladisa (1644).

Wezuwiusz ob. Szembek Fryderyk (Zapał srogi góry 1632).

Wezwa Mieszkancow Ziemi Polskiej Do Obrony Oyczyzny. (1794). w 8ce, k. 10 nlb.

Jest to poemat słożony z 416 wierszy o treści patriotycznej. Zaczyna od potępienia arystokratów i despotów (włoczyli jaramo nam gwałtem na karki, broń wytrącili, osłabili barki...). Wzywa, aby orzeł biały nie skobusiał, lecz serwał się do boju. Powołuje się na Racławice i na przykład Krakowa (a więc pisane zapewne w maju 1794). Zwłaszcza bogaci i syci winni bronid ojczyzny. Trzeba się trzymać Naczelnika, biegłego w sztuce wojowniczej. Trzeba usbroid włóścian; nie to nie zaszkodzi rolnictwu, gdyż żony za mężów będą na roli pracować (tak jak to jest u Syjamczyków). Obszernie przemawia do płci pięknej, by zachęcała mężów, synów, braci i kochanków do boju, a klejnoty swe oddała ojczyźnie. Kościuszkę wzywa, by szedł torem Tella i Wasingtona.

Wiersz dość gładki, uczucie gorące, tendencja mocno demokratyczna. Autor używa chętnie słów nowourobionych (wezwa, kierownia, morag, stęk). Wyszło widocznie z kół radykalnych grupujących się koło Kościuszki. Król nigdzie nie wspomniany. Czy to nie And. Trzcinański? za czym by przemawiała i tendencja i nowotwory? Akad. — Jagiell. — Ossol.

Wezwanie Kommissyi Rzczpety Skarbu Koron: o uwiadomienie o osobach przewożących do kraju fałszywe monety w celu ich mieniania lub temu podobnych zamiarach. Warszawa 1772. w 4ce, str. 1.

Ob. Kommissja Skarbu. Ossol.

— obywatelskiej gorliwości o zwrócenie dawniejszych ofiar. (Datow. na sessyi Komiss. porząd. d. 12 kwiet. 1794). fol., k. 1. Krasin.

— oblubienie ob. Rostkiewicz M. (1623). Krasin.

Węzyk Andrzej ob. Firlej Henryk (Leopardus 1624).

Węzyk Osiński Jan ob. Osiński.

Węzyk Widawski Jan, starosta sieradzki ob. Calagius And. (Honor 1598, Natales 1609) — Jasiński Ad. (Encomium 1644).

WĘZYK Jan, arcyb. gnieźnieński (1578 † 1638). Synodus provincialis Gnesnensis Provinciae sub Joan. Węzyk (z r. 1629).

Obacz opis wydań w tomie XXX 131 i nast. — Morawski Synod prow. gnieźn. Włocławek 1985.

— Synodus provincialis Varsaviae celebr. (z r. 1634).

Obacz t. XXX str. 182.

— Constitutiones Synodorum (zbiór synod. ustaw dokonany przez Węzyka).

Obacz o nim bliżej w t. XXX 131 i nast. oraz t. XIV 381.

— Epistola pastoralis ad Parochos Provinciae Gnesnensis, auctoritate synodorum provincialium sub Bern. Maciejowski et Ioanne Węzyk archiepiscopis Gnesn. celebratarum edita. Cracoviae 1641. w 4ce.

Ob. Maciejowski B. (w t. XXII 12).

Akad. — Baczyn.

— Officium gratiarum actionis victoria ex Turcis obtenta. Ex decreto Synodi Provincialis 1628 celebrata, conscriptum. Autoritate Illustrissimi & Reuerendissimi Domini. D. Joannis Węzyk Archiepiscopi Gnesnensis &c. Editum Pro die 10. Octobris. Posnaniae, In Officina Ioannis Wolrabi, Anno D. 1628. w 4ce, k. 8.

Wojciechowska Z dziejów książki 1927 str. 311.

Obacz tom XXIII 280 oraz pod: Sokółowski Stan. Uniw. Warsz.

— Officium gratiarum actionis victoria ex Turcis... 1621. Cracoviae, A. Petricovius, 1635. w 8ce.

Bawor. — Ossol.

— [Ioannes Dei Gratia Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus Natus Regni Poloniae Primus et primus princeps]. Datow. w Warszawie d. 5 Maja 1632. W drukarni Jana Rossowskiego. fol., k. 2 nlb.

Obwieszona sejmice ze świata Zygmunta III i nasnacza sejmiki na elekcję króla nowego. Uniw. Warsz.

— Edictum prohibens lectionem Bibliorum, Gedani nuper 1633 impressorum. (Dat. Lovicii die 28 apr. 1634)... ob. Synodus (1634).

(Węzyk Jan). Triumphvs Virtvtvm, Praevntibvs Divis Tvtelaribvs, Ecclesiae Posnaniensis, In felicem Aduentum, Illustrissimi Et Reverendissimi Domini, D. Ioannis Węzyk Dei Et Apostolicae Sedis Gratia, Episcopi Posnaniensis, A Stvdiosa Ivventvte, Collegii Lvbranciani Exhibitvs. Anno Domini 1624.

Die 8. Octobris. Posnaniae, In Officina Ioannis Wolrabi, Anno, 1624. [Tytuł w prostokątnej ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 18 nlb. (sygn. E₂).

Na odwrocie herb Wąż Węzyka. Dedykacja dat. VIII Idus octobr. 1524 od iuventus Lubranciana. Po czym idą wiersze łacińskie: Alberta Tholibowskiego (późniejszego biskupa, który w r. 1624 miał lat 9), Krzysztofa i Łukasza Opalińskiego, Ludwika i Jak. Cieleckiego, Jana Lewickiego, Jana Brudzińskiego, Jana Roszawskiego, Andra. Podleskiego, Raf. Węgorzewskiego, Adama Bogatki, Jana Wyrzyckiego, Jana Radolińskiego itd.

Wszystkie te wiersze jednakowo gładkie w formie a treściwie były utworom któregoś z profesorów, a podpisy uczniów są fikcyjne.

Wojciechowska Z dziejów książki nr 244 str. 300. Ossol. — Uniw. Wileń.

— Vranoscopia Qvam Svb Avspiciatissima Archipraesvlatvs Initia Illustrissimi ac Reuerendissimi Domini D. Ioannis Wezyk Archiepiscopi Gnesnensis Legati Nati, Regni Poloniae Primatis, ac Primi Principis Stvdiosa Carnouiani Societatis Iesv Collegii Ivventvs ad Vtrumq; Coeli cardinem benigna Qvatvor Serpentvm Astrothesia Svspexit Observavit Ac debito gratulationis obsequio Prosequvta Est. Callissii Anno Dni. 1627. In Officina Alberti Gedelii, Archiepiscopalis Typographi. [Tytuł w prostokątnej ozdobnej ramie]. fol., k. tyt. i k. 22 nlb., 1 ryc.

Po tytule piękna rycina herbu Węzyk na tle bramy ozdobionej wyobrażeniami węży w kilku postaciach (wąż jako symbol cnoty, powagi, szczęścia, wiedzy itp.). U dołu okręt z wydętymi żaglami. Data 1625. Potem proza panegyryk, podp. Petrus Iwinski; dedykacja z podp. Joannes Leszczyński, cancell. regni (pod kulą ziemską i gwiazdami); oraz wierszyki kilkudziesięciu autorów. Są to wiersze na emblematy lub ody — wszystkie sławią Węzyka jako biskupa lub jako legata urodzonego. Wreszcie wierszyki sławiące go jako primus princeps. Kończy: Panegyris epica, z podpisem Petrus Walwski.

Między autorami (a raczej quasi autorami) tych wierszyków spotykamy nazwiska: Stan. i Jacek Witowski, Raf. Leszczyński, Alb. Kobierski, Adam Koniecpolski, Lisieccy, Alb. i Wład. Wierzbowski, Szametowie itp. Są to wszystko studenci jezuicki.

Jagiell. — Krasin. — Uniw. Warsz.

— ob. Acta (1632) — Agenda (1634) — Bzowski Abrah. (Adalberti 1629) — Cerasini (1620) — Crosnerus J. (1620) — Fox J. (Oratio 1628) — Iwiński P. (1627) — Karwosiecki (Idea 1753) — Konstytucje seymu (pod r. 1633) — Lipski J. (Orationes 1637) — Maciejowski B. (1641) — Mijakowski Jac. (Interregnum 1632) — Nucerninus (Orzeszko) Seb. (Monitum 1634) — Officium (1629) — Podborski Jakub (Analysis 1621) — Potocki Paweł (Sacculum 1702) — Protestacja (1635) — Psalterium (1632) — Rituałe (1631) — Różycki Jan (Wąż ziemi 1638) — Rudzki Aleks. (Quaestio 1635) — Silvester Caesius Aquitanus (1629) — Smieszkwie Waw. (Quaestio 1629) — Szlachetowicz Aleks. (Quaestio 1622) — Węgrzynkiewicz Jan (Posag 1623) — Wilicki Walery (Hydra 1627) — Żeromski Wład. (Vota pietatis 1636).

Okołski Orbis III. — Janocki Nachricht II 30—6. — Rzepnicki Vitae praes. I 156—9. — Zacharyasiewicz Vitae str. 106—10. — Łętowski Katalog IV 213—21. — Korytkowski Arcyb., biskupi gnieźn. III 691—786. — Pawłowski Praemilia sacra. — Hoszowski w Monografii opactwa cystersów 1867 str. 109—13. — Rykaczewski Relacje nunc. II 237. — Dzieje dobroczynności II 1821 str. 154. — Święcki Historia pam. I 276. — Gawarecki Pamiętki Łowicza str. 73 i 131. — Encykl. Orgelbr. XXVI 810. — Encykl. kośc. XXX 327. — Morawski Synod prow. gnieźn. 1935 str. 110. — Finkel Bibl. III str. 1890. — Wojtkowski Bibl. hist. wielk. 1936 str. 271.

Wężyk Józef ob. Gozdzka Barbara (Documenta 1695—1769) — Rudzki. WĘŻYK Rudzki Kazimierz. Głos... ex turno 3 listopada. Warszawa, 1788. folio.

Czartor.
— Głos JW. Imei Pana Kazimierza Wężyka Rudzkiego podstolego wiślick. posła ziemi mielnickiej na d. 26. stycznia 1789 r. miany. Warszawa, Gröll. fol., 1 k.

Raczyń. — Zieliń.
— Toż... dnia 17. marca 1789 roku miana. Warszawa Gröll. fol., k. 2.

Czartor.
— Głos... dnia 3. kwietnia 1789 miany. Warszawa, Gröll. fol., str. 5. Czartor.

— Głos JW. JMP... stolnika powiatu wiślickiego posła z wdźtwa podlaskiego ziemi Mielnickiej na sessyji seymowej dn. 6. listop. 1789 miany. Warszawa, Dufour. fol., k. 2.

Czartor.
— Toż... na dniu 17. listopada 1789 miany. fol., k. 2. Czartor.

— Głos... na sessyji seymowej dn. 13 lipca 1790 miany. Warszawa, Gröll. fol., k. 1. Czartor.

— Przymówienie się IW... posła ziemi Mielnickiej na dn. 3 marca 1789. Warszawa, Gröll. fol., k. 1. Czartor.

Wężyk (Vesicovius) Łukasz ob. Herbest Jan (1667).

(Wężyk Widawski Maciej) (ur. 1569 † 1636). D. O. M. Academia Widawska Jego Mości Pana Macieja Wężyka Widawskiego, Na Widawie, Przecznicach, etc. Dziedzica Patrona swego wielec Mściwego. S. P. D. Crac. Typis Mathiae Andreovien. A. D. 1635. w 4ce, k. 12 nlb.

Są to wiersze polskie i łacińskie studentów Akademii w Piotrkowie na pochwałę jej założyciela, a razem i kościoła franciszkanów fundatora. Nazwiska studentów: Albert Kwiatkowski. Zygmunt i Jan Gostyński, Maciej Zeromski, Krzysztof Widawski, Mikołaj Pakaczowski, Bogusław Radoszowski, Stefan Dunin, Wawrsyniec Pstrokoński, Piotr Wężyk Widawski. — Uczono tam siedmiu nauk wyzwolonych to jest gramatyki, dialektyki, retoryki, arytmetyki, muzyki i astronomii — także i teologii. — Niesiecki (t. IV str. 503) błędnie to dziełko pociągał za utwór Macieja Wężyka Widawskiego.

Tak podaje Jocher nr 1692, za którym powtarzam, ponieważ egzemplarz nie udało się odszukać.

Maciejowski Piśmienn. III 144—5. — Łukaszewicz Hist. szk. III 515. — Bantkowski Hist. lit. I 589. — Niesiecki Herb. IV 502. — Bandtkie Hist. dr. III 246.

Uniwers. Warsz.
Wężyk Maksymilian ob. Catalogus.

WĘŻYK Widawski Piotr, syn Jerzego (posła na sejm lubelski w r. 1569). Acta publica albo Tractat powinności chrześcijańskiej w wieku krótkim ludzkim. Z pism Piotra Widawskiego Wężyka z Widawy dopiero na świat wydane. W Kaliszu w drukarni Woyciecha Gedeliusa. R. P. 1612. w 4ce, ark. 2 (brak końca).

Na odwołanie karty tytułowej herb.

Mieści: Copia roseimu albo stania między stronami w nieprzyjaźni będącymi (proszą). — Materya do votum na seymiku (proszą).

Po czym idzie z nową kartą tytułową: Thren Piotra Widawskiego Wężyka z Widawy ad imitationem transmigracionis Babylonicae Iegomości Miłościwemu Panu. — Wreszcie idzie łacińskie Anagramma i etymologia... oras wiersz polski pt. Valeta.

Zański Bibl. str. 89 mówi: Acta publica lub traktat, obligationes christianae in brevi vitas humanae cursu poema. Calissii Gedel, 1612. w 4ce.

Do egzemplarza nie dotarłem.

Uniw. Warsz. (?)

— Exorbitanciae, Albo O Rzeczach w każdym Królestwie y we wszelkiéy Rzeczyp: szkodliwych, ná które áni prawa, ani winy zadnéy niémász. Z Vniwersalem Poborowym, ná zbytki, vtráty, y niepotrzebne wystáwy domowe. Zá prósbą y żądaniem wiela dobrych ludzi, którym pokóy mił y w státku się z skromnością kochaią, nápisáne Przez P. WI. Wę. Ista dedit Cephas, serpentem qui gerit arma: Nomen habetq; visus, cuncta videnda videns. [Tu gwiazdka]. W Krakowie, W Drukarni Łázárzowej. Roku Páńskiego, 1603. w 4ce, k. tyt., str. 32.

Składa się 1) z traktatu: O rzeczach szkodliwych w każdym królestwie... (Jest to ten sam traktat co i w nast. przedruku, tylko satytułowanie odmienne). — 2) Uniwersał poborowy.

Druk gocki.

Omówienie obaca przy nast. wydaniu.

Bawor. — Czartor. — Krasin. (?)

— Lekarstwo Na Vzdrowienie Rzezypospolitey. Z Vniwersalem Poborowym, ná zbytki, vtráty, y niepotrzebne wystáwy domowe. Zá prósbą y żądaniem wiela dobrych ludzi, którym pokóy mił y w státku się z skromnością kochaią. Nápisáne Przez P. Vi. Wę. Ista dedit Cephas, serpentem qui gerit arma: Nomen habetq; visus, cuncta videnda videns. [Tu ornament linearny]. W Krakowie, W Drukarni Łukaszá Kupiszá I. K. M. Typographá, Roku Páńskiego, 1649. w 4ce, k. tyt. i k. 14 nlb.

Składa się z dwóch części: 1) traktatu pt. Lekarstwo na usdrow. 2) Uniwersału poborowego.

Lekarstwo głosi potrzebę istnienia różnych stanów. Ubóstwa nikt się nie powinien wstydić. Trzeba być oszczędnym (autor pisze stale „oszczymny“, „oszczymność“). Trzeba, aby i w rządzie Rzeczyp. była oszczędność. Znieść cudzoziemskie wojska. Ale i obywatele powinni żyć oszczędnie. Gani stroje, biesiady, kobierce i inne zbytki pogańskie. — O pogoni za posagami. O pocztach za wielkich. O pałacach i ich urządzeniu. O słym sądownictwie. O wadach systemu monetarnego. O strojach i srebrze. O muzykach. O meńobójstwach i cudzołostwach. O wyjazdach za granicę (my jeździmy, a ozi do nas nie jeżdżą). Też są rzeczy, dla których Rzeczyp. wiedznie, schnie i ginie. Jak s tego widać, jest to bardzo powierzchownie ujęty problem ubóstwa Polski, a lekarstwa są wzięte z domowej apteki. Nie jest to żaden program gospodarczy merkantylistyczny, jak go czasami określano, bo autor nie wznosi się do zrozumienia potrzeby własnego przemysłu i środków do tego wiodących. Ogranicza się do moralizowania.

Od karty C verso idzie: Leges sumptuariae albo Uniwersał poborowy na zbytki, utraty y niepotrzebne wystawy. Jest to pół serio a pół humorystycznie pomysłany spis opłat i projekt różnych tarif, mających na celu ograniczyć „zbytki“, np.: Kto żonę stłucze upiwszy się... złotych sześć. — Krawcy, coby jedwabne rzeczy kłóli... złotych 50. — Opłaty od zbytków stołowych (np. od li-moniei po groszy pietnaście, bo nie sła piczenia z ogórki lub cebulą). — Od strojów i srebra. Głównie wylicza zbytki w stroju biálogłowskim i proponuje liczne opłaty, charakterystyczne dla ówczesnych obyczajów (ale często o charakterze humorystycznym), np.:

Od płaszczyka, u którego przedki sobolowe, a pod wszystkim niemasz nic, złotych sześć; gdyby lepiej barana pod cały kupić dla ciepła, niżli wylogami tylko świat grać, a grzbiet siębić. — Od trofienia się by sowa, słoty jeden. — Od tych, co się kudlą z francuska, złotych dziesięć. — Od pierścienia, co nim skazuje, abo na pannę kiwa, słoty jeden. — Od przyprawionych włosow trupich, po groszy 24. — Ktora długo sypia, słoty jeden. — Ktora mężowi niewierzy złotych dziesięć, bo sama nic dobrego. — Ktora mężem rządzi, złotych 20. — Ktora nogę wystawia, puł talera. — Ktora gębosie sznuruje, po 12 groszy. — Wreszcie opłaty od rozrywek, strojów i wad mężczyzn (zalecanie się, muzyka, pokręcanie wása, sługi zbyt liczne, lichwiarsie itp.). Jest w tym wszystkim szczypta humoru i satyry, ale szczypta. Wężyk nie wypowiada nowych myśli, tylko powtarza ogólnie znane narskania; obra-

zuje barwnie i dodaje niejedyn rys do odтворzenia ówczesnego życia polskiego zamożnej szlachty. Znaczący wpływ Sokołowski Quaestora z r. 1589.

Ossoliński Wiadom. III 499. — Bandtkie Hist. druk. III 246. — Wiszniewski IX 377. — Maciejowski Piśm. III 317 i 474 (pomieszal to z Grzegorzewskiego Wizerunkiem). — Stanisław Estreicher w Roczniku Krak. I (1898). — Kraushar Kartki hist. i liter. 1894 (obszernie streszcza). — Gargas Poglądy ekon. 1897 str. 56. — Tenże Gesch. der N. Ök. 1903. — Brückner w Rozprawach Akad. filolog. XII (1919) str. 19.

Egzemplarz defekt, z jakiegoś zbiornu prywatnego (nie naswanego) wspomina Brückner w Pam. Liter. 1904 str. 81.

Akad. — Bawor. — Czartor. — Gdańska miejska — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Warsz. pow.

— [Philomela. — Morale. To iest S. Ksiąg rozmaitych Autorow wykład obyczajny. — Pod Obraz Boginiej Wenery]. (Brak karty tytułowej). (ok. r. 1590). w 4ce, k. 22 nlb. (sygn. F₁).

Tytułu brakuje. Na k. Aij: Na zacny Polski kleynot Accipitrin... służący... Panom Karasnickim Sasinom z wielkich Karasnic Łęczyckiej ziemie. — Są to dwa wierszyki pochwalne na herb (który zapewne był odrysowany na odw. k. tyt.).

Na k. Aijj dedykacja wierszem: J. M. P. Stan. Karasnickiemu na Sarnowie, sędziemu ziemie sieradzki, burgr. krak. — Tu pisze, że „wdał się na skałę Kalliope, wdzięcznej Owidiusza naśladowując stopy“. Podpisany: Piotr Wężyk Widawski, przyjaciel i służyć gotów.

Zamieszczone są w tym zbiorku trzy utwory:

1) Od k. A₄ — D idzie swobodna przeróbka Filomeli z Metamorfoz Owidiusza, lichym wierszem dokonana. Kończy się ona 8-wierszem: Ku themu co czedł. Tu mówi, że Owidiusz w nasz kraj zajechał i uczył się polskiego języka... Stał się z niego tu Polak, a choć umarł dawno, jakby się dziś urodził, o nim wszędy sławno.

Ob. o tym wierszyku Przychocki Grób Owid. w Polsce 1920 str. 13.

Filomela jest parafraza, a nie przekładem Owidiusza. Rozszerzył ją Wężyk, wplatając ustępy z Kochanowskiego i Dębowskiego (Isomonda).

2) Od k. D₂ idzie wiersz: Morale. To iest. S ksiąg rozmaitych autorów wykład obyczajny (zajmuje 13 stron).

Tu znów się odwołuje na „sławnego składcza Publiusa Nazona“. Narzeka na złe obyczaje, na ubiory, na sztyki, na złe małżeństwa („albo nie to małżeństwo dali chrasabli wszyscy“). To wszystko sprawia przeklęta swawola. Venus świat zblazniła

i Kupido — przez niego wszyscy blaznują. Opisuje jak miłość zdusić i cnotę zachować: Najprzód płomień zaszczytu w czas najlepiej zgasić — próżnowanie także od siebie oddać, listów nie brać, darów nie przyjmować, grania nie słuchać, na ubiory nie patrzeć itp. Powołuje się przy tym ciągle na Filomelę (w skutek czego Owidiusz staje się w jego ujęciu nauczycielem czystości i skromności obyczajów!). Walcząc tak gorliwie z miłością i żądzą (Kupido) zapożyczają się autor, jak sam przyznaje, u różnych autorów (Rej, Bielski, Kochanowski, Górnicki). — Zapewne zachodzi też jakiś związek między tymi utworami Wężyka a przekładem Kurzelowczyka „Przeciw płomienistej miłości“ (1584), który podkreśla te same antyerotyczne tendencje u Owidiusza.

3) Na k. E₄ verso rycina, nawiązująca do poprzednich wywodów: bogato ubrana strojnisia kroczy z pieskiem i pawiem (symbol strojenia się i próżności), ogon jej sukni niesie służebna, ogląda się za nią dwóch mężczyzn. Napis nad ryciną świadczy, że strojnisia ta — to „obraz boginiej Wenery“. Na k. F dodany dialog Barbary i Zofii (wierszem); Barbara stulta rogat a Zophia docta docet, iż Wenus nie urodziła się, jak bają, z morskiej piany, ale tak jako inny człowiek. Kupido jest zaś ślepy.

Kończą wierszyki polskie Mikołaja Hodańskiego (autorowi) i do czytelnika przez Kmitę (tu się zbierało, co z różnych autorów smaczniejszego było). Nie przyganiam, ale na swym popraw, jako raczyss. Wreszcie 3 epigr. łac. przeciw miłości.

Na ost. stronie ozdoba drukarska.

Egzemplarza z tytułem nikt nie zna, stąd data druku niepewna. Można tylko powiedzieć, że około r. 1590 (Niesiecki IX 291 podaje, że 1586?) — Erzepki odeszukał i przepisał z jakiegoś rękopisu fragmenty „Filomeli“ i „Morale“; o rezultatach jego pracy nad źródłami Wężyka informuje Weintraub w komunikacie w „Sprawozdaniach Akad. Um.“ 1931 nr 3.

Pod dedykacją Wężyka wpisała w egz. Un. Warsz. w w. XVII właścicielka książki: „Kto te książki będzie czytać, niech zmowi z łaski swej Pacierz za dusze moję Teodora Bądziś Pstrokońska Ch. P. P. D. mp.“

Maciejowski Piśmienn. III 338. — Kraushar Kartki 1894 str. 105. — Załuski w Bibl. 89 pisze: nunquam vidi. — Skulski w Eos 1913 str. 78.

Uniw. Warsz.

— Tren Piotra Widawskiego Wężyka z Widawy. Ad imitationem transmigrationis Babylonicae.

Obacz wyżej: Acta publica (1612).

— ob. Calagius And. — Wężyk Piotr (syn).

Święcki Pamięt. hist. II 279. — Dziennik sejmiku lubelski, z r. 1569 str. 423. — Korbat² I 261.

WĘŻYK Widawski Piotr, syn poprzedniego (ur. około 1570). Aqvilla Aqvilonis. Petri Wężyk Widawski F. in Widawa. [Tu ozdobnik, a pod nim barokowy czteropolowy herb polskolitewski]. Cracoviae, In Officina Typographica Regia Lazari, 1601. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Litera F po nazwisku oznacza: Filius. Zdaje się, że ją później dodrukowano. — Ponięwał autor pod dedykacją podpisał się Petrus junior, więc był synem Piotra.

Na odwrocie dedykacja: Mathiae Pstrokoński a Pstrokonin episc. praemiss. et Leoni Rudnicki, cust. gnesn. praep. plocens. dominis contraneis et benefactoribus. (Tu 6-wiersz z podpisem:) Submisso colens Petrus junior Wężyk Widawski.

Rozpoczyna spis królów polskich od Lecha do Zyg. III heksametrami. Najobszerniej, bo w 9 heksametrach, mówi o Zygmuncie, po czym w 4 wierszach o królewiczu Władysławie. Dodane 2 całostronicowe drzeworyty Batorego i Zygmunta III (w stroju koronacyjnym).

Potem idą różne drobne, ale sztuczne wierszyki: anagramaty, chronostychy, epigramaty (jeden z nich in aqillam Regni, a obok niego drzeworyt orla z herbem Wazów i z napisem: Evehit ad aethera virtus).

Po czym wierszyk na cześć Jana Zamojskiego (z drzeworytem przedstawiającym jego popiełkę w zbroi). Wierszyk ten zawiera aluzję do jakiegoś snu o Zamojskim „somnia quae vigilans memorat doctus Zakrzewius Albertus socius olim in Germania“... Sen ten miał miejsce w r. 1557 w Strassburgu. Pod wierszem tym dodano po grecku („ex libello Mnemosinon itineraris depromptus“): Joannes Zamojske sari Albertos Zakrzewski s. Bosi (1559). Widocznie więc Wężyk nie tylko słyssał opowiadania Zakrzewskiego o pobycie w Strassburgu, ale miał też przed sobą jego zastambuch, do którego jacyś Grecy wpisali w r. 1559 nazwiska obu przyjaciół. Kończą dwa drzeworyty małe z herbem Zamojskiego i kilka sztucznych wierszyków ku jego cści. Sławi jego męstwo i przyjaźń Mus.

Akad. — Czartor. — Kat. Strängnass. — Ossol.

— ob. Calagius A. (Epigrammatum 1602; Epithetorum 1590; Natales ill.

virorum 1609; tu dużo szczegółów geneal. o całej rodzinie Widawskich) — Musonius J. (Carmen 1601) — Pomensy Stanisław (In diem nuptiarum 1591) — Solikowski J. D. (Wizerunek 1616).

Wężyk Widawski Piotr (III) ob. Wężyk Maciej (Academia 1635).

Wężyk Widawski Samuel ob. Wieluń Gabriel (Lachryma Pieridum 1608).

Wężyk Stanisław (I) ob. Loeaechius Andreas (1594) — Musonius Joan. (Carmen 1601).

Wężyk Widawski Stanisław (II) ob. Brzeziński And. (Philomela 1671).

Wężyk Stanisław (III) ob. Szabrański B. S. (Życie Chrystusa 1793).

WĘŻYK Rudzki Szymon Tadeusz. Triumphus animorum ver laureatum aperiente, agno gentilitio Celsissimi Principis Illustrissimi et Reverendissimi Domini D. Constantini Feliciani in Szaniawy Szaniawski Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopi Cracoviensis Ducis Severiae, Universitatis Cracov. Cancellarii faventissimi dum XXI. VV. DD. secundae laureae Candidati a Perillustri et Reverendissimo D. M. Martino Waleszyński S. Th. Doctore et Professore, ejusdemq. facultatis theologiae Decano, Collega Majore, Ecclesiarum Cathedralis Cracoviensis Canonico, S. Georgii in Scepisio et Premykoviensis praeposito, Contubernii Hierosolymitani provisoro, librorum per Dioecesim Crac. ordinario Censore, Canonizationis B. Joannis Cantii Procuratore, Studii Generalis Universitatis Cracov. procancellario, Magisterii in AA. LL. et Philosophiae Doctoratus licentiam capesserent stylo poetico per Simonem Thadeum Wężyk Rudzki, Ejusdem secundae laureae manifestus. Anno Dei Homini in terris manifesti 1729. Cracoviae typis Universitatis. (1729). fol., k. 14.

Na odw. k. tyt. herb Junosza i 4 wiersze. Prypis Fabianowi Szaniawskiemu. Po czym Oda do św. Jana K. i podziękowanie dla egzaminatorów: Grzeg. Filipowicza, Stanisława Filipowicza i Kasimiera Pałaszowskiego, prof. Ak. Krak. Spółdokto-

rami byli: Józef Jan Kanty Bodurkiewicz, Antoni Żołędziowski, Paweł Wilgiński, Jan Domański, Wojciech Domański, Antoni Michalski, Mikołaj Iwański, Piotr Przedborski, Józef Michalski, Stanisław Głaskowski, Jan Mierziński, Szymon Graybowski, Kazimierz Berkowski, Józef Berkowski, Ignacy Olszewski, Michał Awedyk, Paweł Kutlinowski, Paweł Łusiecki, Mikołaj Wilinski, Stefan Antonowicz, Joannes Mierziński. Przy każdym jego godło.

Jocher 1634 — Muczkowski Statuta 388, 390. Jagiell. — Krasin. — Zamoj.

WĘŻYK Walenty Hieronim z Osin. Olympus Sarmaticus, Ervdiata Sanctitate, & Sancta Eruditione Sublimis, D. Joannes Cantius Professor, Regni Poloniae & Academiae Cracovien: Patronus, Sacrae Theologiae Doctor & Professor. Redeunte Annâ suae Festivitatis Luce, in Basilica S. Annae, Ad Sacra Lipsana A Valentino Hieronymo de Osiny Węzyk, Tribunida Ostreszoviensi, in Classibus Novodvorscianis Dialecticae Auditore, Demonstratus. Anno Quo Altitudo Sapientiae per Vterum Virgineum in imas terras se demisit, 1720. Die 20. Sbris. Cracoviae, Typis, Jacobi Matyaszkiwicz (1720). fol., k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. herb Szembeka, po czym dedykacja i Oratio (bez treści).

Niesiecki wymienia autora pod Osinim. — Jocher 5415.

Akad. — Csartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol.

WĘŻYK Walenty Franc. Salezy, biskup chełmski, potem przemyski (ur. 1705 † 1766). [Plakat ogłaszający list Bened. XIV z r. 1740 w sprawie odpustów za modły]. Datow. Brzozów 29 Jan. 1766.

— [Plakat ogłaszający koronację statui M. Bosk. u Dominikanów]. Dat. 12 maja 1766.

Jak mnie informuje ks. kanon. Kwolek, oba te plakaty znajdują się w Arch. Diec. Przem.

(Węzyk Walenty Fr. Sal.). Gratulatio Illustrissimo Excellentissimo Reverendissimo Domino Domino Valentino Francisco Salesio Comiti De Osino Węzyk Antistiti Premisliensi Equiti Aquilae Albae Dum ad Sedem Pontificiae Potestatis ascenderet, à Collegiis

suae Diaecesis, Premisliensi, Iaroslaviensibus, & Samboriensi ex Provincia Minoris Poloniae Societatis Jesu Instituta Vulgaris aerae Christianae Anno MDCCLXV. (1765). Premislae Typis S. R. M. Collegii Societatis Jesu. w 4ce, k. tyt. i k. 29 nlb.

Na pierwszej karcie herb oraz cytaty z Horacego i Sarbiewskiego.

Panegyryk zawiera pochwały rodu i samego Węzyka. Osobliwością jest, że autor używa chętnie starożytnych form językowych, usprawiedliwiając to w przypisku, np.: Ita scribendum esse probat Aldus Manutius innumeris lapidum et nummorum inscriptionibus... albo: hoc modo scribendum constat ex lapidibus capitolinis.

Jako autora podaje współczesna zapiska (mocno zatarta) na egz. Ossol.: Auth. R. P. Stan. Urbaneki. — Tego nazwiska pisarza nie znam. Ossol.

— Chelmen, seu Praemislien. Pro R. P. D. Valentino Wezych Episcopo Chelmen. modò translato ad Episcopatum Praemislien. Contra Celsissimum Episcopum Cracoviensem M. Memoriale 12. Romae. Typis Bernabo 1765. w 4ce, kart 2.

Bibl. Semin. Pozn.

— Valentino III. Francisco Salesio Comiti in Osiny Węzyk, Equiti Aquilae Albae Ex Chelmensi Cathedra Ad Praemislienses Infulas Evocato Gratulatio. [Tu winieta: pęk kwiatów na ozdobnym cokole]. Facta Nomine Collegii Crosnensis Societatis Jesu MDCCLXV. (1765). Cracoviae In Typograp: Semin: Episcop: Academ. Dioeces. w 4ce, k. tyt. i k. 23 nlb.

Na odwr. herb i cytaty z Owidiusa. W drugiej części panegyryku fantastyczny wywód Węzyków ab Itatorum principibus (od Sforziów, bo też mają w herbie Węża). Po czym genealogia i pochwały biskupa, opis Przemysła oraz wyłączenie rodu w siemi przemyskiej zamieszkałych. Ossol.

— ob. Duńczewski Jan B. (1754) — Duńczewski Stan. (1766) — Karwosiecki Tom. (Idea 1753) — Kleczewski St. (Socius 1755) — Kołakowski J. (Honor 1753) — Mysłowski Wawrz. (Honor 1753) — Sikorski Józef (Disertatio de conciliis 1754) — Tatułowicz W. (Pokos 1753).

Niesiecki Herb. IX 289. — Rzepnicki Vitae praes. III 185. — Encykl. Orgelbr. XXVI

811. — Encykl. kośc. XXX 530. — Łętowski Katalog IV (1853). — Korytkowski IV 276. — Sarna Episkopat (1910) str. 466.

Węzyk Wojciech (I) (Widavianus) ob. Kybyliński (Epigr. 1558; może to chodzi o Węzyka?).

Węzyk Wojciech (Albertus) (II), syn Piotra ob. Calagius And. (Honor 1695).

Tu dużo genealog. szczegółów o nim i o jego braciach rodzonych i stryj. — Kształcili się wszyscy we wrocł. gimn. u Calagiusa.

Węzyk Wojciech (III), dziekan gnieźniński ob. Jansonius J. (1643) — Komorowski St. (Concl. 1647) — Okolski (Orbis III).

Encykl. kośc. XXX 529.

Węzyk Wojciech (IV), generał major. Wemoryał do Najjasnieyszej Rzeczypospolitey w trzech Stanach zgromadzonych, Woyciecha z Widawy Węzyka Generał Majora (1764). fol., k. 1.

Ossol.

— Uwagi pewnego ziemianina (1764)... ob. tom XXXII str. 122.

(Węzyk Wojciech). Dekret Kryminalny. Ponieważ Jmé Pan Węzyk General Maior, Prześwietnym Zgromadzonym Stanom przez Memoryał podany, niewinność swoje z iedney strony, a nieludzkość á. p. J. W. Jmci Pana Kretkowskiego Woiewody Chelmińskiego; z drugiey strony wyperawdować usiłuje. Dla zupełney z strony á. p. J. W. Woiewody Chelmińskiego, po śmierci pokoju niemającego dania Prześwietnym Stanom Informacyi, do druku Podany. Actum in Curia Regia Varsaviensi, sub tempus moderni Interrègni, feriâ tertiâ ante Festum Purificationis Gloriosissimae Virginis Mariae proximâ, Annò Domini millesimò septingentesimò sexagesimò quartò. (1764). fol., k. 5 nlb.

Cały tekst po łacinie.

Chodzi o sąjazd i samach na życie Zyg. Kretkowskiego, woj. chełm. dokonane przez Węzyka. Wymienieni współnicy i słudzy Węzyka (m. i. infidelis judeus). Zapadł wyrok przeciw Węzykowi jako sprawcy tego sąjazdu (pro infami declaratus et captivandus) w Trybunale piotrkowskim.

Akad. — Ossol. — Wolański (Muz. Nar.).

— ob. Kretkowski Zygmunt.

Węzykowa Barbara ob. Loeaechius (1594).

Węzykowa Zofia Poczlejówna ob. Kosmacki Stan. (1720) — Sobański Izydor (Raj nowy 1720).

Węzykowie Widawscy (Jan, Piotr, Stanisław, Walenty i i.) ob. Calagius And. (Natales 1609; tu dużo szczegółów geneal. o całej rodzinie).

Od Węzyków Widawskich należy odróżnić miesszańską rodzinę Widawskich np. Walentego prof. i rektora Akademii, o którym obaca pod Widawski.

WHISTON William. An historical preface to Primitive Christianity... London, 1711. w 8ce.

Dzieła Whistona zajmują się szerzeniem doktryny socyniańskiej (unitaryjny). — Wymienia je Lillenthal Bibl. theol. str. 957. — Wspomina o nim Bock I 1004.

Z bibl. polską bliźszego związku nie mają, więc je pomijam.

Whithworth Karol ob. Antonowicz Jul. (1788) — Poniatowski Stan. Aug. (Powitanie 1787).

Wi. Johann Cracov., rytownik ob. Drużbicki K. (Observationes 1699) — Kraszewski J. (Impetus 1696).

Via crucis quam ex professo religiosae vocationis animae proficere conantur. Seu meditationes quotidianae de omnibus immortalis Dei in mortali corpore mysteriis, Nimirum, Incarnatione, Nativitate, Circumcisione, Magorum adoratione, SSmo Nomine, Passione, Resurrectione, Ascensione D. N. J. O. Missione S. Spiritus, SSma Trinitate, SS. Eucharistiae Sacramento, nec non de quatuor novissimis item pro festivitibus B. Mariae Virginis juxta doctrinam S. Petri de Alcantara, aliorumque S. Patrum asceticam conscriptionem, praeviis necessariis informationibus instructae, singulis diebus et hebdomadibus per anni circulum pro adversitate temporis eiusq. opportunitate dispositae, atq. pro maiori FF. Minorum observantium S. P. N. Francisci, provin. maior. Polon. S. Mariae Angelorum, latinopolonicoque idiomate conscriptae. Anno regnantis in Carne Dei 1728. Brunsbergae, Typis Collegii Societatis Jesu. w 8ce, k. nlb. 8, str. 338.

Jocher 5667. Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Crucis Tritissima sed Tristissima Amoris et Doloris Mariani vestigijs Consummata Ipso Miraculosissima ac Dolorosae in Ecclesia Sacri Montis Oboriensis V. Mariae Festo Sub Auspicjs Perillustris ac Magnifici Domini D. Adalberti Gostomski Venatoris Graboviensis &c. Domini & Benefactoris Gratosissimi. Oratorio ab Exedra discursu Explanata Anno qVo post ILLa CrVCIa VestIgia CognIta, CVnctIs Ipse DeDIt trItas ChrIstVs In astra VIas. (1742). [Tu ozdobnik]. Thorunii Impressit Ioh. Nicolai Nobil. Senat. & Gymn. Typographus. fol., k. tyt. i k. 15 nlb.

Na odwr. miedzioryt herbu i 2 esterowiersze. Po czym dedykacja (na 4 k.) i Oratio. Akad. — Czartor. — Krasiń.

— regia Sanctae Crucis. Seraphica peregrinatio Jerosolimitana stationum passionis D. N. I. C. a rege aeterno ad caeleste regnum aperta fratribus minoribus S. P. Francisci Regularis Observantiae, provinciae Minoris Poloniae sacerdotibus et clericis ac saecularibus ecclesiasticis et tertii ordinis confratribus pro privata et singulari devotione, ac quotidianis indulgentiis plenarii in suffragium animarum Purgatorii lucrandis et applicandis. Ad quamlibet stationem per brevia puncta meditationis sive reflexiones aut suspiria et orationes. Cum facultate Superiorum. Publico praelo et seraphico zelo praeparata. Anno quo Rex Gloriam bajulans sibi crucem, hac via praecessit, obediens usque ad mortem crucis. Cracoviae, typis Casimiri Jakowski typ. 1773. w 12ce, k. 4 i str. 101.

Czartor. — Uniw. Warsz.

— regia à domo sapientiae supra Petram Romanae veritatis aedificata... 1734. fol. Uniw. Wileń.

— commoda olim Commodo primogenito Aurelii Antonini Caesaris filio, posito a natura... 1732. fol.

Uniw. Wileń. (?)

— certa salutis seu methodus confessionis id est Brevis quaedam ars et ratio confitendi in qua peccata et eorum remedia praecipua continentur. Ad

haec XII articulorum fidei tum pia tum erudita explanatio. Reimpresca Crac. typ. Cesarii. 1699. w 8ce, str. 408.

Joher 4363.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wil. — Zieliń.

— ob. Bielecki Mar. (Aquila Cas. Orłowski 1697) — Gorczyński M. (coelestis Stan. Casim. 1683) — Kleniewski W. J. (theologica 1694) — Kojalowicz (augusta Car. Ferdin. 1644) — Łosiewski Cypr. (senatoria 1717) — Megolin Kar. M. (hastea 1685) — Myszkowski Wład. (palatina 1650) — Poniński Kar. (navis 1688) — Potocki Stan. (martiales 1667) — Radziwiłł Kar. (Principis 1688) — Rychalski (immaculata 1682) — Swierczyński A. — Szeptycki Atan. (aeternitatis 1747) — Temberski A. (appia 1712) — Vitellius J. (prosperitatis 1637) — Władysław IV (triumphalis 1634) — Wydźga Jan St. (sacra meritor. 1680).

(Via Jan Ant.). Nuntius purpurae Vaticanae honor... (1696)... ob. Vio.

WIĄCKOWICZ Michał. Xenion Soterion: Ill. ac Generoso D. D. Joanni de Olesnica Olesnicki palatinidae Lublinensi sub felicissimum recens orti Anni initium. Magno affectu vena licet impari a Michaele Wiąckowicz auspiciato consecratum Anno restauratae salutis humanae MDCXXXVII. w 4ce. (Na końcu:) Cracoviae In off. typ. Matthiae Andreouien. A. D. 1637. w 4ce, ark. C₃.

Juzyński II 315 mówi, że wydał parodie łacińskich pieśni na Boże Narodzenie dla Stanisł. Olesnickiego, pod tyt. greckim. Będzie to też samo. Bibl. Horodecka.

Wiadomość chronologiczna, w którym czasie które państwo wolności (sic) utraciło pod rządem monarchów sukcesyjnych. (Na końcu:) W Warszawie w drukarni nowej I. K. Mości y Rzeczypospolitey P. Zawadzkiego na ulicy Piekarskiej pod Nro 129. (1790). fol., 2 kartki. Krasiń. — Raczyń.

— Chronologiczna o Pisanii, Poprawach, Y Spisaniu Statutu Wielkiego Xięstwa Litewskiego. (1786?). w 8ce, k. tyt. i k. 6 nlb.

Wylicza starsze edycje Statutu i przytacza konstytucje sejmowe w sprawie Statutu

od r. 1569. — Poza tym informacji nie podaje. — Wyszło widocznie w związku z edycją Statutu z r. 1786.

Twierdzi mylnie, że „sz, lubo rzadkie, egzemplars Statutu w r. 1560 drukowanego“. — Na końcu ni stąd ni z owąd notatka o Franc. Bakonie Angielscyku.

Akad. — Jagiell.

— o damach i miłości rzadko kiedy między ludźmi statecznie trwały. Cóż więc w tych okolicznościach czynić, nie dowiesz się, póki wciąż od początku aż do końca z uwagą y cierpliwością tej książeczki nieprzeczytasz. Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci. W Grodnie, w Drukarni J. K. Mei Roku 1788. w 8ce, str. 203 i k. 1.

Gubrynowicz Romans w Polsce 1904 wymienia dzieło to na str. 163 (dodając w nawiasie nazwisko: Tallement Paw.). Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— o edukacji młodzi szlacheckiej w Coll. warszawskiem XX. Teatynow. w 4ce, k. 4. Czartor.

— o funduszu y dochodach Szpitala i Probostwa S. Troycy w M. Stolecznym W. X. L. Wilnie będącego Kommissyi Wojewodztwa Wileń. do wyprowadzenia podatku ofiary na wojsko przeznaczony dana d. 21 Września r. 1789. w 4ce, k. 8.

Joher 9114. Jagiell. — Uniw. Wileń.

— (Krótka fizyczna i hist.) o soli (1788)... ob. Siarczyński Franc. (tom XXXVIII 4).

— z Olszewnicy wsi (1778)... ob. Poniatowski Stan. (tom XXV 15).

— o monecie polskiej... ob. Duńczewski (Kalendarz 1747).

— o skutkach planet (1788). w 4ce. Uniw. Wileń.

— rzeczy do zbawienia potrzebnych (1772). w 8ce. Uniw. Wileń.

— sprawy... Karmelitów Bosych Konwentu Antolepskiego (ok. 1776). fol. Uniw. Wileń.

— o zjawieniu Cudownego Obrazu Najświętszej Maryi Panny w kościele Rożanostockim WW. XX. Dominikanów Missionarzów.. 1764. w 8ce. Raczyń.

— z nauki rolniczej o rozności gruntów, i przyczynach ich zyzności lub nieurodzaju. w 4ce, kart 3.

Ossol.

— ciekawych historycznych geograf. osobliwości pod fikcją popisu przed światem 4ch części ziemi zebrana... a pod zaszczytem Bened. Tyzenhausa przez młodz sceniczną reprezentacją uczyniona. Wilno 1753. fol., kart 4. Czapski (M. N.).

— krotka o początkach y pomnożeniu Nabożeństwa y Cudów na słynnym wielkimi łaskami Maryi Panny miejscu Świętej Lipki z Rożnych Historykow wyjęta. Za dozwoleństwem zwierzchności kościelnej; dawniej w niemieckim języku wydana teraz na polski język z tymże dozwoleństwem przełożona. W Brunsbergu, w drukarni Soc. Jesu 1770. w 12ce, str. 104.

Ob. w tomie XXI 284 (Linda Mariana) i 306 (Lipka).

Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Wiadomość Interregna Konwojacy, Kaptury, Elekcye, Koronacye, w Polsce y Wielkim Xięstwie Litewskim, opowiadająca (ok. 1760). w 8ce, k. 26 nlb.

Zawiera zestawienie przepisów, które odnoszą się do bezkrólewia. Ostatnie interregnum wspomniane jest 1733, więc broszurka wydana widocznie znacznie po tym roku — najprawdopodobniej w przewidywaniu śmierci Aug. III i elekcji nowego króla. — Mówi kolejno o interregnach, o kapturach, o akcie elekcji, o koronacji króla i królowej. Czerpie z Voluminów, a czasem z Prayluskiego, z Kromera, Cellariusza.

Bibl. w Suchej — Czartor. — Uniw. Warsz.

— pożyteczna dla ludu przeciwko morowemu powietrzu w Gdańsku po niemiecku wydana Roku 1770 a za rozkazem J. O. Xięcia JMci Lubomirskiego M. W. Koronnego do Polski język wyłożona y do druku dana. w Warszawie w Drukarni Mitzlerowskiej 1771. w 8ce, str. 80.

Ob. Giedroń Mór 1899 str. 26.

Jagiell. — Uniw. Warsz.

— O Terazniejszych Rozroźnieniach Dyssydentskich, w Polsce i W. X. Litewskim. [Na końcu:] Działo się w Warszawie dnia 7. Februarii 1782. fol., str. 34 i 1 k. nlb.

Rozroźnienia zostały wywołane przez synod w Węgrowie (ob. w tomie XXX 164). Memoriał niniejszy jest wymierzony przeciw

ciw niemu. Krytykuje postępowanie St. Golca i Aleksa. Unruga, Ringeltaubego i Kaufmana. Omawia unię sielecką z r. 1777. — Na końcu dodane dokumenta: restrykt Stan. Aug., protestacje, uchwała synodu, deklaracja Kaufmanna, dekret seniorów (Urah, Tepper) na księdza Cerullego, suspendujący go od obowiązków liturg. Wreszcie na ost. stronie: Resolucja prow. małopolskiej. Wyrok na Cerullego powołuje się na carową i na Stackelberga, gdyż carowa jest „obronicielką traktatu i naszej relig. wolności“. Cerulli nie stosował się do deklaracji Stackelberga. Jocher 9786 i 9781 (podaje format w 8ce). Akad. — Csartor. — Jagiell. — Raczyń. — T. P. N. w Poznaniu.

— intressująca o sądownictwie pruskim przez Fryderyka II ustanowionym. Warszawa 1796. w 8ce, str. 24.

Por. Suarez Karol. Uniw. Warsz.

— o sprawie derektora Ochtauzu Warszawskiego z bractwem Szpitala S. Benona przez JWnych Komissarzów osądzoney y informacya co się w niej stało y dotąd ieszcze dzieje. fol., k. 6. Ossol.

— Stancyi JWW. Deputatow Na Trybunał Główny W. X. Litewskiego mający się agitować w Wilnie Roku 1782. fol., str. 2.

— Toż... (za lata 1783—1793). fol., str. 2. Czapski — Zieliń.

— Toż... r. 1794—7.

— Stancyi JWW. Deputatow Na Sąd Główny Litewski Kadencyi Wileńskiej Roku 1798. Miesiąca Novembra. fol., str. 2.

Drak wklejony na okładce wewn. wielkiego foliału znajdującego się w Bibl. Akad. Um. (z daru K. Morawskiego), a obejmującego sblór „spraw sądowych“, wniesionych na trybunał w r. 1798.

Drak ten zawiera spis wszystkich deputatów ze wkasaniem domu, gdzie który w Wilnie zamieszkał przez czas kadencyi, począwszy od marsz. Ignacego Grabowskiego. — Dalej idą: regenci dekretowi i adwokaci (Ludwik Jerzy Lipnicki, Stan. Orzechowski, Leopold Lipnicki, Tad. Kukiewicz, Michał Zaleski, Bernard Sobański, Tad. Odyniec, Stan. Sikorski, Ben. Pucitowski, Al. Kiewlicz, Winc. Mikulicz, Stan. Orłowski, Jan Turski, Stefan Wasilewski, Karol Narbut, Bog. Białobłocki, J. Filipowicz, Fel. Imbra); wreszcie regenci aktowi. Po czym: Kurs Poczty i Uwiadomienie, że za pozwoleniem gubernatora dla posługi

Trybunału sprowadzono z Grodna do Wilna drukarnię Domańskiego.

Sprawy wnoszone przez powyższych adwokatów można choć częściowo oznaczyć, gdyż na odpowiednich drukach (których główny zasób przechował się w Bibl. Jag. i Uniw. Wil.) bywają dopisywane ich nazwiska. — Obacs odsyłać pod nazwiskami adwokatów.

— Toż... 1799. fol. Uniw. Wileń.

— o kongregacyi jeneralney greko-nieunitów w Pińsku, dnia 16 lipca. Warszawa 1791. fol.

Jest to supl. do Gazety Narod. nr 57.

— potrzebna względem krolewszczyzn emfiteutyicznie, expektatywą, dożywociem, sumownie y dziedzicznie udysponowanych z kwartą onychże. w Łowiczu (1780). w 16ce. Gazeta Warsz. 1780.

— Lekarska o suptelnych nader żyłkach machiny ciała naszego żywey w się ciągnącemi lub parującemi od lekarzy nazwanemi. w 4ce, str. 3. Ossol.

— o sławnych mężtwem i nauką Polakach. (Prospekt). w 4ce, k. 2. Zieliń.

— o miarach, wagach y łokciach, według uniwersału kommissyi skarbowey W. X. L. przedrukowana. Wilno 1788. w 24ce. Zieliń.

— o summach na starostwach i krolewszczyznach Konetytucyami przyznanych. Datow. d. 10 Sierpnia 1790 r. w Grodnie na Sessyi Ekonomiczney. fol., k. 2. Krasiń.

— Tranzakcyi Petrykowskiej Roku 1761 Miesiąca Febr. Dnia 22 Przez Dyzunitów Pod czas Missyi Dominikańskiej w Petrykowie uczynioney. (1761). w 4ce, k. 4. Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— o wizerunku Najswiętszey Panny Maryi, niegdys zwaney Węgierskiej, potem Jasielskiej a teraz ku czci publiczney, za dozwoleciem zwierzchności duchowney y świeckiej w kościele Tarnowieckim wystawioney podana do druku Roku Pańskiego 1789. w Przemysłu, w drukarni Antoniego Matyasowskiego przyw. bisk. typogr. w 8ce, str. 26.

Jocher 9013.

Csartor. — Ossol.

— pewna o obrazie N. M. P. w ziemi Dobrzyckiej w Kościele Skąpskim. Łowicz 1794. w 8ce. Bawor.

— o zacności Bractwa Literackiego w Kollegiacie Zamojskiej pod tytułem Najswiętszey Panny Maryi Zwiastowania... poczętego. O odpustach, obowiązkach, sposobie modlenia się y wpiśywania z przywilejów autentycznych od Stolicy Apostolskiej mianowicie Pawła V w R. 1617. łaskawie nadanych i z Reguł tegoż Bractwa przez Zwierzchność duchowną potwierdzona y przyjęta na większą część i chwałę Boską wystawienia Najswiętszey Maryi Panny ku zbawiennemu Braci y Siostr pożytkowi R. 1779. wypisana z dozwoleciem Zwierzchności Konsystorza Generalnego Helmskiego. fol., k. 4. Ossol.

— ob. Biretowski P. (o skutkach i mocy 1787) — Bohusz ks. (Sprawy 1782) — Brześć (o sprawie) — Buchoz (o kawie 1795) — Dysydenci — Laurencjusz (o Mazowszu 1603) — Mędrzecki Ad. (o miast zasadzie 1789; ob. Świniarski) — Okolski (o buncie 1638) — Paprocki Fr. (każdemu obywatelowi 1777, o Xięstwie Kurlandzkim 1759) — Przybylski J. (o życiu filoz. 1784) — Siewierz (o Xięstwie 1786) — Supiński M. (sprawy 1780) — Świniarski M. (o miast zasadzie 1789) — Szembek (o Sw. Rozalii 1630) — Ziehen (względem zdarzeń 1785).

Wiadomości Różne Cudzoziemskie z Krakowa. 20 Aprilis 1679. fol., k. 1.

Takie ulotne kartki wychodziły drukiem zapewne i wcześniej, ale się nie dochowały. Ossol.

— różne Cudzoziemskie z Poczty Extraordynaryiney Cesarskiej. Z Krakowa de data 25 Septembris 1688. fol.

— różne Cudzoziemskie z Krakowa de Data 8. Septembris 1691. A naprzod Relacya Bitwy Wojska Cesarskiego pod Xiążęciem de Baden z Woyakiem Wielkiego Wezyrą Tureckiego nād Rzeką Sawa szczęśliwie stoczoney die 19. Augusti w dzień S. Iacka w Węgrzech (1691). fol., k. 3 nlb.

Na drugiej karcie: Relacya o walnej bitwie wojsk cesarza z wojskami pogańsk. pod

Soltanem Tureckim w Warszawie drukowana 1696.

Na trzeciej: Mowa do Najsławniejszey Stanow Rzeczyp. od Ablegata moskiewskiego oras Relacya o expugnacyi Ozowa (sic). — Wreszcie wiadomości ze Lwowa 20 sept. 1696 i wiadomości cudzoziemskie z Warszawy.

Druk. w Krakowie.

Takie kartki ulotne z najświetszymi informacjami z kraju i zagranicy wydawał niewątpliwie jakiś księgarz dla celów zarobkowych. Wychodziły nieregularnie w miarę napływających nowin. Dochowała się takich kartek tylko znikoma ilość. Ossol.

— Toż... z Krakowa.. 1 decembris 1696. fol., k. 1 nlb. Uniw. Warsz.

— różne Cudzoziemskie z Krakowa 20. Aprilis. 1697. fol., k. 1 nlb.

Jest tu kilka nowin stłoczonych na 2 stronach bez oznaczenia, że każda z nich odnosi się do innej sprawy. Widocznie pisane jakimś piórem niudolnym, zapewne samego wydawcy. Nigdzie nie wspomina, na czym opiera swe informacje, ale nie ulega wątpliwości, że podstawą były listy nadchozące do Krakowa zza granicy. Ossol.

— Warazawskie, Lwowskie, Litewskie. Z Krakowa 1 Martii 1698.. i 16 Martii. w 4ce, k. 4. Ossol.

— Toż... 5. Aprilis. 1698. fol., k. 1 nlb. Ossol.

— Toż... 12. Aprilis. 1698. fol., k. 1 nlb.

Tu opisany „tryumf rymaki pro coronatione“ krola Augusta wtorego (wedle listów z Rymu); potem o walkach z Turkami pod Belgradem (wedle listów z Wiednia). Ossol.

— Toż... 24. Majj. 1698. fol., k. 1 nlb. Ossol.

— Toż... 13. Decembris 1698. Tuzdziesz o Traktatach z Porthą Ottomanską Dyaryusz. fol., k. 1 nlb. Ossol.

— Toż... różne Cudzoziemskie y Węgierskie, z Krakowa 24. Ianuarii 1699. fol., k. 1 nlb. Ossol.

— Toż... różne Cudzoziemskie y Krakowskie, de data 21. Februarij 1699. fol., k. 1 nlb.

O pobycie królowej polskiej w Wenecji, o przejeździe wojewody pozń. przez Spisz i przyjęciu w Lubowli, o uroczystościach odprawionych z powodu ukończenia wojny w Krakowie. Ossol.

— Toż... dnia 8 Augusti 1699. fol., k. 1.

— Toż... 1705. fol., k. 1. Akad.

— cudzoziemskie. [Pod tym herb Korony i Litwy]. Wilno 1661—1763. w 4ce (w dwie kolumny).

Uniw. Warsz. posiada tylko z r. 1762 dwa numery, 32 i 36. — Czapski miał lata 1761, 1763. — Nie dotarłem do nich.

Wiadomości (Uprzywilejowane) z Cudzych Krajów (1730—1760). 52 numerów co rok, każdy numer po dwie kartki. w 4ce.

Druk w Warszawie w druk. pijarów, czego nie zaznaczono.

Na tytule podany jest tylko skrót nazwy czasopisma. Na kilku pierwszych numerach (z r. 1730) brzmiał on: Przywil. Wiadom. — potem zmieniono ten skrót na Uprzyw. Wiadom. — wreszcie na Uprzyw. Wiadom.

W środku tytułu zamieszczona była herbowa tarcza z koroną król., na której były dwa małe orzelki polskie, dwie małe pogonie, a w ich środku herb królewski. — Ma to oznaczać charakter „uprzywilejowany” wydawnictwa.

Numery mają liczbę bieżącą rzymską u góry. W latach 1730—53 (maj) idzie numeracja ciągła, tak że numer z maja 1753 nosi liczbę 871; po czym rozpoczyna się nowa numeracja od jedynek i idzie do końca roku 1756 (ostatni numer z r. 1756 ma liczbę 180). W latach następnym numeracja corocznie od 1—52 (w r. 1760 wyszło numerów 53).

„Wiadomości” ukazywały się raz na tydzień w wielkości 2 kartek in quarto, drukowanych w dwie kolumny. Nie był podawany nigdzie ani dzień ukazania się numeru, ani cena numeru, ani warunki prenumeraty.

„Wiadomości” były wydawnictwem analogicznym i uzupełniającym do „Kuryera polskiego”, wydawanego w tym samym formacie, takim samym drukiem, w tejże objętości. (O stosunku do „Kuryera” obacz więcej w tomie XX str. 400). Wydawcą „Wiadomości” był więc Jan Naumański, podobnie jak „Kuryera”. Kuryer podawał nowiny z kraju: z Warszawy, Grodna, Radomia, Lublina, Krakowa, a rzadko tylko przedostała się tam wiadomość z granicy. Natomiast „Wiadomości” podawały informacje z granicy: najprzód z Rzymu i Włoch, potem z Hiszpanii, Lusytanii, Belgii, Niemiec, Anglii, Francji, Helwecji, Szwecji, Ingierlandii (Petersburga). Są i wiadomości z kolonii europ., ale pod odpowiednimi państwami Europy. — O Turcji przychodziła informacja przez Wenecję.

Wiadomości dostarczane ze stolic europ. mają charakter mieszany: po części są to informacje polityczne i wojskowe, po części opisują sensacyjne wypadki (chOROBY, katastrofy, zbrodnie, festyny). Odpowiada to dzisiejszym telegramom i telefonom dziennikarskim. Podają fakta suche, bez żadnych oświetleń i rozumowań. Są dostarczane do Warszawy przez jakieś agencje miejscowe, stąd wyrażają się: Imperatorowa nasza, Król nasz, wojsko nasze. Agencje te nieraz się powołują, iż pewna informacja jest dostarczona im ze strony urzędowej (od rządu, z głównej kwatery itp.).

Wiadomości z miast europ. przedostawały się do Polski dość szybko. Tak np. numer z początku stycznia 1752 przynosi z Włoch informacje z końca listopada, z Francji z 10 decembra itp. A więc mniej więcej po miesiącu od samego faktu. Poczta musiała funkcjonować dość regularnie i sprawnie.

Informacje o toczących się wojnach (wojna siedmioletnia, wojna amerykańska itp.) zajmują dużo miejsca — ale ograniczają się do wiadomości oficjalnych.

Kompletu pisma nie ma żadna biblioteka, tylko pojedyncze numery lub co najwyżej roczniki. Największy stosunkowo komplet ma Bibl. Jagiell., a zwłaszcza Ossolińskich; sporo jest w Bibl. Czartor. i Zieliń.

Bywa czasem oprawiane razem z Kuryerem Polskim. — O wydawcy Naumańskim ob. t. XXIII str. 69 i Encykl. Org. XIX str. 246.

Czasopismo pt. „Bibl. Zakładu Ossol.” 1848 t. I 221.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

Wiadomości Uprzywilejowane Warszawskie. Rok 1761 (numerów 52), co tydzień jeden numer dwukartkowy. w 4ce.

U góry ówiarłki winieta przedstawiająca herby dynastii (oras orły i pogonie) pod koroną królewską. To wszystko na tle płaszcza gronostajowego, podtrzymwanego przez dwa anioły uwiecznione, i s trąbami w rękach; pod aniołami chorągwie, dzidy, miecze, ordery. — U góry numer pisma.

Numer 1 datowany 7 stycznia 1761 roku. Z początkiem roku 1761 nastąpiły więc w wydawnictwie zmiany. Związek z „Kuryerem” utrzymano; ale „Kuryera” przemianowano teraz na „Kuryer Warszawski” (ob. t. XX 403). Zmienił się także tytuł „Wiadomości”: znikły wyrazy „z cudzych krajów”, smieniono winietę (używaną przez lat 30), a druk przeniesiono do drukarni Coll. Soc. Jesu. Na końcu numerów „Kuryera” ukazują się też od r. 1761 wamianka.

„Kuryer Warszawski z Wiadomościami Polskimi, różnemi doniesieniami, ceną towarów w Gdańsku, kursem pieniędzy i Suplementem w Gaset cudzos. z Drukarni Królewskiej in Coll. Soc. Jesu wychodził w sobotę po połud. o godz. 5ej”.

W tej wamiance spotykamy więc nazwę „Wiadomości Polskie” (a nie: Upr. Warsz.). „Kuryer” wychodził co sobotę, Wiadomości co środę, ale właściwie było to jedno i to samo pismo, pod tą samą redakcją. Istniał między nimi w zasadzie i nadal podział pracy, bo „Kuryer” podawał na ogół informacje z kraju, a Wiadomości z granicy, ale od tej zasady czyniono ciągle wyjątki.

Kto objął nową redakcję obu pism, nigdzie nie wymieniono. Zdaje się, że redaktorem był szczerze Franc. Bohomolec (od roku 1761 do 1773); w ostatnich latach (od r. 1769) z pomocą ks. Łuskiny; zaś w r. 1773 ustąpił redaktorstwo ks. Stefanowi Łuskinie. — Tak też twierdzi Sobieszczański w Encykl. Orgelbr. VI 807 i w swej Historii Warszawy str. 110.

Teknika redakcyjna i charakter obu pism (Kuryera Warsz. i Wiadomości) pozostają, jak były, ale powoli zostają wprowadzone pewne ulepszenia. Szczepły rozmiar dwóch ówiarłków na tydzień przestaje wystarczać. Bywają też dodawane coraz częściej t. zw. „Suplementa do Wiadomości Warszawskich” (pierwszy z 7 stycznia 1761). W takich suplementach ogłasza się informacje wymagające spieszniejszego ogłoszenia, i to zarówno z granicy, jak z kraju. Już w pierwszym numerze Suplementu z Francji, Drezna, Wiednia zamieszczono wiadomości o sgonach wojew. Heleny Potockiej i M. Józefy z Wessłów Sobieskiej. — Bywają też „Addymenta” z doniesieniem o smarłych magnatach i z opisami pogrzebów lub innych uroczystych aktów.

W „Suplementach” pojawiają się też inseraty: o aukcjach książek (w Bibl. Żakuskich), o towarach u kupców, o zbiegłych poddanych, o kradzieżach i ściganych złoczyńcach, o sgrabach przedmiotów, o nowo wysłanych lub sprowadzonych z granicy książkach, o balach i redutach (w nrze 46 z r. 1761), o loterii (na potrzebę ochędóstwa braków), o jarmarkach itp.

Informacje mają zawsze jeszcze charakter oszczędnych i obiektywnych zarejestrowań faktów; artykułów rozumowanych nie ma. Jednak od czasu do czasu dodaje redaktor swoje pouczenie dla ułatwienia zrozumienia czytelnikowi, a nawet stara się czasem naświetlić krytycznie wypadki. Okazją do tego stają się wypadki wojny siedmioletniej. Postępki wojsk króla pruskiego są krytykowane i okrucieństwo ich piętnowane (np. w nrze 3 z r. 1761: uciemiężenie Saksonii przez Prusaków przewyższa

to wszystko, co prawo narodów czynić pozwala... itd.).

„Suplementy” zwracają też uwagę na nowe wydarzenia naukowe (obserwacje astronomiczne, wynalazki itp.), a więc wychodzą poza zainteresowanie dla sensacyjnych zdarzeń, jak było dotąd.

Podają też coraz częściej akta oryginalne (listy, noty dyplom., odezwy, uniwersały, nominacje itp.). — Powtarzają je bądź za gazetami zagranicznymi (cytuja np. Gentleman Magazine) bądź otrzymują z kancelarii królewskiej. Do pewnego stopnia stara się wypełnić pismo rolę dalszego „Monitora” urzędowego, drukując wiele informacji ex officio.

Pismo zaczyna się więc coraz więcej zbliżać do naszego pojęcia o zadaniach prasy, choć brak mu zawsze jeszcze artykułów rozmawianych i objęcia wypadków w pełną całość. W każdym razie stara się ono rozprzyszczyć ignorancję wypadków światowych, tak doniosłych dla Polski.

Toż... z roku 1763 (numerów 86).

Pismo wychodzi więc nie raz na tydzień, ale częściej. Także suplementy ukazują się nie sporadycznie, ale przy każdym numerze. Techniczna strona pisma pozostaje ta sama, ale ogłoszenia są coraz liczniejsze i rozmaitsze. Dużo ogłoszeń Grölla i Mitalera. W nrze 67 inserat o wyszłych kasaniach ks. Fr. Bohomoleca.

Toż... z roku 1762 (numerów 2—104).

Liczbowanie numerów jest tak w tym, jak w następnych rocznikach bałamucące; ponieważ bowiem związek z „Kuryerem Warsz.” został utrzymany, przeto liczbowano numery Kuryera i Wiadomości w ten sposób, iż Kuryer otrzymywał cyfry nieparzyste 1, 3, 5... itd. a Wiadomości cyfry parzyste 2, 4, 6... itd. Numer sto czwarty jest więc właściwie numerem 52.

Toż... z roku 1764 (numerów 95).

Toż... z roku 1765 (nrów 99).

Toż... z roku 1766 (nrów 105).

Toż... z roku 1767 (nrów 104).

Toż... z roku 1768 (nrów 105).

Toż... z roku 1769 (nrów 105).

Toż... z roku 1770 (nrów 104).

Toż... z roku 1771 (nrów 104).

Toż... z roku 1772 (nrów 105).

Toż... z roku 1773 (nrów 104).

W r. 1774 od nru drugiego zmieniono tytuł na „Gazeta Warszawska”.

Bartoszewicz Znankomici mężowie I (Gazeta księdza Łuskiny). — Sobieszczański (j.w.). — Smółski w Bibl. Warsz. 1900 t. I. — Czajewski Czasopiśmiennictwo 1896. — W latach 1877 i w r. 1930 omówiono w „Kuryerze Warsz.” początki tego pisma.

O artykułach w sprawie edukacji ob. Lewicki Genesa Kom. Eduk. Narod. (1928) str. 14. — O ogłoszeniach nowonakazujących się książek mówi Smoleński Przewrót umysłowy str. 338.

Jagiell. — Krasin. — Ossol.

Wiadomości (Warszawskie Extraordinaryne Tygodniowe). Za przywilejem. Rok 1762 (36 numerów). w 4ce.

Wychodziły co 4 tygodnie, a czasem i w piątki, po pół arkusza u Michała Grölla. — Druk w dwie kolumny. — Podawały ogłoszenia: O panach potrzebujących ludzi do usług i o ludziach szukających służby. O kamienicach, dworach, mieszaniach do najęcia. O osobach chcących dać lub wziąć pieniądze za prowizję. O wakacjach i promocjach. O narodzeniach dzieci. O śmierciach znaczących osób. O urzędach i ludziach s dworu. O kursie złota i srebra. O dobrach nieruchomości i innych rzeczach do przedania. O nowo wysłanych książkach. O obwołaniach jurysdykcji marszałk. O przyjeździe i odjeździe znaczących osób. O cenach zboża itp.

Na końcu każdego nru: Znajduje się w Księgarni Gröllowskiej Nadw. I. K. M. w Marywili Nr. 19.

Wychodziły od maja 1762; ustały wychodzić dla małej liczby osób czytających. Ostatni numer wyszedł 29 grudnia.

Bentkowski Hist. lit. I 126.
Uniw. Lwow. (miał niegdyś 5 numerów) — Zieliń. (miał niemal komplet).

— extraordinaryne (1764)... ob. Informacya (w t. XVIII 574).

Wiadomości (Nowe) ekonomiczne y uczone albo Magazyn wszystkich nauk... (części XII, r. 1758—61).

Bliższy opis i treść podane w tomie XXII str. 446—7. — Wydawał Mitzler. — Omawia to Smólski w Bibl. Warsz. 1910 I str. 557.

Miały też wychodzić w r. 1758 „Wiadomości“ (bez „Nowe“), 4 części. w 8ce.

Wiadomości Literackie Roku 1760 (do r. 1763). w 4ce (każdy numer liczy 2 kartki).

Obacz: Kuryer Litewski (w tomie XX 400). Pismo to wychodziło przy Kuryerze raz na kilka tygodni. — Miał je redagować ks. Franc. Paprocki (ob. tom XXIV 83).

Numer I wyszedł 19 kwietnia 1760. — W ciągu roku 1760 ukazało się razem 37 numerów.

W r. 1761 wyszło 22 numery; ostatni znaczący mylnie 18.

W r. 1762 wyszło 12 numerów (ostatni numer z 25 grudnia).

W r. 1763 wyszło 9 numerów (ostatni z 10 września 1763). Drukowano w nich Historię naturalną ks. Rzeczyńskiego.

W końcu sierpnia zmienił się wygląd numerów, bo na tytule dodano osobną wstawkę, przedstawiającą fontannę z napisem: Quo plus sunt potae plus sitiantur.

Tytuł może wprowadzać w błąd; z literaturą bowiem ta gazeta niewiele ma wspólnego. Są to nowinki i ciekawostki z dziedziny różnych nauk: bardzo wiele z astronomii, meteorologii, dużo z fizyki, botaniki, rolnictwa; — o zjawiskach literackich i o książkach naukowych są informacje rzadkie (w nrze 4 o komedii szkolnej w języku polskim o Pantaleonie i Artemizie; w nrze 5 o Matematyce Nafekianowicza itp.). — Nie brak straszoności rzeczy tak nie z „literaturą“ nie mających związku, jak porządek ogniowy dla Warszawy lub sposób sejmikowania. Albo przepisy o odżywianiu się higienicznym, o hodowli pszczoł (nr 29) itp.

Pismo stoi widocznie w bliskim kontakcie z jezuicką Akademią Wileńską, bo niemal ciągle wspomina o niej, o jej profesorach, o jej nowych nabytkach (teleskop, mikroskop itp.), o jej historii (zasługi Kazim. Lwa Sapiehy), o pozyskanych przez nią obrazach na froncie gmachu.

Wszystkie tego rodzaju wiadomości podawane są promiscue, bez rozumowania, bez uporządkowania — a w sposobie ich podania czuć tendencję ponoszenia czytelnika i popularyzowania politycznych wiadomości.

Kompletu pisma nie posiada, o ile wiem, żadna z bibliotek. Poszczególne numery są oprawione przy Kuryerze.

Jocher 2017. — Balliński Dawna Akademia Wileńska str. 235. — Pilat Czasopisma uczone 1883.

Krasin. (rok 1760) — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

Wiadomości (Lwowskie Tygodniowe) Nro. I. W Sobotę dnia 26go Stycznia R. 1786. w 4ce, str. 393.

Druk zapewne Pillera, ale drukarski nigdzie nie nazwany.

Wychodziło w dwukartkowych numerach przez cały rok 1786 (mniej więcej dwa razy na tydzień). W r. 1786 wyszło razem 97 numerów (ostatni 30 grudnia). W r. 1787 wyszedł tylko jeden numer (8 stycznia), po czym pismo zamknięto, bo jak mówi „Doniesienie“ na końcu numeru: „Więcej prenumerantów na tutejsze polskie Wiadomości nie przybyło, ledwo nakład drukarski wraca się, przeto polskie Wiadomości ustają i niemieckie tylko kontynuowane będą“. Istniała prenumerata w kwocie 10 złp. za pół roku (według ogłoszenia w nrze 42).

Pismo ma charakter półrządowy. Rozpoczynają każdy numer c. k. rozporządzenia, cyrkularze gubernium i „doniesienia“ różnych urzędów. — Potem idzie rubryka „różnych wiadomości“ z Galicji, Polski, z Austrii i zsa granicy (przeważnie towarzyskie, rzadko tylko polityczne), wreszcie ceny zboża i uwagi meteorologiczne (stan barometru i termometru). Artykułów rozumowanych nie ma. Są ogłoszenia i reklamy różnych kupców lwowskich i fabryk, o sprzedaży na aukcjach, o lekarstwach (często w formie osobnych dodatków do numeru). Dużo wiadomości o kontraktach lwowskich popieranych przez rząd. — Ogłoszenia o książkach bywają, ale rzadko. Podaje je Gröll z Warszawy. — Dwukrotnie opisano dwa silne trzęsienia ziemi w lutym i grudniu w Krakowie i Małopolsce (ary 17 i 95). — W nrze 4 rozporządzenie Naj. Monarchy dotyczące farmazonów, ich łód, kuglarstw i ich legalizacji.

Widocznie wychodziło równocześnie półrządowe pismo niemieckie. Zapewne nosiło tytuł: Lemberger Wöchentliche Anzeigen (ob. tom XII 180), ale znany jest mi tylko rocznik z r. 1796 (i to z notaty Haana, a nie z autopsji). Inne roczniki zaginęły. Ossol.

Wiadomości najpożyteczniejsze gospodarskie o zasiewaniu koniczyń i uprawie cykoryi i kartofli. W Warszawie nakł. Mich. Grölla 1795. w 8ce, str. 24. Jagiell. — Raczyń.

— szczególne o Nowey Marchij. w 4ce, str. 28.

Toż po francusku: Recherches sur la nouvelle Marche pour servir de suite au Précis des recherches sur la Pomeranie. 1773. — Por.: Łojko Wywód pretensyi. Horodecka — Ossol. — Uniw. Wileń.

— potrzebne obywatelom każdego województwa przed sejmikami mającymi nastąpić w r. 1791 w Polsce. w drukarni Weredyka patryoty. w 4ce, k. 2 nlb. Krasin.

— O Państwie Tureckim Przez jednego Polaka, w Listach do Przyjaciela pisanych, przesłane. To jest Podróż przez Prowincje Tureckie: Opisanie Stambułu, Seraju, Rząd, Stan Porty, Religia, Obyczaje, charakter Turków &c. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni Nadwornej J. K. Mci i Przes. Komisji Edukacji Narodowej Roku 1786. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 196, k. 1 nlb.

Bospocyna: Przedmowa tłumacza tych listów. — Widocznie więc nie były pierwotnie napisane po polsku. (Może po francusku?). Tłumacz mówi, że pisał je „jeden rozsądny wędrownik polski“, a tłumaczy je dlatego, aby ułatwić znajomość kraju, z którym Polska chce przez Cherson za staraniem Naj. Pana a przy łaskawym monarchini rosyjs. sezwoleniu nawiązać stosunki.

Autor jechał przez Chocim, Mołdawię (Jassy), Bułgarię, Galacę do Stambułu (sic) i opisuje w kilkunastu rozdziałach, co widział. Forma listu jest tylko konwencją literacką, widocznie cała rzecz jest napisana po powrocie. Dość obszerny opis stanu Bułgarii. Obszerny opis Stambułu i jego przedmieść. O despotyzmie sultana, o wielkich urzędach. O ulemach. Wojsko i flota. O poselstwach zagranicznych. O handlu z Turcją, a zwłaszcza o możliwościach handlu z Polską (str. 155). O religii, obyczajach i o kobietach tureckich. O Grekach, Ormianach i Żydach.

Autorem będzie, jak sądzę, Józef Mikosza — bo jego „Obserwacje polityczne państwa tureckiego“, wydane w 2 tomach w r. 1787 najzupełniej się pokrywają z tym dziełem. Obacz tom XXII 332. — Mikosza bawił w Turcji w r. 1782.

Akad. — Bibl. w Suchoj — Czartor. — Dziśków — Jagiell. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Toż... **Edycya Druga.** [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukarni Poiezuickiej. Roku 1797. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 162, k. 1 nlb.

Przedruk bez zmian. Akad. — Czartor. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

— pewne o potyczce szwedzkiej z wojskiem moskiewskim nad rzeką Babyczą pod Hołowczynem (1708). fol., 1 ark.

W powiecie orszańskim wojew. wileńskim. Ob. tom XVIII 250. Zieliń.

— o niniejszym Szkole realnej Wrocławskiej przy kościele Maryi Magdaleny postanowieniu oraz y o wychowaniu młodzi w pensyjnym domu mieszkających. R. 1769. w 4ce, str. 16. Czartor.

— Do Wydoskonalenia Rozumu Y Wykształcenia Obyczajow Służące, Albo Wiadomości Religii, Moralney, Historii, Geografii, Swiata Fizycznego i Rolnictwa Krótko zebrane Część I. i II. w Warszawie w Drukarni Nadwornej J. K. MCI 1782. w 8ce, k. tyt.,

str. 73 (O religii) — oraz k. tyt. i str. 192, k. 2 nlb. (O Moralney).

Wyszło też wydanie tytułowe z datą 1785 i z oznaczeniem drukarni: W Drukarni Nadworney I. K. Mei i PP. Kommis Eduk: Narodowej.

Część III. i IV. O Historii i Geografii. (Na drugiej k. tyt.:) W Warszawie w Drukarni Nadworney JK. Mei i PP. Komm: Edu: Narod: 1784. w 8ce, k. 2 tyt. i str. 42 (O Historii) — oraz k. tyt., str. 256, k. 1 (O Geografii).

Część V. i VI. w Warszawie w Drukarni Nadworney J. K. MCi i PP. Kommis: Eduk: Narodowej Roku 1785. w 8ce, k. tyt. i str. 108, k. 3 nlb. (Świat fizyczny) — oraz k. tyt., str. 48 (O Rolnictwie).

Wyszło w drukarni Kom. Eduk. Narod. (co na I i II części umyślnie za pomocą przedruku karty tyt. oznaczono). — Należy więc niewątpliwie do dzieł z inicjatywy K. E. Nar. wydanych.

Na odwr. k. tyt. censura ks. M. Stadnickiego Schol. Piarum.

Jest to popularna encyklopedia mogąca służyć do uzupełnienia wiedzy wychowanków opuszczających szkołę. (Coś niby dzisiejsze „Świat i Życie“ prof. Łempickiego). Autorowie — bo zapewne rzecz to składowa — nie są nigdzie podani.

W nauce „Moralnej“ (część II) obok popularnego omówienia różnych cnót i wad idą od str. 145 krótkie życiorysy mężów wspomnianych w dziele (m. i. Kartezjus, Newton, św. Augustyn).

„Historia“ polega na wyliczeniu królów polskich. Za to „Geografia“ traktowana bardzo obszernie. Wiadomości z nauk przyr. i rolnictwa są też w granicach popularnych — po bliższe informacje odsyła się do dzieł ks. Kluka itp.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— względem zdarzeń przepowiedzianych w przyrodzeniu... ob. Ziehen.

— ob. Hołowczyn (o potyczce 1708) — Jakliński J. (publiczne 1749) — La Curne (o dawnym rycerstwie 1772) — Łojko F. (o Haliczu 1773) — Mitzler W. (ekonomiczne 1758—61) — Paprocki Fr. (domowe 1763) — Sirud (domowe).

Viadrina Acad. ob. Frankfurtensis.

Wladowski Andrzej Radwan ob. Paprocki Łukasz (Łaski 1652).

Viaggio ob. Pietro Valle (1672).

Viagglatore moderno. La vera guida per chi viaggia con la descrizione dell quatro Parti del Mondo. Un vocabulario delle lingua italiana, spagnuola, francese, tedesca, pollaca e turesca... Opera di un moderno Viagglatore, Appresso Niccola Roisecco Mercante Librato a Piazza Navona Roma 1771. w 8ce, str. 404.

Osobliwe rzeczy o Polsce i jeszcze osobliwsze słowniczek polskich wyrazów włoską ortografią pisany. — Na końcu znajduje się spis dróg i opłat z Rzymu do znacniejszych miast i krajów. Czartor.

Viaggio a Roma (1699)... ob. Basani (1700) — Maria Kazimiera.

(Wiałbutowie). Sprawa WW. Pannów Józefa, Mateusza, Ignacego, Franciszka y Benedykta Wiałbutów, Mostawniczców oszmieńskich przeciwko I. WW. I. PP. Kazimirze z Oginskich podskarbiney W. X. L. matec, Michałowi y Barbarze z Brzostowskich, starostom Puńskim małż. Brzostowskim (1790). fol., k. 1. Zieliń.

Wianek N. P. Maryl ob. Bellina M. (Rozmyślenia męki 1714) — Duchnowski Mac. (z rozmaitych ziół 1647).

Wianek różany ob. Ambrożego ksiądz (1681) — Arias F. (Traktat 1611) — Artykuły (1587) — Herbest Benedykt (1568) — Mankiewicz (Wieniec 1642) — Nowodworski Bartł. (Bractwo) — Siebeneycherowa (Rozmyślenia 1604, 1612).

— Różany wielu rozlicznego nabożeństwa kwiatów. w Poznaniu 1758. w 8ce.

Ob. Węgierski Organy (1784), gdzie ten druk wymiany.

Jocher 6674.

Wiara (Nowa) Węgierska Dla której iedną część Węgrów Ferdinandá Cesarzá za Krola swego miec chce: To iest, Artykuły Nowe, Wiary Nowey Roku Pańskiego 1619. w Węgrzech, od gromady tych ktore Sacramentarios zową, częścią z starych błędów od Kościoła Kátholickiego dawno potępionych, częścią z nowych wymysłów, vknowane, y publikowane. Ná Polskie, prawdziwie, y bez żadnych przysąd, y ámplificaciey gdyż Bog ná obronę Kościoła swego kłamatw ludzkich nie

potrzebuie, á wiará Kátholicka nie potwarzá, ále rzetelná prawdá ná ludzie inszey Religiey dla dobrego ich náciera przetłumáczone: y dla wzbudzenia w sercách ludzkich politowania, nad obywatelmi Krolestwá támtego, ták záwie dżionych, y nád niemáglá liczbá Kátholikow, tám będących, od nich wtrápiionych, do druku podáne. Z dozwoleńiem wrzędu Duchownego. W Krakowie, Roku Pańskiego. 1620. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Na odwołanie aprobaty cenzora Seb. Nucarina die 20 Jan. 1620. — Jest tych artykułów 22. Potępiają one i odrzucają obrazy; ludzie stworzeni są na potępienie; obrzy i kielichy niszczyć; ołtarze rozwalić; zamiast hostii chleb kwaszony; czytanie ewangelii i epistoł w niedziele zniesione; katechizm luterski ma być owiecznym sohydżany itp. Podpisani: Stefan Benthe i Paweł Thelaularius, pastor in oppido Zill.

Na końcu notatka, że M. Hoe luteran superintendent wydał książkę zwalczającą te artykuły, co tym bardziej katolikom trzeba czynić.

Jocher 9849.

Czartor. — Ossol. — Zieliń.

— ob. Ardalesius L. (Próba 1616) — Boym Benedykt Paweł (stara 1668) — Budny (artykuły 1570—6) — Chelchowski (prawdziwa 1635) — Grocyusz Hugo (o prawdzie 1766) — Gruszecki Hier. (o sporach 1740) — Henryk Maksymilian (Zbiór sporów 1772) — Herbest Ben. (rzym. 1586) — Herbut Jan (1569) — Jaguściński Dionizy (1744) — Karwat Sew. (w obronie szczęścia 1656) — Kojalowicz (wtóra część rozmów 1671) — Krzyżanowski Hier. (1561) — Kulesza Al. Jan (prawdopodobna 1704) — Lekarstwo prawdziwe (1689) — Leske Sam. (prawda katolickiej 1679) — Lessius Leonardus (1606) — Lubieniecki P. (1795) — Lubomirski Stan. (1683) — Marciuszowski Jakób (1766) — Maksymilian Henryk (1772) — Minasowicz Józ. Epif. (1762) — Mohiła Piotr (1645) — Nauka — Ochabowicz Wojciech (prawdopodobna 1736) — Odpowiedź (publiczna 1788) — Opisanie (1573) — Opolski Ant. (zarzuty 1772) — Orański Gedeon (1683) — Pauli Grzegorz (Sabellianska 1564) — Prawdzio Przemysław (1647) —

Ratio (1648) — Rozmowy teologa (1671?) — Segnery Paweł (Niewierny 1759) — Stawiski M. (dokonała 1559) — Tomasz a Jezu (Praktyka żywej wiary 1647) — Wacheniusz Piotr (Okazanie 1612) — Wilicki Wal. (Hydra heret. 1627) — Wypisanie (1564) — Wywody (1762) — Zbiór krótki — Zrzelski Jan (Meta 1736) — Zebranie (Krótkie 1702) — Zuchowicz Jan (Rozsądek o fundamencie 1661) — Żukowski Innoc. (albo wierność 1652) — Zyzani (prawdopodobna, wyłożenie 1596).

Wiara chrześcijańska ob. Buski Fr. (Symbolum 1682) — B. S. (1744) — Herbest Benedykt (Wiary wywody 1586) — Hunnius Mikołaj (1648) — Kojalowicz Wojciech (1648) — Nau (1697) — Radomski Jan (1561) — Rex Marcin (1644) — Rzepnicki Franciszek (1765) — Schlichting Jonas (Wyznanie 1646) — Torres Jakób (O rozszerzeniu 1603).

Wiara katolicka ob. Bratkowicz Adrian ks. (1630) — Chelchowski Henr. (prawdziwa) — Leske Samuel (1676) — Lirinensis Winc. (1563, 1780) — List (1711) — Pruszanowski (1767) — Skrzynecki Rafał (Wykład 1778) — Skupieński Kasper Tomasz (Rusin 1634) — Summariusz wiary i nauki (1762) — Szeptycki Hieronim (Dowody gorliwości 1766) — Wyrażenie (1765).

Wiara publiczna co do expektatyw. (Por. 1778). w 4ce, str. 4.

O lustracjach.

Pilat. Liter. polit. str. 89.

Ossol. — Raczyń.

Wiara i ofiara (Rakowska) Roku 1625(?).

Odpowiadał na to pismo Krzysztof Wiszowaty (1625). Autorem jego miał być jakiś jezuita. — Juszyński II 329.

Exemplars nie jest dziś znany.

Wiara (Rakowska) 1652. w 4ce, k. 2. Znal to pisemko Juszyński (t. II 448) a za nim powtarza wiadomość Wiszowiecki.

Miał to być paszkwil na jakiegoś ministra luclawickiego P. T. S.

Autor zarzucił mu, iż potrował pod Zaklęsynem i chował zdobycze w lesie pałecznickim. W zamku melstyskim słyszano głos: Arjanie poganie, Rakowianie poganie, Luclawianie poganie — strzeście się chrześcijanie. — O tym P. T. S. ma

też wspominać ks. Cichowski Wizerunek 1650 (podobno miał wydać jakąś książkę arabską). — To wszystko dziś nie znane.

Viarium ob. Postękański M. (redemptionis 1620) — Skarbimierz (compassionis 1630).

Viaticum ecclesiae Gnesnensis (1519, 1540)... ob. **Breviarium** (w tomie XIII str. 337).

Viaticum jest inną nazwą brewiarza, podobnie jak Diurnale i Liber horarum. — Dlatego, chcąc ogarnąć dzieje drukowanych dla Polski brewiarzy, trzeba szukać w Bibliografii pod wszystkimi tymi hasłami. — Próbą (pobieżną) opracowania tego tematu jest artykuł ks. S. Chodyńskiego jeszcze z r. 1873, zamieszczony w Encykl. kościelnej II 593—9. Działając rzeźca ta wymagałaby po 65 latach całkiem nowego opracowania.

— [**ecclesiae Cracoviensis**]. (Na końcu:) **Impressum Cracoviae Anno Salutis Quingentesimo decimo in domo domini Iohannis Haller** (1510). w 8ce (we 2 kolumny).

Tak podaje Jocher 6483.

Ta notata Jochera budzi jednak wątpliwości, czy Jocher podał tytuł i datę dobrze. Brewiarze dla diecezji krakowskiej wychodziły już w w. XV (ob. tom XIII str. 336 i XV 241 pod **Breviarium** i pod **Diurnale**). Haller drukował też brewiarz dla diecezji krak. w r. 1507—8 (ob. tom XIII 357) a wreszcie w r. 1524 i 1528. Na karcie tytułowej z r. 1524 jest: **Breviarium sive Viaticum**.

— **Posnaniense summa laborum elucubratione nouissime impressum cum quibusdam additamentis pernecessarijs hincinde decoratum.** [Na końcu:] **finis breuiarij ecclesie cathedra. Posnauiesi.** (sic) **de nouo impressum atque pluribus in locis correctum: & in proprium vsuum redactum: cum multis officijs et suffragijs nouiter additis imponitur.** **Impensis prouidi viri Iohannis haller cuius Cracouiensis. Lugduni in officina Bernardi lescuier Anno domini. M.CCCCXiiij.** (1513). XIX. die nouembris. w 8ce, k. tyt. i k. 15 nlb., kart liczb. OXX oraz CCOXOII.

Wykas sygnatur (Registrum codicillorum) na końcu druku w kolofonie.

Druk gocki w dwie kolumny, wydanie staranne. U dołu kart sygnatury.

Na odwr. tytuła herby Jana Lubrańskiego i kapitały na trzech tarczach popod in-

fułą biskupią (trzymanych przez św. Piotra i Pawła). Popod herbami 4-wiersz łaciński. Nad herbami dziesięciowierszowa wiadomość, że Jan z Lubrańca, episcopus postnaniensis (sic), polecił to dzieło wydrukować: „renouari illa et recudi anno post duodecimo curavit additque ex singulari sua in patronos regni devotione octavas sancti Adalberti et Stanislai post pascha celebrandas perpetue et felicitatis nouem lectiones et festum Marie nivia solenniter ab ecclesia tenendum ob insignem eo die partem e Tataris ab Alexandro rege victoriam“.

Ze słów „renouari et recudi“ wynika, że już była starsza — niesnana dziś — edycja, którą w r. 1513 polecił biskup przerobić.

Na pierwszych 15 nlb. kartach zamieszczone: 1) kalendarz (z czterowierszami heksam. u dołu, zawierającymi przepisy medyczne i gospodarstwo, np. Februus ad febres aptus stomacho nocet egro, Septembris fructus maturos carpit et uvas...). — 2) Po czym słota liczba, indulgentiae, tabula clauium festorum, tabula psalmodum... itp.

Na nast. 120 kartach liczb. idą Psalmy, Hymny, Preces, Horas. — Na k. 81 verso i 82: De patronis Poloniae (Adalberto et Stanislao). — Od karty 83 homilie: Commune sanctorum secundum chorum bosnaniensem (sic), poproszone u góry rycina wyobrażająca św. Piotra i Pawła.

Na dalszych 392 nlb. kartach: 1) Viaticum de tempore tj. modlitwy na każdą niedzielę (i dalsze dni tygodnia) od pierwszej niedzieli w adwencie. Na karcie pierwszej rycina wyobrażająca Zwiastowanie.

2) Sanctoriale (od k. CXIII) tj. modlitwy na święta różnych świętych. Między nimi na dzień św. Stanisława (k. 325), Wacława, Jadwigi, Wojciecha, 5 braci Polaków... — Końscy: Rubrica generalis eccl. cathedr. posnaniensis... Między innymi są tu modlitwy pro serenitate, contra pluiam, tempore pestilentiae itp.

Wspomniane na odwr. k. tyt. modlitwy in festo S. Mariae Nivis (M. B. Śnieżna — w dniu 6 sierpnia) znajdują się na k. CCXCI. O awyjęgwie pod Klekiem (1508) nie ma w nich wzmianki.

Bandtkie H. dr Kr. I 158 (przedrukował 4-wiersz pod herbami). — Encykl. kośc. II 594. Jagiell.

— **Wladislavense... Creslaus de Kurozwęki. Norimbergae, G. Stuchs 1502.** w 8ce.

Kolofon ma podobno brzmieć: **Impressum Nureinberge per Georgium Stöcha. Anno salutis Millesimo quingentesimo secundo vicesimo octava mensis octobris.**

Zawiera: Kalendarium. — Psalterium. — Proprium de temp. — Proprium de sanctis. — Comm. sanct.

Brewiarz wrocławski z r. 1542 ob. pod Breviarium (w t. XIII str. 337). — Omawia go dokładnie ks. Chodyński w Enc. kośc. II 597.

Formanowicz Kat. bibl. kap. gnieźn. 1930. Kapit. gnieźn. (sz 2 egzem.).

— **Wratislaviense... Venetiis... 1499 decima septima die Augusti.** w 16ce, k. nlb. 557 (sygn. Ffiiij).

Na tytule herb bisk. wrocł., kapitały wrocł. i orzeł śląski.

Wińłocki Incunabula 1900 str. 547 (egz. Jag. pochodzi z bibl. August. we Wrocł.). Jagiell. — Paraf. w Nissie.

— **wratislavi.** [W środku k. tyt. infuła i pastorał; pod infułą trzy tarcze herbowe. Górą dwupolowa; na polu górnym orzeł dwugłowy, na dolnym dwa półokrągłe pasy. Na tarczy prawej sześć lilii, na lewej orzeł śląski]. [Na końcu:] **Ad laudem & gloriam sanctissime ac indiuidue trinitat: & beatissime semper virginis marie viaticum wratislaviensis ecclie finit: Venetiis impressum: ipensis (sic) egregij viri Sebastiani hyber conciuis Cracouiensis: arte autem Petri liechtenstein coloniensis et Iohannis hertzog de landaw: Anno 1501. quinto vero kalendas Augusti.** w 8ce, k. tyt. i k. 15 nlb., k. 474 lb.

Na końcu: **Registrum signatur arkuszy.** Zaraz na odwr. tyt. rozpoczyna się kalendarz; potem tablice ułatwiające znalezienie świąt, tabula annorum communionis et bissextilium, carmina docentia invenire pascham i tablica ułatwiająca odnalezienie psalmów w dziele; dalej tablica dla odnalezienia niedziel i świąt; wreszcie różne drobne informacje (o interdyktach, o świętach diecezji wrocł. itp.).

Od k. 1 idzie właściwy tekst dzieła.

Od k. 1—170 rozpoczynają się modlitwy na wszystkie dni roku, począwszy od „dominica prima in adventu Domini“, a kończąc na k. 170: **Dominica quarta mensis Novembris.**

Od k. 170: **Incipit ordo omeliarum.** — Od k. 181—5: **In dedicatione ecclesiae.** — Od k. 185: **In nocturno dominicali...** — Od k. 228: **Ad vesperas... Potem litaniae, vigiliae, collectae...**

Od k. 242: **Hymnarius** (hymny i modlitwy, jakie się odmawia w dniu różnych świętych). Na k. 274 **De sancta Hedvigi.** — Na k. 405: **In translatione S. Hedv.** — Na k. 408: **In transl. S. Adalberti.** Druk piękny, w dwóch kolumnach, u góry stron paginata czerwono złoczoną.

W r. 1834 miał na sprzedaż antykwariusz Albert Cohn w Berlinie i cenil 400 m. — W r. 1913 miał antykw. Gilhofer w Wiedniu. W Katalogu jego jest podana data 1516, co niewątpliwie błędnie.

Bandtkie Hist. drak. krak. 224. — **Panser VIII 345, 356.** — **Bauch w „Silesiaca“ 1898.** O Hyberko kaiggaru ob. **Missale** (1505) w tomie XXII 429.

Csart. — Paraf. w Nissie — Wrocław. miej.

Viaticus (liber horarum canonica-rum 1520)... ob. tom XVIII 266.

Wiatik to jest kazania... ob. **Se-kucjan.**

Viator ob. Krosnowski Jan (religiosus 1692) — **Kzesimowski Antoni** (Christianus 1683, 1684, 1687, 1784).

Wiatr Na Swiecie Maiący Wietrz-nikow Na Ziemi. (1788). w 4ce, k. 4 nlb. Opisuje trzy wiatry, które wywracają dom i spichlersz śpiącego. **Wzawa, żeby iśó za królem i sejmem.** Wiersz lichej, nie ratuje go nawet intencja. — **Końscy się wzwaniem: „bez krwi naszej szafunku, bez majątków zguby, lecz bez grzechu wy-gubcie Jakobinow kluby“.**

Maciejowski III 184. — **Cytuje ten wiersz J. Nowak Satyra polit. Sejmu 4-letn. 1933 str. 66** (z bibl. J. Michalskiego) jako rsekomo „niesnany Estrsicherowi“. Nie zajrzał bowiem do Bibliografii tom IX str. 796.

Csart. — Jagiell. — Un. Warsz. — Zieliń.

Wiatry Bayka wschodnia (Tłomaczona z Arabskiego. [Na k. nast.]) **Dla Autora Pisma Raczej Piorem niż orężem.** **Bayka Wschodnia Wiatry.** [Tu cytat:] **Bayka częstokroć sens moralny mieści, Zład Bayarz Ezop sprawiedliwie słynie, Zle czyni który wżgardza przypowieści. Smaczny to owoc choć w poddley lupinie X. B. W** [Na końcu:] **Odpowiednie temu pismo w krotce wyidzie z druku.. w Drukarni P. Zawadzkiego.** (1792). w 8ce, str. 16.

Bajka ta zawiera aluzje do podziałów Polski i do ościennych monarchów. Tylko sama moc jest jedyną rękocią traktatów.

Łączy się z pismami Kapostas „Raczej piórem niż orężem“, „Pogoda“. — (Obaca o nich w uzupełnieniach pod Kapostas). Ponieważ „Pogoda“ jest dokończeniem „Wiatrów“, przeto Kapostas pisał może powyższe „Wiatry“. Csartor.

Wiatry ob. Venti, Ventus.

Viatyk ob. Viatik — **Mankiewicz Szymon** (1645).

VIAUD Piotr. Rozbicie Okrętu Czyli Przypadki P. Piotra Viaud Rodem z Bordo Kapitana Okrętu z Francuskiego na Polski Język Przetłumaczone... Forsan & haec olim meminisse juvabit. Virg. Aeneid. lib. 1. w Lublinie w Druk. Łukasza Szlichtyna uprzywił. Typografa J. K. Mci. Roku 1775. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 214, k. 1 nlb.

Dedykacja Ignacemu Karniowskiemu, mecen. Tryb. przez Łukasza Szlichtyna; po czym przestroga księgarska franc. (tu powiada, że Viaud został kapitanem okrętu w r. 1761). Rozbicie okrętu nastąpiło w styczniu 1766 koło Łuzjanny. Opisuje obszernie pobyt całej gromady rozbitek na wyspie nieznanym, odludnej. Przechodzi niesłychanie ciężkie prsygody, ostatecznie ratuje go, jego towarzyszkę i jej syna załoga okrętu angielskiego (w maju 1766).

Ossol. — Zieliń.

Wjazd ob. Gonzaga L. Maria (1645) — Henryk Walezy (1575) — Żubieński K. (1711) — Ossoliński Jerzy (1633) — Paryż (posłów 1646) — Schlichting J. (do Gniezna 1639) — Wiśniowiecki Michał.

Wiązewicz Jerzy (I) ob. Paźkowski Aleksander (Funeribus apparatus 1628).

WIĄZEWICZ Jerzy (II), kanonik gnieźnieński. Sposob Wychowania Y Edukowania Robaczkow Jedwabnych, Dla Rządzców Dóbr Ukraińskich Jasnie Wielmozney Jmosc Pani Hrabiney Z Mniszchow Potockiey Generalowey Artyleryi Koronney. Sztatz-Damy Kawalera Orderu S. Katarzyny i Portretu Najjaśnieyszey Monarchini Caley Rossyi, Łaskawie Nam Panuiącey. Napisany w Drukarni Nadworney Tulczyńskiej Roku 1795. w 8ce, k. tyt i k. 4 nlb., str. 34.

Dedyk. Jósefi z Mniszków Potockiej, pod którą podpisany ks. Jerzy Wiązewicz, kanonik. Pisał to z jej polecenia. — W 6 artykułach informuje o hodowaniu jedwabników, które wzbogaciły tyle krajów. Przedruk wyszedł w r. 1874 w Warszawie staraniem A. Wagi w 5 egzempl. (obacz w Bibl. V 55). Jagiell. — Krasin.

— ob. Uwagi nad pismem (1792). Jakiemus ks. Wiązewiczowi ex plebanowi łachowickiemu przypisuje Jocher (w notatce rękop.) autorstwo powyższych Uwag. Nie jest to jednak prawdopodobne. Piśmiemko wyszło z kół Konfed. targ., naj-

prędzej z otoczenia bisk. Kossakowskiego. Obacz wyżej str. 111.

Wiązewicz Mikołaj, notarius ob. Paźkowski Aleks. (Funeribus 1628).

(**Wiązewicz Piotr Kazim.**) [Mowa polska na ślubie jego z Tyzenhauzówną, oraz wiersze polski i łaciń.]. fol.

Fragment bez początku i końca (sygn. B—F) był w bibl. Zieliń. — Druk gocki z w. XVII.

Może identyczny z następującym Wiązewiczem?

Wiązewicz Piotr Kazimierz, wójt orszański ob. Boczkowski Adam (Pochodnia 1645) — Rychłowski Albr. (1641).

Finkel III 1890.

WIĄZEWICZ Wacław. Materia tentaminis publici ex logica, metaphysica, pneumatologia, physica generali et particulari subeundi anno MDCCLXVI (1766) mense junio. In collegio academico vilonensi. Praeside R. P. Venceslao Wiązewicz Soc. Jesu AA. LL. et Philosophiae doctore, ejusdem scientiae professore. (1766). w 4ce, k. 9.

Tysak w Czerw. Dw.

WIĄZKIEWICZ Paweł, paulin od św. Andrzeja (1666 † 1729). Caelum Solis In quo Deus posuit Tabernaculum suum, D. Thomas Aquinas Christianum orbem doctrinae et virtutum fulgoribus illuminatus In Basilica S. Hyacinthi Conventus Varsaviensis Ordinis Praedicatorum per M. Paulinum & S. Andream (Wiązkiewicz) Scholarum Piarum ex Oratoriis Rostris, stylo panegyrico demonstratum. Anno quo Deus inclinavit caelos, et descendit in terras 1696 die 6 Martii. Varsaviae, In Collegio Scholarum Piarum Typis S. R. M. (1646). w 4ce, k. 4 nlb.

Dedyk. Romigiusowi Suszyckiemu.

Na odwr. k. tyt. herb Suszyckich.

Jagiell.

— Coelum meritorum in Ecclesiam et Patriam gentilitiae Dubravium Sagittae meta Reverend. Paulo Constantino Dubrawski, Episcopo Suffraganeo Premisliensi a Varsaviensi Scholarum Piarum Collegio ipso congregationis die 13. Januarii productum. Varsaviae, 1700. fol., k. 32. Daików — Krasin.

— Delicje Nieba Y Ziemi Serce ludzkich Serce Chrystus Jezus Swiatá Zbawiciel, Przez reflexye duchowne, Afekta, ná Wócielenie y Narodzenie jego Nayświętsze: oraz przez Moralne uwagi albo nauki, pod różnemi Miłosci Tytułami Presentowany. Y Do gorętszego siebie kochania, wdzięcznym Chrześciańskim sercem Zalecony. Przez X. Paulina od S. Andrzeja; Scholarum Piarum Roku Panskiego 1723. w Warszawie w Drukarni J. K. M. WW. OO. Scholarum Piarum. w 4ce, k. tyt. i k. 27 nlb., str. 250, k. 3 nlb.

Na odwr.: Herbowne Klejnoty (i wierszyk). — Dedykacja: Jersemu Lubomirskiemu przez Coll. Warsz. Sch. P. — Po czym cenzury i facultas.

Rozpoczynają cytaty z proroków bibl., na które się potem autor w tekście powołuje. — Od ark. A idą dewocyjne refleksje na różne tematy: Jesus Amor. Caeli salvator mundi incarnatus — parvulus — lactificans — rex cordium. I tym podobnie. Po sa uwagi dewocyjne nie wychodzi. Bielski Vita str. 25 podaje mylnie rok druku 1713. — Jocher 5943.

Porównaj tom XIII 377

Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Korona z Sapiezynskich y Wielopolskich Laurow dotąd w zawod idącym herbownym Strzałom y Dziańetom J. Wżnych familii na mecie wystawiona przy akcji weselnym J. Wżnemu Jmci Panu Michałowi hrabi na Bychowie y Czerei Sapiehi pisarzowi polnemu W. X. L. y JWżney Jmci Pannie Teresie Wielopolskiej kanclerzance W. Kor. od Apollina Warszawskiego z Collegium Scholarum Piarum w upominku w domu nieśmiertelności oddana Roku P. 1700. d. 10. Augusta. W Warszawie w Drukarni tegoż Collegium (1700). fol., k. 21.

Na odwr. k. tyt. herby oblubieńców i 10-wiersz polski. Po czym w 158 oktavach wystawia obie rodsiny.

Bielski Vita str. 25. — Juszyński Dykc. II. Akad. — Uniw. Warsz.

— Centifolia Regina (1711)... ob. t. XXX 261.

Może to jego pióra? bo pisał wedle Bielskiego jakiś panegyryk dla Szembeka.

— Immortalitas Krasiniana (1700)... ob. t. XX 235.

Zapewne jego pióra? Ob. Bielski (j. w.).

— Prawdy moralne, prawdą Pisma Świętego, zdaniem Doktorów świętych; dla utwierdzenia cnoty w pobożnych; dla awersyi występków w grzesznych wywiedzione. Protekeyi Jasnie Oświeconego Xiążęcia Imci Jana Krzysztofa na Słupowie Szembeka, Biskupa Warmińskiego y Sambińskiego; przy powinszowaniu patrona S. Krzysztofa na wiązanie od Kollegium Warszawskiego Scholarum Piarum ofiarowane. Na używanie pracujących w kościele Chrystusowym przez X. Paulina od S. Andrzeja tegoż zakonu Wydane dnia 25. Lipca Roku Pańskiego 1728. W Warszawie w drukarni J. K. M. Collegii Scholarum Piarum. fol., k. 12, str. 394. i k. 9 (rej.).

Na odwrócie k. tyt. herb Szembeka i dwa czterowiersze. Pocsem dedykacja temuż, pełna pochwał, od Coll. Warsz. S. P. — Wreszcie facultas.

Autor przechodzi dzień za dniem od stycznia do 22 czerwca i na każdy dzień podaje „propositionem moralem“ do rozpamiętywania. Są one na tematy takie jak np.: Zgoda sła, niesgoda dobra — Szczęsny dając nic nie traci — Król i przełożony przykładem niech będzie — chępliwość brzydka — mają i sli swych obrońców — dobrzy dobrze rozumieją o bliźnim — za występki panów bywają karani poddani — gdy obaczysz nagięgo okryj go... Takich propozycji omawia 181.

Powołuje się głównie na pismo święte, ale przytacza też exempla z pisarzy kośc., z historii rzymskiej i z żywotów świętych. Posa kaznodziejskie moralisowknie nie wychodzi. Nawet omawiając taki temat (str. 51) jak: „Jeden król, jeden przełożony, jeden magistrat niech będzie — wielu szkodzi dobremu rządowi“ — unika najłżejszej wzmianki o stosunkach polskich; cytuje Homera, Jana św., Apokalipsę, Tacyta — ale nie wspomina choćby tylko nauk Skargi.

Na końcu obszerny indeks rzeczowy. Jocher 6104.

Czartor. — Uniw. Wileń.

— ob. Paulinus & S. Andrea. Juszyński II 316. — Encykl. Orgelbr. tom XXVI 836. — Jabłonowski Mus. Polon. 30 (mylnie zwie Boziński od św. Jędrzeja pijar). — Horanyi Script. II 826—8. — Bentkowski II 566—7. — Encykl. kośc. XXXI 5.

WIĄZKIEWICZ. Konjektura astrologiczna uniwersalna. 1741. w 4ce, k. 2. Czapski.

Wiborowski ob. Wyborowski.

Wiburg ob. Relacya.

Vicarius Christi... ob. Albanus (1701).

VICAT P. R. Memoire sur la plique Polonoise par Mr P. R. Vicat D. M. Membre correspondant de la Societe Royale de Sciences de Gottingue. A Lausanne, Chez Francois Grasset Comp. 1775. w 8ce, str. 64.

Dedyk.: à mad. la Castellano de Trock, née Comt de Zaluska.

Krasin. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Uwagi Y Obserwacye Nad Kołtunem Polskim Czynnione Przez Pana P. R. Vicat, Medycyny Doktora, Członka i Korrespondenta Towarzystwa Krolewskiego Nauk w Gettyndze. [Tu winieta: pęk gałązek z winogronami]. W Warszawie. u P. Dufour Konsyliarza Nadwornego J. K. Mci i Dyrek: Druk: Korp: Kadet: M.DCC.XCIII. (1793). w 8ce, k. tyt. i str. 97.

Na początku — obok katalogu nowszych wydawnictw Dufoura — przedmowa, w której odesła się czytelnika do „Dykcjonarza medyki i chirurgii“ w 9 tomach.

Zaczyna od wiadomości hist. o tej chorobie i cytuje literaturę przedmiotu. Przyczyny tej choroby są trudne do wyśledzenia. Także konie i psy w Polsce cierpią na kołtun. Opisuje symptomata choroby i zbija opaczne mniemanie panujące o tej chorobie za granicą. Za sposób leczenia uznaje dopomóg do wywiccia się kołtunowi. Jak widać, wcale nie szedł po dobrej drodze badając chorobę i jej leczenie.

Czartor. — Krasin.

— ob. Nicolas Demarque (Dykejo-narz 1788—92).

Bentkowski H. lit. II 466. — Gąsiorowski Hist. med. III 235.

Viccius Fryd. ob. Hermann Zach. (1677).

Wotschke Prov. Gymn. su Bojan. 1909 str. 83 i passim.

Viccomes Antonius ob. Rudzki (1768) — Visconti Ant.

Viccomes Ignatius ob. Elenchus (1755, 1775) — Visconti.

— Ratio studii Philosophici ab RR. P. nostro Ignatio Vicecomite, S. J. Generali in provincia nostra misso. (Vilnae) 1753.

Kraszewski Wilno IV.

— ob. Elenchus (1755).

WICELIUS (Witzel) Jerzy (ur. 1501 lub 1505 † 1573). Conciones triginta orthodoxae Ecclesiasticis christiane evangelizantibus non adeo futurae inutilis.

Zdaje się, że istniał przedruk krakowski tej Postylli Witzela, gdyż w r. 1551 po śmierci Unglerowej notuje inwentarz spadkowy 450 egzemplarzy takiego dzieła. — O wydaniach tej Postylli ob. Panser IX 160.

— De doctrina et moribus Sectae Lutherianae Georgii Wicellii, Praeclari Coloniensis Theologi, Libellus. Excusum Cracoviae per Florianum Unglerium. A. M.D.XXXII. (1532) die sexta Augusti. w 8ce więk.

Przypisanie przez Jana Cervusa Piotrowi Tomickiemu.

Janociana I 37 oraz II 201. — Jocher 8137.

J. Witzel przechodził różne koleje w swoim burzliwym życiu. W r. 1531 powrócił do katolicyzmu i z tej już epoki jego życia pochodzi powyższy druk krakowski.

O życiu i pismach jego opowiada obszerne Bock Hist. antitri. II 255—78.

— Quaestiones Catechisticae lectu jucundae, simul ut utiles, noviter excussae. Autore Georgio Wicelio. Anno MDXLIII. [Na końcu:] Impressum Cracoviae per Mathiam Scharffenberg. 1543. w 8ce, k. 32.

Jocher 2870 a. — Wierszbowski II 1214.

Bibl. Bodlej. — Dzików — Kraa. — Zamoj.

— Catechisticae Quaestiones Lectu Iucundae Simvl Et Pervtiles Noviter Excussae Et Revisae. [Tu ozdobnik]. Avtore Georgio Wicelio. [Tu ozdobnik]. Cracoviae Ex Officina Hieronymi Scharffenbergi. Anno Domini M.D.XLIX. (1549). [Na końcu:] Cracoviae In Officina Hieronymi Scharffenbergi impressum, Die 16. Mensis Septembris, Anno domini M.D.XLIX. (1549). w 8ce, k. tyt. i k. 18 nlb.

Na odwr. k. tyt. Georgius Wicelius... lectori veritatis catholicae studioso salutem (dat. Vrsine seu Berlini 1539).

Zawiera 103 najważniejszych pytań z dziedziny katechizmu (np. Deus puer qui fecit caelum, terram, mare?). Na każde z tych pytań podaje świętą odpowiedź w duchu katol. W końcowych pytaniach odgranicza religię katolicką od wynad protestanckich.

Jocher 2870 b. — Wierszbowski III 2260.

Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń.

Wichart Joachim ob. Vollmacht (1793).

Wichert Antoni ob. Wigdorowicz (Wykład 1785) — Wichert Hilary.

WICHERT Franciszek. Theses Mathematicae ex Arithmetica, tam communi, quam speciosa, Geometria Plana et Geodaesia sub auspicijs Illustr. ac Excell. DD. Georg. Dettlofi Borklow Rožanka, Terespol etc. Comitiss Fleming Notarij Terrestris et Thesaurarii Supr. M. D. L., Palatini Brzescianen. cum jurisdictione Praefecti etc. Sereniss. Trib. M. D. L. Summi Mareschalci ac Ill. DD. Clariss. Deputatorum Judicium ad idem Tribunal, publicae luci expositae atque a M. D. Fran. Wichert in Aula Almae Acad. et Univ. Viln. S. J. data omnibus praeter speciatim invitatos movendarum quaestionum facultate ad tuendum susceptae praeside R. P. Bened. Dobszewicz S. J. AA. LL. et Phil. Doct. ac in eadem Alma Univ. matheseos profes. publica A. D. 1766. Mense Julio die 29. 1756. fol.

Janoski Lexicon II 68. — Kraszewski Wilno IV 287. — Żebrawski Bibl. mat. 422.

Uniw. Wileń.

WICHERT Hieronim, S. J. rektor mohylewski. Kazania We Dwóch Nypomyślniejszych Dla Kraju Biało-Ruskiego Okolicznościach Miane Jaśnie Wielmożnemu Stanisławowi de Bohusz Siostrzencewiczowi Kościołów Rzymsko-Katolickich Arcybiskupowi Mohylewskiemu Orderów Polskich Białego Orła Y S. Stanisława Kawalerowi W Dzień Imienin Ofiarowane Przez X. Hieron. Wicherta Soc. Jesu Roku 1789. 8. Maja Za pozwoleniem Zwierzchności. [Pod linią:] W Połockiej Uprzywilejowanej Jey Jmper: Mci Drukarni Colleg: S. J. [Tytuł w ramach]. w 8ce, k. tyt. i k. 5 nlb, str. 134.

Dedykacja do arcybiskupa, na którego rozkaz kazania wypowiedział. Już tu są pochwały dla Katarzyny, za to że ogłosiła dla Kościoła nowe „Ustawy“.

Pierwsze kazanie było wypowiedziane w Mohylewie 8 maja 1775 „podczas dziękczynienia Katarzynie II“ za nowoofundowane biskupstwo białoruskie. Wywodzi, że posłuszeństwo dla władzy może być tylko na religii oparte. Polemizuje z no-

wymi autorami, co religię obalają. Żadnego jednak po nazwisku nie wymienia. Drugie kazanie „w dzień ogłoszenia nowych ustaw“ jest z 29 maja 1778. Wychwała mądrość Katarzyny, „Pobłogosław Boże Pani naszej najmiłościwszej“.

Petersb. publ. — Uniw. Wileń.

(Wichert Hilary). Odbicie zarzutów od Żydów Wileńskich, przeciwko WIP. Hilaremu de Wichertt Stolnikowi Mściłowskiemu nieprzyzwoicie wniesionych. (1785). fol., sygn. B.

Ob. Wigdorowicz (Odpowiedź). Jagiell.

— Pismo w sprawie Generalności Żydów Wileńskich, a przez szczegół Mandatem i Aktorem wymienionych przeciw WIP. Hilaremu de Wichert... ob. Pismo (1785).

— ob. Arnaud (Sydney 1792) — Bykowski Ignacy (1792).

WICHERT (Wihert) Jan, prof. poetyki i retoryki, kustosz inflancki (ur. 1743 † 1791). Belizar Traiedia Przez Xiędza Iana De Wihert Kustosza Jnflantskiego W Pięciu Aktach Roku 1787. Dnia 15. Grudnia Napisana. [Tu winieta: na cokole dziecko z gałązką w ręku]. W Drukarni Nadworney Jego Krol: Mości Y Przes: Kom: Edu: Narod: w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 55.

W przedmowie: Do czytelnika, mówi, że tragiczne dzieła są w rodzaju nauki rytmotwórczej najsubtelniejsze. Ich sadaniem cnotę nad występkiem wysławiać.

Występuje Justynian, Teodora, Antonina żona Belizara i Eudokaja córka, król Galimer itp. Powołuje się na Prokopa O wojnie gotyckiej, z którego wzięta treść. (Ale jest też romans Marmontela o Belisarze, może się nim posilkował?).

Rzecz pisana 13-zgłoskowym wierszem. Przedstawia straszne nieszczęścia Belizara i swrot na lepsze, gdy się Justynian przekonał o jego niewinności. W ostatniej scenie cesarz odgraża się przeciw zdrajcom i podżegaczom: Niech ten przykład w najdalej przystającej przyszłości, jak czcisz cnotę, przyjął (sic), jak strzedz się zadróci.

Jagiell. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Dowod... w Prawie, Historji y Nauki Moralney przez uczniów czterech Klass wyższych w Szkołach Podwydziałowych Wileńskich okazany pod dozorem X. Jana Ludwika Wicherta

S. Teol. Dokt. tychże nauk Professora R. 1790. w 4ce.

Joher 1910. — Kraszewski Wilno IV 358. — Łukaszewicz Hist. szkół IV 44. — Dzieje dobroci. 1821 str. 439. — Brown Bibl. str. 418. — Uniw. Wileń.

— Miłość ku Ojczyźnie albo Themistocles, Tragedya J. Wielm. J. X. Józefowi Kryńskiemu, kanonikowi Inflanckiemu... na oświadczenie należyte wdzięczności przypisana od Prześwientej Młodzi w szkołach Bobrojskich S. J. wyprawiona R. P. 1768 dnia 31 lipca. w Warszawie w Druk. Coll. S. J. w 4ce.

Nazwisko autora wymienione pod dedykacją. Uniw. Wileń.

— ob. *Exercitationes litterariae* (1771—2).

Bednarski Upadek i odrodz. szkół 1938 str. 513.

WICHERT Krzysztof, rezydent brandenb. w Polsce. *Disputatio historico-politica de Majestate: quam Divino auxiliante Numine praeside Viro Amplissimo, Consultissimo, atque Excellentissimo Dn. Ulrico Huber. I. U. D. Eloquentiae ac Historiarum in Alma Frisiorum Academia Professore Publico, Fautore ac Praeceptore suo aeternum venerando. Publicè ventilandam proponit Christophorus Wichert Autor ac Discutiens. Franekeræ Ex Officina Johannis Wellens, Illustr. Frisæ Ordin. & eorundem Acad. Typogr. Ordinarii 1664. w 4ce, k. 8 nlb.*

Na stronie 2 dedykacja łacińska Bogusławowi Radziwiłłowi; na ostatniej „*Gratulatio przyjacielska*” polskim rymem (20 wierszy) przez Tobiasza Morstyna z Raciborska napisana. Warsz. Ew. Ref.

— ob. *Salus in veneno* (1685).

WICHERT Michał Ignacy (1733 † 1802). *Cwiczenia duchowne albo Rekolekcyje na pięć dni rozłożone dla duchowieństwa świeckiego, osobliwie kapłanów staraniem dusz obowiązanych z rozkazu Xcia J. Biskupa Płockiego Krzysztofa Szembeka do druku podane przez X. Michała Ignacego Wicherta S. T. D. Plebana Obrytkiego. w Warszawie, w Drukarni Nadw. J. K. Mei (1785). w 8ce, str. 4 i 773.*

Por. *Rekolekcyje* (w tomie XXVI 200).

Joher 5777 Uniw. Wileń.

— *Nauka Dla Młodzi Jako Małą Urządzać Swe Życie, Z Któregoby. Bogu Chwała, Ojczyźnie Pomoc, Rodzicom Pocięcha, A i Wieczne Wyniknęło Zbawienie. Złożone I Do Druku Podane Przez X. Michała Ignacego Wicherta, Świętey Teologii Doktora, Kanonika Pułtuskiego. Część I. w Łowiczu w Drukarni J. O. Xcia Prymasa Arcybiskupa Gnieźnień: Roku 1792. [Tytuł w ramce]. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 156, k. 2 nlb. — Część II. [jak w pierwszym tomie]. w 8ce, k. tyt., str. 379 i k. 2 nlb.*

Dedyk. sufr. Antoniemu Narsymklemu. Po czym aprobaty i przemowy autora do rodziców... oras do młodzi. *Mówi, że porusza tu wszystkie kwestie etyczne, mogące młodych ulepszyć (stosunek do rodziców, złe towarzystwo, pijaństwo, sbytki, obchodzenie się ze sługami).*

W tomie I jest XXVII rozdziałów: O Bogu, o karach za grzechy, o wierze... itd. — W tomie II jest tych rozdziałów LXII: o czytaniu złych ksiąg (Woltera, Russa i ich naśladowców) — o cści sług boskich — o krzywoprzysięstwie — o uszanowaniu dla rodziców — o poszanowaniu swierchności — o niekrywdzeniu podanych — o pijaństwie — o obmowie — jako i dla samej miłości ojeszmy trzeba żyć wedle praw boskich.

Na str. 169 występuje przeciw pojedynkom (Zbijają się szaruty tych, co na pojedynku wychodzą). — Powyższy ustęp o pojedynkach omawia Kutrzeba w *Przeglądzie* pol. 1909 II 47.

Joher 4226.

Jagiell. — Krasin. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— *Nauki katechizmowe o Składzie Apostolskim przykazaniach Boskich i kościelnych. O modlitwie Pańskiej i Sakramentach. Ku pożytkowi Ludu Chrześcijańskiego, i wygodzie plebanów, oraz innych Xięży przy kościołach parafialnych zostających służące na trzy części podzielone. Przez X. Michała Ignacego Wicherta Świętey Teologii Doktora, plebana Obrytkiego Dyrektora Rekolekcyi i Missyi w Dycezyi Płockiej mówione, i do druku podane. w Kaliszu, w druk. J. K. Mei i Rzeczypospolitey, Roku Pańskiego 1780—1781. Część I. w 8ce, str. 7 i 423 i k. 8. — Część II. str 600, 16. — Część III. str 430 i k. 1.*

Joher 2823 (podaje, że tom II ma str. 400). Bentkowski II 534. — Brown Bibl. 418. — Encykl. Orgelbr. XXVI 826. — Encykl. kość. XXI 13. — Bartoszewicz Znak. męstwo III. — Zaśluki Jesuici IV cz. 2. — Finkel III 1890.

Chrept. — Jagiell. — Ossol. — Un. Wil.

Wichliński K. ob. Beaumarchais (Cyrulik) — Molier (Chory 1783).

Wichliński Sebastian, prowincjał paulinów ob. Dierkens Piotr (Tractatus 1765) — Chmielewski Błaż. (1786).

Wichman Jan ob. Heidenstein J. (Manipulus 1622).

WICHMAN Jakub. *Caduceus Illustrissimo et Reverendissimo Domino D. Nicolao Szyszkowski Episcopo Varmieniensi. In felicissimam novi anni M.DC.XXXVII. (1637) gratulationem strenae loco A Jacobo Wichman stud. eloquentiae Collegij Brunsbergensis Soc. Jesu oblatas. w 4ce, k. 8 nlb.*

Tysak. w Czerw. Dw.

Wichmanische Buchdruckerei ob. *Schrift-Proben* (1796).

Wichmarin Rosina ob. Quecker Chr. (1687).

WICHROWSKI Walenty Józef. *Iris Seraphicus Ignibus Ardens; Sanctus Bonaventura, Doctor Seraphicus, S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Albanensis. Ad annum Festivæ Lucis Diem, In Basilica S. Francisci, Conventus Cracoviensis Celeberrimi, FF. Minorum Conventualium. Cultu Panegyrico A M. Valentino Iosepho Wichrowski, AA. LL. ac Philosophiae Doctore, et Professore, In Alma Universitate Generalis Studii Cracoviensis Demonstratus In Publica Frequentissimi Auditoris Corona. Anno Domini, MDCCXX. Die XIV. Iulii. Cracoviae, Typis Francisci Cezary, S. R. M. Celsissimi Principis Illustrissimi et Reverendissimi Domini Episcopi Cracov. Ducis Severiae nec non Scholarum Novodworcianarum Typographi (1720). fol., k. 12.*

Dedykacja Stephano de Przeręb Przerembaki. Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń. — Wrocł. miej.

— *Portus Aeternae Felicitatis In Mortalis Terminio Vitae, Perillustri, olim*

Clarissimo, & Admodum Reverendo Domino, D. Jacobo Adalberto Sarnecki, Sacr. Theologiae Professore Zielonecensi, Collegae Majori, Ecclesiarum; Collegiatae Sanctae Annae Cracov. Decano, in Bestwina Curato, Contubernij Philosophorum Provisori, S. R. M. Secretario, Post superatos plusquam decumanos laborum fluctus Expositus. Et dum Ei uberrimis lacrymis Ordines Academici in Ecclesia Collegiata Divae Annae, parentarent. Lugubri Stylô, Per M. Valentinum Iosephum Wichrowski, AA. LL. ac Philosophiae Doctorem, & Professore. Delineatvs. Anno, quô Portus humanae salutis in Mari Gratiarum stetit, 1722. die 10. Aprilis. Cracoviae, Typis Universitatis (1722). fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Stylen nakamiennym. Wychwaleni w tekście P. Praczlewic, Fr. Czerny, M. Walszyński, W. Topiński. Wspomniani M. Kurowski i K. Topiński, których był egzekutorem ostatniej woli.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— ob. Gellhorn A. J. (Academia 1738) — Lubecki Wojc. Fr. (Fama studii 1728) — Lureński Wal. (1717).

Wichrzeniu (O) jezuitów ob. Pignatelli Ant. (1667).

Wici jedne ob. August II (1698).

VICINI Antoni. *Compliment présenté à S. Maj. Frideric Wilhelm roi de Prusse par Antoine Vicini Burgumetre de la ville de Petricovie. Dat. 25 Octobre 1793. fol.*

VICINI Joseph. *Compliment présenté à S. Maj. Frideric Wilhelm roi de Prusse par Mademoiselle Iosephe Vicini (1793). fol., 1 ark.*

WICKELMANN Hartwich. *Doctrina de sapientia prima. Gedani 1641.*

— *Fasciculus dissertationum. Gedani 1690.*

Cytuje Arnold Hist. der Könige. Uniw. II Th. str. 563.

Wicki Maciej ob. Ormiński Tom. (Kalend. na r. 1705; tetrastych).

Wicloff Jan ob. Wiklef.

WICQUEFORT A. *Deductie met Re-lasen en Sommieren, rakende sijn Af-*

fairen en Gevanckenis. 1675. w 4ce, str. 16.

Mieści wywody ambasadora polskiego Wicquoforta o jego uwięzieniu.
— ob. Aitzema (1665).

Victima ob. Flaszynski Met. J. (Apolini 1695) — Krasnodębski Klaud. (Regni coronata 1718) — Siewicz Bern. (theologica 1669) — Żalwski A. Ch. (agno digno 1699, publicae felicitatis 1687).

Victimae parentales ob. Lukini J. (1702).

Victoire (La grande) ob. Dantyszek J. (1531).

— (Signalee) gaignee par Sigismond Roy de Pologne contre les rebelles de son royaume, lesquels avoient pour chef le Prince de Pologne son Fils. En laquelle out esté tuez quinze mil homes avec perte de leur bagage, canon, amonition, poudre, et grand nombre de Gentilshommes prisonniers. A Liege Chez Leonard Strel, MDCXXIII (1623). w 8ce, ark. 2.

Drugi arkusz sygnowany „B“. Tekst rozpoczyna się tytułkiem nagłówkowym: Discours de la signale Victoire obtenue par Sigismond Roy de Pologne contre la Noblesse de son pais rebellee qui avoit prinse son fils pour estre leur chef.
Bawor.

Victor et victus ob. Węslawski (o Gąsiewskim 1664).

Victor et victus ex fulminatore Jove Jupiter in feretro Feretrius Nabunango Japoniae imperator inter martis ignes clarissimus 1740. fol. Uniw. Wileń.

— coronatus in majestate Rex, in castris dux, Patriae vita, propriae amissio Vladislaus III Poloniae et Hungariae Rex in publicum spectaculum Illustrissimo Domino D. Martino in Szczuczyn et Radzyń Szczuka Vavelnicensi etc. Capitaneo fundatori munificentissimo ab obligatissimo Collegii Szczukowiani Scholarum Piarum Mercurio Scenicis representationibus productus. Anno regis regum triumphantis 1722 mense Julio. Suprasiliis typis ordinis Divi Basili Magni. fol., 2 ark.

Łukaszewicz Hist. sakól IV str. 243 wypisał całą treść tego dialogu. Jagiell.

Victor Amadée (Tragedie) ob. Borch (1789).

Victor Sebastian ks. ob. Żubieński Mathias (1643, 1644).

VICTORELL Andrzej. Krotka nauka do dostapienia Jubileuszu przez D. Andrzeia Victorella w Rzymie Roku Świętego przeszłego w druk wydana. Z włoskiego na Polski przelożona y teraznieyszemu Jubileuszowi Krakowskiemu przystosowana. Za staraniem X. Jana Foxa Archid. Kościoła Krak. w Krakowie w Drukarni Fr. Cezarego R. P. M.DC.XXVI. (1626). w 4ce, k. 4.

Maciej. Piśm. III 125. — Jocher 7832.

Dzików — Ossol. — Uniw. Lwow.

Victoria (de) Petrus ob. Bisselius Joan. (1698).

Victoria (Newe Sybenbürgische), zaghafte Flucht und Niderlag Sinam Bassa. Ord. Beschreibung, wie mit Sigismunden (Báthory) Fürsten in Sybenbürgen... der alte Synam Bassa, von seinem Lager vor Tergovist, auss forht geflohen... auf Buccarest kommen... ey-lender Flucht nach Georgio (Giurgewo). Dess gleichen wie... der Fürst Synam Bassa nachgesetzt, Tergovist erobert, viel tausend Türken erlegt, den Hassan Bassa mit aygner hand gefangen... den abtrünnigen Michael Weyda erschlagen, auch Georgio genommen, viel tausend Türken erlegt, etlich tausend Seelen erledigt. Auch was sich sonst seithero der Mansfeldischen. und zuvor gedrückten Sybenbürgischen Historia, mit Türken, Tattern, Polen, Walachen, Moldawern verlossen... Mit lustigen schönen Figuren. Zu ende die Polnischen u. Tartarischen Handlungen und Friedens vereynigung. Mit Bewilligung gedruckt 1596. [Na końcu:] Gedr. zu Nürnberg, bei L. Heussler. In verlag Joachim Lochners. (1596). w 4ce, k. 24.

Cytuje Kerthbeny Bibl. dodając, że na tytule wyobrażony jest Zygm. Batory.

— (Nowa Sedmihradská), lekawé vtiskánij a poraženij Synam Bassete: Pořádné sepsánij, yakým způsobem před Oswijceným Knijžetem a Panem. Panem Zygmundem Weywodau a vdatným Rekem w Sedmihradské a Muldawské

zemi, Hrabětem w Tokay, etc. Starý Synam Basse od swého Leženij v Tergowistu, strassliwě vtikal, a ge opusti w rychlém pospijchanij kde se dostal. Kterák také dotčené Knijže za Synam Bassy se pusti w, Leženij geho opanowal, Pewnosti Tergowistu mocy dobyl, mnoho Tisyc Turków porazyl, Hassan Bassy, jako tu Neywyšsyho, vlastnj swau rukau gal, tež dwa Beky, Susym a Thuram, s některými předněgssými Turky w moc swau a v wězenij přiwedl: y o giných příjpadnostech kteréž se tehďáž zběhly. Přitom také co gest se až posaiwad od Mansfeldské a předtim Jnprimowané Sedmihradské Hystorie, s Turky, Tatory, Polaky, Walachy a Muldawany na mnoha mijstech po wodě a po zemi, proti a s Sedmihradskými zběhlo, pěknými Figurami ozdobeno: jakož pak Polské a Tatarské rokowanij, y pokoge gednánij, při konce této Hystorie se pokládá S powolenijm wytisštěno 1596. [Na końcu:] Neyprwe z Powolenijm w Slawnem Ržijskem Meste Normberce w nemeckem Yazyku wydano, a nynij w Czesky Iazyk s dowolenijm Wrchnosti přeloženo u wytisteno w Starém Meste Pažskem v Danyele Sedlčanskeho leta toho 1596. w 4ce, k. 19.

Wierzbow. III 3017.

Bibl. hr. Thuna w Dieczynie.

— dum contra Turcarum exercitum (1634)... ob. Władysław IV.

— Sacrae ac Ser. Maj. Vladislai IV... quibus conditionibus Szein (1634)... ob. Władysław IV.

— à Regia sua Poloniae Majestate. In partibus confinarijs 5. die Mensis Decembris Anni elapsi 1683 contra Turcas et Tartaros feliciter obtenta. w 4ce, k. 5.

Ob. Sobieski J. Monachij. miej.

— Tož... feliciter obtenta. Ratisbonae litteris Pauli Dalsteineri (1683). w 4ce.

Przedz.

— welche nechst Gottes-Gnade und Beystand Ihre Königl. Mayt. zu Schweden in einiger Person nebst Eroberung einiger Festungen von der Kön Polnischen übriggewesenen grössesten

Macht 8 Meilen hinter Crakow an den Fluss Doniecz im Felde glücklich erhalten. Im Jahr 1655, den 23 Sept. 3 octobr. w 4ce, k. 4.

Doniecz znaczy Dunajec, bo treśó o Lancoronie i Krakowie. Jagiell.

— (Slawna) nad Turkami (1673)... ob. Chocim (w tomie XIV 175) — Morsztyn Zbigniew (w tomie XXII 574). — triumphantis Mariae S. A. P. P. P. 1719. w 4ce.

Dedyk. Jos. Biernacki Ord. Min. Convent. per Polon. Minist. Provinc. Ossol.

— in signo crucis protritris Lunigerae gentis trophaeis.. reportata 1720. folio. Uniw. Wileń.

— ante conflictum triumphantis de originalibus hostis insidiis.. Varsoviae 1719. w 4ce. Uniw. Wileń.

— ob. Bartholan S. (Sigism. III 1601) — Carrara Alb. (de Scythis 1678) — Chlebiecius (Veritatis 1590) — Chocim (nad Turkami 1673) — Cronsensis J. (Mosci 1514) — Czarnków J. P. (nulla fidelis 1627) — Dantyszek (moldavica 1531, Sigism. I 1574, Regis 1531, moscica 1514) — Francius Pet. (Super Joann. III 1682) — Goslicki Laur. (Sigism. Aug. 1564) — Jaski (R. Michaelis 1674) — Klono-wicz F. S. (Deorum 1595) — Lucchesini Joan. (J. Casimiri 1662) — Mylius J. (de Moschis 1564) — Paszkowski Marcin (deorum 1608) — Plinius Bas. (Sigism. III 1605) — Pucillowski P. (Mariae 1684) — Radawski Alb. (de Moscho 1611) — Radziwiłł Al. S. (coronae spineae 1625, 1651) — Relation (bey Ochmatowo 1644, 1655) — Smieszkowic L. (Vladis. IV 1635) — Stephanus Łaganowski (Johann. III 1686) — Suchten Chr. (per Sigismundum 1514) — Władysław IV (de Turcis 1634).

Victorias (Las continuas 1634)... ob. Wład. IV.

Victorie bei Krylow und Bulezin uber die Moskowiter 1662. w 4ce.

Tor. Kop.

Victorien (Groote) door den Pool-schen Veldheer roemruchtig bevochten tegen de Tarteren, Turken en Kosakken, waer in over de 40.000 Christenen

van slavernie zijn verlost. Amsterdam. 1672. w 4ce, str. 8.

Katal. ant. Fryd. Müllera w Amsterdamie.

Victoriosorum literariae... ob. Kulesza W. (1684).

VICTORIUS Adam. Elegia in Nativitate... Domini... Jesu Christi; quam conscriberat &... in... Thoruniensium Gymnasio recitabat Adam Victorius... Thorunii August. Ferberus senior excedebat. 1614. w 4ce, str. 12.

Gdań. miej.

VICTORIUS Benedictus. Medicinalia Consilia ad varia morborum genera, nunc primum in lucem edita, Venetiis (V. Valgrivus) 1551. w 4ce, k. 6, 329 i k. 1.

Rozdział: Varia morborum genera cerebri et oculorum dedykowany Bonae Sfortiae, Reginae Poloniae.

Wilfrid Voynich w Katalogu nr 5 London, December 1903.

VICTORIUS Paulus. Grabgedicht auf Catharina Jung, Christian Polkaunen Wittib. Danzig 1646. w 4ce.

Gdań. miej.

(Victorius Petrus I). Epistolae Itolorum, Germanorum et Polonorum ad Petrum Victorium etc. ab Angelo M. Bandini in lucem editae. Florentiae 1758.

Ciampi Bibl. crit. podaje, że Victorius (Vetori) korespondował w r. 1565 z Jakubem Górskim.

VICTORIUS Petrus (II). Nuptiae Henrici Beermannii et Catharinae Joh. Wigandi filiae. Dantisci 1646. w 4ce.

Gdań. miej.

Victrices ob. Peschwitz G. (armae 1674).

Victrix fortunae Sapientia fortuitis non subjecta casibus in Aegypto Baeotiano Literarum studiosissimo viro alternantis superas sortis vicissitudinem... a Perillustri Juventute Collegii Grodnensis S. J. sub triumphante signo Jaykovianae Crucis repraesentata. Anno 1714. fol., k. 1.

Program teatralny. Uniw. Wileń.

— ob. Dzielski (sine ferro 1691) — Oborski P. J. (Sapientia 1670) — Wojskiński Ant. (majestas 1692).

Victualia ob. Taxa victualium (1773). Ob wszystkie Takay i Taryfy oras: Ustawa.

Wickowski Tomasz ob. Czechowicz Joan. (1601).

WICZYŃSKI L. Dominis celeb. Acad. Cracoviensis etc. Juris Doctoribus gratulatur. Cracoviae 1619. w 4ce.

Katal. Al. Batońskiego nr 4430.

VIDA (Vidas) Eliaz, rabin. Reszkit Chochma [to jest Początek Mądrości; traktaty o miłości Boga, o pokucie, o świętości itp.]. Kraków 1595. w 4ce. Z przedmową Eleasara Kohena. — Tekst hebrajski.

Jocher 8069 podaje datę 1593.

VIDA Marek Hieronim (ur. w r. 1480 † 1566). Poeticorum Libri III. Cum Severini Oreandri Basileen. epistola ad magnificum et illustrem virum, dominum Severinum Bonerum de Balicze, castellanum et capitaneum biacensem, communem omnium studiosorum patronum. Cracoviae excedebat Hieronimus Vietor, Anno Christi Salvatoris MDXLIV. (1544). XI Kalendas Aprilis. w 8ce.

Janoc. I 200. — Juszyński II 25.

— Szachy... ob. Kochanowski Jan.

Poemat Koch. jest naśladowany, ale nie jest tłumaczony z Vidy. — O czym bliżej Dnieduszycki w Dod. mies. do „Czasu” 1856 zeszyt 7 str. 24. — Witkowski Stos. Koch. do Vidy (w Rozpr. Akad. filolog. XVIII 1893). — Fijałek w Pam. Liter. 1908 VII 41 oras w Pol. Sacra 1919 str. 190. — Pollak Goffred Tassa 1922 str. 23. — Gubrynowicz w Pam. Lit. 1930 str. 345. — Alfr. Fei w Pam. Liter. 1931 str. 278. — Krzyżanowski J. Od średnio-wieczna do baroku (1938). — Tenże Romantyczny Polski w w. XVI (1935) str. 238—48. Nitsch wydał Szachy krytycznie w r. 1923.

— ob. Szyronowicz Sz. (Opera 1772; w przedm.).

Enc. kośc. XXX 114.

VIDANIA Diego Vincencio. Trivnos Christianos del mahometismo vencido. En cinco discursos academicos. Al Excelentissimo señor D. Diego Sarmiento de Valladares, obispo, Inquisidor General, del Consejo de Estado ec. Pvblicales D. Diego Vincencio de Vidania Cronista de los Reynos de Castilla, y Leon, y del de Aragon. Con Privilegio. En Madrid Por Lucas Antonio de Bedmar y Baldivia Año de 1684. w 4ce, k. 3 i str. 81.

Jest to zbiór mów z okazji świętowania wie-dzeńskiego. Mówcy podkreślają często, że chwala świętowania należy się Janowi III. Są tu mowy, które wypowiedzieli: Diego Vidania (on też podpisał przedmowę), And. Sanchez de Villa Mayor, Jean de Torres y Medrano, Ant. Alanrique.

Vidavianus Albertus ob. Kobyliński Krzysztof (Epigr. 1558).

Zapewne oznacza to Wętyka Widawskiego.

VIDAVIANUS Krzysztof. Carmen in obitum Apoloniae natae ex familia à Linde, quae fuit conjux Lucae Schachmanni. Dantisci 1568. w 4ce.

Gdań. miej.

— Elegia de fragilitate vitae et morte Nicolai de Linda. Dantisci 1568. w 4ce.

Gdań. miej.

— In honorem nuptiarum Matthiae Ridigeri et Catharinae Schachmanniae. Dantisci 1568. w 4ce.

Gdań. miej.

VIDAVIENSIS (Vidavius) Walenty Wawrzyniec (ur. 1537? † 1601). Catechesis Grammaticae Latinae, Nunc demum diligentius recognita. Ad Bonae Spei Pervm Grammaticae Studiosum. Scire iuvat multos Ciceronis dogmata clari, Vergilij multos carmina scire iuvat. Non potes Orator: non vates doctos haberi, Qui sine Grammatica capere magna cupis. Vt possis linguae naturam scire Latinae: Grammaticam paruo tempore disce prius. Haec tibi Pieridum purissima flumina monstrat: Haec ornat linguam: format & arte manum. Haec instructus eas Musarum laetus ad arcem: Hac sine nil studium laudis habere potest. Cracoviae. Anno M.D.LXXXI. (1581). w 8ce, k. tyt. i k. 67 nlb. (sygn. m₉).

Na odwr. k. tyt. przedmowa: Valentinus Vidavius Scholarum Praefectus S. D. — Pisze, że czerpał ex sententia eruditorum virorum.

Ułożona w formie pytań i odpowiedzi. Rozpoczyna od deklinacji. Potem: De verbo. De adverbio... — Od karty k.: De syntaxi seu constructione octo partium orationis inter se.

Od k. e₉ dodaje na marginesie lub w tekście znaczenia polskie form i wyrazów.

Na końcu Judicium Quintiliani de grammatica... oraz dwuwiersz łac. z napisem: Albertus B (assens) Scobresin.

Wiśniewski Hist. lit. VI 131—2 (to wymienienia inne współc. gramatyki łaciń.) —

Wiersbowski Bibl. II 1569. — Piakarski Katal. kórn. nr 1560.

Czapki (M. N.) — Kórnik.

— Generalis Controversia De Indylgentiis. A M. Valentino Lavrentio Vidaviensi, Philosophiae, Et S. Theologiae Doctore, conscripta: & authoritati, atq; iudicio Sanctae sedis Apostolicae Romanae subiecta. Canticorum 2. Svb Vmbra Illiva, Qvem Desideraveram, Sedi: Et Fructvs Eivs, Dvlcis Gvttvri Meo. [Tu obelisk przebijający chmury; pod chmurami sznur ptactwa — sygnet drukarni Łazarza]. Cracoviae, In Archityp: Regia & Ecclesiast. Lazari, Anno M.D.XCIII. (1593). fol., k. tyt. i k. 7 nlb., str. 224, k. 2 nlb. (Index) i str. 17.

Druk antykwą i kursywą. Kilka osobnych iniejalów.

Rozpoczyna dedykacją do kard. Jerzego Radaświłła, w której uzasadnia potrzebę polemiki z heretykami i wita go na stanowisku biskupa krak. datow. Calendis Martij. 1593 in Coll. Majori. Po czym: Ad lectorem... oras dwa epigramaty (drugi podp. Daniel Sigonius lelaviensis pio lectori).

W obszernym tym dziele rozbiiera w sposób naukowy cały problem odpustów, odpiarajac argumenty luteranów, wklefistów, kalwinistów, waldensów oras innych różnowierców przeciwo nim podnoszone. Mówi o pojęciu odpustu, o ich potrzebie dla odpuszczenia grzechów, o przyczynie i formie odpustów (str. 74), o sposobach ich uzyskania (pielgrzymki, posty, śluby), o jubileuszach (str. 113), o wstawianictwie świętych i M. B., o władzy papieża co do udzielenia odpustów (str. 137) itp. W tę treść wpleciony jest epizodycznie rozbiór kilku innych kwestii: Utrum tota Lex vetus est abrogata; De miraculis in ecclesia catholica; Utrum proximus pro peccato proximi possit satisfacere; Utrum merita sanctorum thesaurisuntur itp.

Caly ten traktat ma formę scholastyczną. Dzielni problem na tezy, z każdej tezy wyciąga konkluzje i konsekwencje, zbija jedno, przyjmuje drugie, popiera to wszystko to wedle najlepszych reguł dialektyki szkolnej. Nowożytność widać tylko w tym, że antorytetów nie ogranicza do pisarzy kościelnych i prawa sawartego w C. J. C., ale powołuje się także na literaturę nowszą. Bardzo często cytuje Hannibala Rosellego, Dominika a Soto, Gabr. Marcossiusa. W licznych ustępach zwalca przeciwników powołaniem na uchwały soboru

trydenckiego (np. str. 59). Często posługuje się cytatai z pisarzy starożytnych Terencjusza, Horacego, Cycerona, Kwintyliana. Wirgilego (str. 25 ustęp z Georgik). — Z polskich pisarzy cytuje, i to nader rzadko, kronikę Miechowity i Kromera (str. 96).

W każdym razie ocytanie wykazuje duże, a także opanowanie metody scholastycznej — stanowczo w r. 1593 przesłarszałej. Księga jest o 100 lat spóźniona mimo posorów humanizmu.

Na końcu na str. 17 liczb. zamieścił dwie mowy:

- 1) Pro Scholastica Theologia Oratio. Mówi, że jest ona dziedzictwem przodków Akademii Krak. i zaklina, aby ją nadal przechować. (Za Kromerem wysławia Akademię). „Ille se in sacra Theologia profecisse sciat, cui Divus Thomas valde placeat”. Aulica theologia est judaica theologia. Wspomina zarzuty herezyków przeciw niej.
- 2) Oratio in funere Martini Pilsnensis. Wychwala jego enoty, zwłaszcza pobożność. Blasios, Stephanos ecclesiae reconciliavit (nazwiska nie podane, tylko same imiona). Szanował mores et antiquas leges Academiae. Mając lat 15 już był uczniem Akademii (urodz. 1528), doktorem został 1559. Przes 16 kommutacji (8 lat) był rektorem. — Kończy Epitaphium Marcina z Pilsna, podp.: Joannes Gassinski Bochnensis.

Exemplars Jag. był własnością Jana And. Łuczyckiego zwanego Wilceś, a po jego śmierci przeszedł w r. 1626 do bibl. konwentu franciszkanów.

Juszyński II 60. — Jocher 3979, 3980, 7340 (edycja z r. 1591 nie istnieje!) — Wierzbowski I 593. — Baryca (j. n.) str. 576. Bawor. — Czarn. — Czartor. — Czetwert. — Daików — Jagiell. — Kapit. gnieźn. — Krasin. — Ossol. — Płocka sem. — T. P. N. w Poznaniu — Uniw. Warsz. — Warsz. Powsz.

— ob. Caesarius Jan (Dialectica 1569; tu jego wiersz łac., ob. XIV 5) — Clobucius Jan (Elogium funebre 1602) — Gorycki Szymon (Ortogr. 1576; tu jego wiersz).

Liber epistolarum, zebrany przez niego (listy współczesnych), jest w rękop. Czartor. i Jagiell. nr 59. Między innymi przechował kilka listów Orsochowskiego.

Starowski Monum. 76. — Siarczyński Obraz II 304. — Muczkowski Statuta 208, 213. — Święcki Hist. pam. II 279. — Freher Theatrum I 318—9. — Baryca Hist. Uniw. 1935 (tu jego życiorys). — Encykl. Orgelbr. XXVI 840.

Widawski, Piotr, Maciej, Gabriel, Jan, Wojciech ob. Wężyk (Widawski).

Widerholt Benedykt ob. Januszowski Ohm Ferd. (1701) — Mościcki Mikołaj (1701).

Widerkehrung ob. Frommer And. (1668).

WIDEKIND Johan. Historia belli Sveco Moscovitici decennalis quod junctis armis cum Magno Moscorum Duce Johanne Basilio Svischio, primum adversus rebelles et Lithvanos, mox Polonos, tandem data causa contra ipsos Moscovitas, auspiciis Regum Sueciae Caroli IX et Gustavi Adolphi, ductu Jacobi de la Gardie varia fortuna ab anno saeculi hujus septimo in decimum septimum gestum et ardua pace compositum est, totidem libris distincta. Holmiae 1672. w 4ce, str. 436 i ulb. kart 13.

Nie udało mi się dotrzeć do egzemplarsa.

Mają tu być opisane zamieszki z powodu Dymitra i wojna polska.

Finkel III 1890. Uniw. Warsz.

— Thet Swenska i Ryszland tijo ahrs Krijgz-Historie, hwilket vuder twänne Sweriges Kon. Carls IX och K. Gustaf Adolphi d. And. och Stooras Baneer, Storfursten Ivan Vasilivitz Suischi, och Ryszland til hielp; först emoot the rebeller och Lithower, sedan the Paler, pa sidstonne emoot self Muskowiterne ifran ahr 1607 in til 1617. Stockholm 1671. w 4ce, k. 12, str. 970 i k. 10.

VIDENUS Konrad. Satura rerum quae ad jus spectant disquisitioni publicae submissa a Conrado Videno Hamburgensi. Gissae Hassorum typis H. Mülleri 1708. w 4ce, k. 30.

Nova Litter. Germ. Anno 1708 str. 429 podaje, że w rozdziale IX jest to mowa o Mikołaju Żurawskim matematyku. Miał on z gwiazd przepowiadać, iż Jan Kasimiera może do Polski wrócić, ale życia w Polsce nie dokona.

Wider Jerzy ob. Geppelius M. (Hymenus 1598).

Widerholt Bened. ob. Widerholt. (Widerian). Gebrüderete Freude wurde Bey den Widerianisch-Oesenischen Hochzeit-Solennien, So den 9. Novembr. 1688. In der Hoch-Fürstlichen Residentz Oelse Celebrirt wurden; Ein-

fältigst entdeckt. Gedruckt in der Hoch-Gräfflichen Stadt Lissa in Gross-Pohlen, durch Michael Bukken (1668). fol., k. 4. Wrocław. miej.

Widerkauf (Widerkafy) ob. Census — Jacobus de Paradiso (Tractatus) — Kalw (1541) — Lichwa — Olechowski Józef (1780) — Reemptio — Szamotulski Grzegorz (Repetitio 1541) — Uwaga — Wyderkafy.

We wszystkich dziełach dotyczących lichwy jest mowa o rencie z odkupem (wyderkaf, reemptio). — Ob. pod Usura.

Widerlegung der Antwort Phil. Melanchtonis (1582)... ob. Osiander.

— der Ursachen, wodurch Schweden bewogen den Herz. v. Churland... ob. Karol G. (1658—60).

— ob. Balduin (1618) — Bruno

Ob. (der Verantwortung 1603) —

Morgenstern B. (der Notel 1567) —

Pascha M. (der Widertäufer 1601) —

Widerlegung.

Widerspiel der Liebe ob. Bauer J. G. (1707).

WIDL A., Soc. Jesu. Grandium mysteriorum illustr. facinor. maximor. heroum elogia. Ingolstadii 1676.

Mieści także Elogium Stanisłai Kostka.

WIDMAN Krzysztof, protonotariusz apost. [Brak zatytułowania, rozpoczyna się:] Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo Sexto. Die verò Veneris Decima tertia Aprilis. (1646). fol., k. 4.

Jest to przedruk kilku aktów procesowych, odnoszących się do sprawy Krzysztofa Naymana z profesorami Akademii. Występują Jac. Vitellius i Justus Słowikowski przeciwko Naymanowi, którego zastępuje Filip Boroviochius. Zarzuty procesowe podniesione przez Naymana zostają oddalone. O całej sprawie ob. tom XXIII 28—4 i podane tam odsyłacze.

Jocher 1807. Akad. — Jagiell.

— ob. Kilianowski Alb. (Quatuor 1646) — Strzegocki Wacl. (1646).

(Widmont And.). Wiersz w dzień Jmienia WJP. Andrzeia Widmonta Rotmistrza Ptu Oszmiańskiego od życzliwego synowca ofiarowany r. 1791. w 4ce, k. 2.

Widok Stateczności Japonskiej Przez którą sto osmnascie zacnych Męczen-

ników Okrutnymi mękami dla Jezvsa Chrystvsa zamordowani przez miecz, ogien y wodę Korony Chwały nieśmiertelney dostapili Roku 1622. W Poznaniw, W Drukarni Ianá Wolrabá, Roku 1625. w 4ce, k. 14 (sygn. D₁).

Tytuł w ramce. — Na odwrocie rycina z napisem u góry: S. Franciszek Xawier Societatis (sic) Jesv do Japoniey się pie-szo wyprawiający.

Zaczyna się od dedykacji: Sw. Franc. Xaw. S. J. kongregacya pod tytułem Narodaoney Panny Bogarodzice z młodsi miyskiej posnanskiej Koll. S. J. r. 1624 stanowiona... Pod tą dedykacją, dat. 25 czerwca, podpisani Paweł Zamachowski prefekt i Stan. Olbrychtowie sekr. Kongr. — Zamachowski jest myłką (Zamachowski).

Ale oczywiście nie oni są autorami (ani nawet tłumaczami) tego pisemka. Przekładał to jakiś nie nazwany jezuita.

Zawiera opis meczedstwa apostołów Japonii (Joachima, Piotra Zunigi, Flora i wielu wyznawców chrześcijaństwa). Kończy modlitwa do S. Franciszka Ksawiera. — Szczegółów o Japonii nie ma śladnych.

Jocher 8165, 8241. — Maciejowski Piłm. III 709.

Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Tor. Kop. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz. — Zieliń.

Widok króla, panny, młodziana y olbrzyma. Bez wyr. m. i r. (ok. 1790).

w 8ce, k. 4.

Wiersz zaczyna się: Ras zamysłony, jakie są obroty czasu... Jest to alegoryczne przedstawienie widzenia, jak Czas wszechwładny wszystko tworzy i kolejno niszczy. Aluzji politycznej nie ma.

Jagiell. — Krasin.

— nowy Swiata modnego, oszusta jawnie na biedę nędzę i zgubę ludzką wystawiający a dla uciechy i zabawy ciekawego czytelnika pierwszy raz wydany. [Tu drzeworyt łabędzia, który karmi małe łabędzie]. Roku tego. w 12ce, str. 24.

Jest to przedruk broszury pt. Nędas z biedą — a mianowicie jej wydania z końca XVIII w., liczącego również str. 24. — Obacz o tym wydaniu w t. XXIII str. 75.

Ossol.

— Toż... drugi raz wydany. w 12ce.

Notatka ręką mego ojca bez podania źródła.

— Toż... trzeci raz wydany. w Krakowie, w drukarni Stanisława Stachowicza typografa y Bibliopoli I. K. Mei, Roku 1789. w 8ce, k. 12.

Inny przedruk „Nędas z Biedą” wyszedł pod tytułem: Oszusty modne (1784). —

Obaca o „Neday“ i o jej przedrukach Badecki Liter. miessos. (1925) str. 485—6. Jagiell.

Widok ob. Bielski J. (Królestwa polskiego 1763) — Chromiński Kaz. (praw 1790) — Jennigs (rzeczywistości religij 1780) — Kortyski Woj. (potyczki wygranej 1634) — Koźuchowski Bl. (godny świata pols. 1696) — Objasnienie (1764) — Orawski Szczęsny (ciekawy w pałacach 1691) — Skrzetuski Kaj. (polit. Polski 1791).

VIDONO Piotr, kardynał. Congregatione Sacrorvm Rituum siue Eminētissimo, ac Reuerendissimo D. Card. Vidono Cracouien: Canonizationis Beati Ioannis Cantij Presbyteri saecularis, Sacrae Theologiae Doctoris, & in Alma Vniuersitate Academiae Craconiensis Professoris. Positio Super Dubio. An sententia Illustrissimi Episcopi Laodicensis, Iudicis subdelegati, super cultu immemorabili, & casu excepto a Decretis fel. recordationis Urbani VIII. sit confirmanda in casu, &c. Romae. Ex Typographia Reu. Camerae Apostolicae. MDC.LXXV. 1675. Deinde Cracouiae, Typis Vniuersitatis, reimpressum. Anno Domini M.DC.LXXVI. 1676. fol., k. tyt. i str. 143.

I to i inne wydane przez niego orzeczenia w sprawie kanonizacji św. Jana Kantego wymieniono i opisano dokładniej w tomie XVIII str. 411—416, dokąd odsyłam. (Pray „Congr. Sacr. rituum“ s r. 1686 o 143 str. przez pomyłkę nie podano, że egzemplarz jest w Bibl. Jagiell.).

— ob. Bernhardi Zofia (1660) — Krasuski M. (1669).

Widowisko ob. Polak (1791).

Vidua prophetissa ob. Puschman L. (1687).

WIDZ Józef. Vnio Regni Sarmatici Pretiosissimus, B. Joannes Cantius, Regni Poloniae, & Academiae Patronus; Conclusionibus Aristotelico-Philosophicis Naturalibus, Ad mentem D. Thomae Doctoris Angelici, Concinnatis, Sub Praesidentia M. Adalberti Iosephi Dzielski, Collegae Minoris, Philosophiae Doctoris, Ordinarij Poessos, ac interea Cursus Vladislaviano-Philosophici Professoris.

A Ioanne Iosepho Widz, In Alma Vniuersitate Cracoviensi, Eiusdem Philosophici Cursus, I. V. & Eloquentiae Auditore, Solenni Disputatione & Devoto Calamo, Luci Publicae Exhibitus. Anno Vnionis cum Carne Humana Dei Patientis, 1700. Die 27. Iunij, Horis pomeridianis. Cracouiae, Typis Vniuersitatis. fol., k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. k. tyt. licha rycina św. Jana Kant. (s podpisem: M. Ang. Marisari fecit). Po onym wiersze Widza na cześć świętego i Conclusiones ex phil. naturali. Jest ich 44, wszystkie oparte na Arystotelesie (Libri Phys., De Coelo et mundo, De Generatione, De Meteoris, De Anima). — Żaden nowszy autor nie wspomniany.

Jagiell. — Ossol.

Widzenie (Strasliwe znaków 1620) ob. Zrenczycki Jan.

— z Parnasu IW. Ludwice Zamoyskiej Wwdzinie Podolskiej d. 25 Sierpnia 1783 r. z okoliczności Jey imienia ofiarowane. Warszawa (1783). w 8ce, str. 14.

Wierszem.

— nowe na obłokach Roku 1654. Dnia dziewiątego Czerwca. folio, 1 str. Jest to drzeworyt, przedstawiający tarczę słoneczną, na nosie krawca, po obu bokach serce prębite i ręka s jabłkiem, nad tarczą młot. Pod drzeworytem opis w 8miu wierszach. Kórnik.

— O widzeniu Komety w tym niwiejszym przeszłym Roku Pańskim 1577 miesiąca Listopada y Grudnia, od wielu ludzi widzianem. [Spodem tytułu rycina czworograniasta wyraża kometę i wkoło kilka gwiazd; pośrodku z dala miasteczko; z lewej strony astrolog w bicrecie i todze ze sferą w ręku, z prawej dwoje ludzi rozmawiających. Niżej:] Z Niemieckiego na Polskie przełożono. Bez wyr. m. i r. (Kraków, Stan. Scharfberg, po r. 1577). w 8ce, k. 8 nlb.

Druk gocki.

Lelewel I 147—8. — Wierszowski II 1584 (oytuje tylko facsimile, oryginał zaginął). Str. odwr. tyt. biała. Na k. 7 rycina, która wyobraża: u góry słońce, gwiazdy i księżyc; człowiek s kijem w ręku wskazując na słońce. Z innej strony, po prawej, inny człowiek owinięty w habit i kaptur, prawą ręką bierze za rękę wskazującą, a lewą ręką trzyma przed sobą maskarkę. Ostatnia karta biała. Uniw. Warsz.

— ob. Pegowski Piotr (strasliwe w Marosz 1608) — Paszkowski Marcin (w kilku jego pismach z lat 1606—1618 są opisane widzenia i sybillińskie przepowiednie) — Pogróżka niebieska (1692) — Wieszczy, Wieszcza.

Obaca o widzeniach: Smoleński Pisma hist. I 263. — Pigoń Na wyżynach romantyzmu 1936, str. 20 i nast.

WIDZEWICZ Marcin, Soc. Jesu. Kazanie Na Pogrzebie Jaśnie Oświeconego Pána Je° Méi Pána Mikolaia Chryzstofa Radziwila Xiążęcia Państwa Rzymskiego Na Olyce y Nieświeżu, Hrábi ná Szydłowcu y Mir. Woiewody Wilenskiego, Szawelskiego &c. &c. Starosty. Miáne w kościele Nieświeskim Societatis Iesv. 9. dnia Kwietnia Roku Pańskiego 1616. Przez X. Marcina Widzewicza. Theologa Societatis Iesv. [Tu ozdobnik: 4 orzelki]. W Wilnie, w Drukarni Leona Mamonicza. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce k. tyt. i k. 19 nlb. (syg. E₄).

Dedykacja (w kilku wierszach) Janowi Jersemu, Albr. Wład, Zygm. Karolowi i Aleks. Ludw. Radziwiłłom. — Wychwała familię smarłego od pradziada Mikolaia, pierwszego chrześcijanina. — Przytacza też nagrobek zmarłego i testament „głębokiej pokory pełny“. Zakazał w nim pompy przy pogrzebie.

Akad. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Kras. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— Kazanie Na Pogrzebie Jaśnie Oświeconego Pána, Je° Mości Pána Mikolaia Chryzstofa Radziwila Xiążęcia Państwa Rzymskiego Na Olyce y Nieświeżu, Hrábi ná Szydłowcu y Mir. Woiewody Wilenskiego, Szawelskiego &c. &c. Starosty. Miáne w Kościele Nieświeżkim (sic) v Oycow Societatis Iesv, 9. dnia Kwietnia Roku Pańskiego, 1616. Przez X. Marcina Widzewicza Theologá Societatis Iesv. W Krakowie, W Drukarni Franciszka Cezárego. w 4ce, k. tyt., str. 36.

W tym wydaniu krakowskim jest na odwr. tyt. Orzeł (s trąbami), a pod nim 14 wierszy pol. na chwałę Radziwiłłom. — Odmienną jest też dedykacja, bo po wylczeniu imion książęcych jest tu dodany list ded. od autora do ksiąząt, datowany 12 maja 1616. — Strony są tu licbowane. Akad. — Bawor. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Kazanie Na Pogrzebie Prześwitego y Przewielebnego w Chrystusie Oyca y Pana Benedikta Woyny Biskupa Wileńskiego Primasa W. X. Lit. Miáne w Kościele Katedralnym Wilonskim 14 dnia Marca R. Pańskiego 1616 Przez X. Marcina Widzewicza Teologa Soc. Iesu. W Wilnie, w Drukarni Leona Mamonicza 1616. w 4ce, kart 17 nlb. (sygn. D₅).

Dedykacja East. Wołowicowski, biskupowi. Akad. — Bawor. — Dzików — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Wil. — Zieliń.

— Kazanie Na pogrzebie Jaśnie Wielmożnego Pána, Jego Mości Pána Gábriela Woyny Podkánclerzego W. X. Lith. Mereckiego, Pienińskiego, Opeskiego, &c. &c. Starosty. Miáne w Kościele Káthedralnym Wilenskim 5 dnia Lutego, Roku Pańskiego 1615. Przez X. Marcina Widzewicza Theologa Societatis Iesv [Tu ozdobnik]. W Wilnie, w Drukarni Leona Mamonicza. [Tytuł w ramce]. (1615). w 4ce, k. tyt. i k. 14 nlb.

Dedykacja Benedictowi Woynie, bisk. wil., bratu smarłego, dat. 10 lutego 1615.

Dużo o pobożności smarłego; szczegółów biogr. skąpo.

Maciejowski Polska I 394. — Tenże Piśmien. III 620 („nieztem się te kazania nie zalecają“).

Akad. — Bawor. — Czartor. — Jagiell. — Ossol.

(Widziniszki). Signatura Iusticiae R. P. D. de abbatibus Viln. pro praeposito et conventu Widziniski Ord. Canon. Regular. Beatorum Martyrum de poenitentia Dioecesis Vilnensis contra Mission. Viln. Facti Romae 1710. fol. — ob. Decisio — Natura (dobra) — Rezolucya (probowstwo 1783).

Widziszewski Bart. ob. Threni in obitum (1596).

Wie Jakob i Marianna ob. Inglis F. B. (1647).

Wie ob. Binet Stef. (St. Kostka 1683) — Brühl (et caractere 1760) — Gratiani A. (du Cardin. Commendon 1694) — D'Origny (du Possevin 1712, du Canisius 1707) — Kalderon (est un songe) — Katarzyna W. (1798) — Kostka Stan. (1676) — Orleans P. (Stan. Kostka 1672, 1712) — Rechac G. (du

S. Hiacinthe 1643) — Trompe (du Corneille Trompe 1694).

WIEBERS J. F. (z Wilna). *Discrimen inter febrim pituitosam et biliosam. Dissertatio. Goettingae 1789. w 4ce.*

Wieca ob. Moszczeński Marcin (1764).

WIĘCKIEWICZ (Więczkiewicz) Józef, prof. Akad. Kalendarz Polski y Rvski, W Którym Święta Roczne, y Biegi Niebieskie, Aspekty, Wybory, Czas śniania, szczepienia, Krwie puszczenia, Lekarstw zażywania, Wschod y Zachod Słońca, &c. należytem porządkiem położone y opisane, Ná Rok Panski MDCCXXXVII. (1737). Który jest Przybyszowy, á po Przystępnym pierwszy, Przez M. Jozefa Grzegorza Więczkiewicza, W Przesławney Akademij Krakowskiej Náuk Wyzwolonych, y Filozofij Doktorá, Mátematyki Professorá, Geometrę Przyśięgłego; Z należytą pilnością Wyrachowany. W Krakowie w Drukarni Kollegium Wielkiego Akademij Krakowskiej. (1736). w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. k. tyt. tytuł po rusku.

Obejmuje kalendarz z przepowiedniami pogody. Dalej: Konjektura astrolog. uniwersalna (tj. przepowiednie o wojnach, urodzajach, pożarach etc.). — Sukcesy miast i prowincji. — Zebranie jarmarków.

Czart. — Jagiell. — Ossol.

— Toż:... na rok 1738. w 4ce.

— Toż:... na rok 1739... W Krakowie, druk. Koll. Większ. w 4ce.

Na odwr. tyt. herb Słopowron i dedyk. Michałowi Weryha Darowskiemu.

— Kalendarz Polski y Rvski, w Którym Święta Roczne, y Biegi Niebieskie, Aspekty, Wybory, Czas śniania, szczepienia, Krwie puszczenia, Lekarstw zażywania, Wschod y Zachod Słońca, &c. należytem porządkiem położone y opisane. Ná Rok Panski MDCCXL. (1740). Który jest Przystępny, á po Przybyszowym według komputu nowego Rzymskiego pierwszy, według stárego Greckiego wtory. Przez M. Jozefa Grzegorza Więczkiewicza, W Przesławney Akademij Krakowskiej Náuk Wyzwolonych, y Filozofij Doktorá, Mátematyki Professorá, z należytą pilnością Wyrachowany. W Krakowie

w Drukarni Akademickiej, w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Po Kalendarzu idzie wierszem polskim epigramat super illud: Deus Homo factus est... i Konjektura astrologiczna (przepowiednie przeplatane wierszykami). Wreszcie Inform. wschodu i zachodu słońca. Akad.

— Toż:... Ná Rok Panski MDCCXLI. 1741. Który jest po Przystępnym pierwszy, á po Przybyszowym drugi według komputu Rzymskiego, á według Greckiego Przybyszowy. Przez M. Jozefa Grzegorza Więczkiewicza, W Przesławney Akademij Krakowskiej Náuk Wyzwolonych, y Filozofij Doktorá, Mátematyki Professorá, Geometrę Przyśięgłego; Z należytą pilnością Wyrachowany. W Krakowie w Drukarni Akademickiej. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

I tutaj po kalendarzu idzie wiersz autora o Chrystusie, Konjektura astrolog. (kończąca się o sukcesach miast), wreszcie Zebranie jarmarków.

W egz. Akad. mieszczą się i w tym Kalend., i poproszonym jakiegoś zapiski współczesnego handlarza wina i piwa o zawartych interesach.

Encykl. Org. XIII 661. — Żebrawski Bibl. mat. str. 376.

Akad. — Czart. — Jagiell.

Więckiewicz Michał ob. Kwapiński Stan. (Species 1733).

WIĘCKOWICZ Michał. Xenion Soterion Illustri ac Generoso Domino D. Ioanni de Olesnica Olesnicki Palatinidae Lublinensi, sub felicissimum recens orti anni initium magno affectu vena licet impari a Michaele Więckowicz auspiciato consecratum Anno restauratae Salutis humanae 1637. (Na końcu:) Cracoviae in offic. Math. Andreoviensis A. D. 1637. w 4ce. k. 11. Kończy wiersz: Magnae spei infantuli Stan. Olesnicki parodia. Jagiell.

Więckowski, adwokat w Wilnie ob. Mikosza (1790).

WIĘCKOWSKI Jacek, burgrabia grodzki liwski. *Głos Niebieski Do Człowieka z Przydatkiem Uwag Duchownych. Z Psalmów Dawidowych Wynikający.* Przez Jacka Więckowskiego Burgrabiego Grodzkiego Liwskiego Uformowany. [Tu w liniach:] Za Pozwoleniem

Zwierzchności. Wydrukowany. [Tu winieta: pęk broni nakryty tarczą]. w Warszawie. w Drukarni XX. Missyonarzów. Roku Panskiego 1786. w 8ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 118.

W przedmowie do czytelnika (proszą) usprawiedliwia się, czemu wydaje uwagi o rzeczy niebieskiej, rozum ludzki przewyższającej. Kończy wierszem: Pokuta i modlitwa są kluczem do nieba...

„Głos“ składa się z 7 rozdziałów: O niebezpiecznym i złości grzechowej; o potrzebie dobrego używ. czasu; o ufności w Bogu; o pokucie; o rozmyślaniu meki; o godności boskiej itp. Po każdym takim rozmyślaniu podaje psalmy i antyfony, które ukłękawszy trzeba odmawiać.

Od str. 81 idą „Uwagi duchowne“, będące również medytacjami relig., oraz „akty złote“ i modlitwy, jakie należy przy nich odmawiać. Cała książeczka przesiąknięta pobożnością.

Jocher 6003. Ossol. — Uniw. Warsz.

— **Historja O Początku i Końcu Świata z Pisma i różnych Rewelacji Wzięta Przez Jacka Więckowskiego Burgrabiego Grodzkiego Liwskiego w Krakowie Dnia 22. Grudnia R. P. 1791 do Druku podana.** w 8ce, k. tyt. i str. 34.

Opisuje wedle Pisma św. stworzenie świata, ustawę Mojżesza, przyjęcie Chrystusa i Marii, apostołów... Chrystus zniósł bałwany czartowskie, a zaprowadził obrządy świętych.

Od str. 15 idzie: Koniec świata. Opisuje to w formie widzenia. Grami trąba, otwierają się groby, zjawia się sędzia wśród błyskawic... itp. „Niech inni kończą to opisanie, oznję, że mi ustają siły“.

Od str. 24: Początek człowieka i koniec jego... oraz: Znaki bliskości końca świata. Znaki te, przepowiedziane przez Chrystusa, wskazują, że teraz koniec się zbliża. Dnia 10 listopada 1791 oblatował „Antoni“ w mieście Błoniu swe objawienie o bliskości sądu ostatecznego. Duch kazał mu wystawić kaplicę. Bóg za przysięgi zło wykonywanie odda farmazonów pod moc czartowską. Farmazonia przyjmuje ludzi z siedmiu wiar i do niej się odnosi objawienie św. Jana o bestii z siedmiu głowami. Powołuje się też na przepowiednie w ksiągce „Zwierciadło rzymskiej religii“ z r. 1786. Korona polska na Zachód (tj. w dom saski) przeniesioną teraz została, co jest zgodne z objawieniem. Farmazonowie śmiercią lub chorobami zostali pokarani. Obrządy we wsi Kalina koło Piotrkowa objawiają się i trzęsienie ziemi na-

stąpi. Od r. 1793 zaczęła się wojna na ruinach państw itd. itd.

Widocznie trzęsienie ziemi z r. 1786 zrobiło na autorze wielkie wrażenie i pchnęło go na drogę mistycznych i apokaliptycznych rozważań.

Jocher 2440, 8169. Czartor. — Jagiell.

— **List Uniwersalny O Ostatecznym Sądzie Boskim. Z Pisma Świętego i różnych Objawień.** Napisany Kosztem JPana Jacka Więckowskiego Burgrabiego Grodzkiego Liwskiego Wydrukowany. [Tu winieta: na cokole dziecko z gałązką w ręku]. Roku 1790. w 8ce, k. tyt. i str. 7—40 (sygn. A—C₄) oraz k. 8 nlb. (sygn. C₁—C₈).

Na początku dwie kartki nożyczkami wycięto; dlatego liczbowanie zaczyna się od 7. — Nazwisko drukarza nie wymieniono.

„List uniwersalny“ jest to utwór z 9 rozdz. napisany strofą soficką. Pisał go widocznie nie sam Więckowski, tylko ktoś drugi, skoro na tytule zaznaczono „kosztem J. Więckowskiego wydrukowany“. Ale autor wiersza osnuł go wiernie na dawniejszych wizjach i broszurkach Więckowskiego, a więc może on uchodzić za współautora. List opisuje po kolei w safickich strofach: znaki poprzedzające sąd boski, zmartwychwstanie ludzi, dekret na sprawiedliwych i na nieobłąnych, o wspaniałości majestatu Boga, o weselu świętych, o ich rozkoszy, uwagi szawienne: „O niebo wdzięczne, zdaleka (sic) cię witamy, Na morzu płynąc ku tobie wadychamy, Obyśmy kiedyś na ląd wystąpili, Y w tobie żyli...“ Wartość artystyczna żadna, przedstawieniu sądu ostatecznego brak wszelkiej siły i wyobraźni.

Do tego poematu dołączono na końcu 8 kart liczb. (sygn. C), należących widocznie do innej broszury pt. „Prognozyk o krytyczności czasów terażniejszych. Wyjęty z tej Książki Zwierciadła Rzymskiej Religii, z której... itd. (obacz opis niżej osobno). Bibl. Plocka (Zieliński) — Przesła.

— [„Prognozyk O Krytyczności czasów terażniejszych...“ oraz: „Except wyjęty z wykładów objawień pierwszej Książki Zwierciadła rzymskiej religii“] (po r. 1786). w 8ce, ark. C i D.

Są to dwa fragmenta z jakiejś książki (może zniszczonej), z której arkuszy A i B wraz z tytułem brakuje.

Na pierwszej stronie arkusza C zaczyna się tekst: Prognozyk O Krytyczności czasów terażniejszych Z tej Książki [Zwierciadła rzymskiej religii] z której Objawienia do Książki Głos Niebieski zwanej, Roku 1786 w Warszawie wydrukowanej przyłączone,

są umocowane przysięgą w Mieście Błoniu blisko Warszawy leżącym oblatowaną w następującą Rotą: Ja Antoni przysięgam Panu Bogu w Trojcy Świętej Jedyńemu: jako Obiawienia tak do pierwszej Książki pod tytułem „Głos Niebieski w Roku 1786“. iako też i do drugiej „Tarcza Mocna“ tytułowanej w Warszawie wydrukowanych przyłączone, niezmysliłem, ale iak najistotniej po oznajmieniu ducha, rzecz pamięcią obiętą zakonotowałem i napisałem; tak mi Boże dopomóż i niewinna Męka Syna Jego.

Na drugiej stronie: Wizye prognostyku: Roku 1793 dwa czarne orły trzeciego białego nową częścią... — Roku 1794 chmura na cały świat rozszerzając się wielki łoskot wyda... Roku 1796 miecz, kosa i miotła wzrastają będą. Roku 1800: Owce zapowietrzne lekarstwo przyjmując uzdrowionymi zostaną.... Kozły na wilka trafią. Po czym podaje wykład powyższej wizji: Dwa przylegli mocarzy prowincje polskie napadną... Wojna rozpoczęcie się... Głód i powietrze opór niewierności zwyciężać będą.

Motywuąc to przytacza obszerny ustęp z książki „Zwierciadło rzymskiej religii“ (r. 1786). W ustępie tym powiedziano m. i.: Duch święty będzie narody pociągał ku uznaniu prawdy... Antychryst trzech królów poniży... Wprzód nim moc Antychr. do narodu polskiego dojdzie, ty na drugi świat iść musisz. Sekret w sekcje farmazońskiej niepotrzebny do wyjawienia, dosyć, że ona jest złą... Każdy farmazon jest odstępca od wiary... itp.

Po czym idzie: Dwa wieczne dekreta Sprawiedliwości i Miłosierdzia. I tu przytacza niektóre boskie objawienia z książek „Zwierciadło rzym. religii“ i „Obraz grzesznika do Boga nawróconego“. Mówi, że wysłuchał Bóg modlitwy i udzielił mu daru wylewania łez, i obrał go za przedstawiciela Henocha i Eliasza i ogłosił bliższości końca świata... itp.

Od ark. D: Except wyjęty z wykładów objawień pierwszej Książki Zwierciadła rzymskiej religii (1786)...

Objawienia te polegały na znakach ukazanych na niebie i na kamieniu z liczbą X wypisaną. Ma to znaczyć, że w dziesięć lat (1796) da się czuć głód i powietrze, a potem przyjdzie moc Antychrysta.

Przytacza też objawienia innej osoby sprzed lat dwudziestu o śmierci króla Augusta, oraz pisze o ks. Marku: „Xiadz Marek z Gory Karmelu Karmelita świętobliwością sławny: który pierony w Imię Trojcy doprowadzał i inne cuda czynił, przed laty dwunastu opisał, jako Francja bunty wzniesi; prorocy o bliższości dokończenia świata głoszyć będą; samśiedzi z wielkim mocarstwem Polskę skłca; wielkie wojny

na świecie powstaną; klasatory i kościoły z ozdób obdarzeni staną się; xięży, zakonników i zakonnic morderstwo nastąpi; Częstochowa szturm znosić ma“. (NB. To stresszenie prorocтва ks. Marka pokrywa się co do treści z przypisywaną mu „Wieszczabą“, drukowaną ok. 1791).

Potem powołuje się na prorocтва Malachiasza i Cezarego z Arelatu, na oznajmienie Marii Agreda, na jakieś objawienia, „które roku teraż. 1786 w archiwum kancelarii prymsa złożone są“ i twierdzi, że do sądu ostatecznego nie byłoby więcej jak 15 lat. Jako znaki ostateczne wymienia: sekta luterska będzie rozlewać krew, sekta farmazońska nastąpi, dziecięciu królów wojnę rozpocznie, czart trzy królestwa podbije itp. Będą też znaki na obłokach (żołnierze bijący się, trupie głowy, miotły) itp. Lat od stworzenia świata jest 6985, a jeszcze będzie 15!

Wreszcie idzie rozdział o błędach niedowiarstwa. Tu znowu opisuje swoje dalsze objawienia (widział trzy osoby, za które się modlił — te niebawem pomrą). Duch światłości objawił mu, że w r. 1792 nastąpi trzęsienie miasta. On myślał, że chodzi o Rzym, ale duch powiedział, że chodzi o Warszawę: „że objawiono, iż to państwo, w którym proces o książki prognostykujące się, na części będzie rozbrane, a ja dorozumiewałem się Królestwa polskiego, duch ciemności dodał te słowa: cesarstwo chrześcijańskie“.

Pod koniec dziełka: Wykład objawień rozdz. XII o Królestwie polskim. Przepowiada śmierć króla teraz panującego, przyznanie korony księciu na Zachodzie (saskiemu), upadek wiary przez farmazonię, podniesienie jej dla przyczyny N. M. P.

Całość była widocznie tępiona. W Bibl. Jagiell. są tylko fragmenty (Prognostyk i Except) — całości nie udało mi się odszukać. Jagiell.

— Tarcza mocna dla obrony Rzymskiej Religii wystawiona roku 1790. w 8ce, 77 str. i k. 1.

Jocher 9018 pisze: Dalej idą wiersze pobożnej treści str. 40. Na karcie 74 powiedziano: „przez JP. Jacka Więckowskiego Burgrabiego Grodzkiego Liwskiego pismo to do druku podane“. Jest to opisanie cudów Najświęt. Panny Rytkowskiej.

Egzemplarza nie odszukałem.

— Zwierciadło rzymskiej Religii. (1786?)

W poprzednich pisemkach podaje z tego dziełka wyjątki Składało się ono z XXII rozdziałów. Jednym z nich był rozdział „O krytyczności naszych czasów“, przedrukowany z tego dzieła i puszczony w obieg (obacz wyżej); a innym był rozdział „Except“, który również ogłosił osobno

(obraz wyżej). — Rozdział VI nosił tytuł: O błędach niedowiarstwa. — Rozdz. XIII o macierzyństwie N. M. P. — Rozdz. XXII o Królestwie Polskim. Kończyła je zagadka: Nigdy nie śpi lecz zawsze pożera, Tę która mu się nie opiera (tj. pokusa piekielna). Opisując w tym dziele i wyjaśniał swoje wizje (a także wizje „Antoniego“).

Z niektórych wyrażeń jego mógłby kto wnosić, że to dzieło było drukowane? Ale mógł to być też rękopis, którego cenzura duchowna nie pozwoliła drukować. Do tego się bowiem musi odnosić podana wyżej wzmianka, dotycząca „procesu o książki prognostykujące“ i groźba zburzenia Warszawy przez trzęsienie ziemi w r. 1792.

— ob. Jakubowski Mik. (Opisanie przyjścia Antychrysta 1791) — Prognostyk krytyczności — Wieszczby — Ziehen (1785).

W tomie XXV 262 zwróciłem już w r. 1913 uwagę, iż w Prognostyku są po raz pierwszy wspomniane prorocтва ks. Marka; a więc nie jest słuszne, że „pierwszy“ zwrócił na to uwagę Ujejski, jak sądzi Pigoń (Na wyżynach romant. str. 11).

Więckowski był widocznie (podobnie jak ów „Antoni“, którego wizje komentował) maniakem dotkniętym manią apokaliptyczną, zrodzoną pod wpływem upadku narodu i pod wrażeniem odniesionym z trzęsienia ziemi 1786; wizje jego naśladują jednak całą dawniejszą literaturę sybillińską-prognostykarską, której niektóre okazy przystoły w odsyłaczach pod: Vaticanum i Wieszczby. — Władza duchowna sądziła wobec niego stanowisko niechętnie.

Więcławski Jerzy i Petronela ob. Wiencławski (Wientzławski).

Wieczera Wielka Króla nad Krolami, Pana nad Panami Boga człowieka Ciałem y krwią Swoją częstującego i Przy bankiecie Adonibezec Krola Chananeyskiego okruszynami stołu swego siedmdziesięciu Krolów karmiącego figurowana, a na publiczney akcji przy uroczystości Bożego Ciała, Pastorali Zelo Jaśnie W. y Nayprzewielebniejszego IM. Xiędza Kazimierza Jana De Bnin Opalinskiego, Biskupa Chełmskiego y Pomezanskiego, od Szlachetney młodzi Collegii Thorun. Soc. Jesu Wystawiona. Roku Pańsk. 1687. fol., k. 1. Program dialogu.

— ob. Tworzydło (Łaszcz) (ewangelicka 1694).

Wieczera Pańska ob. Górka Ludwik (albo nabożeństwo 1704) — Nie-

mojewski Jakób (1579) — Niemojewski Jan (1588) — Laskiewicz Jan Kanty (1772) — Łosiewski Fort. (O tajemnicy 1729) — Uberman.

Więckiewicz Józef ob. Więckiewicz (Kalendarz).

Wieczna ob. Kostkowski St. (pamięć 1641) — Skowroński Bar. (wiosna 1682).

Wieczność ob. Bronisz Piotr (staroż. familij 1720) — Choryński J. (sławy Czarnkowskiego 1628) — Drezelius Jan (Obraz 1626, Oko 1638, Przewodnik 1731, Piekielna 1640, Droga 1632, Uwagi 1771) — Jabłonowska Dor. (sławy) — Kwiatkiewicz Jan (1679) — Lubomirski Stanisław (1757) — Nadasi Jan ks. (1729—39) — Potocka Mar. (szczęśliwa Łaszczów 1732) — Przepawa (1747) — Sokal (pamiętki 1724) — Wielewiejski Stefan (straszliwa 1692) — Wyprawa w drogę (1691) — Zawadzki W. (na pogrzebie Chełmskiego 1698).

Wieczny kalendarz krwie puszczania ob. Ciachowski P. J.

Wieczorek Tomasz ob. Klonowicz (1582).

WIECZORKIEWICZ Jan. Stanisłavo Janina Sancta virtutibus heroum... W Poznaniu w Drukarni Laktańskiego (1678).

Jest to panegiryk na pochwałę Stan. Witwickiego; wylicza wszystkich Stanisławów słynących świętobliwością.

Datków (?)
Wieczorkiewicz Wojciech ob. Żołędziowski Antoni (Miles 1735).

WIECZORKOWSKI Bartłomiej, pleban rydzynski. Kazanie „Na Pogrzebie Wielmożney Pani Iey Mości, Pani Anny Grabianki z Wierbna Ciswicki Kasztelancki Szremski, Pani Wielką pobożnością y mądrością sławney. Przez Wielobnego X. Barthłomieja Wieczorkowskiego Plebana Rydzynskiego. W Rydzynie w Kościele Świętego Stanisława Farskim IV. Decembris, Anno Salutis M.DC.XX.VIII. odprawione. Z Dozwoleniem Stárszych. W Poznaniu W Drukarni Janá Wolrabá Roku P. 1629. w 4ce, k. 16.

Na odwr. tyt. herb Wieniawa i csterowiersz. — Dedykacja Abrah. Ciwickiemu, kaszt. średsk.

Wojciechowska Książka w Pozn. str. 315. — Maciejowski Piśm. III 735.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Radzyń. — Uniw. Warsz.

WIECZORKOWSKI Michał Ignacy, Soc. Jesu (1674 † 26 lut. 1751). Ad M. D. G. Et Animarum Salutem Plurimum. Breve Compendium Fidei Catholicae Turcico Textu, de Verbo ad Verbum in Latinum converso In gratiam Catholicorum Nationis Turcicae In Polonia Versantium. Aut Turcicum idioma discentium, Et Missiones Orientales ingredientium. ex Missionariorum Persicorum, Cathecismis Turcicis Excerptum & auctum. Contra Turcicos, Judaicos, & Haeticos errores conscriptum. A P. Michaeli Ignatio Wieczorkowski Soc. Jesu Missionario Persico. Cum Facultate Superiorum. Typis Clari Coll: Posnaniensis Soc. Jesu. A. 1721. w 8ce, k. tyt., 1 strona nieliczn. i str. 60.

Na odwr. tyt. aprobata scholastyka Franc. Mierszowskiego z datą 1721.

W przedmowie tłumaczy, że drukarnia nie miała charakterów tureckich, więc drukuje literami łacińskimi. Transkrypcja wedle polskiej (a nie włoskiej ani franc.) wymowy słów tureckich. To, co Francuz pisze: j, on pisze: ż. Z tego katechizmu można by łatwo utworzyć gramatykę turecką i słowniczek turecki. Po czym wizerunek Ukrzyżowanego na str. 2.

Od str. 3—60 idzie tekst synoptycznie po turecku i łacinie. Idą najprzód modlitwy: Ojcie nasz, Zdrowaś itp., potem wykład doktryny chrześc. wiary, podzielony na 3 rozdziały. Kończą akty i modlitwy. Na str. 60 w połowie: Allaha szukniuk. Amin — czyli Laus Deo.

Jocher 2860 a. — Janoski Pol. I. 8.

Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Katechizm z okazji Tatarzyna Budziackiego nie po polsku tylko po turecku nieumiejącego wydany. Poznań 1721. w 8ce, str. 51.

Ob. tom XIX 181, gdzie podano taki tytuł. Ale nie miałem tego wydania w ręku.

Ossol.

— Na Większą P. B. Naszego Chwałę y Dusz iák naywięcey, Nawroccenie. Katechizm z Okazyi Tatarzyna Budziackiego, nie po polsku nie umiejącego, Tylko po Turecku w Warszawie R. P. 1720. 25. D. Grudnia ochrzczonego, z Polskiego ięzyka na Tu-

recki ięzyk przetłumaczony y Tureckie niektóre błędy zbiiający, Dla podobnego przypadku y wygody Ochrzczenia Turkow albo Tatarow, Y ich że w Wierze S. Katolickiey ćwiczenia, Powtore do Druku Podany, y rozszerzony, Od X. Michała Jgnacego Wieczorkowskiego, Societatis Jesu Missionarza Perskiego. z Dozwoleniem Starszych. w Drukarni Collegii Leopoliensis Societatis Jesu, R. P. 1727. w 8ce, k. tyt., str. 119 i k. 2 nlb.

Na odwr. k. tyt. aprobata z r. 1727 Jana Josephowicza.

Rozpoczyna: Informacya krótka dla wymawiania słów tureckich; po czym idą: Pytania y Odpowiedzi; druk. synoptycznie po polsku i po turecku (literami łaciń.). Z początku odnoszą się te pytania i odpowiedzi do głównych prawd wiary chrześcijańskiej, potem idzie polemika z Mahometem (czemu to Mahomet nie był prorokiem?) Wszyscy Turcy powinni się ochrzczyć. Dalej idzie akt skruchy i pytania należące do chrztu. Po czym ceremonie, egzorcyzmy i modlitwy z Agendy (to już tylko po łacinie). Kończy: Dodatek do Katechizmu, obejmujący po polsku i po turecku pacierze, jakich się ochrzczeni winien nauczyć, oraz przygotowanie do spowiedzi i komunii. Wreszcie na 2 k. nlb. Omyłki w słowach tureckich.

„Ojcie nasz“ zaczyna się w przekładzie tureckim, jak następuje: Babamizki giokte sen, kudys olsun senyn adun, memlekietun gielsun, muradyn taman olsun... itd. Dziełko Wiecz. jest drugą próbą ułożenia takiej katechizacji tureckiej. Pierwszą wydał bowiem Herbinus (Symbola fidei 1675) — ob. tom XVIII 128.

Jocher 2860 — Tad. Kowalski O ka. M. W. misjonarsa perskiego pracach tureckich 1936 (odb. z Rocznika Orient. XII). — Tu obszerny rozbiór obu tureckich prac ka. Wieczorkowskiego.

Wedle Kowalskiego autor myśli i mówi po polsku tureckimi słowami. Język jego wykazuje cechy osmańszczyzny z początku wieku XVIII takiej, jak je skodyfikował w swej gramatyce tureckiej Meniański (1680).

Bawor. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Jasne promienie Imienia Jezusowego na IV. części Wiernych Chrystusowych rozpuszczone. to iest: odpusty Kościołom Societatis Jesu I. to dla ujęszczających sakramenta SS. w Kościołach Societatis. II. to dla wszystkich,

w powszechności Wiernych Chrystusowych, w naznaczone święta Jezuickie; III. to dla Sodalisów każdej Kongregacyi, Najświętszy Panny; IV. to dla innych Kongregacyi Jezuickich; Od różnych Oyców SS. Papięzów nadane. we Lwowie w drukarni Coll. Societatis Jesu. R. P. 1740. w 8ce, str. 125.

Na odwrócie tytułu dwie aprobaty Aprilis 1740. W nich powiedziano, że opus quod Wieczorkowski collegit praelo mandamus. Opus quod aliquot theologi recognoverint in lucem edi posse. W wytłumaczeniu odpustów na Święta Soc Jesu (s. 85) se str. 41 powołane są daty 1737, 1739. Wiadome zatem, że to jest edycja pierwsza i że powoływane wydanie z r. 1715 nie istnieje. Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Słońce na dziesięć linyach, albo Nabożeństwo dziesięciu poniedziałków do Świętego Patrona Ignacego Lojoli fundatora zakonu Soc. Jesu we Lwowie Roku P. 1715. w 8ce, str. 95.

Ded. Ewie Annie z Ossolińskich Geschawowej staroście lubochońskiej. Ossol.

— ob. Drews Jan S. J. (1720) — Segnery Paweł (Manna duszy 1731, 1736, 1768).

W dziele Segnery'ego dodał na końcu „Instrukcyę o starop. ortografii“.

Janocki Pol. lit. 81. — Styczyński Dzien. Wileń. 1819 I 554. — Brown Bibl. Pis. 419. — Encykl. Orgelb. XXVI 866. — Załączki Jezuiści III i IV cs. 8. — Tenże Miejsce w Perzji XVII i XVIII w. 1882. — Encykl. kośc. XXXI 46.

WIECZORKOWSKI Stanislaus. Quaestio de unitate et diversitate animae rationalis. A M... ad disputandum in alma universitate Cracov. publice proposita. Mense Januario die 5. Anno 1636, in magna Aula divi Jagellonis. Permissu magnifici domini Rectoris. Cracoviae, in officina typographica Francisci Casarii 1636. w 4ce, k. 6 nlb.

Wiersz podpisał Andr. Biłkowski Ph. et Eloq. Auditor.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Quaestio De Contractibus iuramento firmatis. Ad C. Quamuis De Pactis in Sexto. Juncta Authent. Sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem. A M. Stanislawo Wieczorkowski, Collega Minore. In Alma Academia Cracoviensi publice ad disputandum in Collegio DD. Ivrisperitorvm proposita.

Anno instauratę Salutis 1642. Mense Iulio die 1. Hora 8. Crac. Typis Valeriani Piątkowski (1642). w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. herb (Klucz) i wierszyk łac. — Przepis prozą Jakubowi Michałowskiemu, dsiedzicowi na Stupi, Chlewicach, wojskiemu lubelskiemu. Wspomina, że Michałowski był znawcą praw i że prowadził sprawę Janusza Ostrogskiego.

Stara się udowodnić, że kontrakty konsensualne (sine solemnitate) są nieważne, ale są to — jeśli są zaprzysiężone — są bezwzględnie obowiązujące. — Są to same tezy (conclusiones i coroll.), bez aparatu naukowego.

Akad. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— Quaestio de possibilitate aeternitatis mundi a M. Stanislawo Wieczorkowski, ad disputandum in Alma Acad. Cracoviens. Regni Poloniae schola generali publice proposita. Lectorio DD. Theologorum Mense Augusto. Die 28. Hora 11. Anno 1643. Permissu magnifici rectoris. Cracoviae in Officina Typographica Christophori Schedelij. w 4ce, k. 5 nlb.

Dedyk.: Stanislawo Witowski, Castell. Sandom. Covaliensis. Na końcu: Sub auspiciis Jacobii Ustiensis Czartor — Jagiell.

— Quaestio Theologica De Termino Vnionis Hypostaticae Ex M. Sentent: lib: 3. dist: 5. 6. & 7. desumpta. A M. Stanislawo Wieczorkowski, S. Th: Sententiaro & Professore, Canonico S. Floriani. In Alma Academia Cracoviens: pro more antiquo à S. Facultate Theologica praescripto in concursu Proposita Anno Sanctiss: Ivbilaei 1650. Mense Nouemb: Die 8. hora 16. Lectorio DD. Theologorum Cracoviae, In Officina Typographica Valeriani Piątkowski. w 4ce, k. tyt. i k. 2 nlb.

Na końcu berła i sub ausp. Gabr. Ochocki.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Questio theologica de substantia Dei absoluta ex magistri Sententiarum lib. 1. distinct: 9. & 25. de prompta examinabitur, atque disputanda publice in Alma Academia Cracoviensi a M. Stanislawo Wieczorkowski S. Th. Sententiaro, & Professore, eccles. collegiatae S. Floriani canonico, inchoante lib. 1. sententiarum explicationem. Anno Magni Iubilei 1651. Mense Nouemb.

Die 23. hora 15. Alijs autem diebus hora 21. continuaturo: pro more antiquo à S. Facultate Theologica praescripto in concursu proponetur. Superiorum permissu lectorio DD. Theologorum. Cracoviae apud Lucam Kupisz S. R. M. Typographum. (1651). w 4ce, k. 4 nlb. Jagiell.

— Quaestio theologica De Transubstantiatione Sacramentali, Ex Magistri Sententiarum Lib. IV. Distinct. 8. 10. 11. et 12. deprompta. Explicabitur, atque disputanda in Alma Academia Cracoviensi, A M. Stanislao Wieczorkowski S. Th. Sententiaro & Professore, Eccles. Collegiatae S. Floriani Canonico, Inchoante Lib. IV. Sentent. explanationem. Anno Dñi 1651 Mense Maio, Die II. Hora 12. Alijs porro diebus Hora 18. continuaturo proponetur. Lectorio DD. Theologorum. Cracoviae Apud Lucam Kupisz S. R. M. Typographum. w 4ce, k. 4.

Na końcu: Sub felicibus auspiciis Jacobi Gorski Rectoris. Mięci Conclusiones I—V. Jagiell.

— ob. Axan Gabriel (1645) — Młodnicki Aleksander (1642) — Nycz Joannes (1640).

Muczkowski Statuta nec non 290, 295, 320. — Inkunabuły będące jego własnością wymienia Wisłocki Incun. str. 548.

WIECZORKOWSKI Laurenty (Wawrzyniec). Principis regni Lechiae soles vice regia tribunalis majestate prope Sere. auge honoris in libra Themidis eminenti etc. [Na odwrotnej stronie tytułu:] A devotis honor. suis et nomi. Aristotele Lublin. S. I. ultra Phoenicenum ritum adorati a. 1731. [Na końcu:] Defendentur publice in aula Coll. Lublin. S. I. a M. Laurentio Wieczorkowski 1731 in Junio. fol., k. 16 nlb. Kraśń.

Wieczorowski Jak. ob. Brudziński P. (1640).

Wieczory Panienskie [Tu ornament linearny]. w Lipsku Roku 1789. w 8ce, k. tyt. i str. 429.

Druk oczywiście warszawski, lecz ponieważ treść sprofana, więc na tytule podano Lipsk. Imiona osób niby to greckie (Epimenides, Klidyros, Kratylydes itp.). Rzecz dzieje się w Atenach, Syrakuzach, Smyrnie, Koryncie.

Gubrynowicz Romana w Polsce str. 22 wskazuje, iż jest to przekład z francuskiego „Les faveurs du sommeil“ (w rodu pani Durand Bedacier). — Obacz Lectures amusantes, gdzie jako autor podany rękomy Austenete. Czartor.

— (Dwa) Polaków Galicyjskich. (1793). w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Druk lichy, nadzwyczaj niestaranny. Zapewne w jakiejś małej drukarni na prowincji.

Rozmawiają ze sobą Ewander i Aristus, „dwóch sąsiadów, którzy kiedyś kosowali bezrządnej wolności“. Ubolewają nad „obalinami ojczyzny“. Ewander krytykuje dawne czasy i wspomina, że teraz jest pod niektórymi względami lepiej. „Chłop u pana nie jest bestią, ale mu człowiekiem równym“. Dostaliśmy się pod panowanie Niemców, ale trzeba nam wiele przejąć od Niemców. Jest teraz lepiej z sądami i z duchowieństwem. Wota sabrane teraz na skarb idą na lepszy pożytek, niż gdy szły na wino do Węgier. Cytuje klótnię dukatów (z Monitora 1778), gdy dukaty klóciły się, który godniejszy: czy ten, co był monstrancją, czy ten, co był patyną. Złoto pojezuickie poszło na sprzączki dla kobiet. Aristus mu oponuje, ale słabo.

Są tu pewne szczegóły zasługujące na uwagę: Jak to pan bywał dla chłopów i sędzią i katem. Wolność — to rząbał się po sejmikach, krwią ołtarze bryzgał, cały rząd pluć i potem gadał: o słodka wolność. U nas szlachcic w ocsywistek kraswdzie drzał przed cześnikiem owruckim, mającym trzy waie za 10 tysięcy, które przez cesje nabył od wdów osieroconych. Z szęściu szkonnikami przesor, biorąc po kilkanaście tysięcy prowizji, żyje z cudownego obrazu. A siedząc na 10 centarach srebra, nie mógł przez 30 lat skończyć klasztoru; posyłał z puszką, aby się zmiłowali. Zgoła autor chwali rządy austriackie wobec bezrządu polskiego.

Askenazy Nap. i Polska I 89 i 217 przypisuje autorstwo jakiemuś księdzu. Nie ma na to podstaw w tekście. — Wygląda raczej na fabrykat płatny niż na okaz „lojalizmu galic.“ jak to pisze Askenazy. Akad. — Jagiell. — Ossol.

— wiejskie... ob. Bykowski (1788, 1790).

— zamkowe (1786, 1790).. ob. Genlis (tłum. Skrzetuski).

Wied Herman, arcyb. kolon., ob. Łaski Jan (Defensio 1545).

On był wydawcą tego pisma.

Wiedebach Erdman ob. Faschke Abr. (1689) — Scholtz Daw. (1689).

(Wieden). Glaubwürdiges Diarium und Beschreibung... während turk. Belagerung (1683)... ob. tom XX 368.

— (obłężenie z roku 1683) ob. Acquatici G. (1684) — Antisari D. (1693) — Arce (1683) — Augustus (Victoria 1685) — Bartoli (La superbia) — Bauman Jac. (Ehren 1683) — Begebenheiten (1783) — Belagerung (1684) — Benigni Fr. (Oda 1684) — Berneri G. (1695) — Boetius (1687) — Bogasini P. (Assedio 1686) — Camentizius (ex historia 1684) — Cancion (1683) — Chrościński W. (Trąba 1684) — Ciboni Christ. (1684) — Continuation des Hist. Kerns (1683) — Curier (1683) — Czechucki (Applausus 1683) — Damascen J. (Vectigal 1717) — Denhoff J. (1683) — Diarium (Glaubwürdig. 1683; ob. Fischer) — Dyarjusz (1784) — Dzieło (1784) — Eichorn (1683) — Extrakt (1683) — Fama (1683) — Feigius (Von Belag. 1685, 1694) — Filicaja (1684) — Fischer (Diarium 1683) — Garbowiecki St. (Buzdigan 1684) — Gehlen (Gehlen) (1684) — Ghirlandi Ferd. (1683) — Golański Fil. (1783) — Grandius Jac. (in liber. 1683) — Hartnaccius (1687) — Hertzog M. (1683) — Hocke Nic. (1685) — Huhn (1683) — Janicki Jan (De curiae, Victoria) — Im-hof J. H. (1684) — Jnhalt (1683) — Janicki (1683) — Journal (1683) — Kaliński J. D. (Viennis poema 1717) — Kantemir (Geschichte 1745) — Kara Mustafa (1685) — Ketteler (oppugnata 1683) — Kochowski W (Comm. 1684, Deser. obsid. 1684, Dzieło 1684) — Kollacz Fr. (1783) — Kriegsnachrichten (1683) — Kubalewicz (Kalendarz 1709) — Kulczycki (Kolschitzki) J. Fr. — Kwiatkiewicz J. (Carmen de 1683) — Lasor a Varea (1713) — Laurier Chr. (Obsid. 1683) — Leonardi D. D. (liberata 1683) — Leopold (w tomie XXI 179) — Lerch J. M. (Erzählung 1683) — Lotti Lotto (1685) — Łukasz od św. Edmunda — Magnavini (Ragguaglio 1684) — Mallegonelli (1684) — Mignonius (wiersz 1751) — Montani (L'Aquila 1683, Nar-

razione 1683) — Neresowicz (1684) — Niewieski St. (1684) — Nigrelli Sig. (1686) — Observatio (1773) — Origine (1585) — Ottieri (1728) — Penci Andr. (1684) — Pierellio G. (difesa 1700) — Pignatelli Stef. (1684) — Piselli Gius. (liberata 1690) — Poesie de signori (1684) — Puciłowski P. (Victoria Mariae 1684) — Racconto — Ragguaglio (1683; ob. Magnavini) — Rath Stube — Relacya — Relation (1683—4) — Relatione (1683) — Rink (1709) — Rocolas L. B. (assiegée 1684) — Schaffer L. (1686) — Schreiben (1683) — Signal Dangers (1685) — Sobieski Jan (w tomie XXX 335; tu wskazane liczne dzieła i broszury, odnoszące się do odsieczy, których już tutaj nie powtarzam) — Spinola And. (assediata 1683) — Stator (1725) — Steinbach Leop. (Geschichte 1683) — Storia dove si conta — Suchorzewski Jan (Kalendarz 1754; diarusz obłężenia) — Suttinger (1683) — Tartudius (Memoriae 1683) — Theatrum Europ. — Thilo G. (erretete 1683) — Tinassi Ant. (Applausi poet. 1684) — Turcy, Türkenkriege — Uhlich (Geschichte 1783) — Wachslager G. (1684) — Vaelkeren (assiegée 1684, belagert 1684) — Wagner (Hist. Leopoldi 1719) — Valore in Parnasso (1683) — Verlauff (1683) — Wien, Vienna (liberata 1799, pro soluto 1684, Austriae caput 1684) — Winckler (Statut 1684) — Vorstellung (1683) — Zini P. (La volpe).

Oprócz odsyłaczy pod Leopold I, Sobieski J., Turcja itp. należy uwzględnić spis chronologiczny w t. VIII pod r. 1683—6.

Obazerna bibliografię poświęconą obłężeniu Wiednia z r. 1683 ogłosił: Kabdebo Bibliographie zur Gesch. der beiden Türkenbelagerungen Wiens 1629—1683. Wien 1876. (W t. XXVIII 371 przez omyłkę wydrukowano: Kortbeny).

O odgłosach odsieczy wied. w literaturze polskiej ob. K. M. Górski Sobieski w poezji pol. (w „Pismach liter.“ I 1913). — O jej odgłosach w literaturze włoskiej ob. Brahmmer w Przegl. Współca. 1933. — Tenże w Sprawozd. Akad. Um. (listopad 1933): Odsiecz wiedeńska w poezji włoskiej. — Tu wymienia bliżej liczne poematy włoskie poświęcone odsieczy, przeważnie nie drukowane.

O obchodzie setnej rocznicy odsieczy wiedeńskiej ob. pod Kollacz Fr. (1783) — Golański F. (1783) — Myśli z okazji (1783) — Poniatowski M. (List okólny 1783) — Poczobut (Pamiętnik 1783) — Uhlich (1783). — Dzieło (1784).

(Wiedeń). Opis poruszenia ludu wznieconego przez poselstwo francuzkie w Wiedniu, z powodu wystawionej trójkolornej chorągwi d. 13 Kwiet. 1798 r. przez naocznego świadka. Przekład z języka niemiec. 1798. w 8ce, str. 27.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

— [O nieszczęściu gminy wiedz.]

— [O wygnaniu Żydów z Wiednia].

Mają to być broszury drukowane w Polsce po hebr., o czym Bałaban w Pam. Zjazdu Koch. (1930) str. 114.

— ob. Faber J. (urbs 1525) — Kollacz (podróż Piusa VI 1782).

Wiedeński zjazd z roku 1515 ob. Amman — Bartholinus — Bunderlius — Carmen — Cuspinianus — Dantyszek — Orationes — Restio — Vadianus — Vereinigung — Zeytung — Zygmunt I.

Bibliografię odnoszącą się do tego zjazdu zestawia Finkel-Maiecz, nr 10169 i nast.

Wiedeńskie szkoły, uniwersytet (Vindobonensis schola, Academia) ob. Boscovitsch (coll. Teresianum 1781) — Bunderlius (Oratio) — Czenpiński P. (1778) — Fassonius (Trembiński 1746) — Filipecki Józ. (1781) — Głogowski Adam (1797) — Hakenschmidt (1770) — Haller M. (1782) — Jabłonowski Franc. (1782) — Jabłonowski Józ. (1780) — Jaśkiewicz Jan (1775) — Iszlsza (Opusculum 1519) — Kostka Stan. (Vita 1715) — Kostrzewski J. (1775) — Krupiński And. (1772) — Restio (1518) — Solłohub J. (1766) — Vadianus — Wiktor W. (1783).

Barycz Hist. Uniw. Jag. (1935) str. 760.

Wiederkauf ob. Widerkauf — Wyderkauf.

Wiederleg- (Abgenöthigte) und Verantwortung Derjenigen Puncten, Welche Die Sendomirische Confoederation des Königs Augusti Wieder die General-Confoederation derer zu Warschau Confoederirten Wojwod- und Land-schafften haben heraus geben wollen, Von denen zur Revision sothaner

Schrift Hochverordneten Herren Deputirten Denen sämptlichen Ständen des Reichs gründlich vor Augen gestellt und aus dem Pohnischen ins Teutsche übersetzt. Jm Jahr 1704. w 4ce, str. 40.

Ob. pod Actum z r. 1704 (tom XII 38—9).

Wiederlegung (Des Evangelisch Lutherischen Ministerii in Dantzig abgefasste und ausgefertigte) einer ungedruckten fanatischen Schrift, welche... hin und wieder ausgebreitet und verkauft worden. Leipzig In Verlag Sel. Friedrich Lanckischens Erben. 1729. w 4ce. Uniw. Warsz.

— des deutsch. arianischen Catechismi (1618, 1620)... ob. Balduin Fr.

— der von Schwedischer Seiten Ursachen... ob. Karol Gustaw (1660).

— ob. Hermelin Olaus (der Lästernungen 1701) — Hülseman (der calvinisch. Relation 1648) — Marte Ben Mose

(des Büchlein Aeg. Strauch 1675) — Widerlegung.

Wiedern Adelgunda ob. Schütz Konstanty (Leichpredigt 1681).

Wiedner ob. Wierzbęta.

WIEDER Jerzy. Votum nuptiale amoribus Friederici Heinrichsonii et Barbarae Frederiae. Dantisci 1647. fol. Gdań. miej.

Wieger Tomasz ob. Wollenberg Jak. (Amuletum 1630).

Viehauser Jan ob. Fihouser.

Viehauser Józef ob. Kempki J. (Flos 1713; tu herb Fihauzerów i ded.).

Viehauser Konrad i Marcin ob. Fihouser.

Viehauser Zygmunt, S. R. Imp. pro-cancellarius.

Wiersze na jego cześć znajdują się w dziełku Mik. Steinberga (Porta Augusta 1577).

Za czasów Zygmunta III przybyli Viehauserowie (Vieheuserowie) do Polski (przed r. 1590) i osiedlili się w Krakowie, a nazwisko przekształcono na Fihauzer. Już w r. 1590 Marcin Fihauzer był rajcą krak.

Viellard (Le) Du Mont Caucase Aux Juifs Portugais, Allemands Et Polonois. Ou Refutation du Livre intitulé. Lettres de quelques Juifs Portugais, Allemands & Polonois. in 12. Paris 1776. [Tu w liniach:] Ouvrage attribué

a un ami de l'Auteur de la Henriade, orné du Portrait de Mr. de V***. [Tu ozdobnik]. Rotterdam M.DCC.LXXVII. (1777). w 12ce, k. tyt. i str. 296.

Jest to odpowiedź jakiegoś rzekomo chrześcijanina na książkę pt.: Lettres de quelques juifs... (1776), w której zbija zarzuty postawione tam styczynym poglądom St. Test. i obyczajom dawnych Żydów. — Na końcu list do owych sześciu autorów (niby to Żydów), podpisany: La Boupilliere, à Perpignan 15 sept. 1776.

Jest to zapewne nazwisko lub pseudonim autora? Czartor. — Uniw. Warsz.

Vieira Andrzej ob. Viera.

VIEIRA Antoni, S. J. Conciones Variae. Viennae, 1703, w 4ce, k. 1 istr. 209.

Spomienidy tych kazań szóstę jest poświęcone Stan. Kostce (ob. zaraz niżej).

Warsz. powsz.

— Panegyricus B Stanislao Kostka... ob. tom XXIII 326.

— ob. Głowa (1703) — Ludowizjusz (1703) — Oliva Gian Paolo (Sermoni 1675).

Wiejska Muza ob. Jaśkiewicz M. (Wyprawa do miasta 1773).

Wiejski porządek ob. Porządek (1754) — Wilkierz.

Wiek ob. Denhoff Sigism. (miły 1645) — Jemielski Tom. (kwitnący 1688) — Kolakowski Stan. (człowieczy 1584) — Opaleński Jan (złoty w łodzi 1682) — Ossolińska An. (złoty 1724) — Ostrowski Jakub (śmiercią skrócony 1635) — Radziwiłł Mich. (złoty 1725) — Wolter (Ludwika XIV) — Zamość (Fortece).

Wieków (Pięć) ludzkich pierwszy złoty. w 4ce, k. 3 nlb.

Podobna tego wierszowanego pisemka (lecz nie całe) była niegdyś między rękopisami Bibliot. Uniw. Warsz.

Maciejowski III 175 (mówi, że to naśladowane z Owid. i przytacza 2 zwrotki).

Wiek (Wiekus) Jakub ob. Wujek Jakub.

WIELADKO Wojciech Winc. (1749 † 3 listopada 1822). W Dzień Jmienia, Nayiasnieyszey, Naypotężneyszey. Monarchini Katarzyny II. Imperatorowey całej Rossyi &c: &c: przez W. Wieladka. [Tu winieta: postać niewieścia klęcząca]. Dni 24. Nowomwry 1794. Roku. 5. Xbr: w Warszawie. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb.

Same pochlebstwa dla carowej: Wielkość jej duszy komuż nie jest znana... Wszędzie jest głośne słodkie panowanie... Jest boginią ziemską... Polacy wzięli swą zgubę przez zbytnią wolność, a w Rosji wierność i jedność panuje... Nikt pod jej berłem nie stęka. Chwali nawet rycerza Suwarowa miłego z ludskości, a sławnego z oręża. — Rzecz widocznie zapłacona, jak świadczy zrostą rosyjaka (nowomwry) data na tytule. Akad. — Krasin.

— Figlarna dziewczyna, czyli Dowcip w kochaniu, Komedia oryginalna w 3. Aktach przez Wojciecha Wieladka ułożona, 1796. w 8ce.

Występują: Budaśław pułkownik i jego żona, Obrotnicki patron, Receptowicz doktor, Zwawecki oficer, Umizgalski kawaler. Wszyscy czterej salecują się do pani pułkownikowej sądząc, że mają nie żyje. Pułkownikowa podstawi samiasz siebie służącą swą Felusię, a nieporozumienie wyjaśnia się w ostatnim akcie. Figlarna dziewczyna — to bohaterka sztuki, Felucia. Istnieje przedruk z r. 1808 (ob. Bibl. V). Bentkowski I 534. — Bernacki Teatr II 441. Zieliń.

— Epicedion ś. p. Jeym. Pani Ludwice Ryxowey Staroscinie Piaseczyńskiej zmarłej dnia 14. Marca 1794 Roku. w Warszawie. w 4ce, k. 3.

Podpis: W. W. Uniw. Warsz.

— Epithalamion z okoliczności zaślubienia się JW. Piotra Biszpinka z JW. Józefą Kieką. w 4ce.

— Oda w dzień imienin JW. Jmci P. Michała Ogińskiego Hetmana Wielkiego W. X. Lit., Prezesa Kom. Woysk. Ob. Narodów, orderów Orła białego i S. Stanisława Kawalera przez Woyciecha Wieladka ofiarowana d. 29. Września 1789. W Warszawie. w 4ce, str. 7. Jagiell.

— Odgłos sławy. (Wiersz do Suwarowa). Warszawa 1795. w 4ce.

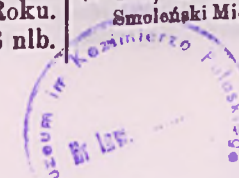
— Powinszowanie w dniu imienin Wielmożney Imci Pani Ludwicy Ryxowey Starosciny Piaseczyńskiej przez... ofiarowane dn. 25 sierpnia r. 1786. w 4ce, str. 7.

Ob. wyżej: Epicedion z r. 1794.

Bibl. w Suchej.

— Wieniec helikoński ofiarowany A. W. Suworowowi. Warszawa. 1794. w 4ce, k. 4.

Smoleński Mieszcz. warszawskie 1917 str. 318. Krasin.

— Heraldyka Czyli Opisanie Herbow, W Jakim Który Jest Kształcie. Oraz, Familie rodowitey Szlachty Polskiej, i W. X. Litawskiego, z ich herbami. Przytym: Władawieni mężstwem i odwagą, wytworną nauką, cnota, gorliwością i innemi zasługami w Oyczynie, dawniejszego i terazniejszego wieku Polacy. Przez Woyciecha Wincentego na Wielądkach Wielądka Wydane. Tom I. Część I. [Tu winieta: pęk bronii]. w Warszawie 1792. w Drukarni Piotra Zawadzkiego. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb., str. 246.

Tom I. część II... [bez osobnego tytułu]... w 4ce, od str. 247—346.

Toż... czyli Opisanie Familii, y krwi związku Szlachty Polskiej y W. X. Litt: z ich herbami. Przez Woyciecha Wincentego na Wielądkach Wielądka. Wydane. [Winieta]. Tom II. Za Przywileiem J. K. Mei. w Warszawie 1794. Roku. w 4ce, k. tyt. i k. 4 nlb., oraz od str. 345—819.

Tom ten tworsy zarazem trzecią część tomu pierwszego i dlatego jest liczbowany od str. 345.

Tom III Za Przywileiem J. K. Mei. w Warszawie 1795. Roku. w 4ce, k. tyt. i k. 4 nlb., str. 448.

W paginacji myłka, bo po str. 215 idzie zaraz 240, a po str. 381 strona 400.

Tom IV. Za Przywileiem J. K. Mei. w Warszawie 1796. Roku. w 4ce, k. tyt., str. 104 lb., po czym k. 150 nlb. (sygnowanych od G—U₄).

Dlatego po str. 104 przestano liczbować strony, wyjaśnić nie umiem.

Tom V. Za Przywileiem. J. K. Mei. w Warszawie 1798. Roku. w 4ce, k. tyt., k. nlb. 3 i 194.

Na k. 194 kosztos 8a.

Tyle kart (194) posiada egzemplars Akad. — Wilder w katalogu antykw. z r. 1910 opisuje egzemplars o 230 kartach, a więc mający o 32 kart więcej, gdyż powtórzone w nim w środku jakieś karty z IV tomu.

Tom I rozpoczyna się od przedmowy do godnych stanu szlach. obywateli Kor. i W. X. L.; tu tłumaczy opóźnienie dzieła i życzy, aby losem nieszczęśliwym kraju strwożeni obywatele nie tracili chęci do przyjęcia tej pracy.

Po czym idzie alfab. lista prenumeratorów (m. i. Albertrandy, Bułhakow, Kapostas,

prymas Poniatowski, podkom. Trembecki itp.). — Część I tomu pierwszego (do str. 246) zajmuje wykład o częściach składowych herbu, o herbie państwa, o herbach biskupstw, kapituł i wojewódstw. Dalej o marszałkach, hetmanach, kancelarzach, podskarbach, o początkach stanu szlach., o baronach, hrabiach, o prerogatywach szlachty. Całymi stronicami wypisuje Niesieckiego, którego jednak nie cytuje. Gdzie poza Niesieckiego wychodzi, jest powierachowny i nie źródłowy.

Od str. 247 rozpoczyna się część druga pierwszego tomu, zawierająca (alfabetyczny) spis herbów szlacheckich i ich familii od Abakanowicz do Baranowicz.

W tomie II na czele: Kontynuacja prenumeratorów (na 4 kartach) i herby od Baranowski do Bzura. — Toż samo w tomach dalszych; po wykazie nowych prenumeratorów idą opisy dalszych herbów: w tomie III do Czyżowski, w tomie IV od Dabiz do Zyzemaki. Jak z tego widać, trzy pierwsze litery potraktowane są o wiele obszerniej niż następne od D—Z. — Przy niektórych herbach podany drzeworyt.

W tomie V idzie na czele przedmowa: Do obywatelow, gdzie ponawia swą prośbę o nadesyłanie autentycznych dokumentów i genealogii, i obiecuje wydać tomy uzupełniające. Już tom piąty jest takim uzupełnieniem dla herbów i rodów od A—Ba. Dalszych uzupełnień jednakże już nie wydał.

Dzieło Wielądka jest w głównych częściach przeróbką (skrótom) Niesieckiego, którego żywcem wypisuje, czasem tylko uzupełniając nadesłanymi mu informacjami o pominiętych przez Niesieckiego herbach, familiach lub ludziach. (Niektóre uzupełnienia Wielądka sużytkował zresztą w przypisach wydawca nowej edycji Niesieckiego Bobrowicz 1839 i nast.). W porównaniu z Niesieckim nie okazał więc Wielądka ani talentu, ani pracowitości większej, ani lepszej metody. Zwłaszcza w dalszych tomach (D—Z) jest to dzieło pobieżne i bez większej użyteczności. Stosunkowo najcenniejszy może jest tom ostatni tj. piąty, bo od Niesieckiego jest mniej zależny. Są tu liczne wiadomości o rodzinach szlacheckich, których Niesiecki nie uwzględnił, bądź o osobistościach żyjących w drugiej połowie w. XVIII. Jest też nieco informacji o rodzinach nobilitowanych lub obdarzonych indygenatem za Stan. Augusta. Dla przykładu notuję z tomu IV i V kilka takich informacji: O familii i herbie Lelwelow, wywodzących się z Austrii (Loelhoffel de Loewenprung), a indygenów w Polsce 1768. — W tomie V obszerna genealogia Piłsudzkich (do r. 1413 sięgająca), która kończy się na Janie Piłsudzkim (1787). — O herbie Piórosław (I)

nadanym Ad. Mędrzeckiemu. — O Puszetach, wywodzących się od hrabiów Prowanacji. — O Eysymontach (Marcinie poczcie). — O Kadłubowskich (przytacza przywileje król. do nich się odnoszące z w. XVI).

Rękopis jego Heraldyki (cały) ze zbiorów Włodz. Platara(?) znajduje się w bibl. Pozn. T. P. N.

Bentkowski Hist. liter. II 673 (nie wymienia tomu V). — Obacz literaturę o nim zaraz poniżej.

Akad. — Bawor. — Chrept. — Czartor. — Czwert. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Przewdz. — Racyń. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— Kucharz doskonały... z francuskiego przetłumaczony... Warszawa, Gröll, 1778. w 8ce, str. 422 i 13 k. rejestru.

Edycja wątpliwa.

— Kucharz doskonały pożyteczny dla zatrudniających się gospodarstwem, Okazując sposób poznawania, rozbierania i sporządzania różnego rodzaju mięsiwa, ryb etc. przytym naukę dającą przegorną o mocy, czyli wymienności warzywa i ziół, oraz o wyborze i onychże używaniu. Tudzież robienia wódek, likworów, syropów, ciast i cukrów; z franc. przetłumaczony i wielą przydatkami pomnożony. Warszawa, Gröll 1783. w 8ce, str. 459 i rejestr. Krasin.

— Kucharz Doskonały Pożyteczny Dla Zatrudniających się Gospodarstwem. Okazując sposób poznawania, rozbierania i sporządzania różnego rodzaju mięsiwa, ryb, &c. przytym naukę dającą przegorną o mocy, czyli wymienności warzywa i ziół, oraz o wyborze i onychże używaniu. Tudzież robienia Wódek, Likworów, Syropów, Ciast i Cukrów. z Francuskiego przetłumaczony i wielą przydatkami pomnożony przez Woyciecha Wielądka. Edycja druga poprawiona. Za Przywileiem. w Warszawie 1786 Nakładem i Drukiem Michała Gröll'a, Księgarza Nadwornego J. K. Mei. w 8ce, k. tyt. str. 422 i k. 13 nlb. (Regestr).

Na początku przywilej Stanisława Augusta z r. 1782 dla Gröll'a na dzieła Welcharda, Tyssota, Wielądka.

Omawia po kolei: Rozporządzenie każdej części roku. O potasiach (supy). O wolewinie, skopowinie, cielęcinnie, wieprzowinie,

baranku. O ptactwie (kury, indyki, pulardy, kaczkę, ptactwo dzikie). O zwierzynie (sajace, sarny). — Od str. 183 część druga: O rybach morskich i rzecznych, o jarynach, o jajach, maśle, śmietanie, o paszetach, zaprawach, grzankach, sosach. — O śpiżarni, kompotach, konfiturach, syropach. — Sposób robienia wódki i ratafi. O biszkoptach, marcypanach, cukrowych ciastach.

Widocznie korzystał z książki kucharskiej francuskiej, bo nie tylko nazwy potraw są często francuskie (skop à la Menchoult, sos Robert, jaja en surtout), ale i rodzimych potraw nie uwzględnia. — Na str. 396—422 podaje obszerny „słownik kuchenny“, czyli wykład słów do kuchni używanych. Tu tłumaczy wyrażenia obce, którymi „Kucharz“ jest przepelniony, ale przytacza także i objaśnia dużo czysto polskich.

Dalsze wydania wyszły w r. 1800, 1808, 1812. (Stąd Mickiewicz wziął tytuł owego dzieła, jakim posługiwał się Wojski).

Akad. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— ob. tom V Bibl. str. 60—1 (tu późniejsze jego prace).

Jego teki rękopiśmienne są w bibl. Krasin. nr. 3875 i nast. (razem 25 tek). — W bibl. Ossol. jest rękopis jego dzieł w polski (nr. 162—4). Jego rękopis „Zbiór hist. pol. za panowania Stanisława Augusta“ jest w bibl. Bawor.

Bentkowski Hist. lit. I 534 i II 673. — Gołębiowski O dziejopisach 202. — Dzienik Wileń. 1822, II 233. — Encyklopedia Orgelbranda XXVI 887—8. — Wójcicki Cmentarz pow. III 107. — Wiszniewski Hist. lit. I 92.

Wielamowski ob. Śląski Szymon (Pamiętka 1605).

Wieland (Guilandinus) Melchior ob. Guilandinus — Maggi Hier. (1563).

Wbrew temu, co powiedziano w t. XVII (str. 463), był to Polak i należy do polskiej bibliografii. Obacz o nim: Windakiewicz Padwa str. 43—4. — Birkenmajer Aleks. Nowe szczegóły o dziejach księgoz. J. Brz. 1932, str. 13. — Lempicki Jan Zam. protektorem medycyny 1921, str. 15.

WIELAND Krzysztof Marcin (1733 † 1813 r.). Oberon poëme en XII chants traduit de l'allemand par Michael Jean Borch. Basel 1798.

Quérard la France littér. 1827, I 414.

— Sokrates Mainomenos Czyli Rozmowy Dyogenesa Z Synope. [Tu winieta: flet i trąbka przewiązane ozdobnym wieńcem]. Z Wielanda na polski język przeł.

żone. W Lwowie Drukiem Pillerowskim 1787. w 8ce, k. tyt., str. 262.

Dedyk. Adamowi Czartoryskiemu, podp.: Naymilszy podnózek Stanisław Tetmajer c. k. guber. Translator. Dat. W Lwowie 1788.

Rozpoczyna przedmowa autora Wielanda, datow. w Freibergu w Uthlandii dnia 18 września 1769. Opowiada, że znalazł rękopis w jakiejś klasztornej bibliotece. Miał to być przekład łaciński z tłumaczenia arabskiego.

Rozpoczyna „Sokrates“ (87 rozdziałów). Diogenes — obywatel świata — notuje tu różne swoje poglądy i opisyuje przygody (zwłaszcza erotyczne). Wspomina różnych filozofów greckich (Heraklita, Pitagora) i kobiety (Lais, Aspasje). Kończy się jego rozmową z Aleksandrem Wielkim (str. 212).

Od str. 212 idzie: Rzeczpospolita Diogenesa. Jest to utopia — przeciwstawiająca się Rzeczposp. Platona, a oparta na ograniczeniu potrzeb. Pod koniec mówi, że uderza czerodszejszą łaską, aby tę wyspę, gdzie się jego Rzeczposp. mieści, raz na zawsze niewidzialną uczynić.

Przekład gładki, język czysty. Z „teatrem“ nie ma nic wspólnego.

Bibl. w Suchej. — Jagiell. — Zeliń.
— ob. Biblioteka warsz. (1788, Miłość oskarż.).

Bernacki Teatr za Stan. Augusta II, 441. — Estreicher Bibl. V 61 (tu o późniejszych jego przekładach).

WIELAND J. W. i Schubarth. Atlas Silesiae id est Ducatus Silesiae generaliter Quatuor Mappis nec non specialiter XVI Mappis tot Principatus Repraesentantibus Geographice Exhibitus Addita Praefatione qua de Historia huius Atlantis agitur autoritate publica in lucem enissus ab Homannianis Heredibus. Norimbergae 1750.

Zawiera: Silesiae Oppolensis exactissima Tabula Geographica, sistens Circulos Oppolensem, Ober-Glogav, Gros Strehliz, Cosel, Tost, Rosenberg, Falkenberg et Lyblenis a L. W. Wieland... 1736 reducta...

Principatus Silesiae Rattiboriensis nova... Tabula geographica commonstrans insimul Liberas Dynastias Ples et Beuthen cum Statu minore Loslan et emensurationibus I. W. Wielandii... delineata et reducta... 1736.

Principatus Silesiae Teschinensis nova et accurata Delineatio... ex emensurationibus I. W. Wielandii... 1736.

Buczek w Pracach Kom. hist. atlasu 1935 III seszyt str. 123.

Akad. — Uniw. Warsz.

— ob. Felbiger

Wieleński Aleksander ob. Klebs A. (Julie Hanowska 1797—8).

WIELEWICKI Jan S. J. (1566 † 24 lipca 1639) ob. Ostrorog Jan II (1616) — Powodowski Joan. (Ad dominos 1585) — Skarga (Żywoty 1747) — Tomasz à Kempis (O naśląd. 1608).

Ka. Chotkowski wydał w r. 1881—99 jego Diarium domus prof. S. J. crac. (Scriptores Rer. Pol.). W przedmowie biografii Wielewickiego.

Miał pisać wedle Niesieckiego (tom IX 293) różne wiersze de rebus piis et contra haereticos — ale sub alieno nomine.

Dostarczył materiału do bio- i bibliografii jezuitów Polaków Alegambemu (Bibl. script. S. J. 1643).

Wydał i uzupełnił Skargi Żywoty św. (ob.) Oloff Poln. Liederg. 197—8. — Niesiecki IV. 504. — Bandt. H. druk. II 218. — Siarczyński Obraz III 305, I 74, 129. — Wisniewski Hist. lit. VI 424. — Załęski Bibl. poet. 89. — Święcki Hist. pam. II 280. — Dzienn. Wileń. 1819 I 720. — Brown Bibl. pis. 419. — Encykl. Orgelb. XXVI 390. — Muczkowski Rękop. Rady. miń. 106. — Załęski Jesuici II — Korbut I 265. — Finkel III str. 1890.

Wielowiejski Łukasz ob. Wielowiejski.

Wielowiejski Stefan ob. Wielowiejski.

Wiel-Frass (Der Schwedische), Oder Rossomalza (sic) Nebenst dem Lappländischen Doctor, Einem ieglichen Ehrlichen Biedermann zum Abscheu und Warnung vor der gleichen inficirenden Kranckheit wolmeinend vorgestellt. [Tu rycina: rosomak między dwoma drzewami podsuwa się po kuli ziemskiej, na której widnieje Polska i Prusy]. Anno M.DC.LVIII. (1658). w 4ce, k. tyt., str. 28

Od str. 21: Der Lappländische Doctor. — Pisane podczas wojny szwedzko-duńskiej, ze stanowiska interesu Danii. — „Rossomalza“ zamiast „Rosomak“. Jest to jedna z antyszwedzkich brosur, których w tym czasie wyszło więcej. — Ob. np. Piktet-Spiel. Gdań. miej.

— Toż:... Gedruckt Im Jahr 1659 w 4ce.

Wielhorska Anna ob. Golejowicz Stan. (1707).

Wielhorska Elżbieta z Ogińskich kuchmistrzowa W X. L. ob. Duńczewski Stan. (Kalendarz 1765).

Bernacki Teatr II 205.

Wielhorska Joanna z Potockich ob. Duńczewski Stan. (1729) — Jozefowicz Jan (Nauka Jezusowa 1712).

Wielhorskich (z) ob. Jabłonowska. **Wielhorski Aleksander** ob. Kołakowski Hieronim.

WIELHORSKI Antoni od św. Ducha, trynitarz. Zródło Dla wszystkich spragnionych Obfite Najswiętsza Marya Panna Cudownemi łask nieprzebranych Strumieniami Przy Assystencyi Woyciecha S. Arcybiskupa Gnieźnieńskiego y Męczennika Patrona Korony Polskiej y W. X. Litewskiego w Kościele W.W. OO. Trynitarzow Bosych od Wykupienia Niewolników Na Piaskach Tomaszowskich Płynące, Teraz szczupłą liter zkompendyowanych Dyspozycją Wyiawione Przez X. Antoniego od Ducha S. Sw: Theol: Lektora Zakonu Troycy Przenajświętszey od Wykupienia Niewolników z Dozwoleniem Starszych we Lwowie w Drukarni Coll: Soc: Jesu Roku Pańskiego 1746. dnia 8. Miesiąca Maja. w 8ce, k. tyt. i k. 9 nlb., str. 5—132.

Na początku rycina obrazu (J. Filipowski sc: Leopoli). Potem na 5 k. dedykacja M. Boskiej, aprobata, facultas i Przemowa (na 2 k.).

Rozpoczyna opowiadanie o początkach Tomaszowa, o pochodzeniu obrazu (z domu Oliwińskich z Podhorsec), o jego losach, o jawieniu się św. Wojciecha, o licznych cudach. Od str. 52 opis kościoła i o jego konsekracji.

Razem z tym jest oprawne „Pragnienie serd.“. Widocznie równocześnie wydane przez tego samego autora.

Jocher 9045. — Bandtkie Hist. druk. I 409. Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Pragnienie Serdeczne Duszy Do Słyszacego Obfitemi Łaskami Zródła albo Modlitwy Nabozne Do Najswiętszey Maryi Panny w Tomaszowskim Obrazie Cudami Słyszacey. Pokornym Affektem Wyrazone. We Lwowie w Drukarni Collegium Soc: Jesu. (1746). w 8ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwrocie tytułu wizerunek M. B. Tomaszowskiej z podpisem: Philip. Jac. Mazzycki sculpsit in Polonia.

Zawiera: modlitwy, akty, pieśni. Na końcu imprimatur Andr. Giżyckiego, dat. Leopoli 22 febr. 1746.

— ob. Hieronimus Ferrariensis (Meditatio 1729) — Tomaszowski Kościół (1741) — Taczański Onufry (Facies 1748) — Zatzkiewicz J. (Amor 1725).

(Wielhorski Feliks Ignacy). Pvlchertia Polska Dziedzicznemi Domv swego Zaszczytami Ozdobiona. Iasnie Wielmożna Ieyme, Panna Lidwina (sic) Zamoyska Ordynatowna, Łowczanka Koronna, Iasnie Wielmożnego Jemci Pana P. Michała Ną Zamościu Zamoyskiego Ordynata, Łowczego Koronnego Godna Corá. Iasnie Wielmożnemu IGMOI Panu P. Felixowi Ignacemu Ną Tyśmienicy y Horochowie Wielhorskiemv Kásztelanicowi Wołyńskiemu, Nayiśnieszego Krola Imci Polskiego, y Rzeczypospolitey Rotmistrzowi Zaslvbiona. Od Wareńskiego Scholarum Piarum Collegium Przy Solennym Hymeneuszá feście stylem Pánegirycznym Adorowana Roku Pańskiego 1729 dnia 15 Stycznia. We Lwowie. W Drukarni Brackiey SSS. Troycy. fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. herb Zam. i wierszyk. — Dedykacja od Kol. Wareńskiego. — Po czym wiersz złożony z 40 strof czterowierszowych ku czci domu Zamojskich i oblubieńców. Wiersz bez wartości.

Uniw. Warsz.

— Rex non solum florum verum etiam Cordium et Animorum stemmaticus Kierdey Illustrissimi Domini D. Felicis Ignatii in Tysmienica et Horochow Wielhorski Castellanae Wolchyniensis, Serenissimae Regiae Majestatis et Reipublicae Rothmagistri in corde et affectu Illustrissimae Dominae D. Lydvinae Zamoyska: Illustrissimi Domini D. Michaelis Zamoyski Ordinati Zamoscensis, Supremi Regni Venatoris lectissimae filiae inter festa hymenaei solennia triumphans a devinctissimo tantis nominibus Varesensi Scholarum Piarum Collegio, panegyrico cultu adoratus. Anno Domini 1729. Mensis Januarij die 15. Leopoli typis Confrat. Sssmae Trinitatis. fol., k. 14.

Na odwr. stronie tyt. herb Wielhorskich i pod nim 2 serie czterowierszów łac. — Przypis wierszem. Panegiryk prozą.

Czartor. — Ossol. — Zamoys. — ob. Duńczewski Stan. (1729).

Wielhorski Józef, generał ob. Kniaziewicz K. (1799).

Wielhorski Kilian ob. Rzeszowski Mikołaj (1625).

WIELHORSKI Michał (I), kuchmistrz W. X. Lit. († 1790). *Lettre du créance donnée par la diète... Petersburg, 1767.* Cytuje *Kraszewski Polska III str. 101.*

— *Manifest der conföd. Republ. (1770)... ob. Pac oraz t. XXII 118.*

— *Manifeste de la Republique confédérée de Pologne du quinze Novembre mil sept cent soixante-neuf.* Traduit du Polonois. (1769). w 4ce, str. 140, k. 2, str. 293 (*Pieces relatives au Memoire*), k. 1 (Table).

Obacz treść w tomie XXII 122 oraz w tomie XXIV str. 6. — Ale nie jest stwierdzone, czy istotnie on był wydawcą? Dużo za tym przemawia.

Ten sam zapewne agent konfederacji wydał pismko pt. *Traité de l'amitié perpetuelle (1769)* — obacz w tomie XXXI 277.

— *Mowa J. W. JMci Pana Wielhorskiego Kuchmistrza W. X. Litt: Posła Wołyńskiego, na Seymie Ordynarynym Warszawskim miana Roku 1766. Dnia 30. Octobris. Nayiaśniejszy Krolu P. M. Miłościwy, Prześwietne Zgromadzone Stany, M. W. Meiwi Panowie Bracia, y Dobrodzieje.* w 4ce, k. 4 nlb.

Broni wolności. Powołuje się na Anglię i na Francję (parlamentu we Francji), nawet na senat w Moskwie (!). U nas są wolności naruszone (np. liberum veto oparte na prawie z r. 1718 — prawo kardynałne, śladnemu zniesieniu nie podlegające). Nie jest fanatykiem, aby się upierał przy nierządnej wolności. Ale nakładanie podatków to materia status, która wymaga jednomyślności. Żąda ścisłego ograniczenia praw Komisji Skarbowej. W końcu wychwala króla i przyznaje, że on o ograniczeniu wolności nie myśli.

Akad. — Czartor. — Dzików — Krasin. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

— *Mowa J. W. JMci Pana Wielhorskiego Kuchmistrza W. X. Litt: Posła Wołyńskiego miana dnia 6. 9bris 1766 na Seymie Ordynarynym.* (Przy tym w dalszym ciągu) *Mowa Tegoż J. W. JMci Wielhorskiego Kuchmistrza W. X. Litt: Posła Wołyńskiego miana dnia 18. 9bris 1766 na Seymie Ordynarynym.* w 4ce większej, k. 2 nlb.

Z okazji sum należnych skarbowi od sukcesorów podskarb. Siednickiego. — Oświadcza się przeciw powiększeniu wojska. Tu choroba będzie przyczyną snisczenia obywatelów.

Akad. — Krasin. — Ossol. — Uniw. Wileń. — Raczyn.

— *Mowy J. W. JMci Pana Wielhorskiego Kuchmistrza W. X. Litt: Posła Wołyńskiego, miane na Seymie Ordynarynym Warszawskim 1766. Dnia 11 Octobris. Nayiaśniejszy Krolu P. M. Mill: Przeświet: Stany M. W. Meiwi Panowie Bracia y Dobrodzieje.* fol. k. 2 nlb.

Zawiera 8 mowy: z 11, 20 i 23 octobra. We wszystkich wysławia wolność. Mówi o znoszeniu prawa z r. 1764 i o konfederacji wówczas bezprawnie zawieszanej. Pod konfederacją nie można praw stanowić. Ale wojewodę ruskiego (marex. konf.) z usnaniem wymienia. Nie należy odkładać ubezpieczenia wiary katol.

(Mimo że był gorącym zelantem katolicyzmu, był później wolnym mularzem).

Wielhorski na sejmie r. 1766, wraz z drugim posłem wołyńskim Csackim, należał do przywódców opozycji, występującej przeciwko reformom Czartor., jako gwałcącym prawa kardynałne. O tej jego roli ob. Hoffman *Hist. reform polit. 1867 str. 249* (za Rhullerem).

Akad. — Krasin. — Ossol. — Raczyn. — Uniw. Wileń.

— *O przywróceniu Dawnego Rządu Według Pierwiastkowych Rzeczypospolitey Ustaw.* Przez J. W. I. Pana Wielhorskiego Kuchmistrza W. X. Litt. ...*hoc est Vivere bis vita posse priore frui.* Martial. Lib. 10. Epig. 13. [Tu winieta: pęk kwiatów]. 1775. w 8ce, str. liczb. XXIV i 464.

Miejsce druku zatąjone. Papier i cxcionki wyglądają na zagraniczne. Ale błędów w używaniu znaków diakrytycznych nie ma, tak że składał secer Polak.

Rozpoczyna: *Przeostroga*, gdzie pisze, że pisał to w czasie, gdy jeszcze błyszczał promyk nadziei. Teraz wydaje, chcąc przytłumioną ku wolności gorliwość wnieść.

Po czym: *Przemowa do Narodu.* Zachęca tu, aby brać wzór z przodków i wychwala wolność, a potępia jedynowładztwo.

Dzieło rozpada się na 8 rozdziałów: O początkach narodu, O udzieleniu Rzeczposp., O mocy prawodawczej, O władzy wykonawczej, O sejmikach wojew. i generalnych, O sejmie, O królu. Od str. 804—12 stressca krótko bieg swej myśli. — Od str. 324 zostawia „Dowody“ (wyciągi głów-

nie z Długosza, Kromera i Vol. Legum.). Na siedmiu ostatnich stronach podaje „Omyłki“.

Dzieło swoje wykończył Wielhorski po upadku konfederacji barskiej i po rozbiorze, ale przygotowywał je od dłuższego czasu; komunikował on swoje pomysły sąrowno Rousseau'owi jak Mably'emu i ślady rozmów z nimi na ten temat są w dalsze widoczne. Ale mimo ich rad, Wielhorski tkwi swoimi pojęciami w minionej epoce, obawiającej się przede wszystkim absolutum dominium i wysnającej dogmat zwierzchnictwa narodu szlacheckiego. Ustrój Rzeczposp. jest w jego oczach — jak w oczach pisarzy szlacheckich w XVI i XVII — stworzony za Lecha i 12 wojewodów (str. 18); poparcie dla tego twierdzenia czerpie z Długosza i Kromera (obaj historycy istotnie to głosili). Wielhorski chce ten raskomo prastary ustrój utrzymać, a nieco tylko skorygować. Król nie powinien mieć śladnej władzy istotnej (str. 174) i powinien być elekcyjny. Zwierzchnictwo należy do samej tylko szlachty (str. 806) i winno być wykonywane za pomocą sejmów i sejmików. Senat winien sąwać, czy król prawa nie łamie (stróż praw, str. 132).

Reformy proponowane przez niego, odnoszą się do drugorzędnych szczegółów ustroju i są przeważnie nadawczych niepraktyczne. Wybór króla miałby się odbywać co rok, tak aby w chwili śmierci króla był zawsze gotów w danym roku lub w poprzednim obrany kandydat do objęcia tronu. (Ten utopijny projekt wznawiono podczas sejmów 4-letniego). Liberum veto pragnie zostawić jako środek oporu, ale musiałoby być wykonane przez wszystkich posłów pewnego województwa, a nie przez jednego posła. Tylko sejmiki mają stanowić większością głosów (str. 117).

Całą administrację chce Wielhorski oddać nie królowi, ale Radzie Senatu, która ma mieć także prawo interpretowania ustaw i wydawania przepisów prowizorycznych w wypadkach nagłych. Rada ta (str. 133) ma się składać z czterech rad szczegółnych: kancelarskiej, hetmańskiej, skarbowej i marszałk. — czyli ministrów. „Cała władza wykonawcza ma do nich należeć“ (str. 133). Na str. 121 twierdzi, że rozważając władzę osób upoważnionych do dostojęństw, kierował się uwagami „najślawniejszego wieku naszego polityka“, tj. księdza Mably'ego. — I istotnie, pisząc miął w rękopiśmie przed sobą traktat jego „Du gouvernement de Pologne“, napisany w r. 1770, choć drukowany dopiero w dziesięć lat później (1781).

Po napisaniu dzieła przesłał rękopis Mably'emu do opinii. Mably, będąc sam autorem powyższego bardziej nowoczesnie

pomyślanego traktatu, odpisał Wielhorskiemu w ciągu r. 1774 w sposób krytyczny. Forma jest wprawdzie uprzejma i list kończy się szczerą do druku — jak na przyjaciel przystało (Mably bawił raz w Polsce jako gość Wielhorskiego) — ale treść listu jest negatywna. Mably bowiem (pisząc po deklaracji 8 mocarstw z 13 września 1773, jak to wynika z treści jego listu) uważa sytuację Polski za beznadziejną; Polska pogrąża się w przepaść i będzie powtórnie rozebrana. W sytuacji stworzonej przez deklarację mocarstw nie można też myśleć o wprowadzeniu ścisłości, a czym Mably dotychczas się oświadczał. List Mably'ego ogłosił Wielhorski na str. 284—303 powyższego dzieła.

Z pisarzy polskich dawniejszych nie cytuje Wielh. śladnego, nawet Lessczyńskiego, choć go musiał znać. Nie wspomina o Kojanarkim (1760). Z pisarzy obcych cytuje i wypisuje obszerniej Rousseau'a (str. 69 i 156), Locke'a (str. 86) i Mably'ego (str. 112) — ale głębszego ich zrozumienia i wpływu nie widać. Monteskiusa po nazwisku nie wymienia, ale jego dzieło zna. Za Russem wydaje mu się, że ustrój polski lepiej wolność zabezpiecza jak angielski (str. 158).

Volumina Legum przestudiował dokładnie i z nich głównie (prócz Długosza i Kromera) czerpie swoje „Dowody“ zajmujące str. 324—457.

Na str. 272 cytuje Wielhorski jaką broszurę (z r. 1764), która radziła „usunąć zupełnie władzę królewską“. Daleki jestem — dodaje Wielhorski — abym się z podobnym zgodził zdaniem.

Na wywody Wielhorskiego miał odpowiadać z polecenia króla Trembecki (broniąc monarchizmu) i zbierał do tego hist. materiały. Omawia tę kwestię Tomkowicz z wieku Stan. Ang. (w *Prześl. Polskim 1882*) oraz Modelski *Niesnane uwagi marginesowe St. Tremb. w „Studia staropol.“ dla Aleks. Brückn. 1928.*

Hoffman *Historia ref. polit. 1867 str. 288.* — *Kraszewski Polska w dobie trzech rozb. I 138.* — *Smoleński Pisma histor. III 234.* — *Staryński Konstytucja 8 maja I 122.* — *Grabski Zarys idei I (1905).* — *Konopczyński Liberum veto (1918) str. 406.* — *Tenże: Geneza i ustanowienie Rady Nieust. 1937, str. 139—142* (o stosunku do pomysłów J. J. R. i Mablego). — *Snyjkowski Myśl Rousseau'a (1913) str. 60.* — *Tarnowski Hist. lit. III 812.*

Bawor. — Chreptow. — Czartor. — Czetwert. — Dzików — Jagiell. — Uniw. Kijow. — Ossol. — Przesdz. — Raczyn. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń. — Zielin.

— *Essai Sur Le Rétablissement De L'Ancienne Forme Du Gouvernement,*

De Pologne, Suivant La Constitution Primitive De La République. [Na drugiej k. tyt.] Essai Sur Le Rétablissement De L'Ancienne Forme Du Gouvernement De Pologne, Suivant La Constitution Primitive De La République. Par M. le Comte Wielhorski, Grand Maitre d'Hotel du Grand Duché de Lithuanie. Traduit Du Polonois. [Tu w liniach:] Hoc est Vivere bis, vita posse priore frui. Martial. Lib. 10, Épig. 13. [Tu winieta: pęk kwiatów]. A Londres. 1775. w 8ce, k. 2 tyt., str. XXXII i 412.

Bywają też egzemplarze z następującym dodatkiem: „À Londres et se trouve à Paris, chez Merlin, Libraire, rue de la Harpe, vis-à-vis la rue Poupée.

Druk i papier podobne, jak w edycji polskiej. Przekład dokonany płynnym francuskim językiem. Tłumacze przekładał nie dosłownie, lecz swobodnie. Są pewne zmiany i skrót, ale nie dostrzegłem zmian większej doniosłości.

Jednakże współczesny recenzent w Gasette Universelle de Litterature, aux Deux-Ponts, Année 1776, w numerze 86 powiada, iż tłumaczenie jest gładkie, ale niewierne; gdyż tłumacz przymuszony był niektóre fakty i uwagi nad nimi opuścić. — Wreszcie dodaje: „Nous connoissons une autre traduction plus complete, et qui s'imprime actuellement en Suisse ou en Hollande; le style en est un peu rude, parcequ'elle est l'ouvrage d'un étranger, qui a écrit en François; mais aussi la traduction n'a point été gâchée; nous pourrions entrer dans quelques détails piquants de cet ouvrage, lorsque l'édition qu'on en fait à présent, aura paru“

Ten drugi przekład nie wyszedł jednak drukiem.

Czartor. — Raczyń. — Tor. Kop. — Uniw. Lwow.

— ob. Considerations (1774; tu jego list) — Duńczewski (Kalendarz 1765) — Gautier P. (Memoire 1777) — Mably (Du gouvernement 1781, 1790; to pisane z jego inicjatywy) — Manifest przeciw sukcesji tronu (1790) — P. (Hommage 1777) — Reglemens (masonskie 1784) — Rousseau (Considerations 1771; pisane z jego inicjatywy) — Traité de l'amitié perpetuelle (1769) — Werpechowski B. (List 1790).

O jego memoriale treści ekonomicznej ob. „Ekonomista“ 1910.

O jego portrecie rylca Macreta ob. Sprawozdania Kom. hist. sztuki VI.

Jego korespondencja z lat 1760 i nast. jest w Bibl. Krasin. — Ob. też Katalog ręk. Ossol. III.

Bentkowski Hist. liter. II 93. — Święcki Hist. pamiąt. II 531. — Encykl. Orgelbr. XXVI 891. — Biegeleisen w Bibl. Waras. 1897 III 295. — Kraushar Repnin 1897. — Olsewica Docum. polon. sar J. J. Boue. w „Annales J. J. E.“ 1911). — Rosmaitości lwowskie 1829 (o posnaniu się z Rousssem). — Konopczyński Geneza Rady str. 420. — Tenże Polska w dobie II 192. — Tenże Konfederacja barska 1936 (passim). — Ujejski Król Nowego Izraela 1924 str. 58 (o jego stosunkach z wolnomularstwem). — Girardin Le comte Wielhorski 1910. — Korbut² II 140 (nazywa mylnie jego główne dzieło „brozurą“). — Finkel Bibl. hist. III str. 1890.

WIELHORSKI Michał (III), koniuszy Król Galicji i Lodomerii. Do Publiczności Przez Michała Hrabiego Wielhorskiego Koniuszego Wielkiego, Krolestw Galicji Y Lodomeryi Kawalera Orderu Orła Białego Y S. Huberta. (1790). w 4ce, str. 32.

Żali się na manifest wojew. Ludwika Zamojskiej i marsz. Orasuli Mnieschowej sniesiony do ksiąg krajowych. Jan Zamojski był jego wujem i stąd nasyłił mu donację klucza beresteckiego (aby wynagrodzić brak posagu matki). Nie ukrywał przed nią swęj córki Mnieschowej. Ogłasza tekst donacji, ekscępt z testamentu i manifest obu pań w tekście łacińskim. Niech publiczność saszłych sporów będzie sądną.

W tekście są daty cyfrowe o wartości dóbr Zamojskiego i o wysokości ich odliczenia. Jagiell. — Ossol.

— Au Public Par Le Comte Michel Wielhorski Grand Ecuyer Des Royauxmes De Galicie Et De Lodomerie Chevalier Des Ordres De L'Aigle Blanc, Et De S. Hubert (1790). w 4ce, str. 32. Ossol. — Zieliń.

— ob. Manifest (a może to poprzedni Wielhorski? 1790) — P. (Hommage 1777) — Rzewuski Józ. (1790).

Wieliczka (Wielickie żupy). Ordinatio Oeconomica, Regiarum Salis Fodinarum, Cracouiensium Camerarum, & Cocturarum Salis iisdem annexarum. Sub Tenuta Illvstrissimi D. Comitiss, à Wrzesowitz, & Neuschlos, &c. &c. Earundem Salis Fodinarum Zvparii.

[Tu ozdobnik]. Cracoviae. Ex Officina Francisci Caesarij, S. R. M. Typ. Anno Domini, 1649. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. tyt. orzeł polski ze anopkiem.

„Ordinatio“ jest to rodzaj instrukcji dla funkcjonariuszy salin. — Omawia po kolei trzy kwestie: 1) w części I wydobywanie soli, 2) w II rozprzedaż soli, 3) w III dbałość o naprawę kopalni. Zawiera przepisy odnoszące się do wszystkich tych kierunków działania, choć nie są one ujęte w formę paragrafowaną. Mówi więc najprzód o kopaniu balwanów soli przez (szytgarów), o napełnianiu beczek, o warzeniu soli (w Wieliczce, Bochni i Dobiegniewie) itp.

Potem o rozdzielaniu i sprzedawaniu soli, o kupcach soli i komorach, o frachtarniach, o soli egzotyecznej (ruskiej i zamberskiej), o transporcie Wisłą itp.

Wreszcie o drzewie potrzebnym do kopalni (cumuli lignorum), o pompowaniu wody, o koniach, sianie itp.

Kończy rozdział: De laboratoribus i De officialibus (obowiązki i prawa górników i urzędników żupnych).

Nie ma nigdzie zaznaczone, kto i kiedy tę ordynację wydał (zapewne Wrzesowic — ob.). Egzemplarz Czart. jest współcześnie sbytkownie oprawny w jedwab (nawet wstążki jedwabne doskonale dochowane).

Czartor.

— Muza gór wielickich (1608).. ob. tom XXI str. 381.

Są tu wiersze kilku autorów o Wieliczce; najciekawszy polski nie podpisany (zapewne pisał go J. N.).

— Salis-Fodinae Wielicenses Per Poloniam Celebres, Sub Auspiciis & Regimine Magnifici Domini, D. Matthiae Wolczynski, Administratoris Salis Fodinarum Wielicen. & Bochnen. &c. &c. In lucem publicam datae... A Collegio Sandomirien. Societatis Iesv. Opera Auditoris Rhet. eiusdem Soc. Anno Salutis instauratae M.DC.LV. (1655). [Tu winieta: ornament linearny]. Cracoviae. In Officina Typographica, Viduae & Haeredum Francisci Caesarij, S. R. M. Typog. fol., k. tyt. i k. 9 nlb. (sygn. E₂).

Na odwr. k. tyt. dedykacja Wolczyńskiemu, podpisana: Auditores Rhetoricae S. J. Poemat pisany heksametrami zaczyna się od przypomnienia pożaru kopalni z r. 1648, po czym idzie opis kopalni: alacritas operarum, instrumenta fossorum, antrum Wielicense, mores fossorum, rota equorum, tunicae, luminum usus, salinarum profun-

ditas, graphica salinarum descriptio, habitacula fossorum, causae incensionis (tu poetycka wizja gniewu Platona), incendium horribile (z r. 1646), paracensis ad fossores, vatis praesagia.

Poemat cały gładko napisany, ale ma cechę szkolną. Autorem jego był zapewne jeden z nauczycieli w studium krak. jezuitów. Maciejowski III 588 (mówi, że pisane na kształt wiersza Celtesa).

Czartor. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Pieśń nowa o skarbach pańskich y o Żupach Solnych Wielickich w których się na dole, to jest: w ziemnych lochach zapaliło Roku 1644, d. 16 Grudnia. w 4ce, k. 2.

Notatka mego ojca bez podania biblioteki.

— ob. Actum (1775) — Baccius — Bernard (opis w Roziera Journal de phisque 1780 i w Pam. Warsz. 1802) — Bertius (1600) — Bochnia — Borlach (1719, tractus 1760) — Carosi (1781—4; tu widok Wieliczki) — Celtes — Coxe (opis 1784) — Czacki Tad. (Poszukiwania 1788) — Czechowicz M. (1581) — Feyerabend K. (Wanderungen 1797) — Daniłowicz (O salinach) — Duńczewski St. (Kalendarz 1750) — Dyskurs o stanie żup (1738) — Dziennik handlowy (1788, Czacki) — Edict (1722) — Ephorus (1543) — Gentz (1791) — German (1645; ob. niżej uwagę petitionem) — Gładysz Mar. (Zuppae 1624) — Groth F. (1616) — Guettard (Memoires, Carte 1762) — Haidinger (Salzwerk 1785) — Hebener (1610) — Herrman (1583) — Instruktarz celny (1761) — Jaśkiewicz J. (1787) — Jutrzenka (1700) — Jonston (1701) — Klein D. (1759) — Kmita J. A. — Kobierski Jak. (Gwałt 1622) — Kopalnie — Kortyczeli (1788) — Kozycki And. (1643; tu o rządach Kazanowskiego) — Lettres à une morte (1755) — Loeachius (Muza 1606) — Le Rouge (Representation, ob. Carosi 1770) — Mounsey J. (opis 1748) — Nilson (1766) — Obywatel (1770) — Projekt — Saliny — Salzwesen — Samboritanus (Elegiae 1564) — Schneeberger — Schober (Physik. Nachricht 1743) — Schroeter (De scriptio carmine 1553, 1565 oraz Iter salinarum w zbiorze Pistoriusza) — Siarczyński F. (Krótka wiadomość 1788;

tu hist. kopalń soli) — Sól (w tomie XXIX 28) — Solarski J. W. (1686) — Stobbeus (1749) — Vadianus (Wat) (Vielic. 1522) — Willich (De salinis 1543, 1645) — Zöllner (Briefe 1792) — Żupy.

Najstarsza ordynacja (Kaz. Wielk.) dla żup wielickich drukowana jest w zbiorze Łaskiego (1506), a stąd w późniejszych zbiorach statutów.

Przepisy konst. sejmowych, odnoszące się do miasta i mieszczan wielickich, zestawia Inwentarz Vol. Legum (1860) I str. 289. Zaś przepisy o żupach wielickich zestawia Inwentarz Vol. Legum I (1860) str. 458 (pod 861) i str. 619 (Żupy).

Okolo r. 1790 zamieścił opis Wieliczki Zöllner w Berl. Magazin der Wiss. und Künste. — Kästner i Schober zamieścili opis Wieliczki w Hamb. Magazin 1761 (jest to przekład artykułu angielskiego z Philosophical Transaction 1760, lipiec nr 61). Opis salin z r. 1521 ob. Korzeniowski Zapiski z ręk. (w Arch. do dziejów liter. XI 1910) str. 102.

Plany Wieliczki (roboty Hondiusa i innych opisuje Rastawiecki Mapografia 1846, str. 145—50. Tu omawia prace Germana tj. Hondiusa, Brożka, Le Rouge'a, Brühla, Guettarda, Nilsona z r. 1766). — Z tych najważniejsze są plany Wieliczki wedle rysunków M. Germana, sutybowane w r. 1645 przez Wilh. Hondiusa. Pracy tej dokonano na polecenie Adama Kazanowskiego. Bliżej o tym dziele mówi Rastawiecki Słownik rytmow. pol. str. 130.

Literaturę o historii Wieliczki podają: Finkel Bibl. hist. III str. 884 i str. 2019, oraz Finkel-Maleczyński I (1931) str. 28, nr 769—777. — Również w monografii J. Krzyżanowskiego Wolność górnicza w Polsce (1935) jest podana literatura odnosząca się do dziejów kopalni (str. 58—60).

Wieliczki (z) Bartłomiej, dominikanin († 1599) ob. Bzowski (Tutelarissilesiae 1608).

Miał pisywać kasania i inne prace teolog. — Kraszewski Okruszyny (1856) I 199. — Dziennik Wil. (1829) VIII 333.

Wieliczko Samuel, Lithuanus ob. Schosserus Chr Teod. (1611).

Jego kronika (litopys) wyszła drukiem dopiero w r. 1848—55; ob. Bibl. IV 37. — Wieliczko korzystał z Twardowskiego, Tytlewskiego i Okolskiego. Obacz rozbiór latopisu przez Padalicę w Dzienniku Warsz. 1855 nr 153—162.

Finkel Bibl. hist. III nr 8949. — Jabłonowski Akad. kij. mobyl. (1900) str. 311.

WIELIŃSKI Marcin Ignacy. Lavrvs Minervae Zamoscensis, & Gentilitijs Il-

lvstrissimorum. Zamosciorvm Hastis, Emeritae, Secundae Laureae Candidatorū Fronti Prognata. Et Dvm In Alma Vniuersitate Zamoscensi, Annvte Il-lvstrissimo & Reverendissimo Domino D. Stanislao Hiacynto in Swięcice Swięcicki Dei & Apostolicae Sedis Gratia Episcopo Chelmensi, Abbatiae Lubinensis Administratore, Almae Vniuersitatis Zamoscensis Cancellario. A Perillustri, Clarissimo, & Admodum Reuerendo Domino, D. M. Francisco Grabowicz. Artium & Philosophiae Doctore, Philosop: Ciuilib: Ordin: Profess: Canonico Zamoscensi. Artium Liberalium & Philosophiae Doctores Solenni Ritv Crearentvr. Per Martinvm Ignatium Wielinski, S: T: A: Applausu gratulatorio, luci publicae Praesentata. Anno Promoti ad Humanitatem Dei 1694. die 20. Mensis Ianuarij. Zamoscii, Typis Vniuersitatis. Imprimebat Ioannes Rutowski. fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwrocie herb Zamojskich i wierszyk z podpisem: Antonius Pajewski, subd. czern. — Dedyk. Tomaszowi, Michałowi i Marcinowi Zamojskim. Po czym wiersze na cześć Jana Kantego, Adriana Krobkiego, Stan. Niewieskiego, Seb. Leszczyńskiego, Fr. Grabowicza, Waw. Sikorskiego, M. Pawłowicza. — Sub ausp. Krobki. Bandtkie Hist. dr. II 334. — Joher 1969. Daikow — Ossol. — Zamoj.

Wieliz (Vielischa) ob. Zeitung (Warhaffe 1580).

Korzon Dzieje wojen III 465.

Wielkanoc ruska ob. Sakowicz (Dialog 1642).

Wielkanocny dzień ob. Skorecki Stanisław (Deklamacye 1591).

Wielkie zwierciadło ob. Major (Lesiowski 1633).

Wielkieluki ob. Batory Stef. (Edykt, Litterae 1581) — Lukum — Zeitung (Warhaf. 1580).

Korzon Dzieje wojen II 41.

Wielkiego Turka listy ob. Orzechowski St. — Starowolski S. (1628).

Wielkopiątkowy grób ob. Radliński J. (1730).

Wielkopolanina Odpowiedz Krotka, A Rzetelna Na Dzieło Cygan z Gandziarą W Roku 1792. w 4ce, k. 2 nlb.

Zaczyna się: A czyż już koniec świata? jak Ludzie gadają, że w tym wieku pułgłowi liczne się zjawiają. Czy Antychryst już blisko?...
Uderza ostro na Cygana za to, że napada na księży. Jest to oskarżenie paszkwil. Ty, Cyganie, bez csci i wiary, trzeba go obić batogiem za to, że świętokradzką rękę podniósł na kapłany. Gdy będzie schwycony, będzie razem i z książką cygańską spalony.

O „Cyganie z gandziarą“ ob. tom XIV 438. — Odpowiadał na to również Karol Surowiecki i inni. Obacz tom XXX str. 65. Czartor. — Uniw. Wileń.

Wielkopolanów (Do). Do Małopolanów. Do W. X. Litewskiego. Do Prusaków. Do Księstwa Ruskiego. w 4ce, kart 2.

Bez osobnego tytułu, po śmierci Sobieskiego. Wielkopolanom zarzuca się tu, że odrzucili Piastów. Zatem zapewne w r. 1698, po obiorze Augusta II.

Czartor. — Jagiell.

Wielkopolska ob. Actum in castro Wschow. (1773) — Publikacya (1793).

Wielkopolskie kościoły ob. Węgierski Wojciech (Strena votiva).

WIELKOWICZ Adam Michał, prof. Akad. Zam. Sacra dogmata Theologiae Moralis de actibus humanis... proposita... a Hyacintho Casimiro Michałowski (1669)... ob. Michałowski Hiacynt (w t. XXII 338).

Autorem zawartych tu tez był niewątpliwie profesor, a nie uczeń. Tezy te starają się w sposób kasnistyczny podać rozwiązanie przypadków spornych etycno-prawnych, np.: 1) Jeżeli Piotr wypuścił strzałę w zamiarze zabicia Pawła, ale nim strzała ta ugodziła w Pawła, żałował tego postępkę, to Piotr, chociażby od tej strzały Paweł poległ, zabójstwa nie popełnił. — 2) Gdyby Piotr służącemu swojemu zalecił zabicie Pawła, ale po odejściu jego, gdyby zamiar odmienił i żałował, lecz przeszkodził zabójstwu nie mógł, wtenczas Piotr, choćby Paweł przez służącego był zabity, powinien być wolny od sarsutu zabójstwa. — 3) Po śmiertelnym zranieniu Pawła Piotr żałuje, jednak Paweł umiera; wówczas Piotrowi zabójstwa przypisać nie można. — 4) Piotr dobrowolnie i umyślnie upija się, aby zabił Pawła; w istocie będąc pijanym zabija go, jednak nie grzeszy zabójstwem. Inne przypadki: 1) Gdy dsiewica ma być gwałcona, a nie opiera się, a przynajmniej nie krzyczy, grzeszy śmiertelnie. — 2) Tyran grozi śmiercią Piotrowi, jeżeli nie będzie spótkował z kobietą wskazaną. Piotr, o ile rozkaz wypełni, grzeszy śmier-

telnie. — 3) Jeżeli oddanie pieniędzy przyszkam rosbójnikowi, żeby nie był od niego zabitym, zadosyć uczynić przysiędę powinieniem, choć nastała obawa śmierci. Zamoj.

— Mensa Aeternae Sapientiae Verbi Dei Magna Paschae Coena Ab Ipso Conviva Deo Instructa, Venerabili Captivlo Zamoscensi Post ferias Paschales auspiciatissimé congregato Per Adamvm Michaelvm Wielkowicz Secvndae Lavreae In Artibus & Philosophia Candidatvm Proposita. Zamosci In Officina Academica 1666. die Coenae Domini 22. April. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb. Dedyk. Andreae Kłopotcki totique capitulo. Rzecz bez ważniejszej treści.

Czartor. — Ossol.

— Theses logicae inconcusso Clypeo Illustr. Domini in Złoczów et Zolkiew Joan. Sobieski Supremi Regni Marschalci et Generalis Exercituum Ducis, Jaworovien. Stryien. Calussien. etc. Praefecti in arena disputationis publica defensae a nobili et generoso Adamo Wlad. Jaruntowski Philosoph. et Eloquent. in Acad. Zamosc. auditore, ad fausta aestivae commutationis initia productae, Praesidente Excellentissimo, Illustri, et admodum Rndo Dno M. Adamo Michaelo Wielkowicz Philosophiae doctore ejusdemq. nuper nunc Theologiae moralis Ord. professore Canonico Zamoscensi Generalis studii in alma Universitate Decano. Anno salutis MDCLXVIII. mensis Iunii die... Zamoscii typis academicis (1668). fol., k. 9 nlb.

Na odwrotnej str. herb Sobieskich, który podtrzymują dwie w całkowitej postawie symboliczne osoby, pod nim esterowierz łaciński podpisał: Alexander Dux in Czartwierzni, Castellanides Miacen. Dedykację prozą do Jana Sobieskiego przez Kazimierza Bazylego Rudowicza Stud. Akad. Zam. Na końcu berła Akad. i pozwolenie druku Bazylego Rudowicza rektora. — Konkluzji jest 21 z wnioskami perypatetycznymi.

Ob. Jaruntowski (w t. XVIII 495).

Uniw. Kijow. — Zamoj.

— ob. Abrek Andrzej (Flores 1666) — Budziński Jan (1666) — Fuzo-

wicz Mateusz Jan (Metaphisica 1667) — Sulikowski Jan (Theoremata 1666).

Wieloborski Józef ob. Rostkowski Makary (1731).

WIELOGŁOWSKI Hieronim Kazim., biskup sufr. przemyski. Processus denunciacionis jurisdictionem administratorialem, ac simul pro suffragio animae Illmi Mich. Wodzicki episc. prem. 1764. folio. Dzików.

— Processus ad Decanos et Clerum. Datow. Przemysł 27 Jan. 1764. fol. plakatowe.

Arch. diec. przem. — Dzików.

WIELOGŁOWSKI Józef. Głos JW. Jegomości Pana... starosty olszańskiego posła z wdztwa Krakowskiego na sessyi seymowej dn. 12. stycznia 1789 miany. Warszawa, w druk. nadw. (1789). fol., 1 karta. Czartor. — Raczyń.

WIELOGŁOWSKI Stefan. Punkta Do Relacyi W. J. Mści Páná Stefana ná Wielogłowách Wielogłowskiego Cześniká Ráwskiego, Márszałká. W. J. Mści Páná Stefana Alexandra ná Ráciborsku Morstina, z Powiátow Krákovskiego, Szczerzyckiego y Proszowskiego, W. J. Mści Páná Franciszka Bystrzanowskiego, Podwojewództego Lelowskiego, W. J. Mści Páná Iozefa ná Zákliczynie Iordana, Sędziego Grodzkiego, Sąddeckiego, W. J. Mści Páná Kaspra z Rzepliná Woiakowskiego, Stolniká Przemyskiego, do tegoż J. Mści Páná Márszałká zá Assessorow przydanych. [Na końcu:] Datum w Krakowie u OO: Franciszkanow dnia 7. Lipca Roku Pańskiego 1727. fol., k. 6 nlb.

Jest to zdanie rachunków przedłożone na sejmiku relationis województwa krakowsk. Opisuje trudności, jakie miał w pracy gospodarskiej. Nie mógł dopytać się wielu poborów. Opisuje skargi na gwałtowne i niesłuszne egzacje. Szeroko o skargach miasta Krakowa przeciwko poborcy Gutowskiemu. Uciemiężenia browarów i szynków krakowskich z Kazimierza, Kleparza. Ciekawo to obraz nadużyć ówczesnych organów fiskalnych! Wielogłowski starał się wysłuchać skargi, wykryć nadużycia egzaktorów i złożyć rachunki z sum, jakie tytułem podatków na cele sejmikom zastreżone pobrano. Kończy wspominając tumulty i balasy, jakie przeskądzały zdawaniu przeseń sprawy „przez wszelkij

rewerencji poświęcanego miejsca“ (kościół franciszkanów).

Finkel-Maleczyński: Bibl. nr 5936.

Ossol.

Wielogórski Jan, coll. minor ob. Biblia Leopoldy (1577) — Carpentarius (Descriptionis 1576) — Górski Jakub (1575).

Juszyński II 317. — Muczkowski Statuta 209. — Barycz Hist. U. J. (1935) str. 539.

WIELOGÓRSKI Wojciech, student Akad. Krak. Błogosławienstwo Zacnemu Potomstwu, Wielmożnego a Mściwego Páná. P. Iana Zebrzydowskiego z Zebrzydowic, Woiewodzicá Krakowskiego, Stárosty Láncokorońskiego. Z przy dániem ćwiczenia rozmaitey młodzi. [Tu ozdobnik]. Przez Woyciecha Wielogorskiego Przesławney Akademiej Krákovskiej Studentá. W Krakowie, u Dzieńdzicow Jákuhá Sybenycherá Roku Pańskiego, 1614. w 4ce, k. tyt. i k. 4 nlb.

Na odwr. herb Zebrzydowskich i 6-wiersz.

Po czym przypis: Zdrowia dobrego przy pomyślnych pociechach... mieć wiernie stycz... Roku P. 1614.

Zawiera 4 wiersze: Błogosławienstwo potomstwu. — O jednym rodzonym starościeu z dwiema siostrami. — Nauka y ćwiczenie rozmaitey młodzi. — Na majętność tegoż pana. — Wreszcie: Do czytelnika.

Najciekawszy jest wiersz: Nauka y ćwiczenie młodzi, bo podaje pewne zasady edukacji panicza wielkiego rodu: strzeżcie się gnuśności, poważajcie rodziców, kochajcie się w naukach, czytajcie żywoty świętych, bądźcie posłuszni spowiednikowi, postem i twardym losem stracajcie ale chęci, nie chlubicie się szlachecką krwią itp.

Czartor. — Krasin. — Ossol.

— Kleynot Fortuny Polskiej. [Tu ozdobnik]. Przez Woyciecha Wielogorskiego Wydány. S. K. A. Z. [Tu winietka: ornament linearny]. W Krakowie, W Drukárni Mikołáíá Lobá. Roku Pańskiego 1611. [Tytuł w podwójnych liniach]. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Litery S. K. A. Z. mogłyby oznaczyć: Stud. Krak. Akad., ale Z. w takim rasie się nie tłumaczy.

Na odwrocie karty tyt. herb P. Tylickiego z wierszykiem. Po czym dedykacja temuż z datą 23 maja 1611, podpisana znowu Woyciech Wielogorski S. K. A. Z. W niej mówi, że Tylicki doczekał się nowego Jeruzalem, do którego awolwa szczy Pan one Polaki (Zebrzydowski).

Wiersz „Fortuna Polska“ opisuje piękno okolic Krakowa. Panowała tu długo cześć balwanów za Krakusa i Wendy. Tam teraz Mikołaj Zebrzydowski założył Kalwarię, która i w Polsce, i w innych krajach słynąć będzie: „Jest góra wielka, leży blisko Lanckorony, ku Węgrom jadąc... Póki ogniasty Febus jest na jaanym niebie, Dotąd sarmackie plemie nie przestanie ciebie Nawiedzać“... Szczegółów o budowie Kalwarii nie podaje.

Kończy wiersz: Zawstyżenie Haeretykow, z obrazów szydzących..., kończący się: „O Kalwarya pobudź heretyki, Przywiedź do owezarnie, niech nie giną marnie“.

Na ost. str. drzeworyt przedstawiający ukoronowanie M. Bożej (przez Boga Ojca i Chrystusa, nad nią gołęb).

Badecki Lit. mieszc. str. 511.

Uniw. Lubel. (Mosz.).

— Kleynot wielce pocieszny Koronie Polskiej, Przez Woyciecha Wielogorskiego. Drukowano Roku 1612. w 4ce, k. 6 nlb.

Na karcie 2: Kleynot wielce pocieszny Koronie polskiej ze trzech królewiczów Synów Nayaśnieyszego Pana Zygmunta III Króla Polskiego i Nayaś. Pani Konstancyi Królowey Polskiej. — Zawiera pochwały dla całej rodziny królewskiej wierszem. Egzemplarza nie udało się w r. 1937 odszukać. Uniw. Warsz.

— Sen albo dyalog żalosey rozmowy Dusze z ciałem. Teraz nowo wydany. Na zbudowanie y poprawę każdego człowieka grzesznego. Lata Bożego 1616. w 4ce, ark. 2.

Żalusi Bibli. 89. — Siarczyński Obraz II 305. — Maciejowski Piśm. III 577. — Encykl. Org. XXVI 928.

Wielohorski ob. Wielhorski.

Wielopolscy ob. Jabłonowski J. A. (genealogia 1748) — Konarski Stanisław (1741) — Luder (Elogia 1738) — Michałowski Józef (Żal powszechny) — Ossoliński Stanisł. — Sierakowski Wacł. (Majus 1720) — Wieruszowski Kaz. (Europa 1725; tu ich geneal.).

(Wielopolska Angela Febronia). Threnodia żalosa, ná śmierć Jaśnie Oświeconey Xiężny Jey Mści Paniey Angely Febroniej, z Bárázá, Xiężny ná Poryckoy, Wielopolskiej, Stolnikowy Koronney, Bieckiej, Bochenskiej, etc. Starościny. Przy oddaniu ostateczney zmarłemu ciału usługi w Kościele Oycow Reformatorow Konwentu Bieckiego y przy

gromádney Przeszacnych Gości ássisteneyey, ná wysławienie cnót iey, nieśmiertelney pamięci godnych y ná oświádeczenie powinney kondolencyey, od szlachetnie wrzodzoney młodzi, Collegij Hierosolymitani, przesławney akademiej krák. wiekom potomnym podána R. P. 1663. Dnia 17. wrześniá. W Krakowie, w Drukárni wdowy y dzieńdzicow Fránć: Cezarego, I. K. M. typogr. fol., k. 14 nlb.

Na odwr. str. herb Wielopolskich, pod nim 8-wiersz. Ded. Janowi Wielopolskiemu, mężowi zmarlej. — Wierszem.

Jagiell. — Uniw. Wileń.

— ob. Treter Andrzej (Vera effigies 1663) — Wolski Franciszek (Podkova 1663).

Wielopolska Anna ob. Cosmider Jakub (1621) — Golański Ioannes (1621) — Jan od Krzyża.

(Wielopolska Anna z Lubomirskich).

Ostatni Gwałt Polszcze y Zguba Zamieszania y dalszey Oppressyey stopnie Porwanie czy Wzięcie Jw. Jm Paniey N. z Lubomirskich Wielopolskiej Woiewodziney Krakowskiej w Bilsku przez Sasaw (sic) Tudziesz niektóre z tąd konsyderacye 1734. fol., k. 2 nlb.

Wielopolska była zwolenniczką Stan. Leszczyńskiego, inspirowała sentymta, była pełna wszędzie dla swych cnót kredytu, była polską Debora, a mogła stać się Judytą. Wszystkie polskie damy wezdrnęły się i wrzuszają na jej porwanie. Przytacza inne gwałty saskie i moskiewskie dokonane w tymże czasie w Polsce i Litwie, i wzywa do obrony. — W druku pełno błędów (brak czcionki ż). Zapewne druk w jakiejś obcej drukarni (może w Gdańsku?). Ossol.

— Kondolencya przy depozycyi Sercá Iaśnie Oświeconey Xiężny Iey Mści z Lubomirskich Wielopolskiej Woiewodziney Krakowskiej w kościele Nayprzewielebnieyszych w Bogu Ich Mściow Panien Wizytek ex tempore miána przez Xiędza Rektora Krakowskiego Scholarum Piarum, Dnia 28 wrześniá Roku Pańskiego 1739. w 4ce, kart 4. Ossol. — Uniw. Lwow.

— ob. Dziewulski Marceli (Syn przystający 1725) — Eugeni od S. Mateusza (Protekeya od tronu 1736) —

Siekłucki (Ćwiczenia 1718) — Szczaniecki Stefan (Kazanie 1718).

Wielopolska Elżbieta z Mniszchów, starościna krakowska ob. Kola Dymitr (1725) — Tworkowski Rajm. (Sarmacka heroina 1740).

Wielopolska Elżbieta z Bielińskich ob. Elberger M. (Przymierze).

Wielopolska Franciszka ob. Szczaniecki Stefan (Kazanie 1718).

WIELOPOLSKA J. Katechizm czyli Nauka Chrześcijańska wszystkie tajemnice Wiary, prawdy kościoła katolickiego, jego przepisy moralne i Obrzędy święte gruntownie, iaśnie i dokładnie tłumaczająca, dla wygody kapłanów nauczających i pożytku prawowiernych tak dzieci iako i dorosłych z Francuzkiego przełożona w Krakowie 1785. W drukarni Szkoły głównej koronnej. W 8ce, str. 484.

Dedykacja matce z książąt Sułkowskich Wielopolskiej.

Wielopolska Joanna ob. Legucki Jan (1723).

Wielopolska Joanna z Bielińskich ob. Łańcucki Winc. (Mowa 1798) — Wielopolski Józef (Stances) — Woronicz (Mowy).

Wielopolska Katarzyna z Potoka ob. Wielopolski Jan (Termin 1688).

Wielopolska Konstancja Krystyna, generałowa małopolska ob. Arzeński R. (1685) — Biezanowski St. (Pegasus 1665) — Hugo H. (1673) — Łacki Aleks. (Pobożne pragnienia 1673) — Łużeński Stan. (1685) — Officium albo godzinki (1673) — Ogiński Marcejan (1685) — Portae (1685) — Rożycki Lud. (1675) — Treter Mat. (Novus Archimedes 1665).

Wielopolska Konstancja ob. Sałszewicz Waw. (Compendium 1746).

(Wielopolska d'Arquian Maria). Przywilej Na Cnotę, Sławę y Honor, Starożytnego Domu Jasniew Wielmożnej Jey-Mosci Pani Maryey D'Arquian Wielopolskiej Kancelerzyney Wielkiej Koronnej Babki y Edukatorki Jasniew Wielmożnego Jego Mosci Pana Starosty Mielnickiego, Zadney od zawistnych Fatow Kassacyi niepodlegający,

Niebieskiej Kancellaryi Wiecznotrwałym Dyamentem, Oraz okragley Wieczności Drogim Sygnetem Pieczętowany Roku Od ktorego Narod ludzki Przywilej otrzymał Na Krolestwo Niebieskie 1730. fol., k. tyt. i k. 4 nlb. (sygn. H—K).

Na odwr. str. tytułu herbowny klejnot (trzy jelenie) i 16 wierszyków na ten herb. — Wierszyki te zajmują następujące po k. tyt. trzy strony, po czym idzie Ode (na 5 stronach). Jest to wiersz polski, zaczynający się: Narusza pieczęć, wpoł szarpie Membrany... Pelen przesadnych i szumnych pochwał. Zwie ją ósmym cudem.

Wielopolska Maria (siostra Marii Kazim. Sobieskiej) była żoną Jana Wielopolskiego, kanclerza.

Jak wynika z sygn. H—K jest to część jagiegoś innego panegiryku.

Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— ob. Wielopolski Jan (Augusta 1678).

Wielopolska Marianna z Jabłonowskich ob. Hatyski ks. Wojciech (1763) — Rozworski Łuk. (1754).

Wielopolska Teresa ob. Sapieha Michał (Korona 1700) — Wiązkiewicz Paulin S. P. (Dziwosłab 1700, Korona 1700).

Wielopolska Zofia z Kochanowskich († 1650) ob. Wieszczycki Adr. (Archeotyp 1650).

WIELOPOLSKI Aleksander (I). Epicedium ná pogrzeb Wielmożnej Panniey, P. Zophiey Z Dabrowice Gostomskiej, Starosciny Waleckiej. &c. &c. ktora Roku Pań. 1598. dnia 10. Mieściacá Listopadá ducha swego P. Bogu szczęśliwie oddała. [Tu ozdobnik]. Od Alexan. Wielopolskiego z Klinowá napisane. [Tytuł w podwójnych liniach]. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb Gostomskiej i 10 wierszy polskich. Po czym idzie: Przemowa. (Tu powiada: Niedawnom w Helikonie wdzięczną Phebusowi, Na ołtarzu położył ofiarę...)

Zawiera Epicedium (wierszem 13-zgłosk.) oraz 3 treny. W epicedium opisuje chwilę zgonu (przed samą śmiercią kazała się pannom złożyć na ziemię), wychwała zmarłą i pociesza małżonka. — Treny napisane zgrabnym wierszem, ale pełno klasycznych reminiscencji (Talia, Parki, Persefona, Nimfy itp.) Ossol.

— Theosyncretvs. Siue Consilium Deorum de Illustrissimo ac Reueren-

dissimo Principe Domino D. Georgio Cardinali Radiuil. Cracouien. Episcopo. Duce in Olica & Niesuisz. &c. &c. habitum, & carmine conscriptum. ab Alexandro Wielopolski. [Na końcu:] Cracoviae, Impressum In Officina Nicolai Scharffenberger, Anno Domini. 1599. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb.

Na odwr. k. tyt. herb: Aquila Radivilaea z sześciowierszem.

Po czym trzy anagramaty na cześć J. Radziwiłła, z tych jeden po grecku. — Dalej idą wiersze pt. Theosyncretus, Mercurius, Genius, Pudor, Divinus Amor — co wszystko razem tworzy jeden alegoryczny poemat na cześć Radziwiłła. Kończy się okrzykiem bogów: Vivat Radivilus. Talibus exactis consurgit Japiter altus.

Czartor. — Ossol.

Wielopolski Aleksander (II) ob. Michałowski I. P. (Kalendarz 1718) — Słowicki Łukasz (Panegyres 1705) — Waleszyński Marcin (Eques honor 1712).

(Wielopolski Franciszek) (I) wojew. krak. Trabeatus Heroum, Virtutum, et Honorum Exercitus ex Wielopolsciano Starzokoh velut ex equo Trojano Intutelam et ornamentum Patriae triumphali Ordine procedens In uno purpurato Equite Illustrissimo Excellentissimo Domino D. Francisco comite in Zywiec et Pieskowa Skala Wielopolski Palatino Siradiensi, Generali Minoris Poloniae, Cracoviensi, Lanckoronensi, Premykoviensi, Zarnowecensi etc. etc. Capitaneo velut in Compendio Meritorum et Honorū in Solenni Sui Palatinatus ingressu. Communi totius Poloniae applausu et Oratoria Panegyri a devincentissimo gratiis Illustrissimi Nominis Collegio Petricoviensi Societatis Jesu Adoratus Anno Militantis in terra Dei Exercituum 1720. Calissii Typis Collegii Societatis Jesu. fol., k. 19.

Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Pergama palatini honoris in triumphalibus Siradiae portis post tot meritissimae activitatis decennia Wielopolsciano Equo expugnata illustrissimo domino D. Francisco comiti in Zywiec & Pieskowa Skala Wielopolski Palatino Siradiensi, Cracoviensi, Lanckoronensi capitaneo, Minoris Poloniae

generali, in auspaticissimo palatini culminis ascensu adaperta. Assistente triumphali pompae officiosa collegii Petricoviensis Scholarum Piarum submissione. Anno 1720. Typis Clari-Montis Czestochoviensis. fol., 16 k. nlb. Czartor.

— Triumphus meritorum gentilitio palatinatus Cracoviensis vexillo et victrici Myszkoviano Soleae arcu adornatus, avitis Gonzagarum aquilis et patricio Starzokonianae domus equo ad palatinae Capitolium gloriae, cum Illmo et Excellmo DD. Francisco Comite in Zywiec et Pieskowa Skala de Wielopolsceis Marchione in Mirow Gonzaga Myszkowski Palatinus Cracoviensis, Lanckoroniensis etc. Capitaneus comitante omnium plausu invectus a minimo Soc. J. Collegio Cracoviensi pro magnis beneficiis obligatissimo, votis et elogiis coronatus Anno D. 1728. Cracoviae typis Matyaszkievicz (1728). fol., 16 k. nlb. Czartor.

— Inter Illustrem et Magn. Franciscum Gonzaga Marchionem de Wielopolskie in Mirow ordinatum Myszkowski, Palatinum Crac. et Illustres Magnificos Jordany palatinos Braclawiensis conjuges ac alios Decretum. Lublini, A. D. 1729. fol., k. 13.

Dotyczy przyznania ordynacji, ob. tom XXII, 669.

Bibl. w Suchej — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Tow. Kop.

— ob. Gonzaga Alojzy (1727) — Gostkowski Jan (Redivivus honor. 1688) — Kurdwanowski Jan (Kazanie na ślub z Anną Lubomirską) — Łużeński St. (Cursus sonipedis 1688) — Ordinatio (w tomie XXII, 668; tu o przejściu ord. Myszk. do Wielopolskich) — Russocki Stan. (Praecursor 1724) — Szaniecki Stefan (Kazanie 1718) — Szurowski Stanisław (Parnasus 1688).

(Wielopolski Franciszek) (II) podkomorzy († 1809). Illustrissimo et excellentissimo Domino domino Francisco de Wielopolsceis Gonzaga Myszkowski Sacri Romani Imperii comiti marchioni Pinczoviensi de auspaticissimo connubio cum illustrissima Elisabeth Bielińska

palatini Culmensis filia Gratulatio facta a collegio Cracoviensi S. S. Patri et Pauli apostolorum nomine totius provinciae Maioris Poloniae Soc. Jesu. (1761). w 4ce, k. nlb. 15.

Część druga po polsku.

Dożywotnie przyjaźni ślubem stwierdzonej powinnowanie JW. Ichmciom Państwu Elżbiecie z Bielińskich i Franciszkowi z Wielopolskich hrabiom na Zywcu i Pieskowej Skale Gonzagom Margrabiom Pińczowskim Myszkowskim podkomorzym Jego Król. Mości przy pożądanych w Woiewództwo Krakowskie przynosinach od obowiązka pańskim imionem Collegium Krakowskiego SS. Piotra y Pawła Apostołów imieniem całej wielkopolskiej prowincyi Soc. Jesu złożone. w 4ce, 1 k. nl. i 32 str.

Franciszek był synem Karola chorążego i generała małopolskiego, Elżbieta była córką wojewody chełmińskiego. — O tym Zychliński Złota Księga IX 193.

Bawor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow. — Uniw. Warsz.

— ob. Elberger (Przymierze 1761) — Straszewski Ant. (1742).

Konopczyński Konf. barska 1936.

(Wielopolski Hieronim). Gratulatio Supremorum Fascium in Tribunali militari Regni Illustrissimo & Excellentissimo Domino D. Hieronymo in Pieskowa Skala Comiti Wielopolski Praefecto Zarnowecensi Supremo Tribunalis Regni Radomiensis Mareschalco Nominis totius Scholarum Piarum Poloniae Provinciae A Theologico Varsaviensi Collegio Cum Expositis Conclusionibus. DD. Anno 1741. Calendis Junii. Varsaviae Typis S. R. M. & Reip. Schol. Piarum. fol., k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. herb. Po esym Oratio (z genealogią) i Conclusiones theol. ad mentem Divi Thomae. Na końcu: Disputabuntur... Radomiae... praeside Placido a Sancto Joseph theol. spec. professore S. P.

Kraśń. — Ossol.

— ob. Gutkowski J. (Illustr. 1727) — Ługowski M. (1723) — Musantius Jan (1724) — Ożga Aleksy (Epitalamicon 1741) — Wysocki Samuel (Honor 1741).

Wielopolski Jan, star. biecki ob. Jurkowiecki W. (Carmen 1610) — Ostrowski Janusz (1619).

WIELOPOLSKI Jan (II), kanclerz koronny († 1687). A letter from the lord chancellor of Poland to general Teckley. London, 1684. fol., k. 1.

Jest to list do Tekelego.

Bibl. Bodlejań.

(Wielopolski Jan). Bericht, welcher Gestalt der Graf Wielopolski Grosskanzler Extraord. Ambass. von Polen, von dem Könige in Frankreich zu Fontaineblau 19 Oct. 1685 empfangen worden. w 4ce.

Jego mowa do Ludwika XIV wypowiedziana imieniem Sobieskiego jest w Lüniga Orationes III 21.

— Augusta principum regumque sanguinis majestas et amor connubialis ad thronum Gratiae, invictissimi Joannis III, Poloniar. regis, sacro tori faedere conciliata, inter nuptialem pompam Illustriss. domino Joanni Wielopolski, Procancellario regni, et Celsiss. Dominae Mariannae marchionissae D. Arquian, reginalis majestatis sorori, adplausum exhibita a Perillustri et Nobili Juventute collegii Leopoliensis Soc. Jesu. 1678. fol. Uniw. Kijow.

— ob. Bachowski Fel. (Mąż 1652) —

Biezanowski St. (Pegasus 1665, Vinculum 1678) — Cichowski M. (Credo arjan 1649) — Danejkowicz-Ostrowski (Suada; tu mowa przy oddaniu pieczęci) — Elmi Józef (Copia di lettera polacca 1673) — Epiktet (Mąż 1652) — Graniewski M. (Concl. 1667) — Krauzowski (Quaestio 1683) — Kwiatkiewicz Jan (Gemma annuli 1678) — Ładowski Maciej Marejan (Konstytucye 1683) — Lubomirski Stan. Herakl. (1679) — Potocki Paweł (Saeculum 1702) — Rościszewski (Łza krwawa 1664) — Różycki L. (Rzeka 1675) — Rychłowski Fr. (1663) — Sobieski Jan (S. R. M. Responsum 1680; to jego mowa?) — Stalicki Walenty (Felix auspicium 1646) — Threnodia żalosa (1663) — Treter Andrzej (Vera effigies 1663) — Treter Kaz. Maciej (Novus Archimedes 1665) — Ujejski Antonius

(Opera posthuma 1662) — Wieszczycki Adrian (Archetyp 1650) — Wiszowaty And. (colloquium charitativum 1679) — Wolski Franciszek (Podkowa 1663) — Woźniowski And. (Insignia honorum 1666).

Kluczycki Pisma do spraw Sobiesk. tom I str. 469 ogłasza „List szlachcica polskiego po sejmie“ (1669 r.), który jemu przypisuje. — Ob. Korzon Dola i nied. II 343. Tak samo „Exorbitancje“ I. c. str. 983.

Jego „ordynacje“ sąądów sadw. kor. z r. 1683 przedrukowano w „Inwentarsu praw, statutów, konst.“ z r. 1782 str. 630 (ob. pod Waga Teod.).

O dyspacie w Roźnowie odbytej w r. 1660 na jego zaproszenie między arianami (Wiszowaty) a katolikami (Cichowski, Rychłowski) ob. pod Węgierski And. (Sławonia 1679), gdzie ogłoszono protokół dysputy. — Porównaj o tym: Sprawozdanie z poszuk. na Węgrzech 1919 str. 228 i 263.

Finkel Bibl. hist. III, 1890. — Piwarski Między Francją a Niemcami 1933 (passim). — Przybóś Konfed. gołębka 1936.

WIELOPOLSKI Jan (III), wojewoda sandom. († 1773). Votum na Senatus Consilium pro Die 25. Sbris 1762 di determinowane przez J. W. JMci Pana Wielopolskiego Woiewodę Sandomierskiego. folio, 1 k.

O serwanii sejmii. O suchwałości w dobyciu oręża w Izbie Poselskiej. O bicie monety. Akad. — Kraśń. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

(Wielopolski Jan). Geminum suffragium utrumq. maximum ad Palatinam purpuram in regno Poloniae consequendam, nempe merita heroica Ioannis Wielopolski Palat. Sandom. in ingressu ad trabeatam dignitatem a Coll. Sand. S. I. orbi universo in lucem datum. folio, k. 33.

Kraśń.

— ob. Badurski And. (1766) — Biegaczewicz Alb. (Auspicia 1752) — Hatyski W. (Klejnot 1763) — Instruktarz (cla sandom. 1753) — Konarski St. (Desimulatione, De emendandis, Ode, O skutecznym rad sposobie) — Ługowski M. (1723) — Potocki Józef (1751) — Radoszewski Wojc. (Całość 1752) — Rollin (1743) — Rozmowa (1741) — Rozworski Ł. (Meta 1754) — Sołtyk Kaj. (Proces 1774) — Węgrzynowicz Józef (1731) — Wielopolski

Karol (Konarski, Mignoni, Lettres a une morte) — Wisniewski Ant. — Mignoni — Goetz (Otium 1755).

Jego dwie mowy (przy zagajeniu Sejmu grodz. oras przy oddawaniu łaski Ogińskiego) są w Swadzie pol. Ostrow. Danejk. 1745 f. I 404—5.

Jabłonowski Mus. pol. str. 272 przysnaje mu kilka prac, a mianowicie: 1) Matrona Efezka. — 2) Tłumaczenia różnych napisów i ucinków. — 3) Synopsis Catholica sub nomine Anonymi. — 4) Hymny i dziełka teologiczne tłumaczone na język polski.

Zaś Załuski Bibl. 90 pisze: Joannes Wielopolski, Caroli frater natu minor palat. Sandom. plura haud invita Minerva scripsit, seu proprio Marte, seu ex scriptoribus exteris translata.

Janocki Polon. lit. 82. — Janocki Lexic. I 169—70. — Jussyński II 318. — Finkel III str. 1890.

(Wielopolski Jan Józef). Vindex Patriae suae ab Amuratis secundi tyrannide duodecem proclijs semper cum victoria exactis Georgius Castriotus Albaniae Rex Scenicis representationibus Productus. & Perillustri ac Magnifico Domino D. Ioanni Iosepho Wielopolski Capitaneco Dolinensi, Neoforēsi &c. Cancellaridae Regni a Regio Vladislai IV. Varsaviensi Scholarum Piarum Collegio per Illustrē et Magnificam Rhetoricam Inventum Dedicatus. Anno vindicatae salutis humanae 1699. Varsaviae, Typis Collegij Scholarum Piarum 1699. fol., str. nlb. 8.

Tekst francuski. Mus. Nar. (Wolański).

(Wielopolski Jan Ludwik), cześnik kor. Termin śmiertelny gonitwy herbownego konia przy okrąpnym grobowcu J. W. J. Mei Pana P. Iana Ludwika, Hrabie na Pieskowej Skale, Wielopolskiego Cześnika Koronnego, Generała Małopolskiego, Stárosty Krákovskiego od záwisney śmierci zamierzony, a ná kondolencyą J. W. J. Mei Pani P. Katarzyny z Potoka Wielopolskiej, Cześnikowej Koronney, Generałowey Małopolskiej, Starościney Krákovskiej po zábráney przyjaźni oplakany od życzliwego záwsze J. W. Ich M. M. Domom Soc. Jesu Koleium Krákovskiego, Świętych Apostołów Piotra y Pawła. W Krakowie, w dru-

karni Woyciecha Goreckiego, I. K. M. Typ. R. P. 1688. fol., ark. E₂.

Na odwr. str. tyt. herb Stary koń, pod nim wiersz. Na ark. A₂ herb Pilawa, pod nim wiersz. Dalej dedyk. żonie zmarłego.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

Wielopolski Ignacy ob. Dobrakowski S. K. (Hymettus 1745) — Gorski F. (1780) — Salomon Seb. (Christus 1749).

Wielopolski Józef ob. Haydecki Franc. (Hymeneo dies 1765) — Szybalski Józef (Dissertatio 1765).

Wielopolski Józef Jan, syn cześnika ob. Matyszko Tom. (Perseusz 1747).

(**Wielopolski Józef Jan Nepom.**) Stances à l'amour pur (sic) le mariage du citoyen Wielopolski (sic) et de la citoyenne Bielińska (Warszawa, 1795?) w 8ce, k. 2.

Podpis: par un Nonagenaire indigène de Pologne et dévoué à la nation depuis 40 ans.

Będzie to na ślub Józefa Jana Nepom. Wielopolskiego, który roku 1795 poślubił Joannę Bielińską.

Zychliński Księga T. IX s. 199.

WIELOPOLSKI Karol, koniuszy kor. († w grudniu 1773). Epitaphia przez JW. Imci Pana z Wielopolskich Margrabie Myszkowskiego Koniuszego W. Kor., Krakowskiego Starostę napisane i na marmurowym w Kościele WW. OO. Reformatorów Zamojskich kosztownie wystawionym grobowcu złotem wyryte. fol., k. 1 nlb.

Jeden z tych epitafiów dla Konst. z Tarłów Mniszchowej, drugi dla Józefa Mniszcha. Załuski Bibl. 89 pisze o nim: Scripsit et alia plura, metro vulgari luce dignissima, praesertim e Galica lingua translata.

Tłumaczył mianowicie Horacego i Propertiusza. Przekłady te były w bibliotece margrabstwa Pińczowskiego, jak twierdzi Juszyński II 318: „ale ta biblioteka z kilku tysięcy rzadkich ksiąg złożona, zginęła w rewolucji krajowej 1794 roku“.

(**Wielopolski Karol**). Majestas & Honor Illustrissimi Excellentissimi Domini D. Caroli Gonzagae Comitum in Zywiec & Pieskowa Skála de Wielopolsciis Marchionis in Mirow & Pinchów Myszkowski, Supremi Stabuli Regni Praefecti, Generalis Minoris Poloniae Cracoviensis Capitanei, Genere, Meritis, & Imperio Maximi. In primo

sui Capitolii ingressu Votis omnium & panegyrico cultu à Devinetissimo Munificentissimis Nominibus Collegio Cracoviensi Societatis Jesv. Adorata. Anno Magni in Terras ingressus Dei, 1732. [Tu linia]. Cracoviae. Typis Jacobi Mátyaszkiwicz, S. R. M. Celsissimi Illustrissimi & Reverendissimi Episcopi Cracoviensis, Ducis Severiae, Ordinarii Typographi. (1772). fol., k. tyt. i k. 19 nlb.

Na odwr. k. tyt. osobny miedzioryt herbu z armaturą i wiersze. — Po czym dedykacja i od k. A panegyryk z pochwałami rodu Wielopolskich. W nim dużo szczegółów o życiu Karola Wiel. (o podróżkach za granicę, o pobyciu w Lovanium).

Jagiell. — Krasin. — Ossol.

— Wesele Stanów Wszystkich Koronnych, z Kontraktów Przyjaźni wieczney Jásnie Wielmożney Iey Mości Panny P. Elżbiety Mniszchowny Jásnie Wielmożnego IMéi Pana P. Karola Wielopolskiego Starosty Krakowskiego, Poważną Prześwytnego Konczyca Herbownemi Piorami Podpisanych; Solenne. Świātu Polskiemu przez Wárszawskiego Scholarum Piarum Apollina Publikowane. Roku, ktorego Wesele ogłoszone świātu 1725 Die... Julij. [Tu ozdobnik]. w Warszawie w Drukárni WW: OO: Scholarum Piarum. fol., k. tyt. i k. 12 nlb.

Na odwr. herby i 4-wiersz. Dedykacja do JW. Marszałkowny Koronnej. Podpisane pod nią: Kollegium warsz. Sch. P.

W poemacie pisany sekstynami wywodzi ród Mniszchów z Rzymu i głosi jego pochwały. Kończy pochwałami Marszałka. Autorem jest zapewne Dymitr Kola (ob. tom XIX 408). Tam podane biblioteki.

— ob. Avrillon (Rok miłości 1767) — Boecjusz (Konsolacja 1736, 58) — Dobrakowski St. (Hymettus 1745) — Jabłonowski Józ. (Dziejopis 1743) — Jakliński (Wiadomość 1749) — Kola Dymitr (1725) — Konarski Stanisław (De emendandis 1741, Iter 1725) — Lettres a une morte (1770) — Ługowski Marcin (Devotum animae 1723) — Mniszkowa Elżbieta (1725) — Rollin (1743) — Straszewski Ant. (1742).

Janocki Lexic. I 168, II 191. — Tenże Polon. litt. 81. — Ossoliński Wiadom. I 204. — Juszyński II 317. — Neue Zei-

tungen der Gelehrten. Leipzig 1747 s. 834. — Morawski Szcz. Materiały do konfederacji barskiej I 1851. — Dziennik Wileń. 1821 I 216. — Volum. Legum VII 809. — Encykl. Orgelbr. XXVI 933. — Finkel III str. 1891.

Ks. Wiśniewski (w Rozmowie o uszcz. człowieka w życiu) cytuje ustępy z jego wierszowanego przekładu Boecjusza (z wielkimi pochwałami).

Wedle oświadczenia Konarskiego obaj bracia Karol i Jan Wielopolscy namówili go do napisania dzieła „De emend. eloq.“ (1741), im też je dedykował.

Także Mignoni dedykował im część swoich Vigiliae (rozprawę De Poeseos). — Janocki wychwala wysoko ich wykształcenie, sebrana bibliotekę i talent.

W „Anecdota Jablonoviana“ opowiada bliżej Załuski, jak doszli do markgrabatwa i Pinchowa (wychwala tu obu braci).

Wielopolski Kasper ob. Golański Jan (1621).

Wielopolski Ludwik Kazimierz ob. Barwinkiewicz Stefan (Celsitudo 1688) — Białozor Stanisław (Ludi 1688, Theatrum gloriae) — Czarnysz L. S. (Hippocrene 1681) — Gołyński M. (1688).

Wielopolski Stanisław ob. Gut Jan (1727).

Wielopolskich (z) ob. Dębińska — Ogińska — Potocka.

Wielowiejski ob. Frangepani (1661) — Tertullianus (1661).

Wielowiejska Anna ob. Żarski P. (Afekt 1651).

Wielowiejska Ida ob. Zapartowicz (Nauki 1793).

Wielowiejska Teresa z Zakrzewskich ob. Banackowski Szymon (1769).

Wielowiejski Aleksander ob. Spizarnia (1632) — Węgierski Wojciech (Antidotum 1646).

Wielowiejski Andrzej ob. Taurellus Nic. (1662).

Wielowiejski Józef ob. Morzkowski (Wiersz weselny).

Wielowiejski Łukasz z Bużenin ob. Družbicki K. (Observationes 1699).

WIELOWIEJSKI (Wielowiejski) Michał, S. J. (ur. 31 października 1698 † 3 czerwca 1766). Cwiczenia Duchowne Świętego Jgnacego Loyoli Czteroniedzielne. To jest: O Fundamencie; Drodze Oczyszczenia; I O Wszystkich

Tajemnicach Zycia, Męki, Uwielbienia Jezusowego Naukami Świętych Oyców A Osobliwie S. Tomasza z Akwinu Rozwiedziona Na Pożytek Bogomyślnych I Kaznodziów. Przez Wielobnego Xiędza Michała Wielowiejskiego Societatis Jesu, Teologa. [Tu podwójna linia, a pod nią:] w Kaliszu. w Drukarni J. K. M. Colleg: Soc: Jesu. Roku Panskiego 1768. w 8ce, k. tyt. i k. 388 nlb.

Na początku imprim. Radolińskiego i Chrasnowskiego, po czym przedmowy (k. 5) a od k. A—KK₁₀ tekst dzieła. Na końcu: Koniec części pierwszej Tygodnia drugiego. Tak więc rzecz widocznie nie doprowadzona do końca.

Jocher 5768. Ossol. — Uniw. Wileń.

— Nauka o Modlitwie Panskiej, Czyli Oycze Nasz, z Wykładem Pozdrowienia Anielskiego Y Składu Apostolskiego, z Ksiąg Świętego Tomasza Anielskiego Doktorá ku pożytkowi Czytelniká krótko i wiernie Zebrane. Przez W. X. Michała Wielowiejskiego Societatis Jesu Teologá. [Tu ozdobniki]. w Kaliszu w Drukárni J. K. MCI i Rzpłtey, Collegium Societatis Jesu. R. P. 1770. w 8ce, k. tyt. i k. 1 nlb., str. 143.

Rozpoczyna imprimatur Ant. Radolińskiego z roku 1768 oraz aprobatą prep. Adama Chrasnowskiego.

Jest to praeoróbka z pism świętego Tomasza (Opuscula 7 i 8).

Jocher 2867. Ossol. — Uniw. Wileń.

— Wykład przykazań Pańskich i Składu apostolskiego z nauki S. Thomasza Anielskiego Doktora przez W. X. Michała Wielowiejskiego S. J. zebrany i na polski język dla pospolitego dobra przełożony. W Kaliszu w Drukarni Coll. Soc. Jes. 1769. w 8ce.

Jocher 6953, 2866 oraz II 205. — Brown 42. Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Życie Świętego Bogumiła, Arcybiskupa Gnieźnieńskiego. Łowicz 1778. w 8ce.

Jocher 8345. Ks. Polkowski (Poniński).

WIELOWIEJSKI Onufry Junosza. Głos J. W. Imci Pana... Generála adiutanta J. K. MCI, Posła Braclawskiego na seymie Dnia 13 Maia 1774 Roku miany. (1774). w 4ce, k. 4.

Czartor. — Jagiell.

Wielowiejski Piotr ob. Sarnowie W. (Cnot chrześcij. 1622).

WIELOWIEJSKI (Wielewiejski) Stefan (1651 † 1721). Boże bądź miłościw grzesznika. Albo żale za grzechy: wydane przez X. Stefana Wielewiejskiego, è Societate Jesu. Roku Pańskiego 1705. w Krakowie w Drukarni Krzysztofa Domańskiego I. K. M. typogr. w 4ce, k. 90 (sygn. W₁).

Dedykacja (kart 3) Helenie Salomei z Kalinowskich Morsztynowej staroście kowalskiej. — Aprobata Cracoviae 5. Julii 1705 r. — Do Czytelnika kart 2. — Żalów jest XXX. Żal XXVII do XXX wierszem. Na końcu od karty W: Ucieczka Grzesznika.

Sygn. A wypada między *t* a *ć*; sygn. B pod *i*; C pod *m*; D pod *ru*; F pod *ła*; T pod *d*.
Dzików — Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Toż... wydane przez X. Stefana Wielewiejskiego e S. J. R. P. 1705 a teraz świeżo z pobożnej intencji WJP. Kazimierza Ludwika z Wachanowa Micuty Starosty Symiliskiego y W. J. M. P. Zofiej Godlewskiej Micuciny Staroście Symiliskiej przedrukowane. w Supraslu w Drukarni OO. Bazylianow. R. 1724. w 4ce, k. 4 nlb. i k. 88.

Jocher 6243 a.

Dzików — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Toż... w Krakowie 1725. w 4ce. Jocher 6243 b.

— Toż... Wilno, druk. Akadem. 1726. w 4ce.

— Zale za grzechy wydane od Wielobnego X. Stefana Wielewiejskiego Jezuita drukowane w Krakowie Roku P. 1725 a teraz przedrukowane z nowym tych żalów ułożeniem, y niektórymi pięknymi potrzebne przydatkami, pracą y kosztem Adama Franciszka Xawiera Rostkowskiego, Bisk. Philadelfskiego, Suffragana Łuckiego, Archidyakona Dobrzyńskiego, w Katedrze Płockiej Przeswietnych Kapituł Warszawskiej y Pultowskiej Proboszcza. Dla skruszenia serc ludzkich. w Warszawie w Drukarni Collegium Krolewskiego S. J. Roku Pańskiego 1729. w 4ce, str. 256 i k. 5 rejestru.

W Informacji o przedrukowaniu powiedziano, że prałat, któryłożył koszt na przedruk,

aby tym więcej ludzie mogli korzystać z tego dzieła, kazał wybić 1600 egzemplarzy i rozesać po miastach do główniejszych księgarzy, a klasztorom rozdać za darmo. A że autor tylko 30 żalów położył, rozdali się te żale na sto, jakoby sto potraw, któremi owa kuchmistrzowska książka częstuje. Rozpoczyna dzieło wykazanie, który stan jak grzeszy. Miało wyjść także z datą 1729 w języku łacińskim (przeład Rostkowskiego). Tak podaje Jabłonowski Mus. pol., a za nim Brown Bibl. pis. str. 421. Co wątpliwe. Jocher 6243 c.

Czartor. — Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Toż... w roku 1705 dnia 5 Lipca wydane, teraz od pewnego kapłana skrócone y na dni całego roku podzielone... przedrukowane. w Wilnie w Drukarni XX. Bazylianow. R. P. 1775. w 8ce.

Jocher 6243 d.

Uniw. Wileń.

— Boże Bądź Miłościw Grzesznika. Albo Zale Za Grzechy Wydane. Przez X. Stefana Wielewiejskiego è Societate Jesu, Roku Pańskiego 1705. A teraz świeżo Z pobożnej intencji Wielmożnego Jmci Pana Kazimierza Ludwika z Wahanowá Micuty Starosty Symiliskiego, Y Wielmożnej Jmci Pani Zofii Godlewskiej (sic) Micuciny Staroście Symiliskiej, Przedrukowane. Teraz zaś już to trzeci raz za staraniem AA. K. W. Z. M. S. W. Ł. G. L. W. K. do druku Podane. Dnia 13. Grudnia R. P. 1776. W Krakowie w Drukarni Akademickiej Kollegium Większego. w 4ce, k. tyt. i k. 89 nlb. (sygn. Y).

Na odwr. k. tyt. aprobaty P. Praclewicza i J. A. Putanowicza.

Przedmowa: Do czytelnika (na 3 k.); u jej końca: lichy drzeworyt ukrzyżowania. — Obejmuje 37 „żałów“, z tego trzy ostatnie niedołącznie rymowane. Kończą dwie modlitwy: do N. M. P. i do Świętych Bożych. Jocher 6243. Akad. — Czartor.

— Kazania Niektore, Xiędza Stefana Wielewiejskiego Societatis Jesu. Wydane Roku Pańskiego 1715. Z Dozwoleniem Starszych. [Tu winieta]. W Kaliszu, W Drukarni Kollegium Societatis Jesu. w 4ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 109.

Dedyk. Pawłowi Karwosieckiemu, dziekan. toruń. — Po czym aprobata prep. Rafała Taczanowskiego z r. 1714.

Zawiera 3 kazania po polsku i po łacinie:

1) Zapraszanie ludu na gody niebieskie. — 2) Sporsządzenie ssały godowej. — 3) Otworzenie fortki na gody.

Po czym to samo po łacinie z tytułem: Conciones aliquae... A. D. 1714 (od str. 57—109).

Kazania mają treść dawocynną, szczegódtów obyczajowych nie ma. Język czysty. Jocher 4697 i 4695.

Dzików — Krasin. — Ossol.

— Toż... przedrukowane anno 1717. w 4ce, str. 4 i 119.

Data niepewna.

— Kazania o Męce Pańskiej Xiędza Stefana Wielewiejskiego Societatis Jesu. Thorunii impressit Joannes Nicolai Nobilis Senatus et Gymnasii typographus, Anno 1711. w 4ce, k. 4 i str. 368.

Przypis Konstantemu Szaniawskiemu, biskupowi wladyslaw.

Jocher 4631.

Jagiell.

— Nabożeństwo dla ludzi zabawnych którzy czasu nie mają. Dla chorych, którzy nie mogą. Dla niedbałych którym się nie chce modlić, przysposobione przez X. Stefana Wielewiejskiego Soc. Jesu. Za dozwozeniem starszych. W Poznaniu, druk. S. J. 1693. w 4ce, ark. U₃.

Ded.: Pani z Grotów Dorocie Grabakiej Kasztelanowej Rogosieckiej.

U Jochera 6636 (za Niesieckim) mylnie podane nazwisko autora: Stan. Warszewicki.

Uniw. Wileń.

— Nauki duchowne życia pobożnego y modlenia się pobożnego. w Toruniu 1710.

Jocher 6092 (za Niesieckim).

— Summa Omnia, Michael Radziejowski S. R. E. Cardin. Archiepisc. Gnesnens. in primo summae in Regno cathedrae aditu salutatus. Calissii typ. S. Jesu 1688. fol.

— Wieczność straszliwa na ochronę potępienia do uwagi każdemu człowiekowi podana przez X. Stef. Wielewiejskiego. w Poznaniu S. J. 1692. w 12ce, 5 arkuszy.

— Żywot św. Patrycyusza oraz krotkie opisanie o czyściu tegoż Świętego, który Mombricius i Baronius studnią zowią. Z Żywotów Świętych... wyjęty a teraz świeżo do druku podany. Roku Pańsk. 1761 z dozwozeniem

Zwierzechności duchowney W Krakowie, w drukarni Fabiana Hebanowskiego I. K. M. typografa Bibliopoli Krakowskiego i Warszawskiego. w 8ce, kart F₃.

Obacz niżej: Żywoty.

Jocher 8662. Jagiell. — Uniw. Warsz.

— Toż... Kraków, 1791. w 8ce.

Wydano też przedruk w r. 1895.

— Nowe Żywoty Świętych, Dotąd Polskim językiem nie wydane. Cudownego w Świętych swoich Boga, Sławiące. Dziwnemi dziełami, cnot rozmaitych przykładami, y pobożnemi Rewolucjami Pełne. Dla pragnących, Świętych obcowania, y nienasyconego nigdy w czytaniu ukontentowania dusz Chrześcijańskich; Na każdy dzień przez cały Rok. Wybrane z poważnych Pisarzow. Przez W. X. Stefana Wielewiejskiego Soc. Jesu A po smierci jego Wydane. Część I. Z dozwozeniem Stárszych Roku Pańskiego 1735. [Tu sygnety drukarni jezuitckich: litery I H S a pod nimi trzy gwoździe w płomykach]. W Kaliszu, w Drukarni Collegium Soc. Jesu. [Tytuł w podwójnych liniach]. fol., k. tyt. i str. 319, k. 3 nlb.

Toż... Roku Pańskiego 1736. [Tu sygnety jak w części I]. Część II. Z dozwozeniem Stárszych, Roku Pańskiego 1736... fol., k. tyt. i str. 324, k. 2 nlb.

Toż... Część III. Z dozwozeniem Stárszych. Roku Pańskiego 1739... fol., k. tyt. i str. 229, k. 1 nlb.

Toż... Z dozwozeniem Stárszych. Roku Pańskiego 1739... fol., k. tyt., str. 238, k. 6 nlb.

Na odwr. k. tyt. podane jest imprimatur i aprobata prep. Stefana Szczanieckiego z datą: Poznaniae 8 Julii 1720 (a więc na 16 lat przed drukiem).

Na końcu każdej części jest podany: Rejestr świętych, których żywoty w tej części znajdują się. — Na końcu całości jest: Index rzeczy w N. Żywotach zamkniętych się. (A także na końcu I części jest: Rejestr rzeczy osobliwych).

Obejmuje żywoty świętych ułożone tak, aby na każdy dzień roku przypadał jeden żywot. Rozpoczyna więc na 1 stycznia żywot św. Fulgencjusza; kończy na 31 grudnia żywot św. Barbacjana. Czerpie te żywoty głównie ze Suriusa, którego silnie przerabia, ale cytuje także innych auto-

rów: Baroniusza, Trithemiusa, Segiera Pawła, Stanihursta, Jana Bollanda, Franc. Dydaka, Henscheniusa itp. — Żadnego ze świętych Polaków nie uwzględnił, bo tych żywoty podał już Skarga, a jego celem było dopełnić Żywoty Skargi. Przy niektórych żywotach podaje tak nazwany przez siebie „Obrok duchowny“, rozbiegający kwestie etyczne z żywotem związane (druk kursywą). W części I na str. 269 po podaniu żywota św. Patrycjusza (wedle Jocellina i Stanihursta) — wtrąca epizodycznie „Krótkie Opisanie o czyscu św. Patrycjusza, którego Mombricius i Baronius studnia sowią“. — Na str. 284 żywot św. Mechtildy z Blosiusa. — Na str. 306 „powieść do zbudowania służąca“ z Radera in Viridario (o Janie rzemieślniku z Carogrodu). Są więc obok właściwych żywotów świętych wkłady dla zbudowania pisane.

Ani językiem ani polotem nie może dzieło rywalizować ze Skargą; dlatego też nie spopularyzowało się. Przedruku kilku żywotów (św. Patrycj., Kwir. itp.) dokonano dopiero w r. 1895.

Joher 8258 a i b (mówi mylnie, że są dwie edycje). — Bentkowski Hist. Lit. II 568. — Święcki Hist. pam. II 280. — Brown Bibliot. 420—1. — Encykl. Org. XXVI 937. — Encykl. kośc. XXXI 110.

Czartor. — Jagiell. — Krasin. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Lwow. — Uniw. Wileń.

Wielożenstwo ob. Gdadius Adam (1684) — Poligamia — Wiernowski (Consid. 1715) — Willenberg.

WIELS C. B. Wohlgemeinte Nachricht von der in Thorn 1708 grassirten Seuche der Pestilenz. Thorn (1709). w 8ce.

Wieluń ob. Bericht (1656).

WIELUNIA (z) Gabriel. Lacrymae Pieridum. Calisii, Gedelius, 1608.

Wiersz polski i łaciński na śmierć Samuela Wężyka Widawskiego.

Juszyński Dykc. II.

— Threnos in obitum immaturum nobilissimae foeminae Barbarae de Wielgie Karánice Karánicka conjugis Magnifici et generosi Domini Hieronymi a Kroczo et Konopnica Konopnicki, Authore Gabriele de Wielun studioso Collegii Karnkoviciani Societatis Jesu. Calisii ex typographia Alberti Gedelii Anno Domini 1606. w 4ce, k. 7 nłb.

Cały panegiryk w ramkach.

Na odw. str. tyt. herb Jastrzębiec, a pod nim 6 wierszy łac. Przypis męgowi smarłej.

Wierszem łac. oplakuje śmierć małżonki tegoż.

Juszyński II 318. — Siarczyński Obraz II 305.

Wielunia (z) Hieronim (Jeronim) ob. Salomon (Ecclesiastes, xięgi Salomonowe 1522).

Opis w tomie XXVII 87, gdzie podano literaturę.

On to wedle Brücknera w Pracach filolog. IV oraz w Rozpr. Wydz. filolog. seria III t. IX (1916) str. 299 tłumaczył może księgi św. Augustyna. — Tenże w Dziejach języka pol. (tu reprodukcja karty tytuł.). — Bartynowski w Wiadom. Numizmatyczno-Archeologicznych II 1894. — Łoś Przegląd zabytków str. 188. — Vrtel Wierczyński Wybór tekstów 1930. — Bernacki Rozmowy Marcholta 1913 str. 8. — Korbut³ I 115. — Piłat Hist. liter. I cz. 2 str. 415, 451 (tu przypisano mu bezpodstawnie przekład „Modlitwy“ Erasma. Jest to praca Hier. Spiczynskiego).

Bibl. miejs. Wrocław. — Dziedusz.

Wielunia (z) Michał, prof. uniw. († 1487) ob. Ursinus J. (Modus 1496). Wisłocki Incun. str. 550. — Morawski Hist. uniw. II 152 (tu jego życiorys).

Wieluńska ziemia ob. Ubezpieczenie alternaty (1776).

Wieluński oficjalat ob. Bractwo (1786).

Wielżyński Jan ob. Powodowski J. (Ad dominos 1585).

Wien ob. Wiedeń — Vienna — Vindobona — Zeitung.

Wienca (Tri) molitwiennyje dwa nadiesiątowiecznyje, napiecz. w Kijewie w 1688. fol., k. 8.

Tołstoj nr 176. — Karatajew nr 977.

Akad. N. Pet. — Karataj. — Petersb. publ.

Wienice jesienne ob. Balicki F. C. (1677).

Wienckowiczowie Jerzy i Anna ob. Śmieszkowicz Wawrzyniec (Gamelion 1617).

WIENIAWSKI (Wieniawski?) Antoni, mieszczanin krakowski. Cudowne wesele czyli hymeneusz czarodziejski, komedia w 8 scenach wierszem. Kraków, druk. B. Kwaśniewskiego (r. 1628 do 1641). w 4ce.

Miejscie druku ma być wedle Juszyńskiego II 318 oznaczone w następujący sposób: Drukowano niedaleko wieży — Gdzie? wiedzieć ci nienależy — A roku zaś którego — Tobie nic do tego.

Osób występowało 27. W jednej scenie 8 osób płacze, 8 się śmieje a 8 śpiewa: „Nasza pani czarownica, oszukała młodzieńca, Aha ha, aha aha, Jakże wielka pociecha“. Bohaterem miał być jakiś młodzieniec (Alfensz?), którego oszukała czarownica, dając mu ziola miłosne („Pewnie się piekielnie sparzył, Gdy tylko duskiem zażył Przestępu, paproci, ciemierzycy...“). W scenie IV czarownica urwała Alfenszowi nogi i przypawiła do ramion. Drobne wyjątki, niedołącznie rymowane, przytacza Juszyński I. c.

Siarczyński Obraz II 805. — Tygod. dla dzieci 1829 III 120. — Wisniewski Hist. lit. VII 284. — Święcki Hist. pam. II 283.

WIENIAWSKI Ignacy, Komendant m. Krakowa, do obywatelów mieszkańców tegoż miasta... Kraków, 2 Maja 1794. fol., k. 1. Jagiell. — Ossol.

— Toż... z 6 maja 1794. fol., k. 1. Kupczyński Kraków w powstaniu Kościuszk. (1912) str. 257.

(Wieniawski Ign.), Kriegsrecht na Ignacego Wieniawskiego bywzego komendanta Krakowa i na Jana Kalka podpułkownika w obozie pod Praską Wolą, dnia 3 lipca 1794 z rozkazu Najwyższego Naczelnika ferowany. fol., k. 1.

Ob. tom XX 127.

Bibl. w Suchej — Czetwert. — Ossol.

— ob. Kościuszk (1794) — Wohlmann (Odezwa Ignacego Wieniawsk. 1794).

Wydawał w Krakowie w r. 1794 t. zw. „Wypisy“ z pism warszawskich (mianowicie z „Gazety Wolnej Warsz.“, a potem z „Koresp. Narod. i Zagr.“). — Z tych „Wypisów“ powstała „Gazeta Krakowska“ (ob.).

O wydawanej przez niego gazecie „Post nubila Phoebus“ mówi w swych Pamiętnikach Liebocki (wyd. w r. 1862). — Obacz o tym Bąkowski w Roczniku Krak. VIII str. 142.

Drewnowski w Przegl. Histor. 1933 XII str. 205 (o jego zachowaniu się przy upadku Krakowa). — Kupczyński Kraków w powstaniu Kościuszkowskim 1912 str. 231. I ta praca pełna szczegółów o jego zachowaniu się w r. 1794.

Wieniawski Michał ob. Ostrowski Grzegorz (1768).

Wienec w czest' trowienieczannomu Bohu w Trojei sławimomu, s triech akafistow: sw. ziwotworiaszczzej Trojei, sw. welikomuczenicy Warwary i Strastiej Christowych. W obiteli Sw. Troickoj Ilinskoj Czernichowskoj tipom so-

stawlenyj roku 1712. w 8ce, k. nłb. 2, liczb. 114.

Tołstoj nr 224. — Karatajew nr 1842. Akad. Nauk Petersb. — Karataj. — Krasin. — Petersb. publ.

Wienec molitw siedmicznych, dwanadesiat swiezdynj. Z typografii Kijewopieczerskoj roku 1694 Januarija 7. w 4ce, k. 1 i 17.

Tołstoj nr 182. — Karatajew nr 1049. Akad. Nauk Petersb. — Czartor. — Sobor Nowogr. Sofijs.

— Toż... napiecz. w Kijewie w 1702. w 16ce, k. 37 (z drzeworytami).

Karatajew nr 1192. Petersb. publ.

Wieniec liliowy z żywota i męki Jezusa Chrystusa uwity, Przewiany Bractwami Rozańca y Szkaplerza Panny Przenayświętszy; Każdemu chrześcianinowi do używania na cały rok służący. w Krakowie 1724. w Drukarni Akademickiej. w 12ce podłuż., str. 24 i 637, 10, 14, 8.

Kalendarza stron 24. Tekstu 637. Regestru stron 10. Passij ś. Jana na Wielki Piątek stron 14, i Godzinki za umarłych na Jutrznia stron 8.

Zaś na końcu wydrukowano: W Krakowie, w drukarni r. p. 1702 (tak).

Joher 6648. Jagiell.

— ob. Baranowicz Łaz. (Bożej matki 1680) — Białobocki Jan (ozdobny czystości 1644) — Bobola Seb. (Paniński 1682) — Chlebowski W. (do wiecznej oblub. 1617) — Liberyusz Jac. (S. Augustynow 1644) — Mańkiewicz P. (rózany 1642) — Myśliński F. (z trzech kwiatów 1639) — Piotrkowczyk Stan. (białoczerwony 1646) — Radziwiłowski Ant. (Christow 1688, 1692) — Sierakowski Jac. (rózany 1644) — Sławiński M. (małżeński 1624) — Starowolski (niewiedn. Maryi 1649) — Tołkoński Paszk. Gab. (liliowe na trumnie 1643) — Tuszowski Wal. i Tworkowski Wal. (godowy) — Wierszycki Ad. (parnaski 1599) — Wisenberg Mik. (amarantowy 1641) — Zienowicz Krz. (na wesele 1663) — Zymurkiewicz Fl. Józ. (z wonnych kwiatów 1643).

Vienna (Vienne) ob. Wiedeń — So- bieski Jan.

Vienna Austriae caput Augustissimi Leopoldi Romanorum Imperatoris Sedes, Dextra Serenissimi et Invictissimi Joannis III. Poloniarum Regis ab obsidione Othomanica vindicata, Sub auspicijs Perillustris Magnifici Dni D. Leonis Polubinski Palatinidae Novogrodensis etc. Ab Illustri Magnifica, ac Nobili Juventute Collegij Chodkiewicziani Soc. Jesu. In scenam proposita Crosis. Anno erVlt Vt LeChVs reX obsIDIone VIennam. (1684). fol., k. 2.

Streszcza Brenstein w Ateneum Wileń. III (1925). Uniw. Wileń.

Vienna liberata dall'armi ottomane. 1799.

Brahmer w Prsegl. Współcz. 1933 gruzień str. 343 (tu i o innych poematach włoskich z okazji zwycięstwa pod Wiedniem).

Vienna (Siege of)... ob. Signal Dangers (1685).

Vienna pro soluto Germano-Polonicis Armis Othomanico obsidio miscellometrici plausus. Genuae 1684. fol., k. 2 nl. 103 str.

Zawiera wierszowane pochwały i przepowiednie.

Viennis poema... ob. Kaliński Jan Damascen (1717).

WIENNOWITZ Józef Franciszek. Alter und neuer Crackauer Schreibkalender auf das Jahr Jesu Christi MDCCLVI... herausgegeben von Josepho Franc. Wienowitz, Crackaueris prof. Astrol. und Königl. Mathem. Wien gedruckt und verlegt durch Joh. Thomas Trattner kais. königl. Hofbuchdr. und Buchhändler (1755). w 4ce.

Żebrawski Bibliogr. mat. str. 399.

Nawiasko zapewne sztucznie przez wydawcę sfabrykowane.

Wientzławska Petrella ob. Decisio (1719).

WIENZLAWSKI (Węclawski?) Georgius. Theses juris civilis et canonici quas sub auspicijs celsissimi ac reverendissimi Principis D. Casimiri Lubinski Dei & Apostolicae sedis gratiā episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, serenissimae ac potentissimae Reipublicae Polonae Supremi Ordinis Senatoris amplissimi comitis in Lubna etc. In Alma Universitate Pisana publicè dis-

ceptandas proponit Abbas Georgius de Melioruciis Wientzławski. Romae, MDCCXVIII apud Franciscum Gonzagam, in Via Lata. Superiorvm facultate (1718). fol., k. 13.

Dedyk.: Don Casimiro Lubinski.

Jagiell.

(Wieprz). Wyczyszczenie Rzeki Wieprza. fol., k. 1. T. P. N. w Pozn.

Wieprze multਾਂskie ob. Excerpt.

WIEPRZOWSKI Karol. Nayiasnieyszy krolu Panie moy Miłosciwy Prześwietne Rzeczypospolitey Zgromadzone stany (po 1775). fol., k. 2.

Prośba do króla i zgromadzonych stanów o wyznaczenie deputacji do rozpoznania wydanego przeciw niemu wyroku Komisji Skarbu. Czartor. — Jagiell.

— ob. Kapostas Andrzej.

Viera (Vieira) Andreas ob. Boschius Ant. (1676).

VIERAU Adam. Positiones... ex articulo VIII et IX August. Conf. de Ecclesia et Baptismo quas die 26/9 1748... tuebitur Adamus Vierau. Gedani, Schreiber. w 4ce. Jagiell.

WIERCIAŃSKI Bartłomiej Krzysztof. Stan sprawy Kryminalney przez Wielmoż. Bartłomieja Krzysztofa Wierciańskiego, komornika ziemi Bielskiej przeciwko ur. Antoniemu Charłęckiemu i jego współcznikom o okrutne zamordowanie niegdy wielebnego Księdza Floriana Trawińskiego przeora Dominikanów i proboszcza Kościoła Byshawskiego popierany, i z mocy praw krajowych litością krwi niewinnie przelaney dzwiganey. Oraz odpowiedź na fałszywe ur. Charłęckiego rozrzucone pismo. fol., k. 4. Jagiell. — Krasin.

— ob. Charłęcki (Stan sprawy).

(Wierciański Maciej i Ignacy). Sprawa W. JJ. Panow Macieia i Elżbiety z Alexandrowiczow Komor: Pttu Lidz: Rodzicow Ignacego Syna Wierciańskich z JPP. Mikołaiem i Izabellą Rodzicami, Jerzym i Nikodemem Synami Snackiem, Dekretem Sądu Ziem: Lidz: w Roku 1795. Junii 9. dnia zapadłym przy appellacyi daney pro resolutione do Sądu Nayiasn: odesłana przez słowa Dekretu takie „ponieważ widocznie fa-

brykacya Dekretow dowiedziona, in sequelam których czy Dekreta poniższe następowały lub nie, i jeśli one mają być skassowane, lub potwierdzone, w Dekrecie oczywistym Sąd przyczyny kładąc około onych rezolucyi nieadał, których skassowania JP. Wierciański żadał. Przeto Juditium appellacyą podawaną przyjmując w tej kategorii Sprawę przed Sąd Trbłu odsyła. (po 1795). fol., k. 9 nlb.

Uniw. Wileń.

— ob. Snaccy Mik. i Izab. (Głos 1795).

Wierciszewski Hilary ob. Firraeus (1760).

Wierczyński Wojciech ob. Wojtowski Łukasz (Summaryusz 1604).

Vierdung ob. Virdung (Hasfurten-sis) Jan.

VIEREGG Joachim Henr. Honori Ioh. Ernesti Schaperi, cum Balthicae Athenae ipsi scepra traderent, acclamare voluit. Dantisci 1711. fol.

Gdańs. miej.

Wiergleta Jakub ob. Białozor Jak. (Honor 1625).

Wierle (O) jedinoj Swiatoj sobornoj, apostolskoj Cerkwie... (Kijów, 1619). w 4ce, k. 4, 317 i 308.

Ob. Kniga (w tomie XIX 343).

Karatajew Opisanie sław. russkich knig (w Sborniku otd. russk. jasyka imp. Akad. Nauk XXXIV 1883 str. 348 nr 246). — Sacharow nr 176.

Akad. Duchow. — Akad. Nauk Petersb. — Bibl. Petersb. publ. — Krasin. — Mus. Rumian. — Tow. Histor. Mosk.

WIERNOWSKI Konstanty (pseud.). Consideratio Inculpata Decreti Tribunalis Petricoviensis In Polonia Quo Ob Defensam In Gymnasio Gedanensi Thesin: Polygamiam Simultaneam In Lege Divina Non Esse Prohibitam, Autor ejus Respondente & Opponentibus ad infamiam, laqueum & rogam condemnati, illiusque scripta hanc in rem edita per Carnificem Petricoviae combusta. Edita A Constantino Wiernowvski. Varsaviae MDCCXV. (1715). w 4ce, k. tyt., str. 14.

Streszcza dekret Tryb. piotr. i wykazuje jego niesłuszność. Aperitur causa decreti. Należałoby tak samo ukarać Jak. Weichmana. O istocie poligamii i jej rozpo-

wszecznieniu wśród chrześcijan. Jak gdsio indziej, tak i tu poligamia określa małżeństwo między blisko spokrewnionymi osobami, a nie wielość żon.

Ob. pod Weichman i pod Willenberg (Decretum Trib. Regni).

Wiernowski jest zapewne pseudonimem Willenberga?

Akad. — Czartor. — Jag. — Uniw. Lwow.

WIEROWSKI Wawrzyniec. Caelatura Phoebi in armis gentilitiis nobilissimae et antiquissimae Toporum Familiae editi Domini D. Sigismundi Tarlo... illi honoris ergo sub tempus hymenaeo sacerum quo cum Illustrissimae et Ornativissimae Prosapiae Virgine Elisabetha Kostczanka Capitanei Lipen. Viri longe celeberrimi filia, Sacra nuptiarum inibat A Laurentio Wierowski, A. Dom. 1636 metro exhibit. Cracoviae, ex off. typ. Francisci Caesarij, 1636. w 4ce, 10 k.

Dedyk. Sigismundo Tarlo. Na ostatnich dwóch kartach: Jo weselne (po polsku) na cześć Elsb. Kostczanki.

Czartor. — Jagiell. — Ossol.

— Cyprys albo pogrzebowa Naenia z pochwaleniem cnót zanego urodzenia przykładowego życia, świątobliwego zęscia Paniey Jey Mosci Paniey Anny Wizembergowej, urodzonego Jego M. Pana Jana Wizemberga, Administratora olbor olkuskich y wielickich żup, Sekretarza J. K. M. przezacney małżonki, do druku podany. Kraków, F. Cezary. 1637. w 4ce, ark. B.

Wierszem. — Maciejowski Piśm. III 795.

— Horoscopus Phaebos Sacer et Vattibus. Cracoviae apud Cezary 1636.

Powinnowanie Janowi Madalińskiemu, opatowi łędkiemu.

Juszyński Dyke. II 320.

Dzików.

— Nieśmiertelności Nagrobek nieprzetrawały sławy z niedościgłych cnót, Jaśnie Oświeconey P. Paniey, Wiekopomney pamięci, Anny z Stemberku Kostczanki Księżney Ostrogskiej, Wojewodziny Wołyńskiej etc. w Roku 1635. 30. Październiká. Od nas żalobliwie y smutnie do Nieba świątobliwie, szczęśliwie y wiecznie z tego świata wziętey. Przez Wawrzyńca Wierowskiego, St. Śl. Ak. Krá. do Druku podany. W Krakowie, w drukarni Frándiszka Cezarego, Roku 1636. w 4ce, 20 k.

Ded. Iey Mołci Pannie Annie z Stemberku Kostczance. — Wierszem.

Maciej. Piśmien. III 795. Jagiell.

— Panegyris In laudem Archidiaconi atq; praestantiam. Perillustri & Adm. Rido Domino, D. Andreae Żvkowski, Cum Archidiaconatum Cracouiensem Magnis omnium votis suscepisset, Stylo Gratulatorio, In primis eius Honoris Auspicijs, A Lavrentio Wierowski, Anno Domini, 1636. Dedicata. Cracoviae In Officina Typographica Francisci Caesarij. w 4ce, k. tyt. i k. 10 nlb.

Na odwrócenie wiersz pod herbem Łukomskiego z napisem: Florens fructificat, floret fructificans. — Następuje Oratio, pełna ogólnikowych retorycznych pochwał.

Akad. — Ossol.

— Nobilis Ac Generosi Domini, D. Ioannis Wisemberk Administratoris Fodinarum Ilkusien: & Wielicic. S. R. M. Secretarii, &c. Revocatus Hymnaeus. Sive Nuptiarum Dies Post annos quinquies quinq; Solennis, Quinquies quinq; Instrumentis Parnassi, Cum quinquies quinq; bonis Animi, Corporis, Fortunae, Inter Festa Apollinis Anni 1636. à Laurentio Wierowski metro comprehensus. Cracoviae, Ex Officina Typographica Francisci Caesarij. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. k. tyt. poczwórny herb Wisemberka, po czym dedykacja Janowi Wisemberkowi. Jest to panegyryk z powodu srebrnego wesela (25 lat) Wisemberków, a więc panegyryk rzadkiego typu. Zawiera wiersze łac. i polskie. Te ostatnie p. t. Summariusz cnót znacznych są przeznaczony dla Anny, jego żony. Na każdy rok małżeństwa jest osobny epigramat dwuwierszowy, zawierający jakiś komplement np. na rok XVI: Komukolwiek planety w tym roku szkodziły, Tobie nie mogły, z nimi twe cnoty wchodziły.

Czartor. — Kras. — Ossol. — Uniw. Lwow.

Wiersz o Fortelach y Obyczajach. Białogłowskich Teraz nowo Przez iednego wiernego sługę y Sekretarzą ich krotko napisany. [Tu ozdobnik]. Do Swoich. Tobie swoy Wiersz oddaie cnotliwa družyno Aby, gdy z przyiacielem siedząc piiesz Wino. Miales go czym zabawić a on mu czytaiąc Spelnił też wielką za mnie nie odpoczywaiać. B. m. i r. dr. (Kraków, w II połowie XVII w.). w 4ce, k. 12 nlb.

Oprawne razem z Damą dla uciechy i z Sejmem białogł.

Na odwrócenie tytułu „Przemowa“, w której oświadcza, iż aby wyrzucił piórem białogłowskie sztuki, potrzeba niepośledniej nauki... Przystąpić błasnowie, co się dacie ulowić leda białogłowie, Plujcie na te ich sprawy...

Po czym idą ujęte w formę wierszowaną cztery traktaty opisujące fortele i obyczaje: 1) panien, 2) mężatek, 3) wdów, 4) starych pań albo bab.

Bentkowski Hist. lit. I 410 (szarżca pisemku cikliwość). — Maciejowski w Tygod. Liter. Poznań 1840. — Tenże Polska I 395 (podał drobne wyjątki). — Wójcicki w Bibl. Warsz. 1842 I str. 691—8 (podaje obazerny wyciąg). — Wiszniewski Hist. liter. VII 168—70 (dużo wyjątków cytuje).

Opis wszystkich znanych wydań i wykaz literatury podaje Badecki Liter. mieszc. 1925 nr 160 (z repr. k. tyt.) oraz str. 477—8.

Exemplarz Ossol. został stamtąd zabrany bezprawnie przez K. Wł. Wójcickiego i dziś nie jest znany.

Humorystyczną odpowiedzią na wszystkie takie wiersze krytykujące białogłowy ma być utwór Kendzierzkowskiej Apologia roszaju Ewinego (ob.).

Bibl. król. w Sztokh.

— Toż... w 4ce, k. 12.

Na tytule błąd: Do Dwóch — zamiast: Do Swoich. — Badecki l. c. nr 161 (z repr. tyt.). Petersb. publ.

— Toż... w 4ce, k. 12.

Tu znova dobrze: Do Swoich. — Badecki l. c. nr 162 (z repr. k. tyt.). Krasia.

— plebana do autora książki pod tytułem: Cygan z gandziarą. fol., str. 4. Obacz o całym tym sporze w tomie XXX 64 pod Surowieckim. Raczyn.

— na dySSERTACYĄ o Lechu, pisany roku 1774. w 12ce.

Może w związku z Jabłonowskiego Lechi et Czechii vind. (1771) lub z Schläzera DySSERTACYĄ? Uniw. Wileń.

— napręde napisany na noc 3 Listopada r. 1775. w 4ce, k. 1.

Bawor. — Krasia.

— z okoliczności Komedyi francuskiej graney... 1775. fol.

Uniw. Wileń.

— z okoliczności tragedyi rosyjskiej (1775)... ob. Okoliczności.

— z Okoliczności Uchwaly Sto Tysięcy Woyska. (1788). w 4ce, k. 2 nlb.

Na odwr. motto: Bierz się żywo Polaku do pochew do szabli; Albo będziesz zwyciężcą, lub cię wesną djabli.

Wiersz pełen entuzjasmu dla uchwały. Zaczyna się: Cały naród już brzydkie ogarnęły żądze, Gdzie tylko okiem rzuce wszędzie widzę zdrady...

Kończy się: Ze w sercach naszych ta jest prawda nie zmasana, Nie będzie nigdy Polak Moskalowi bratem.

Czartor. — Uniw. Wileń. — Zieliń.

— ku chwale Boga y czci Matki Jego etc. przez Jednego z Oyców Braci Mniejszych Kapucynów z Łacińskiego na Polski przełożony a teraz do druku podany. Berdyczów, w druk. Fortecy N. M. Panny (1779). w 8ce, str. liczb. 63.

Krasia.

— przy reasumpcyi Trybunału koronnego w Lublinie od szkół wydziałowych lubelskich dnia 28 kwietnia roku 1783. w 4ce, 2 k. nlb.

Jagiell.

— pisany dnia 27. roku 1786. w 8ce, 2 k. nlb.

Jest to wiersz do kochających się małżonków nie wymienionych z nazwiska.

— patryjotyczny z okazji Konstyt... (1791) ob. Makulski Fr.

— na wspaniałą iluminacyą z okoliczności rodzin Z. I. P. N. M. (1777)... ob. Poniatowski Stan. Aug.

— na iluminacyę w Piromoncie. fol. Ob. Pióro Stan. Uniw. Wileń.

— do polskiego Wąsa. w 8ce, str. 8. Por. Książnin (tom XIX 342). Ossol.

— do wierzących dobrze na pociechę y utwierdzenie ich w teyże wierze i w świętych uczynkach z pewną a dwójką szczęśliwością: Ieden jest Bóg prawdziwy i iedna prawdziwa wiara. w 8ce, k. 2. Ossol.

— męża obywatela do żony obywatelki na dzień jey imienin. w 4ce, str. 3. Bibl. w Suchej.

— o Gruntowney Nauce (po r. 1780). w 4ce, k. tyt., str. 8.

Dedyk.: Do X. Justyniana Tarczewskiego Sch. P. — W wierszu tym sławi uczoność Tarczewskiego oraz jego cnotę. W przypisach cytuje różne fakty z nauk przyrodniczych, mówi o termitach, o wymoczkach, o rozbiorach anatomicznych, cytuje Kluka i filozofa Smeatmana. Autor był widocznie nauczycielem w szkołach pijarskich lub Kom. Ed. N. Jagiell.

— do płci piękney. Warszawa, Gröll. w 8ce, k. 2.

— na pociechę Smutnych i Strapiionych na tym swiecie. w 4ce, k. 1. Ossol.

— o pożytku z nauk nagrodą w kraju... ob. Naruszewicz Adam.

— ob. Badurski And. (1780) — Baranowski M. (na Gnińskich 1618) — Berny T. (na Zamoj. 1644) — Dawid (1643) — Dowód (1785) — Dziejopis (1751) — Gizel E. (na Potockiego 1628) — Grochowski St. (do Rzposp. na Henryka 1574) — Hincza Marcin (1641) — Jazzkiewicz Marcin (1636) — Kimbara J. (na pogrzeb 1603) — Konarski St. (do Mar. z Gozdzkich 1745) — Korczyński J. (1787) — Kościuszko T. (z okolicz. zwyc.) — Kreyda Fl. (na Lubomirskiego 1706) — Kurdwanowski (na śmierć) — Żebkowski Ign. (zabawny niemiecko polski 1758) — Lipiewicz A. D. (łacińsz. 1762) — Lubomirski Józ. (na powinsz. 1755) — Lubomirski Stan. (na dzień 1774) — Łuski Kaz. (w trenach 1791) — Lzy (1618) — Magnuszewski Al. (na Chelmskiego 1688) — Makarowiczowa A. (na pogr. 1783) — Małachowski Jan N. (imieniem zakonnice 1685) — Malezewski P. (na narodzenie pańs. 1632) — Minasowicz J. E. (Muzofila o poetach) — Naruszewicz A. (do Czartor., radosny 1772, do W. X. L., do Katarzyny 1787, z dewizą: Consulate vobis) — Novicampianus P. (na pogrzeb 1601) — Nowomiejski Cyr. (radosny 1788) — Odmiana (1792) — Pius VI (na przyjazd 1782) — Potemkin (1785) — Potocki Fr. Sal. (żałosny 1773) — Potocki Szczęsny (1784) — Sanguszko Jan (1773) — Sarnowie Wojciech (Achates 1637) — Siostrzeńcewicz Stanisław (1780) — Smieszko-wie L. (na śmierć Turobojs. 1616) — Suchodolski Woj. (na zamęcie 1747) — Strzała Kaz. (na Gembickiego 1692) — Szembek Krzysz. (powit. 1785) — Szypiński W. B. (weselny 1645) — Tepper M. N. (smutny 1774) — Wąsowicz Amb. (na ślub 1698, na pogrzeb 1711) — Węgierski Wojc. (1621—1632) — Witkowski Stanisław (Po-

Wreszcie idzie wiersz: Exhortatio brevissima (na ost. 3 kartkach). Tu anowu daje podobne przestrogi, jak w obu poprzednich, i zachwala wybór Moskiewskiego: Ważniejszy Moskiewskiemu biegły chłop rycerski, Miszy mu niż wykrętać co umie praktyki... Wszak on Turki, Tatarzy w swej ziemi poraził.

Kończy: do tego, co czedł.

Zarówno treść jak język najsupełniej podobne do pismka pt. Sentencia cuiusdam de electione regis..., o którym to dziełku ob. tom XXVII 384. Także podobieństwo druku obie te prace łączy: widać że były razem w tejże drukarni ogłoszone. (Ozdoba końcowa w „Sentencji“ identyczna z ozdobiem na tytule „Wierszyków“). W egzemplarzu kór. obie broszurki są też oprawione razem.

Toteż nie ulega wątpliwości, że autor „Sentencji“ jest też autorem „Wierszyków“, a jest nim, jak wskazano w t. XXVII 384 Piotr Mycielski. Ten sam Mycielski jest też autorem współcześnie wydanej „Przestrogi“ (tom XXII 658).

Czubek Pisma polityczne z czasów pierw. bezkr. 1906 przedrukował „Sentencję“ i „Przestrógę“. — Nie znał jednak „Wierszyków“, gdyż nawet ich istnienia nie zaznaczył.

Piekarski Katal. kór. 1929 nr 1561. — Mocarski Książka w Toruniu 1934 str. 25. Kórnik.

Wieruski Wincenty ob. Ślęczkowski (De S. Stanisl. 1773) — Włyński Zygmunt (1770).

Wierusz Ambroży ob. Pogorzelski Piotr (Adorea 1639).

Wierusz Franciszek ob. Kowalski Franc. (Łabęć 1671, Żeglarz 1665, Niebieskie posiłki 1664, Nałęcz 1663).

WIERUSZEWSKI Kazimierz, Soc. J. (ur. 1682 † 1744). Azylum Koronne Honoru i Obrony Naprzód Przez walecznego, y pobożnego Machabeusza Hierozolimski: po tym przez Jasnie Oswieconą J. K. M. Augusta Wtorego Kommissją, Torunski Kościół, Sub titulo Annuntiatæ Virginis Deiparæ. Z rąk cudzych odebrany à Przy pierwszym in Festo Immaculatæ Conceptionis Kazaniu przez X. Kazimierza Wieruszewskiego, Soc. Jesu mianym ad Solennissimam Catholicæ Religionis Romanæ possessionem Otworzony W Roku restitutæ Salutis Orthodoxæ 1724. 8. Decembr. fol., k. tyt. i k. 9 nlb.

Na odwr. k. tyt. spis członków komisji (ob. niżej przy opisie edycji niem.); po czym dedykacja podpis. X. K. W. S. J. Tu uderza na toruńskie pospolstwo i pochwalą karą na głowę miasta.

W kazaniu namiętny atak na toruńskie miasto: pierwsze, które Luter błędem oznął i piekłem. Więcej obliguje Boga, kto mu kościół wraca, niż kto buduje. Niebo dziękuje królowi za dekret. Niech za nas która chce fuka potencja. Wspomina jakiś upiór, który błąka się po cmentarsu, ponieważ klucze od kościoła oddał przed laty Magistratowi.

Ob. o tym kazaniu pod: Toruń w t. XXXI 252 (Das Klägliche Winseln — jest to polemika z tym kazaniem).

Akad. — Uniw. Wileń.

— Des P. Casimiri Wieruszewski S. J. Einweihungs-Predigt Der St. Marien-Kirche In Thorn, Welche er über die Worte aus I. Maccab. IV. v. 37. 48. 57. den 8. Decembris MDCCXXIV. (1724). gehalten Aus dem Pohnischen Original übersetzt. Thorn 1724. w 4ce, k. tyt., k. 4 i k. 8 (sygn. A—C₄).

Na nast. stronie drugi tytuł: Asylum Die Zuflucht der Ehre und des Schutzes der Cron Pohlen Oder: Die geöffnete Kirche, Erstlich die Jerusalemische, darnach die Thornische... Welche durch die Erlauchte Commission I. K. M. von Pohlen Augusti II Aus fremden Händen weggenommen und bey der ersten in Festo Immaculatæ Conceptionis von Casimiro Wieruszewski S. J. gehaltenen Predigt, ad Solennissimam Catholicæ religionis Romanæ possessionem aufgethan worden, anno restitutæ salutis orthodoxæ MDCCXXIV. 8. Decembr. aus dem Pohnischen gedruckten Exemplar in die Teutsche Sprach übersetzt, im Jahr 1724.

Na odwr. str. przypisał będącej wówczas w Toruniu komisji złożonej z Jakuba Rybińskiego wdy chełmińskiego, Adama Ponińskiego gnieźnieńskiego, Jędrzeja Dąbskiego brzesko-kujawskiego, Kazimierza Rudzińskiego czerskiego, Piotra Casparyskiego chełmińskiego kasztelanów; Jerzego Lubomirskiego podskarbiego kor., Felicjana Grabskiego łęczyckiego, Antoniego Trypolskiego kijowskiego, Adama Wilkowskiego sochaczewskiego podkomorskich; Józefa Nakwaskiego instygatora kor., Pawła Jaroszewskiego plockiego, Franc. Mokranowskiego warszawskiego chorążych. Akad. — Jagiell.

— [Toż, po holendersku pt.]: De Inwyings Predicatie van de S. Marienkerke in Thorn. Gedaan den 8/12. 1724

door Pater Casimirus Wieruszewski. Amsterdam 1725. w 4ce.

— Elogia Heroica D. Stanislao Kostka per Clementem XI. Apotheosi donando, Dicta et Dicata A P. Casimiro Wieruszewski S. I. Mense Iulio Anno 1716. Cum Facultate Superiorum. Posnaniae, Typ. Collegij Posnan: Soc: Jesu. w 8ce, str. 272, k. 7.

Ded. Reinholdo Gert provinciali S. J. per Poloniam.

W części I zawarte życie Stanisława Kostki w stu elogiach. W części II S. Ignacego, Ksawerego, Borgiasza, także w stu elogiach. — Na końcu 125 epigramatów o Chrystusie i N. Pannie.

Juszyński Dykejon. II 321.

Czartor. — Jagiell. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

— Europa In Serenissima Leszcyniorum Domo Sanguine & Affinitate Per Orientis & Occidentis Imperatores: Per Absolutos Monarchas: Per Omnes ferè Poloniarum Reges Per Duces, Herodes, & Summos Proceres Inclusa: [Na odwrocie k. tyt.]: Ad Connubiale Festum Ludovici XV. Ac Mariae Leszcyniae Christianissimorum Galliae Regum, Pro Augenda totius Europae Laetitiae Adaperta Per Equitem Polonum. Anno, Quo magnum in Christo & Ecclesia Sacramentum patuit, 1725. die 21. Junii. [Tu ozdobnik]. Typis Francofurti. w malej 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 214, k. 1 nlb.

Dedykacja Marii Leszczyńskiej z podpisem: Clienſ Eques Polonus.

Cale dziełko jest panegirkiem na cześć Leszczyńskich i spokrewnionych z nimi rodzin. Wywodzi Leszczyńskich od Mieszka i Dąbrowki. Są to pochwały Sobieskiego, Wiśniowieckich, Radziwiłłów, Ostrogskich, Czartoryskich, Koreckich, Jabłonowskich, Kasanowskich, Potockich, Denhoffów, Ossolińskich, Kąckich, Sieniawskich, Krasińskich, Dieduszyckich, Tarnowskich, Szembeków, Zamojskich, Potęcejów, Ogińskich, Szaniawskich, Przebendowskich, Rozrażewskich, Załuskich. Ale więcej tu ogólników jak dat i faktów. Od k. L rozpoczyna się: Reginae Mariae Annae... maternas lineas genealogia. Tu znów pochwały Opaleńskich, Ponińskich, Bnińskich, Czarnkowskich, Tarłów, Lubomirskich, Mniszców, Sapiechów, Wielopolskich, Działyńskich.

Dlaczego nazwisko swe autor zainił, nie umiem odgadnąć. Odsłonił je dopiero Ja-

noski Polon. I 136 i Poln. Büchersaal str. 40—2. Dawniej mniemano mylnie, iż autorem był Jan Stan. Jabłonowski, gdyż tak podał panegiryk Civi Poloniae (z r. 1755). Za nim powtórzył to J. Aleks. Jabłonowski w Museum polon. oraz Załuski Anecd. Jablon. 415. — Myłka powstała stąd, że Jan Stan. Jabl. tłumaczył to na polskie, ale przekładu swego nie wydał.

Porównaj tom XVIII 458 oraz ob. także Seyler Leben Stanisłai 1737 str. 13.

Czartor. — Jagiell. — Kijow. — Krasid. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Warsz.

— Fama Polska Publiczne Stány Y Młodz Ślachetną Informująca: Z pozwoleniem Stárszych, Przez X. Kazimierza Wieruszewskiego Societ: Jesu. Ogłoszona Roku Pańskiego 1720. [Tu ozdobnik]. W Poznaniu w Drukarni Kollegium Soc: Jesu. w 8ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 229, k. 5 nlb.

Na odwr. herb Głuskich i polski wierszyk. Po czym dedykacja po łacinie, podp. C. W.

Dziełko to podaje formularze dla 100 listów w różnych okazjach. Pisane ohydny makaronicznym językiem polskim, rzadko tylko łacińskim. Rozpoczynają listy prosiące o różne godności (o buławę, o marszałkostwo itp.) oraz responsy na te listy i powinszowania. — Listy o uwolnieniu dóbr duchownych od hiberny. — List arc. Stan. Karnkowskiego z rekomendacją. — List Stan. Konarskiego, biskupa pozn. (bez daty). — Liczne listy agitujące przeciw dysydem (tu rozbieżna kwestia, że konf. warsz. 1573 nie miała i nie ma mocy). — List, aby na sejmie nowych podatków nie pozwałał. — List o potrzebie retoryki. — Listy doradzające i odradzające wojnę. — Listy o swawoli wojskowej. — Exterus carpit liberum veto (a więc obcemu wkłada w usta naganę veto!). — Listy syna do ojca z podróży do obcych krajów (syn, zamiast się uczyć, hula; a ojca „dementuje“). — List de vera ratione status do polityka. — List do nuncjusza o dyspensę. — Zaproszenia na akt weselny i na pogrzeb. — Formy różnych suplik. — Kończy list: Do czytelnika.

Listy nie mają dat ani (z kilku wyjątkami) nazwisk, ale być może, że niektóre są przerobione z rzeczywistych. Wzyskie on jednak układał, czy przerabiał, bo noszą piętno jego stylu i jego przekonania. Naczelną nutą jest niechęć do dysydentów i potrzeba walki z nimi.

Bruchnalski w „Dziejach lit. pięknej“ (Enc. Pol. Akad.) II (1918) str. 192.

Chreptowicz. — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Wileń.

— Toż... Poznań 1722. w 8ce małej, str. 229, k. 27 nlb.

Czartor. — Jagiell. — Krasiań. — Ossol. — Racyń. — Uniw. Wileń.

— Toż... Z pozwoleniem starszych. Przez X. Kázimierzá Wieruszewskiego Societatis Iesu. Ogłoszona Roku Pánskiego 1730. W Kaliezu w Drukarni Koll. Soc. Iesu, R. P. 1730. w 8ce, k. 1 tyt., 216 str. i rejestr str. 7.

Jagiell. — Uniw. Wileń.

— Toż... ogłoszona P. P. 1730. znowu z drukarskich umbr publicznemu światu podana. Wilno, w druk. Akad. 1733. w 8ce, str. 182 i rej. k. 4. Kraszewski Wilno IV.

Krasiań. — Uniw. Wileń.

— Toż... ogłoszona w Warszawie w drukarni Societatis Iesu. 1739. w 8ce, str. 182.

Czartor. — Jagiell. — Krasiań. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Laurea Poética Heroibus e Soc. Jesu sago et toga inelytis in singulos anni dies refflorescens, opera P. Casimiri Wieruszewski, Soc. Jesu. Posnaniae, typis Coll. Soc. Jesu Anno 1719. w 4ce.

— Laurea Poetica, Heroibus e Soc. Jesu Sago & Toga Inelytis In singulos Anni dies Reflorescens Opera R. P. Casimiri Wieruszewski, Poloni Soc. Jesu. Tomvs Primvs Januarius Februarius Martius [Tu w środku karty ozdobnik. Po prawej stronie ozdobnika:] Aprilis Majus Junius. [Tu sygnet drukarń jezuckich: w płomykach napis I H S pod nim trzy gwoździe], Typis Collegii Calissiensis: Soc. Jesu. A. 1726. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., str. 256.

Toż... Tomus Secundus. Julius Augustus September... October, November. December [Godło jez.] Typis Collegii Calissien: Soc: Jesu, A. 1726, w 8ce, k. 1 i str. 259—463 (wreszcie Errata na 1 stronie).

Dedyk.: Invictissimo hispanici exercitus postea supremo Soc. Jesu generali ac fundatori. — Po cym imprimatur arc. Teod. Potockiego i prep. M. Trąmpczyńskiego, wreszcie Protestatio authoris.

Dzieło to zawiera utwory na cześć „bohaterów” zakonu, ułożone porządkiem dni,

Tom ten obejmuje dni całego roku. Każdy dzień przeznaczony jest dla coras to innych meceników, apostołów i wyznawców jezuckich różnych narodowości (głównie Hiszpanów, Włochów, Francuzów, Belgów, Niemców). Z Polaków są opiewani M. Costensis (str. 46), Ben. Herbest (str. 108), Stan. Szczytnicki (str. 113), Adalb. Męciński (str. 134), Nic. Lanciscus (str. 141), G. Druźbicki (str. 146), Stan. Gawroński (str. 159), J. Słostowski (str. 177), Stan. Brunowski (str. 187), And. Bobola (str. 201), Alb. Wilgocki (str. 202), Marc. Łaszc (str. 210), Mik. Czyżowski (str. 211), Christ. Spotecus (str. 256), Jan Morawski (str. 149), Piotr Dunin (str. 255), Georg. Gedroicz (str. 172), Jan Laskowski (str. 282), Mart. Smigletius (str. 288), Jakobus Wisens to jest Wujek (str. 289), Tom. Dore (str. 293), Stan. Kostka (str. 319—22), M. Stredonius Silesius (str. 335), And. Rudomina (str. 346), Stan. Domaniewski (str. 352), Piotr Skarga (str. 367), M. Laterna (str. 369), Stan. Warszewicki (str. 377), Stan. Wojsza (str. 392), Paweł Kostka, brat Stanisława (str. 431), Adam Ciecierski (str. 431), Ad. Gorski (str. 454).

O każdym z nich są podane najprzód prozą zwięzłe informacje biograficzne, potem heksametrem ich pochwały ogólnikowe. W podobnym rodzaju wydał też zbiór utworów Luder Elegia divorum S. J. (1738) — ob. t. XXI 498.

Bawor. — Chrept. — Dzików — Jagiell. — Krasiań. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Literae Amici ad Auctorem libelli cui titulus: De emendandis Vitijs Eloquentiae. 1741. w 8ce.

Na końcu podpisany jako rzekomy autor Josephus à S. Georgio Schol. Piarum. — Jest to smysłone imię, bo pijara tego nazwiska nie było.

Listu tego nie znam — widocznie niszczone egzemplarze. A jednak wyszedł drukiem, bo stwierdza to wyraźnie Stan. Konarski w dodatku do dzieła De emendandis eloq. vitijs (str. 257—66). Jako autora wymienia R.[everendum] P.[atrem] W.[ieruszowski]. Geneza tego listu Wieruszowskiego była następująca: Konarski ostro skrytykował styl wymowy i styl napisów (inscriptions) używany podówczas wykazując ich przesadę, nadętość, zły smak. Między innymi naganiał styl listowników jezuckich, a autorem jednego z nich był przecież Wieruszowski. Nazwiska Wieruszowskiego wprost nie wymienił, ale cała książka godziła w jego manierę. Stąd złośliwa odpowiedź Wieruszowskiego.

W dodanych ex post do już wydrukowanego swego dzieła kartkach rozprawia się Konarski z Wieruszowskim (R. P. W.) i zbija

jego zarzuty (contumelias, diffamationes). Powołuje też na str. 264 cały szereg ludzi, którzy się z nim zgadzają. — Obacz o tej polemice Janik w „Pamiętniku liter.” IX str. 6—7.

Inne pisma, zwalczające w tej sprawie Konarskiego, pisali A. Malczewski i F. Grodzicki S. J. — Ks. Bednarski (j. n.) podnosi, że byli to wszystko starcy „stojący po za nawiasem życia” i „odsunięci od nauczania”; ale przecież Wier. miał w r. 1741 niepełne 60 lat; a trudno przypuścić, aby jezuiti polemizowali z Konarskim bez aprobaty władz Zakonu. Zresztą bronili metod retorycznych, głęboko w ówczesnej psychice jezuitów zakorzenionych.

— Nawa Nayprzewielebniejszego JMćX. Franciszka Ponińskiego Coadjutora cum Successione Archiabbacy Trzemeszyńskiej, w brzegu zakonnym przez publiczną Kanoników S. Augustyna regularnych, kongregacyi lateńskijskiej professyą w ręku JW. Nayprzewielebniejszego JMćX. Hieronima Wysockiego gnieźnieńskiego y kujawskiego kustosa, Opata teyże Kanonii, na Trybunał Koronny deputata utwierdzona, a z ambony kościoła trzemeszyńskiego, herbownym konwentu Poraiem, przez X. Kazimierza Wieruszewskiego S. J. Ukoronowana w Roku którym Bóg na brzeg śmiertelnego stąpił życia 1752. W Poznaniu, Colleg. Soc. Jesu Anno D. 1722. fol., ark. 6.

Dedyk.: Hier. Wysocki Metropolitano Gnesn. et Cajav. Custodi.

Bawor. — Jagiell. — Ossol.

— Die drei Reichstette der Ehren und Beschirmung über Ihre Königl. Maj. Augusti II. 1724. w 4ce.

— Triumphus Galliarum Orbis Patrono, D. Joanni Francisco Regis, Societatis Jesu. A Perillustri & Nobili Juventute Mediae Classis Grammatices Calissiensis Societatis Jesu. Exhibitus. Annò, Triumphantis in Carne Dei, 1717. Prologus. Scena I. Gallia accepto Nuntio de Beatificationis Decreto Divi Francisci Regis, Regni applaudit forti. Romanum meditatur iter, Apostolicis liminibus sacrum datura osculum, Scena II. Genium adorat Ecclesiae, à quo, diploma accipit declarans se esse Beatam in sui Regni Patrono. (Na od-

wrocie karty:) Scena III. Redeunti obviam procedit Purpuratorum numerus, cui Gallia Decretum Beatificationis nuntiat. Plausus institui mandat. Scena IV. Laureati applaudunt Divo. Scena V. Pallas comitante Juventute plausus Divo datura venit, junctisque tropheis omnia fausta pollicetur. Epilogus. Ad M. D. G. B. V. M. S. L. O. C. H. D. F. Regis Venerationem. [Tu winieta]. fol., 1 k.

Program dialogu (treść 5 scen). Jagiell.

— Triumphvs Charitatis Et Patientiae A P. Joanne Francisco Regis Soc: Jesu Professo, Per Heroica Vitae labores in Galliis Promeritus: Atque in prima Beatificationis celebritate Inter solennes Plausus A Collegio Posnaniensi Soc: Jesu adornatos, Oratione Panegyrica, Symbolis Et Elogiis Celebratus Svdio P. Casimiri Wieruszewski Soc: Jesu. Anno Triumphantis in carne Dei Hominis MDCCXVI. (1716). Die 11. Octobris. Cum facultate Superiorum. Typis Clari Collegij Posnaniensis Societatis Jesu. Anno D. 1717. w 4ce, k. tyt. i k. 19 nlb., str. 131 (sygn. R₁).

Po tytule idzie na osobnej karcie ozdobny estych herbu Łodzian (roboty Ad: Alb: Derpowskiego), z apostrofą łac. (na odwrocie). — Dedyk.: Adamo Poniński.

Rozpocyna oratio paneg. na cześć świętego oras Elogiorum Index. Jest ich razem 50. Są to albo wierszyki łacińskie, albo napisy nakamiennym stylem opisujące różne cudowne lub budujące zdarzenia z jego życia (poenitentium poenas in se vindicant, meretricem convertit, ante foras templi noctu excubat). Kończy się opisem jego zgonu i kulta pośmiertnego.

Bawor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Wileń.

— Illustres Umbrae Id Est Principes Religionum Patriarchae Et Religiosi Ordines Historico-Elogiari cultu Ad Humaniorum, & Sacrarum Panegyrum Lucem Expositae, a P. Casimiro Wieruszewski Soc: Jesu. Anno, quo Visitavit nos Oriens ex alto MDCCXIX. (1719). [Tu ozdobnik]. Typis Clari Collegii Posnaniensis Soc: Jesu. w 4ce, k. tyt., 1 rycina i k. 13 nlb., str. 303, k. 7 nlb.

Po tytule idzie sztych Derpowicza, wyobrażający niby raj; u góry ryciny anioł z pochodnią i toporem. Na odwrocie wiersz łac. Dedykacja episc. Petro Tarło, abbati Paradisiensi. W niej same pochwały rodu Tarłów.

Po czym rozpoczynają się Elogia na cześć różnych zakonów, zakonników lub osób protegujących zakony (wierszem nakamiennym): Paulus primus eremita, Carolus Magnus... Thomas a Kempis... S. Augustinus... Clemens VIII... Gregorius XIII... Patres Częstochoviae... Franciscus Assisinas... Ignatius Lojola... Pochwały dla zakonów jezuitów zajmują str. 274—303.

Elogia takie są rodzajem literackim bardzo wówczas rozpowszechnionym, zna granicy (z Włoch) przybyłym, głównie za pośrednictwem jezuitów (Juglaria). Jest to niby retoryka zbliziona formą do utworów poetyckich dzięki użytym fraszom, przenośniom i obrazom. Także i inni pisarze jezuitcy (np. Luder) chętnie ten rodzaj uprawiali. Wieruszowski kończy ich szeregi. Na ostatnich kartach zamieścił: Ad lectorem, Facultas, Approbati i Catalogus Elogiorum (jest ich razem 185).

Ob. Laudum (1764).

Jocher 8255. — Janik w Pam. Liter. 1908 str. 445 i 476—7.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Raczyń. — Uniw. Warsz. — Uniw. Wileń.

— Toż:... Pragae typis Univers. Carolo Ferdinand. Colleg. Soc. Jesu ad S. Clementem, per Leopold. Kamenitzky factorem 1737. w 8ce, k. tyt., 12 k. nlb., str. 237.

Ded.: Pietro comiti in Czekanowice Tarło. Czartor. — Dzików.

— ob. Jonsac (1774) — Laudum (1754) — Toruń (liczne druki omawiające jego udział w wypadkach 1724—5).

Janoski Polon. lit. 135—7 oras Poln. Büchers. 40—2. — Krassowski Wilno IV 249—50. — Brown Bibliot. pis. 421—2. — Bentkowski I, 667, 678. — Dziennik Wileński 1825 I 858—9. — Encykl. Orgelbr. XXVI 950. — Encykl. kośc. XXI 125. — Pelesar Kaznod. II 266—7. — Załęski Jesuici III i IV. — Janik w Pamiętniku Liter. VII (1908) 445, 474—6 (o jego kazaniach). — Bednarski Upadek i odrodzenie szkół jes. 1933, 130 (tu życiorys) i passim. — Korbut II 4. — Finkel III 1891.

Wieruszoviensis basilica ob. Nieszporokowit Ambros. (Lemmutae 1680).

WIERZANSKI Tomasz. In Nomine Domini, Amen. Conclusiones Juridicae, seXto DeCretaLIuM BonIfaCII Pa-

pae VIII. De Regulis Juris Conformes. [Na końcu:] Defendentur publice in Lectorio Collegii CC. DD. Jure-Consultorum, sub Assistentia M. Francisci Antonii Cwierzowicz, Utriusq; Juris Professoris, Vocati Collegae Juridici, Contubernii Jurisperitorum Senioris. Ad objecta respondente V. D. Thoma Wierzanski, Diocesis Camenecensis, M. OO. Clerico, Jurisprudentiae Auditore. A. D. 1764. Die Mercurii, 27. Mensis Junii. w 4ce, k. 4 nlb.

Jest to 16 tez prawniczych z zakresu nauki De Regulis Juris (Liber Sextus C. J. C.). — Przy każdej z tych tez obszerniej umotywowanej są na marginesie (odpowiednio szerokim) zacytowane źródła prawa kanon., na których się teza opiera. Cytowane też czasem bywają — w skrótach — nazwiska glossatorów i późn. autorów. Jagiell. — Ossol. — Uniw. Lwow.

WIERZBICKI Feliks (urodz. 18. styc. 1699 † 24 kwiet. 1761). Bazylika Cnoty y Honoru Od Religiey, Fortuny y wiekopomney Slawy, W Starożytnym Zawiszow Domu Wystawiona A Ná Solennym Walnego Pogrzebu Akcie Jasnje Wielmoznego JMci Pana Ignacego Hrabi ná Báksztách Rozyca Zawiszy Marszałka Nadwornego W. X. L. Mińskiego, Bobroyskiego, Czeczerskiego, Sumilijskiego &c. Starosty Kaznodziejską Inwencyą w Kościele Mińskim Soc: Jesu. Remonstrwana przez X. Felixa Wierzbickiego Soc: Jesu Roku Pańskiego 1740. Dnia 22 Lutego. w Wilnie w Drukarni J. K. M. Akademickiej Soc: Jesu. w 4ce, k. tyt. i k. 26 nlb.

Na odwrocie herb i wierszyk polski. — Dedyk. Marcybeli z Ogińskich Zawiszynej. — Aprobata Mich. Zienkowicza.

Kazanie przynosi pochwały różnych Zawiszów, od Czarnego rozpoczynając. Opiera je na kronikarzach, ale powołuje się także na dyplomata od Maksym. i Karola V, które czytał na samku Nieświż. in archivo Ducali. Zmarły Ignacy walczył pod feldmarszałkiem Eugeniuszem.

Na końcu relacja o uroczystościach pogrzebowych, opis nader sztucznego katafalku (ad instar ołtarsa), napisów, jakie go ozdabiała, epitafiów. Do historii obrzędów pogrzebowych ciekawy to materiał.

Chreptow. — Ossol. — Uniw. Wileń.

— Lucerna agnus virtutum, meritum clarissimaque prosapiae luce Poloniae illustrans polum, redordiente fidam in Zalusciano Ariete stationem praesulei honoris sole novis splendoribus illucescens, sub primam secundissimamque pontificiae purpurae Auroram ac reverendissimi Domini Domini Andreae in Zaluskie Zaluski, Dei & Apostolicae Sedis gratia episcopi Plocensis inter sequaces luminum literarias umbras ad optatissimum Sarmaticae Aquilae spectaculum propositus, ab obligatissima pastoralis nomini Plocen. diaeceseos Societate Jesu. Anno ab accensa in Agno Dei caelorum lucerna 1724. Typis Varsaviae Coll. Soc. Jesu. folio, 20 k. nlb.

Janoski Lexic. II 68. — Brown Bibl. script. 422. — Białski Uniw. I i III. Czartor.

Wierzbicki Jakub ob. Korczyński Kassyan (Kubek 1619)

WIERZBICKI Jan (I). Pismo do marszałków Obojga skonfederowanych Narodów. Warszawa 1790. fol., 1 k.

Czartor.

Wierzbicki Jan (II) ob. Borkowski Mich. (1668).

WIERZBICKI Kazimierz. Phoenix ex olore et cineribus mortalitatis in sublimis immortalis Gloriam evolans, sub atratam lugubrium inferiarum pompam Illustr. DD. Ignatii Rosini Comititis in Bakszty Zawisza, Marszałci Curiae M. Ducatus Lithuaniae, Minscensis Capitanei, Generalis Capitanei Auctoramenti exotici exercitus M. Ducatus Lithuaniae, ad lenimen renuentis consolari publici doloris propositus a sociato communi luctu Collegio Minscensi Soc. Jesu Anno, quo albenstem summans de Virgine carnem Deus in niveum descendit versus olorem (Manlius L. I) ut redivivus feret Phoenix. Vilnae typis academiae Soc. Jesu Anno 1740. folio, 42 k. nlb.

Brown Biblioteka pis. str. 423.

Krasin. — Ossol.

— Pieśń nowa o S. Janie Kantym na Akt solenny Kanonizacyi jego w Kościele Prepozyturalnym i razem Parafialnym Panny Maryi we Lwowie, za

Krakowską Bramą odprawiającej się przez X. Kazimierza Wierzbickiego, Proboszcza tegoż Kościoła złożona. w 8ce, 2 k.

A może pisał to jakiś inny Kaz. Wierzbicki? Jocher 7079. Ossol.

— Prolusio Academica in Anniversaria Studiorum Instaurazione dicta in Alma Academia et Universit. Vilnensi Soc. Jes. per P. Casimirum Wierzbicki Prof. Rhetorices in eadem Universit. An. 1734. Calendis Septembris w 4ce, k. 12.

Jest to pochwała na cześć nauki, której przeciwnikami są nienctwo i próżniactwo. Wspomniany tu Adam Kochański S. J. ex Provincia Litwana, Moguntiae Mathematicos Professor.

Jocher 1806. — Ks. Stan. Bednarski Upadek i odrodzenie szkół jezuitckich w Polsce 1933 str. 50.

Bibl. Wróbl. w Wilnie. — Uniw. Wileń. — Zielin.

— Vita V. P. Ludovici de Bessuy Soc. Jesu ad praxim religiosae perfectioni studentibus proposita per P. Casimirum Wierzbicki Ejusdem Societ. Theologum. Anno Vitae Christi 1738. Vilnae Typis Academiae S. J. w 4ce, k. 4 nlb. i str. 369.

Jocher 8695 i Noty str. 622 pisze: Bessuy, pochodzeniem z Francji, urodził się w Kurlandii r. 1666, 7 grudnia. W rękopisie po nim pozostałym: Eucharisticon Deo ter optimo, ter maximo i Dies festus solennis quo ingressus sum Societatem Jesu Vilnae 5 8bris Anni 1683, powiada o sobie, że uczęszczał do szkół jezuitckich i przyswoił sobie, oprócz łacińskiego, kilka języków nowożytnych. — Od str. 113—32 są tutaj Aspiraciones affectuosae P. Ludovici ad B. V. Mariam. Od str. 181—310 są pisma rozmaite i namowy do życia duchownego z lat 1698 i 1700, datowane z Nieświża i Lomży. Od str. 319—36 są myśli różne autora z wydarzeń życia swego. Wspomina tu on pobyt swój na Łukiszkach, w Wilnie r. 1698 i nadmienienia o Tatarach prowadzonych w łańcuchach przez miasto. R. 1695 bawił autor w Pułtusk w funkcji nauczyciela. Umarł w Grodnie r. 1706 podczas wojny z Rosją i Szwedami.

Uniw. Wileń.

— ob. Hasło (1754; tu jego kazanie z r. 1751).

WIERZBICKI Krzysztof (1661 † 10 grudnia 1719). Chwalebny zawód do

kresu szczęśliwego WIMC. Panny Konstancyi Eleonory z Rokszyce Zapolskiej, podkomorzanki Sieradzkiej, z herbownego Poboga a jaśniejszy z przeznaczonej cnót poszlakowany i oczyszczonym rymem JW. JMCPanu Franciszkowi z Rokszyce Zapolskiemu Kasztelanowi Wieluńskiemu, J. W. W. Ich Mość Kollegatom na ozdoby rozrzewnionym w żalu na pociechę, Wszystkim na wzbudowanie. Przez X. Christophą Wierzbickiego Soc. Jesu po złożeniu ciała w Kościele Rawskim Soc. Jesu wyrażony. Roku podróznego w ciele ludzkim Boga 1699. W Warszawie w drukarni Kollegjum Soc. Jesu. Roku 1699. fol., k. 18 nlb.

Na ark. C, herb Zapolskich, pod nim wiersz do kasztelana wieluńskiego. Od ark. C, wiersz na śmierć Konstancyi Eleonory Zapolskiej.

Niesiecki IV 517, 678. — Juszyński Dykcyon. II 321. — Brown Bibl. pis. 423. Jagiell. — Ossol.

WIERZBICKI Marchian, reformat, defnitor i lektor teologii. Demonstratio Caecitatis, imperitiae, ac impietatis judaicae. XXXIII. Articulis, in honorem ac venerationem SS. Annorum SS. Mariae Vitae D. N. Jesu Christi, per quos Ille, dum esset * Rex noster ante saecula, operatus est salutem in medio terrae, comprehensa. In Qua Ex Scripturis veteris Faederis, a judaeis quoque; receptis, urgentibus rationibus, priscorumque; Rabbitorum, doctrinis, & Thalmud ipso quandoque; Referuntur pleraque; ac refelluntur De caecitate, imperitia, ac impietate perfidorum & impiorum honorum. Annō, quō Lux vera * illuminavit his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, * 1767. Cracoviae Typis Seminarii Episcopali Academico Anno M.DCC.LX.VII. (1767). w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb., str. 397, str. 3 nlb. [Dodane:] Supplementum Ex Thalmud, Nempe Oracula piorum veterum Thalmudistarum, ante Christum florentium, quae P. Petrus Galatinus, Ordinis nostri Seraphici, in suis Libris XII De Arcanis Catholicae Veritatis, sparsim affert. w 4ce, str. 72, Index Articulorum. k. 1 nlb., Index Rerum k. 17 nlb.

Na marginesie k. tyt. są w miejscach oznaczonych gwiazdkami trzy odczytanie: 1) Pa. 73 v. 12; 2) Joan. 10 v. 9; 3) Luc. 1 v. 79. Na odwrocie k. tyt. są cytaty z Biblii. — Po czym na nast. karcie dedykacja Franc. Ant. Bętkowski, sandec. scholasticus wras z jego herbem i wierszami na ten herb. — Dedykacja ta zajmuje kart 9 (podaje w niej pochwały i genealogię rodu Bętkowskich). — Na ostatnich 2 nlb. kart jest przedmowa: Ad lectorem. Tu opowiada, jak inni i on sam zwalczali talmudystów w dysputach; jak pisał dzieło, będąc przez 4 lata ciężko chorym; jak studiował księgi żydowskie. Biblia żydowska różni się co do ilości ksiąg od katolickiej. Podaje hebrajskie, od Żydów używane nazwy ksiąg biblijnych, które — jak zapowiada — będą dla kontroli przytaczał na marginesach dzieła.

Dzieło składa się z 33 rozdziałów i Appendixu (na cześć 33 lat Chrystusa), w których autor wykazuje różnice żydowskiej i chrześcijańskiej religii i zbija wierzenia Żydów. A więc o Mesjaszu (jest on prawdziwym Bogiem), o Chrystusie i jego misji co do zbawienia świata, o przepowiedniach dotyczących Chrystusa, o jego wniebowzięciu, o misji apostołów; — Chrystus nowy prawodawca, prawo starodawne biblijne uległo zniesieniu, zniesienie obrzezania, szabatu, ofiar krwawych, — o kulcie świętych obrazów; — Talmud zawiera bluźnierstwa; grzeszy on przeciw rozumowi i dobrym obyczajom; — drugie przyjście Chrystusa; o przyczynach ślepoty żydowskiej.

Talmud cytuje i przytacza z niego niektóre wierzenia, ale zdaje się z drugiej ręki (z pism św. Hieronima i z innych pisarzy apologetycznych). Nazywa go impium et fabulosum Thalmud.

Z nowszej literatury zna i cytuje dzieła konwertyty Nicolai Lyrani, Korneliusza a Lapide, Ludwika z Grenady, Hieronima de Sancta Fide (ex Judaeo Christiani), Petri Alphonsi (podobnie), Mariani Costeni, Sebastiana Śleszkowskiego. Z nich to czerpie swoje informacje o Talmudzie, ponieważ — jak mówi — illi auctores sunt inculpatae et intaminatae notae.

W całym tym dziele zwalca bardzo ostro wierzenia „talmudystów“ — ale zastrzega się przeciw temu, jakoby należało nienawidzić i przekładać Żydów: peccant illi Christiani qui judaeos nimium aspernantur et immerito male tractant, nam per hoc eos a fide Christi magis alienos efficiunt...

Po str. 397 idą na 3 str. nlb. aprobaty (tu wymieniono nazwisko autora), — dalej facultas i licentia ze strony zakonu reformatów oraz cenzury (Biegaczewicza i Steplowskiego), pozwolenie rektora Mar-

ciszowskiego na druk oraz imprimatur biskupa Potkańskiego.

W drugiej części dzieła (Supplementum ex Thalmud) oświadcza, że już po ukończeniu druku zapoznał się z świeżo wydany dziełem Petri Galatini (in hebraismo et chadeismo peritissimi, in Thalmud versatissimi) De arcanis catholicae veritatis. — Z tego to dzieła przytacza tutaj obszerne wyciągi jako uzupełnienia do 33 rozdziałów swojej pracy. Tendencją tych dodatków jest udowodnić, że nawet rabini talmudyczni potwierdzają prawdziwość głównych nauk chrześcijańskich o Mesjaszu, o Matce Boskiej, o przestarzanych niektórych ustępach Star. Test. itp. — Kończy: Epilogus ex Thalmud, gdzie przytacza z Talmudu wiele błędów i fałszów.

Wreszcie idą indeksy (index locorum, czyli rzeczowy, bardzo obszerny) i Errata na 3 stronach.

Rękopis tego dzieła (ale bez suplementu) znajduje się w Bibl. Jagiell. pod nr 2404. Datowany jest 1766, a więc jest to data wcześniejsza o rok od druku. Zdaje się więc, że będzie to autograf, a nie opis z druku.

Jocher 9908.

Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Sucha — Uniw. Wileń. — Uniw. Lwow.

— ob. Dyaryusz pogrzebowy (1766).

Wierzbicki Stefan ob. Preisz Jędrzej Dominik (1694) — Słowakowicz Stanisław Józef (Autumnales 1693).

Wierzbieński Stanisław, opat paradyski ob. Curaeus (Paradisus 1664, De origine 1668).

Wierzbieta Jakub (Dorachowski) ob. Krzycki And. (1643).

Wierzbieta Krzysztof ob. Lorkowicz (1643).

Wierzbieta (Wirzbieta) Maciej, drukarz i księgarz krak., kalwin (ur. 1523 † 1605) ob. Agrippa Corn. (O szlachectwie 1575; może to jego przekład?) — Cebes (Tablica 1581; jego przekład?) — Czechowicz Marcin (Summarjusz 1570; tu przedmowa jego pióra) — Dawid (Psalterz 1554?; Lubelezyka 1558; to są może najstarsze jego druki?) — Dębowski And. (Izmonda, Atalanta, Thysbe, Sąd 1587—1600; to ostatnie jego druki) — Górnicki Ł. (Dworzanin 1566) — Gospodarstwo (1596) — Gwagnin (Sarmatia 1578) — Historia

o zburzeniu Troi (1597) — Historia o Landzie (1568) — Kalwin (O zwierzchnictwie 1599) — Kantional albo pieśni (1569) — Karnkowski St. (ad Henricum 1574) — Karoly (Ez mostani 1580) — Klonowicz (Pożar 1597) — Kochanowski J. (Szachy, Zuzanna) — Obrona Konfederacji (1596) — Opisanie wiary (1573) — Otwinowski (Sprawy 1589) — Philopolites (1586) — Rej (Apocalipsis 1565; Figliki 1574; Postylla 1557 i 1571; Psalterz 1554; Zwierzyniec 1562 i 1574; Wizerunek 1558, 1560, 1585; Zwierciadło 1567) — Romer (De informando 1593, De ratione 1590) — Samboritanus Grzegorz (Polymnia 1564, a zapewne i inne druki?) — Sarnieki Stan. (Judicium 1563) — Strykowski (Wjazd 1574, Goniec 1574) — Theodor Wit (Komentarz 1559) — Warszawicki Krz. (De laudibus Tarnovii 1585) — Wolan (De libertate 1572) — Zarnowca (z) Grz. (Obrona 1584) — Zwierciadło Rzeczyp. (1598).

Zestawiam tu tylko niektóre charakterystyczniejsze jego druki. Całość jego produkcji można odtworzyć przy pomocy spisu chronologicznego z lat 1557—1605 w tomie VIII Bibliografii.

Index librorum (1603, 1604) przynosi zakaz kilku książek u niego drukowanych.

Serwitoriat jego (wygotowany przez kancel. ale nie podpisany przez króla) z r. 1576, znajduje się w Archiwum m. Krakowa (dyplomy nr 667). Przedrukował go Ptaśnik (j. n.) nr 664.

Lelewel Bibl. ks. II 201. — Bandtkie Hist. druk. Kr. pol. I 287—90. — Tenże Hist. druk. krak. 355. — Siarcsyński Obraz II 306. — Święcki Hist. pam. II 284. — Wiszniewski Hist. lit. IX 463. — Encykl. Orgelbr. XXVI 955. — A. Grabowski w Bibl. Warsz. 1849 III 391. — Tomkowicz Przyczynki 1912 str. 309. — Ptaśnik Monum. typogr. I we wstępie str. 34 i 74 oraz w tekście nr 595, 275 i passim. — Tenże Drukarze różnowiercy w „Reform. w Polsce“ 1921. — Katalog Arch. Miejs. w Krak. (1907) nr 667 z r. 1576. — Wąsik w Przeglądzie Filozof. 1915 (o Głaberze). — Jędrzejowska Książka polska 1928 str. 60 (o synu jego Stanisławie). — Piekarski w „Kultura Staropolska“ 1932, str. 358, 360, 367. — Birkenmajer Katalog wyst. druków 1936, str. 23 i 49. — Korbut I 268—9.

Wierzbięta Biskupi Piotr ob. Biskupi P. (Votum 1613, Oratio 1606 i inne jego pisma).

Wierzbiński Onufry ob. Conclusiones (1777).

Wierzbną (z) Łukasz ob. Rydzyński.

WIERZBOWIC (Wirzbowicz) Anioł, dominikanin (1617 † w Gdańsku 1730). Memoriale Philosophiae In Via Thomistica, Studentium gratia Cum Licentia Superiorum. Gedani, Typis Simonis Reinigeri. (1702). w 8ce, k. 1 nlb., tabl. 1 i k. 226 nlb. (sygn. A—P₄ oraz Aa—Nn₆).

Na początku facultas i aprobaty, w których wymieniono nazwisko autora (Wirzbowicz). Datowane 11 Febr., 10 Julii i 25 Aug. 1702.

Po czym tablica folio ze schematem dzieła. Składa się ono z 3 części: Logiki, Fizyki i Metafizyki. — Logika obejmuje wykład De ente rationis, De terminis, De scientia itp. — Fizyka obejmuje: De ente naturali seu mobili, De coelo, De generatione, De anima. — W Metafizyce omawia: De proprietatibus entis, De speciebus entis i De componentibus ens creatum.

Wykład ujęty w pytania i odpowiedzi ma na oku naukę szkolną. Podaje też dużo wiadomości elementarnych np. z zakresu geografii, astronomii itp. Odsyła wciąż do dzieł św. Tomasza, innych autorów nie powołuje.

Na końcu: Errata. Czartor. — ob. Nowowiejski (Phoenix str. 85). Wedle Jabłonowskiego Musaeum str. 273 miał pozostawić dzieło Examen ordinandorum.

Chodykiewicz De rebus gest. ord. praed. (na nim Jocher 4720). — Bentkowski II 25. — Program dominik. 1828 str. 44. — Kraszewski Okrzeszyny I 197—8. — Barącz Dzieje II 278.

Wierzbowicz ob. Mniszech Stan. (Mowa 1794).

Wierzbowsy ob. Korona (1704).

(**Wierzbowska z Tarnowskich Urszula**), żona Stanisława. Leliwa Jasniewielmożnego Hrabów Tarnowskich Domu: Po fatalnym z Ziemskiego Zodyaku Zachodzie, Jasniewielmożnej Jey Mosci Pani, P. Urszuli Z Hrabów Tarnowskich, Wierzbowskiej, Starosciny Łęczyckiej, Barwałdzkiej, &c. Ostatecznie zaćmiony, a na Nowiu Szczęśliwej Wieczności Jasniewielmożnym Jego Mosci Panu, P. Stanisławowi Wierzbowskiemu, Staroscie Łę-

czykiem, Barwałdzkiem, &c. Przy pogrzebowym mroku Pokazany. Od żalosego po Fundatorce swojej Kollegium Piotrkowskiego Societatis Jesu. RokU obIasnIaIaCego zIeMskI zoDIak ChrIstUsa. (1717). [Tu winietka]. W Kaliszu, w Drukarni Kollegium Káliskiego Soc: Jesu. fol., k. tyt. i k. 14 nlb.

Rozpoczynają miedzioryty herbów (Leliwa i Podkowa), potem dedykacja Wierzbowskiemu oraz poemat wysławiający ród Tarnowskich. — Od k. D: Niepogodna Lunacya Leliwy, Nieznośny Krzyż... i inne wiersze na cześć zmarłej. Kończy 18 epigramatów na śmierć Wierzbowskiej.

Brown Bibl. pis. 49.

Ossol. — Uniw. Warsz.

— Pogrzeb Trzydniowy Jasniewielmożnej Jeymosci Pani P. Urszuli z Hrabów Tarnowskich Wierzbowskiej, Starosciny Łęczyckiej, Od Jasniewielmożnego I. M. Pana, P. Stanisława Z Wielkiego Chrzastowa Wierzbowskiego, Hrabu na Łasku, Starosty Łęczyckiego, Z bogatą apparencyą, i ludzi różnych stanów nieprzeliczonym konkursem W Kollegiacie W Dziedzicznym Łasku w Sieradzkim Woiewodztwie Solennie odprawiony. Anno Domini 1717. Die... fol., k. tyt. i k. 5 nlb.

Opisuje całą pompę pogrzebową: katafalk, piramidy, a na nich herby i napisy. Pogrzeb trwał trzy dni, przebieg każdego dnia szczegółowo opisany. Kasanie, ognie sztuczne, trumna z srebra, żałoba, kondolencje, grób, jałmużny, poczęstanki (dawano wina uberrime, wielu było, co z mostów spadali, i musiano warty dawać dla pijanych). Sumpt był wielki, ekspensy wielą tysiącami nieodbyte. Po śmierci jednemu kapłanowi pokazała się.

Ossol.

— Umbrę wielkich żalów przy śmiertelnym zaćmieniu oyczystego Księżycy, JWJMei Pani P. Urszuli z hrabiów Tarnowskich Wierzbowskiej, Starosciny Łęczyckiej, Barwałdzkiej etc. Fundatorki Kollegium Piotrkowskiego Soc. Jesu. Na powiną fundatorskiemu domowi kondolencyą reprezentowane od Kollegium Káliskiego Soc. Jesu. R. P. 1717. W Kaliszu w drukarni Koll. Soc. Jesu. fol., k. 2 nlb., k. 16 (sygn. H₂).

Na odwr. str. tyt. herb Leliwa. Pod nim wiersze polskie. Na k. 2 herb Jastrzębiec,

pod nim wiersze łacińskie. Dedyk. prosą łacińską Stanisławowi Wierzbowskiemu, mężowi zmarłej; od ark. C₁ wiersze pol. Jagiell. — Warsz. Uniw.

— ob. Głuski Mikołaj (Splendor 1717) — Wierzbowski Stan.

Wierzbowski Adam ob. Luder (1740).

Wierzbowski Hieronim ob. Benedictus a S. Joseph (Mercur. civilis P. I. 1681) — Bocheński Jacek (Facies 1703) — Cyboni Chrys. (Messis 1678) — Malicki Bart. (Votivum melos 1683) — Margowski Andrzej (1687) — Morawski Jan (Vera Christi 1693) — Siatkiewicz Franciszek (Krasna góra 1762) — Tylkowski Wojciech (Praxis parochialis 1693) — Waleszyński Marcin (Sagitta 1697) — Węgrzynowicz Jan (Columnae 1668) — Wosiński Ant. P. (1693).

Wierzbowski Hier. (II) ob. Luder (Noctes 1740).

WIERZBOWSKI Łukasz (z Wielkiego Chrzastowa). Avgvsta Amazon Triumphali Potentissimi Regis Poloniarum Clypeo Armata Invictissimos Bavariae Leones Connubiali Principis animi devinciens amore In Serenissimo ac Potentissimo Principe Maximiliano Emanuele Vtriusq; Bavariae & Superioris Palatinatus Duce, Comite Palatino Rheni, S. R. I. Archidapifero & Electore, Langrauo, Leuchtergensis, Belgij pro Rege Catholico Governatore &c &c Serenissima Teressia. Vtriusq; Poloniae Princeps. Magna Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazouiae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechouiaeq; Ducissa Dum Per Metropolim Majoris Poloniae Posnaniam Solenni Pompae Regalis apparatus Illustrissimi & Reuerendissimi Antistitis Plocensis, aliorumq; Regni & M. D. Lith: Procerum Comitatu, eidem Serenissimo Principi duceretur. Svb Felicissimis Avspiciis Celsissimi Principis Illustrissimi & Rndissimi Domini D. Stanisłai in Magna Witwica Witwicki Episcopi Posnań, Fauentissimi Acad: Posna: Protectoris. Nomine Academiae Posnaniensis. Per Lvcam de Magna Chrzastow Wierzbowski, Subdapiferi-

dam Lancicien: in Acad. Posnań Rhet: & Dialecticae Auditorem. Profundissimo debita obseruantiae cultu Salvata. Anno Sponsi caelestis in carne Dei 1694. Typis Academiae Posnaniensis. fol., k. tyt. i k. 10 nlb.

Na odwr. k. tyt. dwa wiersze łac., z których jeden podp. Joannes de Malcsewo Malcsewski.

Całość stylem nakamiennym. Zawiera pochwały głównie Jana III i jego synów. Ossol. — Raczyń.

— **Krolewska Wielkich** przymiotów, Cnot, y Sławy Droga Ktora Do Nayiasnieyszego y Niezwycięzonego Obylbiaenia Swego Maximiliana II. Wielkiego Oboicy Bawariej, Iulij, Kliwiej, Montium &c. Xiążęcia Comitem, Palat: Rheni, Electora, Belgij Gubernatora Nayiasnieysza Maria Teresia Krolewna Polska, wielka Xiążna Litewska, Ruska, Pruska, Mazowiecka, Zmudzka, Litwonska, Smolenska, Kijowska, Wolyńska, Podolska, Podlaska: Siewierska, Czerniechowska &c. &c. Przez Wielką Polskę do Bawaryj Tryumfalnym prowadzona krokiem. Od Łvkasza z wielkiego Chrzastowa Wierzbowskiego Podstolica Łęczyckiego Rhetoryki y Dialektyki w Akademię Poznań: Auditora Oyczystym tonem Powitana. Roku Drogi Prawdy 1694. fol., k. tyt. i k. 4 nlb.

Zawiera dwa wiersze: 1) Królewska Droga, 2) Apollo żywczy z Muzami — oba pisane kunsztownymi strofami. W języku dużo rzadkich słów (wiernik, krayca, gorg lutni, rostoki itp.). Ossol. — Raczyń.

— ob. Lipnicki Andrzej. (1651).

(**Wierzbowski Mikołaj**). Honorum Prodrum Cursum Aristotelis Gentilitiae Soleae Appia Perillustris Magnifici Domini, Domini Nicolai Kostka Wierzbowski, Capitanei Barwałdensis, Academiae Rectoris Consummatus. In Collegio Karnkoviano Societatis Jesu. Callissii Anno Domini 1719. fol., k. 3.

Jest tylko przedmowa. Brak Prodrum.

Jagiell.

— ob. Numa (1693).

Wierzbowski Samuel ob. Duńczewski Stan. (1734).

WIERZBOWSKI Stanisław (I). Characterion In Faelicissimum Et Optatissimum In Poloniam Adventum Craco-

viamque Ingressum. Illvstrissimi Et Reverendissimi Patris Ac Domini, D. Francisci Diotallevii S. Angeli & Bassitiarum Episcopi, A. S. Sede Apostolica. Ad Sigismundum III. Poloniarum & Sueciae Regem Potentissimum &c. Totumque Poloniae Regnum. Nuncii. Eidem. A Stanislao Wierzbowio A. S. Honorarii Nomine Oblatum. Cracoviae. Typis Lobianis A. D. 1614. [Tytuł w ozdobnej ramce]. w 4ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Na odwr. k. tyt. wiersz na herb nuncjusza. Po czym kilka wierszy (dystrychami pisanych) na jego cześć. Wita go wierszem katedra wawelska, Akademia Krak., zakony krak. — Na końcu wiersz do senatu krak. de recipiendo hospite.

Juszyński Dykc. II 321. — Siarczyński Obras II 306.

Bawor. — Czartor. — Hored. — Jagiell. — Krasin. — Ossol.

(Wierzbowski Stanisław II), syn Hieronima, mąż Urszuli, starosta łęczycki, od 1717 ksiądz, kanonik gnieźn., infułat w Łasku (ur. 1659 † 1728). Ruina Eunomii ad fundatoriam soleam Illustr. Domini de Magna Chrzastow in Łasko Stanislai Wierzbowski Lancienciensis capitanei, deposita a Perillustri Juventute Collegii Wierzbowiani S. J. Petricoviae. Anno reparantis salutem humanam Dei Homini 1715 mense Februar. Die... Calissii, typ. S. J. fol., kart 6.

Na początku genealogia Wierzbowskich (ich pokrewieństwo z Chomentowskimi i Tarnowskimi). Po czym argument sztuki po polsku i po łacinie.

Czartor. — Jagiell.

— ob. Głuski Mikołaj (Splendor więzyca 1717) — Piotrowska Katarzyna (1710) — Wierzbowska Urszula (Umbrą wielkich żalów 1717, Pogrzeb trzdyniowy 1717).

On jest autorem dwóch rękop. prac: 1) Peregrynacja do Francji w latach 1678—81; 2) Konnotata wypadków w domu i kraju 1634—89; wydanych przez J. K. Załuskiego w roku 1858 (ob. Bibl. tom V 74). Święcki Hist. pam. II 533. — Encykl. Org. XXVI 958. — Encykl. kośc. XXXI 127. — Korytkowski Prałaci i Kanonicy IV 289. — Woytkowski Bibl. Wp. nr 9527.

WIERZBOWSKI Stefan (I), bisk. pozń. (od r. 1663—87). Stephanus de Magna

Chrzastow Wierzbowski Dei et Sanctae Sedis Apostolicae Gratia Episcopus Posnaniensis... Datum Varsaviae, Die Quinta Mensis Julii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo Quinto. (1665). ark. plak.

List pasterski. T. P. N. w Poznaniu.

— Norma vitae Clericorum Recollectorum, alias Marianorum, pro defunctis praecipue militibus et peste sublatis suffragantium. Varsaviae 1687. w 8ce. Jocher 1176.

— ob. Adrychomiusz (Jerusalem 1670 i 1680; tu wiersze Frankiewica o Jeruzalem nowym jemu przypisane) — Chrościński (Job 1706) — Cyboni K. J. (Vestigium 1679) — Cyprian od św. Aleksa. (1681) — Flisiński Fr. — Frankiewicz (1670) — Innocenty XI (Jubileum) — Kieleński M. (Splendor 1664) — Kowalski Fr. (1664) — Kuriski (Propugnaculum 1666) — Margowski Andrzej (Lubricum 1687) — Mazurkowiec Waleuty Jan (Imago 1664) — Niewieski J. St. (Archetypus 1668) — Pawłowski Daniel (Coronatum 1666) — Piskorski Sebastian (Circenses 1665) — Rex dolorum (1674) — Sławosiz Gabriel (Vox catelli 1679) — Vinea Christi (1680; jego kosztem wydane).

Janozki Nachr. I 80, II 119. — Niesiecki Herbars IX 317. — Rzepnicki Vitae II 158—9. — Dzieje dobroczynności 1821 str. 153. — Łętowski Katalog IV 225—6. — Volum. Legum V 725. — Święcki Hist. pam. II 284. — Załęski Jezuici w Polsce III (1902). — Enc. Org. XXVI 957—8. — Enc. kośc. XXXI 128. — Ehrenberg Urkunden und Aktenstücke 1892 (tu jego listy do J. Amadisa). — Kluczycki Pisma do spraw Sobieskiego I. — Woytkowski Wjazd na biskupstwo pozń. (w Kronice Pozn. 1932). — Tenże Bibl. Wielkop. nr 9328. — Przybóć Konfederacja górska 1936 str. 121 i nast. — Finkel Bibl. hist. III 1891.

WIERZBOWSKI Stefan (II), kanonik pozń. Stefan Wierzbowski z Wielkiego Chrzastowa, Gnieźnieński i Warszawski cantor, kanonik Poznański, Warszawski y po Księstwie mazowieckim oficyał generalny. Dat. 18 kwietnia 1705. fol., ark.

Okólnik zapraszający na uroczystą procesję obrazu św. Ładysława. Czartor.

Wierzbowski Wład. ob. Krasuski Mich. (1669).

Wierzbowski Wojciech I Stan. ob. Wężyk Jan (1627).

Wierzbowskich (z) ob. Chomentowska — Skarszewski.

Wierzchlejski Felicjan ob. Sadowski Nepomucen (Kazanie 1791).

Wierzchliński ob. Myszyński Lud. (Accessorium 1785).

WIERZCHNICKI Tomasz, stud. filoz. Musarum Parnassi plausus ad mentem subtilis Doctoris Joannis Duns Scoti nomini et omini Alexandri Ogiński Palatinidae Mscislaviensis, Seraphicae Familiae benefactoris dicatus. Vilnae 1689. w 4ce, k. tyt. i k. 9 nlb.

Z herbem.

Krasin.

WIERZCHOWSKI Jan. Panegyrik J. Wnemu Hieronimowi Mikołajowi Sieniawskiemu na Myszy y Szklowie Hrabi, Tudziesz J. O. Cecylię Xiężnie Radziwiłownie Marszałkownie Wielkiej Litewskiej z powinnowaniem złączenia się sławnych obudwu Domów Dedykowany Przez Iana Wierzchowskiego, zyczliwego z młodzi... Roku Panskiego 1662. w 4ce, k. 37. Ossol.

Wierzchowski Michał ob. Radziwiłowa Regina (1637).

Wierzchowski Olbrycht ob. Sapięha Mik. (Gratulatio 1634).

Wierzchowski Samuel de Lublino, dominikanin (1642) ob. Lublino.

Wierze (O) ob. Smotrzycki Mel. (1625).

WIERZEJSKI Adam. Produkt sprawy WJ. Pana Adama Wierzejskiego Pisarza Grodzkiego, Strażnika Wwdztwa Nowogrodzkiego Przeciwno JO. Xciu Jegomości Ignacemu Massalskiemu Biskupowi Wileńskiemu. (1777). fol., ark. sygn. C₁. Jagiell.

— Petita z strony JP. Wierzejskiego Pisarza grodz. Straż. Wwdztwa Nowogr. przeciwno JO. Xciu Imci Massalskiemu, Biakupowi Wileń. i Deputatom Trblu Miń. (1776). fol., ark. sygn. A₁. Jagiell.

— Sprawa JW. Adama Wierzejskiego Marszał. Nowogr. WW. Anto-

nego Lachnickiego Chor: Wileń: Stanisława Laskowskiego Woyskiego Kobryń: i Jana Siekluckiego Skarb: Słomin: jako Kuratorow JP. Dominika Głuchowskiego Szambelana jako Aktora Z JOO. Xżty Michałem Radziwiłłem Wdą Wileń: Opiekunem Dominikiem Radziwiłłem w Opiece Xcia Wwdy Wileń: będącym, Aktorem. Z JWW. i WW. Xawerym Chominskim Wwdą Mscisława: Mikołajem Graffem Manuzim Jego Imperatorskiej Mei Szambelanem. Z JW. Ludwikiem Hrabią Tyszkiewiczem Marszałkiem Guberskim Lit: i wszystkimi dalszemi Debitorami Dominika Głuchowskiego. (1799). fol., k. 1 nlb.

Dopis. Michał Zaleski (wnosił).

Uniw. Wileń.

— ob. Lipnicki L. J.

Wierzejski Jan ob. Paprocki Bartłomiej (1584).

Wierzejski Michał (I) ob. Wyrzeyski.

WIERZEYSKI Michał (II). A principe Gusmanorum familia... Leopoli 1752. w 4ce.

Dominik św. pochodził z rodu Gusmanów. Uniw. Wileń.

Wierzig Dialogi ob. Volekmar N. (1649—1710).

Wierzyciele ob. Warunek dla wierzycieli (1780) — Załuski Marcin (Projekt 1774).

Więś ob. Mikorski.

Więś z Moskwy ob. Moskwa (1634).

(Wiesiołowscy). Odpowiedź na przełożenie urodzonych Wiesiołowskich uczynione do Nayiaśniejszych Skonfederowanych Rzepltey Stanów. (1790). w 4ce, kart 2. Jagiell. — Zieliń.

Wiesiołowska Aleksandra ob. Hincza Marcin (Głos pański 1643).

Wiesiołowska Klara z Ostenów ob. Marczewski Jan (Mowa żalobna. 1770). Unikat tej mowy odnalazł się w bibl. Bawor.

Wiesiołowska Weronika (z Rydzyskich) ob. Marczewski Jan (1770).

Wiesiołowski Antoni ob. Propositiones (1774).

Wiesiołowski Fr. ob. Boscovich (1780).

Wiesiołowski Ignacy ob. Marczewski Jan (1770).

Wiesiołowski Krzysztof, marszałek nadw. litow. († 1637) ob. Horst (Cellarius 1628) — Kraśnicki Mat. (Quaestio 1635) — Loeaechius Andr. (Swiadek 1635) — Niewiarowski St. (Quaestio 1638) — Sobieski Jakub (Kamień 1637) — Wiesiołowski Tomasz (Melos Parnassium 1628) — Wituński August (Kamień 1637, Pierścień 1637).

W Swadzie polskiej Ostrowsk. Danejk. f. I 2, str. 87 jest: Oddawanie Panny Wołowiczówny Starościarki Zmuydzkiej Xciu Aleksandrowi Radziwilowi potem Marszałkowi W. X. Lit. przez Wiesiołowskiego Marszałka W. W. X. L.

O mowie Sarbiewskiego nad jego grobem ob. ks. Piątkowski w Przegl. Powsz. 1891 II 374.

Finkel III str. 1891.

(**Wiesiołowski Krzysztof?**). Odnowienie szpitala tykocińskiego i rozrządzenie funduszu przez ś. p. Wiesiołowskiego na ten skutek przeznaczonego. (Projekt). fol., str. 1.

Ob. Bibliogr. V str. 75.

Wiesiołowski Mikołaj, syn Piotra († 1634 r.) ob. Horst (1628).

Starowolski Monum. 405. — Święcki Hist. pam. II 288. — Siarczyński Obraz II 308.

Wiesiołowski Onufry ob. Propositiones (1774).

Wiesiołowski Piotr († 1621) ob. Chalecki Krzysztof (1606) — Daniecki Jan (Panny 1605) — Grochowski Stanisław (Zygmuntowi III 1599) — Seneka (Troas tragedia 1589) — Witkowski Stan. (Sapho słowiań. 1641).

Siarczyński Obraz II 307. — Święcki Hist. pam. II 287.

WIESIOŁOWSKI Tomasz, kasztelan elbląski. Melos Parnassium In honorem Hieronymi Kołakowski, Andreae Kłopocki, Joannis Critii, Martini Foltinowic, dum in Academia Zamosceń. Ao 1628 ab excell. viro Jacobo Skwarski Plocen... rectore... Artium Liberalium magistri et Philosophiae doctores ritu solenni crearentur. A Thoma Wiesiołowski castellanide Elbingensi, studioso poeseos depromptum. Cracoviae, in off. typ. Fr. Caes. (1628). w 4ce, k. 8.

Jocher 1965. — Święcki Hist. pam. II 288. — Jarczyński II 322.

Viesitius (Wieszycy?) Franciszek ob. Paprocki Bartłomiej (1584).

Wieśniaczka u dworu, opera we dwóch aktach z włoskiego tłumaczona. w Warszawie, Dufour 1785. w 8ce.

Ob. Teatr polski, tom 51.

— ob. Brzostowski Paweł (1776) — Fieux (uszcz. 1779) — Mouhy (uszczęśliwiona 1779—80).

Wieśniak komedia w Wilnie w publicznej Akademickiej Sali Societatis Jesu pod zapustną chwilę na widok dana. Roku Pańskiego 1754. Miesiąca Lutego Dnia... w 4ce, karta 1.

Jagiell.

— **Warszawskiemu Orgarmistrzowi (sic) Na Organy. z Myslewic. (1790).** w 8ce, str. 38.

Jest to broszura polemiczna, pisana prozą i wierszem, przeciwko broszurze pt. „Organy” przypisywanej Ignacemu Krasickiemu. (O tych „Organach” ob. tom XX str. 223 pod Krasickim).

Pisane po uchwale 100.000 wojska. Autor zżeczliwie wyraża się o przymierzu z Prusami i o królu pruskim. Przeczy jakoby Lukaszyni był organmistrzem sejmu. Autor „Organów” ma natomiast „północnym wiatrem bębni nadęte, co was kopijki ryczącą przekłętą”. Broni odmiany stroju (fraka na kontusz). Czyż polska suknia nawstydsi żołnierze? Na końcu zwraca się z apelem wierszowanym do monarchy: „A my (wieśniacy) przy czystej pod bukiem krynicy wielkim usiadłszy kołem na murawie... krzyknijemy rasem: wiekuj Stanisławie”.

Układy z Lucchesinim rozpoczęły się w grudniu 1788, ratyfikacja nastąpiła w kwietniu 1790. Na ten czas przypada więc druk tej broszury.

Pilat Liter. polit. 1872 str. 205. — J. Nowak Satyra polit. sejmu 4-letn. 1933 str. 77. Bibl. J. Michal. — Csartor. — Jagiell. — Krasin. — Uniw. Lwow.

— do Poety dziennego... ob. Naruszewicz Adam.

Chrzanowski Z dziejów satyry 1909 str. 11. — Przedrukował Kolbuszewski Poezja barska 1928 str. 288 (wraz z odpowiedzią).

— szlachcie w prostocie ducha patryota do Stanow Zgromadzonych na Seym terazniejszy a w onych najszczególniej do tych mężów wybranych, których żarliwość nie pozwala żadnej osobistości parcyalnej. (1788?). fol., k. 2.

Bawor. — Krasin.

Wieśniak w Warszawie (około 1800). w 8ce, k. tyt. i k. 5 nlb.

Jest to obszerny wiersz, napisany gładko i dość dowcipnie. Autor opowiada, jak przyciśnięty rekwiizycjami wybrał się do Warszawy w sprawach podatkowych (po raz pierwszy w styczniu) i co tam widział. Tendencja satyryczna. Opisuje szytki i rozpusztę. Traktyjerna u Szowo, potrawy francuskie, stół nowomodny. O domu rozpusty Frescati. Autor obchodzi miasto i robi sprawunki. Idzie do teatru, gdzie gorszy się strojami. Ucieka z Warszawy: Tom zaś com niepomieścił a widział na jawie. Upewniam: do rozpuku sąsiadów zabawię. — Ale czy to nie jest druk po r. 1800? Obacz o tym Bibliogr. V str. 75.

Inny wiersz satyryczny o Warszawie, pióra też niby to „wieśniaka”, obacz pod Musasus (1796).

Csartor. — Jagiell. — Krasin.

— albo Gospodarstwo... ob. Zbytowski (1600).

Wiesner Gottfried ob. Warnatius Hen. (1668).

Wieszczba dla Polski w R. 1763 napisana. W Drukarni Wolney. w 4ce, kart 2.

Bez wymienienia roku druku, ale jak się zdaje 1791, gdyż drukarnia „wolna” wówczas powstała. — Zaczyna się: Dotąd królestwo polskie nie kwitujące...

Jest to wiersz spotykany w rękopisach z epoki konfederacji barskiej (ob. Wisłocki Kat. ręk. Jag. nr 1804 i 3065; bibl. Ossol. nr 1479 i 1415; w bibl. Suskiej nr 282; w bibl. Akad. nr 317 itp.). Na ten ostatni tekst nie zwrócono dotąd uwagi.

Niektóre odpisy łączą tę „wieszczbę” (albo „profecję”) z osobą ks. Marka, ale nie wszystkie. Odpisy albo nie podają daty, albo 1767 (tak podaje rękopis Akad. nr 317), albo 1768. Jeden z rękopisów (dziś niedostępny) podawał datę 1763 i objaśnienie, że to „z francuskiego na polski wytłumaczone”. Oczywiście ta ostatnia wiadomość całkiem fałszywa. Powyższy druk powtórzyl za jakimś rękopisem datę 1765.

ANI data 1763 ani słaczenie „Wieszczby” z księdem Markiem nie wydają się być trafne. Treść „Wieszczby” łączy się wyraźnie z wypadkami po roku 1766—7 (konfederacja dysydentów toruńska, konfederacja). Tylko do tych wypadków może się odnosić zwrot: drgną strachem lutrzy, schizma i poganie — i zapowiedź oporu, który się na razie musi nieść skończyć, przeciw chytrym sąsiadom. Wzmianka o bliskim obleśeniu Częstochowy (cna góra niech ufa w Bogu nisko bijąc czołem) wskazuje nawet na to, aby datę ku rokowi 1770, albo i dalej jeszcze przesunąć.

W każdym razie r. 1763 byłby anachronizmem. Aluzja do dwugłowego orła, który dopomóż konfederatom (Austria) — jest zrozumiałą tylko w r. 1769—71, ale nie w r. 1763.

Po r. 1771 zaczął słygnąć w stolicy i w Polsce ksiądz Marek jako prorok, oudotwórca, i patriota (obacz Trembecki: Zwodzień Marek... przed niedołązną Uszczęzą proroziem się mieni, Oko ma w niebie, rękę w bliźniego kiesseni — słowa zamieszczone po r. 1771 w „Powązkach”). Jego wygnanie na Sybir podniosło jego rozgłos.

Ale trudno przypuścić, aby ks. Marek — więziony zresztą w latach 1768—71 na Sybirze — władał rymem choć tak, jak nim władał autor „Wieszczby”, i miał wykształcenie literackie. Raczej należałoby szukać autora w kole konfederatów, między którymi wielu posiadało kulturę literacką; świadczą o tym liczne wiersze konfederackie (wydał je Kolbuszewski Poezja barska 1928). — Autor musiał znać Eklogę IV Wergiliusza, lub przepowiednie na niej wzorowane, bo słabinki oddźwięk tej eklogi przebiega się w „Wieszczbie”.

Z nazwiskiem ks. Marka, znanego z prociw, zaczęto jednak łączyć „Wieszczbę” już wczesnie. W r. 1786 streszcza ją (dość dowolnie) J. Więkowski jako utwór ks. Marka, choć nie wspomina, aby miał przed sobą tekst rymowany i datuje go na r. 1774, naginając sens „Wieszczby” do rewolucji francuskiej. Za jego to może przykładem wydobyto ją w r. 1791 z rękopisu i ogłoszono „w drukarni wolney”, której jednym z założycieli był J. U. Niemcewicz. Kto wie, czy nie on był wydawcą tej propagandowej ulotki; bardzo to do jego osoby przystaje.

Wedle Kolbuszewskiego (str. 107) i wedle Pignonia („Myl Nar.” 1931 str. 255) jeden z wierszy konfederackich (Lamentacja Jeremiasza nad Krakowem) ma zawierać lekką aluzję do „Wieszczby” („społniły się prorockie nad Krakowem słowa, iż polskiego orła od północy sowa moskiewska podskubała”). Ale aluzja to bardzo niepewna i może się raczej do jakichś innych niesnanych nam „profecji” odnosić.

Oprócz literatury pamiętnikarskiej (Kitowicz) i historycznej o ks. Marku (zwłaszcza Smoleński Pisma histor. I str. 301—34) ob. o „Wieszczbie”:

Lucjan Siemieński Trzy wieszczby, Paryż 1841 i Poezja 1863 str. 60 (przedrukował jeden z tekstów). — Mickiewicz Literat. słowiań. II (wykład XV). — Smoleński w Ateneum 1886 II. — Tarnowski Hist. liter. III. — Chrzanowski Czem był Wergiliusz 1930. — Tenże w „Dziejach liter. pięknej” (Encykl. Pol. Akad. Um.) 1918, str. 328 oraz w edycji drugiej „Dziejów” z r. 1935 tom I str. 368. — Ujejski Dziejów

polak. mejanizmu 1931. — Pigoń U kołebki polskiej poezji mejan. (w zbiorze „Na wyżynach romantyzmu“ 1936). — Kolbuszewski Poezja barska 1928 (we wstępie o autorstwie i na str. 99 przedruk). — Konopczyński w „Myśli Narodowej“ 1931 nr 47 (str. 204) i nr 55 (przypisuje autorstwo ks. Garlickiemu, ale argumenty nie są dość przekonujące). — Pigoń w „Myśli Narodowej“ 1931 nr 50 str. 253 (odrzuca hipotezę Konopczyńskiego). — Korbut II 70 (podaje literaturę do całej poezji konf. barskich).

Kraśń. — Zamoj.

— ob. Georgiewicz (obrzezańców 1548) — Klucz do kalendarza (wiejska 1734) — Starzeński (wyroczni 1784).

Wieszczby ob. Judicia — Kabała — Kolęda — Prognostyk — Sybilla (i sybillińskie przepowiednie) — Vaticinia — Widzenie — Visiones — Wróżby.

Wieszczby wymienione w Bibliografii pod powyższymi hasłami są to albo przepowiednie oparte na astrologicznych obliczeniach (Judicia), albo też na wizjach (por. np. Widzenie 1577 i 1654, M. Paszkowskiego utwory z lat 1608—1618, Zrzeszczycki 1620, Węgierskiego Classicum 1703, a zwłaszcza Więckowskiego apokaliptyczne wisje z r. 1786). Wieszczek widzi na niebie słońca i krew, orły i lilie, różne symbole państw, świętych i rycerzy itp. i z tego przepowiada losy narodu. Solikowski 1575 wyszukał do tego wisje św. Brygidy. T. zw. wieszczba ks. Marka należy do tej sybillińskiej literatury.

Oprócz pracy Pigionia (j. w.) ob. Smoleński Wiara w życiu w epoce jez. (w „Pismach hist.“ I 265 i nast.). Tu nieco faktów dotyczących zabobonnej wiary w różne wieszczby. — Contant d'Orville Ślady zabobonów (1794).

Wieszczek fortunny ob. Lacki Kasp. (1651).

Wieszczka Urzella ob. Favart K. (1785) — Urzella.

WIESZCZYCKI J.(an?) Adrian († po r. 1654), Archetyp Albo Perspektywa Załosego rozvodu, który Śmierć nieużyta nie respektując ani na Malzonka, ani na wielkiej nędzy Syna iedynego, ani na Wielmożne Parentelle w Domu zacnie y wysoce Wrodzonego Wielmożnego J. M. P. Janá z Wielopola Wielopolskiego Pieckiego, Bocheńskiego, &c. Stárosty; z Jey Mćią P. Zofią z Barycze Malzonką Jego Mći vkochána, Wielmożnego niegdy Janá Kochanowskiego Cho-

rażego Koronnego, Libusk. Kozięnsk. &c. Stárosty, Corką. Wielmożnych Jerzego Málógoskiego, Mikołaiá Zawich. Kásztelanow: Adámá Lubelskiego, Olbrychta Brácláwskiego Sędziow: Stáni-słáwá, Jároszá, Adámá, Sędowirskich Łowczych: Adryaná Stężyco. Podśędká, Marćiná Sędowirsk. Pisárzá: Janá Gnieźniónsk. Krákovsk. Kánoniká, Ludwiká J. K. M. Sekretarzow: Andrzejá y drugiego Andrzejá Stężyckich Podstárostóich: Ianá, Piotrá, Mikołaiá Kochanowskich, &c. Wielkich Kawalerow Maltanskich, Choráżyeh Homerow Sár-máckich, nieśmiertelney pámieći Práwnucá, Wnucá, Synowicá, Siostrá; nie bez żalu Malzenskiego, nie bez tesknice Synowskiej, Kiedy liście opada ách właśnie w te czasy, Pozbáwiwszy Rodziny y żywey okrasy. Dniá 26. Roku 1649. spráwiá. Od Adryana z Wieszczye Wieszczyckiego Brátá y Szwágrá nie fárbámi, ále łzámi Wystawiona. [Na końcu:] Lukasz Kupisz I. K. M. Typograph drukowál, Roku Páńského 1650. w 4ce, k. tyt. i k. 11 nlb.

Na odwr. k. tyt. drzeworyt przedstawiający katafalk i Pegasa, nad nimi dwie korony z napisem: Maż żony głowa — oraz: Swego Męáa ona głowy korona. Potem idą wiersze: 1) Acrostichis (litery pierwsze tworzą: Kochanowska Zophia z Barycze). — 2) Potem: Doxastichon, Strophe, Antistrophe, Epodos, Elegia, Eglóga, Mnemosinon, Panegiryk, Epilexis... itp. Wszystko są to wiersze wyszukane, kunsztowne, pełne sztuczek. Tak np. w jednym z nich idą litery akrostychowe po obu końcach wiersza, a nawet przez jego środek. — Kunszt formy jest więc znaczny, ale treść czysto konwencjonalna (narzekania na srogość śmierci, na nietrwałość rzeczy ziemskich itp.). Oto próbka wierszy:

Nad pokarm nie wdzięczniejszego, — A nad napój sorbetu nie znajdziesz zdrowszego, — Nic zdobniejszego nad szatę, — Nie masz też nic wyższego nad stolki bogato, — Nic mędrszego nad ich mowę, — Też nie doskonalszego nad ich dzielną mowę...

Charakter poezji jest barokowy, oparty na ówczesnych wzorach włoskich, które autor widocznie zna z oryginału.

Na dwóch ostatnich stronach drzeworyt przedstawiający Wstrzemięźliwość i Pokorę, nad nimi trzy słońca — to wszystko tworzy rodzaj bramy, w której wnętrzu wydrukowany wierszyk akrostychowy z nazwiskiem autora: Adryan Wieszczycki. Na

przeciwniegiemu temu stronie rysunek schodów, na których wierzchu siedzi krak (Korwin) pod tym napisem: „Zophia Wielopolska tą drogą chodziła. Po tych schodach nas iść nauczyła“. Wewnątrz schodów urywok sonetu czwartego Petrarki (po włosku): Quel chon finita prouidentia et arte monstro nel suo mirabil. Magistero...

Niesiecki cytuje to z datą mylną 1649.

Bawor. — Cieński w Oknie — Czartor. — Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Sielanki Abo Pieśni J. Adryana z Wieszczye Wieszczyckiego, Pisane w Niepołomicach. Roku 1634. [Tu ozdobiak]. W Krak. u Mácieiá Andrzejowczyká. w 4ce, k. 8 (sygn. C₂).

Na odwr. k. tyt. herb z postaciami biskupa i rycerza i z podpisem: Religiose — Alacriter. — Po bokach litery J. A. z W. W.

Zawiera 10 utworów. Pierwszy p. t.: Rozmowa (Damofon i Pan). po czym idzie 9 pieśni. Są to nie tyle sielanki, ile pieśni miłosne, przypominające tego rodzaju utwory poogłaszane w licznych zbiorach XVII wieku. W pieśni VIII wspomniani jacyś Seweryn i Jan. Ostatnia pieśń odnosi się do Wisły, płynącej przez Niepołomie.

Bronikowski w Przyjacielu Ludu VII (1840) str. 52 opisał pierwszy te „Sielanki“. — Klocek (Bronikowski), w którym m. i. się mieściły, zawierał także „Pieśni i tańce“ z r. 1614. Z tego wnosil mylnie Bronikowski, że Wieszczycki mógłby być także autorem „Pieśni i tańców“.

Brückner w Pam. Liter. 1912 z. 2 str. 329. — Maciejowski Piśmienn. III 771 twierdzi (mylnie), że naśladuje tu Werg. i Szymonowica.

Przedruk ogłosił w r. 1911 Stanisław Rachwał w Bibl. Pis. Pol. nr 61 (tu w przedmowie szczerze wiadomości o życiu poety). Kórnik. — Uniw. Wileń.

— Ogród Rozkoszny Miłosci Bożey Wesolami Liliámi: Purporowemi Różámi: Nieśmiertelnemi Amarántámi Dostatnie Obfitwácy. z Ktorych Ná znak nieśmiertelney Zgody y Miłosci Wieczney, od Stworzyciela Stworzeniu Misternie Wwity, ofiarowála Wieniec. Adryan z Wieszczye Wieszczycki z niská Pokorá y Dzięká: Wystáwia go y wynosi. Surge Aquilo et veni Auster perfla Hortum meum et fluant Aromata illius. Cant. 4. (Tytuł ten ujęty w ozdobiak wieniec z kwiatów, wśród nich u góry dwie główki anielskie). [Na przedost.

stronie sygnet: obelisk i chmury, a pod tym:] W Krakowie, v Piátkowskiego, R. P. 1650. w 4ce, k. 14 nlb. (sygn. D₂).

Na odwrócie k. tyt. herb Zasławskich i 16 wierszy polskich oraz drzeworyt z napisem: Kraków (konwencjonalny widoczek kilku domów miejskich). — Rozpoczyna dedykacja Wład. Domin. na Ostrogu i Zaslawiu hrabi na Tarnowie, wojewodzie gener. krak., podpisana: Adryan s Wieszczye Wieszczycki.

Dziełko składa się z 16 krótkich wierszy, ujętych w trzy części: część liliowa, różana, amarantowa. Nad każdym tym wierszykiem jest mały drzeworyt, przedstawiający jakąś scenę z życia Chrystusa: zwiastowanie, nawiedzenie, narodziny, ofiarowanie, w kościele znalezienie z doktorami, w ogrodzie, biczowanie, koronowanie, ukrzyżowanie, zmartwychwstanie, wniebowstąpienie, zesłanie Ducha, wniebowzięcie, koronacja. Wierszyki te nie mają wartości, może i dlatego, że wszystkie rymy rymują do „miłosci“, który to wyraz powtarza się co drugi wiersz. Oto początek pierwszego wierszyka: „Nie szczyć się babilońska z swych Nemphis (sic) dziwności, — Więzsy cud w Nazarecie: Dziewosłab Miłosci. — Zmowiny Boga z człkiem: niemasz wątpliwości, Na ślub Panna zezwała widząc chęć Miłosci...“ itd. przez kilkanaście stron.

Kończą wierszyki do czytelnika i do Zoila. Na ost. stronie drzeworyt przedstawiający rękę z latarnią.

Reprodukował w Przeglądzie bibliot. 1910 str. 213—240 K. Badecki.

Cieński w Oknie.

— ob. Augustyn św. (Psalterz 1650) — Duńczewski (Herbarz I 485) — Pieśni y tańce (1614).

Wiszniewski Hist. liter. VI 494, VII 195 (nazywa go niesłusznie „znakomitym“ poeta). — Maciejowski Piśmienn. I 511, III 771. — Maciejowski Pokka I 395. — Encykl. Orgelbr. XXVI 965. — Korbut I 430.

Wieszczycki Jan, stud. Akad., ob. Zamojski Jan, star. kałuski (Salutatio 1646; tu jego wierszyk).

Wieszczycki Józef ob. Zamojski Jan (Salutatio 1646).

WIESZCZYCKI Karol. Mowa miana podczas reasumpeyi Sądów zadwornych 15 Febr. 1751. fol.

Uniw. Lwow.

— ob. Nabożeństwo (1767).

Jego mowę przy instalacji na starostwo grodzkie w r. 1745 zamieszcza Swada Polska Ostrow. Danejk. I 437.

Wieszczycki Mikołaj ob. Kochanowski Stanisław (1727).
Wieszczycki Stanisław ob. Wołucki Sebastian (Sphinx 1628).
Wietelski Stanisław ob. Abrek Andrzej (1643).
Wieterski Eremian ob. Zamojski Jan (Planetus musarum 1619).
Wietor (Büttner?) Hieronim, z Liebenthalu na Śląsku (stąd Philovallensis) drukarz wiedeński i krakowski (ur. około 1480? † 1546 lub 47) ob. Agricola (1512) — Andronicus (1545) — Anna św. (1530) — Arnold (1525) — Articul (1545) — Astexanus (Canones 1521) — Augustyna (Księgi 1522) — Bartolinus (Hodepicon 1515) — Bonawentura (Opeć 1522) — Cebes (1524) — Calvinus (Idioma 1513) — Cicero (vidua Vietoris 1550) — Corvinus (1518) — Crates Tebanus (1518) — Datus (1510) — Dawid (Psalterz 1532) — Decius (1521) — Demostenes (Oratio 1521) — Dialogus philos. (1513) — Dictionarium (1513) — Donatus — Eck Jan (1525) — Eliaco (1514) — Erazm z Roterdamu (Dialogi 1523, Xięgi 1541) — Euripides (1511) — Ezop (1522) — Faber Stapul. (Introductio 1518) — Fortuny i cnoty różność (1522) — Harmonius Marsus (1515) — Hortulus (1521) — Jaroslavicius (Elegia 1524) — Jaskier (Speculum sax. 1535) — Iszlsza (Judicium 1518) — Koszyczek Jan (Marcholt 1521; to pierwszy jego druk polski) — Kromer (Delib. 1541. O wierze 1553) — Krosna (z) Paweł (Panegirici 1509; to najwcześniejszy jego druk) — Krzycki And. (1527) — Łańcut (Algor. 1510, 1548) — Lapide (Resolutorium 1519; to jego nakład) — Leon X (1520) — Liber absolutissimus (1523) — Miechowita (Conservatio 1512) — Missale crac. (1541) — Murnelius (Oratiunculae 1527) — Orzechowski Stanisław (1546) — Pannoniae luctus (1544) — Proboszczowie (1546) — Raj duszny (1530) — Sallustius (Catilina 1511) — Salomon (Ecclesiastes 1522) — Solfa Bened. (1545) — Steinensis (1546) —

Stobnica Jan (Parvulus 1510, De modis 1519) — Stratander (Oleum 1546) — Szadek M. (1525, 26) — Tyczyn (1545) — Vadianus (Oratio 1515) — Valerianus Praedicat. (Historia 1537; tu jego wierszyk?) — Valla Georg. — Vergerius (De moribus 1511) — Vegius Mapheus (1512) — Wildenberg (vidua Vietoris 1547) — Windert (Oratio 1515) — Wokabularz (1539) — Zaborowski St. (1526).

Przytaczam tu tylko co charakterystyczniejsze druki; inne można by zestawić przy pomocy chronolog. spisu w t. VIII Bibliografii (str. 7—37). — Wiedeńskie jego druki są w Bibliografii o tyle tylko uwzględniane, o ile stały w związku z Polską. (Wyliczają je Lelewel Bibl. ks. I 90 oraz Bandtkie Hist. druk. krak. str. 242—66). Jego współnikiem był srazu Singrenius.

W kilku jego wydawnictwach są przedmowy i dedykacje podpisane przez niego, np. w Erasma Rotterd. Xięgi Język (1542), w której nazywa się „wmięskanym Polakiem“ — ale to zapewne on tylko podpisał (a pisał istotnie tłumacz dzieła).

O drzeworytach używanych w jego drukarni ob. Betterówna Polskie ilustr. (1929).

O jego sporach o druk prognostyków toczonych przed sądem rekt. w r. 1538 ob. Wierszowski Materiały II oraz Barycz Conclus. univ. 1933 str. 223 i Stan. Estreicher Acta rect. II.

Janoc. I 48, 297 i III 134. — Bandtkie Hist. druk. krak. 73, 242, 266. — Lelewel Bibl. ksiąg I 91—7. — Encykl. Orgelbr. XXVI 968. — Maciej. Piśm. tom dodatk. str. 344. — Płaśnik Mon. Poloniae typogr. (1922) str. 37 (tu jego biografia) — Wotschke w Altpreuss. Monatschrift XLV 3 str. 464. — Bernacki Pierwsza książka polska 1918 str. 100 i 506. — Piekarski w Silva Rerum 1927 nry 7—8. — Tenże w dziele zbiorowym „Kultura starop.“ (Akad. Um.) 1932 str. 357, 360. — Seruga Jan Haller (1934) 100—2 i passim. — Birkenmajer Katalog wyst. druków 1936 str. 17 i 36.

WIETROWSKI Maksymilian, Soc.

Jesu. Historia de schismatibus, quibus Ecclesia Dei praesertim a saeculo nono affligebatur... Praeae Carolus Joannes Hraba 1731. w 12ce.

Znajdują się tu rozdziały „De arriana haeresi“ i „De Socinianismo“. Obszerniej opracował to samo w swym 4-tomowym dziele o historii herezji, wydanym w r. 1722. (Tu w tomie IV na str. 194—240: De socinianismo).

Inne dzieła Wietrowskiego nie należą do polskiej bibliografii (nie był on Polakiem, ale Czechem i działał w Pradze).

— ob. Maimbourg Ludwik (Historia 1723) — Paczinsky J. (1697) — Pinamonti Jan (1725).

WIETRZYŃSKI Kazimierz Epimach.

Nektarowy Ocean w prześwietnym Szreniawie kandorem żywotnego affektu JWzney Panny Ewy Teressy z Zmigroda na Lisku Stadnickiej Starościanki Libuskiej y JWznego Pana Józefa hrabi z Tęczyna Ossolińskiego Starosty Sandomirskiego, Chmielnickiego, etc. przy weselnych illuminacyach obiaśniony. Roku, którego źródło życia Nektarem łask płynąć zaczęło 1731. die 4. Februarii. we Lwowie w drukarni brackiej SSS. Tróycy J. K. M. fol., k. 11 nlb.

Na odwr. str. tyt. herby oblubieńców i pod nimi 6 w. pol. Przypisał prozą pol. pannie młodej ks. Kazimierz Wietrzyński, proboszcz chłaniwski. Po czym idzie powinnowanie wierszem polskim.

Jagiell. — Ossol. — Uniw. Warsz.

— Pierscienie Doczesnego y wiecznego Honoru w Koronie Szczęśliwej Wieczności Ną Pogrzebowym Akcie J. W. JM. Pana Michała Koscielskiego z Woiewodztwa Kaliskiego Ną Prześwietny Trybunał koronny Deputata, Z Ambony Remonstrowane Przez JM. X. Kazimierza Epimacha Wietrzyńskiego Kanoniká y Deputata z Kapituły Chelmskiej Roku od Zaślubienia nieśmiertelnego Boga z ludzką śmiertelnością 1736. Dnia 28. Maja. [Tu linia]. w Lublinie w Drukarni Collegii Soc. Jesu. fol., k. tyt. i k. 9 nlb.

Dedykacja do Aleks. Mostowskiego archid. gnies., prez. tryb. i Jacka Stoińskiego. — Mowa nie podaje o zmarłym szczegółów. Krasin. — Ossol.

— Saeculorum pretium, In animorum unione Illustrissimi et Excellentissimi Domini D. Josephi Comititis de Tęczyn Ossoliński Capitanei Sandomiriensis ac... Dominae D. Illustrissimae et Excellentissimae Teressae de Zmigrod in Lisko Stadnicka Capitaneidis Libussiensis inter Hymenei taedas publica luce declaratum. Anno Regis saeculorum ab unione Hypostatice 1731. Die 4. Februarii. Leopoli, typis con-

fraternitatis SSS. Trinitatis, 1731. fol., kart 14. Jagiell.

Vietynghoffowa Anna ob. Szoego K. (1790).

Vietynghoffowa Katarzyna i Karol ob. Engelbrecht (1795).

(Vietynghoffowa Teodora). Sprawa JW. JP. Teodory z Piotrowiczow Vietynghoffowej Generałowej Wóysk bywszych Litewskich z JW. JP. Michałem Wólłowiczem Ciwunem Birzniań: Xięstwa Zmudz: Kawalerem Orderu S. Stanisława. (1797). fol., k. 16 nlb.

Dopis.: B. Sobański. Uniw. Wileń.
— ob. Wólłowicz Michał (1798).

Wiewiorka Jan, sekr. bisk. wileń. ob. Matheolus (1503).

WIEWIORSKI Sebastian († 7 lutego 1729). Lydius lapis auro coronatorum ingeniorum Illustrissimus Excellentissimus et Reverendissimus Dominus D. Stephanus a Rupniew Rupniewski Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Luceoriensis et Brestensis sub tempus primi ad cathedram ingressus a M. Sebastiano Wiewiorski AA. LL. et Philosophiae Doctore, Rhetorices in Academia Olycensi professore, Canonico insignis Collegiatae Olicensis, Sacra Autoritate Apostolica notario publico nomine Academiae Olicensis publicae lucis perpetuitati donatus. Anno quo summus angularis lapis caelo demissus 1722. Typis Universitatis Zamoscensis. fol., k. 10.

Wiersz podpisał Nicolaus Matuszewski alumnus scholae Poeseos acad. Olicensis. Ossol. — Zamoj.

Wieyra Antoni ob. Vieira.

Wieża (Dawidowa) ob. Kołakowski Stan. (około 1618) — Rzewawski Fr. (1702).

— na obronę oyczynny ob. Słowakowicz J. A. (1695).

Wieża trzy ob. Mokrzycki Hączel Andrzej (1640).

Wieżerunk cnoty Eliz. Pletenieckago (1618)... ob. Pleteniecki El.

Karatajew w Sborniku otd. rusk. jaz. Akad. (1884) nr 240.

Więzienie ob. Jezierski Fr. (1790) — Teatr polski, tom 40 (komedia w 1 ak.).

Więźniowie ob. Bidziński Stefan (Fundacya 1699) — Ówierzowie (Prawa ręka 1763) — Dębołęcki W. (Wykupowanie 1633) — Orłowski Ad. (Zebranie redempcyi 1783) — Sikorski Mar. (Rok odkupienia 1747, Notitia rerum 1754) — Trynitarze.

WIEŻYŃSKI Wawrzyniec z Piątkowa. Poema Theoricum de Natali Servatoris. Cracov. 1619. w 4ce.

Jussyński Dykc. II 322.

Bawor.

WIGAND Jan z Mansfeld (ur. 1523 † 21 października 1587). De abstracto theologico et Synodus prutenica. Regiomonti 1578. w 4ce.

— De Anabaptismo Grassante Adhuc In Multis Germaniae, Poloniae, Prussiae, Belgicae Et Aliis Quoque Locis, Dogmata Et Argumenta cum refutationibus, collecta per Iohannem Wigandum D. Episcopum Pomezaniensem. [Tu sygnet drukarni]. 1582. Aditus est Index bipartitus, Locorum nempe Scripturae, qui in hoc opere explicantur atque excutiuntur: Rerum item praecipue obseruandarum. Lipsiae, Georgius Defnerus Imprimebat. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb., str. 594, k. 10 nlb. (Elenchus locorum S. S. i index).

Dedyk. Magn. Dominis et Statibus Augustanae Confessioni addictis in Germania, in Polonia, in Prussia et in Belgico. — Tu wylicza błędy anabaptystów (tj. arjanów). Między innymi: christianos magistratu fungi non posse nec facinorosos iuxta leges politicas damnare ad mortem. Pokróćce swalczą te błędy i wskazują, iż obowiązkiem urzędów jest zwalczanie jak najostrzej tej diabelskiej sekty. Należy ich a communis pacis foedere excludere, co się zresztą już stało dekretemi rzymskiego cesarstwa.

Zaczyna się dzieło od obszernego streszczenia dogmatów sekty: De verbo Dei, De veteri et novo testamento, De Trinitate, De peccato, De lege, De baptismo, De coena, De magistratu; De vindicta... itp. Streszczenie jest swiężłe i obiektywne (bez polemiki).

Od str. 15: De variis sectis anabapt. Wymienia między nimi Silentarios, Flaadder geister (Extaticos), Hutitos (od Husa), Monasterienses, Servetianos, Hofmanianos itd. Socynian nie wspomina.

Po czym następują obszernie wywody: Confutatio. Tutaj zbija obszernie po kolei wyliczone przez siebie wyżej dogmaty ana-

baptystów. I tak na str. 185—200 błąd: „Christianum non posse gerere magistratum nec usurpare gladium“. Praytacza kontrdowody z Pisma św. i z dziejów (przy czym dużo korzysta ze Sleidana). — Na str. 201: o składaniu przysięg przez chrześcijan i de gladii usu. — Na str. 216: de poenis haereticorum. (Broni zdania, że heretyków wolno karać, i to nie za ich wiarę, lecz propter blasphemias et molitiones seditiones). — Na str. 232: swalczą naukę o wojnie. — W dalszym ciągu de conjugio, de polygamia. — Na str. 267: Confutatio libertinorum oras innych sekt wyłonionych z anabaptystów. — Na str. 300: De schismate Thomae Muntzer. — Na str. 361: De paedobaptismo. Streszcza i omawia różne kolokwia z paedobaptymatykami odbyte. — Na str. 459: colloquium Mennonis Simonis (s r. 1554). — Na str. 591: Forma colloquii in synodo Laenartouensi, si qua futura fuisset, proponenda. Z pisarzy powołuje się dość często na Melanctona. Na ogół jednak rzadko cytuje literaturę. Z polskich pisarzy nie wymienia żadnego.

Największą wartość dzieła stanowi z dalszego punktu widzenia jasne streszczenie całej doktryny anabaptystów i wykazanie związku między sektami wywodzącymi się od nich.

Opracował to na nowo i przystosował do potrzeb w. XVIII Schelguig (Wigandiana 1702; ob. tom XXVII 191).

Jocher 9831. — Wiersbowski I 427. — Grabowski Liter. arisań. 1908 str. 193. — Szczołka w „Reformacji w Polsce“ 1935 str. 32.

Czartor. — Krasin. (?) — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz.

— Argumenta Sacramentarium refutata. 1575. w 8ce. Uniw. Kijow.

— De clave ligante in ecclesia Christi. Francof. 1561. w 8ce.

Uniw. Kijow.

— De Coniugio doctrina. Per Iohannem Wigandum Episcopum Pomezaniensem. Anno 1578. [Na końcu:] Jhenae ex off. Donati Richtzenheim. w 8ce.

Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz.

— Corpusculum Doctrinae Sanctae. Pro Ecclesiis et Scholis in Episcopatu Pomezaniensi. Per D. Iohannem Wigandum Episcopum Pomezaniensem. Regiomonti Borussiae: M.D.LXXV. [Na końcu:] Regiomonti Borussiae typis haeredum Iohannis Daubmanni. Impensis Christophori Hoffmanni Bibliopolae. (1575). w 8ce, k. sygn. E₅.

Wrocław. miej.

— De Deo Contra Arianos Novos, Nyper In Polonia Exortos. Iohannes VVigandvs D. 1. Johan. 4. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, an ex deo sint, quoniam multi Pseudoprophetae exierunt in mundum. Excebat Petrus Brvbachius, Anno M.D.LXVI. (1566). w 8ce, k. tyt. i k. 10 nlb., str. 208.

Dedyk. Johanni Wilhelmo et Joh. Friderico, ducibus Saxoniae. Mówi, że treść tej książki wykladał w Jenie in frequenti auditorio.

Treść ujął w trzy książki: De Deo do str. 129; De novis Arianis in Polonia exortis do str. 179; De voluntate Dei revelata certo verbo.

Pierwsza książka omawia problem istoty Boga i stosunek trzech osób do siebie. — W trzeciej książce mówi de lege morali et evangelio, ujmując swe tezy w formę aforyzmów.

Arianom polskim poświęcona jest książka II (str. 130—79). Wymienia jako ich wodza Grzegorza Pawła, ministra krak. (editit monstrosam Tabulam et Turrim Babel). Zbija ich hipotezy i „fundamenta Arianorum“ argumentami teolog. i logicznymi. Mówi też o Gentilisi (ob. pod Gentilis). Osoliński IV 407. — Jocher nr 3620 (s datą mylną 1563) i II str. 566. — Wiersbowski III 2492. — Piekarski Katalog kórnicki nr 1562. — Grabowski Liter. arisań. 1908 str. 193 i nast.

Czartor. — Kórnik — Krasin. — Ossol.

— De Deo Uno essentia Trino personis, contra Antitrinitariorum propositiones. De quibus Deo dante disputabitur in Academia Regiomontana undecima die Februarii a. D. 1575. Regiomonti Borussiae, typis haeredum Joannis Daubmanni. w 4ce. Krasin.

— De Dicto 1. Paralip. XVIII. Aspexisti me in forma Homini qui in Excelsis es Iehova Deus. Praefatio in disputationem de Iesu Christo. D. Iohannis Wigandi Episcopi Pomezaniensis. Regiomonti Borussiae, typis Bonifacii Daubmanni 1575. w 4ce, k. 6.

Wrocław. miej.

— Christliche Erinnerung Von der Bekentnis der Theologen in Meissen vom Abendmal Ietzt newlich aussgangen. Durch D. Iohannem Wigandum, Und haben etliche andere Theologen unterschrieben. Gedruckt zu Königs-

perg in Preussen bey Iohan Daubmans Erben. 1574. w 4ce, k. sygn. Eijj.

Dwa wydania z jednej daty. Jedno ma k. 14, a drugie 20. Wrocław. miej.

— Explicationes breves in XVI. XXII. CX. et CXVIII. Psalmos Davidis. Dantisci 1575. w 8ce.

Jocher 2690 (za Pisańskim Prouss. Lit. Gesch. str. 248).

— Historia De Avgvstana Confessione, breuiter recitata in Academia Regiomontana A D. Ioanne Wigando. Regiomonti typis haeredum Ioannis Daubmanni 1574. w 8ce, k. tyt. i k. 3 nlb., k. 49 nlb., k. 1 nlb.

Dedyk.: Eberhardo a Kunheim. Zawiera polemikę „cum pontificiis“ oras rosbior i obronę wyznania augsb. — Na końcu daty do historii lateranizmu (aż po r. 1573). Czartor.

— De historia patefactionis Divinae. Regiomonti Borussiae, typis haeredum Joannis Daubmanni. Anno 1575. w 4ce. Krasin.

— Vera Historia De Svevino Borvssico. De Alce Borvssica. & De herbis in Borussia nascentibus. Item. De Sale Creatvra Dei Salvberrima, consideratio Methodica, & Theologica. per Iohannem VVigandum D. Qvondam Episcopum Pomezaniensem. Iam Vero Primvm in studiosae iuuentutis gratiam in lucem edita. Studio Et Opera Iohannis Rosini pastoris VVickerstadensis. [Tu ozdobnik]. Ienae. Typis Tobias Steinmanni. Anno XC. (1590). w 8ce, k. tyt. i k. 11 nlb., k. 153 lb., k. 5 nlb.

Dedyk. Marco Gerstenbergero, podpisał ją wydawca Rosinus. — Po czym druga od autora (s r. 1584) Johanni Krylau, civi Dantisc.

W rozprawie o bursztynie dużo ciekawych wiadomości o handlu gdańskim tą żywicą (str. 28).

Na str. 53 i nast. katalog roślin rosnących w Prusiech z nazwami łac. i niem. Wiersbowski II 1736. — Piekarski Katalog kórnik. nr 1563.

Czartor. — Kórnik — Ossol. — Semin. Włocł. — Tor. Kop.

— De Iesu Christo Deo et homine contra Antitrinitarios. Regiomonti 1576.. ob. t. XXVII 221.

Ma to być polemika przeciwko (nieznanej dziś) książce Budnego: De duabus naturis

in Christo (obacz tom XIII 428), przeciwko której pisał także Simler.

Jocher 3491. — Pisański Preuss. Liter. Gesch. str. 262.

— De justificatione miseri peccatoris coram Deo. Lipsiae 1581. w 4ce. Uniw. Kijow.

— De neutralibus et mediis libellis. Francof. 1560. w 8ce. Uniw. Kijow.

— Nebulae arianae per D. Raphaelem Ritterum Londinensem sparsae, luce veritatis divinae discussae per D. Johannem Wigandum Episcopum Pomezaniensem. Regiomonti Borussiae per Bonifacium Daubmannum, Anno 1575. w 8ce.

Opisuje, jak Anglik Ritter (właściwie Ralf Rutter) przybywszy do Królewca rozwinął propagandę antytrynitarską i rozszerzał jakiś memoriał. Wigand przedrukował ten memoriał. Jak wykazuje Kot w „Reform. w Polsce“ 1935—6 (w artykule pt.: Odziaływanie br. pol. w Anglii), jest to praca Budnego „Brevis Demonstratio quod Christus non est ipse Deus“.

Uniw. Kijow.

— Ob Die Newen Wittenberger stets bis daher enig mit den alten geleret: Vnd Ob Lutheri vnd Philippi Schriften durch aus gantz enig vnd einhellig... Christliche vnd Nothwendige Erinnerung vnd Bericht Durch D. Johannem Wigandum Bischoff auff Pomezan. Königsberg in Preussen duch Bonifacium Daubman. 1575. w 4ce, k. 23. Sprawozd. z poszuk. w Szwecji nr 160.

— Oratio de Arca Noah, recitata in Academia Regiomontana Prussiae... Regiomonti Borussiae, typis haeredum Joannis Daubmani, 1574. w 4ce. Krasiń.

— Oratio... recitata in Academia Regiomontana Prussiae. Regiomonti Borussiae, in officina Georgii Osterbergeri 1575. w 4ce.

— Oratio, cum abiret in locum vocationis suae, ad Episcopatum Pomezaniensem. Regiomonti 1575. w 4ce. Krasiń.

— Oratio de causis cur ecclesiae nostrae a Pontifice Romano sunt segregatae, recitata in Acad. Regiom. 8 mart. 1574. Regiomonti, Osterberg, 1576. w 8ce. Kórnik — Krasiń.

— De Osiandrisimo 1568. w 4ce.

— Postilla seu Explicatio Evangeliorum, quae Dominicis diebus Populo Christiano proponi solent, a prima Dominica Adventus Domini vsque ad Dominicam Trinitatis. Pars prima. Autore Ioanne VVigando Doct. Vrsellis. Ex officina Nicolai Henrici. 1566. w 8ce, k. 16, str. 467.

Ded. Gotthardo domino in Livonia, Caronia et Semigalia Regiae Maiestatis in Polonia supremo locum tenenti et gubernatori in Livonia.

Wiersbowski III 2493. Uniw. Warsz.

— Quaestio de dicto Pauli Colos. II: Videte, ne quis vos depraedetur per philosophiam et responsio. Regiomonti, Joh. Daubmann, 1600. w 4ce, k. 16.

— In Quindecim Psalmos Graduum Explicationes Breves. Per D. Johannem Wigandum Episcopum Pomezaniensem. Regiomonti Borussiae, Typis Georgii Osterbergeri. Anno 1577. w 4ce, k. 4 nlb. i 46 lb. Wrocław. miej.

— De Sacramentarijsmo, Dogmata Et Argvmenta Ex Qvatvor Patriarchis Sacramentariorum, Carlstadio, Zvvinglio, Oecolampadio, Calvino potissimum, & quibusdam alijs. Item: De Schismate Sacramentario, quasi vnum corpus reducta per D. Johannem VVigandum Episcopum Pomezaniensem. Additus geminus Index, prior locorum scripturae passim ab Autore hoc opere explanatorum. Alter rerum atq; verborum observatione dignorum. [Tu sygnet drukarni: w prostokacie przybranym gałązkami drzew owocowych owal, a w nim postać na tle zabudowań. U stóp postaci lew. Na wstędze owalu napis: Virtute. Labore Et Constantia]. Lipsiae, Georgivs Defnervs Imprimebat. 1584. w 4ce, k. tyt. i k. 15 nlb., k. 582.

Na końcu powtórzono miejsce druku pod ryciną przedstawiającą św. Krzysztofa.

Dedyk. Friderico II, Daniae, Norv. Regi.

Po czym Index locorum... i Index rerum. Streszcza najprzód dogmata sakramentarsy, potem ich argumenta (głównie Zwinglego), na które obszernie odpowiada. — Od k. 423 idzie Exegesis colloquiorum aliquot cum sacramentariis haborum (1585). Działalności polskich różnowierców dzieło to nie dotyka. Ossol.

— De Servetianismo, Sev De Antitrinitariis. D. Iohannes Wigandvs. Regiomonti Borussiae, typis haeredum Iohannis Daubmanni. 1575. w 8ce, k. tyt. i k. 4 nlb., k. 90 nlb., k. 1 nlb.

Rozpoczyna przedmowa: Ecclesiae Dei, quae est in Polonia, G. et P. per Christum. — Tu mówi: Incidi non ita diu in librum quendam Ministrorum Sarmatiae et Transylvaniae, Albae Juliae (ut habebat inscriptio) impressum, in quem antitrinitarii quicquid errorum et blasphemiarum habent, in unum acervum contulerunt. Na tę książkę (ob. niżej) odpowiada; dat. Regiomonti 1575.

Opowiada życie Serweta (od 1530) i wycieca dogmaty antytrynitarszy. Wymienia Gentilego, Blandratę, M. Gribalda, J. P. Alciata, Grz. Pawła, Ochina, Fr. Davidis, Laeliusa Sozzina. Twierdzi, że Serwet „ex Alcorano Turcico didicit“ (uczył się w tym celu po saraceńska).

Na k. 18 wycieca pisma serwecjanów. M. i. dzieło de falsa et vera unius Dei cognitione (to właśnie dzieło miał na myśli w przedmowie). Przytacza też Grzegorza Pawła De controversiis Nesuissij impressum. — Przytacza też nazwiska adwersarzy (Simler, Jakub Ostroróg, Zygmunt August).

Po czym obszernie zbija wszystkie argumenty zaczerpnięte z dzieł antytrynitarzy. Na k. 78 mówi de paedobaptismo. — Na k. 84 rozprawia się z ich nauką de magistratu. — Od k. 85: De progressionis ejus sectae (tu o pobycie Gentilisa w Polsce, o Blandracie, o Lismaninie). Na końcu wykaz błędów, miejsce druku i dodatek: Impensia Christophori Hoffmanni Bibliopolae. Jocher 9830. — Kot w „Reformacji w Polsce“ 1935 str. 222.

Bawor. — Czartor. — Kapit. gnieźn. — Krasiń. — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz. — Zbiór H. Merczynga.

— De Stancarismo dogmata et argumenta cum solutionibus, quibus praemissa est Methodus de mediatione Christi collecta per... episc. Pomezaniensem. Accessit geminus index, unus locorum Scripturae in hoc opere explicatorum, alter rerum. Lipsiae, Georg. Defnerus excudebat 1585. w 4ce, k. 4, str. 159.

Dedykacja Nicolao Firllej in Dambrowicza Castell. Ravensi.

Ossoliński Wiadom. hist. IV 407,

— Syntagma seu Corpus doctrinae Christi. Basileae 1563. [Na końcu:] Myloecii, excudebat Petr. Fabricius. w 8ce. Bywa też cytowane z datą 1560. Uniw. Lwow.

— Syntagma, seu Corpus Doctrinae veri et omnipotentis Dei. Basileae, Oporinus, 1564. w 4ce.

Wydawca Mathias Judex.

Uniw. Kijow. — Uniw. Lwow.

— Toż... 1585. w 4ce.

— Ob man Rechtlerende von Test. Christi und Sacramentirer... zugleich ordnen könnte. Königsberg. 1587. w 4ce, kart 18.

— De ubiquitate seu omnipotentia Dei... Regiomonti 1588. w 4ce, k. 72.

— Ursachen Warumb Christliche Oberkeit und Gemeine, die Sacramentirische Lehre und Lehrer nicht leiden sollen. Zur Erinnerung und Warnung verzeichnet, durch D. Johannem Wigandum, Bischofen auff Pomezan. Erstlich gedruckt zu Königsbergk, durch Georgen Osterbergen, Anno 1583. w 4ce, sygn. A—D, (k. 2 i str. 28).

Dedyk. Georg. Rosenberg Bürgerm. von Danzig. Czartor. — Wrocław. miej.

— Etlicher widerteufferischer... Schwermereyen, welche sich jetzt wider regen, Widerlegung. Königsb., Osterberger, 1576. w 4ce.

Tu polemika z polskimi nowochrześciami. — ob. Budny Sz. — Herman D. (Poemata 1567) — Schelguig Samuel (Hoc est 1702) — Schlüsselburg (De Iesu Christo 1575).

W dziele: Val. Gentilis... historia (1567), o którym obacz tom XVII 97, jest jego pióra: Refutatio Arianismi. Porównaj wyżej jego dzieło: De deo (1566).

Biografię jego wydał zaraz po jego śmierci jego uczeń Konrad Schlüsselburg pt. De vita et obitu Joh. Wigandi 1591. w 4ce. — Schlüsselburg kontynuował także jego polemikę z antytrynitarzami, sakramentarzami, stankarystami (ob. t. XXVII 221). Jocher Gel. Lex. IV. — Arnold De Monum. hist. 77—8. — Lillenthal Erl. Preuss. IV 340, V 81 oraz Acta III. — Enc. Org. XXVI 973. — Enc. kośc. XXXI 131.

Nie olega wątpliwości, że znaczna część wymienionych tu dzieł Wiganda nie należy do polskiej bibliografii. Wymieniam je jednak ze względu, że nie do wszystkich można było dotrzeć, a tym samym przekonać się, o ile polemizują także z polskimi różnowiercami, lub nie. Niemal w każdym, które miałem w ręku, dotyka on doktryn szerzących się w Polsce.

VIGAND Jan Franciszek. Medulla Chemiae. Gedani 1682. w 8ce.

(Wigdorowicz). Odpowiedź w Asystencji Zwierzchności Woiewodzińskiej od Staro- i Nowokahalnych Wileńskich przeciwko Samuelowi Wigdorowiczowi odsądzonemu od Rabinostwa Wileńskiego Gminowi y Pospolstwu Żydowskiemu Wileńskiemu y W. Wichertowi Stoln. Mściślawskiemu oraz Żydom na Jurydyce I. O. X. Biskupa Wileńskiego mieszkającym. Wilno (1787). fol., str. 41. Jagiell.

— Replika ze strony Samuela Wigdorowicza Rabina Wileńskiego przeciwko Kabalnym Wileńskim Sprawy Motorom y dalszym Żydom pozwanym ich Sprzymierzeńcom. Wilno (1785). fol., kart 5. Jagiell.

— Wykład sprawy Starozak. Samuela Wigdorowicza Rabina Synagogi Wileńskiej z PP. Antonim Wichertem, Janem Górskim, a pryneypalnie z Starozakonnymi Zelmanem Chaiscewiczem, Perką Abrahamowiczem, Mojżeszem Josielowiczem, Abolem Wolfowiczem etc. Wilno (1785). fol., kart 14. Jagiell.

— ob. Klaczko Kalmanowicz (Wilno 1786) — Leybowicz (Replika 1785). Vigellius Albertus ob. Sommerfeld (Modus epist.).

Zeissberg Dziejop. I 276 sądzi, że to ma oznaczać Wojc. z Brudzewa. Jednakże Brudzewski miał inny przydomek humanistyczny (Brucius), jak wynika z dziełka Jana Ursyna (ob. tom XXXII 67).

VIGENERE Błażej, z Saint-Pourcain (ur. 5 kwietnia 1522 † 19 lutego 1596). Les Chroniques & Annales de Pologne. Par Blaise Vigenere, Secretaire de feu Monseigneur le Duc de Nyvernois. [Tu tarcza herbowa czteropolowa; w klejnocie korona, na tarczy Orły i Pogonie oraz Lilie]. A Paris, Chez Iean Richer Libraire, rue S. Iean de Latran, à l'enseigne de l'Arbre Verdoyant. 1573. Avec Privilege Dy Roy. w 4ce, k. tyt. i k. 2 nlb., str. 487.

Na odwrocie k. tyt. wyciąg z przywileju król. dla Jana Richera, druk. uniwersytetu, na lat sześć (wymienione oba dzieła Vigenere'a).

Dedykacja: Henrykowi bratu króla, królowi polskiemu. Tu wyznają, że jego książka jest to „recueil abregé“ z Kromera „atten-

dant la traduction de l'Histoire generale de M. Cromer“. Dat. 20 sierpnia 1573. Zdaje się jednak, że oryginalnej pracy Kromera nie znał, a korzystał tylko z Herburta: Chronica sive compend. descriptio (ob. tom XVIII 129), które to dzieło ukazało się w r. 1573 w drugiej edycji. Herbart dokonał w nim skrótów Kromera, co sresztą w przedmowie zaznacza. Ale Herbart Vigenere nie wymienia.

Vigenere przerobił więc Kromera względnie Herburta dla użytku Francuzów. Pradzieje Słowian zostały krótko uwzględnione; alfabet słow. jest podany; historia bajeczna idzie od str. 4—28; po czym autor opowiada dzieje wedle panowania królów aż do śmierci Zygmunta I (str. 483). Zygmunta August zajmuje niecałe dwie strony (484—5), co się tłumaczy tym, że dzieło Kromera wyszło w r. 1555. Na str. 486—7 dodał autor kilka zdań o Henryku Walezym i o przybyciu posłów polskich do Paryża. Nazwiska i nazwy polskie podane w brzmieniu często zlatynizowanym, ale poza tym względnie dość wiernie. Polaków nazywa i tu i w nast. dziele „les Polagues“, a więc informował się o rodzimej nazwie.

Równocześnie ukazał się w Paryżu przekład francuski kroniki Herburta (Histoire de Pologne, tłumaczył Bardonin; wyszło z końcem r. 1573). Vigenere, który już w sierpniu 1573 datuje swą dedykację, nie znał tego przekładu.

Wiszniewski Hist. liter. VII 496, 550. — Maciejowski Piśmienn. II 153. — Encykl. Orgelbr. XXVI str. 206. — Piekarski Kat. kórn. nr 1566. — Finkel Maleczyński Bibl. 2 nr 10607.

Akad. — Czarnec. — Czartor. — Dzików — Jagiell. — Kórnik — Ossol. — Przedz. — Raczyń. — Zamoj.

— La Description Dy Royavme De Pologne, Et Pays Adiacens: Avec les statuts, constitutions, moeurs, & façons de faire d'iceux. Par Blaise de Vigenere, Secretaire de feu Monseigneur Duc de Nivernois. [Tu tarcza herbowa czteropolowa; na tarczy Orły, Pogonie i Lilie, w klejnocie królewska korona]. A Paris. Chez Iean Richer Libraire, rue saint Iean de Latran, a l'enseigne de l'arbre Verdoyant. 1573. Avec Privilege Dy Roy. w 4ce, k. tyt., 1 tabl. i k. 1 nlb., k. XCIII lb. i mapa.

Po tytule: 1) Tablica genealog. 34 × 30 cm Jagiellonów, od Gedymina poczynając (z Elizabeth, femme du treschrestien Roy Charles de Valoys na końcu).

2) Wyciąg z przyw. dla wydawcy, ten sam co poprzednio. Tutaj dzieło niniejsze nazwane: Les statuts et les ordonnances.

Po czym rozpoczyna się tekst dzieła od wstępu zwróconego do Henryka: Vous commanderez... tres valeureux... Monarque... a un si noble peuple... Wspomina w tym wstępie relację Contariniego i spotkanie jego w Trokach z królem Kazimierzem. Wychwala Polskę i Montluca, powołuje się na Pawła Manucjusza. Wspomina o pertraktacjach co do wyboru z J. Bapt. Puccinim (z r. 1566). — Ustęp z tego wstępu rozdziału w skrócie podał Niemcewicz (j. n.).

Po czym następują rozdziały opisujące po kolei ziemie polskie, ich miasta i ich osoblności. Na k. XXIII podany całostroniowy drzeworyt tura, na k. XXIV żubra (bison), na k. XXVI łosia i jego rogów. — Po opisie kraju następują rozdziały: Les estats du royaume, który to rozdział podaje opis urzędów, sejmów, elekcji. — Na k. LIX i nast.: La guerre, les finances, la monnoye. — Na k. LXV: Les Tartares. Po czym obszernie o Rusi i Moskwie (k. 16).

Wreszcie: Le Voyage et chemin de Pologne. Jest to opisanie rozmaitych dróg prowadzących do Polski z Paryża przez Augsburg, Wiedeń do Krakowa. Dalej drogi z Krakowa do Gdańska i do Wilna i z Wilna do Moskwy.

Do tego dzieła dodana jest mapa Polski (oparta na Honterze), ale w wielu egzemplarzach jej brakuje. Obacz o niej Raastawiecki Mapografia str. 18 nr 14 oraz Olaszewicz w Przegl. Kartograf. IV.

Powyższe dzieło Vigenere'a nie jest oparte na „Poloniae descriptio“ Kromera, która dopiero o dwa lata później (1575) wyszła z druku. Vigenere nigdzie swoich źródeł nie wskazuje. Korzystał z jakiegoś zbioru polskich statutów (zapewne ze Statutów Jana Herburta, który był wówczas w Paryżu obecny), ale miał i inne źródła dotyczące geografii polit. i etnografii. Miał też przed sobą dzieło Herbersteina Moscovia i stamtąd wziął zapewne żubra i tura (ale łosia Herberstein nie podaje). Znał też Kosmografię Hontera, skoro stamtąd wziął mapę. — Krytykuje informacje Müntstera. — Dzieło Krasińskiego o dość podobnej treści (Polonia, ad Henr. Val.) wyszło o rok później, trudno więc przypuścić, aby z niego mógł korzystać.

Nazwy geograficzne uległy w tym jego dziele dużo większemu zniekształceniu. Tak np. Scharmierz (Skalmierz), Lancise (Łęczycza), Ploschi (Płock) itp.

W r. 1890 wyszedł przekład rosyjs. Mielnika (przy Kijow. Starinie).

Jöcher Gelehr. Lexicon IV 1595. — Maciejowski Piśmienn. II 153—4. — Wierzbowski Bibl. I nr 328. — Niemcewicz Zbiór (1839) III 18. — Finkel Bibl. hist. nr 7336 oraz 8386. — Kot Rzeczposp. polska (1919) str. 252. — Lednicki w Ar-

chivum Neophilolog. I 1 (1930) str. 121. — Kutrzebianka w Przeglądzie Współcz. 1936 nr 175 str. 106. — Piekarski Katalog kórn. nr 1565.

Akad. — Czartor. — Kórnik — Ossol. — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz.

— ob. Herbart (w t. XVIII 130). Dzieło Vigenere'a zacytowane w Wiersbowskiemu Bibl. I 438 (Les decades) nie należy do polskiej bibliografii.

Przekładał on także historię Turków (Histoire gen. des Turcs contenant l'histoire de Chalcondyle, traduit par Blaise de Vigenere). Jedna z późniejszych edycji tego przekładu wyszła w Paryżu (chez Augustin Corbé, fol., str. 18, 907, 27) i przypisaną została Marii Ludwice. (Egzemplarz jest w bibl. Krasin.).

WIGGERMAND Jan. Laurea Thorunnensis Parnassia, oder Thorner grünender Lorbeer Krantz verfertigt von... Gedruckt zu Thorn bey Michael Carnall 1647. w 4ce, k. 4. Czartor.

Wigierski klasztor ob. Wygry (1781).

Vigil Józef ob. Szembek Józef.

Vigilantia (Majorum Prussiae civitatum)... ob. Lengnich G. (1764).

W tomie XXI 171 podano tytuł z opuszczonym słowem „Vigilantia“.

Vigilantia Anna Christina ob. Junge Andr. (Ehren Gruss 1688).

VIGILANTIUS Benjamin. B. C. D. Bogomiloi Seu Disquisitio Historico-Theologica De Bogomilis, Quam Praeside Samuele Andreae, S. Th. D. & Prof. Ord. Publicè ac placidè In Auditorio Theologico, horis antemeridianis a. d. XVI. Iunii anni MDCLXXXVIII. (1688). ventilandam proponit Benjamin Vigilantius, Polonus. [Tu szereg gwiazdek]. Marburgi Cattorum, Typis Joh. Jodoci Kürsneri, Acad. Typogr. w 4ce, k. tyt., str. 24.

Opowiada historię sekty. Źródłem jego jest Baronius, Theoflactes, Konst. Hermenopolus, Euthymius. — Wymienia ich dogmata (perversa et horrenda). Nazwę uznaje za Heneta seu Slavonica. Akad.

— Der Tod der Frommen, als eine Glückseelige Hinweggraffung, Bey... Bererdigung, Des... Joachimii Gulichii... In einer Stand-Predigt... Vorgestellt von... In der Hoch-Gräfflichen Stadt Lissa in Gross-Pohlen druckts Benjamin Friedrich Held (1703). fol., str. 12. Wrocław. miej.

Vigilantius Gregorius ob. Samboritanus.

VIGILANTIUS Johann Ernest. Die über die Vergänglichkeit siegende Tugend, wolte bey dem hochansehnlichen Leichen-Begängnisze der Ursula Catharina von Zychlinskin, des Andreas von Zychlinski, Woiski Kaliski Gemahlin, welches den 18. Junii, anno 1730. zu Krömersborn vollgogen wurde vorstellen. Johannes Ernestus Vigilantius Gymn. regii Joach. civis et alumnus. Berlin bey Christian Albrecht Gabert. (1730). fol.

Wierszem.

Vigilius Musaeus (pseud.) ob. Trzebieski And. (In Aloysium Lipomanum 1556) — Vergerius.

Viginti laureae... ob. Rosenwald A. (1640) — Zenowicz Jan (1640).

Vigilegas Bernard (Soliloquia animae 1760, 1765)... ob. Villegas.

VIGNES (De) Jerzy (Georgius). Compendium institutionum grammaticarum linguae gallicae, in usum nobilissimae juventutis in seminario primatiali Karnkovicano Ejusdem ac aliarum linguarum nec non Historiae ac Geographiae studiosae propositum. Superiorum permissu. Calisii Anno Domini 1747. w 16ce, str. 97.

Raczyń. — Uniw. Kijow. — Uniw. Warsz.

— Compendium Institutionum Grammaticarum Linguae Gallicae in usum Nobilissimae Juventutis, Authore V. R. P. Georgio De Vignes Soc. Jesu, Propositum. Superiorum Permissu Reimpressum. [Tu ozdobnik]. Lublini Typis S. R. M. Colleg: Societatis Jesu. Annō Domini 1751. w 8ce, k. tyt. i str. 126.

Ks. Bednarski Upadek i odrodzenie szkół (1933) str. 250.

Czartor. — Kazimiersza Dolna — Ossol. — Uniw. Warsz.

Wigry ob. Wygry (klasztor).

WIGURA Ignacy. Głos Wielmoż. Ignacego Wigury Sędziego Ziemskiego Kijowskiego imieniem całego składu sędziów miany. (1792). fol., k. 1.

Krasin.

Vihouser ob. Viehauser.

Wihert ob. Wichert J. (Belisar 1787).

Wikanowski Paulus ob. Wedzicki S. (Disp. iuridica 1602).

Wiklef (Wykliff) Jan ob. Bazylik (Hist. o srogiem przesład. 1567) — Busenbaum (Medulla 1753, tom II) — De la Borde (Nauki 1753; tu o stosunku jansenistów do nauki Wiklefa) — Hus, husyci — Krzywda (1765) — Łasicki (De eccl. disciplina 1660; tu list do Husa) — Węgierski And. (Systema 1652; o wpływie na Czechy i Polskę) — Widawski (Generalis controv. 1593).

Z pismami Wiklefa zapoznano się w Polsce w. XV bądź bezpośrednio (nieznaczono je jednak ze strony Kościoła), bądź za pośrednictwem Husa. Walczyli u nas z teoriami Wiklefa Stan. ze Skarbimierza i Jan Dąbrowka. (Ob. ręk. Jag. nr 723, i 1484, 1760, 1766, 2367).

Heitzman J. Wyclifa Traktat De univers. i jego wpływ na Uniwersytet Krakowski (w Archiwum do bad. hist. fil. 1926 cz. 2 rozdz. III). — Morawski Hist. Uniw. Jag. I 262 i 459—464. — Kolbuszewski w „Reformacji w Polsce” 1921 str. 172. — Literaturę o pieśni Gałki podaje Pilat-Kossowski Hist. lit. pol. II cz. II str. 330 i 350. Encykl. kośc. XXXI 169—170. — Finkel Bibl. str. 739.

Wikliński Antoni ob. Bujdecki Flor. (Związek 1713).

Wiktor archiepiskop... ob. Sadkowski Wiktor (Hramota 1794—5).

Joher 7994—5.

Wiktor reformator ob. Felkier Wiktor.

WIKTOR Josephus. Positiones ex Jurisprudentia Ecclesiastica tam publica quam privata quas praeside Consultissimi Spectabilis ac Clarissimi Domini Josepho Pehem, U. I. D. Consilarii Regiminis Superioris Austriae nec non iuris Ecclesiae Profes. publici ord. publice defendendas suscepit Rev. Perillustris ac Doctissimus Dominus Josephus Victor ex Dioecesi Cisvistulana Mensae Augusto 1783. hora IV pomeridiana. Viennae Typis Baum. 1783. w 8ce, k. 4.

Ossol.

Wiktorija (Sławna) nad Turkami (1673)... ob. Morsztyn Zbigniew (w t. XXII 574).

Wiktorija św. ob. Czerwiński Dominik (1764) — Rymaszewski D. (1781).

Uzupełnienia do tomu XXXII

Uciecha (Piękna i wesola)... ob. tom XXXII 12.

Przedrukował cały ten zbiorek Badocki Liryka mieszcz. 1937 str. 319 i nast. — Na str. 423 podaje opis bibliogr.

UGNIEWSKI Sz. Żywot św. Władysława (1630)... ob. t. XXXII 16.

Bawor. — Ossol.

ULISBONY (z) Marek. Kroniki trzech zakonów 1610... (ob. tom XXXII 22).

Wyszedł przedruk w r. 1891.

Bibl. powsz. warsz.

Ursinus Jan (ob. tom XXXII 66).

Do niego zapewne odnosi się oda K. Celta: Ad Ursam medicum et astronomum (?) de situ Cracoviae.

Urządzenie fabryk. Projekt od Deputacyi do Egzaminu Kommissyi Skarbu Koronnego wyznaczony. fol. Bawor.

Uwagi Nad pismem pod Tytułem: Uniwersał do Narodu, pod Dniem 29. Maia, 1792. fol., k. 4 nlb.

Na początku cytata z Cyserona Verr. VII. Uderza gwałtownie na marsz. Potockiego,

Stan. Potockiego, Adama Czartoryskiego i Kollątaja. Zarzuca im, że byli bankrutami i że zarabowali skarb. Są zwolennikami tyranii i machiawellizmu. Wielka monarchini, litując się nad jękiem ucieszonego ludu, przedsięwzięła pełne ludzkości kroki i broni wolności. Autor „Uniwersału” chce oczumścić naród polski, chcą wam odrzeć klejnoty szlacheckie, abyście poszedłszy do miast szwecami i krawcami zostali. Potocki i Kollątaj dmuchali w pióro ks. Piramowiczowi, a poseł Niemcewicz wymienił w Izbie jego nazwisko. Wspomina tych co szkalowali Katarzynę (Zajączka, Linowskiego, Zabiellę, Kościalkowskiego itp.) — ale najnamiętniej odszywa się o Piramowiczu. Cygani oszukali szlachtę

siedzącą na jednej wiosce, a ks. Piramowicz udaje durnia.

Jagiell. — Raczyń.

WACHSCHLAGER Michał. Singularia quaedam polonica... ob. Jänichii Meletemata, tom II.

Jest to praca Boehmege; Wachschlager był tylko respondentem. Omówiono tu różne osobliwości, zaczerpnięte z Kadłubka, Kromera, Neugebauera, Kojalowicza. Rzecz bezkrytyczna.

(Wacław św.). Venceslaus Bohemiae princeps... Laurea linguae, minorrenni olim hortensio... pro florido facundiae stylo collata. 1732. fol.

Uniw. Wileń.

WACŁAWIK Jan. Doliva sive trium rosarum... stemma. Posnaniae, Regulus, 1649.

Ob. Augustyn św. (tom XII 298).

On ma być autorem wedle zapiski na egzemplarzu Bibl. Raczyń.

Waesberge Jansonius Aegidius (Catalogi 1679—1706)... ob. Jansonius (w t. XVIII 467—8).

VALCKENIER Piotr. Das Verwirrte Europa. Oder Politische und Historische Beschreibung der in Europa... seit dem Jahre 1664 entstandenen... blutigen Kriege und leidigen Empörungen... Durch Hrn Petrus Valckenier... In Amsterdam, Gedruckt in Compagnie von Jacob von Meurs. Band I... 1677. fol., str. 552 i 108. — Band II... durch Andream Müllern... 1680. fol., str. 812 i 44. — Band III... 1683... fol., str. 1192 i 68.

Każdy tom z licznymi rysunkami, kartami, planami, widokami bitew (rylca Wau-mansa, Joh. Huysmansa i innych).

Dużo do wojen Sobieskiego. Obacz wyżej str. 159, gdzie nie mogłem jeszcze podać bliższego opisu.

(Valentinus Sanctus). Panegiricus ad sublevationem et translationem ossium SS. Valentini, Lucillae, Basilii, Hippoliti, Antonii et Jucundi... Leopolum adlatorum. Leopoli, Szeliga, 1629. w 4ce. Bawor.

Walpurgis Antonia Maria ob. Lavalliere (1751).

Varmius Exotesticus (pseud.) ob. Bohomlec Fr. (ad Ub. Mignonium 1752) — Grabowski Adam Stan. — Mignoni (Sarm. noctium 1751).

Pseudonim taki nadał bisk. Grabowskiemu Mignoni w Vigiliae (1751). — Potem polemizując z Mignonim posłużył się nim Fr. Bohomolec (ob.).

WARZEWICKI Krzysztof. De legationibus aduendis oratio... ob. tom XXXII 219.

W r. 1935 wyszedł w Warszawie przekład polski Jerzego Życkiego pt.: O posła i poselstwach (str. 271, z przedmową Ign. Matuszowskiego).

WARZEWICKI Stan. Nabożeństwo dla ludzi zabawnych... ob. Wielowiejski Stefan (1693).

U Jochera jest pomyłka w nazwisku. — ob. Lorencowicz A. (1640).

Vattel Emeryk (1714 † 1767) ob. Konarski St. (O skutecznym rad, tom III 28).

Wędrogowski Wojc. ob. Czechowicz (Trzech dni 1565).

Wotschke w Altpr. Monatsch. 1911 str. 266 i 271.

Węgierski Andrzej ob. Komeniusz (Physicae ad Lumen 1633; tu jego wiersz).

WĘGIERSKI Tomasz Kajetan. Listy... ob. tom XXXII str. 297.

Wbrow wyrażonym tam wątpliwościom Listy musiały wyjść już w r. 1776, gdyż w Gazecie Warszawskiej z dnia 3 sierpnia 1776 jest doniesienie o ich wyjściu. Powiedsiano tam, że ukazało się ich wydanie o 26 stronach in 8 majori — a więc nie o stronach 24, jak dziełaj znane egzemplarze. Wzmiankę tę odsaukał i doniósł mi o niej pan Juliusz W. Gomulicki, który przygotowuje monografię o Węgierskim. W Gazecie Warszawskiej podano, że w tej nowej edycji o 26 stronach są dolożone

dwa nowe listy. Ale wygląda to nieprawdopodobnie, bo na 2 stronach nie dałoby się pomieścić 2 nowych listów. Trudno tę rzecz wyjaśnić, dokąd się istotnie nie odnajdzie edycja o 26 stronach, a edycji takiej nikt dotąd nie widział.

— Uwagi w sprawie z Wilczewskimi (1777).

Wedle informacji p. Juliusza W. Gomulickiego (zaczepniętej w aktach sprawy) ukazały się te „Uwagi“ w 30 egzemplarzach rozdawanych przez autora różnym osobom. Egzemplarze zostały skonfiskowane w drukarni Dufoura przez woźnego sądowego, potem podarte i spalone. Węgierski otrzymał karę tygodnia więzy wyższej marszałkowskiej, Dufour dwa tygodnie. Dwie bajki Węgierskiego zamieszczone w „Zabawach“ (XVI 1777), mianowicie „Wróble i Kościół“ oraz „Dwa strumyki“, są tłumaczeniem z Dorata, jak mi donosi p. Gomulicki.

— ob. Poniatowski Stan. ks. (Wia-domość z Olszanicy).

WEISSE Chrystian. Przyjacieli dzieci... (ob. tom XXXII 323).

Chodzi widocznie o słynne wydawnictwo „Tygodnik dla dzieci“ zrazu Adelonga potem Weissego, o którym mówi Trentowski Chowania 1842 II str. 908. — Egzemplarza polskiego przekładu nie odzyskałem, ale widocznie istniał. — Naśladowcą Weissego był Berquin (ob.) i Reyre (ob.).

Węgle kamienne ob. Jars (1770).

Wenecja (Veneti) ob. Jacobus Er. (1663) — Istoria della lega (1685) — Justiniani (1576) — Kognowicki (Droga rzymska 1783; opis) — Kopia dekretu (1754) — Kopia listu (1756).

WERCHRAKI. Obraz pośmierzania griesznego czelowieka. 1756. w 4ce. Bawor.

Vergerius Piotr Paweł ob. Jovius (Elogia 1577).

Vergilius ob. Golański Fil. (Wymowa i poezya 1786, 88) — Major (1536) — Wiśniowski Ant. (Rozmowa 1758, 1761; tu dużo cytat często w wierszowanych przekładach).

Vermigli (Martyr) Piotr. Bock Hist. ant. I 487—99.

Veto (Liberum) ob. Caspari C. J. (1756; von der Zerrissenheit der Landtage) — Ligęza M. (1635) — Mitzler (De comitiis regni Pol. w „Acta litter.“

Przedruk techniką typograficzną
w nakładzie 1000 egzemplarzy
wykonany we Wrocławskich Zakładach Graficznych
na zamówienie Zjednoczenia Księgarstwa

WAIS
Reprint

Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe
Warszawa 1977

WAF *Reprint*